Testamen Oauoau

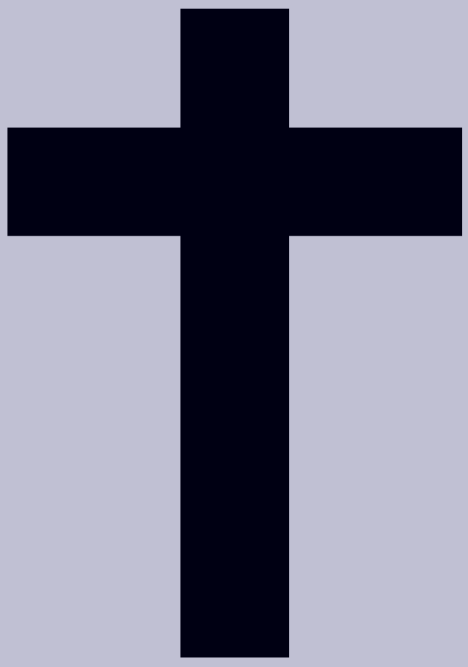

The New Testament in the Manam Language of Papua New Guinea

Testamen Oauoau
The New Testament in the Manam Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Manam long Niugini

copyright © 1996 Papua New Guinea Bible Translation Association

Language: Manam

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:
You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-08-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023
3f31539d-0155-5160-a99e-2a9707974158

Contents

Testamen Oauoau 1
Matiu 4
Markus 65
Lukas 104
Zon 169
Apostel 216
Rom 274
1 Korin 304
2 Korin 331
Galesia 349
Epises 359
Pilipai 369
Kolosi 376
1 Tesalonika 382
2 Tesalonika 388
1 Timoti 392
2 Timoti 400
Taitus 406
Pilimon 409
Ibru 411
Zems 434
1 Pita 442
2 Pita 450
1 Zon 455
2 Zon 462
3 Zon 463
Zut 464
Rebelesen 467
Read the New Testament 497

Testamen Oauoau

The New Testament in the Manam language of Papua New Guinea

Nupela Testamen long tokples Manam long Niugini

Testamen Oauoau
The New Testament in the Manam language
spoken by approximately 7000 people on Manam and Boesa Islands, Madang Province, Papua New Guinea
[mva]

Translation by Wycliffe Bible Translators

© 1996, Papua New Guinea Bible Translation Association

Print publication, 1996 by Papua New Guinea Bible Translation Association in cooperation with Bible League International

Web version
2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.
www.Wycliffe.org

http://pngscriptures.org

www.ScriptureEarth.org

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons license (Attribution-Noncommercial-No Derivative Works).
http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0

Your are free to share — to copy, distribute and transmit the text under the following conditions:

- **Attribution.** You must attribute the work to *Wycliffe Bible Translators* (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).
- **Noncommercial.** You may not use this work for commercial purposes.
- **No Derivative Works.** You may not alter, transform, or build upon this work.
- **In addition,** you have permission to port the text to different file formats, as long as you don't change any of the text or punctuation of the Bible.

Notice — For any reuse or distribution, you must make clear to others the license terms of this work.

Tok Orait
Dispela Buk Baibel i kam wantaim tok orait na lo bilong Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works license. Em i tok olsem **yu ken givim kopi long narepela manmeri.** Yu ken wokim kopi na givim long husat i laikim. Tasol, yu mas tok klia dispela samting i kam long *http://tokplesbaibel.org.* Yu no ken kisim mani na salim dispela. **Yu mas givim nating.** Na tu, **yu no ken senisim Tok.**

Ol piksa i kam wantim ol Baibel na narapela buk i stap long dispela sait i gat tok orait long usim wantaim dispela samting tasol. Sapos yu laik narapela tok orait, yu mas askim husat i papa bilong copyright long dispela ol piksa.
Sapos yu laik stretim samting i no orait long dispela tok orait, stretim tok, salim Buk Baibel, o tainim Tok bilong God long nupela tok ples, yu ken **askim mipela.**
Olgeta tok orait na lo long tok ples English i stap long *http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0.*
Sapos yu gat askim long dispela, **plis askim mipela.**

Testamen Oauoau

PILE DIMUA

Testamen Oauoau ngae nge Nanaranga Pile Uia ne Iesus Kristus ieluaka-kita. Pile Uia ngae nge Rata. Nanaranga Pile Uia ne ngae ane ka Nanaranga itaguraki be taoa ne oauoau kita tamoata be aine moarunga zaiza iemaki. Taoa ne oauoau ngae nge bokainatuka be iemaki: Natu Iesus Kristus idoki be iang-kita, be daraka isuburaki be ono taoa ngae iuau-tekenanai. Bokaibe Nanaranga Pile Uia ne ngae nge tago 'sios'-la teke ki tamoata-la teke ne. Tago-tina. Nge 'sios' moarunga be tamoata be aine moarunga Nanaranga lama diunani nedi.

Pile Uia ngaena-lo ka masa kana ngaedi daeno be goita:

1. baituka be Kristus lama taunani,
2. baituka tasukoaki be talalale Nanaranga matanao,
3. baituka be Nanaranga tarakerakeaki be taraboraboi.

Ata kana kanabiabia Pile Uia ngaena-lo ieno nge Nanaranga baituka be Kristus Iesus malipinganao be tamoata be aine iuketidi be imulekidi.

Baituka Be Pile Uia Ngae Ipura-kita

SECToira-tina be Nanaranga tamoata alu inangadi be Pile Uia ne ngae dagereti kana, be matamata nge Grik Pile-lo digereti. Alauri be Pile takadia-lo dibuira-lako. Kodeka imai be Inggilisi be Pisin Pile-lo dibuiralako. Be nge kodeka kita Manam Pile-lo buiralako ipura. Tamoata Pile Uia ngae Manam Pile-lo dibuiralako nge matamata pile labudi Grik Pile-lo, Inggilisi Pile-lo be Pisin Pile-lo diamangtaki-tina uia noko, kodeka alauri nge Manam Pile-lo dibuiri-lako. Manam Pile-lo dibuirilako kodeka tamoata kauakauadi alu Manam Pile ngaedi nge dililiti uia noko disumoala be geretadi dipura.

Baituka Be Pile Uia Ngae Goleze

Bong kulezeleze nge memem-la ka gotagatagai be golezeleze. Ata geretadia-lo nge suridi tekedia-doi tageregere kana. Bokai mtonanga be ono gokaua: Pile "kaba" nge alu masa "aba" kana dapile, alu masa " 'aba" dapile. Ata geretana-lo masa "kaba" kana gereta ngapurapura. Takadi odio mtonanga: "Kristus" iboadu "Krais" kana gopile, 'enzel' iboadu 'anggelo' kana gopile, "katiuana" iboadu "katuana" kana gopile, be "lima-rua" iboadu "lima-be-rua" kana gopile.

Baituka Be 'Buku' Ngaedi Leze-lo Dadumaiko

'Buku' ngaedi muridi nge pile bibia labudi rangakadi rua dieno:

1. Pile Bibia Labudi. Pile labudi Pile Uia ngaena-lo dieno gokauataki kana nge 'buku' muridi goita. Bong kulezeleze masa siriki bokainaina * gote. Kute nge 'buku' muridia-lo gokakalako be pile labudi goita. Teke ono mtonanga be ono gokaua: Nanaranga* pera ne. Siriki ngae masa pile maradi ngaeno. Kute nge 'buku' muridia-lo gokakalako be pile "Nanaranga pera ne" nge golelei be labu gokauataki.
2. Testamen Oauoau Bokai Ipile. Pile bakarairai kaoa labudi gokauataki kana nge masa makara goita. Teke ono mto be gokaua:

Tama Nanaranga nge bokainaina. Mar 10:27; 12:29-30; Luk 1:37; 6:35-36; Zon 4:23-24; Apo 14:14-17; 17:22-31; Rom 1:18-23...

Pile Ono Ilo-kauanga

Bong kulezeleze masa siriki alu be kana alu ono ilo-kauanga gere maradi daeno be goita. Masa bokai daeno be goita:

1. Siriki ono oarenga mukumuku teke gere maradi ieno be kute nge bokai gokaua pile ngaedi labudi, ki inanga ka dokiadi dipura, ki pile-la ngaedi egedi takadi inanga dieno nge eruma daeno be goita. Teke ono mto be gokaua: "Bong ngaradia-lo nge Ponsius Pailot nge Zudea kaba biabiadi* nedi bokana isoaki." Eruma masa bokai daeno:
2. Pile tekedi siriki ngae-diaru ' ' mara-diaru ieno be kute nge bokai gokaua nge tago Manam Pile kaoa. Bokainatuka mto be gokaua: 'buku.'
3. Kulezeleze be pile bokainaina kuita:

"Nanaranga tarakeaki! Tamoata naita Tanepoa aranao be ipura masa marou ngadoki!" (Sam 118:25)

Nge ono gokaua pile ngaedi nge Testamen Muamuana-lo ka dokiadi dipura.

4. Pile panganadi erumadi masa gere takadi bokai goita:

Iesus Kai Teke Ingesuaki
(Mat 21:18-19)

Bokai kuita nge ono gokaua pile-ma suridi tekedi ka makara 'buku' takadia-lo tamoata takaia igere.

5. Pile siriki ngae-diaru [ ] mara-diaru dieno be kuita nge bokai gokaua: tago takaua uia bong matamata Pile Uia ngae gereta ipurapura nge pile ngaedi geretadi dipura ki tago. Maka ma Grik 'buku' aluna-lo nge pile ngaedi dieno be aluna-lo nge tago dieno.
6. Pile panganadi (headings) be pile eruma dieno (footnotes) be pile egedi (chapters) be pile kilidi (verses) nge matamata tago digere 'Grik buku' nedia-lo. Nge alauri ka tamoata alu kana ngaedi digere. Be nge ono daduma-kita be pile labudi takauataki be ono talezeleze uia kana ka digere.

Keka Nanaranga peru biabia-tina kiani, bakara ambe pile ne mangata inanga Manam Pile-lo. Bokaibe kita moarunga-doi nge Nanaranga ara atabala-tina tanangai be tarakeaki!

Bong Pile Uia ngae kulezeleze nge Nanaranga Tama, Natu be Oli Spirit iboadu marou bibia-tina dangko! Moimoi!

---

* :: Tamoata bibia bokainaina nge kita 'kiapi' kana rangakadi dipurapura.

MATIU

Iesus Labu Nanaritakadi
(Luk 3:23-38)

1 Ngaedi nge Iesus Kristus labu rangaka: Iesus nge Debiti labunao ka ipura. Be Debiti
nge Abaram labunao ka ipura.
2 Be Abaram nge Aisak tama.
Aisak nge Zekop tama.
Zekop nge Zuda taritoka zaiza tamadi.
3 Zuda nge Perez be Zera tama-diaru. Tina-diaru ara Tema.
Perez nge Ezron tama. Ezron nge Ram tama.
4 Ram nge Aminadab tama.
Aminadab nge Nason tama.
Nason nge Samon tama.
5 Samon nge Boaz tama. Boaz tina ara Reab.
Boaz nge Obed tama. Obed tina ara Rut.
Obed nge Zesi tama.
6 Zesi nge anuatanepoa biabia ara Debiti nge tama.
Debiti nge Solomon tama. Solomon tina matamata nge Iuraia roa.
7 Solomon nge Reoboam tama.
Reoboam nge Abaiza tama.
Abaiza nge Asa tama.
8 Asa nge Zeosapat tama.
Zeosapat nge Zeoram tama.
Zeoram nge Uzaia tama.
9 Uzaia nge Zotam tama.
Zotam nge Eaz tama.
Eaz nge Ezekaia tama.
10 Ezekaia nge Manase tama.
Manase nge Emon tama.
Emon nge Zosaia tama.
11 Zosaia nge Zekonaia taritoka zaiza tamadi. Dia-lo be ungguma aradi Babilon
dipura be ungguma Iuda diundi be diuauridi be kaba nedia-lo dibagadialako.
12 Uaura-lo be dimule nge nanaritakadi bokai dieno:
Zekonaia nge Sealtiel tama.
Sealtiel nge Zerubabel tama.
13 Zerubabel nge Abaiud tama.
Abaiud nge Eliakim tama.
Eliakim nge Azo tama.
14 Azo nge Zadok tama.
Zadok nge Akim tama.
Akim nge Eliud tama.
15 Eliud nge Elieza tama.
Elieza nge Matan tama.
Matan nge Zekop tama.
16 Zekop nge Iosep tama. Iosep roa Maria. Be Maria Iesus inekiaki. Iesus ka Kristus.*

* **1:16:** Ara Kristus Ibru pile-lo nge Mesaia.

17 Abaram-lo be imai Debiti-lo nge tubu kulemoa-be-oati moarunga. Debiti-lo be imai
ramani ungguma Babilon dipura be Iuda diundi be diuauridi be dibagadi nge tubu
kulemoa-be-oati moarunga. Babilon-lo be dimule be imai Kristus puraianao nge tubu
kulemoa-be-oati moarunga.

Kristus Ba Be Nekiaka Ipura
(Luk 2:1-7)

18 Iesus Kristus bokainatuka be nekiaka ipura. Tina Maria nge Iosep dirauamani.
Ata tago isi disoaki-buduru be Maria ambe Oli Spirit kaiboang nena-lo be itine.
19 Maria roa rarauam Iosep nge tamoata iauia be muzinga moarunga nge adoadodi
be tago irere lili-be-matao Maria ngaruku-goalai. Bokaibe ilo ilelenaki be zugumaba-lo
be Maria ngasegeaki kana.
20 Ata Iosep isi ilo ilelelenakia-la be Tanepoa Nanaranga ‘enzel’ ne teke rai-o ipura
be bokai irai, “Iosep, Debiti tubu! Maria gobagai be gouati kana nge moaki taburim
ira, bakara nge Oli Spirit kaiboang nena-lo ka itine.
21 Masa natu moane teke nganekiaki be ara ‘Iesus’ gobuleakini. Natu ngae ka
tamoata be aine ne moarunga muzigoala nedia-lo be ngauketidi kana.”
22 Kana ngaedi bokainatuka dipura be Tanepoa pilenga tekedi toira ‘propet’ teke
aoa-nalo dipusika nge dikalingo.
23 Toira be Tanepoa pilenga bokai dieno, “Aine teke moane zaiza tago sesu isi dieno-
budu masa ngatine be natu moane teke nganekiaki ara Imanuel.”* Ara Imanuel nge
labu bokai: “Nanaranga marada isoaki.”
24 Bokaibe Iosep imarang nge Tanepoa ‘enzel’ ne pilenga itagadi be Maria ibagai be
iuati.
25 Ata tago sesu dieno-buduru nibe natu-ba moane ngae nekiaka ipura, be ara Iesus
ibuleakini.

2

Tamoata marourou Ege Amari Rakeana-onaona Dipura

1 Erot nge Zudea kaba anuatanepoa nedi bokana isoaki be Iesus Betlem anua, ege
Zudea kaba-lo nekiaka ipura. Alauri nge tamoata marourou alu ege amari rakeanao
be ditui be Ierusalem anua-lo dipura.
2 Tamoata ngaedi Ierusalem-lo dipura nge bokai ditegi, “Natu moane ungguma Iuda
ngatanepoadi kana be nekiaka ipura inanga isoaki? Goai ne ege amari rakeanao
irakerake be kite ka kipura be garakeaki kana.”
3 Erot pile ngaedi ilongo nge ilo ibuku-tina. Be tamoata be aine moarunga Ierusalem-
lo nge bokaina-doi ilodi dibuku.
4 Kodeka Erot itaguraki be tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi be tamoata
Moses Mata ne disulesuletaki nge ikiladi be bokai itegidi, “Kristus* masa anua
nangatana-lo nekiaka ngapura?”
5 Be di dikatu be bokai dipile, “Betlem anua, ege Zudea kaba-lo. Maka ma ‘propet’
bokai igere:
6 ‘Betlem anua, Zuda kateka nenao ka kueno! Zuda bagi tamoata nedi bibia maradi
nge aram tago ileua-tina! Kaiko-lo ka tamoata biabia teke ngapura kana. Ngai
ka ungguma negu Israel ngamuadi kana.’ ” (Mai 5:2)
7 Kodeka Erot itaguraki be tamoata marourou ege amari rakeana-onaona nge
ikeliakidi be zugumaba-lo be inaguridi be bong-tina ono goai ipura nge ikauataki.
8 Kodeka Erot bokai iradi, “Kamalale Betlem-lo be natu-muku ngae kamaleleia-tina
uia. Kate nge kamapura be kamaraia, be mialale be mrakeaki.”

---

* **1:23:** Ais 7:14 * **2:4:** Mesaia

9 Tamoata marourou Erot pilenga ngaedi dilongo nge dialale. Zala-lo nge goai
matamata ege amari rakeanao dite nge kababe ipura be arodi imuamua be ditagatagai.
Goai ngae imuamua nibe ilako be kaba odio natu-muku ieno kana nge atabaladi itui.
10 Tamoata marourou goai ngae dite nge suridi diuia-tina.
11 Kodeka makara be pera ono natu-muku ieno kanana-lo disili. Disili nge natu-
muku tina Maria diaru disoakiru be dite. Be tukudio dirokazokuria be natu-muku
ngae dirakeaki. Dirakeakia-doi kodeka raba kandi diuasari be lumaluma didokidokini
nge diani. 'Gol,' au-kusi boaudi rongorongo be bureng boaudi otioti nge lumaluma
bokana natu-muku diani.
12 Ata rai-o nge pile bokai didoki, "Erot-lo moaki kamule." Bokaibe zala takaia ditagai
be anua nedia-lo dimule.

Natu-muku Iesus Izip Iratuakalako Ipura

13 Tamoata marourou ege amari rakeana-onaona dialale nge Tanepoa 'enzel' ne
teke Iosep rai-o ipurakani be bokai irai, "Gomarang be natu-muku tina diaru godoki-
diaru be kamairatuto be Izip kamalakoto. Makara kamasoakito nibe masa kaba mra-
kamingto be kamamuleto. Erot ambe natu-muku ngalelei be ngaumoatei kana."
14 Makara nge Iosep imarang be natu-muku tina diaru idoki-diaru be oabubu-lanalo
be Izip diratu-lakoto.
15 Be makara Izip kaba-lo disukoakito nibe Erot imate. Bokainatuka be Tanepoa
pilenga tekedi 'propet' teke aoa-nalo dipusika nge dikalingo. 'Propet' ngae bokai ipile,
"Natu-gu moane Izip kaba-lo be ukeliaki."*

Erot Ipile Be Natu-muku Moane Umoateadi Dipura

16 Alauri be Erot kaba bokai ita tamoata marourou ege amari rakeana-onaona
dibolesi nge nama ira-tina. Bokaibe ipile be Betlem anua-lo be anua saringa dieno-lo
nge natu-muku moane moarunga barasi nedi rua be ibala nge diumoatedi. Tamoata
marourou pilengadi itagadi be natu-muku umoateadi dipura. Di ka bong-tina ono goai
ipura nge dirangakani.
17 Bokai imuzi be ono 'propet' ara Zeremaia nge pilenga dikalingo. Zeremaia bokai
ipile:
18 "Malonga teke Rama anua-lo longora ipura. Itangtang be ilo nge itakoro-tina. Resel
ka natu kanabe itangtang. Natu moarunga nge dimate-doi. Bokaibe tago teke
iboadu ilo ngaka-uiai." (Zer 31:15)

Natu-muku Iesus Izip-lo Be Muleaka Ipura

19 Erot imate nge rai-o Tanepoa 'enzel' ne teke Iosep Izip kaba-lo isoaki be ipurakani.
20 Be bokai irai, "Gotui be natu-muku tina diaru godoki-diaru be kaba Israel kateka-lo
kamamulelakoto. Tamoata maka natu-muku daumoatei kana nge ambe dimate-doi."
21 Kodeka Iosep itaguraki be natu-muku tina diaru idoki-diaru be Israel kaba-lo
dimulelakoto.
22 Bong Iosep bokai ilongo Akelas ambe tama Erot kaba idoki be Zudea kaba
itanepoadi nge taburi irani be tago ilako be Zudea kaba-lo isoaki. Rai-o be pile ngaedi
idoki. Bokaibe Galili kaba-lo ilako,
23 be anua ara Nasaret-lo anua idoki. Iosep bokai imuzi be 'propet' pilengadi ngaedi
dikalingo. 'Propet' bokai dipile, "Ngai masa Nasaret tamoata kana dakilakilai."

3

Zon Baptais Sulenga
(Mar 1:2-8; Luk 3:1-18; Zon 1:19-28)

* **2:15:** Osea 11:1

1 Alauri nge Zon Baptais ipura be Zudea masaua kaba-lo be tamoata be aine
isulesuledi
2 be mangata bokai iraradi, “Ilo-ming kamabuiri be muzigoala neming kamasegeaki!
Bong ono Nanaranga ngatanepoa kana ambe isaringa!”
3 ‘Propet’ ara Aisaia toira bokainatuka ipile nge Zon ka irangaki. Aisaia bokai ipile:
“Malonga teke masaua kaba-lo bokai ikilaulau,
‘Tanepoa zalaka kamamoataungakini. Zala adoadodi kamaemaki be odio ngalale.’ ”
(Ais 40:3)
4 Zon kusi ne nge ngado aradi ‘kamel’ pulekedi ane ka emakadi dipura. Soa-nao nge
angapi ngado aradi ‘bulumakau’ kusidi ane emaka ipura nge inanganangai. Kangkang
kana nge oazikezike be kutum-patu damakadi.
5 Makara nge tamoata be aine kokoko-tina Zon-lo dilako. Tamoata be aine ngaedi
nge Ierusalem anua-lo, be Zudea kaba-lo, be kaba moarunga Zodan zagura zagenao
dieno-lo ka ditui be dilako.
6 Be muzigoala nedi mangata dirangaki be Zon itaguraki be ruku ono tamalinga ane
be Zodan zagura-lo irukudi.
7 Ata Zon kaba bokai ita ‘Parasi’ be ‘Sadiusi’ kokoko-tina dipura be ruku ono
tamalinga ane ngarukudi kana nge pile kaiboangdia-lo bokai iradi, “Kam moata
goalakadi ulunga kaoa! Naita ira-kaming kam kaboadu Nanaranga nama ratinga
ambe ngapura kana nge kamairatui?
8 Ilo-ming kabuiri be muzigoala neming kasegeaki* nge mangata ma kamaememaki
be teadi dapura kam ambe muzigoala neming kasegeaki.
9 Be moaki ilo-ming bokai kananga, ‘Abaram nge keka tubuma’ ngena masa moatubu
ngaedi kamairatudi? Tago-la! Ngau ka ura-kaming! Nanaranga iboadu patu ngaedi
ngadoki be Abaram tubu ne ngapurakidi!
10 Ogi ambe kai labudia-lo ikatiuana be ieno, be ono kai ziridia-lo poloadialako
dapura kana. Kai moarunga kalingodi tago uia dipupuraki masa poloadi be eoa-lo
rokakadialako dapura.
11 “Ngau dang ane ka ruku ono tamalinga ane uruku-kaming be ono kaua ngapura
kana kam ambe ilo-ming kabuiri be muzigoala neming kasegeaki. Ata murigu nge
tamoata teke kaiboang ne ngau kaiboang negu diuasadi nge ngamai kana. Ngau
erumaruma-tina! Bokaibe tagona-tina uboadu ae sukuma ne mbazidi.* Ngai masa
Oli Spirit be eoa ane be ruku ono tamalinga ane ngaruku-kaming. Bakara, Oli Spirit
be eoa ka kulubobi.
12 Taramang ne ono niu kozoma idokidoki. Masa niu ngakozo be kalingodi
ngadoki be kangkang pera nena-lo ngakoazalaki, be zipidi masa eoa tago matemate-lo
ngarokakilako.”

Iesus Rukuia Ipura
(Mar 1:9-11; Luk 3:21-22)

13 Kodeka Iesus Galili kaba-lo ka itui be ipura Zodan zagura-lo be Zon ruku ono
tamalinga ane be ngarukui kana.
14 Ata ono Zon Iesus ngaemaki be ilo takaia nganangai kana nge Zon bokai ipile,
“Ngau urere kaiko gorukuia! Ata kaiko ngau-lo kupura.”
15 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Kaituka-tina nge ambe kana bokai emakadi dipura.
Bokaibe bokaina-la daeno. Moaki tabuiri-ramo. Maka ma bokai tamuzi masa mata
adoadodi taemaki be dakalingo.” Iesus bokai ipile nge Zon isumoala.
16 Alauri Iesus rukuia ipura nge oaikiki-tina laka-o ituilako. Laka-o ituilako nge lang
ono itakakalako be Oli Spirit nge mang bune bokana ibalabala be ite. Bune ngae ibala
be Iesus ono itokaria.

---

* **3:8:** Puki-sege take-sege bokana kamasegeaki. * **3:11:** Luk 3:16

17 Be malonga teke lang-lo bokai ipile, “Nge Natugu! Ngau urereretakia-tina. Be ilogu iuiatakia-tina.”

4

Iesus Toia Ipura
(Mar 1:12-13; Luk 4:1-13)

1 Kodeka Oli Spirit ipura be Iesus ibagalako masaua kaba-lo be Satang Iesus ngatoi kana.
2 Amaridi kulemoadi oati be oabubudi kulemoadi oati makara iali be isoaki be ambe tole imate.
3 Kodeka Satang ipura be bokai irai, “Kaiko Nanaranga Natu nge patu ngaedi goradi be kangkang dapura.”
4 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Nanaranga ‘Buku’ ne bokai ipile,
‘Tamoata tago masa kangkang-ba ngakangkang be ngasukoaki. Tago. Nanaranga pilenga moarunga ngatagatagadi be ngasukoaki.’ ” (Diut 8:3)
5 Kodeka Satang itaguraki be Iesus ibagalako anua rata ara Ierusalem-lo be Nanaranga pera ne atabalanatuka inangai.
6 Be bokai irai, “Kaiko Nanaranga Natu nge makare be nem-la be ea kateka-o gorokakikolako. Maka ma Nanaranga ‘Buku’ ne bokai ipile:
‘Nanaranga masa kaiko kanabe ‘enzel’ ne nganepidi be luma-di ane dasabosaboiko. Bokai masa aem-baba tagona-tina patu-o gototoki.’ ” (Sam 91:11-12)
7 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Ata Nanaranga ‘Buku’ ne kababe bokai ipile,
‘Nanaranga nem Tanepoa moaki kutoi.’ ” (Diut 6:16)
8 Alaurituka nge Satang itaguraki be Iesus ibagai be buku teke salagabulina-tinao inangai, be anua be kaba moarunga kateka-o nge itikini. Anua be kaba moarunga kateka-o nge kulang be kaiboang nedia-lo dieno be itikini.
9 Be bokai irai, “Tukum-o kurokazokuria be aragu kurakeaki masa kana moarunga ngaedi nge nem miangko.”
10 Ata Iesus ikatu be bokai ipile, “Satang, goiratu! Nanaranga ‘Buku’ ne bokai ipile,
‘Nanaranga nem Tanepoa-la ka gorakerakeaki be ngaia-la ka gomalipilipini.’ ” (Diut 6:13)
11 Kodeka Satang ialale be Nanaranga ‘enzel’ ne dipura be Iesus didumai.

Iesus Malipi Ne Galili-lo Imarangaki
(Mar 1:14-15; Luk 4:14-15)

12 Bong Iesus bokai ilongo Zon ambe uaura-lo dinangai nge kaba ngaradi ipereki be Galili kaba-lo imulelako.
13 Ialale nge tago ilako be Nasaret anua-lo isoaki. Ilako be Kaperneam anua-lo isoaki. Anua ngae nge dang boakuboaku kanabiabia ara Galili zagenao ka ieno. Dang kanabiabia nge Zebulun be Naptali kateka-o ka ieno.
14 Bokaibe ‘Propet’ ara Aisaia nge pilenga tekedi dikalingo. Aisaia bokai ipile:
15 “Zebulun kateka be Naptali kateka, ege makasi lakoianao, Zodan zagura ege takaianao. Galili kaba nge Ungguma Takadi kaba nedi.
16 “Tamoata malama tagongana-lo disukoaki ambe malama kanabiabia teke dite. Tamoata be aine mate-kaba anunukana-lo disukoaki masa malama odio ngabala.” (Ais 9:1-2)
17 Kodeka bong ngaradia-lo be Iesus pilenga ngaedi mangata ipilepile, “Ilo-ming kamabuiri be muzigoala neming kamasegeaki!* Bong ono Nanaranga ngatanepoa kana ambe isaringa!”

* **4:17:** Mat 3:8

Iesus Tamoata Konakona Oati Ikiladi
(Mar 1:16-20; Luk 5:1-11)

18 Iesus dang biabia boakuboaku ara Galili zagenao ialalale nge taritokatoka rua
Saimon ara takaia Pita be Endru ite-diaru. Diaru nge raka kandiaru tekena-lo ika
didokidokiru, bakara diaru nge ika dokidoki kaoa.
19 Kodeka Iesus itaguraki be bokai ira-diaru, “Kamamairu! Kamatagaiaru be
tamoata dokiadi mitiking-kamingru.”
20 Makara nge oaikiki-tina raka kandiaru diperekiru be Iesus ditagaiaru.
21 Mukuna-la ilako nge kaba taritokatoka rua ara-diaru Zems be Zon ite-diaru. Diaru
nge Zebidi natu ruoti. Tama-diaru Zebidi zaiza be kati nediatoi-o disoakito be raka
kandiato diolaoladi be Iesus ikila-diaru.
22 Ikila-diaru nge oaikiki-tina tama-diaru be kati nediato diperekiru be Iesus
ditagaiaru.

Iesus Isule Be More Iadoraki
(Luk 6:17-19)

23 Iesus ege-ege Galili kaba-lo ilakolako be Iuda pera nedi ono serereinga-lo isilisili be
Pile Uia bong ono Nanaranga ngatanepoa kana nge mangata irangarangaki. Be more
be goala bakarairai-bakarairai nge iadoadoraki.
24 Bokaibe rangaka nge ege-ege Siria kaba-lo dilako be tamoata more be goala
bakarairai-bakarairai odio dieno, be tamoata sururu bibia odio dieno, tamoata
mariaba goalakadi dibagabagadi, tamoata zuzudi bokaudi, tamoata aedi be luma-di
matedi nge dieluakidia-doi be Iesus iadorakidi.
25 Bokaibe tamoata be aine dum kokoko-tina Galili kaba-lonalona be ‘Dekapolis’
kaba-lonalona, Ierusalem anua-lonalona, Zudea kaba-lonalona be Zodan zagura ege
takanao disukoaki nge Iesus ditagai.

5

Iesus Buku-o Be Isule

1 Iesus tamoata be aine kokoko-tina dipura be itedi nge buku muku tekenao ilako be
zagenao isoakiria. Be tagataga ne dipura be disoakiria.
2 Kodeka makara be isuledi. Bokai ipile:

“Suri Uia-tina.”
(Luk 6:20-23)

3 “Tamoata dikaua Nanaranga mata-nao kana nedi tagotago nge suridi dauia! Bong
ono Nanaranga ngatanepoa kana nge tamoata bokainaina nedi!
4 “Tamoata ilodi dinodonodo be ditangtang nge suridi dauia! Nanaranga masa ilodi
ngaka-maliedi.
5 “Tamoata nedia-la dibabalakidi be malielie-ba disukoaki nge suridi dauia! Kana
moarunga kateka-o masa dadoki be danemdi.
6 “Tamoata dimoatangtang-tina be Nanaranga mata ne adoadodi daememaki kana nge
suridi dauia! Nanaranga masa rerengadi ngamambuaki.
7 “Tamoata maka tamoata takadi ilodi ditagatagadi nge suridi dauia! Nanaranga masa
ilo ngatagadi.
8 “Tamoata ilodia-lo giriki tago teke ieno nge suridi dauia! Di masa Nanaranga date.
9 “Tamoata anua-uia didokidoki nge suridi dauia! Nanaranga masa natu kana
ngarangakidi.
10 “Tamoata Nanaranga rerenga ditagatagadi be tamoata takadi ditaguraki be sururu
dianiandi nge suridi dauia! Bong ono Nanaranga ngatanepoa kana nge tamoata
bokainaina nedi.

11 “Ngau kanabe tamoata takadi diebulo-kaming, ki sururu diang-kaming, ki bolipile bakarairai-bakarairai ane be mata goalakadi moarunga omingo dinangalako nge suri-ming dauia!
12 Ilo-ming moaki dibuku! Suri-ming dauia! Bakara, zazanga neming bibia-tina lang anua-lo dieno! ‘Propet’ tongira aro-ming dilako nge bokainatuka-la sururu aniadi dipura.”

Makasi Be Malama
(Mar 9:50; Luk 14:34-35)

13 “Kam tamoata be aine kateka-o makasi kandi. Ata bong makasi kapisanga daleua masa baituka tabasaki be kaba kapisanga tamuleaki? Makasi bokainaina nge malipi nedi tago. Bokaibe rokakadi dipurapura be tamoata ae-di ane diduaposaposa.
14 “Kam kateka moarunga malama ne. Anua biabia buku-o emaka ipura nge tago iboadu ngakoma.
15 Bokainatuka-la, tamoata baratui dibubulai nge tago tabira-baba erumadi dinangananga. Tago. Kadanga-lo dinangananga be tamoata moarunga pera-lo malama dianiandi.
16 Be baratui-la ngae bokana, tamoata be aine takadi matadi-o kamamalamalama be muzi uia kamaememaki be daitaita. Bokai masa Tama-ming lang anua-lo isoaki ara darakerakeaki!

Moses Mata ne Rangakadi

17 “Moaki ilo-ming dipile Moses Mata ne be ‘Propet’ gerengadi mgamang be mrokaki kana ka upura. Tago mgamang be mrokaki kana ka upura. Memaki be dakalingo kana ka upura.
18 Moimoi ka ura-kaming! Bong lang be kateka daeno nibe ngalako manubungadi-o masa Moses Mata ne nge tagona-tina muku teke ngaleua! Tago be tago-soasoa! Siriki mukumukunatuka, ki gere siriki nedi mukumukunatuka teke tago iboadu ngaleua. Gere ngaedi masa daeno nibe kana moarunga rangakadi dipura nge emakadi dapura be dakalingo.
19 Bokaibe tamoata naita mata ngaedi ege mukumukunatuka teke ikotoi be idoki be tamoata takadi itikingdi be ngai bokana dimuzi nge masa lang anua-lo ara ngalaurituka. Ata tamoata naita mata ngaedi itagatagadi, be idoki be tamoata takadi itikingdi nge masa lang anua-lo ara biabiatuka.
20 Ngau ka ura-kaming! Muzinga-ming adongadi Parasi be tamoata Moses Mata ne disulesuletaki muzingadi tago diuasadi nge tagona-tina iboadu anua ono Nanaranga ngatanepoa kanana-lo kamasili!

Tamoata Umoateadi Suletaka
(Luk 12:57-59)

21 “Toira bokai diradi be kam ambe kalongo,
‘Tamoata takaia moaki kumoatei. (Eks 20:13)
Tamoata takaia kumoatei masa giriki nem lilitadi dapura.’
22 Ata ngau bokai ura-kaming: Tamoata naita taritoka giriki tagonganaba-lo nama irataki masa giriki ne lilitadi dapura. Tamoata naita taritoka bokai irai, ‘Moangaruru,’ masa Iuda ‘Kansolo’ nedi arodi ngatui. Tamoata naita taritoka bokai irai, ‘Ngaongaomtina’ masa eoa tago matemate-lo ngalako.
23 “Bokaibe tabataba nem kueluaki be bagi ono tabataba aninga-o kunanga, ata taritokam teke kamru edua nemingru tekedi ilom iandi nge
24 tabataba nem makara bagi ono tabataba aninga aro gonangaria be goalale be taritokam kamru soakinga-mingru kamadorakiru be ono kamaeruangamiru, kodeka gomule be tabataba nem Nanaranga goani.

25 “Tamoata teke ibagaiko be ‘koto’-lo ngalakuakiko kana nge zala-lanalo be pile
kamadorakiru be kamaeruangamiru. Pile tago kadorakiru be kaeruangamiru masa
tamoata ngae ngaeluakiko be tamoata giriki adoadoraki aro ngatuirakiko. Kodeka
tamoata giriki adoadoraki masa ngadokiko be katonga-oaoa luma-nao ngasalangakiko
be uaura-lo ngarokakikolako.
26 Moimoi ka ura-kaming! Makara uaura-lo gosoaki nibe oti nem moarunga gokatu-
doi.

Roti Mata Gamana Suletaka

27 “Toira bokai diradi be kam ambe kalongo,
‘Roti mata moaki kugamani be aine ki moane takaia kurepeki be kaeno-buduru.’ (Eks
20:14)
28 “Ata ngau bokai ura-kaming! Tamoata naita aine teke matanaba-lo ite be ireretaki
be daeno-buduru kana nge ambe roti mata ka igamani be dieno-buduru bokana.
Ilonaba-lo ka ipile, ata nge ambe roti mata ka igamani.
29 “Bokaibe matam oanam-onaona ka iemakiko be muzigoala kuemaki nge gopasiki
be gorokaki! Kaniam tekena-la ileua nge iuia. Ere-moarungam be eoa tago matemate-
lo kulako nge tagona-tina iuia!
30 Lumam oanam ka iemakiko be muzigoala kuemaki nge gototoki be gorokaki!
Lumam takaia ileua nge iuia. Ere-moarungam be eoa tago matemate-lo kulako nge
tagona-tina iuia.

Aine Segeakadi Suletaka
(Mat 19:9; Mar 10:11-12; Luk 16:18)

31 “Toira bokai dipile, ‘Tamoata naita roa ngasegeaki kana nge ‘pepa’ ono roti totoka
ngagereti be aine ngani.’*
32 Ata ngau bokai ura-kaming! Aine nangata roa tago ono imanai, ata moane-
ba ka isegeaki be aine kababe iroti nge moane ngae ka aine iemaki be roti mata
igamani be moane takaia diaru dieno-buduru. Be moane nangata itaguraki be aine
segesegeaki bokainaina iuati nge moane ngae roti mata igamani be aine takaia diaru
dieno-buduru!

Moimoibe Pile Suletaka

33 “Pile takadi tamoata toira diradi be kam ambe kalongo nge bokai, ‘Pile tekedi
tamoata ki kana teke aranao be kupile be moimoibe goemaki kana nge goemaki be
ngakalingo. Moaki kuboli. Tanepoa aranao be kupile nge kana kurangaki goemakia-
soasoa be ngakalingo.’
34 Ata ngau bokai ura-kaming! Pile tago tototo kamaemaki kana nge moaki kana
teke ara-nao be kaemaki. Moaki-la! Moaki lang anua katugani be ono pile neming
kaka-kaidi. Moaki-tina! Lang anua nge Nanaranga bagi ono tanepoanga ne.
35 Moaki kateka ara-nao be pile neming kaka-kaidi. Moaki-tina. Kateka nge
Nanaranga ae salangaka ne. Moaki Ierusalem ara-nao be pile neming kaka-kaidi.
Moaki-tina. Ierusalem nge Anuatanepoa Biabia-tina anua ne.
36 Moaki pangana-ming karangaki be ono pile neming kaka-kaidi. Maka ma tago
kaboadu donga-ming kamaemaki be daoaoaoa ki dazimzim.
37 ‘E!’ kana kapile nge ‘E!’-la kana kamapile. ‘Tago!’ kana kapile nge ‘Tago!’-la
kana kamapile. Bakara, pile takadi ono pilenga-ming kababe kamabatadi kana masa
Satang-lo dapusika.

Lasa-doki Mata Suletaka
(Luk 6:29-30)

---

* **5:31:** Diut 24:1

38 “Toira bokai dipile be kam ambe kalongo, ‘Tamoata matam ipasiki nge mata
gopasikani. Tamoata ilem ikoto nge ile gokoto.’*
39 Ata ngau bokai ura-kaming! Tamoata muzinga goalakadi kata bakara ibasakiko
nge luma moaki kukatu. Tamoata naita poapoam oanam-o izamposaniko nge
gobuiriko be egedi takadi ngazamposa.
40 Tamoata kata nga‘koto’takiko kana be angapi nem idoki nge malo nem goani be.
41 Tamoata kata ipura be tago rerengam-lo iakangaoiko be kana ne moatubudi
masauakadi kaleti pile-lo ‘mail’ teke goalaleaki kana nge kaiko ‘mail’ rua goalaleaki.
42 Tamoata teke isinauiko nge kana ireretaki goani. Tamoata teke ipura be isinauiko
be kana nem teke ngabagai kana nge luma zokuzoku-ba goani. Moaki kukapangai.

Erekei Rereretakadi Suletaka (Luk 6:27-28, 32-36)

43 “Toira bokai dipile be kam ambe kalongo,
‘Ruangam gorereretaki be erekei nem gosegesegeaki.’ (Leb 19:18)
44 “Ata ngau bokai ura-kaming! Erekei neming kamarereretakidi, be tamoata sururu
dianiang-kaming nge di kanabe Nanaranga kamaraboraboi.
45 Bokai kamuzimuzi masa Tama-ming lang anua-lo isoaki natu kamapura. Ngai ka
amari iememaki be tamoata uia be tamoata goalakadi malama ianiandi. Be ngai ka
ura iememaki be tamoata muzingadi adoadodi be tamoata muzingadi goalakadi odio
ibalabala.
46 Tamoata direreretaki-kamingla karereretakidi masa zazanga uia nangatadi ka-
madoki? Maka ma tamoata ‘tagisi’ didokidoki bokai dimuzimuzi!
47 Ruanga-mingla kadumadumadi nge kana oauoau kata kapuraki ki? Nge tago
oauoau ka kapuraki! Tamoata Nanaranga pilenga tago ditagatagadi bokai dimuz-
imuzi!
48 Adoado-tina kamasukoaki, Tama-mingla adoado-tina lang anua-lo isoaki bokana.

6

Kana Negeadi Suletaka

1 “Eke! Muzinga-ming adongadi tamoata takadi matadi-o kamaememaki be date-
kaming takana! Muzinga-ming bokainaina mangata lili-be-matao kaememaki masa
Tama-ming lang anua-lo isoaki zazanga uia tago ngang-kaming.
2 “Tamoata kana ne tagotago kata kana teke goani kana nge tauru eueuri moaki
arom dilako be kutagadi! Muzi bokainaina nge tamoata bolingadi ratadi muzi nedi.
Muzi ngaedi nge pera ono serereinga-lo be zala bibia-lo diememaki. Bokai dimuzimuzi
be tamoata be aine takadi ditetedi be aradi dirakerakeaki. Moimoi ka ura-kaming!
Tamoata bokainaina ambe zazanga nedi ere-moarungadi be didoki-doi.
3 Tamoata kana ne tagotago kata godumai kana nge lumam oanam rakana iememaki
nge ngasim moakina-tina ikaua.
4 Bokai masa kana tamoata kuiani nge zugumaba-lo ngaeno. Tamoata takadi
moakina-tina dikaua. Kana moarunga zuguma-lo emakadi dipurapura nge Tama-ming
itaita-doi. Bokai kamuzimuzi masa zazanga neming uia ngang-kaming.

Rabo Muzi Suletaka (Luk 11:2-4)

5 “Bong Nanaranga karaboraboi nge moaki tamoata bolingadi ratadi diraborabo
bokana karaborabo. Zala bibia zagedi-o be pera ono serereinga-lo nge tuitui-ba rabo
kana direrere-tina. Bokai dimuzimuzi be ono tamoata be aine moarunga datetedi
kana. Moimoi ka ura-kaming! Zazanga nedi ambe ere-moarungadi be didoki-doi.

---

* **5:38:** Eks 21:24; Leb 24:20; Diut 19:21

6 Ata bong kam kamarabo kana nge pera kanaming-lo kamasili be babaduadua
kana-ming kamaono-uia be Tama-ming tago kateate nge kamaraboi. Muzi moarunga
komanga-lo emakadi dipurapura nge Tama-ming itaita-doi. Bokai masa zazanga uia
ngang-kaming.
7 "Bong Nanaranga karaboraboi nge moaki pile kokoko labudi tagotago ane be
karabo. Muzi bokainaina nge tamoata Nanaranga pilenga tago ditagatagadi muzi nedi.
Ilodi dipilepile pile kokoko daememaki masa Nanaranga ngalongoridi.
8 "Muzingadi moaki katagatagadi. Rakana karere-taki be Tama-ming kamasinaui
kana nge ikauatakia-doi mua. Alauri ka kasinaunaui.
9 "Bokainatuka kamaraborabo:
'Tama-ma lang anua-lo kusukoaki. Aram ratana-la ngaeneno.
10 'Bong ono gotanepoa kana nge ngapura-kama. Rerengam lang anua-lo ditagatagadi
bokana nge kateka-o datagatagadi.
11 'Kangkang amari ngaena-lonalona goang-kama.
12 'Oti* nema gorokakile-kama, tamoata takadi oti nedi kirorokakiledi bokana.
13 'Moaki toitoi-lo kulakuaki-kama. Ata Satang gorokakale-kama. [Bong ono gotanepoa
kana, kaiboang, be ara bibia nge nem-doi, be nem-kueno daeneno. Moimoi.]'
14 "Kamalongo! Tamoata ki aine teke oti ne kam-lo dieno be karokakile masa Tama-
ming lang anua-lo oti neming ngarokakile-kaming.
15 Ata tamoata be aine takadi oti nedi tago karokakiledi masa Tama-ming lang anua-
lo oti neming tagona-tina ngarokakile-kaming!

Kangkang Zirau Suletaka

16 "Bong kangkang kazirau nge lili-ming moaki nodonodo bokana kaemaki. Muzi
bokainaina nge tamoata bolingadi ratadi muzi nedi. Dalalale masa teadi tole matemate
bokana dalalale. Tamoata be aine takadi datedi masa dapile-ra tamoata ngaedi
kangkang dizirau. Moimoi ka ura-kaming! Tamoata bokainaina ambe zazanga nedi
ere-moarungadi be didoki-doi.
17 Ata bong kam kangkang kazirau nge lili-ming kamasaki be kamabureng uia be
donga-ming kamaruati.
18 Bokai kamuzi masa tamoata be aine takadi tago dakaua kangkang kazirau. Ata
Tama-ming tago itaita-la ka ikaua. Kana moarunga zuguma-lo emakadi dipurapura
nge Tama-ming itaita-doi. Bokaibe zazanga uia masa ngang-kaming.

Kana Uia Kabunadi
(Luk 12:33-34)

19 "Kana neming uia aburoming-tina nge moaki kateka-o kakakabung. Makare
kateka-o nge boaboaziri kana digagamang be kana alu digalagalalai. Be anako babari
disaresare be disilisili be dianakonako!
20 Kana neming uia kamakabung kana nge lang anua-lo kamakabung. Kana makara
kabunadi dipurapura nge boaboaziri tago digagamang, be tago digalagalalai. Be anako
tago babari disaresare be disilisili be dianakonako.
21 Kana neming uia aburoming-lonalona dieno kana masa ilo-ming makarana-la
daeneno.

Tamoata-ming Malama Nedi
(Luk 11:34-36)

22 "Mata-ming nge koalea neming. Mata-ming uia masa tamoata-ming ere-
moarungadio malama daeno.
23 Mata-ming digoala masa tamoata-mingo oabubu daeno. Malama omingo dieno
tago diuia masa teaming daoabubu-tina. Be oabubu ngae masa ngagoala-tina!

---

* **6:12:** Oti nge muzigoala.

Nanaranga Be Kateka Kana (Luk 16:13)

24 “Tamoata teke tago iboadu tanepoa rua dududu kandiaru bokana ngasoaki. Takaia masa ngarereretaki be takaia masa ngasegesegeaki. Be takaia masa ngatalatalari be takaia masa ngamurinarinai. Kam tago iboadu Nanaranga be ‘mone’ malipi nedi bong-doi teke kamadokidoki.

Ilo-ming Moaki Dibuku (Luk 12:22-31)

25 “Nge bokai ka bokai mra-kaming kana! Kangkang kamakangkang be dang kamasingsing be neming uia kamasoaki kana nge moaki ilo-ming dibukubukutaki. Be rakana kamaokori kana nge moaki ilo-ming dibukutaki. Rakana ka ilo-ming dabukutakia-mua kana? Soakinga-ming be tamoata-ming ki kangkang be kusi kamananganana ka ilo-ming dabukutaki mua kana? Soakinga-ming be tamoata-ming ka ilo-ming dabukutaki-mua kana!
26 Mang makatabala diroro kamatedi. Di kangkang tago ditanotano, be tago diuaroeroe, be kangkang tago kangkang pera-lo dikoazakoazalaki. Tago-la! Tama-ming lang anua-lo isoaki ka kangkang ianiandi. Bokaibe Tama-ming masa kam ngailo-bukutaki-kaming mua. Alauri ka mang ngailo-bukutakidi kana.
27 Naita teke iboadu soakingana-ba ngailo-bukubukutaki be iboadu barasi ne ono ne iauia ngasoaki kana nge ngaka-salagati?
28 “Bakara ka kusi kamananganana kana nge ilo-ming dibukubukutaki? Moare kabukabu purangadi kamaita. Tago dimalipilipi! Kusi nedi tago nedia-la diememaki!
29 Ata ngau ka ura-kaming! Toira Solomon ngazim ne uia-tina inanganana. Ata ngazim ne malamakadi nge tagona-tina teke moare kabukabu malamakadi iuasadi.
30 Siresire nge Nanaranga ka ingazingdi. Siresire kaituka kaitaita ma! Ata zama masa totokadi dapura be eoa-lo rokakadialako dapura. Ilo-ming dipile Nanaranga tago iboadu kusi ngang-kaming be kamaoko ki? Lama unianga-ming disiki-tina!
31 Ilo-ming moaki bokai dibuku, ‘Masa rakana gakang?’ ki ‘Masa rakana gasing?’ ki ‘Masa rakana gaokori?’
32 Ilo-buku ngaedi nge tamoata Nanaranga pilenga tago ditagatagadi nedi. Tama-ming lang anua-lo isoaki ikaua kana moarunga ngaedi nge kareretaki.
33 Ata bong ono Nanaranga ngatanepoa kana be mata ne adoadodi kamalelei be kamaita mua noko. Alauri masa kana takadi ngang-kaming.
34 Bokaibe zama moaki ilo-ming dibukutaki. Zama masa nena-la be ngailo-bukutaki. Amari teke ilo-buku ne nge amarina-la tekena-lo daeno. Moaki zamazama-lo kalakuaki.”

7

Tamoata Takadi Giriki Nedi Moaki Kaliliti (Luk 6:37-38, 41-42)

1 “Tamoata takadi giriki nedi moaki kaliliti be kapile digoala. Tamoata takadi giriki nedi kaliliti masa Nanaranga kam giriki neming ngaliliti.
2 Tamoata takadi giriki nedi kaliliti be baituka karangaki nge masa Nanaranga bokainatuka-la ka ngabasaki-kaming kana. Mata bakarairai katagadi be tamoata takadi giriki nedi kaliliti masa Nanaranga mata-la ngaradi ngatagadi be kam giriki neming ngaliliti.
3 “Bakara ka robuka mukuna-tina teke taritokam matana-lo ieno nge kute, ata nem matam-lo nge kai mapala biabia tago ilom iani?
4 Masa baituka be taritokam bokai gorai, ‘Robuka mukumuku matam-lo mpasiki,’ ata kaiko nem matam-lo nge kai mapala biabia ieno!

5 Bolinga-ming ratadi! Kai mapala biabia nem matam-lo gopasiki be kaba goita uia
noko taritokam matana-lo robuka mukumuku ieno nge gopasiki.
6 “Kana uia Nanaranga kaiboang ne odio dieno nge moaki keu kandi! Kandi masa
damulenaki be dabatotoki-kaming be mukumuku kamapura! Ra neming uia moaki
boro arodia-lo karokakilako. Arodi karokakilako masa odio datuilako be daduaposa.

Gosinau, Golelei, Babaduadua Gopaliti
(Luk 11:9-13)

7 “Gosinau masa kana aniam ngapura. Kana golelei masa gote. Babaduadua gopaliti
masa ngatakakaniko.
8 Maka ma tamoata isinaunau-la masa kana ngadokidoki-la. Tamoata kana ilelelei-la
masa ngaitaita-la, be tamoata babaduadua ipalipali-la masa datakakaka-la.
9 “Kaiko kamoang kata natum ipura be kangkang kana isinauiko masa patu goani
ki? Tago!
10 Ika kana isinauiko masa moata goalaka goani ki? Nge tago!
11 Moimoi muzinga-ming ra goalakadi, ata kana uia natu-ming aniadi nge kamang!
Bokainatuka-la, bong Tama-ming lang anua-lo isoaki kasinaui masa lumaluma uia
bibia-la be ngang-kaming kana! Tago iboadu ngakapangadi!
12 “Bokaibe kana moarunga-lo nge bokainatuka kamamuzimuzi: Tamoata takadi
baituka dababasaki-kaming kana karerere nge kam bokainatuka-la kamababasakidi.
Mata ngae ka Moses Mata ne moarunga be ‘Propet’ gerengadi moarunga labudi.

Babaduadua Aoa Ugugu-lo Kamasili
(Luk 13:24)

13 “Babaduadua aoa ugugu-lo kamasili. Maka ma babaduadua ono leuanga nge
ilaba-tina be zala ono eoa tago matemate-lo ilako nge ipala-tina! Bokaibe tamoata be
aine kokoko-tina zala ngae ditagatagai.
14 Ata babaduadua ono moauriuri-la soaki-lo ilako nge imukumuku be zalaka iugu-
tina. Tamoata be aine teke-tina-teke ka zala ngae diteate.

Kai Be Kalingo
(Luk 6:43-44)

15 “Eke! ‘Propet’ bolingadi ratadi kamatetedia-tina uia! Masa ‘sipisipi’ kusidi
dananga be dapura, ata ilodia-lo nge keu kabukabu bokana.
16 Muzingadiaba-lo masa kamakaua. ‘Uain’ kalingodi tago oakum-o ka dipurapura!
Paepae tago kai ragaragadi-o ka dipurapura. Tago-la!
17 Bokainatuka-la, kai iauia patu uia ipupuraki. Ata kai goalaka patu goalakadi
ipupuraki.
18 Kai iauia tago iboadu patu goalakadi ngapuraki. Be kai goalaka tago iboadu patu
uia ngapuraki.
19 Kai kalingodi tago uia dipupuraki nge poloadi dipurapura be eoa-lo rokakadialako
dipurapura.
20 Bokaibe ‘propet’ bolingadi ratadi nge muzingadiaba-lo masa kauatakadi dapura.

Tago Ukauatakiko
(Luk 13:25-27)

21 “Moaki ilo-ming dipile tamoata be aine moarunga ‘Tanepoa! Tanepoa!’ kana
dikilakilaia masa bong ono Nanaranga ngatanepoa kanana-lo dasili. Tago-la! Tamoata
naita Tama-gu lang anua-lo isukoaki rerenga itagatagadia-la ka masa ngasili.
22 Bong biabia ono giriki adorakangao masa kokoko-tina bokai dapile, ‘Tanepoa!
Tanepoa! Aram-o be Nanaranga pilenga mangata kirangaki. Aram-o be mariaba
goalakadi kitaodi be kilala kaiboangdi nem kiemaki.’

23 Ata ngau masa tatalari-la ka bokai mradi, ‘Tagona-tina muku ukauataki-kaming!
Kamairatu! Kam muzi goalakadi kaememaki!’

Pera Kelikeli Rua
(Luk 6:47-49)

24 “Bokaibe tamoata pilengagu ngaedi ilongo be idoki be itoatoaki nge tamoata kaua-
kaua pera kana ea-ruma patu-o labu inangai be ikeli bokana.
25 Ura ibala be zagura dirokasapa, be oasa kanabibia dipura be pera ngae dirurukaki.
Ata tago itapulo. Maka ma pera ngae labu ono kainga ne nge patu-o ka dieno.
26 “Tamoata pilengagu ngaedi ilongo be tago itoatoaki nge tamoata ngaongao pera
kana kateka-ba kusi-nao ikeli bokana.
27 Ura ibala be zagura dirokasapa, be oasa kanabibia dipura be pera ngae irurukaki
be itapulo. Tapulonga nge digoala-tina!”
28 Iesus kana ngaedi irangaki-doi be tamoata be aine moarunga dilongo nge
dipitilaki-tina be dikabaki.
29 Sulenga ngaedi nge tamoata aradi bibia bokana isuletaki. Tago tamoata nedi
Moses Mata ne disulesuletaki bokana pile ngaedi isuletaki.

8

Iesus Tamoata Kikiri Dokia Teke Iadoraki
(Mar 1:40-45; Luk 5:12-16)

1 Iesus buku ono isoaki ipereki be itaoio nge tamoata be aine kokoko-tina ditagai.
2 Makara nge tamoata teke kikiri dokia ipura be Iesus aro tuku-nao irokazokuria be
bokai ipile, “Biabiadi, kusumoala nge bolo oguo dieno gorokaki be mgoaza!”
3 Kodeka Iesus luma inanaraki be tamoata ngae idoki be bokai ipile, “Ngau
usumoala! Gogoaza!” Iesus bokai ipile nge oaikiki-tina kikiri tamoata ngaenao dieno
nge dileua be iuia.*
4 Kodeka Iesus itaguraki be tamoata ngae bokai irai, “Golongo! Kana ngae nge
moakina-tina teke kurangakani. Ata golako be tamoata Nanaranga ditabatabai teke
ngalilitiko. Ililitiko-doi nge goalale be tabataba ono goazanga Moses irangaki nge
goemaki be ono moarunga dakaua kaiko ambe moimoi kugoaza.”

Rom Tamoata Lama Unianga
(Luk 7:1-10)

5 Iesus ilako be Kaperneam anua-lo isilisili nge Rom tamoata teke koai-bagi nedi teke
imuamuadi† nge ipura be ngadumai kana be bokai iakoroi,
6 “Biabiadi, malipilipi kanagu imore-tina be pera-lo ieno. Tapou moarunga dimate-
doi be tago iboadu ngamoakusu-ramo. Sururu bibia-tina idokidoki.”
7 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Masa mialale be miaka-uiaki.”
8 Ata tamoata ngae bokai ipile, “Iei, Biabiadi! Ngau tamoata tago iauia kata be masa
kaiko kuboadu pera kanagu-lo gosili! Ata gopile-ba be malipilipi negu ngauia.
9 Maka ma ngau negu-la nge bibiadi negu erumadi usoaki, be koai-bagi tamoata
kokoko ngau erumagu disoaki. Bokaibe ngae bokai mrai, ‘Golako’ be ngalako. Be ngara
bokai mrai, ‘Gomai’ be ngamai. Dududu kanagu bokai mrai, ‘Kana ngae goemakana’
be ngaemakana.”
10 Bong Iesus pile ngaedi ilongo nge ipitilaki-tina be tamoata be aine ditagatagai
bokai iradi, “Moimoi ka ura-kaming! Israel-lo tamoata lama unianga biatangadi
bokainaina tago teke ute.
11 Ngau ka ura-kaming! Tamoata be aine kokoko-tina masa ege amari rakeanao be
ege amari balaianao be dapura be anua ono Nanaranga ngatanepoa kanana-lo kabadi

* **8:3:** Grik pile-lo nge “igoaza.” † **8:5:** Tamoata bibia bokainaina nge ‘100’ tamoata eunung dimuamuadi.

dadoki be Abaram, Aisak be Zekop zaiza dasoakiria be moanako biabia daemakia-budu.
12 Ata tamoata maka aradi anua ono Nanaranga ngatanepoa kanana-lo dieno masa eluku malama tagongana-lo rokakadialako dapura. Makara masa datangtang be iledi dakaraposaposa.”
13 Kodeka Iesus itaguraki be Rom tamoata bokai irai, “Goalale. Kana kureretaki be lama kuni bokana masa ngapuraniko.” Be bong-la ngaranao nge malipilipi kana iuia.

Iesus Tamoata Kokoko-tina Iadorakidi
(Mar 1:29-34; Luk 4:38-41)

14 Iesus ilako Pita pera kanana-lo nge Pita roa tina more kusi-ragogo idoki be bokai zirapu-lo ieno be ite.
15 Kodeka Iesus ilako be luma idoki be more ileuani, be imarang be kangkang iemakani.
16 Rairaituka zili-kisikisi bokana nge tamoata be aine ditaguraki be tamoata mariaba goalakadi ilodia-lo disoaki nge kokoko-tina Iesus-lo dieluakidi. Pile-la tekedi ipile be mariaba goalakadi nge itaodi. Be moremore iadorakidi.
17 Bokai imuzi be pile tekedi ‘propet’ Aisaia ipile nge dikalingo. Aisaia bokai ipile: “Nena-la be goalakingada irokaki, be morengada ibaga be ialale.” (Ais 53:4)

Tamoata Iesus Ngatagai Kana
(Luk 9:57-62)

18 Iesus tamoata be aine kokoko-tina diboalingi be itedi nge tagataga ne iradi be dang biabia Galili ege takaianao dalakuaki kana.
19 Kodeka tamoata Moses Mata ne disulesuletaki teke ipura be Iesus bokai itegi, “ ‘Tisa!’ Ngau urere ege-ege kulakolako nge mtagatagaiko-la!”
20 Be Iesus itaguraki be tamoata ngae bokai irai, “Keu kabukabu boazinga ono enonga nedi dieno. Mang makatabala diroro nge gupadi otioti. Ata Tamoata Natu kaba ono pangana nganangaria be ngamanaua kana nge tago!”
21 Kodeka tagataga ne teke bokai ipile, “Biabiadi! Golikitaka be mialale be tama-gu mkumraki noko.”
22 Ata Iesus ikatu be bokai irai, “Gotagaia! Matedi masa nedia-la be mate ruangadi dakumrakidi.”

Iesus Anua-goala Teke Iaka-maliei
(Mar 4:35-41; Luk 8:22-25)

23 Kodeka Iesus kati rebareba tekenao ibuli be tagataga ne ditagai be dialale-budu.
24 Dang-lo direbareba noko anua-goala teke inangai-ba ka ipura be kati ambe ibubulolo. Ata Iesus-ra ienosoa.
25 Kodeka tagataga ne dilako be dianguni be bokai dipile, “Tanepoa! Gouketi-kita. Ambe tamoaloba kana.”
26 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Kam lama unianga-ming disiki-tina! Bakara ka taburi-ming dira?” Be ituirake be oasa be nugunugu kaikai-la iradi be kodeka malino ibala.
27 Moarunga kati-o disoaki kaba bokai dita nge dipitilaki-tina be bokai dipile, “Tamoata ngae nge bakarairai kata? Oasa be nugunugu dilongolongori!”

Iesus Mariaba goalakadi Tamoata Rua-lo Itaodi
(Mar 5:1-20; Luk 8:26-39)

28 Iesus dang biabia ege takaianao ilako nge Gadara kaba-lo ipura. Makara ipura nge tamoata rua mariaba goalakadi ilodiarua-lo disoaki nge dipurakaniaru. Tamoata ngae-diaru nge buna ono matedi kumrakadi dipurapura-lo ka dipusikaru. Diaru nge gagaragara-tina kaoa. Bokaibe tamoata tago teke iboadu kaba ngaradia-lo ngalako.

29 Kodeka tamoata ngae-diaru nge kaikai-la dimereru be bokai dipileru, “Nanaranga
Natu! Bakara gobasaki-kama kana? Bong nem isi tago dipura! Bakara ka kupuraba-
mua be sururu goang-kama kana?”
30 Kasauba muku nge boro ulunga biabia teke diramomomo be disoaki.
31 Bokaibe mariaba goalakadi tamoata ruoti ngaediarua-lo disoaki nge Iesus bokai
diakoroi, “Gotao-kama kana nge boro ulunga ngarana-lo gonepikamailako.”
32 Kodeka Iesus bokai iradi, “Kamalako!” Be mariaba goalakadi nge tamoata ruoti
ngaedia-lo ka dipusika be dilako boro ulungana-lo disili. Kodeka boro ngaedi nge
didupu be ierokateteki be dipananalako melu-o be dang-lo dinokulako be dang dising
be dimate.
33 Tamoata boro diakolakola kaba bokai dita nge dipapanana-la be anua-lo dilako be
kana moarunga dipura nge dirangaki. Be tamoata ruoti mariaba goalakadi ilodiarua-
lo disoaki kana dipura-diaru nge dirangaki be.
34 Kodeka anua-marau moarunga anua nedi dipereki be Iesus date kana. Be bong
Iesus dipurakani nge bokai diakoroi, “Moaki makare kaba ngaedia-lo kusoaki. Kaba
takadia-lo golako.”

9

Iesus Tamoata Kaulokuloku Teke Iadoraki
(Mar 2:1-12; Luk 5:17-26)

1 Kodeka Iesus kababe kati rebareba-o ibuli be dang biabia Galili ege takaianao ilako
be anua-tina nena-lo ipura.
2 Makara ipura nge tamoata alu tamoata kaulokuloku teke tapou matedi rara-o
be dibazi be dipura. Bong Iesus kaba bokai ita tamoata ngaedi lama diuni ngai
iboadu tamoata kaulokuloku ngadoraki nge bokai irai, “Natugu! Taburim moaki ira!
Muzigoala nem ambe rokakadi dipura.”
3 Tamoata Moses Mata ne disulesuletaki alu makara disoaki pile ngaedi dilongo nge
nedia-la ilodia-lo bokai dipile, “Tamoata ngae bokai ipile nge suri Nanaranga diaru
iriringa-diaru tekedi bokana be Nanaranga iduai!”
4 Ata Iesus ilodia-lo pile ngaedi italako be ikaua. Be bokai iradi, “Bakara ka mata
goalakadi bokainaina ilo-ming dieno?
5 Pile nangatadi ka emakadi tago dira? ‘Muzigoala nem ambe rokakadi dipura’ ki
‘Gotui be goalale?’
6 Ata nge ono mitiking-kaming kana Tamoata Natu kaiboang ne kateka ngaenao
dieno be iboadu-tina tamoata be aine moarunga muzigoala nedi ngarokakiledi.”
Kodeka tamoata kaulokuloku nge bokai irai, “Gotuirake, zirapu nem godokitate be
pera kanam-lo golako.”
7 Kodeka tamoata ngae itui be pera kanana-lo ilako.
8 Bong tamoata be aine moarunga kaba bokai dita nge aoa-diaba disanganga be
dikabaki. Makara nge Nanaranga ara dirakeaki, bakara Nanaranga ambe kaiboang
bokainaina tamoata-ramo iandi!

Iesus Matiu Ikilai
(Mar 2:13-17; Luk 5:27-32)

9 Iesus kaba ngaradi ipereki be ialalale nge tamoata teke ‘tagisi’ dokidoki ara Matiu
pera ono ‘tagisi’ dokinga-lo isoaki be ite. Kodeka bokai irai, “Gotagaia!”
Iesus bokai ipile nge Matiu itui be itagai.
10 Alauri Iesus ilako Matiu pera kanana-lo be moanako-lo isoaki nge ‘tagisi’ dokidoki
be muzigoala ememaki kokoko dipura be Iesus tagataga ne zaiza disoakiria be
dimoanako-budu.

11 Parasi alu kaba bokai dita nge Iesus tagataga ne bokai diradi, “Bakara ka ‘tisa’
neming ‘tagisi’ dokidoki be tamoata muzigoala ememaki zaiza dimoanakonako?”
12 Iesus pilengadi ngaedi ilongo nge bokai ikatu, “Tamoata nedi uia tago iboadu karai
tatate-lo dalako. Moremore-la ka dilakolako.
13 Ata kamalale be Nanaranga ‘Buku’ nena-lo pile ngaedi labudi kamakauataki,
‘Ngado kudoki be tabataba bokana kuiana nge ngau tago rerengagu. Tamoata takaia
ilom ngatagai nge ngau rerengagu.’* Maka ma ngau tago tamoata adoadodi ka mkiladi
kana ka upura. Tago. Ngau muzigoala ememaki ka mkiladi kana ka upura.”

Kangkang Zirau Mata Tegiaka Ipura
(Mar 2:18-22; Luk 5:33-39)

14 Kodeka Zon Baptais tagataga ne dipura be Iesus bokai ditegi, “Nge baituka ka keka
be Parasi tagataga nedi kangkang kizirauru, ata kaiko tagataga nem kangkang tago
dizirauru?”
15 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Bong tamoata kodeka-ka iroti lou ne zaiza moanako-
lo disoaki nge lou ne iboadu kangkang tagotago dasoaki ki tago? Tago iboadu! Ata bong
tekedi masa dapura be ono tamoata kodeka-ka iroti nge bagaia ngapura be tago lou ne
maradi ngasoaki. Bong ngaradia-lo kodeka lou ne masa kangkang dazirau.
16 “Tamoata tago teke kusi oauoau mapala idoki be ono kusi muamua masarenga
ioladi. Maka ma kusi oauoau mapala masa ngatakaka, be kusi muamua kodeka
masarenga dalaba-tina kana!
17 Bokainatuka-la, tamoata tago teke ‘uain’ oauoau idoki be ‘uain’-kusi muamuana-
lo inangalako. Bokai imuzi masa ‘uain’ oauoau ngadodoraki be ‘uain’-kusi muamua
ngasereki be ‘uain’ ngamoasubu be ‘uain’-kusi ngagoala. ‘Uain’ oauoau nge ‘uain’-kusi
oauoau-lo ka nangadialako dipurapura. Bokai masa ‘uian’ be ‘uian’-kusi uia-la daeno.”

Natu-muku Aineka Mate Be Aine Moremore
(Mar 5:21-43; Luk 8:40-56)

18 Iesus pile ngaedi isi ipilepile-la be Iuda tamoata nedi biabia teke pera ono
serereinga nedia-lo imuamua nge ipura be Iesus aro tuku-nao irokazokuria be bokai
ipile, “Natugu aineka kaituka-tina ka imate. Ata gomai-ba be lumam ono gonangaria
be ngamarang be ne iauia ngasoaki.”
19 Kodeka Iesus itui be tamoata ngae itagai, be tagataga ne ditagai be dialale-budu.
20 Zala-lo dialalale nge aine teke dara iuni be ambe barasi kulemoa-be-rua iuasadi
nge Iesus muri ipura be kusi ne isilisili zagenao idauraki.
21 Aine ngae ilona-lo bokai ipile, “Kusi-ba nenao mdauraki masa muia.”
22 Ata Iesus ibuiri be aine ngae ite be bokai irai, “Natugu, taburim moaki ira! Lama
uniangam ka iemakiko be kuia!”
Be aine ngae nge bong-la ngaranao iuia.
23 Kodeka Iesus ialale be Iuda tamoata biabia natu aineka imate nge pera kanana-lo
ipura. Pera-lo ipura nge gopu eueuri ambe gopu dieueuri be mate rang didokidoki
be moarunga makara mate-lo disoaki nge ditangtang be dinaboakiboaki, be ilodi nge
dinodo-tina be itedi.
24 Be bokai iradi, “Kamapusika! Natu aine ngae nge tago imate. Ngena ieno-ba!”
Tamoata be aine moarunga makara disoaki pile ngaedi dilongo nge Iesus dingengeri.
25 Alauri tamoata be aine pera-lo disoaki eluku dilako, kodeka Iesus isili be natu aine
imate nge luma-nao idauraki, be natu ngae imarang.
26 Iesus kana ngae bokai iemaki nge rangaka ege-ege kaba ngaradia-lo ilako.

Iesus Tamoata Rua Matadi Leuadi Iadoraki-diaru

27 Kodeka Iesus kaba ngaradi ipereki be ialale. Ialalale nge tamoata rua mata-diaru
leuadi ditagaiaru be dimereru be bokai dipileru, “Debiti Natu, ilom ngataga-kamairu!”

---

* **9:13:** Osea 6:6

28 Iesus pera-lo isili nge tamoata ruoti ngae-diaru dimairu be Iesus bokai itegi-diaru,
“Ilo-mingru dipile ngau uboadu miadoraki-kamingru ki tago?”
Be diaru dikaturu be dipileru, “E, Biabiadi, kaiko kuboadu.”
29 Kodeka matadiarua-lo idaurakilako be bokai ipile, “Lama unianga-mingru ka
ngatagai be kana kareretakiaru nge ngapura-kamingru kana.”
30 Iesus bokai ipile nge mata-diaru ditakaka be kaba ditaru. Kodeka pile kaiboangdi
ane bokai ira-diaru, “Kana ngae nge moakina-tina teke karangakaniaru.”
31 Ata diaru dialaleru be ege-ege kaba ngaradia-lo Iesus dirangakiaru.

Iesus Tamoata Teke Pile-bebe Iadoraki

32 Tamoata ruoti ngae-diaru dialalaleru nge kababe tamoata teke pile bebebe Iesus-
lo dieluaki. Mariaba goalaka teke tamoata ngaena-lo isoaki. Bokai ka pile ibebe.
33 Be bong mariaba goalaka taona ipura nge tamoata pile bebebe nge aoa ikakati be
ipilepile. Tamoata be aine makara disoaki kaba bokai dita nge dipitilaki-tina be bokai
dikabaki, “Toira be imai kana bokainaina tago teke Israel kaba-lo kite!”
34 Ata Parasi bokai dipile, “Ngena-ra mariaba goalakadi biabiadi nedi kaiboang
nena-lo ka mariaba goalakadi itaotaodi!”

Iesus Tamoata Be Aine Ilo Itagadi

35 Makara be kodeka Iesus ege-ege anua bibia-lo be sisiki-lo ilakolako be pera
nedi ono serereinga-lo isilisili be Pile Uia bong ono Nanaranga ngatanepoa kana nge
isulesuletakadi. Be more be goala bakarairai-bakarairai tamoata be aine odio dieno
nge iadoraki.
36 Tamoata be aine kokoko-tina itedi nge ilo itagadia-tina. Ilodi nge dibuku-ramo be
tago dikaua rakana masa daemaki. Di nge ‘sipisipi’ tamadi tagotago bokana disukoaki
be tago dikaua naita masa ngamuamuadi.

Malipilipi Tago Dikoko

37 Kodeka Iesus itaguraki be tagataga ne bokai iradi, “Kangkang kokoko-tina uma-lo
ambe dimaure. Ata tamoata kangkang dauaroe kana nge tago dikoko.
38 Bokaibe kangkang dimaure be dieno nge Tanepoa nedi kamasinaui be masa
malipilipi nganepidi be kangkang dauaroe.”

10

Iesus ‘Apostel’ Ne Kulemoa-be-rua
(Mar 3:13-19; Luk 6:12-16)

1 Iesus tagataga ne kulemoa-be-rua ikiladi be disoaki-budu, kodeka kaiboang iandi
be mariaba goalakadi iboadu dataodi be more moarunga be goala moarunga iboadu
dadoraki.
2 Be nge tamoata kulemoa-be-rua ngaedi ka ‘apostel’ ne bokana inangadi. Mata-
matanatuka Saimon, ara takaia Pita; tari Endru; Zebidi natu Zems taritoka Zon diaru;
3 Pilip; Batolomiu; Tomas; Matiu ‘tagisi’ dokidoki; Zems, Alpeas natu; Tadius;
4 Saimon maka ‘Zilot’ kata, be Iudas Iskariot. Iudas Iskariot ngae ka alauri Iesus idoki
be erekei ne luma-dio inangai.

Iesus ‘Apostel’ Ne Kulemoa-be-rua Inepidi
(Mar 6:7-13; Luk 9:1-6)

5 Bong Iesus tagataga ne kulemoa-be-rua ‘apostel’ bokana inepidi be dalale kana nge
bokai iradi, “Ungguma Takadi anua nedi be ungguma Samaria anua nedia-lo moaki
kalako.
6 ‘Sipisipi’ leuadi Israel-lonalona-lo ka kamalako mua noko.
7 Kalako nge mangata bokai kamaradi, ‘Bong ono Nanaranga ngatanepoa kana ambe
isaringa!’

8 Bokaibe kamalale be kana ngaedi kamaemaki: Moremore kamaka-uiakidi; matedi
kamamarangakidi be nedi uia dasoaki; kikiri dokiadi kamaka-goazadi, be mariaba
goalakadi kamataodi. Kaiboang ngaedi nge luma zokuzoku-ba kadoki. Tago kazazadi.
Bokaibe kalale nge kamandia-ba. Moaki zazanga kadoki.
9 'Mone' 'gol' ki 'siliua' ki 'kapa' oti ememaki nge moakina-tina teke goate neming-lo
kabagabagai.
10 Raba sausau, ki ae-sukuma, ki sika ono alalenga nge moaki teke kabagabagai. Kusi
silisili moaki karuadi. Bakara, tamoata imalipi nge bubuna ne otioti, be bubuna ne
ngaedi nge ania ngapura.
11 "Anua tekena-lo kapura nge kamalako be tamoata iauia teke iboadu ngadoki-
kaming be ngadoraki-kaming nge kamalelei. Kate nge makara sakenao kamasoaki
nibe kaba ngaradi kamapereki.
12 Pera tekena-lo kalako nge pera-marau bokai kamaradi, 'Ilo-uia kam-lo ngaeno.'
13 Pera-marau dimolataki-kaming be didoki-kaming nge ilo-uia neming ngaenoladi.
Dikusi-kaming nge ilo-uia neming kamamuleaki.
14 Pera ki anua nangata tago idoki-kaming be iadoraki-kaming ki tago ilongori-
kaming nge kaba ngaradi kamapereki be ae-ming gapukadi kamatatai.
15 Moimoi ka ura-kaming! Bong biabia ono giriki adorakangao masa anua ki pera
bokainaina Nanaranga tagona-tina iboadu ilo ngatagadi. Tago-la. Sodom be Gomora
masa muku ilo ngatagadi. Ata anua nangata tago idoki-kaming masa tagona-tina muku
ilo ngatagadi."

Sururu Bibia Masa Dapura
(Mar 13:9-13; Luk 21:12-17)

16 "Kamalongo! Ambe 'sipisipi' bokana be keu kabukabu maradi unepikaming-lako.
Bokaibe mang moane bokana ilo-ming kamalelelenaki noko kana kamaememaki. Ata
muzinga-ming moarunga nge malielie-ba bune bokana.
17 Tamoata kamatetedia-uia! Masa dauauri-kaming be 'koto'-lo dananga-kaming be
pera nedi ono serereinga-lo be darautotoki-kaming.
18 Ngau kanabe masa anuatanepoa be tamoata bibia arodi kamatui. Bokai masa
kam mata-ita negu bokana be Pile Uia negu di be Ungguma Takadi mangata kama-
rangakadi.
19 Diuauri-kaming nge moaki taburi-ming dira be ilo-ming bokai kalelenaki, 'Masa
ba gapile? Masa baituka gapile?' Moaki ilo-ming dibuku. Bong ngaranao masa pile
ania-ming dapura.
20 Maka ma nge tago kam ka kamapile kana. Tago! Nge Tama-ming Oli Spirit ne ka
kam-lo be ngapilepile kana.
21 "Tamoata alu masa dataguraki be taritokadi dadokidi be tamoata takadi luma-dio
danangadi be daumoatedi. Be kamoang masa dataguraki be natudi bokai dabasakidi.
Be natu masa kamoang be kipi daerekeidi be tamoata takadi luma-dio danangadi be
umoateadi dapura.
22 Lili-guo be masa moarunga-tina dasegeaki-kaming. Ata tamoata ngau kanabe
ikaiboang be isoaki-la nibe manubunga-nao masa Nanaranga ngauketi.
23 Anua tekena-lo sururu diang-kaming nge kamairatu be anua takaiana-lo ka-
malako. Moimoi ka ura-kaming! Malipi neming masa Israel anua moarunga-lo tagona-
la kamamambuaki be Tamoata Natu ngamule.
24 "Sulesule teke tago iboadu 'tisa' ne atabala ngalako. Dududu tago iboadu biabiadi
kana atabala ngalako.
25 Sulesule 'tisa' ne bokana ipura nge iuia. Dududu biabiadi ne bokana ipura nge
iuia. Bokaibe bokai kamakaua: tamoata teke dara nena-lo ara biabiatuka 'Bielzebul'
kana dikilai masa dara ne takadi ara goalakadiatina-lo dakiladi.

Naita Ka Matakura Ngapura Kana
(Luk 12:2-7)

26 “Bokaibe tamoata-ramo moaki kamatakuridi. Bakara, kana kukubati masa
kakatadi dapura. Be kana komangamanga masa mangata nangadi dapura.
27 Pile urara-kaming nge oabubu-lo ka ura-kaming. Ata kamalale be ariata
kamarangaki. Pile zuguma-lo be dimalongasiki-kaming nge kamalako malala-lo be
kamameremere be kamararangaki.
28 Tamoata daumoate-kaming kana nge moaki kamatakuridi. Maka ma di nge
tamoataming-la ka daumoatedi kana. Nanaranga ka kamamatakuri. Bakara, ngai ka
tamoata-ming be mariabaka-ming eoa tago matemate-lo be ngaumoate-kaming kana.
29 “ ‘Mone’ daradara tekena-lo iboadu mang-sisiki rua gozazadi. Ata mang-sisiki
tagona-tina iboadu teke ne rerenganaba-lo be kateka-o ngasapasiria. Tago-la! Tama-
ming ngasumoala masa kateka-o ngasapasiria. Tago isumoala be tago!
30 Ata kam-ra mang-sisiki kauasadi. Maka ma donga-ming pangana-mingo nge ka
teke-teke ambe uareadia-doi dipura!
31 Bokaibe taburi-ming moakina-tina dira! Maka ma kam zaza-ming nge mang-sisiki
kokoko-tina zazangadi diuasadi!

Kristus Reretaka Be Segeaka
(Luk 12:8-9)

32 “Tamoata naita lili-be-matao ipile ngai ngau tamoata negu kata masa ngau lang
anua-lo Tama-gu lili-be-matanao mpile tamoata ngae nge ngau tamoata negu.
33 Ata tamoata naita lili-be-matao imurinaia be ipile tago ikauataka masa ngau lang
anua-lo Tama-gu lili-be-matanao mrai tamoata ngae tago ukauataki.

Tago Anua-Uia, Ata Asi Ono Eunga
(Luk 12:51-53; 14:26-27)

34 “Moaki ilo-ming dipile anua-uia kateka ngaenao mdoki kana ka upura. Tago-la!
Tago anua-uia ka ueluaki, asi ono eunga ka ueluaki.
35 Labu ono asi ono eunga ueluaki nge bokai:
‘Natu moane masa tamadi daerekeikeidi, be natu aine masa tinadi daerekeikeidi. Aine
rotiroti masa rauadi ainekadi daerekeikeidi.
36 Tamoata erekei-tina ne nge tamoata be aine pera tekena-lo disukoaki-budu.’ (Mai
7:6)
37 “Tamoata naita tina be tama ireretakidia-tina be ngau tago, nge ngau tago ikonaia.
Tamoata naita natu moane ki aine ireretakidia-tina be ngau tago, nge tagona-tina
ikonaia be tago iboadu tagataga negu ngapura.
38 Tamoata kai kapalapala uauau ne tago ibazi, nge tago ikonaia be tago iboadu
ngatagaia.
39 Tamoata naita irere moauriuri-la ngasoaki kana masa ngaleua. Ata tamoata naita
ngau kanabe imate masa moauriuri-la ngasukoaki.

Zazanga Uia
(Mar 9:41)

40 “Tamoata naita idoki-kaming be iadoraki-kaming nge ngau ka idoka be iadoraka.
Be tamoata ngau idoka be iadoraka nge ngau nepinepi negu ka idoki be iadoraki.
41 Tamoata naita itaguraki be ‘propet’ kata idoki be iadoraki, bakara ngai ‘propet’
kata masa ‘propet’ zazanga nedi ngadoki. Tamoata naita itaguraki be ‘tamoata adoado’
kata idoki be iadoraki, bakara ngai tamoata adoado kata masa tamoata adoadodi
zazanga nedi ngadoki.
42 Be tamoata naita itaguraki be tagataga negu ara tagotago-tina kata dang mukuna-
tina iani be ising nge ngau ka uraka-ming zazanga ne tagona-tina iboadu daleua!”

11

Zon Baptais Tamoata Inepidi Be Dipura (Luk 7:18-35)

1 Iesus tagataga ne kulemoa-be-rua pile ngaedi iradia-doi kodeka ialale be anua
makara saringa dieno Galili kaba-lo isulesule be Nanaranga pilenga mangata
irarangaki be ialalale.
2 Zon Baptais nge uaura-lo isoaki be Kristus malipinga ilongoraki. Bokaibe tagataga
ne alu inepidi be Iesus-lo dilako
3 be bokai ditegi, “Gora-kama! Kaiko ka toira rangakam ipura be gopura kana ki
takaia garapungi?”
4 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Kamamule Zon-lo be pile kalongo be kana kaita nge
kamarangakini.
5 Bokai kamarai: Matadi leuadi ambe kaba ditaita, aedi matedi ambe diuia be
dialalale, kikiri dokiadi ambe digoaza, kungizadi ambe pile dilongolongo, matedi ambe
dimarang be nedi uia disoaki, be tamoata kana nedi tagotago ambe Nanaranga Pile Uia
ne dilongo.
6 Tamoata naita ngau tago ilo-ruataka nge suri dauia!”
7 Zon tagataga ne ambe dialalale nge Iesus itaguraki be Zon bokainatuka tamoata be
aine moarunga irangakadi, “Bong Zon lulu kaba-lo kamate kana be kalako nge rakana-
tina kata ka kamate kana ilo-ming dipile? Lulua kata oasa ieueuri ka kamate kana ka
kalako ki rakana?
8 Tago lulua nge rakana-tina kata ka kamate kana ka kalako? Masa tamoata kusi be
ngazim uia inangananga kata ka kamate kana ka kalako? Tago-la! Kusi uia be ngazim
uia nangananga nge anuatanepoa bibia pera kandia-lo ka disukoaki.
9 Kamaraia! Rakana-tina ka kamate kana ka kalale? ‘Propet’ kata ki? E! Moimoi ka
ura-kaming! Kana kate nge tago ‘propet’-la kata ka kate. Kana kate ngara nge ‘propet’
kata, be kababe atabala-tina be iuasa-tina.
10 Maka ma Nanaranga ‘Buku’ nena-lo nge Zon ka bokai rangaka ipura:
‘Ngau masa pile eleluaki negu teke mnepi be arom ngamua. Ngai ka zalakam
ngauasari be ngamua be gotagai kana.’ (Mal 3:1)
11 “Moimoi ka ura-kaming! Tamoata moarunga kateka-o nekiakadi dipura toira be
imai nge Zon Baptais iuasadi be ara ilaba-tina! Ata tamoata naita bong ono Nanaranga
ngatanepoa kanana-lo ara ialaurituka nge Zon iuasai be ara atabala-tina ieno.
12 Bong Zon matamatanatuka pile ne isuletaki nibe imai kaituka nge bong ono
Nanaranga ngatanepoa kana ambe pangana izelekia-la be ilako-la be ieno. Be tamoata
panganadi patu bokana ambe didoki-reperepeki.
13 Bakara, Moses be ‘Propet’ moarunga nge pile mumuakadi dipilepile nibe imai Zon-
lo daga.
14 Bokaibe pilengadi digere moimoi kana kapile be kadoki nge bokai kamalongo: Zon
nge moimoi be Ilaiza. Toira be rangaka ipura ngai masa ngapura mua.
15 Kungi-ming otioti nge pile kamalongo!
16 “Tamoata be aine bong ngaedia-lonalona masa rakana oti mtonangadi? Di nge
natu-muku malala-lo digong-gong bokana. Uko teke ruangadi takadi dikiladi be bokai
diradi:
17 ‘Oagu kipali-kaming, ata tago kaoagu.
Mate rang kidoki-kaming, ata tago katang.’
18 “Maka ma bong Zon ipura be kangkang be ‘uain’ izirau nge moarunga bokai
dirangaki, ‘Mariaba goalaka ilona-lo isoaki.’
19 Ata bong Tamoata Natu ipura be imoanakonako be ‘uain’ isingsing nge bokai
dirangaki, ‘Tamoata ngae kamate! Moanakonga be dilaba-tina, be ‘uain’ isingsing!

Ngai ‘tagisi’ dokidoki be muzigoala ememaki ruangadi.’ Ata Nanaranga ambe malipinganaba-lo be kaba bokai taita Nanaranga kauanga malaidi nge moimoi be kalingodi.”

Anua Nangatadi Nanaranga Pilenga Tago Dilongo (Luk 10:13-15)

20 Kodeka Iesus itaguraki be anua maka kilala ne kaiboangdi kokoko-tina iemaki
kanana-lo nge iauadi, bakara anua-marau ilodi tago dibuiri be muzigoala nedi
disegeaki. Bokai iauadi,
21 “Ue! Kaiko Korazin anua. Kumakadoma-tina! Abe-ma kuleua-re! Ue! Kaiko
Betsaida anua. Kumakadoma-tina! Abe-ma kuleua-re! Kilala kaiboangdi kam-lo
uemaki Taia anua be Saidon anua-lo memaki bokana nge ambe norane be ngado kusi
dananga be apoang-lo dasoaki be ono kaua ngapura di ambe ilodi dibuiri be muzigoala
nedi disegeaki.
22 Ngau ka ura-kaming! Bong biabia ono giriki adorakangao masa Nanaranga Taia
be Saidon ilo muku ngatagadi, ata kam masa tagona-tina muku ilo ngataga-kaming!
23 Be kaiko Kaperneam nge nem-la be lang-lo gokautakingakiko kana! Tagona-
tina kuboadu! Eoa tago matemate-lo rokakamlako ngapura kana! Kilala kaiboangdi
kaituka kaiko-lo emakadi dipura tongira Sodom anua-lo emakadi dapura bokana nge
ambe Sodom anua kaituka ngaeno-la. Tago ngaleua.
24 Ngau ka urakaming! Bong biabia ono giriki adorakangao masa Nanaranga
Sodom anua ilo muku ngatagai. Ata kaiko Kaperneam masa tagona-tina muku ilo
ngatagaiko!”

Gomai Be Gomanaua (Luk 10:21-22)

25 Bong ngaradia-lo be Iesus bokai ipile, “Mamo! Kaiko ka lang be kateka Tanepoa
nedi. Kana ngaedi nge tamoata kauakauadi be tamoata sule-lo dilako tago kuitikingdi.
Ata natu mukumukudia-tina nge mangata kuitikingdi. Bokai kumuzi be uperuiko-tina!
26 E, Mamo! Moimoi be kana ngaedi nge rerengam-tina-lo be suri-uiatina nem-lo ka
kuemaki.
27 “Kana moarunga ambe Tama-gu lumagu-o isalangaki. Maka ma tamoata tago
teke Natu ikauataki. Tama-la ka Natu ikauataki. Be bokainatuka-la, tamoata tago
teke Tama ikauataki. Natu-la ka Tama ikauataki. Ata tamoata be aine nangatadi Natu
irereta kidia-la ka masa Natu ngataguraki be Tama mangata ngaitikingdi.
28 “Kaiko naita malipi kaiboangdi kudokidoki be kana moatubudi kubazibazi be
kumamalo-tina nge ngau-lo gomai be manaua miangko.
29 Suku ono moatubu bazinga negu godoki be omo gonangaria, be sule oguo
godoki. Maka ma ngau muzingagu nge malielie-ba be uia-ba, be ilogu-lo be negu-la
ubalabalaka. Bokaibe ngau-lo ka manaua uia goita kana.
30 Maka ma suku ngau miangko be ono kana gobazidi kana nge tago imoatubu, be
kana moatubudi omo mnanga kana nge baziadi tago dira!”

12

Bong Ono Manauanga ‘Sabat’ Tegiaka Ipura (Mar 2:23-28; Luk 6:1-5)

1 Bong ngaradia-lo nge Iesus bong ono manauanga ‘Sabat’-o ‘uit’ uma-lo ialalale.
Tagataga ne nge tole dimate be ‘uit’ kalingodi didoki be patudi dipasipasi be
dikangkang.
2 Parasi kaba bokai dita nge Iesus bokai dirai, “Kaba goita! Bakara ka tagataga nem
bokai dimuzimuzi? Mata neda dibabari-kita tago iboadu bong ono manauanga ‘Sabat’-
o bokai damuzi!”

3 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Bong Debiti tamoata ne zaiza tole dimate be kana
Debiti iemaki masa tago sesu kaleze?
4 Debiti ilako Nanaranga pera nena-lo be ‘bereti’ ambe Nanaranga ditabangakini nge
idoki be ruanga zaiza dikang. ‘Bereti’ ambe Nanaranga tabangakadiani dipura nge
mata neda ibabari tagona-tina iboadu di dakang! Tamoata Nanaranga ditabatabaia-la
ka iboadu dakang.
5 Be kana takaia nge bokai: Moses Mata nena-lo pile ngaedi kaleze ki tago? Tamoata
Nanaranga ditabatabai bong ono manauanga-o Nanaranga pera nena-lo disilisili nge
‘Sabat’ mata ne ka dikotokotoi. Bokai dimuzimuzi nge giriki nedi tago!
6 Ata ngau bokai ura-kaming! Tamoata teke makare isoaki nge ara ilaba-tina be
Nanaranga pera ne iuasai.
7 Maka ma Nanaranga ‘Buku’ ne bokai ipile,
‘Ngado kudoki be tabataba bokana kuiana nge ngau tago rerengagu. Tamoata takaia
ilom ngatagai nge ka rerengagu.’ (Osea 6:6)
Bokaibe pile ngaedi labudi kamakauataki bokana nge ambe tamoata girikidi
tagotago moatubu tago kamandi.
8 Bakara, Tamoata Natu ka bong ono manauanga ‘Sabat’ nge Tanepoa ne.”

Tamoata Luma Mate
(Mar 3:1-6; Luk 6:6-11)

9 Kodeka Iesus kaba ngaradi ipereki be Iuda pera nedi ono serereinga-lo isili.
10 Tamoata teke luma takaia mate nge makara isoaki. Tamoata alu makara disoaki
nge zala dilelelei be ono Iesus datoi be giriki ono danangalako kana. Be bokai ditegi,
“Mata neda teke isumoala ki tago moremore iboadu bong ono manauanga-o aka-uiaka
ngapura?”
11 Be Iesus ikatu be ipile, “Tamoata tekem ‘sipisipi’ nem teke bong ono manauanga-o
be gimoa-lo isapasilako masa golako be gopasiki ki tago?
12 Tamoata ka ara biabia be ‘sipisipi’ iuasai! Bokaibe mata neda iboadu tatagadi be
bong ono manauanga ‘Sabat’-o nge tamoata muzi uia taemakini!”
13 Kodeka Iesus itaguraki be tamoata luma takaia mate nge bokai irai, “Lumam
gonanaraki!” Tamoata ngae luma inanaraki nge luma takaia bokana iuiani.
14 Ata Parasi dialale be diraba be Iesus daumoatei kana.

Nanaranga Malipilipi Kana, Ne Inangai

15 Bong Iesus bokai ilongo daumoatei kana nge kaba ngaradi ipereki be ialale. Be
tamoata be aine nge kokoko-tina ditagai. Be moremore dieluakidi nge moarunga-doi
iadorakidi.
16 Moremore iadorakidi nge pile kaiboangdia-lo be bokai iradi, “Moakina-tina
tamoata takadi karadi.”
17 Bokai imuzi be ‘Propet’ ara Aisaia nge pilenga dikalingo. Aisaia bokai ipile:
18 “Malipilipi kanagu negu-la be unangai nge maka. Ureretakia-tina be ilogu iuiatakia-
tina. Oli Spirit negu masa onao mnangaria. Be muzi negu adoadodi masa
ungguma takadia-lo ngalakuaki.
19 Ata tago iboadu ngare-sabaridi ki kaikai-la ngameredi. Tago-la. Tago iboadu malala
bibia-lo ngameremere be ngapilepile.
20 Lulua muku imakoto be ieno tago iboadu ngakingkotoi. Koalea ikarakara be
ambe saringatuka ngamate kana nge tago iboadu ngaumoatei. Ngai masa
ngamuamua-la nibe mata adoadodi ngaemaki be dakai be dauasa.
21 Be tamoata moarunga be ungguma moarunga masa ngai ono dakai be darapurapu.”
(Ais 42:1-4)

Iesus Be Bielzebul
(Mar 3:20-30; Luk 11:14-23)

22 Kodeka tamoata alu tamoata teke mata leuadi Iesus-lo dieluaki. Tamoata ngae
nge mariaba goalaka teke ilona-lo isoaki. Bokaibe pile ibebe. Kodeka Iesus itaguraki
be tamoata ngae iadoraki be mata diuia be aoa itakaka be ipilepile.
23 Tamoata be aine moarunga makara disoaki kaba bokai dita nge dipitilaki-tina be
bokai dipile, “Nge ka Debiti Natu ki taila?”
24 Ata Parasi pile ngaedi dilongo nge bokai dipile, “Mariaba goalakadi biabiadi nedi
ara Bielzebul kaiboang nena-lo ka mariaba goalakadi itaotaodi.”
25 Ata Iesus ilodi ikauataki be bokai iradi, “Ungguma teke dienegei be nedia-
la dieunung masa ara-be-leuanga dadoki. Anua ki tubu teke dienegei be nedia-la
dieunung masa tago dasoaki-salaga.
26 Satang itaguraki be nena-la itaoni be inegea-ramo nge ne ka iemaki be nena-la
iduaduai. Bokai nge masa baituka be anua ne ngakai?
27 Kam kapile Bielzebul kaiboang nena-lo ka mariaba goalakadi utaotaodi ki? Aria,
kamaraia! Naita ka tagataga neming kaiboang iandi be mariaba goalakadi ditaotaodi?
Tagataga neming kana diememaki nge kamaita be masa kamakaua kam moangi be
boliboli!
28 Ata kam bokai kakaua ngau Nanaranga Oli Spirit ne kaiboang nena-lo ka mariaba
goalakadi utaotaodi nge bong ono Nanaranga ngatanepoa kana ambe ipuraka-kaming!
29 “Tamoata tago teke iboadu tamoata teke kaiboangi pera kanana-lo ngalako be
kana ne nganakoaki. Tago-tina. Ngalako be ngauauri noko pera kanana-lo nganako.
30 “Tamoata tago iruangama nge moimoi be ierekeia. Tamoata tago idumaia be kana
kibudinakiru nge ngaia-tina ka kana iraramoaki.
31 Bokai ka ngau bokai ura-kaming: Tamoata nangata muzigoala ki pile goalakadi
iemaki nge iboadu giriki ne ngae rokaka-le ngapura. Ata tamoata naita pile-goala ane
Oli Spirit iebuloi nge tagona-tina iboadu muzigoala ne ngae rokakale ngapura! Tago
be tago-soasoa!
32 Tamoata naita Tamoata Natu pile goala-lo iebuloi masa giriki ne ngae rokakale
ngapura. Ata tamoata naita pile-goala ane Oli Spirit iebuloi nge muzigoala ne ngae
tagona-tina iboadu kaituka ki alauri rokaka-le ngapura. Tago be tago-soasoa!

Kai Be Kalingo
(Luk 6:43-45)

33 “Kai iauia masa patu uia ngapupuraki. Kai goalaka masa patu goalakadi
ngapupuraki. Kai patu-nalo ka masa kauataka ngapura.
34 Kam moata elu! Iloming-lo muzigoala dikauri masa baituka be pile uia kamapile?
Kana iloming-lo dikauri ka aoaming-lo dipusikasika.
35 Tamoata iauia pile uia ilona-lo inangananga. Bokaibe pile-la uia ka ipilepile.
Tamoata goalaka nge pile goalakadi ilona-lo dikauri. Bokaibe pile goalakadia-la ka
ipilepile.
36 “Ngau ka ura-kaming! Bong biabia ono giriki adorakangao masa pile tago uia
ramoramo-ba tamoata ki aine teke-teke dipile masa Nanaranga darai.
37 Maka ma Nanaranga masa pilengam-la ka ngatagadi be ngapile giriki nem tago,
be pilengam-la ka ngatagadi be giriki omo nganangalako kana.”

Kilala Emaka Ngapura Kana Be Tegi Ipura
(Mar 8:11-12; Luk 11:29-32)

38 Kodeka Parasi be tamoata Moses Mata ne disulesuletaki alu ditaguraki be Iesus
bokai ditegi, “ ‘Tisa!’ Keka kirere kilala kaiboangdi Nanaranga-la iboadu ngaemaki
nge teke goemaki be gate.”
39 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Kam tamoata be aine bong ngaedia-lonalona nge
muzinga-ming goalakadi. Muzinga-ming nge aine roa ono ngamanainai bokana! Kam

kilala kaiboangi teke lang anua-lonalona kareretaki ki? Tagona-tina iboadu kilala bokainaina teke memaki! Kilala maka ‘Propet’ ara Zona emakani ipura-la ka masa kamate.
40 Toira-la Zona amaridi toli be oabubudi toli ika ilona-lo ieno bokana, Tamoata Natu masa amaridi toli be oabubudi toli kateka ilona-lo ngaeno.
41 Bokaibe alauri bong biabia ono giriki adorakangao masa Ninibe dataguraki be datunuri-kaming be giriki omingo danangalako. Bakara, bong Zona Ninibe anua-lo ilako be Nanaranga pilenga mangata iradi nge ilodi dibuiri be muzigoala nedi disegeaki. Ata moimoi ka ura-kaming! Tamoata teke makare isoaki nge Zona iuasai.
42 Alauri bong biabia ono giriki adorakangao masa Siba moaede kandi ngatuirake be tamoata be aine kaituka kasoaki nge ngatunuri-kaming be giriki omingo nganangalako. Maka ma moaede ngae nge kateka buru ege takaianao ka itui be ipura be Solomon kauanga malaidi isuletaki be ilongo. Ata tamoata teke kaituka makare isoaki nge Solomon iuasai!

Mariaba goalaka Kababe Imule
(Luk 11:24-26)

43 “Bong ‘mariaba goalaka’ tamoata ipereki masa ngalale be kaba baradegadia-lo be kaba ono manauanga ngalelei. Kaba ono manauanga tago teke ite
44 masa nena-la bokai ngarai, ‘Kaba be pera kanagu-lo mule.’ Ngamule masa pera ubana-ba ngaeno be ngate. Pera ilo nge roroia ngapura be ngagoaza-tina be kana moarunga pera-lo nge adoado daeno be ngamule.
45 Kodeka ngalale be mariaba goalakadi muzingadi goalakingadi ngai diuasai nge lima-rua ngabagadi be pera ngae ilona-lo dasili be makara dasukoaki. Be tamoata ngae kodeka masa muzinga dagoala-tina. Muzi bokainaina masa tamoata be aine muzingaming goalakadi bong ngaedia-lo kasoaki nge dapura-kaming.”

Iesus Tina Be Taritoka
(Mar 3:31-35; Luk 8:19-21)

46 Iesus isi tamoata be aine isulesule-ladi be tina be taritoka dipura be dapile-budu kana be eluku dituitui. [
47 Kodeka tamoata teke Iesus bokai irai, “Tinam be taritokam kamapile-budu kana direre be eluku dituitui.”]
48 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Tinagu naita? Naita ka taritokagu?”
49 Kodeka tagataga ne itunuridi be bokai ipile, “Ngaedi ka tinagu be taritokagu!
50 Tamoata naita Tama-gu lang anua-lo isoaki rerenga itagatagadi ka taritoka-gu, marau-gu be tina-gu.”

13

Tamoata Kangkang-patu Iliki
(Mar 4:1-9; Luk 8:4-8)

1 Amarina-la ngaranao be Iesus pera ono isoaki nge ipereki be ilako dang biabia Galili zagenao isoaki.
2 Tamoata be aine kokoko-tina dipura be diboalingi bokana kati tekenao ibulilako be ilona-lo isoaki. Be tamoata be aine moarunga dipura nge kabu-lo dituitui.
3 Be pile ono tonanga ane be kana kokoko-tina irangakidi. Bokai ipile, “Tamoata kangkang tanotano teke ialale uma kanana-lo kangkang-patu iliki.
4 Bong ilikiliki nge kangkang-patu alu zala muku ono alalenga-lo disapasiria, be mang dipura be dikang.
5 Aludi kateka garaparapanao disapasiria. Makara nge kateka tago imatoli. Moimoi oaikiki-la be didula,

6 ata ziridi tago ditaoio-tina. Bokaibe bong amari ikai nge imoamoapoato be
dimarango.
7 Aludi moamoaesa be siresire maradi disapasilako. Bokaibe siresire be moamoaesa
dilaba nge kangkang-patu didula nge disukumdi be dileua.
8 Ata aludi nge kateka iauia-o disapasiria be dilaba be kangkang dipuraki. Aludi
kalingodi tamoatadi-lima moarunga dipuraki, aludi tamoatadi-toli dipuraki, be aludi
kalingodi kulemoadi toli dipuraki.”
9 Pile ngaedi ono ngamambuaki kana nge Iesus bokai ipile, “Kungi-ming otioti nge
kamalongo.”

Iesus Bakara Ka Pile Ono Tonanga Ane Be Isulesule (Mar 4:10-12; Luk 8:9-10)

10 Kodeka tagataga ne dipura be bokai ditegi, “Bakara ka pile ono tonanga ane be
kusulesuledi?”
11 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Bong ono Nanaranga ngatanepoa kana labu sikita
kauataka nge ambe kam ania-ming ipura. Ata di tago.
12 Bokaibe tamoata kana ne otioti masa kaba kokoko-la be ania ngapura, be dakoko-
tinani be bagabaga darai. Ata tamoata kana ne tago masa dokiadia-le dapura. Kana
nena-ra tago kokoko, ata masa dokiadia-le dapura.
13 Bakara ka pile ono tonanga ane be usulesuledi nge labu bokai:
“Moimoi matadi kaba ditaita, ata kana tago teke dite. Moimoi kungidi dilongolongo,
ata pile tago teke dilongo ki labu dikauataki.
14 “Bokaibe Aisaia pilenga mumuakadi ngaedi nge di diemaki be dikalingo:
‘Kam masa pile kamalongo be kamalongolongo, ata masa pile labudi tago kamakau-
ataki. Kaba masa kamaita be kamaitaita, ata masa kana tago teke kamate be
kamakilalangi.
15 Bakara, tamoata ngaedi ambe panganadi dingao-ramo. Kungidi ambe diono. Be
matadi ambe dikotoaki. Tago bokana nge ambe matadi kaba daitaita; kungidi
dalongo be ilodia-lo be pile labudi dakauataki, be ngau-lo damai be miaka-
uiakidi.’ (Ais 6:9-10)
16 “Ata kam kauia-tina! Mata-ming kaba dita be kungi-ming pile dilongo.
17 Moimoina-tina ka ura-kaming! ‘Propet’ be tamoata uia kokoko-tina kana kam
kaitaita nge daita-tina kana direre, ata tago dita. Pile kam kalongolongo nge dalongo-
tina kana direre, ata tago dilongo.

Tamoata Uma-lo Kangkang Iliki Labu Ipasiki (Mar 4:13-20; Luk 8:11-15)

18 “Kamalongolongo be masa tamoata uma-lo kangkang-patu ilikiliki labu kamakau-
ataki.
19 Tamoata bong ono Nanaranga ngatanepoa kana dilongoraki be pile labudi tago
dikaua nge kangkang-patudi zala mukuna-lo disapasi bokana. Satang oaikiki-la be
ipura be pile Nanaranga ilodia-lo inanga nge idokiledi.
20 Kateka garaparapa-nao disapasiria nge tamoata maka Nanaranga pilenga dilongo
be oaikiki-tina suri-uia-lo be didoki bokana.
21 Ata tamoata bokainaina nge ziridi tagotago be soakingadi tago disalaga. Bokaibe
giriki be moatubu bibia Pile Uia ara-nao be dapura masa oaikiki-tina dasege be dairatu.
22 Siresire be moamoaesa-lo dibala nge tamoata pile dilongo bokana. Ata kana ono
moauriuri dasukoaki kana nge ilodi dibukubukutaki, be ‘mone’ be kateka kana ono
suri uianga nge direreretaki-tina. Bokaibe kana direreretaki ngaedi ka Nanaranga
pilenga dikubati be kangkang tago dipuraki.

23 Kateka iauia-o dibala nge tamoata pile dilongo be labudi dikauataki bokana.
Tamoata bokainaina ka kangkang dipupuraki. Alu kangkang tamoatadi-lima dipuraki,
aludi tamoatadi toli dipuraki, be aludi kulemoadi toli dipuraki."

Siresire Goalakadi

24 Kodeka Iesus pile ono tonanga takadi bokai ipile, "Bong ono Nanaranga
ngatanepoa kana nge bokainatuka. Tamoata teke ilako be uma kanana-lo kangkang-
patu uia iliki.
25 Oabubu tekena-lo moarungabiabia dieno nge uma-marau erekei ne ipura be
kangkang-patudi uia maradi nge siresire iliki.
26 Kangkang dilaba be dirobu nge siresire ambe didula.
27 "Kodeka uma-marau malipilipi ne dipura be bokai ditegi, 'Biabiadi, kangkang-
patu uia ka uma-lo kuliki. Siresire inanga ka dipura?'
28 "Be ngai ikatu be bokai ipile, 'Erekei kata ka bokai imuzi.'
"Be malipilipi ne bokai dipile, 'Galako be siresire gatate ki moaki?'
29 "Ata uma-marau ikatu be bokai ipile, 'Moaki katate. Siresire kamatatate masa
kangkang zaiza be kamatate-budu takana.
30 Kangkang be siresire dalabalaba-budu nibe kangkang damaure. Kodeka bong ono
uaroenga-lo masa tamoata kangkang diuaroeroe bokai mradi, "Siresire kamatate-mua
be bidana-lo kamauau be eoa-lo kamarokakilako. Alauri nge kangkang kamabudinaki
be pera ono kangkang koazalaka negu-lo kamananga." ' "

'Mastet' Patu Ono Tonanga Ipura
(Mar 4:30-32; Luk 13:18-19)

31 Iesus kababe pile ono tonanga takadi bokai ipile, "Bong ono Nanaranga
ngatanepoa kana nge bokai. Tamoata teke kai ara 'mastet' patu idoki be uma nena-
lo itanomi.
32 Kai-patu moarunga maradi nge 'mastet' patu ka mukumukunatuka, ata ngalaba
nge kai biabiatuka ngapura, be mang dapura be sapara-nao gupadi daemaki."

'Is' Ono Tonanga Ipura
(Luk 13:20-21)

33 Iesus kaba pile ono tonanga takadi bokai iradi, "Bong ono Nanaranga ngatanepoa
kana nge bokainatuka. Aine teke 'is' idoki be 'palaua' zaiza ibairi. Alauri nge 'is' ege-
ege 'palaua'-lo isili be iemaki be idodoraki."

Iesus Pile Ono Tonanga Labudi Irangaki
(Mar 4:33-34)

34 Iesus nge pile ono tonanga-la ane be tamoata be aine isulesuledi. Sule tago teke
bokaina-ba isuledi. Sule moarunga nge pile ono tonanga-la ane be isuledi.
35 Iesus bokai imuzi be ono 'propet' teke pilenga iemaki be dikalingo. 'Propet' ngae
bokai ipile:

"Bong mraradi masa pile ono tonanga ane be mraradi. Be kana moarunga zumkakadi
dipura tongira kateka emaka ipura-lo be imai masa mrangakidi." (Sam 78:2)

Iesus Siresire Goalakadi Labudi Ipasi

36 Iesus isule-doi kodeka tamoata be aine moarunga iperekidi be pera-lo isili.
Be tagataga ne disili nge bokai dirai, "Siresire goalakadi uma-lo dipura nge labu
gorangaka-kama."
37 Be Iesus bokai ipile, "Tamoata kangkang-patu uia uma-lo iliki nge Tamoata Natu.
38 Uma nge kateka ngae. Kangkang nge tamoata uia moarunga bong ono Nanaranga
ngatanepoa kanana-lo dalako kana. Siresire goalakadi nge Satang ruanga zaiza.

39 Erekei siresire goalakadi iliki nge Satang. Bong ono uaroenga nge kateka
manubunga. Tamoata uaroeroe nge Nanaranga ‘enzel’ ne.
40 Siresire didokidoki be dibubulai bokana masa kateka manubunga-nao
bokainatuka damuzi kana.
41 Tamoata Natu masa ‘enzel’ ne nganepidi be tamoata muzingadi goalakadi
be tamoata rangguma tamoata takadi diememakidi be muzigoala diememaki nge
datetekidi be anua ne ono Nanaranga ngatanepoa kana nge dapereki.
42 Be dadokidi be eoa kanabibia tago matemate-lo darokakidia-lako. Makara masa
datangtang be iledi dakaraposaposa.
43 Kodeka Nanaranga tamoata be aine ne masa Tama-di anua nena-lo amari bokana
damalamalama. Bokaibe kungi-ming otioti nge kamalongo!

Kana Zazaia Atabalabala-tina Zumkaka Ipura

44 “Bong ono Nanaranga ngatanepoa kana nge bokai. Kana teke zazaia atabalabala-
tina nge uma tekena-lo dikumraki be ieno. Tamoata teke ite, ata kababe ikumraki. Suri
nge diuia-tina. Bokaibe ialale be kana ne moarunga tamoata takadi iandi be dizaza be
‘mone’ ono idoki, be imule be uma ngae izazai.

Kaloiloi Ono Tonanga Ipura

45 “Bong ono Nanaranga ngatanepoa kana takadi bokai. Tamoata teke kaloiloi
uarikadi ilelelei.
46 Bong ialalale nge kaloiloi teke uarikana-tina zazaia atabalabala-tina nge ite.
Kodeka ialale be kana ne moarunga tamoata takadi iandi be dizaza be ‘mone’ ono
idoki, be imule be kaloiloi ngae izazai.

Raka Ono Tonanga Ipura

47 “Bong ono Nanaranga ngatanepoa kana suletaka takaia nge bokai. Raka teke
dang-lo rokakalako ipura be ieno, be ika bakarairai-bakarairai nge ono dokiadi
dipurapura.
48 Raka-lo ika dikauri nge kabu-lo direpekalako be kodeka disoakiria be ika dinege.
Irakingadi nge didokidoki be raba diauiau be goalakingadi nge dirorokaki.
49 Kateka manubunga-nao masa bokainatuka-la muzi ngapura kana. Nanaranga
‘enzel’ ne masa dapura be tamoata goalakadi tamoata adoadodi maradi ka dadokidi
be dazageakidi.
50 Dazageakidia-doi kodeka dadokidi be eoa kanabibia tago matemate-lo
darokakidia-lako. Makara masa datangtang be iledi dakaraposaposa.”

Mata Toirairadi be Mata Oauoau

51 Kodeka Iesus tagataga ne bokai itegidi, “Pile moarunga ngaedi nge labudi kakaua
ki tago?”
Be di dikatu be dipile, “E! Kikaua!”
52 Kodeka bokai iradi, “Bokaibe tamoata Moses Mata ne disulesuletaki kata itaguraki
be bong ono Nanaranga ngatanepoa kana tagataga ne ipura masa pera-marau teke
pera nena-lo kana oauoau be kana muamuadi ipasipasi bokana.”

Iesus Nasaret Anua-lo Ditaoni
(Mar 6:1-6; Luk 4:16-30)

53 Iesus pile ono tonanga ngaedi ipile-doi kodeka kaba ngaradi ipereki.
54 Be ialale be anua-tina nena-lo ipura. Makara ipura nge ilako be pera nedi ono
serereinga-lo isili be isuledi. Tamoata be aine dipura be pilenga dilongo nge dipitilaki-
tina be bokai dipile, “Kaua malaidi bokainaina inanga ka ita? Kilala iememaki nge
kaiboang nedi inanga ka ita?

55 Pera kelikeli natu ki taila? Ngai ki naita ka tina Maria? Ngai ki taila ka tari Zems,
Iosep, Saimon be Iudas?
56 Ngai marau ki naita marau sisiki ka makare disoaki? Kana ngaedi ina ka ita?"
57 Bokai ditegiaki be kodeka diebuloni be disegeaki.
Be Iesus itaguraki be bokai iradi, " 'Propet' anua-tina nena-lo be dara-tina nena-lo
nge muaka ne tagotago."
58 Bokaibe makara Nasaret-lo nge kilala kaiboangdi tago kokoko iemaki, bakara lama
tago diuni.

14

Zon Baptais Matenga
(Mar 6:14-29; Luk 3:19-20; 9:7-9)

1 Bong ngaradia-lo nge Erot Galili kaba lasa-tanepoa nedi bokana isoaki be Iesus
ilongoraki.
2 Kodeka Erot itaguraki be tamoata ne bibia bokai iradi, "Moimoina-tina Zon Baptais
ka mate-lo be imarang. Bokai ka kaiboang ono kilala kaiboangdi emakinga bokainaina
dienoni."
3 Erot ka ipile be Zon oarige ane diuauri be uaura pera-lo dinangai. Erodias lili-nao
ka uaura-lo inangai. Erodias nge Erot taritoka Pilip roa.
4 Zon Baptais izamazama Erot bokai irarai, "Erodias kuati nge mata neda-lo tagona-
tina iuia."
5 Erot nge Zon ngaumoatei kana, ata Iuda imatakuridi. Bakara, Iuda tamoata be aine
dipile Zon nge 'propet' kata.
6 Bong teke bong ono Erot tina inekiaki dipura nge Erodias natu aineka ipura be Erot
ruanga zaiza ioagudi. Makara nge Erot suri diuia-tina.
7 Kodeka Erot itaguraki be natu aine ngae pile tago tototo ane be bokai irai,
"Moimoina-tina ka uraiko! Kana kureretaki be kurangaki masa miangko!"
8 Erodias nge ambe natu iraia-doi. Bokaibe natu aine ngae bokai ipile, "Kaituka-tina
makare be Zon Baptais pangana tabira tekena-lo be goana."
9 Erot bokai ilongo nge ilo ibuku-tina. Ata ambe lou ne matadi-o be pile tago tototo
iemaki. Bokaibe ipile be natu aine ngae rerenga ditagadi.
10 Be inepidi be dilako uaura pera-lo be Zon dudu ditotoki.
11 Kodeka pangana didoki be tabira tekena-lo dinangalako be natu aine ngae diani
be tina-nalo ilakuaki.
12 Alauri nge Zon tagataga ne dipura be Zon tamoata dibagai be dikumraki.
Dikumrakia-doi kodeka dialale be Iesus dirai.

Iesus '5,000' Tamoata Moane Kangkang Iandi
(Mar 6:30-44; Luk 9:10-17; Zon 6:1-14)

13 Iesus Zon rangaka ilongo nge kaba ngaradi ipereki be kati tekenao ibuli be kaba
tekedi tamoata tagongana-lo ilako. Tamoata be aine kokoko-tina dilongoraki nge anua
nedi dipereki be ae-dialo ditagai.
14 Iesus kati-o be inokuria be tamoata be aine kokoko-tina itedi nge ilo itagadia-tina.
Be moremore kokoko iadorakidi.
15 Rairai-tuka nge tagataga ne dimai be bokai dirai, "Ambe irairai-tina be kaba
ngaedi nge masauaba-tinao ka dieno. Tamoata be aine anua-lo gonepidialako be
kangkang kandi dazaza."
16 Ata Iesus ikatu be bokai ipile, "Bakara ka dalale? Kam kangkang kamandi be
dakang."
17 Be di dikatu be dipile, "Kangkang kana-ma tago. 'Bereti'-la lima be ika rua ka
maka dieno!"

18 Kodeka Iesus bokai ipile, “Kamadokimai.”
19 Kodeka tamoata be aine iradi be siresire-o disoakiria. Disoakiria kodeka ‘bereti’ lima be ika rua idoki be lang-lo itadalako be Nanaranga iperui. Kodeka ‘bereti’ isare be tagataga ne iandi be tamoata be aine dinegedi.
20 Moarunga dimoanako be didoli-tina. Didoli be kangkang dimuleaki nge Iesus tagataga ne raba bibia kulemoa-be-rua diau.
21 Tamoata moane makara dimoanako nge ‘5,000’ moarunga. Aine be natu tago uareadi dipura.

Iesus Dang Kusi-nao Ialale (Mar 6:45-52; Zon 6:15-21)

22 Alauri nge Iesus tagataga ne inepidi be kati-o be damua be dang ege takaianao dalako kana. Be ngai isoaki be tamoata be aine inepidi be dialale.
23 Inepidi be dialale kodeka buku muku teke ieneki be rubenaba be ngarabo kana. Makara rubenaba isoaki be irodo.
24 Kati ono tagataga ne dialale nge ambe kasau-tina-lo irebareba. Oasa nge kati aro ipurapura be nugunugu ambe kati dirokarokaki.
25 Mang-o nge Iesus dang kusi-nao ialale be itagadi.
26 Dang kusi-nao ialalale be tagataga ne dite nge taburidi dira-tina be bokai dipile, “Anunu kata!” Taburidi nge dira-tina be dingangaraki be kaba dirati.
27 Ata Iesus oaikiki-tina bokai iradi, “Kamakaiboang! Moaki taburi-ming dira! Ngena ngau!”
28 Kodeka Pita ikatu be bokai ipile, “Tanepoa! Nge moimoi kaiko nge gopile be dang kusi-nao mialale be mai.”
29 Be Iesus ikatu be irai, “Gomai.”
Kodeka Pita iposi be dang kusi-nao ialale be Iesus taona itao.
30 Ilakolako be oasa ite nge taburi-ira be ambe imoalobaloba. Pita kaba bokai ita nge ikilau, “Tanepoa! Gouketa!”
31 Makara nge Iesus oaikiki-tina luma inanaraki be Pita idoki be bokai irai, “Lama uniangam disiki-tina! Bakara ka ilom irua?”
32 Be bong kati-o dibulilakoru nge oasa ileua.
33 Makara nge tamoata kati-o disoaki Iesus dirakeaki be bokai dipile, “Moimoina-tina kaiko Nanaranga Natu.”

Iesus Genesaret Kaba-lo Moremore Iadorakidi (Mar 6:53-56)

34 Bong dang biabia ditotoki be ege takaianao dilako nge Genesaret kaba-lo ditoka.
35 Makara nge anua-marau Iesus dikilalangi. Kodeka pile dinanga be anua moarunga makara saringa dieno-lo nge moremore nedi Iesus-lo dieluakidi.
36 Be diakoroi be ngasumoala be moremore kusi-ba ne zagenao dadauraki be dauia kana. Bokaibe moarunga kusi ne zagenao didauraki nge diuia-doi.

15

Iuda Tamadi be Tubudi Mata Nedi (Mar 7:1-13)

1 Kodeka Parasi alu be tamoata Moses Mata ne disulesuletaki alu Ierusalem-lo be dipura be Iesus bokai ditegi,
2 “Bakara ka tagataga nem tago tubuda mata nedi ditagatagadi be luma-di diasasaki noko dimoanakonako?”
3 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Bakara ka Nanaranga pilenga muriming kananga be neming sulenga-ming katagatagadi?

4 Nanaranga bokai ipile, ‘Tinam be tamam gomuamuakidi be pilengadi golongo-
longo.’* Be takadi bokai, ‘Tamoata naita tina ki tama ingesuaki nge umoatea ngapura.’*
5 Ata kam tamoata be aine bokai kasulesuledi: Tamoata teke kana teke iboadu ono
tina be tama ngadumadi kana, ata bokai ipile, ‘Kana ngae Nanaranga ne’
6 nge tago iboadu tina be tama ono ngadumadi. Bokainatuka kamuzimuzi be
Nanaranga pilenga muriming kananganana be neming sulenga-ming katagatagadi.
7 Boli-ngaming ratadi! ‘Propet’ Aisaia tongira nge kam-tina ka irangaki-kaming be
ambe pilenga ngaedi dikalingo. Aisaia bokai ipile:
8 ‘Tamoata ngaedi nge oasi-diaba ane ka dirakerakeaka. Ata ilodi nge kasauba-tina-lo
ka dieno.
9 Tamoata-ramo sulengadi didokidoki be tamoata takadi disulesuledi be dipilepile-ra
nge Nanaranga pilenga. Rakeaka ra dirakerakeaka, ata dimamalomalo-ba’ ” (Ais 29:13)

Kana Tamoata Diememakidi Be Dibolobolo (Mar 7:14-23)

10 Kodeka Iesus tamoata be aine moarunga ikiladia-mai saringa be bokai iradi,
“Kamalongo be kamakaua.
11 Kana tamoata ilona-lo dilakolako nge tago iboadu daemaki be ngabolo. Tago. Kana
ilona-lo be dirake be aoa-nalo dipusika ka masa daemaki be ngabolo.”
12 Kodeka tagataga ne dimai be bokai dirai, “Pile ngaedi kupile nge Parasi kuemakidi
be namadi dira-tina.”
13 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Kai moarunga Tama-gu lang anua-lo isoaki tago
itano masa tetekadi dapura.
14 Ilo-ming moaki dibukutakidi. Matadi leuadi kaoa ka dimuamua be tamoata takadi
ditagatagadi! Mata-leua kata ka mata-leua ruanga iaromuamuani masa gimoa-lo
dasapasilakoru.”
15 Kodeka Pita itaguraki be bokai ipile, “Pile ngaedi labudi gopasi-kama.”
16 Be Iesus ikatu be bokai iradi, “Kam isi takadi bokana be ilo-ming tago dizama ki?
17 Tago kakaua? Kana tamoata aoa-nalo disili nge boura-nalo dilako be kababe
dipusika.
18 Ata kana maka tamoata aoa-nalo be dipusika nge ilona-lo ka dikautaki be dipusika.
Be nge kana bokainaina ka tamoata diememakidi be dibolobolo.
19 Tamoata ilona-lo be muzi goalakadi ngaedi ilelelenaki be iememaki: Tamoata
takadi iumoatemoatedi; roti igagamang; ipogizagiza-ramo; ianakonako; iboliboli; be
Nanaranga be tamoata takadi boli-pile ane be iebulobulodi.
20 Kana ngaedi ka tamoata diememakidi be dibolobolo. Tamoata luma tago iasaki
noko imoanako, di sulengadi bokana nge tago iboadu tamoata ngaemaki be ngabolo.”

Aine Akerenga Iesus Lama Iunani (Mar 7:24-30)

21 Kodeka Iesus kaba ngaradi ipereki be ilako be kaba Saidon be Taia anua saringadi
dieno-lo isoaki.
22 Kenan aine teke makara isukoaki nge ipura be Iesus bokai irai, “Tanepoa, Debiti
Natu! Ilom ngatagaia! Natu-gu aineka mariaba goalaka ilona-lo isoaki be sururu bibia-
tina idokidoki.”
23 Ata Iesus imoadubulae-ba be tago sesu ipile. Be tagataga ne dimai be bokai dirai,
“Aine ngae gonepi be ngalale! Itagataga-kita be inaboakiboaki be ambe iaka-poakikita-
tina.”
24 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Ngau Israel ‘sipisipi’ ne leuadia-lo ka nepiagulako
ipura.”

---

* **15:4:** Eks 20:12; Diut 5:16 * **15:4:** Eks 21:17; Leb 20:9

25 Ata aine ngae imai be Iesus ae-nalo itapuloria be bokai ipile, “Tanepoa. Godumaia!”
26 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Nge tago iuia natu-muku kangkang kandi keu nedi aniadi dapura.”
27 Kodeka aine ngae bokai ipile, “Tanepoa, ngara moimoi! Ata keu kababe kangkang bururuingadi tamadi dikangkang be disapasipasi nge dikangkang.”
28 Makara nge Iesus ikatu be aine ngae bokai irai, “Aine, kaiko lama uniangam dilaba-tina! Bokaibe kana kureretaki masa ngapuraniko.” Be bong-la ngaranao natu aineka iuia.

Iesus Tamoata Kokoko-tina Iadorakidi

29 Iesus kaba ngaradi ipereki be Galili dang biabia isauani be ialale. Ialale be buku muku teke ieneki be isoakiria.
30 Tamoata be aine kokoko-tina dipura be tamoata aedi matedi, matadi leuadi, tapoudi matedi, pile bebebedi be moremore kokoko-tina nge dieluakidi be Iesus ae babadia-lo dinangadiaria. Be Iesus itaguraki be iadorakidi.
31 Tamoata be aine moarunga kaba bokai dita pile bebebedi dipilepile, tapoudi matedi diuia, aedi matedi dialalale, matadi leuadi kaba ditaita nge dipitilaki-tina be Iesus dikabaki. Bokaibe Israel Nanaranga nedi dirakeaki.

Iesus ‘4,000’ Tamoata Moane Kangkang Iandi
(Mar 8:1-10)

32 Kodeka Iesus tagataga ne ikiladi be bokai iradi, “Tamoata be aine ngaedi ilogu itagadia-tina. Ambe amaridi toli sakeguo disoaki. Masa rakana dakang? Tago urere toletole-ba mnepidi be dalale. Zala-lo matadi dasoalili be datamong takana.”
33 Kodeka tagataga ne bokai dipile, “Kaba ngaedi nge masaua-lo ka dieno. Kangkang masa inanga gate be gandi be dakang?”
34 Be Iesus ikatu be ipile, “ ‘Bereti’ kana-ming ira dieno?”
Be di dikatu be bokai dipile, “Lima-rua, ika mukumukudi alu zaiza.”
35 Kodeka Iesus itaguraki be tamoata be aine iradi be kateka-o disoakiria.
36 Disoaki-doiria kodeka ‘bereti’ lima-rua be ika idoki be Nanaranga iperui be ikoto. Kodeka tagataga ne iandi be tamoata be aine dinegedi.
37 Tamoata be aine moarunga dimoanako be didoli-tina. Didoli be kangkang dimuleaki nge Iesus tagataga ne raba bibia lima-rua diau.
38 Tamoata moane makara dimoanako nge ‘4,000’ moarunga. Aine be natu tago uareadi dipura.
39 Alauri nge tamoata be aine inepidi be dialale. Kodeka kati-o ibuli be Magadan kaba-lo ilako.

16

Iesus Kilala Ngaemaki Kana Be Dirai
(Mar 8:11-13; Luk 12:54-56)

1 Parasi alu be Sadiusi alu dipura be Iesus datoi kana. Be ditegi be kilala kaiboangi teke lang anua-lonalona ngaemaki kana.
[
2 Ata Iesus ikatu be bokai ipile, “Amari ambe ilakolako masa bokai kamapile, ‘Lang idaradara. Anua masa ngauia.’
3 Oabuna-biabia masa bokai kamapile, ‘Lang izimzim be idaradara. Ura masa ngapura.’ Lang-ba kateate be ono anua irakinga be goalakinga kakauakauataki. Ata kilala kaituka bong ngaedia-lo dipurapura nge tago kaita be kakauataki!]

4 Muzinga-ming goalakadi be Nanaranga ono kamanainai! Kam kilala lang anua-lonalona kareretaki ki? Tagona-tina iboadu teke ania-ming ngapura! Zona-la kilala ne ka masa ania-ming ngapura.” Ipile-doi kodeka iperekidi be ialale.

Iesus Parasi Be Sadiusi ‘Is’ Bokana Itonangadi (Mar 8:14-21)

5 Iesus tagataga ne zaiza dang biabia ara Galili ditotoki be ege takaianao dilako nge tagataga ne ilodi dikoko be ‘bereti’ tago teke didokidoki.
6 Kodeka Iesus bokai iradi, “Eke! Ilo-ming kauakaua! Parasi be Sadiusi ‘is’ ono ‘bereti’ emakanga nedi kamamatakoakia-tina uia.”
7 Iesus bokai ipile nge tagataga ne ditaguraki be ambe nedia-la maradi pile ngaedi diegoregoretaki. Kodeka bokai dipile, “Ngena ‘bereti’ tago teke tadokidoki ka bokai ipile!”
8 Ata Iesus ikaua rakana ka dirangarangaki. Bokaibe, bokai itegi, “Bakara ka nemingla kapilepile ‘bereti’ tago? Lama unianga-ming disiki-tina!
9 Tago isi kakaua ki? ‘Bereti’ lima tamoata moane ‘5,000’ moarunga usaredi nge ilo-ming diandi ki tago? Dimoanako-doi be raba bibia ira kaiau?
10 ‘Bereti’ lima-rua tamoata moane ‘4,000’ moarunga usare be dikang nge ilo-ming diandi ki tago? Didoli nge raba bibia ira kaiau?
11 Baituka ka tago kakaua ngau tago ‘bereti’ ka urarangaki? Ata Parasi be Sadiusi ‘is’ nedi kamamatakoaki-tina uia!”
12 Kodeka tagataga ne dikaua, nge tago ‘is’ ono ‘bereti’ emakanga ka irangarangaki. Tago. Nge Parasi be Sadiusi sulengadi ka irarangaki.

Pita Iesus Mangata Irangaki (Mar 8:27-30; Luk 9:18-21)

13 Bong Iesus ilako be anua ara Sisaria Pilipai isaringai nge tagataga ne bokai itegidi, “Tamoata be aine moarunga Tamoata Natu naita kana dirangaki?”
14 Be di dikatu be dipile, “Alu Zon Baptais kana dipile. Alu Ilaiza kana dipile. Alu Zeremaia ki ‘propet’ kata kana dipile.”
15 Be Iesus kaba itegidi, “Be kam ba ilo-ming dipile? Ngau naita kana karangaka?”
16 Kodeka Saimon Pita ikatu be bokai ipile, “Kaiko ka Kristus. Kaiko Nanaranga moauriuri-la nem-kusoaki isukoaki nge Natu.”
17 Be Iesus itaguraki be Saimon Pita bokai irai, “Saimon, Zona natu, surim dauia! Pile ngaedi nge tago tamoata-ramo kata ka iraiko. Tago! Pile ngaedi nge Tama-gu lang anua-lo isoaki ka iraiko.
18 Bokaibe ngau bokai uraiko: Kaiko nge Pita.* Be patu ngaenao masa ‘sios’ negu mnaguraki kana. Mate kaiboang ne tagona-tina iboadu ‘sios’ ngae ngabalaki.
19 Bong ono Nanaranga ngatanepoa kana babaduadua uasara ne nge masa miangko. Rakana teke makare kateka-o kubabari masa lang anua-lo babaria ngapura. Rakana teke makare kateka-o kusumoalataki masa lang anua-lo sumoalataka ngapura.”
20 Kodeka tagataga ne moarunga ibabaridi moakina-tina sesu dipile ngai ka Kristus.

Iesus Matea Be Maranga Irangaki (Mar 8:31–9:1; Luk 9:22-27)

21 Bong ngaranao be ilako nge Iesus mangata-la be tagataga ne iraradi masa Ierusalem ngalako be Iuda tamoata nedi bibia, be tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi, be tamoata Moses Mata ne disulesuletaki dataguraki be sururu bibia-tina dani be umoatea ngapura. Ata amaridi tolianao masa kababe ngamarang be moauriuri ngasoaki.

---

* **16:18:** Ara Pita labu nge “Patu-baba biabia.”

22 Kodeka Pita itaguraki be Iesus laua-ba ilakuaki be bokai irai, “Tanepoa! Ngau tago
urere Nanaranga bokai ngabasakiko! Tagona-tina iboadu! Kana bokainaina moakina-
tina teke ipuraniko!”
23 Kodeka Iesus ibuiri be Pita bokai irai, “Satang, goiratu! Murigu golako! Zalakagu
kuono-la be ieno! Kana ilom ianiandi nge tago Nanaranga-lo ka dipura. Tago! Nge
tamoata-ramo-lo ka dipura!”
24 Kodeka tagataga ne bokai iradi, “Tamoata naita ngau ngatagaia kana nge nena-la
ngailo-leuataki, be kai ne kapalapala uauau ngabazi be ngatagaia.
25 Bakara, tamoata naita ne moauriuri soakinga ngauketi kana masa ngaleua. Ata
tamoata naita ngau kanabe imate masa moauriuri soakinga ngaita.
26 Maka ma bokai kamakaua: Tamoata teke kana moarunga kateka-onaona idoki be
inemdi, ata mariabaka eoa tago matemate-lo ilako be makara nem-kusoaki isukoaki.
Bokai nge kana kateka-onaona masa baituka be dadumai? Ki tamoata bokainaina
masa rakana-tina teke ngauasai be nganemi? Tago-la! Ki masa rakana ane be tamoata
teke iboadu ne mariabaka ngazazai be ono moauriuri-la ngasukoaki! Tagona-tina
iboadu!
27 Bakara, Tamoata Natu ambe Tama malama ne be kaiboang nena-lo be ‘enzel’ ne
zaiza be dapura kana. Be masa tamoata teke-teke kana diemaki nge ngatagadi be
zazanga ngandi.
28 Ngau ka ura-kaming! Alu makare dituitui masa mate bubuna tagona-la date be
Tamoata Natu ngatanepoa be ngapurapura be date.”

17

Iesus Itabuli Be Imalama-tina
(Mar 9:2-13; Luk 9:28-36)

1 Amaridi lima-teke dimanubu kodeka Iesus itaguraki be Pita be Zems taritoka Zon
diaru ibagadiato be buku salagalaga tekenao rubediabato dilakoto.
2 Kaba ditaitato noko Iesus itabuli be takana-ba ipura. Lili nge amari bokana
dimalama be kusi ne nge diuasuaua-tina amari malamaka bokana.
3 Makara nge Moses be Ilaiza inangai-ba ka matadi-o dipuraru be Iesus diato
dipilepileto.
4 Makara nge Pita itaguraki be bokai ipile, “Tanepoa! Nge iuia-tina makare tasoaki.
Kurere nge bazarua toli memaki. Teke nem, teke Moses ne, teke Ilaiza ne.”
5 Pita isi ipilepile-la be oaru malamaka otioti teke ipura be isukumdi be malonga
teke bokai ipile, “Nge Natugu! Ngau urereretakia-tina, be surigu diuiatakia-tina!
Kamalongolongori.”
6 Iesus tagataga ne toli ngaedi malonga ngae dilongori nge taburidiato dira-tina be
lili-diato kateka-lo dinangalakoto.
7 Ata Iesus ilako be luma odiatoio inangaria be bokai ipile, “Kamatui-raketo! Taburi-
mingto moaki dira.”
8 Ditada-raketo nge tamoata tago teke dite. Iesus-la rube ituitui be diteato.
9 Buku-o be ditaotao nge Iesus bokai iradiato, “Kana kaita ngaedi nge moakina-tina
teke karangakini nibe ngalako Tamoata Natu-ba mate-lo be ngamarang!”
10 Kodeka tagataga ne bokai ditegi, “Bakara ka tamoata Moses Mata ne disulesuletaki
bokai dipile Ilaiza ngapura mua noko?”
11 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Ilaiza moimoi ngapura mua kana. Ngai ka kana
moarunga kabadia-lo ngananga kana.
12 Ata ngau bokai ura-kaming! Ilaiza ambe ipura-doi. Ata tamoata be aine tago
dikilalangi be rerengadiaba-lo dipulonaki. Be bokainatuka-la, Tamoata Natu masa
bokainatuka-la dapulonaki be sururu dani.”

13 Makara nge tagataga ne dikaua nge Zon Baptais ka irangarangaki.

Iesus Natu-muku Teke Iadoraki
(Mar 9:14-29; Luk 9:37-43a)

14 Dilakoto be tamoata be aine moarunga dipurakadi nge tamoata teke ipura be Iesus
aro tuku-nao irokazokuria.
15 Be bokai ipile, “Tanepoa, natu-gu moaneka ilom ngatagai! Ingao-ngao be ambe
igoala-tina! Ngaonga dipurapura nge eoa-lo be dang-lo itapulopulolako. Ambe bong
kokoko-tina bokai imuzi.
16 Tagataga nem-lo ulakuaki, ata tago diboadu dadoraki.”
17 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Kam tamoata be aine bong ngaedia-lo kasoaki nge
lama tagona-tina kauni, be tago kakaua inanga kalakolako! Masa uanana salagatikadi
baituka makare sakeming-lanao msukoaki? Ambe ilogu iakataki-kaming-tina! Aira-
tina be masa kamakaua? Natu moane ngara maka kamadokamai!”
18 Kodeka Iesus itaguraki be mariaba goalaka itaoni be bong-la ngaranao natu moane
ngae iuia.
19 Alauri nge tagataga ne nedia-ba be dipura be Iesus bokai ditegi, “Bakara ka keka
tago kiboadu mariaba goalakadi gataodi?”
20 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Lama unianga-ming isi disiki-tina ka tago kaboadu!
Moimoi ka ura-kaming. Lama una-ming labatikadi dedau-patu bokana nge iboadu
buku ngara bokai kamarai, ‘Makare be ene golako.’ Be ngalongori-kaming be ngalako.
Iboadu-tina kolo-kolo be kamaemaki. [
21 Rabo be kangkang zirau ka diboadu mariaba goalakadi dataodi. Kana takadi tago
diboadu.]”

Iesus Matenga Kaba Irangaki
(Mar 9:30-32; Luk 9:43-45)

22 Bong ambe Galili kaba-lo diepurapurari nge Iesus bokai iradi, “Tamoata Natu
ambe saringatuka dadoki be tamoata luma-dio dasalangaki kana.
23 Be tamoata ngaedi masa daumoatei, be amaridi toli muridi masa marangaka
ngapura be moauriuri ngasoaki.”
Tagataga ne bokai dilongo nge ilodi dinodo-tina.

‘Tagisi’ Nanaranga Pera Nena-lonalona Zazaia

24 Kaperneam anua-lo dipura nge tamoata Nanaranga pera nena-lo ‘tagisi’ didoki-
doki dilako be Pita bokai ditegi, “Biabiadi nem ‘tagisi’ Nanaranga pera nena-lonalona
izazazai ki tago?”
25 Be Pita ikatu be ipile, “E, izazazai.”
Be bong Pita pera-lo ilako nge Iesus matamatanatuka itegi-rake, “Saimon, bakara
ilom ipile? Rangguma ka anuatanepoa kateka-onaona ‘tagisi’ dianiandi? Anua-marau
ki akerengadi?”
26 Be Pita ikatu be ipile, “Akerengadi.”
Kodeka Iesus bokai ipile, “Bokai nge anua-marau moaki ‘tagisi’ dizazazai.
27 Ata kita tago tarere tamoata ngaedi tailo-sururudi. Dang biabia-lo golako be kilolo
ono konanga kanam teke gorokakalako. Ika kurepekiatuka-mua aoa-nalo masa ‘mone’
teke ngaeno be gote. ‘Mone’ ngae iboadu-tina ‘tagisi’ Nanaranga pera nena-lonalona
ngazazaia-kitaru. Godoki be goalale be ono go‘tagisi’-kitaru.”

18

Naita Ka Biabiatuka
(Mar 9:33-37; Luk 9:46-48)

1 Bong ngaranao nge Iesus tagataga ne dipura be bokai ditegi, “Anua ono Nanaranga
ngatanepoa kanana-lo masa naita ka ara biabiatuka?”
2 Be Iesus itaguraki be natu-muku teke ikilai be arodi ituiraki
3 be bokai ipile, “Moimoi ka ura-kaming. Ilo-ming tago ditabuli be natu-muku
bokana kapura nge tagona-tina iboadu anua ono Nanaranga ngatanepoa kanana-lo
kamalako.
4 Bokaibe tamoata naita nena-la ibalaki be muzinga natu-muku ngae bokana masa
anua ono Nanaranga ngatanepoa kanana-lo ara biabiatuka.
5 Be tamoata naita aragu-o be natu-muku bokainaina idoki be iadoraki nge ngau ka
iadoraka.

Muzigoala Emakadi
(Mar 9:42-48; Luk 17:1-2)

6 “Ata tamoata naita natu-muku bokainaina teke ngau lama iunana idoki be
muzigoala itikini nge iuia-tina patu kanabiabia teke duduna-lo tukua-lako ngapura
be makasi biatangana-lo patuae kautadi dapura.
7 Kateka ngae nge imakadoma-tina! Maka ma kateka ngaenao ka kana goalakadi
dieneno be ono tamoata diememakidi be muzigoala diememaki. Kana ngaedi masa
dapurapura. Ata tamoata muzigoala ngaedi labudia-tina nge imakadoma-tina!
8 “Lumam ki aem iemakiko be muzigoala kuemaki nge gotaratotoki be gorokaki.
Lumam tekena-la ki aem tekena-la be moauriuri-la soaki-lo kulako nge iuia. Lumam
ruoti-doi ki aem ruoti-doi dieno-la be eoa tago matemate-lo kulako nge tagona-tina
iuia!
9 Matam takaia ka iemakiko be muzigoala kuemaki nge gokingpasiki be gorokaki.
Matam tekena-la be moauriuri-la soaki-lo kulako nge iuia. Ata matam rua dieno-la be
eoa tago matemate-lo kulako nge tagona-tina iuia!

‘Sipisipi’ Leua Ono Tonanga Ipura
(Luk 15:3-7)

10 “Natu-muku moakina-tina teke kabalaki. Ngau ka ura-kaming. Lang anua-lo nge
natu-muku ‘enzel’ nedi izamaizama Tama-gu lang anua-lo isukoaki aro dituitui. [
11 Tamoata Natu nge tamoata be aine leuadi ka ngauketidi kana ka ipura.]
12 “Ilo-ming bakara dipile? Tamoata teke ‘sipisipi’ ne ‘100’ moarunga be teke
ileua masa rakana ngaemaki? Kamalongo! Takadi ‘99’ masa bukuo ngaperekidi be
daramomomo be ngalale be teke ileua nge ngalelei.
13 Moimoi ka ura-kaming! Ite masa teke leua ngae nge suri dauiatakia-tina. Takadi
‘99’ tago dileua nge sakenao ka disoaki. Bokaibe tago ngailo-bukutakidi kana.
14 Bokainatuka-la, Tama-ming lang anua-lo isoaki tago irere mukumukudi ngaedi
nge teke ngaleua.

Taritokam Muzigoala Iemaki

15 “Taritokam kata muzigoala teke iemakaniko nge golako be giriki ne goitikini. Ata
zuguma-ba be gorai. Ilongoriko nge ambe taritokam kaba kumuleaki.
16 Ata tago ilongoriko nge tamoata teke ki rua gobagadi. Bokai masa ‘tamoata rua ki
toli pile tekedia-doi diemaki nge pilengadi moimoi be kalingodi.’*
17 Tago ilongoriko nge golako be tamoata be aine moarunga ‘sios’-lo goradi. Tamoata
be aine ‘sios’-lo tago ilongoridi nge kodeka akerenga ki ‘tagisi’ dokidoki bokana
gobasabasaki.

Kana Babariadi Be Sumoalatakadi

* **18:16:** Diut 19:15

18 “Moimoi ka ura-kaming. Rakana teke kateka-o kababari masa lang anua-
lo babaria ngapura. Be rakana teke kateka-o kasumoalataki masa lang anua-lo
sumoalataka ngapura.
19 “Kaba moimoi ka ura-kaming! Tamoata rua maka kateka-o kana teke direre-
takiaru be disinauru be dadokiaru kana, masa Tama-gu lang anua-lo isoaki kana
disinautakiaru nge ngaemaka-diaru.
20 Tamoata rua ki toli aragu-o be dipura be disoaki-budu nge ngau maradi usoaki.”

Iesus Oti Rokakadi Isuletaki

21 Kodeka Pita imai be Iesus bokai itegi, “Tanepoa! Bong ira taritokagu muzigoala
ngaemakina be mrokakile? Bong lima-rua ki ira?”
22 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Moaki bong lima-rua-la. Bong kulemoadi-lima-rua-
be-lima-rua.
23 Bokainatuka mtonanga: bong ono Nanaranga ngatanepoa kana nge bokai.
Anuatanepoa teke ilako be malipilipi nena-lo oti nedi ngaia-lo dieno nge ngadoraki
kana.
24 Iadoadoraki be isoaki nge tamoata teke ‘mone 10 tausen’ moarunga idoki be tago
isi ikatu nge dieluaki.
25 Ata malipilipi ngae tago iboadu ngakatu. Bokaibe anuatanepoa ngae ipile be roa
be natu be kana ne moarunga zaiza be ‘mone’ odio dadoki be ono oti ne ngakatu kana.
26 Ata malipilipi ngae itaguraki be tanepoa kana aro tuku-nao irokazokuria be
iakoroi be bokai ipile, ‘Ilom ngatagaia be gorapu be ‘mone’ moarunga udoki nge
mkatu.’
27 Bokaibe anuatanepoa ngae nge malipilipi ne ilo itagai be bokai irai, ‘Oti nem
ngaedi moaki kukatu.’ Be ilikitaki be ialale.
28 “Ata tamoata ngae ipusika nge malipilipi-budu ruanga teke ngaia-lo ‘mone’
kulemoa-la idoki nge ite. Kodeka itaguraki be malipilipi-budu ruanga nge idokimatei
be audo-nalo idaurakilako be bokai irai, ‘Oti nem moarunga ngau-lo dieno oaikiki-tina
gokatu.’
29 Kodeka malipilipi-budu ruanga nge aro tuku-nao irokazokuria be iakoroi be bokai
irai, ‘Ilom ngatagaia be gorapu masa oti nem mkatu.’
30 Ata tamoata ngae isege be itaguraki be malipilipi-budu ruanga uaura-lo inangai.
Be makara uaura-lo ngasoaki nibe oti ne moarunga nge ngakatu-doi.
31 Malipilipi takadi kaba bokai dita nge ilodi tagona-tina diuia. Bokaibe dilako be
kana moarunga tamoata ngae iemaki nge anuatanepoa kandi dirangakini.
32 Kodeka anuatanepoa ngae itaguraki be tamoata ngae ikilai be bokai irai, ‘Kaiko
malipilipi tago iauia! Kutangna be oti nem moarunga ngau-lo dieno nge ilogu itagaiko
be tago kukatu.
33 Bakara ka malipilipi-budu ruangam ilom tago itagai ngau-la ilogu itagaiko
bokana?’
34 Anuatanepoa ngae nge tamoata ngae ilo iratakia-tina. Bokaibe ipile be uaura-lo
dinangai be sururu bibia-tina ngadokidoki nibe oti ne moarunga dieno nge ngakatu-
doi.”
35 Be Iesus pile ngaedi bokainatuka imambuaki, “Kam moarunga tarito-kaming
tago iloming-lo be giriki nedi karokakiledi masa Tama-gu lang anua-lo bokainatuka-la
ngabasaki-kaming.”

19

Aine Segeakadi Suletaka
(Mar 10:1-12; Luk 16:18)

1 Iesus pile ngaedi imambuaki be Galili ipereki be Zudea kaba-lo ilako. Zudea kaba
ngaedi nge Zodan zagura ege takaianao ka dieno.
2 Be tamoata be aine dum kokoko-tina nge ditagai be makara be moremore nedi
iadorakidi.
3 Makara nge Parasi alu dipura be Iesus datoi kana. Be bokai ditegi, “Mata neda
disumoala ki tago tamoata teke iboadu rerenganaba-lo roa ngasegeaki?”
4 Be Iesus ikatu be ipile, “Gere ngaedi kaleze ki tago?
‘Matamatana-tina Nanaranga moane be aine iemakidi.’ (Zen 1:27)
5 Be bokai ipile, ‘Bokaibe moane tina be tama ngaperekidi be roa diaru datagа-
buduru be tamoata teke dapuraru.’*
6 Diaru nge ambe tago rua. Diaru ambe tamoata teke. Bokaibe kana Nanaranga
iuau-tekenanadi nge tamoata tago teke iboadu ngaramoaki.”
7 Ata Parasi kaba ditegi, “Nge bakara ka Moses ipile moane iboadu ‘pepa’ ono roti
gamana teke roa ngageretani be ngani be nganepi be ngalale?”
8 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Pangana-ming dipatungaki be raia-ming dira. Bokai
ka Moses isumoala-kaming be iboadu roa-ming kamasegeakidi. Ata matamata kateka
emaka ipura-lo nge tago bokai.
9 Ata ngau bokai ura-kaming: Tamoata naita roa tago ono imanai, ata isegeakia-ba
be aine takaia iuati nge moane ngae roti igamani be aine takaia diaru dieno-buduru.”
10 Kodeka tagataga ne bokai dipile, “Muzi bokai rotiroti maradi dieno nge moakina-
ma roti ipurapura.”
11 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Sule ngaedi nge masa tago tamoata moarunga
dadoki. Tago. Tamoata-la rangguma Nanaranga kaiboang iandi ka masa dadoki.
12 Tamoata alu bokainaina be tinadi dinekiakidi be ono tago iboadu daroti. Aludi
tamoata ruangadi ka diaka-goaladi* be tago iboadu daroti. Aludi nge bong ono
Nanaranga ngatanepoa kana lili-nao ka nedia-la be roti disege. Bokaibe tamoata naita
sule ngaedi ireretaki be idoki nge ngadoki.”

Iesus Natu-muku Imaroudi
(Mar 10:13-16; Luk 18:15-17)

13 Kodeka tamoata alu natu-muku dieluakidi be Iesus luma odio nganangaria be
ngarabodi kana. Ata Iesus tagataga ne ditaguraki be tamoata ngaedi diebulodi.
14 Makara nge Iesus bokai ipile, “Natu-muku kamalikitakidi be ngau-lo damai. Moaki
zalakadi kaono. Bong ono Nanaranga ngatanepoa kana nge natu-muku bokainaina
nedi.”
15 Kodeka natu-muku dimai be luma odio inangaria be ialale.

Tamoata Amuna Teke Kana Ne Kokoko
(Mar 10:17-31; Luk 18:18-30)

16 Tamoata amuna teke ipura be Iesus bokai itegi, “ ‘Tisa,’ rakana iauia memaki be
masa moauriuri-la nem-kusoaki soaki ipurapura nge mdoki?”
17 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Bakara ka kana iauia kana be kutegia? Nanaranga-
la ka iauia. Bokaibe moauriuri-la gosukoaki kana nge Nanaranga mata ne moarunga
gotagatagadi.”
18 Kodeka tamoata ngae bokai itegi, “Nanaranga mata ne nangatadi?”
Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Tamoata takaia moaki kumoatei; roti moaki kugamani
be aine takaia kamru kaeno-buduru; moaki kuianako; tamoata takaia moaki kubolі-
aki;
19 ‘tamam be tinam gomuamuaki-di;’* be ‘tamoata ruangam gorerereretakidi nem-la
kurereretakiko bokana.’ ”*

---

* **19:5:** Zen 2:24 * **19:12:** Pile ngaedi labudi nge “labedi saresare.” * **19:19:** Eks 20:12-16; Diut 5:16-20
* **19:19:** Leb 19:18

20 Be tamoata ngae bokai ipile, “Mata moarunga ngaedi nge ulongolongo be
utagatagadi. Rakana-tina tekena-lo isi utukura?”
21 Kodeka Iesus itaguraki be tamoata ngae bokai irai, “Kurere gouia be goado-tina
kana nge goalale be kana nem ‘mone’ odio godoki, be ‘mone’ ngaedi godoki be tamoata
kana nedi tagotago goandi. Bokai masa kana uia-tina Nanaranga lang anua-lo ngangko
be kana nem dakoko-tina. Kana ngaedi goemaki-doi, kodeka gomai be gotagaia.”
22 Tamoata ngae nge kana ne kokoko-tina. Bokaibe pile ngaedi ilongo nge ilo ibuku-
tina be ialale.
23 Kodeka Iesus itaguraki be tagataga ne bokai iradi, “Moimoi ka ura-kaming.
Tamoata kana nedi kokoko masa anua ono Nanaranga ngatanepoa kanana-lo sili
daradia-tina.
24 Kababe mra-kaming kana! ‘Kamel’ lili kusi-kalaura boazingana-lo ngasili kana
masa sili tagona-tina darai. Ata tamoata kana ne kokoko anua ono Nanaranga
ngatanepoa kanana-lo ngasili kana, masa sili daraia-tina.”
25 Bong tagataga ne pile ngaedi dilongo nge dipitilaki-tina be bokai dipile, “Bokai nge
alauri masa Nanaranga naita ngauketi be ngamuleaki?”
26 Kodeka Iesus adoado-la matadia-lo idededialako be bokai iradi, “Moimoi tamoata
tago diboadu kana ngae daemaki, ata Nanaranga-lo nge kanaba. Maka ma Nanaranga
iboadu-tina kana moarunga ngaemaki.”
27 Be Pita ikatu be bokai irai, “Gote! Keka kana nema moarunga kipereki be
kitagaiko. Masa rakana-tina ngaeno-kama be ganemi?”
28 Be Iesus ikatu be bokai iradi, “Moimoi ka ura-kaming. Alauri kana oauoau
emakadi dapura kanana-o masa kam kulemoa-be-rua ngau katagaia nge bagi ono
tanepoanga-o kamasoaki be Israel bagi nedi kulemoa-be-rua kamapapananuaki. Bong
ngaradi-o masa Tamoata Natu bagi ono tanepoanga ne malamaka kaiboangdi-o
ngasoaki.
29 Be tamoata naita ngau kanabe pera kana, taritoka, marau, tama, tina, natu, ki uma
ne ipereki masa zazanga bibia-tina ngadoki be alauri masa nem-kusoaki ngasukoaki.
30 Ata tamoata kokoko-tina dimua masa dalauri, be alalauri masa damua.”

20

Tamoata Uma-lo Dimalipi

1 “Bong ono Nanaranga ngatanepoa kana nge bokai: Tamoata teke uma kana otioti
nge oabunabe ialale be tamoata alu itedi be ‘uain’ uma kanana-lo damalipini kana.
2 Tamoata alu itedi be isumoala masa ‘mone siliua’ teke-teke ane amari ngarana-lo
ngazazadi. Kodeka inepidi be dialale be uma kanana-lo damalipi kana.
3 Amari ambe ikai nge kababe ilako malala-lo be tamoata alu makara dituitui-ba nge
itedi
4 be bokai iradi, ‘Kamalale be uma kanagu-lo kamamalipi be zazanga adoadodi
miang-kaming.’
5 Be tamoata ngaedi dialale be dimalipini.
“Amari-soasoa-tina be amari ambe aoa-lo ibala nge kababe ialale be tamoata alu
ibagadi be dimalipini.
6 Ambe amari ngasapasilako kana nge kaba ilako malala-lo be tamoata alu makara
dituitui-ba itedi be bokai itegidi, ‘Bakara ka bokaina-ba katuitui be ambe amari-ba
ngamanubu kana?’
7 “Be di dikatu be dipile, ‘Tamoata tago teke malipi iang-kama.’
“Kodeka tamoata ngae bokai iradi, ‘Kamalale be uma kanagu-lo kamamalipi.’
8 “Rairaituka-tina nge uma-marau itaguraki be tamoata ne malipi-lo imuamua ikilai
be bokai irai, ‘Malipilipi gokiladi be zazanga goandi. Tamoata alaurituka dipura

zazanga goandia-mua. Be bokai goaniandi nibe dipura mua nge alaurituka zazanga nedi goandi.'
9 "Kodeka tamoata rairaituka dipura be dimalipi nge dimai be 'mone siliua' teke-teke didoki.
10 Ilako be tamoata dipura mua dimai nge ilodi dipile masa zazanga bibia dadoki. Ata moarunga dimalipituka-mua nge 'mone siliua' teke-teke didoki.
11 Zazanga nedi didoki be dita nge uma-marau digulungaetaki.
12 Be bokai dipile, 'Tamoata alaurituka dipura nge tago uanana sasalaga dimalipi. Keka oabunabe kimalipi nibe irairai-ba. Amari iumoate-kamai-tina, ata zazanga tekedia-doi kuiang-kama!'
13 "Kodeka uma-marau itaguraki be teke bokai irai, 'Ruanga, ngau tago upakaiko. Kusumoala ka kupura be 'mone siliua' teke amari ngaena-lo kumalipitaki.
14 Zazanga nem godoki be goalale. Tamoata alaurituka ipura kamru zazanga tekedia-doi miang-kamingru kana urere.
15 'Mone' ngaedi nge negu. Be rerengagu-lo bakara mbasaki kana nge tago teke iboadu ba ngaraia. Ki masa muzi iauia uemaki ka kuilo-rataka?' "
16 Be Iesus pile ngaedi ane be sule ne ngaedi nge imambuaki, "Alalaurituka masa damua, be muamuatuka masa dalauri."

Iesus Bong Tolia Matenga Irangaki
(Mar 10:32-34; Luk 18:31-34)

17 Iesus Ierusalem ilakolako nge tagataga ne kulemoa-be-rua nedia-ba ilakuakidi be bokai iradi,
18 "Kamalongo. Ambe Ierusalem talakolako. Makara masa Tamoata Natu dadoki be tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi be tamoata Moses Mata ne disulesuletaki luma-dio danangai. Be masa umoatea kana be dasumoalataki.
19 Kodeka dadoki be Ungguma Takadi dandi be ono damanai be darautotoki be kai kapalapala uauau-o darokatagaki. Ata amaridi tolianao be masa ngamarang be moauriuri ngasoaki."

Aine Teke Rerenga
(Mar 10:35-45)

20 Kodeka Zebidi natu Zems be Zon nge tina-diaru zaiza be dipurato. Be tina-diaru ilako Iesus aro tuku-nao irokazokuria be bokai irai, "Kana teke goemakana kana urere."
21 Be Iesus itaguraki be bokai itegi, "Rakana kurere?"
Be aine ngae ikatu be ipile, "Gosumoalana be bong kutanepoa masa natugu ruoti oanam be ngasimo dasoakiru."
22 Kodeka Iesus bokai ira-diaru, "Tagona-tina kakauaru rakana kata ka kasinau-takiaru. Sema ono ngau saringatuka dang msing kana nge kaboaduru ono kamasingru ki tago?"
Be diaru dikaturu be bokai dipileru, "Keru kiboaduru."
23 Bokai dipileru nge Iesus bokai ipile, "Moimoi masa sema kanagu-lo dang kamasingru. Ata naita oanagu-o ki ngasigu-o ngasoaki kana nge ngau tago uboadu msumoalataki. Tamoata maka Tama-gu kabadi ambe makara iadoraki be dieno-la ka masa oanagu-o be ngasigu-o dasoaki."
24 Bong tagataga ne kulemoa takadi dilongo nge Zems be Zon dilo-ratakidiaru.
25 Kodeka Iesus ikiladia-doi be bokai iradi, "Kam kakaua Ungguma Takadi anu-atanepoa kandi nge gadagada nedi diduamatematedia-tina uia. Be tamoata nedi aradi bibia nge dikaikai-tina be gadagada pile dilongolongo be ditagatagadi.
26 Ata muzi ngaedi moaki kam-lo dieno. Tamoata naita aram ngalaba kana kurere nge kam moarunga malipilipi kana-ming ngapura.

27 Be tamoata naita ngamuatuka-kaming kana irere nge kam moarunga dududu
kana-ming bokana ngasoaki.
28 Tamoata Natu nge bokainaina. Ngai tago damalipini kana ka ipura. Tago. Nga-
malipidi kana ka ipura, be ngamate be ono kokoko-tina ngazazadi be ngamuleakidi."

Iesus Tamoata Rua Matadi Leuadi Iadoraki-diaru
(Mar 10:46-52; Luk 18:35-43)

29 Zeriko anua dipereki be dialalale nge tamoata be aine kokoko-tina ditagadi.
30 Tamoata rua mata-diaru leuadi nge makara zala zage-o disoakiru. Bong bokai
dilongoru Iesus ambe ngabagapaliti-diaru kana nge dimereru be bokai dipileru,
"Tanepoa, Debiti Natu, ilom ngataga-kamairu."
31 Makara nge tamoata be aine Iesus zaiza dialalale-budu ditaguraki be diebulo-
diaru be aoa-diaru daonoru kana dira-diaru. Ata diaru kaikai-la dimereru be bokai
dipileru, "Tanepoa, Debiti Natu, ilom ngataga-kamairu!"
32 Kodeka Iesus itui be ikila-diaru be itegi-diaru, "Rakana memaka-kamingru kana
karereru?"
33 Be diaru dikaturu be dipileru, "Tanepoa, mata-mairu gouasari be kaba gaitaitaru
kana kirereru."
34 Makara nge Iesus ilo itaga-diaru be mata-diarua-lo idaurakilako be oaikiki-tina
mata-diaru diuia be kaba ditaru. Kodeka ditagurakiru be Iesus ditagaiaru.

21

Iesus Anuatanepoa Bokana Be Ierusalem-lo Isili
(Mar 11:1-11; Luk 19:28-40; Zon 12:12-19)

1 Iesus tagataga ne zaiza Ierusalem dilakolako nge Betpeiz anua-lo dipura. Anua
muku ngae nge buku muku ara 'Olib' saringa ka ieno. Makara be tagataga ne rua
inepi-diaru be dimuaru.
2 Dalaleru kana nge bokai ira-diaru, "Anua ene aro-mingru ieno kanana-lo ka-
malakoru. Makara masa oaikiki-tina 'dongki' teke ditukui be natu diaru dituituiru
nge kamatearu. Kamarubetakiaru be kamabaga-dianauru.
3 Tamoata teke bakara ira-kamingru nge bokai kamaraiaru, 'Biabiadi nema
ireretaki-diaru. Masa oaikiki-la ngamuleakidi.' "
4 Kana ngaedi bokai dipura be 'propet' teke pilenga dikalingo. 'Propet' ngae bokai
ipile,
5 "Zaion anua bokai kamarai: 'Kamate. Anuatanepoa neming teke ambe ipurapura-
kaming. Ngai muzinga malielie-ba, be 'dongki' tekenao isoaki be ipurapura.
'Dongki' natu tekenao isoaki be ipura.' " (Zek 9:9)
6 Kodeka tagataga ne ruoti nge dialaleru be Iesus-la ira-diaru bokana kana
diemakiru.
7 Be dialaleru be 'dongki' natu diaru dibaga-diaru be kusi-sili nediaru 'dongki'-o
dinangaru be Iesus odio isoakiria.
8 Makara nge tamoata be aine dum kanabiabia teke nge kusi nedi dipasi be zala-lo
diulalaki. Aludi kai sapara dikoto be diulalaki.
9 Kodeka tamoata be aine ngaedi nge Iesus aro be muri dialalale be dimoaguruguru
be bokai dipilepile,
"Debiti Natu tarakeaki! Tamoata naita Tanepoa ara-nao be ipura masa Nanaranga
ngamaroui. (Sam 118:26) Nanaranga ara atabala-tina tanangai!"
10 Iesus Ierusalem-lo ipura nge tamoata be aine makara nge dipitilaki-tina be bokai
ditegi, "Ngara naita kata?"
11 Be tamoata be aine Iesus zaiza dialalale-budu nge bokai dipile, "Iesus. Ngai
'propet' kata. Anua ne Nasaret, ege Galili kaba-lo."

Iesus Nanaranga Pera Nena-lo Isili
(Mar 11:15-19; Luk 19:45-48; Zon 2:13-22)

12 Kodeka Iesus ilako be Nanaranga pera nena-lo isili be tamoata makara ditabulibuli
be kana dizazaza nge itaodi. Tamoata ‘mone’ didokidoki be dibubuiri nge bagi nedi
ibagabuiri. Be tamoata maka bune didokidoki tamoata takadi dianiandi be dizazaza
nge bagi nedi ioreaki-iotiaki.
13 Be bokai iradi, “Nanaranga ‘Buku’ nena-lo bokai digere, ‘Pera negu nge ono
rabonga.’* Ata kam ambe ‘anako gupadi’* bokana kabasaki.”
14 Kodeka Iesus makara Nanaranga pera nena-lo isoaki be matadi leuadi be aedi
matedi nge dipura be iadorakidi.
15 Ata tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi be tamoata Moses Mata ne
disulesuletaki kaba bokai dita kana uia iememaki be natu-muku Nanaranga pera nena-
lo dimeremere be bokai dipilepile, “Debiti Natu tarakeaki” nge ilodi dira-tina.
16 Kodeka ditaguraki be Iesus bokai dirai, “Natu-muku pilengadi kulongo ki tago?”
Be Iesus ikatu be ibokai pile, “Ulongo! Nanaranga ‘Buku’ nena-lo pile ngaedi kaleze
ki tago?
‘Natu-muku be natu ruru-kangkang aoa-dialo masa rakeaka uia dapusika.’ ” (Sam 8:2)
17 Bokai ipile be kodeka iperekidi be oabubu ngarana-lo nge Betani-lo ieno.

Iesus Kai Teke Ingesuaki
(Mar 11:12-14, 20-24)

18 Izama nge Iesus oabuna-tina be imarang be Ierusalem ilako. Zala-lo ialalale nge
tole imate-tina.
19 Bokaibe kai kalingo kangkang ara ‘pig’ teke zala zagenao ituitui be ite nge ilako.
Ata kalingo tago teke ite. Dauna-ba ita. Kodeka kai ngae bokai irai, “Tago iboadu kaba
alauri kalingom dapura!”
Makara nge kai ngae oaikikitina-la imarango.
20 Tagataga ne kaba bokai dita nge dipitilaki-tina. Be bokai ditegi, “Baituka be kai
ngae oaikiki-tina imarango?”
21 Be Iesus ikatu be bokai iradi, “Moimoi ka ura-kaming! Lama kaunia-tina be ilo-
ming tago dirua nge iboadu kai ngae uemaki bokana kana kamaememaki. Tago kana-
la bokainaina kamaememaki. Iboadu buku ngae bokai kamarai, ‘Gomatate be nem-la
be makasi-lo gorokakikolako.’ Be kana ngae masa emaka-ming ngapura.
22 Lama kauni be karabo masa kana kareretakia-tina be Nanaranga karaboi nge
kamadoki.”

Iesus Kaiboang Ne Ditegiaki
(Mar 11:27-33; Luk 20:1-8)

23 Kodeka Iesus Nanaranga pera nena-lo isili be tamoata be aine isuledi. Isulesuledi
nge tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi be Iuda tamoata nedi bibia dipura
be Iesus bokai ditegi, “Kaiboang nangatadi-o ka kana ngaedi kuememaki? Be kaiboang
ngaedi naita ka iangko?”
24 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Ngau tegi negu teke mtegi-kaming noko. Kakatungi
masa mra-kaming kaiboang nangatadi-o ka kana ngaedi uememaki.
25 Kaiboang ono Zon ruku ono tamalinga ane tamoata be aine irukudi nge inanga ka
dipura? Nanaranga-lo ki tamoata-lo ka dipura?”
Iesus bokai itegi nge nedia-la maradi bokai diegore, “Masa bakara tapile?
Nanaranga-lo kana tapile masa bokai ngapile, ‘Bokai nge bakara ka lama tago
kaunani?’

---

* **21:13:** Ais 56:7 * **21:13:** Zer 7:11

26 Ata tamoata-lo ka dipura kana tapile nge tamoata be aine tamatakuridi. Maka ma
tamoata be aine moarunga dipile Zon nge ‘propet’ kata.”
27 Kodeka ditaguraki be Iesus bokai dirai, “Tago kikaua!”
Be Iesus bokai iradi, “E, ngau bokai. Tago iboadu mra-kaming kaiboang ngaedi
inanga ka uita be kana ngaedi uememaki.”

Natu Moane Rua Odio Tonanga Ipura

28 Kodeka Iesus bokai ipile, “Bakara ilo-ming dipile? Tamoata teke natu moane rua.
Ilako be labalaba bokai irai, ‘Natugu, kaituka uma-lo golako be gomalipi.’
29 “Be natu ngae bokai ipile, ‘Tago urere.’ Ata alauri nge ilo takaia inangai be uma-lo
ilako.
30 “Kodeka tamoata ngae kaba ilako be natu sikisiki pile-la ngaedi ka kaba irai. Be
natu ngae ikatu be bokai ipile, ‘Biabiadi, masa mlako.’ Ata tago ilako!
31 “Natu nangata ka tama rerenga itagadi?”
Be di dikatu be dipile, “Labalaba.”
Kodeka Iesus bokai iradi, “Moimoi ka ura-kaming. ‘Tagisi’ dokidoki be aine
pogizagiza masa aro-ming damua, be anua ono Nanaranga ngatanepoa kanana-lo
dasili mua.
32 Zon ipura be zala adoado itiking-kaming be tago lama kaunani. Ata ‘tagisi’
dokidoki be aine pogizagiza nge lama diunani. Kam kana iememaki kaita-tina, ata
alauri nge tago ilo-ming kabuiri be lama kaunani.

Tamoata Uma Dimalipilipitaki Odio Tonanga Ipura
(Mar 12:1-12; Luk 20:9-19)

33 “Pile ono tonanga takadi kamalongo. Tamoata teke uma kanabiabia teke iemaki
be ‘uain’ itanomi be iaringi. Uma ilona-lo nge gimoa ono ‘uain’ pisaka teke iemaki, be
bazarua rakebuli ono tamoata danarinari kana nge ikeli. Alauri nge tamoata alu iandi
be damalipilipitaki kana. Be ngai itui be kasau anua tekena-lo ilako.
34 Bong ono ‘uain’ dokia ngapura kana nge uma-marau malipilipi kana inepidi be
‘uain’ kana dabagani kana.
35 Malipilipi kana uma ngaena-lo dilako nge tamoata uma dimalipilipitaki ditaguraki
be teke dipaliti, teke diumoatei be tolia dipatui.
36 Makara nge uma-marau kaba malipilipi kana kokoko-la be inepidi be dialale
be ‘uain’ kana alu dabagani kana. Ata tamoata uma dimalipilipitaki ditaguraki be
malipilipi kana matamata dipura dibasakidi bokana dibasakidi.
37 Alaurituka nge ne natu inepi. Ilona-lo nge bokai ipile, ‘Natu-gu masa damuaki.’
38 “Ata tamoata uma dimalipilipitaki natu dite nge bokai dipile, ‘Nge uma-marau
natu, be ngai ka tama kana ne ngadoki be nganemdi kana. Aria, taumoatei be uma ne
tadoka-le.’
39 Kodeka uma-lo ka didoki be eluku dirokakalako be diumoatei.”
40 Kodeka Iesus bokai itegidi, “Ilo-ming bakara dipile? Uma-marau ngapura masa
tamoata ngaedi bakara ngabasakidi?”
41 Be di dikatu be dipile, “Tamoata goalakadi ngaedi masa sururu kana-tina-bibia
ngandi be ono ngara-leuadi. Be masa ngataguraki be uma ngae ngadoki be tamoata
takadi ngandi be bong-tina ono ‘uain’ dokinga-o nge ‘uain’ kana daniani.”
42 Kodeka Iesus bokai iradi, “Nanaranga ‘Buku’ nena-lo pile ngaedi kaleze ki tago?
‘Ariri maka pera kelikeli disegeaki ka pera kaiboang ne. Kana ngae nge Tanepoa ka
iemaki. Tea nge diuia-tina!’ (Sam 118:22-23)
43 “Nge bokai ka ngau ura-kaming! Nanaranga masa ngataguraki be bong ono
ngatanepoa kana nge ngadokale-kaming be tamoata takadi ngandi be bong-tina ono
‘uain’ dokinga-o ‘uain’ ne dapupurakini. [

44 Tamoata naita ariri ngaenao itapuloria masa muku-muku ngapura. Ata ariri ngae
tamoata nangatana-o isapasiria masa ngatake-babai.]”
45 Tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi be Parasi pile ono tonanga ngaedi
dilongo nge dikaua Iesus di ka irarangakidi.
46 Bokaibe dauauri kana, ata tamoata be aine dimatakuridi. Maka ma tamoata be
aine moarunga dipile Iesus nge ‘propet’ kata.

22

Roti Moanako Ono Tonanga Ipura
(Luk 14:15-24)

1 Iesus kababe pile ono tonanga ane be isuledi. Bokai ipile,
2 “Bong ono Nanaranga ngatanepoa kana nge bokainatuka: Anuatanepoa teke natu
moaneka iroti be moanako ono rotinga biabia teke iemaki.
3 Moanako iemakia-doi kodeka malipilipi ne inepidi be dialale be tamoata moanako
ngaena-lo ikeliakidi nge dialuludi be dapura kana. Ata pura disege.
4 “Bokaibe malipilipi ne kaba takadi inepidi. Dalale kana nge bokai iradi, ‘Tamoata
moanako-lo ukiladi bokai kamaluludi, “Moanako negu ambe uadoraki be ieno. ‘Bu-
lumakau’ negu be natudi negu dabudabudi ambe umoateadi dipura. Kana moarunga
ambe moataungakadi dipura be dieno. Moanako ono rotinga-lo kamapura!” ’
5 “Kodeka malipilipi kana dialale be tamoata kiladi dipura nge dialuludi, ata di
tago dilongo be malipi kandia-lo dilako. Teke uma kanana-lo ilako. Teke ‘mone’ ne
malipitakana-lo ilako.
6 Ata aludi ditaguraki be malipilipi didokimatedi be dipalitidi be diumoatedi.
7 Anuatanepoa ngae ilongo nge nama ira-tina be koai-bagi ne inepidi be tamoata
gagazigazi nge diumoatedi be anua nedi dibulai.
8 “Alauri nge anuatanepoa ngae itaguraki be malipilipi ne ikiladi be bokai iradi, ‘Roti
moanako ambe moataungaka ipura be ieno. Ata tamoata moanako-lo ukiladi nge kana
iauia tago teke diemaki be ono bubuna iauia miandi be moanako ngaena-lo dapura!
9 Zala moarunga-lo kamalako be tamoata be aine mata-mingo didung nge kamalu-
ludi be moanako-lo dapura.’
10 Kodeka malipilipi dialale kaba moarunga-lo be tamoata matadi-o didung nge
dialuludi. Tamoata goalakadi be uia nge dialuludia-doi be dipura. Dipurapura nibe
pera ono moanako ngapura kana nge ikauri.
11 “Disoakiria kodeka anuatanepoa ngae ipura be itedi. Makara nge tamoata teke
ngazing ono rotinga tago inangananga be isili nge makara maradi ite.
12 Kodeka bokai itegi, ‘Ruanga, baituka be kusili? Ngazing ono rotinga tago
kunangananga!’ Ata tamoata ngae tago sesu ipile.
13 Be anuatanepoa ngae itaguraki be malipilipi kana bokai iradi, ‘Ae be luma
kamauau be eluku malama tagongana-lo kamarokakalako. Makara masa ngatangtang
be ile ngakaraposaposa.’ ”
14 Be Iesus pile ne ngaedi bokainatuka imambuaki, “Tamoata kokoko-tina aluludi
dipura, ata teke-tina-teke ka Nanaranga idokidokidi.”

‘Tagisi’ Dokiadi Tegiaka Ipura
(Mar 12:13-17; Luk 20:20-26)

15 Makara nge Parasi dialale be diepilei be tegitegi ane be Iesus ne pilenga datagadi
be datoi kana.
16 Kodeka tagataga nedi be Erot tamoata ne alu dinepidi be Iesus bokai dirai,
“ ‘Tisa,’ keka kikaua kaiko adoadom-tina. Pile kalingodia-lo be Nanaranga mata ne
kusulesuletaki. Tamoata tago teke ireperepekiko be rerenga kutagatagadi. Maka ma
tamoata aradi otioti ki aradi tagotago nge suridi tekedia-doi bokana kubabasakidi.

17 Gora-kama! Ilom bakara ipile? Rom ‘Sisa’ nedi ‘tagisi’ ania ngapurapura ki moaki?”
18 Ata Iesus ikaua nge muzi goalakadi ilodia-lo dieno ka bokai dipile. Be bokai iradi, “Bolinga-ming ratadi! Bakara ka katoia be giriki memaki kana?
19 ‘Mone’ ono ‘tagisi’nga teke kamaitikina!”
Kodeka ‘mone’ teke dieluakani.
20 Be bokai itegidi, “Naita anunuka be ara ka makare ‘mone’-o dieno?”
21 Be di dikatu be dipile, “ ‘Sisa’ anunuka be ara.”
Kodeka Iesus itaguraki be bokai iradi, “ ‘Sisa’ kana ne nge ‘Sisa’ kamaniani. Be Nanaranga kana ne nge Nanaranga kamaniani.”
22 Tamoata ngaedi pile bokai dilongo nge dipitilaki-tina be Iesus dipereki be dialale.

Mate Be Marang Ditegiaki
(Mar 12:18-27; Luk 20:27-40)

23 Amarina-la ngaranao nge Sadiusi alu Iesus-lo dipura. Sadiusi dipile matemate tago iboadu damarang.
24 Kodeka Iesus bokai dirai, “ ‘Tisa,’ Moses bokainatuka isule, ‘Tamoata iroti be natu tago teke isi ipura be imate nge tari iboadu aine ngauati be toka imate nge natu ngapurakidiani.’
25 Taritokatoka lima-rua marama disoaki. Labalabatuka iroti be natu tagona-la teke ipura be imate. Bokaibe tari muri itagai nge itaguraki be toka aine ipereki nge iuati.
26 Tari ruaianao be ilako lima-ruaianao nge bokaina-doi dimuzi. Aine-doi teke diuati.
27 Alauri-tuka nge aine imate.
28 Bong ono matemate damarang kanana-o masa naita roa? Maka ma diato lima-rua nge diuatia-doito!”
29 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Pile ngaradi nge kapakadi! Nanaranga ‘Buku’ ne be kaiboang ne tago kakauataki ki?
30 Bong matemate damarang masa lang anua-lo Nanaranga ‘enzel’ ne bokana dasukoaki, be tago masa darotiroti be tago masa roti kana be negeadi dapurapura.
31 Ata mate-lo be marang rangaka nge bokai mtegi-kaming kana. Nanaranga pilenga ngaedi ira-kaming kaleze ki tago? Nanaranga bokai ipile,
32 ‘Ngau Abaram Nanaranga ne, Aisak Nanaranga ne be Zekop Nanaranga ne.’* Bokaibe Nanaranga ngae nge moauriuri-la disukoaki Nanaranga nedi. Tago matedi Nanaranga nedi.”
33 Tamoata be aine moarunga Iesus sulenga dilongo nge dipitilaki-tina be aoa-diaba disanganga.

Mata Nangata Ka Muaka Biabia-tina
(Mar 12:28-34; Luk 10:25-28)

34 Parasi bokai dilongo Iesus ambe Sadiusi aoa-di iono nge dipura be diekapotaki be kabu-doi teke disoaki.
35 Kodeka teke itui be Iesus ngatoi kana. Tamoata ngae nge Moses Mata ne disulesuletaki kata.
36 Tamoata ngae bokai itegi, “ ‘Tisa,’ Nanaranga mata ne Moses igere nge nangata ka ara biabiatuka?”
37 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “ ‘Nanaranga nem Tanepoa nge moagem be pusom-lo, be mariabakam-lo be ilo lelenaka nem moarungana-lo be gorerereteki.’*
38 Mata ngae ka muamuatuka be biabiatuka.
39 Mata ngae ruaia nge bokai, ‘Tamoata takadi gorerereteki nem-la kurerereteki bokana.’*

* **22:32:** Eks 3:6 * **22:37:** Diut 6:5 * **22:39:** Leb 19:18

40 Moses Mata ne moarunga be ‘Propet’ pilengadi moarunga labudi nge mata ruoti ngaedi.”

Kristus Ditegiaki
(Mar 12:35-37; Luk 20:41-44)

41 Parasi nge isi diekapotaki be disoaki-la. Kodeka Iesus bokai itegidi,
42 “Ilo-ming bakara dipile? Kristus nge naita natu?”
Be di dikatu be dipile, “Debiti natu.”
43 Kodeka Iesus bokai ipile, “Bokai nge bakara ka Oli Spirit Debiti ilona-lo isili be Debiti itaguraki be ne natu Tanepoa kana ikilai. Debiti bokai ipile,
44 ‘Nanaranga Tanepoa itaguraki be Tanepoa negu bokai irai: Makare kaba aradi
bibiatuka oana-guo gosoakiria, nibe erekei nem mduaposakidi be aem babadi
erumadi mnangadiaria.’ (Sam 110:1)
45 “Kamate. Debiti nena-la be Kristus Tanepoa kana ikilai nge Kristus masa bakara be Debiti natu?”
46 Ata tamoata tago teke pilenga ikatu. Maka ma dimatakuri. Bokaibe bong ngaranao be ilako nge tago teke iboadu ngategi.

23

Parasi Be Tamoata Moses Mata ne Disulesuletaki Matakoakadi Dapura
(Mar 12:38-39; Luk 11:43, 46; 20:45-46)

1 Kodeka Iesus itaguraki be tamoata be aine moarunga be tagataga ne bokai iradi,
2 “Parasi be tamoata Moses Mata ne disulesuletaki nge Moses kaba didoki be disulesule-kaming.
3 Bokaibe pile moarunga dirara-kaming nge kamalongolongo be kamatagatagadi. Ata muzingadi nge moakina-tina kadoki be katagatagadi. Pile-ra disulesuletaki, ata tago ditagatagadi.
4 Kana moatubudi didokidoki be tamoata bage-dio dinanganangaria. Ata tago sesu didumadumadi be kana moatubudi ngaedi nge dibazibazidi. Tago-la! Kabodi siki dananga be daduma ki! Tago be tago-soasoa!
5 “Kana moarunga diememaki nge ono-ba tamoata takadi daitaita kana ka diememaki. Goate nedi ono Nanaranga pilenga dieneno nge dilaba-tina. Be kusi nedi ono Nanaranga muaka ipurapura nge zagedi disalaga-tina!
6 Moanako bibia-lo nge kaba irakingadi didokidoki. Be pera ono serereinga-lo nge aro-tina-lo soaki direrere.
7 Malala-lo dialalale nge direrere tamoata takadi di damuamuakidi be direrere-tina ‘Tisa’ kana dakilakiladi.
8 Ata kam moaki ‘Tisa’ kana dikilakila-kaming! ‘Tisa’ neming nge tekena-la, be kam moarunga nge taritokatoka.
9 Makare kateka-o nge moaki teke ‘mama’ kana kakilakilai. Maka ma Tama-ming tekena-la be lang anua-lo isukoaki.
10 Moaki teke ‘biabiadi’ kana dikilakilaiko. Biabiadi neming tekena-la. Kristus ka biabiadi neming.
11 Tamoata naita ara bibiatuka kana irere nge moarunga malipilipi neming ngapura.
12 Bokaibe tamoata naita nena-la irakerakeaki masa balaka ngapura. Be tamoata naita nena-la ibalabalaki masa rakeaka ngapura.

Iesus Parasi Be Tamoata Moses Mata Ne Disulesuletaki Iauadi
(Mar 12:40; Luk 11:39-42, 44, 52; 20:47)

13 “Ue! Kam Parasi be kam tamoata Moses Mata ne kasulesuletaki! Kamakadoma-tina! Giriki bibia didoki-kaming! Bolinga-ming ratadi! Anua ono Nanaranga ngatanepoa kana aoa ono silinga nge tamoata matadia-lo kaononotalako. Ata kam

neming-la nge tago iboadu kamasili. Be tamoata maka kapipi be kamasiliakidi kana nge tago masa dasili! [

14 Ue! Kam tamoata Moses Mata ne kasulesuletaki be kam Parasi! Giriki bibia didoki-kaming! Kam bolinga-ming ratadi! Aine narenare kabobolesidi be pera kandi katototoledi! Be ono giriki neming kamakubati kana nge rabo salagabulidi kaememaki. Bokaibe sururu kamadoki kana nge dasalaga-tina kana!]

15 “Ue! Kam tamoata Moses Mata ne kasulesuletaki be kam Parasi! Kamakadoma-tina! Giriki bibia ditaga-kaming! Kam bolinga-ming ratadi! Makasi bibia be kaba bibia kalalaleaki be tamoata teke kamauasai be sulenga-ming ngatagatagadi kana. Be bong tamoata teke kauasai nge tamoata ngae masa muzigoala emakinga kam muzigoala emakanga-ming ngauasadi. Bokaibe kam-la bokana masa eoa tago matemate-lo ngalako!

16 “Mata-ming leuadi ka tamoata takadi zala kaititikingdi! Giriki bibia didoki-kaming! Tamoata takadi bokai kararadi: ‘Tamoata Nanaranga pera ne irangaki be pile tago tototo iemaki nge kanaba. Ata ‘gol’ pera ilona-lo dieno irangaki be pile tago tototo iemaki nge nena-la pilenga ngatagadi be kana irangaki nge ngaemaki.’

17 Ngaongao-ming! Mata-ming leuadi! Nangata ka ara biabia? Nanaranga pera ne maka ‘gol’ iemaki be irata ki ‘gol’ ka ara biabia?

18 Sulenga-ming takadi bokai: ‘Tamoata bagi ono Nanaranga tabaia ipurapura irangaki be pile tago tototo iemaki nge kanaba. Ata tamoata tabataba bagi atabala dieno aradi-o be pile tago tototo iemaki nge pilenga ngatagadi be kana irangaki nge ngaemaki.’

19 Mata-ming leuadi! Nangata ka ara biabia? Bagi maka tabataba iemaki be dirata ki tabataba ka aradi bibia?

20 Bokaibe tamoata naita bagi ono Nanaranga tabaia ipurapura irangaki be pile tago tototo iemaki nge bagi be kana moarunga bagi-o dieno aradi-o be pile tago tototo iemaki.

21 Tamoata naita Nanaranga pera ne irangaki be pile tago tototo iemaki nge pera be Nanaranga aradi-o be pile tago tototo iemaki. Maka ma Nanaranga ka makara isukoaki.

22 Tamoata naita lang anua ara-nao be pile tago tototo iemaki nge Nanaranga bagi ne ono tanepoanga be bagi-marau aradi-o be pile tago tototo iemaki.

23 “Kam tamoata Moses Mata ne kasulesuletaki be kam Parasi! Kamakadoma-tina! Giriki bibia didoki-kaming! Dagurai kana-ming uma-lo katanotano nge kulemoa-kulemoa-lo kanegenege be tekedi nge Nanaranga kaniani. Ata Nanaranga mata-tina ne nge tago katagatagadi. Nanaranga mata ne ngaedia-re: Muzi uia tamoata takadi kamaememakidi, tamoata takadi ilo-ming datagatagadi, be Nanaranga-la ka kamatagatagai. Nanaranga mata ne ngaedi nge kamatagatagadi be kamaememaki, ata takadi matamata urangaki nge moaki ilo-ming dileuataki.

24 Mata-ming leuadi ka tamoata takadi zala kaititikingdi! Suru kanaming-lo nge lango karorokaki, ata boro moamoarunga kadokidoki be suru zaiza be katonotono.

25 “Kam tamoata Moses Mata ne kasulesuletaki be kam Parasi! Kamakadoma-tina! Giriki bibia didoki-kaming! Kam bolinga-ming ratadi! Tabira be sema kana-ming nokudi nge kasasaki be digoazagoaza, ata ilodia-lo nge kapisa be muzi-ramo dikauri!

26 Kam Parasi! Mata-ming leuadi! Sema kana-ming ilodi kamasaki be dagoaza noko. Bokai masa nokudi dagoaza!

27 “Kam tamoata Moses Mata ne kasulesuletaki be kam Parasi! Kamakadoma-tina! Giriki bibia didoki-kaming! Kam bolinga-ming ratadi! Tea-ming nge buna ono tamoata matedi kumrakadi dipurapura bokana oaoa-sepukadi! Nokudi-o nge teadi gokulang-tina, ata ilodia-lo nge tamoata tapou be matedi moapurukadi dikauri!

28 Kam tea-ming bokainaina. Tamoata moarunga ditete-kaming nge ilodi dipilepile
kam tamoata uia kaoa, ata iloming-lo nge boli mata be muzi goalakadi dikauri.

Iesus Moatubu Nedi Irangaki
(Luk 11:47-51)

29 "Kam tamoata Moses Mata ne kasulesuletaki be kam Parasi! Kamakadoma!
Giriki bibia didoki-kaming! Kam bolinga-ming ratadi! 'Propet' podadi-o nge bazarua
kakelikeli be tamoata adoadodi podadi nge kangazingzingdi.
30 Be bokai kapilepile, 'Toira tubuma soakingadia-lo be gapura bokana nge ambe
tago gadumadi be 'propet' ngaedi gaumoatedi.'
31 Bokai kapile nge ambe neming-la karangaki-kaming kam ka tamoata 'propet'
diumoatedi tubudi.
32 Aria, kamatui be kana tubu-ming dimarangaki nge kamamambuaki!
33 "Kam moata natu be moata elu! Moaki ilo-ming dipile eoa tago matemate masa
kamairatudi!
34 Ngau ka ura-kaming! 'Propet' be tamoata kauakauadi be tamoata maka tamoata
takadi disulesuledi nge masa alu mnepidi be dapura-kaming. Alu masa kamau-
moatedi. Alu masa kai-o kamarokatagakidi. Be alu masa pera neming ono serereinga-
lo be kamarautotokidi be anua-anua-lo kamataotaodi be kamalalalaleakidi.
35 Bokaibe tamoata moarunga girikidi tagotago darakadi maka kateka ngaenao
dibala masa kam omingo dalako. Tamoata girikidi tagotago nge Abel maka giriki
tagotago-lo be imai Barakaia natu Zekaraia-lo daga. Zekaraia nge Nanaranga pera ne
be bagi ono Nanaranga tabaia ipurapura maradi ka kaumoatei.
36 "Moimoi ka ura-kaming! Giriki moarunga ngaedi masa tamoata be aine kaituka
makare disoaki odi-o dabala.

Iesus Ierusalem Anua Inodomi
(Luk 13:34-35)

37 "Ierusalem! Ierusalem! Kaiko 'propet' kumoatedi be tamoata Nanaranga
inepidianiko nge patu oti kundi be dimate. Bong kokoko-tina urere be luma-gu
mnanaraki be mboabuniko mang-la aineka natu bazi eruma inanganangadi bokana,
ata tago kusumoala!
38 Pera nem kodeka masa segeaka ngapura be ubana-ba ngaeno!
39 Ngau ka bokai uraiko: Tago iboadu kababe gotea nibe bokai gopile,
'Tamoata naita Tanepoa ara-nao ipura nge Nanaranga iboadu ngamaroui.' " (Sam
118:26)

24

Iesus Ipile Alauri Masa Nanaranga Pera Ne Gamana Ngapura
(Mar 13:1-13; Luk 21:5-19)

1 Iesus Nanaranga pera ne ipereki be ialalale nge tagataga ne dimai be pera kailo
kania moarunga disikengtakini.
2 Ata Iesus bokai iradi, "Kana moarunga ngaedi nge kaita uia ki tago? Moimoi ka ura-
kaming! Patu ngaedi masa tago teke kabana-lo ngaeno. Moarunga masa dagamang be
darokakiria."
3 Iesus ilako 'Olib' Buku-o isoaki be tagataga ne rubediaba dipura. Be bokai ditegi,
"Gora-kama! Aira-tina be masa kana ngaedi dapura? Be kilala ono mulenga nem masa
nangata ngapura noko, be kodeka kateka manubunga ngapura?"
4 Be Iesus ikatu be bokai iradi, "Kaba kamaitaita-tina uia! Tamoata teke ngabolesi-
kaming takana!
5 Tamoata kokoko-tina masa aragu-o be dapura be bokai dapile, 'Ngau ka Kristus.'
Be masa dataguraki be tamoata kokoko-tina dabolesidi.

6 Koai saringatuka dipurapura masa malongadi kamalongolongo. Be koai kasaulo diememaki masa rukudi kamalongolongo. Ata ilom-ing moaki dibuku. Kana bokainaina masa dapurapura, ata ilo-ming moaki dipile kateka manubunga ambe isaringa.
7 Anua teke masa ngataguraki be anua takaia diaru daeungru. Ungguma teke masa ngataguraki be ungguma takaia diaru daeungru. Kaba takadia-lo masa tole bibia be rike bibia dapurapura.
8 Kana ngaedi nge aine saringatuka nganeki kana be surururu matamata dipurapurani bokana kaoa.
9 “Kodeka, masa dauauri-kaming be sururu bibia dang-kaming be daumoate-kaming. Ngau kanabe ungguma moarunga kateka-o masa dasegeaki-kaming.
10 Bong ngaradia-lo masa tamoata kokoko-tina lama diunana nge damurinaia. Be tamoata kokoko-tina masa nedia-la daesegesegeaki be ruangadi dadokidi be erekei nedi luma-dio danangadi.
11 Kodeka ‘propet’ bolingadi ratadi masa kokoko-tina dapura be tamoata kokoko-tina dabolesidi.
12 Be muzi goalakadi masa dakoko. Bokaibe tamoata kokoko-tina masa reretaka mata darokaki.
13 Ata tamoata naita ikaiboang be isoaki-la nibe manubunga-nao masa Nanaranga ngauketi be ngamuleaki.
14 Pile Uia ngae ege-ege kateka-o dasuletaki be tamoata be aine moarunga dalongo noko, kodeka kateka manubunga masa ngapura.

Kana Goalakana-tina
(Mar 13:14-23; Luk 21:20-24)

15 “ ‘Kana goalakana-tina anua gagamang’* masa kaba ratadia-lo ngatuitui be kamate. Kana goalaka ngae ka tongira ‘Propet’ Daniel irangaki.” (Tamoata ilezeleze nge pile labudi ngakauataki.)
16 “Bong ngaradia-lo masa tamoata moarunga Zudea kaba-lo disoaki nge dairatu be buku kaba-lo dalako.
17 Bokaibe tamoata eluku isoaki nge moaki pera kanana-lo isili be kana ne moarunga idoki.
18 Be tamoata uma kanana-lo isoaki nge moaki imule be kusi-sili ne ibagai.
19 Bong ngaradia-lo nge aine tinetine be aine natu-muku diarururungdi nge dimakadoma-tina!
20 Nanaranga kamaraboi be kana ngae moaki madidi bong-lo ki bong ono manauanga ‘Sabat’-o ipura.
21 Bong ngaradia-lo masa sururu dalaba-tina be kana moarunga masa dakauboruaramo. Toira kateka emaka ipura be imai nge kana tago teke bokai ipura. Be alauri masa kana bokainaina tago teke ngapura!
22 Ata Nanaranga ambe kana ngae iaka-tukurai. Tago ngaka-tukurai bokana nge ambe tamoata tago teke ne iauia ngasoaki. Ata nge Nanaranga tamoata be aine ne kanabe kana goalaka ngae iaka-tukurai.
23 Bong ngaradia-lo be tamoata teke bokai ira-kaming, ‘Kamate! Kristus makare isoaki,’ ki bokai ipile, ‘Kamate, ene isoaki,’ nge moaki kalongori.
24 Tamoata alu masa dapura be daboli be dapile di ka Kristus. Alu masa daboli be dapile di nge ‘propet’ kaoa. Be kilala kaiboangdi masa daemaki be ono tamoata dabolesidi. Be iboadu-tina Nanaranga tamoata ne be aine ne inangadi be disoaki nge dabolesidi. Nge maka ma diboadu-re! Ata tago diboadu.
25 Kamalongo! Kana ngaedi nge isi tagona-la dipura be urakaming-ba mua.

---

* **24:15:** Dan 9:27; 11:31; 12:11

26 “Bokaibe tamoata teke itaguraki be bokai iraka-ming, ‘Lulu kaba-lo isoaki,’ nge
moaki kalako. Ki bokai ira-kaming, ‘Ene pera ilona-lo ikoma be isoaki,’ nge moaki
kalongo.
27 Bokai kamakaua: Lamalama ipitikaoakaoa nge ege amari rakeanao be ilakolako
ege amari balaianao be lang ere-moarunga nge imalamalama-doi. Be bokainatuka-la,
Tamoata Natu puranga masa lamalama-la bokana.
28 Tamoata mate ieno kana masa mang aradi kalo dapura be dakabuni.

Tamoata Natu Puranga
(Mar 13:24-27; Luk 21:25-28)

29 “Kana goalakadi ngaedi muridi masa oaikiki-tina
‘amari mata daleua, kalea masa tago ngamalamalama, goai masa lang-lo ka dasapasi,
be kaiboang moarunga makatabala lang-lo dieno nge damoakusu-ramo be tago
nedi zalakadi datagatagadi.’ (Ais 13:10; 34:4)
30 “Kodeka masa Tamoata Natu kilala ne lang-lo ngapura be tamoata be aine
moarunga kateka-o disoaki nge datang. Be Tamoata Natu masa oaru lang anua-
lonalona nenao ngasoaki be kaiboang be malama ne zaiza be ngabalabala be date.
31 Kodeka tauru teke masa ngakaba be ‘enzel’ ne ege-ege kateka-o nganepidialako.
Be masa kateka ege takanao be dalako ege takaianao be tamoata be aine ne irangakidi
be disoaki nge dabagadi.

Kai Ara ‘Pig’ Ono Sule Dokiadi
(Mar 13:28-31; Luk 21:29-33)

32 “Sule uia nge kai ara ‘pig’-o kamadoki. Dikadodo be dimoga be daudi dipura nge
ambe kamakaua kana amari bong ka dapura kana.
33 Bokainatuka-la kai ngae bokana, kana urangaki ngaedi kaita nge ambe kamakaua
kana bong ngae ambe isaringa be babaduadua kanaming-lo ieno.
34 Moimoi ka ura-kaming! Zugu kaituka maka disoaki ngaedi nge tagona-la damate
be masa kana ngaedi dapura.
35 Lang be kateka masa daleua, ata pilengagu tagona-tina iboadu daleua.

Tamoata Tago Teke Ikaua Tamoata Natu Puranga
(Mar 13:32-37; Luk 17:26-30, 34-36)

36 “Tamoata tago teke bong ngae ki amari siriki ne ngae ikauataki. ‘Enzel’ lang anua-
lo tago dikaua. Natu tago ikaua. Tamagu-la rube ka ikaua.
37 Tamoata Natu puranga masa toira-la Noa bong nena-lo be kana emakadi dipura
bokana emakadi dapura.
38 Bong ura be urua bibia arodi nge tamoata dimoanakonako be dang disingsing be
dirotiroti be nedia-la dienegenegei be dirotiroti nibe ilako bong ono Noa kati-o ibuli.
39 Ata tamoata be aine moarunga tago dikaua rakana ka ipurapura nibe urua-ba
dipura be diara-leuadi. Be bokainatuka-la, Tamoata Natu puranga masa bokainatuka.
40 “Bong ngara-dio masa tamoata rua uma-lo damalipilipiru. Takaia masa bagaia
ngapura be taka masa pereka ngapura.
41 Aine rua masa kangkang darasirasiru. Takaia masa bagaia ngapura be taka masa
pereka ngapura.
42 “Kaba kamaitaita uia! Tago kakaua bong nangatanao masa Tanepoa neming
ngapura.
43 Ilo-ming kauakaua! Pera-marau ngakaua oabubu lukanga nangatanao anako
ngapura kana nge ambe mata poapoara ngasoaki be anako tago iboadu pera kana
ngasereki.
44 Bokaibe kamakatiuana be kamasoaki. Tamoata Natu puranga tago kakauataki.
Ilo-ming dapilepile bong takaianao ka ngapura kana, ata kaituka baraoa ngapura.

Malipilipi Iauia Be Malipilipi Goalaka
(Luk 12:41-48)

45 “Malipilipi nangata ka kauakaua be malipi ne iememaki? Biabiadi ne irai be
malipilipi takadi itetedi be daga-tinao nge kangkang kandi ianiandi.
46 Alauri biabiadi ne ngamule be ngate malipi ne iememaki masa malipilipi ngae
suri dauia-tina.
47 Moimoi ka ura-kaming! Biabiadi ne masa ngataguraki be kana ne moarunga
malipilipi ngae ngani be ngaitaita be ngadoadorakini.
48 Ata malipilipi goalaka bokana nge ambe bokai ngapile, ‘Biabiadi negu uananaka
disalaga-tina! Masa tago ngamule-marakai kana!’
49 Bokaibe ngataguraki be malipilipi ruanga ngaunundi be tamoata muzingadi
goalakadi zaiza damoanakonako be ‘uain’ dasingsing be daboangboang.
50 Bokai ngamuzimuzi masa biabiadi ne mulenga tago ngakauataki. Ilo ngapileni
bong takaianao ka ngapura kana be puranga tago irapung.
51 Kodeka biabiadi ne masa ngataguraki be tamoata ngae ngataratotoki be muku-
muku ngapura. Be masa tamoata bolingadi ratadi zaiza kaba tekedia-lo nganangadia-
budu, be sururu bibia-tina ngadoki. Makara masa ngatangtang be ile ngakarapos-
aposa.”

25

Aine Barasi Kulemoa Ono Tonanga Ipura

1 “Bong ngaranao nge masa bong ono Nanaranga ngatanepoa kana nge bokainatuka:
Aine barasi kulemoa isi moane zaiza tago sesu dieno-budu nge ‘lam’ nedi didoki be
dialale be moane teke kodeka-ka iroti dazaladoki kana.
2 Lima kauakauadi, be lima takadi nge ngaongaodi bokana.
3 Ngaongaodi bokana nge ‘lam’-la nedi didoki be dialale. ‘Karasing’ tago sesu
didokidoki.
4 Kauakauadi nge ‘lam’ nedi be ‘karasing’ nedi sema-lo be didoki be dialale.
5 Rotiroti ngae nge uananaka disalaga. Bokaibe aine kulemoa ngaedi nge ditungtung
be ambe dienosoa.
6 “Oabubu lukangana-tinao nge malonga teke bokai ikilau, ‘Rotiroti ambe maka
imaimai! Kamamai be kamate.’
7 “Aine barasi kulemoa ngaedi nge ambe ‘lam’ nedia-lo ‘karasing’ dimanubu be
dadoraki be dakarataki kana.
8 Kodeka aine lima ngaongaodi nge ditaguraki be kauakauadi bokai diradi, ‘Karas-
ing’ neming muku kamang-kama. ‘Lam’ nema ambe dimatemate.
9 “Be aine kauakaua dikatu be bokai dipile, ‘Tago iboadu! ‘Karasing’ ngaedi nge tago
diboadung-kita. Kamalale be neming kamazaza.’
10 “Ata bong aine ngaongaodi lima dialale be ‘karasing’ dazazai kana nge muridi
rotiroti ngae ipura. Aine barasi lima disoaki be dirapurapu nge roti-roti zaiza be
moanako ngaena-lo disili-budu. Be babaduadua dionoti.
11 “Alauri nge aine lima ngaongaodi nge dimule. Be dikilau be bokai dipile, ‘Biabiadi!
Biabiadi! Babaduadua gokakata-kama!’
12 “Ata tamoata ngae ikatu be bokai ipile, ‘Moimoi ka ura-kaming! Tagona-tina
ukauataki-kaming!’ ”
13 Kodeka Iesus pile ngaedi bokainatuka imambuaki, “Kamasoaki be kaba
kamaitaita-tina uia! Bong nangata ki amari siriki nangata tago kakauataki!”

Malipilipi Toli Ono Tonanga Ipura
(Luk 19:11-27)

14 “Bong ngaradia-lo masa bong ono Nanaranga ngatanepoa kana nge bokainatuka:
Tamoata biabia teke anua ne ipereki be kasau ngalako kana. Ngalale kana nge
malipilipi kana ikiladi be kana ne moarunga luma-dio inanga.
15 Malipingadi ita kodeka ‘mone’ iandi. Teke ‘mone tausen’ lima bokana iani. Teke
‘mone tausen’ rua bokana iani. Be teke ‘mone tausen’ teke bokana iani. Iandia-doi
kodeka ialale.
16 Kodeka tamoata ‘mone tausen’ lima idoki nge oaikiki-tina ilako be odio imalipi be
‘mone tausen’ lima takadi ipuraki.
17 Be tamoata ‘mone tausen’ rua idoki nge bokai imuzi be ‘mone tausen’ rua takadi
ipuraki.
18 Ata tamoata ‘mone tausen’ teke idoki nge ilako be gimoa teke ikeli be biabiadi ne
‘mone’ ne izumkaki.
19 “Uanana disalaga-tina kodeka tamoata biabia ngae imule be malipilipi kana zaiza
‘mone’ iandi nge diadoraki.
20 Tamoata ‘mone tausen’ lima idoki nge ‘mone tausen’ lima takadi ipuraki zaiza be
ieluaki be bokai ipile, ‘Biabiadi, kaiko ‘mone tausen’ lima ka kuiana. Goita! Ata ngau
kaba ‘mone tausen’ lima takadi upuraki!’
21 “Be biabiadi ne ikatu be bokai irai, ‘Kaiko muzi iauia-tina ka kuemaki. Kaiko
malipilipi iauia! Be kumalipi-tina uia! Malipi mukumukudi emakadi be adorakadi
kuamang. Bokaibe mnangaiko be malipi bibia gopapananuaki kana. Gomai be suri-
uia negu-lo tasoaki-buduru!’
22 “Kodeka tamoata ‘mone tausen’ rua idoki nge imai be bokai ipile, ‘Biabiadi, kaiko
‘mone tausen’ rua ka kuiana. Goita! Ata ngau kaba ‘mone tausen’ rua takadi upuraki!’
23 “Be biabiadi ne ikatu be bokai irai, ‘Kaiko muzi iauia-tina ka kuemaki! Kaiko
malipilipi iauia! Kumalipi-tina uia! Malipi mukumukudi emakadi be adorakadi
kuamang. Bokaibe mnangaiko be malipi bibia gopapananuaki kana. Gomai be suri-
uia negu-lo tasoaki-buduru!’
24 “Kodeka tamoata ‘mone tausen’ teke idoki nge imai be bokai ipile, ‘Biabiadi,
ngau ukaua kaiko panganam patu bokana. Kangkang tamoata takadi ditanotano nge
kanam bokana kuaroeroe. Be kangkang tamoata takadi dilikiliki nge kanam bokana
kubagabaga.
25 Bokaibe umatakuriko be ulako be ‘mone’ nem kateka-lo uzumkaki. Naka! ‘Mone’
nem maka! Godoki!’
26 “Be biabiadi ne ikatu be bokai irai, ‘Kaiko malipilipi goalakam! Sukoakim-ba kata!
Kaiko moimoi kukauataka kangkang tago utanotano nge uaroeroe, be kangkang tago
ulikiliki nge ubagabaga?
27 Bakara ka ‘mone’ negu tago ‘beng’-lo kunanga? ‘Beng’-lo gonanga bokana nge
ambe mulengaguo be ulikadi mdoki!
28 “Kodeka tamoata bibia ngae bokai ipile, ‘Tamoata ngaena-lo ‘mone tausen’ teke
nge kamadoki be tamoata ‘mone tausen’ kulemoa ieluaki nge kamani.
29 Tamoata kana dienoni masa kokoko-la be ania ngapura be dakoko-tinani, be
bagabaga darai. Ata tamoata kana ne tagotago, be kana nena-ra toli-la masa dokiadia-
le dapura.
30 Malipilipi goalaka ngae kamadoki be eluku malama tagongana-lo
kamarokakalako. Makara masa ngatangtang be ile ngakaraposaposa.

‘Sipisipi’ Be ‘Meme’ Odio Tonanga Ipura

31 “Alauri masa Tamoata Natu anuatanepoa bokana be ‘enzel’ zaiza be ngapura.
Masa bagi ono tanepoanga ne kaiboang be malamaka otioti lang anua-lo be ibagabagai
nge ono ngasoaki be ngapura.

32 Be ungguma moarunga kateka-o masa dapura be aro dakabuni. Kodeka Tamoata
Natu masa ngataguraki be ngaizarakidi, tamoata ngado akolakola ‘sipisipi’ be ‘meme’
izaizarakidi bokana.
33 ‘Sipisipi’ masa ngadokidi be oana-nao nganangadi, be ‘meme’ masa ngasina-o
nganangadi.
34 “Kodeka Anuatanepoa masa ngataguraki be tamoata be aine oana-nao disoaki
bokai ngaradi, ‘Kam Tamagu marou ne omingo dieno! Kamamai be lang anua toira
kateka emakana-la ipura be Tamagu iadoraki be ieno nge kamadoki be kamanemi.
35 Bakara, tole umate be kangkang kana. Madole umate be dang kana. Akerenga-gu
kata, ata pera kanaming-lo kabagaiaulako.
36 Nemoala-ba usoaki be kusi kana be uokori. Umore be katarurutaka nibe uia.
Uaura-lo usoaki be kapura be katea.’
37 “Be tamoata be aine uia ngaedi masa bokai dapile, ‘Tanepoa! Aira-tina tole kumate
be kangkang kiangko, ki madole kumate be dang kiangko?
38 Aira-tina ka akerengam bokana kiteko be pera kanamai-lo kibagaikolako, ki
nemoala-ba kusoaki be kusi kiangko be kuokori?
39 Aira-tina ka kumore ki uaura-lo kusoaki be kipura be kiteko?’
40 “Be Anuatanepoa ngae masa ngakatu be bokai ngapile, ‘Moimoi ka ura-kaming!
Rakana muku teke taritokagu ngaedi aradi tagotago-tina kaemakadi nge ngau ka
kaemakana!’
41 “Kodeka ngasina-o disoaki masa bokai ngaradi, ‘Kamairatu! Kam Nanaranga
ngesuaki ne omingo dieno! Eoa tago matemate Satang ‘enzel’ ne zaiza emakadiadi
ipura-lo kamalako!
42 Tole umate be kangkang tago kana. Madole umate be dang tago kana.
43 Akerenga-gu, ata pera kanaming-lo tago kabagaiaulako. Nemoala-ba usoaki, ata
kusi tago kana be uokori. Umore, ata tago katea be kadoraka. Uaura-lo usoaki, ata tago
kapura be katea.’
44 “Be di masa dakatu be bokai darai, ‘Tanepoa! Bong nangatanao ka tole kumate,
madole kumate, nemoala-ba kusoaki, akerengam bokana kusoaki, kumore ki uaura-lo
kusoaki be tago kidumaiko?’
45 “Be Anuatanepoa ngae masa bokai ngaradi, ‘Moimoi ka ura-kaming! Tamoata
ngaedi aradi tagotago-tina dumadi kasege nge ngau ka dumaia-gu kasege.’
46 “Be goalakadi ngaedi masa sururu nem-kueno dieneno-lo dalako. Tamoata uia
adoadodi masa soaki-uia date be nem-kusoaki dasukoaki.”

26

Iesus Rabataka Ipura
(Mar 14:1-2; Luk 22:1-2; Zon 11:45-53)

1 Iesus pile ngaedi ipile-doi kodeka tagataga ne bokai iradi,
2 “Kam kakaua-doi. Amaridi rua muridi be masa moanako biabia ara ‘Pasoba’
rakeaka ngapura. Be Tamoata Natu masa erekei luma-dio danangai be kai kapalapala
uauau-o darokatagaki.”
3 Kaiapas nge tamoata Nanaranga ditabatabai biabiatuka nedi. Bokaibe tamoata
Nanaranga ditabatabai dimuamuadi be Iuda tamoata nedi bibia nge Kaiapas pera
kana-nalo dipura be dikabuni be disoaki.
4 Makara be diraba be zugumaba-lo be Iesus dauauri be daumoatei kana.
5 Bokaibe bokai dipile, “Kana ngae moaki ‘Pasoba’ bong-lo be taemaki. Taemaki
masa tamoata dataguraki be eung teke damarangaki takana.”

Iesus Betani Anua-lo Be Burenga Ipura
(Mar 14:3-9; Zon 12:1-8)

6 Iesus nge tamoata kikiri dokia ara Saimon pera kanana-lo isoaki Betani anua-lo.
7 Makara isoakiria be imoanakonako nge aine teke bureng zazaia atabalabala-tina
bulo teke uarikana-lo idoki be ipura be Iesus pangana-nao isuburakaria.
8 Iesus tagataga ne kaba bokai dita nge ilodi dira-tina be bokai dipile, “Bakara ka
bureng ngae bizagamana-ba ipura?
9 Bureng ngae nge iboadu ono ‘mone’ biabia-tina dokia ngapura be tamoata kana
nedi tagotago tandi!”
10 Iesus pile ngaedi ilodia-lo italako nge bokai ipile, “Bakara ka aine ngae kailo-
bukui? Nge muzi kulanglang-tina ka iemakana!
11 Tamoata kana nedi tagotago masa izamazama sakeming-o dasukoaki. Ata ngau
masa tago sakeming-lanao msukoaki.
12 Bokaibe aine ngae bureng oguo isuburakaria nge ono ikalukanaka be kumrakagu
ngapura kana.
13 Moimoi ka ura-kaming. Kaba nangatadia-lo, ege-ege kateka-o Pile Uia ngae
disulesuletaki masa aine ngae kana ngae iemakana masa darangarangaki. Be masa
aine ngae ilodi daniani be darangarangaki.”

Iudas Isumoala Be Iesus Idoki Be Erekei Luma-dio Inangai
(Mar 14:10-11; Luk 22:3-6)

14 Kodeka Iesus tagataga ne kulemoa-be-rua teke ara Iudas Iskariot nge tamoata
Nanaranga ditabatabai dimuamuadia-lo ilako
15 be bokai itegidi, “Iesus luma-mingo mnangai masa rakana kamana?” Kodeka
ditaguraki be ‘mone siliua’ kulemoadi-toli diuare be diani.
16 Daga ngaranao be ilako nge Iudas zala ilelelei be bong nangata iauia-o be
ngataguraki be Iesus ngadoki be erekei luma-dio nganangai kana.

Iesus ‘Pasoba’ Irakeaki Tagataga Ne Zaiza
(Mar 14:12-21; Luk 22:7-14, 21-23; Zon 13:21-30)

17 Moanako biabia ono ‘Bereti’ Bababa kania ipurapura imai nge Iesus tagataga ne
dipura be bokai ditegi, “Inangaio kana gadorakiniko be ‘Pasoba’ gokani kana kurere?”
18 Be Iesus ikatu be ipile, “Ierusalem kamalako be tamoata katana-lo kamalako be
bokai kamarai, ‘Tisa’ bokai ipile: Bong negu nangadi dipura ambe disaringa. Tagataga
negu zaiza pera kanam-lo ‘Pasoba’ gakani kana.’ ”
19 Kodeka tagataga ne dialale be Iesus kana irangaki nge diemaki, be dilako be kana
ono ‘Pasoba’ dakani kana nge dimoataungaki.
20 Rairaituka nge Iesus tagataga ne kulemoa-be-rua zaiza disoakiria be damoanako
kana.
21 Dimoanakonako nge Iesus bokai iradi, “Moimoi ka ura-kaming. Tekem masa
erekei luma-dio gonangaia.”
22 Makara nge tagataga ne ilodi dibuku be teke-teke bokai ditegi, “Tanepoa, ngau ka
kurangarangaka ki?”
23 Be Iesus ikatu be ipile, “Tamoata naita tabira-baba-lo luma-mairu kinanga-budu-
lakoru masa ngadoka be erekei luma-dio nganangaia.
24 Tamoata Natu masa Nanaranga-la ‘Buku’ ne irangaki bokana be ngamate. Ata
tamoata naita itaguraki be Tamoata Natu erekei luma-dio inangai nge imakadoma-
tina! Bakarai-tina ma ka tina inekiaki!”
25 Kodeka Iudas, maka Iesus erekei luma-dio inangai nge itaguraki be bokai ipile,
“ ‘Tisa,’ ngau ka kurangarangaka ki?”
Be Iesus ikatu be bokai irai, “Kupile-la bokana.”

Tanepoa Moanako Ne
(Mar 14:22-26; Luk 22:14-20; 1 Kor 11:23-25)

26 Dimoanakonako nge Iesus ‘bereti’ teke idoki be Nanaranga iperui be ikotoi be
tagataga ne iandi be bokai ipile, “Kamadoki be kamakani. Ngae nge ngau tamoata-
gu.”
27 Kodeka ‘uain’ sema tekena-lo idoki be Nanaranga iperui be iandi be bokai ipile,
“Kamadoki be kam moarunga kamasing.
28 Ngae nge ngau darakagu. Be nge darakagu ngae oti ka Nanaranga taoa ne oauoau
tamoata be aine ne zaiza iemakadi. Darakagu usuburaki be ono Nanaranga itaguraki
be tamoata kokoko-tina oti nedi irokakiledi.
29 Moimoi ka ura-kaming. Tago iboadu ‘uain’ kababe msing nibe ngalako bong ono
Tama-gu ngatanepoa kanana-lo ‘uain’ oauoau tasing-budu.”
30 Kodeka rang teke didoki be Olib buku-nao dilako.

Iesus Pita Bolinga Irangaki-ba Mua
(Mar 14:27-31; Luk 22:31-34; Zon 13:36-38)

31 Makara nge Iesus itaguraki be tagataga ne bokai iradi, “Oabubu ngaena-lo masa
kamairatuia be kamapereka. Maka ma Nanaranga ‘Buku’ nena-lo bokai dieno,
‘Sipisipi’ akolakola masa mumoatei be ‘sipisipi’ ulunga dairatu-ramo. (Zek 13:7)
32 “Ata alauri mate-lo be marang masa aro-ming mua be Galili mlako.”
33 Kodeka Pita itaguraki be bokai ipile, “Moarunga masa dairatu! Ngau tagona-tina
iboadu mperekiko!”
34 Be Iesus ikatu be bokai irai, “Moimoi ka uraiko! Kaituka oabubu ngaena-lo masa
mang tagona-la ngakatararaua be bong toli gopile tago kukauataka.”
35 Ata Pita bokai ipile, “Iboadu msoaki-la be tamate-buduru, ata tagona-tina iboadu
mpile tago ukauatakiko!”
Be tagataga ne moarunga nge bokaina-doi dipile.

Iesus Getsemani-lo Be Nanaranga Isinaui
(Mar 14:32-42; Luk 22:39-46)

36 Kodeka Iesus tagataga ne zaiza be kaba aradi Getsemani-lo dilako. Makara nge
bokai iradi, “Maka kamasoaki be ene mlako be mrabo.”
37 Kodeka Pita be Zebidi natu ruoti Zems be Zon nge idokidiato be dialaleto. Makara
nge ilo isururu-tina be ilo nge inodo-tina.
38 Be bokai ira-diato, “Mariabaka-gu isururu-tina be mate bokana kana. Maka
kamasoakito be kaba taitaita-budu.”
39 Kodeka Iesus mukuna-la iperekidiato be lili kateka-lo inangalako be bokai ipile,
“Mamo! Iboadu nge sema ngae ono sururu mdoki kana nge godokalea! Ata moaki
rerengagu kutagadi. Rerengam gotagadi.”
40 Irabo-doi be tagataga nena-lo imulelako nge dienosoato be itediato. Kodeka
itaguraki be Pita bokai irai, “Baituka ka tago kaboadu mukunaba tasoaki-salaga-
budu?*
41 Kamasoaki be Nanaranga kamaraboraboi. Toitoi teke ngapura be ngatoi-kaming
be kamatapulo takana. Mariaba-ra isumoala, ata tamoata kusi imangongo-tina.”
42 Ipile-doi nge kababe ialale be bokai irabo, “Mamo! Sema ngae tago iboadu
godokalea kana, be ambe mdoki be ono dang msing kana. Bokai masa rerengam
mambuakadi dapura.”
43 Irabo-doi be imule nge tagataga ne dienosoato be itediato. Mata-diato nge
dimoarore-tina be tago iboadu poapoara-la daeno.
44 Kodeka kaba ialale be bong tolia enumua-la irabo bokana irabo.

---

* **26:40:** Inggilisi Pile-lo nge “Tago iboadu ‘hour’ teke kamasoaki.”

45 Irabo-doi nge tagataga nena-lo imule be bokai ira-diato, “Isi kamanaua be kaeno
ki? Kaba kamaita! Bong ono Tamoata Natu tamoata muzigoala ememaki luma-dio
danangai kana ambe ipura!
46 Kamatui be talale! Kamate! Tamoata erekei luma-dio nganangaia kana ambe
ipura.”

Iesus Diuauri
(Mar 14:43-50; Luk 22:47-53; Zon 18:3-12)

47 Iesus isi ipilepile-la be Iudas ipura. Iudas nge Iesus tagataga ne kulemoa-be-rua
teke kata. Tamoata kokoko-tina asi ono eunga be meng didoki be Iudas zaiza be dipura.
Tamoata ngaedi nge tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi be Iuda tamoata
nedi bibia ka dinepidi be dipura.
48 Matamata be Iudas itaguraki be tamoata ditagai nge bokai iradi, “Ulako be tamoata
uaroki nge ngai. Kamauauri!”
49 Bokaibe Iudas ipura nge adoado-la ilako Iesus-lo be bokai ipile, “ ‘Tisa,’ ilo-uia
kaiko-lo ngaeno.”
Kodeka iaroki.
50 Makara nge Iesus bokai ipile, “Ruanga, kana goemaki kana be kupura nge oaikiki-
tina goemaki.”
Kodeka tamoata Iudas zaiza dipura nge dilako be Iesus didokimatei be diuauri.
51 Makara nge tamoata teke Iesus diaru disoakiru nge itaguraki be asi ne ono eunga
ipasiki be Kaiapas dududu kana izampoaki. Ata itarapakai be kungi itaratotoki.
52 Ata Iesus itaguraki be tamoata ngae bokai irai, “Asi nem godoki be kabana-lo
gonangalako. Tamoata moarunga asi ane dieunung masa asi ane be damate.
53 Tago kakaua ngau uboadu Tama-gu duma kana mkilai be ‘enzel’ ne kokoko-tina
koai-bagi kulemoa-be-rua be atabala bokana nganepidi be dadumaia?
54 Bokai umuzi masa baituka be Nanaranga pilenga dakalingo? Nanaranga ‘Buku’
nena-lo nge kana bokainatuka-la ka dapura kana nge dieno.”
55 Kodeka Iesus itaguraki be tamoata dipura nge bokai iradi, “Ngau anako kata ka asi
ono eunga be meng kadoki be kapura be kamauaura kana? Izamaizama Nanaranga
pera nena-lo usukoaki be usulesule nge tago kauaura.
56 Ata kana ngaedi bokai dipura be ono ‘propet’ pilengadi dikalingo, Nanaranga-la
‘Buku’ nena-lo dieno bokana.” Makara nge Iesus tagataga ne diratu be dipereki.

Iesus Iuda ‘Kansolo’ Nedi Arodi Itui
(Mar 14:53-65; Luk 22:54-55, 63-71; Zon 18:13-14, 19-24)

57 Tamoata dipura be Iesus diuauri nge ditaguraki be Iesus dibagai be Kaiapas pera
kanana-lo dilakuaki. Kaiapas nge tamoata Nanaranga ditabatabai biabiatuka nedi.
Tamoata Moses Mata ne disulesuletaki be Iuda tamoata nedi bibia nge makarana-doi
Kaiapas pera kanana-lo dikabuni be disoaki.
58 Pita nge muridiaba laua-o be Iesus itagatagai. Itagai nibe ilako be Kaiapas pera
kana ari-dialo. Tamoata Kaiapas pera kana dinarinaringi nge makara disoaki be ilako
be disoaki-budu be ono ngakaua kana masa rakana ngapura.
59 Tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi be Iuda tamoata nedi bibia ‘Kan-
solo’ nedia-lo disoaki moarunga nge tamoata aludi dileledi be boli-pile Iesus ono
danangalako be daumoatei kana.
60 Ata boli-pile tago tekedi dita be ono dinangalako. Tamoata-ra kokoko mata-ita
bokana diboli be dipura, ata giriki labu tago teke diteani. Kodeka, alauri nge tamoata
rua dipuraru
61 be bokai dipileru, “Tamoata ngae bokai ipile, ‘Ngau uboadu Nanaranga pera ne
mgamani be amaridi toli ilodia-lo be kababe mnaguraki.’ ”

62 Kodeka Kaiapas ituirake be Iesus bokai irai, “Pile nem ono nem-la goiakiko kana
tekedi dieno ki tago? Pile ngaedi omo dinangalako nge bakarairai kaoa?”
63 Ata Iesus imoadubulae-ba. Kodeka Kaiapas bokai ipile, “Nanaranga moauriuri-
la isukoaki ara-nao be pile tago tototo ngaedi goemaki! Kaiko moimoi be Kristus,
Nanaranga Natu?”
64 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “E. Kupile-doi! Ata ngau kam moarunga bokai ura-
kaming! Alauri masa Tamoata Natu Nanaranga Kaiboangina-tina oana-nao ngasoaki
be oaru lang anua-lonalonao be ngabalabala be kamate.”
65 Kodeka Kaiapas itaguraki be kusi ne inangananga nge idokisare be bokai ipile,
“Nanaranga ono imanai! Tamoata pile ono danangalako kana nge takadi moaki
takeliakidi! Kaituka-tina ka pilenga ono Nanaranga imanai nge kalongo!
66 Bakara ilo-ming dipile?”
Be di dikatu be dipile, “Giriki ipuraki. Bokaibe ngamate.”
67 Kodeka ditaguraki be lili dimoangorini be dizamposani. Tamoata dizamposani
68 nge bokai dirai, “Kristus, pile mumuakadi gopile. Naita ka iungko?”

Pita Iesus Iaolitaki
(Mar 14:66-72; Luk 22:56-62; Zon 18:15-18, 25-27)

69 Pita eluku isoaki nge aine Kaiapas dimalipilipini teke ipura be bokai irai, “Kaiko
be. Galili tamoata Iesus zaiza kasukoaki-budu!”
70 Ata tamoata moarunga makara disoaki matadi-o be Pita iaoli be bokai ipile,
“Tagona-tina ukaua rakana ka kurangarangaki!”
71 Bokai ipile be Kaiapas pera kana aridi ipereki be eluku ilako. Aine takaia Kaiapas
imalipilipini Pita ite nge tamoata makara disoaki bokai iradi, “Tamoata ngara nge
Nasaret tamoata ara Iesus diaru disukoaki-buduru.”
72 Makara nge Pita kababe Iesus iaolitaki be pile tago tototo ane be bokai ipile,
“Moimoina-tina tago ukauataki!”
73 Mukuna-la makara isoaki be tamoata alu dimai be bokai dirai, “Moimoina-tina
kaiko di kata. Memem moatubunga ambe mangata inangaiko.”
74 Kodeka Pita pile tago tototo-tina iemaki be nena-la ingesuaki be bokai ipile,
“Tamoata ngae ukauataki nge Nanaranga iboadu ngaumoatea! Tamoata ngae tagona-
tina ukauataki!”
Pile ngaedi be idokitoto nge mang ikatararaua.
75 Makara nge Pita Iesus pilenga ilo iandi, “Mang tagona-la ngakatararaua be masa
bong toli gopile tago kukauataka!” Makara nge Pita eluku ilako be tang biabia-tina
iemaki.

27

Iesus Pailot-lo Dilakuaki
(Mar 15:1; Luk 23:1-2; Zon 18:28-32)

1 Izama nge oabuna-tina be tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi be Iuda
tamoata nedi bibia pile dipali be Iesus daumoatei kana.
2 Kodeka ditaguraki be oarige kaiboangdi ane diuauri be Pailot-lo dilakuaki. Pailot
nge ungguma aradi Rom biabiadi nedi teke be ngai ka kaba ngaradi ipapananuaki.

Iudas Nena-la Itapai
(Apo 1:18-19)

3 Makara nge tamoata maka Iesus erekei luma-dio inangai ara Iudas kaba bokai ita
ambe pile dipali be Iesus daumoatei kana nge nena-la ingongoi be muzinga ngaedi ilo
iandi be inodo-tina. Kodeka ‘mone siliua’ kulemoadi-toli diani nge idoki be ialale be
tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi be Iuda bibia nedi nge iandi.

4 Be bokai iradi, “Ngau muzigoala uemaki. Tamoata giriki ne tagotago erekei luma-
dio unangai be ngamate kana.”
Ata di dikatu be bokai dipile, “Kana ngara keka tagona-tina iloma dibukutaki! Ngara
nge kaiko-la ka malipi nem!”
5 Kodeka Iudas itaguraki be ‘mone’ ngaedi Nanaranga pera nena-lo irokakilako be
ialale be nena-la itapai.
6 Alauri nge tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi ‘mone’ ngaedi didoki be
bokai dipile, “ ‘Mone’ ngaedi dara odio dieno. Bokaibe tago iboadu Nanaranga pera
nena-lo daeno!”
7 Kodeka diepilei be ‘mone’ ngaedi didoki be tamoata boadi be agora iememaki
kateka ne ono dizazai. Di direre kateka ngae nge tamoata akerengadi ono dakumkum-
rakidi.
8 Bokaibe kateka ngara nge ‘Dara Uma’ kana dirangarangaki nibe kaituka-ba.
9 Kana ngaedi bokai dipura be ‘Propet’ ara Zeremaia nge pilenga dikalingo. Zeremaia
bokai ipile, “ ‘Siliua mone’ kulemoadi-toli didoki. ‘Mone’ ngaedi ka Israel dirangaki be
tamoata ngae ono dizazai.
10 Alauri nge ‘mone’ ngaedi didoki be tamoata boadi be agora iememaki kateka ne
ono dizazai, Tanepoa-la ipile bokana.”*

Iesus Pailot Aro Itui
(Mar 15:2-5; Luk 23:3-5; Zon 18:33-38)

11 Kodeka Iesus dieluaki be Pailot aro dituiraki. Be Pailot itaguraki be bokai itegi,
“Kaiko Iuda anuatanepoa kandi ki?”
Be Iesus ikatu be ipile, “Kupile-la bokana.”
12 Kodeka tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi be Iuda tamoata nedi bibia
nge ditaguraki be pile moarunga Iesus ono dinangalako. Ata Iesus tago sesu pile ikatu.
13 Alauri nge Pailot bokai itegi, “Pile ngaedi omo dinanganangalako nge kulongo-
longo ki tago?”
14 Ata Iesus tago sesu ipile. Iesus imoadubulae-ba nge Pailot ipitilaki-tina be tago
sesu ba ipile.

Iesus Ngamate Kana Dipile
(Mar 15:6-15; Luk 23:13-25; Zon 18:39–19:16)

15 Barasi moarunga ‘Pasoba’ bong-lo nge Pailot bokai imuzimuzi: Tamoata be aine
moarunga dapura be rerengadia-lo tamoata uaura-lo disoaki nge teke darangaki be
ngarubetaki.
16 Bong ngaradia-lo nge tamoata teke goalakana-tina ara Barabas nge uaura-lo isoaki.
17 Bokaibe bong tamoata be aine dipura nge Pailot bokai itegidi, “Naita mrubetaki
kana karere? Barabas ki Iesus maka Kristus kana rangaka ipurapura?”
18 Pailot ikaua Iuda tamoata nedi dimuamuadi nge Iesus dinama-rataki ka ngaia-lo
dieluaki.
19 Pailot nge bagi ne ono giriki adoraka-o isoaki be roa pile bokai inangamaini,
“Tamoata ngara giriki ne tago. Moakina-tina sesu bakara kubasaki. Rodo rai-o ute
be ilogu ibuku-ramo-tina.”
20 Ata tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi be Iuda tamoata nedi bibia nge
tamoata be aine ilodia-lo disili be diradi be bokai dapile kana, “Barabas rubetaka
ngapura be Iesus umoatea ngapura.”
21 Kodeka Pailot bokai itegi, “Naita mrubetaki be miang-kaming kana karere?”
Be di dikatu be dipile, “Barabas!”

* **27:10:** Zek 11:12-13; Zer 19:1-13; 32:6-9

22 Be Pailot kababe itegidi, “Iesus maka Kristus kana rangaka ipurapura bakara
mbasaki?”
Be di dikatu be dipile, “Kai kapalapala uauau-o rokatagaka ngapura!”
23 Ata Pailot bokai itegidi, “Giriki nangata iemaki?”
Kodeka dipi-tina be bokai dipile, “Kai kapalapala uauau-o rokatagaka ngapura!”
24 Pailot nge ambe kilalanga inanga tamoata be aine ambe dikai-tina be ngai tago
iboadu ngabalakidi. Be saringatuka ambe eung teke ngamarang kana bokana. Bokaibe
dang idoki be matadi-o be luma iasaki be bokai ipile, “Tamoata ngae imate nge malipi
neming. Ngau tago. Giriki ngae nge kam-la ka neming!”
25 Kodeka tamoata be aine bokai dipile, “Daraka masa keka be natu-maio dalako.”
26 Makara nge Pailot itaguraki be Barabas irubetaki be iandi. Kodeka iradi be Iesus
dirautotoki be iandi be kai kapalapala uauau-o darokatagaki kana.

Pailot Koai-bagi Ne Iesus Ono Dimanai
(Mar 15:16-20; Zon 19:2-3)

27 Dipalitia-doi kodeka Pailot koai-bagi tamoata ne pera kana dinarinaringi nge
Iesus dibagalako Pailot pera kana ilona-lo. Be koai-bagi ne ngaena-lo nge tamoata ne
moarunga dipura-doi be Iesus diboalingi.
28 Kodeka ditaguraki be kusi ne inangananga nge dipasile be daradara teke ono
disiliakani.
29 Be oarige ragaragadi kauta bokana diraulemoang nge dibaga be pangana-nao
dinangai be sika teke luma oanana-lo dinangalako. Dingazingia-doi kodeka aro
diboadukuduku-ria be ono disamanaganaga be bokai dipilepile, “Iuda anuatanepoa
nedi! Soakingam dasalaga-tina!”
30 Be ono dimoangomoangoria be pangana-nao kai ane diuniuni.
31 Ono disamanaga-doi kodeka kusi daradara disiliakani nge dipasiki be nena-tina
dinangani. Kodeka eluku dilakuaki be kai-o darokatagaki kana.

Iesus Kaio Dirokatagaki
(Mar 15:21-32; Luk 23:26-43; Zon 19:17-27)

32 Dipusika be dialalale nge Sairini tamoata teke ara Saimon dite be diakangaoi be
Iesus kai ne kapalapala uauau nge ibazi.
33 Makara be dialale be kaba aradi Golgota-lo dipura. Ara Golgota nge labu bokai,
“Tamoata mate pangana pakina-ba nge kaba ne.”
34 Makara nge ‘uain’ kana mangini teke diaru dibairi-budu diani be ngasing kana.
Itoi nge imangini be isege.
35 Kodeka kai kapalapala uauau-o dirokatagaki. Kai kapalapala uauau-o
dirokatagakia-doi kodeka kusi ne didoki be guzui teke diemaki be nem-nem dinege.
36 Alauri nge makara disoaki be dimatananganangai.
37 Pangana atabala nge kai mapala tekenao bokai digere, “Nge Iesus. Iuda
Anuatanepoa kandi.
38 Be tamoata anakonako rua nge sakenao kai kapalapala uauau-o dirokatagakidi.
Takaia oanana-o be takaia ngasina-o.
39 Be tamoata be aine makara dilakolako be dimulemule nge panganadi ditatatai be
Iesus diebulobuloi.
40 Be bokai dirarai, “Kupile-ra Nanaranga pera ne gogamani be amaridi toli ilodia-
lo be kababe gonaguraki! Kaiko Nanaranga Natu nge nem-la be gouketiko be kai
ngaranao be maka gobala!”
41 Tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi be tamoata Moses Mata ne disule-
suletaki be Iuda tamoata nedi bibia nge bokaina-doi ono disamanaga be bokai dipile,

42 “Tamoata takadi nge uketadi iamang! Ata nena-la nge tago iboadu ngauketi! Ngai
ki taila ka Iuda anuatanepoa kandi? Kai ngaranao be maka kubala masa omo lama
gauni!
43 Ngai Nanaranga ono ikaikai be pilenga itagatagadi be ipile ngai ka Nanaranga
Natu! Bokai nge makara ngatobitobi be tate Nanaranga iboadu ngauketi ki tago!”
44 Be anakonako ruoti Iesus zaiza dirokatagaki-diaru nge bokaina-doi Iesus ono
disamanagaru.

Iesus Imate
(Mar 15:33-41; Luk 23:44-49; Zon 19:28-30)

45 Ilako be amari-soasoa-tina nge oabubu kaba moarunga isukum nibe ilako rairai
amari siriki tolianao.
46 Rairai amari siriki tolianao bokana nge Iesus ipi-tina be inaboaki be bokai ipile,
“Eloi, Eloi, lema sabaktani?” Pile ngaedi tabuiri nge labudi bokai, “Nanaranga negu,
Nanaranga negu, bakara ka kupereka?”
47 Bong tamoata alu makara dituitui dilongo nge bokai dipile, “Ilaiza ka ikilakilai.”
48 Kodeka tamoata teke ipananalako be kusi mapala matoli teke idoki be ‘uain’
manginina-lo inangalako be kai teke burunao inangai be Iesus izuzunakani be ngasing
kana.
49 Ata takadi bokai dipile, “Abo. Bokai ngatobitobi be tateate! Baraoa Ilaiza ngapura
be ngadumai!”
50 Kodeka Iesus kaikai-la imere be rerengana-lo be imate.
51 Iesus imate nge kusi* biabia Nanaranga pera nena-lo itobitobi nge imasare be ege
rua ipura. Atabala be ibala be ilako eruma. Be rike kanabiabia ipura be patu kanabibia
nge dimasare.
52 Be poda ditakaka be Nanaranga tamoata ne dimate nge kokoko-tina dimarang be
moauriuri disoaki.
53 Kodeka podadi dipereki be bong Iesus mate-lo be marangaka ipura nge Anua
Biabia Ratana-lo dilako be tamoata be aine kokoko-tina ditedi.
54 Tamoata koai-bagi imuamuadi makara tamoata ne zaiza Iesus dinarinaringi rike
be kana moarunga dita nge taburidi dira-tina be bokai dipile, “Moimoina-tina ngai
Nanaranga Natu!”
55 Aine kokoko-tina Galili-lo be Iesus ditagatagai be didumadumai nge kasauba ditui
be kaba ditaita.
56 Magdala aine ara Maria, Maria Zems be Iosep tina-diaru be Zebidi natu ruoti tina-
diaru nge makara aine ngaedi maradi disoaki.

Iesus Kumraka Ipura
(Mar 15:42-47; Luk 23:50-56; Zon 19:38-42)

57 Rairaituka nge Arimatea tamoata teke ‘mone’ ne kokoko ara Iosep nge ipura. Ngai
nge Iesus tagataga ne kata.
58 Kodeka ilako Pailot-lo be itegi be Iesus tamoata mate nge ngabagai kana. Be Pailot
ipile be Iesus mate nge Iosep diani.
59 Iosep ialale be Iesus mate idoki be kusi manipidi† goazagoaza-tina nge idoki be
ono isukumi.
60 Be ilako be gimoa nena-tina kodeka-ka ikelia-lo inangalako. Gimoa ngae nge patu
kanabibia ka ilodia-lo emakalako ipura. Inangalako-doi kodeka patu kanabiabia teke
igegeaka-lako be gimoa aoa ono ionoti be ialale.
61 Magdala aine ara Maria be Maria-la taka nge makara Iesus poda ditalariaru be
disoakiru.

---

* **27:51:** Matamata kusi ngae itobotobi nge tamoata tago teke iboadu Nanaranga-lo ngalako. Ata kodeka iboadu ngalako. † **27:59:** Kusi bokainaina nge zazadi atabalabala-tina.

Poda-lo Narinari Dinangadi

62 Izama nge bong biabia ono manauanga, ara ‘Sabat.’ Bokaibe tamoata Nanaranga
ditabatabai dimuamuadi be Parasi dilako be Pailot dite
63 be bokai dipile, “Biabiadi, tamoata bolinga ratadi isi ne iauia nge bokai ipile,
‘Amaridi toli muridi be masa ngamarang be moauriuri ngasoaki.’
64 Bokaibe pile kaiboangdi gonanga be poda naringa ngapurapura nibe amaridi
toli damanubu. Tagataga ne dapura be danakuaki be bokai dapile takana, ‘Ambe
mate-lo be imarang!’ Boli ngaedi masa dagoala-tina takana. Matamata be ipile-doi
masa ngamarang, be kababe pile ngaedi atabaladi danangaria nge kodeka dagoala-
tina kana.”
65 Kodeka Pailot bokai ipile, “Koai-bagi tamoata negu alu kamadokidi be kamalale
be poda kamanaringia-tina uia, kauanga-ming-lo bokana.”
66 Be dialale be poda dionoti. Babari kaiboangina-tina ono dinangai be tamoata alu
makara dinangadi be poda dinarinaringi.

28

Iesus Mate-lo Be Imarang
(Mar 16:1-10; Luk 24:1-12; Zon 20:1-18)

1 Bong ono manauanga ‘Sabat’ imanubu be kaba izama-seresereki nge Magdala aine
Maria be Maria-la takaia nge dialaleru be Iesus poda datearu kana.
2 Makara nge oaikiki-tina rike kanabiabia teke ipura be Tanepoa ‘enzel’ ne teke lang
anua-lo be ibala be patu ono poda onota ipura nge igegeaki be ono isoaki.
3 Tea nge lamalama piti-kaoanga bokana be kusi ne nge oaru oaoaoadi bokana
dimalamalama.
4 Tamoata poda dinari-naringi nge taburidi dira-tina be reresabu nge tagona-tina
diuia be makara matedi bokana dituitui.
5 Kodeka ‘enzel’ itaguraki be aine ruoti ngae-diaru bokai ira-diaru, “Taburi-mingru
moaki dira! Ngau ukaua Iesus maka kai kapalapala uauau-o dirokatagaki ka
kaleleleiaru!
6 Tago maka isoaki. Ambe imarang, ne ipile bokana. Kamamairu be kaba odio ieno
kamaitaru.
7 Be oaikiki-tina kamalaleru be tagataga ne bokai kamaradi, ‘Ambe mate-lo be
imarang be aro-ming ngamua be Galili ngalako kana. Masa makara kamate.’ Pile ura-
kamingru ngaedi nge ilo-mingru kauakaua-la.”
8 Moimoi aine ruoti ngae-diaru nge taburi-diaru dira, ata suri-diaru diuia-tina.
Kodeka poda diperekiaru be dipapanana-lanaru be Iesus tagataga ne daradi kana.
9 Ata oaikiki-tina Iesus zala-lo ipuraka-diaru be bokai ira-diaru, “Suri-uia ngaeno-
kamingru!” Kaba bokai ditaru nge dilakoru be dirokazokuriaru be Iesus ae diboabun-
gru be dirakeakiaru.
10 Kodeka Iesus bokai ipile, “Taburi-mingru moaki dira! Kamalaleru be taritokagu
kamaradi be Galili dalako. Masa makara datea.”

Tamoata Poda Dinarinaringi Pilengadi

11 Aine ruoti ngaedi isi dialalalelanaru be tamoata poda dinarinaringi nge alu anua-
lo dilako be kana moarunga dipura nge tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi
nge dirangakidi.
12 Kodeka tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi nge dilako be Iuda tamoata
bibia zaiza diepilei. Be ‘mone’ kokoko-tina didoki be tamoata poda dinarinaringi nge
diandi
13 be bokai diradi, “Bokainatuka kamapile, ‘Tagataga ne oabubu-lo kieno be dipura
be dianakuaki.’
14 Pailot ilongo masa keka galako be gakoroi be kam masa giriki neming tago.”

15 Makara be tamoata poda dinarinaringi nge ‘mone’ didoki be dialale be diradia-la
bokana dipile. Be pile ngaedi ka Iuda moarunga isi dipilepile nibe kaituka-ba.

Iesus Tagataga Ne Ipurakadi
(Mar 16:14-18; Luk 24:36-49; Zon 20:19-23; Apo 1:6-8)

16 Iesus tagataga ne kulemoa-be-teke Galili dilako be buku muku Iesus irangakia-lo
dipura.
17 Makara be Iesus dite nge dirakeaki. Ata aludi nge ilodi dirua.
18 Kodeka Iesus saringadi ilako be bokai iradi, “Kaiboang moarunga lang anua-lo be
kateka-o ambe ngau aniagu ipura.
19 Kamalale be ungguma moarunga kateka-o nge kamaemakidi be tagataga negu
dapura. ‘Tama be Natu be Oli Spirit aradi-o be kamarukudi’ be tagataga negu dapura.
20 Be kamaradi be sule moarunga uang-kaming nge dalongolongo be datagatagadi.
Ilo-ming kauakaua! Ngau masa sakeming-lanao msukoaki nibe ngalako kateka-ba
manubunga-nao.”

MARKUS
Tanepoa Pile Uia Ne Markus Igereti

Zon Baptais Pile Uia Mangata Irangaki
(Mat 3:1-12; Luk 3:1-9, 15-17; Zon 1:19-28)

1 Pile Uia ngae nge Iesus Kristus Nanaranga Natu rangaka.
2 Be ‘Propet’ Aisaia-la igere bokana be labu nangaia ipura. ‘Propet’ Aisaia bokai igere:
“Nanaranga bokainatuka Natu irangaki, ‘Ngau masa pile eleluaki negu teke mnepi be
arom ngamua. Ngai ka zalakam ngauasari be ngamua be gotagai kana.’ (Mal
3:1)
3 “Malonga teke masaua kaba-lo bokai ikilaulau, ‘Tanepoa zalaka kamamoataungakini.
Zala adoadodi kamaemaki be odio ngalale.’ ” (Ais 40:3)
4 Be ono pile ngaedi dakalingo kana nge tamoata teke ara Zon Baptais ipura be masaua kaba-lo isoaki be tamoata be aine ruku ono tamalinga ane irukurukudi be mangata bokai iraradi, “Ilo-ming kamabuiri be muzigoala neming kamasegeaki, be ruku ono tamalinga ane rukua-ming dapura. Bokai masa Nanaranga muzigoala neming ngarokakile-kaming.”
5 Bokaibe tamoata be aine moarunga Zudea kaba-lo be anua biabia Ierusalem-lo nge dilako Zon-lo be muzigoala nedi mangata dirangaki, be ruku ono tamalinga ane Zodan zagura-lo irukudi.
6 Zon kusi inangananga nge ngado aradi ‘kamel’ pulekedi ane ka emakadi dipura. Soa-nao nge angapi ngado aradi ‘bulumakau’ kusidi ane emaka ipura nge inanganangai. Kangkang kana nge oazikezike be kutum-patu damakadi.
7 Kodeka tamoata be aine mangata bokai iradi, “Murigu masa tamoata teke kaiboang ne ngau kaiboang negu diuasadi nge ngamai kana. Ngau erumaruma-tina! Bokaibe tagona-tina uboadu mboadukuria be ae-sukuma ne oarigedi mrube.*
8 Ngau dang-ba oti ka ruku ono tamalinga ane uruku-kaming. Ata ngai masa Oli Spirit kulubobi oti be ngaruku-kaming.”

Iesus Rukuia Ipura Be Satang Itoi
(Mat 3:13-17; 4:1-11; Luk 3:21-22; 4:1-13)

9 Bong ngaradia-lo nge Iesus Nasaret anua, ege Galili kaba-lo be itui be Zodan zagura-lo ipura be Zon itaguraki be ruku ono tamalinga ane irukui.
10 Bong Iesus rukuia ipura be dang-lo be ipusika-rake nge lang ite itakaka, be Oli Spirit nge bune bokana be ono ibalabala be ite.
11 Kodeka malonga teke lang-lo bokai ibala, “Kaiko ngau Natugu! Ngau urereretakiko-tina, be ilogu iuiatakiko-tina.”
12 Makara nge oaikiki-tina Oli Spirit itaguraki be Iesus inepi be lulu kaba-lo ilako.
13 Be amaridi kulemoadi-oati moarunga makara lulu kaba-lo isoaki. Makara isoaki nge Satang ipura be Iesus itoitoi. Iesus nge ngado kabukabu-ba zaiza disoaki be ‘enzel’ dipura be didumai.

Iesus Malipi Ne Matamata Galili Kaba-lo Imarangaki
(Mat 4:12-17; Luk 4:14-15)

14 Bong Zon ambe uaura-lo dinangai nge Iesus ege-ege Galili kaba-lo ilako be Nanaranga Pile Uia ne mangata irangaki.

---

* **1:7:** Luk 3:16

15 Iesus bokai ipile, “Bong kararapung ambe dipura! Bong ono Nanaranga
ngatanepoa kana nge ambe isaringa! Ilo-ming kamabuiri be muzigoala neming
kamasegeaki,* be Nanaranga Pile Uia ne lama kamaunani.”

Iesus Tagataga Ne Matamatanatuka Ikiladi
(Mat 4:18-22; Luk 5:1-11)

16 Iesus dang biabia boakuboaku ara Galili zagenao ialalale nge ika dokidoki rua
Saimon tari Endru diaru raka kandiaru tekena-lo ika didokidokiru be ite-diaru.
17 Be bokai ira-diaru, “Kamamairu be kamatagaiauru, be masa tamoata dokiadi
mitiking-kamingru.”
18 Makara nge oaikiki-tina raka kandiaru diperekiru be Iesus ditagaiaru.
19 Iesus kaba mukuna-la ilako nge Zebidi natu ara Zems taritoka Zon diaru kati-o
disoakiru be ite-diaru. Diaru nge raka kandiaru dimoatautaungakiru be disoakiru.
20 Be bong Iesus ite-diaru nge ikila-diaru. Ikila-diaru nge oaikiki-tina tama-diaru
Zebidi be tamoata dimalipilipidiato nge diperekidi be Iesus ditagaiaru.

Iesus Mariaba goalaka Itaoni
(Luk 4:31-37)

21 Iesus tagataga ne zaiza dialale be Kaperneam anua-lo dipura. Be bong ono
manauanga ‘Sabat’ ipura nge Iesus pera ono serereinga nedia-lo isili be ambe
isulesuledi.
22 Tamoata be aine Iesus sulenga dilongo nge dipitilaki-tina be dikabaki. Maka
ma ngai tago tamoata Moses Mata ne disulesuletaki bokana isuledi. Sulenga nge
dikaiboang-tina be malamakadi otioti.
23 Makara pera ono serereinga-lo disoaki noko tamoata teke mariaba goalaka ilona-
lo isoaki nge bokai ingangaraki,
24 “Iesus Nasaret tamoata! Ba gobasaki-kama kana? Gogamang-kama kana ka
kupura ki? Ngau ukauatakiko! Kaiko Nanaranga ne, be Kusim Rata!”
25 Be Iesus itaguraki be mariaba goalaka ngae kaikai-la bokai irai, “Aoam gonoti, be
tamoata ngarana-lo be gopusika!”
26 Makara nge mariaba goalaka nge tamoata ngae kaikai-la irurukaki be kaikai-la
ingangaraki be tamoata ngaena-lo ka ipusika be iratu.
27 Tamoata be aine makara disoaki kaba bokai dita nge dipitilaki-tina be nedia-
la dietegi, “Nge rakana kata? Sule ngaedi nge oauoau pura kaoa ki? Sulenga kalo
malamakadi otioti! Maka ma mariaba goalakadi ka itaotaodi be dilongolongori!”
28 Bokaibe Iesus rangaka nge oaikiki-tina ege-ege Galili kaba-lo dilako.

Iesus Tamoata Be Aine Kokoko-tina Iadorakidi
(Mat 8:14-17; Luk 4:38-41)

29 Pera ono serereinga-lo be dipusika nge dilako-soasoa Saimon be Endru pera
kandiarua-lo. Be Zems be Zon nge dialale-budu.
30 Saimon roa tina nge more kusi-ragogo idoki be bokai zirapu-lo ieno. Bokaibe bong
Iesus makara ipura nge dirangakia-soasoa.
31 Bokaibe Iesus ilako aine ngaena-lo be luma-nao idoki be idokiteteki. Makara nge
more ileuani be imarang be kangkang iemakadi.
32 Rairaituka amari ambe itaoio nge moremore be tamoata mariaba goalakadi ilodia-
lo disoaki nge Iesus-lo dieluakidi.
33 Tamoata be aine anua ngarana-lonalona nge moarunga-doi pera aro dikabuni.
34 Makara be more bakarairai-bakarairai tamoata odio be ilodia-lo dieno nge
iadoraki. Be mariaba goalakadi ilodia-lo nge itaodi, ata mariaba goalakadi nge tago

* **1:15:** Puki-sege take-sege.

sesu ilikitakidi be ba sesu dipile. Maka ma mariaba goalakadi dikaua Iesus nge naita kata.

Iesus Galili Kaba-lo Isule
(Luk 4:42-44)

35 Izama nge oabuna-tina isi tago izama uia be Iesus imarang be pera ono isoaki
ipereki be ilako kaba rubedia-ba tamoata tagongana-lo be irabo.
36 Ata Saimon ruanga zaiza dialale be Iesus dilelei.
37 Be bong dite nge bokai dirai, “Moarunga-tina dileleleiko.”
38 Ata Iesus ikatu be bokai ipile, “Kaba takadia-lo talako. Anua saringa dieno-lo
talako be msuledi. Nge bokai kana ka upura.”
39 Bokaibe ege-ege Galili kaba-lo ilakolako be pera nedi ono serereinga-lo be
isulesuledi be mariaba goalakadi itaotaodi.

Iesus Tamoata Teke Iadoraki
(Mat 8:1-4; Luk 5:12-16)

40 Tamoata teke kikiri dokia ipura be Iesus aro tuku-nao irokazokuria be bokai
iakoroi, “Kusumoala nge bolo oguo gorokaki be mgoaza.”
41 Iesus tamoata ngae ite nge ilo itagaia-tina bokana luma inanaraki be ono idauraki
be bokai ipile, “Ngau usumoala! Gogoaza!”
42 Makara nge oaikiki-tina-la kikiri dileuani be iuia.
43 Kodeka Iesus itaguraki be tamoata ngae oaikiki-tina inepi be ialale. Ngalale kana
nge pile kakai ane bokai irai,
44 “Kana ngae nge moakina-tina teke kurangakani. Ata golako-soasoa be tamoata
Nanaranga ditabatabai teke ngalilitiko. Ililitiko-doi nge tabataba ono sangala rokaka
Moses irangaki nge Nanaranga goemakani be ono moarunga dakaua kaiko ambe
moimoi be kugoaza.”
45 Ata tamoata ngae ialale be kana ngae ipurani nge mangata irangarangaki be
ialalale, be ono Iesus rangaka ege-ege ilakuaki. Bokaibe Iesus tago iboadu anua tekena-
lo mangata ngasili. Eluku-ba kaba rubediaba-lo isukoaki. Ata tago-ma. Tamoata be
aine ege-ege be dipurapurani.

2

Iesus Tamoata Kaulokuloku Teke Iadoraki
(Mat 9:1-8; Luk 5:17-26)

1 Amaridi alu muridi nge Iesus kababe Kaperneam-lo imule, be tamoata be aine nge
ruku dilongo ngai ambe anua nena-lo imule.
2 Bokaibe tamoata be aine kokoko-tina dipura be pera Iesus ono isoaki nge diauni be
iparoro-tina. Be zala aoa-nalo nge kaba tago-tina. Iesus nge ambe Nanaranga pilenga
mangata irarangaki.
3 Makara iraradi nge tamoata aludi tamoata kaulokuloku tapou matedi teke dieluaki.
Tamoata oati dibazi be dipura.
4 Ata tamoata be aine dikoko-tina be tago iboadu Iesus-lo dalakuaki. Bokaibe pera
boadi-kounao dilako be Iesus isoaki kana nge atabalana-tina boazinga biabia teke
diemaki. Boazinga diemakia-doi, kodeka tamoata kaulokuloku nge ere-zirapu be ea
diurumalako.
5 Bong Iesus kaba bokai ita tamoata ngaedi lama diuni ngai iboadu tamoata
kaulokuloku ngae ngadoraki nge bokai irai, “Natugu! Muzigoala nem ambe rokakadi
dipura.”
6 Tamoata Moses Mata ne disulesuletaki nge alu makara disoaki. Bokaibe bong Iesus
pilenga ngaedi dilongo nge ilodia-lo pile bokai dilelenaki,

7 “Tamoata ngae bakara ka bokai ipile? Nge suri Nanaranga diaru iriringa-diaru
tekedi be iduai bokana! Maka ma tamoata-ramo tago iboadu muzigoala ngarokaki!
Nanaranga-la ka iboadu!”
8 Makara nge Iesus oaikiki-tina kilalanga inanga pile bokainaina ka ilodia-lo
dilelelenaki. Bokaibe bokai iradi, “Bakara ka pile bokainaina ilo-ming dianiandi?
9 Pile nangatadi ka emakadi tago dira be iboadu tamoata kaulokuloku nge mrai,
‘Muzigoala nem ambe rokakadi dipura’ ki ‘Gotui-rake zirapu nem godoki be goalale?’
10 Ata nge ono kamakaua Tamoata Natu kateka ngaenao kaiboang ne dieno, be
iboadu-tina tamoata be aine moarunga muzigoala nedi ngarokakiledi!” Bokaibe
tamoata kaulokuloku nge bokai irai,
11 “Ngau ka uraiko! Gotuirake, zirapu nem godokitate be pera kanam-lo golako!”
12 Makara nge tamoata ngae moarunga mata-dio ka ituirake be zirapu ne ibazidi
be ipusika. Tamoata moarunga kaba bokai dita nge dipitilaki-tina be Iesus dikabaki.
Makara nge Nanaranga ara dirakeaki. Be bokai dipile, “Toira be imai nge kana
bokainaina tago teke kite!”

Iesus Matiu Ikilai
(Mat 9:9-13; Luk 5:27-32)

13 Alauri nge Iesus kaba imulelako dang biabia boakuboaku ara Galili zagenao.
Makara nge tamoata dum biabia-tina teke itagai, be makara be isuledi.
14 Isule-doidi be ialale be ilako nge tamoata ‘tagisi’ dokidoki teke ara Libai, Alpeas
natu nge bokai pera ono ‘tagisi’ dokinga-lo isoaki be ite. Kodeka Iesus itaguraki be
Libai bokai irai, “Gotagaia.”
Iesus bokai ipile nge Libai itui be itagai.
15 Alauri Iesus ilako be Libai pera kanana-lo imoanakonako nge ‘tagisi’ dokidoki
be muzigoala ememaki kokoko dipura be Iesus tagataga ne zaiza disoakiria be
dimoanako-budu. Maka ma ‘tagisi’ dokidoki be muzigoala ememaki nge kokoko-tina
Iesus ditagai be makara disoaki.
16 Tamoata Moses Mata ne disulesuletaki Parasi kaoa kaba bokai dita Iesus
muzigoala ememaki be ‘tagisi’ dokidoki zaiza dimoanakonako nge tagataga ne bokai
ditegidi, “Bakara ka ‘tagisi’ dokidoki be muzigoala ememaki zaiza dimoanakonako?”
17 Iesus pilengadi ngaedi ilongo nge bokai iradi, “Tamoata nedi uia tago iboadu karai
tatate-lo dalako. Moremore-la ka dilakolako. Ngau tago tamoata adoadodi ka mkiladi
kana ka upura. Tago! Ngau muzigoala ememaki ka mkiladi kana ka upura!”

Kangkang Zirau Mata Tegiaka Ipura
(Mat 9:14-17; Luk 5:33-39)

18 Bong teke nge Zon Baptais tagataga ne be Parasi tagataga nedi kangkang dizirau.
Makara nge tamoata alu Iesus-lo dipura be bokai ditegi, “Nge baituka ka Zon tagataga
ne be Parasi tagataga nedi kangkang dizirau, ata kaiko nem tago?”
19 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Bong tamoata kodeka-ka iroti lou ne zaiza moanako-
lo disoaki nge lou ne iboadu kangkang tagotago dasoaki ki tago? Tago iboadu! Maka
ma tamoata kodeka-ka iroti isi sakedio isoaki!
20 Ata bong tekedi masa dapura be ono tamoata kodeka-ka iroti nge bagaia ngapura
be tago lou ne maradi ngasoaki. Bong ngaradia-lo kodeka lou ne masa kangkang
dazirau.

Mata Oauoau Be Mata Toirairadi

21 “Tamoata tago teke kusi oauoau mapala idoki be ono kusi muamua masarenga
ioladi. Bokai imuzi masa kusi oauoau mapala ngatakaka, be kusi muamua kodeka
masarenga dalaba-tina kana!
22 Bokainatuka-la, tamoata tago teke ‘uain’ oauoau idoki be ‘uain’-kusi muamuana-
lo inangalako. Bokai imuzi masa ‘uain’ oauoau ngadodoraki be ‘uain’-kusi muamua

ngasereki be ‘uain’ be ‘uain’-kusi dagoala-doiru. ‘Uain’ oauoau nge ‘uain’-kusi oauoau-lo nangalako ngapura.”

Bong Ono Manauanga ‘Sabat’ Tegiaka Ipura
(Mat 12:1-8; Luk 6:1-5)

23 Bong ono manauanga ‘Sabat’ tekenao nge Iesus ‘uit’ uma aluna-lo ialalale. Be tagataga ne dialalale-budu ditaguraki be ‘uit’ kalingodi dikotokoto.
24 Makara nge Parasi alu Iesus bokai dirai, “Kaba goita! Bakara ka tagataga nem bokai dimuzimuzi? Mata neda dibabari-kita tago iboadu bong ono manauanga ‘Sabat’-o bokai tamuzi!”
25 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Bong Debiti tamoata ne zaiza tole dimate be kana teke direretaki be Debiti itaguraki be kana iemaki masa tago sesu kaleze?
26 Debiti bokai imuzi: Nanaranga pera nena-lo isili be ‘bereti’ ambe Nanaranga tabangakadiani dipura nge idoki be ikang. Mata neda ipile tamoata Nanaranga ditabatabaia-la ka diboadu ‘bereti’ bokainaina dakang. Ata Debiti idoki be ikang be alu ruanga iandi be dikang. Kana ngaedi nge tamoata Nanaranga ditabatabai biabiatuka nedi ara Abaita bong nena-lo be iemaki.”
27 Kodeka Iesus pile ngaedi bokai imambuaki, “ ‘Sabat’ nge ono tamoata dumaia ngapura kana ka nangaia ipura. Tago ‘Sabat’ kana ka tamoata emaka ipura. Tago-la.
28 Bokaibe Tamoata Natu ka Tanepoa, be bong ono manauanga ‘Sabat’ nge Tamoata Natu ka Tanepoa ne.”

3

Tamoata Luma Mate
(Mat 12:9-14; Luk 6:6-11)

1 ‘Sabat’ takaianao nge Iesus kababe pera ono serereinga-lo ilako. Makara nge tamoata teke luma takaia mate nge isoaki.
2 Tamoata alu makara disoaki nge Iesus dimatananganangai giriki teke ngaemaki be moatubu ono danangalako kana. Bokaibe diteate iboadu bong ono manauanga ‘Sabat’-o tamoata luma mate nge ngadoraki ki tago.
3 Kodeka Iesus tamoata ngae bokai irai, “Moarunga arodia-lo gotuimai.”
4 Kodeka Iesus itaguraki be tamoata be aine bokai itegidi, “Mata neda baituka dipile ‘Sabat’-o iboadu rakana taemaki? Muzi uia ki muzi goalakadi tamoata taemakini kana? Tamoata tadoraki be ne iauia ngasoaki ki tateatea-ba be ngamate?” Ata di dimoadubulae-ba.
5 Bokaibe Iesus igea-ramo be itedi nge nama ira-tina, ata kaba ilo itagadi. Bakara, di dikaua mata iauia ka emaka ngapura kana, ata pile ngaedi ilodia-lo nangadi disege. Bokaibe tamoata luma mate nge bokai irai, “Lumam gonanaraki.” Tamoata ngae luma inanaraki nge luma ere-moarunga be iuia-doi.
6 Makara nge Parasi dipusika be dialale be Erot ruanga alu zaiza be diraba be baituka be Iesus daumoatei kana.

Tamoata Be Aine Kokoko-tina Iesus Ditagai
(Luk 6:17-19)

7 Iesus tagataga ne zaiza dilako dang biabia boakuboaku ara Galili-lo nge tamoata be aine dum biabia-tina teke itagadi.
8 Tamoata be aine ngaedi nge Zudea kaba-lo, Ierusalem anua-lo, Idumea kaba-lo, Zodan zagura ege takaianao be Taia be Saidon anua-lo ka dipura be Iesus ditagai. Iesus kana iememaki dilongoraki ka dipura.
9 Tamoata be aine nge dikoko-tina. Bokaibe tagataga ne iradi be kati teke diteani be bokai dinaringakani be ieno, bakara tago irere tamoata be aine ono dakabunalako.

10 Maka ma kokoko-tina nedi ambe iaka-uiadi. Be moremore takadi nge nedia-la be
dierokateteki be dalako be Iesus ono dadauraki kana.
11 Be bong mariaba goalakadi tamoata ilodia-lo disoaki Iesus date nge tamoatadi
dataguraki be Iesus ae babadia-lo datapuloria be bokai dangangaraki, “Kaiko Na-
naranga Natu!”
12 Ata Iesus mariaba goalakadi kaikai-la iradi moaki sesu dipile ngai naita kata.

Iesus ‘Apostel’ Ne Inangadi
(Mat 10:1-4; Luk 6:12-16)

13 Iesus buku tekenao ikautaki kodeka tamoata ireretakidi nge ikiladi. Dimai nge
14 kulemoa-be-rua idokidi be ‘apostel’ ne bokana inangadi. Be bokai iradi, “Ngau
kaituka udoki-kaming be talalale-budu kana. Be alauri masa mnepi-kaming be
kamalale be pilengagu tamoata be aine takadi mangata kamarangakadi.
15 Alauri masa kaiboang kamadoki be mariaba goalakadi kamataotaodi.”
16 Tamoata kulemoa-be-rua ngaedi ka Iesus idokidi be inangadi:
Saimon (Iesus ara inangani Pita),
17 Zebidi natu Zems taritoka Zon diaru. [Iesus ara iandiaru nge Boaneres. Ara ngae
labu nge bokai: “Lamalama Tamoata.”]
18 Endru, Pilip, Batolomiu, Matiu, Tomas, Alpeas natu Zems, Tadius, Saimon Zilot
kata*
19 be Iudas Iskariot. Iudas Iskariot ka alauri Iesus idoki be erekei lumadi-o inangai.

Iesus be Bielzebul
(Mat 12:24-33; Luk 11:14-23; 12:10)

20 Makara be Iesus imule be pera tekena-lo isili. Ata tamoata kababe dikabuni be
tagataga ne zaiza tago sesu dimoanako.
21 Tamoata alu nge ambe dipilepile Iesus ambe iboang. Bokaibe bong Iesus dara ne
bokai dilongo nge dipura be dabagai kana.
22 Tamoata aludi Moses Mata ne disulesuletaki Ierusalem anua-lo ka dimai nge Iesus
bokai dirangaki, “Satang-ma Bielzebul ka ilona-lo isoaki! Be nge mariaba goalakadi
biabia nedi kaiboang ianiani ka mariaba goalakadi itaotaodi.”
23 Kodeka Iesus itaguraki be tamoata be aine ikiladi be pile ono tonanga ane be bokai
iradi, “Satang masa Satang-la ne baituka ngataoni?
24 Anua teke nena-la inegei be tamoata ne nedia-la maradi dieunung masa tagona-
tina ngakai.
25 Dara teke nedia-la dienegei be dieunung masa teke-teke dalako be tago dasukoaki-
budu.
26 Bokaibe Satang nena-la ienegei be ieduateteteki masa ngaleua be ngamanubu.
27 “Tago teke iboadu ngalako be tamoata kaiboangi teke pera kana ngasereki be kana
ne ngadoki be ngairatu. Tago-la! Tamoata kaiboangi nge ngauauri noko nganakoi.
[Bokaibe Satang uaura ngapura noko mariaba ne goalakadi taonadi dapura.]
28 Moimoi ka ura-kaming! Muzigoala be pile-goala tamoata Nanaranga diememakini
nge Nanaranga iboadu ngarokakiledi.
29 Ata tamoata naita Oli Spirit ipile-goalai nge Nanaranga tago iboadu muzigoala ne
ngae ngarokakale. Tago-tina. Muzigoala ne ngae nge nem-kueno ngaeneno kana.”
30 Iesus pile ngaedi ipile, bakara, tamoata alu bokai dipile, “Mariaba goalakadi Iesus
ilona-lo disoaki.”

Iesus Tina Be Taritoka
(Mat 12:46-50; Luk 8:19-21)

---

* **3:18:** Tamoata ngaedi nge Iuda kaoa ka ungguma Rom zaiza dieunung be darokakidi kana. Bong ngaradia-lo nge ungguma Iuda nge ungguma Rom erumadi disoaki.

31 Iesus makara isoaki be tina be taritoka dipura. Be eluku ditui be tamoata teke
dinepi be ngarai kana.
32 Lili-kokoko-tina Iesus diboalingi be disoaki bokana bokai dirai, “Tinam be
taritokam makare eluku dituitui. Ditegitegiakiko.”
33 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Naita ka tinagu? Naita-guma ka taritoka-gu?”
34 Kodeka igea-ramo be tamoata sakenao diboalingi be disoaki itedi be bokai ipile,
“Kamate! Nge ngau tinagu be taritokagu!
35 Tamoata naita Nanaranga rerenga itagatagadi ka ngau taritokagu, maraugu, be
tinagu.”

4

Tamoata Kangkang Patudi Iliki Ono Tonanga Ipura
(Mat 13:1-9; Luk 8:4-8)

1 Iesus kaba dang biabia boakuboaku ara Galili zagenao be isule. Tamoata be aine
dalongori kana be dipura nge dikoko-tina. Bokaibe kati tekenao ibulilako be dang-lo
ipoatipoati be di kabu-lo disoaki be isuledi.
2 Iesus pile ono tonanga ane be kana kokoko isuledi. Be sulenga tekedia-lo nge bokai
ipile,
3 “Kamalongo! Tamoata kangkang tanotano teke ialale be uma kanana-lo kangkang-
patu iliki.
4 Be bong ilikiliki nge kangkang-patu alu zala mukudi uma ilona-lo dieno-lo dibala,
be mang dibala be dikang.
5 Alu patu-kouo disapasiria. Makara nge kangkang-patu oaikiki-tina didula, ata
kateka tago imatoli.
6 Bokaibe bong amari ikai nge imoamoapoato be dimarango, bakara ziridi tago ditao-
uia bokana dimarango.
7 Alu moamoaesa maradi disapasiria be didula be dilaba. Ata moamoaesa dilaba be
dikubati be kalingodi tago dipuraki.
8 Alu nge kateka iauia-o dibala. Be ngaedi nge didula be dilaba be kalingodi dipuraki.
Alu kalingodi kulemoadi-toli dipuraki, alu kalingodi tamoatadi-toli dipuraki, be alu
kalingodi tamoatadi-lima dipuraki.”
9 Sulenga ono ngamambuaki kana nge Iesus bokai ipile, “Kungi-ming otioti nge
kamalongo!”

Pile Ono Tonanga Labudi
(Mat 13:10-17; Luk 8:9-10)

10 Iesus isule-doi be ilako be rubena-ba isoaki nge tamoata alu sulenga dilongo nge
tagataga ne kulemoa-be-rua zaiza dipura be dirai be pile ono tonanga irangaki ngae
nge labu nganagupasikadi kana.
11 Be Iesus itaguraki be bokai iradi, “Kam ambe bong ono Nanaranga ngatanepoa
kana nge labu sikitaka kakauataki. Ata tamoata eluku bong ono Nanaranga
ngatanepoa kanana-lo disoaki masa pile ono tonanga ane be mraradi.
12 Di masa bokainatuka basakadi dapura,

‘Kaba masa daita be daitaita, ata kana masa tago teke date. Longo masa dalongolongo,
ata masa ilodi tago damoatoba. Dakaua bokana nge ambe ilodi dabuiri be
Nanaranga muzigoala nedi ngarokakiledi.’ ” (Ais 6:9-10)

Iesus Kangkang-patu Likira Ipura Labu Ipasiki
(Mat 13:18-23; Luk 8:11-15)

13 Kodeka Iesus itaguraki be bokai itegidi, “Pile ono tonanga ngae labu tago
kakaua ki? Ngae labu tago kakaua masa baituka be pile ono tonanga takadi labudi
kamakauataki?
14 Tamoata kangkang-patu iliki nge Nanaranga pilenga ka iliki.
15 Tamoata alu nge kangkang-patu zala mukudia-lo likiradi dipura bokana. Na-
naranga pilenga dilongo, ata Satang oaikiki-la imai be Nanaranga pilenga ilodia-lo
likiradi dipura nge irokakiledi.
16 Tamoata alu nge kangkang-patu patu-kouo likiradi dipura bokana. Nanaranga
pilenga dilongo be oaikiki-tina-la suri-uia-lo be didoki.
17 Ata tamoata bokainaina nge ziridi tagotago kaoa. Bokaibe soakingadi tago
disalaga. Bong Nanaranga pilenga ara-nao be giriki daita ki sururu bibia dadoki nge
oaikiki-tina-la dasege.
18 Ata tamoata alu nge kangkang-patu moamoaesa maradi dibala bokana. Na-
naranga pilenga dilongo,
19 ata ilo-buku ono bakara be nedi uia kateka-o dasoaki, kateka kana reretakadi,
be ilo-buku takadi nge ilodia-lo dikauri. Kana ngaedi ka Nanaranga pilenga ilodia-lo
ditapadi. Bokaibe kangkang tago dipuraki.
20 Ata tamoata aludi nge kangkang-patu kateka iauia-lo likiradi dipura bokana.
Nanaranga pilenga dilongo be direretaki be didoki be ilodia-lo dieno. Be pile ngaedi
ka kangkang-patu teke-teke bokana be kalingodi kokoko dipuraki. Teke kulemoadi-toli
ipuraki, teke tamoatadi-toli ipuraki be teke kalingo tamoatadi-lima ipuraki.”

Baratui Ono Tonanga Ipura
(Luk 8:16-18)

21 Be Iesus kaba bokai iradi, “Bong tamoata teke baratui ne ibulai be pera kanana-
lo isiliaki masa tabira-baba eruma nganangai ki bagi ono enonga eruma nganangai?
Tago-la! Masa ngadoki be baratui kabadia-lo nganai be kaba malama ngandi.
22 Bakara, kana zumkaka ipura nge tago iboadu ngakoma. Mangata-lo ngapura
kana! Kana kubata ipura nge tago iboadu kukubati-la ngaeneno. Kakata ngapura
kana!
23 Kungim otioti nge pile ngaedi golongo!”
24 Iesus kaba pile takadi bokai iradi, “Pile kalongolongo nge ilo-minglo kamanan-
gananga! Daga bakarairai katagadi be ono Nanaranga kakauataki masa Nanaranga
daga-la katagadi be ono kakauataki nge ngatagadi be ono kamakauakauatakia-la, be
kababe biabia-la be ngang-kaming.
25 Tamoata naita kana ne otioti masa kana kokoko ania ngapura. Tamoata kana ne
tagotago masa dokiadia-le dapura. Kana nena-ra tago kokoko, ata masa dokiadia-le
dapura.”

Kangkang Iduladula Ono Tonanga Ipura

26 Iesus kaba bokai iradi, “Bong ono Nanaranga ngatanepoa kana nge bokai:
Tamoata teke kangkang-patudi uma kanana-lo iliki.
27 Oabubu-lo nge tamoata ngae ieneno. Ariata nge ibanabanangaki be ialalale. Be
bong ngaedia-lo nge kangkang-patu didula be dilabalaba. Baituka be dipura be dilaba
nge tamoata ngae tago ikaua.
28 Kateka ka nena-la imalipi be kangkang ipuraki be kalingodi dipura. Matamatana-
tina dirobu. Kodeka dirauposa be kalingodi dipura.
29 Kangkang damalai masa tamoata ngae asi ne ngadoki be ngatoto. Nge ambe bong
ono uaroenga ka dipura.”

Kai Ara ‘Mastet’ Ono Tonanga Ipura
(Mat 13:31-32; Luk 13:18-19)

30 Iesus kababe bokai iradi, “Bong ono Nanaranga ngatanepoa masa baituka
tarangaki? Masa pile ono tonanga nangatadi ane be tarangaki?
31 Bokainatuka tarangaki! Kai-patu ara ‘mastet’ bokana. Kai-patu moarunga maradi
nge ‘mastet’-patu ka mukumukunatuka. Tamoata teke idoki be kateka-lo itanomi.
32 Alauri ilaba nge kai biabiatuka ipura, be sapara bibia sasalaga inanga be mang
dipura be sapara aungakadia-lo gupa diemaki.”
33 Iesus pile ono tonanga kokoko bokainaina ane be Nanaranga pilenga isuletaki.
Ngasuledi nibe ngalako kauangadia-la daga.
34 Pile tago sesu labudi inagupasidi. Pile ono tonanga-la ane be iraradi. Ata bong
tagataga ne zaiza rubedia-ba dasoaki masa kana moarunga labudi nganagupasidi.

Iesus Anua-goala Teke Iaka-maliei
(Mat 8:23-27; Luk 8:22-25)

35 Amarina-la ngaranao ambe rairaituka nge Iesus tagataga ne bokai iradi, “Kama-
mai be dang ege takanao talako.”
36 Makara be tamoata dum biabia nge dipereki. Iesus nge enumua be kati-o isoaki
nge ka isoaki-la. Bokaibe tagataga ne kati ono isoaki-o dibuli be kati alu zaiza be
dialale.
37 Makara direbareba noko oasa kanabiabia ipura be nugunugu dilaba be kati-lo
dilakolako be ambe dang ikauri.
38 Iesus nge kati kabinao ikaluka uia be ienosoadi. Kodeka tagataga ne dianguni be
bokai dipile, “ ‘Tisa!’ Ilom ibuku ki tago? Ambe taleua kana!”
39 Kodeka Iesus ituirake be oasa imerei be bokai irai, “Gomoarugada!” Be nugunugu
bokai iradi, “Kamamalie.” Kodeka oasa imalie be malino ibala.
40 Makara nge Iesus tagataga ne bokai iradi, “Bakara ka taburi-ming dira? Lama
unianga-ming isi tago-tina ki bakara?”
41 Ata di taburidi dira-tina, be nedia-la maradi bokai dipile, “Tamoata nge naita kata?
Oasa be nugunugu dilongori be!”

5

Iesus Tamoata Mariaba goalakadi Ilona-lo Disoaki Iadoraki
(Mat 8:28-34; Luk 8:26-39)

1 Dang biabia Galili ditotoki be ege takanao dilako nge Gerasa kaba-lo dipura.
2 Be bong Iesus kati-o be inokuria nge tamoata teke mariaba goalaka ilona-lo isoaki
nge ipurakani. Tamoata ngae nge buna ono tamoata matedi kumrakadi dipurapura
kanana-lo ka ipusika.
3 Makara buna ono tamoata kumrakadi dipurapura-lo anua idoki. Bokaibe tago teke
iboadu ngauauri. Kaleti oarige kaiboangdi ‘seng’ ane tago iboadu dadokimatei.
4 Bong kokoko ambe luma be ae uauradi dipura. Ata ‘seng’ kanaba bokana
idokitototo, be ‘aen’ ae ono uauradi dipurapura nge izamposaposa. Tamoata tago teke
iboadu ngadokimatei. Ikai-tina.
5 Ariata be oabubu-lo nge bokai buna ono tamoata kumrakadi dipurapura-lo be buku
kaba-balo inaboakiboaki be ialalale. Be patu zagedi sagodedi idokidoki be nena-la ono
ikorokoroti.
6 Bong tamoata ngae kasau-la be Iesus ite nge ipanana be Iesus aro tuku-nao
irokazokuria.
7 Kodeka mariaba goalaka nge tamoata ngae ilona-lo ka kaikai-tina imere be bokai
ipile, “Iesus, Nanaranga Atabalabala-tina Natu! Ngau-lo rakana kurere? Nanaranga
ara-nao moaki sururu kuiana.”
8 Mariaba goalaka tamoata ngae ilona-lo nge bokai ipile, bakara Iesus ambe bokai
irarai, “Mariaba goalakam, tamoata ngaena-lo gopusika!”

9 Kodeka Iesus tamoata ngae itegi, “Aram bakara?” Be mariaba goalaka tamoata
ngae ilona-lo bokai ipile, “Aragu Labara. Maka ma keka kokoko-tina!”
10 Makara nge mariaba goalakadi tamoata ngae ilona-lo ditaguraki be kababe Iesus
diakorokoroi moaki itaodi be kaba ngaradi dipereki.
11 Saringa makara nge boro ulunga teke bokai garangakadi-o diramomomo.
12 Kodeka mariaba goalakadi nge Iesus diakoroi be dipile, “Boro ngaradia-lo gonepi-
kamailako! Be gosumoala be ilodia-lo gasili.”
13 Be Iesus isumoaladi. Kodeka mariaba goalakadi nge tamoata ngae ilona-lo ka
dipusika be dilako boro ilodia-lo disili. Be boro ulunga biabia kokotangadi ‘2,000’
bokana nge dipanana be garangakadi-o ditaolako be dang biabia-lo dinokulako be
dang dising be dimoaloba.
14 Tamoata boro diakolakola kaba bokai dita nge diratu. Be dilako anua-lo be kaba
makara saringa dieno-lo be kana dita nge dirangaki. Kodeka tamoata pile dilongo nge
dipura be kana makara dipura nge daita kana.
15 Be bong tamoata kaba daita kana be dipura nge tamoata mariaba goalakadi labara
biabia ilona-lo disoaki nge Iesus diaru disoakiru be dite. Tamoata ngae ambe kusi teke
iokori be bokai isoaki. Ngaonga dileuani be ambe ilo ikauani. Tamoata be aine kaba
daita kana be dipura kaba bokai dita nge taburidi dira-tina.
16 Tamoata kaba-ita kaba dita-doi kodeka dimule be moarunga diradi. Be tamoata
mariaba goalakadi ilona-lo disoaki kana dipurani, be boro ba diuai nge dirangaki-doi.
17 Bokaibe Iesus diakoroi be kaba nedi ngapereki be kaba takadia-lo ngalako kana
direre.
18 Bong ambe Iesus kati-o ibulibuli nge tamoata mariaba goalakadi ilona-lo disoaki
be Iesus itaodi nge itegi be ngatagai kana.
19 Ata Iesus tago isumoala bokana bokai irai, “Gomule pera kanam-lo be kana uia
Tanepoa ilo itagaiko be iemakiniko nge dara nem gorangakidi.”
20 Ata tamoata ngae makara be ialale be Dekapolis* kaba ialaleaki be kana Iesus
iemakini nge irangaki. Moarunga pile ngaedi dilongo nge dipitilaki-tina.

Zairus Natu Aineka Be Aine Iesus Kusi Nenao Idauraki (Mat 9:18-26; Luk 8:40-56)

21 Makara be Iesus kaba kati-o ibuli be dang biabia boakuboaku Galili ege takaianao
ilako. Dang ege takaianao ipura nge tamoata kokoko-tina makara dang biabia zagenao
dikabuni.
22 Kodeka Iuda tamoata nedi biabia teke pera nedi ono serereinga-lo imuamua ara
Zairus nge ipura. Be bong Iesus ite nge ilako be aena-lo tapuloria.
23 Be Iesus iakoro-matei be bokai irai, “Natugu aineka ambe imatemate. Gomai be
lumam ono gonangaria be ngauia be ne iauia ngasoaki.”
24 Kodeka Iesus itaguraki be tamoata ngae itagai. Ata tamoata Iesus ditagatagai nge
dikoko-tina be ono dipopopokaki.
25 Aine teke dara tongira be iuni nge makara maradi dialalale-budu. Aine ngae dara
bokaina-la iuniuni be ambe barasi kulemoa-be-rua iuasadi.
26 Bong kokoko-tina tamoata more adoadoraki-lo ilakolako be ‘mone’ ne ambe
imambuaki-doi. Ata ngauia kana nge tago, goalakinga nge kodeka digoala-la be dieno.
27 Aine ngae Iesus ruku ilongo bokana tamoata dum biabia Iesus ditagatagai nge
maradi ilako, be Iesus murina-tina itagai be kusi-sili nenao idauraki.
28 Aine ngae ilona-lo nge bokai ipile, “Kusi-ba nenao mdauraki masa muia.”
29 Be bong aine ngae Iesus kusi nenao idauraki nge oaikiki-tina dara unianga ngaedi
nge dileua. Be kilalanga inanga more ne ngae ambe ileua.

---

* **5:20:** Nge Anua Kulemoa kaoa.

30 Bong aine ngae Iesus kusi nenao idauraki nge Iesus kilalanga inanga kaiboang
ne alu dipusika. Be itaguraki be lili-kokoko maradi ka ibuiri be itegi, “Naita kata kusi
neguo idauraki?”
31 Be tagataga ne dikatu be bokai dirai, “Tamoata maka gotedi. Dikoko-tina be omo
dipopopokaki. Nge bakara ka kupile naita omo idauraki?”
32 Ata Iesus isi igeagea be tamoata naita kusi nenao idauraki nge ngakauataki kana.
33 Aine maka iuia kaba bokai ita nge taburi ira-tina. Kodeka reresabu zaiza be imai
be Iesus ae-nalo itapuloria be kana moarunga dipurani nge mangata irangaki.
34 Be Iesus itaguraki be bokai irai, “Natugu! Lama uniangam ka iemakiko be kuia.
Ilo-uia ngaenoniko be goalale. Be iboadu sururu nem ngaedi nge damanubu be gosoaki
uia!”
35 Iesus pilenga tagona-la imambuaki be tamoata alu Zairus pera kanana-lo dimai
be Zairus bokai dirai, “Natum ambe imate. ‘Tisa’ moaki kuakangaoi.”
36 Ata Iesus tamoata ngaedi pilengadi tago ilo-bukutaki be Zairus bokai irai, “Ilom
moaki ibuku. Lama-ba ka gouni.”
37 Makara be Iesus itaguraki be tamoata moarunga imuleakidi. Pita-la be Zems
taritoka Zon diaru ibagadiato be dialale-buduto.
38 Bong Zairus pera kanana-lo dipura nge ambe tang be naboaki ienuaki.
39 Iesus pera-lo isili nge itegidi, “Bakara ka katangtang be kanaboakiboaki? Natu
ngae tago imate. Ngena ieno-ba!”
40 Ata moarunga pera-lo disoaki be ditangtang nge Iesus dingengeri.
Bokaibe Iesus inepidi be dipusika. Kodeka itaguraki be natu-la mate tina be tama be
tagataga ne toli ibagadi be disili natu mate ieno kana.
41 Makara nge Iesus itaguraki be natu ngae luma-nao idauraki be bokai irai, “Talita
kum.” Pile ngaedi labudi nge bokai, “Aine mukumukum. Ngau upile gomarang.”
42 Makara nge natu aine ngae oaikiki-tina-la imarang be ialalale. Natu aine ngae
barasi ne nge kulemoa-be-rua. Tamoata makara Iesus zaiza disoaki kaba bokai dita
nge dipitilaki-tina.
43 Makara nge Iesus ibabaridia-tina tamoata moaki teke kana ngae dirangakani.
Kodeka iradi be natu aine ngae nge kangkang teke dani be ngakani kana.

6

Iesus Nasaret-lo Ditaoni
(Mat 13:53-58; Luk 4:16-30)

1 Iesus kaba ngaradi ipereki be anua nena-lo ilako. Be tagataga ne ditagai be dialale-
budu.
2 Be bong ono manauanga ‘Sabat’ ipura nge Iesus ilako pera ono serereinga-lo be
isule. Tamoata be aine kokoko dilongori nge dipitilaki-tina be bokai dipile, “Tamoata
ngae kana moarunga ngaedi inanga ka idoki? Kaua malaidi bakarairai kaoa ka ania
ipura? Be kilala kaiboangdi iememaki nge baituka be iememaki?
3 Tamoata ngae ka pera kelikeli ki taila? Ngai ki naita ka Maria natu? Be nge ngai ki
naita taritoka ka Zems, Iosep, Iudas be Saimon? Nge suri ngai marau bokana makare
disukoaki?” Be makara nge namadi diratakia-tina.
4 Kodeka Iesus itaguraki be bokai iradi, “ ‘Propet’ anua moarunga-lo nge muaka
otioti. Anua-tina nena-lo be pera kana be dara nena-lo nge muaka tagotago.”
5 Bokaibe kilala kaiboangdi iememaki nge tago teke makara iemaki. Moremore-la
alu ka luma odio inangaria be iadorakidi.
6 Iesus kaba bokai ita lama tago diunani nge ipitilaki-tina.

Iesus Kulemoa-be-rua Inepidi
(Mat 10:5-15; Luk 9:1-6)

Kodeka Iesus ialale anua-anua-lo be isulesuledi be ialalale.
7 Makara nge tagataga ne kulemoa-be-rua ikiladi be kaiboang iandi be iboadu
mariaba goalakadi dataodi. Kodeka rua-rua inepidi be dialale.
8 Dalale kana nge bokai iradi, “Alale ngaena-lo nge kana moaki teke kadokidoki be
kalale. Sika ono alalenga-la neming ka kamadokidoki. Kangkang, ki raba, ki ‘mone’
moaki teke kadokidoki.
9 Ae-sukuma kamananga, ata kusi-sili moaki karuadi.
10 Bong kalako anua tekena-lo be pera tekena-lo dimolataki-kaming be diadoraki-
kaming nge pera-la ngara-nalo kamasoaki nibe anua-ba ngara kamapereki.
11 Anua nangatana-lo kapura be tago didoki-kaming be diadoraki-kaming ki tago
dilongori-kaming nge bong kalalale nge ae-ming gapukadi kamatatai. Bokai masa
tonanga bokana ono dadoki be alauri masa Nanaranga sururu ngandi!”
12 Kodeka makara be tagataga ne dialale be tamoata be aine mangata bokai diraradi,
“Ilo-ming kamabuiri be muzigoala neming kamasegeaki.”
13 Be mariaba goalakadi kokoko tamoata ilodia-lo disoaki nge ditaodi, be moremore
kokoko bureng ane diburengdi be diuia.

Zon Baptais Imate
(Mat 14:1-12; Luk 3:19-20; 9:7-9)

14 Iesus rangaka be kana iememaki nge ambe ege-ege kaba moarunga-lo dilako.
Bokaibe Iuda anuatanepoa kandi ara Erot nge kana ngaedi ilongoraki. Tamoata alu
nge Iesus bokai dirangarangaki, “Ngena Zon Baptais ka kababe imoauri. Nge bokai ka
kilala kaiboangdi iememaki.”
15 Alu bokai dirangaki, “Ngena Ilaiza.”
Ata kaba alu bokai dipile, “Ngena ‘propet’ kata. Toira-ma alu dipurapura-kita
bokanana-re!”
16 Ata bong Erot pile ngaedi ilongo nge bokai ipile, “Zon-ma maka ngau norane be
dudu utotokani nge ka kababe imoauri!”
17 Maka ma Erot ka ipile be Zon didokimatei be oarige ane diuauri be uaura pera-lo
dinangai. Erodias lili-nao ka Erot itaguraki be Zon uaura-lo inangai. Erodias nge Erot
taritoka Pilip roa, ata Erot ibagai be iuati.
18 Nge bokai ka Zon nge izamaizama Erot bokai irarai, “Kaiko kupakai be taritokam
roa kuati.”
19 Bokaibe Erodias nge Zon nama iraratakі. Be Erodias itaguraki be Zon ngaumoatei
kana, ata Erot imatakuri. Bokai ka tago iboadu ngaumoatei.
20 Erot ikaua Zon nge tamoata iauia be ngai nge Nanaranga tamoata ne kata. Moimoi
Zon pilenga nge Erot diaka-boangboangi be pile labudi tago ikauakauataki, ata pilenga
longoradi irerere. Bokaibe imatakutakuri be ioioiaki be tago iboadu ba ngauai.
21 Kodeka bong teke nge Erodias zalaka dipura be ono Zon ngaumoatei kana. Bong
ngae nge Erot bong ne ono tina inekiaki. Bokaibe Erot moanako biabia teke iemaki be
tamoata ne bibia, tamoata koai-bagi panganadi be Galili tamoata bibia ikiladi.
22 Makara be Erodias natu aineka nge isili be ioagudi. Ioagu-doi nge Erot lou ne zaiza
oagunga dikulang-tina. Kodeka Erot itaguraki be natu aine ngae bokai itegi, “Rakana
kurere? Kana kureretaki be kurangaki nge miangko-ba kana!”
23 Makara be pile tago tototo ane be moimoi be bokai ipile, “Rakana rerengam-
lo kurangaki be miangko kana nge miangko-la be kana. Kaba negu be kana negu
moarunga egedi takadi kureretaki be kurangaki nge miangko kana. Tago iboadu
msege.”
24 Natu aine ngae pile bokai ilongo nge ilako be tina Erodias itegi, “Rakana ngana
kana mpile?”
Be tina bokai ipile, “Zon pangana.”

25 Bokaibe natu aine ngae oaikiki-tina imule be Erot bokai irai, “Ngau urere kaituka-
tina-la Zon Baptais pangana tabira tekena-lo be goana.”
26 Erot natu aine ngae pilenga bokai ilongo nge ilo inodo-tina. Ata tago iboadu
ngasege. Maka ma ambe lou ne matadi-o be pile tago tototo natu aine ngae iemakini.
27 Bokaibe oaikiki-tina tamoata dudu tototo teke inepi be Zon dudu ngatotoki be
ngabagai kana. Be tamoata ngae ilako uaura pera-lo be Zon dudu itotoki.
28 Kodeka tabira-lo inangalako be natu aine ngae iani. Be natu aine ngae idoki be
ilako tina iani.
29 Alauri Zon tagataga ne pile dilongo nge dipura be Zon tamoata dibagai be
dikumraki.

Iesus ‘5,000’ Tamoata Moane Iakolangdi
(Mat 14:13-21; Luk 9:10-17; Zon 6:1-13)

30 ‘Apostel’ Iesus inepidi dimule nge kana diemaki be pile disuletaki nge Iesus
dirangakini.
31 Ata tamoata be aine nge kokoko-tina dilakolako be dimulemule. Bokaibe
Iesus tagataga ne zaiza tago diboadu damoanako. Kodeka tagataga ne bokai iradi,
“Kamatagaia be kaba rubedia-ba tekedia-lo talako be sesu kamamanaua.”
32 Makara be rubedia-ba kati-o dibuli be kaba tekedi rubediaba-lo dilako.
33 Ata tamoata kokoko-tina Iesus tagataga ne zaiza kati-o dibulibuli be ditedi nge
dikilalangdi. Bokaibe ege-ege anua moarunga-lo nge kabu-lo dipanana be dilako be
kaba Iesus tagataga ne zaiza ono datoka kanana-lo nge makara dirapurapu.
34 Bong Iesus tagataga ne zaiza ditoka be Iesus tamoata be aine kokoko-tina itedi
nge ilo itagadia-tina. Bakara, di nge ‘sipisipi’ tamadi tagotago bokana. Kodeka kana
kokoko isuledi.
35 Makara isulesuledi be ambe irairai. Tagataga ne dilako be dirai, “Ambe irairai-tina
be kaba ngaedi nge masauaba-tinao ka dieno.
36 Gonepidi be dalale be anua be kaba maka saringa dieno-lo be kangkang kandia-la
be dazaza be dakang.”
37 Ata Iesus ikatu be bokai iradi, “Kam kangkang kamandi be dakang.”

Be tagataga ne bokai dipile, “ ‘Mone’ biabia-tina* garokaki masa iboadu kangkang
gazaza be tamoata be aine ngaedi akolangadi dapura. Kurere galale be ‘mone’ biabia-
tina bokainaina garokaki be ono kangkang gazaza?”
38 Kodeka Iesus itegidi, “ ‘Bereti’ ira makara dieno? Kamalako be kamaita.”

Dilako be dita nge bokai dipile, “ ‘Bereti’ lima be ika rua.”
39 Kodeka Iesus tagataga ne iradi be tamoata be aine diradi be uko-uko be siresire-o
disoakiria.
40 Bokaibe tamoata be aine dienegei be uko-uko be disoaki, aludi tamoatadi-lima be
aludi kulemoadi-lima-lo disoaki.
41 Kodeka Iesus ‘bereti’ lima be ika rua ngaedi idoki be lang-lo itadalako be
Nanaranga iperui. Iperuia-doi, kodeka ‘bereti’ ikingpoato be tagataga ne iradi be
tamoata be aine dinegedi. Be ika rua nge ikoto be iandi be dinege.
42 Be tamoata be aine moarunga dimoanako be didoli.
43 Kodeka tagataga ne raba bibia kulemoa-be-rua didoki be ono ‘bereti’ be ika
muleakadi dipura nge diau.
44 Tamoata moane dimoanako nge ‘5,000’ moarunga.

Iesus Dang Kusi-nao Ialale
(Mat 14:22-23; Zon 6:16-21)

* **6:37:** Nge kalea lima-toli zazanga bokana.

45 Makara nge oaikiki-tina Iesus itaguraki be tagataga ne inepidi be kati-o dabuli be
aro damua be dang ege takanao Betsaida dalako kana. Ata ngai isoaki be tamoata be
aine inepidi be dialale.
46 Inepidi be dialale kodeka buku muku tekenao ilako be Nanaranga iraboi.
47 Ambe rairaituka-tina nge kati tagataga ne ono direbareba nge ambe dang
lukangana-tinao irebareba. Ata Iesus isi rubenaba kabu-lo isoaki.
48 Iesus kaba italako nge oasa arodi ipurapura be tagataga ne nge dipipi-tina be
dioreore. Ambe mang uludi-o nge Iesus dang kusina-o ialale be itagadi be ilako be
ambe ngabagapalitidi kana.
49 Ata bong tagataga ne dite nge ilodi dipile anunu kata be dinaboaki be kaba dirati.
50 Maka ma di moarunga nge ditea-doi. Bokaibe taburidi nge dira-tina. Ata Iesus
oaikiki-la bokai iradi, “Kamakaiboang. Ngena ngau. Moaki taburi-ming dira.”
51 Kodeka kati-o ibulilako be oasa imalie. Tagataga ne nge dipitilaki-ba be aoa-di
disanganga.
52 Maka ma ilodi dikaiboang be tago iboadu lama dauni. Be ‘bereti’ lima be ika rua
tamoata kokoko iandi nge labudi tago dikauataki uia.

Iesus Genesaret Kaba-lo Be Moremore Iadorakidi (Mat 14:34-36)

53 Makara be dialale be Genesaret kaba-lo dipura, be kati makara ditukui.
54 Iesus tagataga ne zaiza nge kodeka-la kati-o be dinokunokuria be tamoata be aine
makara nge ambe Iesus dikilalangi.
55 Kodeka ege-ege kaba ngaradia-lo dipananalako be moremore zirapu nedia-lo be
dibazidi be Iesus-lo dieluakidi.
56 Be ege-ege anua bibia-lo be sisiki-lo ilakolako nge moremore malala nedia-lo
dieleluakidi be diakorokoroi be kusi-ba ne zage odio dadaudauraki kana. Moarunga
kusi ne zage-dio didaudauraki nge diuiauia-doi.

7

Tubu Be Tama Mata Nedi (Mat 15:1-9)

1 Parasi be tamoata Moses Mata ne disulesuletaki alu Ierusalem-lo ka dipura nge
dilako be Iesus diboalingi be disoaki.
2 Tamoata ngaedi kaba bokai dita Iesus tagataga ne alu nge tago Iuda mata nedi
ditagadi be luma-di diasaki noko dimoanako. Bokai dimuzi nge lumadi isi dibolo be
dimoanako.
3 Parasi be Iuda moarunga nge sikeng be mata toirairadi tubudi be tamadi nedi ka
ditagatagadi. Luma-di nge mata nedia-lo dasaki-uia noko damoanako.
4 Malala-lo ki kaba tamoata kokoko disoaki kanana-lo dilako be dimule nge tagona-
tina damoanako noko. Datamalidi mata nedia-lo kodeka damoanako. Tubudi mata
nedi takadi toirairadi nge kokoko-tina ditagatagadi be. Mata bokainaina: Boadi, tabira,
sema-sai be bagi mukudi ono moanakonga nge mata nedi datagadi be dasaki noko odio
damoanako.
5 Bokai ka Parasi be tamoata Moses Mata ne disulesuletaki nge Iesus ditegi, “Bakara
ka tagataga nem tubu-da be tama-da mata nedi tago ditagatagadi? Luma-di isi
bolobolo, tago mata neda-lo diasasaki noko dimoanakonako!”
6 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Toira Aisaia isoaki be pile mumuakadi oti be irangaki-
kaming nge moimoina-tina ka irangaki-kaming! Bolinga-ming ratadi! Nge kam-tina-
ma ka bokainatuka irangaki-kaming be rangaka-ming igere:
‘Tamoata ngaedi nge uasi-diaba ane ka dimuamuaka, ata ilodi nge kasauba-tina ka
dieno.

7 Rakeaka ra dirakerakeaka, ata dimamalomalo-ba. Tamoata-ramo sulengadi didoki-
doki be tamoata takadi disulesuledi be dipilepile-ra nge Nanaranga pilenga.'
(Ais 29:13)
8 "Bokaibe kam Nanaranga pilenga karokaki be tamoata muzi nedi kadokimatedi be
katagatagadi."
9 Be Iesus kaba bokai iradi, "Kam zala ono Nanaranga mata ne sibongakadi be
neming-la mata ne-ming dokimateadi nge kamang-tina!
10 Maka ma Moses bokai ipile, 'Tinam be tamam gomuamuakidi.'* Be pilenga takadi
bokai, 'Tamoata naita tama ki tina ingesuaki nge umoatea ngapura.'*
11 Ata kam sulenga-ming bokai, 'Tamoata teke iboadu-tina tina be tama bokai
ngaradi, "Kana ngaeni ane be mduma-kamingru kana, ata tago iboadu miang-
kamingru. Maka ma ambe Nanaranga uiani." '
12 Tamoata bokai ipile nge iboadu tina be tama tago ngadumadi, kam sulenga-ming
bokana.
13 Bokaibe Nanaranga pilenga karorokaki be mata neming toira be kabatadi be dimai
nge kasulesuletaki! Be kana kokoko-tina takadi bokainaina nge bokai kaememaki be."

Bolo Mata
(Mat 15:10-20)

14 Kodeka Iesus tamoata be aine moarunga ikiladi be bokai iradi, "Kam moarunga
kamalongora, be ilo-ming damoatoba.
15 Kana tago teke eluku-lo be ilo-lo isili iboadu tamoata ngaemaki be ngabolo. Tago-
tina! Kana ilo-lo be dipusikasika ka tamoata diememakidi be dibolobolo. [
16 Kungi-ming otioti nge kamalongo!"]
17 Bong Iesus tamoata be aine iperekidi be pera-lo isili nge tagataga ne ditagai be
dirai be pile ono tonanga ngae labu nganagupasikadi kana.
18 Be Iesus ikatu be bokai iradi, "Kam isi tago kazama uia ki? Tago kakaua kana
eluku-lo be tamoata ilona-lo ilako nge tago iboadu ngaemaki be ngabolo?
19 Maka ma nge tago pangana-nalo ka dilako. Nge boura-nalo ka dilako be kababe
dipusika." [Iesus bokai ipile nge ono ira-kita kangkang moarunga nge uia-doi, be
iboadu takangkang.]
20 Be Iesus kaba pilenga ibatadi be bokai ipile, "Kana tamoata ilodia-lo be di-
pusikasika ka diememakidi be muzigoala diememaki be ono dibolobolo.
21 Tamoata ilona-lo ka muzi goalakadi ngaedi ilo ianiandi be ono muzigoala
iememaki: kana-goala ilo ianiandi, pogiza-ramo muzi iememaki, ianakonako, tamoata
takadi iumoatemoatedi, roti igagamang be aine ki moane takadi zaiza dieneno-budu,
22 kana kokoko nemiadi irerere, tamoata takadi ibobolesidi, imangazingazi, tamoata
takadi aradi igoalagoalangaki, tamoata takadi ibabalakidi, nena-la iraketukatukai, be
ngao-ramo.
23 Kana moarunga ngaedi ka tamoata ilodia-lo be dikaukautaki be diememakidi be
muzigoala diememaki be ono dibolobolo."

Aine Teke Lama Unianga
(Mat 15:21-28)

24 Makara be Iesus itui be ialale be kaba tekedi Taia anua saringa dieno-lo ilako, be
pera teke-nalo isili. Iesus tago irere tamoata teke ngakaua ngai makara isoaki. Ata
tago iboadu ngakoma.
25 Uanana tagona-la disalaga be aine teke ipura be Iesus ae-nalo itapuloria. Aine
ngae natu aineka nge mariaba goalaka teke ilona-lo isoaki. Be bong aine ngae Iesus
ilongoraki nge oaikiki-tina ipura.

---

* **7:10:** Eks 20:12; Diut 5:6 * **7:10:** Eks 21:17; Leb 20:9

26 Aine nge Grik kata, be Pinisia anua-lo ka nekiaka ipura. Pinisia nge Siria kaba-
lo ka ieno. Aine ngae ipura be Iesus iakoroi be mariaba goalaka natu aineka ilona-lo
isoaki nge ngataoni kana.
27 Ata Iesus aine ngae bokai irai, “Natu-muku kangkang kandi tandi be damoanako
noko. Nge tago iuia natu-muku kangkang kandi tadoki be keu nedi tarokakidi.”
28 Ata aine ngae ikatu be bokai ipile, “Biabiadi, nge moimoi, ata keu kaba bagi
ono moanakonga erumadi disukoaki be natu-muku kangkang kandi bururuingadi
dikangkang.”
29 Makara nge Iesus aine ngae bokai irai, “Pilengam-ba ngaedia-lo nge ngau ka
uraiko, ‘Kaba kanam golako. Mariaba goalaka ambe natum-lo ipusika be iratu.’ ”
30 Be aine ngae pera kanana-lo ilako nge natu bokai zirapu-o ieno be ite. Mariaba
goalaka ambe ipereki be iuia-tina.

Iesus Tamoata Kungiza Be Pile Bebe Iadoraki

31 Kodeka Iesus kaba ngaradi Taia anua saringa nge ipereki be ilako Saidon anua
itotoki be Galili dang-lo ipura be ilako-soasoa Dekapolis kaba-lo.
32 Makara nge tamoata teke kungiza dieluaki be Iesus diakoroi be luma ono
nganangaria kana. Tamoata ngae nge tago ipilepile uia.
33 Kodeka Iesus ilako be tamoata kungiza nge ibagai be tamoata be aine moarunga
dipereki-diaru be rubedia-baru dilakoru. Kodeka Iesus itaguraki be luma kabodi ene
tamoata ngae kungina-lo inabadialako, be kabo-nalo imoango-lako be tamoata ngae
meme-nao inangaria.
34 Kodeka etatabala lang-lo itadalako be oasaka kaikai-tina irape be bokai ipile,
“Epata!” Nge bokai ipile, “Gotakaka.”
35 Iesus bokai ipile nge tamoata ngae kungi pile dilongo, be meme itarube be kodeka
ipilepile uia.
36 Makara nge ibabaridia-tina moakina-tina teke dirai. Ata bong Iesus ibabaridia-la
be ieno nge di kodeka dipi be mangata dirangarangakia-la.
37 Moarunga kana ngaedi dilongoraki nge dipitilaki-tina be bokai dipile, “Kana
moarunga iememaki nge diuiauia-doi. Tamoata kungizadi nge iememakidi be
dilongolongo, be tamoata pile bebebedi nge iememakidi be dipilepile.”

8

Iesus ‘4,000’ Tamoata Iakoladi
(Mat 15:32-39)

1 Bong ngaradia-lo nge tamoata be aine dum kanabiabia takaia ipura. Be bong
kangkang tago nge Iesus tagataga ne ikiladi be bokai iradi,
2 “Tamoata be aine ngaedi ilo-gu itagadi. Ambe amaridi toli sakeguo disoaki be
kangkang dakang kana nge tago.
3 Aludi kasau-tina-lo ka dipura. Bokaibe toletole-ba mnepidi be dalale masa zala-lo
matadi dasoalili be datamong.”
4 Ata tagataga ne ditegi, “Makare masaua kaba-lo masa kangkang inanga tea ngapura
be iboadu tamoata be aine kokotangadi bokainaina ono akolangadi dapura?”
5 Be Iesus kaba itegidi, “ ‘Bereti’ ira dieno-kaming?”
Be di dikatu be dipile, “Lima-rua.”
6 Kodeka Iesus itaguraki be tamoata be aine iradi be kateka-o disoakiria. Disoaki-
doiria, kodeka ‘bereti’ lima-rua ngaedi idoki be Nanaranga iperui be ikingkoto be
tagataga ne iandi be tamoata be aine danegedi kana. Be tagataga ne didoki be dinege.
7 Ika mukumukudi alu dienodi be. Bokaibe Iesus idoki be Nanaranga iperui be
tagataga ne iradi be dinege.

8 Moarunga-biabia makara disoaki nge dimoanako be didoli. Dimoanako-doi,
kodeka Iesus tagataga ne raba bibia lima-rua didoki be kangkang dimuleaki nge diau.
9 Tamoata moane makara dimoanako nge ‘4,000’ moarunga. Alauri Iesus tamoata
be aine inepidi be dialale,
10 nge tagataga ne zaiza kati-o dibuli be Dalmanuta kaba-lo dilako.

Parasi Kilala kaiboangi Dikeliaki (Mat 16:1-4)

11 Parasi alu dipura be ditaguraki be Iesus zaiza diegore. Be ono datoi kana nge bokai
dirai, “Keka kilala teke lang anua-lonalona gate ka kirere.”
12 Makara nge Iesus kaikai-la oasa irape be bokai iradi, “Bakara ka tamoata bong
ngaedia-lonalona kilala kaiboangi dikeliaki? Moimoi ka ura-kaming! Tagona-tina
iboadu tamoata kaituka disoaki kilala kaiboangi teke memakadi! Tago-tina!”
13 Kodeka iperekidi be kati-o ibuli be dang biabia Galili ege takaianao ilako.

Parasi ‘Is’ Nedi (Mat 16:5-12)

14 Iesus tagataga ne nge ilodi dikoko be ‘bereti’ tago teke dibagabagai. Tekena-la
dibagabagai nge kati-lanao ieno.
15 Kodeka Iesus bokai iradi, “Eke! Kaba kamaitaita-tina uia! Parasi be Erot ‘is’ nedi
kamamatakuakia-tina uia!”
16 Iesus bokai ipile nge tagataga ne ditaguraki be nedia-la bokai diegore, “Masa
‘bereti’ tago teke tabagabagai ka bokai ipile.”
17 Ata Iesus ikaua nge rakana ka diegoregoretaki. Bokaibe itegidi, “Bakara ka
‘bereti’ tago teke kadokidoki kana kapilepile? Kaba tago kaitaita? Tago isi kazama
ki? Pangana-ming isi ipatungaki be pilenga-gu dokiadi kasege ki?
18 Mata-ming otioti ki tagotago kaoa? Bakara ka kaba tago kaitaita? Kungi-ming
otioti ki tagotago kaoa? Bakara ka tago kalongolongo? Ak, ilo-ming kauakaua ki tago?
19 Bong ngau ‘bereti’ lima ‘5,000’ tamoata usaredi nge raba bibia ira kaiau?”
Be di dikatu be dipile, “Kulemoa-be-rua.”
20 Be Iesus kaba itegidi, “Be bong bereti lima-rua ‘4,000’ tamoata usaredi nge raba
bibia ira kaiau?”
Be di dikatu be dipile, “Lima-rua.”
21 Kodeka bokai itegidi, “Ata isi tago kazama uia ki?”

Iesus Tamoata Mata Leuadi Betsaida Anua-lo Iadoraki

22 Makara be dialale be Betsaida anua-lo dipura. Makara nge tamoata teke mata
leuadi dieluaki be Iesus diakoroi be luma ono nganangaria kana.
23 Kodeka Iesus itaguraki be tamoata mata leuadi luma-nao idoki be iaromuani be
anua diperekiaru be eluku dilakoru. Eluku nge Iesus itaguraki be tamoata ngae mata-
nao imongoria be luma ono inangaria. Kodeka itegi, “Kana teke kute ki tago?”
24 Tamoata ngae itadarake be bokai ipile, “E! Tamoata utedi. Ata kai-ba bokana
dialalale be utetedi.”
25 Makara nge Iesus kaba be luma tamoata ngae mata-nalo inangalako. Kodeka
tamoata ngae mata inanaraki be mata ditakaka be kaba ita uia.
26 Iadorakia-doi, kodeka pera kana-nalo inepalako. Ngalale kana nge bokai irai,
“Moaki anua-lo kulako!”

Pita Iesus Mangata Irangaki (Mat 16:13-20; Luk 9:18-21)

27 Alauri nge Iesus tagataga ne zaiza dialale be anua moarunga Sisaria Pilipai kaba-
lo nge dialaleaki. Be zala-lo nge bokai itegidi, “Kamaraia! Tamoata be aine ngau naita
kana dirangaka?”

28 Be di dikatu be bokai dipile, “Alu dipile kaiko Zon Baptais. Alu dipile kaiko Ilaiza.
Kaba alu dipile kaiko nge ‘propet’ kata.”
29 Be Iesus kaba itegidi, “Be kam? Ngau naita kana karangaka?”
Be Pita ikatu be bokai ipile, “Kaiko ka Nanaranga iburengiko be Kristus.”
30 Makara nge Iesus ibabaridia-tina moaki dipile ngai naita kata.

Iesus Nena-la Matenga Irangaki
(Mat 16:21-28; Luk 9:22-27)

31 Kodeka Iesus itaguraki be tagataga ne isuledi. Bokai iradi, “Tamoata Natu masa
sururu bibia-tina ngadoki. Iuda tamoata nedi bibia, tamoata Nanaranga ditabatabai
dimuamuadi be tamoata Moses Mata ne disulesuletaki masa dasegeaki be umoatea
ngapura be amaridi toli muridi masa mate-lo be ngamarang.”
32 Pile ngaedi nge mangata-la ka iraradi. Bokaibe Pita itaguraki be Iesus kasau-ba
ilakuaki be iebulobuloni.
33 Ata Iesus ibuiri be tagataga ne itedi be Pita bokai iebuloi, “Satang! Goiratu be
murigu-lo golako! Nge tago kana Nanaranga ilona-lo dieno bokana ka ilom-lo dieno.
Nge kana tamoata-ramo ilodia-lo dieno ka dienoniko.”

Iesus Tagaia Kana

34 Kodeka Iesus itaguraki be tamoata be aine moarunga be tagataga ne ikiladi be
bokai iradi, “Tamoata naita ngau ngatagaia kana nge nena-la ngailo-leuataki, be kai
ne kapalapala uauau ngabazi be ngatagaia.
35 Bakara, tamoata naita ne moauriuri soakinga ngauketi kana masa ngaleua. Ata
tamoata naita ngau be Pile Uia kanabe imate masa moauriuri soakinga ngauketi.
36 Maka ma bokai kamakaua: Tamoata teke kana moarunga kateka-onaona idoki be
inemdi, ata mariabaka eoa tago matemate-lo ilako be makara nem-kusoaki isukoaki.
Bokai nge kana kateka-onaona ngaedi masa baituka be dadumai?
37 Ki masa rakana oti be tamoata teke iboadu ne mariabaka ngazazai be ono
moauriuri-la ngasukoaki? Tagona-tina iboadu!
38 Bong ngaedia-lo nge tamoata be aine makare kateka-o nge Nanaranga ono
dimanainai aine-la roa ono ngamanainai bokana, be muzi goalakadia-tina diememaki.
Bokaibe bong ngaedia-lo be tamoata naita ngau be pilengagu imakaki masa alauri
Tamoata Natu Tama kaiboang be malama nena-lo be ‘enzel’ kusidi ratadi zaiza
ngapura masa tamoata ngae ngamakaki.”

9

1 Be Iesus kaba bokai iradi, “Moimoi ka ura-kaming. Alu maka dituitui masa mate
bubuna tagona-la date be bong ono Nanaranga ngatanepoa kana nge kaiboang ne
zaiza be ngapurapura be date.”

Iesus Itabuli Be Takana-ba Ipura
(Mat 17:1-13; Luk 9:28-36)

2 Amaridi lima-teke muridi nge Iesus itaguraki be Pita, Zon be Zems ibagadiato be
buku salagalaga tekenao dilakoto be makara rubediabato disoakito. Makara disoaki
noko Iesus itabuli be takaiana-ba ipura.
3 Kusi ne inangananga nge dioaoa-sepuka. Tamoata kateka ngaenao tago teke iboadu
kusi ne ngasaki be bokainatuka daoaoaoa.
4 Makara nge Ilaiza be Moses inangai-ba ka dipura-ru, be Iesus diato dipilepileto.
5 Kodeka Pita itaguraki be Iesus bokai irai, “ ‘Tisa,’ uari-tina be maka kisoakito be
masa bazarua toli gakelito. Teke nem. Teke Moses ne, be teke Ilaiza ne.”
6 Pita nge ramoramo-ba ka ipile. Maka ma taburi-diato dira-tina. Nge bokai ka tago
ikaua masa ba ngapile.

7 Makara nge oaru biabia teke ipura be isukumdi be malonga teke oaru ilona-lo bokai
ipile, “Nge Natugu-tina. Ngau ureretakia-tina! Kamalongolongori!”
8 Pile ngaedi dimanubu be oaikiki-tina ditadaraketo be digeato nge tamoata tago teke
diteato. Iesus-la rube sake-diatoio isoaki.
9 Bong ambe ditaotaoto nge Iesus bokai ira-diato, “Kana kaituka kaita nge moakina-
tina teke karangakini nibe ngalako Tamoata Natu mate-lo be ngamarang.”
10 Bokaibe kana ngaedi nge tago sesu dirangakiato, ata nedia-lanato maradiato nge
bokai diegoreto, “Pile ngaedi mate-lo be marang nge labudi bakara?”
11 Kodeka ditagurakito be Iesus bokai ditegi, “Bakara ka tamoata Moses Mata ne
disulesuletaki dipile Ilaiza masa ngapura mua noko?”
12 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Moimoi tamoata teke Ilaiza bokana ngapura mua
be kana moarunga ngamoataungaki kana. Ata bokai kamakaua: Nanaranga ‘Buku’
nena-lo bokai digere, ‘Tamoata Natu masa sururu bibia-tina ngadoki be dasegeaki!’
13 Ata ngau ka ura-kaming! Tamoata teke Ilaiza bokana ambe ipura-doi. Ata
tagona-tina diadoraki. Be kana moarunga rerengadia-lo dabasaki kana be rangakadi
Nanaranga ‘Buku’ nena-lo geretadi dipura nge ambe diemaki-doini.”

Iesus Natu Teke Mariaba Goalaka Itaonani (Mat 17:14-21; Luk 9:37-43)

14 Dilako-to be tagataga takadi dipurakadi nge tamoata dum biabia teke makara
isoaki. Tamoata Moses Mata ne disulesuletaki alu ambe Iesus tagataga ne makara
disoaki zaiza diegoregore.
15 Be bong tamoata be aine moarunga Iesus dite nge dimakaraia-tina be dipanana
be dimolataki.
16 Kodeka Iesus tagataga ne itegidi, “Rakana kaegoregoretaki?”
17 Ata tamoata teke moarunga maradi ka bokai ipile, “ ‘Tisa!’ Natugu mariaba
goalaka ilona-lo isoaki ka kaiko-lo ueluaki. Mariaba goalaka ngae ka iemaki be pile
ibebe.
18 Bong mariaba goalaka ngae natugu ngaduamatei nge kateka-o ngarokakaria be
natu ngae busobuso aoa-nalo dapusika, be ile ngakaraposaposa be kania moarunga
nge dakaiboang-doi. Tagataga nem uradi be mariaba goalaka ngae dataoni kana, ata
tago diboadu.”
19 Be Iesus ikatu be bokai iradi, “Kam tamoata be aine kaituka kasoaki, lama tagona-
tina kauni! Masa uanana salagatikadi baituka maka-la sakeming msukoaki? Ambe
ilogu iakataki-kaming-tina! Aira-tina be masa kamakaua? Natu moane ngara makare
ngau-lo kamadokamai!”
20 Kodeka natu moane ngae nge Iesus-lo didokamai. Be bong mariaba goalaka ngae
Iesus ite nge natu ngae ilona-lo ka ipataraki-ramo be natu ngae kateka-o irokakaria.
Be makara kateka-o ieno be itaputapu, be busobuso aoa-nalo dipusika.
21 Kodeka Iesus natu ngae tama itegi, “Ambe bong ira kana ngaedi bokainatuka
dipurani?”
Be kamoang ikatu be bokai ipile, “Bong isi natu mukuna-tina be.
22 Bong kokoko-tina mariaba goalaka ngae eoa-lo be dang-lo irokarokakalako be
ngaumoatei kana. Ata kaiko kuboadu be kana teke goemaki kana nge ilom ngataga-
kama be goduma-kama!”
23 Be Iesus tamoata ngae bokai irai, “Bakara ka bokai kutegi, ‘Kaiko kuboadu?’
Tamoata naita lama iuni nge Nanaranga iboadu-tina kana moarunga tamoata
bokainaina ngaemakini!”
24 Iesus bokai ipile nge natu moane ngae tama oaikiki-la bokai ipile, “Ngau lama uni,
ata lama uniangagu isi tago dikai! Kaiko godumaia be lama unianga-gu dakai!”

25 Iesus kaba bokai ita lili-kokoko-tina ambe dimai be kaba daita kana. Bokaibe
mariaba goalaka nge bokai irai, “Kaiko mariaba goalakam aoa onono be kungi onono,
ngau uraiko, natu ngaena-lo gopusika! Be kaba moaki ilona-lo kusili.”
26 Kodeka mariaba goalaka nge kaikai-tina imere be natu ngae kaikai-la ireresabun-
gaki be kodeka ilona-lo ipusika be iratu. Be natu ngae makara mate bokana ieno nge
tamoata kokoko bokai dipile, “Ambe imate.”
27 Ata Iesus natu ngae luma-nao idoki be idokiteteki be ituirake.
28 Iesus pera-lo isili nge tagataga ne bokai ditegi, “Bakara ka keka tago kiboadu
mariaba goalaka ngae gataoni?”
29 Be Iesus ikatu be bokai iradi, “Rabo-la ka iboadu mariaba goalakadi ngataodi.
Kana takaia tago iboadu.”

Iesus Matenga Bong Ruaia Irangaki
(Mat 17:22-23; Luk 9:43-45)

30 Iesus tagataga ne zaiza anua ngara dipereki be dialale be Galili kaba-lo dilako.
Iesus tago irere tamoata teke soakinga ngakauataki,
31 bakara ngai tagataga ne isulesuledi. Bong isulesuledi nge bokai iradi, “Tamoata
Natu masa tamoata luma-dio nangaia ngapura, be masa dataguraki be daumoatei. Ata
amaridi toli muridi be masa kaba ngamarang.”
32 Ata di pile ngaedi labudi tago dikauataki. Dategi kana nge taburidi dira.

Naita Ka Biabiatuka
(Mat 18:1-5; Luk 9:46-48)

33 Kodeka dialalale nibe Kaperneam anua-lo dipusika. Pera-lo disili nge Iesus
tagataga ne itegidi, “Zala-lo nge rakana kata kaegoregoretaki?”
34 Ata di dimoadubulaeba. Maka ma bong zala-lo dialalale nge diegoregore naita ka
ara biabiatuka.
35 Makara be Iesus isoakiria be tagataga ne kulemoa-be-rua ikiladi sakenao be bokai
iradi, “Tamoata naita ngamuatuka kana nge nena-la ngabalaki be ngalaurituka, be
tamoata moarunga malipilipi kandi ngapura.”
36 Kodeka itaguraki be natu-muku teke idoki be maradi ituiraki. Be lumana-lo
iboabuni be bokai ipile,
37 “Tamoata naita aragu-o be natu-muku bokainaina idoki be iadoraki nge ngau ka
idoka be iadoraka. Be tamoata naita ngau idoka be iadoraka nge ngau nepinepi negu
ka iadoaraki.”

Tamoata Naita Tago Ierekei-kita Nge Iruangam-kita
(Luk 9:49-50)

38 Kodeka Zon itaguraki be Iesus bokai irai, “ ‘Tisa,’ keka tamoata teke kite aram-o
be mariaba goalakadi itaotaodi. Ata ngai tago kita kata. Bokaibe kibabari.”
39 Be Iesus bokai ipile, “Moaki kababari. Tamoata naita araguo be kilala kaiboangdi
iememaki nge tago iboadu oaikiki-la be pile goalakadi oti be ngarangaka.
40 Tamoata naita tago ierekei-kita nge iruangam-kita.
41 Moimoi ka ura-kaming! Tamoata teke ite-kaming be bokai ipile, ‘Ngau Kristus
tamoata ne ngaradi mdumadi kana,’ be araguo be dang sema teke iang-kaming nge
zazanga ne tagona-tina iboadu daleua.

Kanagoala Tamoata Diememakidi Be Digoalagoala
(Mat 18:6-9; Luk 17:1-2)

42 “Tamoata naita itaguraki be natu-muku ngau lama iunana iemaki be muzigoala
iemaki, nge iuia-tina patu kanabiabia teke dudu-nalo tukuia ngapura be makasi-lo
rokakalako ngapura!

43 “Bokaibe lumam taka ka iemakiko be muzigoala kuemaki nge gototoki be
gorokaki. Lumam tekena-la be moauriuri-la soaki-lo kulako nge iuia. Lumam ruoti
dieno be eoa tago matemate-lo kulako nge tagona-tina iuia! [
44 Kaba ngaedia-lo nge moatamoata mukumukudi tago matemate nge bokaina-la
tamoata odio disukoaki. Be makara nge eoa bokaina-la dikarakara.]
45 “Aem taka ka iemakiko be muzigoala kuemaki nge gototoki be gorokaki. Aem
tekena-la be moauriuri-la soaki-lo kulako nge iuia. Aem ruoti-doi dieno be eoa tago
matemate-lo rokakam-lako ipura nge tagona-tina iuia! [
46 Makara nge moatamoata mukumukudi tago matemate nge bokaina-la tamoata
odio disukoaki. Be makara nge eoa bokaina-la dikarakara.]
47 “Matam takaia ka iemakiko be muzigoala kuemaki nge gopasiki be gorokaki.
Matam tekena-la ieno be bong ono Nanaranga ngatanepoa kanana-lo kusili nge iuia.
Matam ruoti dieno be eoa tago matemate-lo rokakam-lako ipura nge tagona-tina iuia!
48 Makara nge ‘moatamoata mukumukudi tago matemate nge bokaina-la tamoata
odio disukoaki. Be makara nge eoa bokaina-la dikarakara.’ *
49 “Eoa masa tamoata moarunga-lo ngalako be tamoata be aine moarunga ilodia-
lo muzigoala damoamoapoato be makasi kana moarunga idoki-kaikaidi be enongadi
disalagalaga bokana ilodi dagoaza.
50 “Makasi nge kana iauia, ata bong kapisanga daleua masa baituka tabasaki be
kababe kapisanga tamuleaki? Makasi iloming-lo ngaeno masa tarito-kaming zaiza ilo-
uia-lo be kamasukoaki-budu.”

10

Aine Segeakadi Suletaka
(Mat 19:1-12; Luk 16:18)

1 Kodeka Iesus kaba ngaradi ipereki be Zudea kaba-lo ilako be Zodan zagura itotoki
be ege takaianao ilako. Makara nge tamoata be aine kokoko-tina dipura. Kodeka
itaguraki be isuledi izamaizama imuzimuzi bokana.
2 Isulesuledi nge Parasi alu Iesus datoi kana be dipura be bokai ditegi, “Mata neda
disumoala ki tago tamoata teke iboadu roa ngasegeaki?”
3 Ata Iesus tegitegi ane be bokai ikatudi, “Moses mata baituka iang-kaming?”
4 Be di bokai dikatu, “Moses isumoala moane teke iboadu ‘pepa’ ono aine segeaka
teke ngagereti be aine ngani be nganepi be ngalale.”
5 Ata Iesus bokai iradi, “Pangana-ming dipatungaki be raia-ming dira ka Moses mata
ngae igereta-kaming.
6 Ata matamatana-tina bong lang be kateka be kana moarunga emakadi dipura nge
‘Nanaranga moane be aine iemaki-diaru.*
7 Labu ngaenao ka moane tina be tama ngaperekidi be roa diaru dataga-buduru
8 be tamoata teke dapura-ru.’ * Bokaibe diaru ambe tago tamoata rua. Tago. Diaru
ambe tamoata teke.
9 Bokaibe kana Nanaranga iuau-tekenanadi nge tamoata tago teke iboadu ngad-
uaramoaki.”
10 Alauri pera-lo dimulelako nge Iesus tagataga ne pile ngaedi ditegiaki.
11 Be Iesus ikatu be bokai iradi, “Tamoata naita roa isegeaki be aine takaia iuati nge
moane ka aine ngae roti igamanale be aine takaia diaru dieno-buduru.
12 Bokainatuka-la, aine nangata roa isegeaki be moane takaia iuati nge aine ngae ka
roti igamani be moane takaia diaru dieno-buduru.”

---

* **9:48:** Ais 66:24 * **10:6:** Zen 1:27 * **10:8:** Zen 2:24

Iesus Natu-muku Imaroudi (Mat 19:13-15; Luk 18:15-17)

13 Makara nge tamoata alu natu-muku dieluakidi be Iesus luma odio nganangaria
kana. Ata tagataga ne ditaguraki be diebulodi.
14 Iesus kaba bokai ita nge tagataga ne ilo iratakidi be bokai iradi, “Natu-muku
kamalikitakidi be ngau-lo damai. Moaki zalakadi kaono. Maka ma bong ono
Nanaranga ngatanepoa kana nge tamoata muzingadi natu-muku bokana nge nedi.
15 Moimoi ka ura-kaming! Tamoata naita bong ono Nanaranga ngatanepoa kana
tago natu-muku bokana be idoki nge tagona-tina iboadu makara ngalako.”
16 Kodeka natu-muku iboabungdi be luma odio inangaria be imaroudi.

Tamoata Amuna Teke Kana Ne Kokoko (Mat 19:16-30; Luk 18:18-30)

17 Iesus ambe ialalale nge tamoata teke ipananamai be aro tuku-nao irokazokuria be
itegi, “ ‘Tisa’ iauia, rakana memaki be masa moauriuri-la nem-kusoaki soaki ipurapura
nge mdoki be mnemi?”
18 Be Iesus ikatu be bokai irai, “Bakara ka iauia kana kukilaia? Tamoata tago teke
iauia! Nanaranga-la ka rube iauia!
19 Kaiko Nanaranga mata ne kukauataki. Mata-ma ne ngaedia-re: ‘Tamoata takaia
moaki kumoatei. Roti moaki kugamani be aine takaia kamru kaeno-buduru. Moaki
kuianako. Tamoata takaia moaki kuboliaki. Moaki kuboli-ba be tamoata takaia kana
ne kudoki-le. Tamam be tinam gomuamuakidi.’ ”
20 Be tamoata ngae ikatu be bokai ipile, “ ‘Tisa,’ ngau isi natu-tina be mata ngaedi
utagatagadi.”
21 Iesus adoado-tina tamoata ngae idedei nge ireretaki be bokai irai, “Kana-la tekena-
lo ka isi kutukura. Goalale be kana nem moarunga ‘mone’ odio godoki, be ‘mone’
ngaedi godoki be tamoata kana nedi tagotago goandi. Bokai masa Nanaranga kana
uia-tina lang anua-lo ngangko be kana nem dakoko-tina. Kana ngaedi goemaki-doi,
kodeka gomai be gotagaia.”
22 Tamoata ngae nge kana ne kokoko-tina. Bokaibe bong pile ngaedi ilongo nge ilo
ibuku-tina be lili itaongaki be ialale.
23 Kodeka Iesus igea-ramo be tagataga ne itedi be bokai iradi, “Tamoata kana nedi
kokoko masa anua ono Nanaranga ngatanepoa kanana-lo lako daradia-tina.”
24 Tagataga ne pile ngaedi dilongo nge dipitilaki-tina be ilodi lelenakadi dira. Ata
Iesus kaba bokai iradi, “Natu-gu negu, bong ono Nanaranga ngatanepoa kanana-lo
nge sili dara-tina kana!
25 ‘Kamel’ lili kusi-kalaura boazinga-nalo ngasili kana masa sili tagona-tina darai.
Ata tamoata kana ne kokoko anua ono Nanaranga ngatanepoa kanana-lo ngasili kana
masa sili daraia-tina!”
26 Iesus bokai ipile nge tagataga ne kodeka dipitilaki-tina be nedia-la bokai dietegi,
“Bokai nge alauri masa Nanaranga naita ngauketi be ngamuleaki?”
27 Kodeka Iesus adoado-tina idededi be bokai iradi, “Moimoi tamoata tago diboadu
kana ngae daemaki, ata Nanaranga-lo nge kanaba. Maka ma Nanaranga iboadu-tina
kana moarunga ngaemaki.”
28 Be Pita itaguraki be Iesus bokai irai, “Gote! Keka kana nema moarunga kipereki
be kitagaiko.”
29 Be Iesus ikatu be bokai iradi, “Moimoi ka ura-kaming! Tamoata naita ngau be Pile
Uia ngae kanabe pera kana, ki taritoka, ki marau, ki tina, ki tama, ki natu, ki uma ne
ipereki

30 masa zazanga ne kana-tina-bibia * ngadoki kaituka bong ngaedia-lo. (Masa pera
kana, taritoka, marau, tina, natu be uma ne kokoko-tina ngadoki. Ata masa sururu
bibia-tina ngaita noko kana bokainaina ngadoki.) Be bong alalauri-lo masa moauriuri-
la nem-kusoaki ngasukoaki.
31 Ata tamoata kokoko-tina dimuamua masa dalauri, be alalauri masa damua."

Iesus Bong Tolia Matenga Irangaki
(Mat 20:17-19; Luk 18:31-34)

32 Iesus tagataga ne zaiza nge ambe dialale be Ierusalem dalako kana. Be Iesus nge
imuatuka. Tagataga ne muri ditagatagai kaba bokai dita nge dipitilaki-tina be ilodi
lelenakadi dira. Tamoata be aine muridi ditagatagadi nge taburidi dira-tina. Kodeka
tagataga ne kulemoa-be-rua nge kababe laua-o ilakuakidi be kana dapurani kana nge
irangakidi.
33 Bokai iradi, "Kamalongo! Ambe Ierusalem talakolako. Makara masa Tamoata
Natu dadoki be tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi be tamoata Moses Mata
ne disulesuletaki luma-dio danangai. Be di ka matea dasumoalataki be dadoki be
Ungguma Takadi luma-dio danangai.
34 Be Ungguma Takadi masa ono dasaoi, damoangori be darautotoki be daumoatei.
Ata amaridi toli muridi masa kababe ngamarang."

Zems Be Zon Rerenga-diaru
(Mat 20:20-28)

35 Kodeka Zebidi natu ruoti Zems be Zon dimairu be Iesus bokai diraiaru, " 'Tisa,'
kana teke goemaka-kamairu kana kirere-ru!"
36 Be Iesus itegi-diaru, "Rakana-tina memaka-kamingru kana karereru?"
37 Be diaru dikaturu be bokai dipileru, "Gosumoala be bong kaiboang be malama
nem-lo kusoaki nge keru takaia oanam-o ngasoaki be takaia ngasim-o ngasoaki."
38 Makara nge Iesus bokai ipile, "Kamru tago kakauaru rakana ka kasinautakiaru!
Kamru kaboaduru sema ngau ono dang msing kanana-lo dang kamasingru? Be
kamru kaboaduru sururu bibia ono ngau rukuiagu be tamalagu ngapura kana nge
kamadokiru?"
39 Be diaru dikaturu be dipileru, "Keru kiboaduru!"
Makara nge Iesus bokai ira-diaru, "Moimoi sema ngau ono dang msing kanana-
lo masa dang kamasingru. Be sururu bibia ono rukuiagu ngapura kana masa
kamadokiru.
40 Ata naita oanagu-o ki ngasigu-o ngasoaki kana nge ngau tago uboadu
msumoalataki. Maka ma Nanaranga ambe tamoata ne idokidi be inangadi nge kaba
ngaradi imoataungakidi be inem-ngakidi be dieno."
41 Tagataga ne kulemoa takadi bokai dilongo nge Zems be Zon namadi diratakidi.
42 Kodeka Iesus ikiladia-doi saringa be bokai iradi, "Kam kakaua Ungguma Takadi
nge anuatanepoa kandi ka atabaladi disoaki be dipapananuakidi. Be tamoata aradi
bibia nge kaiboang nedi ane be rerengadia-lo gadagada diraradi be ba dibabasakidi
be ono gadagada dikauakaua tamoata nedi bibia nge kaiboang nedi otioti.
43 Ata kam moaki di bokana. Tamoata naita biabiadi neming ngapura kana nge kam
malipilipi kana-ming ngapura.
44 Be tamoata naita ngamuatuka-kaming kana nge tamoata moarunga dududu kandi
ngapura.
45 Bakara, Tamoata Natu nge bokainaina. Ngai tago damalipini kana ka ipura. Tago!
Ngai ngamalipidi kana ka ipura. Be masa di kanabe ngamate be ono kokoko-tina
ngazazadi be ngamuleakidi."

---

* **10:30:** Kaleti dipile '100 times'.

Iesus Mata-leua Teke Iadoraki
(Mat 20:29-34; Luk 18:35-43)

46 Makara be dialale be Zeriko anua-lo dipura. Iesus nge ambe tagataga ne be tamoata be aine dum teke zaiza be anua diperepereki nge tamoata teke mata leuadi zala zagena-o isoaki be dipurakani. Makara zala zagena-o isoaki be isinaunau. Tamoata ngae ara Batimeas, be ngai nge Timieas natu.
47 Bokaibe bong ilongo Nasaret tamoata Iesus ka makara ialalale nge imere be bokai ipile, “Iesus, Debiti Natu! Ilom ngatagaia!”
48 Ata tamoata kokoko diebuloni be bokai dirai, “Aoam gonoti!” Ata ngai kodeka ipi-tina be ikilau, “Debiti Natu! Ilom ngatagaia!”
49 Kodeka Iesus itui be bokai ipile, “Maka kamakilamai!”
Bokaibe mata-leua ngae dikilai be bokai dirai, “Surim dauia. Gotuirake! Ambe ikelikeliakiko!”
50 Tamoata ngae bokai ilongo nge kusi-sili ne inanganangai nge irokaki be oaikiki-la ituirake be Iesus-lo ilako.
51 Kodeka Iesus itaguraki be tamoata ngae bokai itegi, “Rakana memakamko kana kurere?”
Be tamoata ngae ikatu be ipile, “ ‘Tisa,’ ngau kaba mitaita kana urere!”
52 Kodeka Iesus bokai irai, “Goalale! Lama uniangam ka iemakiko be kuia!” Makara nge oaikiki-tina tamoata ngae mata diuia be kaba itaita, be itaguraki be Iesus itagai zala ngarana-lo.

11

Iesus Anuatanepoa Bokana Be Ierusalem-lo Isili
(Mat 21:1-11; Luk 19:28-40; Zon 12:12-19)

1 Bong ambe Ierusalem disaringaringai nge anua rua ara-diaru Betpeiz be Betani-lo dipura. Makara be dilako Olib buku-nao. Kodeka Iesus tagataga ne rua inepi-diaru be damuaru kana.
2 Dalaleru kana nge bokai ira-diaru, “Anua ene aro-mingru ieno kanana-lo ka-malakoru. Kasilisiliru masa ‘dongki’ natu teke makara ditukui nge kamatearu. Tamoata tago teke isi ono ibuli be ialaleaki. Kamarubetakiaru be makare kamadoka-mairu.
3 Teke itegi-kamingru, ‘Bakara ka bokai kamuzimuziru?’ nge kamaraiaru, ‘Tisa’ malipi ne ono dieno. Masa oaikiki-la be ngamuleaki.’ ”
4 Kodeka tagataga rua nge dialaleru. Dilakopuraru nge ‘dongki’ natu teke eluku zala bibia-lo tukuia ipura nge ditearu. ‘Dongki’ ngae nge pera teke babaduadua-nalo ka ditukui be ituitui. Diruberubetiaru nge
5 tamoata alu zala-lo dituitui bokai ditegi, “Nge rakana kaememakiaru? Bakara ka ‘dongki’ ngara karuberubetiaru?”
6 Be diaru Iesus-la ira-diaru bokana pilengadi dikatu. Bokaibe tamoata ngaedi nge dilikitaki-diaru be ‘dongki’ dibagaiaru be dialaleru.
7 ‘Dongki’ ngae Iesus-lo dilakuakiaru, kodeka kusi-sili nediaru dipasiru be ‘dongki’ ono dinangariaru be Iesus ikautaki be odio isoaki.
8 Be tamoata be aine kokoko-tina kusi nedi zala-lo diulalakiria. Be alu kai sapara singaba-lo ditoto nge diulalaki.
9 Kodeka alu dimua be alu dialauri nge ditaguraki be dimeremere be bokai dipilepile,
“Nanaranga tarakeaki! Tamoata naita Tanepoa ara-nao be ipura masa marou ngadoki!
(Sam 118:26)
10 Tubuda Debiti tanepoanga ambe dapura kana nge Nanaranga iboadu marou ngandi!
Nanaranga tarakeaki be atabala-tina tanangai!”

11 Iesus Ierusalem-lo ipura nge ilako-sosoa be Nanaranga pera nena-lo isili be kana moarunga ililiti. Ata ambe irairai-tina bokana tagataga ne kulemoa-be-rua zaiza be Betani anua-lo dilako.

Iesus Kai Teke Ingesuaki
(Mat 21:18-19)

12 Izama be Betani anua dipereki be dialalale nge Iesus tole imate-tina.
13 Makara nge kai teke kalingo kangkang ara ‘pig’ kasau-lo dau italako, be taona itao be kalingo ngaita be ngakang kana. Ata isi tago bong ono nainga nedi. Bokaibe ilako nge kalingo tago. Daunaba ita.
14 Kodeka Iesus kai ngae bokainatuka irai, “Alauri masa tagona-tina teke iboadu kalingom teke ngakang!” Bokai ipile nge tagataga ne dilongo.

Iesus Nanaranga pera Nena-lo Isili
(Mat 21:12-17; Luk 19:45-48; Zon 2:13-22)

15 Ierusalem-lo dilakopura nge Iesus ilako-sosoa Nanaranga pera nena-lo. Be tamoata makara pera zage-o ditabulibuli be kana dizazaza nge itaodi. Tamoata ‘mone’ dibubuiri nge bagi nedi ibagabuiri. Be tamoata bune dinegenege be tamoata takadi dizazaza nge bagi nedi ono soakinga isuburaki.
16 Be babari bibia inanga be tamoata tago teke iboadu kana ne ono tabulinga ngabazidi be Nanaranga pera nena-lo ngasiliaki.
17 Kodeka makara be isuledi. Isulesuledi nge bokai iradi, “Nanaranga ‘Buku’ nena-lo bokai ipile,
‘Pera negu masa ungguma moarunga ono rabonga nedi kana rangaka ngapura.’ (Ais 56:7)
Ata kam ambe anako ono komanga nedi bokana kabasaki!”
18 Tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi be tamoata Moses Mata ne disule-suletaki nge zala dilelei be ono Iesus daumoatei kana. Di nge ambe Iesus dimatakuri, bakara tamoata be aine moarunga sulenga dilongolongo nge dikabakababakia-tina.
19 Ambe irairai nge Iesus tagataga ne zaiza Ierusalem dipereki be dialale.

Kai Marango Ono Sule Doki Ipura
(Mat 21:20-22)

20 Izama be dialale be dilako nge kai ara ‘pig’ nora Iesus ingesuaki nge dite. Marango nge sakurina-lo be dibala be zirina-lo dilako.
21 Makara nge Pita ilo ikauani be itaguraki be Iesus bokai irai, “ ‘Tisa!’ Gote! Kai kungesuaki ambe imarango!”
22 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Nanaranga lama kamaunani!
23 Moimoina-tina ka ura-kaming! Iboadu-tina tekem buku ngae bokai gorai, ‘Nem-la godokiko be makasi-lo gorokakikolako.’ Bokai ipile be ilona-lo be ilo tago iruani, be ne pilenga lama iungdi be kana ngapurani kana irere nge masa emakani ngapura!
24 Nge bokai ka ngau bokai ura-kaming: Kana teke kareretaki be Nanaranga karaboi be moimoi be lama kauni kamadoki kana nge kamadokia-la be kana! Rakana kareretaki be rabo-lo be kasinau nge Nanaranga ngang-kaming kana, ata lama kamaunia-ba mua, suri kana kareretaki nge ambe kadokia-doi bokana.
25 “Be bong katui be karaborabo be tamoata kata giriki ne teke kam-lo ieno nge giriki ne ngae kamarokaka-le! Bokai masa Tama-ming lang anua-lo isoaki muzigoala neming ngarokakile-kaming. [
26 Bokainatuka-la, tamoata takadi muzigoala nedi tago karokakiledi masa Tama-ming lang anua-lo isoaki muzigoala neming tago ngarokakile-kaming.”]

Iesus Kaiboang Ne Ditegiaki
(Mat 21:23-27; Luk 20:1-8)

27 Kaba Ierusalem-lo dimule nge Iesus ilako be Nanaranga pera nena-lo ialalale. Bokai ialalale nge tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi, tamoata Moses Mata ne disulesuletaki be Iuda tamoata nedi bibia alu dipurakani.
28 Be bokai ditegi, “Kaiboang nangatadi-o ka bokai kumuzimuzi? Naita kaiboang iangko ka bokai kumuzimuzi?”
29 Be Iesus pilengadi ikatu be bokai iradi, “Ngau tegi teke mtegi-kaming, be kakatu uiana masa mra-kaming kaiboang nangatadi-o ka kana ngaedi uememaki.
30 Kamaraia! Ruku ono tamalinga Zon tamoata be aine ono irukudi nge kaiboang nedi inanga ka dipura? Lang anua-lo ka dipura ki tamoata-lo ka dipura?”
31 Makara nge nedia-la bokai dietegi, “Masa baituka tapile? Lang anua-lo kana tapile masa bokai ngara-kita, ‘Nge bakara ka lama tago kaunani?’
32 Tamoata-lo kana tapile...!” (Tamoata be aine dimatakuridi, bakara, di dipile Zon nge moimoina-tina ‘propet’ kata.)
33 Bokaibe bokai dirai, “Tago kikaua.”
Kodeka Iesus itaguraki be bokai iradi, “E, ngau bokai! Tago iboadu mra-kaming kaiboang ono kana ngaedi uememaki nge inanga ka udoki!”

12

Uma Nanaring Odio Tonanga Ipura
(Mat 21:33-46; Luk 20:9-19)

1 Kodeka makara be Iesus itaguraki be pile ono tonanga-la ane be iraradi, “Tamoata teke uma tekena-lo ‘uain’ ipuruki be iaringi. Uma ilona-lo nge kaba ono ‘uain’ kalingo pisaka ipurapura nge tekedi iemaki. Be bazarua rakebuli teke ono tamoata narinari dasukoaki kana nge teke ikeli. Kana ngaedi iemaki-doi, kodeka tamoata alu uma ngae iandi be damalipilipitaki be danarinaringi kana. Be ngai itui be kasau kaba tekedia-lo ilako.
2 Ambe ‘uain’ patudi dinoka nge uma marau malipilipi kana teke inepi be ialale be ‘uain’ kalingodi kana alu ngabagani kana.
3 Ata bong uma-marau malipilipi kana ilako nge tamoata uma dimalipilipitaki nge ditaguraki be didokitagaki be dipaliti be kababe kalingona-ba dinepi be imule.
4 Kabana-ma ka uma marau malipilipi kana takaia inepi be ilako. Ilako nge uma malipilipitaki ditaguraki nge pangana-nao diuni be maia mata-lo dibasaki.
5 Kabana-ma ka malipilipi taka inepi. Ngaeni nge kodeka diumoatei. Kokoko-ramoia inepinepidi be dilakolako. Alu diumoatedi be alu dipalitidia-ramoba.
6 “Kodeka alaurituka nge tamoata tekena-la isoaki. Ambe ne natu irerereretakia-tina-la ka isoaki bokana inepi. Uma-marau ne ilona-lo nge bokai ipile, ‘Natu-gu masa damuaki.’
7 Ata bong uma-marau natu ngae ilakopura be dite nge bokai dipile, ‘Nge natuna-tina ka maka! Aria! Taumoatei! Ngai ka alauri tama kana ne moarunga ngadoki be nganemdi kana! Taumoatei masa alauri kana ne moarunga neda tadoki.’
8 Kodeka ditaguraki be diumoatei be eluku ‘uain’ uma muri dirokakalako.”
9 Kodeka Iesus itaguraki be bokai itegi, “Ilo-ming ba dipile? Uma-marau masa rakana ngaemaki? Ngai masa ngalako be tamoata uma dimalipilipitaki ngaedi nge ngaumoatedi be ‘uain’ uma ngae ngadoki be tamoata takadi ngandi be damalipilipitaki be danarinaringi.
10 Kam ambe Nanaranga pilenga ngaedi kaleze be kakauataki! Nanaranga bokai ipile, ‘Ariri maka pera kelikeli disegeaki ka pera kaiboang ne.
11 Tanepoa ka kana ngae iemaki! Tea nge diuia-tina!’ ” *

* **12:11:** Sam 118:22-23

12 Iuda tamoata bibia nedi pile ono tonanga ngaedi dilongo nge dikaua nge di ka
Iesus odio itonanga. Bokaibe zala dilelei be ono Iesus uaura-lo danangai kana. Ata
tamoata be aine moarunga dimatakuridi. Bokaibe dipereki be dialale.

'Tagisi' Tegiaka Ipura
(Mat 22:15-22; Luk 20:20-26)

13 Alauri nge Parasi alu be Erot tamoata ne alu dinepidi be Iesus ne pilenga
datagadiani be datoi kana be dipura.
14 Kodeka dilako be Iesus bokai ditegi, " 'Tisa!' Keka kikaua kaiko pile kalingodia-
la ka kupilepile. Kaiko tago oasa bagaiam kata be masa tamoata-la teke pilenga
gotagatagadi. Tamoata bakarairai kaoa nge kaiko tagona-tina kuilo-bukubukutakidi.
Ata pile kalingodi ane be Nanaranga mata ne kusulesuletaki. Gora-kama! Mata neda
disumoala ki tago, iboadu Rom 'Sisa' nedi 'tagisi' taniani?
15 'Tagisi' tazazazai ki moaki tazazazai?"

Ata Iesus ambe pile ono bolinga nedi ngaedi ikauataki. Bokaibe bokai iradi, "Bakara
ka kabolebolesa be tegi neming katunga mpakai be kama-uaura kana? 'Mone siliua'
teke kamaeluaki be mte."
16 Kodeka 'mone siliua' teke dieluakani be itegidi, "Nge naita anunuka be ara ka
maka 'mone'o dieno?"
Be di dikatu be dipile, " 'Sisa'."
17 Be Iesus bokai iradi, "Bokai nge 'Sisa' kana ne nge 'Sisa' kamaniani, be Nanaranga
kana ne nge Nanaranga kamaniani."

Iesus pilenga ngaedi dilongo nge dipitilaki-tina. (Ilodi dipile ngai tago iboadu tegi
nedi ngae nge ngakatungia-uia.)

Mate-lo Be Marang Tegiaka Ipura
(Mat 22:23-33; Luk 20:27-40)

18 Kodeka Sadiusi alu dipura be Iesus dategi kana. Di sulengadia-lo nge dipile
matemate tago iboadu damarang. Bokaibe Iesus bokai ditegi,
19 " 'Tisa!' Moses bokai igere-kita: Tamoata teke iroti be natu tagona-la teke
ipura be imate nge tari ngataguraki be toka nare ngauati be toka imate nge natu
ngapurakidiani.
20 Taritokatoka lima-rua disoaki. Labalabatuka aine teke iuati, ata natu tago-la be
imate.
21 Tari muri tagaia nge aine ngae iuati, ata natu tago teke dipurakiaru be moane
imate. Taritokadi tolia nge bokai imuzi be.
22 Diato lima-rua nge aine-doi teke diuatiato. Ata natu tago teke dipurakiato.
Alaurituka nge aine imate.
23 Bong biabia alauri ngapura be tamoata matedi damarang kananao masa aine ngae
naita roa? Maka ma taritokatoka ngaedi nge aine-doi ngae diuati."
24 Kodeka Iesus bokai iradi, "Pile ngaradi kapakadi! Maka ma Nanaranga 'Buku' ne
labudi ki kaiboang ne tago kakauataki.
25 Alauri matemate moarunga damarang masa 'enzel' lang anua-lonalona bokana
dasukoaki. Tago masa darotiroti ki roti kana be eluakadi dapurapura.
26 Kam kapile matemate tago iboadu damarang nge ngau bokai mra-kaming kana:
Moses 'Buku' nena-lo egedi maka singaba ipurupururui, ata singaba tago ialololo nge
kalezetaki be kakauataki ki tago? Makara nge Nanaranga Moses bokai irai, 'Ngau
Abaram Nanaranga ne, be Aisak Nanaranga ne, be Zekop Nanaranga ne.'
27 Bokaibe ngai nge moauriuri-la sukoaki Nanaranga nedi. Tago matemate Na-
naranga nedi. Bokaibe pilenga-ming ngaedi nge kapakadia-tina."

Mata Nangata Ka Ara Biabiatuka
(Mat 22:34-40; Luk 10:25-28)

28 Tamoata Moses Mata ne disulesuletaki nge teke bokai maradi isoaki be Iesus Sadiusi zaiza dipilepile be ilongo. Kaba bokai ita Iesus Sadiusi tegi nedi ikatungia-uia nge ilako be Iesus bokai itegi, “Nanaranga mata ne moarunga maradi nge nangata ka ara biabiatuka?”
29 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Nanaranga mata ne ngae ka ara biabiatuka, ‘Israel! Kamalongo! Nanaranga neda Tanepoa ka rube Tanepoa!
30 Nanaranga nem Tanepoa nge ilom ere-moarungana-lo, mariabakam ere-moarungana-lo, ilo lelenaka nem ere-moarungana-lo, be kaiboang nem ere-moarungadia-lo be gorerereretaki.’ *
31 Ngae ruaia nge bokai: ‘Tamoata takaia gorerereretaki nem-la kurerereretakiko bokana.’ * Mata takaia tago ieno mata ruoti ngae-diaru iuasadi. Mata-la rua ngaedi ka Nanaranga mata ne moarunga diuasadi.”
32 Kodeka tamoata ngae Iesus bokai irai, “ ‘Tisa!’ Kupile-tina uia! Tanepoa-la rube ka Nanaranga. Takaia tago. Ngaia-la rube!
33 Bokaibe tamoata moarunga nge ilodi ere-moarungadia-lo, ilo lelenaka nedi ere-moarungadia-lo be kaiboang nedi ere-moarungadia-lo be Nanaranga darerereretaki. Be tamoata takadi darerereretakidi nedia-la direrereretaki bokana. Mata-la rua ngae-diaru ka ara-diaru bibiatuka. Ngado moamoapoatopoato be kana takadi tabataba bokana Nanaranga ania ipurapura nge kanaba. Mata rua ngaedi ka tabataba moarunga diuasadi.”
34 Iesus tamoata ngae ilongori pile ikatu uia nge bokai irai, “Bong ono Nanaranga ngatanepoa kanana-lo nge tago kasau-tina ka kusoaki!” Makara be alauri nge tamoata tago teke kababe Iesus itegi.

Kristus Tegiaka Ipura
(Mat 22:41-46; Luk 20:41-44)

35 Iesus Nanaranga pera nena-lo isoaki be tamoata be aine isulesuledi nge bokai itegidi, “Tamoata Moses Mata ne disulesuletaki dipile Kristus * nge Debiti natu! Nge masa baituka be bokai?
36 Maka ma Debiti nena-la be Oli Spirit kaiboang nena-lo be mangata bokai ipile,
‘Nanaranga Tanepoa itaguraki be Tanepoa negu bokai irai: Makare kaba aradi bibiatuka oanagu-o gosoaki, nibe erekei nem mduaposakidi be ae salangaka nem bokana aem babadi erumadi mnangadi.’ ” *
37 Debiti nena-la be ne natu kaba Tanepoa kana ikilai. Nge masa baituka be Kristus kababe alauri Debiti labu-nao ngapura?”
Tamoata be aine dum bibia makara isoaki Iesus pilenga dilongo nge direre-tina.

Iesus Tamoata Moses Mata Ne Disulesuletaki Ibalakidi
(Mat 23:1-36; Luk 11:37-54; 20:45-47)

38 Iesus tamoata be aine isulesuledi nge bokai ipile, “Tamoata Moses Mata ne disule-suletaki kamamatakuakidia-tina uia! Di masa dangazim uia be lili-be-matao dalalale. Be bong malala-lo dialalale nge direrere tamoata be aine takadi di damuamuakidi.
39 Pera ono serereinga-lo nge aro-tina-lo soaki direrere. Moanako bibia-lo nge kaba irakingadia-lo soaki direrere-tina.
40 Narenare dibobolesidi be kana nedi pera kandia-lo nge didokidokiledi. Be ono-ba muzingadi goalakingadi dazumzumkaki kana nge rabo nedi diaka-sasalagati. Bokainaina masa suru bibia-tina dadoki!”

---

* **12:30:** Diut 6:4-5 * **12:31:** Leb 19:19 * **12:35:** Mesaia * **12:36:** Sam 110:1

Narenare Teke Tabataba Ne (Luk 21:1-4)

41 Iesus makara ‘mone’ nangalakonga sakenao isoaki nge tamoata be aine dipu-
rapura be ‘tagisi’ Nanaranga pera nena-lonalona nge dinanganangalako be itetedi.
Tamoata kana nedi kokoko nge ‘mone’ kokoko-la be dinangalako.
42 Ata narenare teke kana ne tagotago ipura nge ‘mone’ mukumukudi daradaradi
rua inangalako. ‘Mone’ ngae-diaru kaiboang nedi nge disiki-tina, ‘toea’ teke bokana.
43 Kodeka Iesus tagataga ne ikiladi be bokai iradi, “Moimoi ka ura-kaming! Aine
ngae ‘mone’ inangalako nge moarunga ‘mone’ nangangadi iuasadi.
44 Di moarunga nge ‘mone’ nedi enobangadia-ba ka dinangalako. Egedi takadi nedi
dieno. Ata narenare ngae ‘mone’ ne surikakadi ono kangkang zazanga dienoni ka
inangalako. Moimoi kana ne tagotago-tina, ata ‘mone’ ne surikakadi ono ngasoaki
kana nge ka inangalako.”

13

Iesus Nanaranga Pera Ne Gamana Irangaki (Mat 24:1-2; Luk 21:5-6)

1 Iesus ambe Nanaranga pera ne ipepereki nge tagataga ne teke Nanaranga pera
ne kailo itunuri be bokai ipile, “ ‘Tisa!’ Goita! Pera kailo keliadi dileuakia-tina! Patu
uarikadia-tina ane ka dikeli.”
2 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Pera bibia moarunga maka kaita? Tago teke masa
nena-la bokana ngatuitui. Patu ono keliadi dipura masa tago teke kabana-lo ngaeno.
Moarunga masa gamanadi dapura be dagalalai!”

Sururu Bibia-tina Masa Dapura (Mat 24:3-14; Luk 21:7-19)

3 Olib buku nge Nanaranga pera ne ege takaianao ka ieno. Bokaibe Iesus Nanaranga
pera ne ipereki nge makara Olib buku-nao ilako. Makara isoaki be Pita, Zems, Zon be
Endru rubediato dipurato be ditegiato,
4 “Gorakama! Masa aira be kana ngaedi dapura? Masa rakana teke ngapura be ono
kaua ngapura kana ngaedi ambe emakadi dapura be dakalingo kana?”
5 Be Iesus ikatu be bokai iradi, “Kaba kamaitaita uia! Tamoata teke ngabolesi-kaming
takana!
6 Tamoata kokoko masa aragu-o daboli be dapura be masa bokai dapile, ‘Ngau ka
ngai.’ Be masa tamoata kokoko-tina dabolesidi be dabaga-uiadi.
7 Koai bibia masa kamalolongori. Be alu masa rukudia-ba kamalongolongoraki. Ata
moaki ilo-ming dibuku. Kana bokainaina masa dapura mua noko. Ata bong ono
manubunga masa noko ngapura.
8 Ungguma alu masa dataguraki be ungguma takadi zaiza daeung. Anuatanepoa
alu gadagada nedi zaiza masa dataguraki be anuatanepoa takadi gadagada nedi zaiza
daundi. Rike masa ege-ege dapurapura. Tole bibia masa dapurapura. Kana ngaedi
nge sururu matamatanatuka aine nganekineki be dapurani bokana kaoa.
9 “Kam neming-la kaba kamaitaita uia! Masa dauauri-kaming be giriki adoadoraki
arodi datuiraki-kaming. Be pera ono serereinga-lo be rautotoki-kaming dapura. Ngau
kanabe masa tamoata bibia aradi otioti be anuatanepoa arodi kamatui. Bokai masa
kam mata-ita bokana be Pile Uia mangata kamarangakadi.
10 Ata Pile Uia ngae nge ungguma moarunga-lo rangaka ngapura noko bong on
manubunga ngapura.
11 Bong diuauri-kaming be giriki adoadoraki arodi dituiraki-kaming nge moaki ilo-
ming dibuku-ba mua masa bakara kamapile. Bong ngaradi-o be pile ania-ming dipura

nge ramoramo kamapile-lako. Nge tago kam ka kamapile kana. Pile kamapile kana nge Oli Spirit ka ngang-kaming be kamapile kana.
12 “Tamoata alu masa taritokadia-tina dadoki be erekei luma-dio danangadi be masa daumoatedi. Be kamoang masa natudi bokai dabasakidi. Be natu masa dataguraki be tinadi be tamadi daerekeidi be dadokidi be tamoata takadi luma-dio danangadi be daumoatedi.
13 Tamoata moarunga masa ngau kanabe dasegeaki-kaming! Ata tamoata ikaiboang be isoaki-la nibe ilako manubunga-nao masa uketa ngapura.”

Kana Goalakana-tina (Mat 24:15-28; Luk 21:20-24)

14 “Kana goalakana-tina anua gagamang * masa kaba tago ngatuitui kanana-lo ngatuitui be kamate.” [Tamoata naita pile ngaedi ileze nge labudi ngakaua-tina uia.] “Bong ngaradia-lo masa tamoata Zudea kaba-lo disoaki nge dairatu be buku kaba-lo dalako.
15 Tamoata pera kana aro isoaki nge moaki pera-lo isili be kana ne teke idoki.
16 Tamoata uma-lo isoaki nge moaki imule be kusi-sili ne ibagai.
17 Aine tinetine be aine isi natu diarururungdi nge dimakadoma-tina!
18 Nanaranga kamaraboi be kana ngaedi nge moaki aoara bong-lo dipura.
19 Sururu bong ngaedia-lonalona nge dalaba-tina kana. Toira Nanaranga lang be kateka iemaki be imai kaituka nge sururu bokainaina tago teke ipura. Sururu ngaedi dagoala-tina kana. Be alauri masa sururu bokainaina tago teke kababe ngapura.
20 Ata Tanepoa ambe amaridi salagatikadi ono kana goalakadi ngaedi dapura kana nge iaka-tukuradi. Tago ngaka-tukuradi bokana nge ambe tago teke moauriuri ngasoaki. Nanaranga ambe tamoata ne inangadi be idokidi be disoaki. Bokaibe di kanabe bong ngaedi iaka-tukuradi.
21 “Bong ngaradia-lo be tamoata teke ira-kaming, ‘Kamate! Kristus * makare isoaki’ ki ngapile ‘Kristus ene isoaki’ nge moakina-tina pilenga kalongo be lama kaunani.
22 Kristus bolingadi ratadi be ‘propet’ bolingadi ratadi masa dapura be Nanaranga tamoata ne inangadi be disoaki nge dabobolesidi. Masa kilala kaiboangdi be kilala Nanaranga-la iboadu ngaemaki nge kokoko-tina daemaki be ono dabolesidi. Iboadu-tina dabolesidi be dabaga-uiadi, ata tago iboadu.
23 Kaba kamaitaita-tina uia! Kana ngaedi isi tagona-la dipura be ngau urakaming-ba mua.

Tamoata Natu Mulenga (Mat 24:29-31; Luk 21:25-28)

24 “Bong goalakadi ngaedi muridi masa
‘amari ngaoabubu be kalea masa tago ngamalamalama.
25 Goai masa lang-lo be dasapasi be kaiboang moarunga makatabala lang-lo dieno nge
damoakusu-ramo.’ (Ais 13:10; 34:4)
26 “Kodeka bong ngaradia-lo masa tamoata be aine moarunga Tamoata Natu ngapurapura be date. Masa oaru-o ngasoaki be ngapura. Be masa kaiboang ne ono tanepoanga, be kaiboang be malama ne zaiza be ngapura.
27 Be masa ‘enzel’ ne nganepidi be kateka ege oati-lo dalako be tamoata ne ambe Nanaranga inangadi be disoaki nge dabagadi. Masa kateka ege takaianao be dabagabagadi nibe dalako ege takaianao darokasapangaki.

Kai Ara ‘Pig’ Ono Tonanga Doki Ngapura (Mat 24:32-35; Luk 21:29-33)

---

* **13:14:** Dan 9:27 * **13:21:** Mesaia

28 “Kai ara ‘pig’ kamate be ono tonanga kamadoki. Sapara dikarai be kauneunedi
uia dipura nge ambe kamakaua kana nge amari bong ka dapura kana.
29 Bokainatuka-la, alauri kaba bokai kaita nge ambe kamakaua kana ngaedi ambe
disaringa be babaduadua kanaming-lo dieno.
30 Moimoi ka ura-kaming! Tamoata bong ngaedia-lonalona masa tagona-la damate
be kana ngaedi dapura.
31 Lang be kateka masa damanubu, ata pilengagu tagona-tina iboadu damanubu.

Bong Nangata Be Amari Nangata Nge Tago Teke Ikaua
(Mat 24:36-44)

32 “Tamoata tago teke bong ngae ki amari siriki ngae ikauataki. ‘Enzel’ lang anua-lo
tago dikaua. Tamoata Natu tago ikaua. Tamagu-la ka ikaua.
33 Kamanarinari-tina uia be kamasukoaki. Kaba kamaitaita-tina uia! Bong ono kana
ngaedi dapura kana nge tago kakaua.
34 Kana ngaedi nge tamoata teke pera kana ipereki be masaua-lo ilako bokana.
Ngalale kana nge malipilipi kana inangadi be malipi kana daememakini kana. Malipi
nge nem-nem be iandi be diememaki. Tamoata babaduadua inarinaringi nge irai be
nganarinari-tina uia be kaba ngaitaita.
35 Bokaibe kamanarinari uia be kaba kamaitaita uia! Tago kakaua bong nangatanao
masa pera-marau ngamule. Masa rairaituka, ki oabubu lukanganao, ki mang-o, ki
anua ngazamazama ka ngamule.
36 Puranga tago kakauataki be oaikiki-tina ipura nge moaki kaeno be ite-kaming.
37 Pile ngaedi ura-kaming nge tamoata be aine moarunga ka uradi: ‘Kaba kamaitaita
uia!’ ”

14

Iesus Dirabataki
(Mat 26:1-5; Luk 22:1-2; Zon 11:45-53)

1 Amaridi rua muridi nge Iuda moanako nedi bibia rua Pasoba be ‘Bereti’ Bababadi
dapura kana. Tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi be tamoata Moses Mata
ne disulesuletaki nge zala dilelelei be komanga-lo be Iesus dauauri be daumoatei kana.
2 Tamoata ngaedi bokai dipile, “Moaki moanako bibia ngaedia-lo be tauauri. Nge
masa tamoata daebulo be eung teke damarangaki takana!”

Iesus Betani Anua-lo Be Burenga Ipura
(Mat 26:6-13; Zon 12:1-8)

3 Bong ngaradia-lo nge Iesus Betani-lo isoaki, tamoata kikiri dokia ara Saimon pera
kanana-lo. Makara isoaki be imoanakonako nge aine teke bureng-dang teke boau
oarika nge bulo tekena-lo idoki be ipura. Bureng ngae nge kai ara ‘nad’ oti ka emaka
ipura, be zazaia nge atabala-tina. Kodeka aine ngae bureng ngae iuasari be Iesus
pangana-nao isuburakaria.
4 Tamoata alu makara disoaki be kaba bokai dita nge ilodi dira be nedia-la bokai
dipile, “Bakara be bureng uarika nge bizagama-naba ipura?
5 Bureng ngae iboadu ono ‘mone’ biabia * tadoki be tamoata kana nedi tagotago
tandi.” Be tamoata ngaedi ditaguraki be aine ngae diauaia-tina.
6 Ata Iesus bokai ipile, “Aine ngae kamalikitakini! Bakara ka kailo-bukui? Ngai kana
kulanglang-tina ka iemakana.
7 Tamoata kana nedi tagotago masa izamaizama sakemingo dasukoaki. Be bong
nangatanao kamadumadi kana karere nge kamadumadi kana! Ata ngau masa tago
sakeming-lanao msukoaki.

---

* **14:5:** Barasi teke zazanga bokana.

8 Aine ngae duma ne surika ka ono idumaia. Ngai imuasoadi be bureng oguo
isuburakaria be ono ikalukanaka be kumrakagu ngapura kana.
9 Moimoi ka ura-kaming! Ege-ege kateka ngaenao Pile Uia ngae disulesuletaki masa
aine ngae muzinga ngaedi nge dararangaki. Be masa muzinga ngaedi kanabe ilodi
daniani."

Iudas Isumoala Masa Iesus Erekei Luma-dio Nganangai
(Mat 26:14-16; Luk 22:3-6)

10 Kodeka Iesus tagataga ne kulemoa-be-rua teke ara Iudas Iskariot nge itaguraki be
tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadia-lo ilako be Iesus ngadoki be luma-dio
nganangai kana.
11 Tamoata ngaedi Iudas pilenga dilongo nge direre-tina be dirai masa alauri 'mone'
oti dazazai. Makara be Iudas zala ilelelei masa bong nangatanao zala iauia ngapurani
be Iesus ngadoki be luma-dio nganangai kana.

Kana Ono 'Pasoba' Kania Ngapura Kana Adorakadi Dipura
(Mat 26:17-25; Luk 22:7-14, 21-23; Zon 13:21-30)

12 Amari muamuatuka ono moanako ara 'Bereti' Bababadi emaka ipurapurao nge
tagataga ne Iesus bokai ditegi, "Inanga galako be kana gadoraki be ono 'Pasoba' takani
kana kurere?" Maka ma bong ngaedia-lo ka 'sipisipi' ono 'Pasoba' kania ipurapura nge
diumoatemoatedi.
13 Bokaibe tagataga ne rua inepi-diaru be bokainatuka ira-diaru, "Ierusalem ka-
malakoru. Makara masa tamoata teke dang boadi ibazibazi nge ngate-kamingru.
Kamatagaiaru
14 be pera isililako kanana-lo nge kamalakoru be pera-marau bokai kamaraiaru,
'Tisa' bokai ipile, 'Pera ege ono lou dokinga negu inanga ieno be ono tagataga negu
zaiza 'Pasoba' gakani?'
15 Be ngai masa pera ilo biabia atabalabala teke ngarangaka-kamingru. Kaba ono
soakinga be bagi ono moanakonga nge ambe adorakadi dipura be dieno. Kana makara
kamamoataungakiru be masa makara tamoanako."
16 Kodeka tagataga rua nge dialaleru. Dialale-ru nge Iesus-la kana irangaki bokana
dita-ru. Be kana ono 'Pasoba' dakani kana nge diadorakiru.
17 Ambe rairaituka nge Iesus tagataga ne kulemoa-be-rua zaiza be kaba ono
damoanako kanana-lo dilako.
18 Disoakiria bagi ono moanakonga-lo be dimoanakonako nge Iesus tagataga ne
bokai iradi, "Moimoi ka ura-kaming! Tekem masa erekei luma-dio gonangaia.
Tamoata ngae makare kimoanakonako-buduru."
19 Tagataga ne pile bokai dilongo nge ilodi dibuku be teke-teke ditegitegi, "Masa ngau
ki?"
20 Makara nge Iesus bokai iradi, "Kam ma kulemoa-be-rua mara-ming ka teke masa
erekei lumadi-o gonangaia. Tamoata-ma maka 'bereti' kana idoki be ngau keru tabira-
lo kinangalako-budurua-re!
21 Moimoina-tina Tamoata Natu masa Nanaranga-la 'Buku' ne ipile bokana be
ngamate. Ata tamoata maka Tamoata Natu erekei luma-di inangai nge imakadoma-
tina! Bai-tina-ma ka tina inekiaki!"

Tanepoa Moanako Ne
(Mat 26:26-30; Luk 22:15-20; 1 Kor 11:23-25)

22 Bong dimoanakonako nge Iesus 'bereti' teke idoki be Nanaranga iperui be ikotoi
be tagataga ne iandi be bokai iradi, "Kamadoki be kamakani. Ngae nge negu tamoata-
gu."
23 Dimoanako-doi kodeka 'uain' sema tekena-lo idoki be Nanaranga iperui be iandi
be dising.

24 Be bokai iradi, “Ngae nge negu daraka-gu. Darakagu ngaedi ane ka Nanaranga
taoa ne oauoau tamoata moarunga zaiza iemakadi. Tamoata be aine kokoko-tina
kanabe darakagu suburakadi dapura kana.
25 Moimoina-tina ka ura-kaming! Tagona-tina iboadu ‘uain’ damaka kaba msing
nibe ngalako bong ono Nanaranga ngatanepoa kanana-lo be masa ‘uain’ oauoau
msing.”
26 Kodeka rang teke dimoasi be Olib buku-nao dilako.

Iesus Ipile Pita Masa Ngaolitaki
(Mat 26:31-35; Luk 22:31-34; Zon 13:36-38)

27 Makara be Iesus bokai iradi, “Kam moarunga masa kamairatu be kamapereka!
Nanaranga ‘Buku’ nena-lo bokai digere,
‘Ngau masa ‘sipisipi’ akolakola mpaliti be ‘sipisipi’ dairatu.’ (Zek 13:7)
28 “Ata mate-lo be marang masa aro-ming mua be Galili-lo msoaki.”
29 Iesus bokai ipile nge Pita ikatu be bokai irai, “Moarunga masa dairatu. Ngau
tagona-tina iboadu miratuiko!”
30 Kodeka Iesus itaguraki be Pita bokai irai, “Pita! Moimoi ka uraiko! Kaituka
oabubu ngaena-lo masa mang tagona-la bong rua ngakatararaua be kaiko masa bong
toli gopile tago kukauataka!”
31 Ata Pita ikai-tina be bokai ipile, “Iboadu tamate-buduru, ata ngau tagona-tina
iboadu mpile tago ukauatakiko!”
Be tagataga ne takadi nge bokaina-doi dipile.

Iesus Uma Ara Getsemani-lo Be Irabo
(Mat 26:36-46; Luk 22:39-46)

32 Kodeka dialale be kaba aradi Getsemani-lo dipura. Makara nge Iesus tagataga ne
bokai iradi, “Bokai kamasoaki be mlako be mrabo.”
33 Kodeka itaguraki be Pita, Zems be Zon ibagadiato be dialale-buduto. Iesus nge ilo
inodo-tina be ilo ibuku-ramoi.
34 Be bokai ipile, “Ilogu inodo-tina be ambe saringatuka mate bokana kana. Bokai
kamasoakito be kaba kamaitaita-to!”
35 Kodeka mukuna-la ilako be kateka-o itapuloria be irabo, iboadu-tina nge bong
ngaedi ono sururu ngadoki kana nge moaki sesu ono didauraki. Dalako-ba.
36 Kodeka bokai ipile, “Tama-gu. Negu Tamagu, kaiko kuboadu kana moarunga
goemaki. Sururu ngaedi godokilea. Ata moaki rerengagu kutagadi. Kaiko-la rerengam
gotagadi.”
37 Bokai irabo be imule nge tagataga ne itedi ambe dienosoa. Be itaguraki be Pita
bokai irai, “Saimon, kaiko kueno ki? Tago iboadu amari siriki ne tekena-la bokana
gonari be gosoaki ki?”
38 Kodeka bokai ira-diato, “Kaba kamaitaita uia! Kamaraborabo be masa toitoi tago
teke ngatoi-kaming. Moimoi ilogu isumoala, ata kusi-gu imangongo-tina.”
39 Iesus bokai ipile be kaba ialale be enumua-la irabo bokana irabo.
40 Kabana-ma ka imule be tagataga ne itediato nge dienosoa-tinato. Mata-diato nge
dimoatubu-tina, be tago dikauato masa baituka daraiato.
41 Alauri Iesus bong tolia imule nge bokai ira-diato, “Kam isi kamanaua be kaeno!
Eno iboadu! Kaba kamaita! Tamoata Natu ambe muzigoala ememaki luma-dio
dinangai.
42 Kamatui be talale. Kamate! Tamoata erekei luma-dio nganangaia kana ambe
ipura.”

Iesus Uaura Ipura
(Mat 26:47-56; Luk 22:47-53; Zon 18:3-12)

43 Iesus isi ipilepile-la be tagataga ne kulemoa-be-rua teke ara Iudas ipura. Tamoata
dum biabia teke nge asi ono eunga be meng dibazi be Iudas muri ditagatagai. Tamoata
Nanaranga ditabatabai dimuamuadi, tamoata Moses Mata ne disulesuletaki be Iuda
tamoata nedi bibia ka dinepidi be dipura.
44 Iudas enumua be tamoata ditagai nge bokai iradi, “Tamoata uaroki nge ngai!
Kamauauri be kamabagai!”
45 Bokaibe bong Iudas ipura nge oaikiki-tina ilako be Iesus bokai irai, “ ‘Tisa,’ ” be
iaroki.
46 Tamoata Iudas ditagai kaba bokai dita nge ditaguraki be Iesus didokimatei be
diuauri.
47 Makara nge Iesus tagataga ne teke saringa bokai ituitui asi ne idoki be tamoata
ngaedi teke kungi izamtotokani. Tamoata kungi izamtotokani nge tamoata Nanaranga
ditabatabai biabiatuka nedi malipilipi kana kata.
48 Kodeka Iesus itaguraki be bokai iradi, “Ngau eung kata marangaki kana ka asi ono
eunga be meng kadoki be kapura be kauaura?
49 Izamaizama sakemingo usukoaki be Nanaranga pera nena-lo be usulesule-kaming
nge tago kadoka be kauaura! Ata nge ono pile Nanaranga ‘Buku’ nena-lo dieno nge
emakadi dapura be dakalingo kana ka bokai kamuzi!”
50 Makara be tagataga ne diratu be dipereki.
51 Tamoata amuna teke nge kusi ne tekena-la manipi oaoaoa iokori be Iesus itagai.
Makara nge tamoata Iudas ditagai ditaguraki be dadokitagaki kana,
52 ata iratu. Iratu-ratu nge kusi ne itarube be nemoalala-ba iratu.

Iesus Iuda Tamoata Nedi Bibia Arodi Itui
(Mat 26:57-68; Luk 22:54-55, 63-71; Zon 18:13-14, 19-24)

53 Kodeka Iesus dibagai be tamoata Nanaranga ditabatabai biabiatuka nedi pera
kanana-lo dilakuaki. Be tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi moarunga, Iuda
tamoata nedi bibia be tamoata Moses Mata ne disulesuletaki nge dipura be dikabuni.
54 Pita nge ne lauaba-nao be itagatagadi. Be ilako tamoata Nanaranga ditabatabai
biabiatuka nedi pera kana ari-dialo isili. Makara nge tamoata pera dinarinaringi zaiza
isoaki be eoa iboatoboato.
55 Kodeka tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi, be Iuda tamoata nedi
bibia ‘Kansolo’ nedi-o disoaki moarunga nge tamoata alu dikiladi be Iesus-o giriki
danangalako be daumoatei kana. Ata giriki tago teke diteani.
56 Tamoata kokoko-tina boli pile ono dinangalako, ata pile nem-nem be diemaki be
tago tekedi suridi tekedi.
57 Kodeka tamoata alu ditui be boli pile tekedi Iesus ono dinangalako be bokai dipile,
58 “Keka Iesus kilongori bokai ipile-ra Nanaranga pera ne tamoata dikeli nge
ngagamani be amaridi toli ilodia-lo be takaia tamoata tago dikeli nge nganaguraki.”
59 Ata tamoata ngaedi nge pile nem-nem be diemaki. Pile nedi labudi tago tekedia-
doi.
60 Kodeka tamoata Nanaranga ditabatabai biabiatuka nedi arodi ituirake be Iesus
bokai itegi, “Pilengadi gokatu ki tago? Rakana pile kaoa ka omo diununglako?”
61 Ata Iesus imoadubulae-ba be pilengadi tago sesu ikatu. Makara nge tamoata
biabia ngae kaba itegi, “Kaiko Kristus, Nanaranga rakeaka ipurapura Natu ki tago?”
62 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “E! Ngau-ma. Tamoata Natu masa Nanaranga
Kaiboangina-tina luma oana-nao † ngasoaki be kamate. Be masa oaru lang anua-
lonalona odio ngasoaki be ngapura.”

† **14:62:** Kaba ngaedi nge aradi bibiatuka.

63 Iesus bokai ipile nge tamoata Nanaranga ditabatabai biabiatuka nedi itaguraki be
kusi-sili ne sasalaga idoki-sare be bokai ipile, “Tamoata kaba moaki teke takilai be pile
ono inangalako!
64 Kam moarunga ambe kalongo-doi! Nanaranga ono imanai. Ilo-ming ba dipile?”
Kodeka moarunga makara disoaki nge pile ono dinangalako be dipile umoatea
ngapura.
65 Kodeka tamoata alu ditaguraki be dimoangori. Be kusi mapala teke didoki be
mata ono disuku be luma-di dikinglulu be diuni be bokai dipile, “Pile mumuakadi alu
gopile naita ka iungko!” Kodeka tamoata pera dinarinaringi nge ditaguraki be dibagai
be dapaliti.

Pita Iaoli Be Ipile Iesus Tago Ikauataki
(Mat 26:69-75; Luk 22:56-62; Zon 18:15-18, 25-27)

66 Pita nge isi eruma pera ari-dialo isoaki. Makara isoaki nge aine teke tamoata
Nanaranga ditabatabai biabiatuka nedi imalipilipini nge ipura.
67 Be bong aine ngae Pita eoa iboatoboato be ite nge idedeia-uia be bokai irai, “Kaiko
be! Nasaret tamoata Iesus kam-ru kalalale-buduru.”
68 Ata Pita ikatu be bokai ipile, “Ngau tago ukaua! Ilogu tagona-tina ikaua rakana
kata ka kurangarangaki!” Be itui be zala aoa-nalo ilako. Makara nge mang teke
ikatararaua.
69 Kabana-ma ka aine malipilipi ngae Pita ite be tamoata makara dituitui nge bokai
iradi, “Tamoata ngae nge di kata!”
70 Ata Pita kaba iaoli. Alauri nge tamoata makara dituitui ditaguraki be Pita bokai
dirai, “Moimoina-tina be kaiko di kata! Kaiko Galili tamoata kata!”
71 Makara nge itaguraki be nena-la ingesuaki be pile tago tototo ane be bokai
ipile, “Nanaranga iboadu sururu bibia-tina ngana! Moimoina-tina ka upile tamoata
karangarangaki nge tagona-tina ukauataki.”
72 Pita bokai ipile nge mang bong ruaia ikatararaua. Makara nge Pita Iesus pilenga
ilo iandi. Iesus Pita bokai irai, “Mang tagona-la bong rua ngakatararaua be masa kaiko
bong toli gopile tago kukauataka.” Bokaibe Pita tang kana-tina-biabia iemaki.

15

Iesus Pailot Aro Itui
(Mat 27:1-2, 11-14; Luk 23:1-5; Zon 18:28-38)

1 Izama nge oabuna-tina be tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi, tamoata
Moses Mata ne disulesuletaki, Iuda tamoata nedi bibia, be Iuda tamoata nedi bibia
‘Kansolo’ nedia-lo disoaki nge dipura be pile dipali be Iesus diuauri be dieluaki Pailot-
lo.
2 Kodeka Pailot itaguraki be Iesus bokai itegi, “Kaiko Iuda anuatanepoa nedi?”
Be Iesus pilenga ikatu be bokai ipile, “Kaiko-la kupile bokana.”
3 Tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi nge pile moagili-moagili Iesus ono
dinangalako.
4 Kabana-ma ka Pailot bong ruaia itegi, “Bakara? Pile nem ono goiakiko kana tago
ki? Gote! Pile kokoko-tina omo diuaulako!”
5 Ata Iesus pile tago tekena-tina ikatungi. Iesus pile tago sesu ikatu nge Pailot
ipitilaki-tina be tago sesu ipile.

Dipile Be Iesus Ngamate Kana
(Mat 27:15-26; Luk 23:13-25; Zon 18:38–19:16)

6 Bong ‘Pasoba’ moanako rakeaka ipurapura barasi teke-teke ilodia-lo nge muzi
nedi teke bokai ieno: Tamoata be aine dapura kodeka tamoata uaura-lo disoaki nge
rerengadia-lo teke darangaki be Pailot ngarubetaki.

7 Bong ngaedia-lo nge tamoata teke uaura-lo isoaki, ara Barabas. Tamoata ngae nge
Iuda tamoata alu zaiza be eung biabia teke ungguma Rom diemakadi be tamoata alu
diundi be dimate.
8 Kodeka tamoata be aine dipura be barasi moarunga-lo dimuzimuzi bokana Pailot
dirai be tamoata uaura-lo disoaki nge teke ngarubetaki kana.
9 Makara be Pailot ikatu be bokai iradi, “Kam karere Iuda anuatanepoa kandi
mrubetaki be miang-kaming ki?”
10 Pailot ikaua tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi ka Iesus dinama-rataki
be ngaia-lo dieluaki.
11 Ata tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi ditaguraki be tamoata be aine
ilodi diung be dapile Barabas ngarubetaki be ngandi.
12 Bokaibe Pailot kaba itegidi, “Be tamoata ngae kam Iuda anuatanepoa kana-ming
kana kapile nge ba mbasaki?”
13 Be tamoata be aine dimere be bokai dipile, “Kai kapalapala uauau-o rokatagaka
ngapura!”
14 Be Pailot kaba itegidi, “Bakara ka? Giriki nangata iemaki?”
Ata di kodeka dipi-tina be dimere be bokai dipile, “Kai kapalapala uauau-o
rokatagaka ngapura!”
15 Be ono ilodi ngaka-uiadi kana nge Pailot itaguraki be Barabas irubetaki be iandi.
Kodeka ipile be Iesus dirautotoki be kai kapalapala uauau-o darokatagaki kana.

Koai Tamoata Iesus Ono Dimanai
(Mat 27:27-31; Zon 19:2-3)

16 Alauri nge Rom koai-bagi tamoata Iesus didoki be dilakuaki Pailot pera kana
malala-nalo disoakingaki, kodeka koai-bagi tamoata takadi dikiladi be dipura.
17 Makara be kusi-sili biabia daradara teke disiliakani be oarige ragaragadi diraule-
moang be pangana-nao dinangaria.
18 Kodeka luma-di dirorokakini be bokai dirarai, “Aram atabala-tina ngaeno, Iuda
anuatanepoa nedi!”
19 Be kai oti pangana-nao diuniuni. Kodeka dimoangori be aro tukudi-o diroka-
zokuria be diboadukuni.
20 Ono dimanai-doi kodeka kusi-sili daradara dipasikani be nena-tina disiliakani.
Kodeka dibagai be dieluaki be kai kapalapala uauau-o darokatagaki kana.

Iesus Kai Kapalapala Uauau-o Dirokatagaki
(Mat 27:32-44; Luk 23:26-43; Zon 19:17-27)

21 Zala-lo nge Sairini tamoata teke Aleksanda be Rupus tama-diaru ara Saimon dite
be diakangaoi be Iesus kai kapalapala uauau ne ibazi. Saimon nge anua sisiki-lo ka
Ierusalem ilakolako.
22 Makara be Iesus dilakuaki kaba tekedi aradi Golgota-lo. Ara ngae labu bokai,
“Tamoata pangana paki kaba ne.”
23 Makara be ‘uain’ ngesi ara ‘mir’ zaiza dibairi nge diani be ngasing kana, ata isege.
24 Kodeka kai kapalapala uauau-o dirokatagaki, be kusi ne dinege be nedi didoki.
Kusi ne dadoki kana nge guzui teke diemaki be ono dikaua kusi nangata masa naita
ngauasai be ngadoki.
25 Amari isi malala zage atata ieno, kaleti dipile ‘9 kiloki’ be Iesus kai kapalapala
uauau-o dirokatagaki.
26 Pile Iesus ono dinangalako be ono diumoatei nge bokainatuka digere, “Iuda
Anuatanepoa Kandi.”
27 Tamoata anakonako rua nge Iesus zaiza dirokatagakidi. Takaia oanana-o be takaia
ngasina-o.

28 Bokaibe pile tekedi Nanaranga ‘Buku’ nena-lo nge dikalingo, “Masa anakonako
zaiza uarea ngapura.” *
29 Tamoata be aine bokai dilakolako be dimulemule nge panganadi ditatatai be Iesus
dingengengeri be bokai dipilepile, “Ni! Nge kaiko ka Nanaranga pera ne gogamani be
amaridi toli ilodia-lo be kaba gokeli kana!
30 Ak, nem-la gouketiko be kai ngaranao be maka gobala!”
31 Be tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi be tamoata Moses Mata ne
disulesuletaki nge bokaina-doi Iesus ono dimanai be nedia-la bokai dipile, “Tamoata
takadi nge iuketidi, ata tago iboadu nena-la ngauketi!
32 Nge ka Kristus-re! Be ngai ka Iuda anuatanepoa kandi! Kai ngaranao be makare
gobala masa gateko be lama gauni!” Tamoata rua Iesus zaiza dirokatagakidi nge
bokaina-doi takadi bokana dingengeria-ru.

Iesus Imate
(Mat 27:45-56; Luk 23:44-49; Zon 19:28-30)

33 Amari malala-tina ieno nge kateka oabubu isukumi. Oabubu ieno-la nibe amari
aoa-lo ibala.
34 Ambe amari malala zage-aoa * nge Iesus ipi-tina be ikilau be bokai ipile, “Eloi,
Eloi, lema sabaktani?” Nge bokainatuka ka ipile, “Nanaranga negu! Nanaranga negu!
Bakara ka kupereka?”
35 Tamoata alu saringa dituitui be dilongori nge bokai dipile, “Kamalongo! Ilaiza
ikilakilai.”
36 Kodeka tamoata teke kusi mapala matoli idoki be ipananalako be ‘uain’ kapisana-
lo ibizari be kai teke buruna-o inangai be idokiteteki be Iesus ngani be ngasing kana,
ata bokai ipile, “Iei, abo noko! Tarapu be kaba taita noko! Baraoa Ilaiza ngapura be
ngaori!”
37 Kodeka Iesus ipi-tina be inaboaki be imate.
38 Iesus imate nge kusi biabia Nanaranga pera nena-lo itobitobi nge imasare atabala
be ibala be ilako ege rua ipura.
39 Koai-bagi pangana nedi makara Iesus kai ne aro ituitui be merenga ilongo be
baituka be imate ita nge bokai ipile, “Moimoina-tina tamoata ngae Nanaranga Natu.”
40 Aine alu nge muku kasauba ditui be kaba ditaita. Aine ngaedi teke nge Magdala
aine ara Maria. Takaia nge Maria, Zems sikisiki be Iosep tina-diaru. Be teke nge
Salome.
41 Bong Iesus Galili-lo isoaki nge aine ngaedi ka ditagatagai be didumadumai. Be
aine takadi Iesus zaiza be Ierusalem dilako-budu nge kokoko makara disoaki be.

Iesus Kumraka Ipura
(Mat 27:57-61; Luk 23:50-55; Zon 19:38-42)

42 Amari ono Iesus imate nge Iuda bong nedi ono ‘Pasoba’ Moanako dimoatau-
taungaki. Ngazama nge bong ono manauanga ‘Sabat’ kana. Ambe rairai-tuka nge
43 Arimatea tamoata ara Iosep ipura. Iuda tamoata nedi bibia maradi nge ngai ara
otioti. Ngai tamoata iauia be bong ono Nanaranga ngatanepoa kana nge irapurapungi.
Bokaibe nena-la ikaingaki be ilako Pailot aro itui be Iesus mate ikeliaki.
44 Pailot ilongo Iesus ambe imate nge ipitilaki-tina. Kodeka koai-bagi pangana nedi
ikilai be itegi Iesus ambe moimoi be enumua be imate ki?
45 Pailot koai-bagi pangana nedi ngae pilenga ilongo Iesus ambe imate nge isumoala
be Iosep itaguraki be Iesus mate nge ibagai.
46 Kodeka Iosep kusi oaoaoa teke ibagai be Iesus ioraria be kusi ngae oti ikingsukumi
be gimoa teke ilona-lo inangalako. Gimoa ngae nge patu kanabiabia teke ilona-lo ka

* **15:28:** Ais 53:12 * **15:34:** Kaleti dipile ‘3 kiloki.’

emaka ipura. Kodeka Iosep patu kanabiabia teke igegeakalako be Iesus poda aoa ono ionoti.
47 Magdala aine ara Maria be Maria, Iosep tina nge makara disoakiru be kaba ono Iesus dinangai nge ditaru.

16

Iesus Mate-lo Be Imarang
(Mat 28:1-8; Luk 24:1-12; Zon 20:1-10)

1 Bong ono manauanga ‘Sabat’ imanubu nge Magdala aine ara Maria, Salome be Maria-la taka Zems tina nge bureng be kana takadi boaudi uarikadi * dizazato be dalaleto be ono Iesus mate daburengiato kana.
2 Bokaibe izama ‘Sabat’ muri nge oabuna-tina amari ambe irakerake be Iesus poda-nalo dilakoto.
3 Zala-lo dialalaleto nge nedialanato bokai diepilei-to, “Masa naita patu biabia poda aoa ono onota ipura ngagegeaki?”
4 Ata bong dilakopurato nge patu biabia poda aoa ono onota ipura nge ambe gegeaka ipura.
5 Be poda kaka ieno be diteato bokana disilito. Disili-to nge tamoata amuna teke kusi-sili salagakoe oaoaoa isilisili nge bokai poda ege oana-nao isoaki be diteato. Diteato nge dipitilaki-tinato.
6 Makara nge tamoata ngae bokai ira-diato, “Taburi-mingto moaki dira! Ngau ukaua kamto Nasaret tamoata Iesus, kai kapalapala uauau-o rokatagaka ipura ka kaleleleato. Tago ambe maka ieno. Ambe imarang. Kaba ono dinangai maka kamaitato.
7 Kamalaleto be tagataga ne be Pita bokai kamaradi, ‘Aro-ming ngamua be Galili ngalako kana. Masa makara kamate, ne iraka-ming bokana.’ ”
8 Aine ngaediato nge pitilaki tagona-tina diuiato. Bokaibe taburi-diato nge dira-tina be reresabu zaiza be dipusikato be diratuto. Be kana ditato nge tago teke dirangakini. Taburidia-mato dira-tina!

Iesus Magdala Aine Maria Ipurakani
(Mat 28:9-10; Zon 20:11-18)

[
9 Iesus nge amari muamuatuka-lo be † oabuna-tina be mate-lo be imarang. Mate-lo be imarang nge Magdala aine ara Maria ipurakani. Aine ngae ka toira Iesus mariaba goalakadi lima-rua ilona-lo itaodi.
10 Be nge Maria ngae ka ilako be Iesus sukoaki-budu ruanga iradi. Di nge ilodi dibuku be ditangtang be disoaki.
11 Ata bong bokai dilongo Iesus ambe moauriuri isoaki be Maria ite nge lama tago diuni.
12 Alauri nge Iesus itabuli be takaiana-ba ipura be tagataga ne rua ipuraka-diaru. Tagataga ne rua nge anua diperekiaru be masauaba-lo dialalaleru be ipuraka-diaru.
13 Be tagataga rua ngae-diaru nge dilakoru be tagataga ne takadi diradi. Ata di tagataga ngae-diaru pilengadi tago lama diungdi.

Iesus Tagataga Ne Kulemoa-be-teke Ipurakadi
(Mat 28:16-20; Luk 24:36-49; Zon 20:19-23)

14 Alauri nge tagataga ne kulemoa-be-teke disoaki be dimoanakonako be ipurakadi. Makara nge itaguraki be iebulodi, bakara, ilodi nge dikaingaki be lama tago diuni. Labu takaia ono tagataga ne iebulodi nge tamoata be aine takadi Iesus dite ambe mate-lo be imarang be diradi, ata di lama tago diuni.

---

* **16:1:** Kana bokainaina nge ono tamoata matedi diburengrengdi be tago oaikiki-la dimoapurupuru. † **16:9:** Kaleti pile-lo nge ‘de’ muamuatuka ‘uiki’ ilona-lo. Kaituka ‘Sande’ kana tapile.

15 Kodeka bokai iradi, “Kamalale be ege-ege kateka-o Pile Uia ngae tamoata be aine
moarunga mangata kamarangakadi.
16 Tamoata naita lama iuni be araguo be rukuia ipura masa Nanaranga ngauketi be
ngamuleaki. Ata tamoata naita lama tago iuni masa alauri sururu bibia-tina dadoki.
17 Tamoata lama iuni masa kaiboang ania ngapura be kilala kaiboangdi ngae-
memaki. Aragu-o be masa mariaba goalakadi ngataotaodi be iboadu pile takadia-lo
ngapilepile.
18 Be moata goalakadi idoki ki zere goalakadi ising masa tago ngamate. Be luma
masa moremore odio ngananga-nangaria be dauiauia.”

Iesus Lang-lo Irake
(Luk 24:50-53; Apo 1:9-11)

19 Tanepoa Iesus tagataga ne iradia-doi, kodeka Nanaranga idoki be lang anua-lo
ikautakingaki be kaba aradi bibiatuka oana-nao isoaki.
20 Kodeka makara be tagataga ne dialale be ege-ege Pile Uia mangata dirangaki. Be
Tanepoa nge ne zaiza be dimalipilipi-budu. Be pile ne ono iemaki be dikalingo nge
kilala ne kaiboangdi iememaki.]

LUKAS

Pile Dimua

1 Biabiadi Teopilus, tamoata kokoko-tina panganadi dizeleki be kana Iesus Kristus
marada ipuraki be dikalingo nge digere.
2 Kana ngaedi nge tago tamoata-ramo kaoa ka dirangaki. Tago. Nge tamoata
nedi matadia-lo matamatana-tina be kaba dita, be tamoata maka Nanaranga pilenga
dirarangaki ka dira-kama be geretadi dipura.
3 Kaiko Biabiadia-tina Teopilus, kana ngaedi nge negu-la be labudia-lo be ululiti-uia
be ukauataki-uia ka mgereniko kana. Be nge iuia kana ngaedi nge dipura-la bokana
mtagadi be mgereniko kana.
4 Bokai muzi be masa bokai gokaua kana moarunga makare rangakadianiko dipura
nge moimoi be dipura be dikalingo.

Zon Baptais Puraia Rangaka Ipura

5 Bong Erot Zudea anuatanepoa kandi bokana isoaki nge tamoata teke isoaki ara
Sakarias. Tamoata ngae tama be tubu nge tamoata Nanaranga ditabatabai kaoa.
Bokaibe ngai nge tamoata Nanaranga ditabatabai ara Abaiza labunao ka ipura. Roa
ara Elisabet. Be Elisabet tama be tubu nge bokaina-doi tamoata Nanaranga ditabatabai
kaoa.
6 Soakinga-diaru Nanaranga mata-nao nge diado-tina, be Tanepoa mata ne be
pilenga moarunga nge ditagatagadia-tinaru.
7 Ata natu-diaru tago, bakara Elisabet ikupi, be Sakarias ambe ikamoangbia be
Elisabet ambe iainebia.
8 Bong teke nge tamoata Nanaranga ditabatabai Abaiza labunao dipura nge bong
nedi ono Nanaranga pera ne ilo ratana-lo malipi nedi daemaki kana. Ramani ngaranao
nge Sakarias bong ne ono makara ngamalipi kana.
9 Tamoata Nanaranga ditabatabai mata nedi teke bokai ieno: Aradi dagere be
dazumkaki. Kodeka ara teke darepeki. Ara nangata direpeki nge tamoata ma ngae
ka ngalako Nanaranga pera nena-lo be au-kusi boaudi rongorongo ngabulai. Bong
ngaranao ara teke direpeki nge Sakarias ara ipusika. Bokaibe Sakarias ilako be
Tanepoa pera nena-lo au-kusi boaudi rongorongo ngabulai kana.
10 Bong ono au-kusi bulanga dipura be Sakarias isili be au-kusi ngabulai kana nge
tamoata be aine kokoko-tina dipura be eluku ditui be diraborabo.
11 Bong Sakarias Nanaranga pera ne ilo ratana-lo isili be bagi ono au-kusi bulanga-lo
ituitui nge Tanepoa ‘enzel’ ne ipura be bagi ege oananao itui.
12 Sakarias ‘enzel’ ite nge ipitilaki-tina, be taburi nge ira-tina.
13 Ata ‘enzel’ ngae bokai ipile, “Sakarias, taburim moaki ira. Nanaranga ambe rabo
nem ilongo. Roam Elisabet masa natu moane teke nganekiakamko, be masa ara Zon
gobuleakani.
14 Natu ngae masa ngaemakiko be surim dauia be ilom ngauaria-tina. Be bong
tina nganekiaki masa tamoata be aine kokoko-tina ngaemakidi be suri-uia bibia-tina
dadoki.
15 Be Tanepoa mata-nao masa ara ngalaba-tina. ‘Uain’ ki dang kaikai moakina-tina
teke ising. Bakara, isi tina ilona-lo ngaeno be masa Oli Spirit natu ngaena-lo ngakauri.
16 Be nge ngai ka Israel tamoata be aine kokoko-tina ngamuleakidi be Nanaranga
nedi Tanepoa-lo damule kana.
17 Ngai masa Ilaiza mariabaka be kaiboang nena-lo be Tanepoa aro ngamua, be ono
kamoang ilodi ngabuiri be natudi datalaridi. Be tamoata panganadi patu bokana masa

ilodi ngabuiri be tamoata adoadodi kauangadi malaidi nge datagadi. Ngai ka Tanepoa tamoata be aine ne ngamoataungakidi be dasoaki be Tanepoa ngapura kana."
18 Kodeka Sakarias itaguraki be Nanaranga 'enzel' ne bokai itegi, "Nge masa baituka be mkaua pile ngaedi nge kalingodi ki tago? Ngau ambe ukamoangbia-tina be roagu ambe iainebia-tina!"
19 Be 'enzel' ikatu be bokai ipile, "Ngau Gabriel. Ngau ka izamaizama Nanaranga aro utuitui. Nanaranga ka inepia be taepileiru be pile uia ngaedi mraiko kana.
20 Pilengagu ngaedi lama tago kundi bokana masa pile gobebe be tago sesu gopilepile nibe ngalako kana-ba ngaedi dapura. Pilengagu ngaedi masa bong-tina nedi-o be dapura be dakalingo."
21 Tamoata be aine eluku disoaki be dirapurapu nge ilodi dilelelenaki bakara ka Sakarias uanana sasalaga-tina Nanaranga pera nena-lo isoaki.
22 Bong ipusika nge pile ibebe be lumana-ba ane iraradi. Makara nge tamoata be aine eluku disoaki dikaua Sakarias kaba takadia-ba Nanaranga pera nena-lo ita. Nge bokai ka pile ibebe be lumana-ba ane iraradi.
23 Sakarias Nanaranga pera nena-lo malipi ne dimanubu nge pera kanana-lo imulelako.
24 Alauri nge roa Elisabet itine, be pera kandiaru tago sesu ipereki nibe kalea lima dimanubu.
25 Kodeka Elisabet bokai ipile, "Tanepoa ka kana ngae iemakana. Bong ngaedia-lo be ilo iuiataka be tamoata moarunga matadi-o maiangagu irokaki."

Iesus Puraia Rangadia-ba Mua Ipura

26 Elisabet itine be kalea lima-tekeanao nge Nanaranga itaguraki be 'enzel' ne Gabriel inepalako anua ara Nasaret-lo, ege Galili kaba-lo.
27 Makara Nasaret-lo nge Gabriel ilako be aine barasi teke moane zaiza isi tago sesu dieno-budu ara Maria nge ipurakani. Aine barasi ngae nge tamoata teke Israel Anuatanepoa nedi biabia Debiti labunao ipura ara Iosep dirauamani be ngauati kana.
28 Bokaibe 'enzel' Gabriel ilako aine ngaena-lo nge bokai ipile, "Ilo-uia kaiko-lo ngaeno! Nanaranga ilo iuiatakiko-tina. Tanepoa kaiko-lo isoaki be marou ne bibia-tina ane imarouiko!"
29 Maria pile ngaedi ilongo nge ilo ibuku-tina be ilo bokai ilelenaki, "Nge rakana pile kaoa?"
30 Ata Nanaranga 'enzel' ne bokai ipile, "Maria, taburim moaki ira! Nanaranga ilo iuiatakiko-tina be marou ne uia-tina ane imarouiko!
31 Masa gotine be natu moane teke gonekiaki, be masa ara Iesus gobuleakani.
32 Natu ngae masa ara ngalaba-tina be Nanaranga Atabalabala-tina Natu kana dakilakilai. Nanaranga Tanepoa masa ngataguraki be tubu Debiti tanepoa ne ngadoki be Natu ngae ngani.
33 Be masa Zekop tubu anuatanepoa nedi bokana ngasukoaki. Tanepoanga nge tago manubunubu, nem-kueno daeneno kana!"
34 Be Maria itaguraki be 'enzel' bokai itegi, "Nge masa baituka? Ngau isi moane tago teke keru kieno-buduru!"
35 Be 'enzel' ikatu be bokai ipile, "Oli Spirit masa omo ngabala be Nanaranga Atabalabala-tina kaiboang ne masa aungakadi dakubatiko. Bokaibe natu kusi-rata gonekiaki kana nge masa Nanaranga Natu kana kilaia ngapurapura.
36 Dara nem Elisabet ilom ngani. Ngai ikupi kana dirangaki, ata ambe itine, be nge ambe kalea ne lima-tekeana-lo ka isoaki. Moimoi iainebia, ata itine.
37 Bokai gokaua: Kana tago teke Nanaranga tago iboadu ngaemaki. Nanaranga iboadu kana moarunga ngaemaki."
38 Be Maria bokai ipile, "Ngau Tanepoa dududu kana. Kana ngaedi iboadu kupile-la bokana dapurana!" Makara be Nanaranga 'enzel' ne Maria ipereki be ialale.

Maria Ialale Be Elisabet Ite

39 ‘Enzel’ ialale be muri nge Maria ikatiuana be itui be oaikiki-tina anua teke Zudea
buku kaba-lo ieno-lo ilako.
40 Makara nge ilako Sakarias pera kanana-lo be Elisabet bokai irai, “Ilo-uia kaiko-lo
ngaeno!”
41 Maria bokai ipile nge natu-muku Elisabet ilona-lo inaulaki, be Oli Spirit ibala be
Elisabet ilona-lo ikauri.
42 Kodeka Elisabet kaikai-la inaboaki be bokai ipile, “Aine moarunga maradi nge
marou bibia-tina kaiko-lo daeno. Be natu gonekiaki kana nge iboadu marou bibia ono
daeno.
43 Ata nge bakara ka ngau muaka bibia udoki be Tanepoa negu tina ngau-lo ipura?
44 Maka ma kupura be ilo-uia kuana be malongam kungigu-lo ilako nge oaikiki-tina
natu-muku ilogu-lo suri diuia be inaulaki.
45 Surim dauia! Tanepoa masa iraiko-la bokana kana irangaki nge ngaemaki be
dakalingo!”

Maria Moasi Ne Ono Nanaranga Irakeaki

46 Makara nge Maria bokai ipile,
“Ilogu ere-moarunga be Tanepoa urakeaki.
47 Mariabakagu Nanaranga isuri-uiataki, bakara ngai ka Uketiketi negu.
48 Ngau malipilipi kana erumaruma-tina ka ilo iana. Bong ngaenao be ilako masa
tamoata be aine moarunga zugu moarunga-lo suri-uia kana dakilakilaia.
49 Kana kana-tina-bibia ka Nanaranga Kaiboangina-tina iemakana. Ara ratana-la
ngaeneno!
50 Tamoata be aine dimatakutakuri nge ilo-taga ne ianiandi. Be tubu alalauri-lo masa
bokaina-la ngamuzimuzi be ngalako-la be ngaeno.
51 Luma ane be malipi kaiboangdia-tina iememaki. Tamoata maka ilodia-lo be nedia-la
diraketukatukadi nge idua-raramoakidi.
52 Tamoata aradi bibia rakerakedi nge atabala disukoaki ka ibabalakidi be dileualeua,
ata tamoata nedia-la dibabalakidi nge irakerakeakidi.
53 Tamoata toletole-ba disukoaki nge kangkang uia ane iakokolangdi, ata tamoata kana
nedi kokoko nge kalingodia-ba inepinepidi be dialalale.
54 Tubuda pile moimoibe kalingodi iradi nge tago ilo dileuataki. Bokaibe itaguraki be
malipilipi kana Israel idumai.
55 Ilo-taga ne ilo iani be Abaram tubu ne zaiza ilo itagadi. Ilo-taga ne ngae masa nem-
kueno ngaeneno!”
56 Alauri nge Maria makara kalea toli Elisabet sakenao isoaki be kaba anua nena-lo
imule.

Zon Baptais Ba Be Nekiaka Ipura

57 Bong ono Elisabet nganeki kana dipura nge natu moane teke inekiaki.
58 Anua-budu ruanga be dara ne bokai dilongo Tanepoa ambe Elisabet ilo iuiataki
nge Elisabet zaiza be suridi diuia-tina.
59 Be alauri amari lima-toli dimanubu nge natu-muku ngae kusi dakorototoki be
tama ara Sakarias dabuleakini kana.
60 Ata tina Elisabet bokai ipile, “Iei, moaki tama ara kabuleakini! Zon kamab-
uleakini.”
61 Be di dikatu be bokai dirai, “Dara nem tago teke ara bokainaina!”
62 Kodeka lumadia-ba ane be natu-muku tama Sakarias ditegi be ono dakaua kana
ara nangata masa natu-muku ngabuleakini.
63 Be Sakarias itaguraki be patu-baba ono gerenga ikeliaki be bokai igere, “Ara Zon.”
Tamoata be aine makara disoaki kaba bokai dita nge dipitilaki-tina.

64 Makara nge oaikiki-tina Sakarias meme itarube be aoa itakaka be kaba ipilepile.
Be itaguraki be Nanaranga ara irakeaki.
65 Sakarias anua-budu-ruanga kaba bokai dita nge dipitilaki-tina be tago sesu ba
dipile. Be rangaka nge ege-ege Zudea buku kaba-lo dilako be tamoata be aine
moarunga makara nge kana ngae Sakarias ipurani dirangarangaki.
66 Tamoata be aine moarunga kana ngae dilongoraki nge ilodia-ba dilelenaki be
bokai ditegi, “Alauri masa natu ngae tamoata bakarairai ngapura?” Maka ma di
dikaua Tanepoa kaiboang ne natu-muku ngaena-lo dieno.

Sakarias Moasi Ne

67 Zon tama Sakarias nge Oli Spirit ilona-lo ikauri be itaguraki be pile mumuakadia-
lo bokai ipile,
68 “Tanepoa, Israel Nanaranga ne tarakeaki! Ambe ipura be tamoata be aine ne
idumadi be izazadi be imuleakidi.
69 Malipilipi kana Debiti tubu nena-lo ka Uketiketi ne kaiboangi teke inaguraki be
muzigoala neda-lo tasoaki be iuketi-kita be imuleaki-kita.
70 Toira be ‘propet’ ne kusidi-ratadi aoa-dialo be ipile-doi.
71 Ngai masa erekei neda luma-dio be ngauketi-kita, be tamoata disegesegeaki-kita
masa lumadia-lo tasoaki be ngarubetaki-kita.
72 Ngai bokai ipile masa tubuda be tamada ilo ngatagadi be ngadumadi, be taoa ne rata
toira tubuda zaiza iemaki nge ilo ngani.
73 Ngai tubuda Abaram pile tago tototo moimoibe irai. Bokai ka pilenga ngaedi nge
ngaemaki be dakalingo kana.
74 Erekei neda luma-dio be ngauketi-kita kana, be ono ngaemaki-kita be iboadu tago
taburi-ralo be tamalipilipini.
75 Izamaizama bong neda uia tasukoaki nge malipi ne mata ratadia-lo be mata
adoadodia-lo be mata-nao taememaki.”
76 Sakarias Nanaranga irakeakia-doi kodeka natu bokai irangaki, “Be kaiko natu-gu,
alauri masa Nanaranga Atabalabala-tina ‘propet’ ne gopura. Masa Tanepoa aro gomua
be zalaka gomoataungakini.
77 Be tamoata be aine ne goradi be bokai dakaua: Muzigoala nedi Nanaranga
irokakiledi masa ngauketadi be ngamuleakidi.
78 Nanaranga neda nge ilo itagataga-kita be malielie-ba ka ibabasaki-kita. Be anua-
zamanga malamaka otioti masa ngaemaki be amari bokana lang anua-lo be odao
ngarake.
79 Be masa lang anua-lo be malamaka mate kaba-lo dalako be tamoata makara
disukoaki odio ngabala. Be ae-da masa ngasingaradi be zala ono anua-uia ieno kanana-
lo talako!”
80 Alauri natu ngae ilaba nge tamoatana-lo be mariabakana-lo nge ikaiboang-tina.
Be masaua kaba-lo isukoaki nibe ilako bong Israel lilidi-be-matadio mangata ipusika.

2

Iesus Kristus Ba Be Nekiaka Ipura
(Mat 1:18-25)

1 Bong ngaradia-lo nge Rom ‘Sisa’ nedi Augustus pile inanga be tamoata be aine
moarunga ungguma Rom erumadi disoaki nge aradi dadoraki kana.
2 Ara adoraki ngae nge matamatanatuka bong Sairinius, Siria kaba biabiadi * nedi
bokana isoaki be diemaki.
3 Bokaibe tamoata be aine moarunga nge tubudi anua nedia-lo dilako be aradi
dadoraki kana.

* **2:2:** Kaleti pile-lo nge tamoata biabia ngae nge ‘kiapi’ biabia.

4 Bokaibe Iosep nge Nasaret anua ege Galili kaba-lo ka itui be ilako anua ara Betlem,
ege Zudea kaba-lo be ara dadoraki kana. Betlem nge Debiti anua ne, be Iosep nge
Debiti tubu be dara ne kata.
5 Be roa rarauam Maria nge dialale-buduru be ara-diaru dadoraki kana. Maria nge
ambe bong ne ono nekinga dipura.
6 Bokaibe makara Betlem-lo disoakiru be ineki.
7 Be natu moane muamuatuka inekiaki be kusi zirezire ane isukumi be 'bulumakau'
taramogida kandia-lo inangalako. Bakara, pera dizazaza be ono soaki be eno
ipurapura nge dikauri. Bokai ka 'bulumakau' pera kandia-lo ineki.

'Sipisipi' Akolakola Be Nanaranga 'Enzel' Ne

8 Oabubu ngarana-lo nge 'sipisipi' akolakola alu makara ege ngarana-lo 'sipisipi' nedi
dinaringdi be disoaki.
9 Makara nge Tanepoa 'enzel' ne teke ipurakadi be Tanepoa kaiboang be malama ne
odio dibala be diboalingdi. 'Sipisipi' akolakola kaba bokai dita nge taburidi dira-tina.
10 Ata Tanepoa 'enzel' ne bokai ipile, "Taburi-ming moaki dira! Ngau pile uia ka
ueluaki-kaming. Pile uia ngaedi masa tamoata be aine moarunga daemakidi be suridi
dauia!
11 Kaituka Debiti anua nena-lo nge Uketiketi neming nekiaka ipura. Ngai ka Kristus
Tanepoa.
12 Kilala ne ono kamakauataki kana nge bokai: Natu-muku teke kusi mapaladi
zirezire ane disukumi be 'bulumakau' taramogida kandia-lo ieno masa kamate."
13 Makara nge oaikiki-tina Nanaranga 'enzel' ne lang anua-lonalona nge kokoko-tina
dipura be 'enzel' ngae zaiza Nanaranga ara dirakerakeaki be bokai dipilepile,
14 "Nanaranga etatabalabalatuka lang anua-lo isoaki nge ara tarakeaki! Be kateka-o
nge tamoata maka Nanaranga ireretakidi nge ilo-uia ngaenodi!"
15 Alauri ambe Nanaranga 'enzel' ne lang anua-lo dilako nge 'sipisipi' akolakola bokai
dipile, "Talale Betlem-lo be kana ipura be Tanepoa ira-kita nge tate."
16 Bokaibe ditui be oaikiki-tina dialale be Maria be Iosep dite-diaru. Natu-muku nge
'bulumakau' taramogida kandia-lo ieno be dite, 'enzel'-la iradi bokana.
17 'Sipisipi' akolakola natu-muku ngae dite kodeka ditaguraki be alauri masa natu
ngae bakarairai ngapura kana nge tamoata makara disoaki diradi, 'enzel'-la iradi
bokana.
18 'Sipisipi' akolakola dipilepile be tamoata be aine moarunga pilengadi dilongo nge
dipitilaki-tina.
19 Ata Maria kana ngaedi moarunga ilona-lo inanga be ilonaba-lo ilelelenaki.
20 Kodeka 'sipisipi' akolakola ditaguraki be Nanaranga ara atabala-tina dinanganan-
gai be dirakerakeaki be dimule. Kana moarunga dilongo be dita nge Nanaranga-la
'enzel' ne iradi bokana dita.

Ara Iesus Natu-muku Buleakini Ipura

21 Amaridi lima-toli dimanubu nge natu-muku kusi korototoka ipura be ara Iesus
buleakini ipura. Tago isi nekiaka ipura be ara ngae Nanaranga 'enzel' ne inangani.

Iesus Nanaranga Pera Nena-lo Tabangaka Ipura

22-24 Moses Mata ne bokai dipile: aine itaruru nge ibolo bokana. Bokaibe Moses Mata
ne datagadi be taruru bolo ngaedi nge darokakile. * Nge bokai ka bong Maria taruru
bolo dirokaki-le nge Iosep be natu-muku Iesus zaiza be Ierusalem dilakoto. Be makara
ka tabataba ono bolo rokaka daemaki be ono moarunga dakaua Maria ambe igoaza,
Tanepoa-la ipile bokana, "Bune rua ki baliboro sauadi rua," tabangakadi dapura.
Be kana takaia daemaki kana nge natu-muku Iesus nge Nanaranga databangakani

* **2:22-24:** Leb 12:1-8

kana, Tanepoa-la ipile bokana, “Natu-muku moane ipuratuka-mua nge Tanepoa ania ngapura.” *
25 Makara Ierusalem-lo nge kamoangbiabia teke isoaki ara Simion. Ngai nge tamoata adoado be Nanaranga imatakutakuri, be bong ono Israel uketa be muleaka ngapura kana nge irarapung. Oli Spirit nge tamoata ngaena-lo isoaki.
26 Bokaibe Oli Spirit ambe norane be Simion pile mangata bokai inangani, “Tago iboadu oaikiki-la be gomate. Tanepoa Kristus ne moimoibe irangaki nge gote noko gomate.”
27 Makara nge Oli Spirit itaguraki be Simion ibagai be Nanaranga pera nena-lo ilakuaki. Be bong Iosep be Maria natu-muku Iesus dieluakiaru be Moses Mata ne dataga-diaru be natu-muku databangakiaru kana nge
28 Simion itaguraki be natu-muku lumana-lo idoki be Nanaranga iperui be bokai ipile,
29 “Tanepoa! Kodeka malipilipi kanam ngae ilo-uia ane be golikitaki be ngamate,
norane be moimoi be kupile bokana.
30 Negu matagu-lo be tamoata maka tamoata be aine moarunga ono gouketidi be gomuleakidi kana nge ute.
31 Kana ngae nge tamoata be aine moarunga matadi-o be kumoataungaki be ieno.
32 Ngai nge malama kata, be masa nem-la be Ungguma Takadia-lo mangata gonangai be date. Be tamoata be aine nem Israel masa ara biabia-tina dadoki.”
33 Simion natu-muku ngae bokai irangaki nge tina be tama dipitilaki-tina.
34 Kodeka Simion itaguraki be imaroudiato be natu-muku tina Maria bokai irai, “Natu-muku ngaeni nge matamata be nangaia ipura masa tamoata be aine kokoko-tina Israel-lo ngaemakidi be datapulo, be kokoko-tina masa ngaemakidi be damarang. Ngai nge kilala ono Nanaranga nena-la mangata inanga bokana, be tamoata kokoko-tina masa dare-kaini.
35 Be pile nedi zumzumkaki masa mangata ngapile. Be kaiko masa ilom nganodo-tina, suri asi ono eunga mata sagode kaboakim nganagutobai bokana.”
36 Aine ‘propet’ teke isoaki ara Ana. Tama ara Panuel, bagi ne Ase. Ana nge ambe iainebia-tina. Moane teke iuati, ata barasi lima-rua-la disoaki-buduru be moane imate.
37 Be narenare-ba bokai isukoaki nibe barasi ne ambe ‘84’ moarunga. Nanaranga pera ne tago sesu iperepereki. Ariata be oabubu moarunga nge Nanaranga iraker-akeaki, iraborabo be kangkang izirauru.
38 Bong-tina ono Iesus ambe Nanaranga pera nena-lo lakuaka ipurapura nge Ana ipura be Nanaranga iperui. Kodeka itaguraki be natu-muku ngae idoki be bong ono Ierusalem tamoata be aine moarunga Nanaranga ngazazadi be ngarubetakidi kana nge irangaki.
39 Alauri be Iosep be Maria kana moarunga Tanepoa-la Mata ne dipile bokana diemakiru kodeka anua nediaru Nasaret, ege Galili kaba-lo dimulelakoru.
40 Be natu-muku ngae ilaba be ikaiboang. Kaua malaidi nge ilona-lo dikauri-tina, be Nanaranga marou ne bibia-tina nge natu ngaenao dieno.

Natu-muku Iesus Nanaranga Pera Nena-lo Isoaki

41 Barasi moarunga ilodia-lo nge Iesus tina be tama Ierusalem dilakolakoru be ‘Pasoba’ moanako dirakerakeakiaru.
42 Bokaibe bong Iesus barasi ne ambe kulemoa-be-rua nge ‘Pasoba’ moanako-lo dilako-buduto, barasi moarunga-lo dimuzimuzi bokana.
43 Alauri moanako biabia ngae imanubu nge tina be tama dimuleru, ata Iesus Ierusalem-lanalo isoaki. Ata tina be tama tago dikauaru ngai Ierusalem-lanalo isoaki.

* **2:22-24:** Eks 13:2, 12

44 Ilo-diaru dipile tamoata be aine takadi maradi ialalale, be dialale be ambe amari
teke dimambuaki. Makara nge dilakoru be dara ne-diaru be ruanga-diaru maradi
dilelearu.
45 Dilelearu be tago ditearu nge kababe Ierusalem-lo dimuleru be dalelearu kana.
46 Makara Ierusalem-lo dilelelearu nibe amaridi tolia-nao be Nanaranga pera nena-
lo ditearu. Iuda ‘tisa’ nedi maradi isoaki be ilolongoridi be itegitegidi be ditearu.
47 Tamoata moarunga makara disoaki dilongori Iesus kauanga dilaba be tegitegi
moarunga katungadi iamang-tina nge dikabakia-tina.
48 Bokaibe bong tina be tama makara ditearu nge dipitilaki-tinaru. Kodeka tina ilako
be bokai irai, “Natugu, nge bakara ka bokai kubasaki-kamairu? Tamam keru ilo-mairu
dibukutakiko-tinaru ka kilelelekoru!”
49 Be Iesus ikatu be bokai iradiaru, “Bakara ka kalelelearu? Tago kakauaru ngau
Tamagu-la pera kanana-lo msukoaki kana?”
50 Ata diaru pile ngaedi labudi tago dikauatakiru.
51 Kodeka Iesus itui be itaga-diaru be Nasaret dilakoto. Makara Nasaret-lo nge
pilenga-diaru ilongolongo-tina. Ata tina nge kana moarunga ngaedi ilona-lo inanga
be idokimatedia-tina uia.
52 Be bong Iesus ilabalaba nge kaua malaidia-lo nge iboadu-tina. Be Nanaranga be
tamoata moarunga ilo-rere nedi nge Iesus-o dieno.

3

Zon Baptais Sulenga Imarangaki
(Mat 3:1-12; Mar 1:2-8; Zon 1:19-28)

1 Taibirias nge ambe barasi kulemoa-be-lima Rom ‘Sisa’ nedi bokana isoaki. Bong
ngaradia-lo nge Ponsius Pailot, Zudea kaba biabiadi * nedi bokana isoaki, be Erot
nge Galili kaba lasa-tanepoa kandi bokana isoaki. Erot tari Pilip nge Ituria kaba be
Trakonaitis kaba lasa-tanepoa kandi bokana isoaki. Be Laisinias nge Abilini kaba lasa-
tanepoa kandi bokana isoaki.
2 Be Ananias be Kaiapas nge tamoata Nanaranga ditabatabai bibiatuka nedi bokana
disoakiru. Bong ngaradia-lo nge Sakarias natu Zon masaua kaba-lo isoaki be
Nanaranga pilenga dipurani.
3 Bokaibe ialale be kaba moarunga Zodan zagura zagenao dieno-lo bokai isulesule
be ialalale, “Ilo-ming kamabuiri be muzigoala neming kamasegeaki, be ruku ono
tamalinga ane rukua-ming dapura! Bokai masa Nanaranga muzigoala neming
ngarokakile-kaming.”
4 ‘Propet’ ara Aisaia-la ‘Buku’ nena-lo igere bokana,
“Malonga teke masaua kaba-balo bokai ikilaulau, ‘Tanepoa zalaka ka-
mamoataungakini. Zala adoadodi kamaemaki be odio ngalale.
5 Ilokadi bibia moarunga kamataununuri be dado. Bukudi bibia be sisiki moarunga
kamaka-babadi be dado. Zala bokaudi nge kamadoraki be dado, be zala sisiki
dikatipoa-ramo nge kamadoraki be dauia.
6 Be tamoata be aine moarunga masa Nanaranga malipi iemaki be ono tamoata
moarunga iuketidi be imuleakidi nge date.’ ” (Ais 40:3-5)
7 Makara be tamoata be aine dum bibia-tina dipura be ruku ono tamalinga ane be
Zon ngarukudi kana. Zon kaba bokai ita nge bokai iradi, “Kam moata goalakadi ulunga
kaoa! Naita ira-kaming kam kaboadu Nanaranga nama ratinga ambe ngapura kana
nge kamairatui?
8 Ilo-ming kabuiri be muzigoala neming kasegeaki nge mangata ma kamaemaki
be teadi dapura kam ambe muzigoala neming kasegeaki! Be moaki kataguraki be

* **3:1:** Tamoata bibia bokainaina nge kita ‘kiapi’ kana rangakadi dipurapura.

neming-la mara-ming bokai kapile, ‘Abaram nge keka tubuma,’ ngena masa moatubu ngaedi kamairatudi! Tagona-tina iboadu! Ngau ka ura-kaming! Nanaranga iboadu patu ngaedi ngadoki be Abaram tubu ne ngapurakidi.
9 Ogi ambe kai labudia-lo ikatiuana be ieno, be ono kai ziri-dialo poloadialako dapura kana. Kai moarunga kalingodi tago uia dipupuraki masa poloadi be eoa-lo rokakadialako dapura.”
10 Makara nge tamoata be aine ditaguraki be bokai ditegi, “Bokai nge masa rakana gaemaki?”
11 Be Zon ikatu be bokai iradi, “Tamoata naita kusi-sili ne rua dienoni nge takaia tamoata kusi-sili ne tagotago ngani. Tamoata naita kangkang kana otioti nge nganege.”
12 Be tamoata ‘tagisi’ dokidoki alu dipura be ruku ono tamalinga ane ngarukudi kana nge bokai ditegi, “ ‘Tisa,’ be keka rakana gaemaki?”
13 Be Zon ikatu be iradi, “ ‘Tagisi’ kadokidoki nge bibiadi neming dira-kaming-la bokana kamadokidoki. Moaki atabala kalako be rerenga-minglo ‘tagisi’ bibia-la be kadokidoki!”
14 Kodeka koai-bagi tamoata alu dipura be bokai ditegi, “Be keka? Masa rakana gaemaki?”
Be Zon ikatu be bokai iradi, “Tamoata takadi ‘mone’ nedi moaki kadokiraperapeledi, be moaki ramoramo-ba tamoata giriki odio kananganangalako. Be zazanga neming dianang-kaming nge suri-ming dauiauiataki.”
15 Makara nge tamoata be aine moarunga ilodi dimarang be ilodi bokai dilelelenaki, “Masa Zon ka Kristus?”
16 Ata Zon kilala iung bokana bokai iradi, “Ngau dang-ba ane ka ruku ono tamalinga ane uruku-kaming. Ata tamoata teke kaiboang ne ngau kaiboang negu diuasadi masa ngapura. Ngau erumaruma-tina! Ngau tagona-tina uboadu ae-sukuma ne oarigedi mrube. † Ngai masa Oli Spirit kulubobi be eoa ane be ruku ono tamalinga ane ngaruku-kaming.
17 Taramang ono niu kozoma ne idokidoki. Masa niu ngakozo be kalingodi ngadoki be pera nena-lo ngakoazalaki, ata zipidi masa eoa tago matemate ane ngabulai.”
18 Zon nge pile kokoko ane be Pile Uia mangata irangarangaki, be ono tamoata be aine moarunga gang iunungdi be ono muzigoala nedi dasegeaki kana.
19 Ata Zon itaguraki be lasa-tanepoa nedi Erot iebuloi. Bakara, Erot nge tari Pilip roa ara Erodias iuati, be muzi goalakadi kokoko takadi nge iemaki.
20 Be ono muzigoala ne ibatadi nge itaguraki be Zon uaura-lo inangai.

Iesus Rukuia Ipura
(Mat 3:13-17; Mar 1:9-11)

21 Bong Zon tamoata be aine moarunga ruku ono tamalinga ane irukudia-doi kodeka Iesus irukui. Iesus rukuia ipura be iraborabo nge lang itakaka,
22 be Oli Spirit nge ne tamoata-nalo be mang bune bokana be ono ibala. Be malonga teke lang-lo bokai ipile-ria, “Kaiko ngau Natu-gu! Ngau urerereta kiko-tina, be ilogu iuiatakiko-tina!”

Iesus Tama Be Tubu Ne Rangakadi
(Mat 1:1-17)

23 Iesus ambe barasi ne kulemoadi-toli be malipi ne imarangaki. Tamoata be aine ilodi dipile ngai nge Iosep natu.
Iosep nge Eli natu,
24 Eli nge Matat natu, Matat nge Libai natu, Libai nge Melkai natu, Melkai nge Zanai natu, Zanai nge Iosep natu,

† **3:16:** Malipi bokainaina nge dududu erumaruma-tina nedi. Zon bokai ipile nge nena-la ibalaki be dududu erumadi inangai.

25 Iosep nge Matataias natu, Matataias nge Aimos natu, Aimos nge Neum natu, Neum
nge Eslai natu, Eslai nge Nagai natu,
26 Nagai nge Mat natu, Mat nge Matataias natu, Matataias nge Semen natu, Semen nge
Zosek natu, Zosek nge Zoda natu,
27 Zoda nge Zoanan natu, Zoanan nge Resa natu, Resa nge Zerubabel natu, Zerubabel
nge Sealtiel natu, Sealtiel nge Nerai natu,
28 Nerai nge Melkai natu, Melkai nge Adai natu, Adai nge Kosam natu, Kosam nge
Elmadam natu, Elmadam nge Er natu,
29 Er nge Zosua natu, Zosua nge Elieza natu, Elieza nge Zorim natu, Zorim nge Matat
natu, Matat nge Libai natu,
30 Libai nge Simion natu, Simion nge Zuda natu, Zuda nge Iosep natu, Iosep nge Zonam
natu, Zonam nge Eliakim natu,
31 Eliakim nge Melea natu, Melea nge Mena natu, Mena nge Matata natu, Matata nge
Zonatan natu, Zonatan nge Debiti natu,
32 Debiti nge Zesi natu, Zesi nge Obed natu, Obed nge Boaz natu, Boaz nge Samon natu,
Samon nge Nason natu,
33 Nason nge Aminadab natu, Aminadab nge Admin natu, Admin nge Ani natu, Ani nge
Ezron natu, Ezron nge Perez natu, Perez nge Zuda natu,
34 Zuda nge Zekop natu, Zekop nge Aisak natu, Aisak nge Abaram natu, Abaram nge
Tera natu, Tera nge Neo natu,
35 Neo nge Serug natu, Serug nge Reu natu, Reu nge Pelek natu, Pelek nge Ebe natu,
Ebe nge Sela natu,
36 Sela nge Kainan natu, Kainan nge Apaksad natu, Apaksad nge Sem natu, Sem nge
Noa natu, Noa nge Lamek natu,
37 Lamek nge Metusela natu, Metusela nge Inok natu, Inok nge Zared natu, Zared nge
Maelalil, natu Maelalil nge Kenan natu,
38 Kenan nge Inos natu, Inos nge Set natu, Set nge Adam natu, be Adam nge Nanaranga
natu.

4

Iesus Toia Ipura
(Mat 4:1-11; Mar 1:12-13)

1 Bong Iesus Zodan zagura-lo ruku ono tamalinga ane rukuia ipura be imule nge Oli
Spirit ilona-lo ikauri-tina. Be makara be Oli Spirit itaguraki be Iesus ibagalako masaua
kaba-lo,
2 be makara amaridi kulemoadi oati isoaki be Satang itaguraki be itoitoi. Bong
makara masaua kaba-lo isoaki nge kangkang tagotago isoaki. Bokaibe toitoi ngaedi
muridi nge ambe tole imate.
3 Kodeka Satang itaguraki be Iesus bokai irai, “Kaiko Nanaranga Natu nge patu
ngaedi goradi be databuli be kangkang dapura.”
4 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Nanaranga ‘Buku’ ne bokai ipile,
‘Tamoata tago masa kangkang-ba ngakangkang be ngasukoaki.’ ” (Diut 8:3)
5 Kodeka Satang itaguraki be Iesus etatabala-tina ibagalako kaba tekedia-lo be anua
be kaba moarunga kateka-o dieno nge kaituka-tina-la itikini be ita.
6 Be Satang bokai ipile, “Anua be kaba moarunga ngaedi ambe aniagu-doi dipura, be
iboadu rerengagu-lo naita miani kana nge miania-ba. Ngau uboadu kaba moarunga
ngaedi be kaiboang ono pananuakadi nedi miangko.
7 Bokaibe tukum-o kurokazokuria be kurakeaka masa nem-doi aniam dapura!”
8 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Nanaranga ‘Buku’ ne bokai ipile,

‘Nanaranga nem Tanepoa-la ka gorakerakeaki be ngaia-la ka gomalipilipini.’ ” (Diut 6:13)
9 Kodeka Satang itaguraki be Iesus ibagalako Ierusalem-lo be Nanaranga pera ne atabalanatuka inangai be bokai irai, “Kaiko moimoi be Nanaranga Natu nge nem-la be ea gorokakikolako.
10 Maka ma Nanaranga ‘Buku’ ne bokai ipile,
‘Nanaranga masa kaiko kanabe ‘enzel’ ne nganepidi be danarinaringiko uia.
11 Be masa luma-di ane be dasabosaboiko. Bokai masa aem-baba tagona-tina patu-o gototoki.’ ” (Sam 91:11-12)
12 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Nanaranga ‘Buku’ ne bokai ipile,
‘Nanaranga nem Tanepoa moaki kutoi.’ ” (Diut 6:16)
13 Satang toitoi moagili-moagili ane be Iesus itoi be kodeka ialale be bong iauia teke irapurapungi be kaba Iesus ngatoi kana.

Iesus Malipi Ne Galili Kaba-lo Imarangaki (Mat 4:12-17; Mar 1:14-15)

14 Kodeka Iesus kaba Galili kaba-lo imulelako. Be Oli Spirit kaiboang ne nge Iesus-lo dieno. Bokaibe Iesus rangaka nge ege-ege anua be kaba ngara-dialo dilako.
15 Makara be pera nedi ono serereinga-lo isulesuledi be moarunga-tina dilongori nge ara dirakeaki.

Iesus Nasaret Anua-lo Disegeaki (Mat 13:53-58; Mar 6:1-6)

16 Kodeka Iesus itui be Nasaret anua-lo ilako. Makara ka ilaba be itamoata. Bong ono manauanga ‘Sabat’ tekenao nge pera nedi ono serereinga-lo isili, izamaizama imuzimuzi bokana. Ituirake be ngaleze kana
17 nge ‘propet’ ara Aisaia ‘Buku’ ne diani be ngaleze kana. Kodeka itaguraki be ‘Buku’ iuasari be gere ngaedi ita be ileze,
18 “ ‘Tanepoa Oli Spirit ne nge oguo isoaki, bakara ngau ka inangaia be tamoata kana nedi tagotago Pile Uia mangata mrangakadi kana. Tanepoa inepia be kana ngaedi memaki kana: Tamoata uaura-lo disoaki nge rubetaka muzi mangata mrangakadi, matadi leuadi nge miadorakidi be kaba daitaita, tamoata sururu bibia didokidoki nge mrubetakidi,
19 be barasi ono Tanepoa tamoata be aine ne ngauketidi kana nge mangata mrangakadi.’ ” (Ais 61:1-2)
20 Ileze-doi nge ‘Buku’ iono be tamoata makara imalipilipi iani be isoakiria. Tamoata be aine makara pera ono serereinga-lo disoaki nge matadi ngaia-doio dinanga bokana
21 itaguraki be bokai iradi, “Kaituka Nanaranga ‘Buku’ ne kili ngae nge ambe emaka ipura be ikalingo, kalongo-la bokana.”
22 Tamoata be aine makara disoaki nge Iesus dimakaraia-tina, be pile aoa-nalo dipusika nge dikabaki-tina. Ata bokai dipile, “Ngai ka Iosep natu ki taila?”
23 Be Iesus ikatu be bokai iradi, “Moimoina-tina pile kara-mumuakadi ngaedi ane be masa kamaraia, ‘Karai tatate! Nem-la be goaka-uiakiko.’ Be pile takadi masa bokai kamaraia, ‘Kana maka Kaperneam anua-lo kuemaki be kilongoraki nge makare anua-tina nem-lo goemaki.’ ”
24 Iesus kaba pile ne bokai ibatadi, “Moimoi ka ura-kaming! ‘Propet’ anua-tina nena-lo nge tago iboadu molataka ngapura.
25 “Kamalongo! Moimoina-tina Ilaiza bong nena-lo nge ura tago sesu ipura barasi toli be kapapadi ilodia-lo. Bokaibe tole kanabiabia-tina kaba moarunga-lo ipura. Be bong ngaradia-lo nge narenare kokoko-tina Israel kaba-lo disoaki.

26 Ata bong Ilaiza nepia ipura nge tago ilako narenare ngaedi katana-lo. Tago-la. Nepia ipura nge ilako Zarepat anua-lo, ege Saidon kaba-lo, be narenare teke makara isoaki-lo ilako.
27 Be bokainatuka-la, ‘propet’ ara Ilaisa bong nena-lo nge tamoata kikiri dokiadi kokoko-tina Israel-lo disoaki. Ata tago teke aka-uiaka ipura. Siria-la tamoata Neman ka aka-uiaka ipura.”
28 Tamoata be aine makara pera ono serereinga-lo disoaki pile ngaedi dilongo nge namadi dira-tina.
29 Kodeka dituirake be Iesus ditaoni be eluku dilakuaki be anua ipereki. Be dilakuaki be buku-makinga ono anua kelia ipura zagedi-o be melu-lo darokakalako kana.
30 Ata Iesus itaguraki be maradi isili be ialale, be anua ngara ipereki.

Iesus Mariaba Goalaka Teke Itaoni (Mar 1:21-28)

31 Kodeka Iesus ialale be Kaperneam anua-lo ipura. Anua ngae nge ege Galili kaba-lo ka ieno. Be bong ono manauanga ‘Sabat’-o nge ilako pera nedi ono serereinga-lo be tamoata be aine isuledi.
32 Tamoata be aine sulenga dilongo nge dipitilaki-tina be sulenga dikabaki. Maka ma pilenga nge dikaiboang-tina be malamakadi otioti.
33 Makara pera ono serereinga-lo nge tamoata teke isoaki. Mariaba goala teke mariabaka nge tamoata ngena-lo isoaki. Kodeka tamoata ngae kaikai-la imere be bokai ipile,
34 “Aa! Iesus, Nasaret tamoata! Ba gobasaki-kama kana? Gogamang-kama kana ka kupura ki? Ngau ukaua kaiko naita kata. Kaiko nge Nanaranga tamoata ne, be Kusim Rata!”
35 Be Iesus itaguraki be mariaba goalaka nge kaikai-la bokai irai, “Aoam gonoti, be tamoata ngarana-lo gopusika!” Kodeka mariaba goalaka ngae nge itaguraki be tamoata ngae makara moarunga arodi kateka-o irokakaria be ipusika be iratu. Bong mariaba goalaka ngae tamoata ngae kateka-o irokakaria nge tamoata ngae tago sesu kania teke ba iuai. Ne iauia-la.
36 Tamoata be aine makara disoaki nge dipitilaki-tina be nedia-la bokai dipile, “Nge rakana sule kaoa? Maka ma kaiboang ne nge dikai-tina be pilenga nge malamakadi otioti be mariaba goalakadi ipile-kaikaidi be dilongolongori!”
37 Bokaibe Iesus rangaka nge ege-ege kaba ngaradia-lo dilako.

Iesus Saimon Raua Aineka Iadoraki (Mat 8:14-15; Mar 1:29-31)

38 Iesus pera ono serereinga ipereki be Saimon pera kanana-lo ilako. Saimon roa tina nge more kusi-ragogo igoalangakia-tina be bokai ieno. Bokaibe Iesus dirai be ngadumai kana.
39 Bokaibe Iesus ilako be atabala iboadukulako be more iebuloi be more ileuani. Makara nge Saimon raua oaikiki-tina imarang be kangkang iemakadi.

Iesus Moremore Kokoko-tina Iadorakidi (Mat 8:16-17; Mar 1:32-34)

40 Amari ambe itaoio nge tamoata be aine ditaguraki be tamoata more bakarairai-bakarairai odio dieno nge Iesus-lo dieluakidi. Be Iesus luma odio inangaria, be moarunga luma odio inangaria nge iaka-uiadi.
41 Be mariaba goalakadi nge kaba tamoata kokoko-tina-lo be dipusika. Be bong dipusikasika nge bokai dimeremere, “Kaiko Nanaranga Natu!” Ata Iesus itaguraki be iebulodi be tago ilikitakidi be sesu muku dipile. Maka ma mariaba goalakadi dikaua ngai ka Kristus. *

* **4:41:** Mesaia

Iesus Pile Uia Mangata Irangaki
(Mar 1:35-39)

42 Anua izama nge anua ipereki be ilako kaba tekedi rubediaba-lo. Ata tamoata be aine dilelelei nibe dite. Dite nge diakoroi be bokai dirai, “Kaba ngaedi moaki kupereki.”
43 Ata Iesus bokai iradi, “Pile Uia ono Nanaranga ngatanepoa kana nge tago makarena-la ka mangata mrangaki kana. Anua takadia-lo mangata mrangaki kana be. Bokai muzi kana ka Nanaranga inepia be upura.”
44 Bokaibe ege-ege kaba ngaradia-lo nge pera nedi ono serereinga-lo isulesuledi be ialalale.

5

Iesus Tagataga Ne Matamatanatuka Ikiladi
(Mat 4:18-22; Mar 1:16-20)

1 Bong teke Iesus dang boakuboaku biabia ara Genesaret zagenao ituitui nge tamoata be aine dipura be dirokateteki be saringa dalako be Nanaranga pilenga dalongo kana.
2 Makara ituitui nge kati rua kabu-lo diele-oro be dieno nge ita. Tamoata ika dokidoki kaoa ka diele be dieno, be dilako be raka kandi diasasaki.
3 Kodeka Iesus ilako be kati takaiana-lo isoakilako. Kati ono isoakilako nge Saimon ne. Bokaibe Iesus itaguraki be Saimon irai be kati ngae dang-lo ielealako be kabu mukuna-ba ipereki. Be makara kati-o isoaki be tamoata be aine isuledi.
4 Isule-doidi, kodeka Saimon bokai irai, “Kati goelealako dang biatangana-lo be ruangam zaiza raka kana-ming kamarokakilako be ika kamadoki.”
5 Ata Saimon ikatu be bokai ipile, “Biabiadi, rodo oabubu-lo nge kimamalo-tina, ata ika tago teke kidoki. Ata nge kaiko kupile bokana masa raka kaba ganangalako.”
6 Be bong raka dinangalako nge ika kokoko-tina didoki be raka kandi ambe dimasaresare.
7 Bokaibe ruangadi kati takana-lo nge dikiladi be dadumadi kana. Dimai be ika kati ruoti ngae-diaru diau nge kati saringatuka dabulolo kana.
8 Saimon Pita kaba bokai ita nge ilako Iesus aro tuku-nao irokazokuria be bokai ipile, “Tanepoa! Gopereka be goalale! Ngau muzigoala ememaki kata!”
9 Maka ma Pita ruanga zaiza kaba bokai dita ika kokoko-tina didoki nge dipitilaki-tina be ba dapile.
10 Be Saimon ruanga ruoti Zems be Zon nge bokaina-doi dipitilakiru. Zems be Zon nge Zebidi natu ruoti.
Kodeka Iesus itaguraki be Saimon bokai irai, “Taburim moaki ira! Kaituka be ngalako masa tamoata godokidokidi!”
11 Makara nge kati kabu-lo dielelako be kana nedi moarunga dipereki be Iesus ditagai.

Iesus Tamoata Teke Kikiri Dokia Iadoraki
(Mat 8:1-4; Mar 1:40-45)

12 Bong teke Iesus anua tekena-lo isoaki nge tamoata teke kikiri dokia ipura. Bong tamoata ngae Iesus ite nge lili kateka-lo inangalako be bokai iakoroi, “Biabiadi, kusumoala nge bolo oguo dieno gorokaki be mgoaza!”
13 Be Iesus luma inanaraki be tamoata ngae ono idauraki be bokai ipile, “Ngau usumoala! Gogoaza!” Makara nge oaikiki-tina kikiri dileuani.
14 Kodeka Iesus itaguraki be pile kakai oti be tamoata ngae bokai irai, “Golongo! Kana ngae nge moakina-tina teke kurangakani! Ata golako-soasoa be tamoata Nanaranga ditabatabai teke ngalilitiko. Ililitiko-doi nge goalale be tabataba ono

goazanga Moses irangaki nge goemaki be ono moarunga dakaua kaiko ambe moimoi kugoaza.”
15 Ata Iesus rangaka nge kodeka dilaba-tina. Bokaibe tamoata dum bibia-tina dipura be pilenga dilongo be moremore iaka-uiakidi.
16 Ata bong kokoko nge Iesus kaba rubediaba-lo ilakolako be iraborabo.

Iesus Tamoata Kaulokuloku Teke Iadoraki (Mat 9:1-8; Mar 2:1-12)

17 Bong teke Iesus tamoata be aine isulesuledi nge Parasi alu be tamoata Moses Mata ne disulesuletaki alu dipura be makara maradi disoaki. Parasi be tamoata Moses Mata ne disulesuletaki ngaedi nge anua moarunga Galili kaba-lo be Zudea kaba-lo be Ierusalem anua-lo ka dipura. Be Tanepoa kaiboang ne nge makara dieno be ono Iesus iboadu moremore ngaka-uiakidi.
18 Kodeka tamoata alu tamoata teke kaulokuloku tapou matedi rara-lo dibazi be dipura be pera-lo dasiliaki be Iesus aro danangaria kana.
19 Ata tamoata be aine nge dikoko-tina be tago diboadu dasiliaki. Muzi dira bokana pera boadi-kounao dilako be boazinga teke diemaki be tamoata kaulokuloku nge ere-zirapu be earuma tamoata be aine maradi diurumalako Iesus aro.
20 Bong Iesus kaba bokai ita tamoata ngaedi lama diuni ngai iboadu tamoata kaulokuloku ngae ngadoraki nge bokai irai, “Ruanga, muzigoala nem ambe rokaka-dialeko dipura.”
21 Makara nge Parasi be tamoata Moses Mata ne disulesuletaki nedia-la ilodia-lo bokai dipile, “Tamoata nge naita kata be Nanaranga ono imanai! Nanaranga-la ka iboadu muzigoala ngarokaki!”
22 Ata Iesus pile ilodia-lo dilelelenaki ngaedi nge ikauataki bokana bokai iradi, “Bakara ka pile bokainaina ilo-ming dianiandi?
23 Pile nangatadi ka emakadi tago dira? ‘Muzigoala nem ambe rokakadialeko dipura,’ ki ‘Gotui be goalale?’
24 Ata nge ono mitiking-kaming kana Tamoata Natu kateka ngaenao kaiboang ne dieno be iboadu-tina tamoata be aine moarunga muzigoala nedi ngarokakiledi!” Bokaibe tamoata kaulokuloku nge bokai irai, “Ngau ka uraiko! Gotuirake, zirapu nem godokitate be pera kanam-lo golako!”
25 Makara nge tamoata ngae oaikiki-tina ituirake moarunga matadi-o be zirapu ne ibazidi be Nanaranga irakerakeaki be pera kanana-lo ilako.
26 Tamoata be aine moarunga makara disoaki nge dipitilaki-tina be Iesus dikabaki! Taburidi nge dira-tina be Nanaranga ara dirakeaki be bokai dipile, “Kana tailadia-ba kaituka taita!”

Iesus Matiu Ikilai (Mat 9:9-13; Mar 2:13-17)

27 Kana ngaedi muridi nge Iesus ipusika be ialale. Ialalale nge tamoata ‘tagisi’ dokidoki teke ara Libai pera ne ono ‘tagisi’ dokinga-lo isoaki be ite. Kodeka Iesus itaguraki be bokai irai, “Gotagaia!”
28 Iesus bokai ipile nge Libai itui be kana moarunga ipereki be itagai.
29 Alauri nge Libai moanako biabia teke pera kanana-lo Iesus iemakani. ‘Tagisi’ dokidoki kokoko-tina be tamoata takadi nge disoaki-budu be dimoanakonako.
30 Ata Parasi alu be tamoata Moses Mata ne disulesuletaki Parasi kaoa makara disoaki nge ditaguraki be Iesus tagataga nena-lo ditotoi be bokai dipile, “Bakara ka ‘tagisi’ dokidoki be muzigoala ememaki zaiza kamoanakonako?”
31 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Tamoata nedi uia tago iboadu karai tatate-lo dalako. Moremore-la ka dilakolako.

32 Ngau tago tamoata adoadodi mkiladi kana ka upura. Tago. Ngau muzigoala ememaki ka mkiladi be ilodi dabuiri be muzigoala nedi dasegeaki kana ka upura."

Kangkang Zirau Mata Tegiaka Ipura
(Mat 9:14-17; Mar 2:18-22)

33 Tamoata alu ditaguraki be Iesus bokai dirai, "Zon tagataga ne bong kokoko kangkang dizirauau be rabo nedi Nanaranga ditabatabangakini. Be Parasi tagataga nedi bokai dimuzimuzi be. Ata kaiko tagataga nem nge moanako be dang sing-la kata ka diteate! Tago sesu kangkang dizirau!"

34 Be Iesus ikatu be bokai ipile, "Iboadu tamoata teke kodeka-ka iroti lou ne goemakidi be moanako ono rotinga nena-lo kangkang tagotago dasoaki ki tago? Tago iboadu!

35 Ata bong tekedi masa dapura be ono moane kodeka-ka iroti nge bagaia ngapura be tago lou ne maradi ngasoaki. Bong ngaradia-lo kodeka lou ne masa kangkang dazirau."

36 Kodeka Iesus itaguraki be pile ono tonanga ngaedi ane be bokai iradi, "Tamoata tago teke kusi oauoau teke mapala isereki be ono kusi muamua masarenga ioladi. Bokai imuzi masa kusi oauoau ngagamani, be kusi oauoau mapala idoki nge tago iboadu kusi muamua boazinga ngakazoami.

37 Be tamoata tago teke 'uain' oauoau idoki be 'uain'-kusi muamuana-lo inangalako. Bokai imuzi masa 'uain' oauoau ngadodoraki be 'uain'-kusi muamua ngasereki be 'uain' ngamoasubu, be 'uain'-kusi ngagoala.

38 Tago iboadu bokai ngamuzi! 'Uain' oauoau-la ka iboadu 'uain'-kusi oauoau-lo nangalako ngapura.

39 Be tamoata 'uain' muamua ising masa 'uain' oauoau sing ngasege be bokai ngapile, " 'Uain' toiraira nge kababe iuia-tina, be 'uain' oauoau iuasai."

6

Bong Ono Manauanga 'Sabat' Tegiaka Ipura
(Mat 12:1-8; Mar 2:23-28)

1 Bong ono manauanga 'Sabat' tekenao nge Iesus 'uit' uma aluna-lo ialalale. Be tagataga ne nge ditaguraki be 'uit' kalingodi dikotokoto be lumadia-lo dipopoporaki be patudi dikangkang.

2 Parasi kaba bokai dita nge dipile, "Mata neda ibabari-kita tago iboadu bong ono manauanga 'Sabat'-o bokai tamuzi! Nge bakara ka kam bokai kamuzimuzi?"

3 Be Iesus ikatu be bokai iradi, "Bong Debiti ruanga zaiza tole dimate be Debiti kana iemaki nge kaleze ki tago?

4 Debiti Nanaranga pera nena-lo isili be 'bereti' ambe Nanaranga ditabangakini nge idoki be ikang be alu ruanga iandi be dikang. Mata neda ibabari-tina ngai tago iboadu 'bereti' bokainaina ngakang. Tamoata Nanaranga ditabatabaia-la ka diboadu dakang."

5 Kodeka Iesus pile ngaedi bokai imambuaki, "Tamoata Natu ka bong ono manauanga 'Sabat' nge Tanepoa ne."

Tamoata Luma Mate
(Mat 12:9-14; Mar 3:1-6)

6 Bong ono manauanga 'Sabat' takaianao nge Iesus pera ono serereinga-lo isili be isulesuledi. Tamoata teke luma oana mate nge makara isoaki.

7 Parasi be tamoata Moses Mata ne disulesuletaki nge labu teke date be ono Iesus giriki ono danangalako kana. Bokaibe dimatanangaia-tina uia bong ono manauanga 'Sabat'-o moremore teke ngadoraki ki tago.

8 Ata Iesus ilodi ita be ikaua bokana tamoata luma mate nge bokai irai, "Gotuirake be tamoata moarunga arodi gotui." Be tamoata ngae ituirake be moarunga arodi itui.

9 Kodeka Iesus bokai itegi, “Ngau mtegi-kaming kana! Mata neda bakara dira-kita?
Bong ono manauanga ‘Sabat’-o masa rakana taemaki? Muzi uia ki muzi goalakadi
taemaki? Tamoata tadumai be ngauia ki taumoatei?”
10 Makara be igea-ramo be moarunga itedi, kodeka tamoata luma mate nge bokai
irai, “Lumam gonanaraki!” Tamoata ngae luma inanaraki nge iuiani.
11 Ata Parasi be tamoata Moses Mata ne disulesuletaki namadi dira-tina be nedia-la
maradi diepilei be ono Iesus ba dabasaki kana.

Iesus ‘Apostel’ Kulemoa-be-rua Idokidi
(Mat 10:1-4; Mar 3:13-19)

12 Bong ngaradia-lo nge Iesus buku-o ikautaki be ngarabo kana. Be makara
Nanaranga iraboraboi nibe anua izama.
13 Izama nge tagataga ne moarunga ikiladi be kodeka kulemoa-be-rua inangadi
tagataga ne bokana. Be dialana-ma ka ‘apostel’ bokana inangadi. Tamoata ngaedi
nge
14 Saimon (ara takaia ibuleakini Pita); Saimon tari, Endru; Zems; Zon; Pilip;
Batolomiu;
15 Tomas; Zems, Alpeas natu; Saimon maka Zilot kata;
16 Iudas, Zems natu, be Iudas Iskariot. Iudas Iskariot ka alauri Iesus idoki be erekei
luma-dio inangai.

Iesus Isulesule Be Moremore Iaka-uiakidi
(Mat 4:24-25; Mar 3:7-12)

17 Iesus tagataga ne ngaedi zaiza be eta buku-o ka ditaoio be kaba-baba tekedia-lo
dipura. Makara dipura be dituitui nge tagataga ne kokoko-tina, be tamoata be aine
dum kanabiabia Zudea kaba-lo be Ierusalem anua-lo, be anua makasi zage-o dienoru
Saidon be Taia-lo nge dipura be makara disoaki.
18 Iesus sulenga dalongo be moremore ngaka-uiakidi kana ka dipura. Be tamoata be
aine mariaba goalakadi ilodia-lo disoaki nge dipura be iadorakidi.
19 Kaiboang bibia nge Iesus-lo dipusikasika. Be moremore moarunga dipurapura
nge ono didaudauraki be iaka-uiauiadi.

Suri-uia Be Ilo-nodo
(Mat 5:1-12)

20 Iesus tagataga ne idededi kodeka bokai ipile, “Kam tamoata kana neming tagotago
nge suri-ming dauia! Maka ma anua ono Nanaranga ngatanepoa kana nge kam
neming.
21 Kam tamoata kaituka tole kamatemate nge suri-ming dauia! Maka ma alauri masa
kamamoanako be kamadoli. Kam tamoata kaituka katangtang nge suri-ming dauia.
Maka ma alauri masa kamaiao.
22 “Kam tamoata Tamoata Natu kanabe tamoata takadi disegeaki-kaming, ki
dimurina-kaming, ki diebulo-kaming, ki tamoata goala kana dirangaki-kaming nge
suri-ming dauia!
23 Bokai dibasaki-kaming nge suri-ming dauia be kama-gaki be kamanaulaki, bakara
zazanga neming bibia-tina lang anua-lo dieno! Maka ma bokai kamakaua: tamoata
ngaedi tubudi toirairadi nge ‘propet’ bokainatuka-la ka dibasakidi.
24 “Ata kam tamoata kaituka kana neming kokoko nge kamakadoma-tina! Ambe-ma
kaleua-re! Bakara, kana ono suri-ming diuiauia ambe kadoki-doi!
25 Kam tamoata kaituka kamoanakonako be kadolidoli nge kamakadoma-tina!
Ambe-ma kaleua-re! Bakara, tole kamamate kana! Kam tamoata kaituka kaiaoiao nge
kamakadoma-tina! Ambe-ma kaleua-re! Bakara, kamatangtang be kamanodonodo
kana!

26 “Kam tamoata maka tamoata takadi dipilepile kam tamoata uia nge kamakadomatina! Ambe-ma kaleua-re! Maka ma tubu-ming toirairadi nge ‘propet’ bolingadi ratadi bokai dibasakidi!

Erekei Reretakadi (Mat 5:38-48)

27 “Ata tamoata pilengagu kalongo nge bokai mra-kaming kana: Erekei neming kamarerereretakidi, be tamoata disegesegeaki-kaming nge muzi uia kamaememakidi.
28 Tamoata ingesuaki-kaming nge kamamaroui, be tamoata tago iadoadoraki-kaming nge ngai kanabe Nanaranga kamaraboraboi.
29 “Bokaibe tamoata teke poapoam takadi-o izamposaniko nge gobuiriko be egedi takadi-o ngazamposaniko. Tamoata teke angapi nem idoki nge luma-zokuzokuba malo nem goani be.
30 Tamoata teke kana tekena-lo isinauiko nge goania-ba, be tamoata teke kana nem kata ibagai nge moaki kaba kukeliaki!
31 Tamoata takadi baituka dababasaki-kaming kana karerere nge bokainatuka-la kamababasakidi.
32 “Tamoata direreretaki-kaming-la karerereretakidi nge masa ulika iauia nangata kamadoki? Maka ma tamoata ‘muzigoala ememaki’ nge bokai dimuzimuzi!
33 Be tamoata diuiauia-kaming-la kauiauiadi nge masa ulika iauia nangata kamadoki? Maka ma tamoata ‘muzigoala ememaki’ bokai dimuzimuzi be!
34 Tamoata teke kana teke kani be karere ngakatungi nge masa ulika iauia nangata kamadoki? Maka ma tamoata ‘muzigoala ememaki’ nge ‘muzigoala ememaki’ ruangadi kana dianiandi be katungadi ere-moarungadi be dadokidoki kana direrere!
35 Ata kam moaki bokai kamuzimuzi! Erekei neming kamarerereretakidi, be mata uia kamaememakidi. Be kana neming tamoata takadi kandi nge moaki katungadi kana karerere. Bokai masa zazanga neming dalaba-tina, be Nanaranga Atabalabala-tina natu kamapura. Maka ma ngai nge tamoata maka tago diperuperui be tamoata muzingadi goalakadi nge ilo itagatagadi.
36 Tama-mingla ilo itagataga-kaming bokana tamoata takadi ilo-ming datagatagadi.

Tamoata Takadi Giriki Nedi Moaki Kaliliti (Mat 7:1-5)

37 “Tamoata takadi giriki nedi moaki kaliliti be kapile digoala. Bokai masa Nanaranga giriki neming tago ngaliliti. Tamoata takadi moaki moatubu odio kanangalako. Bokai masa Nanaranga tago giriki omingo nganangalako. Tamoata takadi muzigoala nedi karokakiledi masa Nanaranga muzigoala neming ngarokakile-kaming.
38 Tamoata takadi kana kamaniandi masa Nanaranga kana nganiang-kaming. Moimoina-tina masa kana kokoko-tina nganiang-kaming. Be kana ngaedi masa kokoko-la be nganiang-kaming nibe bagabaga dara-kaming. Kana moatubungadi bakarairai katagadi be tamoata takadi kana kandi nge Nanaranga masa kana moatubungadi bokainaina-la ngatagadi be kam kana ngang-kaming.”
39 Be Iesus pile ono tonanga ngaedi ane be bokai iradi, “Tamoata mata leuadi tago iboadu mata-leua ruanga zala ngaitikini. Zala itikini masa ruoti-doi be gimoa-lo dasapasilakoru!
40 Tamoata kodeka-ka itoto tago iboadu tamoata amangi atabala ngalako. Tago-tina! Tamoata-la tongaka ipura be iamang-tina ka iboadu tamoata amangi diaru iriringa-diaru tekedi.
41 “Bakara ka robuka muku teke taritokam matana-lo ieno nge kute, ata nem matam-lo nge kai-mapala biabia ilom tago iani?
42 Masa baituka be taritokam bokai gorai, ‘Tarito, matam-lo robuka mukumukuna-tina mpasiki,’ ata nem matam-lo nge kai mapala biabia tago kute? Bolinga-ming ratadi!

Kai mapala biabia nem matam-lo gopasiki be kaba goita uia noko taritokam matana-lo robuka mukumuku ieno nge gopasiki!

Kai Be Kalingo
(Mat 7:16-20; 12:33-35)

43 “Kai iauia tago teke kalingo goalakadi ipupuraki. Bokainatuka-la, kai goalaka tago teke kalingo uia ipupuraki.
44 Kai teke-teke nge kalingodia-lo ka kauatakadi dipurapura. Paepae tago iboadu oakum-o ngapura. Bokainatuka-la, udi tago iboadu moamoaesa-o ngapura.
45 Tamoata iauia nge kolo-kolo iauia ilona-lo ikoazalaki ka ipasipasi-rake. Tamoata goalaka nge kolo-kolo goalaka ilona-lo ikoazalaki ka ipasipasi-rake. Bokai kamakaua: Kana bakarairai kaoa tamoata ilona-lo dikauri be dieno ka aoa-nalo dipusikasika.

Pera Kelikeli Rua
(Mat 7:24-27)

46 “Bakara ka ‘Tanepoa, Tanepoa,’ kana kakilakilaia, ata kana urarangaki nge tago kaememaki?
47 Tamoata naita ngau-lo imai be pilengagu ilongo be itoatoaki nge bokainatuka ono mto be kamakaua:
48 Tamoata bokainaina nge tamoata teke pera ikelikeli bokana. Pera labu nganangai kana nge ikeli nibe patu-baba kateka ilona-lo ita be kodeka ono pera kaiboang ne inanga. Bokaibe bong ura ipura be dang dikauri nge nori bibia dipanana be pera ngae diuni. Diuni nge tago iboadu damoakusungaki, bakara, pera ngae nge ikaiboang-tina!
49 Ata tamoata pilengagu ilongo be tago itoatoaki nge tamoata pera kana kateka-ba kusinao ikeli bokana. Labu ono kainga ne tago. Bokaibe bong ura ipura be dang dikauri nge nori bibia dipanana be pera ngae diuni. Diuni nge itapulo, be ileua be imanubu!”

7

Rom Tamoata Lama Unianga
(Mat 8:5-13)

1 Iesus pile ngaedi tamoata be aine iradia-doi, kodeka Kaperneam ilako.
2 Rom koai-bagi pangana nedi teke tamoata eunung ‘100’ imuamuadi nge makara isoaki. Tamoata ngae malipilipi kana irereretakia-tina nge imore-tina be saringatuka ngamate kana.
3 Rom tamoata ngae Iesus ilongoraki bokana Iuda tamoata bibia alu inepidi be dalako be Iesus darai be malipilipi kana ngaka-uiaki kana.
4 Kodeka Iuda tamoata bibia nge dilako Iesus-lo be diakoroia-tina be bokai dirai, “Ngai tamoata iauia-tina, be iboadu-tina godumai!
5 Ngai kita Iuda irereretakikita-tina, be iduma be pera nema ono serereinga nge ikeli.”
6 Bokaibe Iesus itagadi be dialale-budu. Iesus ilako be ambe pera isaringai nge Rom tamoata biabia ngae ruanga alu inepidi be bokai dirai, “Tanepoa, moaki nem-la kuilo-bukuiko! Ngau tago tamoata iauia kata be masa kaiko kuboadu pera kanagu-lo gosili.
7 Nge bokai ka tago negu-la be umai be uteko. Maka ma ngau tago tamoata iauia. Ata gopile-ba be malipilipi kanagu ngauia.
8 Bakara, ngau negu-la nge tamoata negu bibia erumadi ka usoaki, be koai-tamoata kokoko erumagu disoaki. Bokaibe ngae bokai mrai, ‘Golako,’ be ngalako. Be ngara bokai mrai, ‘Gomai,’ be ngamai. Be malipilipi kanagu bokai mrai, ‘Kana ngae goemakana,’ be ngaemaki.”

9 Bong Iesus pile ngaedi ilongo nge ipitilaki-tina, be ibuiri be tamoata be aine
ditagatagai bokai iradi, “Ngau ka ura-kaming! Israel-tina-malo ka lama uninga
biatanga bokainaina tago teke ute.”
10 Kodeka tamoata pile dieluaki nge Rom tamoata pera kanana-lo dimule. Dimule
nge malipilipi ngae iuia be isoaki be dite.

Iesus Narenare Teke Natu Mate Imarangaki

11 Kana iemaki ngae muri nge Iesus itui be Nain anua-lo ilako. Be tagataga ne be
tamoata be aine dum biabia teke ditagai.
12 Iesus anua ngae babaduadua ne taona itaotao nge tamoata teke mate dibazi be
dipusikasika. Tamoata mate nge aine narenare kata natu, be natu ngae nge tekena-la.
Tamoata be aine kokoko-tina anua ngarana-lo nge narenare ngae zaiza dialalale-budu.
13 Bong Tanepoa aine ngae ite nge ilo itagaia-tina be bokai irai, “Moaki kutang!”
14 Kodeka Iesus ilako be kati-boadikou ono dinangalako be dakumraki kana nge ono
idauraki, be tamoata maka tamoata mate dibazibazi nge ditui. Kodeka Iesus bokai
ipile, “Tamoata amuna, ngau ka uraiko, gomarang!”
15 Makara nge tamoata mate nge imarangrake be isoaki, be itaguraki be ipilepile.
Kodeka Iesus itaguraki be tamoata ngae idoki be tina iani.
16 Tamoata be aine moarunga makara nge dipitilaki-tina be ditaguraki be Nanaranga
dirakeaki. Be bokai dipile, “ ‘Propet’ teke ara biabia-tina ambe marada ipura.
Nanaranga ambe tamoata be aine ne ngadumadi kana be ipura!”
17 Makara nge Iesus rangaka ngaedi ege-ege Zudea kaba-lo be kaba moarunga
makara saringa dieno-lo dilako.

Iesus Be Zon Baptais
(Mat 11:2-19)

18 Be Zon Baptais tagataga ne dialale be kana moarunga ngaedi nge Zon dirangakini.
Kodeka tagataga ne rua ikila-diaru
19 be inepi-diaru be Tanepoa-lo dalakoru be bokai dategiaru kana, “Kaiko ki naita ka
Zon irangaki ngapura kana, ki tamoata takaia garapungi?”
20 Dialale be Iesus dipurakaniaru nge bokai ditegiaru, “Zon Baptais inepi-kamairu
be bokai gategiko-ru kana ka kipura-ru, ‘Kaiko ki naita ka ngapura kana, ki tamoata
takaia garapungi?’ ”
21 Bong tamoata ruoti ngae-diaru Iesus dipurakaniaru nge Iesus ambe tamoata
more be goala odio dieno nge iaka-uiauiakidi, be mariaba goalakadi tamoata ilodia-lo
disoaki nge itaotaodi, be tamoata matadi leuadi nge iadoadorakidi be kaba ditaita.
22 Kodeka Iesus itaguraki be tamoata Zon pilenga dieluakiru nge bokai ira-diaru,
“Kamamuleru be kana kaitaru be pile kalongoru nge Zon kamarangakiniaru: Matadi
leuadi ambe kaba ditaita, aedi matedi ambe dialalale, kikiri dokiadi ambe digoaza,
kungizadi ambe pile dilongolongo, matedi ambe marangakadi dipura be nedi uia
disoaki, be Pile Uia ambe tamoata kana nedi tagotago-lo mangata rangaka ipura.
23 Be bokai kamarai: tamoata naita ngau tago ilo iruataka nge suri dauiani!”
24 Tamoata Zon pilenga dieluakiru ambe dialale-ru nge Iesus tamoata be aine
moarunga Zon bokai irangakadi, “Bong lulu kaba-lo kalako be Zon kamate kana nge
rakana-tina kata ka kamate kana ka kalako? Lulua kata oasa ieuieuri ka kamate kana
ka kalako ki rakana?
25 Tago nge rakana-tina ka kamate kana ka kalako? Tamoata ngazing uia inan-
gananga kata ka kamate kana ki rakana? Tago-la! Maka ma tamoata ngazing uia
dinangananga nge boaduboadudi be anuatanepoa pera kandi bibia-lo ka disukoaki!
26 Kamaraia! Rakana-tina ka kamate kana ka kalako? ‘Propet’ kata ki? E, ‘propet’
kata! Ata ngau ka ura-kaming. Tago ‘propet’-ramoba kata. Ngai kaba iuasa-tina!

27 Ngai ka rangaka bokainatuka geretadi dipura,
‘Ngau masa pile eleluaki negu teke mnepi be arom ngamua. Ngai ka zalakam
ngauasari be ngamua be gotagai kana.’ (Mal 3:1)
28 “Ngau ka ura-kaming! Tamoata moarunga makare kateka-o nekiakadi dipura
maradi nge Zon iuasa-tina. Ata tamoata naita bong ono Nanaranga ngatanepoa
kanana-lo ara ialaurituka nge tamoata ngae Zon iuasai be ara ilaba-tina!”
29 Tamoata be aine moarunga be tamoata ‘tagisi’ dokidoki pile ngaedi dilongo nge
dipile Nanaranga mata ne diado-tina, bakara di nge Zon ka ruku ono tamalingaa oti
irukudi.
30 Ata Parasi be tamoata Moses Mata ne disulesuletaki nge Nanaranga labu ne ono
ngadumadi kana nge disegeaki, bakara Zon tago ruku ono tamalinga oti irukudi.
31 Nge bokai ka Iesus pile ne ngaedi ibatadi be bokai ipile, “Tamoata be aine kaituka
makare disoaki masa rakana oti odio mtonanga? Di nge rakana bokana?
32 Di nge natu-muku malala-lo disoaki be nedia-la diekilaulau-ri bokana. Uko takaia
ngataguraki be uko takaia bokai ngarai,
‘Keka oagu kipalita-kaming, ata tago kaoagu. Mate rang kidoki, ata tago katang.’
33 “Bakara, bong Zon Baptais ipura be kangkang izirau be ‘uain’ tago isingsing nge
kam bokai kapile, ‘Mariaba goalaka ilona-lo isoaki.’
34 Ata Tamoata Natu ipura be imoanakonako be ‘uain’ isingsing nge bokai kapile,
‘Tamoata ngae kamate! Moanakonga dilaba-tina be ‘uain’ sinumanga dira-tina!
Tamoata ‘tagisi’ dokidoki be “muzigoala ememaki” ruangadi kata!’
35 Ata tamoata be aine rangguma Nanaranga kauanga malaidi didoki nge ambe
ditiking-kaming Nanaranga kauanga nge kalingodi be moimoi.”

Aine Muzigoala Ememaki Teke

36 Parasi teke Iesus ialului be damoanako-buduru kana. Bokaibe Iesus ialale be
Parasi ngae pera kanana-lo isili be isoakiria be ngamoanako kana.
37 Anua ngaena-lo nge aine teke isoaki. Aine ngae nge muzigoala mata-la itagatagadi.
Bong aine ngae bokai ilongo Iesus Parasi ngae pera kanana-lo imoanakonako nge
bureng boaudi rongorongo bulo tekena-lo ieno nge idoki be ipura
38 be Iesus muri ae-babadi zagedi-o itui be itangtang be mata-dangi ane be Iesus
ae-babadi itutuburi. Kodeka donga ane be Iesus ae-babadi iutuni. Iutu-doi kodeka
ae-babadi nge iaroki be bureng boau rongorongo idoki be ono iburengdi.
39 Bong Parasi maka Iesus moanako-lo ialului kaba bokai ita nge nena-la bokai
ipile, “Tamoata ngae moangi be ‘propet’ kata nge iboadu ngakaua naita kata ka ono
idaudauraki, be iboadu ngakaua aine ngae bakarairai kata! Aine ngae nge muzigoala
ememaki kata!”
40 Kodeka Iesus bokai ipile, “Saimon, ngau kana teke mrangakaniko kana.”
Be Parasi ngae bokai ipile, “ ‘Tisa,’ goraia!”
41 Be Iesus itaguraki be bokai ipile, “Tamoata ‘mone’ negenege teke oti ne tamoata
rua-lo dieno. Tamoata takaia oti nge ‘500 kina,’ be takaia ‘50 kina.’
42 Ata tamoata ngae-diaru tago diboaduru oti nediaru ngaedi nge dakaturu. Bokaibe
tamoata ngae oti nediaru ngaedi nge irokakile-diaru. Bakara ilom ipile? Nangata ka
masa tamoata ngae ngarerereretakia-tina?”
43 Be Saimon ikatu be bokai ipile, “Ngau ilogu ipile tamoata maka oti ne bibia
rokakadia-le dipura.”
Be Iesus bokai ipile, “Kupile-tina uia!”
44 Kodeka Iesus ibuiri be aine ngae italari be Saimon bokai irai, “Aine ngae kute?
Ngau pera kanam-lo usili, ata dang tago kuiana be ae-gu ono uasaki. Ata aine ngae
mata-dangi ane be aegu iasaki be donga ane iutu.

45 Kaiko tago kuaroka, ata aine ngae bong pera kanam-lo usili nge aegu babadi
iaroroki-la nibe imai-ba kaituka-tina. Tago sesu imanaua.
46 Kaiko tago bureng panganagu-o kunangai, ata aine ngae bureng boau rongorongo
ane be aegu babadi iburengdi.
47 Bokai ka ngau uraiko! Reretaka mata ne bibia ngaedi nge ambe ono ne mangata
inangai muzigoala nena-ra kokoko-tina, ata ambe rokakadia-le dipura. Ata tamoata
naita muzigoala ne mukudi be rokakadia-le dipura nge ne mangata inangai reretaka
mata ne mukumukudi.”
48 Kodeka Iesus itaguraki be aine ngae bokai irai, “Muzigoala nem ambe rokakadi-
aleko dipura!”
49 Iesus bokai ipile nge lou takadi makara moanako-lo disoaki-budu nge bokai dipile,
“Nge naita kata, be iboadu muzigoala ngarorokaki?”
50 Ata Iesus aine ngae bokai irai, “Ilo-uialo be goalale! Lama uniangam ka iuketiko!”

8

Aine Iesus Ditagatagai

1 Alauri nge Iesus ege-ege anua bibia be sisiki-lo ialalale be Pile Uia bong ono
Nanaranga ngatanepoa kana nge mangata irangarangaki be ialalale. Be tagataga ne
kulemoa-be-rua nge dialalale-budu.
2 Be aine alu mariaba goalakadi ilodia-lo taonadi dipura be alu more goalakadi odio
dieno be adorakadi dipura nge ditagadi. Teke nge Magdala aine ara Maria. Ngaia-lo
ka mariaba goalakadi lima-rua taonadi dipura.
3 Teke ara Zoana. Zoana roa ara Kuza, be Kuza nge Erot pera kanana-lo kana ne
moarunga ipapananuaki. Teke ara Susana, be aine kokoko-tina takadi. Aine ngaedi
nge kana nedi oti be Iesus tagataga ne zaiza malipi nedia-lo didumadumadi.

Tamoata Kangkang-patu Iliki Ono Tonanga Ipura
(Mat 13:1-9; Mar 4:1-9)

4 Tamoata be aine nge kokoko-la be Iesus-lo dipurapura. Anua moarunga-lo be
dipurapura nibe dum kana-tina-biabia teke diemaki. Kodeka Iesus itaguraki be pile
ono tonanga ngae iradi,
5 “Tamoata kangkang tanotano teke ialale be uma kanana-lo kangkang-patu iliki.
Bong ilikiliki nge kangkang-patu alu zala muku ono alalenga-lo disapasiria, be
duaposakadi dipura be mang dipura be dikang.
6 Alu kateka garaparapanao disapasiria be dirauposa, ata kateka ibaradega be dang-
ka tago. Bokaibe dimarango.
7 Takadi moamoaesa maradi disapasiria, be moamoaesa dilaba be disukum be
dileua.
8 Be alu kateka iauia-o disapasiria, be didula be dilaba be kangkang dipuraki.
Kangkang-patu likiradi dipura nge teke-teke kangkang tamoatadi-lima dipuraki.”
Be pile ngaedi ono ngamambuaki kana nge Iesus bokai ipile, “Kungi-ming ono pile
longonga dieno nge kamalongo!”

Pile Ono Tonanga Labudi
(Mat 13:10-17; Mar 4:10-12)

9 Kodeka tagataga ne Iesus bokai ditegi, “Pile ono tonanga ngae labu baituka?”
10 Be Iesus bokai iradi, “Bong ono Nanaranga ngatanepoa kana labu sikita kauataka
nge ambe kam ania-ming ipura. Ata tamoata be aine takadi nge pile ono tonanga ane
be uraradi. Bokai masa
‘moimoi matadi masa kaba daita be daitaita, ata masa kana tago teke date. Moimoi
pile masa dalongo be dalongolongo, ata masa pile tago teke labu dakauataki.’
(Ais 6:9)

Kangkang Likiliki Labu Pasika Ipura
(Mat 13:18-23; Mar 4:13-20)

11 Kodeka Iesus bokai ipile, “Pile ono tonanga ngae labu bokai: Kangkang-patu nge
Nanaranga pilenga.
12 Kangkang-patu zala mukuna-lo disapasiria nge tamoata pile dilongo bokana, ata
Satang ipura be pile ngaedi ilodia-lo ka ipasi be idokiledi. Satang tago irere tamoata
ngaedi lama dauni be uketadi dapura.
13 Kangkang-patu kateka garaparapanao disapasiria nge tamoata pile dilongo be
suri-uialo be didoki bokana. Ata ziridi tagotago. Bokaibe uanana tago sasalaga lama
diuni. Be bong toitoi dapura nge oaikiki-tina datapulo.
14 Moamoaesa maradi disapasiria nge tamoata pile dilongo bokana. Ata ilo-buku
be ‘mone’ be suri-uia kateka ngaena-onaona ilodi dibukubukutaki, be kana ngaedi
ditaguraki be ditapadi bokana. Bokaibe tago dimalai.
15 Ata kangkang-patu kateka iauia-o disapasiria nge tamoata pile dilongo be didoki-
matedi bokana. Tamoata bokainaina nge ilodi adoadodi be uia-ba, be dikaiboang be
disoaki-la be kalingodi dipura.

Baratui Ono Tonanga Ipura
(Mar 4:21-25)

16 “Tamoata tago teke baratui ibulai be tabira-baba oti ikubati ki bagi ono enonga
eruma inangai. Tago! Ibulai masa ngadoki be baratui kabadia-lo nganangai be
tamoata naita pera-lo isili nge iboadu baratui malamaka ngaita.
17 Bakara, kana moarunga zumkakadi dipura masa kadanga-lo nangadi dapura,
be kana moarunga kubatadi dipura masa kauatakadi dapura be kakatadi dapura be
mangata daeno.
18 Nge bokai ka pile baituka be kalongo nge kamakauakaua-tina uia! Tamoata naita
kana dienoni masa kokoko-la be ania ngapura. Ata tamoata naita kana ne tago, masa
dokiadia-le dapura. Moimoi masa ilo ipileni kana ne otioti, ata masa dokiadia-le
dapura.”

Iesus Tina Be Taritoka
(Mat 12:46-50; Mar 3:31-35)

19 Iesus tina be taritoka dipura be date kana, ata tamoata be aine dikoko-tina.
Bokaibe tago iboadu dasaringai.
20 Makara nge tamoata teke Iesus bokai irai, “Tinam be taritokam dateko kana be
eluku dituitui.”
21 Kodeka Iesus itaguraki be moarunga makara disoaki bokai iradi, “Tinagu be tari-
tokagu nge tamoata be aine maka Nanaranga pilenga dilongolongo be ditagatagadi.”

Iesus Anua-goala Teke Iaka-maliei
(Mat 8:23-27; Mar 4:35-41)

22 Bong teke Iesus tagataga ne bokai iradi, “Dang biabia Galili ege takaianao talako.”
Bokaibe kati rebareba tekenao dibuli be dang ege takanao dalako kana.
23 Dang biabia-lo direbareba nge Iesus ienosoa. Makara nge oaikiki-tina anua-goala
teke dang biabia-lo ipura, be kati-lo ambe dang ikauriuri, be ambe saringatuka giriki
daita kana.
24 Kodeka tagataga ne dilako be Iesus dianguni be bokai dirai, “Biabiadi, Biabiadi!
Ambe taleua kana!”
Be Iesus iturake be oasa be anua-goala dang-lo dipura nge kaikai-la iradi be malino
ibala.
25 Kodeka tagataga ne bokai itegidi, “Lama unianga-ming inanga dieno?”
Ata dia-ra taburidi dira be Iesus dikabaki be bokai dipile, “Tamoata ngae naita kata?
Oasa be nugunugu ipile-kaidi be pilenga dilongo!”

Tamoata Teke Mariaba Goalakadi Ilona-lo Disoaki (Mat 8:28-34; Mar 5:1-20)

26 Makara be direba be dilako be kaba aradi Gerasin-lo dipura. Galili kaba-lo be
adoado-la goreba masa makara kaba ngaradia-lo gopura.
27 Be bong Iesus kabu-lo ituilako nge anua-marau teke mariaba goalaka ilona-lo
isoaki nge ipurakani. Ambe uanana sasalaga-tina nemoala-ba ialalale, be pera tago
tekena-lo isukoaki. Buna ono matedi kumrakadi dipurapura-lo isukoaki.
28 Bong tamoata ngae Iesus ite nge ipi-tina be imere be Iesus ae-nalo itapuloria
be bokai ipile, “Iesus, Nanaranga Atabalabala-tina Natu, ba gobasaka kana? Ngau
uakoroiko, moaki sururu kuiana!”
29 Tamoata ngae bokai ipile, bakara, Iesus nge ambe mariaba goalaka tamoata ngae
ilona-lo nge itaotaoni. Ambe bong kokoko-tina mariaba goalaka ngae tamoata ngae
idokimatei. Kaleti oarige ‘seng’ ane be ae be luma diuauau, ata itototo. Be mariaba
goalaka ngae nge tamoata ngae ibagabagai be kaba tamoata tagongana-lo ialalaleaki.
30 Kodeka Iesus itaguraki be tamoata ngae bokai itegi, “Aram bakara?”

Be tamoata ngae ikatu be bokai ipile, “Aragu ‘Labara.’ ”

Maka ma mariaba goalakadi kokoko-tina tamoata ngae ilona-lo disoaki. Nge bokai
ka ara ‘Labara’ kana ipile.
31 Makara nge mariaba goalakadi ngaedi Iesus diakoroi be bokai dirai, “Moaki
boazinga biabia kabi tagotago-lo kunepi-kamailako.”
32 Saringa makara nge boro ulunga teke buku muku teka zagena-o diramomomo be
disoaki. Bokaibe mariaba goalakadi tamoata ngae ilona-lo nge Iesus bokai diakoroi,
“Gosumoala be boro ulunga ngara ilodia-lo gasili!” Be Iesus isumoala.
33 Be bong mariaba goalakadi tamoata ngaena-lo be dipusika nge dilako boro
ulunga ngaena-lo disili. Be boro ngaedi dipanana dilako garangakadi-o be dang-lo
disapasilako be dang dising be dimoaloba.
34 Bong tamoata boro akolakola kaba bokai dita nge dipapanana-la be dilako anua-lo
be kaba makara saringa dieno-lo be kana dipura ngaedi nge dirangaki.
35 Be tamoata be aine makara nge dipura be kana ngaedi dipura daita kana. Be
bong Iesus dipurakani nge tamoata maka mariaba goalakadi ilona-lo taonadi dipura
nge Iesus aena-lo isoaki be dite. Ambe kusi inangananga be ngaonga dileua be isoaki
be dite. Kaba bokai dita nge taburidi dira-tina.
36 Kodeka tamoata kaba dita nge dilako be bakara be tamoata ngae iuia nge tamoata
be aine makara diradi.
37 Makara nge tamoata be aine kaba ngaradia-lonalona nge taburidi dira-tina.
Bokaibe Iesus dirai be Gerasin kaba ngapereki kana. Kodeka Iesus kati-o ibuli be ialale.
38 Tamoata maka mariaba goalakadi ilona-lo taonadi dipura nge Iesus iakoroi be
dalale-buduru kana. Ata Iesus inepi be bokai irai,
39 “Anua nem-lo gomule be kana moarunga Nanaranga iemakiniko nge gorangaki.”
Bokaibe tamoata ngae ialale be ege-ege anua ngarana-lo ilako be kana moarunga Iesus
iemakini nge irangaki.

Natu Aine Mate Be Aine Moremore (Mat 9:18-26; Mar 5:21-43)

40 Bong Iesus kababe dang biabia ege takanao imule-lako nge tamoata be aine dum
kanabiabia teke suri-uia oti be didoki. Tamoata be aine ngaedi nge dirapurapungi be
disoaki.
41 Kodeka tamoata teke ara Zairus ipura. Tamoata ngae nge pera nedi ono
serereinga-lo muamua nedi kata. Ipura nge ilako be Iesus ae babadia-lo itapuloria
be bokai iakoroi, “Pera kanagu-lo gomai.

42 Natugu aineka surikaka barasi ne kulemoa-be-rua ambe imatemate!” Bokaibe
Iesus itui be itagai.
Iesus zala-o ialalale nge tamoata be aine kokoko-tina ditagai. Tamoata be aine nge
dikoko-tina be odio-banao ipopopokaki.
43 Aine teke dara iuni be ambe barasi kulemoa-be-rua imambuaki nge makara
maradi ialalale. ‘Mone’ ne surikakadi nge ambe tamoata more adoadoraki iandi be
ono dadoraki kana, ata tago teke iboadu ngadoraki.
44 Bokaibe aine ngae Iesus muri ipura be Iesus kusi-sili ne salagalaga nge zage idoki.
Makara nge oaikiki-tina dara unianga ngaedi nge dileua.
45 Kodeka Iesus bokai ipile, “Naita oguo idauraki?”
Moarunga makara diaoli bokana Pita bokai irai, “Biabiadi, tamoata be aine dikoko-
tina be omo dipopopokaki!”
46 Ata Iesus itaguraki be bokai ipile, “Tamoata teke oguo idauraki! Ngau ukaua
kaiboang negu alu dipusika!”
47 Aine ngae kaba bokai ita ambe kauataka ipura nge ilako be Iesus ae babadia-lo
itapuloria. Kodeka makara tamoata be aine moarunga matadi-o ka Iesus irai bakara
ka ono idauraki, be bakara be oaikiki-tina iuia.
48 Makara nge Iesus aine ngae bokai irai, “Natugu, lama uniangam ka iemakiko be
kuia! Ilo-uia ngaenoniko be goalale!”
49 Iesus isi bokaina-la ipilepile be tamoata teke Zairus pera kanana-lo ka ipura be
Zairus pile bokai ieluakini, “Natum aineka ambe imate! ‘Tisa’ moaki kaba kuilo-
bukui!”
50 Iesus bokai ilongo nge Zairus bokai irai, “Taburim moaki ira! Lama-ba ka gouni!
Natum masa ngauia!”
51 Iesus ilako be Zarius pera kanana-lo ipura nge itaguraki be moarunga ibabaridi
be tago teke pera ilona-lo isili. Kodeka Pita, Zon be Zems, be natu-la aine ngae tina be
tama ka ibagadi be disili-budu.
52 Tamoata be aine nge kokoko-tina dipura be natu aine ngae dinodonodomi be
ditangitangiri be disoaki. Kodeka Iesus bokai iradi, “Moaki katang! Natu ngae tago
imate! Ngena ieno-ba!”
53 Iesus bokai ipile nge tamoata be aine makara disoaki ditaguraki be Iesus
dingengeri. Maka ma di dikaua natu aine ngae ambe imate!
54 Ata Iesus itaguraki be natu aine ngae luma takaianao idauraki be bokai ipile,
“Natu-muku, gomarang!”
55 Makara nge natu ngae mariabaka imule be oaikiki-tina imarang-rake. Kodeka
Iesus iradi be kangkang muku dani be ngakani kana.
56 Natu aine ngae tina be tama nge dipitilaki-tina be ba dapile. Ata Iesus bokai ira-
diaru, “Kana ngae nge moakina-tina teke karangakaniaru!”

9

Iesus Tagataga Ne Kulemoa-be-rua Inepidi
(Mat 10:5-15; Mar 6:7-13)

1 Iesus tagataga ne kulemoa-be-rua ikiladi be disoaki-budu, kodeka kaiboang ono
mariaba goalakadi taonadi be kaiboang ono more adoraka iandi.
2 Kodeka inepidi be dalale be bong ono Nanaranga ngatanepoa kana nge mangata
darangaki, be moremore dadorakidi kana.
3 Dalale kana nge bokai iradi, “Alale ngaena-lo nge kana moaki teke kadokidoki: sika
ono alalenga, ki raba kana-ming, ki kangkang, ki ‘mone,’ ki kusi-sili ka-ruadi. Moaki-
tina!

4 Pera nangatana-lo kasili nge pera-la ngarana-lo kamasoaki nibe anua-ba ngara
kamapereki.
5 Tamoata be aine anua nangatana-lo tago dimolataki-kaming be didoki-kaming
nge bong anua ngara kaperepereki nge ae-ming gapukadi kamatatai be ono kamailo-
kauadi nge tago muzi iauia ka diemaka-kaming."
6 Bokaibe Iesus tagataga ne dialale be anua-anua-lo be dialalale be Pile Uia mangata
dirangarangaki be moremore diadoadorakidi be dialalale.

Erot Be Iesus
(Mat 14:1-2; Mar 6:14-16)

7 Bong Galili kaba anuatanepoa kandi Erot kana ngaedi bokai dipurapura be ilongo
nge iboang-tina be tago ikaua naita ka kana ngaedi iememaki. Bakara, tamoata alu
dipile Zon Baptais ka imoauri.
8 Alu dipile Ilaiza ka ipura, ata alu dipile 'propet' toirairadi ka teke imoauri be
imarang.
9 Ata Erot bokai ipile, "Ngau ka upile be Zon dudu totoka ipura! Nge naita kata ka
ruku ulongolongo?" Be irere-tina Iesus ngate kana.

Iesus '5,000' Tamoata Iakoladi
(Mat 14:13-21; Mar 6:30-44; Zon 6:1-13)

10 Bong 'apostel' Iesus inepidi dimule nge kana moarunga diemaki Iesus dirangakini.
Kodeka Iesus ibagadi be rubedia-ba anua ara Betsaida-lo dilako.
11 Ata tamoata be aine moarunga dikaua Iesus makara ilako. Makara be ditagai.
Iesus tamoata be aine ngaedi itedi nge suri diuia be imolatakidi be bong ono
Nanaranga ngatanepoa kana nge mangata irangakadi. Be tamoata be aine more
dienodi nge iaka-uiakidi.
12 Amari ambe itaotaoio nge tagataga kulemoa-be-rua dilako Iesus-lo be bokai dirai,
"Tamoata be aine gonepidi be dalale. Kaba ngaedi nge masoasoaba-tinao ka dieno.
Gonepidi be dalale anua saringa dieno-lo, be kaba maka saringa dieno-lo be kangkang
be kaba ono enonga dalelei."
13 Ata Iesus itaguraki be bokai iradi, "Kam kangkang kamandi be dakang!"
Be di dikatu be bokai dipile, "Keka 'bereti' lima-la be ika rua ka maka dieno-kama.
Ki kurere galale be tamoata be aine ngaedi kangkang gazazadi ki?"
14 (Tamoata moane makara disoaki nge '5,000' moarunga.)
Kodeka Iesus itaguraki be tagataga ne bokai iradi, "Tamoata be aine kamaradi be
uko-uko be dasoaki. Uko tekena-lo nge tamoata kulemoadi-lima dasoaki, be bokai-
bokai be ngalako."
15 Be tagataga ne ditaguraki be tamoata be aine diradi be Iesus-la ipile bokana uko-
uko be disoaki.
16 Kodeka Iesus 'bereti' lima be ika rua nge idoki be lang-lo itadalako be Nanaranga
iperui be ikingkoto, be tagataga ne iandi be tamoata be aine dinegedi.
17 Be tamoata be aine dimoanako nibe didoli-tina. Kodeka tagataga ne raba
kanabibia kulemoa-be-rua didoki be kangkang dimuleaki nge diau.

Pita Iesus Mangata Irangaki
(Mat 16:13-19; Mar 8:27-29)

18 Bong teke nge Iesus rubena-ba isoaki be iraborabo. Be tagataga ne nge disoaki-
budu. Kodeka Iesus bokai itegidi, "Tamoata be aine dum bibia nge ngau naita kana
dirangaka?"
19 Be tagataga ne dikatu be bokai dipile, "Alu dipile Zon Baptais, alu dipile Ilaiza. Be
alu dipile 'propet' toirairadi kata ka kaba teke imarang be moauriuri isoaki."
20 Be Iesus kaba itegidi, "Be kam? Ngau naita kana karangaka?"

Be Pita ikatu be bokai irai, “Kaiko Nanaranga Kristus * ne!”
21 Kodeka Iesus itaguraki be ipile-kaidi moakina-tina teke kana ngae dirangakani.

Iesus Matenga Irangaki-ba Mua
(Mat 16:20-28; Mar 8:30–9:1)

22 Kodeka Iesus bokai iradi, “Tamoata Natu masa sururu bibia-tina ngadoki. Iuda tamoata nedi bibia, tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi, be tamoata Moses Mata ne disulesuletaki masa dataguraki be dasegeaki, be umoatea ngapura. Ata amaridi toli muridi masa kaba ngamarang be moauriuri ngasoaki.”
23 Kodeka moarunga bokai iradi, “Tamoata naita ngau ngatagaia kana nge nena-la ngailo-leuataki be izamazama kai kapalapala uauau ne ngabazibazi be ngatagatagaia.
24 Bakara, tamoata naita ne moauriuri soakinga ngauketi kana masa ngaleua. Ata tamoata naita ngau kanabe imate masa moauriuri soakinga ngauketi.
25 Bokai kamakaua: Tamoata teke kana moarunga kateka-onaona idoki be inemdi, ata ne tamoata ileua ki eoa tago matemate-lo ilako be makara nem-kusoaki isukoaki. Bokai nge kana kateka-onaona ngaedi masa baituka be dadumai? Tagona-tina iboadu!
26 Bokainatuka-la, tamoata naita ngau be sulengagu imakaki masa Tamoata Natu mulenganao be ngamakaki. Bong ngaranao masa Tamoata Natu ne malamaka, be Tama malamaka be ‘enzel’ ratadi malama nedia-lo be ngapura.
27 Moimoi ka ura-kaming! Alu maka dituitui masa mate bubuna tagona-la date be bong ono Nanaranga ngatanepoa kana nge date.”

Iesus Itabuli Be Takana-ba Ipura
(Mat 17:1-13; Mar 9:2-13)

28 Amaridi lima-toli bokana muridi nge Iesus itaguraki be Pita, Zon be Zems ibagadiato be buku tekenao dikautakito be Iesus ngarabo kana.
29 Iraborabo nge Iesus lili ditabuli be takadia-ba dipura. Be kusi ne inangananga nge lamalama pitikaoanga bokana dioaoaoa.
30 Makara nge oaikiki-tina Moses be Ilaiza dipuraru be dipilepileto.
31 Malama kaiboangdi lang anua-lonalona ane be dipuraru. Kodeka makara be Iesus zaiza be baituka be Iesus masa Nanaranga rerenga saringatuka ngamambuaki kana Ierusalem-lo nge dirarangakito.
32 Pita ruanga zaiza-ra matadiato dimoarore be ditungtungto, ata mata-diato dipoara nge Iesus malama ne kaiboangdi be tamoata rua zaiza disoakito nge dita.
33 Tamoata ngae-diaru ambe Iesus dipereperekiaru nge Pita itaguraki be Iesus bokai irai, “Biabiadi, nge iuia-tina makare kisoaki! Bazarua toli gaemaki. Teke nem, teke Moses ne be teke Ilaiza ne.” (Maka ma Pita tago ikaua rakana ka irangarangaki.)
34 Pita isi ipilepile-la be oaru teke ipura be isukumdi. Bong oaru ngae isukusukumdi nge Iesus tagataga ne toli ngaedi nge taburidi dira-tina.
35 Makara nge malonga teke oaru ngaena-lo ka ipusika be bokai ipile, “Nge Natugu! Ngau negu-la be unangai! Kamalongolongori!”
36 Bong malonga ngae ipile-doi nge Iesus-la rube isoaki be dite. Ata bong ngaradia-lo nge tagataga toli ngaedi nge kana dipura ngaedi tamoata tago teke dirangakini. Nedia-la ilodia-lo dinanga be dieno.

Natu Moane Teke Adoraka Ipura
(Mat 17:14-21; Mar 9:14-29)

37 Izama be Iesus tagataga ne toli ngaedi zaiza be buku-o be ditaotao nge tamoata be aine dum kanabiabia teke dipurakani.
38 Makara nge tamoata teke maradi ka bokai imere, “ ‘Tisa,’ ngau uakoroiko! Ngau urere natugu moane gote. Natugu nge surikana-tina!

---

* **9:20:** Mesaia

39 Mariaba teke ilona-lo isoaki be bong ngaduamatei nge oaikiki-tina nganaboaki. Be
ngareresabungaki be aoa-nalo busobuso ngakarabagadi. Mariaba goalaka nge tagona-
tina iboadu natu ngae ngapereki. Be ambe igamagamani.
40 Tagataga nem uakorodi be mariaba goalaka nge dataoni kana, ata tago diboadu."
41 Ata Iesus ikatu be bokai ipile, "Kam tamoata be aine bong ngaedia-lo kasoaki,
tagona-tina lama kauni. Be muzinga-ming tagona-tina diado! Masa uanana sala-
gatikadi ira sakeming-lanao msoaki? Ambe ilogu iakataki-kaming-tina!" Kodeka Iesus
tamoata ngae bokai irai, "Natum maka godokamai!"
42 Be bong natu ngae Iesus-lo ilakolako nge mariaba goalaka ilona-lo itaguraki be
natu ngae kateka-o irokakaria be ireresabungaki. Ata Iesus itaguraki be mariaba
goalaka † nge itaoni be natu moane ngae iadoraki be kaba tamana-lo imuleaki.
43 Tamoata be aine moarunga makara nge Nanaranga kaiboang ne kaiboangdia-tina
dita nge dipitilaki-tina be dikabaki.
Tamoata be aine isi Iesus kana iemaki ngae dite be dikabakabakia-la be Iesus
itaguraki be tagataga ne bokai iradi,
44 "Pile mra-kaming ngaedi kana nge kamalongo-tina uia! Tamoata Natu masa
dadoki be tamoata luma-dio dasalangaki."
45 Ata tagataga ne pile ngaedi labudi tago dikauataki. Pile ngaedi labudi nge
zumkakadiadi dipura. Bokaibe tago dikauataki. Dategi kana nge taburidi dira.

Naita Ara Biabiatuka
(Mat 18:1-5; Mar 9:33-37)

46 Iesus tagataga ne pile tekedi nedia-la maradi bokai diegoretaki: naita maradi ka
biabiatuka.
47 Ata Iesus ikaua pile ngaedi ilodia-lo dieno. Bokaibe natu-muku teke idoki be
sakenao ituiraki
48 be bokai iradi, "Tamoata naita araguo be natu-muku ngae idoki be iadoraki nge
ngau ka idoka be iadoraka. Be tamoata naita ngau idoka be iadoraka nge ngau
nepinepi negu ka idoki be iadoraki. Maka ma bokai kamakaua: Tamoata naita mara-
ming ara ialaurituka nge ngai ka ara biabiatuka."
49 Be Zon itaguraki be bokai ipile, "Biabiadi, keka tamoata teke kite aramo be
mariaba goalakadi itaotaodi. Ata ngai tago kita kata. Bokaibe kibabari be kana ngaedi
tago iememaki."
50 Be Iesus ikatu be bokai ipile, "Moaki kababari! Tamoata naita tago ierekei-kaming
nge kam muri-ming ituitui."

Samaria Anua Teke Iesus Tago Didoki

51 Bong ono Iesus lang anua-lo ngakautaki kana disaringa nge ilo ilelenaki be ngatui
be Ierusalem ngalako kana.
52 Ngalako kana nge tamoata alu inepidi be aro dimua. Tamoata ngaedi dilako
Samaria anua tekena-lo be kana damoataungakini kana.
53 Ata tamoata be aine anua ngarana-lo nge Iesus tago dimoalataki be didoki. Bakara,
di dikaua ngai ambe Ierusalem ka ilakolako.
54 Iesus tagataga ne Zems be Zon kaba bokai ditaru nge bokai dipileru, "Tanepoa,
kurere ki tago eoa lang-lo takeliaki be dabala be dara-leuadi?"
55 Ata Iesus ibagabuiri be iebulo-diaru.
56 Makara be dialale be anua takaiana-lo dilako.

Baituka Be Iesus Gotagai
(Mat 8:19-22)

† **9:42:** Grik Pile-lo nge mariaba tago goazagoaza.

57 Zala-lo dialalale nge tamoata teke itaguraki be Iesus bokai irai, “Inanga-inanga
kulakolako nge mtagatagaiko-la kana.”
58 Be Iesus ikatu be bokai irai, “Keu kabukabu boazinga nedi otioti, be mang
makatabala diroro gupadi otioti! Ata Tamoata Natu kaba ne odio ngaenoria be
ngamanaua kana nge tago!”
59 Kodeka Iesus itaguraki be tamoata takaia bokai irai, “Gotagaia!”
Ata tamoata ngae ikatu be bokai irai, “Tanepoa, mialale be tama-gu mkumraki
noko!”
60 Ata Iesus ikatu be bokai irai, “Matedi masa nedia-la mate-ruangadi dakumrakidi.
Kaiko goalale be bong ono Nanaranga ngatanepoa kana nge mangata gorangaki.”
61 Makara nge tamoata takaia bokai ipile, “Tanepoa, ngau mtagaiko kana, ata mialale
be dara negu mraboakidi noko.”
62 Ata Iesus ikatu be bokai irai, “Tamoata naita uma-lo pangana izeleki be kateka
iokiokiri kababe murina-lo igeagealako nge tagona-tina iboadu bong ono Nanaranga
ngatanepoa kana nge ngamalipini.”

10

Iesus ‘72’ Tamoata Inepidi

1 Kana ngaedi muridi nge Tanepoa itaguraki be kababe ‘72’ tamoata takadi inepidi
be aro damua kana. Rua rua inangadi be anua be kaba moarunga nena-la be ngalako
kanana-lo inepidialako.
2 Dalale kana nge bokai iradi, “Kangkang biabia-tina uma-lo imaure be ieno, ata
tamoata malipilipi kangkang ngae dauaroe be dabagai kana nge tago dikoko. Bokaibe
uma-marau kamasinaui be malipilipi nganepidi be dalale be kangkang imaure be ieno
nge dauaroe be dabagai.
3 Kamalale! Ambe ‘sipisipi’ natu bokana be keu kabukabu maradi unepi-kaming-
lako.
4 ‘Mone’ goate, ki raba, ki ae-sukuma moaki teke kadokidoki be kalale. Be zala-lo
kalalale nge moaki teke kamolataki be ilo-uia kani.
5 “Bong pera tekena-lo kamasili kana nge bokai kamapile noko, “Pera ngaena-lo ilo-
uia ngaeno!”
6 Tamoata ilo-uia ienoni kata ka pera ngaena-lo isoaki nge ilo-uia neming kani nge
ngaeno-lani. Tago nge ilo-uia neming kababe kamamuleaki.
7 Makara pera ngarana-lo kamasukoaki be rakana dianiang-kaming nge ka-
makangkang be kamasukoaki. Maka ma tamoata imalipi nge bubuna ne otioti, be
bubuna ne ngaedi nge ngadokidoki-la. Moaki pera pera-lo be kalakolako. Kabu-la
teke kamasukoaki.
8 “Bong anua tekena-lo kalako be didoki-kaming be diadoraki-kaming, be rakana
aro-ming dinangai nge kamadoki be kamakani.
9 Be moremore makara kamaka-uiakidi be tamoata be aine bokai kamaradi, ‘Bong
ono Nanaranga ngatanepoa kana ambe isaringa-kaming.’
10 “Ata anua katana-lo kalako be tago dimolataki-kaming be didoki-kaming nge zala
nedi bibia-lo kamalako be bokai kamapile,
11 ‘Gapugapu neming anua neming-lonalona ae-ma babadi-o ditaga nge ka kababe
neming-la omingo kitatailako. Ata ilo-ming kauakaua, bong ono Nanaranga
ngatanepoa kana ambe isaringa!’
12 Ngau ka ura-kaming! Bong ono tamoata be aine moarunga Nanaranga aro datui
be giriki nedi ngaliliti kananao masa Sodom anua Nanaranga ilo muku ngatagai. Ata
anua ae-ming gapukadi ono katatailako ngae nge tagona-tina iboadu ilo muku ngatagai
kana!

Iesus Anua Lama Tago Diuni Iauadi (Mat 11:20-24)

13 “Korazin anua! Kumakadoma-tina! Ambe-ma kuleua-re! Betsaida anua! Kumakadoma-tina! Ambe-ma kuleua-re! Kilala kaiboangdi kam-lo emakadi dipura Taia be Saidon anua-lo emakadi dapura bokana nge ambe norane be ngado-kusi ono nodonga dananga be apoang-lo dasoaki be apoang dabureng be ono nedia-la mangata danangadi di ambe ilodi dibuiri be muzigoala nedi disegeaki.
14 Ata bong ono tamoata be aine moarunga Nanaranga aro datui kananao masa Nanaranga Taia be Saidon anua ilo muku ngatagadi. Kam tagona-tina ilo ngataga-kaming kana!
15 Be kam Kaperneam nge neming-la be lang-lo kamakautaki kana ki? Tagona-tina kaboadu! Eoa tago matemate-lo rokaka-ming-lako dapura kana!”
16 “Tamoata naita ilongori-kaming nge ngau ka ilongora. Tamoata naita isegeaki-kaming nge ngau ka isegeaka. Be tamoata naita ngau isegeaka nge nepinepi negu ka isegeaki.”

‘72’ Tamoata Dimule

17 ‘72’ tamoata Iesus inepidi nge suri-uia ane be dimule be bokai dipile, “Tanepoa, mariaba goalakadi aramo be kipile-kaidi nge dilongori-kama!”
18 Be Iesus ikatu be bokai iradi, “Satang lamalama pitikaoanga bokana be lang anua-lo be itapulopulo be ute.
19 Kamalongo! Ngau ambe kaiboang uang-kaming be iboadu moata goalakadi be moraba kamaduaposa, be Erekei kaiboang ne moarunga masa kamabalaki. Kana tago teke iboadu ba ngabasaki-kaming.
20 Ata ilo-ming kauakaua. Moaki mariaba goalakadi dilongori-kaming ngena suri-ming diuia! Moaki! Kana ono suri-ming dauia kana nge bokai: ara-ming ambe lang anua-lo geretadi dipura!”

Iesus Suri Diuia (Mat 11:25-27; 13:16-17)

21 Bong ngaranao nge Oli Spirit suri-uia Iesus iani be Iesus itaguraki be bokai ipile, “Mamo, kaiko ka lang anua be kateka Tanepoa nedi! Kaiko ambe kana uia tamoata kauakauadi be sule-lo lakolako kuzumkakiledi be kudoki be natu-muku kuitikingdi. Bokaibe uperuiko-tina! E, Mamo, moimoina-tina kana ngaedi nge rerengam-tina-lo.
22 “Tamagu ambe kana moarunga lumagu-o isalangaki. Tamoata tago teke Natu ikauataki. Tama-la ka Natu ikauataki. Be tamoata tago teke Tama ikauataki, Natu-la ka Tama ikauataki. Be tamoata maka Natu nena-la be inangadi be ono Tama mangata nganangaiadi kana nge ka Tama dikauataki.”
23 Kodeka Iesus ibuiri be tagataga ne italaridi be zuguma-ba bokai iradi, “Kam moimoi kauia-tina be kana ngaedi kaitaita!
24 Moimoi ka ura-kaming! ‘Propet’ be anuatanepoa kokoko-tina kana kam kaitaita nge daita-tina kana direre, ata tago dita. Be pile kalongolongo nge dalongo-tina kana direre, ata tago dilongo.”

Samaria Tamoata Ono Tonanga Ipura

25 Ramani teke tamoata Moses Mata ne disulesuletaki teke itaguraki be Iesus ngatoi kana. Be bokai itegi, “ ‘Tisa,’ rakana memaki be masa moauriuri-la nem-kusoaki msukoaki?”
26 Be Iesus ikatu be bokai irai, “Moses Mata ne baituka dipile? Kaiko kuleze nge labudi baituka kukauataki?”
27 Be tamoata ngae ikatu be bokai ipile, “ ‘Nanaranga nem Tanepoa nge ilom moarungana-lo, mariabakam moarungana-lo, kaiboang nem moarungana-lo, be ilo

lelenaka nem moarungana-lo be gorerereteraki.' * Be takadi bokai, 'Tamoata ruangam gorerereteraki nem-la kurerereteraki ko bokana.' " *
28 Be Iesus ikatu be bokai irai, "Pile ngaradi nge kukatu-tina uia! Bokainatuka gomuzimuzi be masa moauriuri-la gosoaki!"
29 Ata tamoata ngae nge nena-la be tamoata adoado kana ngarangaki kana. Bokaibe itaguraki be Iesus bokai itegi, "Naita ka tamoata ruangagu?"
30 Be Iesus ikatu be bokai ipile, "Tamoata teke Ierusalem-lo be itui be Zeriko ilakolako noko anakonako lumadia-lo isapasilako. Kusi ne disare-le be dizangi dizangi be matena-ba makara zala-lo dinangai be diratu.
31 Uari-tina be tamoata Nanaranga ditabatabai nge teke makara zala ngarana-lo ialalale. Bong tamoata ngae ite nge ibagapaliti zala ege takanao be ialale.
32 Bokainatuka-la, Libai teke makara ipura. Be itea-ba be ibagapaliti zala ege takaianao be ialale.
33 Ata Samaria tamoata teke makara zala ngarana-lo ialalale be tamoata ngae ipurakani. Be bong ite nge ilo itagaia-tina.
34 Kodeka bureng be 'uain' idoki be ilako be poake iasakini be kusi-mapala oti isuku. Kodeka idokiteteki be 'dongki' nenao isalangaki be pera ono enonga tekena-lo ilakuaki be makara itarurutaki be disoakiru.
35 Izama nge Samaria tamoata nge itaguraki be 'mone' rua ipasi be pera-marau iani be bokai irai, 'Tamoata ngae goadorakia-tina uia. 'Mone' ira tamoata ngaenao kurokaki masa mulemule be mkatuniko.' "
36 Be pile ono ngamambuaki kana nge Iesus bokai itegi, "Tamoata nangata ka tamoata maka anakonako lumadia-lo isapasilako nge ruanga?"
37 Be tamoata Moses Mata ne isulesuletaki nge ikatu be bokai ipile, "Tamoata maka ilo itagai."
Kodeka Iesus bokai irai, "Goalale be bokainatuka-la ka gomuzimuzi!"

Iesus Marta Be Maria-lo Ilako

38 Iesus tagataga ne zaiza dialalale nge anua tekena-lo dipura. Makara nge aine teke ara Marta nge pera kanana-lo ibagadialako.
39 Marta taritoka teke isoaki ara Maria. Makara nge Maria ilako be Tanepoa ae babadia-lo isoakiria be sulenga ilongolongo.
40 Marta nge rubena-ba malipi iememaki, be ilo nge kolo-kolo be ianiani. Bokaibe ilako be bokai ipile, "Tanepoa, ilom tago ibuku taritokagu ipereka be malipi moarunga rubegu-la uememaki? Gorai be ngadumaia!"
41 Be Tanepoa ikatu be bokai irai, "Marta, Marta! Kolo-kolo be ilom ianiani. Bokaibe ilom ibukuramo-tina.
42 Ata kana tekenalana-tina ka reretaka ipurapura. Be Maria ambe kana iauia ngae idoki. Bokaibe tago iboadu totoka-le ngapura."

11

Iesus Rabo Isuletaki (Mat 6:9-15; 7:7-11)

1 Bong teke nge Iesus kaba tekedia-lo isoaki be iraborabo. Irabo-doi nge tagataga ne teke itaguraki be bokai irai, "Tanepoa, rabo goitiking-kama, Zon-la tagataga ne rabo itikingdi bokana."
2 Be Iesus bokai iradi, "Bong karaborabo nge bokai kamapile,
'Tama-ma, aram rata iboadu muaka ngapurapura. Bong ono gotanepoa kana iboadu ngapura.*

* **10:27:** Diut 6:5 * **10:27:** Leb 19:18 * **11:2:** Pile buiradi aluna-lo nge bokai dieno: Rerengam lang anua-lo ditagatagadi bokana kateka-o datagatagadi.

3 Amaridi teke-teke-lo nge kangkang goaniang-kama.
4 Muzigoala nema gorokakile-kama, bakara tamoata takadi muzigoala diememaki-kama nge kirorokakiledi. Be toitoi moaki kuiang-kama.' "

5 Kodeka Iesus tagataga ne bokai iradi, "Tekem ruangam teke isoaki, be oabubu lukanganao kulako be bokai kurai, 'Ruanga, iboadu bang toli goana, be masa kababe mkatuniko.
6 Ruangagu teke zala salagalaga itagatagai be ambe ipura be pera kanagu-lo isoaki. Ngau kangkang miani kana nge tago!'
7 "Kodeka ruangam pera ilona-lo masa bokai ngapile, 'Moaki kuilo-bukuia! Babaduadua ambe onota ipura, be ngau natugu zaiza ambe zirapu-lo kieno. Tago iboadu marang be kana teke miangko.'
8 Bokai nge masa ba gouai? Moimoi ka ura-kaming! Moimoi tamoata ngae ruangam kata, ata nge tago kuruangami ka tago iboadu ngamarang be bang kusinaui ngangko. Tago-tina! Ngena tago kumakaki be kusinauia-la be ieno ka ngamarang be rakana kureretaki nge ngangko kana.
9 "Nge bokai ka ngau bokai ura-kaming: Gosinau masa kana aniam ngapura. Kana golelei masa gote. Babaduadua gopaliti masa ngatakakaniko.
10 Maka ma tamoata isinaunau-la masa kana ngadokidoki-la. Tamoata kana ilelelei-la masa ngaitaita-la, be tamoata babaduadua ipalipali-la masa datakakaka-la.
11 "Kaiko kamoang kata be natum ipura be ika kana isinauko masa moata goani ki? Tago!
12 Ki mang-patu kana isinauiko masa moraba goani? Nge tago!
13 Moimoi muzinga-ming ra goalakadi, ata natu-ming kana uia aniadi nge kamang. Bokainatuka-la, Tama-ming lang anua-lo isoaki masa Oli Spirit ngadoki be tamoata naita isinaui nge ere-moarunga be ngani."

Iesus Be Bielzebul
(Mat 12:22-30; Mar 3:20-27)

14 Iesus nge ambe mariaba goalaka teke pile bebebe itaotaoni. Be bong mariaba goalaka ngae iratu nge tamoata pile bebebe nge aoa itakaka be ipilepile. Tamoata be aine moarunga kaba bokai dita nge dipitilaki-tina be Iesus dikabaki.
15 Ata tamoata alu bokai dipile, "Ngena mariaba goalakadi biabiadi nedi Bielzebul ka kaiboang ianiani be mariaba goalakadi itaotaodi."
16 Be aludi ditaguraki be Iesus datoi kana. Bokaibe ditegi be kilala kaiboangi lang anua-lonalona teke ngaemaki kana.
17 Ata Iesus pile nedi ilodia-lo italako be bokai iradi, "Anua kata tamoata ne uko-uko dienegei be nedia-la dieunung nge masa nedia-la dara-leuadi. Dara teke kata ka nedia-la dienegei be dieunung nge daesereki be nem-nem dalako kana.
18 Bokaibe Satang anua ne ienegei be nena-la ieunung masa baituka be anua ne ngakaiboang? Nge kapile ngau Bielzebul kaiboang iana ka mariaba goalakadi utaotaodi ka bokai upile.
19 Kam kapile ngau Bielzebul ara-nao be mariaba goalakadi utaotaodi, ak kam tagataga neming naita ara-nao ka mariaba goalakadi ditaotaodi? Bokaibe di ka masa dara-kaming naita aranao ka mariaba goalakadi ditaotaodi!
20 Ata tamoata naita ikaua ngau Nanaranga kaiboang nena-lo ka mariaba goalakadi utaotaodi nge bong ono Nanaranga ngatanepoa kana nge ambe tamoata ngaena-lo ipura.
21 "Bong tamoata kaiboangi kata ka io be meng ne ane be pera kana inarinaringi masa kana ne moarunga adoado-la daeno. Kana ne tago teke iboadu ba ngauai.

22 Ata tamoata takaia kaiboang-lo ngai uasai ipura be io be meng ne idoki-le be iuasai
nge masa kana ne moarunga ngadoki-le be nganege. Maka ma tamoata kaiboangi ngae
nge io be meng ne ka odio ikaikai!
23 “Tamoata naita tago iruangama nge moimoi be erekei negu. Tamoata naita tago
ngau keru kana kibudinaki-buduru nge ngaia-tina ka kana idua-raramoaki.

Mariaba Goalaka Kaba Mulenga (Mat 12:43-45)

24 “Bong mariaba goalaka tamoata tekena-lo ngapusika masa ngalako be kaba
baradegadi ngalaleaki be kaba ono manauanga ne ngalelei. Ngalelei be tago tekedi
ita nge nena-la bokai ngarai, ‘Kaba pera uperekia-lo mule-lako.’
25 Bong ngamule masa pera kana adoraka ngapura be goazagoaza ngaeno be ngate.
26 Kodeka ngalale be mariaba goalakadi muzingadi goalakingadi ngai diuasai nge
lima-rua ngatedi be ngabagadi be pera ngarana-lo dasukoaki-budu. Bokaibe tamoata
ngae kodeka muzinga dagoala-tina. Toira muzinga mukuna-la digoala, ata kodeka
muzinga dagoala-tina.”

Suri-Uia Kalingo

27 Iesus pile ngaedi ipilepile nge aine teke tamoata be aine maradi ka bokai ipile,
“Aine maka inekiakiko be iaka-labatiko nge iboadu marou bibia ngadoki!”
28 Ata Iesus ikatu be bokai ipile, “Tago. Tamoata maka Nanaranga pilenga ilongo be
itagatagadi ka iboadu marou bibia ngadoki!”

Kilala kaiboangi Keliaka Ipura (Mat 12:38-42; Mar 8:12)

29 Tamoata be aine nge isi dipurapura-la. Bokaibe Iesus itaguraki be pilenga bokai
ibatadi, “Tamoata be aine kaituka bong ngaedia-lo disukoaki nge muzingadi digoala-
tina! Kilala kaiboangi teke aniadi ngapura kana direre! Ata tagona-tina iboadu teke
aniadi ngapura. Kilala kaiboangi toira Zona emakani ipura-la ka masa aniadi ngapura.
30 Toira-la Nanaranga itaguraki be Zona idoki be Ninibe tamoata be aine kilala
bokana iemakadi, Nanaranga masa ngataguraki be Tamoata Natu ngadoki be tamoata
be aine kaituka bong ngaedia-lo disoaki nge kilala bokana ngaemakadi.
31 Bong ono tamoata be aine moarunga Nanaranga aro datui be giriki nedi ngaliliti
kananao masa Siba moaede kandi ngatui-rake be tamoata be aine kaituka bong
ngaedia-lo disoaki ngatunuridi be giriki odio nganangalako. Labu ono giriki odio
ngananga-lako kana nge ngai kateka ege takanao ka itui be ipura be anuatanepoa ara
Solomon nge kauanga malaidi ilongori. Ata ngau bokai ura-kaming! Tamoata teke
makare isoaki nge Solomon iuasai!
32 Bong ono tamoata be aine moarunga Nanaranga aro datui kananao masa Ninibe
tamoata be aine datuirake be tamoata be aine kaituka disoaki datunuridi be giriki odio
danangalako. Labu ono giriki odio danangalako kana nge bong Zona ilako be Ninibe
ipile-kaidi nge ilodi dibuiri be muzigoala nedi disegeaki. Ata ngau bokai ura-kaming!
Tamoata teke makare isoaki nge Zona iuasai!

Tamoatada Malama Nedi (Mat 5:15; 6:22-23)

33 “Tamoata tago teke baratui ibulai be komanga-lo inangai ki tabira-baba eruma
inangai. Tago-tina! Baratui kabadia-lo nganangai be bong tamoata pera-lo disilisili
masa malamaka daita.
34 Mata-ming nge tamoata-ming baratui nedi. Mata-ming uia masa tamoata-mingo
malama dalaba. Ata bong mata-ming dagoala masa tamoata-ming ere-moarungadi-o
oabubu ngaeno.
35 Eke! Malama omingo dieno nge daoabubu takana!

36 Bokaibe tamoata-ming ere-moarungadio malama dieno masa kania-ming tago
teke oabubu ngadoki. Maka ma kania-ming moarunga-o masa malama daeno, baratui-
la imalamalama bokana."

Iesus Parasi Be Tamoata Disulesule Iauadi
(Mat 23:1-36; Mar 12:38-40; Luk 20:45-47)

37 Iesus pile ngaedi ipile-doi nge Parasi teke ipura be ialului be pera kanana-lo
ngamoanako kana. Bokaibe ialale be ambe isoakiria be ngamoanako kana.
38 Ata Parasi ngae kaba bokai ita Iesus luma tago iasaki be ambe ngamoanako kana
nge ipitilaki-tina be ilo lelenaka irai.
39 Kodeka Tanepoa itaguraki be bokai irai, "Kam Parasi, sema kana-ming be tabira
kana-ming nge nokudi kasasaki, ata ilo-minglo nge kana moarunga nem-doi mata be
mata goalakadi dikauri.
40 Ngaongao-ming! Tago kakaua tamoata maka kana ilodi iemaki nge ka nokudi
iemaki?
41 Bokaibe ilo-ming dagoaza kana nge kana moarunga dieno-kaming nge tamoata
kana nedi tagotago kamandi. Bokai masa ilo-ming be kania-ming moarunga dagoaza!
42 "Ue! Kam Parasi! Ambe-ma kaleua-re! Dagurai kana-ming nge kulemoa-kulemoa-
lo kananganganga be tekedi Nanaranga kaniani, ata muzi uia emakadi be Nanaranga
reretaka nge tago dieno-kaming! Mata rua urangaki ngaedi ka kamatagatagadi kana.
Ata mata atabala urangaki-mua nge kamaememaki be!
43 "Ue! Kam Parasi! Ambe-ma kaleua-re! Pera ono serereinga-lo nge aro-tinalo
† soaki karerere, be malala-lo nge tamoata takadi daboadukuduku-kaming kana
karerere.
44 Ue! Ambe-ma kaleua-re! Tea-ming nge poda tago sasauki bokana. Bokaibe
tamoata be aine tago dikauataki be atabaladi dialalale."
45 Bokai ipile nge tamoata Moses Mata ne disulesuletaki teke bokai ipile, " 'Tisa,'
bokai kupile nge keka kuebulo-kama be!"
46 Be Iesus ikatu be bokai ipile, "Ue! Kam tamoata Moses Mata ne kasulesuletaki!
Ambe-ma kaleua-re! Tamoata takadi nokudi-o nge kana moatubudi baziadi ratadi
kananganangaria, ata kam neming-la nge kabo-ming tago teke kananganangai be ono
kadumadumadi! Tago be tago-soasoa!
47 "Ue! Ambe-ma kaleua-re! Kam-tina ma ka 'propet' podadi kangazimdi. 'Propet'
ma maka tubu-ming diumoatedia-re!
48 Bokaibe nge ambe neming-la be bokainatuka mangata kananga-kaming: Kana
maka tubu-ming diemaki nge kam kasumoala ka diemaki. Bokaibe tubu-ming 'propet'
diumoatedi, be kam podadi kangazimdi.
49 Nge labu ngaenao ka Nanaranga kauanga malaidi ane be bokai ipile, 'Ngau masa
'propet' be 'apostel' negu mnepidi be dia-lo dalako. Aludi masa daumoatedi be takadi
masa sururu bibia-tina dandi.'
50 Bokaibe 'propet' moarunga-tina umoateadi dipura toira kateka emaka ipura-lo
be imai kaituka, darakadi masa tamoata be aine kaituka bong ngaedia-lo disoaki nge
dadoki, be masa sururu bibia-tina dabazidi.
51 Abel-lo be imai Zekaraia-lo daga darakadi masa tamoata be aine kaituka bong
ngaedia-lo disoaki dadoki. Zekaraia nge bagi ono Nanaranga tabaia ipurapura be
kaba ratadi maradi ka umoatea ipura. Moimoina-tina ka ura-kaming! Tamoata ngaedi
darakadi masa tamoata be aine kaituka bong ngaedia-lo disoaki-o dabala.
52 "Ue! Kam tamoata Moses Mata ne kasulesuletaki! Ambe-ma kaleua-re! Kam nge
kaua bibia babaduadua uasara ne kadokimatei be tago kanegei! Bokaibe kam nemin-
g-la nge tago kasili! Be tamoata takadi dipipi be dasili kana nge zalakadi kaonono."

† **11:43:** kaba irakingadi

53 Iesus ipile-doi be kaba ngaradi ipereki nge Parasi be tamoata Moses Mata ne
disulesuletaki ditaguraki be diduaia-tina, be pile ono dinangalako be tegitegi kokoko
ane dategi kana.
54 Be makara be dirapurapungi be ono pile tekedi ngapakadi be giriki ono danan-
galako kana.

12

Iesus Mangmang Iung
(Mat 10:26-27)

1 Tamoata be aine ‘tausen’ kokoko-tina nge dipura be ambe nedia-la dieduapos-
aposaki. Kodeka Iesus itaguraki be matamata tagataga ne bokai iradi, “Parasi ‘is’ nedi
kamamatamatakuakia uia! ‘Is’ nedi ngae nge bolingadi ratingadi!
2 Kana moarunga kubatadi dipura masa kakatadi dapura, be kana moarunga
zumkakadi dipura masa mangata-lo kauatakadi dapura.
3 Rakana pile kaoa oabubu-lo kapile masa ariata longoradi dapura. Be rakana pile
kaoa zugumaba pera ilodia-lo be kamalongasiki masa malala-lo be rangakadi dapura.

Naita Ka Matakura Ngapura
(Mat 10:28-31)

4 “Ruangagu, ngau ka ura-kaming. Tamoata maka tamoata-ming daumoatedi be
kababe alauri tago diboadu kana takaia daemaki nge moaki kamatakuridi!
5 Ata ngau masa mitiking-kaming naita ka kamamatakuri kana. Nanaranga ka ka-
mamatakuri kana! Ngai kaiboang dienoni be iboadu tamoata-ming ambe umoateadi
dipura nge ngadoki be eoa tago matemate-lo ngarokakilako. E, ngau ka ura-kaming!
Ngai ka kamamatakuri!
6 “Moimoi mangsisiki lima nge ‘mone’ dadara rua ane ka zazadi dipurapura! Ata
Nanaranga mangsisiki tagona-tina teke ilo dileualeuataki!
7 Bokai kamakaua: Moimoina-tina dongaming teke-teke pangana-mingo nge ambe
uareadia-doi dipura. Bokaibe moaki taburi-ming dira! Kam zaza-ming nge mangsisiki
kokoko-tina zazadi diuasadi!

Iesus Mangata Rangaka
(Mat 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

8 “Ngau ka ura-kaming! Tamoata naita lili-be-matao ipile ngai ngau tamoata negu
masa Tamoata Natu ngataguraki be Nanaranga ‘enzel’ ne moarunga lilidi-be-matadio
ngarangaki ngai tamoata ne.
9 Ata tamoata naita lili-be-matao ipile ngai tago tamoata negu masa Tamoata Natu
ngataguraki be Nanaranga ‘enzel’ ne moarunga lilidi-be-matadio ngarangaki ngai tago
tamoata negu.
10 “Tamoata naita edua pile kaoa Tamoata Natu ono inangalako masa giriki ne
rokakadia-le dapura, ata tamoata naita Oli Spirit ono imanai nge tagona-tina iboadu
giriki ne rokakadia-le dapura.
11 “Bong pera ono serereinga-lo, ki tamoata dimuamua, ki tamoata bibia arodi
dituiraki-kaming nge moaki ilo-ming dibuku masa rakana pile kamapile ki baituka
kamapile be ono kamaoiaki-kaming! Moaki-tina!
12 Maka ma pile baituka bong ngaradia-lo kamapile kana masa Oli Spirit ngasule-
kaming.”

Tamoata Kana Ne Kokoko

13 Makara nge tamoata teke tamoata be aine moarunga maradi ka bokai irai, “ ‘Tisa,’
taritokagu gorai be tama-mairu kana ne moarunga nganege-kamairu.”

14 Be Iesus ikatu be bokai irai, “Tamoata! Naita sumoala iana be ngau uboadu giriki
mliliti be miadoraki ki tama-mingru kana ne mnege-kamingru?”
15 Kodeka Iesus itaguraki be moarunga makara disoaki bokai iradi, “Eke! Kaba
kamaitaita uia! Kana kokoko reretakadi be dokiadi mata kamatagadi takana! Tamoata
soakingadi nge tago kana nedi kokotangadia-lo ka disukoaki uia. Tago. Kana nedia-ra
kokoko, ata tago iboadu soaki kalingo dadoki.”
16 Kodeka Iesus itaguraki be pile ono tonanga tekedi bokai iradi, “Tamoata teke kana
ne kokoko nge uma kana moarunga kangkang uia dipurakini.
17 Bokaibe nena-la bokai ilo ilelenaki, ‘Kangkang negu dikoko-tina be kaba ono
kangkang negu moarunga mkoazalaki kana nge disiki. Masa rakana memaki?’
18 Kodeka nena-la bokai ipile, ‘Masa bokainatuka muzi: Pera negu ono kangkang
koazalaka mgamang be bibia mkeli be ono kangkang negu be kana negu moarunga
mkoazalaki.
19 Kodeka masa negu-la bokai mraia, “Kaiko kuia! Ambe kana uia kokoko
kukoazalaki be iboadu barasi kokoko bokai daeneno. Kana moaki teke ilom ibukutaki.
Moaki kumalipilipi be ono kusim imamalomalo. Gomoanakonako, dang gosingsing be
surim dauiauia!” ’
20 “Ata Nanaranga itaguraki be tamoata ngae bokai irai, ‘Ngaongaom! Oabubu-
la ngaena-lo masa soakingam ngaedi dokiadialeko dapura. Bokai masa kana nem
moarunga nem-la kukoazalakiniko nge masa naita ngadoki?’ ”
21 Be Iesus pile ngaedi bokainatuka imambuaki, “Tamoata kateka-o kana dikoaza-
koazalaki, ata Nanaranga mata-nao kana nedi tago dikoko masa bokainatuka-la ka
basakadi dapura kana.”

Ilo-ming Moaki Dibuku (Mat 6:25-34)

22 Kodeka Iesus tagataga ne bokai iradi, “Bokai ka ngau bokai mra-kaming kana!
Kangkang kamakangkang be moauriuri kamasukoaki kana nge moaki kailo-bukutaki.
Be kusi kamaokoko kana nge moaki kailo-bukutaki.
23 Bokai kamakaua: Moauriuri soakinga-ming ka ara biabia, be kangkang ka-
makangkang kana nge iuasadi. Be tamoata-ming ka ara biabia, be kusi kamaokoko
kana nge iuasadi.
24 Du ilo-ming dandi. Kangkang tago ditanotano ki diuaroeroe. Pera nedi ono kana
koazalaka be pera nedi ono kangkang koazalaka nge tagotago. Maka ma Nanaranga
ka iakolakoladi! Ata kam adoraka-ming nge mang adorakadi diuasadi!
25 Naita tekem masa kana-ba ngae goilo-bukubukutaki be kuboadu soakingam
goaka-salagati? * Tago be tago-soasoa!
26 Bokaibe kana muku ngae emaka kubebe nge bakara ka kana moarunga kuilo-
bukubukutaki?
27 “Moare ilo-ming dandi! Tago dimalipilipi ki kusi nedi diememaki. Ata ngau bokai
ura-kaming! Toira Solomon ngazing ne malageri-tina ka inangananga, ata ngazing ne
tago teke moare malagerisisingadi iuasadi. Tago-la.
28 Lama uinianga-ming disiki-tina! Moimoi Nanaranga ka siresire ingazingzingdi,
ata kam kababe siresire kauasadia-tina. Bokaibe Nanaranga masa ngangazing-kaming
mua kana. Alauri ka siresire ngangazingdi kana. Maka ma siresire nge kaituka makare
dieno, ata zama nge eoa ragogodia-lo buladi dapura kana!
29 Bokaibe rakana kamakani be kamasing kana nge ilo-ming moaki dibukutaki.
Moakina-tina ilo-ming dibuku.

---

* **12:25:** Amari siriki ne teke soakingam-lo gobata-lako?

30 Bakara, tamoata Nanaranga pilenga tago ditagatagadi nge kana ngaedi dilo-
bukubukutaki be dilelelei. Be bokai kamakaua: Tama-ming ikaua kana ngaedi
kareretaki.
31 Ata bong ono Nanaranga ngatanepoa kana nge kamalelei noko, alauri ka masa
kana moarunga ngaedi ania-ming dapura.
32 “Kam ‘sipisipi’ ulunga muku kata, taburi-ming moaki dira! Moaki-tina! Maka ma
Tama-ming ambe ilo iuiataki-kaming be bong ono ngatanepoa kana nge ngang-kaming
kana.
33 Kana ne-ming moarunga ono ‘mone’ kamadoki be ‘mone’ ngaedi kamadoki
be tamoata kana nedi tagotago kamandi. Bokai masa ‘mone’ goate neming lang
anua-lo dakauri-tina. ‘Mone’-goate lang anua-lonalona nge tago dimasaresare be
dimoatobatoba. Makara nge tago iboadu kana tekena-lo kamatukura, be anako tago
iboadu danako-kaming, be boaboaziri tago iboadu kana neming dagamang.
34 Maka ma bokai kamakaua: Kana neming irakingadi dieno kana masa ilo-ming
makarana-la daeneno.

Kamakatiuana Be Kaba Kamaitaita Uia (Mat 24:42-44)

35 “Kamakatiuana uia be kamasoaki! Giriki puradi tago kakaua. Kusi neming
kamaoko uia be baratui neming kamabulai be kamakatiuana be kamasoaki.
36 Malipilipi-la biabiadi nedi moanako ono rotinga-lo be mulenga dirarapung
bokana kam kamakatiuana be kamarapurapu. Bokaibe bong biabiadi nedi ipura be
babaduadua ipaliti masa oaikiki-tina dauasarani.
37 Biabiadi nedi ipura be matadi poapoara be dikatiuana be disoaki be itedi masa
malipilipi suridi dauia-tina! Moimoi ka ura-kaming! Biabiadi nedi masa ngataguraki
be malipilipi kana bagi ono moanakonga-lo ngasoakingakidi be kusi ono moanako
adoraka ngananga be kangkang ngandi.
38 Kana-ra oabubu lukanganao ki mang uludi-o bokana ka ipura, ata malipilipi kana
dikatiuana be disoaki be itedi masa malipilipi kana suridi dauia-tina!
39 Ata kana ngae ilo-ming daniani: Pera-marau ikaua bong nangatanao anako nga-
pura be pera kana ngasereki kana nge ambe pera-marau tago iboadu anako ngalikitaki
be pera kana ngasereki. Maka ma pera-marau mata poapoara be irapurapu!
40 Bokainatuka-la, kamakatiuana be kamasoaki. Bakara, Tamoata Natu masa
puranga tago kamakauataki. Ramani nangatanao ngapura nge tago kakaua.”

Malipilipi Iauia Be Malipilipi Goalaka (Mat 24:45-51)

41 Be Pita bokai ipile, “Tanepoa, pile ono tonanga ngaedi kupile nge kekai-la ka kura-
kama ki moarunga zaiza be kura-kama?”
42 Be Tanepoa ikatu be bokai ipile, “Bokai nge malipilipi nangata ka kauakaua be
malipi ne iememaki-tina uia? Biabiadi ne itaguraki be kana ne moarunga pera kanana-
lo nge luma-nao isalangaki, be bong-tina ono kangkang negenga-o nge malipilipi
takadi kangkang kandi ianiandi.
43 Be bong biabiadi ne ipura pera kanana-lo be malipilipi ngae kana bokai iememaki
be ita masa malipilipi ngae suri dauia-tina.
44 Moimoina-tina ka ura-kaming! Biabiadi ne masa ngataguraki be malipilipi ngae
nganangai be kana ne moarunga ngaitaita be ngadoadorakini.
45 Ata malipilipi ngae ilona-lo bokai ngapile bokana, ‘Biabiadi negu isi tago ngapura-
mado kana.’ Be ngataguraki be malipilipi moane be malipilipi aine takadi ngaunundi,
be ngamoanakonako be dang kakai ngasingsing be ngaboangboang be ngasoaki.
46 Bokai imuzimuzi masa biabiadi ne puranga tago ngatautaki ki amari nangatanao
ngapura kana nge tago ngailo-bukutaki. Bokaibe biabiadi ne masa ngataguraki be

mukumuku ngataratotoki be sururu bibia tamoata panganadi patu bokana didokidoki nge ngani.
47 “Malipilipi nangata biabiadi ne rerenga ikauataki, ata tago ikatiuana be isoaki ki biabiadi ne rerenga tago itagadi masa kalaua kokoko-tina ngadoki.
48 Ata malipilipi tago ikaua be giriki ono iboadu sururu ngadoki iemaki nge masa kalaua tago kokoko-tina ngadoki. Bokaibe tamoata naita kana kokoko ania ipura masa akangaoia ngapura be kana kokoko-la be ngamuleaki. Be tamoata naita kana bibia luma-nao salangakadi dipura masa tegia ngapura be kana bibia-la be ngakatu.

Iesus Tago Anua-uia Ngadoki Kana Ka Ipura
(Mat 10:34-36)

49 “Ngau kateka ngae eoa oti mbulai kana ka upura. Iei, urere-tina nge kaituka-la be eoa ngaedi damarang.
50 Ata ngau isi sururu bibia ono rukuiagu ngapura kana nge arogu dieno be utalari! Kaituka-tina nge ilogu isururu-tina, be ilogu bokai ngasusururu nibe sururu bibia mdoki kana nge damanubu!
51 Ilo-ming dipile ngau anua-uia ka kateka ngae ueluakani ki? Tago-soasoa! Ngau ka ura-kaming! Edua be dua-ramoaki ka ueluaki!
52 Kaituka be ngalako masa dara tekena-lo tamoata lima disoaki nge daenegei, toli masa rua.
53 Masa bokainatuka daenegei: kamoang masa natudi moanekadi daduaduadi, be natu moane masa kamoang daduaduadi. Kipi masa natudi ainekadi daduaduadi, be natu ainekadi masa kipi daduaduadi. Aine barasi masa rauadi kipi daduaduadi, be kipi masa rauadi ainekadi daduaduadi.”

Bong Kauatakadi
(Mat 16:2-3)

54 Iesus kababe tamoata be aine bokai iradi, “Bong zim ege amari balaianao ituitui be kate masa bokai kamapile, ‘Ura ngapura kana.’ Be moimoina-tina ura ngapura kana.
55 Be bong gamaia oasa ngapura nge bokai kamapile, ‘Kaba daragogo kana.’ Be moimoina-tina kaba daragogo kana.
56 Bolinga-ming ratadi! Kateka be lang kaitaita be anua irakinga be goalakinga kakauakauataki-ba mua. Bokai nge bakara ka tago kaboadu bong ngaedi kaituka-tina dieno nge kakauataki-ba mua?
57 “Bakara ka tago neming-la kaliliti-kaming be muzi adoadodi kakauataki?
58 Tamoata kata ‘koto’-lo nganangaiko kana be ibagabagaiko nge gopi-tina be zala-lo be giriki ngaedi goadoraki. Giriki ngaedi zala-lo be tago kuadoraki masa tamoata ngae ngadokirepekiko be tamoata giriki adoadoraki aro ngatuirakiko. Be giriki adoadoraki masa ngadokiko be katonga-oaoa luma-nao nganangaiko be uaura pera-lo ngarokakikolako.
59 Ngau ka ura-kaming! Masa makara uaura pera-lo gosoaki nibe ‘mone’ moarunga gokatu-doi.”

13

Muzigoala Nem Gosegeaki Ki Goleua

1 Bong ngaranao nge tamoata alu dipura be Iesus bokai dirai, “Galili tamoata alu nge Nanaranga tabataba dianiani be Pailot ipile be diumoatedi!”
2 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Ilo-ming bakara dipile? Galili tamoata be aine moarunga maradi nge di muzigoala emakingadi digoala-tina ka sururu bibia ngaedi didoki ki?

3 Ngau ka ura-kaming! Tago be tago-soasoa! Ilo-ming tago kabuiri be muzigoala
neming tago kasegeaki nge masa dia-la ara-leuadi dipura bokana ara-leuaming
dapura!
4 Tamoata kulemoa-be-lima-toli pera rakerake odio imakotolako Siloam anua-lo ilo-
ming dandi! Nge di muzingadi goalakingadi tamoata be aine moarunga Ierusalem
anua-lo diuasadi ka bokai ara-leuadi dipura ki?
5 Ngau ka ura-kaming! Tago be tago-soasoa! Ilo-ming tago kabuiri be muzigoala
neming tago kasegeaki masa dia-la ara-leuadi dipura bokana ara-leuaming dapura!”

Kai Kalingo Tagotago Ono Tonanga Ipura

6 Kodeka makara be Iesus pile ono tonanga ngae iradi, “Tamoata teke kai ara ‘pig’
‘uain’-uma nena-lo itanomi be ilaba. Ilaba nge ilako be kalingo ilelei, ata tago teke ite.
7 Bokaibe tamoata ngae itaguraki be tamoata maka uma ne ngae imalipilipitaki
bokai irai, ‘Barasi toli ngaedi ilodia-lo nge makare upurapura be kai ngae kalingo mita
kana, ata tago teke uteate. Gopoloi! Bakara ka kateka-ba iauia ibizagami?’
8 Ata tamoata uma imalipilipitaki bokai ipile, ‘Biabiadi, golikitaki be bokai ngatuitui
be barasi tekena-la ngamambuaki noko. Masa msauki be kangkang miani be mte.
9 Barasi takaianao kalingo ipuraki nge iuia! Tago nge poloia ngapura!’ ”

Bong Ono Manauanga-o Aine Adoraka Ipura

10 Bong ono manauanga ‘Sabat’ tekenao nge Iesus pera ono serereinga tekena-lo
isulesule.
11 Aine-biabia teke zuzu boaroka nge makara isoaki. Mariaba goalaka kata ilona-lo
isoaki ka iemaki be zuzu iboaroka be ambe barasi kulemoa-be-lima-toli dimanubu. Be
zuzu nge ambe iboaroka-tina be tago iboadu ngapoaga-rake.
12 Bong Iesus aine ngae ite nge ikilamai saringa be bokai irai, “Aine, more nem
ngaena-lo ambe rubetakam ipura!”
13 Kodeka luma ono inangaria be oaikiki-tina zuzu iado be ipoaga-rake be Nanaranga
irakeaki.
14 Tamoata pera ono serereinga ngaena-lo imuamua kaba bokai ita Iesus bong
ono manauanga-o ka aine ngae iadoraki nge nama ira-tina, be tamoata be aine
makara disoaki bokai iradi, “Amaridi lima-teke nge ono malipinga. Bokaibe amaridi
ngaradi ilodia-lo nge kamapurapura be adoraka-ming dapurapura! Moaki bong ono
manauanga-o kapurapura!”
15 Be Tanepoa ikatu be bokai irai, “Bolinga-ming ratadi! Bong ono manauanga-o nge
kalakolako be ‘bulumakau’ be ‘dongki’ neming pera nedia-lo be karurubeti be dang
kaniandi be disingsing ki tago?
16 Aine ngae nge Abaram tubu kata, ata ambe barasi kulemoa-be-lima-toli Satang
uaura nena-lo isoaki. Bakara ka tago iboadu bong ono manauanga-o rubetaka
ngapura?”
17 Bokai ipile nge erekei ne dimaia-tina. Ata tamoata be aine nge kana uarikadi
iememaki disuri-uiataki.

‘Mastet’ Patu Ono Tonanga Ipura
(Mat 13:31-32; Mar 4:30-32)

18 Kodeka Iesus kaba bokai itegi, “Bong ono Nanaranga ngatanepoa kana nge rakana
bokana? Masa rakana oti mtonangai?
19 Bokainatuka mtonangai: Tamoata teke ‘mastet’ patu idoki be uma kanana-lo
itanomi. Ilaba be kai ipura, be mang dipura be sapara-nao gupadi diemaki.”

‘Is’ Ono Tonanga Ipura
(Mat 13:33)

20 Iesus kaba bokai ipile, “Bong ono Nanaranga ngatanepoa kana masa rakana ane
mtonangai?
21 Bokaina-tuka mtonangai: Aine teke ‘is’ idoki be ‘palaua’ biabia-tina * zaiza ibairi.
Ibairi nibe ‘is’ ngae ‘palaua’ ere-moarunganalo ilako be ‘palaua’ idodoraki-tina.”

Babaduadua Ugugu
(Mat 7:13-14, 21-23)

22 Kodeka Iesus itui be Ierusalem anua taona itao. Ialalale nge anua sisiki be bibia
makara dieno ialalaleaki be tamoata be aine isulesuledi be ialalale.
23 Makara nge tamoata teke Iesus bokai itegi, “Tanepoa, masa tamoata tago kokoko
uketadi dapura ki?”
Be Iesus ikatu be bokai iradi,
24 “Kamapi-tina be babaduadua aoa ugugu-lo kamasili. Ngau ka ura-kaming.
Tamoata kokoko-tina masa dapi be dasili kana, ata tago diboadu dasili.
25 Pera-marau ngataguraki be babaduadua ngaonoti masa eluku kamatui be babad-
uadua kamapalipaliti be bokai kamakorokoroi, ‘Biabiadi, babaduadua gouasara-
kama!’
“Ata ngai masa ngakatu be bokai ngapile, ‘Tago ukauataki-kaming! Be tago ukaua
inanga ka kapura!’
26 “Kodeka kam masa bokai kamarai, ‘Kaiko zaiza tamoanako be dang tasing-budu.
Be anua nemai-lo kusule-kama!’
27 “Ata masa kababe bokai ngapile, ‘Ngau tago ukauataki-kaming! Tago ukaua
inanga ka kapura! Kamairatu, kam muzinga-ming goalakadi!’
28 “Masa Abaram, Aisak, Zekop be ‘propet’ moarunga bong ono Nanaranga
ngatanepoa kanana-lo dasoaki be kamatedi, ata kam masa eluku rokaka-ming-lako
dapura. Makara masa kamatangtang be ile-ming kamakaraposaposa!
29 Tamoata be aine masa ilau, auta, ata be aoa be dapura be kabadi dadoki be bong
ono Nanaranga ngatanepoa kanana-lo dasoakiria be moanako biabia daemaki.
30 Moimoina-tina tamoata alalauri masa damua, be tamoata muamua masa dalauri.”

Iesus Ierusalem Inodomi
(Mat 23:37-39)

31 Bong ngaranao nge Parasi alu dipura Iesus-lo be bokai dirai, “Kaba ngaedi
gopereki be kaba takadia-lo golako. Erot ambe ngaumoateiko kana.”
32 Be Iesus ikatu be bokai iradi, “Kamalale be keu kabukabu ngara bokai kamarai,
‘Ngau masa kaituka be zama mariaba goalakadi tamoata be aine ilodia-lo mtaotaodi
be moremore miaka-uiauiakidi, be amaridi tolianao masa malipi negu mambuaki.’
33 Ata kaituka be zama be zamane nge mialalale-la kana. Maka ma ‘propet’ tago teke
iboadu anua takaiana-lo ngamate. Moarunga nge Ierusalem anua-lo ka dimatemate!
34 “O, Ierusalem, Ierusalem! Kaiko ‘propet’ moarunga kumoatedi, be tamoata
Nanaranga pilenga dieluakiniko nge patu oti kundi! Bong kokoko-tina luma-gu
unanaraki be tamoata nem mboabundi kana, mang-la aineka natu bazi erumadi
inanganangadi bokana. Ata tago kusumoalana!
35 Kaba goita! Pera nem masa tauna-ba ngaeno! Moimoi ka uraiko! Tago iboadu
gotea nibe kaba bokai gopile, ‘Tamoata naita Tanepoa aranao be ipura nge Nanaranga
iboadu ngamaroui!’ ”

14

Iesus Moremore Teke Iadoraki

1 Bong ono manauanga ‘Sabat’ tekenao nge Iesus ilako Parasi teke ara otioti pera
kanana-lo ngamoanako kana. Makara isoaki nge dimatananganangaia-tina uia.

* **13:21:** Biatanga 22 lita bokana.

2 Tamoata teke ae be luma kauridi nge makara isoaki.
3 Kodeka Iesus itaguraki be tamoata Moses Mata ne disulesuletaki be Parasi bokai itegidi, “Mata neda Moses igere disumoala ki tago, iboadu bong ono manauanga-o moremore tadoraki?”
4 Ata di dimoadubulae-ba. Bokaibe Iesus itaguraki be tamoata ngae luma-nao idoki be iaka-uiaki be inepi be ialale.
5 Kodeka bokai itegidi, “Tekem natum moaneka ki ‘bulumakau’ nem teke bong ono manauanga ‘Sabat’-o be dang-kesua-lo isapasilako masa oaikiki-tina gopasika-rake ki tago?”
6 Ata tago sesu pilenga dikatu.

Nem-la Gobalakiko

7 Iesus kaba bokai ita tamoata aluluadi dipura be moanako-lo dipura nge alu kaba irakingadi didokidoki. Bokaibe itaguraki be pile ono tonanga ngae iradi,
8 “Bong tamoata teke ialuluiko be moanako ono rotinga nena-lo kulako nge moaki kaba irakingadi kudoki. Baraoa tamoata takaia ara otioti moanako ngarana-lo kilaia ipura!
9 Bokai masa tamoata maka moanako ngaena-lo ikeliaki-kamingru ngamai be bokai ngaraiko, ‘Tamoata ara otioti ngae kaba irakingadi ngaedi goani.’ Bokai ngaraiko masa gomaia, be golako be muritina-lo kaba godoki.
10 “Ata bong aluluiam ipura be moanako-lo kulako nge kaba muritina-lo godoki. Bokai masa bong tamoata ikilaiko ipura masa bokai ngaraiko, ‘Ruanga, gomai be kaba irakingadi arotina-lo godoki.’ Bokai masa tamoata aluluadi dipura maradi nge muaka bibia godoki.
11 Tamoata naita nena-la iraketukai masa balaka ngapura. Be tamoata naita nena-la ibalaki masa rakeaka ngapura.”
12 Kodeka Iesus itaguraki be tamoata moanako ngaena-lo ikeliaki bokai irai, “Bong amari-soasoa moanako, ki rairai moanako kata kuemaki nge moaki ruangam, ki taritokam, ki dara nem, ki tamoata saringam disukoaki kana nedi kokoko kualuludi. Moaki! Bokai kumuzi masa di kaba daluluiko be kamamoanako-budu be ono oti nem dakatuniko.
13 Bong moanako biabia teke kuemaki nge tamoata kana nedi tagotago, tamoata luma-di matedi, tamoata aedi matedi, be tamoata matadi leuadi goaluludi.
14 Tamoata bokainaina kualuludi masa Nanaranga-lo marou bibia-tina godoki. Moimoi di tago diboadu oti nem dakatu, ata bong tamoata adoadodi mate-lo be damarang kananao masa oti nem ngaedi Nanaranga ngakatuniko.”

Moanako Biabia Ono Tonanga Ipura
(Mat 22:1-10)

15 Tamoata teke makara bagi ono moanakonga-lo isoaki pile ngaedi ilongo nge Iesus bokai irai, “Tamoata naita bong ono Nanaranga ngatanepoa kanana-lo moanako biabia-lo ngamoanako kana nge iboadu marou bibia ngadoki!”
16 Be Iesus pilenga ikatu be bokai ipile, “Tamoata teke moanako biabia teke iememaki bokana lou kokoko-tina ialuludi be dapura kana.
17 Moanako biabia ngae bong ne dipura nge malipilipi kana bokai irai, ‘Goalale be tamoata moanako ngaena-lo aluluiadi dipura bokai goradi, “Kamapura, kana moarunga ambe adorakadi dipura be dieno.” ’
18 “Ata di moarunga nge zala dilelei be ono moanako ngaena-lo tago dapura kana. Teke bokai ipile, ‘Uma teke uzazai be mialale be mte kana. Bokaibe tago masa mpura.’
19 “Takaia bokai ipile, ‘Ngau ‘bulumakau’ kulemoa uzazadi be mialale be mtoidi kana. Bokaibe tago masa mpura.’
20 “Be kaba takaia bokai ipile, ‘Ngau kodeka ka uroti. Bokaibe tago masa mpura.’

21 “Kodeka malipilipi ngae imule be kana moarunga ngaedi nge biabiadi ne
irangakini. Biabiadi ne ilongo nge nama ira-tina be malipilipi kana bokai irai, ‘Oaikiki-
tina goalale anua-lo be zala bibia moarunga-lo, be zala mukudi moarunga-lo be
tamoata kana nedi tagotago, tamoata luma-di matedi, tamoata matadi leuadi, be
tamoata aedi matedi goaluludi be dapura.’
22 “Be malipilipi ngae oaikiki-tina ialale be imule nge bokai ipile, ‘Biabiadi, pilengam
ambe tagadi dipura, ata isi kaba bibia-tina dieno.’
23 “Bokaibe biabiadi ne bokai ipile, ‘Goalale zala bibia be sisiki anua takadia-
lo dilako-lo be tamoata kutedi nge goaluludi be dapura. Bokai masa pera kanagu
ngakauri.’
24 Ngau ka ura-kaming. Tamoata aluluiadi dipura nge tagona-tina iboadu teke
moanako negu monanga datoi!”

Baituka Be Iesus Tagataga Ne Gopura
(Mat 10:37-38)

25 Tamoata be aine nge dum kokoko-tina Iesus zaiza zala-lo dialalale-budu. Kodeka
Iesus ibuiri be bokai iradi,
26 “Tamoata naita ngau-lo imai nge tago iboadu tagataga negu ngapura. Tago-la!
Tama be tina, roa be natu, be taritoka be marau isegeakidi, be nena-tina ma ka isegeaki
ka masa iboadu tagataga negu ngapura. Tago be tago!
27 Be tamoata naita kai ne kapalapala uauau tago ibazi be itagaia nge tago iboadu
tagataga negu ngapura.
28 “Bokai mtonanga be kamakaua: Tekem pera rakebuli teke ngakeli kana nge masa
baituka ngamuzi? Matamata ngasoakiria be kai be kana ono pera kelinga ngakauataki
be masa ‘mone’-di ngalelei. ‘Mone’ iboadu masa pera ngae ngakeli. Tago iboadu nge
tago ngakeli.
29 Tago bokai imuzi mua masa pera ngae aririna-ba ngatuiraki, ata tago iboadu
ngamambuaki. Be tamoata moarunga pera aririna-ba daita masa dasakorangaki be
30 bokai dapile, ‘Tamoata ngae pera imarangaki, ata tago iboadu ngamambuaki.’
31 “Kababe bokai mtonanga: Anuatanepoa kata ‘10,000’ koai-tamoata ne idokidi be
ilako anuatanepoa takaia koai-tamoata ne ‘20,000’ zaiza daeung kana masa rakana
ngaemaki? Matamata ngasoakiria be ilo ngalelenaki ngai kaiboang ne dieno be iboadu
anuatanepoa takaia ‘20,000’ koai-tamoata ne zaiza ngauasadi ki tago?
32 Tago iboadu nge masa ngataguraki be tamoata alu nganepidi be dalale be
anuatanepoa takaia isi kasau isoaki be date be pile dapali be kaba anua-uia dadoki.
33 Bokainatuka-la, tamoata naita mara-ming kana ne moarunga tago isegeaki nge
tagona-tina iboadu tagataga negu ngapura!

Makasi Kapisanga
(Mat 5:13; Mar 9:50)

34 “Makasi nge kana iauia, ata bong kapisanga daleua masa baituka tabasaki be kaba
kapisanga tamuleaki?
35 Makasi bokainaina nge tago iboadu kana teke ono emaka ngapura ki uma-lo
nangaia ngapura be ono kateka monanga ngapuraki. Tago-la! Makasi bokainaina nge
rokaka ipurapura.
Be Iesus pile ne ngaedi ono ngamambuaki kana nge bokai ipile, “Tamoata kungi
otioti nge pile ngaedi ngalongo!”

15

‘Sipisipi’ Leua Ono Tonanga Ipura
(Mat 18:12-14)

1 Bong teke tamoata ‘tagisi’ dokidoki be tamoata muzigoala ememaki dipura be
dikabuni be Iesus dalongori kana.
2 Makara nge Parasi be tamoata Moses Mata ne disulesuletaki ditaguraki be ambe
Iesus bokai digulugulungaetaki, “Tamoata ngae nge muzigoala ememaki imolamo-
latakidi be dimoanakonako-budu.”
3 Kodeka Iesus itaguraki be pile ono tonanga ngae iradi,
4 “Tamoata teke mara-ming ‘sipisipi’ ne ‘100’ moarunga, be teke ileua masa rakana
ngaemaki? Tamoata ngae masa ngataguraki be ‘99’ takadi kaba ono ramomonga-lo
ngaperekidi daramomomo be ngalale be teke ileua nge ngalelei nibe ngate.
5 Bong ngate masa suri dauia-tina be bage-nao ngasalangaki be ngabazi
6 be kaba kana ngalako. Kodeka ruanga be tamoata saringa disukoaki ngakiladi be
bokai ngaradi, ‘Ngau zaiza suri-uia taemaki. ‘Sipisipi’ negu ileua ambe ute.’
7 Ngau ka ura-kaming. Bokainatuka-la, ‘sipisipi’-la leua ngae bokana, lang anua-lo
masa suri-uia bibia-tina emakadi dapura bong tamoata muzigoala ememaki teke ilo
ibuiri be muzigoala ne isegeaki. Tamoata ‘99’ uia nge diado ka disoaki, ata tamoata
muzigoala ememaki kata ilo ibuiri be muzigoala ne isegeaki nge suri-uiataka dalaba-
tina kana!

‘Mone’ Leua Ono Tonanga Ipura

8 “Aine teke ‘mone’ ne kulemoa, be teke ileua masa rakana ngaemaki? Masa baratui
ne ngabulai be pera kana ngaroroi be ‘mone’ leua nge ngalelea-tina uia nibe ngate.
9 Be bong ite masa ruanga be tamoata saringa disukoaki ngakiladi be bokai ngaradi,
‘Ngau zaiza suri-uia taemaki. ‘Mone’ negu ileua ambe ute.’
10 Ngau ka ura-kaming. Bokainatuka-la, ‘mone’-la ngae leua bokana, bong tamoata
muzigoala ememaki ilo ibuiri be muzigoala ne isegeaki masa Nanaranga ‘enzel’ ne
suridi dauia-tina.”

Natu Moane Leua Ono Tonanga Ipura

11 Be Iesus kaba bokai ipile, “Tamoata teke isoaki natu moanekadi rua.
12 Natu sikisiki itaguraki be tama bokai irai, ‘Mamo, kana nem moarunga gonege-
kamairu be egedi takadi negu goana.’ Bokaibe tamoata ngae itaguraki be kana ne
moarunga nge natu ruoti ngae-diaru inege-diaru.
13 “Uanana tago disalaga be natu sikisiki nge kana ne moarunga idoki be masoasoa
kaba tekedia-lo ilako. Makara isoaki be kana ne moarunga nge ramoramo-ba
rerengana-lo irokaki be ono ne kusi suri-uia iani.
14 Kana ne moarunga irokaki-doi, kodeka alauri nge tole biabia teke kaba ngaradia-
lo ipura. Be natu ngae nge kana ne tago-tina.
15 Bokaibe ilako be anua-marau tekena-lo be ngamalipini kana. Be anua-marau ngae
itaguraki be inepi be ilako boro ne iakolakola.
16 Makara imalipilipi nge tole-toleba imalipilipi. Be tamoata tago teke kangkang
ianiani be ikangkang. Ilo nge boro kangkang kandi alu ngakangkang kana irere.
17 “Makara isukoaki nibe ilo ipitilaki nge bokai ipile, ‘Tamagu malipilipi ne
moarunga nge kangkang-lo diboaduboadu-tina be alu dieneno-ba, be ngau makare
nge ambe saringatuka tole matea mate kana!
18 Masa mtui be mialale be tamagu-lo be bokai mrai: Mamo, ngau Nanaranga-lo be
kaiko-lo muzigoala uemaki.
19 Ngau tago uboadu natum kana gokilakilaia. Godoka be malipilipi nem bokana be
malipilipiniko.’
20 Bokaibe itui be tamana-lo ilako.
“Ata tama nge natu isi kasau-lanalo be itealako nge ilo itagaia-tina. Bokaibe
ipapanana-la be ilako be natu iboabuni be iaroki.

21 “Kodeka natu ngae tama bokai irai, ‘Mamo, ngau Nanaranga-lo be kaiko-lo
muzigoala uemaki. Tago iboadu natum kana gokilakilaia.’
22 “Ata tama itaguraki be malipilipi ne ikiladi be bokai iradi, ‘Kusi-sili uarikana-tina
kamabagai be kamasiliakani. Be bokiboki kabona-lo kamanangalako be ae-sukuma
aena-lo kamananga.
23 Kamangazingia-doi kodeka kamalako be ‘bulumakau’ natu moaneka dabudabu
uarikana-tina nge kamadoki be kamaumoatei, be ono moanako biabia teke taemaki
be surida dauia.
24 Labu ono surida dauia kana nge bokai: Natugu ngae nge imate, ata ambe imoauri.
Ileua, ata ambe tea ipura.’ Bokaibe ditaguraki be moanako biabia be suri-uia ngae
dimarangaki.
25 “Bong kana ngaedi bokai emakadi dipurapura nge natu labalaba uma-lo imalip-
ilipi. Be bong pera-lo imulemule nge oagu be moasi ilongo.
26 Bokaibe malipilipi teke ikilai be bokai itegi, ‘Rakana diememaki?’
27 Be malipilipi ngae ikatu be bokai ipile, ‘Tarim imule ka tamam ‘bulumakau’
natu moaneka dabudabu uarika nge iumoatei be ono moanako biabia teke emaka
ipurapura. Bakara, tarim ne iauia-la be imule. Tago sesu ba iuai.’
28 “Labalaba pile ngaedi ilongo nge nama ira-tina, be pera-lo sili isege. Bokaibe tama
ipusika be ilako iakoroi be ngasili kana.
29 Ata natu labalaba itaguraki be tama pilenga bokai ikatu, ‘Kaba goita! Ngau barasi
kokoko-tina dududu-ba bokana umalipiniko. Pilengam moarunga nge ulongolongo-la.
Tago sesu ukai-niko. Ata kana tago teke kuemakana! ‘Meme’ natu-ba teke goana be
ono ruangagu zaiza moanako biabia teke gaemaki nge tago-soasoa!
30 Ata natum ngae maka kana nem moarunga igamangramo-ba aine pogizagizadi
zaiza be bong imule nge ‘bulumakau’ natu dabudabu uarika kumoateani!’
31 “Be tama ikatu be bokai ipile, ‘Natugu, kaiko izamaizama sakeguo kusukoaki. Be
kana negu moarunga nge nem.
32 Ata nge iuia-tina suri-uia taemaki be surida dauia, bakara tarim ngae nge imate,
ata kaba imoauri. Ileua, ata kaba tea ipura.’ ”

16

Malipilipi Pangana Dadaka

1 Kodeka Iesus itaguraki be tagataga ne bokai iradi, “Tamoata teke ‘mone’ ne kokoko
nge tamoata kauakaua teke ‘mone’ pananuakadi iamang idoki be ‘mone’ ne be kana
ne moarunga ipapananuakini. Bong teke tamoata ‘mone’ ne kokoko bokai dirai,
‘Malipilipi nem ‘mone’ nem ibibizagam-ba!’
2 Bokaibe tamoata ngae malipilipi ne ikilai be bokai irai, ‘Baituka ka bokai
dirangarangakiko be ulongo? Golako be kana negu moarunga rangakadi moarunga
gogere be mita. Ambe umambuakiko! Tago ambe gomalipilipina kana!’
3 “Makara nge malipilipi ngae bokai ilo ilelenaki, ‘Masa rakana memaki? Biabiadi
negu ambe ngataona kana. Kateka mokiri kana nge kaiboang-ma negu tago! Be ‘mone’
be kangkang msinaunau kana nge umaia-ma!
4 Kodeka ukaua masa rakana memaki! Alauri malipi negu ngaedia-lo ditaona masa
ruangagu otioti be pera kandia-lo dabagaiaulako.’
5 “Bokaibe tamoata moarunga oti nedi biabiadi nena-lo dieno nge ikiladi be dipura.
Tamoata ipuratuka-mua nge bokai itegi, ‘Biabiadi negu-lo oti nem bakarairai kaoa
dieno?’
6 “Be tamoata ngae ikatu be bokai ipile, “800 galen olib’ damaka.’
“Kodeka malipilipi ngae bokai ipile, ‘Pepa’ ono oti katunga maka! Godoki be
gosoakiria be ‘400’-la kana gogere!’

7 “Kodeka itaguraki be tamoata takaia ipura bokai itegi, ‘Be kaiko? Oti nem
bakarairai kaoa dieno?’
“Be tamoata ngae ikatu be bokai ipile, ‘1,000 ‘uit’ mazapi!’ Kodeka malipilipi
ngae itaguraki be tamoata ngae bokai irai, ‘Pepa’ ono oti katunga maka! Godoki be
gosoakiria be ‘800’-la kana gogere!’
8 “Malipilipi ngae bibiadi kana bokai ilongo nge itaguraki be malipilipi pangana
dadaka ngae nge irakeaki, bakara malipilipi ngae nge aro-lo ilo ilelenakalako be
kana bokainaina iemaki. Bokainatuka-la, tamoata kateka ngaena-onaona nge aro-lo
kana ilodi dianiandialako be boli muzi-lo be tamoata ruangadi diruaruangamdi. Ata
tamoata malama-lo disukoaki nge kana bokainaina emakadi tago dikaua uia.
9 “Bokai ka ngau bokai ura-kaming: Kateka kana ane be tamoata takadi kamaru-
angamdi. Be bong kateka kana ngaedi dimanubu-kaming masa nem-kusoaki soaki
ipurapura-lo kamalako.
10 “Tamoata naita malipi mukumukudi luma-nao nangadi dipura be emakadi
iamang masa malipi bibia emakadi ngamang. Tamoata naita malipi mukumukudi
emakadi tago iamang uia masa malipi bibia emakadi tago ngamang uia.
11 Bokaibe, kateka kana lumam-o nangadi dipura be adorakadi tago kuiamang-uia
masa baituka be kana nem-kueno dieneno nge emakadi goamang-uia?
12 Be tamoata takaia kana ne tago kuadoadoraki-uia masa naita kana nem-tina
ngangko?
13 “Tago teke iboadu bong-doi teke tamoata bibia rua ngamalipilipidi. Takaia masa
ngasegesegeaki be takaia masa ngarereretaki. Takaia masa ngatalatalari be takaia
masa ngamurinarinai. Tago iboadu Nanaranga be ‘mone’ malipi nedi bong-doi teke
kamaememaki.”

Iesus Sulenga Alu
(Mat 11:12-13; 5:31-32; Mar 10:11-12)

14 ‘Mone’ kokoko dokiadi kana nge Parasi moaledi dipusikasika-tina. Bokaibe bong
Iesus pile ngaedi ipile nge dingengeri.
15 Ata Iesus bokai iradi, “Kam-tina ma ka tamoata takadi matadi-o neming-la
kararangaki-kaming kam tamoata adoado-ming, ata Nanaranga ilo-ming moapurun-
gadi ikauataki. Maka ma kana moarunga tamoata dirarangaki aradi bibia nge
Nanaranga mata-nao kanaba-tina.
16 “Moses Mata ne be ‘Propet’ gerengadi nge disingarangara-kaming nibe imai-ba
Zon Baptais bong nena-lo daga. Be Zon Baptais bong nena-lo be imai nge Pile Uia bong
ono Nanaranga ngatanepoa kana nge mangata rangaka ipurapura. Bokaibe tamoata
moarunga ambe nedia-la be panganadi dizezeleki be disilisili.
17 Ata bokai kamakaua: lang be kateka nge iboadu-tina daleua, ata siriki mukumuku-
natuka Moses Mata nena-lo dieno nge tago teke iboadu ngaleua.
18 “Tamoata naita roa isegeaki be aine takaia iuati nge roti igamani. Be tamoata naita
aine sesegeaki iuati nge roti igamani be.

Tamoata Kana Ne Kokoko Be Lasarus

19 “Tamoata teke ‘mone’ be kana ne kokoko isoaki. Tamoata ngae nge kusi ne
uarikadia-ba oti ingazingzing. Izamaizama nge kangkang uia ikangkang be kana ne
moarunga nge zazadi atabalabala-tina. Bokaibe soakingana-lo nge iboadu-tina.
20 Bong ngaradia-lo nge tamoata teke kana ne tagotago isoaki ara Lasarus. Tamoata
ngae kusi moarunga-o nge poake dieno. Izamaizama nge Lasarus dieleluaka be
tamoata kana ne kokoko pera kana babaduaduana-lo isukoaki be isinaunau.
21 Ilo ipilepile makara ngasukoaki masa kangkang bururuingadi tamoata kana ne
kokoko bagi ne ono moanakonga-lo dasapasipasi be ngadokidoki be ngakangkang.
Makara bokai isukoaki nge keu dipurapura be poake didadamili.

22 “Bong Lasarus imate nge Nanaranga ‘enzel’ ne dibagai be Abaram malolona-lo
dilakuaki. Be tamoata kana ne kokoko nge imate be kumraka ipura, be eoa tago
matemate-lo ilako.
23 Makara nge sururu bibia-tina idokidoki. Eoa tago matemate-lo be itadarake nge
Abaram kasautina-lo itealako. Be Lasarus nge Abaram malolona-lo isoaki be ite.
24 Bokaibe ipi-tina be bokai imere, ‘Tamagu Abaram! Ilom ngatagaia. Lasarus gonepi
be kabo dang-lo nganangalako be ono memegu ngaka-tumurai. Maka ma sururu bibia-
tina eoa ngaedia-lo udokidoki!’
25 “Ata Abaram ikatu be bokai ipile, ‘Natugu, ilom bokai ngakaua! Bong kateka-o
kusoaki nge kana irakingadi kudoki, be Lasarus kana goalakingadi idoki. Ata kaituka
ambe ngai suri diuiauia be kaiko sururu bibia kudokidoki.
26 Ak, kana takaia nge bokai: Dugua ilo totobali teke marada ieno. Bokaibe tamoata
teke makare be makara kam-lo ngamai kana nge tago iboadu. Be teke makara kam-lo
be makare kekai-lo ngamai kana nge tago iboadu!’
27 “Be tamoata kana ne kokoko itaguraki be bokai ipile, ‘Tamagu Abaram, bokai nge
ngau bokai uakoroiko! Lasarus gonepi be tamagu pera kanana-lo ngalako.
28 Maka ma taritokagu lima makara disoaki. Ngalako be ngailo-kauadi kaba ono
sururunga ngaedia-lo dalako takana!’
29 “Be Abaram bokai ikatu, ‘Taritokam Moses be ‘Propet’ gerengadi dienodi. Data-
gatagadi!’
30 “Kodeka tamoata kana ne kokoko itaguraki be bokai ipile, ‘Tamagu Abaram,
nge tago iboadu! Tamoata teke imate be kababe dia-lo imule masa ilodi dabuiri be
muzigoala nedi dasegeaki.’
31 “Ata Abaram ikatu be bokai ipile, ‘Moses be ‘Propet’ pilengadi tago dilongo nge
tagona-tina iboadu tamoata teke mate-lo be ngamule nge pilenga dalongo! Tago-la!’ ”

17

Muzigoala
(Mat 18:6-7, 21-22; Mar 9:42)

1 Iesus tagataga ne bokai iradi, “Kana maka tamoata direrepekidi be muzigoala
diememaki nge dapurapura kana! Ata muzigoala labuna-tina nge imakadoma-tina!
2 Nge iuia tamoata bokainaina patu kanabiabia teke duduna-lo tukuia be makasi-
lo rokakalako ngapura. Ngasoaki be natu-muku teke ngarepeki be muzigoala teke
ngaemaki takana!
3 Bokaibe kaba kamaitaita uia!
“Taritokam kata muzigoala iemaki nge goebuloi. Ilo ibuiri be muzigoala ne isegeaki
nge muzigoala ne gorokakile.
4 Bong lima-rua amari tekena-lo muzigoala iemakiniko, be bong lima-rua ipuraniko
be bokai iraiko, ‘Muzigoala negu gorokakilea,’ nge muzigoala ne gororokaki-la.”

Lama Uninga

5 Kodeka ‘apostel’ ditaguraki be Tanepoa bokai dirai, “Lama uniangama goaka-
labati!”
6 Be Tanepoa ikatu be bokai ipile, “Lama unianga-ming labatikadi dedau patu
bokana nge iboadu kai biabia teke bokai kamarai, ‘Nem-la be ere-zirim gotetekiko be
makasi-lo gotanomiko,’ nge ngalongori-kaming-la be kana!
7 “Tekem malipilipi kanam uma-lo kateka iokiokiri ki ‘sipisipi’ nem iakolakola be
bong imule nge masa gorai be oaikiki-tina ngamaraka be ngamoanako ki?
8 Tago iboadu! Masa bokai gorai, ‘Kangkang kanagu goemakana! Goemaki-doi,
kodeka kangkang kanagu goeluakina be sakeguo gosoaki be moanako be dang msing.
Alauri ka kaiko gomoanako!’

9 Malipilipi kanam bokai imuzi masa gotaguraki be goperui ki tago? Tago-soasoa!
Ngena malipi ne ka iemaki!
10 Bokaibe kam nge bokainatuka-la malipilipi ngae imuzi bokana. Bong malipi
moarunga rangakadi dipura kaemaki-doi nge bokai kamapile, ‘Keka malipilipi-ramo
kaoa. Ngena malipi nema ka kiemaki!’ ”

Tamoata Kulemoa Kikiri Dokiadi Adorakadi Dipura

11 Bong Iesus Ierusalem ilakolako nge Samaria kaba be Galili kaba dagadaga nedia-lo
ialale.
12 Anua tekena-lo isilisili nge tamoata kulemoa kikiri odio dieno nge ipurakadi.
Tamoata ngaedi nge lauaba-nao ditui
13 be dimere be bokai dipile, “Iesus! Biabiadi! Ilom ngataga-kama!”
14 Iesus itedi nge bokai ipile, “Kamalale be tamoata Nanaranga ditabatabai teke
ngaliliti-kaming!” Dialalale zala-lo nge nedia-la ditedi ambe digoaza. *
15 Bong tamoata teke maradi kaba bokai ita ambe iuia nge kababe imule. Imulemule
nge ipi-tina be Nanaranga irakerakeaki be imule.
16 Kodeka ilako be Iesus ae babadia-lo itapuloria be iperui. Tamoata ngae nge
Samaria tamoata kata.
17 Makara nge Iesus bokai ipile, “Tamoata kulemoa ka aka-goazadi dipura! Lima-oati
takadi inanga disoaki?
18 Bakara ka ungguma akerengana-tina ngae nge ngaia-la ipura be Nanaranga
iperui?”
19 Kodeka Iesus itaguraki be tamoata ngae bokai irai, “Gotui-rake be goalale! Lama
uniangam ka iemakiko be kuia!”

Bong Ono Nanaranga Ngatanepoa Puranga
(Mat 24:23-28, 37-41)

20 Bong teke Parasi alu ditaguraki be Iesus bokai ditegi, “Aira be masa bong ono
Nanaranga ngatanepoa kana nge ngapura?”
Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Bong ono Nanaranga ngatanepoa kana masa tago tea
ngapurapura be ngapura.
21 Be tago teke iboadu bokai ngarangaki, ‘Kamate, maka ieno,’ ki bokai ngapile, ‘Ene
ieno!’ Maka ma bong ono Nanaranga ngatanepoa kana nge ambe mara-ming isoaki.”
22 Kodeka tagataga ne bokai iradi, “Bong masa dapura, be bong ngaradio nge masa
bokai kamapile, ‘Tamoata Natu bong ne teke gatea-tina kana kirere.’ Ata tago iboadu
masa kamate.
23 Tamoata masa bokai dara-kaming, ‘Kamate, enera isoaki,’ ki bokai dara-kaming,
‘Kamate, makare isoaki!’ Ata moaki kalako be kalelei.
24 “Bakara, Tamoata Natu bong nenao masa lamalama-la bokana ngamuzi. Masa
lamalama ipitikaoakaoai be lang ege takaianao be ilakolako ege takaianao be lang
iaka-malamalamai bokana ngamuzi.
25 Ata sururu bibia-tina ngadoki be tamoata bong ngaedia-lonalona damurinai noko.
26 “Noa-la bong nena-lo bokana, Tamoata Natu bong nena-lo masa bokainatuka-la.
27 Tamoata be aine moarunga nge dimoanakonako be dang disingsing, moane be
aine dirotiroti-la nibe ilako bong Noa kati-o ibulilako, be ura be dang bibia dipura be
moarunga diara-leuadi.
28 “Bokainatuka-la, Lot bong nena-lo nge bokai dimuzi be. Tamoata moarunga nge
dimoanakonako be dang disingsing, kana dizaza be ditabulibuli, kangkang ditanotano
be pera dikelikeli.

---

* **17:14:** Kikiri odio ieno nge dibolo-ma. Bokaibe nge ambe digoaza.

29 Amari ngarana-lo bong Lot Sodom anua ipereki nge eoa be sosodabu ura bokana
lang-lo dibala be moarunga diara-leuadi.
30 “Tamoata Natu bong ne ono mangata ngapura kananao masa kana bokainatuka-la
ka dapura kana.
31 Bong ngaranao nge tamoata pera kana aro isoaki moaki ikautaki pera kanana-
lo be kana ne idoki. Bokainatuka-la, tamoata uma kanana-lo isoaki nge moaki pera
kanana-lo imulelako be kana ne teke ibagai.
32 Lot roa ilo-ming dani!
33 Tamoata naita nena-la ngauketi be moauriuri ngasoaki kana masa ngaleua. Ata
tamoata naita nena-la ileua masa nena-la ngauketi be moauriuri ngasoaki.
34 “Ngau ka ura-kaming! Oabubu ngarana-lo masa tamoata rua zirapu tekedia-lo
daenoru. Takaia masa bagaia ngapura, be takaia masa pereka ngapura.
35 Aine rua masa kangkang darasirasiru. Takaia masa bagaia ngapura, be takaia
masa pereka ngapura. [
36 Tamoata rua masa uma-lo damalipilipiru. Takaia masa bagaia ngapura, be takaia
masa pereka ngapura.”]
37 Tagataga ne pile ngaedi dilongo nge bokai ditegi, “Tanepoa, kana ngaedi masa
inangaituka be dapura?”
Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Ngado imate be ieno kana masa mang moapuru
kangkang dapura be dakabuni.”

18

Narenare Akangaonga Ratadi

1 Kodeka Iesus itaguraki be pile ono tonanga tekedi tagataga ne iradi be ono itikingdi
izamaizama daraborabo be moaki sesu sakuli nedi dibala.
2 Iesus bokai ipile, “Anua tekena-lo nge tamoata giriki adoadoraki teke isoaki. Ngai
Nanaranga tago imatakutakuri, be tamoata tago imuamuakidi.
3 Be anua-la ngarana-lo nge aine narenare teke isoaki. Izamaizama nge narenare
ngae tamoata biabia ngaena-lo ipurapura be bokai iakorokoroi, ‘Erekei negu teke
igoalangakau-tina. Godumaia!’
4 Narenare nge bokai ilakolako imulemule, ata tamoata ngae dumaia isege-tina.
Narenare ilakolako imulemule nibe alaurituka nge tamoata ngae nena-la bokai ipile,
‘Moimoi ngau Nanaranga tago umatakutakuri ki tamoata takadi tago umuamuakidi.
5 Ata narenare ngae nge ambe ilako be imule-na, be ambe ilogu iaka-tina. Mduma-
lako be giriki ne adorakadi dapura! Tago udumai masa ngalakolako ngamulemule
nibe ngakangaoia be mpoaki kana!’ ”
6 Be Tanepoa itaguraki be bokai ipile, “Tamoata giriki adoadoraki goalaka ngae
pilenga kamalongo uia!
7 Bokaibe ilo-ming bakara dipile? Nanaranga masa tamoata be aine ne izamaizama
ariata be oabubu-lo ditangtangni ngadumadi be moatubu nedi ngadorakidi ki tago?
Be masa oaikiki-la be ngadumadi ki tago?
8 Ngau ka ura-kaming! Masa ngadumadi be muridi ngatui kana! Be kana ngae masa
oaikiki-la be ngaemaki. Ata bong Tamoata Natu kateka ngaenao ngapura masa lama
uninga ngate ki tago?”

Parasi Be ‘Tagisi’ Dokidoki Odio Tonanga Ipura

9 Tamoata alu nge nedia-la diraketukatukadi be dipilepile di tamoata adoadodi be
tamoata be aine takadi dibabalakidi. Bokai ka Iesus itaguraki be pile ono tonanga
ngaedi ipile,

10 “Tamoata rua dilakoru Nanaranga pera nena-lo be daraboru kana. Takaia nge
Parasi kata, be takaia nge ‘tagisi’ dokidoki kata.
11 Parasi itui be nena-la bokai irabotaki, ‘Nanaranga, uperuiko-tina. Ngau tago
tamoata takadi bokana. Tago uanakonako, tago uboliboli, be roti mata tago ugamaga-
mani be aine takadi zaiza kieneno-budu. Uperuiko ngau tago tamoata ‘tagisi’ dokidoki
ngara bokana.
12 Bong rua-rua ‘uiki’ teke ilona-lo nge kangkang uziraurau, be kana negu moarunga
nge kulemoa-kulemoa-lo unegenege be egedi tekedi uianangko.’
13 “Ata tamoata ‘tagisi’ dokidoki nge lauaba-nao itui. Lili nge tagona-tina idokitate.
Tutudu-la be nena-la barabara izabonununuki be bokai ipilepile, ‘Nanaranga, ilom
ngatagaia. Ngau muzigoala ememaki!’ ”
14 Makara nge Iesus itaguraki be bokai ipile, “Ngau ka ura-kaming! Tamoata ngae,
tago takaia, ka Nanaranga mata-nao iado be pera kanana-lo ilako. Bakara, tamoata
naita nena-la irakerakeaki masa balaka ngapura. Be tamoata naita nena-la ibalabalaki
masa rakeaka ngapura.”

Natu-muku Be Iesus
(Mat 19:13-15; Mar 10:13-16)

15 Tamoata alu natudi dieluakidi be Iesus luma odio nganangaria be ngamaroudi
kana. Ata tagataga ne kaba bokai dita nge ditaguraki be diebulodi.
16 Ata Iesus itaguraki be natu-muku ikiladiamai be bokai ipile, “Natu-muku kama-
likitakidi be ngau-lo damai. Moaki zalakadi kaono. Bakara, bong ono Nanaranga
ngatanepoa kana nge bokainaina nedi.
17 Moimoi ka ura-kaming! Tamoata naita bong ono Nanaranga ngatanepoa kana
tago natu-muku bokana be idoki nge tago iboadu ilona-lo ngasili.”

Tamoata Biabia Teke Kana Ne Kokoko
(Mat 19:16-30; Mar 10:17-31)

18 Iuda tamoata nedi biabia teke itaguraki be Iesus bokai itegi, “ ‘Tisa’ iauia, rakana
memaki masa moauriuri-la nem-kusoaki soaki ipurapura nge mdoki be mnemi?”
19 Be Iesus ikatu be bokai itegi, “Bakara ka iauia kana kukilaia? Tamoata tago teke
iauia. Nanaranga-la rube ka iauia!
20 Kaiko Nanaranga mata ne kukauataki. Mata ma ngaedia-re: ‘Roti moaki kuga-
mani be aine takaia kamru kaeno-buduru; tamoata takaia moaki kumoatei; moaki
kuianako; tamoata takaia moaki kuboliaki; be tinam be tamam gomuamuakidi.’ ”
21 Be tamoata ngae ikatu be bokai ipile, “Ngau isi natu-tina be mata ngaedi
utagatagadi.”
22 Iesus pilenga ngaedi ilongo nge bokai irai, “Isi kana-la tekena-lo ka kutukura.
Goalale be kana nem moarunga ‘mone’ odio godoki be ‘mone’ ngaedi godoki be
tamoata kana nedi tagotago goandi. Bokai masa Nanaranga kana uia-tina lang anua-
lo ngangko be kana nem dakoko-tina. Kana ngaedi goemaki-doi, kodeka gomai be
gotagaia.”
23 Tamoata ngae nge kana ne kokoko-tina. Bokaibe pile ngaedi ilongo nge ilo inodo-
tina.
24 Iesus kaba bokai ita tamoata ngae ilo inodo-tina nge bokai ipile, “Tamoata kana
nedi kokoko masa anua ono Nanaranga ngatanepoa kanana-lo lako daradia-tina!
25 Bokainatuka mtonanga. ‘Kamel’ lili kusi-kalaura boazingana-lo ngasili kana masa
sili tagona-tina darai. Ata tamoata kana ne kokoko anua ono Nanaranga ngatanepoa
kanana-lo ngasili kana masa sili daraia-tina!”
26 Be tamoata pile ngaedi dilongo nge bokai ditegi, “Bokai nge alauri masa
Nanaranga naita ngauketi be ngamuleaki?”

27 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Kana maka tamoata tagona-tina diboadu daemaki
nge Nanaranga iboadu ngaemaki.”
28 Kodeka Pita itaguraki be bokai ipile, “Gote! Keka kana nema moarunga kipereki
be kitagaiko.”
29 Be Iesus ikatu be bokai iradi, “Moimoina-tina ka ura-kaming! Tamoata naita bong
ono Nanaranga ngatanepoa lili-nao be pera kana, ki roa, ki taritoka, ki tama be tina,
ki natu iperekidi
30 masa kaituka-tina bong ngaedia-lo zazanga bibia-tina Nanaranga-lo ngadoki. Be
bong alalauri-lo masa moauriuri-la nem-kusoaki ngasukoaki.”

Iesus Ne Matenga Bong Tolia Irangaki
(Mat 20:17-19; Mar 10:32-34)

31 Kodeka Iesus tagataga ne kulemoa-be-rua lauaba-nao ilakuakidi be bokai iradi,
“Kamalongo! Ambe Ierusalem talakolako. Makara masa kana moarunga ‘propet’
digere nge Tamoata Natu dapurani be dakalingo.
32 Masa dadoki be Ungguma Takadi luma-dio danangai be dataguraki be ono
damanai, daebuloi, damoangori, darautotoki be daumoatei be ngamate.
33 Ata amaridi tolianao masa kaba ngamarang.”
34 Ata tagataga ne kana ngaedi tagona-tina teke dikauataki. Pilenga ngaedi labudi
nge zumkakadia-ledi dipura, be tago dikaua Iesus rakana ka irangarangaki.

Iesus Tamoata Sinaunau Teke Mata Iadoraki
(Mat 20:29-34; Mar 10:46-52)

35 Iesus ilako be ambe Zeriko anua isaringaringai nge tamoata teke mata leuadi zala
zagena-o isoaki be ‘mone’ isinaunau be isoaki.
36 Bong tamoata be aine kokoko-tina dibagapalipaliti be ilongoridi nge bokai itegi,
“Nge rakana ipurapura?”
37 Be di dikatu be bokai dirai, “Nasaret tamoata ara Iesus ka maka ilakolako.”
38 Makara nge tamoata ngae kaikai-la imere be bokai ipile, “Iesus, Debiti Natu! Ilom
ngatagaia!”
39 Tamoata be aine dimuamua nge ditaguraki be diebuloni be bokai dirai, “Aoam
gonoti.” Ata ngai kodeka ipi-tina be imere be bokai ipile, “Debiti Natu! Ilom
ngatagaia!”
40 Kodeka Iesus itui be ipile be tamoata mata leuadi nge dadokamai kana. Tamoata
ngae isaringa-mai nge Iesus bokai itegi,
41 “Rakana memakamko kana kurere?”
Be tamoata ngae ikatu be bokai ipile, “Tanepoa, ngau kaba mitaita kana urere.”
42 Kodeka Iesus bokai irai, “Matam dauia be kaba goitaita. Lama uniangam ka
iemakiko be kuia!”
43 Makara nge oaikiki-tina mata diuia be kaba itaita. Be itaguraki be Nanaranga
iperuperui be Iesus itagai. Tamoata be aine moarunga kaba bokai dita nge Nanaranga
dirakeaki.

19

Iesus Be Zakias

1 Iesus ilako-soasoa Zeriko anua-lo be ambe anua ialalaleaki.
2 Tamoata teke ara Zakias makara isoaki. Ngai nge tamoata ‘tagisi’ dokidoki muamua
nedi kata, be ‘mone’ be kana ne nge kokoko.
3 Zakias irere Iesus ngate ngai bakarairai kata, ata tamoata be aine dikoko-tina be
ngai nge tamoata tukuranga kata.
4 Bokaibe ipanana be imua be kai aradi ‘saikamo’ teke ieneki be Iesus ngate kana.
Iesus nge makara bokai ngalako kana.

5 Bokaibe bong Iesus kai ituitui kanana-lo ipura nge itadarake be Zakias bokai irai,
“Zakias, oaikiki-tina gobala. Kaituka masa pera kanam-lo msoaki.”
6 Makara nge Zakias oaikiki-tina ibala, be Iesus ibagai be pera kanana-lo dilakoru.
Zakias nge suri diuia-tina.
7 Tamoata be aine moarunga kaba bokai dita nge ditaguraki be Iesus bokai
digulungaetaki, “Tamoata ngae nge tamoata muzigoala ememaki pera kanana-lo lou
ne bokana ilako!”
8 Ata Zakias ituirake be Tanepoa bokai irai, “Tanepoa, golongo! Kaituka be ngalakao
masa kana negu moarunga egedi rua-lo mnege be egedi takadi tamoata kana nedi
tagotago miandi. Be tamoata teke ubolesi be kana ne teke udokale-naba masa oati oti
mkatuni.”
9 Makara nge Iesus itaguraki be bokai irai, “Nanaranga ambe kaituka tamoata pera-
marau ngae iuketi be imuleaki. Tamoata ngae nge Abaram tubu kata.
10 Maka ma Tamoata Natu nge leuadi ka ngaleledi be ngauketidi kana ka ipura.”

‘Mone’ Kulemoa Ono Tonanga Ipura (Mat 25:14-30)

11 Iesus nge ambe Ierusalem anua isaringai, be tamoata be aine moarunga nge
ilodi dipile bong ono Nanaranga ngatanepoa kana ambe saringatuka ngapura kana.
Makara nge tamoata be aine isi Iesus dilongolongoria-la bokana pile ono tonanga
tekedi iradi.
12 Bokai ipile, “Tamoata teke tanepoa-dara kata nge ngalale masoasoa kaba tekedia-
lo be datanepoai be alauri nge ngamule be makara ngatanepoa kana.
13 Ngalale kana nge malipilipi kana kulemoa ikiladi be ‘gol-mone’ teke-teke iandi be
bokai iradi, ‘Mone’ ngaedi kamadoki be odio kamamalipilipi nibe mumule-ba.’
14 “Ata gadagada ne tago direretaki. Bokaibe tamoata aludi dinepidi be muri ditagai
be bokai dirai, ‘Gadagada bokai dipile, “Keka tago kirere tamoata ngae anuatanepoa
kanama ngapura.” ’
15 “Ata tamoata ngae nge ditanepoai be kaba anua nena-lo imule. Kodeka pile inanga
be malipilipi kana ‘mone’ iandi nge dapura be ngakauatakidi ‘mone’ iandi nge ulikadi
dipuraki ki tago.
16 “Malipilipi muamuatuka ipura be bokai ipile, ‘Biabiadi, ‘mone’ teke kuiana nge
ono umalipi be kulemoa takadi upurakiniko.’
17 Be tamoata biabia ngae ikatu be bokai irai, ‘Malipi uia-tina ka kuemaki! Kaiko
malipilipi negu iauia! Malipi mukumukudia-tina emakadi kuiamang. Bokaibe anua
bibia kulemoa gopapananuaki.’
18 “Malipilipi kana takaia imai be bokai ipile, ‘Biabiadi, ‘mone’ teke kuiana nge ono
umalipi be lima takadi upurakiniko.’
19 Be biabiadi ne ikatu be bokai irai, ‘Kaiko anua bibia lima gopapananuaki.’
20 “Kodeka malipilipi kana teke imai be bokai ipile, ‘Biabiadi, ‘mone’ nem maka!
Kusi mapala tekena-lo usukumi be uzumkaki.
21 Umatakuriko-ma! Bakara, kaiko panganam patu bokana. Kana tago nem, ata
kudokiraperape. Kangkang tago kutanotano nge ramoramo-ba kuaroeroe.’
22 “Kodeka biabiadi ne itaguraki be bokai irai, ‘Kaiko malipilipi goalakam! Masa
nem pilengam-la mtagadi be ono sururu miangko. Kaiko kukaua ngau panganagu
patu bokana. Kana tago negu nge udokiraperape, be kangkang tago utanotano nge
uaroeroe.
23 Bokai nge bakara ka ‘mone’ negu tago tamoata takadi kuiandi be ono dimalipi be
mulengagu-o ulika udoki?’

24 “Kodeka biabiadi nge itaguraki be tamoata makara saringa dituitui bokai iradi,
‘Tamoata ngae ‘mone’ kamadoka-le be tamoata ‘mone’ kulemoa takadi iemaki nge
kamani.’
25 “Ata tamoata ngaedi bokai dirai, ‘Biabiadi, ngai ambe ‘mone’ kulemoa dienoni!’
26 “Be biabiadi ngae ikatu be bokai ipile, ‘Moimoi ka ura-kaming! Tamoata kana
nedi mukudi dieno masa kokoko-la be aniadi dapura. Ata tamoata kana ne tago
masa dokiadia-le dapura. Moimoi kana nena-ra mukudia-tina ka dienoni, ata masa
dokiadia-le dapura.
27 “Be erekei negu tago direre anuatanepoa bokana be mtanepoadi kana nge
kamabagadia-mai be matagu-o be kamaumoatedi!’ ”

Iesus Anuatanepoa Bokana Be Ierusalem-lo Isili (Mat 21:1-11; Mar 11:1-11; Zon 12:12-19)

28 Iesus pile ngaedi imambuaki kodeka tamoata be aine arodi imua be Ierusalem
ilako.
29 Ilako be Betpeiz anua be Betani anua isaringadi nge tagataga ne rua inepi-diaru
be damuaru kana. Anua ruoti ngaedi nge buku ara ‘Olib’ saringa ka dienoru.
30 Tagataga ne ruoti dalaleru kana nge bokai ira-diaru, “Anua ene aro-mingru
ieno kanana-lo kamalakoru. Kasilisiliru masa ‘dongki’ natu teke makara ditukui
kamatearu. Tamoata tago teke isi ono ibuli be ialaleaki. Kamarubetakiaru be makare
kamadokamairu.
31 Teke itegi-kamingru, ‘Bakara ka karuberubetakiaru?’ nge kamaraiaru, ‘Tanepoa
ireretaki.’ ”
32 Tagataga ruoti ngae-diaru dialaleru nge kana moarunga Iesus-la ira-diaru bokana
dieno be ditaru.
33 Makara be ‘dongki’ natu dirubetakiaru. Diruberubetakiaru nge kana-marau bokai
ditegi-diaru, “Bakara ka karuberube-takiaru?”
34 Be diaru dikaturu be bokai diradi, “Tanepoa ireretaki.”
35 Kodeka ‘dongki’ natu ngae dibagaiaru be Iesus-lo dilakuakiaru. Makara be kusi-
sili nedi dipasi be ‘dongki’ natu-o dinanga be Iesus dibara-lako be odio isoaki.
36 ‘Dongki’ natu-o isoaki be ialalale nge tamoata be aine kusi-sili nedi dipasi be zala-
lo diulalaki be odio ialale.
37 Ilako be zala earuma buku ara ‘Olib’-lo itaolako isaringai nge tagataga ne
moarunga dum biabia ditaguraki be dipipi-tina be dimeremere be Nanaranga dipe-
ruperui. Di nge Iesus malipi kaiboangdi iemaki ilodi diandi ka dimeremere be bokai
dipilepile,
38 “Anuatanepoa nangata Tanepoa ara-nao be ipura nge Nanaranga iboadu nga-
maroui! (Sam 118:26) Lang anua-lo anua-uia ngaeno be Nanaranga atabalabala-
tina iboadu rakeaka bibia-tina ania ngapura!”
39 Kodeka Parasi alu makara tamoata be aine moarunga maradi ka Iesus bokai dirai,
“ ‘Tisa,’ tagataga nem goebulodi be aoa-di daono!”
40 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Ngau ka ura-kaming! Aoa-di daono masa patu
dataguraki be dameremere!”
41 Iesus ilako be Ierusalem isaringai, be bong anua kailo ite nge itangiri.
42 Be bokai ipile, “Iboadu-tina kaituka nem-la be gokaua rakana ka iboadu anua-uia
ngangko. Ata kaituka tago iboadu gote! Ambe matam-lo zumkaka ipura!
43 Bong teke masa ngapuraniko. Be bong ngaenao masa erekei nem ari matolidi
bokana daboalingiko be daringiko uia be egem moarunga-lo be dapura be dasuku-
miko!
44 Be masa dagamaniko be bababa goeno. Be tamoata be aine makara disukoaki nge
dara-leuadi. Bakara, kaiko bong ono Nanaranga ipura be ngauketiko kana nge tago

kukilalangi. Bokaibe patu ono emakam ipura nge masa tago teke kabana-lo ngaeno! Dagalalai-doi kana!”

Iesus Nanaranga Pera Nena-lo Isili
(Mat 21:12-17; Mar 11:15-19; Zon 2:13-22)

45 Kodeka Iesus Nanaranga pera nena-lo isili be tamoata kana nedi dinangananga
be zazadi dipurapura nge itaodi be dipusika.
46 Be bokai iradi, “Nanaranga ‘Buku’ nena-lo bokai digere, ‘Pera negu nge ono
rabonga,’ * ata ‘kam ambe kaemaki be anako ono komanga nedi bokana ipura.’ ” *
47 Alauri nge ariata moarunga-lo Nanaranga pera nena-lo be tamoata be aine
isulesuledi, ata tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi be tamoata Moses Mata
ne disulesuletaki be Iuda tamoata nedi bibia nge daumoatei kana.
48 Ata labu teke date be ono daumoatei kana nge tago teke dite. Maka ma tamoata
be aine moarunga pilenga dilongolongo nge didokimatematedia-tina uia.

20

Iesus Kaiboang Ne Tegiakadi Dipura
(Mat 21:23-27; Mar 11:27-33)

1 Bong teke Iesus Nanaranga pera ne bazina-lo be tamoata be aine isulesuledi be
Pile Uia mangata irangarangaki nge tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi, be
tamoata Moses Mata ne disulesuletaki, be Iuda tamoata nedi bibia dipura.
2 Be bokai ditegi, “Gora-kama! Kaiboang nangatadi-o ka kana ngaedi kuememaki?
Naita ka kaiboang ngaedi iangko?”
3 Be Iesus ikatu be bokai iradi, “Tegi negu teke mtegi-kaming kana. Kamaraia!
4 Ruku ono tamalinga ono Zon tamoata be aine irukudi nge kaiboang nedi inanga ka
dipura? Lang anua-lo ka dipura ki tamoata ka diani?”
5 Bokai itegi nge nedia-la maradi bokai diegore, “Lang anua-lo kana tapile masa
bokai ngategi-kita, ‘Nge bakara ka tago lama kaunani?’
6 Ata bokai tapile, ‘Tamoata-lo ka dipura,’ masa tamoata be aine patu oti daung-kita.
Maka ma tamoata be aine ambe ilodi ditekenanadi Zon nge ‘propet’ kata.”
7 Bokaibe ditaguraki be bokai dipile, “Keka tago kikaua kaiboang ne inanga ka
dipura.”
8 Be Iesus itaguraki be bokai iradi, “Bokai nge ngau tago uboadu mra-kaming
kaiboang nangatadio ka kana ngaedi uememaki.”

‘Uain’ Malipilipitaki Odio Tonanga Ipura
(Mat 21:33-46; Mar 12:1-12)

9 Be Iesus kababe sule ne ibatadi be pile ono tonanga takadi tamoata be aine iradi,
“Tamoata teke ‘uian’ uma kana teke iemaki. Iemakia-doi, kodeka idoki be tamoata
uma adoadoraki alu iandi be damalipilipitakani kana. Be ngai itui be ialale, be
alalenga nge uananakadi disasalaga-tina.
10 Bong ‘uain’ dimalai be dokiadi dapura kana nge tamoata ngae malipilipi kana
teke inepi be ‘uain’ kana alu uma malipilipitaki-lo ngabagani kana. Ata tamoata uma
dimalipilipitaki ditaguraki be malipilipi ngae dipaliti be kalingona-ba dinepi be ialale.
11 Bokaibe uma-marau ngae kaba malipilipi kana takaia inepi be ilako. Ilako nge
uma malipilipitaki dipaliti be maia muzi-lo diemaki be dinepi be kalingona-ba ialale.
12 Makara nge uma-marau kaba malipilipi kana tolia inepi be ilako. Ata bong ilako
nge uma malipilipitaki ditaguraki be dipaliti nibe kusi itakoro-ramo, be didoki be eluku
dirokakalako.

---

* **19:46:** Ais 56:7 * **19:46:** Zer 7:11

13 “Kodeka uma-marau itaguraki be bokai ipile, ‘Masa rakana memaki? Natugu urereretakia-tina masa mnepi be ngalale. Damuaki baraoa!’
14 “Ata bong natu ngae ilako be tamoata uma dimalipilipitaki dite nge nedia-la bokai diepilei, ‘Natu ngae ka tama kana ne ngadoki be nganemdi kana. Taumoatei be kana ne moarunga masa neda tadoki be tanemdi.’
15 Bokaibe ditaguraki be eluku dirokakalako be diumoatei.
“Ilo-ming bakara dipile? Uma-marau masa rakana ngaemaki?
16 Masa ngapura be uma malipilipitaki ngaedi ngaumoatedi be ‘uain’ uma ngadoki be tamoata takadi ngandi.”
Bong tamoata be aine pile ngaedi dilongo nge bokai dipile, “Moakina-tina bokai!”
17 Kodeka Iesus adoado-tina idededi be bokai ipile, “Pile bokainatuka digere nge labudi bakara?
‘Ariri maka pera kelikeli disegeaki ka pera kaiboang ne.’ (Sam 118:22)
18 “Bokaibe tamoata naita ariri ngaenao itapuloria masa mukumuku ngapura, ata ariri ngae tamoata nangatanao isapasiria masa ngatake-babai.”
19 Makara nge tamoata Moses Mata ne disulesuletaki be tamoata Nanaranga dita-batabai dimuamuadi dikaua pile ono tonanga ngae nge di ka iduadi bokana. Bokaibe zala dilelei be kaituka-tina-la dauauri kana. Ata tamoata be aine dimatakuridi.

‘Tagisi’ Tegiaka Ipura
(Mat 22:15-22; Mar 12:13-17)

20 Bokaibe dimatananganangaia-tina uia. Makara be tamoata alu oazike-pali nedi bokana dinepidi be Iesus-lo dilako. Tamoata ngaedi nge diboli-ba be muzi uia-lo be dipura be ono Iesus dabolesi be ne pilenga tekedia-lo be dadoki be Rom biabiadi* nedi luma-nao danangai kana.
21 Kodeka oazike-pali ngaedi ditaguraki be Iesus bokai ditegi, “ ‘Tisa,’ keka kikaua kaiko pile be sule adoadodi ka kurarangaki. Be tamoata aradi otioti ki aradi tagotago nge suridia-doi tekedi bokana kubabasakidi. Kaiko Nanaranga muzinga nge pile kalingodi ane be kurarangaki.
22 Gora-kama! Mata neda bibia Moses igere disumoala ki tago, iboadu Rom ‘Sisa’ nedi ‘tagisi’ taniani?”
23 Ata Iesus bolingadi ilodia-lo italako be bokai ipile,
24 “ ‘Mone siliua’ teke kamaitikina! Naita anunuka be ara ka ono dieno?”
Be di dikatu be bokai dipile, “ ‘Sisa’ anunuka be ara!”
25 Kodeka Iesus itaguraki be bokai iradi, “Bokai nge ‘Sisa’ kana ne nge ‘Sisa’ kamaniani, be Nanaranga kana ne nge Nanaranga kamaniani.”
26 Nge tamoata be aine moarunga lilidi-be-matadio be dabolesi kana nge ka tago diboadu. Bokaibe bong tegi nedi ngae ikataungia-uia ngena dimoadubulae-ba.

Mate-lo Be Marang Tegiaka Ipura
(Mat 22:23-33; Mar 12:18-27)

27 Sadiusi dipile matemate tago iboadu kaba damarang. Bokaibe alu dipura be Iesus bokai ditegi,
28 “ ‘Tisa,’ Moses bokainatuka igere-kama, ‘Tamoata teke toka iroti, ata isi natu tago-la be imate be roa ipereki nge tamoata ngae iboadu toka nare ngauati be toka imate nge natu ngapurakidiani.’
29 Taritokatoka lima-rua disoaki. Labalabatuka iroti be natu tagona-la teke ipura be imate.
30 Kodeka tari muri tagaia itaguraki be aine iuati, ata natu tago-la be imate.
31 Kaba alauri nge tari tolia bokai imuzi. Bokai ilakolako nibe taritokatoka lima-rua ngaedi nge bokaina-doi dimate-ba. Natu tago teke dipuraki be dimate-ba.

---

* **20:20:** kiapi

32 Alaurituka nge aine imate.
33 Bokai nge bong matemate damarang kananao masa naita roa? Maka ma diato
moarunga nge diuatia-doito!”
34 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Tamoata be aine bong ngaedia-lonalona nge
dirotiroti be roti kana be neneadi dipurapura.
35 Ata tamoata be aine maka Nanaranga irangakidi di diboadu-tina bong alalau-
ritukao mate-lo be damarang masa tago darotiroti be tago masa roti kana be neneadi
dapurapura.
36 Bakara, di nge ambe Nanaranga ‘enzel’ ne bokana be tago iboadu damatemate.
Bokaibe ambe Nanaranga natu dipura. Maka ma di nge mate-lo be marang natu kaoa!
37 Toira singaba ipurupururui ata tago ialololo be Moses ite nge ilo-ming dani.
Mangata-tina ka ilo-kauakita matemate moimoi be dimarangrang. Maka ma Moses
itaguraki be Tanepoa bokai irangaki, ‘Abaram Nanaranga ne, Aisak Nanaranga ne, be
Zekop Nanaranga ne.’
38 Kodeka bokai kamakaua: Ngai tago matemate Nanaranga nedi. Tago. Ngai
moauriuri-la disukoaki Nanaranga nedi.”
39 Kodeka tamoata Moses Mata ne disulesuletaki alu ditaguraki be bokai dipile,
“ ‘Tisa,’ pile ngaradi kukatu-tina uia!”
40 Makara nge tago teke kaba itegi.

Kristus Tegiaka Ipura
(Mat 22:41-46; Mar 12:35-37)

41 Kodeka Iesus itaguraki be bokai itegidi, “Baituka ka dipile Kristus † nge Debiti
natu?
42 Maka ma Debiti nena-la be ‘Buku’ ara ‘Sam’-lo bokai mangata ipile,
‘Nanaranga Tanepoa itaguraki be Tanepoa negu bokai irai: Makare kaba aradi
bibiatuka oanagu-o gosoaki,
43 nibe erekei nem mduaposakidi be ae salangaka nem bokana aem babadi erumadi
mnangadi.’ (Sam 110:1)
44 “Debiti nena-la be Kristus ‘Tanepoa’ kana ikilai. Nge masa Kristus bakara be Debiti
natu?”
45 Tamoata be aine isi dilongolongo-la be Iesus itaguraki be tagataga ne bokai iradi,
46 “Eke! Tamoata Moses Mata ne disulesuletaki kamamatakuakidia-tina uia! Kusi-
sili salagabulidi dinangananga be malala-lo alale direrere-tina. Malala-lo dialalale
nge direrere tamoata takadi damuamuakidi be biabiadi kana dakilakiladi. Pera
ono serereinga-lo nge arotina-lo soaki direrere. Be moanako bibia-lo nge bagi ono
moanakonga irakingadi didokidoki.
47 Aine narenare pera kandi ditototo, be ono giriki nedi dazumkaki kana nge rabo
salagabulidi diememaki. Tamoata bokainaina masa sururu bibia-tina dadoki.”

21

Narenare Teke Tabataba Ne
(Mar 12:41-44)

1 Iesus Nanaranga pera nena-lo isoaki be igea nge tamoata ‘mone’ nedi kokoko ambe
lumaluma nedi Nanaranga dianiani. Lumaluma nedi ngaedi nge dinangananga be ono
Nanaranga pera ne adoraka ipurapura.
2 Makara kaba itaita nge aine narenare teke kana ne tagotago ‘mone’ daradaradi rua
inanganangalako be ite.
3 Be bokai ipile, “Moimoi ka ura-kaming! Narenare kana ne tagotago ngae nge
‘mone’ biabia-tina ka inangai be tamoata takadi ‘mone’ nangadi iuasadi.

† **20:41:** Mesaia

4 Tamoata be aine moarunga ngaedi nge ‘mone’ nedi kokoko ka alu didoki be
lumaluma bokana dinanga. Ata aine ngae nge ‘mone’ tagotago. Moimoi kana ne nge
surikakadi kaoa be odio ngasukoaki kana, ata lumaluma ne bokana inanga-doilako.”

Moatubu Bibia Be Sururu Bibia
(Mat 24:1-2; Mar 13:1-2)

5 Iesus tagataga ne alu nge Nanaranga pera ne bokai dirangarangaki: Leuakana-
tina ipura be patu uarikadia-tina ane ka emaka ipura, be lumaluma kukulang-tina
Nanaranga-la ania ipura ane ka ngazinga ipura.
Ata Iesus itaguraki be bokai iradi,
6 “Kana moarunga ngaedi kaita? Bong teke masa ngapura, be bong ngaranao masa
patu ngaedi nge tago teke takaia atabala ngaeno. Masa gamanadi dapura be dagalalai-
doi.”
7 Be tagataga ne ditaguraki be bokai ditegi, “ ‘Tisa,’ masa aira-tina be kana ngaedi
dapura? Be kilala nangata masa ngapura mua noko kana ngaedi dapura?”
8 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Kaba kamaitaita uia! Tamoata teke ngabolesi-kaming
takana! Maka ma tamoata kokoko-tina masa araguo be dapura be bokai dapile, ‘Ngau
ngai,’ be alu bokai dapile, ‘Bong ambe disaringa.’ Ata moakina-tina katagadi.
9 Koai be eung bibia rukudi kalongo nge moaki taburi-ming dira. Kana ngaedi masa
dapura mua noko, ata kana moarunga manubungadi masa tago ngapura-mado!”
10 Kodeka Iesus kababe bokai iradi, “Ungguma tekedi masa dataguraki be ungguma
takadi daungdi. Anuatanepoa alu masa dataguraki be anuatanepoa takadi daundi.
11 Rike bibia, tole bibia, be more be kana-goala kokoko masa kaba kokoko-lo
dapurapura. Kolo-kolo matakuradi otioti masa dapurapura. Be lang-lo masa kilala
moagili-moagili dapurapura.
12 “Ata kana ngaedi masa tagona-la dapura be dauauri-kaming be sururu bibia dang-
kaming. Masa dadoki-kaming be pera ono serereinga-lo be giriki neming daliliti be
uaura pera-lo dananga-kaming. Ngau aragu-o be masa anuatanepoa be tamoata bibia
arodi datuiraki-kaming.
13 Bokai dibasaki-kaming nge ono ka zalaka-ming dipuraki be iboadu Pile Uia
mangata kamarangakadi.
14 Ata matamata be ilo-ming bokai kamatekenanadi: Rakana kamarangaki be ono
neming-la kamaoiaki-kaming kana nge moaki ilo-ming dibukutaki.
15 Maka ma ngau masa pile be kaua malaidi miang-kaming. Bokai masa erekei
neming tago diboadu pile-lo dabalaki-kaming ki dapile-ra pilenga-ming nge tago
kalingodi.
16 Tina-ming be tama-ming, taritoka-ming, dara neming be ruanga-ming masa
dadoki-kaming be erekei neming luma-dio dananga-kaming. Be alu masa umoatea-
ming dapura.
17 Ngau kanabe tamoata moarunga masa dasegeaki-kaming.
18 Ata donga-ming pangana-mingo masa tagona-tina teke iboadu ngaleua.
19 Kamakaiboang-tina uia! Bokai masa neming-la kamauketi-kaming be moauriuri
kamasoaki.

Ierusalem Gamana Rangaka Ipura
(Mat 24:15-21; Mar 13:14-19)

20 “Alauri koai-bagi bibia dipura be Ierusalem anua diboalingi nge ambe kamakaua
kana Ierusalem ambe saringatuka gamana ngapura kana.
21 Bong ngaradi-o masa tamoata Zudea kaba-lo disoaki dairatu be buku kaba-lo
dalako, be tamoata be aine Ierusalem-lo disoaki nge dairatu be dapusika. Be tamoata
eluku disoaki nge moaki anua ilona-lo disili.

22 Bakara, bong ngaedia-lo ka sururu bibia maka Nanaranga ‘Buku’ nena-lo digere
nge emakadi dapura be dakalingo kana.
23 Aine tinetine be aine natu-muku diarururungdi nge bong ngaedia-lo dimakadoma-
tina! Sururu be moatubu bibia-tina masa kateka ngaenao dapura, be Nanaranga nama
ratinga masa tamoata be aine ngaedi-o ngabala.
24 Alu masa umoateadi dapura. Alu masa dauauridi be Ungguma Takadia-
lo dabagadialako. Be Ierusalem anua masa Ungguma Takadi dagamagamani be
daduaposaposaki nibe bong nedi ono gamanga nge damambuaki.

Tamoata Natu Mulenga
(Mat 24:29-31; Mar 13:24-27)

25 “Makatabala lang-lo masa kilala kokoko amari-lo, kalea-lo be goai-lo dapurapura.
Be kateka-o masa ungguma moarunga ilodi dasusururu, be makasi garuruinga be
dupunga masa damatakuri.
26 Tamoata be aine masa rakana kateka-o ngapura kana nge aburodi datungtungra
be darapurapungi be taburi-rabanao be damate-mule. Maka ma kaiboang moarunga
makatabala lang-lo dieno masa damoakusu-ramo be tago zalakadi datagatagadi.
27 Kodeka bong ngaradia-lo masa Tamoata Natu ngapurapura be date. Masa
kaiboang ne bibia-tina be malama ne kaiboangdia-tina zaiza be oaru-o ngasoaki be
ngapura.
28 Bong kana ngaedi dipurapura nge kamatuirake be pangana-ming kamadokitate,
bakara bong ono Nanaranga ngazaza-kaming be ngamuleaki-kaming kana nge ambe
isaringa.”

Kai Ara ‘Pig’ Ono Tonanga Ipura
(Mat 24:32-35; Mar 13:28-31)

29 Kodeka Iesus itaguraki be pile ono tonanga ngaedi iradi, “Kai ara ‘pig’ be kai takadi
ilo-ming dandi.
30 Bong dimoga nge ambe kamakaua kana amari bong ambe disaringa.
31 Kai-la ngae bokana, bong kana ngaedi dipurapura be kaita nge ambe kamakaua
kana bong ono Nanaranga ngatanepoa kana nge ambe isaringa.
32 “Moimoi ka ura-kaming! Tamoata be aine zugu kaituka disoaki ngaedi masa
tagona-la damate be kana ngaedi dapura.
33 Lang be kateka masa damanubu, ata pilengagu masa tagona-tina iboadu
damanubu.

Iesus Mangmang Iung

34 “Eke! Kaba kamaitaita uia! Moaki moanako bibia kaememaki be dang kakai
kasingsing be kaboangboang be kateka kana dikung-leualeua-kaming. Bokai kama-
muzimuzi masa Bong biabia ngae saringatuka-ba ngapuraka-kaming, suri sausau
omingo rokakalako ngapura bokana!
35 Maka ma Bong biabia ngae masa tamoata be aine moarunga ege-ege kateka-o
disoaki odio ngapusikalako.
36 Bokaibe izamaizama nge kaba kamaitaita uia be kamasukoaki! Nanaranga
kamaraboraboi be masa kaiboang kamadoki be kamaboadu kana-goala ngaedi dapura
kana nge kamairatudi, be masa iboadu-tina Tamoata Natu aro kamatui.”
37 Izamaizama nge Iesus ilakolako Nanaranga pera nena-lo be tamoata be aine
isulesuledi, be ngarairai nge buku ara Olib-lo ngalako be oabubu-lo makara ngaeno.
38 Be tamoata be aine nge oabunabe dimarangrang be Nanaranga pera nena-lo
dilakolako be sulenga dilongolongo.

22

Iesus Rabataka Ipura
(Mat 26:1-5, 14-16; Mar 14:1-2, 10-11; Zon 11:45-53)

1 Bong ono ‘Bereti’ Bababadi dirakerakeaki ‘Pasoba’ moanako biabia-lo nge ambe isaringa.
2 Tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi be tamoata Moses Mata ne disule-suletaki nge Iesus daumoatei kana be zala dilelelei. Ata tamoata be aine dimatakuridi. Bokaibe komangaba-lo be zala dilelelei be Iesus daumoatei kana.
3 Kodeka Satang itaguraki be Iudas maka Iskariot kana kilaia ipurapura nge ilona-lo isili. Iudas nge Iesus tagataga ne kulemoa-be-rua kata.
4 Bokaibe Iudas ialale be tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi be koai-bagi Nanaranga pera ne dinarinaringi dimuamuadi zaiza diepilei masa baituka be Iesus ngadoki be lumadi-o nganangai kana.
5 Tamoata ngaedi Iudas pilenga dilongo nge suridi diuia-tina, be disumoala be Iudas ‘mone’ dani kana.
6 Iudas ilongo ‘mone’ dani kana nge isumoala. Kodeka makara be zala ilelelei be bong iauia nangatanao tamoata be aine moarunga tago dasoaki be Iesus ngadoki be lumadi-o nganangai kana.

Tanepoa Moanako Ne
(Mat 26:17-30; Mar 14:12-26; Zon 13:21-30; 1 Kor 11:23-25)

7 Bong ono ‘Bereti’ Bababadi rakeaka ipurapura nge ambe ipura. Bong ngaenao ka ‘sipisipi’ natu moanekadi diumoatemoatedi be ono ‘Pasoba’ moanako dikangkani.
8 Bokaibe Iesus itaguraki be Pita be Zon inepi-diaru be bokai ira-diaru, “Kamalaleru be ‘Pasoba’ moanako kamamoataungakiaru be masa tamoanako.”
9 Be diaru bokai ditegiaru, “Inanga kana gamoataungakiru kana kurere?”
10 Be Iesus ikatu be bokai ira-diaru, “Ierusalem-lo kasilisiliru masa tamoata teke dang agora teke ibazibazi ngapuraka-kamingru. Kamatagaiaru be pera nangatana-lo isili nge kamasiliru
11 be pera-marau bokai kamaraiaru: ‘Tisa’ bokai ipile, ‘Pera ege ono tagataga negu zaiza ‘Pasoba’ moanako gakani kana inanga ieno?’
12 Be ngai masa pera ilo biabia atabala diadoraki be ieno nge ngaitiking-kamingru. Kamalakoru be makara kana kamamoataungakiru.”
13 Dialaleru nge kana moarunga Iesus-la irangaki bokana dieno be ditaru. Kodeka ditagurakiru be ‘Pasoba’ moanako dimoataungakiaru.
14 Bong ambe damoanako kana nge Iesus ‘apostel’ ne zaiza dilako pera ngaena-lo be bagi ono moanakonga-lo disoakiria.
15 Kodeka Iesus bokai iradi, “Ngau ilogu irere-tina ‘Pasoba’ ngae takania-budu noko sururu bibia mdoki.
16 Bakara, ngau ka ura-kaming: Tago iboadu kaba mkani nibe ngalako bong ono Nanaranga ngatanepoa kanana-lo be moanako biabia ngae labu moarunga kauataka ngapura be ono ngakalingo.”
17 Kodeka Iesus ‘uian’ sema teke idoki be Nanaranga iperui be bokai ipile, “Kamadoki be kamanegei be kamasing.
18 Bakara, ngau ka urakaming: Kaituka be ngalako nge tago iboadu ‘uain’ damaka kaba msing nibe ngalako bong ono Nanaranga ngatanepoa kana nge ngapura.”
19 Kodeka ‘bereti’ idoki be Nanaranga iperui be ikotoi be iandi be bokai ipile, “Ngae nge tamoata-gu. Kam kana ka negea ipura. Bokai kamamuzimuzi be ono ilo-ming danana.”

20 Matamatana-la imuzi bokana, dimoanako-doi nge ‘uian’ sema teke ilona-lo ieno
nge idokiteteki be bokai ipile, “ ‘Uain’ sema ngae nge taoa oauoau ngau darakagu ane
ka Nanaranga iemaki. Darakagu ngaedi nge kam kana ka suburakadi dipura.
21 “Ata kaba kamaita! Tamoata erekei luma-dio nganangaia kana nge makare bagi
ono moanakonga-lo kisoaki-buduru.
22 Tamoata Natu masa Nanaranga-la toira be pile inanga bokana ngalako. Ata
tamoata naita erekei luma-dio inangai nge imakadoma-tina!”
23 Bokai ipile nge tagataga ne nedia-la maradi dietegi masa naita bokai ngamuzi.

Naita Ka Biabiatuka

24 Egore teke Iesus tagataga ne maradi imarang naita ka biabiatuka nedi.
25 Kodeka Iesus itaguraki be bokai iradi, “Ungguma Takadi anuatanepoa kandi bokai
dimuzimuzi: gadagada nedi nge diduamatematedia-tina uia be dipapananuakidi. Be
tamoata aradi otioti nge nedia-la be dipilepile di ka gadagada diadoadorakidi.
26 Ata kam moaki bokai kamuzimuzi. Moaki-tina. Tamoata biabiatuka neming
ngapura kana nge sikisiki-tuka neming bokana ngapura. Be tamoata ngatanepoa kana
irere nge dududu bokana ngasoaki.
27 Maka ma tamoata nangata ka ara biabia? Tamoata isoakiria be ngamoanako kana,
ki tamoata maka kangkang iboadi be ieluaki? Tamoata isoakiria be ngamoanako kana
nge ka ara biabia! Ata ngau tago bokai. Ngau malipilipi bokana mara-ming usoaki be
umalipilipi-kaming.
28 “Kam ka bong moatubu bibia udokidoki nge sakeguo kasukoaki.
29 Bokaibe Tamagu-la kaiboang iana be ono utanepoa bokana, kam masa kaiboang
suri teke miang-kaming be ono kamatanepoa.
30 Be anua ngau ono mtanepoa kanana-lo masa bagi negu ono moanakonga-lo
kamasoaki be kamamoanako be dang kamasing, be masa bagi ono tanepoanga-o
kamasoaki be Israel bagi nedi kulemoa-be-rua kamapapananuaki.”

Iesus Pita Aolinga Irangaki-ba Mua
(Mat 26:31-35; Mar 14:27-31; Zon 13:36-38)

31 Kodeka Iesus Pita bokai irai, “Saimon! Saimon! Golongo! Satang ambe itegi be
toia-ming ngapura kana, suri niu kozomadi dipurapura bokana. Kozomadi dapura be
kalingodi dokiadi dapura be zipidi rokakadi dapura.
32 Ata ngau ambe kaiko kanabe Nanaranga uraboi. Bokai masa lama uniangam tago
daleua. Be alauri kaba ngau-lo kumule masa taritokam goaka-kaidi.”
33 Ata Saimon ikatu be bokai ipile, “Tanepoa, ngau ambe ukatiuana ka usoaki, be
uboadu-tina kaiko kitaru be uaura-lo talakoru be tamate-buduru.”
34 Be Iesus ikatu be bokai irai, “Pita! Ngau ka uraiko. Kaituka masa mang tagona-la
ngakatararaua be masa bong toli goaoli be gopile tago kukauataka.”

‘Mone’ Goate, Raba Be Asi Ono Eunga

35 Kodeka Iesus itaguraki be tagataga ne itegidi, “Bong kalingo-mingba unepi-kaming
be kalale nge kana tekena-lo katukura ki tago? Bong maka ura-kaming be goate ono
‘mone’ nangalakonga, raba be ae-sukuma tago teke kadokidoki be kalale-ma!”
Be di dikatu be bokai dipile, “Tago-tina! Kana tago tekena-lo kitukura!”
36 Be Iesus bokai iradi, “Ata kaituka nge tago bokai. Tamoata nangata goate ono
‘mone’ nangalakonga nem ieno nge godoki. Raba kanam ieno nge godoki. Asi ono
eunga nem tago nge kusi-sili nem ono ‘mone’ godoki be teke gozazai.
37 Bakara, Nanaranga ‘Buku’ nena-lo bokai digere,
‘Tamoata panganadi patu bokana zaiza diuaredia-budu.’ (Ais 53:12)

Be nge ngau ka ura-kaming. Pile ngaedi nge ngau oguo ka emakadi dapura be dakalingo kana. E, moimoina-tina. Pile ono ngau rangakagu ipura be digere nge ambe saringatuka emekadi dapura be dakalingo kana."
38 Be tagataga ne bokai dipile, "Tanepoa, kaba goita! Asi ono eunga rua maka dieno!"
Be Iesus ikatu be bokai ipile, "Ngara diboadu-tina!"

Iesus Olib Buku-nao Be Irabo
(Mat 26:36-46; Mar 14:32-42)

39 Iesus itaguraki be ne imuzimuzi bokana be ilako buku ara Olib-lo, be tagataga ne ditagai.
40 Kaba ngaradia-lo dipura nge Iesus tagataga ne bokai iradi, "Kamaraborabo be masa tago iboadu toitoi teke ngadoki-kaming."
41 Bokai ipile kodeka muku kasauba ilako, masauakadi tamoata patu teke ngadoki be ngarokaki be ngabala bokana, be tuku-nao irokazokuria be bokai irabo,
42 "Tamagu, kurere nge sema ono sururu dokinga ngae godokalea. Ata moaki rerengagu kutagadi, kaiko-la ka rerengam tagadi dapura."
43 Makara nge Nanaranga 'enzel' ne teke lang anua-lo ipura be Iesus iaka-kai.
44 Iesus nge ambe kilalanga inanga ilo isururu-tina. Bokaibe ilo-buku ane be rabo ne iaka-kaidi. Be suburauanga nge dara bokana kateka-o ditikiria.
45 Irabo-doi be ituirake be tagataga nena-lo imule nge dienosoa-tina be itedi. Ilodi nge dinodo-tina ka aburodi dipoaki be dieno.
46 Bokaibe Iesus itaguraki be bokai itegidi, "Bakara ka kaenosoa? Kama-marang be kamaraborabo masa toitoi tago teke ngadoki-kaming!"

Iesus Uaura Ipura
(Mat 26:47-56; Mar 14:43-50; Zon 18:3-11)

47 Iesus isi ipilepile-la be tamoata dum teke ipura, be tamoata ara Iudas nge imuadi be dipura. Iudas nge Iesus tagataga ne kulemoa-be-rua kata. Bokaibe imai be Iesus taona itao be ngaroki kana,
48 ata Iesus itaguraki be bokai itegi, "Iudas, ambe aroki ane be Tamoata Natu erekei luma-dio gonangai kana ki?"
49 Bong Iesus tagataga ne kaba bokai dita rakana ngapura kana nge bokai ditegi, "Tanepoa, asi ono eunga nema ane gaeung ki moaki?"
50 Makara nge tagataga ne teke itaguraki be asi ono eunga ne ipasiki be tamoata Nanaranga ditabatabai biabiatuka nedi malipilipi kana kungi oana izantotoki be itakoro.
51 Ata Iesus itaguraki be bokai ipile, "Iboadu! Moaki kaba bokai kamuzi!"
Kodeka Iesus ilako be tamoata ngae kungi idoki be kabana-lo inangalako be iadoraki.
52 Makara be Iesus itaguraki be tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi, be tamoata Nanaranga pera ne dinarinaringi, be Iuda tamoata nedi bibia dipura be dauauri kana nge bokai iradi, "Ngau koai kata uememaki ka meng be asi ono eunga kadoki be kapura ki?
53 Izamaizama nge sakemingo Nanaranga pera ne aridia-lo tasukoaki-budu, ata luma-ming tago sesu oguo kanangaria! Ata nge bong neming. Bong ngaedi-o ka malama tagonga kaba idoki be itanepoa."
54 Kodeka ditaguraki be Iesus didokimatei be diuauri be tamoata Nanaranga ditabatabai biabiatuka nedi pera kanana-lo dilakuaki.

Pita Iaoli Be Ipile Iesus Tago Ikauataki
(Mat 26:57-58, 69-75; Mar 14:53-54, 66-72; Zon 18:12-18, 25-27)

Pita nge lauaba-nao be itagatagadi.

55 Eoa bibia tekedi nge pera ngae aro ditau be tamoata alu nge diboaling be disoaki.
Be Pita ilako be disoaki-budu.
56 Makara nge malipilipi aine teke Pita eoa malamakadia-lo isoaki be ite nge ililitia-
uia be bokai ipile, “Tamoata ngae nge dialalale-buduru.”
57 Ata Pita iaoli be bokai ipile, “Aine kaiko, ngau tamoata ngara tago ukauataki.”
58 Mukuna-la disoaki nge tamoata teke Pita ite be bokai ipile, “Kaiko di kata.”
Be Pita ikatu be bokai ipile, “Tamoata, ngau tago di kata.”
59 Amari siriki ne teke bokana ilako muri nge tamoata teke ikai-tina be bokai ipile,
“Kaiko-ma! Moimoina-tina tamoata ngae nge Iesus diaru disukoaki-buduru. Ngai
Galili tamoata kata.”
60 Be Pita itaguraki be bokai ipile, “Tamoata, ngau tago ukaua rakana kata ka
kurangarangaki!” Makara nge oaikiki-tina Pita isi ipilepile-la be mang ikatararaua.
61 Mang ikatararaua nge Tanepoa ibuiri be Pita adoado-tina idedei. Adoado-tina
idedei nge Pita Tanepoa pilenga ngaedi ilo iandi, “Mang tagona-la ngakatararaua be
masa bong toli goaoli be gopile tago kukauataka.”
62 Bokaibe Pita eluku ilako be tang biabia-tina iemaki.

Iesus Ono Dimanai Be Dirautotoki
(Mat 26:67-68; Mar 14:65)

63 Kodeka tamoata maka Iesus dinarinaringi nge ditaguraki be Iesus ono disamana-
ganaga be dirautototoki.
64 Ono disamanaganaga nge ditaguraki be kusi mapala teke didoki be mata ono
disuku be bokai dirarai, “Pile mumuakadi gopile! Naita ka iungko?”
65 Be ditaguraki be ebulo pile kokoko takadi ane diebuloi.

Iesus Iuda ‘Kansolo’ Nedi Arodi Itui
(Mat 26:59-66; Mar 14:55-64; Zon 18:19-24)

66 Anua izama nge Iuda tamoata nedi bibia moarunga ‘Kansolo’ nedi-o disoaki nge
dikabuni be disoaki. Tamoata bibia ngaedi nge Iuda tamoata nedi bibia, tamoata Na-
naranga ditabatabai dimuamuadi be tamoata Moses Mata ne disulesuletaki. Kodeka
Iesus dieluaki be arodi dituiraki.
67 Be tamoata bibia ngaedi bokai dipile, “Gora-kama! Kaiko ka Kristus ki?”
Be Iesus ikatu be bokai iradi, “Mra-kaming masa lama tago kamaunana.
68 Be mtegi-kaming kana nge masa ma tago kaboadu kamakatuna!
69 Ata kaituka be ngalako masa Tamoata Natu Nanaranga Kaiboangina-tina luma
oana-nao ngasoaki.”
70 Be kaba bokai ditegi, “Bokai nge kaiko Nanaranga Natu ki?”
Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Bokai kapile nge moimoi ka kapile.”
71 Kodeka bokai dipile, “Tago iboadu kababe tamoata takadi tatedi be pile ono
daunglako. Ne aoa-nalo be pilenga ambe talongo-doi.”

23

Iesus Pailot Aro Itui
(Mat 27:1-2, 11-14; Mar 15:1-5; Zon 18:28-38)

1 Kodeka tamoata bibia moarunga ngaedi nge dituirake be Iesus diaromuani be
Pailot-lo dilakuaki.
2 Pailot-lo dilakuaki kodeka pile moagili-moagili ono diununglako, be bokai dipile,
“Tamoata ngae kite Iuda tamoata be aine nema irerepekidi be zala takadia-lo
ilakulakuakidi. Be iraradi Rom ‘Sisa’ nedi moaki ‘tagisi’ dianiani. Ngai nena-la irangaki
ngai ka Kristus, be ngai nge anuatanepoa kata.”
3 Bokaibe Pailot itaguraki be Iesus bokai itegi, “Kaiko Iuda anuatanepoa kandi ki?”
Be Iesus ikatu be bokai ipile, “E, kupile-la bokana.”

4 Kodeka Pailot itaguraki be tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi be
tamoata be aine moarunga bokai iradi, “Ngau giriki labu tago teke tamoata ngaenao
utealako.”
5 Ata di dikai-tina be dikatu be bokai dipile, “Sulenga ane be tamoata be aine ilodi
iunung ege-ege Zudea kaba-lo. Matamata Galili kaba-lo imarangaki. Be nge ambe
makare ipuraki.”
6 Pailot bokai ilongo nge itegidi, “Tamoata ngae Galili tamoata kata ki?”
7 Be bong Pailot bokai ilongo Iesus Galili tamoata kata nge Erot-lo inepalako. Bong
ngaradia-lo nge Erot ka Galili kaba ipapananuaki. Be Erot kailo nge ambe ipura be
Ierusalem-lo isoaki.
8 Erot nge Iesus ruku ilongolongo be irere-tina ngate. Bokaibe bong Iesus dieluaki
nge suri diuia-tina. Irere Iesus kilala kaiboangdi teke ngaememaki be ngate.
9 Be itaguraki be tegi kokoko-tina ane be Iesus itegitegi, ata Iesus tago sesu tegi ne
ikatu.
10 Makara be tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi be tamoata Moses Mata
ne disulesuletaki makara disoaki nge saringa dimai be pile kaiboangdi Iesus ono
dinangalako.
11 Kodeka Erot koai-bagi tamoata ne zaiza ditaguraki be Iesus dingengeri be ono
disamanaga. Ono disamanaga-doi, kodeka kusi-sili kanabiabia uarika teke disiliakani
be kaba Pailot-lo dinepalako.
12 Bokaibe amarina-la ngarana-lo be Pailot be Erot dieruangamiru. Matamata nge
diaru erekai kaoa.

Iesus Ngamate Kana Dipile
(Mat 27:15-26; Mar 15:6-15; Zon 18:38–19:16)

13 Kodeka Pailot itaguraki be tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi, be Iuda
tamoata nedi bibia be tamoata be aine moarunga ikiladi
14 be bokai iradi, “Tamoata ngae kaeluakana be kapile-ra tamoata be aine tinedi
iunung be eung biabia teke damarangaki kana. Bokaibe ubagai be makare mata-mingo
be giriki ne ululiti-uia. Ata pile ono kaunglako nge labu tago teke ute.
15 Be ngau-la bokana Erot giriki tago teke ono itealako. Bokai ka kaba kita-lo
inepiamai. Kaba kamaita! Giriki tago teke iemaki be iboadu ono umoatea ngapura.
16 Nge bokai ka rautotoka ngapura be mlikitaki be ngalale kana.” [
17 ‘Pasoba’ bong moarunga-lo nge Pailot bokai imuzimuzi: tamoata uaura-lo disoaki
nge maradi teke ngapasiki be ngarubetaki be tamoata be aine ngandi.]
18 Ata tamoata be aine moarunga makara disoaki nge kaikai-la dimere be bokai
dipile, “Umoatea ngapura! Barabas gorubetaki be goang-kama!”
19 (Barabas nge eung biabia teke ungguma Rom imarangakadi Ierusalem-lo, be giriki
ne takadi nge tamoata takadi iumoatedi. Nge bokai ka uaura-lo isoaki.)
20 Pailot irere Iesus ngalikitaki be ngalale. Bokaibe tamoata be aine makara disoaki
nge kababe iakorodi.
21 Ata di dimere be bokai dipile, “Kai kapalapala uauau-o rokatagaka ngapura! Kai
kapalapala uauau-o rokatagaka ngapura!”
22 Kodeka Pailot bong tolia bokai iradi, “Bakara ka? Tamoata ngae giriki nangata
iemaki? Ngau giriki tago teke uteani be iboadu ono umoatea ngapura! Bokaibe ngau
masa mpile be rautotoka ngapura be mlikitaki be ngalale.”
23 Ata di dipipi-tina be dimeremere be dipilepile Iesus kai kapalapala uauau-o
rokatagaka ngapura. Dimeremere nibe merengadiaba-lo be diuasa.
24 Bokaibe Pailot itaguraki be rerengadi itagadi be kana direretaki nge isumoalataki.
25 Be tamoata maka eung biabia teke ungguma Rom imarangakadi be tamoata
iumoatedi nge uaura pera-lo ka irubetaki be ialale. Tamoata be aine direre ka tamoata

ngae rubetaka ipura. Kodeka Pailot itaguraki be Iesus idoki be luma-dio isalangaki be rerengadia-lo ba dabasaki kana nge dabasaki.

Iesus Kai Kapalapala Uauau-o Rokatagaka Ipura
(Mat 27:32-44; Mar 15:21-32; Zon 19:17-27)

26 Makara be dibagai be dialale. Diaromuani be Ierusalem dipereki be dipusikasika
nge Sairini tamoata teke ara Saimon dipurakani be didokirepeki be kai kapalapala
uauau ono dinangaria be ibazi be Iesus muri itagai. Saimon nge anua sisiki-lo ka
Ierusalem ilakolako.
27 Tamoata be aine dum kana-tina-biabia teke nge Iesus itagai. Be aine alu nge
dialale-budu. Aine ngaedi nge ditangtang be ilodi nge ditakoro-tina.
28 Makara nge Iesus ibagabuiri be bokai iradi, “Ierusalem aine, moaki ngau
katangira. Kam neming be natu-ming kanabe kamatang!
29 Bakara, bong teke masa ngapura, be bong ngaranao masa bokai kamapile, ‘Aine
kupidi, be aine tago dinekineki, be aine natu-muku tago sesu diarurungdi nge suridi
dauia!’
30 Bong ngaradi-o ka tamoata masa buku bibia sasalaga bokai daradi, ‘Omaio
kamatapuloria!’ be buku mukumukudi bokai daradi, ‘Kamakubati-kama!’ *
31 Bakara, bong kai isi karairai be tamoata bokai dimuzimuzi, ak ngamarango masa
rakana ngapura?”
32 Tamoata anakonako rua nge Iesus zaiza be diaromuandi be daumoatedi kana.
33 Kaba aradi Tamoata Pangana Paki-nalo dipura nge kai kapalapala uauau-o
dirokatagaki tamoata anakonako ruoti zaiza. Takaia ege oana-nao dirokatagaki be
takaia ege ngasi-nao dirokatagaki.
34 Kodeka Iesus itaguraki be bokai ipile, “Mamo, kana ngae diemaki nge
gorokakaledi! Tago dikaua rakana ka diememaki!”
Alauri nge guzui teke diemaki be ono kusi ne inangananga nge diuasadi be didoki.
35 Tamoata be aine Iesus ditagai nge ditui be diteate, be Iuda tamoata nedi bibia nge
dingengeri be bokai dipile, “Tamoata be aine takadi nge iuketidi. Bokaibe kamaliki-
takini ngai moimoi be Kristus, Nanaranga ka inangai nge nena-la be ngauketi!”
36 Be koai-bagi tamoata nge dimai be ono disamanaga be. Kodeka ditaguraki be
‘uain’ mangini diani
37 be bokai dipile, “Kaiko moimoi be Iuda anuatanepoa kandi nge nem-la gouketiko!”
38 Iesus atabala nge kai mapala tekenao bokai digere: Ngae Ka Iuda Anuatanepoa
Kandi.
39 Anakonako rua Iesus zaiza dirokatagaki-diaru nge takaia bokai ipile, “Kaiko ka
Kristus ki? Nem-la gouketiko be keru gouketi-kamairu!”
40 Ata anakonako takaia itaguraki be ruanga bokai iebuloni, “Nanaranga kumatakuri
ki tago? Kitato nge mate-doi aoa-nalo ka tasoakito.
41 Ata sururu kitaru tadokiru nge diado. Kitaru giriki taemakiru ka sururu tadokiru.
Bokaibe sururu nedaru ngaedi nge muzingadaru ka itagadi be tadokiru. Ata tamoata
ngae giriki tago teke iemaki.”
42 Kodeka anakonako ngae bokai ipile, “Iesus, bong anua nem gotanepoa kanana-lo
kulako nge ilom ngana.”
43 Be Iesus ikatu be bokai irai, “Moimoi ka uraiko! Kaituka masa lang anua-lo gosoaki
ngau kitaru!”

Iesus Imate
(Mat 27:45-56; Mar 15:33-41; Zon 19:28-30)

44 Amari-soasoatina nge oabubu kateka isukumi nibe ilako rairai amari siriki
tolianao bokana.

---

* **23:30:** Osea 10:8

45 Amari nge ileua be tago imalamalama. Makara nge kusi biabia Nanaranga pera
ne ilona-lo itobitobi nge imasare be ege rua ipura.
46 Kodeka Iesus kaikai-la bokai imere, “Mamo! Mariabakagu lumam-o usalangaki!”
Bokai ipile be imate.
47 Rom tamoata koai-bagi nedi imuamuadi makara ituitui be kaba bokai ita nge
Nanaranga irakeaki be bokai ipile, “Moimoina-tina tamoata ngae nge adoadona-tina!”
48 Tamoata be aine moarunga makara dipura be kana ngaedi daita kana kaba bokai
dita nge ilodi dinodo-tina be panganadi ditaongaki be dialale.
49 Ata tamoata be aine Iesus dikauataki nge kasauba ditui be kaba ditaita. Be aine
maka Galili kaba-lo be ditagatagai nge makara maradi dituitui-budu.

Iesus Kumraka Ipura
(Mat 27:57-61; Mar 15:42-47; Zon 19:38-42)

50 Tamoata teke isoaki ara Iosep. Ngai nge tamoata iauia be adoadona-tina.
51 Anua ne ara Arimatea, ege Zudea kaba-lo. Tamoata ngae nge bong ono Nanaranga
ngatanepoa kana puraia nge irarapung. Moimoi ngai Iuda ‘Kansolo’ nedi-o isoaki, ata
kana maka ‘Kansolo’ dirangaki be diemaki nge tago isumoalataki.
52 Bokaibe ilako Pailot-lo be Iesus mate nge ikeliaki.
53 Kodeka iori be kusi manipidi zazadi atabalabala-tina tekena-lo isukumi be poda
tekena-lo inangalako. Poda ngae nge patu kanabiabia teke ilona-lo ka diemaki, be
tamoata matedi isi tago teke makara dinangalako.
54 Amari ngarana-lo ka kangkang dimoatautaungaki, be nge ambe irairai be bong
ono manauanga ‘Sabat’ nge ambe ngamarang kana.
55 Aine maka Galili kaba-lo be Iesus ditagai nge Iosep ditagai be poda dite, be baituka
Iesus mate dinangai nge ditea-uia.
56 Kodeka pera kandia-lo dimule be ngesi be bureng boaudi kaiboangdi ono matedi
diburengrengdi nge dimoataungaki be dieno. Ata bong ono manauanga ‘Sabat’ imai
bokana Moses Mata ne ditagadi be dimanaua.

24

Iesus Mate-lo Be Imarang
(Mat 28:1-10; Mar 16:1-8; Zon 20:1-10)

1 Bong ono manauanga ‘Sabat’ imanubu be izama nge oabuna-tina be aine Iesus
ditagatagai nge ngesi boaudi kaiboangdi ono tamoata matedi diburengrengdi di-
moataungaki be dieno nge didoki be Iesus podana-lo dilako.
2 Poda-lo dilakopura nge patu kanabiabia ono poda aoa onota ipura nge ambe
gegeaka ipura be poda sasanganga ieno.
3 Ata bong aine ngaedi poda ilona-lo disili nge Tanepoa Iesus mate tago ieno be dite.
4 Aine ngaedi isi ilodi dilelelenaki-la be oaikiki-tina tamoata rua dipuraru be maradi
dituitui. Kusi dinanganangaru nge malamakadi lamalama pitikaoanga bokana.
5 Makara nge aine ngaedi taburidi dira-tina ngena diboadukuria be lilidi kateka-lo
dilakuaki, ata tamoata ruoti nge bokai dipileru, “Bakara ka moauriuri sukoaki matedi
maradi kalelelei?
6 Tago makare isoaki! Ambe imarang! Ilo-ming kauakaua ki tago bong isi Galili-lo
kasukoaki-budu nge ba ira-kaming? Bokai ipile,
7 ‘Tamoata Natu masa dokia ngapura be muzigoala ememaki luma-dio danangai
be kai kapalapala uauau-o darokatagaki, be amaridi toli muridi masa mate-lo be
ngamarang!’ ”
8 Kodeka makara be aine ngaedi Iesus pilenga ilodi diandi.

9 Bong aine ngaedi poda-lo be dimule nge kana moarunga ngaedi Iesus tagataga ne
kulemoa-be-teke dirangakidi tamoata be aine takadi zaiza.
10 Aine ngaedi ka ‘apostel’ diradi: Maria Magdala aine, Zuana, Maria Zems tina, be
aine takadi dialale-budu.
11 Ata Iesus tagataga ne nge aine ngaedi lama tago diunadi, bakara aine ngaedi
pilengadi dilongo nge suri ngao pile bokana.
12 Ata Pita itaguraki be ipapanana-la be Iesus poda-nalo ilako. Makara ipura be
poda-lo itudulako nge kusi manipidi ono Iesus sukuma ipura nge nedia-ba dieno be ita.
Makara nge nena-ba ilo ilelenaki be ipile nge masa rakana ipura. Ilo nge ilelelenakia-la
be pera-lo imule.

Emeas Zalaka-nao (Mar 16:12-13)

13 Amarina-la ngaranao nge tagataga rua anua ara Emeas-lo dilakolakoru. Ierusalem
anua-lo be Emeas golako kana nge masauakadi sasalaga-tina, kaleti dipile ‘11 kilomita.’
14 Tamoata ruoti ngae-diaru zala-lo dialalaleru nge kana moarunga dipura nge
dirarangakiru be dialalaleru.
15 Kana ngaedi diegoregoretakiru be pile dilakulakuakiru be dimulemuleakiru nge
Iesus nena-la be isaringa-diaru be dialalale-buduto.
16 Tamoata ngae-diaru nge Iesus ditearu, ata tago iboadu dakilalangiaru.
17 Kodeka Iesus itaguraki be bokai itegi-diaru, “Kalalaleru nge rakana kata ka
kaegoregoretakiaru be kalalaleru?”
Bokai itegi-diaru nge dituiru be lili-diaru nge dinodo-tina.
18 Kodeka takaia ara Keleopas itaguraki be bokai itegi, “Ierusalem anua-lo masa
kaiko-la rubem ka kana bong ngaedia-lo dipura tago kukauataki?”
19 Be Iesus itegi, “Rakana kaoa?”
Be diaru dikaturu be bokai dipile-ru, “Kana-ma maka Nasaret tamoata ara Iesus
dipurania-re! Moimoi ngai ‘propet’ kata. Maka ma Nanaranga be tamoata be aine
moarunga matadi-o nge ngai malipi kaiboangdia-tina iememaki be pile malamakadi
otioti ipilepile.
20 Tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi be Iuda tamoata bibia nema didoki
be Rom luma-dio dinangai be disumoalataki be didoki be kai kapalapala uauau-o
dirokatagaki.
21 Keka moimoi be kilalangama kinanga ngai ka Israel ngazazai be ngarubetaki kana.
E, moimoina-tina kana ngaedi dipura, ata kana kanabiabia nge amaridi ambe toli
dilako be kana ngaedi dipura!
22 Kaba kana takaia nge bokai: Aine nema alu kisukoaki-budu nge diaka-
pitilakikamai-tina. Kaituka oabuana-tina be Iesus poda-nalo dilako,
23 ata tamoata mate tago dite. Be dimule be dira-kama raio bokana ‘enzel’ diradia-ra
Iesus ambe moauriuri isoaki.
24 Ruangama alu dilako poda-lo nge aine-la dipile bokana kana dieno be dita, ata
Iesus tago sesu dite.”
25 Kodeka Iesus bokai ira-diaru, “Kangao-tinaru ki bakara? Baituka ka tago oaikiki-la
be ‘propet’ pilengadi moarunga lama kaungdi?
26 Tago kakauaru Kristus masa sururu ngaedi ngadoki be ono kaiboang be malama
ne ania ngapura?”
27 Kodeka Iesus itaguraki be ne rangaka moarunga Nanaranga ‘Buku’ nena-lo dieno
nge labudi inagupasi-diaru. Moses Mata ne be ‘Propet’ gerengadia-lo be pile labudi
inanga nibe Nanaranga ‘Buku’ ne imambuaki.
28 Dilakoto be anua ono dilakolakoru disaringaiato nge Iesus suri isi ngalako-la be
ngaeno bokana imuzi.

29 Ata tamoata ngae-diaru dikairu be dimuleakiaru be bokai diraiaru, “Amari ambe
saringatuka ngalako be ambe ngarodo kana. Makare tasoakito.” Bokaibe itaga-diaru
be disoaki-buduto.
30 Anua-lo dilakoto be ambe disoakiriato be damoanakoto kana nge Iesus ‘bereti’
idoki be iperutaki be ikotoi be ambe ianian-diaru.
31 Makara nge mata-diaru dipoara be dikilalangiaru, ata ngai matadiarua-lo ka
ileuaba.
32 Kodeka tamoata ruoti ngae-diaru nge nedia-lanaru bokai dietegiru, “Bong zala-
lo taepipileito be Nanaranga ‘Buku’ ne labudi inagupasipasi-kitaru nge ilo-daru
dimarang-tina be eoa bokana dikarakara ki tago?”
33 Makara nge oaikiki-tina dituiru be kaba Ierusalem-lo dimuleru. Kodeka dilakoru
be Iesus tagataga ne kulemoa-be-teke tamoata be aine takadi Iesus ditagatagai zaiza
disoaki be ditedi.
34 Be bokai dipileru, “Moimoina-tina! Tanepoa ambe imarang be Saimon ipurakani!”
35 Kodeka ditagurakiru be kana moarunga zala-lo dipura-diaru nge dirangakiru. Be
bakara be bong ‘bereti’ ikotoi be dikilalangiaru nge dirangakiru.

Iesus Tagataga Ne Ipurakadi
(Mat 28:16-20; Mar 16:14-18; Zon 20:19-23; Apo 1:6-8)

36 Kana ngaedi isi dirarangaki-laru be Iesus nena-la be ipura be maradi itui be bokai
iradi, “Ilo-uia kam-lo ngaeno!”
37 Makara nge pitilaki tagona-tina diuia be taburidi nge dira-tina. Ilodi dipile
tamoata mate mariabaka kata ka dite.
38 Kodeka Iesus bokai iradi, “Bakara ka ilo-ming dibuku! Bakara ka ilo-ming-lo ilo-
rua dimarang?
39 Lumagu babadi be aegu babadi kamaita! Ngena ngau! Oguo kamadauraki be
kamatea! Mariaba kusidi be tapoudi tagotago! Kamatea! Ngau kusigu be tapougu
otioti!”
40 Bokai ipile, kodeka luma be ae itikingdi.
41 Ata di isi pitilaki tagona-tina diuia be suridi nge diuia-tina be isi ilodi lelenakadi
dira nge Iesus ka ipurakadi. Bokaibe itegidi, “Kangkang teke ieno-kaming ki tago?”
42 Kodeka ika moamoamoa teke diani,
43 be idoki be matadi-o be ikani.
44 Makara be bokai iradi, “Bong isi sake-mingo usoaki be bokai ura-kaming:
Rangakagu moarunga Moses Mata nena-lo dieno, ‘Propet’ gerengadia-lo dieno be ‘Sam’
moarunga-lo dieno nge emakadi dapura be dakalingo kana.”
45 Kodeka ilodi iuasari be iboadu gere moarunga Nanaranga ‘Buku’ nena-lo dieno
nge labudi dakauataki.
46 Be bokai iradi, “Nanaranga ‘Buku’ nena-lo bokai digere: Kristus * masa sururu
bibia ngadoki be amari tolianao be kaba mate-lo be ngamarang.
47 Be aranao be masa ungguma moarunga-lo pile ono ilodi dabuiri be muzigoala nedi
dasegeaki be ono Nanaranga muzigoala nedi ngarokakile-di nge mangata rangakadi
dapura. Malipi ngaedi masa Ierusalem anua-lo be marangakadi dapura.
48 Kam ka kana ngaedi mata-ita nedi be mangata kamarangaki kana.
49 Ngau masa kana maka Tamagu moimoi be irangaka-kaming nge mnepi be
ngapura. Ata makarena-la Ierusalem anua-lo kamasoaki nibe kaiboang etatabalabala
omingo ngabala be ngasukum-kaming.”

Iesus Lang Anua-lo Ikautaki
(Mar 16:19-20; Apo 1:9-12)

---

* **24:46:** Mesaia

50 Kodeka ibagadi be dilako Betani anua saringa be luma etatabala-lo idokitatelako
be imaroudi.
51 Isi imarouroudia-la be iperekidi, be lang anua-lo ikautaki.
52 Kodeka tagataga ne ditaguraki be Iesus ara dirakeaki be Ierusalem-lo dimule.
Suridi nge diuia-tina be dimule.
53 Be bong nedi moarunga nge Nanaranga pera nena-lo disukoaki be Nanaranga
dirakerakeaki.

ZON

Pile Tamoata Ipura

1 Matamatana-tina kateka be lang isi tago emakadi dipura be Pile isoaki. Pile ngae
ka Nanaranga, be Nanaranga diaru disoaki-buduru.
2 Matamatana-la be Pile ngae Nanaranga diaru disoakiru, ata diaru teke-diaru.
3 Ngaia-lo ka kana moarunga emakadi dipura. Be ngai isoaki be kana moarunga
emakadi dipura. Kana moarunga taitaita nge tago teke ngai tago isoaki be emaka
ipura. Isoaki-doi.
4 Ono moauringa labu nge Pile ngaena-lo ka ieno. Be tamoata be aine moarunga
kateka-o nge muzigoala be moatubu erumadi disoaki be ngai ka gapu irokaki be
malama iandi.
5 Malama ngae ka oabubukadia-lo imalamalama. Ata oabubu tago malama ngae
iumoatei be ibalaki.
6 Makara be tamoata teke ipura. Nanaranga ka inepi be ipura. Tamoata ngae ara
Zon.
7 Zon nge mata-ita bokana be malama ngae mangata ngarangaki kana ka ipura.
Bokaibe Zon malipingana-lo be masa tamoata be aine moarunga malama ngae
dalongoraki be lama daunani.
8 Zon nena-la nge tago malama ngae. Ngai nge malama ngae mata-ita ne bokana be
mangata ngarangaki kana ka ipura.
9 Malama ngae ka moimoi be kalingo be ambe kateka-o ipurapura. Ngai ka tamoata
be aine moarunga kateka-o malama ianiandi.
10 Pile ngae makare kateka-o isoaki. Moimoi ngai luma inanga be kateka ngae emaka
ipura, ata tamoata be aine moarunga kateka ngaenao tago dikilalangi.
11 Ungguma-tina be dara-tina nena-lo ilako, ata tago dimolataki be didoki.
12 Ata tamoata be aine ranguma Pile ngae didoki be lama diunani nge sumoala iandi
be iboadu dapi be Nanaranga natu dapura.
13 Tago tina-di be tama-di darakadia-lo, ki moane be aine rerengadia-lo, ki tama-di
rerengadia-lo ka Nanaranga natu dipura. Tago. Nanaranga-lo ka nekiakadi dipura be
inatumdi.
14 Pile ngae ka tamoata-ramo bokana ipura be marada anua idoki be isoaki. Kita
ambe kaiboang ne malamakadi otioti taita-doi. Ngai ka tekenalana-tina, be Tama
Natu. Be Tama kaiboang ne malamakadi otioti nge Natu iani. Be Nanaranga marou ne
tadokidoki-ba be pile kalingodi nge ngaia-lo dikauri-tina.
15 Bong Zon mata-ita bokana be mangata ipilepile nge ngai ka irangarangaki. Zon
bokainatuka kaikai ipile, “Ngai ka urangarangaki bong bokai upile, ‘Murigu ngatagaia
kana nge ara ilaba-tina be ngau iuasaiau-tina. Bakara, ngau isi tinagu tago inekiaka
be ngai isoaki mua.’ ”
16 Ne rerengana-lo be marou ne tadokidoki-ba nge ianiang-kita-la. Tekedi tadoki be
kaba takadi tadoki be bokaina-la tadokidoki kana.
17 Maka ma bokai takaua: Nanaranga Mata ne moarunga nge Moses ania ipura be
kita tadoki. Ata Nanaranga marou ne tadokidoki-ba be pile kalingodi ono Nanaranga
kauataka ipurapura nge Iesus Kristus-lo ka tadoki.
18 Tamoata tagona-tina teke Nanaranga ite. Tago-la. Nanaranga Natu tekenalana-
tina ka ite. Be Nanaranga ilo moarunga nge Natu-lo dieno, be Tama sakenao isukoaki.
Be nge Natu ka Tama Nanaranga mangata inangai be tate.

Zon Baptais Pile Ne
(Mat 3:1-12; Mar 1:7-8; Luk 3:15-17)

19 Iuda tamoata nedi bibia Ierusalem-lonalona ditaguraki be tamoata Nanaranga
ditabatabai be Libai alu dinepidi be Zon dategi ngai naita kata.
20 Bokai ditegi nge Zon pile tago izumkaki. Adoado-la mangata bokai ipile, “Ngau
tago Kristus.” *
21 Be kaba ditegi, “Bokai nge kaiko naita? Kaiko Ilaiza ki?”
Be Zon ikatu be ipile, “Tago, ngau tago ngai.”
Be kaba ditegi, “Kaiko ka ‘Propet’ ngae ki?”
Be Zon ipile, “Tago.”
22 Alaurituka nge bokai ditegi, “Gora-kama, kaiko naita kata? Pile ono katunga tekedi
gora-kama be galale be tamoata dinepi-kama garadi. Nem-la baituka kurangakiko?”
23 Kodeka Zon itaguraki be ‘propet’ ara Aisaia nge pilenga itoaki be bokai ipile,
“Ngau nge tamoata maka masaua kaba-lo ikilaulau nge malonga. Malonga ngae bokai
ikilaulau, ‘Zala adoado-tina teke Tanepoa kamaemakani be ono ngalale.’ ” (Ais
40:3)
24 Makara nge Parasi alu dinepidia-budu be dipura nge
25 Zon bokai ditegi, “Kaiko kupile kaiko tago Kristus ki Ilaiza ki ‘Propet’ ngae! Bokai
nge bakara ka tamoata be aine ruku ono tamalinga ane kurukurukudi?”
26 Be Zon ikatu be bokai ipile, “Ngau dang-ba ane ka ruku ono tamalinga ane uruku-
kaming. Ata tamoata teke mara-ming ituitui tago kakauataki.
27 Ngai ka murigu ngatagaia kana. Ngau gadagada-tina be tagona-tina uboadu ae
sukuma ne oarigedi mrube.”
28 Kana ngaedi nge Betani anua-lo ka dipura. Betani anua nge Zodan zagura ege
takaianao ka ieno. Makara ka Zon ruku ono tamalinga ane be tamoata be aine
irukurukudi.

Iesus Ka Nanaranga ‘Sipisipi’ Natu Ne

29 Izama nge Iesus ipurapura be Zon ite. Zon Iesus ite nge bokai ipile, “Kamate!
Ngai ka Nanaranga ‘Sipisipi’ Natu ne. Ngai ka tamoata be aine moarunga kateka-o
muzigoala nedi irorokaki-ledi.
30 Ngai ka urangaki bong bokai upile, ‘Tamoata murigu ngatagaia kana nge ara ilaba-
tina be iuasaiau-tina. Bakara, ngau isi tinagu tago inekiaka be ngai isoaki mua.’
31 Ngau negu-la nge tago ukaua ngai ka Kristus. Ata labu ono ngau upura be dang ane
ruku ono tamalinga ane urukuruku-kaming nge ono ngai mangata nangaia ngapura
be Israel tamoata be aine moarunga date.”
32 Kodeka Zon itaguraki be kaikai-la mangata bokai ipile, “Oli Spirit nge bune bokana
lang-lo ibalabala be ute. Ibala be tamoata ngaena-lo isoaki.
33 Ngau ambe tago mkauataki! Ngena Nanaranga, maka ngau inepia be dang ane
be ruku ono tamalinga ane uruku-kaming nge ka bokai iraia, ‘Tamoata naita Oli Spirit
ibala be ono isoaki nge ngai ka Oli Spirit kulubobi ane be ngaruku-kaming kana.’
34 Ngau ambe ute be mangata upile ngai ka Nanaranga Natu.”

Iesus Tagataga Ne Matamata Ikiladi

35 Izama nge Zon kaba tagataga ne rua zaiza be makara nora disoaki kana disoakito.
36 Be bong Zon Iesus ite be ambe ngabagapalitidiato kana nge bokai ipile, “Kamate!
Nanaranga ‘Sipisipi’ Natu ne!”
37 Bong Zon bokai ipile be tagataga ne ruoti dilongoru nge Iesus ditagaiaru.
38 Be Iesus ibuiri be ite-diaru ditagatagaiaru nge bokai itegi-diaru, “Rakana kar-
ereru?”

---

* **1:20:** Ibru pile-lo nge Mesaia.

Be diaru dikaturu be bokai dipileru, " 'Rabai,' inanga kusukoaki?" Ara 'Rabai' nge labu bokai: 'Tisa.'
39 Be Iesus ikatu be bokai ipile, "Kamamairu be kaba kamaitaru." Kodeka ditagaiaru be kaba ono isukoaki nge ditaru. Be amari ngarana-lo nge makara disoakiru. (Nge rairai amari siriki oatia-nao bokana ka makara kaba ngaradia-lo dilako.)
40 Tamoata ruoti Zon pilenga dilongoru be Iesus ditagaiaru nge takaia ara Endru. Endru nge Saimon Pita tari.
41 Bokaibe kana matamatanatuka bong ngaranao Endru iemaki nge oaikiki-tina ialale be toka Saimon ite be bokai irai, "Keka ambe 'Mesaia' kite." Ara 'Mesaia' nge Kristus.
42 Kodeka ibagai be Iesus-lo ilakuaki.
Iesus Saimon ite nge bokai irai, "Kaiko Saimon, Zon natu. Alauri masa aram Sipas." (Ara Sipas nge Pita. Be ara Pita tabuiri nge "Patu-baba bibia" kana tapile.)

Iesus Nataniel Be Pilip Ikila-diaru

43 Izama nge Iesus ilo ilelenaki be Galili ilako. Zala-o Pilip ite nge bokai irai, "Gotagaia."
44 Pilip nge Betsaida tamoata kata. Endru be Pita nge ngai anua-budu-ruanga kaoa.
45 Alauri Pilip ialalale be Nataniel ite nge bokai irai, "Tamoata maka Moses Mata nena-lo rangaka ipura nge ambe kite. Ngai ka rangaka 'propet' digere. Ara Iesus. Iosep natu. Nasaret tamoata kata."
46 Be Nataniel bokai itegi, "Nasaret? Rakana iauia teke masa Nasaret anua-lo ngapura?"
Be Pilip ikatu be bokai ipile, "Gomai be gote."
47 Bong Iesus Nataniel ite taona itaotao nge bokai ipile, "Kamate! Nge moangi be Israel tamoata kata. Boli mata tago teke ilona-lo ieno."
48 Makara nge Nataniel itaguraki be bokai itegi, "Bakara be kukauataka?" Be Iesus ikatu be bokai ipile, "Pilip isi tago iteko be ngau uteko mua. Kai ara 'pig' eruma kutuitui be Pilip ipurakangko be ikilaiko kanana-lo be uteko."
49 Kodeka Nataniel bokai ipile, " 'Tisa.' Kaiko Nanaranga Natu. Kaiko ka Israel Anuatanepoa kandi."
50 Makara nge Iesus bokai ipile, "Kai eruma kutuitui be uteko kana upile ka lama kuni. Ata alauri masa kana kaiboangdia-tina kana ngae iuasai nge goita."
51 Kodeka Iesus ne pilenga bokai ibatadi, "Moimoi ka ura-kaming! Lang anua masa ngatakaka be Nanaranga 'enzel' ne Tamoata Natu-o dakautakitaki be dataotao be kamate."

2

Iesus Dang Ibuiri Be 'Uain' Ipura

1 Amaridi rua dimanubu be muridi nge tamoata teke Kena anua, ege Galili kaba-lo iroti. Be Iesus tina Maria nge roti ngarana-lo isoaki.
2 Bokaibe Iesus tagataga ne zaiza nge aluluiadi dipura be roti ngarana-lo dilako.
3 Dimoanakonako be 'uain' imanubu nge Iesus tina itaguraki be Iesus bokai irai, " 'Uain' kandi ambe imanubu."
4 Be Iesus ikatu be bokai ipile, "Tinagu negu, bakara ka ilo-buku ngaena-lo kunangaiaulako? Bong negu ono malipi negu marangaki kana isi tago dipura."
5 Kodeka Iesus tina itaguraki be malipilipi pera ngarana-lonalona bokai iradi, "Rakana kamaemaki kana be ipile nge kamaemakia-ba."
6 Saringa makara nge agora kanabibia lima-teke dieno. Agora ngaedia-lo nge dang diauiau be Iuda mata nedi ditagatagadi be ono dirukuruku. Agora tekena-lo iboadu dang biabia-tina auna ngapura, kaleti pile-lo '20' ki '30 galen' bokana.

7 Kodeka Iesus malipilipi bokai iradi, “Agora ngaedia-lo dang kamaiau.” Be dang
diau nibe agora lima-rua nge dikauriboadega.
8 Diau-doi, kodeka Iesus bokai ipile, “Agora tekena-lo dang alu kamakesi be tamoata
moanako ngaena-lo imuamua kamaeluakani.” Be malipilipi ditaguraki be agora
tekena-lo dang alu dikesi be tamoata imuamua nge dieluakani.
9 Kodeka tamoata ngae zerea itoi. Kana-ra dang ka dieluakani, ata ambe itabuli be
‘uain’ ipura. Tamoata ngae tago ikaua inanga ka ‘uain’ ngae ipura. Ata malipilipi dang
dikesi nge dikaua. Bokaibe tamoata ngae ilako be tamoata iroti nge rubenaba laua-o
ilakuaki
10 be bokai irai, “ ‘Uain’ uia ka negedia-mua dipurapura. Muzi teke bokai ieno: Lou
moarunga ‘uain’ iauia biabia-tina dasing be daboadu noko ‘uain’ tago iauia nge negea
ngapura. Ata kaiko ‘uain’ iauia kudokimatei nibe alaurituka kunegei.”
11 Kilala kaiboangi ngae ka Iesus matamatanatuka iemaki. Kena anua, ege Galili
kaba-lo be kilala ngae iemaki. Be nge ono Iesus ne malamaka kaiboangdi nge mangata
inanga. Makara be tagataga ne nge lama diunania-uia.
12 Kana ngae muri nge Iesus tina be taritoka be tagataga ne zaiza be Kaperneam
anua-lo dilako be amaridi alu makara disoaki.

Iesus Nanaranga Pera Nena-lo Ilako (Mat 21:12-13; Mar 11:15-17; Luk 19:45-46)

13 Iuda moanako nedi biabia ara ‘Pasoba’ nge ambe saringatuka ngapura kana.
Bokaibe Iesus itui be Ierusalem ilako.
14 Ierusalem-lo ipura nge Nanaranga pera nena-lo ilako. Makara ilako nge tamoata
kokoko itedi ‘bulumakau,’ ‘sipisipi’ be bune tamoata takadi dianiandi be dizazaza.
Be tamoata maka ungguma takadi ‘mone’ nedi didokidoki be Iuda ‘mone’ nedia-lo
dibubuiri-lako nge makara bagi nedi ono ‘mone’ nanganga-lo disoaki.
15 Bokaibe Iesus itaguraki be oarige idoki be raia kili teke bokana ipoiraki be ono
ngado nedi itaodi be eluku ilakuakidi. ‘Bulumakau’ be ‘sipisipi’ nedi nge itaodia-doi.
Tamoata ‘mone’ didokidoki be dibubuiri nge bagi nedi isuburaki be ‘mone’ nedi idua-
ramoaki.
16 Be tamoata bune ono ‘mone’ didokidoki nge bokai iradi, “Kana ngaedi kamadoki
be kamairatu! Nge bakara ka Tamagu pera ne ono tabulinga be kana ono zazanga
bokana kabasaki?”
17 Makara nge Iesus tagataga ne pile tekedi Nanaranga ‘Buku’ nena-lo dieno nge ilodi
diandi. Pile ngaedi bokai dieno,
“Pera nem reretaka nge ilogu-lo eoa bokana idududui.” (Sam 69:9)
18 Iuda tamoata nedi bibia kaba bokai dita nge dipura be Iesus bokai ditegi, “Kilala
kaiboangi nangata goemaki be masa keka gate be gakaua kaiko kaiboang dienoniko
be iboadu bokai gomuzi?”
19 Be Iesus ikatu be bokai iradi, “Nanaranga pera ne ngae kamagamani masa amaridi
toli ilodia-lo be kaba marangaki!”
20 Makara nge Iuda bibia nedi bokai dipile, “Pera ngae nge barasi kulemoadi-oati-be-
lima-teke ilodia-lo be kelia ipura! Nge masa baituka be amaridi toli ilodia-lo be kaba
gomarangaki?”
21 Ata Nanaranga pera ne Iesus irangarangaki nge ne tamoata ka irangarangaki.
Tago pera-tina kata ka irangarangaki.
22 Alauri imate be kaba marangaka ipura nge tagataga ne pile ngaedi ipile nge ilodi
diandi. Makara nge pile Nanaranga ‘Buku’ nena-lo digere be Iesus pilenga ngaedi nge
lama diungdi.

Iesus Tamoata Moarunga Ikauatakidi

23 Iesus makara moanako biabia ara ‘Pasoba’-lo isoaki Ierusalem-lo nge kilala
kaiboangdi kokoko iemaki be teadi dipura. Bokaibe tamoata be aine kokoko-tina lama
diuni.
24 Ata Iesus tagona-tina lama iunadi. Tago-la! Maka ma ngai tamoata moarunga
ikauatakidia-tina uia!
25 Tago teke iboadu tamoata ilodi ngarangakidiani. Rakana ka tamoata ilodia-lo
dieno nge Iesus ikauataki-doi.

3

Iesus Be Nikodimas

1 Iuda tamoata nedi biabia teke isoaki ara Nikodimas. Ngai nge Parasi kata.
2 Bong teke oabubu-lo ipura be Iesus bokai irai, “ ‘Tisa,’ keka kikaua kaiko gosule-
kama kana ka Nanaranga inepiko be kupura. Tamoata tago teke iboadu kilala
kaiboangdi kaiko kuememaki bokana ngaemaki. Tago-tina. Nanaranga nena-la be
tamoata bokainaina sakenao isukoaki-la ka iboadu kilala kaiboangdi ngaememaki.
Tago be tago!”
3 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Moimoi ka uraiko! Tamoata tago kaba nekiaka ipura
nge tagona-tina iboadu bong ono Nanaranga ngatanepoa kana nge ngate!”
4 Makara nge Nikodimas itegi, “Nge masa baituka? Tamoata ambe ikamoangbia
masa bakara be kaba nekiaka ngapura? Tago iboadu tina ilona-lo ngasili be kaba bong
ruaia nekiaka ngapura!”
5 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Moimoi ka uraiko! Tamoata naita tago dang be
Oli Spirit ane nekiaka ipura nge tagona-tina iboadu anua ono Nanaranga ngatanepoa
kanana-lo ngasili.
6 Tamoata nge tamoata dipupurakidi. Ata Oli Spirit nge mariabakada ipupuraki.
7 Bokai uraiko, ‘Kaba nekiakam ngapura’ ngena moaki kupitilaki be ilom lelenaka
ira.
8 “Oasa nge rerengana-lo ka ialalale. Inanga ngalako kana nge ngalako-ba. Malonga
kulongolongo, ata inanga ka ipura be ambe inanga ilakolako nge tago kukaua. Be
bokainatuka-la, tamoata Oli Spirit-lo nekiaka ipura nge bokainatuka oasa bokana
ialalale.”
9 Kodeka Nikodimas bokai itegi, “Nge masa baituka?”
10 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Kaiko Israel anua-singara nedi kata, ata bakara be
kana ngaedi tago kukauataki?
11 Moimoi ka uraiko! Keka kana kikauataki ka kirarangaki, be kana kita ka mangata
kirarangaki. Ata kam tago teke isumoala be pile mangata kirangaki nge idoki.
12 Ngau kateka kana ane be pile ura-kaming, ata lama tago kauni. Bokaibe lang anua
kana ane be mra-kaming masa bakara be lama kamauni?
13 Tamoata tago teke lang anua-lo ilako. Tamoata Natu-la ka ilako. Maka ma ngai ka
lang anua-lo be ibala.
14 “Moses-la lulu kaba-lo be moata ‘bronz’ oti ememaki kai burunao be idokiteteki
be ono tamoata dite be diuia bokana, Tamoata Natu masa bokainatuka-la dokiteteka
ngapura.
15 Bokai masa tamoata naita Tamoata Natu lama iunani nge moauriuri-la nem-
kusoaki ngasukoaki.
16 “Maka ma Nanaranga tamoata be aine moarunga kateka ngaenao ireretakidia-
tina. Bokaibe Natu tekenalana-tina nge idoki be tamoata be aine moarunga kateka
ngaenao iandi. Bokai masa tamoata naita Natu ngae lama iunani nge tago iboadu
ngaleua. Masa moauriuri-la nem-kusoaki ngasukoaki.

17 Nanaranga nena-la be Natu makare kateka-o inepiaria nge tago tamoata be aine
maka kateka-o ngalilitidi be ngara-leuadi kana. Tago-la. Ngauketidi be ngamuleakidi
kana ka ipura.
18 “Tamoata naita Natu ngae lama iunani masa tago lilita be ara-leuaia ngapura. Ata
tamoata naita tago lama iunani nge ambe lilita be ara-leuaia ipura-doi, bakara tamoata
ngae Nanaranga Natu tekenalana-tina nge lama tago iunani.
19 Nanaranga bokainatuka be tamoata be aine lama tago diuni saranga aoa-dialo
ngarokakalako be giriki odio nganangalako kana: Malama teke kateka-o ipura, ata
tamoata be aine kateka-o oabubu direretaki. Muzi goalakadia-tina diememaki. Bokai
ka oabubu direretaki be malama disegesegeaki.
20 Tamoata muzingadi goalakadi masa oabubu dareretaki be taburidi dara be
malama-lo lako dasege. Tago direre muzingadi goalakingadi nge mangata-bulaelae
daeno.
21 Ata tamoata muzi uia kalingodi diememaki masa malama-lo lako darere. Bokai
masa malama ngaitikingdi malipi diemaki nge Nanaranga rerengana-lo ka diemaki.”

Zon Baptais Iesus Mangata Irangaki

22 Kana ngae muri nge Iesus tagataga ne zaiza Zudea kaba-lo dilako. Be makara
muku disoaki-budu, be ruku ono tamalinga ane be tamoata be aine irukurukudi.
23 Zon nge Aenon anua-lo tamoata be aine ruku ono tamalinga ane irukurukudi.
Aenon anua nge Salim anua saringa ka ieno. Makara nge dang kokoko dieno, be
tamoata be aine isi dipurapura-la be ruku ono tamalinga ane irukurukudi.
24 Bong ngaradia-lo nge Zon isi tago uaura-lo nangaia ipura.
25 Zon tagataga ne alu ditaguraki be Iuda tamoata teke zaiza Iuda mata nedi ono
dirukuruku be bolo dirorokaki nge diegoretaki.
26 Bokaibe dilako be Zon bokai dirai, “ ‘Tisa!’ Ilom kauakaua ki tago? Tamoata ma
maka Zodan zagura ege takaianao kasoaki-buduru be mangata kurangakia-re! Ngai
ambe tamoata be aine ruku ono tamalinga ane irukurukudi be moarunga be ngaia-
doi-lo dilakolako!”
27 Zon bokai ilongo nge ikatu be bokai ipile, “Tamoata tago teke iboadu kana teke
rerenganaba-lo be Nanaranga-lo ngadoki. Tago-la. Nanaranga iani ka iboadu kana
teke ngaenoni. Tago be tago.
28 Kam nge ngau mata-ita negu bokana be iboadu mangata bokai kamarangaka, ‘Zon
tago Kristus. Ngai ka nepia ipura be Kristus aro imua.’
29 Bokai kamakaua: Aine kodeka-ka iroti nge moane kodeka-ka iroti roa. Ata
tamoata kodeka-ka iroti ruanga masa bokai ngatuitui be kaba ngaitaita. Be bong
ruanga kodeka-ka iroti malonga ngalongo masa suri dauia-tina! Suri uia ngaedi nge
ngau negu, be ambe dikalingo.
30 Ngai ara ngakautaki be ngau aragu ngataoio.
31 “Tamoata naita etatabala be ibala nge ara biabia be moarunga iuasadi. Tamoata
naita kateka ngaena-onaona nge kateka-tamoata be kateka kana irarangaki. Ata
tamoata naita lang anua-lo be ibala nge moarunga iuasadi be atabaladi isoaki.
32 Moimoi ngai Nanaranga-lo kana ita be ilongo ka mangata irarangaki, ata tago teke
pilenga ilongo be idoki.
33 Tamoata naita pilenga ilongo be idoki nge ambe mangata ipile bokana Nanaranga
moimoi be pilenga kalingodi.
34 Tamoata maka Nanaranga inepi be ipura nge Nanaranga pilenga ka ipilepile.
Tamoata bokainaina nge Nanaranga ambe Oli Spirit ne ere-moarunga be ono inangai.
35 “Tama nge Natu ireretakia-tina, be Tama kana ne moarunga nge ambe Natu luma-
nao isalangaki.

36 Tamoata naita Natu lama iunani masa moauriuri-la nem-kusoaki ngasukoaki. Tamoata naita Natu pilenga imurinadi masa moauriuri-la soaki tago ngate. Maka ma Nanaranga nama ratinga masa nem-kueno ono daeneno."

4

Iesus Be Samaria Aine

1 Parasi nge bokai dilongo Iesus ambe Zon iuasauasai be tagataga ne kokoko idokidokidi be ruku ono tamalinga ane irukurukudi.
2 (Ata Iesus nena-tina nge tamoata tago teke ruku ono tamalinga ane irukui. Tagataga ne ka tamoata be aine dirukurukudi.)
3 Iesus bokai ilongo nge Zudea kaba ipereki be kababe Galili kaba-lo ilako.
4 Zudea kaba-lo be Galili ngalako kana nge Samaria kaba ngalaleaki noko Galili kaba-lo ngapura.
5 Ialale be Samaria kaba-lo nge anua ara Saika-lo ipura. Anua ngae nge kateka teke toira Zekop natu Iosep iani nge saringa ka ieno.
6 Be makara ka Zekop dang-kesua ne ieno. Iesus nge kasau ialale be imamalo-tina. Bokaibe makara dang-kesua ngae sakenao isoakiria. Ambe amari-soasoa-tina bokana.
7 Iesus makara isoaki nge Samaria aine teke ipura be dang ngakesi kana. Be aine ngae ambe dang kana ikesikesi nge Iesus bokai ipile, "Dang muku goana be msing."
8 (Tagataga ne nge anua-lo dilako be kangkang dazaza kana.)
9 Kodeka Samaria aine nge bokai ipile, "Kaiko Iuda kata be ngau Samaria ainegu. Nge baituka ka dang gosing kana be kusinauia?" (Iuda tago diboadu Samaria tabira be sema kandia-lo damoanako ki dang dasing.)
10 Be Iesus ikatu be bokai ipile, "Nanaranga lumaluma ne gokauataki bokana, be gokaua naita kata ka dang sing kana be isinauiko nge ambe iboadu gotegi be dang papanana ngangko."
11 Be aine ngae ipile, "Biabiadi, dang-kesua ngae nge itaoio-tina be kana ono dang kesia be repekarake ngapura kana nge tago. Dang papanana masa inanga gokesi?
12 Kaiko masa tubuma Zekop kuasai be iboadu dang papanana teke makare gopuraki ki? Ngai ka toira be dang-kesua ngae iang-kama. Ngai ne, natu, be 'sipisipi' be 'bulumakau' ne nge makarena-doi dang-kesua ngaena-lo dang dising."
13 Kodeka Iesus bokai ikatuni, "Tamoata naita dang-kesua ngaena-lo dang ising masa kaba madole ngamate,
14 ata tamoata naita ngau dang uiani be ising nge tagona-tina iboadu kaba madole ngamate. Dang ngau uiani masa dang kateka-lo ipanapanatakarake bokana ilona-lo ngapapanana be ono moauriuri-la nem-kusoaki ngasukoaki."
15 Be aine nge bokai ipile, "Biabiadi, dang ngae goana! Bokai masa tago iboadu madole matemate be tago iboadu kaba makare mpurapura be dang mkesikesi!"
16 Makara nge Iesus bokai ipile, "Goalale be roam gobagai."
17 Be aine ngae ikatu be bokai ipile, "Roagu tago."
Kodeka Iesus bokai irai, "Roam tago kana kupile nge moimoi ka kupile.
18 Kaiko toira moane lima kuatidi, be tamoata kaituka-tina kasukoaki-buduru nge tago roam. Pile kaituka-tina kupile nge moimoi ka kupile!"
19 Makara nge aine ngae bokai ipile, "Biabiadi, kodeka kaba uita kaiko moimoi be 'propet' kata.
20 Keka Samaria tubuma makare buku ngaenao Nanaranga dirakerakeaki, ata kam Iuda kapile Ierusalem-lanalo ka iboadu Nanaranga tarakerakeaki."
21 Kodeka Iesus aine ngae bokai irai, "Aine kaiko, pilengagu golongo uia, bong masa dapura, be bong ngaradio masa Tama-gu tago makare buku ngaenao ki Ierusalem-lo kamarakerakeaki. Tago-la.

22 Kam Samaria nge Nanaranga karakerakeaki, ata tago kakauatakia-uia! Tago-
la. Kekai-la Iuda ka kikaua naita ka kirakerakeaki, bakara Nanaranga tamoata be
aine moarunga ngauketidi be ngamuleakidi kana labuna-tina nge ungguma Iuda-lo
ka ipura.
23 Ata bong masa dapura, be ambe dipura. Bong ngaedia-lo masa tamoata be aine
moimoi be Tama-gu dirakerakeaki nge ere-mariabakadi be muzi kalingodia-lo be
Tama-gu nena-tina bokana darakerakeaki. Tamoata bokainatuka mata kalingodia-lo
be Tama-gu dirakerakeaki ka darakerakeaki kana irerere.
24 Nanaranga nge Mariaba. Bokaibe tamoata dirakerakeaki nge ere-mariabakadi be
pile kalingodia-lo be darakerakeaki."
25 Be aine ngae bokai ipile, "Ngau ukaua Mesaia maka Kristus kana rangaka
ipurapura nge ngapura kana. Bong ipura masa kana moarunga labudi ngara-kama."
26 Kodeka Iesus bokai ipile, "Ngau makare tapilepile-buduru ka tamoata ngae!"
27 Makara dipilepile-ru nge Iesus tagataga ne dimule. Kaba dita bokana nge aine
kata diaru ka dipilepile-ru. Makara nge dipitilaki-tina. Ata tago teke bokai itegi, "Aine
ngae rakana irere?" ki "Bakara ka aine ngae kamru kapilepile-ru?"
28 Kodeka aine ngae boadi kana ono dang kesinga makara ipereki be kababe anua-lo
imule be tamoata be aine bokai iradi,
29 "Kamamai be tamoata kata kana moarunga norane be uemaki irangakina nge
kamate. Masa ngai ka Kristus?"
30 Bokaibe tamoata be aine anua nedi dipereki be Iesus-lo dilako.
31 Iesus tagataga ne nge ambe Iesus bokai diakorokoroi, " 'Tisa' kana teke gokang!"
32 Ata Iesus bokai ipile, "Kangkang kanagu ukangkang nge kam tago kakauataki!"
33 Bokai ipile nge tagataga ne nedia-la bokai dietegi, "Masa tamoata teke kangkang
ieluakini ki?"
34 Kodeka Iesus bokai iradi, "Kangkang kanagu nge nepinepi negu rerenga mtagata-
gadi be malipi ne mememaki be mambuaki kana.
35 Pilenga-ming tekedi bokai dieno, 'Kangkang tanomadi dapura be daeno nibe
kalea oati damanubu be kodeka bong ono uaroenga dapura.' Ata ngau bokai ura-
kaming. Mata-ming kamapoarakaki, be kamagea-ramo be uma kamaita! Kangkang
ambe dimaure, be nge ambe uaroe bong ka dipura!
36 Kaituka-tina ambe tamoata kangkang iuaroeroe nge zazanga ne imalipilipitaki.
Be kaituka-tina ambe kaba odio nem-kusoaki soaki ipurapura-lo kangkang ngalakuaki
kana nge iuaroeroe. Bokai masa tamoata kangkang itano be tamoata kangkang iuaroe
nge bong-doi teke suri-diaru dauia.
37 Bokaibe pile ngaedi 'Tamoata taka kangkang itano be tamoata takaia iuaroe' nge
moimoi be kalingodi.
38 Ngau unepi-kaming be kalako be uma tago kamalipitakia-lo kangkang kauaroe.
Tamoata takadi makara malipi bibia diemaki, be kam nge dia-ba mamalongadia-lo ka
kana uia kauaroe."
39 Samaria aine nge ialale be bokai ipile, "Kana moarunga uemaki nge irangakina."
Bokaibe tamoata be aine kokoko-tina anua ngarana-lo nge Iesus lama diunani.
40 Be bong Samaria tamoata be aine Iesus dipurakani nge diakoroi be makara anua
nedia-lo sakedi-o muku ngasoaki kana dirai. Bokaibe amaridi rua makara isoaki.
41 Tamoata be aine makara anua ngarana-lo Iesus pilenga dilongo nge kaba kokoko-
tina lama diuni.
42 Kodeka aine ngae bokai dirai, "Kodeka lama kiuni. Tago kaiko pilengam kilongo
ka lama kiuni. Tago. Kodeka nemai-la be kilongo ka lama kiuni. Be kodeka kikaua
ngai moimoi be tamoata be aine moarunga kateka ngaenao Uketiketi nedi."

Iesus Erot Tamoata Ne Teke Natu Iadoraki

43 Iesus makara Samaria kaba-lo amaridi rua isoaki be muridi nge Galili kaba-lo ilako.
44-45 Bokaibe bong Galili kaba-lo ipura nge anua-marau suridi diuia be didoki. Maka ma Iesus nena-la be bokai ipile, “ ‘Propet’ kaba-tina nena-lo nge muaka tagotago.” Bokaibe matamata nge disegeaki, ata alauri ‘Pasoba’ bong-o be kana moarunga Ierusalem-lo iemaki dita nge kaba disuri-uiataki, bakara bong ngaranao nge di moarunga makara dilako.
46 Kodeka Iesus kaba imule anua ara Kena-lo, ege Galili kaba-lo. Makara ka norane be dang ibuiri be ‘uain’ ipura. Be Iesus makara Kena-lo isoaki nge Erot tamoata ne biabia teke Kaperneam anua-lo ka itui be makara ipurakani. Tamoata ngae natu moaneka imore be Kaperneam-lo ieno ka ipura.
47 Tamoata ngae bokai ilongo Iesus ambe Zudea kaba ipereki be Galili kaba-lo ipura bokana ialale be Iesus bokai iakoroi, “Gomai Kaperneam-lo be natu-gu goaka-uiaki. Ambe saringatuka ngamate kana.”
48 Makara nge Iesus itaguraki be tamoata ngae bokai irai, “Tago teke masa iboadu lama-ba gouni ki? Kilala be malipi kaiboangdi kamaita masa lama kamauni. Tago nge tago!”
49 Ata tamoata ngae bokai ipile, “Biabiadi, gomai marakai! Natugu ngamate takana!”
50 Be Iesus tamoata ngae bokai irai, “Goalale! Natum masa ne iauia ngasoaki!”
Makara nge tamoata ngae Iesus pilenga lama iungdi be kaba Kaperneam-lo imule. Ialale be zala-o ieno. Izama be kaba itui be ialalale nge
51 isi zala-lanalo ialalale be malipilipi kana dipura be bokai dirai natu ambe ne iauia isoaki.
52 Itegidi amari baituka ieno be natu iuia nge bokai dipile, “Nora amari ambe mukuna-la malala ipereki * be more kusi-ragogo ileuani.”
53 Makara nge tamoata ngae ilo ikauani amari bokainatuka ieno be Iesus bokai ipile, “Natum masa ne iauia ngasoaki.” Bokaibe ngai be roa be natu moarunga nge lama diuni.
54 Bong Iesus Zudea kaba ipereki be kaba Galili-lo imule nge kilala kaiboangdi ruaia ka iemaki.

5

Iesus Tamoata Moremore Teke Iadoraki

1 Bong alu dilako be muridi nge Iuda bong nedi biabia teke be Iesus Ierusalem ilako.
2 Makara Ierusalem-lo nge ilako-soasoa ‘Sipisipi’ Babaduadua-lo. Babaduadua ngae sakenao nge dang teke boakuboaku Ibru pile-lo Betzata nge ieno. Be bagi sumadi otioti nge lima dang boakuboaku ngae diboalingi.
3 Makara bagi dang diboalingi-o nge tamoata moremore kokoko-tina dieno: matadi leuadi, aedi matedi be tapoudi matedi. [Dang moakusunga dirarapung.
4 Bong teke-teke nge Tanepoa ‘enzel’ ne ipurapura be dang ilona-lo ilakolako be imoakusukusungaki. Ngamoakusungakia-doi be tamoata nangata ilako-tuka mua nge more bakarairai ienoni nge ngaleua.]
5 Tamoata teke makara ieno nge more ono ieno be ambe barasi kulemoadi-toli-be-lima-toli * iuasadi.
6 Iesus tamoata ngae bokai ieno be ite nge ikaua more ngae toira-tina be ono ieno. Bokaibe itegi, “Kurere goiua ki?”
7 Be tamoata ngae ikatu be bokai ipile, “Biabiadi, bong dang moakusungaka ipurapura nge tamoata tago teke idumadumaia be dang-lo inanganangaiaulako. Negu-la be mlako kana nge mbebebe-la be tamoata takaia ngalako mua.”

* **4:52:** Nge 1 kiloki rairai bokana. * **5:5:** Kaleti uare-lo nge 38 barasi.

8 Be Iesus itaguraki be tamoata ngae bokai irai, “Gotui be zirapu nem godokitate be
goalalale!”
9 Makara nge oaikiki-tina tamoata ngae iuia, be zirapu ne idoki be makara maradi
ialalale.
Bong ono kana ngae emaka ipura nge bong ono manauanga ‘Sabat’-o ka emaka
ipura.
10 Bokaibe Iuda tamoata nedi bibia nge ditaguraki be tamoata adoraka ipura nge
bokai dirai, “Kaituka nge bong ono manauanga. Moses Mata ne ibabari-kita tago
iboadu bong ono manauanga-o zirapu nem gobazi.”
11 Ata tamoata ngae ikatu be bokai ipile, “Tamoata iadoraka be uia nge bokai iraia,
‘Zirapu nem godokitate be goalalale.’ ”
12 Makara nge bokai ditegi, “Tamoata nangata ka iraiko zirapu nem godokitate be
goalalale?”
13 Tamoata be aine makara nge dikoko-tina. Bokaibe tamoata maka adoraka ipura
nge tago ikaua naita ka iadoraki, bakara Iesus ambe tamoata be aine maradi isili be
ialale.
14 Alauri Iesus tamoata iadoraki ngae Nanaranga pera nena-lo ite nge bokai irai,
“Goteko! Ambe kuia. Moaki kaba teke muzigoala kuemaki. Muzigoala teke kaba
kuemaki masa kana goalakana-tina teke ngapuraniko.”
15 Kodeka tamoata ngae ialale be Iuda tamoata nedi bibia iradi Iesus ka iadoraki.

Natu Kaiboang Ne

16 Iesus kana ngaedi bong ono manauanga ‘Sabat’-o ka iememaki bokana Iuda
ditaguraki be moatubu ono dinangalako.
17 Bokaibe Iesus bokai iradi, “Tama-gu malipi ne izamaizama iememaki-la nibe imai-
ba kaituka-tina. Bokaibe ngau masa malipilipi-la kana.”
18 Bokai ipile nge kodeka Iuda bibia nedi iemakidi be ono tinedi ikaubaluri be
daumoateia-tina kana direre. Nge tago bong ono manauanga-la ka igamani, ata ipile
Nanaranga nge Tamana-tina be nge iriringa-diaru tekedi bokana.
19 Bokaibe Iesus ikatu be bokai iradi, “Moimoi ka ura-kaming! Natu tago iboadu
kana teke rerenganaba-lo ngaemaki. Tago-la. Natu nge Tama kana iememaki itaita ka
iememaki. Rakana Tama iemaki nge Natu ngaemaki be.
20 Maka ma Tama nge Natu irereretakia-tina, be kana moarunga iememaki nge
Natu itikitikini. Tama masa kana kaiboangdia-tina kana ngaedi iememaki diuasadi
nge Natu ngaitikini be ngaemaki. Be kam masa kamaita be kamapitilaki-tina be
kamakabaki.
21 Tama-nala matedi imarangrangakidi be ono moauringa ianiandi bokana, Natu
masa rerengana-lo tamoata nangata ireretaki nge ono moauringa ngani.
22 Bokaibe bokai kamakaua: Tama tago sesu-tina tamoata teke giriki ne ililiti. Tago-
la! Malipi ngaedi nge ambe ere-moarungadi be Natu luma-nao isalangaki.
23 Bokai masa Tama-la moarunga-biabia dimuamuaki bokana nge Natu damua-
muaki. Tamoata naita Natu tago imuamuaki nge Tama tago imuamuaki. Maka ma
Tama ka Natu inepi be makare ipura.
24 “Moimoi ka ura-kaming! Tamoata naita pilengagu ilongo be nepinepi negu lama
iunani nge ambe moauriuri-la nem-kusoaki ngasukoaki kana. Tago masa lilita be ara-
leuaia ngapura. Tago-la. Maka ma nge ambe mate-lo ka imule be moauriuri soaki-lo
ilako.
25 “Moimoi ka ura-kaming! Bong teke masa ngapura, be ambe ipura. Bong
ngaenao masa matemate Nanaranga Natu malonga dalongo. Be tamoata malonga
ngae dilongori masa moauriuri-la dasoaki.

26 Maka ma Tama ka nena-la be ono moauringa labu ienoni. Bokaibe Natu nge
bokainatuka-la iemaki be Natu nge ono moauringa labu ienoni.
27 Tama ka isumoala be Natu iboadu tamoata be aine giriki nedi ngaliliti be
ngadoraki, bakara ngai ka Tamoata Natu.
28 “Moaki pile ngaedi kalongo be kapitilaki! Bong teke masa ngapura, be bong
ngaenao masa matedi moarunga poda-dialo dieno nge Natu malonga dalongo
29 be podadi dapereki be eluku dapusikalako. Tamoata muzi uia diemaki masa
damarang be moauriuri-la dasoaki. Be tamoata muzi goalakadi diemaki masa
damarang be eoa tago matemate-lo dalako.

Iesus Mangata Rangaka

30 “Negu-ba tago iboadu kana teke memaki. Ngau Nanaranga iraraia be ulongolongo-
la bokana ka giriki ulililiti be uadoadoraki. Bokaibe giriki adorakingagu nge diadoado-
tina. Maka ma ngau tago rerengagu ka utagatagadi. Tago-la. Nge nepinepi negu ka
rerenga utagatagadi.
31 “Ngau negu-la be mangata urangaka nge negu-ba ka urangaka bokana, be
pilengagu ono urangaka nge kalingodi tagotago.
32 Ata takaia isoaki be pile-lo murigu ituitui be mangata irangarangaka. Be ngau
ukaua mangata bakara irangarangaka nge pilenga moimoi be kalingodi otioti.
33 “Kam tamoata neming Zon-lo kanepidialako be pile dalongo kana. Be ambe pile
bokai dilongo Zon nge pile moimoi be kalingodi ka mangata irarangaki.
34 Ngau tago kateka-tamoata murigu datui be mangata darangaka kana urere ka
bokai upile! Tago. Ngena ono Nanaranga ngauketi-kaming be ngamuleaki-kaming
kana ka bokai upile.
35 Zon nge baratui bokana be ikarakara be imalamalama, be kam nge uanana tago
sasalaga malama ngae kadoki be ono suri-ming diuia.
36 “Ata ngau kana negu teke ieno be ono mangata ngarangaka kana. Kana ngae nge
Zon pilenga iuasadia-tina. Kana negu ngae nge bokai: Malipi-ma maka Tama-gu iana
be memaki kana, be ambe uememaki ngaedi ka mangata darangaka kana. Nge ono
mangata kaba kamaita be kamakaua Tama-gu ka inepia be makare upura.
37 Tago Zon-la ka mangata irangarangaka. Tama-gu murigu itui be mangata
irangarangaka be! Maka ma ngai ka inepia be makare upura! Kam tago sesu malonga
kalongo, be lili tago kaita.
38 Be pilenga nge tago ilo-minglo dieno, maka ma tamoata maka Tama kateka
ngaenao ineparia nge lama tago kaunani!
39 Be kana takaia bokai: Nanaranga ‘Buku’ nena-ra kalezeleze-tina uia be pile
labudi kalelelei-tina uia. Be ilo-ming bokai dipilepile ‘Buku’ ngaedi ilodia-lo ka ono
moauriuri-la nem-kusoaki soaki ipurapura nge ieno. Ata bokai kamakaua: ‘Buku’-tina
ma ngaedi ka ngau murigu ditui be mangata dirangaka,
40 ata ngau-lo kamamai be moauriuri-la kamasoaki kana nge kasege.
41 “Ngau tago kateka-tamoata rakeaka dana kana ka bokai upilepile. Tago-tina.
42 Ata ngau ilo-ming ukauataki. Ngau ukaua Nanaranga reretaka tago ilo-minglo
ieno.
43 Ngau Tama-gu ara-nao be makare upura, ata tago kareretaka be kadoka. Tago-la.
Ata tamoata teke ne ara-nao be ipura nge masa kamareretaki be kamadoki.
44 Kam karerere tamoata ruanga-ming darakerakeaki-kaming. Ata rakeaka uia
Nanaranga tekenalana-tina-lo dipurapura nge uasadi be dokiadi kasegesege. Bokai
nge, masa baituka be lama kamauni?

45 “Moaki ilo-ming dipile Tama-gu lili-be-matanao masa mtuirake be mtunuri-kaming be giriki omingo mnangalako. Tago-la. Moses Mata nena-ma maka ilo-ming dianiandi be ono kakaiboang nge ka aoa-minglo saranga darokakilako be giriki omingo nganangalako kana.
46 Moses nge ngau ka rangakagu igere. Bokaibe Moses Mata ne lama kamaungdi bokana nge ambe ngau lama kamaunana.
47 Ata kam Moses kana igere nge lama tagona-tina kaungdi. Bokai nge masa baituka be kana ngau urangaki nge lama kamaungdi?”

6

Iesus ‘5,000’ Moane Iakolangdi
(Mat 14:13-21; Mar 6:30-44; Luk 9:10-17)

1 Bong alu dilako muridi nge Iesus dang biabia ara Galili (ara takaia Taibirias) nge itotoki be ege takaianao ilako.
2 Be tamoata be aine dum kanabiabia teke nge itagai. Iesus kilala kaiboangdi moremore-o iemaki nge dita ka ditagai.
3 Kodeka Iesus buku tekenao ilako be isoakiria tagataga ne zaiza.
4 Iuda moanako nedi biabia ara ‘Pasoba’ nge ambe isaringa.
5 Iesus igea be tamoata be aine dum kanabiabia teke taona ditaotao be ite nge Pilip bokai irai, “Kangkang inanga tazazai be tamoata be aine ngaedi tandi be dakang?”
6 (Iesus nena-la nge ikaua masa rakana ngaemaki. Ata ngena ono Pilip ngatoi kana ka bokai ipile.)
7 Be Pilip ikatu be bokai ipile, “Kalea lima-toli zazanga nedi tadoki be kangkang tazazai nge tago iboadu tamoata be aine ngaedi ono takolangdi. Dikoko-tina-ma! Muku-tina-muku tanege, ata tago masa daboadu.”
8 Makara nge tagataga ne teke ara Endru, Saimon Pita tari bokai ipile,
9 “Natu moane teke maka isoaki ‘bereti’ kana kangkang ‘bali’ oti ememaki lima be ika kana rua idokidoki. Ata nge masa tamoata ira dakang? Dikoko-tina ma!”
10 Be Iesus itaguraki be bokai iradi, “Kamaradi be dasoakiria.” Makara nge siresire iauia ono soakinga ieno. Bokaibe tamoata be aine moarunga disoakiria. Moane-la makara disoaki nge ‘5,000’ moarunga.
11 Kodeka Iesus ‘bereti’ idoki be Nanaranga iperui be tamoata be aine makara disoaki nge inegedi. Alauri nge ika bokai ibasaki. ‘Bereti’ be ika inege be moarunga nge rerengadia-lo iandi nibe diboadu-tina.
12 Moarunga dimoanako be didoli-tina nge Iesus tagataga ne bokai iradi, “Kangkang enobangadi kamabudinaki. Moaki tabizagam-ba.”
13 Kodeka tagataga ne ditaguraki be kangkang tamoata be aine dimoanako be dimuleaki nge dibudinaki be raba kanabibia kulemoa-be-rua diau. ‘Bereti’ lima ane ka kangkang ngae emaka ipura be tamoata be aine dimoanako, ata zongzong-la ieno-ba.
14 Tamoata be aine makara disoaki Iesus kilala kaiboangi ngae iemaki be dite nge bokai dipile, “Moimoina-tina ngai ka ‘Propet’ makare kateka-o ngapura kana!”
15 Makara nge Iesus ikaua tamoata be aine ngaedi ambe damai be dadoki-repeki be tago rerengana-lo be anuatanepoa kandi bokana danangai kana. Bokaibe rubena-ba be buku kaba-lo ilako.

Iesus Dang Kusi-nao Ialale
(Mat 14:22-33; Mar 6:45-52)

16 Ambe rairaituka nge Iesus tagataga ne ditaolako dang biabia ara Galili-lo.
17 Kodeka kati rebareba-o dibuli be Kaperneam dalako kana. Ambe irodo, ata Iesus tago isi ipurakadi.

18 Oasa ambe ikai be dang ambe ikauborua-ramo.
19 Iesus tagataga ne nge diore be ambe dang lukangana-o direbareba * noko Iesus
dang kusi-nao ialale be taonadi itaotao be dite. Dite nge taburidi dira-tina.
20 Kodeka Iesus bokai ipile, “Taburi-ming moaki dira! Ngena ngau.”
21 Makara nge direre-tina Iesus kati-o dasalangaki kana, ata ambe oaikiki-tina kaba
odio dilakolako-lo ditoka.

Tamoata Be Aine Iesus Dilelelei

22 Izama nge tamoata be aine dum biabia dang biabia Galili ege takaianao disoaki
be perekadi dipura nge kaba bokai dita kati rebareba tekena-la ka makara ieno. Di
dikaua Iesus tago kati ono tagataga ne dialale-o ibuli. Tagataga ne nge rubediaba ka
dialale.
23 Kodeka kati takadi Taibirias-lonalona nge makara dipura be kaba odio tamoata
be aine Tanepoa ‘bereti’ iperutaki be dikang kana nge saringadi ditoka.
24 Tamoata be aine kaba bokai dita Iesus ki tagataga ne tago makara disoaki nge
kati-o dibuli be Kaperneam-lo Iesus dalelei kana be dilako.

Iesus Ka Kangkang Ono Moauringa

25 Bong tamoata be aine dang biabia ditotoki be ege takaianao dilako be Iesus dite
nge bokai ditegi, “ ‘Tisa,’ aira be makare kupura?”
26 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Moimoi ka ura-kaming! Nge tago kilala kaiboangdi
uemaki kaita be labudi kakauataki ka kaleleleia. Tago! Ngena uakolang-kaming be
kadoli-tina ka kaleleleia!
27 Moaki kangkang maka digoalagoala kanabe kamalipilipi. Moaki. Kangkang
ono moauriuri-la nem-kusoaki soaki ipurapura kanabe kamamalipilipi. Kangkang
bokainaina masa Tamoata Natu ngang-kaming. Tamoata Natu-o ka Nanaranga kilala
ne ono kauataka nge inangai, be labu ngaenao ka inepi be makare kateka-o ipura.”
28 Kodeka bokai ditegi, “Rakana gaemaki be masa Nanaranga malipi ne gae-
memaki?”
29 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Nanaranga malipi ne nge bokai: Tamoata maka
inepi be makare ipura nge lama kamaunani.”
30 Be di kaba ditegi, “Kilala kaiboangi nangata masa goemaki be gate be lama gauni?
Masa rakana goemaki?
31 Tubuma toira kangkang ara ‘mana’ nge lulu kaba-lo dikang, Nanaranga-la ‘Buku’
ne ipile bokana. Nanaranga ‘Buku’ ne bokai ipile, ‘Kangkang lang anua-lonalona iandi
be dikang.’ ” *
32 Be Iesus ikatu be bokai iradi, “Moimoi ka ura-kaming. Kangkang Moses toira
tubu-ming iandi nge tago kangkang lang anua-lo ka ibala. Tago! Ata kangkang maka
Tamagu iang-kaming nge ka kangkang kalingo be lang anua-lo be ibala.
33 Maka ma Nanaranga kangkang ne nge tamoata lang anua-lo be ibala. Be ngai ka
tamoata be aine kateka ngaenao ono moauringa ianiandi.”
34 Be di bokai dipile, “Biabiadi, kangkang ngae izamaizama goaniang-kama.”
35 Makara nge Iesus bokai iradi, “Ngau ka kangkang ngae gokangkang be moauriuri-
la gosukoaki! Tamoata naita ngau-lo imai nge tagona-tina iboadu tole ngamate. Be
tamoata naita ngau lama iunana nge tagona-tina iboadu madole ngamate.
36 Ata ambe urakaming-doi. Katea, ata lama tago kaunana!
37 Tama-gu ka itaguraki be tamoata nangata idoki be ngau iana masa tamoata ngae
ngau-lo ngamai. Bokaibe tamoata naita ngau-lo imai nge tagona-tina iboadu mtaoni
be ngalale.

---

* **6:19:** Kaleti pile-lo nge ‘3 mail’ bokana. * **6:31:** Eks 16:4; Sam 78:24-25

38 Maka ma ngau lang anua-lo be makare ubala nge tago rerengagu ka mtagadi kana
ka ubala. Tago-tina. Nepinepi negu rerengana mtagadi kana ka makare ubala.
39 Nepinepi negu rerenga bokai dieno: Tamoata be aine ngau iana nge moakina-tina
teke ileua. Moaki-tina. Tamoata be aine ngau iana nge moarunga marangakidi be
bong alalaurituka-o nge moauriuri-la dasukoaki.
40 Bakara, Tamagu rerenga nge bokai: Tamoata moarunga Natu dite be lama
diunani nge moauriuri-la nem-kusoaki dasukoaki. Bokai masa bong alalauritukao
marangakidi be moauriuri-la dasukoaki."
41 Iesus bokai ipile, "Ngau ka kangkang ngae lang anua-lo be ubala," nge Iuda
tamoata ditaguraki be digulungaetaki.
42 Be bokai dipile, "Tamoata ngae ka Iesus, Iosep natu ki taila? Tama be tina
takauatakidi! Nge bakara be bokai ipile lang anua-lo be ibala?"
43 Be Iesus ikatu be bokai iradi, "Moaki makara neming-la mara-ming kagulungaen-
gae!
44 Tamoata tago teke iboadu rerenganaba-lo be ngau-lo ngamai. Tago-tina! Tamagu
inepia be makare upura ka ngarepeki be masa ngau-lo ngamai. Tago irepeki nge tago
ngamai. Be bong alalaurituka-o masa ngau marangaki be moauriuri-la ngasukoaki.
45 'Propet' bokai digere, 'Tamoata moarunga masa Nanaranga ngasuledi.' * Bokaibe
tamoata naita Tama-gu ilongori be sule ne idoki be ikaua masa ngau-lo ngamai.
46 Ata nge tago bokai upile tamoata teke ambe Tamagu ite. Tago. Tamoata-la
Nanaranga-lo be ipura ka Tama-gu ite.
47 "Moimoi ka ura-kaming! Tamoata naita lama iuni nge moauriuri-la nem-kusoaki
ngasukoaki kana.
48 Ngau ka kangkang gokang be moauriuri-la gosukoaki kana!
49 Toira tubu-ming kangkang ara 'mana' lulu kaba-lo dikani, ata ambe dimate.
50 Ata kangkang lang anua-lo be ibala nge bokainaina: Tamoata naita ikani nge
tagona-tina iboadu ngamate.
51 Ngau ka kangkang moauriuri-la isukoaki ngae lang anua-lo be ibala. Tamoata
naita kangkang ngae ikani nge tagona-tina iboadu ngamate. Masa bokaina-la
moauriuri ngasukoaki. Kangkang maka ngau miani kana nge negu tamoata-gu.
Tamoata-gu ngae ka tamoata be aine moarunga kateka-o uiandi be ono moauriuri-la
dasukoaki kana."
52 Iesus bokai ipile nge Iuda namadi dira-tina be nedia-la maradi bokai diegore,
"Masa bakara be tamoata ngae ne tamoata ngang-kita be takani?"
53 Bokaibe Iesus bokai iradi, "Moimoi ka ura-kaming! Tamoata Natu ne tamoata tago
kakani ki daraka tago kasing nge tagona-tina iboadu ono moauringa ngaeno-kaming.
54 Tamoata naita tamoata-gu ikani be daraka-gu ising masa nem-kusoaki ngasukoaki,
be bong alalaurituka-o masa ngau marangaki be moauriuri ngasoaki.
55 Maka ma tamoata-gu nge kangkang-tina, be daraka-gu nge dang-tina singsing.
56 Tamoata naita tamoata-gu ikani be daraka-gu ising nge ngau-lo isoaki be ngau
ngaia-lo usoaki.
57 Tama-gu moauriuri-la sukoaki ka inepia be ngai kana ka ngau moauriuri
usoaki. Bokainatuka-la, tamoata naita ngau ikana masa ngau kanabe moauriuri-la
ngasukoaki.
58 Kangkang ngae ka lang anua-lo be ibala. Kangkang ngae nge tago kangkang toira
tubu-ming dikani be dimate bokana. Tago. Tamoata naita kangkang ngae ikani masa
moauriuri-la ngasukoaki. Tago iboadu ngamate."
59 Iesus pile ngaedi Kaperneam anua-lo be ipile. Pera nedi ono serereinga-lo
isulesuledi be ipile.

---

* **6:45:** Ais 54:13

Tagataga Kokoko Iesus Dipereki

60 Pile bokainaina dilongo nge tagataga ne kokoko-tina bokai dipile, “Sule ngaedi nge
dikaiboang-tina! Masa naita sule bokainaina ngadoki?”
61 Ata Iesus ikaua rakana kata ka tagataga ne digulungaengaetaki. Bokaibe bokai
iradi, “Pile ngaedi dilo-sururu-kaming ki?
62 Ak, Tamoata Natu matamata isoaki kanana-lo ngakaukautaki be kamate masa
bakara?
63 Bokai kamakaua: Oli Spirit ka ono moauriuri soakinga tamoata ianiandi.
Tamoata-ming nge kanaba. Bokaibe pile ngaedi ura-kaming nge Oli Spirit ne, be ono
moauringa odio dieno.
64 Ata kam alu nge lama tago diuni.” Iesus bokai ipile, bakara, matamatana-la be
Iesus ikaua tagataga ne nangatadi masa lama tago dauni, be naita masa ngadoki be
erekei ne luma-dio nganangai.
65 Bokaibe kaba bokai iradi, “Labu ngaenao ka bokai ura-kaming: Tamoata tago teke
iboadu ngau-lo ngamai. Tago-la. Tama-gu isumoalani ka iboadu ngau-lo ngamai. Tago
be tago!”
66 Bokaibe tagataga ne kokoko-tina dipereki be dialale, be kaba alauri nge tago
ditagatagai.
67 Kodeka Iesus tagataga ne kulemoa-be-rua itegidi, “Be kam? Kamapereka kana
karere ki?”
68 Be Saimon Pita ikatu be bokai irai, “Tanepoa, masa naitai-lo galako? Moauriuri-la
nem-kusoaki soaki ipurapura nge pilengam-lo ka ieno.
69 Keka lama kiuni be kikaua kaiko Kusim Rata, be kaiko nge Nanaranga tamoata
ne.”
70 Kodeka Iesus bokai iradi, “Ngau ka kam kulemoa-be-rua udoki-kaming be unanga-
kaming. Ata teke mara-ming nge Satang!”
71 Nge bokai ipile nge Iudas, Saimon Iskariot natu ka irangaki. Iudas nge Iesus
tagataga ne kulemoa-be-rua kata, ata alauri masa Iesus ngadoki be erekei luma-dio
nganangai.

7

Iesus Taritoka Zaiza

1 Kana ngaedi muridi nge Iesus ege-ege Galili kaba-lo ialale. Iuda tamoata nedi bibia
nge daumoatei kana. Bokaibe Zudea kaba nge imoangi be isibongaki-tina.
2 Ata bong Iuda moanako nedi biabia teke ono bazarua ngado kusi-lo ememaki
dirakerakeaki isaringa nge
3 Iesus taritoka bokai dirai, “Kaba ngaedi gopereki be Zudea kaba-lo golako be
tagataga nem moarunga masa kana kuememaki daita.
4 Tamoata naita irere moarunga dakauataki kana nge kana iememaki tago iboadu
ngazumkaki. Kaiko ambe kana ngaedi kuememaki. Bokaibe nem-la be mangata
gonangaiko be tamoata be aine moarunga kateka-o dakauatakiko!”
5 Iesus taritokana-tina nge lama tago diuni. Nge bokai ka pile ngaedi dipile.
6 Bokaibe Iesus itaguraki be bokai iradi, “Bong-tina negu isi tago dipura. Bong
moarunga nge kam bong uia neming.
7 Tamoata be aine moarunga kateka-o tago iboadu dasegeaki-kaming. Ata ngau masa
dasegeaka. Maka ma ngau mangata bokai upilepile kana moarunga diememaki nge
muzi goalakadi odio dieno.
8 Kam Moanako biabia ngaena-lo kamalako. Ngau bong-tina negu isi tago dipura.
Bokaibe tago iboadu Moanako biabia ngaena-lo mlako.”
9 Bokai ipile be makarana-la Galili kaba-lo isoaki.

Iesus Moanako Ono Bazarua Rakeaka-lo Ilako

10 Iesus taritoka Moanako biabia ngaena-lo dilako muridi nge Iesus nena-la be itui
be Moanako biabia ngaena-lo ilako. Ata tago mangata ilako. Komangaba-lo be ilako.
11 Moanako biabia ngaena-lo nge Iuda tamoata be aine Iesus dilelelei be bokai
ditegitegiaki, “Tamoata ngae inanga isoaki?”
12 Tamoata be aine moarunga nge nedia-la Iesus dimalonga-sikisikitaki. Alu bokai
dipile, “Ngai tamoata iauia.” Takadi dikatu be bokai dipile, “Tago! Ngai tamoata
ibobolesidi.”
13 Ata tago teke mangata lili-be-matao irangaki, bakara, moarunga nge Iuda tamoata
nedi bibia dimatakuridi.
14 Bong Moanako bibia ngae lukangana-tinao kodeka Iesus ilako Nanaranga pera
nena-lo be tamoata be aine isuledi.
15 Iuda dilongori nge dipitilaki-tina be bokai dipile, “Tamoata ngae tago sule bibia-lo
ilako, ata bakara be kauanga dilaba-tina!”
16 Be Iesus ikatu be bokai iradi, “Sule ngau usulesule-kaming nge tago negu. Sule
ngaedi nge Nanaranga ne. Ngai ka inepia be makare upura.
17 Tamoata naita irere Nanaranga rerenga ngatagadi kana nge masa ngakaua sule
usulesule-kaming ngaedi nge Nanaranga-lo ka dipura ki negu kaiboang negu-lo ka
usulesuletaki.
18 Tamoata nena-la kaiboang nena-lo isulesule nge nena-la ara biabia ngadoki kana
ka isulesule. Ata tamoata naita nepinepi ara atabala nganangai kana be imalipilipi
nge pilenga moimoi be kalingodi, be boli mata tago teke ono ieno.
19 Moses ka toira Mata ne iang-kaming. Ata kam tagona-tina Mata bibia ngaedi
katagatagadi. Tago-la. Nge bakara ka kamaumoatea kana?”
20 Be di dikatu be bokai dipile, “Nge mariaba goalaka kata ibagabagaiko! Naita
ngaumoateiko kana?”
21 Be Iesus bokai iradi, “Kilala kaiboangdi teke memaki nge kamapitilaki be
kamakabaka.
22 Moses ira-kaming be natu-ming moane kusidi kakorotototo ngena (tago Moses-tina
ka ira-kaming, tubu-ming bibia ka dira-kaming) kataguraki be bong ono manauanga
‘Sabat’-o natu-ming moane kusidi kakorotototo.
23 Ak, ono-ba Moses Mata ne gamanadi kamasibongaki kana nge ‘Sabat’-o natu-
ming moane kusidi kakorotototo. Ata ngau ‘Sabat’-o tamoata teke ere-moarunga be
uadoraki nge bakara ka nama-ming dirataka?
24 Moaki kana atabalangadia-ba kaitaita be kadoadoraki. Muzi adoado kamatagata-
gadi be kana kamaitaita be kamadoadoraki!”

Iesus Ka Kristus Ki?

25 Makara nge Ierusalem tamoata alu bokai ditegitegi, “Tamoata ngae ki nangata ka
daumoatei kana?
26 Kamate! Ambe lili-be-matao ipilepile, ata tago teke bakara irai! Iuda tamoata bibia
masa ambe dipile ngai ka Kristus!
27 Ata kita ambe takaua ngai inanga tamoata kata! Maka ma bong Kristus ngapura
nge tamoata tago teke ngakaua ngai inanga kata.”
28 Iesus nge isi Nanaranga pera nena-lo isoaki be isulesule nge kaikai-la bokai ipile,
“Kam moimoi be kakauataka ki? Be inanga ka upura nge kakaua-ma? Ata tago negu
rerengagu-lo ka makare upura. Tago-tina. Nepinepi negu ka inepia be makare upura.
Be ngai moimoi be kalingo. Kam tago kakauataki,
29 ata ngau ukauataki. Bakara, ngau ngaia-lo ka upura be ngai ka inepia be makare
upura.”
30 Makara nge ditaguraki be dadokimatei be dauauri kana. Ata bong-tina ne isi tago
dipura. Bokaibe tamoata tago teke itaguraki be luma Iesus-o inanga be idokimatei.

Iesus Uaura Ngapura Kana

31 Ata tamoata be aine kokoko-tina Iesus lama diunani. Be bokai dipile, “Tamoata
ngae kilala kaiboangdi kokoko-tina iemaki. Bong Kristus ngapura masa kilala
kaiboangdi nangatadi tamoata ngae tago iboadu ngaemaki nge ngaememaki?”
32 Tamoata be aine moarunga nge pile bokainaina ane be Iesus dimalonga-
sikisikitaki be Parasi dilongo. Bokaibe tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi
zaiza be ditaguraki be tamoata Nanaranga pera ne dinarinaringi nge dinepidi be Iesus
dauauri kana.
33 Makara nge Iesus bokai ipile, “Uanana tago sasalaga masa mara-ming msoaki be
kaba nepinepi negu inepia be makare upura-lo mlako.
34 Kaba ngau odio msoaki kanana-lo nge kam tago kaboadu kamalako. Bokaibe,
masa kamalelelea, ata tago kamatea.”
35 Makara nge Iuda tamoata nedi bibia nedia-la bokai dipile, “Masa kaba nangatadia-
lo ngalako be kita tago taboadu tate? Masa Gris kaba-lo ngalako be Iuda makara
disoaki-lo ngalako, be Gris tamoata be aine ngasuledi kana?
36 Nge masa baituka ipile masa kamalelea, ata tago kamatea, be pile takadi ipile kaba
odio ngalako kana nge kita tago taboadu talako?”

Dang Ono Moauringa

37 Bong alalaurituka Moanako biabia ngaena-lo nge ara biabiatuka. Bokaibe bong
alalaurituka ngaenao nge Iesus ituirake be bokainatuka ipi be ipile, “Tamoata naita
madole imate nge ngau-lo ngamai be dang ngasing!
38 Nanaranga-la ‘Buku’ ne ipile bokana, ‘Tamoata naita lama iunana masa dang
papanana ono moauringa ilona-lo be ngapapanana be ngapusikasika.’ ”
39 Iesus bokai ipile nge Oli Spirit ka irangaki. Tamoata naita Iesus lama iunani
masa alauri Oli Spirit ngabalani. Imai be bong ngaradia-lo nge Oli Spirit isi tago ibala,
bakara, Iesus isi tago mate-lo be marangaka ipura be ara bibia idoki.

Tamoata Be Aine Dienegei

40 Tamoata be aine moarunga pilenga dilongo nge aludi bokai dipile, “Moimoina-tina
ngai ka ‘Propet’ ngae!”
41 Takadi bokai dipile, “Ngai ka Kristus!” *
Ata takadi bokai dipile, “Kristus tago masa Galili kaba-lo be ngapura! Tago.
42 Nanaranga ‘Buku’ nena-lo bokai dieno: Kristus nge Debiti tubu ne kata, be masa
Betlem anua-lo be nekiaka ngapura. Anua Betlem nge toira Debiti ono isukoaki.”
43 Makara nge Iesus kanabe tamoata be aine nge dienegei-ramo.
44 Moimoi aludi dauauri kana, ata tago teke itaguraki be luma ono inanga.

Iuda Tamoata Nedi Bibia Lama Tago Diuni

45 Bong tamoata Nanaranga pera ne dinarinaringi dimule nge tamoata Nanaranga
ditabatabai dimuamuadi be Parasi ditaguraki be bokai ditegidi, “Bakara ka tago
kabagai be kapura?”
46 Be tamoata Nanaranga pera ne dinarinaringi dikatu be bokai dipile, “Toira be imai
tamoata tago teke tamoata ngae ipilepile bokana ipile!”
47 Kodeka Parasi bokai dipile, “Masa ambe irepeki-kaming be iaka-boang-kaming ki?
48 Kaba kamaita! Parasi ki Iuda tamoata nedi bibia tago teke irepeki be iaka-boangi!
Tago-tina!
49 Tamoata be aine moarunga ngaedi nge Moses Mata ne tago dikauataki. Bokaibe,
nge ambe Nanaranga ngesuaki ne eruma ka disoaki!”
50 Nikodimas nge di kata. Ngai ka norane be ilako be Iesus ite. Kodeka Nikodimas
itaguraki be bokai iradi,

---

* **7:41:** Mesaia

51 “Mata neda dipile tamoata talongori be takaua rakana ka iememaki noko giriki
ne taliliti be tarokaki!”
52 Be di dikatu be bokai dipile, “Kaiko masa Galili tamoata kata? Nanaranga ‘Buku’
ne goleze uia masa gokaua ‘propet’ tago teke Galili kaba-lo ipura!” [
53 Kodeka makara be kaba kanam-kanam dilako.

8

Aine Teke Roti Igamani

1 Ata Iesus buku ara Olib-o ilako be makara isoaki.
2 Izama nge oabuna-tina be Nanaranga pera nena-lo ilako. Tamoata be aine kokoko-
tina dipura be diboalingi, be isoakiria be isuledi.
3 Tamoata Moses Mata ne disulesuletaki be Parasi ditaguraki be aine teke dieluaki be
tamoata be aine moarunga maradi dituiraki. Aine nge roti igamani be moane takaia
diaru dieno-buduru be dite ka dieluaki.
4 Kodeka ditaguraki be Iesus bokai dirai, “ ‘Tisa,’ aine ngae moane takaia diaru dieno-
buduru be kite.
5 Mata neda Moses iang-kita bokai ipile aine bokainaina nge patu ane unia ngapura
be ngamate. Ak, kaiko bakara ilom ipile?”
6 Nge ono datoi be pile ngapakadi be labu nedi teke ngapuradi be ono giriki ono
danangalako kana ka bokai ditegi.
Ata Iesus iboadukuria be kabo tudu ane be kateka-o igeregere.
7 Ditegitegia-la bokana ipoagarake be bokai iradi, “Tamoata naita muzigoala tago
teke kuemaki nge matamatanatuka patu godoki be aine ngae ono gouni!”
8 Be kaba iboadukuria be kateka-o igeregere.
9 Pile bokai dilongo nge teke-teke nem be alale dipuraki. Matamata kamoangbibia
dialale, alauri nge takadi dialale. Dialale-doi be Iesus-la rube isoaki, be aine ngae isi
bokaina-la ituitui.
10 Kodeka Iesus ipoagarake be aine ngae bokai irai, “Aine, tamoata ngaedi inanga
disoaki? Tago teke isoaki be giriki omo nganangalako kana ki?”
11 Be aine ngae ikatu be bokai ipile, “Biabiadi, tago teke isoaki.”
Be Iesus bokai ipile, “E, ngau bokai. Tago iboadu giriki omo mnangalako! Goalale,
ata moaki kaba muzigoala kuememaki!”]

Iesus Kateka Ngae Malama Ne

12 Kodeka Iesus kababe tamoata be aine bokai iradi, “Ngau ka kateka ngae malama
ne! Tamoata naita malama ngae itagai nge tagona-tina iboadu malama tagotago
ngalale. Tago-la! Ngau masa malama ono moauringa miani.”
13 Makara nge Parasi ditaguraki be bokai dirai, “Nge ambe nem-la be nem murim
kutui be mangata kurangarangakiko. Bokaibe kana nem-la ono mangata kuran-
garangakiko nge kalingodi tagotago.”
14 Be Iesus ikatu be bokai iradi, “Tago iboadu! Ngau negu-la murigu utui be negu-la
mangata urangaka nge pilengagu ono mangata urangaka nge kalingodi. Bakara, ngau
negu-la ukaua inanga ka upura, be ukaua inanga mlako kana. Ata kam tago kakaua
inanga ka upura be inanga mlako kana.
15 Kam tamoata mata nedi katagatagadi be tamoata takadi giriki nedi kalililiti. Ata
ngau tamoata tago teke giriki ne ululiti. Tago-tina.
16 Ngau tamoata giriki nedi mlililiti bokana nge ambe giriki lilitangagu dado-tina.
Bakara, ngau tago rubegu-ba ka utui be kana moarunga uememaki. Tago. Tama-gu
inepia be makare upura keru be kana moarunga uememaki.
17 Kam mata neming Moses iangkaming-lo nge bokainatuka dieno: Tamoata rua pile
tekedi mangata dirangakiru nge pilenga-diaru ngaedi nge kalingodi.

18 Bokaibe nge tago ngau-la ka negu mangata urangarangaka. Tago. Takaia murigu
itui be mangata irangarangaka nge Tama-gu. Ngai ka inepia be makare upura!”
19 Kodeka bokai ditegi, “Tamam goitiking-kama, inanga isoaki?”
Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Kam tago kakauataka, bokaibe Tamagu tago kakau-
ataki! Kamakauataka bokana nge ambe Tama-gu kamakauataki.”
20 Iesus pile ngaedi nge Nanaranga pera nena-lo, ege ono ‘mone’ budinakadi
dipurapura kanana-lo be ipile. Ata tamoata tago teke itaguraki be iuauri. Maka ma
bong-tina ne ono matenga isi tago dipura.

Kaba Odio Ngau Mlako Kana Nge Tago Iboadu Kamalako

21 Be Iesus kaba bokai iradi, “Ngau masa mialale be mpereki-kaming. Be kam masa
kamalelea. Ata masa muzigoala neming-lo be kamamate. Kam tago kaboadu kaba
ngau odio mlako kanana-lo kamalako.”
22 Bokai ipile nge Iuda tamoata bokai dipile, “Bakara be bokai ipile, ‘Kam tago
kaboadu kaba ngau odio mlako kanana-lo kamalako’? Masa nena-la ngaumoatei kana
ki?”
23 Be Iesus ikatu be bokai iradi, “Kam nge makare erumaruma kaoa. Ata ngau nge
etatabalabala kata. Kam nge makare kateka ngaena-onaona kaoa. Ata ngau tago
kateka ngaena-onaona kata.
24 Nge bokai ka ura-kaming masa muzigoala neming-lo be kamamate. Lama tago
kauni ‘Ngau nge Ngai’ * nge moimoina-tina muzigoala neming-lo be kamamate kana!”
25 Be di ditegi, “Kaiko naita kata?”
Be Iesus ikatu be bokai iradi, “Ngau naita kata nge matamatana-la be urara-kaming
nibe imai-ba be kaituka.
26 Kana kokoko-tina dieno mrangaki-kaming be ono giriki omingo mnangalako kana.
Ata Nanaranga inepia be makare upura nge pilenga kalingodi. Bokaibe pile moarunga
ngaia-lo ulongo nge tamoata be aine moarunga kateka-o uradi.”
27 Ata di tago dikaua nge Tama ka irangarangaki.
28 Bokaibe Iesus bokai ipile, “Alauri masa Tamoata Natu etatabala
kamadokitetekalako. Bong ngaranao masa kamakaua ‘Ngau nge Ngai.’ Be masa
kamakaua kana tago teke ngau negu rerengagu-lo be uememaki. Tago-tina. Pile
moarunga upilepile nge Tama-gu ka isikengna.
29 Bokaibe nepinepi negu nge sakegulanao isukoaki. Be kana moarunga uememaki
nge rerengana-lo ka uememaki. Bokai ka tago ipereka be rubegu-ba usoaki.”
30 Tamoata be aine pile ngaedi dilongo nge kokoko-tina Iesus lama diunani.

Abaram Natu

31 Iuda tamoata be aine Iesus lama diunani nge bokai iradi, “Sulengagu kadoki be
katagatagadi nge kam moimoi be tagataga negu.
32 Bokai masa pile kalingo ngae nge kamakauataki. Be pile kalingo ngae ka
ngarubetaki-kaming be adoado kamasoaki kana.”
33 Be di dikatu be bokai dipile, “Keka Abaram tubu. Bong tago tekedio keka tamoata
takaia dududu ne bokana kisoaki. Tago-la. Nge bakara ka bokai kupile, ‘Masa
mrubetaki-kaming be adoado kamasoaki?’ ”
34 Kodeka Iesus bokai iradi, “Moimoi ka ura-kaming! Tamoata moarunga muzigoala
diemaki nge muzigoala iuauridi, be ambe muzigoala dududu kana bokana ka disoaki.
35 Bokai mtonanga be kamakaua: Tamoata dududu kata ka ilako be tamoata teke roa
be natu zaiza disukoaki-budu nge tago kaba-tina kanana-lo ka isukoaki. Nge idaudau-
ba. Ata tamoata pera-marau natu moaneka nge kaba-marau. Bokaibe masa makarana-
la ngasukoaki.

---

* **8:24:** Ara ngae nge Nanaranga arana-tina Israel iandi. Pile nedia-lo nge “YAWE.”

36 Bokainatuka-la, muzigoala ka diuauriko be Nanaranga Natu irubetakiko nge ambe
moimoibe rubetakam-tina uia ipura. Tago ambe muzigoala uaura nena-lo ka kusoaki.
37 Ngau ukaua kam Abaram tubu. Ata ilo-minglo nge pilengagu kabadi tago! Bokai
ka kamaumoatea kana!
38 Ngau kana urarangaki nge Tama-gu ne matanao be itikina ka urarangaki. Be
bokainatuka-la, kam tama-ming kana dirangaki-kaming ka kaememaki."
39 Makara nge bokai dipile, "Abaram nge keka tubuma!"
Be Iesus bokai ipile, "Kam moimoi Abaram tubu nge ambe malipi ngai iemaki nge
kamaememaki. Ata nge tago!
40 Ngau giriki tago teke uemaki. Kana moarunga moimoi be kalingodi Nanaranga
irangakina ka urangaki-kaming. Ata kam ambe kamaumoatea kana. Bokai kamakaua:
Abaram kana bokainaina ngau uememaki bokana nge tago teke iemaki.
41 Kam kana kaememaki nge tama-ming iemaki ka kaememaki."
Makara nge ditaguraki be bokai dirai, "Keka tago numnum ka kidula! Tago.
Nanaranga-la ka Tama-ma, be keka nge natuna-tina."
42 Kodeka Iesus bokai iradi, "Nanaranga moimoi be tama-ming nge ambe kamarere-
taka. Bakara, ngau Nanaranga-lo ka upura be ambe makare usoaki. Ngau tago negu
rerengagu-lo ka upura. Tago. Nanaranga ka inepia be makare upura.
43 Bakara ka pile ngau upilepile nge labudi tago kakauataki? Labu neming ono
pilengagu labudi tago kakauataki nge bokai: Pilengagu tagona-tina kalongo!
44 Kam nge tama-ming Satang natu! Bokai ka tama-ming rerenga kamatagadi kana,
be rerenga ngaedi nge kamaemaki be dakalingo kana. Matamatana-la be imai nge
ngai tamoata kangkang kata. Be mata kalingodi nge tago sesu itagadi, bakara, mata
kalingodi nge tago teke ngaia-lo ieno. Be bong boli-pile ipilepile nge pile-tina ne ka
ipilepile. Maka ma ngai bolinga ratadi be ngai ka boli moarunga tamadi.
45 Ngau pile kalingodi ka upilepile. Nge bokai ka lama tago kaunana.
46 Kam kapile ngau muzigoala uemaki! Moimoi be muzigoala teke uemaki nge
tekem mangata gonangai be tate! Pile kalingodi ka upilepile nge bakara ka tago lama
kaunana?
47 Tamoata naita Nanaranga-lo ka ipura nge Nanaranga pilenga ilongolongo. Labu
ono pilengagu tago kalongolongo nge bokai: Kam tago Nanaranga-lo ka kapura."

Iesus Be Abaram

48 Kodeka Iuda ditaguraki be Iesus bokai dirai, "Moimoi ka bokai kirangakiko: Kaiko
Samaria kata be mariaba goalaka kata ibagabagaiko!"
49 Be Iesus ikatu be bokai ipile, "Mariaba goalaka tago teke ibagabagaia. Ngau Tama-
gu umuamuakia-tina, ata kam ngau kabalabalakau-tina!
50 Ngau tago negu aragu atabala mnangai kana ka bokai umuzimuzi. Tago-la! Tama-
gu ka ara atabala mnangai kana irere. Be ngai ka tamoata be aine kateka-o giriki nedi
ngaliliti be ngadoraki kana.
51 Moimoi ka ura-kaming. Tamoata naita pilengagu itagatagadi nge tagona-tina
iboadu mate bubuna ngate!"
52 Makara nge Iuda ditaguraki be bokai dirai, "Kodeka kikaua kaiko moimoi be
mariaba goalaka ibagabagaiko! Maka ma Abaram be 'propet' dimate, ata kaiko kupile
tamoata pilengam itagatagadi nge tagona-tina mate bubuna ngate.
53 Kaiko nem-la kurangakiko kaiko tubuma Abaram kuasai ki? Ngai imate, be
bokainatuka-la, 'propet' moarunga nge dimate-doi! Kaiko naita kata ka bokai kupile?"
54 Be Iesus ikatu be bokai iradi, "Ngau negu-la be aragu atabala mnangai kana nge
negu aragu nge kana-ba. Ata nge tago bokai. Tamagu-ma kam kapile Nanaranga
neming ka aragu atabala nganangai kana.

55 Kam tago kakauataki. Ngau ukauataki. Tago ukauataki kana upile nge ngau boliboli-tina, kam-la bokana! Ata ngau ukauataki be pilenga ulongolongo be utagata-gadi.
56 Tubu-ming Abaram irere-tina ngau purangagu ngaita kan. Be ambe ita be suri diuiani."
57 Iesus bokai ipile nge Iuda bokai dipile, "Kaiko isi barasi nem tago kulemoadi-lima diuasadi! Nge bakara be Abaram kute?"
58 Be Iesus ikatu be bokai iradi, "Moimoi ka ura-kaming! Abaram isi tago ipura be 'Ngau-ma' nge usoaki!"
59 Bokaibe Iuda ditaguraki be patu ane dauni kana, ata Iesus maradi ikoma-lako be aboabolana-ba be Nanaranga pera ne ipereki be eluku ilako.

9

Iesus Tamoata Mata Leuadi Be Nekiaka Ipura Iadoraki

1 Iesus bokai ialalale nge tamoata teke mata leuadi ite. Tamoata ngae nge mata leuadi be tina inekiaki.
2 Kodeka tagataga ne ditaguraki be bokai ditegi, " 'Tisa,' naita muzigoala ne lilidi-o ka tamoata ngae mata leuadi be tina inekiaki? Ne muzigoala ne lilidi-o, ki tina be tama muzigoala nedi lilidi-o?"
3 Be Iesus ikatu be bokai ipile, "Nge tago ne muzigoala ne lilidi-o ki tina be tama muzigoala nedi lilidi-o. Tago. Nge ono Nanaranga kaiboang ne mangata tamoata ngaenao damalipi be teadi dapura kana ka mata leuadi be tina inekiaki.
4 Amari isi ieno nge nepinepi negu malipi ne taememaki. Oabubu ambe imaimai, be bong ngaranao masa tago teke iboadu ngamalipi.
5 Bong ngau kateka ngaenao usoaki nge ngau kateka ngae malama ne."
6 Bokai ipile, kodeka kateka-o imoangoria be kateka-poasa iemaki, be kateka-poasa ngae idoki be tamoata mata leuadi mata-nao inanga.
7 Be bokai irai, "Goalale be dang boakuboaku ara Siloam-lo lilim goasaki!" Kita ara Siloam tabuiri nge bokai tapile, "Nepi." Bokaibe tamoata mata leuadi ialale be lili iasaki. Lili iasaki nge mata diuiani be kaba itaita be imule.
8 Tamoata ngae anua-budu-ruanga be tamoata takadi norane be 'mone' be kana takadi tamoata takadia-lo isinaunau be dite nge bokai dipile, "Tamoata ngae ki taila ka norane be 'mone' be kana takadi tamoata takadia-lo isinaunau?"
9 Alu bokai dipile, "Ngaia-ma!" Ata alu bokai dipile, "Tago. Tea ka ngai bokana!"
Bokaibe tamoata ngae bokai ipile, "Ngau-ma!"
10 Kodeka ditaguraki be bokai ditegi, "Baituka be matam diuia be kaba kuitaita?"
11 Be ngai ikatu be bokai ipile, "Tamoata ara Iesus kateka-poasa iemaki be matagu-o inanga be bokai iraia, 'Goalale be Siloam dang-lo lilim goasaki.' Be ngau ualale be liligu uasaki nge oaikiki-tina kaba uitaita."
12 Kodeka tamoata ngaedi bokai ditegi, "Tamoata ngae inanga isoaki?"
Be ngai ikatu be bokai ipile, "Tago ukaua."

Parasi Mata-leua Adoraka Ipura Labu Dilelei

13 Kodeka ditaguraki be tamoata mata leuadi adoraka ipura nge didoki be Parasi-lo dilakuaki.
14 Bong ngara ono Iesus kateka-poasa iemaki be tamoata ngae mata iuasari nge bong ono manauanga 'Sabat.'
15 Bokaibe Parasi kaba tamoata adoraka ipura nge ditegi bakara be mata diuia be kaba itaita. Be tamoata ngae bokai iradi, "Kateka-poasa alu matagu-o inanga be uasaki nge matagu diuia be kaba uitaita."

16 Makara nge Parasi alu bokai dipile, “Tamoata ngae bong ono manauanga ‘Sabat’
mata ne tago itagatagadi. Bokaibe tamoata bokainaina nge tago Nanaranga-lo ka
ipura!”
Ata takadi bokai dipile, “Tamoata muzigoala ememaki masa bakara be malipi
kaiboangdi bokainaina ngaememaki?” Bokaibe Parasi nge Iesus-ba rangakanao nedia-
la dienegei be uko rua dipura.
17 Kodeka Parasi ditaguraki be tamoata ngae kaba bokai ditegi, “Tamoata ngae
bakara kurangaki? Kaiko ka matam iusari!”
Be tamoata ngae ikatu be bokai iradi, “Ngai ‘propet’ kata.”
18 Ata Iuda tagona-tina tamoata ngae lama diunani ngai mata leuadi be ambe mata
diuia be kaba itaita. Bokaibe tamoata mata adorakadi dipura nge tina be tama dikiladi
19 be bokai ditegi-diaru, “Nge natu-mingru ki? Ngai ka karangakiaru mata leuadi be
nekiaka ipura ki? Nge bakara be ambe kaba itaita?”
20 Be diaru dikaturu be bokai dipileru, “Keru kikauaru nge natu-mairu, be kikauaru
mata leuadi be nekiaka ipura.
21 Ata bakara be ambe kaba itaita, ki naita ka iadoraki nge keru tago kikauaru.
Kamategi. Ngai ambe tamoata biabia kata. Iboadu nena-la be ngapile.”
22 Tamoata adoraka ipura tina be tama nge Iuda dimatakuridi ka bokai dipile.
Maka ma Iuda bokai dipile tamoata naita ipile Iesus ka Kristus * masa pera nedi ono
serereinga-lo taona ngapura be tago iboadu makara ngasilisili.
23 Labu ngaenao ka tina be tama bokai dipile, “Ngai ambe tamoata biabia. Ka-
mategi!”
24 Makara nge tamoata mata leuadi be nekiaka ipura nge kaba bong ruaia dikilai be
bokai dirai, “Nanaranga ara atabala-tina gonangai, be ne mata-nao be pile tago tototo
ane be moimoi be gopile tago iboadu goboli. Keka kikaua tamoata ngae nge muzigoala
ememaki kata!”
25 Ata tamoata ngae bokai ipile, “Ngau tago ukaua tamoata ngae muzigoala ememaki
ki tago. Kana teke nge ukaua. Ngau mata-gu leuadi, ata ambe kaba uitaita!”
26 Kodeka kaba bokai ditegi, “Bakara ibasakiko? Bakara be matam iuasari?”
27 Be tamoata ngae ikatu be bokai iradi, “Ambe urakaming-doi, ata kam longo
kasege! Bakara ka kaba kamalongo kana? Tagataga ne kamapura kana ka kategitegi
ki?”
28 Makara nge ditaguraki be diebuloni be bokai dirai, “Kaiko ka tamoata ngae
tagataga ne! Keka Moses tagataga ne.
29 Keka kikaua Nanaranga nge Moses-la ka diepilei-buduru. Ata tamoata ngara nge
tago kikauataki. Tago be tago-soasoa. Inanga ka ipura nge tagona-tina kikaua!”
30 Be tamoata ngae bokai iradi, “A? Nge baituka ka kana ngae labu tago kakauataki?
Kaba kamaita! Tagona-ra kakaua inanga ka ipura, ata ngai ka matagu iuasari!
31 Kita takaua tamoata muzigoala ememaki nge Nanaranga tago ilolongoridi.
Nanaranga nge tamoata rangguma dimuamuaki be rerengana-lo kana diememaki ka
ilolongoridi.
32 Matamatana-tina kateka emaka ipura-lo be imai nge tamoata tago teke mata
leuadi be nekiaka ipura nge adoraka ipura be ruku kilongo. Tago-la!
33 Tamoata ngae tago Nanaranga-lo ka ipura nge tagona-tina iboadu kana teke
ngaemaki. Tago-la!”
34 Makara nge Iuda ditaguraki be bokai dirai, “Kaiko muzigoala-lo be tinam
inekiakiko be iaka-labatiko! Nge kaiko bokainaina kata ka gosulekama kana ki?”
Kodeka ditaguraki be pera ono serereinga-lo ka ditaoni be ipusika.

Mata-leua Nanaranga Mata-nao

* **9:22:** Mesaia

35 Iesus bokai ilongo tamoata mata iadoraki nge ambe ditaoni be pera nedi ono serereinga ipereki. Be bong ite nge bokai irai, “Tamoata Natu lama kunani ki tago?”
36 Be tamoata ngae ikatu be ipile, “Biabiadi, goraia naita kata be lama munani!”
37 Kodeka Iesus bokai ipile, “Ambe kutea-doi! Nge ngai ka kaituka-tina kapilepile-buduru.”
38 Be tamoata ngae bokai ipile, “Tanepoa! Lama uni!” Kodeka tamoata ngae itaguraki be Iesus aro tuku-nao irokazokuria be Iesus irakeaki.
39 Makara nge Iesus bokai ipile, “Nge ono tamoata moarunga giriki nedi lilitadi dapura kana ka kateka ngaenao upura. Bokai masa tamoata dikaua matadi leuadi nge kaba daita. Be tamoata ilodi dipile matadi uia nge kaba daita di moangi be matadi leuadi!”
40 Parasi alu makara saringa disoaki dilongo nge bokai ditegi, “Nge baituka? Ilom ipile keka matama leuadi ki?”
41 Be Iesus ikatu be bokai iradi, “Mata-ming daleua bokana nge ambe giriki neming tago. Ata nge bokai kapile, ‘Keka mata-ma uia.’ Bokaibe giriki omingo dieno.”

10

‘Sipisipi’ Aridi Ono Tonanga Ipura

1 “Moimoi ka ura-kaming! Tamoata nangata tago babaduadua-lo isili, zala-ba takaia itagai be ‘sipisipi’ ari nedia-lo isili nge anako be sumoara kata.
2 Tamoata babaduadua-lo isili nge ‘sipisipi’ akolakola.
3 Bokaibe tamoata babaduadua inarinaringi masa ngataguraki be tamoata ‘sipisipi’ akolakola babaduadua ngauasarani, be ‘sipisipi’ ne masa malonga dalongo. Kodeka ‘sipisipi’ ne masa aradia-lo be ngakiladi be ngaromuandi be ngapasikidi.
4 Ngapasikidia-doi nge arodi ngamua be datagai, bakara, malonga dikauataki.
5 Ata tamoata akerenga nge tagona-tina iboadu datagai, bakara, tamoata akerenga nge malonga tago dikilalangi. Bokaibe ‘sipisipi’ nge dairatu-la be kana.”
6 Iesus pile ono tonanga ngae ane be iradi, ata di labu tago dikauataki.

Iesus ‘Sipisipi’ Akolakola Iauia

7 Bokai ka Iesus kaba bokai ipile, “Moimoi ka ura-kaming. Ngau ka ‘sipisipi’ babaduadua nedi.
8 Tamoata takadi moarunga arogu dilako be ‘sipisipi’ dinanaringdi nge anako be sumoara kaoa. Nge bokai ka ‘sipisipi’ tago dilongoridi.
9 Ngau ka babaduadua. Tamoata naita ngau-lo imai be isili masa uketa ngapura. Be masa ngasilisili be ngapusikasika be kaba ono ramomonga uia ngaita.
10 Anako nge ‘sipisipi’ nganakuaki be ngaumoatedi be ngagamangdi kana ka isili. Ata ngau upura be ono moauriuri-la soaki ipurapura nge didoki. Be moauriuri-la soaki ngae nge masa kania ere-moarunga zaiza be dadoki.
11 “Ngau nge ‘sipisipi’ akolakola iauia. ‘Sipisipi’ akolakola iauia iboadu ‘sipisipi’ ne kanabe ngamate.
12 Tamoata zazanga ngadoki kana ka ‘sipisipi’ iakokolangdi nge tago ‘sipisipi’ akolakola-tina kata, be ngai nge tago ‘sipisipi’ marau. Bong keu kabukabu teke ngapura masa ‘sipisipi’ ngaperekidi be ngairatu. Be keu kabukabu masa ‘sipisipi’ ngagamangdi be ngaramoakidia-ramo.
13 Tamoata zazaia kana ka ‘sipisipi’ iakolakola nge ngairatu kana, bakara, ngai nge zazaia ngapura kana. Bokaibe tagona-tina iboadu ‘sipisipi’ ngailo-bukutakidi.
14 “Ngau nge ‘sipisipi’ akolakola iauia. ‘Sipisipi’ negu ukauatakidi be ‘sipisipi’ negu dikauataka,
15 Tamagu-la ngau ikauataka be ngau Tama-gu ukauataki bokana. Be masa ‘sipisipi’ negu kana be mate.

16 ‘Sipisipi’ negu takadi tago ari ngaedia-lo disukoaki nge kaba takadia-lo disoaki.
Bokaibe mpi be mbagadi kana. Di masa malonga-gu dalongo be. Bokai masa ‘sipisipi’
ulunga tekena-la, be ‘sipisipi’ akolakola tekena-la.
17 “Tama-gu ireretakau-tina, bakara ngau rerengagu-lo be moarunga kanabe mate
kana. Be rerengagu-lo be iboadu negu-la muleaka be moauriuri msoaki.
18 Tago teke iboadu ngaumoatea. Tago-la. Negu rerengagu-lo ka mate kana. Ngau
uboadu-tina rerengagu-lo be mate ki negu iauaia msoaki. Malipi ngaedi nge Tamagu-lo
ka udoki.”
19 Iesus bokai ipile nge Iuda kaba pilenga ngaedi kanabe nedia-la dienegei-ramo.
Labu ono dienegei-ramo nge bokai:
20 Kokoko-tina bokai dipile, “Mariaba goalaka ka ibagabagai! Be ambe ingao! Bakara
ka kalongolongri?”
21 Ata alu bokai dipile, “Tamoata mariaba goalaka ibagabagai tago iboadu bokai
ngapilepile! Mariaba goalaka masa bakara be mata-leua matadi ngadoraki?”

Iuda Lama Tago Diuni

22 Iuda bong nedi biabia teke ara Anuka Ierusalem anua-lo ipura. Bong biabia
ngaenao barasi moarunga ilodia-lo nge Iuda mata nedi teke ditagatagai be Nanaranga
pera ne diasasaki be ono ditamatamali. Nge madidi bong-lo be kana ngae diememaki.
23 Iesus nge Nanaranga pera nena-lo ialalale. Ege ono ialalale kana nge “Solomon
Sumasuma” ne kana ditugani.
24 Kodeka Iuda dipura be Iesus diboalingi be bokai dipile, “Masa uanana salagatikadi
bakaraituka kaiko-ba gailo-bukubukutakiko be garapurapu? Kaiko moimoi be Kristus
* nge adoado ma mangata gora-kama!”
25 Be Iesus ikatu be bokai iradi, “Ngau ambe urakaming-doi, ata kam lama tago
kaunana. Tama-gu ara-nao be malipi kaiboangdi uememaki nge mangata diran-
garangaka!
26 Ata lama tago kaunana. Maka ma kam tago ngau ‘sipisipi’ negu!
27 ‘Sipisipi’ negu ukauatakidi, be malonga-gu dilongolongo, be ditagatagaia.
28 Be moauriuri-la nem-kusoaki soaki ipurapura nge miandi kana. Tagona-tina
iboadu daleua. Masa lumagu-lanao dasukoaki be tago teke iboadu lumagu-lo be
ngadoki-repekidialea.
29 Tama-gu ka idokidi be iana. Ngai ka biabiatuka be kana moarunga iuasadi.
Bokaibe ‘sipisipi’ ngau iana nge tago teke iboadu ngadoki-repekidiale.
30 Maka ma keru Tama-gu keru nge teke-mairu.”
31 Makara nge Iuda kaba patu didoki be Iesus dauni kana,
32 ata Iesus bokai iradi, “Ngau kana kokoko-tina Tama-gu iana be mata-mingo
uemaki be kaita. Nge nangata lili-nao ka patu oti kamauna kana?”
33 Be di dikatu be bokai dipile, “Tago malipi kaiboangdi kuememaki teke lili-nao ka
gaumoateiko kana! Tago. Nanaranga ono kumanai ka patu oti gaumoateiko kana.
Kaiko tamoata-ramo, ata nem-la kupile kaiko nge Nanaranga.”
34 Kodeka Iesus bokai iradi, “Moses Mata nena-lo nge Nanaranga bokai ipile, ‘Ngau
upile kam nanaranga.’ *
35 Kita takaua rakana Nanaranga ‘Buku’ ne irangaki nge moimoi be kalingo. Tago
iboli. Be tamoata be aine maka pile ne iandi nge nanaranga kana irangakidi.
36 Ngau nge Tama-gu ka inangaia be inepia be makare kateka-o upura. Bokaibe ngau
bokai upile, ‘Ngau Nanaranga Natu’ ngena bakara ka kapile Nanaranga ono umanai?
37 Malipi uememaki tago Tama-gu ne kana kapile nge moaki lama kaunana.

---

* **10:24:** Mesaia * **10:34:** Sam 82:6

38 Ata moimoi be Tama-gu malipi ne ka uememaki be kam lama tago kauni nge kilalaba kaiboangdi uememaki nge ka lama kamaungdi. Bokai masa kamakauatakau-uia Tama-gu ngau-lo isoaki be ngau Tamagu-lo usoaki!”
39 Makara nge dauauri kana, ata lumadia-lo ka ipusika.
40 Kodeka Iesus ialale be Zodan zagura itotoki be kaba odio Zon norane be ruku ono tamalinga ane be tamoata be aine irukurukudia-lo makara isoaki.
41 Tamoata be aine kokoko-tina dipura be bokai dipile, “Zon moimoi kilala kaiboangdi tago teke iemaki, ata pile moarunga ono tamoata ngae irangaki nge moimoi.”
42 Bokaibe tamoata be aine kokoko-tina makara kaba ngaradia-lo nge lama diuni.

11

Lasarus Imate

1 Betani tamoata teke ara Lasarus nge imore. Betani nge Maria taritoka Marta diaru anua nediaru.
2 Maria ngae ka bureng boau otioti idoki be Tanepoa ae babadi-o isuburakaria be donga ane iutu. Be nge ngai marau Lasarus ka imore be ieno.
3 Bokaibe Maria be Marta ditagurakiru be Iesus pile bokai dinanganiaru, “Tanepoa, ruangam uarika kurereretaki imore.”
4 Iesus ilongo nge bokai ipile, “More ngae nge tago ono Lasarus ngamate kana ka ipurani. Tago. Nge ono Nanaranga kaiboang be malama ne mangata teadi dapura kana ka Lasarus imore. Be bokai masa kana ngaena-lo be Tamoata Natu ara atabalatina nangaia ngapura.”
5 Moimoi Iesus Maria taritoka Marta diaru be Lasarus irerereretakidiato.
6 Ata bong Iesus bokai ilongo Lasarus imore nge kababe amaridi rua makara kaba odio isoaki-lo isoaki.
7 Kodeka Iesus tagataga ne bokai iradi, “Zudea kaba-lo talako!”
8 Ata tagataga ne bokai dipile, “ ‘Tisa,’ norane ka Iuda patu oti daumoateiko kana! Nge ambe ene golako kana ki?”
9 Be Iesus ikatu be bokai iradi, “Ariata tekena-lo nge amari siriki ne kulemoa-be-rua dieno. Tamoata ariata ialalale nge kateka ngae malama nena-lo kaba itaita be ialalale. Bokaibe tago iboadu ngatamong.
10 Ata tamoata oabubu-lo ialalale nge malama ne tago. Bokaibe masa ngatamong-la be kana!”
11 Iesus pile ngaedi ipile-doi, kodeka kaba bokai ipile, “Ruangada Lasarus ambe ienosoa. Ata masa mialale be mianguni!”
12 Be tagataga ne bokai dipile, “Tanepoa! Ngaeno-ma ka masa ngauia!”
13 Ata Lasarus ambe moimoi be imate ka Iesus bokai irangaki. Iesus bokai ipile nge tagataga ne ilodi dipile Lasarus ne ieneno bokana ka ieno.
14 Makara nge Iesus itaguraki be mangata bokai iradi, “Lasarus moimoi ambe imate.
15 Nge iuia tago saringa usoaki be imate. Aria, talale be kana kalingo kamate, be lama kamauni!”
16 Makara nge Tomas, ara takaia Didimas nge itaguraki be tagataga takadi bokai iradi, “Talale-budu be Iesus zaiza be tamate-budu.”

Iesus Ka Marang Be Moauriuri Soaki Labu

17 Iesus Betani-lo ilakopura nge kaba bokai ita Lasarus ambe kumraka ipura be amaridi oati dilako.
18 Betani anua nge Ierusalem saringa ka ieno, kaleti pile-lo nge masauakadi ‘kilomita’ toli bokana.
19 Bokaibe Iuda tamoata be aine kokoko-tina Ierusalem-lo nge dipura. Maria be Marta marau-diaru imate ka lili dandiaru kana be dipura.

20 Marta bokai ilongo Iesus ambe ipurapura nge ialale be ngazala-doki kana. Ata
Maria nge pera-lanalo isoaki.
21 Marta ilako be Iesus ipurakani nge bokai irai, “Tanepoa, makare gosoaki bokana
nge marau-gu ambe tago ngamate.
22 Ata ngau ukaua rakana kaituka-tina kureretaki be Nanaranga kusinaui nge
ngangko-la be kana.”
23 Be Iesus bokai ipile, “Maraum masa ngamarang be moauriuri ngasoaki.”
24 Be Marta itaguraki be Iesus bokai irai, “Ngau ukaua masa bong alalaurituka-o ka
kaba ngamarang be moauriuri-la ngasoaki kana.”
25 Makara nge Iesus bokai ipile, “Ngau ka mate-lo be marang, be moauriuri-la soaki
labudi. Tamoata naita lama iunana masa moauriuri ngasoaki. Kana-ra imate-ma, ata
masa moauriuri ngasoaki.
26 Be tamoata moauriuri isoaki be lama iunana nge tagona-tina iboadu ngamate. Pile
ngaedi lama kungdi ki tago?”
27 Be Marta ikatu be bokai ipile, “E, Tanepoa! Ngau lama uni kaiko ka Kristus,
Nanaranga Natu toira rangakam ipura masa kateka ngaena-lo gobala.”
28 Marta bokai ipile, kodeka ialale pera-lo be taritoka Maria laua-o ilakuaki be bokai
irai, “ ‘Tisa’ ambe maka. Itegitegiakiko.”
29 Maria bokai ilongo nge oaikiki-tina itui be ilako Iesus ngate kana.
30 Ata Iesus isi tago anua-lo ipusikalako. Isi kaba odio Marta ipurakania-lo isoaki.
31 Iuda maka Maria zaiza pera-lo disoaki be lili dianiani kaba bokai dita Maria itui be
imaraka be ipusika nge ditui be ditagai. Ilodi dipile poda-lo ngatang kana ka ilakolako.
32 Maria ilako Iesus isoaki kanana-lo be Iesus ite nge ilako be ae-nalo itapuloria be
bokai irai, “Tanepoa, makare gosoaki bokana nge ambe maraugu tago ngamate!”
33 Iesus kaba bokai ita Maria be Iuda ditagai be dipura ditangtang nge ilo inodo-tina
be ilo tangtang isili.
34 Kodeka Iesus bokai itegidi, “Inanga kakumraki?”
Be di dikatu be dipile, “Tanepoa, gomai be kaba goita.”
35 Makara nge Iesus itang.
36 Iuda kaba bokai dita nge bokai dipile, “Kamate, ngai moimoi Lasarus irerereretakia-
tina!”
37 Ata alu bokai dipile, “Tamoata ngae tamoata mata-leuadi iadoraki. Bakara be
Lasarus tago idumai be ambe imate?”

Iesus Lasarus Imarangaki

38 Makara nge Iesus kaba ilo tangtang isili. Kodeka itui be Lasarus poda-nalo ilako.
Poda ngae nge patu boazinga-lo ka diemaki. Be aoa nge patu kanabiabia teke oti
dionoti.
39 Kodeka Iesus bokai ipile, “Patu ono poda onota ipura kamarokaki!”
Ata tamoata mate marau Marta nge bokai ipile, “Tanepoa! Ambe amaridi oati gimoa-
lo ieno! Masa ambe imoapuru!”
40 Ata Iesus bokai irai, “Uraiko ki tago lama kuni masa Nanaranga kaiboang be
malama ne goita?”
41 Makara be patu ono poda onota ipura nge digegeaki be poda aoa itakaka. Kodeka
Iesus atabala-lo itadarake be bokai ipile, “Mamo! Uperuiko-tina ambe kulongora!
42 Ngau ukaua izamaizama kulongolongora, ata nge ono tamoata be aine makare
disoaki kana ka bokai upile. Bokai masa lama dauni kaiko ka kunepia be makare
kateka-o upura.”
43 Iesus bokai ipile, kodeka ipi-tina be bokai ikilau, “Lasarus! Gopusika!”
44 Makara nge tamoata mate nge ipusika. Ae be luma nge kusi manipidi ono matedi
kumrakadi dipurapura ane dipipisi. Be lili nge kusi takaia oti disukum.

Kodeka Iesus bokai ipile, “Kusi ono kumraka kamarubeni be ngapusika.”

Iesus Rabataka Ipura
(Mat 26:1-5; Mar 14:1-2; Luk 22:1-2)

45 Iuda kokoko-tina Maria lili dani kana be dipura Iesus kana ngae iemaki dite nge lama diuni.
46 Ata alu dialale be Iesus kana iemaki nge Parasi dirangakadi.
47 Makara nge tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi be Parasi ditaguraki be tamoata bibia takadi Iuda ‘Kansolo’ nedi-o disoaki nge dikeliakidi be bokai diradi, “Masa rakana taemaki? Tamoata ngae kilala kaiboangdi kokoko-tina iememaki!
48 Talikitaki be bokai ngamuzimuzi-la masa moarunga-tina ngai lama daunani. Be ungguma Rom masa dataguraki be Nanaranga pera ne dagamani, be kita ungguma Iuda nge dara-leua-kita.”
49 Ata teke maradi ara Kaiapas ituirake be ngapile kana. Barasi ngaranao nge ngai ka tamoata Nanaranga ditabatabai biabiatuka nedi. Kaiapas bokai ipile, “Kana tagona-tina teke kakauataki!
50 Ilo-ming kalelenaki ki tago? Tamoata tekena-la kita Iuda moarunga lilida-o be imate nge iuia. Ata Iuda moarunga ara-leuaiada dipura nge tago iuia.”
51 Pile ngaedi nge tago ne ilona-lo ka dipusika. Maka ma barasi ngaranao nge ngai ka tamoata Nanaranga ditabatabai biabiatuka nedi. Bokai ka nge ambe Iesus matenga ono ungguma Iuda ngadumadi kana ka irangaki-ba mua. Alauri ka pilenga dikalingo.
52 Nge tago ungguma-la Iuda ka ngadumadi kana ka ngamate kana. Tago. Iesus ngamate be ono Nanaranga natu ege-ege disoaki nge ngatekenanadi be ungguma teke bokana dasoaki kana ka ngamate kana.
53 Bokaibe bong ngaranao be ilako nge Iuda tamoata nedi bibia nge diraba be Iesus daumoatei kana.
54 Nge bokai ka Iesus tago sesu Iuda lilidi-be-matadio ialalale. Kaba ngaradi ipereki be ilako kaba tekedi lulu kaba zagedi-o dieno-lo ilako, be makara anua ara Epraim-lo tagataga ne zaiza disukoaki.
55 Iuda moanako nedi biabia ara ‘Pasoba’ nge ambe isaringa. Bokaibe Iuda moarunga anua sisiki-lonalona nge Ierusalem dilako be mata nedia-lo daruku be ono datamalidi kana, be alauri masa ‘Pasoba’ darakeaki.
56 Makara nge Iesus dilelelei. Be Nanaranga pera nena-lo dikabuni be disoaki nge nedia-la bokai dietegi, “Bakara ilo-ming dipile? Moanako biabia ngaena-lo ngapura ki tago?”
57 Tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi be Parasi nge ambe pile bokai diemaki tamoata naita Iesus soakinga ikauataki nge ngaradi be masa dauauri.

12

Iesus Betani Anua-lo Burenga Ipura
(Mat 26:6-13; Mar 14:3-9)

1 Amaridi lima-teke isi dieno be ‘Pasoba’ moanako bong ne dapura kana nge Iesus itui be Betani anua-lo ilako. Betani nge Lasarus anua ne. Be nge Lasarus ngae ka imate be Iesus kaba imarangaki.
2 Makara nge rairai moanako teke Iesus aranao be diemaki. Lasarus marau Marta nge kangkang ipasipasi be ianiandi. Be Lasarus nge Iesus diaru bagi ono moanakonga-lo disoakiru be tamoata takadi zaiza dimoanakonako.
3 Kodeka Maria itaguraki be bureng boau rongorongo zazaia atabalabala-tina kai ara ‘nad’ oti emaka ipura bulo tekena-lo ieno nge idoki be Iesus ae babadi-o isuburakaria be donga ane iutu. Bureng ngae boau nge pera ilo ilolomi.

4 Ata tagataga ne teke alauri Iesus erekei luma-dio inangai ara Iudas Iskariot nge
bokai ipile,
5 “Bakara ka bureng ngae tago ono ‘mone’ biabia * tadoki be tamoata kana nedi
tagotago tandi?”
6 Nge tago tamoata kana nedi tagotago ilo ibukutakidi ka bokai ipile. Tago. Ngai
nge anako kata, be raba ono ‘mone’ dokinga nge ngai ka idokidoki. Bokaibe nge ono
‘mone’ ngaedi alu ne rerengana-lo ngadoki kana ka bokai ipile.
7 Ata Iesus bokai ipile, “Kamalikitaki be kana rerengana-lo iememaki nge ngaemaki.
Bureng ngae nge idokimatei be bong ono kumrakagu ngapura kana nge irapurapungi.
8 Tamoata kana nedi tagotago masa sakeming-lanao dasukoaki, ata ngau masa tago
sakeming-lanao msukoaki.”

Lasarus Rabataka Ipura

9 Iuda kokoko-tina dilongo Iesus Betani anua-lo isoaki nge makara dipura. Tago
Iesus-la makara isoaki ka dipura. Tago. Lasarus be date kana ka dipura! Maka ma
ngai ka imate be Iesus imarangaki.
10 Bokaibe tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi nge diraba be Lasarus
daumoatei kana.
11 Lasarus lili-nao ka Iuda kokoko-tina ditaguraki be tamoata Nanaranga ditabatabai
dimuamuadi nge diperekidi be Iesus lama diunani.

Iesus Anuatanepoa Bokana Be Ierusalem-lo Isili
(Mat 21:1-11; Mar 11:1-11; Luk 19:28-40)

12 Izama nge tamoata be aine dum kanabiabia teke ‘Pasoba’ moanako-lo dipura nge
bokai dilongo Iesus ambe Ierusalem-lo ipurapura.
13 Makara nge poatore saparadi dikoto be dibazidi be dialale be Iesus dazala-doki
kana. Zala-lo dialalale nge bokai dimeremere be dipilepile,
“Nanaranga tarakeaki! Tamoata naita Tanepoa ara-nao be ipura masa Nanaranga
marou ne ngadoki. Nanaranga iboadu Israel Anuatanepoa nedi ngamaroui!”
(Sam 118:25-26)
14 Iesus nge ambe ‘dongki’ teke ite be ono isoaki, Nanaranga-la ‘Buku’ ne dipile
bokana. Nanaranga ‘Buku’ ne bokai dipile,
15 “O Zaion anua, taburim moaki ira. Kamate, anuatanepoa ne maka imaimai. ‘Dongki’
natu-o isoaki be ipura.” (Zek 9:9)
16 Bong ngaranao nge Iesus tagataga ne isi ilodi tago dizama uia. Ata alauri Iesus
mate-lo be marangaka ipura be ara atabala-tina nangaia ipura ngeka ilodi dikaua
Nanaranga ‘Buku’ ne nge Iesus bokai dirangaki. Be kana ngaedi Nanaranga ‘Buku’
ne dipile daemakini kana nge diemakini.
17 Bong Lasarus imate be gimoa-lo ieno nge tamoata be aine kokoko-tina Iesus zaiza
disoaki be Iesus Lasarus ikilai be mate-lo be imarang be dite. Bokaibe tamoata be aine
ngaedi dialale be Iesus kana ngae iemaki nge ege-ege tamoata be aine takadi diraradi.
18 Tamoata be aine kokoko-tina bokai dilongo Iesus kilala kaiboangi ngae iemaki nge
dialale be dazala-doki kana.
19 Makara nge Parasi nedia-la bokai dipile, “Kaba kamaita! Ambe tago taboadu
tabalaki! Kamate! Tamoata be aine moarunga kateka-o ambe ngai ditagatagai!”

Gris Alu Iesus Date Kana

20 Tamoata be aine kokoko-tina Ierusalem dilako be moanako biabia ‘Pasoba’ nge
darakeaki kana. Be ungguma aradi Gris nge alu maradi dilako be dialale-budu.

---

* **12:5:** Nge barasi teke malipi zazanga nedi bokana.

21 Gris tamoata ngaedi nge dilako be Betsaida tamoata ara Pilip bokai dirai,
“Biabiadi, keka Iesus gate kana kirere.” Pilip nge Betsaida anua, ege Galili kaba-lo
tamoata kata.
22 Kodeka Pilip ilako be Endru irai be dilakoru be Iesus diraiaru.
23 Be Iesus ikatu be bokai ira-diaru, “Bong ono Tamoata Natu ara bibia-tina ania
ngapura kana ambe dipura.
24 Moimoi ka ura-kaming! Kangkang patu tekena-la kata be tago kateka-o isapasiria
nge masa ngarana-la bokai ngaeneno. Tago kaba taka ngadula. Ata kateka-o isapasiria
be imate masa ngadula be kangkang kokoko-tina ngapuraki.
25 Ata tamoata naita moauriuri soakinga kateka ngaenao ireretaki masa ngaleua.
Tamoata naita moauriuri soakinga kateka ngaenao isegeaki masa nem-kusoaki nga-
sukoaki.
26 Tamoata naita ngamalipi-na kana nge ngatagaia. Be inanga usoaki kana masa
malipilipi kanagu bokana ngasoaki. Be tamoata naita malipi negu iememaki masa
Tama-gu ngataguraki be tamoata bokainaina muaka bibia ngani.

Iesus Matenga Irangaki-ba Mua

27 “Moatubu ilogu-lo dilaba be masa bakara mpile? Bokai mpile ki? ‘Mamo, kana
ngae ambe ngapurana kana nge godokalea!’ Moaki bokai upile. Moatubu ngaedi
mdoki kana ka kateka ngaenao upura.
28 Mamo, kaiboang nem malamakadi otioti ane be aram atabala-tina gonangai.”
Makara nge malonga teke lang-lo bokai ipile, “Ngau ambe kaiboang be malama negu
mangata unanga be dita, be kaba mangata mnangananga-la kana.”
29 Tamoata be aine makara disoaki malonga ngae dilongori nge bokai dipile,
“Lamalama ipakira!” Alu bokai dipile, “ ‘Enzel’ ka Iesus irai.”
30 Ata Iesus bokai iradi, “Kam kana ka malonga ngae ipura, tago ngau.
31 Bong ono Nanaranga tamoata be aine kateka-o giriki nedi ngaliliti be moatubu
ngandi kana ambe dipura. Kaituka masa kateka ngae anuatanepoa ne nge rokaka
ngapura.
32 Ata bong ngau dokatetekagu ngapura masa tamoata be aine moarunga ngau-lo
mrepekidiamai.”
33 Bokai ipile nge ono itikingdi alauri masa mate bakarairai ngamate.
34 Kodeka tamoata be aine bokai dipile, “Moses Mata nena-lo bokai dieno Kristus
masa bokaina-la ngasukoaki. Nge bakara be bokai kupile Tamoata Natu masa
dokiteteka ngapura? Be naita ka Tamoata Natu?”
35 Be Iesus ikatu be bokai iradi, “Uanana mukudia-tina isi dieno be masa malama
mara-ming ngaeno. Malama isi mara-ming ieno be kamalalale. Oabubu ngadoki-
kaming takana! Tamoata oabubu-balo ialalale masa tago ngakaua inanga ilakolako.
36 Malama isi ieno-kaming be lama kamaunani. Bokai masa malama ngae natu
kamapura!” Bokai ipile-doi kodeka iperekidi be ikomadi.

Iuda Lama Tago Diuni

37 Moimoi matadia-tinalo be Iesus kilala kaiboangdi iememaki, ata Iuda moarunga-
tina lama tago diuni.
38 Bokaibe ‘propet’ ara Aisaia nge pilenga dikalingo. Aisaia bokai ipile,
“Tanepoa! Pilenga-ma kipile nge naita lama iundi? Rangguma-lo ka Tanepoa kaiboang
ne itikingdi be dita?” (Ais 53:1)
39 Labu ngaenao ka lama tago diuni, bakara Aisaia pilenga takadi bokai dieno,
40 “Nanaranga ambe matadi iono be matadi dileua, be ilodi ambe iemeki be dikai-
boang. Bokaibe matadi ane tago iboadu kaba daita, be ilodi ambe tago iboadu
dazama. Be tago iboadu ilodi dabuiri be ngau-lo damai be miaka-uiakidi.” (Ais
6:10)

41 Aisaia nge toira be Iesus kaiboang ne malamakadi otioti nge ita. Nge bokai ka
bokai irangaki.
42 Moimoi Iuda tamoata bibia kokoko-tina lama diuni, ata Parasi dimatakuridi be
tago mangata dipilepile. Mangata dapile masa pera ono serereinga nedia-lo dataodi
be kaba tago dasilisili takana.
43 Maka ma Iuda tamoata bibia direrere rakeaka bibia nge kateka tamoata-lo
dadokidoki, tago Nanaranga-lo.
44 Kodeka Iesus ipi-tina be bokai ipile, “Tamoata naita ngau lama iunana nge tago
ngau-la ka lama iunana. Nge nepinepi negu ka lama iunani be.
45 Be ngau itea nge nepinepi negu ka ite be.
46 Ngau malama bokana ka kateka ngaenao upura. Bokaibe tamoata naita lama
iunana nge tago iboadu kababe oabubu-balo ngasukoaki.
47 “Tamoata naita pilengagu ilongo, ata tago itagatagadi nge tago iboadu giriki ne
mliliti. Tago-la. Maka ma ngau tago tamoata be aine kateka ngaena-o giriki nedi mliliti
kana ka upura. Tago. Muketidi be muleakidi kana ka upura.
48 Tamoata isegeaka be pilengagu tago idoki be itagatagadi nge giriki adoadoraki ne
isoaki-doi. Pile ngau upile-ma ka dataguraki be bong alalaurituka-o saranga aoa-nalo
darokakalako be moatubu ono danangalako kana.
49 Pile maka upilepile nge tago negu aoa-gulo ka dipurapura. Tago-tina. Nge Tama-
gu inepia be makare upura ka rakana mrangaki be baituka mpile kana nge ianana be
upilepile.
50 Be ngau ukaua pilenga moarunga nge iboadu tamoata moarunga daromuandi be
moauriuri-la nem-kusoaki soaki ipurapura-lo dalakuakidi. Bokai ka pile moarunga
upilepile nge Tamagu-la iana bokana ka upilepile.”

13

Iesus Tagataga Ne Aedi Iasaki

1 Ngazama nge ‘Pasoba’ moanako bong ne kana. Iesus ikaua bong ne ambe dipura
be kateka ngae ngapereki be Tamana-lo ngalako kana. Tamoata be aine ne kateka-o
disoaki nge irerereretakidia-la nibe ilako imate-ba. Be matenga ngaedi nge ono tamoata
be aine ne itikingdi ngai moimoi be irerereretakidia-tina.
2 Rairai nge Iesus tagataga ne zaiza disoakiria be dimoanakonako. Satang nge ambe
Saimon natu Iudas Iskariot ilona-lo isili be Iesus ngadoki be erekei luma-dio nganangai
kana.
3 Iesus nena-la ikaua ngai Nanaranga-lo ka ipura be ambe Nanaranga-lo ngamule-
lako kana. Be ngai ikaua Tama ambe kaiboang moarunga luma-nao isalangaki.
4 Bokaibe dimoanakonako nge Iesus ituirake be kusi-sili ne atabala inangananga nge
ipasi be kusi ono utua teke soa-nao iuauri.
5 Kodeka tabira ono rukunga-lo dang isuburakalako be tagataga ne aedi iasasaki be
kusi ono utua ane iututu.
6 Ae-di iasasaki be ilako Saimon Pita-lo nge Saimon Pita bokai ipile, “Tanepoa, ae-gu
goasaki kana ki?”
7 Be Iesus ikatu be bokai irai, “Kaituka-tina tago kukaua rakana ka uememaki, ata
alauri masa gokaua!”
8 Be Pita bokai ipile, “Tago iboadu! Tagona-tina iboadu kaiko ngau ae-gu goasaki!”
Kodeka Iesus itaguraki be Pita bokai irai, “Aem tago uasaki nge kaiko tago
ruangagu!”
9 Ata Saimon Pita bokai ipile, “Tanepoa, bokai nge moaki aegu-la kuasaki. Luma-gu
be pangana-gu goasaki be!”

10 Makara nge Iesus bokai ipile, “Tamoata ambe iruku nge aena-la ka asakadi dapura
kana. Kania moarunga ambe digoaza-doi ka isoaki. Bokaibe kam nge kagoaza-doi ka
kasoaki. Ata tago moarunga-doi. Tekena-la neming ka tago igoaza uia!”
11 Iesus ikaua naita ka erekei luma-dio nganangai kana. Bokai ka ipile tago
moarunga-doi be digoaza.
12 Iesus tagataga ne aedi iasaki-doi nge kusi ne ipasi be dieno nge kaba inanga be
ilako be kabana-lo isoakiria. Kodeka bokai itegidi, “Kana uemaka-kaming nge labu
kakauataki ki tago?
13 Kam ‘Tisa’ be ‘Tanepoa’ kana kakilakilaia. Nge iuia. Negu aragu oti ka kakilakilaia.
14 Ata ngau Tanepoa be ‘Tisa’ neming ambe ae-ming uasaki. Be kam bokainatuka-la
kamamuzimuzi be neming mara-ming tarito-kaming aedi kamasasaki.
15 Ngau ambe negu-la be muzi ngae utongaki be kate. Bokaibe kaituka-la ubasaki-
kaming bokana, bokai kamuzimuzi.
16 Malipilipi tago teke biabiadi kana iuasai. Tago-la! Be nge bokaina-la, tamoata
nepia ipura nge nepinepi ne tago iuasai.
17 Kana ngaedi ambe kakauataki, be alauri kaememaki masa marou bibia kamadoki-
doki.”

Iesus Ipile Masa Erekei Luma-dio Danangai (Mat 26:20-25; Mar 14:17-21; Luk 22:21-23)

18 “Tago kam moarunga ka urara-kaming. Tamoata ngau ambe unangadi be negu
bokana udokidi nge ukauatakidi. Ata nge ono pile ngaedi Nanaranga ‘Buku’ nena-lo
dieno nge dakalingo, ‘Tamoata maka kangkang kanagu kikania-budurua-ma ka kaba
imulenaki be ierekeia.’ *
19 “Kana ngaedi isi tagona-la dipura be urakamingba-mua. Bokaibe bong kana
ngaedi dapura masa kamakauataka ‘Ngau Nge Ngai.’
20 Moimoi ka ura-kaming! Tamoata naita itaguraki be ngau tamoata unepi idoki be
iadoraki nge ngau ka idoka be iadoraka. Be tamoata naita ngau idoka be iadoraka nge
ngau nepinepi negu ka idoki be iadoraki.”
21 Iesus bokai ipile-doi nge ilona-lo be ilo-buku tagona-tina iuia, be mangata bokai
ipile, “Moimoi ka ura-kaming! Tekem masa erekei luma-dio gonangaia!”
22 Bokai ipile nge tagataga ne nedia-la diededei. Tago dikaua naita ka irangarangaki.
Diboangramo-ba.
23 Tagataga ne teke Iesus irereretakia-tina nge Iesus sakena-tinao isoaki.
24 Bokaibe Saimon Pita itaguraki be tagataga ngae aboabo-la mata irape be bokai
irai, “Gotegi naita ka irangarangaki?”
25 Bokaibe tagataga ngae Iesus saringa isadi-lako be bokai itegi, “Tanepoa, naita ka
kurangarangaki?”
26 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “ ‘Bereti’ mapala ngae udoki be suru-lo unangalako
be tamoata nangata uiani nge ngai.” Kodeka ‘bereti’ mapala nge idoki be suru-lo
inangalako be Saimon natu, Iudas Iskariot nge iani.
27 Iudas ‘bereti’ mapala ngae idoki nge oaikiki-tina Satang ilona-lo isili.
Be Iesus itaguraki be bokai irai, “Kana goemaki kana nge goalale be oaikiki-tina
goemaki!”
28 Ata tamoata makara moanako-lo disoaki-budu nge tagona-tina teke ikaua Iesus
bakara ka Iudas bokai irai.
29 Iudas ka raba ono ‘mone’ dieneno idokidoki. Bokaibe ilodi dipile kangkang ono
‘Pasoba’ dakani kana nge ngazaza kana ka bokai irai. Be ilodi takadi nge bokai
dinanga, “Masa ‘mone’ ngadoki be tamoata kana nedi tagotago ngandi kanana-ua?”

---

* **13:18:** Sam 41:9

30 Iudas ‘bereti’ mapala ngae idoki nge oaikiki-tina ipusika be ialale. Makara nge ambe irodo.

Iesus Mata Ne Oauoau Iandi

31 Iudas ambe ialale nge Iesus bokai ipile, “Kodeka masa Tamoata Natu kaiboang be malama ngadoki. Be nge ngai ka Nanaranga kaiboang be malama ne mangata ngananga kana.
32 Be Nanaranga ka kaiboang be malama ne Natu-nalo mangata inanga masa nena-la be Natu-nalo mangata nganangai. Be kana ngae masa oaikiki-tina ngaemaki.
33 Be Iesus pilenga ibatadi be bokai iradi, “Natu-gu! Tago masa uanana sasalaga sakemingo msoaki. Be masa kamaleleleia, ata ambe Iuda tamoata-la uradi bokana bokai mra-kaming kana, ‘Kaba odio ngau mlako kanana-lo nge tago kaboadu kamalako.’
34 Mata oauoau ngau uiang-kaming nge bokai: Neming-la kamaerereretaki. Ngau-la urereretaki-kaming bokana neming kamaerereretaki.
35 Neming-la kaerereretaki masa tamoata moarunga dakaua kam ngau tagataga negu.”

Iesus Ipileba-mua Pita Masa Ngapile Tago Ikauataki
(Mat 26:31-35; Mar 14:27-31; Luk 22:31-34)

36 Kodeka Saimon Pita bokai itegi, “Tanepoa, inanga kulakolako?”
Be Iesus ikatu be bokai irai, “Kaba odio ngau mlako kana nge kaituka-tina tago kuboadu golako. Ata alauri masa gotagaia.”
37 Be Pita itaguraki be bokai irai, “Tanepoa, bakara ka tago iboadu kaituka-tina mtagaiko? Ngau uboadu kaiko kanabe mate!”
38 Kodeka Iesus ikatu be bokai irai, “Kaiko kuboadu ngau kanabe gomate ki? Moimoina-tina ka uraiko! Mang tagona-la ngakatararaua be masa bong toli gopile tago kukauataka!”

14

Iesus Tagataga Ne Ilodi Iaka-uiadi

1 Be Iesus kaba bokai ipile, “Ilo-ming moaki dibuku! Nanaranga lama kamauniunia-lani, be ngau lama kamauniunia-lana!
2 Tama-gu pera kana nge ilo bibia kokoko-tina dieno. Tago nge ambe tago mra-kaming. Bokaibe mialale be kaba-ming tekedi miadoraki kana.
3 Ualale be kaba-ming uiadoraki-doi masa kaba mule be mbaga-kaming be sakeguo kamasukoaki. Bokai masa kaba odio ngau usoaki kanana-lo nge kam kamasoaki.
4 Kaba odio ngau mlako kanana-lo nge zalaka ambe kakauatakia-doi.”

Iesus Ka Zala Tama-nalo Ilako

5 Iesus bokai ipile nge Tomas itaguraki be bokai irai, “Tanepoa, keka tago kikaua inanga kulakolako. Masa bakara be zala gakauataki?”
6 Be Iesus ikatu be bokai iradi, “Ngau ka zala, ngau ka pile kalingodi labudi, be ngau ka moauriuri-la soaki labu. Tamoata tago teke iboadu zala takaia ngatagai be Tamagu-lo ngalako. Tago-la. Ngau-la ka zala.
7 Kam ambe ngau kakauataka. Bokaibe Tama-gu masa kamakauataki. Bokaibe kaituka be ilako nge ambe Tama-gu kakauataki be ambe kate!”
8 Kodeka Pilip bokai ipile, “Tanepoa! Tamam goitiking-kama! Kuitiking-kama nge iboadu-doi!”
9 Be Iesus ikatu be bokai irai, “Pilip, tago isi kukauataka ki? Uanana sasalaga-tina mara-ming usoaki, ata isi tago kukauataka ki? Tamoata naita ngau itea nge Tama-gu ka ite. Bakara ka bokai kupile, ‘Tamam goitiking-kama?’

10 Lama tago kuni ngau Tamagu-lo usoaki be Tama-gu ngau-lo isoaki ki? Pile urara-kaming nge tago negu ilogu-lo ka dipurapura be urara-kaming. Tago-tina. Nge Tama-gu ngau-lo isoaki ka nena-la be malipi ne iememaki.
11 Pile ngaedi lama kamaungdi: Ngau Tamagu-lo usoaki be Tama-gu ngau-lo isoaki. Pile ngaedi lama tago kaungdi nge malipi ma kaiboangdi uememaki nge lama kamaungdi.
12 Moimoi ka ura-kaming. Tamoata naita lama iunana masa malipi kaiboangdi ngau uememaki bokana nge ngaememaki. Be kaba malipi ngau uemaki ngaedi nge ngauasadia-tina, bakara ngau ambe Tamagu-lo mlako kana.
13 Bokaibe rakana aragu-o be kasinau masa memaki. Bokai masa Natu malipinga-nao be Tama ara bibia-tina ngadoki.
14 Nge bokai ka rakana teke kareretaki be ara-guo be kasinau nge memakia-la be kana!

Oli Spirit Rangakana-ba Mua Ipura

15 “Karerereretakau-tina nge mata negu moarunga uiang-kaming nge kamatagatagadi be kamaememaki.
16 Masa Tama-gu mtegi be Dumaduma teke ngang-kaming be ono kamakaiboang, be masa bokaina-la sakeming-o ngasukoaki.
17 Oli Spirit ka kamadoki kana, be ngai ka pile kalingodi moarunga labudi. Tamoata be aine moarunga kateka-o tago diboadu Dumaduma ngae dadoki. Maka ma di tago dikauataki be tago dite. Ata kam kakauataki, bakara ngai masa sakeming-lanao ngasukoaki kana. Be masa iloming-lo anua ngadoki.
18 “Ata tago masa natu gadagadadi bokana mpereki-kaming be kamasoaki. Masa kaba mule.
19 Uanana tago sasalaga isi dieno be masa tamoata be aine moarunga kateka-o nge tago datea, ata kam masa kamatea. Maka ma ngau moauriuri-la usukoaki. Bokaibe kam masa moauriuri-la kamasukoaki.
20 Bong ngaranao masa kamakaua ngau Tamagu-lo usoaki, be kam ngau-lo kasoaki ngau-la kam-lo usoaki bokana.
21 “Tamoata naita pilengagu idoki be itagatagadi nge ngau irerereretaka. Be Tama-gu masa tamoata ngau irerereretaka nge ngarerereretaki. Be ngau masa tamoata ngae mreretaki be negu-la mangata mnangaia be ngatea.”
22 Kodeka Iudas (tago Iudas Iskariot) bokai ipile, “Tanepoa, bakara ka keka matamaio nem-la mangata gonangaiko kana, be tamoata be aine moarunga kateka-o nge tago?”
23 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Tamoata naita irerereretaka masa sulengagu ngadoki be ngatagatagadi. Be Tama-gu masa tamoata bokainaina ngarerereretaki, be gapuraru be sakenao anua gadokiaru.
24 Tamoata tago irerereretaka masa sulengagu tago ngadoki be ngatagatagadi. Pile ngaedi upilepile nge tago ngau negu. Nge Tama-gu ne. Ngai ka inepia be makare upura.
25 “Pile ngaedi nge isi sake-mingo usoaki ka urara-kaming.
26 Ata Dumaduma, Oli Spirit ngau araguo be Tama-gu nganepi kana masa kana ngaedi ngasule-kaming be kana moarunga urangaki nge ngailo-kauataki be pilengagu ilo-ming dandi.
27 “Ngau ambe mpereki-kaming kana. Bokaibe ilo-uia upereka-kaming. Nge ilo-uia negu ka upereka-kaming. Ilo-uia ngau uiang-kaming nge tago ilo-uia kateka tamoata dianiang-kaming bokana. Tago. Bokaibe ilo-ming moaki dibuku, be taburi-ming moaki dira.
28 Ambe bokai ura-kaming be kalongo, ‘Ambe mialale kana, ata masa kaba kam-lo mule.’ Kam moangi be karerereretaka nge iboadu suri-ming dauia ngau ambe Tamagu-lo ulakolako. Maka ma Tama-gu ka ara biabia be ngau iuasaia.

29 Kana ngaedi isi tagona-la dipura be ngau urakamingba-mua. Bokaibe alauri
dipura masa lama kamauni.
30 Tago iboadu kaba masa pile takadi mra-kaming, bakara kateka ngae anuatanepoa
ne ambe ipurapura. Tago iboadu bakara ngabasaka,
31 ata ngau urere tamoata be aine moarunga kateka-o nge dakaua ngau Tama-gu
urerereretakia-tina, be Tama-gu pilenga moarunga nge ulolongori be ipilepile-la bokana
kana moarunga uememaki.
"Aria, kamatui be kaba ngaedi tapereki be talale!"

15

Iesus Ka 'Uain' Kaima

1 "Ngau ka 'uain' kaimana-tina, be Tama-gu nge uma-marau.
2 'Uain' saparadi kalingodi tago dipupuraki nge Tama-gu itototo be irorokaki.
Saparadi nangatadi kalingodi dipupuraki nge imoadamoadadi be kaba didaladala be
kalingodi kokoko dipupuraki.
3 Kam ambe moada-ming dipura be kagoaza. Pile ngau uiang-kaming ane be moada-
ming dipura be ilo-ming digoaza.
4 Bokaibe ngau-lanalo kasoaki. Bokai masa ngau kam-lo msoaki. Kai-sapara tago
teke iboadu nena-ba kalingo ngapuraki. Tago-la. Kaima-nao ieno masa kalingo
ngapuraki. Bokaibe kam nge bokainatuka-la: Ngau-lo tago kasoaki nge tagona-tina
kaboadu kalingo-ming kamapuraki.
5 "Ngau nge 'uain' kaima, be kam nge 'uain' sapara. Tamoata naita ngau-lanalo
isoaki be ngau ngaia-lo usoaki masa kalingo kokoko ngapuraki. Ngau tagotago nge
tago iboadu kana teke kamaemaki.
6 Tamoata naita tago ngau-lo isoaki nge suri kai-sapara rokakadi dipurapura be
dimarangorango bokana. Kai-sapara bokainaina nge dokiadi be eoa-lo rokakadialako
dipurapura be dikarakara be dileualeua.
7 Ngau-lo kasoaki be pilengagu kam-lo dieno nge masa rerenga-minglo kana teke
kamasinautaki be masa ania-ming ngapura.
8 Kalingo-ming kokoko kapupuraki nge ono Tama-gu ara bibia ngadokidoki kana
ka kalingo-ming kokoko kapupuraki. Bokai masa neming-la mangata kamananga-
kaming kam nge ngau tagataga negu.
9 "Tamagu-la irerereretaka bokana, ngau ambe kam urerereretaki-kaming. Bokaibe
ngau-la reretaka negu-lo kamasukoaki.
10 Pilengagu kalongo be katagatagadi masa mrerereretaki-kaming-la, ngau-la Tamagu
pilenga ulongolongo be utagatagadi be irerereretaka bokana.
11 Ngau urere suri-uia negu kam-lo daeno be suri-uia ngaedi nge iloming-lo dakauri.
Bokai masa suri-uia neming ngaedi nge ere-moarunga be iloming-lo daeneno. Nge
bokai ka pile ngaedi ura-kaming.
12 "Mata negu biabiatuka uiang-kaming nge bokai: Neming-la kamaererereretaki,
ngau-la urerereretaki-kaming bokana.
13 Bokai kamakaua: Tamoata naita ruanga irerereretakidia-tina, be ono reretaka ne
ngaedi mangata ngananga kana nge masa ruanga ngaedi kanabe ngamate.
14 Pilengagu kadoki be katagatagadi nge kam ngau ruangagu.
15 Ambe tago malipilipi negu kana mkilakila-kaming kana. Rakana teke malipilipi
kata bibiadi ne iememaki nge malipilipi tago ikauataki. Nge bokai ka ruangagu kana
mkilakila-kaming kana, bakara, pile moarunga Tamagu-lo udoki nge urakaming-doi
be ono rakana ngaemaki kana be ilo ilelenaki nge kakauataki.
16 "Ngau nge tago kam ka kadoka be kanangaia. Tago. Ngau ka udoki-kaming
be unanga-kaming be kamalale be kalingo-ming kamapuraki kana. Be kalingo-ming

kapupuraki ngaedi masa nem-kueno daeneno. Bokai masa ara-guo be kana teke kareretaki be Tama-gu kasinaui nge ngang-kaming kana.
17 Mata negu uiang-kaming nge bokai: Neming-la kamaerereretaki.

Tamoata Moarunga Kateka-o Masa Dasegeaki-kaming

18 “Tamoata be aine moarunga kateka-o disegeaki-kaming nge ilo-ming bokai dakaua: ngau disegeakau-mua.
19 Kam kateka-tamoata bokana nge ambe tamoata be aine kateka-o nge nedi bokana darereretaki-kaming. Ata kam tago kateka ngae tamoata ne. Tago-la. Kam nge kateka ngaena-lo ka ngau udoki-kaming be unaguraki-kaming be ngau bokana kapura. Nge bokai ka tamoata be aine moarunga kateka-o disegeaki-kaming.
20 Pile ngaedi ambe ura-kaming nge ilo-ming dandi, ‘Malipilipi tago biabiadi ne iuasai.’ * Ngau sururu bibia dana masa kam bokainatuka-la sururu bibia dang-kaming. Sulengagu dalongo be datagadi masa kam sulenga-ming dalongo be datagadi. Tago be tago!
21 Masa ngau ara-guo be bokai dabasaki-kaming, bakara, naita ka nepinepi negu nge tago dikauataki.
22 Tago mpura be mradi ngau Tamagu-lo ka upura nge ambe muzigoala nedi tago. Ata nge ambe upura be uradi. Bokaibe tago iboadu zala dalelei be ono muzigoala nedi ngaedi dasibongaki. Tago-la.
23 Bokaibe, tamoata naita isegeaka nge Tama-gu ka isegeaki.
24 Malipi kaiboangdi ngau uememaki ngaedi nge tamoata tago teke iemaki. Bokaibe malipi kaiboangdi ngaedi tamoata be aine kateka-o maradi tago memaki bokana nge ambe tago iboadu muzigoala daemaki. Ata nge ambe kilala kaiboangdi uememaki nge dita. Moimoi kana ngaedi dita, ata Tama-gu keru disegeaki-kamairu! Bokaibe zalakadi ono dasibo kana nge tago.
25 Ata bokai dimuzi be ono pile tekedi Moses Mata nena-lo dieno nge dikalingo. Pile ngaedi nge bokai, ‘Labu tagonganaba-lo disegeaka.’ *
26 “Dumaduma neming masa mnepi be ngapura. Be nge ngai ka ngau mangata ngarangaka kana. Dumaduma ngae nge Tamagu-lo isoaki ka mnepi be ngapura kana. Ngai ka pile kalingodi labudi, be Tamagu-lo ka ipusika.
27 Be kam nge bokaina-doi kamabasaka: mangata kamarangaka. Maka ma kam ka matamatanatina-la be sakeguo kasukoaki.”

16

1 “Pile moarunga ngaedi nge ambe urakaming-doi. Bokai masa tago iboadu kamatamong be lama unianga-ming kamarokaki.
2 Masa pera ono serereinga nedia-lo datao-kaming be tago kamalakolako. Moimoina-tina masa bong teke ngapura, be bong ngaranao masa ilodi dapile Nanaranga malipi ne ka diememaki be daumoate-kaming.
3 Kana ngaedi nge daemaki-la be kana! Maka ma Tama-gu tago dikauataki, be ngau tago dikauataka.
4 Ata ngau ambe urakamingba-mua. Alauri kana ngaedi dipura masa kamakaua ngau ambe ilo-kaua uiangkaming-doi. Ata nge isi makare sakemingo usoaki. Nge bokai ka tago norane be ura-kaming.

Oli Spirit Malipi Ne

5 “Ngau ambe nepinepi negu inepia be makare upura-lo ulakolako. Ata tago teke bokai kutegia, ‘Inanga kulakolako?’
6 Upile mpereki-kaming kana ngena ilo-ming dibuku!

* **15:20:** Zon 13:16 * **15:25:** Sam 35:19–69:4

7 Ata moimoi ka ura-kaming. Kam kana ka mialale kana. Tago ualale nge Dumaduma
neming tago iboadu ngapura. Mialale masa mnepi be ngapura.
8 Bong Dumaduma ngapura masa muzigoala labu, Nanaranga matanao ado labu, be
giriki lilita be adoraka labu tamoata be aine moarunga kateka ngaena-o ngaitikingdi
be dakaua. Tamoata be aine kateka-o ilodi dipile kana ngaedi labudi dikauataki, ata
tago dikauataki.
9 Ilodi dipile muzigoala labu dikauatakia-uia, ata tago. Maka ma lama tago diunana.
10 Be ilodi dipile Nanaranga mata-nao ado dikauataki, ata tago. Maka ma ngau
Tamagu-lo mlako kana, be makara nge tago iboadu kamatea.
11 Ilodi dipile giriki lilitadi be adorakadi labu dikauataki, ata tago. Maka ma kateka
ngae anuatanepoa kana ambe giriki ne lilitadi dipura be ileua ka isoaki.
12 “Kana kokoko-tina mrangaki-kaming kana, ata kaituka-tina masa tago kaboadu
pile mra-kaming kana nge labudi moarunga kamadoki be kamakauataki.
13 Ata bong Oli Spirit ngapura masa ngasingara-kaming be pile kalingodi nge labudi
kamakauataki. Oli Spirit ka pile kalingodi moarunga labudi. Tago masa ne pile ne ka
ngapile kana. Tago. Pile ilongo-ma nge ka ngapile kana! Be kana alauri dapura kana
nge masa ngarangaki-kaming.
14 Pile negu ka ngadoki be ngarangaki be kamakauataki kana. Bokai masa ara-gu
atabala-tina nganangai.
15 Maka ma Tama-gu kana ne moarunga nge ngau-doi negu. Nge bokai ka ngau bokai
upile Oli Spirit masa pile negu ngadoki be ngarangaki be kamakauataki.

Ilo-Nodo Be Suri-Uia

16 “Uanana tago sasalaga isi dieno be masa tago kamatea. Ata alauri masa uanana
tago sasalaga be kaba kamatea.”
17 Iesus bokai ipile nge tagataga ne alu nedia-la bokai diepilei, “Pile ira-kita nge
labudi baituka? Pile-ma ngaediare, ‘Uanana tago sasalaga be masa tago kamatea be
alauri masa uanana tago sasalaga be kababe kamatea.’ Be pile ne takadi bokai ipile,
‘Tamagu-lo mlako kana.’
18 Pile ‘bong tago sasalaga’ nge labudi baituka? Pile ipilepile ngaedi nge kita labudi
tago takaua!”
19 Ata Iesus ikaua ambe dategi kana nge bokai iradi, “Masa bokai upile, ‘Uanana tago
sasalaga isi dieno be masa tago kamatea, be uanana tago sasalaga be kaba kamatea,’
ka neming-la kaetegitegi ki?
20 Moimoi ka ura-kaming! Kam masa kamanodo be kamatang, ata tamoata be aine
kateka-o masa suridi dauia. Ilo-ming masa danodo-tina, ata ilo-nodo neming masa
ngatabuli be suri-uia ngapura.
21 Bokai mtonanga: Aine tinetine bong ono nekinga ne dapura masa sururu ngadoki.
Ata ambe ineki-doi nge suri dauiani, bakara, natu teke ambe kateka ngaenao inekiaki.
Be sururu ne idoki nge ilo daleuataki.
22 Be kam nge masa bokainatuka-la kana. Bong ngaedia-lo masa kamanodo-tina, ata
alauri mte-kaming masa suri-ming dauia-tina kana. Be suri-uia neming ngaedi nge
tagona-tina iboadu tamoata teke ngadokile-kaming.
23 “Be ramani bong ngae ipura masa tago kana teke kanabe ngau kamasinauia.
Moimoi ka ura-kaming! Rakana teke ara-guo be Tama-gu kasinaui nge ngangkaming-
la be kana!
24 Toira be imai nge tago sesu katoi be ara-guo be kasinau. Ata nge kodeka aragu-o be
kamasinau masa kana kasinautaki nge kamadoki. Bokai masa suri-ming dauia-tina,
be bokaina-la dauiauia.

Kateka Ngae Uasaia Ngapura Kana

25 “Ngau pile karamuamuakadi ane be urara-kaming. Ata alauri masa bong tekedi
dapura, be bong ngaradia-lo masa tago pile bokainaina ane be mra-kaming. Tago.
Masa pile mangatangata ane be Tama-gu mrangaka-kaming.
26 Be bong ngae ipura masa ara-guo be Tama-gu kamasinaui. Nge tago upile masa
ara-mingo be Tama-gu msinaui.
27 Tago-la! Maka ma Tama-gu nena-la be irerereretaki-kaming. Ngau karerereretaka ka
Tama-gu irerereretaki-kaming, be lama kauni ngau Tamagu-lo ka upura.
28 Ngau Tamagu-lo be makare kateka-o upura, be ambe kateka ngae mpereki be
Tamagu-lo mlako kana.”
29 Kodeka tagataga ne bokai dipile, “Gote, kodeka pile adoado kupilepile. Tago pile
karamumuaki ane be kupilepile.
30 Kodeka kikaua kaiko kana moarunga kukauataki. Bokaibe, nge bakara ka gategiko
be ono kana moarunga gakauataki? Maka ma keka ambe kikaua kaiko kana moarunga
kukauataki! Be nge kodeka lama kiuni kaiko Nanaranga-lo ka kupura.”
31 Be Iesus ikatu be bokai iradi, “Kodeka lama kauni ki?
32 Ata bong teke masa ngapura, be ambe ipura. Bong ngaranao masa kamairatu-
ramo be anua nem-nem kamalako be rubegu-ba kamapereka be msoaki. Ata masa
tago rubegu-ba msoaki. Tago! Tama-gu masa sakeguo ngasoaki.
33 “Kana ngaedi nge urakaming-ba mua. Bokai masa ngau-lo be masa ilo-uia kamate
be tamoata teke bokana kamasukoaki. Moimoi kateka ngaenao masa moatubu bibia
kamaitaita, ata kam kamakaiboang-tina! Maka ma ngau ambe kateka ngae kaiboang
ne moarunga uduaposa be ubalaki!”

17

Iesus Nena-la Iraboni

1 Iesus pile ngaedi ipile-doi kodeka lang-lo itadalako be bokai irabo, “Mamo! Bong
negu ambe dipura! Natum kaiboang be malama ne mangata gonanga. Bokai masa
Natum ngataguraki be kaiboang be malama nem mangata ngananga.
2 Maka ma kaiboang moarunga ambe Natum luma-nao kusalangaki, be tamoata
be aine moarunga kateka-o nge Natum eruma disoaki. Bokai masa tamoata be aine
moarunga ne bokana kuiani nge ngaia-lo be moauriuri-la nem-kusoaki dasukoaki.
3 Kaiko kukaua moauriuri-la nem-kusoaki soaki ipurapura nge labu bokai: Masa
dakaua kaiko nge moimoi be Nanaranga be rubem-la ka Nanaranga. Be masa bokai
dakaua Iesus Kristus nge kaiko ka kunepi be makare ipura.
4 Malipi nem kuiana be kateka ngaenao memaki be ono kaiboang be malama nem
mangata mnanga kana nge ambe umambuaki-doi.
5 Mamo! Matamata isi kateka ngae tago emaka ipura be kaiboang malamakadi otioti
dieno-kitaru ane be matam-o be kaiboang be malama negu mangata gonanga.

Iesus Tagataga Ne Irabodi

6 “Tamoata be aine kudokidi kateka ngaenao be ngau kuiana ambe mangata
unangaiko be diteko. Tamoata be aine ngaedi nge kaiko-ma nem-re! Be ambe kudokidi
be ngau kuiana be pilengam didoki be ditagatagadi.
7 Kodeka dikaua kana moarunga kuiana nge kaiko-lo ka dipura.
8 Maka ma pile kuiana nge ambe uiandi be didoki. Di moimoi be dikaua ngau kaiko-
lo ka upura, be lama diuni kaiko ka kunepia be makare upura.
9 “Be nge di kana ka uraborabo. Di ka tamoata nem be kudokidi be lumagu-
o kusalangakidi. Nge tago tamoata be aine moarunga kateka ngaenao kana ka
uraborabo! Tago!

10 Maka ma kana negu moarunga nge kaiko nem, be kana nem moarunga nge ngau
negu. Be dia-lo ka kaiboang be malama negu mangata dipusika.
11 Ambe tago makare kateka-o msoaki kana, ata di isi makare kateka-o dasoaki
be ngau kaiko-lo mpura kana. Mamo! Kaiko Kusim Rata! Aram kaiboang ne ane
be goioiakidi be aurukam-lo dasukoaki. Aram ngae ka ngau kuiana. Bokai masa di
tamoata teke bokana dasukoaki, kitarua-la tekedaru tasukoakiru bokana.
12 Sakedi-o usoaki nge aram kaiboang ne kuiana ane be uoioiakidi be tago sesu ba
diuai. Be aurukagu-lo disoaki be tago teke ileua. Tamoata-la matamata be rangaka
ipura ngaleua kana nge ka ileua. Takadi tago. Tamoata ngae ngaleua be masa
pilengam 'Buku' nem-lo geretadi dipura nge ngaemaki be dakalingo.
13 "Mamo! Ambe kaiko-lo mpura kana. Kana ngaedi nge isi makare kateka-o usoaki
be urangaki. Bokai masa suri-uia negu ere-moarunga be dia-lo ngaeno.
14 "Pilengam ambe uiandi, ata tamoata be aine kateka ngaenao nge disegeakidi. Di
nge ngau bokana, tago kateka ngaena-onaona kaoa.
15 Tago godokidi be kateka ngae dapereki kana ka usinauiko. Tago. Nge goioiakidi
be aurukam-lo dasukoaki kana ka usinauiko! Satang ngarepekidi takana!
16 Di nge tago kateka ngae tamoata kaoa. Be ngau bokai, tago kateka ngae tamoata
kata.
17 Pilengam moarunga nge moimoi be kalingodi. Bokaibe pilengam kalingodi ngaedi
ane be kusidi goaka-rati be gozageakidi be malipi nem daememaki.
18 Ngau-la kateka ngaenao kunepiauria bokana, ngau ambe kateka ngaena-lo
unepidialako.
19 Be nge di kana ka negu-la uzageaka be ono malipi nem ratadi uemaki. Bokai masa
di moimoi be nedia-la dazageakidi, be ono malipi nem ratadi daemaki.

Iesus Tamoata Lama Diuni Kanabe Irabo

20 "Nge tago dia-la kana ka urabo. Tago. Tamoata alauri pilengagu dandi be dadoki
be lama dauni kana nge urabodi be.
21 Ngau urere tamoata teke bokana dasoaki. Mamo, kaiko-la ngau-lo kusoaki be ngau
kaiko-lo usoaki bokana, bokainatuka-la, ngau urere di kitarua-lo dasoaki. Bokai masa
tamoata be aine moarunga kateka-o lama dauni kaiko ka kunepia be kateka-o upura.
22 Ngau ambe kaiboang be malama kuiana nge uiandi, be ono tekedi bokana
dasukoaki, kitarua-la tekedaru tasoakiru bokana.
23 Di zaiza bokainatuka taetekenanai: Ngau dia-lo usoaki, be kaiko ngau-lo kusoaki.
Ngau urere tekedia-tina dapura. Bokai masa tamoata be aine moarunga kateka-
o dakaua kaiko ka kunepia be makare upura, be kaiko di kurereretakidi, ngau-la
kurereretaka bokana.
24 "Mamo! Ngau urere tamoata be aine ngau kuiana nge sakegu-o kaba odi-o
usukoaki-lo dasukoaki. Bokai masa kaiboang be malama negu mangata daeno be
daita. Kaiboang be malama ngaedi nge kaiko ka kuiana, bakara, kateka ngae isi tago
emaka ipura be kaiko kurereretakau-tina.
25 "Mamo! Kaiko adoadom-tina! Moimoi tamoata be aine moarunga kateka-o nge
tago dikauatakiko, ata ngau ukauatakiko. Be tamoata ngaedi ngau kuiana nge dikaua
kaiko ka kunepia be makare upura.
26 Ngau ambe dia-lo mangata unangaiko, be masa bokai muzimuzi-la. Bokai masa
reretaka nem ngau-lo dieno nge dia-lo daeno, be ngau negu-la masa dia-lo msoaki."

18

Iesus Uaura Ipura
(Mat 26:47-56; Mar 14:43-50; Luk 22:47-53)

1 Iesus irabo-doi kodeka tagataga ne zaiza Kidron dugua ditotoki be ege takaianao
dilako. Ege ngaranao nge ‘olib’ uma teke ieno be makara dilako.
2 Iesus tagataga ne zaiza bong kokoko makara diepurapurari. Bokaibe Iudas maka
Iesus ngadoki be erekei luma-dio nganangai kana nge kaba ngaradi ikauataki.
3 Bokai ka Iudas nena-la be makara ipura. Rom koai-bagi tamoata kokoko be tamoata
Nanaranga pera ne dinarinaringi nge alu Iudas ibagadi be dipura-budu. Parasi
be tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi dinepidi ka Iudas zaiza be dipura.
Baratui be koalea be kana ono eunga didokidoki be dipura.
4 Ata Iesus ikaua rakana ngapurani kana. Bokaibe arodi itui-lako be bokai itegidi,
“Naita kalelelei?”
5 Be di dikatu be bokai dipile, “Nasaret tamoata ara Iesus!”
Be Iesus bokai iradi, “Ngau maka!”
Iudas, maka Iesus idoki be erekei luma-dio inangai nge makara tamoata ngaedi zaiza
dituitui-budu.
6 Bong Iesus bokai ipile, “Ngau maka,” nge moarunga disoro be kateka-o ditapuloria.
7 Makara nge Iesus kaba itegidi, “Naita ka kalelelei?”
Be di bokai dipile, “Nasaret tamoata ara Iesus!”
8 Kodeka Iesus bokai iradi, “Ambe urakaming-doi ngau ka ngai. Ngau ka kalelelea
nge tamoata ngaedi kamalikitakidi be dalale.”
9 Nge ono pilenga tekedi matamata be ipile nge dakalingo kana ka bokai ipile.
Matamata be Iesus bokai ipile, “Tamoata kuiana nge tago teke urokaki be ileua.” *
10 Saimon Pita nge asi ono eunga teke ibagabagai. Makara nge ipasiki be tamoata
Nanaranga ditabatabai biabiatuka nedi nge malipilipi kana itarapoaki. Itarapoaki nge
kungi uana itaratotoki be itakoro. Malipilipi ngae ara Malkus.
11 Makara nge Iesus itaguraki be Pita bokai iebuloi, “Asi nem kabana-lo gomuleaki.
Ilom ipile ngau tago uboadu sururu bibia Tama-gu ngana kana nge mdoki ki?”

Iesus Ananias Aro Itui

12 Kodeka Rom koai-bagi tamoata nge pangana nedi zaiza be Iuda tamoata nedi bibia
ditaguraki be Iesus didokimatei be diuauri.
13 Be dibagai be Ananias-lo dilakuaki. Ananias natu aineka nge Kaiapas iuati. Be
barasi ngaranao nge Kaiapas ka tamoata Nanaranga ditabatabai biabiatuka nedi.
14 Kaiapas ka norane be Iuda bokai isingaradi, “Tamoata teke moarunga lilidi-o be
imate nge iuia.”

Pita Ipile Iesus Tago Ikauataki
(Mat 26:69-70; Mar 14:66-68; Luk 22:55-57)

15 Saimon Pita be tagataga takaia nge Iesus muri ditagaiaru. Tamoata Nanaranga
ditabatabai biabiatuka nedi nge tagataga takaia ikauatakia-uia. Bokaibe Iesus diaru
be tamoata biabia ngae pera kana ari-dialo disili-buduru.
16 Ata Pita eluku babaduadua-lo isoaki. Kodeka tagataga takaia ipusika be aine pera
babaduadua inarinaringi nge irai be Pita ibagai be isiliaki.
17 Makara nge aine babaduadua inarinaringi Pita bokai itegi, “Moimoi kaiko tamoata
ngae tagataga ne kata?”
Be Pita ikatu be bokai ipile, “Ngau tago!”
18 Madidi nge ilaba-tina. Bokaibe tamoata Nanaranga ditabatabai biabiatuka nedi
malipilipi kana be tamoata Nanaranga pera ne dinarinaringi nge eoa tekedi ditau be
diboaling be diboatoboato. Be Pita ilako be ditui-budu be eoa iboatoboato.

Iesus Tamoata Nanaranga Ditabatabai Biabiatuka Nedi Aro Itui
(Mat 26:59-66; Mar 14:55-64; Luk 22:66-71)

* **18:9:** Zon 6:39

19 Kodeka tamoata Nanaranga ditabatabai biabiatuka nedi nge itaguraki be Iesus
tagataga ne be sulenga itegiaki.
20 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Ngau mangata ka tamoata be aine moarunga
usulesuledi. Sulengagu moarunga nge pera ono serereinga-lo be Nanaranga pera
nena-lo be uememaki. Makara ka Iuda moarunga dipurapura be dikabukabuni. Tago
sesu zuguma-lo be pile negu usuletaki. Tago-la!
21 Nge bakara ka ngau kutegia? Tamoata dilongolongora ka gotegidi. Pile bakarairai
upilepile nge di dikaua.”
22 Iesus bokai ipile nge tamoata Nanaranga pera ne dinarinaringi teke itaguraki
be izamposani be bokai irai, “Kaiko naita kata ka pile bokainaina ane be tamoata
Nanaranga ditabatabai biabiatuka nedi bokai kurai?”
23 Be Iesus ikatu be bokai irai, “Pile tago uia kaoa ka upile nge mangata gopile
be tamoata makare disoaki dalongo. Ata nge pile kalingodi ka upile, bakara ka
kuzamposana?”
24 Iesus isi uauauri-la isoaki be Ananias itaguraki be tamoata Nanaranga ditabatabai
biabiatuka nedi ara Kaiapas-lo inepalako.

Pita Kaba Ipile Iesus Tago Ikauataki
(Mat 26:71-75; Mar 14:69-72; Luk 22:58-62)

25 Pita nge isi makarana-la eoa iboatoboato be isoaki. Kodeka tamoata takadi disoaki-
budu nge bokai ditegi, “Kaiko tamoata ngae tagataga ne kata ki?”
Be Pita iaoli be bokai ipile, “Ngau tago!”
26 Kodeka tamoata Nanaranga ditabatabai biabiatuka nedi malipilipi kana teke Pita
bokai irai, “Kaiko-tina bokana ‘olib’ uma-lo tamoata ngae zaiza be uteko?” Tamoata
ipile nge Malkus dara ne kata. Malkus kungi takaia ka Pita itaratotoki.
27 Makara nge Pita kababe iaoli be bokai ipile, “Ngau tago!” Bokai ipile nge oaikiki-
tina mang ikatararaua.

Iesus Pailot Aro Itui
(Mat 27:1-2, 11-14; Mar 15:1-5; Luk 23:1-5)

28 Anua nge ambe ngazama kana. Kodeka Iesus nge Kaiapas pera kanana-lo ka
dibagai be Rom tamoata nedi biabia * ara Pailot pera kanana-lo dilakuaki. Iuda
tamoata nge ‘Pasoba’ moanako dakani kana, be direre mata nedia-lo goagoaza-la
dasoaki. Bokaibe Pailot pera kanana-lo tago disili. Maka ma tago direre dabolo.
29 Kodeka Pailot ipusika be bokai itegidi, “Giriki nangatadi ka tamoata ngaenao
kanangalako?”
30 Be di dikatu be bokai dirai, “Giriki tago ngaemaki nge tago iboadu kaiko-lo
gaeluaki! Nge giriki iemaki!”
31 Ata Pailot bokai ipile, “Kam neming-la be kamabagai be mata neming kamatagadi
be giriki ne kamaliliti!”
Makara nge Iuda dikatu be bokai dirai, “Iei! Mata nema dibabari-kama keka tago
kiboadu tamoata teke gaumoatei!”
32 Kana ngaedi bokai dipura be ono Iesus pilenga tekedi norane be ipile nge
dikalingo. Norane be Iesus mate bakarairai ngamate kana nge irangaki-doi.
33 Makara nge Pailot kaba pera kanana-lo isili be Iesus ikilai be bokai itegi, “Kaiko
Iuda anuatanepoa kandi ki?”
34 Ata Iesus bokai itegi, “Tegi ngae nge nem ilom-lo ka ipura ki tamoata takaia ka
iraiko?”

---

* **18:28:** ‘kiapi’

35 Be Pailot ikatu be bokai irai, “Ngau Iuda kata ka masa tegi ngae ilogu-lo ngapura? Iuda ruangam be tamoata Nanaranga neming ditabatabai dimuamuadi ka didokiko be ngau-lo dieluakiko. Rakana giriki kuemaki?”
36 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Anua ono mtanepoa kana nge tago kateka ngaenao ieno. Anua negu ono mtanepoa kana makare kateka ngaenao ngaeno bokana nge ambe malipilipi kanagu daoiaka be Iuda tago iboadu dauaura. Ata nge anua negu ono mtanepoa kana nge kaba takadia-lo ieno.”
37 Kodeka Pailot bokai itegi, “Kaiko anuatanepoa kata ki?”
Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Moimoi ka kupile ngau anuatanepoa kata! Nge labu ngaenao ka kateka ngaenao nekiakagu ipura. Malipi negu kateka ngaenao nge pile moimoi be kalingo mangata mrangaki kana. Tamoata moarunga pile moimoi be kalingo ilona-lo disoaki nge ngau dilongolongora.”
38 Be Pailot itaguraki be Iesus bokai itegi, “Pile moimoi be kalingo nge rakana?”
Pailot bokai itegi, kodeka ipusika be Iuda bokai iradi, “Giriki labu tago teke uteani!
39 Ata mata neming tekedi bokai dieno: ‘Pasoba’ bong-lo nge tamoata uaura-lo disoaki maradi teke mrubetaki be miang-kaming. Karere Iuda anuatanepoa kana-ming mlikitaki be ngalale ki?”
40 Be di dimere be bokai dipile, “Ngai moaki! Barabas gorubetaki be goang-kama!” Barabas nge koai biabia teke ungguma Rom iemakadi ka uaura-lo isoaki.

19

Iesus Kai Kapalapala Uauau-o Rokatagaka Kana

1 Makara be Pailot ipile be Iesus rautotoka ipura.
2 Kodeka koai-bagi tamoata ditaguraki be anuatanepoa kusi-sili nedi sasalaga dadara nge teke Iesus disiliakani be kauta teke oarige ragaragadi oti diraulemoang nge didoki be pangana-nao dinangai.
3 Kodeka ono disamanaganaga be bokai dirarai, “Iuda anuatanepoa kandi, iboadu soakingam dasalaga-tina!” Be dilakolako be lili-nao dizamposaposani.
4 Kodeka Pailot kaba ipusika be Iuda bokai iradi, “Kamate, ambe mdokamai be ono kamakaua ngau giriki ne labu tago teke ute.”
5 Bong Iesus ipusika nge kauta oarige ragaragadi oti ememaki be kusi-sili daradara inangananga be ipusika. Ipusika-mai nge Pailot bokai ipile, “Kamate! Tamoata ngae maka!”
6 Bong tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi be Iuda tamoata nedi bibia Iesus dite nge dimere be bokai dipile, “Kai kapalapala uauau-o rokatagaka ngapura! Kai kapalapala uauau-o rokatagaka ngapura!”
Makara nge Pailot bokai iradi, “Kam kamabagai be neming-la be kai kapalapala uauau-o kamarokatagaki. Ngau giriki labu tago teke ono utealako!”
7 Ata Iuda dikai be bokai dipile, “Keka mata nema teke ieno. Be mata nema ngae ipile tamoata ngae ngamate, bakara, ngai ipile ngai Nanaranga Natu, be Nanaranga diaru iriringa-diaru tekedi!”
8 Pailot pile ngaedi ilongo nge kodeka taburi ira-tina.
9 Be pera kanana-lo isili be Iesus bokai itegi, “Kaiko inanga kata?”
Ata Iesus tago sesu pile ikatu.
10 Makara nge Pailot bokai ipile, “Ngau raia-gu kusege ki? Tago kukaua ngau kai-boang dienona be uboadu mpile be rubetakam ngapura ki mpile be kai-o rokatagakam ngapura?”
11 Kodeka Iesus bokai ipile, “Nanaranga kaiboang iangko ka atabalagu kulako. Tago ngangko bokana nge tago kuboadu gobalaka. Bokaibe tamoata maka idoka be lumam-o inangaia nge muzigoala ne kaiko muzigoala nem diuasadi be dilako-tina.”

12 Pailot bokai ilongo nge zala ilelei be ono Iesus ngarubetaki kana, ata Iuda isi bokai
dimeremere be dipilepile-la, “Tamoata ngae kulikitaki be ialale nge kaiko tago ‘Sisa’
ruanga. Tamoata naita nena-la ipile ngai anuatanepoa kata nge ‘Sisa’ ka iduai.”
13 Pailot bokai ilongo nge Iesus eluku ilakuaki be ilako be bagi ne ono giriki adorakao
isoakiria. Bagi ono giriki adoraka nge pera ege ara “Patu Zala”-lo ka ieno. Ibru pile-lo
nge “Gabata” kana dipile.
14 Ambe saringatuka amari malala ngaeno kana. Ngazama nge ‘Pasoba’ bong kana.
Be nge amari ngaena-lo ka Iuda ngado nedi ono ‘Pasoba’ rakeaka dimoatautaungaki.
Bokaibe Pailot itaguraki be Iuda bokai iradi, “Naka! Anuatanepoa neming maka!”
15 Ata di dikatu be bokai dipile, “Rokaka ngapura! Rokaka ngapura! Kai kapalapala
uauau-o rokatagaka ngapura!”
Ata Pailot kababe itegidi, “Kam karere anuatanepoa neming kai-o rokatagaka
ngapura ki?”
Ata tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi nge bokai dipile, “Keka anu-
atanepoa nema tagotago! ‘Sisa’ nema nge otioti!”
16 Kodeka Pailot itaguraki be Iesus idoki be iandi be kai-o rokatagaka ngapura kana.

Iesus Kai Kapalapala Uauau-o Rokatagaka Ipura (Mat 27:32-44; Mar 15:21-32; Luk 23:26-43)

Kodeka Rom koai-bagi tamoata nge Iesus didoki be dibagai.
17 Be nena-la be kai kapalapala uauau ne ibazi be kaba aradi “Tamoata Pangana
Pakina-ba Kaba Ne”-nalo ilako. Ibru pile-lo nge Golgota kana ditugani.
18 Makara nge kai kapalapala uauau-o dirokatagaki. Be tamoata rua nge Iesus
zagenao kai kapalapala uauau-o dirokatagaki-diaru. Takaia oanana-o be takaia
ngasina-o.
19 Pailot ipile be pile tekedi digere be kai ono Iesus dirokatagaki-o diuauri.
Bokainatuka digere, “Iesus Nasaret Tamoata, Iuda Anuatanepoa Nedi.”
20 Ierusalem-lo be golako kaba ono Iesus rokatagaka ipura kanana-lo nge tago kasau.
Bokaibe Iuda kokoko-tina dipura be gere ngaedi dileze. Pile ngaedi nge pile bibia toli-lo
digere: Ibru pile, Rom pile be Grik pile.
21 Iuda tamoata nedi Nanaranga ditabatabai dimuamuadi pile ngaedi dita nge
diebulo be Pailot bokai dirai, “Moaki Iuda Anuatanepoa nedi kana kugere. Bokai
gogere, ‘Nena-la ipile ngai Iuda Anuatanepoa nedi.’ ”
22 Ata Pailot ikatu be bokai iradi, “Pile ngau ugere nge ambe ugere ka dieno. Bokaina-
la daeno.”

Iesus Kusi Ne Dinege

23 Rom koai-bagi tamoata Iesus dirokatagakia-doi, kodeka kusi ne inangananga nge
didoki be subuka oati dinanga be teke-teke nedi didoki. Kusi-sili ne salagalaga eruma
inanganangaia-la ka ieno. Kusi-sili ngae nge kusi-doi teke mapala ane ka emaka ipura,
be atabala be ibala eruma nge kalaura tago.
24 Bokai ka Rom koai-bagi tamoata nge bokai dipile, “Kusi-sili ngae moaki tasereki.
Guzui teke taemaki, be ono takaua masa naita ngadoki.” Tamoata ngaedi bokai dimuzi
be pile tekedi Nanaranga ‘Buku’ nena-lo dieno nge dikalingo. Pile ngaedi nge bokai
dieno:

“Kusi negu unangananga dinege be nedi didoki. Be kusi-sili negu nge guzui teke
diemaki be diuasai be didoki.” (Sam 22:18)

Bokaibe koai-bagi tamoata ngaedi nge pile-la ngaedi ka ditagadi be bokai dimuzi.
25 Makara kai kapalapala uauau Iesus ono dirokatagaki saringa nge tina Maria, tina
taritoka, Maria Klopas roa, be Magdala aine ara Maria nge dituituito.
26 Iesus tina be tagataga ne irerereteki dituitui-buduru be ite-diaru nge tina bokai
irai, “Nge natum!”

27 Kodeka tagataga ne bokai irai, “Nge tinam.” Bokaibe bong ngaranao be ilako nge
tagataga ngae Maria ibagai be pera kanana-lo isukoaki.

Iesus Imate
(Mat 27:45-56; Mar 15:33-41; Luk 23:44-49)

28 Iesus ikaua kana moarunga ambe emakadi dipura be dimanubu, be ono Na-
naranga ‘Buku’ ne pilengadi iemaki be dikalingo. Kodeka bokai ipile, “Madole umate.”
29 ‘Uain’ kapisa nge makara tabira tekena-lo ieno. Bokaibe kusi mapala matoli teke
didoki be ‘uain’ kapisa ngaena-lo dinangalako be kai ara ‘isop’ sapara tekenao dinangai
be didokiteteki be Iesus uasi-nao dinangai.
30 Iesus ‘uain’ kapisa ngae ising nge bokai ipile, “Ambe imanubu!” Kodeka pangana
itobilaki be imate.

Iesus Io Ane Nagutobaia Ipura

31 Amari ono Iesus imate nge Iuda moarunga ngado nedi dimoatautaungaki be ono
‘Pasoba’ moanako dirakerakeaki. Ngazama nge ‘Sabat’ bong biabia teke kana. Bokaibe
Iuda tago direre ‘Sabat’-o tamoata matedi bokai kai-o datobitobi. Makara nge dilako
be Pailot ditegi be ae-di dakingkoto be daoridi kana.
32 Kodeka Rom koai-bagi tamoata nge dilako be tamoata rua Iesus zagenao dirokata-
gakidi nge ae-diaru dikingkoto. Takaia dikingkotoni be alauri nge dilako be takaia
dikingkotoni.
33 Dilako be Iesus ae dakingkoto kana nge dite ambe imate ngena ae tago dikingkoto.
34 Ata Rom koai-tamoata teke itaguraki be io ne idoki be Iesus garangana-lo
inagutobai be dara be dang dimumuraki.
35 (Tamoata kana ngaedi ita nge ambe mangata irangaki. Kana ngaedi mangata
irangaki nge moimoi be kalingodi. Ngai nena-la ikaua pile ngaedi nge kalingodi. Bokai
masa kam lama kamauni be.)
36 Kana ngaedi Iesus bokai dipurani be ono pile ngaedi Nanaranga ‘Buku’ nena-lo
dieno nge dikalingo, “Tapou masa tago teke ngamakoto.” *
37 Pile takadi Nanaranga ‘Buku’ nena-lo dieno nge bokai,
“Tamoata io ane nagutobaia ipura masa tadala ngapura.” (Zek 12:10)

Iesus Kumraka Ipura
(Mat 27:57-61; Mar 15:42-47; Luk 23:50-56)

38 Alauri nge Arimatea tamoata ara Iosep ilako be Pailot itegi be Iesus mate nge
ngabagai kana. (Iosep nge Iesus tagataga ne kata, ata komangaba-lo. Ngai Iuda
imatatakuridi.) Pailot isumoala be Iosep ialale be Iesus mate nge ibagai.
39 Tamoata teke norane be oabubu-lo Iesus ipurakani ara Nikodimas nge Iosep diaru
dialale-buduru. Nikodimas nge ngesi boaudi otioti ono matedi dikirikiridi be ono tago
oaikiki-la be dimoapurupuru nge idokidoki be dialaleru. Ngesi ngaedi nge kai ‘mir’ be
‘alo’ patudi oti ka diemaki be moatubungadi nge kaleti pile-lo ‘30 kilogrem’ bokana.
40 Dialaleru be Iesus mate dioriaru be ngesi ono matedi dikirikiridi ane dikiriaru,
kodeka kusi ono matedi disukusukumdi ane disukumiaru. Ungguma Iuda nge tamoata
matedi bokai dibabasakidi noko dikumkumrakidi.
41 Kaba ono Iesus rokatagaka ipura saringadi nge uma teke ieno. Uma ngae ilona-lo
nge patu-boazinga ono tamoata kumraka teke ieno. Boazinga ngae isi oauoau-tina be
tamoata tago teke isi ono kumraka ipura.
42 Bong ngaranao ka Iuda ngado nedi dimoataungaki be ngazama be ‘Pasoba’
darakeaki kana. Be patu boazinga ono tamoata matedi kumrakadi dipurapura nge
ngarana-la ka makara saringa ieno. Bokaibe Iesus didoki be makara dilakuaki be
dikumraki.

---

* **19:36:** Eks 12:46; Nam 9:12; Sam 34:20

20

Poda Ubanaba
(Mat 28:1-8; Mar 16:1-8; Luk 24:1-12)

1 Iesus kumraka ipura be izama be kaba irodo be izama * nge Magdala aine Maria
oabuna-tina isi tago izama-uia be boazinga ono Iesus kumraka ipura-lo ilako. Makara
ipura nge patu ono poda aoa onota ipura nge ambe gegeaka ipura.
2 Makara nge ipapanana-la be ialale be Saimon Pita be tagataga takaia Iesus
irereretaki nge bokai ira-diaru, “Tanepoa ambe poda-nalo dipasiki be tago kikaua
inanga dinangai!”
3 Kodeka Pita be tagataga takaia nge dialaleru be poda datearu kana.
4 Dipapanana-lanaru be dialaleru, ata tagataga takaia Pita aro imua be poda-lo ilako
mua.
5 Ilako-pura nge iboadukulako poda ilona-lo nge kusi ita, ata tago isililako.
6 Saimon Pita alauri imai nge ilako-soasoa poda ilona-lo. Be kusi ono Iesus sukuma
ipura
7 be kusi ono pangana disukumi nge bokai dieno be ita. Kusi ono pangana disukumi
nge nena-la ilokumia-uia be muku laua-o ieno, tago kusi takadi zaiza dieno-budu.
8 Kodeka tagataga takaia ipura-mua nge isili. Isili be kana bokai ita nge lama iuni
Iesus mate-lo be imarang.
9 (Maka ma imai be bong ngaradia-lo nge Nanaranga ‘Buku’ ne labudi isi tago
dikauataki Iesus masa mate-lo be ngamarang.)
10 Makara be tagataga ne ruoti nge anua-lo dimuleru.

Iesus Magdala Aine Maria Ipurakani
(Mat 28:9-10; Mar 16:9-11)

11 Ata Maria isi makarana-la poda sakenao itui be itangtang. Itangtang-la be
iboaduku be poda ilona-lo iela-lako
12 nge ‘enzel’ rua kusi oaoaoa dinanganangaru makara sakeka ono Iesus dinangai
kanana-lo disoakiru be ite-diaru. Takaia pangana ieno kana isoaki, be takaia ae dieno
kana isoaki.
13 Makara nge tamoata ngae-diaru Maria bokai ditegiaru, “Aine, bakara ka kutang-
tang?”
Be Maria ikatu be bokai ira-diaru, “Tanepoa negu dibagai be tago ukaua inanga
dinangai!”
14 Maria bokai ipile be ibuiri nge Iesus makara ituitui be ite, ata tago ikaua nge Iesus
ka ituitui.
15 Kodeka Iesus bokai itegi, “Aine, bakara ka kutangtang? Naita kulelelei?”
Maria ilo ipileni tamoata uma makara iadoadoraki ka itegi. Be bokai irai, “Biabiadi,
kaiko ka kubagai nge goraia inanga kunangai!”
16 Kodeka Iesus itaguraki be bokai ikilai, “Maria!”
Makara nge Maria ibuiri be Iesus italari be Ibru pile-lo bokai ipile, “Raboni!” (Raboni
nge “ ‘Tisa.’ ”)
17 Kodeka Iesus Maria bokai irai, “Moaki oguo kudauraki! Isi tago Tamagu-lo ulako.
Goalale be taritokagu bokai goradi, ‘Ngau ambe Tama-gu be kam Tama-ming, be ngau
Nanaranga negu be kam Nanaranga neming-lo mulelako kana.’ ”
18 Kodeka Magdala aine Maria nge ialale be tagataga ne iradi ngai ambe Tanepoa ite.
Be pile Iesus irai nge tagataga ne iradi.

Iesus Tagataga Ne Ipurakadi
(Mat 28:16-20; Mar 16:14-18; Luk 24:36-49)

---

* **20:1:** Kita tapile “Sande”-o.

19 Nge ambe rairaituka bong ono Iesus imarango. Iesus tagataga ne nge Iuda
dimatakuridi be pera ono disoaki nge babaduadua dionoti-matei be disoaki. Kodeka
Iesus ipura be maradi itui be bokai iradi, “Ilo-uia kam-lo ngaeno!”
20 Bokai ipile, kodeka luma be ae itikingdi. Bong Tanepoa dite nge suridi diuia-tina.
21 Kodeka Iesus kaba bokai iradi, “Ilo-uia kam-lo ngaeno! Tama-gu inepia bokana,
ngau mnepi-kaming kana!”
22 Bokai ipile kodeka auka odio ieuri-lako be bokai iradi, “Oli Spirit kamadoki!
23 Tamoata naita kateka-o muzigoala ne karokakile masa Nanaranga muzigoala
ne ngaedi ngarokakile. Muzigoala ne tago karokakile masa Nanaranga tago iboadu
ngarokakile!”

Iesus Be Tomas

24 Bong Iesus tagataga ne ipurakadi nge teke ara Tomas (ara takaia Didimas) nge tago
disoaki-budu. Tomas nge Iesus tagataga ne kulemoa-be-rua kata.
25 Tagataga takadi Tomas dite be dirai di Tanepoa dite nge Tomas bokai ipile, “Luma
ditobadi kana tago uita be kabogu tago unangalako, be garanga-nalo io oti dinagutobai
kana luma-gu tago unangalako nge tagona-tina iboadu lama muni!”
26 Amaridi lima-rua muridi nge Iesus tagataga ne kaba pera ilona-lo dikabuni be
disoaki. Bong ngaranao nge Tomas zaiza disoaki-budu. Babaduadua nge dionoti-
matei, ata Iesus ipura be maradi itui be bokai ipile, “Ilo-uia kam-lo ngaeno!”
27 Kodeka itaguraki be Tomas bokai irai, “Kabom makare gonangai. Luma-gu goita!
Lumam gonanaraki be garangagu-lo gonangalako. Ilo-rua ilom-lo ieno nge gorokakia-
tina, be lama-ba gouni!”
28 Be Tomas ikatu be bokai ipile, “Tanepoa negu be Nanaranga negu!”
29 Kodeka Iesus bokai irai, “Kaiko kutea ka lama kuni! Ata tamoata tago itea, be
lama-ba iuni nge suri dauiani!”

Buku Ngae Labu

30 Iesus kilala kaiboangdi kokoko-tina takadi tagataga ne matadio iemaki, ata ‘Buku’
ngaedia-lo tago geretadi dipura.
31 Makare geretadi dipura nge kamaita be ono lama kamauni Iesus ka Kristus,
Nanaranga Natu. Be lama kaunani masa ara-nao be moauriuri-la kamasukoaki.

21

Iesus Tagataga Ne Lima-rua Ipurakadi

1 Alauri nge Iesus kaba tagataga ne dang biabia ara Taibirias * zagenao ipurakadi.
Iesus bokainatuka be ipurakadi:
2 Saimon Pita, Tomas (ara taka Didimas), Kena anua ege Galili kaba-lo tamoata
Nataniel, Zebidi natu ruoti be tagataga rua takadi nge makara Taibirias zagenao
disoaki.
3 Makara disoaki nge Saimon Pita bokai ipile, “Mlako be raka mrokaki be ika mdoki
kana.”
Makara nge tagataga takadi bokai dipile, “Talale-budu.” Be kati-o dibuli be dialale,
ata oabubu ngarana-lo nge ika tago teke didoki.
4 Ambe anua izama-sereki nge tamoata teke kabu-lo ituitui, ata tagataga ne tago
dikilalangi nge Iesus.
5 Kodeka Iesus bokai itegidi, “Ruanga, ika teke kadoki ki tago?”
Be di dikatu be dipile, “Tago-tina!”

* **21:1:** Nge dang biabia makasi bokana ara Galili-re.

6 Makara nge Iesus bokai iradi, “Raka kana-ming kati ege oanana-o kamarokakalako
masa ika alu kamadoki!” Kodeka raka kandi kaba dang-lo dirokakalako. Dirokakalako
nge ika kokoko-tina dilako be tago diboadu darepeka-rake.
7 Makara nge tagataga Iesus irerereteki nge Pita bokai irai, “Nge Tanepoa!” Saimon
Pita bokai ilongo nge kusi-sili ne atabala inanganangai ipasiki be ieno nge kaba iokoria-
ba be dang-lo inoku-lako be ingara be itoka.
8 Be tagataga takadi nge kati-o be ika raka-lo dikauri nge dirape be Pita ditagai. Tago
kasau-tina ka dipoatipoati. Masa kaleti ngaua-lo nge ‘90 mita’ bokana ka dipoatipoati.
9 Ditoka nge manggeta tekedi dikarakara be dita. Manggeta ngaedia-lo nge ika be
‘bereti’ dieno.
10 Kodeka Iesus bokai iradi, “Ika kaituka-tina kadoki alu kamadokimai.”
11 Iesus bokai ipile nge Saimon Pita dang-lo itaolako be raka kabu-lo irepekaoro. Ika
nge biabia-biabia rube ka didoki, moarunga. Moimoi ika kokoko-tina didoki, ata raka
tago imasare.
12 Kodeka Iesus bokai iradi, “Kamamai be kamamoanako!” Ata tagataga tago teke
itegi, “Kaiko naita?” Di dikaua nge Tanepoa ka makara isoaki.
13 Kodeka Iesus ilako be ‘bereti’ be ika idoki be iandi.
14 Mate-lo be imarang muri nge, nge bong tolia ka tagataga ne ipurakadi.

Iesus Be Pita

15 Dimoanako-doi nge Iesus itaguraki be Saimon Pita bokai itegi, “Saimon, Zon natu,
kaiko moimoi be kurerereteka be reretaka nem ngaedi nge tamoata ngaedi reretaka
nedi diuasadi ki tago?”
Be Pita ikatu be bokai pile, “E, Tanepoa! Kaiko kukaua ngau urerereteakiko!”
Kodeka Iesus bokai ipile, “ ‘Sipisipi’ natu negu goakokolangdi!”
16 Be Iesus kaba bong ruaia itegi, “Saimon, Zon natu, kaiko moimoi be kurererere-
taka?”
Be Pita ikatu be bokai ipile, “E, Tanepoa! Kaiko kukaua ngau urerereteakiko!”
Be Iesus bokai irai, “ ‘Sipisipi’ negu goarogurogudi!”
17 Kodeka Iesus kaba bong tolia itegi, “Saimon, Zon natu, kurerereteka ki tago?”
Makara nge Pita ilo ibuku-tina, bakara, nge ambe bong tolia ka itegi, “Kurerereteka
ki tago?” Bokaibe Pita bokai irai, “Tanepoa, kaiko kana moarunga kukauataki. Kaiko
kukaua ngau urerereteakiko!”
Be Iesus bokai irai, “ ‘Sipisipi’ negu goakokolangdi!
18 Moimoi ka uraiko. Isi amunangam-lo nge nem-la be kusi nem kuokoko be
rerengam-lo inanga golako kana nge golako-ba. Ata ambe kukamoangbia masa lumam
gonanaraki be tamoata takaia lumam ngauau be tago rerengam-lo ngabagaikolako.”
19 Iesus bokai ipile nge Pita mate bakarairai ngamate be ono Nanaranga ara atabala-
tina nganangai kana ka bokai ipile. Kodeka Iesus Pita bokai irai, “Gotagaia!”

Iesus Be Tagataga Takaia

20 Pita ibuiri nge tagataga Iesus irerereteki nge muri itagatagai be ite. (Tagataga ngae
ka Iesus moanako nena-lo Iesus saringanatuka isoaki be bokai itegi, “Tanepoa, naita
ka erekei luma-dio nganangaiko kana?”)
21 Pita tagataga ngae bokai ite nge Iesus itegi, “Tanepoa! Be tamoata ngae?”
22 Be Iesus ikatu be bokai irai, “Ngau urere be moauriuri-la ngasoaki be kaba mule
kana nge iboadu-tina! Bakara ka ilom ibuku? Ata kaiko gotagaia!”
23 Iesus pile ngaedi ipile nge pile tekedi bokainatuka ege-ege dilako tagataga ngae
masa tago ngamate. Ata Iesus tago ipile tagataga ngae masa tago ngamate. Tago. Ngai
bokai ipile, “Ngau urere be moauriuri-la ngasoaki be kaba mule kana nge iboadu-tina!
Bakara ka ilom ibuku?”

24 Tagataga ngae ka kana ngaedi mangata irangaki be ambe ‘buku’-lo igere. Be kita
takaua kana ngaedi nge moimoi be kalingodi.

Pile Ono Manubunga

25 Iesus kana kokoko-tina takadi iemaki, ata tago geretadia-doi dipura. Ngau ilogu
ipile geretadia-doi dapura nge ambe kateka ngaenao kaba tago daboadu ono ‘buku’
ngaedi daeno. Maka ma dikoko-tina!

‘Apostel’ Malipingadi

1 Biabiadi Teopilus, ‘Buku’ negu matamata ugere-lo nge kana moarunga Iesus iemaki
be isuletaki nge ugere. Kana iemaki be isuletaki nge matamatanatuka imarangaki-lo
2 nibe ilako bong etatabala lang anua-lo lakuaka ipura-lo daga. Ambe etatabala lang
anua-lo lakuaka ngapura kana nge Oli Spirit kaiboang nena-lo be ‘apostel’ ne sikeng
iandi. ‘Apostel’ ne ngaedi nge nena-la be idoki be inangadi.
3 Imate be imarang nge bong kokoko-tina nena-la be muzi kolo-kolona-lo be nena-la
mangata itikingdi be ono kaua ipura ngai moimoi be moauriuri isoaki. Kana ngaedi
nge amaridi kulemoadi-oati ilodia-lo be iemaki. ‘Apostel’ ne moarunga nge dite be
bong ono Nanaranga ngatanepoa kana nge irangakadi.
4 Be bong teke diepurari be disoaki-budu be dimoanakonako nge bokai iradi,
“Ierusalem anua moaki kapereki noko. Lumaluma maka Tamagu moimoi be irangaki
be ngau ambe urangaki nge kamarapungi.
5 Maka ma Zon dang-ba ane ka ruku ono tamalinga ane be tamoata be aine irukudi,
ata kam masa saringatuka Oli Spirit kulubobi ane rukua-ming dapura.”

Iesus Lang Anua-lo Lakuaka Ipura

6 Bong ‘apostel’ Iesus zaiza diepurari be disoaki nge ‘apostel’ ditaguraki be Iesus
bokai ditegi, “Tanepoa, masa bong ngaedia-lo be Israel anuatanepoa kandi kababe
gomuleakadi be nedia-la dapapananuakidi ki?”
7 Be Iesus ikatu be bokai iradi, “Bong nangata ki amari nangata kana ngaedi dapura
kana nge Tamagu-la ka kana ne, be ngaia-la ka kaiboang nena-lo be iememaki. Be nge
bokai ka kam tago kaboadu kamakaua bong nangatanao masa dapura.
8 Ata bong Oli Spirit oming-o ngabala masa kaiboang iloming-lo dakauri, be masa
mata-ita negu bokana be Ierusalem anua-lo, ege moarunga Zudea kaba-lo be Samaria
kaba-lo, be ngalako ege-ege kateka-o nge kamarangaka.”
9 Pile ngaedi ipile-doi nge matadia-lo ka diteate be lang-lo ikautaki, be oaru teke
isukumi be tago dite.
10 Isi makara ditui be etatabala lang-lo ditadatadalako nge oaikiki-tina tamoata rua
kusi oaoaoadi dinanganangaru nge dipuraru be bokai sakedi-o dituitui.
11 Be bokai dipileru, “Galili tamoata, bakara ka bokai katui be etatabala lang-
lo katadatadalako? Tamoata ngae Iesus maka mata-ming-lo be lang-lo bagalako
ipura masa bokainatuka-la kateate be lang anua-lo bagalako ipura bokana be kababe
ngamule.”

Iudas Dumaia

12 Kana ngaedi muridi nge ‘apostel’ Olib buku dipereki be Ierusalem dilako. Kaba
ngaradia-lo be ilako Ierusalem anua-lo nge kaleti ngaua-lo ‘kilomita’ teke.
13 Ierusalem-lo dilako nge pera ono disukoaki-lo disili. Pera ngae nge ilo atabalabala-
lo ka disukoaki. ‘Apostel’ makara dipura nge: Pita, Zon, Zems, Endru, Pilip, Tomas,
Batolomiu, Matiu, Alpeas natu Zems, Zilot kata ara Saimon, be Zems natu Iudas.
14 Be bong kokoko nge diepurapurari be aine disukoaki-budu zaiza diraborabo. Iesus
tina Maria be taritoka nge rabo ngaradia-lo dipurapura be.
15 Be nge bong teke tamoata be aine maka Iesus lama diunani diepurari be disoaki ka
Pita itui-rake be ngaradi kana. Tamoata be aine dipura nge kokotangadi ‘120’ bokana.
Kodeka Pita bokai ipile,

16 “Taritokagu, Nanaranga ‘Buku’ ne bokainatuka be dikalingo: Toira be Debiti
ipileba-mua Iudas masa tamoata maka Iesus dauauri kana nge ngamuadi be datagai be
Iesus-lo ngalakuakidi. Pile ngaedi nge Oli Spirit ka ipilepile be Debiti aoa-nalo dipusika.
17 Iudas nge kita kata, bakara nangaia ipura be malipi neda muku ngaemaki kana.
18 ‘Mone’ maka Iudas idoki be ono mata ne goalakadi iemaki nge idoki be kateka
teke ono izazai. Be nge makara ka nena-la itapai, be dabuliki idodoraki, be isapasi be
izampoaki, be boura be tinae dimumuraki.
19 Tamoata be aine moarunga Ierusalem anua-lo nge kana ngae dilongoraki. Bokaibe
kateka ngara nge pile nedia-lo bokai ditugani: Akeledama. Pile ngae labu nge bokai,
‘Dara Kateka.’
20 “Maka ma ‘Buku’ ara ‘Sam’-lo nge Iudas rangaka bokai digere,
‘Pera kana iboadu pereka ngapura be ubana-ba ngaeno. Tamoata tago teke iboadu ono
ngasoaki.’ (Sam 69:25)
Be takadia-lo nge bokai dieno,
‘Tamoata takaia iboadu kaba ngadoki be malipi ne ngaemaki.’ (Sam 109:8)
21 “Bokaibe tamoata teke tanangai be Iudas kaba ngadoki. Tamoata ngae nge bong
moarunga Tanepoa Iesus marada isoaki nge ngai zaiza talalale-budu.
22 Bong matamatanatuka Zon tamoata be aine irukurukudi be isulesuledi nibe
imai Iesus bagaia ipura be ikautaki nge tamoata bokainaina nge marada-la isukoaki.
Tamoata bokainaina ka tanangai kana. Bokai masa ngai mata-ita bokana be masa kita
zaiza be Iesus mate-lo be maranga tarangaki.”
23 Bokaibe tamoata rua dirangakidi be takaia danangai kana. Tamoata ngae-diaru
nge Iosep be Matias. Iosep ara takaia Barsabas. Bong alu nge Zastius kana kilaia
ipurapura.
24 Kodeka bokai dirabo, “Tanepoa, kaiko ka tamoata be aine moarunga ilodi
kukauataki. Tanepoa, bokaibe goitiking-kama tamoata ngae-diaru nge nangata ka
kunangai
25 be malipi maka ‘apostel’ bokana Iudas ipereki be kabanatina-lo ilako nge
ngadoki.”
26 Dirabo-doi, kodeka ara ngae-diaru nge digere be dizumkaki be takaia direpeki.
Ara maka direpeki nge Matias. Bokaibe Matias dokia ipura be ‘apostel’ kulemoa-be-
teke zaiza dinangaia-budu.

2

Oli Spirit Ibala

1 Bong biabia ara ‘Pentekos’ ipura nge tamoata be aine moarunga Iesus lama diunani
nge kaba tekedia-lo diepurari be disoaki.
2 Makara nge oaikiki-tina garurui kanabibia tekedi lang-lo dipurapura be dilongori.
Garurui ngaedi nge suri oasa kanabiabia garuruinga bokana. Garurui ngaedi dipura
nge pera ono disoaki nge disukumia-doi.
3 Kodeka kana teadi eoa pururuingadi bokana dita. Kana ngaedi nge ege-ege pera-lo
dilako. Kodeka kana ngaedi nedia-la dienegei be dilako tamoata be aine moarunga
makara disoaki nge teke-teke odio dibala.
4 Be bong odio dibala nge teke-teke Oli Spirit kaiboang ne ilodia-lo ikauri. Makara
nge ambe pile takadia-lo dipilepile. Oli Spirit ka kaiboang iandi be pile takadia-lo
dipilepile.
5 Makara Ierusalem-lo nge Iuda alu ege-ege kateka-o ka dipura nge disoaki. Tamoata
ngaedi nge Moses Mata ne be Iuda mata nedi ditagatagadia-tina uia.
6 Be bong garurui ngaedi dilongo nge dipura be makara tamoata be aine Iesus lama
diunani disoaki kana dikabuni. Tamoata ngaedi nge dipitilaki-tina be ieboangi-ramo,

bakara di teke-teke nge tamoata maka Iesus lama diunani pile-tina nedia-lo dipilepile be dilongoridi.
7 Iuda tamoata ngaedi nge dipitilaki-tina be panganadi ditatai be bokai dikabakidi, “Nge rakana ipura? Tamoata ngaedi maka dipilepile nge Galili tamoata kaoa!
8 Ata nge baituka be pile-tina neda-lo dipilepile be talongolongo?
9 Kita nge ungguma ngaedi kaoa: Patia, Midia, Ilam, Mesopotemia kaba-lonalona, Zudea kaba-lonalona, Kapadosia, Pontus, Esia,
10 Prigia be Pampilia, Izip be kaba maka Sairini saringa dieno ege Libia kaba-lo. Be kita alu nge Rom kaoa!
11 Kita Rom alu nge Iuda kaoa be alu nge Ungguma Takadi ka Iuda mata nedi tatagatagadi kaoa. Be kita alu nge Krit be Arebia kaoa! Ata kita moarunga nge pilengadi pile-tina neda-lo dipilepile be talongolongo! Pile dipilepile nge kana kanabibia Nanaranga iemaki ka dirarangaki!”
12 Makara nge dipitilaki-tina be aoa-diaba disanganga. Bokaibe nedia-la bokai dietegitegi, “Kana ngaedi nge labudi baituka?”
13 Ata alu ditaguraki be tamoata be aine lama diuni nge dingengeridi be bokai dipile, “Tamoata ngaedi nge ‘uain’ dising be diboang.”

Pita Pilenga

14 Kodeka Pita ‘apostel’ kulemoa-be-teke zaiza ituirake be ipi-tina be tamoata be aine moarunga bokai iradi, “Iuda ruangagu be tamoata be aine makare Ierusalem anua-lo kasukoaki. Kamalongora! Kana ngaedi labudi mpasi be kamalongo. Be pile mpile kana nge kamalongo-tina uia.
15 Keka tago ‘uian’ kising be kiboang, kam ilo-ming dipile bokana. Tago. Maka ma nge isi ‘9 kiloki’ oabunabiabia!
16 Bokainatuka kamakaua. Kana kaituka dipurapura nge toira-la ‘Propet’ Zoel igere bokana,
17 “Nanaranga bokai ipile, ‘Bong alalaurituka-lo masa Oli Spirit negu tamoata
moarunga odio msuburakaria. Natu-ming moanekadi be ainekadi masa ‘propet’
bokana pile mumuakadi dapilepile. Tamoata amuna neming masa rai-kaba
kalingodi daitaita, be kamoangbibia neming masa negu-la be raio kaba ita
mianiandi.
18 E! Moimoi. Be bong ngaradia-lo masa Oli Spirit negu dududu kanagu moane be aine
odio msuburakaria be. Be masa pile mumuakadi dapilepile.
19 Be makatabala lang-lo masa kilala kaiboangdi memaki, be makeruma kateka-o masa
kilala negu memaki. Be dara, eoa be kasu matolidi masa dapura.
20 Tanepoa Bong ne biabia malamaka otioti ngapura kana masa amari ngaoabubu be
kalea masa dara bokana ngadaradara.
21 Be bong ngaranao masa tamoata rangguma Tanepoa ara-nao be disinaunau uketadi
be muleakadi dapura.’ ” (Zoel 2:28-32)
22 “Kam Israel tamoata kungi-ming kamananga be pilengagu ngaedi kamalongo! Nasaret tamoata Iesus ka mrangaki kana. Ngai moimoi Nanaranga ka idoki be iang-kaming. Be malipi ne nge mangata-tina iememaki be kaita. Ngai luma-nao ka Nanaranga itaguraki be kilala kaiboangdi, kilala Nanaranga-la iboadu ngaemaki be kilala takadiaba nge iememaki. Kam neming-la nge kana ngaedi kakauataki.
23 Nanaranga ne rerenga be kauangana-lo be toira be ilo itekenanai be ipile Iesus masa kam luma-mingo nangaia ngapura. Be ambe kadoki be tamoata muzigoala ememaki luma-dio kanangai be kai kapalapala uauau-o dirokatagaki. Nge kam ma ka kaumoatei!
24 Ata Nanaranga itaguraki be mate-lo be imarangaki. Nge ono mate sururu ne ngairatudi kana ka bokai ibasaki, bakara mate tagona-tina iboadu Iesus ngadokimatei.

25 Maka ma Debiti bokainatuka Iesus irangaki,

‘Bong moarunga nge Tanepoa arogu isukoaki be uteate. Ngai oanagu-lanao ka
isukoaki. Bokaibe tago iboadu ilogu ngabukuna.

26 Labu ngaenao ka ilogu iuia-tina be pile moarunga upilepile nge suri-uia pile ka
upilepile. Be kaniagu moarunga nge Nanaranga ono unangalako be urapurapu.

27 Bokai ka tago iboadu mariabakagu mate kaba-lo gopereki be ngasoaki. Be malipilipi
kanam kusi-rata tago iboadu golikitaki be ngamoapuru.

28 Kaiko ambe zala ono moauringa-lo ilako nge kuitikina, be sakeguo kusukoaki nge
kuememaka be surigu diuiauia.’ (Sam 16:8-11)

29 “Taritokagu, nge bokai nge bokai kamakaua. Bong Debiti pile ambe upile ngaedi ipile nge tago nena-la ka irangaki! Tago. Maka ma ngai ambe imate be kumraka ipura be poda isi kaituka makare sakedao ieno.
30 Moimoi ngai ‘propet’ kata. Be pile moimoi be Nanaranga irai nge ikauataki. Nanaranga pile tago tototo ane be Debiti irai masa tubu teke alauri ngaia-la bokana anuatanepoa biabia ngapura.
31 Nanaranga rakana ngaemaki kana nge Debiti ita-doi. Bokaibe Kristus mate-lo be maranga nge bokainatuka irangaki, ‘Tago mate kaba-lo pereka ipura. Be kusi tago imoapuru.’
32 Nanaranga ambe Iesus-tina ngae ka mate-lo be imarangaki. Be keka nge mata-ita ne bokana.
33 Nanaranga ambe Iesus idokiteteki eta-tina be kaba aradi bibiatuka oana-nao inangai, be itaguraki be Oli Spirit idoki be iani. Oli Spirit ngae nge Tama toira be moimoi be irangakani. Bokaibe kana kaituka-tina kaita be kalongo nge Iesus lumaluma ne omaio isuburakiria ka kate be kalongoraki.
34 Moimoi Debiti nena-la lang anua-lo tago ilako, ata bokai ipile,

‘Nanaranga Tanepoa itaguraki be Tanepoa negu bokai irai: Makare kaba aradi
bibiatuka oana-guo gosoaki,

35 nibe erekei nem mduaposakidi be ae salangaka nem bokana aem babadi erumadi
mnangadi.’ (Sam 110:1)

36 “Bokaibe Israel tamoata be aine moarunga bokai kamakaua: Iesus ma maka kam kai kapalapala uauau-o karokatagaki nge ka Nanaranga iemaki be Tanepoa be Kristus ipura!”

37 Bokaibe bong tamoata be aine pile ngaedi dilongo nge ilodi dibuku-tina be Pita be ‘apostel’ takadi bokai diradi, “Tarito, masa rakana gaemaki?”

38 Be Pita itaguraki be bokai iradi, “Kam teke-teke moarunga nge muzigoala neming kamarokaki be Iesus Kristus ara-nao be ruku ono tamalinga ane rukua-ming dapura. Bokai masa Nanaranga muzigoala neming ngarokaki, be Nanaranga lumaluma ne Oli Spirit nge kamadoki.
39 Maka ma Nanaranga pile moimoi be iemaki nge kam be natu-ming be tamoata kasau kaba-lo disoaki ka iemaka-kaming. Nge kam-ma maka Nanaranga neda Tanepoa ikilakaming-re!”

40 Pita mangmang bokai iungdi kodeka pile kokoko takadi ane be bokai iakorodi, “Neming-la kamauketi-kaming be masa sururu bibia tamoata muzingadi goalakadi ngaedi kaituka disoaki dadoki kana nge kamairatudi.”
41 Bokaibe tamoata kokoko-tina pile ngaedi lama diungdi be Iesus ara-nao be rukuadi dipura. Be amari ngarana-lo nge ‘3,000’ tamoata be aine ditaguraki be Kristus ungguma ne disilidi.

42 Be tamoata be aine ngaedi nge bong kokoko ‘apostel’ zaiza disukoaki-budu be sulengadi dilongolongo, be soaki-uia muzi be moanako ono Iesus ilodi dianiani kana * be rabo ono soaki-uia dokinga nge diememaki.

Tamoata Lama Diuni Soakingadi

43 Kilala kaiboangdi be kilala takadia-ba nge kokoko-tina ‘apostel’ diemaki. Bokaibe tamoata be aine moarunga nge dipitilaki-tina be dikabakidi.
44 Tamoata be aine lama diuni moarunga nge disukoaki-budu be kana nedi moarunga nge dinegenege-budu.
45 Kateka nedi be kana nedi takadi kaoa ka ‘mone’ odio didoki nge ‘mone’ ngaedi nge danege. Be ‘mone’ ngaedi nge tamoata naita rakana tekena-lo itukura nge dani, ira ireretaki datagadi be dani.
46 Izamaizama nge Nanaranga pera nena-lo uko teke bokana diepurapurari. Be pera kandia-lo nge dimoanakonako-budu. Moanako nedi nge suri-uia be ilo-uia-lo be diememaki.
47 Nanaranga dirakerakeaki, be tamoata be aine takadi ditetedi nge dimakarakaradia-tina. Be bong moarunga nge Tanepoa idumadumadi be tamoata be aine ambe uketadi dipurapura nge isilisiliakidi.

3

Tamoata Tapou Matedi Adoraka Ipura

1 Bong teke rairai, amari ambe siriki tolia-nao bokana nge Pita be Zon dilakoru Nanaranga pera nena-lo be daraboru kana. Nge rabo bong ka makara dilakoru.
2 Makara Nanaranga pera nena-lo nge babaduadua biabia teke ieno ara “Kulanglang,” be tamoata teke tapou matedi nge makara isoaki. Tamoata ngae nge natumuku-tina be tapou matedi. Bokaibe izamaizama makara dieleluaki be tamoata Nanaranga pera nena-lo dilakolako nge ‘mone’ isinaunaudi.
3 Bong Pita be Zon ite-diaru ambe dasiliru kana nge ‘mone’ isinau-diaru.
4 Isinau-diaru nge diaru adoado-la didedeiaru be Pita bokai ipile, “Godede-kamairu!”
5 Pita bokai ipile bokana tamoata ngae nge idede-diaru. Ilo ipileni masa kana teke daniaru.
6 Ata Pita bokai irai, “Ngau ‘mone’ negu tago, ata kana ienona masa miangko. Nasaret tamoata Iesus Kristus ara-nao be uraiko gotui be goalalale!”
7 Kodeka luma oana-nao idauraki be idumai be ituirakarake. Tamoata ngae ituirake nge oaikiki-tina ae be kuzubu dikai.
8 Be inaulaki be ae-nao itui, kodeka makara be ialalale. Kodeka Pita be Zon itagadiaru be Nanaranga pera nena-lo disilito. Bong disilisilito nge tamoata ngae itaguraki be ialalale, inokunoku be Nanaranga irakerakeaki be disilito.
9 Be tamoata be aine kokoko-tina makara disoaki nge dite ialalale be Nanaranga irakerakeaki.
10 Be bong dikilalangi ngai ka “Babaduadua Kulanglang”-lo isukoaki be isinaunau nge dipitilaki-tina kana ngae bokai ipurani.
11 Kodeka tamoata sinaunau adoraka ipura nge itaguraki be Pita be Zon idokimatediaru be makara Nanaranga pera ne ege “Solomon Sumasuma” ne kana ditugani kana-lo dituituito. Makara nge tamoata be aine makara disoaki nge dipitilaki-tina be dipanana be dipura makara “Solomon Sumasuma” nena-lo.
12 Bong Pita tamoata be aine itedi nge bokai ipile, “Israel tamoata, bakara ka kana ngae kate be kapitilaki? Bakara ka bokai kadededekamairu? Ilo-ming dipile nge

* **2:42:** Inggilisi pile-lo nge “Communion” kana dipile.

kaiboang nemairua-lo, ki Nanaranga mata-nao kiadoru ka tamoata ngae kiemakiaru be ialalale? Tago-la!
13 Ngena Abaram, Aisak be Zekop Nanaranga nediato be tamada be tubuda
Nanaranga nedi ka malipilipi ne Iesus ara biabiatuka iani, be ono tamoata ngae iuia.
Iesus ma maka kadoki be erekei luma-dio kanangai be umoatea ngapura kanana-re!
Be bong Pailot aro tuiraka ipura nge Pailot ilo itekenanai be ngarubetaki kana, ata kam
kataguraki be lili-be-matanao kaolitaki be kasegeaki.
14 Tamoata maka Kusi Rata be Adoadona-tina nge ka kasegeaki be kasumoala be
tamoata maka tamoata takadi iumoatemoatedi nge Pailot irubetaki be iang-kaming.
15 Bokaibe tamoata maka tamoata moarunga moauriuri soaki-lo ilakulakuakidi nge
kaumoatei. Ata Nanaranga itaguraki be mate-lo be imarangaki. Be keka nge kana ngae
mata-ita ne.
16 Be nge lama uninga-lo be Iesus ara-nao ka tamoata ngae kam kakauataki be
makare kateate nge Nanaranga kania iaka-kaidi. Nge Iesus ara kaiboang nena-lo be
lama uninga maka Iesus-lo ieno ane ka Nanaranga tamoata tapou matedi nge iaka-
uiaki be ambe iuia-doi, neming-la mata-ming-lo kate bokana.
17 "Taritokagu, kodeka bokai kamakaua. Ngau ukaua kana maka tamoata ne-
ming bibia zaiza be Iesus kabasakini nge ilo-ming tago kalelenaki noko kaemaki.
Ramoramo-ba ka kamuzi.
18 Maka ma toira-tina be Nanaranga itaguraki be 'propet' ne aoa-dialo be ipile Kristus
ne masa sururu bibia ngadoki be ngamate. Be Nanaranga ambe bokainatuka-la ka
imuzi be ono pilenga ngaedi dikalingo.
19 Bokaibe muzigoala neming kamarokaki be Nanaranga kamatalari. Bokai masa
Nanaranga muzigoala neming ngarokakile-ming be ilo-ming ngaka-goazadi.
20 Bokai kamuzi masa Tanepoa-lo kaiboang oauoau kamadoki be ono kamasiombe
be ilo-ming dakarai. Bokai masa Nanaranga ngataguraki be Iesus nganepi be ilom-
lo ngasukoaki. Maka ma Iesus ka toira be kam kanabe nangaia ipura ngai ka Kristus.
21 Ata kaituka-tina masa lang anua-lo ngasukoaki nibe Nanaranga kaba kana
moarunga ngaemaki be oauoau dapura, toira-la 'propet' ne kusidi-ratadi aoa-dialo
ipile bokana.
22 Maka ma Moses bokai ipile, 'Nanaranga neming Tanepoa masa mara-ming
ka tamoata-tina neming teke nganaguraki be 'propet' ngau bokana ngapura. Pile
moarunga ira-kaming nge kamalongori.
23 Tamoata naita pilenga tago ilongo masa rokaka ngapura be Nanaranga tamoata
ne ngaperekidi be tago maradi ngasukoaki.'
24 Be moimoina-tina 'propet' moarunga Samuel-lo be imai pile nedi dieno nge bong
kaitukatuka nge dirangaki-doi.
25 Nanaranga pile moimoibe 'propet' ne irangakidi nge kam Iuda ka iemaki-kaming,
be taoa ne toira tubu-ming zaiza iemaki nge kam zaiza be neming-budu. Abaram-
la irai bokana, 'Natum be tubum-lo ka tamoata be aine moarunga kateka-o maroudi
kana.'
26 Bokaibe bong Nanaranga itaguraki be Malipilipi ne inangai be inepi nge kam Iuda-
lo ipura mua. Ono ngamarou-kaming be muzi neming goalakadi kamarokaki kana ka
inepi be kam-lo ipura mua."

4

Pita Be Zon Iuda 'Kansolo' Nedi Arodi Dituiru

1 Pita be Zon nge isi dipilepile-lanaru be tamoata Nanaranga ditabatabai, tamoata
Nanaranga pera ne dinarinaringi pangana nedi be Sadiusi dipura.

2 Di nge namadi dira-tina, bakara ‘apostel’ nge tamoata be aine moarunga disule-
suledi Iesus ambe mate-lo be imarang. Bokai disulesuledi nge ono dipilepile matemate
moimoi iboadu mate-lo be damarang.
3 Bokaibe ditaguraki be Pita be Zon diuauri-diaru be uaura pera-lo dinanga-diaru.
Ambe rairaituka ka diuauri-diaru bokana makara uaura pera-lo disoakiru be izama.
4 Ata tamoata be aine maka pile ngaedi dilongo nge kokoko-tina Iesus lama diunani.
Bokaibe kokotangadi irake-tina ‘5,000’ moarunga.
5 Izama nge Iuda tamoata nedi dimuamua, tamoata nedi bibia be tamoata Moses
Mata ne disulesuletaki nge Ierusalem-lo diepurari be dikabuni be disoaki.
6 Tamoata Nanaranga ditabatabai biabiatuka nedi ara Ananias be Kaiapas, Zon,
Aleksanda, be Ananias dara ne takadi Nanaranga ditabatabai nge makara maradi
disoaki.
7 Kodeka Pita be Zon nge dikeliaki-diaru be tamoata bibia ngaedi arodi dituiraki-
diaru be bokai ditegi-diaru, “Kaiboang nangatadi ki naita ara-nao ka kana ngae
kaemakiaru?”
8 Makara nge Oli Spirit kaiboang ne Pita ilona-lo dikauri be Pita itaguraki be bokai
iradi, “Iuda tamoata nedi kamuamua be tamoata bibia!
9 Tamoata tapou matedi muzi iauia emakani ipura be baituka be aka-uiaka ipura
kana ka kaituka kakila-kamairu nge
10 bokai kamakaua Israel tamoata be aine moarunga zaiza: Tamoata ngae makare
aro-ming ituitui nge Nasaret tamoata ara Iesus Kristus ara-nao ka aka-uiaka ipura be
ambe iuia-doidoi. Iesus-ma maka kam kai kapalapala uauau-o karokatagaki, be ngai
ka Nanaranga mate-lo be imarangakia-re!
11 Iesus ka Nanaranga ‘Buku’ ne bokai dirangaki,
‘Ariri maka kam pera kelikeli kasegeaki ka pera kaiboang ne.’ (Sam 118:22)
12 “Nanaranga tago masa tamoata takaia ara-nao be tamoata moarunga ngauketidi.
Tago-la. Iesus-la ara-nao ka masa ngauketidi. Bokai kamakaua: Lang eruma nge ara
maka tamoata buleakidi dipurapura nge tago takaia ieno be ono masa Nanaranga
ngauketi-kita. Tago-la!”
13 Bong tamoata bibia ngaedi kaba bokai dita Pita be Zon nge tamoata-ramoba kaoa
be sule bibia-lo tago dilakoru, ata tago taburi-diaru dira be pile dikaturu nge dipitilaki-
tina. Makara nge ilodia-lo dikaua tamoata ngae-diaru nge Iesus zaiza dialalale-budu.
14 Bokaibe masa ba sesu dapile! Maka ma tamoata tapou matedi adoraka ipura nge
makara maradi ituitui!
15 Kodeka dinepi-diaru be eluku dilakoru be rubedia-ba disoaki be bokai dietegi,
16 “Tamoata ngaedi masa bakara tabasakidi? Tamoata moarunga makare
Ierusalem anua-lo nge dikaua tamoata ngae-diaru kilala kaiboangi biabia-tina kata
ka diemakiaru. Be kita neda-la tago taboadu tapile-ra kana ngae tago diemakiaru!
17 Ata ono pile ngaedi tababaridi be tago iboadu tamoata be aine maradi kaba dalaba
kana nge tapile-kaidi be moaki sesu kaba Iesus ara-nao be tamoata teke pile diraiaru.”
18 Kodeka Pita be Zon dikeliaki-diaru be disiliru be pile kakai ane be bokai dira-diaru,
“Moakina-tina sesu Iesus ara-nao be kapileru ki kasuleru.”
19 Ata Pita be Zon dikaturu be bokai dipileru, “Neming-la be kamaliliti be kamakaua
mata nangata ka Nanaranga mata-nao iado. Pilenga-ming gatagatagadi ki Nanaranga
pilenga gatagatagadi?
20 Maka ma keka nemai-la be kana kita be kilongoraki! Bokaibe gararangaki-la kana.
Tago iboadu gamanaua.”
21 Makara be tamoata bibia ngaedi ditaguraki be pile kaiboangdia-tina ane dibabari-
diaru be dirubetaki-diaru be dialaleru. Tamoata bibia ngaedi tago dikaua masa
baituka be sururu dandiaru, bakara tamoata be aine moarunga nge kana ipura ngae
dite be ambe Nanaranga dirakerakeaki.

22 Tamoata maka kilala kaiboangi ono emaka ipura nge barasi ne ambe kulemoadi-
oati iuasadi.

Tamoata Be Aine Lama Diuni Dirabo

23 Pita be Zon rubetaka-diaru dipura nge oaikiki-tina dialaleru be tamoata be aine
nediarua-lo dilakoru be tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi be Iuda bibia
nedi baituka dira-diaru nge diradi.
24 Be bong tamoata be aine ngaedi pile ngaedi dilongo nge ilodi dietekenanai be
malonga teke bokana be Nanaranga bokai dirabo, “Tanepoa, kaiko ka lang be kateka
be makasi kuemaki. Be kaiko ka kana moarunga lang-lo, kateka-lo be makasi-lo dieno
nge kuemaki.
25 Oli Spirit nem kaiboang nena-lo be malipilipi kanam, tubuma Debiti kurai be bokai
ipile,
‘Bakara ka Ungguma Takadi ilodi dididudui-tina? Bakara ka tamoata takadi
dirabaraba, ata rabangadi tago dikalingolingo?
26 Anuatanepoa moarunga kateka-o koai kana be dikatiuanauana, be tamoata bibia
moarunga nge diekapokapotaki be Tanepoa diduaduai, be Kristus ne diduad-
uai.’ (Sam 2:1-2)
27 “Moimoina-tina Erot be Ponsius Pailot ditagurakiru be Ungguma Takadi be Israel
tamoata zaiza anua ngaena-lo diepurari be pile dipali be malipilipi nem kusi rata Iesus
nge diumoatei. Malipilipi nem ngae ka kuburengi be Kristus kunangani.
28 Diepurari be nem rerengam be kaiboang nem-lo kana moarunga matamata be
kurangaki dapura kana nge diemaki.
29 Tanepoa, kodeka pile nedi ono diakataburi-ra-kama nge ilom ngandi be malipilipi
kanam goakakai-kama be pilengam ramoramo mangata gapilepile. Moaki taburima
dirara be kipilepile.
30 Kodeka lumam gonanaraki be moremore odio gonangaria be dauia. Be kilala
kaiboangdi be kilala kaiko-la kuboadu goemaki nge malipilipi nem kusi-rata Iesus ara-
nao be goememaki.”
31 Dirabo-doi nge kaba odio diepurari be disoaki nge kaikai-la dimoakusu. Be Oli
Spirit ilodia-lo ikauri be kaiboang didoki be ono Nanaranga pilenga tago taburi-ra-lo
be mangata dirarangaki.

Tamoata Be Aine Lama Diuni Kana Nedi Dienegei

32 Tamoata be aine Kristus lama diunani nge ilodi tekedia-doi be kana tekedia-doi
ilodi dianiandi. Kana nedi moarunga nge dinegenege-budu. Tago teke ipile kana ne
nge nena-la rube. Tamoata teke kana ne nge di moarunga nedia-budu.
33 Be kaiboang bibia-tina ane be mata-ita bokana be ‘apostel’ ditagutaguraki be
Tanepoa Iesus matenga be mate-lo be maranga nge mangata dirarangaki. Bokaibe
Nanaranga itaguraki be marou bibia-tina iandi be kana moarunga-lo nge diboadu-tina.
34 Tamoata moarunga lama diuni nge kana moarunga-lo diboaduboadu-tina. Tago
teke kana tekena-lo itukurakura. Tamoata be aine maka pera ki uma nedi otioti nge
dataguraki be kana nedi ngaedi ane ‘mone’ dadoki, be ‘mone’ ngaedi dadoki be dalako
35 be ‘apostel’ dandi. Be ‘apostel’ ‘mone’ ngaedi dadoki be tamoata maka kana
tekena-lo itukura nge dani. Tago ramoramo-ba dinegenege. Ira-lo itukura-la ka
datagadi be dani.
36 Bong teke nge Libai kata Saiprus-lo nekiaka ipura ara Iosep, ata ‘apostel’ nge
Barnabas kana dikilakilai (ara Barnabas nge labu Grik pile-lo bokai “Tamoata maka
tamoata takadi iaka-kaikaidi.”)
37 itaguraki be uma ne teke ane ‘mone’ idoki, be ‘apostel’ luma-dio isalangaki.

5

Ananias Be Sapira

1 Tamoata teke isoaki ara Ananias. Roa ara Sapira. Bong teke Ananias itaguraki be
uma ne teke ono ‘mone’ idoki.
2 Be ‘mone’ idoki ngaedi nge alu idokimatedi be aluna-ba ‘apostel’ iandi. Ata iaoli be
ipile-ra nge ‘mone’ surikadi. Bokai imuzi nge roa Sapira ikaua!
3 Bokaibe Pita itaguraki be Ananias bokai irai, “Ananias, bakara ka Satang kulikitaki
be ilom-lo isili be Oli Spirit kubolesi be ‘mone’ uma nem-lo kudoki nge alu kudoki-
matedi?
4 Matamata uma ngara tago isi ono ‘mone’ kudoki nge nem! Be alauri ono ‘mone’
kudoki nge ‘mone’ nem! Tago tamoata takaia ne. Nge bakara ka ilom-lo be boli mata
ngaedi kuemaki be kana bokainaina kuemaki? Nge tago tamoata ka kubolesidi. Nge
Nanaranga ka kubolesi!”
5 Ananias pile ngaedi ilongo nge oaikiki-tina itapuloria be imate. Tamoata be aine
moarunga kana ngae ruku dilongo nge taburidi dira-tina.
6 Kodeka tamoata amuna alu disili be Ananias mate disukumi be eluku dibagalako
be dikumraki.
7 Uanana muku disalaga* nge roa Sapira isili, ata tago ikaua rakana ipura.
8 Makara nge Pita itaguraki be bokai irai, “Goraia, ‘mone’ ngaedi nge moarunga-doi
roam kamru uma nemingru katunga bokana ki alu isi dieno?”
Be Sapira ikatu be bokai ipile, “E! Nge surikadia-re!”
9 Kodeka Pita itaguraki be bokai irai, “Bakara ka kasumoalaru be Tanepoa Oli Spirit
ne katoiaru? Tamoata roam dikumraki kaituka-tina makara babaduadua-lo dituitui.
Kaiko masa dabaziko be eluku dalakuakiko!”
10 Pita bokai ipile nge aine ngae oaikiki-tina Pita ae-nalo itapuloria be imate.
Tamoata amuna disili be dite imate nge eluku dibazialako be roa Ananias zagenao
dikumraki.
11 Moarunga ‘sios’-lo be tamoata be aine takadi kana ngae dilongoraki nge taburidi
dira-tina.

‘Apostel’ Tamoata Kokoko-tina Diadorakidi

12 Makara be ilako nge ‘apostel’ kilala kaiboangdi be kilala Nanaranga-la iboadu
ngaemaki nge kokoko-tina tamoata be aine maradi diememaki. Ata tamoata be aine
Kristus lama diunani nge bong kokoko makara Nanaranga pera ne ege ara Solomon
Sumasuma nena-lo diepurapurari.
13 Moimoi tamoata be aine takadi nge tamoata be aine maka lama diuni nge atabala-
tina dinanganangadi, ata ‘apostel’ kaiboang nedi dimatakuri be tago teke idainakidi.
14 Bokaibe moimoi tamoata be aine ngaedi ‘apostel’ dimatatakuridi, ata kokoko-la
be Tanepoa lama diununani, be dilakolako be tamoata be aine maka lama diuni nge
disilisilidi be kodeka ono uareadia-lo dikokoko-tina.
15 Makara nge moarunga-tina ‘apostel’ kana diememaki nge dilongoraki. Bokaibe
moremore dieleluakidi be zala bibia-lo bagi ono enonga-o be zirapu-o dinanganangadi
be ono Pita luma odio ngananganangaria be ngaka-uiauiakidi kana. Aludi luma tago
odio inangaria nge ilodi bokai dinangananga: zala-lo ialalale be anunuka mukuna-ba
odio idum-ra dauia.
16 Bokaibe tamoata be aine dum bibia-tina anua Ierusalem saringa dieno-lo nge
dipurapura. Be moremore nedi be tamoata mariaba goalakadi dibagabagadi nge
dieleluakidi, be moarunga dipurapura nge aka-uiakadia-doi dipura.

‘Apostel’ Sururu Bibia Didoki

---

* **5:7:** Inggilisi pile-lo nge ‘hour’ toli.

17 ‘Apostel’ nge ambe aradi dilabalaba-tina. Bokaibe tamoata Nanaranga ditabatabai
biabiatuka nedi ruanga moarunga zaiza nge ‘apostel’ diuanamdi. Tamoata biabia ngae
ruanga ngaedi nge Sadiusi kaoa.
18 Kodeka ditaguraki be dipile be ‘apostel’ uauradi dipura be uaura pera tamoata
giriki ememaki moarunga nedia-lo dinangadialako.
19 Ata oabubu ngarana-lo nge Tanepoa ‘enzel’ ne teke ipura be uaura pera babad-
uadua ne iuasari be ipasikidi.
20 Be bokai iradi, “Kamalako Nanaranga pera ne aro kamatui be soaki oauoau ngae
nge ere-moarunga be kamarangaki.”
21 Bokaibe anua izama nge pile ngaedi ditagadi be dilako be Nanaranga pera ne aro
be tamoata be aine disulesuledi.
Ata tamoata Nanaranga ditabatabai biabiatuka nedi ruanga zaiza nge tago dikaua.
Ditaguraki be Iuda tamoata nedi bibia moarunga Iuda ‘Kansolo’ nedia-o disoaki nge
dikeliakidi be dipura. Dipura-doi, kodeka dipile be ‘apostel’ uaura pera-lo disoaki nge
dabagadi kana.
22 Ata bong katonga-oaoa dilako uaura pera-lo nge ‘apostel’ tago makara disoaki be
ditedi. Bokaibe dimule be Iuda ‘Kansolo’ nedia-lo bokai dipile,
23 “Kai, kilako uaura pera-lo nge onotana-tina uia ipura be ieno, be tamoata
narinari nge babaduadua moarunga-lo dinari-tina uia be disoaki be kitedi. Ata bong
babaduadua kiuasari be kisili nge tamoata tago teke kite.”
24 Tamoata Nanaranga pera ne dinarinaringi pangana nedi be tamoata Nanaranga
ditabatabai dimuamuadi pile bokai dilongo nge diboang-tina be bokai dipile, “Nge
masa baituka?”
25 Kodeka tamoata teke isili be bokai iradi, “Kamalongo! Tamoata-ma maka uaura-lo
kanangadi ka eluku Nanaranga pera ne aro ditui be tamoata be aine disulesuledi!”
26 Pile bokai dilongo nge tamoata Nanaranga pera ne dinarinaringi pangana nedi
nge tamoata ne bibia zaiza be dilako be ‘apostel’ dibagadi be disiliakidi. Ata malielie-
ba be dibagadi, bakara taburidi dira tamoata be aine masa patu oti daungdi takana.
27 ‘Apostel’ dibagadi kodeka didokidi be Iuda ‘Kansolo’ nedi arodi dituirakidi be
tamoata Nanaranga ditabatabai biabiatuka nedi nge bokai itegidi,
28 “Keka kaikai-tina kira-kaming moakina-tina kababe ara ngaenao be kasulesule!
Ata kaba kamaita! Sulenga-ming ambe ege-ege Ierusalem anua-lo dilako, be ambe
kapipi be matenga ngaedi nge moatubu nedi keka gabazidi kana!”
29 Makara nge Pita be ‘apostel’ takadi dikatu be bokai dipile, “Keka Nanaranga-la ka
pilenga gatagatagadi kana. Tago tamoata-ramo pilengadi!
30 Tamada be tubuda Nanaranga nedi ka Iesus mate-lo be imarangaki. Kam ka Iesus
kai-o karokatagaki be imate.
31 Be Nanaranga itaguraki be tanepoa-natu be Uketiketi bokana atabala-tina oana-
nao inangai, be Israel ngadumadi be ilodi dabuiri be masa Nanaranga muzigoala nedi
ngarokakiledi.
32 Keka nge mata-ita ne bokana. Tago kekai-la ka mata-ita ne. Oli Spirit be! Oli Spirit
ngae ka Nanaranga lumaluma ne, be tamoata maka Nanaranga pilenga dilongolongo
be ditagatagadi nge ianiandi.”
33 Tamoata bibia Iuda ‘Kansolo’ nedia-lo disoaki pile ngaedi dilongo nge namadi dira-
tina. Bokaibe direre ‘apostel’ umoateadi dapura.
34 Ata teke nedi ara Gamaliel nge ituirake be ipile be ‘apostel’ didokidi be eluku di-
lakuakidi. Gamaliel nge Parasi kata, be ngai nge tamoata Moses Mata ne disulesuletaki
kata. Bokaibe tamoata moarunga nge dimuamuakia-tina.
35 ‘Apostel’ eluku dilako nge Gamaliel itaguraki be bokai ipile, “Israel tamoata! Eke!
Tamoata ngaedi bakara kamabasakidi kana nge ilo-ming kamalelenaki-tina uia noko!

36 Noranetuka-ba nge tamoata teke ara Teudas ipusika be nena-la irangaki ngai ara otioti kata. Be tamoata be aine ‘400’ moarunga ditaguraki be ditagai. Ata umoatea ipura nge tagataga ne digalalai-ramo. Bokaibe kana imarangaki ngae nge ileua-ramoba.
37 Alauri nge Galili tamoata ara Iudas itaguraki be bong tamoata be aine moarunga uareadi dipurapura nge tamoata alu imuadi be eung biabia teke dimarangaki. Ngai bokai, umoatea ipura nge tagataga ne moarunga diratu-ramo.
38 Bokaibe kana ngae kaituka-tina ipurapura nge ngau bokai mangmang mung-kaming kana: tamoata ngaedi kamalikitakidia-ba. Moaki sesu ba kabasakidi. Labu nedi ono kana ngae diememaki be dimalipilipi tamoata-ramolo ka ipura nge masa ngaleua-ramoba.
39 Ata kana ngae Nanaranga-lo ka ipura nge tagona-tina iboadu kamamambuaki. Masa neming-la kamate-kaming nge Nanaranga ka kaduaduai.”
40 Gamaliel bokai ipile nge Iuda ‘Kansolo’ nedi ilodi ibagabuiri be pilenga dilongo. Kodeka ‘apostel’ dikeliakidi disili be dirautotokidi be bokai diradi, “Moakina-tina kaba Iesus ara-nao be kapilepile.” Makara be dilikitakidi be dialale.
41 Bong ‘apostel’ Iuda ‘Kansolo’ nedi diperekidi be dialalale nge suridi diuia-tina, bakara Nanaranga ambe irangakidi di diboadu-tina Iesus ara-nao be maia dadoki.
42 Be izamaizama Nanaranga pera ne aro be pera-pera-lo nge Pile Uia ngae bokai disulesuletaki be mangata dirangarangaki Iesus ka Kristus.

6

Tamoata Lima-rua Dinangadi

1 Bong ngaradia-lo nge tamoata be aine kokoko-tina dipurapura be ‘apostel’ tagataga nedi dipura. Bokaibe Iuda maka Grik pile dipilepile nge ditaguraki be Iuda anua-marau zaiza diebulo. Iuda maka Grik pile dipilepile nge dipile-ra narenare nedi tago adorakadia-uia dipurapura be kangkang izamaizama dinegenege nge tago sesu dianiandi.
2 Bokaibe ‘apostel’ kulemoa-be-rua ditaguraki be tagataga moarunga dikeliakidi be bokai dipile, “Nge tago iuia kangkang nege muzi nge Nanaranga pilenga mangata rangakadi dazalonadi.
3 Tarito, bokaibe tamoata lima-rua maraming kamanangadi be kangkang danege-nege. Tamoata bokainaina nge kauatakadi dapura Oli Spirit ilodia-lo ikauri be kaua bibia dienodi. Be keka masa malipi ngaedi gadoki be lumadi-o gananga.
4 Bokai masa keka malipi-la ngaedi iloma daniandi: rabo be Nanaranga pilenga mangata rangakadi.”
5 ‘Apostel’ pile bokai ditongaki nge moarunga pile ngaedi ilodi diuiataki. Bokaibe tamoata teke lama iunia-tina be Oli Spirit ilona-lo ikauri ara Stepan nge dinangai. Be takadi Stepan zaiza dinangadia-budu nge Pilip, Prokorus, Nikanor, Timon, Parmenas be Nikolaus. Nikolaus nge Antiok tamoata kata, be ngai nge Ungguma Takadi kata ka ilo buira ipura be Iuda mata nedi itagatagadi.
6 Kodeka tamoata lima-rua ngaedi nge didokidi be ‘apostel’-lo dilakuakidi. Be ‘apostel’ ditaguraki be Nanaranga diraboi be lumadi odio dinangaria be ono Kristus malipi ne daememaki kana.
7 Bokaibe Nanaranga pilenga nge ege-ege dilako be dilako-la be dieno. Be ‘apostel’ tagataga nedi Ierusalem-lo nge ikoko-la be ieno, be oaikiki-la be dikoko-tina. Makara nge tamoata Nanaranga ditabatabai nge kokoko-tina lama diuni be lama uninga ngae nge ditagatagai.

Stepan Dokimatea Ipura

8 Nanaranga marou ne tadokidoki-ba be kaiboang ne nge Stepan-lo dikauri. Bokaibe
kilala kaiboangdi be kilala Nanaranga-la iboadu ngaemaki nge tamoata be aine
moarunga maradi iememaki.
9 Ata tamoata alu ditaguraki be diduai. Tamoata ngaedi nge alu pera ono serereinga
ara “Tamoata Ruberubetaki”-lo ka dipura, alu nge Iuda kaoa Sairini be Aleksandria
anua-lo disukoaki, be alu nge Silisia anua be Esia kaba-lonalona kaoa. Makara nge
Stepan zaiza diegore,
10 ata Oli Spirit itaguraki be Stepan kaua bibia-tina iani be bong ipilepile nge tago
iboadu dare-balaki.
11 Makara nge tamoata ngaedi ditaguraki be komangaba-lo be tamoata alu ‘mone’
ane dizazadi be pile kaiboangdi Stepan ono bokai diunglako, “Keka Stepan kilongori
Moses be Nanaranga odioruo imanai!”
12 Bokai dimuzi be ono tamoata be aine moarunga, be Iuda tamoata nedi bibia,
be tamoata Moses Mata ne disulesuletaki nge diemakidi be ilodi dikauborua-ramo.
Bokaibe dipura be Stepan didokimatei be Iuda ‘Kansolo’ nedia-lo dilakuaki.
13 Be ditaguraki be tamoata alu dinangadi be mata-ita bokana be boli-pile
bokainatuka Stepan ono diunglako, “Tamoata ngae nge izamaizama edua pile Na-
naranga pera ne rata ngae be Moses Mata ne odio iununglako.
14 Keka kilongori bokai ipile Nasaret tamoata ara Iesus masa pera ngae ngagamani,
be kita Iuda mata neda Moses iang-kita be dimai nge ngabuiri.”
15 Ata tamoata bibia moarunga Iuda ‘Kansolo’ nedi-o disoaki Stepan dididematei
nge lili ‘enzel’-ba bokana dita.

7

Stepan Iuda ‘Kansolo’ Nedi Iradi

1 Kodeka tamoata Nanaranga ditabatabai biabiatuka nedi itaguraki be Stepan bokai
itegi, “Pile ngaedi omo diunglako nge moimoi ki tago?”
2 Be Stepan ikatu be bokai ipile, “Taritokagu be tamagu, kamalongora! Tubuda
toiraira Abaram isi Mesopotemia kaba-lo isoaki be Nanaranga kaiboang ne mala-
makadi otioti nge ipurakani. Bong ngaradia-lo nge tago isi Aran kaba-lo ilako.
3 Makara nge Nanaranga bokai irai, ‘Kaba nem be dara nem goperekidi be kateka
ngau mitikiniko kanana-lo golako.’
4 “Bokaibe Abaram Kaldea kaba ipereki be Aran-lo anua idoki. Alauri Abaram tama
imate nge Nanaranga itaguraki be Abaram inepi be kateka kaituka ono kasoaki-lo
ipura.
5 Be bong makare ipura nge kana tago teke iani be ne bokana inemi. Tago-la. Kateka
muku labatinga ae-baba bokana ngani be nganemi nge tago-soasoa! Ata Nanaranga
moimoibe irai ngai be tubu ne alalauri masa kateka ngae danemi. Moimoi bong
ngaradia-lo nge Abaram isi natu tago be.
6 Nanaranga Abaram bokainatuka irai, ‘Tubu nem alauri masa dalako kateka takana-
lo be akerengadi bokana kateka tago nedi-o dasoaki. Be masa dududu bokana
dasukoaki be mata goalakadi oti dababasakidi nibe ‘400’ barasi damanubu.
7 Ata ngau masa ungguma nangata dududu kana bokana disoaki nge sururu miani.
Be alauri masa kaba ngaradi dapereki be makare be darakeaka.’
8 Makara be sumoala ono taoa emaka nge teke diemakiaru. Sumoala ngae kilala
ne nge kusi korototoka mata. Be alauri nge Nanaranga itaguraki be natu moane teke
Abaram iani ara Aisak. Bong natu ngae nekiaka ipura be amaridi lima-toli dilako nge
Abaram itaguraki be natu kusi ikorototokani. Alauri nge Aisak natu teke ipura ara
Zekop, be Zekop ineki be natu kulemoa-be-rua dipura. Natu ngaedi ka kita ungguma
Israel tamada aradi bibia.

9 “Alauri nge tama-da aradi bibia kulemoa-be-teke nge taridi alalaurituka Iosep
dimangazi, be didoki be dududu bokana Izip tamoata diandi be dizazai. Ata
Nanaranga Iosep sakenao isoaki.
10 Bokaibe bong giriki itaita nge Nanaranga ka idumadumai. Nanaranga ka kaua
bibia iani be ono Izip ‘Pero’ * kandi nge Iosep ilo iuiauiatakia-tina. Be ‘Pero’ itaguraki
be Iosep inangai be Izip kaba moarunga be ‘Pero’ pera kana biabia nge ipapananuaki.
11 “Kodeka alauri nge tole biabia teke Izip kaba be Kenan kaba-lo ipura be tamoata
be aine moarunga moatubu bibia-tina dita. Be tubuda ngaedi nge kangkang kandi
inanga date.
12 Bong Zekop bokai ilongo Izip kaba-lo kangkang ara ‘uit’ ieno nge tubuda inepidi
be dilako. Alale nedi ngae nge matamatanatuka diemaki.
13 Be alauri alale nedi ruaia-nao nge Iosep itaguraki be nena-la tokana-lo irangaki
be dikauataki. Makara be ‘Pero’ nge Iosep toka be tama ikauatakidi.
14 Kodeka alauri nge Iosep itaguraki be tama Zekop ikeliaki be dara ne moarunga
zaiza be Izip kaba-lo dilako. Iosep dara ne bong ngaradia-lo nge kulemoadi kulemoadi-
lima-rua-be-lima moarunga.
15 Kodeka Zekop ilako Izip kaba-lo, be makara disukoaki nibe tubuda moarunga
zaiza be dimate.
16 Be alauri nge tapoudi bagadi dipura be Sekem anua-lo poda tekena-lo kumrakadi
dipura. Poda ngae nge Abaram ka izazai. Amo natu moanekadi kaoana-lo ka ‘mone’
alu ane izazai.
17 “Bong ono Nanaranga pilenga moimoi be Abaram iemakini ngaemaki be
dakalingo kana disaringa nge tamoata be aine neda Izip kaba-lo nge dikoko-tina.
18 Kodeka ‘Pero’ teke Iosep tago ikauataki nge kaba idoki be Izip kaba itanepoadi.
19 ‘Pero’ ngae itaguraki be tamoata neda boli mata-lo ramoramo-ba ibabasakidi, be
tubuda nge bokai igoalangakidi: iakangaodi be natudi mukumukudi dirokakidi, be
ono damate kana.
20 “Be nge bong ngaedia-lo ka Moses nekiaka ipura. Moses nge natu kulanglang-
tina. Nekiaka ipura nge kalea toli bokana tama pera kanana-lo komangaba-lo akolanga
ipura.
21 Be ono tago kaua ngapura natu-muku Moses komangaba-lo akolanga ipurapura
nge eluku nangaia ipura. Be nge ramani ngaenao ka Pero natu aineka ite be idoki be
ne natu bokana iaka-labati.
22 Alauri ilaba nge Izip kaua nedi moarunga nge Moses suleni ipura be idoki, be
pile-lo be muzi moarunga-lo nge ara ilaba-tina.
23 “Bong Moses barasi ne kulemoadi-oati nge ilo itekenanai be Israel ruanga ngatedi
kana.
24 Ilako nge Izip tamoata teke ite Israel teke mata pakapaka ane ibasabasaki. Makara
nge Moses itaguraki be Israel-ruanga nge ioiaki be Izip tamoata iumoatei.
25 Moses bokai imuzi nge ilo ipileni Israel-ruanga masa kaba bokai daita Nanaranga
ka ngai idumadumai be ono Israel-ruanga ngadumadi be rubetakadi dapura kana. Ata
di tago dikaua.
26 Izama nge Israel tamoata rua dieunungru be ipuraka-diaru. Be ono ilodiaru
ngaka-uiadi kana nge bokai ira-diaru, ‘Tamoata kamru, kamru nge taritokatoka-ma!
Bakara ka neming-lanaru kaeunungru?’
27 Ata tamoata maka giriki labu be tamoata takaia iununi nge itaguraki be Moses
irokateteki be bokai irai, ‘Naita inangaiko be kaiko biabiadi nema be giriki nema
golililiti kana?
28 Ambe goumoateia kana nora-la Izip tamoata kumoatei bokana ki?’

* **7:10:** Pile ngae ‘Pero’ tabuiri nge anuatanepoa kana tapile.

29 Moses bokai ilongo nge taburi irani be iratu be Izip kaba ipereki be ilako Midian
kaba-lo isukoaki. Makara be aine teke iuati be natu moane rua inekiakidiani.
30 “Barasi kulemoadi-oati dimanubu nge ‘enzel’ teke singaba muku teke
ipurupururui-lo be Moses ipurakani lulu kaba-lo, buku ara Sainai saringa.
31 Moses singaba ipurupururui ite nge ipitilaki-tina be ilako saringa be ngatea-uia
kana. Ata Tanepoa malonga bokai ilongori,
32 ‘Ngau tubum Nanaranga nedi. Ngau ka Abaram, Aisak be Zekop Nanaranga nedi.’
Makara nge Moses taburi ira-tina be reresabu tagona-tina iuia, be tago iboadu ngatada
be kaba ngaita.
33 “Kodeka Tanepoa kaba bokai ipile, ‘Ae-sukuma nem gopasi, bakara kaba odio
kutuitui nge kaba-rata kaoa. Maka ma ngau kaba ngaedia-lo usoaki.
34 Ngau moimoina-tina ambe tamoata be aine negu sururu bibia Izip-lo didokidoki
nge uita-doi. Naboakingadi ambe ulongo be ambe ubala be muketidi kana. Aria,
gokatiuana be mnepiko be kaba Izip-lo gomule kana.’
35 “Bokai kamakaua: Moses-ma ngae ka Israel tamoata disegeaki. Be bokainatuka
ditegi, ‘Naita inangaiko be kaiko biabiadi nema be giriki nema golililiti kana?’ Be nge
Moses-ma ngae ka ‘enzel’ maka singaba muku ipurupururui-lo ipurakani duma nena-
lo be biabiadi be uketiketi bokana be Nanaranga inepi be ialale.
36 Ngai ka bong Israel Izip kaba-lo disoaki be imuadi be Izip kaba dipereki. Be
kilala kaiboangdi be kilala Nanaranga-la iboadu ngaemaki nge Izip-lo be makasi
ara Daradara-lo iemaki, be barasi kulemoadi-oati lulu kaba-lo dilepolepo nge kilala
kaiboangdi iememaki be dialalale.
37 Be nge Moses ngae ka Israel tamoata be aine bokai iradi, ‘Nanaranga masa kam
neming maraming ka ‘propet’ teke ngau bokana nganepi be ngapura-kaming.’
38 Be bong Israel tamoata be aine lulu kaba-lo dikabuni be disoaki nge Moses ngae
ka maradi isoaki. Ngai ka tubuda be ‘enzel’ maka buku ara Sainai-lo ipurakani zaiza
disoaki-budu. Be nge ngai ka pile ono moauriuri-la soaki idoki be tubuda iandi, be di
dibatadi be kita tadoki.
39 “Ata tubuda Moses pilenga tagadi disege. Ditaguraki be disegeaki be ilodia-lo nge
direre-tina kababe Izip kaba-lo damule.
40 Bokaibe ditaguraki be Aron bokai dirai, ‘Aem-kai alu goemaki-kama be damua be
zala daitiking-kama. Moses-ma maka Izip-lo be ibaga-kama nge tago kikauataki ambe
bakara iuai.’
41 Be nge bong ngaradia-lo ka aem-kai teke ‘bulumakau’ natu ditoaki be diemaki. Be
ditaguraki be kana ngae nedi luma-di ane diemaki ono darakeaki kana nge tabataba
dieluakini be moanako be oagu bibia diemakini.
42 Bokai ka Nanaranga itaguraki be imurinadi be iemakidi be kana makatabala lang-
lo dieno nge dirakerakeaki. Bokaibe kana ngae nge pile tekedi ‘propet’ ‘buku’ nedia-lo
geretadi dipura zaiza dilako-budu,

‘Israel tamoata be aine! Nge tago ngau ka barasi kulemoadi-oati lulu kaba-lo ngado
kaumoatediana be katabangakina. Tago-la.

43 Nge nanaranga ara Molok ka bazarua ne ono rakeaka ipurapura nge kabazi, be
nanaranga neming ara Ripan ka goai ne anunuka kabazi. Aem-kai ngaedi
ka kaemaki be karakeaki. Bokai ka ngau masa mnepi-kaming be kasau-tina
Babilon kaba-lo kamalako be akerenga-ming bokana makara kamasukoaki.’
(Aim 5:25-27)

44 “Bong tubuda lulu kaba-lo dialalale nge bazarua ono Nanaranga isoaki nge
sakedio ieno. Bazarua ngae nge Nanaranga-la Moses irai bokana ka emaka ipura be
baituka emaka ngapura kana nge Nanaranga ka nena-la be Moses itikini.

45 Be tubuda ka bazarua ngae aniadi ipura. Be alauri nge Zosua zaiza be dibazi be
Nanaranga imua be ungguma makara disoaki nge itaodi be tubuda dimai be kateka
nedi didokiledi. Be bazarua ngae nge makara ieno nibe imai-ba Debiti-lo daga.
46 Debiti nge Nanaranga rerengana-lo ilako. Bokaibe Debiti itaguraki be Nanaranga
itegi be pera ono soakinga teke Zekop Nanaranga ne ngaemakani kana.
47 Ata tago ngai ka pera ngae ikeli. Nge Solomon ka pera ngae Nanaranga ikeliani.
48 “Ata Nanaranga Atabalabala-tina nge tago pera tamoata dikelikeli-lo isukoaki
‘propet’-la teke ipile bokana,
‘Tanepoa bokai ipile,
49 “Lang anua nge bagi ono tanepoanga negu, be kateka ngae nge ngau ae salangaka
negu. Masa pera bakarairai gokeliana? Tago iboadu! Kaba ono manauanga
negu inanga dieno? Tago-la!
50 Maka ma kana moarunga ngaedi nge ngau ka uemaki!” ’ (Ais 66:1-2)
51 “Pangana-ming patu bokana! Nanaranga pilenga tagona-tina iloming-lo kananga
be kungi-ming tagona-tina pilenga dilongo! Kam nge tubuming-la bokana! Oli Spirit
pilenga dokiadi kasegesege-tina!
52 Ak, ‘propet’ moarunga makare kateka-o dipura nge tubu-ming tago teke ditea-ba
be ilako. Moarunga-biabia nge sururu bibia-tina diandi! Be tamoata maka matamata
be Tamoata Adoado puranga dirangaki nge diumoatedi be! Be nge kodeka nge kam ka
tamoata ngae erekei luma-dio kanangai be umoatea ipura.
53 Kam-tina ma ka Nanaranga pilenga ‘enzel’ dinege be diemaki be dikalingo nge
kadoki, ata pile ngaedi tago katagadi!”

Stepan Patu Oti Unia Ipura Be Imate

54 Bong tamoata bibia Iuda ‘Kansolo’ nedia-lo disoaki Stepan pilenga ngaedi dilongo
nge ilodi disururutakia-tina be iledi dikaraposa.
55 Ata Stepan nge Oli Spirit ilona-lo ikauri be lang anua-lo itadalako nge Nanaranga
kaiboang be malama ne ita, be Iesus nge Nanaranga oana-nao ituitui be ite.
56 Kodeka bokai ipile, “Kamate! Ngau lang anua ute itakaka, be Tamoata Natu nge
Nanaranga oana-nao ituitui!”
57 Tamoata bibia Iuda ‘Kansolo’ nedia-lo disoaki bokai dilongo nge luma-di ane
kungidi diono. Kodeka dituirake be bong-doi teke Stepan ono dipananalako,
58 be didoki be eluku direpeka-lako. Kodeka ditaguraki be patu ane diuni. Be
bong diuniuni nge tamoata ngaedi ditaguraki be kusi-sili nedi bibia dinangananga nge
dipasi be tamoata amuna teke ara Sol sakenao dinanga.
59 Makara patu oti diuniuni nge Stepan bokai irabo, “Tanepoa Iesus, mariabakagu
godoki!”
60 Kodeka tuku-nao irokazokuria be bokai ipile, “Tanepoa, muzigoala ngae nge
moaki odio kunangalako!”
Bokai ipile-doi kodeka imate.

8

1 Be tamoata ara Sol nge makara isoaki be Stepan matenga nge isumoalataki.

‘Sios’ Sururu Bibia Idoki

Be amari-nala ngarana-lo nge tamoata be aine moarunga Ierusalem ‘sios’-lo nge
sururu goalakadia-tina didoki. Bokaibe tamoata be aine moarunga Kristus lama
diunani nge dimarama be ege-ege Zudea kaba be Samaria kaba-lo dilako be disoaki,
ata ‘apostel’ nge tago dimarama. Ierusalem-lanalo disoaki.
2 Makara be tamoata alu Nanaranga ditagatagai nge Stepan dikumraki be nodo be
tang biabia-tina diemakani.

3 Ata Sol nge ambe ‘sios’ iara-leualeuai. Bokaibe pera pera-lo ilakolako be tamoata
Kristus lama diunani nge moane be aine idokireperepekidi be uaura pera-lo iro-
rokakidialako.

Pilip Samaria Kaba-lo Isoaki

4 Tamoata be aine lama diuni dimarama be ege-ege dilako nge Nanaranga pilenga
mangata dirarangaki be dialalale.
5 Pilip ilako anua bibia teke Samaria kaba-lo be makara Kristus mangata irangaki.
6 Bong tamoata be aine dum bibia Pilip pilenga dilongo nge kungidi dibabaki be
dilongoria-tina uia, bakara kilala kaiboangdi Pilip iemaki nge dita.
7 Be mariaba goalakadi tamoata kokoko-tina ilodia-lo disoaki nge itaotaodi be kaikai-
la dimeremere be diraturatu. Be tamoata tapoudi matedi, be aedi be luma-di daidi nge
kokoko-tina adorakadi dipura.
8 Bokaibe anua biabia ngarana-lo nge suridi diuia-tina.

Tamoata Simagomago Ara Saimon

9 Anua ngarana-lo nge tamoata teke isoaki ara Saimon. Ngai ambe uanana sasalaga
muku makara simago ne ane be kolo-kolo iememaki be ono Samaria tamoata be aine
iaua-sasangangadi. Nena-la irangarangaki ngai nge ara bibia-tina.
10 Be moarunga-doi anua ngarana-lo aradi otioti be aradi tagotago nge ngaia-la ka
pilenga ditagatagadi. Be bokai dirangaki, “Tamoata ngaeni nge Nanaranga kaiboang
ne aradi ‘Kaiboang Bibia’ nge dienoni.”
11 Tamoata be aine Saimon ditagatagai, bakara ambe uanana sasalaga-tina simago
ne ane be iaua-sangangadi.
12 Ata bong Pilip Pile Uia ono Nanaranga anua ne itanepoa kana be Iesus Kristus
irangakidi nge lama diuni be moane be aine nge Iesus ara-nao be rukuadi dipura.
13 Be Saimon nge lama iuni be. Alauri Iesus ara-nao be rukuia ipura nge Saimon
itaguraki be Pilip-la ka itagatagai be ege-ege dialalaleru. Be bong kilala kaiboangdi be
kilala kaiboangdi Nanaranga-la iboadu ngaemaki emakadi dipurapura be itaita nge
ikakabaki-tina.
14 Bong ‘apostel’ enera Ierusalem-lo pile bokai dilongo Samaria tamoata be aine
Nanaranga pilenga didoki be ilodia-lo dinanga nge ditaguraki be Pita be Zon dinepidi
be Samaria dilakoru.
15 Be bong dilakoru nge diraboru be ono tamoata be aine lama diuni nge Oli Spirit
dadoki kana.
16 Bakara, Oli Spirit isi tago odio ibala. Moimoi di moarunga nge Tanepoa Iesus ara-
nao ka rukudi dipura, ata Oli Spirit tago odio ibala.
17 Makara be Pita be Zon ditagurakiru be luma-diaru odio dinangaria be Oli Spirit
didoki.
18 Saimon kaba bokai ita bong ‘apostel’ Samaria tamoata be aine luma-diaru odio
dinangariaru nge Oli Spirit didoki. Bokaibe itaguraki be Pita be Zon ‘mone’ itoringaki-
diaru be bokai ipile,
19 “Kaiboang ngaedi kamanauru. Bokai masa tamoata naita luma-gu ono unangaria
nge Oli Spirit ngadoki.”
20 Ata Pita ikatu be bokai ipile, “Iboadu ‘mone’ nem zaiza be ara-be-leuanga godoki,
bakara kaiko ilom ipile Nanaranga lumaluma ne iboadu ‘mone’ ane gozazai!
21 Kaiko ilom eara nge Nanaranga mata-nao tago iado. Bokaibe tago iboadu malipi
nema ngaena-lo nge malipi ege teke goemaki ki malipi teke gangko be goemaki. Tago-
la!
22 Mata goala ngae ilom iani nge gorokaki be ilom gobuiri be Tanepoa goraboi.
Baraoa giriki goalaka ngae ilom-lo be ilom iani nge ngarokakaleko.

23 Maka ma ngau ilom ute nge mangazi kaiboangi ilom-lo ikauri be muzigoala diuaukotoiko be kusoaki.”
24 Kodeka Saimon bokai ipile, “Ngau kanabe Tanepoa kamaraboiaru. Bokai masa kana karangakiru nge tago dapurana.”
25 Alauri Tanepoa pilenga mangata dirangakiru be rakana Nanaranga iemaka-diaru dirangaki-doiru nge Pita be Zon kaba Ierusalem-lo dimulelakoru. Dimulemule-ru nge Samaria anua moarunga zala-lo dieno-lo nge Pile Uia mangata dirangarangakiaru be dialalaleru.

Pilip Be Itiopia Tamoata

26 Makara nge Tanepoa ‘enzel’ ne teke Pilip bokai irai, “Gotui be zala Ierusalem-lo be ilako Gaza-lo nge ege atanga gotagai.” Zala ngae nge lulu kaba-lo ka ieno.
27 Bokaibe Pilip itui be ialale. Zala-lo nge Itiopia tamoata biabia * teke ipurakani. Tamoata ngae ka Itiopia ‘Kandensi’ nedi, ki kita tapile moaede kandi nge ‘mone’ be kana moarunga ne ipapananuaki. Tamoata ngae nge ilako Ierusalem-lo Nanaranga irakeaki
28 ka ambe imulemule. Bagi ‘osi’ diraperape nenao isoaki be ‘buku’ ‘propet’ Aisaia igere nge ilezeleze.
29 Kodeka Oli Spirit Pilip bokai irai, “Golako ene bagi ‘osi’ diraperape ngara saringa be sakenao goalalale.”
30 Pilip ipananalako be ilongori ‘buku’ ‘propet’ Aisaia igeretia-lo ka ilezeleze bokana itegi, “Kana kulezeleze ngaradi nge kukauataki ki tago?”
31 Be tamoata biabia ngae bokai ikatu, “Masa bakara be mkaua? Tamoata-ma teke labudi nganagupasina ka masa mkaua!” Bokaibe tamoata ngae itaguraki be Pilip ikilarake be sakenao isoaki.
32 Itiopia tamoata ngae nge Nanaranga ‘Buku’ ne egedi ngaedi ka ilezeleze,
“Suri nge ‘sipisipi’ umoatea ngapura kana be bagaia ipura bokana, be tea nge ‘sipisipi’
natu moaneka donga korota ipurapura be imoadubulae-ba bokana. Bokaibe aoa
tago sesu ikakati.
33 Dibalaki be digoalangakia-tina, be ‘koto’ ne nge tago diadoraki uia, be didoki be
diumoatei. Tamoata zugu ngarana-lo nge muzingadi digoala-tina. Bokaibe tago
ambe kateka ngaeno isoaki.” (Ais 53:7-8)
34 Kodeka Itiopia tamoata biabia ngae nge Pilip bokai itegi, “Goraia! Naita ka makare ‘propet’ ngae irangarangaki? Nena-la ka irangarangaki ki tamoata takaia?”
35 Kodeka Pilip itaguraki be pile labudi inagupasini. Nanaranga ‘Buku’ ne egedi ilezeleze kanana-lo be Iesus rangaka Pile Uia-lo dieno nge irangakini.
36 Zala ngara disauaniaru be dilakoru be dang mukudi aluna-lo dipuraru nge Itiopia tamoata bokai ipile, “Gote! Dang alu makare dieno! Bakara ka tago iboadu Iesus ara-nao be rukuiagu ngapura?” [
37 Be Pilip bokai ipile, “Iboadu rukuiam ngapura. Ilom ere-moarunga be lama kuni masa rukuiam ngapura. Tago be tago!” Be tamoata biabia ngae ikatu be bokai ipile, “Moimoi lama uni. Ngau lama uni Iesus Kristus nge Nanaranga Natu.”]
38 Kodeka tamoata biabia ngae ipile be ‘osi’ ne makara itui. Be diposiru be dang-lo dilakoru be Pilip itaguraki be tamoata biabia ngae Iesus ara-nao be irukui.
39 Dang-lo be dipusikarake-ru nge Tanepoa Oli Spirit ne ipura be oaikiki-tina Pilip ibagai. Moimoi Itiopia tamoata biabia ngae nge Pilip tago sesu kaba ite, ata suri uia-lo be ialale.
40 Ata Pilip nena-la ite nge ambe Asdod anua-lo ka isoaki. Bokaibe itaguraki be anua moarunga-lo ilakolako be Pile Uia mangata irangarangaki be ialalale nibe Sisaria anua-lo ipura.

---

* **8:27:** Tamoata bibia bokainaina nge moaede dimalipilipitakidi. Bokaibe labedi serekadi dipurapura.

9

Sol Ilo Buira Ipura
(Apo 22:4-16; 26:9-18)

1 Bong ngaradia-lo nge Sol isi Tanepoa tagataga ne ngaumoatedi kana be ikara-
ngitingitiakidi. Bokaibe ilako tamoata Nanaranga ditabatabai bibiatuka nedia-lo
2 be irai be pera ono serereinga moarunga Damaskus anua-lo dieno nge ‘pasi’ teke
ngageretadi be dakaua Sol nge ngai ka inepi. Bokai masa tamoata naita Tanepoa Zala
ne itagatagai makara Damaskus-lo ite, aine ki moane, masa ngauauri be ngabagai be
Ierusalem-lo ngalakuaki.
3 Makara be Sol itui be Damaskus ilako. Anua isaringaringai noko oaikiki-tina
malama teke lang-lo ka ipitikaoai be ibala be iboalingi.
4 Makara nge Sol kateka-o itapuloria be malonga teke bokai irarai be ilongori, “Sol!
Sol! Bakara ka sururu bibia kuianana?”
5 Be Sol ikatu be bokai itegi, “Tanepoa, kaiko naita kata?”
Be malonga ngae bokai ipile, “Ngau Iesus! Ngau ka sururu bibia kuianana!
6 Gomarang be Damaskus anua-lo golako. Makara masa rakana goemaki kana nge
daraiko.”
7 Tamoata maka Sol zaiza dialalale-budu nge bokaina-ba pile tagotago dituitui.
Malonga ra dilongori, ata rakana ka irangarangaki nge tago dikaua.
8 Makara be Sol ea kateka-lo ieno ka imarangrake. Be bong imarangrake be mata
ipoarakaki nge kana tago teke ite. Mata dileuani. Bokaibe tamoata dialalale-budu nge
luma-nao didoki be diaromuani be Damaskus anua-lo dilakuaki.
9 Be makara amaridi toli mata dileuani be isoaki. Be ramani ngaranao nge kangkang
tago teke ikani be dang tago sesu ising.
10 Makara Damaskus anua-lo nge tagataga teke isoaki ara Ananias. Bong teke isoaki
nge raio bokana ilako, be Tanepoa bokai ikilai, “Ananias.”
Be Ananias ikatu be bokai ipile, “O! Tanepoa. Maka usoaki.”
11 Be Tanepoa bokai ipile, “Gotui be golako zala biabia ara Adoado-lo be tamoata ara
Iudas pera kanana-lo golako. Makara kupura nge Tarsus tamoata ara Sol gotegiaki.
Makara isoaki be iraborabo.
12 Raio bokana ilako be kaba bokai ita: tamoata teke ara Ananias ipura be luma ono
inangaria be mata diuia be kababe kaba ita.”
13 Ata Ananias ikatu be bokai ipile, “Tanepoa, tamoata ngae ruku kokoko-tina ulongo.
Kana goalakadia-tina ka tamoata be aine nem Ierusalem-lo iememikidi.
14 Be nge tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi kaiboang nedi-o ka makare
Damaskus-lo ipura be tamoata be aine aram dikilakilai nge ngauauridi kana.”
15 Be Tanepoa bokai ipile, “Gotui be golako! Tamoata ngae nge ambe kati negu
bokana uauri be lung-o unangai. Ngai ka aragu ngabazi be Ungguma Takadia-lo,
anuatanepoa moarunga-lo be Israel tamoata be aine moarunga-lo ngalakuaki kana.
16 Be ngau negu-la masa mitikini aragu-o masa sururu bibia-tina ngadoki!”
17 Bokaibe Ananias itui be Iudas pera kanana-lo ilako. Ilako nge pera-lo isili be luma
Sol-o inangaria be Nanaranga iraboi. Be bokai ipile, “Tarito Sol, Tanepoa ka inepia be
upura. Iesus-ma maka makare kupurapura be zala-lo ipurakaniko-re nge ka inepia be
makare upura be ono kaiko masa kababe kaba goitaita, be Oli Spirit aniam ngapura.”
18 Ananias bokai ipile nge oaikiki-tina kana tekedi teadi ika inakadi bokana nge Sol
matana-lo ka digalalai, be makara be kaba kaba itaita. Kodeka ituirake be Iesus ara-
nao be rukuia ipura.
19 Rukuia ipura, kodeka imoanako be kaiboang ne dimule.

Sol Damaskus Be Ierusalem-lo Isoaki

Alauri nge Sol makara Damaskus anua-lo Kristus tagataga ne zaiza amaridi alu isoaki nge
20 oaikiki-tina ilako pera ono serereinga-lo be Iesus mangata bokai irangarangaki,
“Iesus ka Nanaranga Natu!”
21 Moarunga dilongori nge dipitilaki-tina be bokai dipile, “Tamoata ngae ki naita ka
tamoata be aine maka ara ngaenao be dikilaulau Ierusalem anua-lo iumoatemoatedi?
Be nge makare ipura nge suri ngauauridi be tamoata Nanaranga ditabatabai dimua-
muadi luma-dio nganangadi kana ka ipura ki tago?”
22 Ata Sol pilenga nge kodeka dikaiboang-tina. Be pile moarunga labudi inagupasi-
pasi be itikitikingdi Iesus ka moimoi be Kristus. Bokaibe Iuda Damaskus anua-lo
disukoaki nge ilodi iung-tina be tago sesu pilenga dikatu.
23 Ambe amaridi kokoko-tina dilako nge Iuda moarunga diepurari be diraba be Sol
daumoatei kana,
24 ata Sol rabangadi nge ilongoraki. Ariata be oabubu-lo nge anua babaduadua ne
bibia dinarinaring uia be Sol daumoatei kana.
25 Ata oabubu tekena-lo nge Sol tagataga ne ditaguraki be Sol didoki be raba
kanabiabia tekena-lo dinangalako, be dilakuaki ari bibia anua diboalingia-lo be
kalalang-boazinga tekena-lo be eluku diurumalako be iratu.
26 Bong Sol Ierusalem-lo ipura nge ilako be Kristus tagataga ne ngasilidi kana, ata
di moarunga nge dimatakuri. Maka ma ilodi bokai dinanga, “Sol moimoibe Iesus
tagataga ne kata ki ibobolesikita-ba?”
27 Ata Barnabas ilako be ibagai be ‘apostel’-lo ilakuaki. Kodeka iradi baituka be zala-
lo be Tanepoa ite, be Tanepoa nena-la be baituka Sol irai. Be bong Damaskus anua-lo
isoaki nge taburi tago irani be ramoramo-la Iesus ara-nao be mangata isulesule.
28 Bokaibe Sol makara sakedi-o isoaki be ramoramo-la Ierusalem anua-lo ialalale be
Tanepoa ara-nao be ramoramo kaikai-la mangata isulesule be ialalale.
29 Be ilako Iuda maka Grik pile-la diamang zaiza pile diserereitaki be diegoretaki,
ata tamoata ngaedi ditaguraki be daumoatei kana.
30 Bokaibe bong taritoka-da Iesus lama diunnani dilongo nge dibagalako Sisaria
anua-lo be Tarsus dinepialako.
31 Kodeka makara nge ‘sios’ ege-ege Zudea kaba-lo, Galili kaba-lo be Samaria kaba-
lo nge soaki uia-lo eno. Oli Spirit kaiboang nena-lo be ‘sios’ kaiboang idoki be
tamoata be aine kokoko-tina disilisilini be dikoko-tina. Be izamaizama nge Tanepoa
dimatakutakuri be disukoaki.

Ainias Be Dorkas

32 Pita nge ege-ege ialalale be kaba itaita. Be bokai ialalale nge ilako Lida anua-lo be
Nanaranga tamoata be aine ne itedi.
33 Makara nge tamoata tapou matedi teke ara Ainias ite. Tamoata ngae nge ambe
barasi lima-toli bokaina-la zirapu-lo ieneno.
34 Kodeka Pita bokai ipile, “Ainias, Iesus Kristus ka iadorakiko. Gomarang be zirapu
nem goloku.” Makara nge Ainias oaikiki-tina ituirake.
35 Tamoata be aine moarunga makara Lida be Saron anua-lo disukoaki dite nge ilodi
dibuiri be Tanepoa ditalari.
36 Zopa anua-lo nge aine teke Kristus tagataga ne isoaki ara Tabita. (Ara Tabita
tabuiri nge Grik pile-lo Dorkas kana tapile.) Ngai muzi uia-la ka iememaki be tamoata
kana nedi tagotago nge izamaizama idumadumadi.
37 Bong ngaradia-lo nge imore be imate. Be dirukui be pera ilo atabalabala tekena-lo
dinangai.

38 Lida anua nge Zopa anua saringa ka ieno. Bokaibe bong tagataga Zopa-lonalona
dilongo Pita Lida anua-lo isoaki nge oaikiki-tina tamoata rua Pita-lo dinepidialako be
bokai diakoroiaru, “Oaikiki-tina gomai kana kirere.”
39 Bokaibe Pita itui be dialale-buduto. Be bong makara dipura nge pera ilo
atabalabala-lo dilakuaki. Makara nge narenare moarunga Pita diboalingi be kusi-
sili bibia be kusi nangananga takadi Dorkas isi ne iauia be iemaki nge ditikitikini be
ditangtang.
40 Makara be Pita itaguraki be inepidi be dipusika-doi, kodeka tuku-nao irokazokuria
be Nanaranga iraboi. Irabo-doi, nge ibuiri be aine mate italari be bokai ipile, “Tabita,
gomarang!” Bokai ipile nge aine ngae mata ipoarakaki. Mata ipoarakaki be Pita ite
ngena imarang-rake.
41 Kodeka Pita itaguraki be luma-nao idauraki be idumai be itui-rake. Makara be
narenare moarunga be tamoata be aine takadi Kristus lama diunani nge ikiladi be
moauriuri ka lumadi-o isalangaki.
42 Kana ngae bokai ipura nge rangaka ege-ege Zopa anua-lo ilako. Bokaibe kokoko-
tina Tanepoa lama diunani.
43 Be Pita nge makara Zopa-lo amaridi alu tamoata ngado kusidi isisisi ara Saimon
sakenao isoaki.

10

Kornilius Pita Ikeliaki

1 Sisaria anua-lo nge tamoata teke Rom koai-bagi nedi teke imuamuadi ara Kornilius
isoaki. Tamoata ngae nge koai-bagi tamoata ‘100’ moarunga imuamuadi, be koai-bagi
ngae nge Itali koai-bagi kana ditugani.
2 Kornilius roa be natu zaiza nge Nanaranga dirakerakeaki be ditagatagaia-tina uia.
Iuda tamoata kana nedi tagotago nge kana kokoko-la be ianiandi, be bong kokoko
Nanaranga iraboraboi.
3 Bong teke rairai, amari ambe ibala siriki tolianao nge rai kaba-lo bokana ilako.
Isoaki nge mangata-tina matana-lo Nanaranga ‘enzel’ ne teke ipura be ikilai, “Kornil-
ius.”
4 Kornilius nge taburi ira-tina be ‘enzel’ idedepoatoki be bokai itegi, “Tanepoa.
Rakana?”
Be ‘enzel’ ngae ikatu be bokai irai, “Nanaranga ambe rabo nem ilongo be tamoata
kana nedi tagotago kudumadumadi nge ita be idoki, be ambe ilo iangko.
5 Gotui be tamoata alu gonepidi be dalale Zopa anua-lo be tamoata kata ara Saimon,
Pita kana dikilakilai nge dabagai be makare dapuraki.
6 Tamoata ngado kusidi isisisi ara Saimon pera kanana-lo isoaki. Tamoata ngae pera
kana nge makasi zagenao ka ieno.”
7 Bong ‘enzel’ ialale nge Kornilius itaguraki be malipilipi kana rua be tamoata koai-lo
dumaduma ne teke Nanaranga mata ne itagatagadia-tina uia nge ikiladiato.
8 Kodeka kana moarunga dipurani nge irangakidiato be inepidiato be Zopa dilakoto.

Pita Rai Kaba Kalingodi Ita

9 Izama be ambe saringatuka amari malala ngaeno kana nge tamoata toli Kornilius
inepidiato nge ambe Zopa anua disaringaiato, be Pita ikautaki pera nokunao be
ngarabo kana.
10 Tole nge imate be ngamoanako-tina kana irere. Be bong kangkang diememaki nge
ngai rai-o bokana ilako.
11 Bokai isoaki nge lang itakaka be kana teke kusi mapala kanabiabia bokana zage
oati-lo dokia ipura be kateka-o urumaria ipurapura be ite.

12 Kusi mapala ngae ilona-lo nge ngado putudi oati-oati moarunga, moata be oakei
moarunga be mang moarunga nge dieno.
13 Kodeka malonga teke Pita bokai irai, “Pita, gotuirake. Ngado goumoatedi be
gomoanako.”
14 Ata Pita ikatu be bokai ipile, “Tanepoa, tagona-tina iboadu! Maka ma kana
bolobolo ki sangalangala nge tagona-tina teke aoagu-o idum.”
15 Pita bokai ipile nge malonga ngae kababe bokai irai, “Kana moarunga Nanaranga
ambe iaka-goazadi nge tagona-tina iboadu dibolo kana gorangaki.”
16 Pile ngaedi nge bong toli emakadiani ipura, kodeka kusi mapala ngae nge kababe
lang-lo repekalako ipura.
17 Pita nge isi rai kaba ngaedi labudi ilelelenaki-la be tamoata toli Kornilius inepidi
be dipura nge Saimon pera kana disikengtakadiato be dipura be babaduaduana-lo
dituituito.
18 Kodeka dikilau be bokai ditegi, “Saimon ara takaia Pita makara isoaki ki tago?”
19 Pita nge isi rai kaba ngaedi labudi ngakauataki kana be imuzimuzi be Oli Spirit
bokai ipile, “Kaba goita! Tamoata toli dilelelekoto.
20 Gotui be gotaoio. Gotagadi be kamalale-budu kana nge moaki ilom irua. Ngau ka
unepidi be dipura.”
21 Makara nge Pita itaoio be tamoata toli ngaedi bokai iradi, “Nge ngau ka
kalelelelaiauto. Bakara ka kapurato?”
22 Be tamoata ngaediato dikatuto be bokai dipileto, “Koai-bagi pangana nedi
Kornilius inepi-kama ka kipura. Ngai tamoata iauia be Nanaranga imatakutakuri, be
Iuda moarunga nge dimuamuaki. Nanaranga ‘enzel’ ne teke irai be pera kanana-lo
golako be pilengam ngalongo kana.”
23 Kodeka Pita itaguraki be tamoata toli ngaediato nge pera-lo ibagadilakoto be
oabubu ngarana-lo nge makara disoakito.

Pita Kornilius Pera Kanana-lo

Izama nge Pita itui be tamoata toli ngaedi itagadi. Be tamoata alu Kristus lama
diunani Zopa anua-lonalona nge ditagadi be dialale-budu.
24 Kaba izama kodeka Sisaria anua-lo dipusikalako. Kornilius nge irarapungdi be
isoaki. Dara ne moarunga be ruanga uia moarunga nge ikeliakidi be dirapurapu-budu
be disoaki.
25 Pita ambe Kornilius pera kanana-lo isilisili nge Kornilius imai be Pita ae babadia-lo
iboadukuria be irakeaki bokana.
26 Ata Pita itaguraki be Kornilius ituirakarake be bokai irai, “Gotuirake. Ngau negu-
la nge tamoata-ramo kata.”
27 Makara be dipilepileru be pera-lo disiliru. Disiliru nge Pita tamoata be aine
kokoko-tina pera ilona-lo itedi.
28 Be bokai iradi, “Kam neming-la be kakaua Iuda mata nema dipile Iuda tamoata
tagona-tina iboadu Ungguma Takadi ngasilidi ki ngalako be ngatedi. Ata Nanaranga
ambe nena-la be itikina tamoata tago teke iboadu bolobolo ki sangalangala kana
mrangaki. Tago-tina.
29 Bokaibe bong kakeliaka nge tago usege. Utui-ba be makare upura. Iboadu bokai
mtegi: Bakara ka kakeliaka?”
30 Be Kornilius ikatu be bokai ipile, “Norane, ambe amaridi oati dilako nge pera
kanagu-lo uraborabo. Ambe irairai kaituka-tina bokana, amari ambe siriki tolianao
ieno ka uraborabo. Uraborabo nge oaikiki-tina tamoata teke kusi ne oaoa-sepukadi
arogu ituitui.
31 Be bokai iraia, ‘Kornilius, Nanaranga ambe rabo nem ilongori, be lumaluma nem
tamoata kana nedi tagotago kuianiandi nge ilo iandi.

32 Tamoata alu Zopa gonepidialako be Saimon ara takaia Pita nge dabagai. Makara
tamoata ngado kusidi isisisi ara Saimon pera kanana-lo lou ne bokana isukoaki. Pera
kana nge makasi zagenao ka ieno.'
33 Bokai ka oaikiki-tina unepi be dibagaiko. Makare kupura nge muzi iauia-tina
ka kuemaki. Keka moarunga kaituka makare kisoaki nge Nanaranga mata-nao ka
kiepurari, be Tanepoa baituka iraiko be gora-kama kana nge pilenga moarunga
galongo kana ka kipura."
34 Kodeka Pita itaguraki be bokai ipile, "Kodeka ukaua moimoina-tina Nanaranga
tamoata moarunga suridi tekedi bokana ibabasakidi.
35 Ungguma moarunga-lo nge bokai imuzimuzi: Tamoata rangguma dimatakutakuri
be mata adoadodi ditagatagadi nge ne bokana idokidokidi.
36 Be nge pile ngaedi ka Nanaranga idoki be Israel tamoata be aine inangadi. Pile
Uia ono anua-uia dokinga ngae ka Iesus Kristus iani, be Iesus itaguraki be mangata
irangaki. Iesus ka tamoata moarunga Tanepoa nedi.
37 Be kana ege-ege Zudea kaba-lo dipura nge kam kakauataki, bong matamata Galili
kaba-lo be Zon ruku ono tamalinga mangata irangaki muridi be imai-ma!
38 Be Nasaret tamoata ara Iesus nge rangaka kam kakauataki. Be baituka be
Nanaranga itaguraki be Oli Spirit ane be Iesus kaiboang iani nge kam kaua. Be ege-
ege ilakolako be muzi uia iememaki be tamoata Satang kaiboang ne eruma disoaki nge
iaka-uiauiakidi. Maka ma Nanaranga Iesus sakenao isoaki.
39 "Be keka nge mata-ita ne bokana. Kana moarunga ungguma Iuda kaba nedia-lo
be Ierusalem anua-lo be Iesus iemaki nge keka kita-doi. Kai-o dirokatagaki be imate,
40 ata amari tolianao be Nanaranga mate-lo be imarangaki be mangata inangai be
tea ipura.
41 Tago tamoata moarunga ka dite. Tago. Kekai-la mata-ita Nanaranga ambe inanga-
kama ka kite. Mate-lo be imarang nge kimoanako-budu be dang kising-budu.
42 Be irakama be Pile Uia tamoata be aine mangata garangakadi kana, be mangata
bokai gapile, 'Tamoata ngae ka Nanaranga inangai be tamoata moauriuri disoaki be
tamoata matedi giriki nedi ngaliliti kana.'
43 'Propet' moarunga nge ngai ka dirangaki. Bokai dirangaki, 'Tamoata moarunga
lama diunani masa ara kaiboang nena-lo be muzigoala nedi rokakadialedi dapura.' "
44 Pita isi ipilepile-la be tamoata be aine pile dilongolongo nge Oli Spirit odio ibala.
45 Iuda tamoata kusidi korotototo Kristus lama diunani Pita zaiza be Zopa-lo be
dipura kaba bokai dita Nanaranga ambe Ungguma Takadi Oli Spirit odio isuburakaria
nge dipitilaki-tina.
46 Maka ma Iuda tamoata ngaedi nge kaba bokai dita Ungguma Takadi ngaedi nge
pile takadia-lo dipilepile. Bokaibe Nanaranga kaiboang ne dirakerakeaki. Kodeka Pita
bokai ipile,
47 "Tamoata ngaedi ambe kita-la Oli Spirit tadoki bokana be ambe didoki. Bokaibe
dang oti be ruku ono tamalinga ane rukuadi dapura. Tamoata tago teke iboadu
ngababaridi!"
48 Bokaibe iradi be Iesus Kristus ara-nao be rukudi dipura. Kodeka ditaguraki be
Pita diakoroi be amaridi alu makara sakedio ngasoaki kana.

11

Pita Ne Muzinga Irangaki

1 'Apostel' moarunga be taritoka-da moarunga Kristus lama diunani ege-ege Zudea
kaba-lo disoaki nge ambe dilongo Ungguma Takadi ambe Nanaranga pilenga didoki.
2 Bokaibe bong Pita Ierusalem ilako nge Iuda tamoata kusi korototo mata
ditagatagadia-uia nge bokai dingongoi,

3 “Kaiko kulako tamoata kusidi tago korototototo-lo be pera kandia-lo kumoanako!”
4 Kodeka Pita itaguraki be kana moarunga dipuralani bokana bokai irangakidi,
5 “Bong teke Zopa anua-lo usoaki be uraborabo nge rai-o bokana ulako be kaba bokai uita: Kusi mapala kanabiabia teke zage oati-o dokia ipura be lang-lo be urumaria ipura be sakegu-o ibala.
6 Kana ngae ilona-lo utudulako nge ngado putudi oati-oati moarunga, ngado kabukabu moarunga, moata be oakei moarunga be mang moarunga makatabala lang-lo diroro nge uita.
7 Makara be malonga teke ulongori bokai ipile, ‘Pita, gotui! Ngado goumoatedi be gokang.’
8 “Ata ngau bokai ukatu be upile, ‘Tagona-tina iboadu. Kana bolobolo ki sangalangala nge tagona-tina teke aoagu-o idum.’
9 Makara nge malonga ngae kaba bong ruaia lang-lo bokai ibala, ‘Kana moarunga Nanaranga ambe iaka-goazadi nge tagona-tina iboadu dibolo kana gorangaki.’
10 Kana ngae nge bong toli ipurana, be alauri nge kaba lang-lo kautakingakadi dipura.
11 “Makara nge oaikiki-tina tamoata toli Sisaria anua-lo be nepiadi dipura be dabagaia kana nge makara pera ono usoaki-lo dipura.
12 Be Oli Spirit bokai iraia, ‘Gotagadi. Moaki ilom irua.’ Be taritokada lima-teke Zopa anua-lo nge ditagaia be Kornilius pera kanana-lo kilako.
13 Makara nge Kornilius bokai ipile ‘enzel’ teke pera kanana-lo ipura be bokai irai, ‘Tamoata teke gonepi be Zopa ngalako be Saimon ara takaia Pita ngabagai.
14 Pile ono baituka be kaiko dara nem moarunga zaiza uketa-ming dapura kana nge Pita ka ngaeluaki kana.’
15 “Makara Kornilius pera kanana-lo ambe upilepile nge Oli Spirit odio ibala, kita-la matamata odao ibala bokana.
16 Makara nge Tanepoa pilenga ngaedi ilogu iandi, ‘Zon dang oti ka ruku ono tamalinga ane iruku-kaming, ata kam masa Oli Spirit kulubobi ane mruku-kaming.’
17 Bokaibe moimoi di Ungguma Takadi kaoa, ata Nanaranga ambe lumaluma suri tekena-doi di be kita iang-kita bong Tanepoa Iesus Kristus lama taunani nge. Bokai nge ngau naita kata be masa Nanaranga malipi ne zalakadi mono? Tagona-tina iboadu zalakadi mono!”
18 Pile ngaedi dilongo nge tago sesu kaba Pita diare-sabari, be ditaguraki be Nanaranga ara dirakeaki be bokai dipile, “E! Moimoi! Nanaranga ambe Ungguma Takadi idumadi be iboadu ilodi dabuiri be muzigoala nedi dasegeaki be moauriurila dasukoaki.”

‘Sios’ Antiok Anua-lo

19 Bong Stepan umoatea ipura nge tamoata be aine Kristus lama diunani nge dieramoaki-ramo be ege-ege dilako. Alu dialale be dilako Pinisia kaba-lo daga, alu Saiprus motu-nao daga be alu Antiok anua-lo daga. Be bokai dialalale nge Iesus rangaka Iuda-la tamoata be aine ka diraradi.
20 Ata aludi Saiprus motu-onaona be Sairini kaba-lonalona lama diuni nge dilako Antiok anua-lo be Ungguma Takadi Pile Uia maka Tanepoa Iesus rangaka nge mangata dirangakadi.
21 Tanepoa kaiboang ne nge tamoata ngaedi-o dieno. Bokaibe tamoata be aine kokoko-tina lama diuni, be ilodi dibuiri be Tanepoa ditalari.
22 Be kana ngaedi rangakadi nge ‘sios’ Ierusalem-lo dilongoraki. Bokaibe Barnabas dinepi be Antiok ilako.
23 Be bong Barnabas Antiok anua-lo ipura nge kaba bokai ita Nanaranga moimoi be marou bibia-tina tamoata be aine Antiok anua-lo iandi. Bokaibe suri diuia-tina,

be bokai iaka-kaidi, “Ilo-ming ere-moarungadi ane be Tanepoa-la ka moimoi be kamatagatagai.”
24 Barnabas nena-la nge tamoata iauia, be Oli Spirit nge ilona-lo isoaki be lama unianga nge dikai-tina. Bokaibe tamoata be aine kokoko-tina ilodi dibuiri be Tanepoa-la ditalari.
25 Kodeka makara be Barnabas itui Sol ngalelei kana be Tarsus ilako.
26 Be bong ite nge ibagai be Antiok dilakoru. Be barasi teke makara tamoata be aine Antiok ‘sios’-lo zaiza diepurapurari. Bokai dimuzimuziru be ono tamoata kokoko-tina disuledi. Be nge makara ka Kristus tagataga ne moarunga matamatanatuka Kristen kana rangakadi dipura.
27 Bong ngaradia-lo nge ‘propet’ alu Ierusalem-lo ka ditui be makara Antiok-lo dipura.
28 Be teke nedi ara Agabus ituirake be Oli Spirit kaiboang nena-lo be bokai ipile, “Alauri masa tole kanabiabia teke ege-ege kateka-o ngapura.” (Kana ngae nge bong Klodius ungguma Rom ‘Sisa’ nedi bokana isoaki be ipura.)
29 Bokaibe Kristus tagataga ne moarunga nge diepilei be Kristen taritokadi Zudea kaba-lo dadumadi kana. Tamoata teke-teke nge rakana ki ‘mone’ ira-lo diboadu nge dipasi kodeka dikabung.
30 Bokai dimuzi be kana dikabung nge Sol be Barnabas diandiaru, be diaru dadokiru be dalaleru be tamoata nedi bibia Zudea ‘sios’-lo dimuamua nge dandi kana.

12

Pita Uaura Pera-lo Be Pasika Ipura

1 Be nge bong ngaedia-lo ka anuatanepoa ara Erot itaguraki be ambe ‘sios’ tamoata ne alu sururu be moatubu bibia ianiandi.
2 Be ipile be Zems, Zon taritoka nge asi ono eunga ane umoatea ipura.
3 Erot kaba bokai ita bong Zems iumoatei be Iuda suridi diuia nge ipile be Pita diuauri. Kana ngae nge bong ono moanako biabia ara ‘Bereti’ Bababa kania ipurapura-lo be iemaki.
4 Erot Pita iuauri be uaura pera-lo inangai, kodeka ipile be tamoata kulemoa-be-lima-teke nge dinarinaringi. Bokainatuka dinarinaringi: oati oati dinarinaringi. Oati danaringi damanubu be kaba oati damai. Erot irere moanako biabia ara ‘Pasoba’ muri noko Pita ngadoki be lili-be-matao be giriki ne ngaliliti.
5 Bokaibe Pita nge uaura pera-lo isoaki, ata tamoata be aine ‘sios’-lo nge ngai kanabe kaikai-tina Nanaranga diraboraboi.
6 Ngazama nge Erot Pita ngadoki be lili-be-matao ngatuiraki be giriki ne lilitadi dapura kana. Be oabubu ngarana-lo nge Pita tamoata narinari rua mara-diaru ieno. Be narinari alu nge babaduadua-lo eluku dinari be disoaki. Pita nge kaleti oarige ‘seng’ ane diuauri be tamoata dinaringiaru nge mara-diaru ieno.
7 Makara nge oaikiki-tina Tanepoa ‘enzel’ ne teke ipura be makara ituitui, be uaura pera ilo ono Pita isoaki nge imalama-tina. Kodeka ‘enzel’ ngae itaguraki be Pita bage-nao be irurukaki be imarang. Be bokai irai, “Oaikiki gotuirake!” Bokai ipile nge oaikiki-tina kaleti oarige ‘seng’ ono luma diuauri nge ditarube be disapasi.
8 Kodeka ‘enzel’ kababe Pita bokai irai, “Kusi nem gonanga uia be ae-sukuma nem gonanga.” Be Pita itaguraki be bokai imuzi. Pita nena-la iadorakia-doi nge ‘enzel’ kaba bokai ipile, “Kusi-sili nem biabia ono gosukumiko be gotagaia.”
9 Be Pita itaguraki be ‘enzel’ itagai be uaura pera diperekiaru. Tago ikaua kana ngae ‘enzel’ iememakani nge moimoi be kalingo. Pita ilo ipile rai-o ka kaba itaita.
10 Dilakoru be narinari tekedi dipereki-diaru, be dilakoru takadi dipereki-diaru be dilakoru babaduadua biabia ene anua zalaka bibia-lo ipusikalako-lo dilakoru.

Babaduadua ngaena-lo dilakoru nge nena-la be itakaka be dipusikaru. Babaduadua ngae nge ‘aen’ oti ka diemaki be anua biabia Ierusalem zalakana-lo ka ipusikalako. Zala ngara disauaniaru be dilakoru nge ‘enzel’ Pita ipereki.

11 Makara nge kodeka Pita ilo ikaua kana ngaedi nge moimoi be dipurani. Kodeka bokai ipile, “Kodeka ukaua kana ngae nge moimoi be kalingo! Tanepoa ka ‘enzel’ ne inepi be Erot kaiboang ne erumadi usoaki be iuketa. Iuketa be Iuda tamoata be aine bakara dabasaka kana be ilodi dipile nge tago iboadu ba dabasaka.”

12 Bong Pita ilo izamani nge Zon Markus tina ara Maria kaba kana ilako. Tamoata be aine nge kokoko makara dikabuni be diraborabo.

13 Makara ipura nge ilako be babaduadua elukuluku nge ipaliti. Be bong ipaliti nge aine malipilipi teke ara Roda imai be babaduadua ngauasari kana.

14 Ilako nge Pita malonga ikilalangi. Be bong Pita malonga ikilalangi nge suri nge diuia-tina ngena babaduadua tago iuasarani. Ipananalako pera ilona-lo be bokai ipile, “Pita eluku ituitui.”

15 Roda bokai ipile nge tamoata be aine pera ilona-lo disoaki bokai dirai, “Masa kungao!” Ata Roda ikai-la be ieno moimoi Pita ka eluku ituitui bokana bokai dipile, “Masa ‘enzel’ ne.”

16 Pita nge isi babaduadua ipalipalitia-la. Be bong babaduadua diuasari be Pita dite nge dipitilaki-tina.

17 Ata Pita luma ane be isosodi. Kodeka itaguraki be baituka be Tanepoa idumai be uaura pera-lo be ipusika nge irangakidi. Irangaki-doi, kodeka bokai ipile, “Kana ngae nge Zems be taritokada moarunga kamarangakadi.” Kodeka kaba ngaradi ipereki be kaba takadia-lo ilako.

18 Izama nge tamoata narinari nge diboang-ramo Pita masa ba iuai.

19 Bokaibe Erot ipile be Pita dileleia-tina uia, ata tago dite. Makara nge pile inanga be tamoata narinari nge dinaguridia-uia, be kodeka ipile be umoateadi dipura.

Erot Imate

Alauri nge Erot itui be Zudea kaba ipereki be ilako Sisaria-lo muku makara isoaki.

20 Erot nge norane be Taia be Saidon tamoata zaiza diegoregore. Bokaibe Taia be Saidon tamoata nge diekapotaki be dilako be Erot date kana. Dalako be date kana nge matamata bokai dimuzi: Tamoata maka Erot pera kanana-lo malipi moarunga-lo imuamua ara Blastus nge ilona-lo disili be ilo dibuiri be di muridi itui be ngadumadi kana. Kodeka ditui be dilako Erot-lo be dirai be anua-uia dadoki kana, bakara ungguma ngaedi nge kangkang kandi moarunga Erot kaba nena-lo ka didokidoki.

21 Bong ono Erot date kana ipura nge Erot itaguraki be anuatanepoa ngazing ne inanga be bagi ne ono tanepoanga-o isoaki be tamoata be aine moarunga iraradi.

22 Iradia-doi nge tamoata be aine kaikai-tina dimere be bokai dipile, “Nge tago tamoata kata ka malonga! Nge nanaranga kata malonga!”

23 Makara nge oaikiki-tina Tanepoa ‘enzel’ ne teke itaguraki be Erot iuni be itapuloria, be moatamoata mukumukudi dikani be imate. Maka ma bong Erot tamoata be aine pilengadi bokai ilongo nge nena-la irakeaki, tago Nanaranga ara irakeaki!

24 Ata Nanaranga pilenga nge ege-ege dilakolako be rangakadi nge dilaba-la be dieno.

25 Alauri Barnabas be Sol malipi nediaru Antiok ‘sios’ diandiaru dimambuakiru nge kaba Antiok-lo dimuleru. Malipi nediaru ngae nge bokai: Antiok ‘sios’-lo ‘mone’ dikabung be ono Zudea ‘sios’ didumai nge Ierusalem-lo dilakuakiru. Be bong dimulemuleru nge Zon ara takaia Markus nge dibagaiaru be dimule-buduto.

13

Barnabas Be Sol Nepia-diaru Ipura

1 Makara Antiok ‘sios’-lo nge ‘propet’ be tamoata maka tamoata be aine lama diuni
disulesuledi nge alu disoaki. Aradi nge: Barnabas, Simion (Zimzim kana kilaia
ipurapura), Sairini tamoata ara Lusius, Manian (tamoata ngae nge anuatanepoa ara
Erot diaru dilaba-buduru), be Sol.
2 Bong teke tamoata ngaedi Tanepoa dirakerakeaki be kangkang dizirau be disoaki
nge Oli Spirit bokai iradi, “Barnabas be Sol kamazageakidiana, be malipi daemakiru
kana be ukila-diaru nge daemakiru.”
3 Bokaibe bong kangkang zirau be rabo nedi dimambuaki nge luma-di Barnabas be
Sol odiaruo dinangaria be dirabo-diaru be ono kaiboang diandiaru be dinepi-diaru be
dialaleru.

Saiprus Motu-nao

4 Makara be Oli Spirit Barnabas be Sol inepi-diaru be dituiru be dialaleru. Dialaleru
be dilakoru Selusia anua-lo be kati rebareba tekenao dibuliru be Saiprus motu-nao
dilakoru.
5 Saiprus motu-nao ditokaru nge dilakoru Salamis anua-lo be Iuda pera nedi ono
serereinga-lo be Nanaranga pilenga mangata dirangakiru. Be Zon Markus nge
dumaduma nediaru bokana be dialale-buduto.
6 Makara be motu diboalingiato be dilakoto anua ara Papos-lo dipurato. Makara nge
Iuda kata zerenga ratadi ara Ba-Iesus dipurakani. Tamoata ngae nge ‘propet’ bolingadi
ratadi kata.
7 Ba-Iesus nge ungguma Rom biabiadi nedi * ara Sergius Paulus malipilipi kana.
Rom bibiadi nedi ngae nge kauanga bibia be Nanaranga pilenga ngalongo kana irere.
Bokaibe Barnabas be Sol pile inanga-diaru be dapuraru kana.
8 Ata tamoata zerezere ara Elimas (ara Elimas Grik pile-lo nge zerezere) nge
Barnabas be Sol idua-diaru be itaguraki be Rom biabiadi nedi ngae nge ilona-lo isili be
lama uninga ngae ngamurinai kana.
9 Ata Oli Spirit nge Sol (ara takaia Pol) ilona-lo ikauri. Bokaibe Sol itaguraki be
tamoata zerezere ngae adoado matana-lo idedealako
10 be bokai irai, “Kaiko nge Satang natu kata, be kana moarunga adoadodi erekei
nedi! Boli mata be pile ono bolesa moarunga nge ilom-lo dikauri! Tanepoa
pilenga moarunga moimoi be kalingodi nge kubagabubuiri be kalingodi tagotago kana
kupilepile!
11 Bokaibe Tanepoa luma masa omo dabala. Matam masa daleua, be uanana muku
sasalaga masa amari malamaka tago sesu goita.”
Sol bokai ipile nge oaikiki-tina oaru zimzim bokana Elimas mata diononi, be izabu
be tamoata ileledi be zala daitikini kana.
12 Rom bibiadi nedi kana ngae bokai ite nge lama iuni. Maka ma Tanepoa suletaka
ilongolongo nge ikakabaki-tina.

Pisidian Antiok-lo

13 Makara Papos-lo be Pol ruanga zaiza kati rebareba tekenao dibuli be Perga anua
ege Pampilia-lo dilako. Makara be Zon iperekidi be Ierusalem ilako.
14 Perga anua-lo be kodeka Antiok anua ege Pisidia-lo dipura. Be bong ono
manauanga ‘Sabat’-o nge pera nedi ono serereinga-lo dilako.
15 Makara pera ono serereinga-lo nge Nanaranga ‘Buku’ ne Moses be ‘Propet’ digere
nge dileze. Dileze-doi nge tamoata bibia pera ono serereinga-lo dimuamua nge
ditaguraki be bokai diradi, “Tarito, pile neming ono tamoata be aine kamaka-kaidi
kana tekedi dieno nge kamapile.”
16 Kodeka Pol ituirake be luma idokiteteki be bokai ipile, “Kamalongo-ra! Kam Israel
tamoata be kam Ungguma Takadi Nanaranga karakerakeaki!

---

* **13:7:** Tamoata biabia ngae nge Rom ‘kiapi’ nedi kata.

17 Israel Nanaranga nedi ka itaguraki be tubuda ne bokana idokidi be inangadi, be
bong Izip kaba-lo disoaki nge iemakidi be dikoko-tina be ungguma biabia teke dipura.
Be alauri nge kaiboang ne bibia-tina ane be ibagadi be kaba ngaradi dipereki.
18 Be barasi kulemoadi-oati nge lulu kaba-lo tukungkura dilakulakuaki, ata
ngongongadi be muzingadi goalakingadi nge tago ilo iakataki.
19 Kodeka alauri nge ungguma lima-rua Kenan kaba-lo irokakidi be kateka nedi idoki
be Israel nedi iandi.
20 Kana ngaedi nge '450' barasi ilodia-lo iemaki.

"Alauri nge Nanaranga itaguraki be tamoata bibia iandi be bagi nedi dipapananu-
akidi nibe ilako 'propet' ara Samuel-lo daga.
21 Ata alauri nge Israel ditaguraki be Nanaranga dirai be anuatanepoa teke ngandi
kana. Bokaibe Nanaranga itaguraki be Sol anuatanepoa kandi bokana inangai. Sol
nge Kis natu, be bagi ne ara Benzamin. Ngai barasi kulemoadi-oati Israel anuatanepoa
kandi bokana isoaki.
22 Alauri nge Nanaranga itaguraki be Sol irokaki be Debiti anuatanepoa kandi
bokana inangai. Nanaranga Debiti bokainatuka mangata irangaki, 'Zesi natu Debiti
ute nge ngai aburogutina-lo ka isukoaki. Ngai ka masa kana moarunga rerengagu-lo
ngaemaki.'
23 Be nge tamoata ngae labunao ka Uketiketi Iesus ipura, nena-la be moimoi be ipile
bokana.
24 Iesus isi tago ipura nge Zon Baptais itaguraki be Israel moarunga-lo bokainatuka
mangata ipile, 'Ilo-ming kamabuiri be muzigoala neming kamasegeaki be ruku ono
tamalinga ane rukua-ming dapura.'
25 Be alauri Zon malipi ne ambe imamambuaki nge bokai ipile, 'Ngau naita kana ilo-
ming dipile? Ngau tago tamoata maka ngapura kana be karapurapungi! Tago. Ngai
murigu ngatagaia kana. Ngau aragu tagotago-tina. Bokaibe tago uboadu ae-sukuma
ne oarigedi mrube.'
26 "Tarito, kam Abaram tubu, be kam Ungguma Takadi Nanaranga kamatakutakuri!
Nge kita kana ka pile ono uketinga ngaedi nangadi dipura.
27 Ierusalem tamoata be aine be tamoata nedi bibia nge kaba tago bokai dikauataki
Iesus ka kateka ngae Uketiketi ne. Ata bong dipile be umoatea ipura nge ono pile
moarunga 'propet' digere nge diemaki be dikalingo. Be pile-tina ma ngaedi ka 'Sabat'
moarunga-o leze ipurapura.
28 Moimoi labu iauia teke ono ngamate kana nge tago teke dite, ata Pailot dirai be
umoatea ipura.
29 Bakara basaka ngapura kana be gere ipura nge diemakini be dikalingo, kodeka
kai-o ka dibalaki be gimoa-lo dinangalako.
30 Ata Nanaranga itaguraki be mate-lo be imarangaki.
31 Be alauri nge bong kokoko-tina tamoata maka dialalale-budu Galili kaba-lo be
dilakolako Ierusalem-lo nge dite. Be nge di ka kaituka mata-ita ne bokana be tamoata
be aine neda diraradi.
32 "Be keka nge makare kipura be Pile Uia ngae kieluaka-kaming. Pile Uia ngae nge
bokai: Pile moimoibe Nanaranga tubuda iandi
33 nge tubudi kaitukatuka, kita, nge matada-o iemaki be dikalingo. Bokainatuka
iemaki be dikalingo: Iesus mate-lo be imarangaki. 'Buku' ara 'Sam'-lo nge 'Sam' ruaia
bokai ipile,

'Kaiko nge ngau natugu. Kaituka ambe Tamam upura.' (Sam 2:7)

34 "Pile moimoibe kalingodi tekedi bokai dieno: Nanaranga masa mate-lo be
ngamarangaki be tago iboadu ngamoapuru. Bokaibe pile ngaedi labudi nge pile
ngaedia-lo dieno,

‘Ngau masa marou ratadi be kalingodi Debiti moimoi be rangakadiani ipura nge
miangko.’ (Ais 55:3)
35 “Be Nanaranga ‘Buku’ ne egedi takadia-lo nge bokai dieno,
‘Tamoata nem Kusi Rata nge tago masa golikitaki be ngamoapuru.’ (Sam 16:10)
36 “Nanaranga nge Debiti tago ramoramo-ba ka inangai be anuatanepoa biabia
ipura. Nge ono ne labu ne ngaemaki be ngakalingo kana ka inangai. Bokaibe bong
Debiti Nanaranga labu ne ngae imambuaki nge imate. Imate be tubu be tama zaiza
kumraka ipura be imoapuru.
37 Ata tamoata maka Nanaranga mate-lo be imarangaki nge tago iboadu ngamoa-
puru.
38 “Bokaibe taritokagu, ngau urere bokai kamakaua: nge Iesus-lo ka mata ono
Nanaranga muzigoala neda irokaki nge mangata kirangaka-kaming be kalongo.
39 Iesus ara-nao ka tamoata moarunga maka lama diuni nge giriki nedi moarunga
rokakadi dipura be Nanaranga mata-nao diado. Bakara, Moses Mata ne tago iboadu
daemakiko be Nanaranga mata-nao goado! Tago-la.
40 Kaba kamaitaita uia. ‘Propet’ ambe dipile kana alu masa dapura. Be pilengadi
ngaedi nge kam-lo dapura takana,
41 ‘Eke! Kam maka pilengagu kakanababadi, kaba kamaita uia! Ilo-ming
kamalelelenaki-la be kamaleua-ramo kana! Bakara, bong neming-lo masa kana
teke ilo-ming tago dipile tago iboadu memaki nge memaki. Moimoi tamoata teke
masa ngara-kaming, ata tago iboadu lama kamauni.’ ” (Aba 1:5)
42 Pol pile ngaedi ipile-doi be Barnabas diaru ambe pera ono serereinga
dipereperekiaru nge tamoata be aine ditaguraki be bokai dira-diaru, “ ‘Sabat’ taka-
ianao kaba makare kamapuraru be kana ngaedi kaba kamarangaki-kama.”
43 Tamoata be aine moarunga pera ono serereinga ngarana-lo diepurapurari dialale
nge Iuda kokoko be tamoata takadi Iuda mata nedi ditagatagadi nge Pol be Barnabas
ditaga-diaru. Be diaru ditagurakiru be bokai diradi, “Nanaranga-la marou ne
tadokidoki-ba ilodia-lo kamasukoaki.”
44 Bong ono manauanga ‘Sabat’ takaianao nge tamoata be aine anua biabia ngarana-
lo disukoaki nge moarungana-tina dikabuni be Tanepoa pilenga dalongo kana.
45 Iuda kaba bokai dita nge dinama-ratakidi. Be pile goalakadi ane be dipile Pol pile
ipilepile nge iboliboli.
46 Kodeka Pol be Barnabas ditagurakiru be kaikai-la bokai diradi, “Kam Iuda
ka Nanaranga pilenga garangaki-kaming mua kana. Ata ambe Nanaranga pilenga
kasegeaki. Bokaibe neminga-la mangata kananga-kaming kam kana iauia tago teke
kaemaki be ono kamaboadu moauriurila nem-kusoaki soaki ipurapura nge kamadoki.
Tago-la! Nge bokai ka Ungguma Takadi ambe kitalaridi.
47 Maka ma Tanepoa bokai ira-kama,
‘Ngau ambe uemakiko be kaiko ambe Ungguma Takadi malama nedi. Bokai masa zala
ono tamoata be aine moarunga uketadi be muleakadi dapura kana nge ege-ege
kateka-o golakuaki.’ ” (Ais 49:6)
48 Ungguma Takadi bokai dilongo nge suridi diuia-tina, be Tanepoa pilenga di-
rakeaki. Be tamoata be aine kokoko-tina maka moauriuri-la nem-kusoaki soaki
ipurapura dadoki kana be Nanaranga inangadi nge lama diuni.
49 Makara be Tanepoa pilenga nge ege-ege kaba ngaradia-lo dilako.
50 Ata Iuda ditaguraki be aine aradi otioti anua ngarana-lo Nanaranga dimataku-
takuri be tamoata bibia aradi otioti nge ilodia-lo disili be ono Pol be Barnabas moatubu
diandiaru. Be ditao-diaru be anua ngara diperekiaru.
51 Bokaibe ono anua-marau diduadi bokana nge Pol be Barnabas ditagurakiru be
ae-diaru babadi anua ngaenao ditatairiaru. Kodeka anua ara Aikoniam-lo dilako-ru.

52 Be tagataga moarunga nge Oli Spirit ilodia-lo ikauri, be suridi nge diuia-tina.

14

Aikoniam Anua-lo

1 Aikoniam anua-lo nge Pol be Barnabas bong moarunga dimuzimuziru bokana dimuziru be dilakoru Iuda pera nedi ono serereinga-lo. Makara nge pile kakai-tina ane be tamoata be aine ilodi diung. Bokaibe Iuda kokoko-tina be Ungguma Takadi kokoko-tina nge lama diuni.
2 Ata Iuda alu tago Kristus lama diunani. Bokaibe ditaguraki be Ungguma Takadi ilodia-lo disili be ono diemakidi be tamoata be aine lama diuni nge ilodi diratakidi.
3 Ata Tanepoa kaiboang ne nge Pol be Barnabas-lo dieno. Be nge bokai ka makara uanana sasalaga disoakiru be tago taburi-ralo be kaikai-la be Tanepoa pilenga mangata dirarangakiru. Makara nge Tanepoa itaguraki be ne marou ne tadokidoki-ba muridi itui be ono ne pilenga mangata itikingdi pilenga nge moimoi. Be ono itikingdi pilenga moimoi nge Pol be Barnabas kaiboang iandiaru be kilala kaiboangdi be kilala Nanaranga-la iboadu ngaemaki nge diememakiru.
4 Makara nge tamoata be aine anua ngarana-lo nge dienegei. Alu Iuda lama tago diuni-o didai be alu ‘apostel’-o didai.
5 Bokaibe Ungguma Takadi be Iuda nge mumua nedi zaiza ditaguraki be Pol be Barnabas dirabataki-diaru be patu ane daumoate-diaru kana.
6 Ata diaru dilongoru be diratu be Listra be Derbi anua, ege Laikonian kaba-lo dilakoru.
7 Makara nge Pile Uia mangata dirangakiaru.

Listra Be Derbi Anua-lo

8 Makara Listra anua-lo nge tamoata teke ae-babadi matedi isoaki. Ae-babadi nge matedi be tina inekiaki be tago ialalale.
9 Tamoata ngae bokai isoaki be Pol ipilepile nge ilongolongori. Makara nge Pol adoado-la tamoata ngae idedei be kilalanga inanga tamoata ae-babadi matedi nge lama iunia-tina be iboadu aka-uiaka ngapura.
10 Kodeka Pol itaguraki be bokai ikilau, “Gotuirake!” Pol bokai ipile nge tamoata ngae ituirake be ialalale.
11 Tamoata be aine makara disoaki Pol kana iemaki dite nge pile nedi Laikonian pile-lo bokai dimere, “Ambe nanaranga tamoata bokana be marada dibala.”
12 Makara nge nanaranga nedi nge aradi Pol be Barnabas dibuleakidi. Barnabas Zius dibuleakini, be Pol Emis dibuleakini, bakara Pol ka pilepile nedi.
13 Makara nge tamoata Zius tabataba ianiani nge ‘bulumakau’ moane be moare ieluaki be anua aoa ono silinga-lo inanga. Maka ma Zius keda ne nge eluku ka ieno. Bokai ka tabataba ieluaki be tamoata be aine makara disoaki zaiza be databangaki be ono Pol be Barnabas darakeaki-diaru kana.
14 Ata bong ‘apostel’ ruoti Pol be Barnabas bokai dilongoru nge kusi dinanganangaru didokisareru be dipananaru dilakoru tamoata be aine maradi be bokai dimereru,
15 “Bakara ka bokai kamuzimuzi? Keka nge kakaming-la ka bokana, tamoata-ramo kaoa! Keka Pile Uia ka kieluaka-kaming be bokai kirara-kaming, ‘Kana kalingodi tagotago bokainaina kamamurinadi be Nanaranga kalingo moauriuri isukoaki nge kamatalari.’ Ngai ka lang be kateka be makasi be kana moarunga ilodia-lo dieno nge iemaki.
16 Toira nge ungguma moarunga ilikitakidi be rerengadia-lo disukoaki.
17 Ata nge ambe nena-la be bokainatuka mangata inangai: Kana uia-la ka iememaki-kaming. Ura ianiang-kaming be lang-lo be ibalabala, be ono kangkang kana-ming

uma-lo nge bong-tina nedi-o be ipupuraki. Kangkang kokoko-tina ianiang-kaming, be iloming-lo nge suri-uia bibia-tina inangananga."

18 Pol be Barnabas pile-ra bokaina-ma diradia-re, ata tago ma! Tamoata be aine ngaedi nge ambe saringatuka 'bulumakau' databangaki be ono darakeaki-diaru kana.

19 Ata Iuda alu Antiok be Aikoniam anua-lo ka dipura be tamoata be aine makara nge ilodi diung be ono kaba ditaguraki be Pol be Barnabas didua-diaru. Kodeka Pol patu oti diuni be direpeki be eluku dilakuaki. Ilodi dipile imate.

20 Ata tagataga dipura be Pol diboalingi be kaba imarang be anua-lo isili. Izama nge Barnabas diaru Derbi anua-lo dilakoru.

Antiok Anua, Ege Siria Kaba-lo Mulelako Ipura

21 Kodeka makara Derbi anua-lo Pile Uia mangata dirangakiaru, be tamoata be aine kokoko-tina ilodi dibuiri be tagataga dipura. Alauri nge dituiru be Listra anua-lo dilakoru, kodeka dilakoru Aikoniam anua-lo, be alauri nge dialaleru be Antiok anua, ege Pisidia kaba-lo dipuraru.

22 Makara anua ngaradia-lo nge tagataga diaka-kaidi be didumadi be ono lama uniangadi nge kakai-la daeno kana. Be bokai diradi, "Nanaranga anua ne ono itanepoa kanana-lo talako kana nge moatubu bibia-tina tadoki noko talako!"

23 Alauri nge tamoata malaidi alu 'sios' teke-teke-lo damuamua kana nge dinangadi. Kodeka kangkang dizirau be dirabo be ono tamoata bibia dinangadi nge Tanepoa luma-nao dinangadi. Bakara, Tanepoa-lo ka ilodi moarunga dinangalako be bokai dibasakidi.

24 Kodeka Antiok-lo be dituiru be Pisidia kaba dialaleakiru be Pampilia kaba-lo dipuraru.

25 Pampilia kaba-lo dipuraru nge dilakoru Perga anua-lo Pile Uia mangata dirangakiaru, kodeka dilakoru Atalia anua-lo.

26 Atalia anua-lo be kati rebareba tekenao dibuliru be Antiok anua, ege Siria kaba-lo dimulelakoru. Nge Antiok anua ngaena-lo ka norane be makara dipuraru be tamoata be aine lama diuni nge ditaguraki be Nanaranga luma-nao dinanga-diaru be ono malipi ambe kaituka-tina dimambuaki-ru ngaedi nge daemakiru kana.

27 Anua ngarana-lo dipuraru nge ditagurakiru be tamoata be aine moarunga 'sios' ngarana-lo nge dikeliakidi be kabu teke dipura, kodeka kana moarunga Nanaranga diarua-lo iemaki nge dirangakiru. Be baituka be Nanaranga ambe zala iuasari be ono Ungguma Takadi lama diuni nge dirangakiru.

28 Kodeka makara uanana sasalaga-tina tagataga zaiza disoaki-budu.

15

Ierusalem-lo Egore Biabia Emaka Ipura

1 Kodeka tamoata alu Zudea kaba-lo ka dimai Antiok anua-lo be taritoka-da bokai disulesuledi, "Tago iboadu Nanaranga ngauketi-kaming be ngamuleaki-kamingba. Moses Mata ne kamatagadi be kusi-ming korototokadi dapura masa Nanaranga ngauketi-kaming be ngamuleaki-kaming. Tago be tago!"

2 Ata Pol be Barnabas nge sule ngaedi tago direretakiru. Bokaibe tamoata ngaedi zaiza egore kanabiabia teke diemaki. Makara be tamoata be aine Enitok 'sios'-lo ditaguraki be Pol be Barnabas dinanga-diaru be Ierusalem dinepidialakoru be Iesus 'apostel' ne be tamoata 'sios'-lo dimuamua zaiza sule ngae daegoretaki kana. Kodeka tamoata alu 'sios'-lo nge dinangadi be Pol be Barnabas zaiza dalale-budu kana.

3 Kodeka dinepidi be dialale. Dialale nge Pinisia kaba be Samaria kaba dialaleaki, be bakara be Ungguma Takadi Nanaranga moimoi be kalingona-lo dilako nge dirangaki. Bokaibe taritokada moarunga makara nge suridi diuia-tina.

4 Bong Pol be Barnabas be tamoata dialale-budu Ierusalem-lo dipura nge ‘sios’
Ierusalem-lo be ‘apostel’ be tamoata ‘sios’-lo dimuamua nge disuri-uiatakidi be
dimolatakidi. Be kodeka kana moarunga maka bong dimalipilipi be Nanaranga iemaki
nge dirangaki.
5 Kodeka tamoata alu Kristus lama diunani Parasi kaoa nge dituirake be bokai
dipile, “Ungguma Takadi kusidi korototokadi dapura be radi dapura be Moses Mata
ne datagatagadi.”
6 Makara nge ‘apostel’ be tamoata ‘sios’-lo dimuamua nge dikabuni be moatubu ngae
daegoretaki kana.
7 Diegoresalaga-tina, kodeka Pita ituirake be bokai ipile, “Taritokagu, kam kakaua
norane be rakana ipura. Mara-ming ka Nanaranga inangaia be ualale be Pile Uia
mangata mrangaki be ono Ungguma Takadi iboadu dalongo be lama dauni.
8 Nanaranga maka tamoata moarunga ilodi ikauataki nge itaguraki be Ungguma
Takadi nge idokidi. Bokainatuka be itiking-kita moimoi be idokidi: Oli Spirit idoki
be iandi, kita-la iang-kita bokana.
9 Nanaranga mata-nao nge di tago takadia-ba be kita takada-ba. Tago. Bokaibe bong
lama diuni nge Nanaranga ilodi iaka-goazadi be ilodia-lo giriki tago teke ieno.
10 Ak, nge bakara ka Nanaranga katoi be ambe taritokada Ungguma Takadi dududia-
lo moatubu bibia kananganangalako? Moatubu bibia ngaedi nge kita be tamada be
tubuda tagona-tina tabazidi ka di dududia-lo kananganangalako!
11 Tagona-tina iboadu bokai kamamuzi! Maka ma kita lama bokai tauni: Tanepoa
neda Iesus marou ne tadokidoki-ba itagai ka Nanaranga iuketi-kita be imuleaki-kita,
dia-la ibasakidi bokana.”
12 Kodeka Pol be Barnabas dituiru be kilala kaiboangdi be kilala Nanaranga-la
iboadu ngaemaki diarua-lo be Ungguma Takadi iemakidi nge dirangakiru. Dip-
ilepileru nge moarunga makara disoaki nge dimoadubulae-ba be dilongolongo.
13 Pol be Barnabas dipile-doiru, kodeka Zems bokai ipile, “Taritokagu, kamalongora!
14 Saimon ambe mangata ira-kita be talongo Nanaranga ambe mangata itiking-kita
ngai moimoi be Ungguma Takadi ilo ibukubukutakidi. Nanaranga bokainatuka be
mangata itiking-kita ngai moimoi be Ungguma Takadi ilo ibukubukutakidi: maradi
ka tamoata be aine ne idokidi.
15 Bokai imuzi be ono ‘propet’ pilengadi ngaedi iemaki be dikalingo,
16 ‘Kana ngaedi muridi masa kaba mumule be Debiti pera ne itamong be ieno nge
mnaguraki. Pera igalalai be ieno masa mnaguraki be masa kaba ne bokana
ngapura.
17 Bokai masa tamoata moarunga Tanepoa dalelei, be Ungguma Takadi araguo be negu
bokana ukiladi masa daleleia.
18 Tanepoa ka bokai ipile, bakara ngai ka toira be kana ngae mangata inangai, be toira
be imai nge kauataka ipura.’ (Amos 9:11-12)
19 “Bokaibe ngau ilogu bokai unangai: Ungguma Takadi ambe Nanaranga-lo
dilakolako nge moaki sesu ba tabasakidi be ono zalakadi taono.
20 Moaki-tina. Tageredi be bokai taradi: Kangkang moarupu ara-dio be emakadi
dipura be ambe disangala nge moaki dikangkang, pogiza-ramo mata moaki ditagata-
gadi, ngado tapadi dipura nge moaki dikangkang, be ngado moarunga darakadi nge
moaki dikangkang.
21 Bakara, Moses Mata ne nge toira-tina be ege-ege anua moarunga-lo mangata
rangaka ipurapura, be bong ono manauanga ‘Sabat’ moarunga-lo nge leze ipurapura.”

‘Pasi’ Teke Gereta Ipura

22 Kodeka ‘apostel’ be tamoata bibia ‘sios’-lo dimuamua nge ditaguraki be tamoata
nedi alu dinangadi be Pol be Barnabas dataga-diaru be Antiok anua-lo dalako-budu

kana. Makara be Iudas (ara takaia Basabas) be Sailas dinanga-diaru. Diaru nge ‘sios’-lo muaka bibia-tina odiaruo ieno.
23 Dalale kana nge ‘pasi’ bokai digereti be diandi,

“Keka tarito-kaming ‘apostel’ be tamoata bibia ‘sios’-lo kimuamua ka kigere.

“Be nge kam Ungguma Takadi Kristus lama kaunani Antiok anua-lo, Siria kaba-lo be Silisia kaba-lo kasoaki ka kigere-kaming. Suri-uia kinanga-kaming.

24 “Keka ambe bokai kilongo tamoata nema alu kam-lo dimai be pile alu dira-kaming be ono ilo-buku diang-kaming be ilo-ming disururu. Keka tago kisumoaladi be makara kam-lo dimai.
25 Bokai ka iloma kitekenanadi be tamoata nema alu kinangadi be ruangama uarikadi Barnabas be Pol zaiza kam-lo ganepidiamai kana.
26 Tamoata ngae-diaru nge Tanepoa neda Iesus Kristus ara-nao be malipi ne diememakiru, be malipi-ba ngaedi lilidi-o be saringatuka damateru kana.
27 Be nge bokai ka Iudas be Sailas dinepi-diaru be nediaru aoa-diarualo be pile ngaedi kigere nge daka-kaidi kana.
28 Iloma bokai kinanga: Nge tago iuia Oli Spirit mata-nao be keka matamaio ilo-buku bibia tago kaboadu kamabazidi nge gang-kaming. Ata nge iuia mata ngaedi kamatagatagadi:

29 Kangkang ambe moarupu tabangakadiadi dipura moaki kangkang, dara moaki kangkang, ngado ambe tapadi dipura moaki kangkang, be pogiza-ramo mata nge moaki katagatagadi. Mata ngaedi nge kamasibongaki-tina.

Pile nema suridi. Rabuaki nema kiang-kaming.”

30 Makara be tamoata ngaedi dinepidi be dilako Antiok anua-lo. Antiok anua-lo dipura nge tamoata be aine moarunga ‘sios’ ngarana-lo nge dikeliakidi be dipura-doi kabu teke, kodeka ‘pasi’ ngae diandi.
31 Tamoata be aine makara pile ono aka-kainga ngaedi dileze nge suridi diuia-tina.
32 Be Iudas be Sailas ditagurakiru be pile ono aka-kainga diradi, be ono dikaiboang uia. Maka ma diaru nge ‘propet’ kaoa.
33 Be kodeka makara muku disoaki. Be alauri nge taritokada Antiok-lo nge kababe dinepidi Ierusalem dilako, be tamoata dinepidia-lo dimule. Damule kana nge marou ono ilo-uianga ane dimaroudi be dinepidi be dialale. [
34 Ata Sailas ilo itekenanai be makarana-la Antiok-lo isoaki.]
35 Pol be Barnabas nge Antiok anua-lanalo disoakiru. Bokaibe tamoata alu zaiza be Tanepoa pilenga disulesuletaki be mangata dirarangaki.

Pol Be Barnabas Dieperekiru

36 Muku alauri nge Pol itaguraki be Barnabas bokai irai, “Tamuleru be talakoru anua moarunga Tanepoa pilenga mangata tarangakiru kanana-lo be taritokada tatedi be takauatakidi ambe baituka disukoaki.”
37 Bokaibe Barnabas irere Zon, ara takaia Markus nge dalale-budu,
38 ata Pol ipile nge tago iuia dabagaiaru, maka ma Markus nge Pampilia anua-lo dimalipilipi-budu be iratu.
39 Makara be lili-nao be ebulo biabia-tina diemakiaru bokana Barnabas Markus ibagai be direba-ru be Saiprus motu-nao dilakoru.
40 Ata Pol ipile, “Iauia, ngau Sailas mbagai be galalaleru.” Dalaleru kana nge taritokada Antiok ‘sios’-lo ditaguraki be Sailas didoki be Nanaranga marou ne tadokidoki-ba ane be Tanepoa luma-nao disalangaki be dialaleru.
41 Kodeka dialaleru be dilakoru Siria kaba be Silisia kaba-lo be tamoata be aine moarunga ‘sios’-lo nge diaka-kaikaidi be dialalaleru.

16

Timoti, Pol Be Sailas Idainaki-diaru

1 Makara be Pol itui be Derbi anua-lo ilako, be alauri nge ilako Listra anua-lo. Makara
Listra-lo nge Tanepoa tagataga ne teke isoaki ara Timoti. Timoti tina nge Iuda kata, be
Kristus lama iunani. Ata tama nge Grik kata.
2 Taritokada Listra be Aikonium anua-lo nge Timoti dirangaki ngai tamoata iauia.
3 Bokaibe Pol irere Timoti ngabagai be dalalale-buduru kana, ata Iuda makara anua
ngarana-lo nge imatakuridi. Bokaibe Pol ipile be Timoti kusi korototoka ipura, bakara
di dikaua Timoti tama nge Grik kata.
4 Kodeka ditui be anua anua-lo dialalale be pile maka ‘apostel’ be tamoata bibia
Ierusalem-lo diegoretaki nge dirarangaki be dialalale. Be diraradi be pile ngaedi nge
datagatagadi kana.
5 Bokaibe ‘sios’ anua moarunga-lo nge lama uniangadia-lo dikaiboang-uia, be
izamaizama nge tamoata kokoko-la be disilisilidi.

Pol Rai-o Bokana Ilako

6 Makara be Pol ruanga zaiza dilako Prigia kaba be Galesia kaba dialaleaki be
Kristus pilenga mangata dirangaki. Ata Esia kaba-lo tago dilako, bakara Oli Spirit tago
isumoaladi kaba ngaradia-lo Kristus pilenga mangata darangaki.
7 Alauri be dilako Misia kaba dagadaga nedia-lo be dalako Bitinia kaba-lo kana, ata
Iesus Oli Spirit ne tago isumoaladi.
8 Bokaibe Misia kaba ditoto be dilako Troas anua-lo dipura.
9 Oabubu-lo nge rai-o bokana Pol kaba tekedi bokai ita: Masedonia tamoata teke nge
itui be bokai iakorokoroi, “Makare Masedonia kaba-lo gomai be goduma-kama.”
10 Pol rai-o bokana kaba bokai ita nge oaikiki-tina kitui be Masedonia kaba-lo galako
kana, bakara keka iloma kitekenanadi Nanaranga ka ikila-kama be Pile Uia makara
mangata garangaki kana.

Lidia Ilo Ibuiri

11 Makara Troas anua-lo be kati tekenao be adoado-la kireba be Samotres anua-lo
kitoka. Izama nge Niapolis anua-lo kilako.
12 Makara be kilako Pilipai anua-lo kipura, be amaridi alu makara kisoaki. Pilipai
nge anua biabia teke Masedonia kaba-lo, be ungguma Rom nge tamoata be aine nedi
kokoko-tina makara anua didoki be disukoaki.
13 Bong ono manauanga ‘Sabat’-o nge anua kipereki be kilako zagura teke zagenao
kisoaki. Iloma dipile makara masa kaba ono Iuda diraborabo tekedi gaita. Makara
kipura nge aine alu makara dipura be disoaki nge kipurakadi. Kodeka kisoakiria be
Iesus pilenga kirangakidi.
14 Aine teke makara disoaki-budu be ilongori-kama nge Taiataira aine ara Lidia. Ngai
nge kusi zazadi atabalabala-tina botiboti iememaki be ono ‘mone’ idokidoki. Aine ngae
nge Nanaranga irakerakeaki. Bokaibe Tanepoa itaguraki be ilo iunani be Pol pilenga
nge ilongo-tina uia.
15 Be moarunga pera kanana-lo disukoaki nge Iesus ara-nao be rukuadi dipura.
Alauri nge bokai ira-kama, “Ilo-ming dipile ngau moimoi be Tanepoa lama unani nge
kamamai pera kanagu-lo kamasoaki.”
Bokai iakorokamai-tina bokana kitagai.

Pol Be Sailas Uaura-lo Dilakoru

16 Bong teke kaba ono rabonga-lo kilakolako nge natu aine teke ipuraka-kama. Natu
aine ngae nge dududu kata be mariaba goalaka teke ilona-lo isoaki be iboadu rakana
alauri ngapura kana nge ngarangaki. Bokai imuzimuzi nge ‘mone’ bibia-tina oti zazaia
ipurapura.

17 Natu aine ngae nge Pol zaiza itaga-kama be bokai imeremere, “Tamoata ngaedi
nge Nanaranga Atabalabala-tina malipilipi kana! Be nge baituka be uketa-ming
dapura kana ka dipura be dara-kaming kana.”
18 Izamaizama nge bokaina-la imuzimuzi nibe Pol ambe ilo iaka bokana ibuiri be
mariaba goalaka natu aine ngaena-lo bokai irai, “Iesus Kristus ara-nao be ngau uraiko
natu aine ngarana-lo gopusika!” Bokai ipile nge mariaba goalaka ngae natu aine
ngaena-lo ipusika be ipereki.

19 Bong tamoata maka natu aine ngae dinemi be ono ‘mone’ didokidoki kaba
bokai dita tago ambe iboadu natu aine ngaena-lo kaba ‘mone’ dadokidoki kana nge
ditaguraki be Pol be Sailas didokirepeki-diaru be malala-lo dilakuakidiaru, be tamoata
bibia nedi arodi datuiraki-diaru kana.
20 Kodeka tamoata giriki adoadoraki arodi dituiraki-diaru be bokai dipile, “Tamoata
ngae-diaru nge Iuda kaoa, be anua neda ngaena-lo giriki dipupurakiru be ambe anua
neda ngae nge tutudu dinangaiaru.
21 Sule maka disulesuletaki nge kita ungguma Rom mata neda dierekeidi. Bokaibe
kita tago iboadu sule ngaedi tadoki be tatagadi.”
22 Makara nge tamoata be aine moarunga ditaguraki be tamoata ngaedi didumadi be
pile Pol be Sailas odiaruo diunglako. Bokaibe tamoata giriki adoadoraki dipile be Pol
be Sailas kusi nediaru dinanganangaru nge odiaruo ka didokisare be dipaliti-diaru.
23 Dipalitidia-doiru kodeka uaura pera-lo dirokakidialakoru. Be tamoata uaura-pera
inanaring nge dirai be ngananaringdiatina-uiaru kana.
24 Bokai dirai bokana ibaga-diaru be uaura-pera kabinatina-lo inanga-diaru be ae-
diaru kai soadi ilodia-lo iuautagaki-lako.

25 Oabubu lukangana-tinao bokana nge Pol be Sailas Nanaranga diraboraboiaru
be dimoasimoasiniaru. Be tamoata takadi uaura-lo disoaki nge dilolongori-diaru be
disoaki.
26 Makara nge oaikiki-tina rike kanabiabia ipura be uaura-pera nge ere-labu be
rurukaka ipura. Be oaikikitina-la babaduadua moarunga nge ditakaka be ‘seng’ ono
tamoata uauradi dipura nge ditarube.
27 Tamoata uaura-pera inarinaringi imarang be kaba bokai ita babaduadua
moarunga ditakaka nge asi ne ono eunga ipasiki be nena-la ngaumoatei kana. Ilo
ipileni tamoata uaura-lo disoaki nge diratu.
28 Ata Pol bokai imere, “Moaki nem-la kupakaiko! Keka makarena-doi kisoaki!”

29 Kodeka tamoata narinari ngae nge ikilau, “Baratui teke kamaeluakana.” Be
ipanana isili be reresabu ane be Pol be Sailas ae-diaru babadia-lo itapuloria.
30 Kodeka eluku ilakuaki-diaru be bokai itegi-diaru, “Biabiadi rua, masa rakana
memaki be uketagu ngapura?”

31 Be diaru dikaturu be bokai dipileru, “Tanepoa Iesus lama gounani masa uketam
ngapura. Kaiko be moarunga pera kanam-lo.”
32 Be alauri nge Pol be Sailas ditagurakiru be tamoata ngae be moarunga pera
kanana-lo nge Tanepoa pilenga dirangakidi.
33 Isi oabubu-lanalo be tamoata narinari ngae itaguraki be Pol be Sailas poake-diaru
dirautotoki-diaru kana nge iasaki.
34 Kodeka ibaga-diaru pera kanana-lo be kangkang iemaka-diaru. Be roa be natu
zaiza nge suridi diuia-tina, bakara diato moarunga nge Nanaranga lama diunani.
Makara be diato moarunga nge Iesus ara-nao be rukudiato dipura.

35 Anua izama nge tamoata giriki adoadoraki ditaguraki be tamoata nedi bibia
dinepidi tamoata uaura pera inarinaringia-lo be bokai dirai, “Tamoata ngara-diaru
gorubetaki-diaru be dalaleru.”

36 Kodeka tamoata uaura pera inarinaringi nge Pol bokai irai, “Tamoata giriki
adoadoraki ambe dipile be Sailas kamru rubetaka-mingru dapura kana. Iboadu
kamalaleru! Ilo uia-lo be kamalaleru.”
37 Ata Pol itaguraki be katonga-oaoa bibia nedi bokai iradi, “Keru nge Rom tamoata
nedi kaoa. Ata tago ‘koto’-lo be giriki nemairu diadoraki. Lili-be-matao dirautotoki-
kamairu be uaura-lo dinanga-kamairu. Be nge ambe komangaba-lo be dinepi-kamairu
be galaleru kana ki? Tago iboadu! Nedia-la be makare dapura be dapasiki-kamairu.”
38 Be tamoata ngaedi dilako be giriki adoadoraki diradi. Giriki adoadoraki bokai
dilongo Pol be Sailas Rom tamoata nedi kaoa nge dipitilaki-tina be ilodi dibuku.
39 Bokaibe dilako be Pol be Sailas bokai dira-diaru, “Iloma ditagakaming-tinaru.
Kana kiemaki nge tago kikaua ka bokai kimuzi.”
Kodeka uaura pera-lo ka dipasiki-diaru be eluku dilakuaki-diaru be bokai dira-diaru,
“Anua ngae kamaperekiaru.”
40 Alauri Pol be Sailas uaura-pera diperekiaru nge Lidia pera kanana-lo dilakoru.
Be tamoata be aine Kristus lama diunani nge makara dikabuni be disoaki. Kodeka
ditagurakiru be diaka-kaidi. Diaka-kaidiadoi, kodeka anua ngara diperekiaru.

17

Tesalonika Anua-lo

1 Makara be dialale be Ampipolis be Apolonia anua-lo be kodeka dilako Tesalonika
anua-lo dipura. Makara nge Iuda pera nedi ono serereinga teke ieno.
2 Kodeka Pol itaguraki be izamaizama imuzimuzi bokana imuzi: pera ono serereinga
ngaena-lo ilako. Be makara bong ono manauanga ‘Sabat’ toli ilodia-lo nge Iuda zaiza
pile Nanaranga ‘Buku’ nena-lo dieno nge diegoretaki.
3 Be disikengdi be ditikingdia-tina uia Kristus masa sururu bibia ngadoki be ngamate
be kaba mate-lo be ngamarang. Kodeka bokai ipile, “Iesus ngae ngau mangata
ura rangaka-kaming ka Kristus.”
4 Iuda alu pile ngaedi dilongo nge pile ngaedi ilodi dibuiri-tina. Bokaibe Pol be Sailas
didainaki-diaru. Be Grik kokoko-tina Nanaranga dimatakutakuri be aine aradi bibia
anua ngarana-lo nge didainakidi be.
5 Ata Iuda lama tago diuni nge Pol be Sailas diuanam-diaru, bakara tamoata be
aine kokoko-tina ambe Pol pilenga ditagatagadi. Bokaibe Iuda ngaedi dilako malala-
lo be tamoata panganadi patu bokana sukoakidia-ba alu dibagadi be uko biabia teke
diemaki. Be nge Iuda ngaedi ka Pol be Sailas pile dibabaluri-diaru be ono tamoata uko
ngae ditaguraki be sagagai biabia teke makara anua ngarana-lo diemaki. Tamoata
ngaedi direre Pol be Sailas dabaga-diaru be tamoata moarunga arodi datuiraki-diaru
be giriki odiaruo danangalako. Kodeka dilako Zeson pera kanana-lo dilele-diaru,
6 ata tago dite-diaru. Tago dite-diaru bokana Zeson be tamoata alu lama diuni nge
direpekidi be tamoata bibia anua ngarana-lonalona arodi dituirakidi be bokai dimere,
“Tamoata ngaedi nge ege-ege giriki diemaki. Be nge ambe anua neda-lo dipura!
7 Be Zeson itaguraki be pera kanana-lo idokimatedi. Rom ‘Sisa’ nedi mata ne inanga
be tatagatagadi kana nge dirorokaki. Bokai dipile anuatanepoa takaia isoaki ara
Iesus!”
8 Tamoata be aine moarunga be tamoata bibia anua ngarana-lonalona pile ngaedi
dilongo nge ilodi dibuku-tina.
9 Makara be tamoata bibia anua ngarana-lo nge Zeson ruanga zaiza diradi be ‘mone’
dipasi be mere be kauborua ngae labu dionoti be ono pile diumoatedi. Kodeka
dirubetakidi be dialale.

Beria Anua-lo

10 Oabubu-la ngarana-lo be tamoata be aine Kristus lama diunani nge ditaguraki be Pol be Sailas dinepi-diaru be Beria anua-lo dilakoru. Makara Beria-lo nge dilako-soasoaru Iuda pera nedi ono serereinga-lo.
11 Beria tamoata be aine nge tago Tesalonika tamoata be aine bokana. Di nge ungguma uia. Bokaibe sakuli-o be Kristus pilenga didoki. Be izamaizama nge Nanaranga ‘Buku’ ne dilezeleze uia be ono dakaua uia Pol pilenga nge moimoi ki tago.
12 Bokaibe Iuda kokoko-tina nge lama diuni. Be Grik aine aludi aradi otioti be Grik moane alu nge lama diuni be.
13 Bong Iuda Tesalonika anua-lonalona bokai dilongo Pol ambe Nanaranga pilenga Beria anua-lo mangata irarangaki nge dialale be tamoata be aine ilodia-lo disili be giriki dimarangaki.
14 Makara nge taritoka-da Beria-lo ditaguraki be Pol dinepi be makasi * taona itao, ata Sailas be Timoti nge Beria-lanalo disoakiru.
15 Tamoata maka Pol dibagai be dialale nge dilakuaki Atens anua-lo be kaba Beria-lo dimule. Tamoata ngaedi damule kana nge Pol bokainatuka Sailas be Timoti pile inanga-diaru, “Oaikiki-tina makare ngau-lo kamapuraru.”

Atens Anua-lo

16 Pol makara Atens-lo isoaki be Sailas be Timoti irarapung-diaru nge ilo isururu-tina, bakara moarupu be aem-kai kokoko-tina Atens anua-lo ita.
17 Bokaibe Iuda pera nedi ono serereinga-lo ilakolako be Iuda be Grik maka Nanaranga dirakerakeaki zaiza kana ngae diegoregoretaki. Be eluku malala nedia-lo nge izamaizama tamoata be aine nangatadi makara dipurapura nge iraradi.
18 Be Epikuri be Stoik ‘tisa’ nge alu dipura be Pol zaiza diegore-budu. Be alu bokai dipile, “Boalalai ngae rakana kata irangarangaki?” Be takadi bokai dipile, “Masa nanaranga kata ka irangarangakia-ua!” Bokai dipile, bakara Pol nge Iesus Kristus mate-lo be imarang ka irangarangaki.
19 Makara be Pol dibagai be ‘Kansolo’ moarunga Areopagus buku-nao dikabuni be disoaki kanana-lo dilakuaki be bokai dipile, “Keka sule oauoau kaiko kurangarangaki nge gakauataki kana kirere.
20 Kana alu kurarangaki nge tailadia-ba kilongolongo. Be kirere labudi gakauataki kana.”
21 Maka ma Atens tamoata be tamoata akerengadi makara disukoaki nge direrere bokaina-ba dasukoaki be bong moarunga nge sule oauoau kaoa nge di dararangaki be tamoata takadi dalongolongo, be tamoata takadi dararangaki be di dalongolongo.
22 Kodeka Pol Areopagus arodi ituirake be bokai ipile, “Atens tamoata, ngau kaba bokai uita kam kapipi-tina be zala moarunga katagatagadi be ono nanaranga neming karakerakeakidi.
23 Maka ma anua neming ualaleaki nge kaba odio nanaranga neming karaker-akeakidi nge ululiti-tina uia, be bagi ono tabataba aninga neming tekenao nge gere bokai dieno: nanaranga tago kauakauataki ne. Kodeka, Nanaranga moimoi be kalingo mrangaka-kaming kana, bakara, kam kana tago kauakauataki ka karakerakeaki.
24 Nanaranga maka kateka ngae be kana moarunga ono dieno iemaki nge lang be kateka Tanepoa nedi. Be ngai tago keda tamoata diememaki-lo isukoaki.
25 Ngai kana maka tamoata lumadia-lo dipupuraki nge tagona-tina teke ireretaki. Maka ma ngai boaduboadu, be ngai ka ono moauringa, be oasa ono moauringa, be kana moarunga tamoata ianiandi!
26 Tamoata tekena-lo ka ungguma moarunga ipurakidi, be inangadi be ege-ege kateka-o dilako. Toira-la be ilo itekenanai be ipile tamoata teke-teke masa barasi

* **17:14:** Beria anua nge etetebala buku-lo ka ieno.

kokotangadi ira kateka ngaenao dasoaki, be kaba nangatadia-lo dasoaki kana nge inanga.
27 Nanaranga bokai imuzi be ono tamoata ngai dalelei, be luma-di dananaraki be ono dadauraki kana be dikalaualaua. Ata ngai tago kasau ka isoaki. Kita teke-teke nge saringada ka isoaki.
28 Tamoata teke bokai ipile, ‘Maka ma ngaia-lo ka moauriuri tasoaki be ta-moakusukusu be ngai isoaki ka kita tasoaki!’ Be tamoata neming rang kotokoto alu dipile bokana, ‘Kita nge ngai natu.’
29 “Bokaibe kita Nanaranga natu kana tarangaki-kita nge iloda moaki bokai tananga: Nanaranga kusi rata nge aem-kai kata ‘gol,’ ki ‘siliua,’ ki patu oti ka tamoata muzi amangmang kauangadi ki amang nedia-lo ka diemaki.
30 Moimoi toira isi Nanaranga kalingo tago kakauataki be aem-kai karakerakeaki nge Nanaranga masa tago ngaora-kaming. Maka ma tago kakaua rakana kata ka karakerakeaki. Ata kaituka bong ngaedia-lo nge Nanaranga ambe tamoata ege-ege iradi be muzi nedi goalakadi dasegeaki be ngai datalari kana.
31 Bakara, ngai ambe bong ono tamoata be aine moarunga kateka-o giriki nedi ngaliliti kana nge inangai be ieno. Be tamoata teke nena-la be inangai ka giriki ngaliliti kana. Ono tamoata be aine moarunga dakaua-uia kana nge tamoata ngae ambe mate-lo be imarangaki.”
32 Bong Areopagus Pol dilongori mate-lo be marang irangaki nge alu Pol dingengeri, ata alu bokai dipile, “Keka kirere kana ngae kaba gorangaki.”
33 Makara be Pol itaguraki be iperekidi.
34 Ata tamoata alu lama diuni be Pol didainakini. Tamoata maka Pol didainakini maradi nge tamoata teke ara Daeonisius. Ngai nge Areopagus kata. Be aine teke ara Damaris be alu takadi nge bokaina-doi dimuzi be Pol didainakini.

18

Korin Anua-lo

1 Kana ngaedi muridi nge Pol itui be Atens anua ipereki be Korin anua-lo ilako.
2 Makara nge tamoata teke ara Akuila ipurakani. Ngai nge Pontus tamoata kata, be roa Prisila diaru kodeka ka Itali kaba-lo ka dipuraru, bakara Rom ‘Sisa’ nedi Klodius pile kakai-tina bokai inanga, “Iuda moaki teke Rom anua-lo isoaki. Dalale-doi.” Bokaibe Pol ilako be ite-diaru.
3 Diaru malipi nediaru nge ngado kusi oti be bazarua diememakiru, Pol-la bokana. Bokaibe bong Pol ipuraka-diaru nge makara sakediaru-o isoaki be dimalipilipi-buduto.
4 Be bong ono manauanga ‘Sabat’ moarunga-o nge pera nedi ono serereinga-lo ilakolako be ungguma Iuda be Grik ilodi iunung be lama dauni kana.
5 Bong Sailas be Timoti Masedonia kaba-lo be dipuraru nge Pol itaguraki be malipi takadi muri inanga be Kristus-la rangaka mangata irarangaki, be mangata Iuda bokai iraradi, “Iesus ka Kristus.”
6 Ata bong Pol ipilepile be Iuda diare-sabari be diebuloi nge kusi ne inangananga gapukadi itatai be bokai iradi, “Kaleua nge neming-la ka kamangongo-kaming! Moatubu ngaedi tago iboadu oguo dalako! Kaituka be ngalako masa ngau Ungguma Takadia-lo mlakolako.”
7 Bokaibe pera ono serereinga nedi ipereki be tamoata teke Ungguma Takadi kata ara Taitus Zastus pera kanana-lo ilako. Taitus pera kana nge pera ono serereinga saringa ka ieno. Be ngai nge Nanaranga irakerakeaki.
8 Ata tamoata maka pera ono serereinga ngaena-lo imuamua ara Krispus nge moarunga pera kanana-lo disukoaki-budu zaiza be Tanepoa lama diunani. Be tamoata

be aine kokoko-tina Korin anua-lo Pol pilenga dilongo nge lama diuni, be Iesus ara-nao be rukuadi dipura.
9 Oabubu tekena-lo nge Pol rai kaba-lo bokana ilako be Tanepoa itaguraki be bokai irai, “Taburim moaki ira. Gopilepile-la. Moaki sesu aoam kuonoti.
10 Bakara, ngau sakemo usukoaki. Tago teke iboadu ba ngabasakiko. Maka ma tamoata negu kokoko-tina anua ngaena-lo disoaki.”
11 Bokaibe Pol makara Korin anua-lo barasi teke be kapapa isoaki, be Nanaranga pilenga isulesuletakidi.

Pol Galio Aro Itui

12 Bong tamoata ara Galio, Rom bibiadi nedi * bokana Gris kaba-lo isoaki nge Iuda diekapotaki be ditaguraki be Pol didokimatei be Galio aro dituiraki be da‘koto’taki kana.
13 Kodeka bokai di‘koto’taki, “Tamoata ngae ambe tamoata be aine ilodi iunung be muzi takadiaba-lo Nanaranga darakerakeaki kana. Tago keka Iuda mata nema itagatagadi.”
14 Makara be Pol itaguraki be ngapile kana nge Galio itaguraki be Iuda bokai iradi, “Giriki kata ki muzi goalaka kata emaka ipura nge ngau iboadu kam Iuda malielie-ba be mlongori-kaming.
15 Ata nge kam Iuda pilenga-ming be ara neming be mata ne-ming rangakadi. Bokaibe nge neming-la be kamadoraki. Ngau tago uboadu kana ngaedi mliliti!”
16 Be itaguraki be ipile be ditaodi be dipusika.
17 Makara nge Iuda ditaguraki be tamoata pera nedi ono serereinga-lo imuamua ara Sostinis nge didokimatei be makarana-la pera ono giriki adorakanga aro ka dirautotoki. Ata Galio tago sesu-tina ilo ibukuni.

Pol Kaba Antiok Anua-lo Imulelako

18 Kodeka Pol muku makara Korin anua-lo tamoata be aine Kristus lama diunani maradi amaridi alu isoaki. Alauri nge iperekidi be Akuila be Prisila diato direbato be Siria kaba-lo dilakoto. Darebato kana nge Pol pile tago tototo tekedi iemaki nge itagadi be Senkria anua-lo be geleboaruia ipura.
19 Be direba be dialale be Epises anua-lo dipura. Makara be Pol ilako pera nedi ono serereinga-lo isili be Iuda makara disoaki zaiza diegore-budu.
20 Be Iuda ditaguraki be dirai be makara muku uanana sasalaga sakedio ngasoaki kana, ata ngai tago isumoala.
21 Ambe ngaperekidi kana nge bokai iradi, “Nanaranga isumoala masa kaba kam-lo mumule.” Be makara be Akuila be Prisila ipereki-diaru be kati rebereba tekenao ibuli be Epises anua ipereki.
22 Ilako be Sisaria kaba-lo itoka nge ialale Ierusalem-lo be ‘sios’ makara ite. Be alauri nge Antiok anua-lo ilako.
23 Be muku makara isoaki noko ialale. Ialale be ilako Galesia be Prigia kaba ialaleaki be tamoata be aine Kristus lama diunani nge iaka-kaikaidi be ialalale.

Apolos Epises Be Korin Anua-lo Isoaki

24 Pol kaba ngaradia-lo ialalale nge Iuda tamoata kata ara Apolos nge makara Epises anua-lo ipura. Apolos nge Aleksandria anua-lo ka nekiaka ipura, be ngai nge kauakauana-tina be Nanaranga ‘Buku’ ne nge iamangtaki uia.
25 Be Tanepoa rangaka moarunga nge sule-tina uiani ipura. Bokaibe ilona-lo be sakuli ane be moimoibe pile kalingodi oti be Iesus irangarangaki be isulesuletaki. Ata ruku ono tamalinga nge tekena-la ikauataki. Rukua ono tamalinga maka Zon ono tamoata be aine irukudi ka ikauataki.

* **18:12:** Rom ‘Sisa’ nedi aoa bokana.

26 Makara be Apolos itaguraki be tago taburi-ralo be pera nedi ono serereinga-lo be ipilepile. Be bong Akuila be Prisila dilongoriaru nge dibagalako pera kandiarua-lo be didumaiaru be Nanaranga Zalaka nge disikengtina-uianiaru be iamang uia.
27 Be bong Apolos itui be Gris kaba-lo ngalako kana nge taritokada anua ngarana-lo nge diaka-kai be ‘pasi’ teke tagataga ene Gris kaba-lo nge digeretadi be ono Apolos dadoki be dadoraki kana. Bokaibe Apolos Gris kaba-lo ipura nge tamoata be aine maka Nanaranga marou ne tadokidoki-ba ane be lama diuni nge duma uia-tina ngaia-lo didoki.
28 Bakara, ngai pile kaiboangdi ane be Iuda egore bibia-lo iare-balakidi. Bakara, ngai Nanaranga ‘Buku’ nena-lo pile moarunga idoki be Iuda itikingdi Iesus ka moimoi be Kristus.

19

Pol Epises Anua-lo

1 Apolos isi Korin anua-lo isoaki nge Pol itui be zala kaba ngaradi lukangadi-o ipanana nge itagai be ilako Epises anua-lo ipura. Makara nge tamoata lama diuni alu ipurakadi,
2 be bokai itegidi, “Bong lama kauni nge Oli Spirit kadoki ki tago?”
Be di dikatu be bokai dipile, “Tago. Keka tago kikaua Oli Spirit teke isoaki!”
3 Bokai dipile bokana Pol bokai itegidi, “Bokai nge, ruku ono tamalinga nangata kata ka kadoki?”
Be dikatu be bokai dipile, “Ruku ono tamalinga maka Zon tamoata be aine ono irukudi ka kidoki!”
4 Be Pol bokai ipile, “Ruku ono tamalinga Zon ne nge tamoata be aine maka muzigoala nedi disegeaki nge nedi. Be Israel iradi tamoata muri ngatagai kana nge lama daunani. Tamoata ngae nge Iesus.”
5 Pile bokai dilongo nge Tanepoa Iesus ara-nao be rukuadi dipura.
6 Be bong Pol luma odio inangaria be irabodi nge Oli Spirit odio ibala be pile takadia-lo dipilepile be Nanaranga pilenga mangata dirarangaki.
7 Tamoata makara disoaki nge kulemoa-be-rua moarunga.
8 Be alauri nge Pol makara kalea toli sakedio isoaki. Be kalea toli ngaedi ilodia-lo nge bong kokoko pera ono serereinga nedia-lo ilakolako be tago taburi-ralo be tamoata be aine ilodi bokai ibubuiri: anua ono Nanaranga ngatanepoa kana nge moimoi be kalingo.
9 Ata aludi nge panganadi ipatungaki be lama tago diuni, be lili-be-matao Tanepoa Zalaka nge pile goalakadi oti dirangaki. Bokaibe Pol itaguraki be tamoata be aine lama diuni nge ibagadi be pera ono serereinga ngara dipereki. Be izamaizama nge pera ilo bibia Tairinas isulesule kanana-lo be Kristus rangaka mangata irarangaki.
10 Makara bokai imuzimuzi nibe barasi rua dimanubu. Bokaibe tamoata be aine moarunga Esia kaba-lo disoaki, Iuda be Ungguma Takadi nge Tanepoa pilenga dilongoraki.

Skiba Natu Moanekadi

11 Makara be Nanaranga itaguraki be kilala kaiboangdi takadia-ba Pol luma-nao iememaki.
12 Bokaibe tamoata alu nge kusi mapaladi ono suburaua utua be ono ragogo rokaka Pol inangananga nge dadoki be dalako be moremore dandi. Be moremore dandi nge more daleuadi be mariaba goalakadi ilodia-lo nge dairatu.
13 Iuda alu ege-ege dialalale be mariaba goalakadi ditaotaodi nge ditaguraki be Iesus ara-nao be mariaba goalakadi ditaotaodi. Mariaba goalakadi dataodi kana nge bokai daradi, “Iesus maka Pol mangata irangarangaki ara-nao be pile kai ane uraiko, ‘Gopusika.’ ”

14 Nge tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi teke ara Skiba natu moanekadi
lima-rua ka bokai dimuzimuzi.
15 Ata bong teke mariaba goalaka dataoni kana nge bokai ipile, “Ngau Iesus
ukauataki be Pol ukauataki, ata kaiko naita kata?”
16 Makara be tamoata maka mariaba goalaka ilona-lo isoaki nge itaguraki be Skiba
natu iundi. Iundi be kusi nedi isare, be ere-daradaradi be nemoala-ba diratu be pera
ono disoaki dipereki.
17 Iuda be Ungguma Takadi moarunga Epises anua-lo kana ngae dilongoraki nge
taburidi dira-tina. Makara nge Tanepoa Iesus ara atabala-tina dinangai.
18 Kodeka tamoata be aine ambe lama diuni nge kokoko-tina dipura be muzingadi
goalakingadi mangata dirangaki.
19 Tamoata maka naboa be zere diememaki nge kokoko dipura be ‘buku’ nedi ono
kana ngaedi diememaki nge lili-be-matao be dibulai. ‘Buku’ dibulai ngaedi zazanga
nedi kokotangadi diuare nge ‘50,000 mone siliua’ bokana.
20 Be nge bokainatuka be kaiboang bibia-tina ane be Tanepoa pilenga ege-ege
dilakolako be dilabalaba.

Ebulo Biabia Teke Epises Anua-lo Imarang

21 Kana ngaedi muridi nge Pol ilo ilelenaki be Masedonia kaba be Akaia kaba
ngalaleaki be Ierusalem ngalako kana. Be bokai ilo inangai, “Ierusalem mlako noko
Rom mlako.”
22 Bokaibe Pol itaguraki be dumaduma ne rua Timoti be Erastus inepi-diaru be
Masedonia kaba-lo dilakoru. Ata Pol kaba muku makara Esia kaba-lo isoaki.
23 Be nge bong ngaradia-lo ka Tanepoa Zalaka lili-nao be ebulo biabia teke imarang.
24 Tamoata teke ara Demitrius nge patu ‘siliua’ oti be Epises nanaranga nedi aineka
ara Artemis keda ne itoatoaki be iememaki. Be malipilipi ne nge ‘mone’ biabia-tina
malipi ngaena-lo dipurapuraki.
25 Kodeka malipilipi ne be tamoata takadi malipi bokainaina-lo dimalipilipi nge
ikiladi be bokai iradi, “Ruanga, kam kakaua kita ‘mone’ neda dikoko nge malipi
ngaedia-lo ka dikoko.
26 Iboadu neming-la be kaba kamaita be kamalongo rakana tamoata ngae Pol
iememaki! Bokai ipile nanaranga maka tamoata diemaki nge tago nanaranga kaoa.
Bokaibe tamoata kokoko-tina makare Epises anua-lo ambe ilodi iung be dilongori be
pilenga ditagadi. Be tago makarena-la anua ngaena-lo ka ilodi iung, ege-ege Akaia
kaba-lo be.
27 Pol pilenga ngaedi nge iboadu malipi neda ono ‘mone’ dokinga ngae ara
ngagoalangaki. Be tago kana-la ngae. Nge masa nanaranga aineka ara biabia-tina
Artemis keda ne kalingo tagotago kana rangaka ngapura, be Artemis ara masa ruku-
goalaia ngapura. Kam kakaua Artemis nge moarunga Esia kaba-lo be ege-ege kateka-o
dirakerakeaki!”
28 Tamoata be aine makara dipura pile ngaedi dilongo nge namadi dira-tina be bokai
dimere be dipile, “Epises nanaranga nedi Artemis nge ara biabia-tina!”
29 Makara nge mere be naboaki biabia makara anua ngarana-lo ienuaki. Bokaibe
tamoata be aine ditaguraki be Pol alalale-budu ruanga Masedonia tamoata rua Gaius
be Aristakus nge didokimatedi be direpekidi be malala nedia-lo dilakuakidi.
30 Pol nge nena-la be ngalako tamoata be aine ngaedi arodi ngatui kana, ata tamoata
be aine Kristus lama diunani dimuleaki.
31 Be ruanga alu Rom tamoata nedi bibia kaba ngaradia-lo nge pile bokai dinangani,
“Lilim moakina-tina malala nedia-lo kupusikangaki!”
32 Anua ilona-lo nge kodeka kauborua ilaba-tina. Tamoata be aine alu kana teke
dirangarangaki be dimeremere, alu kana takaia dirangarangaki be dimeremere. Maka

ma di kokoko-tina nge tago dikaua bakara ka makara dikabuni. Bokaibe ieboangi-ramo.
33 Makara be Iuda alu ditaguraki be Aleksanda didoki be ene aro-lo dielengaka-lako. Ilodi dipile Aleksanda ka giriki labu. Kodeka Aleksanda luma ane be isikeng ngai pile ne ono nena-la ngaoiaki kana nge ngapile kana. Ata tago-ma.
34 Tamoata be aine kaba bokai dita Aleksanda Iuda kata nge kodeka dipi-tina be bokai dimere, “Epises Artemis nedi nge ara biabia-tina!” Be bokai dimeremere nibe amari siriki ne rua dimambuaki.
35 Alauri kodeka ‘kusukusu’ anua ngara-nalonalona iaka-moarudi be bokai ipile, “Epises tamoata be aine, moarunga dikaua Epises anua ka aine ara biabia Artemis keda ne inarinaringi, be patu rata lang-lo isapasiria nge makare ka ieno.
36 Bokaibe tamoata tago teke iboadu ngapile kana ngaedi nge boli kana kaoa. Maka ma kana kalingodi ka makare dieno. Bokaibe kamamoadubulae. Moaki oaikiki-la be kana teke kaemaki.
37 Kam tamoata ngaedi makare kaeluakidi. Di tago sesu keda neda-lo dianako ki nanaranga neda ono dimanai.
38 Demitrius malipilipi ne zaiza giriki nedi tekedi dieno nge bong ono ‘koto’nga dieno. Be Rom bibia nedi disoaki. Giriki nedi makara dalakuaki be ‘koto’-lo dananga.
39 Ki pile nedi takadi kaba dieno nge bong-tina nedi ono tamoata giriki adoadoraki dakabuni noko dapura be adorakadi dapura.
40 Ata kaituka giriki ngaedi dipura nge kakaua-doi nge neda girikida ka kapuraki. Bokaibe giriki ngaedi nge moatubukadi odao dalako kana. Giriki ngae nge labu tago-tina, be dategi-kita bakara ka kakabuni be kamere be kaba karati masa bakara takatu? Kita pile neda ono takatu kana nge tago-tina.”
41 Pile ngaedi ipile-doi, kodeka tamoata be aine inepidi be dialale.

20

Masedonia Be Gris Kaba-lo Dilako

1 Mere be kauborua ngaedi muridi nge Pol itaguraki be tamoata be aine lama diuni ikeliakidi, be pile ono aka-kainga iandi be irabuakidi be Masedonia kaba-lo ilako.
2 Be makara kaba ngaradi ialalaleaki, be pile ono aka-kainga kokoko ane be tamoata be aine lama diuni iaka-kaikaidi be ialalale. Be ialalale nibe Gris kaba-lo ipura.
3 Be makara kalea toli isoaki. Makara be ikaluka be ngareba be Siria kaba-lo ngalako kana nge kaba bokai ita Iuda dirabataki be daumoatei kana. Bokaibe ilo takaia inangai be kaba Masedonia kaba-lo ngamule kana.
4 Be tamoata ngaedi nge dialale-budu: Beria tamoata Pairas natu ara Sopater, Tesalonika tamoata rua Aristakus be Sekundius, Derbi tamoata ara Gaius, Timoti be Esia kaba tamoata rua Tikikus be Tropimus.
5 Tamoata ngaedi nge dimua-soasoa be Troas anua-lo dirarapung-kama.
6 Moanako biabia ono ‘Bereti’ bababa kania ipurapura muri nge Pilipai anua-lo be kireba be amaridi lima muridi nge tamoata ngaedi Troas anua-lo kipurakadi. Be makara Troas anua-lo amaridi lima-rua kisoaki.

Pol Troas Anua-lo Isoaki

7 ‘Sarere’ oabubu-lo nge kiepurari be moanako ono tekenana nge kiemaki. Be ngazama nge galale kana. Bokaibe Pol itaguraki be Kristus rangaka tamoata be aine irangarangakadi nibe buangaluka-tina.
8 Pera ilo atabalabalatuka kisoaki kanana-lo nge baratui kokoko-tina dikarakara.
9 Makara nge tamoata amuna teke ara Iutikus nge kalalang-boazinga zagedi-o isoaki. Pol ipilepile nge ngai itungtung. Itungtung nibe ieno-soa noko isapasi be earuma kateka-o ibutiri. Etatabala pera ilo toliana-lo ka isapasi. Dilako be didokiteteki nge imate.

10 Ata Pol itaoio be iboabuni be bokai ipile, “Ilo-ming moaki dibuku! Ne iauia!”
11 Kodeka kaba pera-lo ikautaki, be ‘bereti’ ikingkotoi be ikani. Be oabubu ngarana-
lo nge iraradia-la nibe izama-ba. Izama nge ialale.
12 Be tamoata amuna ngae nge ne iauia be dibagai be pera kanana-lo dilakuaki.
Makara nge ilodi diuia-tina.

Troas Anua-lo Be Miletus Anua Lako Ipura

13 Makara be Pol kipereki be kati-o kibuli be kilako Asos anua-lo kitoka. Pol ka nena-
la be alale nema ngae nge bokai ibasaki: Ngai nena-la nge irere zala-lo ngalale be ene
Asos anua-lo ka kati-o gasalangaki kana. Bokaibe Pol ae-nalo ialale.
14 Pol Asos anua-lo ipura nge kisalangaki be kireba be kilako Mitilini anua-lo kitoka.
15 Izama nge makara be kireba be Kios anua-lo kipura. Makara be kireba be izama
nge Samos anua-lo kitoka, be izama nge Miletus anua-lo kipura.
16 Pol nge ambe ilo itekenanai be gareba-soasoa be Epises anua ngapereki kana.
Moaki makara kitoka. Maka ma Ierusalem ngalako kana be imarakaraka. Bokaibe
tago irere kaba uanana muku sasalaga makara Esia kaba-lo ngagamang. Rerenga nge
bong biabia ara ‘Pentekos’-o nge Ierusalem-lo ngapusika.

Pol Epises ‘Sios’ Bibia Nedi Irabuakidi

17 Bokai ka Miletus anua-lo be Pol tamoata bibia Epises ‘sios’-lo pile inangadi be
dapura be date kana.
18 Be bong dipura nge bokai iradi, “Bong matamatanatuka upura Esia kaba-lo nge
soakingagu moarunga baituka usukoaki nge kakauataki.
19 Negu-la ubalaka be mata-dang zaiza be Tanepoa malipi ne uemaki. Moimoi bong
kokoko giriki bibia ono Iuda dirabataka be daumoatea kana nge utalari.
20 Kam kakaua kana ono mduma-kaming kana nge tago teke udokimatei. Mangata-la
lili-be-matao ka urara-kaming, be pera pera kanaming-lo ualalale be urara-kaming.
21 Ngau mangata-la ka Iuda be Ungguma Takadi uraradi muzigoala nedi dasegeaki
be Nanaranga datalari, be Tanepoa neda Iesus lama daunani.
22 “Be kaituka-tina nge Oli Spirit ka isingaraia be Ierusalem ulakolako. Tago ukaua
rakana masa makara ngapurana.
23 Kauangagu nge bokai: Oli Spirit ambe ilo-kauaia anua moarunga-lo nge uaura
pera be moatubu bibia dirapurapunga.
24 Ata ngau ilogu bokai ipile soakingagu makare kateka-o nge kana-ba. Rere negu
biabia nge malipi negu mambuaki be ono kuari Tanepoa Iesus iana nge mrausapasin-
gaki. Kuari negu ngaedi nge Pile Uia maka Nanaranga marou ne tadokidoki-ba
irangaki nge mangata mrangarangaki.
25 “Ngau mara-ming usili be bong ono Nanaranga ngatanepoa kana nge mangata
urangaki. Be ambe mialale kana. Be ngau ukaua alauri masa tago tekem kaba liligu
goita.
26 Nge bokai ka kaituka mangata-la ka bokai mra-kaming kana: Tamoata teke mara-
ming ileua nge tago ngau giriki negu.
27 Maka ma ngau ukai-tina be mangata-la ka Nanaranga rerenga moarunga uran-
gaki. Tago sesu nuri-nuri usoro.
28 “Eke! Kaba kamaitaita-tina uia! Neming-la kamananaring-kaming uia.
Oli Spirit inanga-kaming be Nanaranga ‘sipisipi’ ne kamananaringdi kana nge
kamananaringdiatina-uia. Teke ngaleua takana! Nanaranga ‘sios’ ne nge ‘sipisipi’
akolakola ‘sipisipi’ iarogurogudi bokana kamarogurogui. Maka ma Nanaranga ‘sios’
ne ngae nge ne Natu daraka ane ka izazai be imuleaki.
29 Ngau ukaua, mpereki-kaming masa keu kabukabu alu mara-ming dasili be
Nanaranga ‘sipisipi’ ne tagona-tina dabaraunakidi kana.

30 Be alu masa kam-tina mara-ming ka datui be boli-pile ane be alu neming
darepekidi be datagadi.
31 Bokaibe kamanarinari-tina uia! Ilo-ming kauakaua, amari moarunga be oabubu
moarunga nge mata-dang ane be barasi toli ilodia-lo kam teke-teke mangmang ung-
kaming.
32 “Be nge ambe Nanaranga luma-nao ka msalangaki-kaming kana, be marou ne
tadokidoki-ba ilodia-lo ka mnangakaming-lako kana. Marou ngaedi ka daduma-
kaming be kamalaba be Tanepoa kamakauataki be iboadu kana moarunga maka
Nanaranga tamoata ne irangakidi be dadoki kana nge kamadoki.
33 Ngau tago sesu tamoata takaia ‘siliua,’ ki ‘gol’ ki kusi ne teke ute be dokia kana be
umoatang. Tago-la.
34 Kam neming-la be kakaua ngau negu luma-gu ngaedi ane be kana moarunga ono
usukoaki nge upupuraki. Be malipilipi-budu ruanga nge ono udumadumadi be.
35 Kana moarunga uememaki ane be bokai uitiking-kaming: tamoata tago dikai-
boang uia nge tadumadumadi. Tanepoa Iesus pilenga ngaedi iloda daniandi be
tadumadumadi, ‘Tamoata maka tamoata takadi kana ianianidi nge suri-uia ne dilaba-
tina be tamoata maka kana idokidoki-ba nge iuasai.’ ”
36 Pol ipile-doi nge tukudi-o dirokazokuria be dirabo.
37 Alauri nge ditangtang be Pol diboabuni be diaroki.
38 Pilenga ipile tago kaba lili daita nge ilodi diandi be ditang-tina. Makara be kati-o
dieluakalako.

21

Pol Ierusalem Ilako

1 Makara kati-o nge tamoata bibia Epises ‘sios’-lo nge kirabuakidi be kireba. Adoado-
la kireba be kilako motu ara Kos-lo kitoka. Izama nge kireba be motu ara Rodes-lo
kipura, be makara Patara anua-lo kilako.
2 Makara Patara-lo nge kati teke Pinisia ngalako kana nge kite be ono kibuli be kireba
be kialale.
3 Kireba kilako be motu ara Saiprus nge kuku kita be kodeka egena-la atata
kirebalako be Siria kaba-lo kitoka, be mamasa-o kireba be Taia anua-lo kipura. Makara
nge kurari alu nokungakadi dapura kana bokana kinoku be kabu-lo kisoaki.
4 Makara nge tamoata lama diuni alu kipurakadi be amaridi lima-rua sakedi-o
kisoaki. Oli Spirit nge ambe taritokada ngaedi bokai itikingdi Pol Ierusalem ngalako
masa ngamate. Bokaibe bokai diakoroi, “Ierusalem moaki kulako.”
5 Ata bong ono kaba gareba kana dipura nge kiperekidi be kilako kati-o be galale
kana. Be tamoata lama diuni nge roadi be natudi zaiza be dieluaki-kama. Kilako raua-
lo nge lulu-o tukumai-o kirokazokuria be kirabo.
6 Kodeka kierabuaki, be keka kati-o kibuli be di dimule.
7 Makara be kireba be kialale be Tolemes anua-lo kitoka. Makara nge suri-uia nema
taritokada kiandi be amari teke sakedio kisoaki.
8 Izama nge Tolemes anua kipereki be kilako Sisaria anua-lo kitoka. Makara kitoka
nge kilako-soasoa tamoata Pile Uia mangata irangarangaki ara Pilip pera kanana-
lo kilako be makara sakenao kisoaki. Ngai nge tamoata lima-teke takadi zaiza be
Ierusalem-lo be nangadi dipura be ‘apostel’ dadumadumadi kana.
9 Natu aine kadi barasi oati kosikosi-ba disoaki nge ‘propet’ kaoa be Nanaranga
pilenga mangata dirarangaki.
10 Makara amaridi alu kisoaki be ‘propet’ teke ara Agabus nge Zudea kaba-lo be
ipuraka-kama.

11 Agabus taonama itao be imai nge ilako be Pol angapi ne idoki be ono ne luma be ae
iuau be bokai ipile, “Oli Spirit bokai ipile: Iuda masa angapi marau ngae bokainatuka
dauauri Ierusalem-lo be Ungguma Takadi luma-dio dasalangaki.”
12 Pile bokai kilongo nge keka tamoata lama diuni anua ngarana-lonalona zaiza be
Pol kiakoroi moakina-tina Ierusalem ilako.
13 Ata Pol ikatu be bokai ipile, “Nge bakara ka bokai katangtang be ono ilogu kabagai?
Ngau ukaluka-tina uia ka usoaki! Tago masa bokaina-la oarige ane dauaura. Ngau
ukatiuana uia be uboadu-tina Tanepoa Iesus ara-nao be Ierusalem-lo mate.”
14 Kiakoroi kiakoroi be tago kiboadu ilo gabuiri bokana bokai kirai, “Tanepoa
rerengana-lo be rakana ngaemaki kana nge iboadu ngaemaki.”
15 Be makara amaridi alu kisoaki kodeka kimoatau be kitui be Ierusalem kilako.
16 Tagataga alu Sisaria anua-lonalona nge ditaga-kama be tamoata ara Mnason pera
kanana-lo dilakuaki-kama. Mnason nge Saiprus tamoata kata, be toira-la be Kristus
lama iunani. Be makara pera kanana-lo kisoaki.

Pol Ierusalem-lo Ipura

17 Ierusalem-lo kipura nge taritokada suri-uia ane be didoki-kama.
18 Izama nge Pol itaga-kama be Zems gate kana. Tamoata bibia moarunga ‘sios’-lo
nge makara dipura be disoaki.
19 Makara be Pol itaguraki be suri-uia ne iandi, kodeka kana moarunga Nanaranga
iemaki bong ngai Ungguma Takadi maradi malipilipi nge ere-moarunga be irangakidi.
20 Pol pilenga bokai dilongo-doi nge Nanaranga dirakeaki. Kodeka Pol bokai dirai,
“Tarito, kaba bokai goita. Moimoi Iuda kokoko-tina ‘tausen tausen’ ka lama diuni, ata
moarunga-doi nge Moses Mata ne didokimatedia-tina uia.
21 Ambe bokai dilongorakiko, kaiko Iuda kaba takadia-lo disoaki Ungguma Takadi
maradi nge kuraradi be Moses Mata ne dasegeaki kana. Kuraradi natudi kusidi moaki
dikorotototo be Iuda mata nedi moaki ditagatagadi.
22 Bokai nge masa rakana taemaki be ono pile ngaedi tadoraki? Purangam ngaedi
nge dalongo-la be kana ambe kupura!
23 Bokaibe pilengama ngaedi golongo be gotagadi. Tamoata oati makare nge pile
tago tototo kaoa diemaki ka disoaki.
24 Bokaibe gobagadi be kamalako be tabataba ono bolo rokaka goemakidi be ono
Nanaranga mata-nao dagoaza. Kana moarunga ono tabataba ngae kamaemaki kana
nge kaiko gozaza. Be tamoata oati ngaedi masa panganadi dageleboarudi. Bokai masa
moarunga dakaua rangakam moarunga dilongoraki nge boli pile kaoa. Be kaiko nem-
la nge Moses Mata ne kutagatagadi.
25 Ungguma Takadi lama diuni ilom ngabukutakidi kana nge keka ambe kigeredi be
bokai kiradi: Keka iloma kitekenanadi be kam Ungguma Takadi nge kangkang ambe
moarupu tabangakadiadi dipura moaki kangkang, dara moaki kakangkang, ngado
tapadi dipura moaki kakangkang, be pogiza-ramo mata moakina-tina katagatagadi.”
26 Bokaibe izama nge Pol tamoata oati ngaedi ibagadi be tabataba ono bolo rokaka
nge diemakia-budu. Kodeka ilako Nanaranga pera nena-lo be tamoata tabataba
diememaki nge ilo-kauadi amaridi ira muridi masa bolo rokaka ngae damambuaki,
be aira masa diato teke-teke nge tabataba nediato ono bolo rokaka daemakito.

Pol Uaura Ipura

27 Amaridi lima-rua ono bolo rokaka ambe damanubu kana nge Iuda alu Esia kaba-
lonalona Pol Nanaranga pera nena-lo dite. Makara be ditaguraki be tamoata be aine
ilodia-lo disili be ono Pol didokimatei.
28 Be dimere be bokai dipile, “Israel tamoata, kamaduma-kama! Tamoata ngae
ka ege-ege ialalale be moarunga isulesuledi be ono kita Isarel, Moses Mata ne be

Nanaranga pera ne dierekeikeidi. Be nge ambe Ungguma Takadi alu ibagadi be Nanaranga pera nena-lo isiliakidi be pera rata nge iaka-boloi!”
29 (Norane be Epises tamoata ara Tropimus diaru dite, be ilodi bokai dipile Pol ibagalako Nanaranga pera nena-lo. Nge bokai ka pile ngaedi dipile.)
30 Makara nge mere be kauborua biabia teke Ierusalem anua-lo imarang, be tamoata be aine moarunga nge ieboangi-ramo. Kodeka dipanana dilako Nanaranga pera nena-lo ka Pol didokirepeki be dipusikangaki, be oaikiki-tina babaduadua bibia diono.
31 Pol ambe umoatea kana be mere be kauborua biabia ipura. Bokaibe Rom koai-bagi pangana nedi bokai ilongo Ierusalem-lo ambe eung be ebulo biabia teke imarang.
32 Makara nge oaikiki-tina koai tamoata ne alu idokidi be dipanana be dilako eung ngae ieno kana. Tamoata be aine Rom koai-bagi pangana nedi tamoata ne zaiza ditedi nge Pol palita dilikitaki.
33 Kodeka koai-bagi pangana ngae ilako Pol-lo, be idokimatei be ipile be kaleti oarige ‘seng’ rua ane diuauri. Kodeka bokai itegidi, “Nge naita kata? Rakana iemaki?”
34 Makara nge tamoata alu pile tekedi ane be dimere, takadi pile takai ane be dimere. Mere be kauborua nge dilaba-tina bokana Rom koai-bagi pangana nedi nge giriki labu tago ikauataki. Bokaibe koai tamoata ne iradi be Pol dibagai be pera nedia-lo disiliaki.
35 Pol ambe katou-o ituilako be ngasili kana nge ambe mere be kauborua ilaba-tina bokana Rom koai-bagi tamoata ditaguraki be dibazi be disiliaki.
36 Ata tamoata be aine dum biabia ditagatagadi nge bokai dimeremere, “Umoatea ngapura!”

Pol Nena-la Ioiaki

37 Pol ambe koai-bagi pera nedia-lo disilisiliaki nge itaguraki be Rom koai-bagi pangana nedi Grik pile-lo bokai itegi, “Iboadu tapileru ki tago?”
Be tamoata biabia ngae ikatu be bokai itegi, “Kaiko Grik pile kuiamang ki?
38 Nge bokai nge kaiko tago Izip tamoata noranetuka-ba koai biabia teke imarangaki be ‘4,000’ tamoata eunung ibagadi be lulu kaba-lo diratulako!”
39 Be Pol ikatu be bokai ipile, “Tago! Ngau Iuda kata. Tarsus anua, ege Silisia kaba-lo be tinagu inekiaka. Bokaibe kukaua-doi, ngau tago tamoata-ramo kata. Ngau anua ara biabia kata tamoata ne. Bokaibe bokai uakoroiko: tamoata be aine ngaedi mradi kana urere!”
40 Makara be koai-bagi pangana nedi nge isumoalani. Sumoala idoki kodeka Pol katou-o ituilako be luma ane isikeng be damoadubulae kana. Dimoadubulae nge Pol Ibru pile-lo be bokai iradi,

22

1 “Taritokagu be tamagu, pile negu ono moiaka kana nge kamalongo.”
2 Bong bokai dilongori Ibru pile-lo ka ipilepile nge kodeka dimoadubulae-tina.
Kodeka Pol bokai ipile,
3 “Ngau Iuda kata, Tarsus anua ege Silisia kaba-lo be tinagu inekiaka. Ata makare Ierusalem-lo ulaba. Tamoata amangi Gamaliel nge isulena. Bokaibe tamada be tubuda mata nedia-lo nge isuletina-uiana. Be ilogu moarunga be rere negu moarunga nge Nanaranga-la malipi ne ka mememaki, kam-la makare kaituka kasoaki bokana.
4 Nge bokai ka tamoata maka Zala ngae ditagatagai nge sururu uianiandi be dimatemate, moane be aine be uauauridi be uaura pera-lo unanganangadi.
5 Tamoata Nanaranga ditabatabai biabiatuka nedi be Iuda tamoata bibia Iuda ‘Kansolo’ nedi-o disoaki iboadu pilengagu ngaedi muridi datui be dapile nge moimoi ka upilepile. Di ka ‘pasi’ digerena be diana be ulako Damaskus anua-lo be ono tamoata be aine Zala ngae ditagatagai nge muauridi be makare Ierusalem-lo mbagadiamai be sururu aniadi dapura kana.

6 “Amari ambe malala-tina itui nge Damaskus anua usaringaringai noko malama
kaiboangi teke lang-lo ipitikaoai be iboalinga.
7 Makara nge kateka-o utapuloria be malonga teke bokai ulongori, ‘Sol, Sol! Bakara
ka sururu kuianana?’
8 Be ngau bokai ukatu, ‘Tanepoa, kaiko naita?’ Be ikatu be bokai ipile, ‘Ngau Nasaret
tamoata Iesus ka sururu kuianana.’
9 Tamoata kialalale-budu nge malama dite, ata malonga rakana irangarangaki nge
tago dikaua.
10 Be utegi, ‘Tanepoa, masa rakana memaki?’ Be Tanepoa ikatu be bokai iraia, ‘Gotui
be Damaskus golako. Makara masa kana moarunga Nanaranga irangaki be goemaki
kana nge darangakiniko.’
11 Kodeka tamoata kialalale-budu nge lumagu-o didauraki be Damaskus dilakuaka.
Maka ma malama ngae nge iuna be matagu dileua.
12 “Makara nge tamoata teke ara Ananias ipura be itea. Tamoata ngae nge
Moses Mata ne itagatagadia-tina uia. Iuda moarunga makara Damaskus-lo nge
dimuamuakia-tina.
13 Ananias imai saringagu be bokai ipile, ‘Tarito Pol, matam datakaka be kaba kaba
goitaita!’ Bokai ipile nge matagu oaikiki-tina diuia be ute.
14 “Kodeka bokai iraia, ‘Tamada be tubuda Nanaranga nedi ambe inangaiko be
rerenga gokauataki kana, be Tamoata ne Adoado gote, be ne malonga ane ngapilepile
be golongo.
15 Bakara, kaiko masa mata-ita ne bokana be kana moarunga kuita be kulongo nge
mangata gorangaki.
16 Nge rakana ka kurapurapungi? Gotui-rake be Iesus ara-nao be rukuiam ngapura,
be ara gokilai be ono muzigoala nem asakadi dapura.’
17 “Makara be kaba Ierusalem-lo umule, be ulako Nanaranga pera nena-lo uraborabo
nge suri rai-kaba-lo bokana kaba tekedi uita.
18 Rai-kaba bokana ngaedia-lo nge Tanepoa bokai irai, ‘Gomaraka, oaikiki-tina gotui
be Ierusalem gopereki. Pilengagu anua ngaena-lo mangata kurangaki masa tamoata
be aine makare tago dalongoriko.’
19 “Be ngau ukatu be bokai upile, ‘Tanepoa, ata di dikaua ngau pera ono serereinga-lo
usilisili be tamoata lama diunangko nge uauauridi be upapalitidi.
20 Be bong areare nem Stepan umoatea ipurapura nge ngau negu-la be makara
utuitui. Matenga ngaedi nge usumoalataki, be tamoata diumoatei nge kusi nedi
sakedio usoaki be diumoatei.’
21 “Kodeka Tanepoa bokai iraia, ‘Goalale. Ngau masa mnepiko be kasau-tina
Ungguma Takadia-lo golako.’ ”
22 Tamoata moarunga makara disoaki be Pol dilongolongori nibe pile ngaedi ipile
nge malongadi dienekaki be bokai dimere, “Rokaka ngapura! Umoatea ngapura!
Tamoata bokainaina tago iboadu ne iauia ngasoaki!”
23 Namadi nge dira-tina. Bokaibe dimeremere be kusi nedi dipoalepoalekaki be
gapugapu didokitatate be dirorokaki.
24 Makara nge Rom koai-bagi pangana nedi tamoata ne iradi be Pol dibagai be pera
nedia-lo disiliaki. Disiliaki, kodeka iradi be darautotoki kana. Darautotokia-doi kodeka
dategi be ono dakaua kana bakara ka Iuda bokainatuka dimeremerei.
25 Ata ambe didokinanaraki be darautotoki kana nge Pol itaguraki be koai-bagi
muamua nedi teke makara ituitui nge bokai itegi, “Muzi bokai dieno iboadu Rom
tamoata ne teke tago isi giriki ne adorakadi dapura-la be rautotokana-ba ngapura ki?”
26 Koai-bagi muamua ngae bokai ilongo nge ilako be koai-bagi pangana nedi bokai
irai, “Nge rakana kata ka kuememaki? Tamoata ngae nge Rom tamoata ne kata!”

27 Bokaibe koai-bagi pangana nedi nge ilako be Pol bokai itegi, “Goraia! Kaiko Rom
tamoata ne kata ki?”
Be Pol ikatu be bokai ipile, “E! Ngau Rom tamoata ne kata!”
28 Be koai-bagi pangana nedi bokai ipile, “Ngau ‘mone’ kana-tina biabia urokaki be
Rom tamoata ne teke upura.”
Ata Pol ikatu be bokai ipile, “Ngau tinagu inekiaka be Rom tamoata ne kata.”
29 Pol bokai ipile nge tamoata maka dategi be darautotoki kana nge oaikiki-tina
dimulenaki. Makara nge koai-bagi pangana nedi nge ilo ipitilaki-tina. Maka ma kaba
bokai ita Pol nge Rom tamoata ne kata ka ambe iuauri.

Pol Iuda ‘Kansolo’ Nedi Aro Itui

30 Rom koai-bagi pangana nedi nge irere-tina ngakaua kana rakana giriki kaoa ka
Iuda Pol ono dinangananga-lako. Bokaibe izama nge ipile be ‘seng’ Pol ono diuauri nge
dirubetaki be tamoata bibia moarunga Nanaranga ditabatabai be tamoata bibia Iuda
‘Kansolo’ nedi-o disoaki nge ikeliakidi be dipura. Kodeka Pol idoki be arodi ituiraki.

23

1 Kodeka Pol adoado-la Iuda ‘Kansolo’ nedi idedematedi be bokai ipile, “Taritokagu,
ngau kilalangagu unanga ngau adoado-la Nanaranga mata-nao ualalale, be ilogu sikita
nge adoado-la ieno nibe imai-ba kaituka.”
2 Bokai ipile nge tamoata Nanaranga ditabatabai biabiatuka nedi Ananias itaguraki
be tamoata Pol saringa dituitui nge iradi be aoa dizamposakani.
3 Be Pol itaguraki be Ananias bokai irai, “Kaiko team boubou oaoa-sepukadi bokana!
Nanaranga ngazamposakiko-la be kana! Kaiko makara kusoaki nge Moses Mata ne
gotagadi be giriki negu goliliti kana! Ata kaiko nem-la nge Moses Mata ne kugagamang
be tago kutagatagadi! Maka ma kuradi be dizamposana!”
4 Makara nge tamoata Pol saringa dituitui bokai dipile, “Nge bakara ka tamoata
Nanaranga ditabatabai biabiatuka nedi bokai kurai?”
5 Be Pol ikatu be bokai ipile, “Tarito, ngau tago ukaua ngai ka tamoata Nanaranga
ditabatabai biabiatuka nedi! Maka ma Nanaranga ‘Buku’ ne bokai ipile, ‘Tamoata
neming bibia moaki teke pile goalakadi ane karai.’ ”
6 Pol kaba bokai ita aludi Parasi kaoa be aludi Sadiusi kaoa ka Iuda ‘Kansolo’ nedi-
o disoaki nge maradi ka ipi-tina be bokai imere, “Ngau nge Parasi kata, tamagu be
tubugu nge Parasi kaoa. Ngau kaituka aro-ming utui be giriki negu kamaliliti kana
nge ngau lama uni matemate masa damarang!”
7 Pol bokai ipile nge sererei be edua teke Parasi be Sadiusi maradi imarang, be ono
nedia-la dienegei.
8 (Sadiusi bokai dipile matemate tago iboadu damarang, be ‘enzel,’ be mariaba nge
tago. Ata Parasi nge kana ngaedi moarunga nge dirangaki moimoi be kalingodi.)
9 Makara nge mere be naboaki be kauborua dilaba. Be tamoata Moses Mata ne
disulesuletaki alu Parasi kaoa nge ditui-rake be bokai kaikai-tina diegore, “Giriki tago
teke tamoata ngaenao kitealako! Ak, moimoi be mariaba kata ki ‘enzel’ kata diaru
dipileru masa bakara kana?”
10 Mere be ebulo ngae nge ilaba-tina be Rom koai-bagi pangana nedi nge taburi irani
masa Pol muku-muku dabatotoki. Bokaibe ipile be tamoata ne dilako be maradi ka Pol
dibagai, be pera nedia-lo dilakuaki.
11 Izama be irodo nge Tanepoa ipura be Pol sakenao itui be bokai ipile, “Gokaiboang!
Nge ambe makare Ierusalem-lo mangata kurangaka. Rom anua-lo nge bokainatuka-la
ka mangata gorangaka kana.”

Pol Rabataka Ipura

12 Izama nge Iuda alu diepurari be diraba be pile tago tototo tekedi bokai diemaki:
tago sesu damoanako ki dang dasing nibe Pol ngamate.
13 Tamoata ngaedi kokotangadi nge kulemoadi-oati moarunga.
14 Makara be dilako tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi be Iuda tamoata
bibia nedia-lo be bokai dipile, “Keka ambe pile tago tototo tekedi kiemaki tago iboadu
kana teke gakani nibe Pol-ba gaumoatei.
15 Keka kirere bokai kamamuzi. Rom koai-bagi pangana nedi pile kamanangani
be Pol kam-lo daeluaki. Suri Pol ‘koto’ nena-lo pilenga alu kamakauataki uia bokana
kamamuzi kana be kamakeliaki. Bokai masa keka zala-o be gaumoatei.”
16 Ata Pol eluka, marau natu, raba pile ngaedi ilongo nge ilako koai-bagi pera nedia-lo
be Pol irai.
17 Kodeka Pol itaguraki be koai-bagi biabia nedi teke ikilai be bokai irai, “Tamoata
amuna ngae gobagai be koai-bagi pangana neming-lo golakuaki. Pile ne tekedi ngarai
kana.”
18 Bokaibe ibagai be koai-bagi pangana nedia-lo ilakuaki be bokai ipile, “Tamoata
uaura-lo isoaki Pol pile inangana be tamoata amuna ngae kaiko-lo meluaki kana ka
ueluaki. Pile ne tekedi ngaraiko kana.”
19 Kodeka koai-bagi pangana nedi nge Pol eluka luma-nao idoki be kasauba rubena-
ba ilakuaki be bokai itegi, “Rakana pile kaoa goraia kana?”
20 Kodeka Pol eluka bokai ipile, “Iuda ambe disumoala be dipile zama masa dategiko
be Pol kaba Iuda ‘Kansolo’ nedia-lo ngalako. Nge ono suri Pol pilenga alu dakauataki
uia bokana damuzi kana ka dakeliaki kana.
21 Ata moaki kulongoridi, bakara tamoata kokotangadi kulemoadi-oati masa zala-
o dakoma be darapurapungi. Pile tago tototo tekedi bokai diemaki tago iboadu
damoanako ki dang dasing nibe Pol ngamate. Ambe daumoatei kana be dikaluka be
disoaki. Bakara gopile kana ka dirapurapu!”
22 Makara nge koai-bagi pangana nedi nge bokai ipile, “Kana kurangakina nge
moakina-tina teke kurai!” Bokai irai kodeka inepi be ialale.

Pol Sisaria Anua-lo Lakuaka Ipura

23 Kodeka koai-bagi pangana nedi itaguraki be tamoata ne bibia rua ikila-diaru
be bokai ira-diaru, “Koai-bagi tamoata ‘200’ kamadoki-diaru, ‘osi’-o papanana ‘70,’
be ‘200’ io-lo panapana kamakatiuanadi be kaituka ‘9 kiloki’ oabubu-lo be Sisaria
kamalako.
24 ‘Osi’ alu Pol kamaitani be masa odio ngalale. Bokai masa zala-lo giriki tago teke
ngate be adoado-la ‘kiapi’ neda biabia Peliks-lo ngapusika.”
25 Kodeka ‘pasi’ teke bokainatuka igereti,
26 “Ngau Klodius Lisias, ka kaiko Biabiadia-tina ‘Kiapi’ Peliks ugereniko.
Suri-uia bibia uiangko.
27 Iuda ambe ditaguraki be tamoata ngae daumoatei kana, ata ngau bokai ulongo
ngai nge Rom tamoata ne kata. Bokaibe koai tamoata negu alu udokidi be kilako be
kiuketi.
28 Ngau mkaua kana rakana giriki kaoa ka ono dinangananga-lako. Bokaibe
ulakuaki Iuda ‘Kansolo’ nedia-lo.
29 Ata kaba bokai uita ngai giriki ne tago-tina be iboadu ono ngamate ki uaura-lo
nangaia ngapura. Giriki ono dinangalako nge mata nedi ditagadi be ono dinangalako.
30 Be bokai ulongo Iuda alu dirabataki be daumoatei kana ngeka kaiko-lo unepiamai.
Be tamoata maka giriki ono dinanganangalako nge uradi be kaiko arom be giriki ono
danangalako kana.”
31 Makara be oabubu ngarana-lo nge koai-bagi tamoata ditaguraki be Pol dibagai be
dilakuaki anua ara Antipatris-lanalo daga.

32 Izama nge koai tamoata ae-dialo alalale dimule be ‘osi’-onaona Pol dieluaki.
33 Dieluaki be dilako Sisaria-lo, kodeka ‘pasi’ ‘kiapi’ diani be Pol didoki be luma-nao disalangaki.
34 Kodeka ‘kiapi’ ‘pasi’ ngae ileze be Pol itegi kaba ne nangatadi. Be bong ikaua Pol kaba ne Silisia nge
35 bokai ipile, “Tamoata giriki omo dinanganangalako dipura masa pilengam mlongo.” Kodeka pile kaiboangdi inanga Pol Erot pera kanana-lo danangai, be naringana-tina uia ngapura.

24

Pol Peliks Aro Itui

1 Amaridi lima muridi nge tamoata Nanaranga ditabatabai biabiatuka nedi Ananias nge Iuda tamoata nedi bibia alu be tamoata ‘koto’-lo amangdi * teke ara Tertulus zaiza be Sisaria anua-lo dipura. Kodeka dilako ‘kiapi’ Peliks aro be Pol giriki ono dinanga-lako.
2 Pol kilaia ipura, kodeka Tertulus itui be pile bokainatuka Pol ono iunglako, “Biabiadi Peliks, keka Iuda erumang kisoaki nge anua-uia bong sasalaga-tina kita, be kaiko anua dokingam nge diuia-tina be kolo-kolo iauia kupuraki be ono kaba nema kubuiri-tina uia.
3 Be ege-ege kaba nemai-lo be bong moarunga-lo nge kana ngaedi kitaita be surima diuiauiataki-tina. Bokaibe kiperuiko-tina!
4 Ata tago urere pile negu miaka-salagati be ono milo-akaiko. Bokaibe uakoroiko ilom ngauiataki-kama be golongori-kama. Pile nema tukurangadi.
5 “Kaba bokai kita tamoata ngae nge giriki pupuraki kata. Ege-ege kateka-o nge Iuda maradi ebulo be eung imarangrangaki. Ngai ungguma Nasaret nge muamua nedi kata.
6 Be Nanaranga pera ne nge ambe ngaka-boloi kana, be kiuauri. [Be keka Iuda Mata nema gatagadi be giriki ne galiliti kana.
7 Ata koai-bagi pangana nedi Lisias ipura be ibara-uauakama be idokitotokale-kama.
8 Kodeka Lisias ipile be tamoata maka giriki ono dinangalako nge arom datui.] Bokaibe nem-la be gotegi. Gotegi masa nem-la be giriki moarunga ono kinangalako nge gokauataki.”
9 Kodeka Iuda takadi nge Tertulus didumai be bokai dipile kana moarunga irangaki nge moimoi.
10 Makara nge Peliks luma ane isikeng be Pol ngapile kana. Be Pol ituirake be bokai ipile, “Ngau ukaua kaiko ungguma ngaena-lo barasi kokoko-tina giriki adoadoraki bokana kusoaki. Be nge surigu diuia-tina ngau negu-la be arom be moiaka kana.
11 Iboadu oaikiki-la be gokaua ngau tago toira be makare usukoaki. Noranetuka-ba, ambe amaridi kulemoa-be-rua dilako bokana ka Ierusalem-lo ulako be Nanaranga pera nena-lo tabataba negu be rabo negu memaki kana.
12 Be iboadu nem-la be gokaua ngau tago sesu tamoata teke keru Nanaranga pera nena-lo kiegoreru, ki tamoata ilodia-lo usili be giriki tekedi pera nedi ono serereinga-lo ki anua ngaena-lo umarangaki. Tago-la.
13 Bokaibe pile kaituka oguo dinangalako nge tago kalingodi. Be inaituka be sabagu diposili nge tago iboadu daraiko. Maka ma labu nedi tago!
14 Ata ngau moimoi ka bokai mraiko kana. Ngau bokainatuka tubuma Nanaranga nedi urakerakeaki: ngau Zala kana kirangarangaki utagatagai, ata di Zala ngae nge Iuda mata nedi sapara kata kana dirangaki. Ata ngau pile moarunga Moses Mata nena-lo dieno be ‘Propet’ moarunga gerengadi nge lama ungdi be.

* **24:1:** Tamoata bokainaina nge Inggilisi Pile-lo “lawyer” kana ditugamdi.

15 Be kana-la teke Nanaranga ilogu ono unangalako be urapurapu di bokana nge
bokai: tamoata moarunga, uia be goalakadi masa mate-lo be damarang.
16 Be nge bokai ka ukaikai-tina be ilogu sikita nge adoado-la ngaeno Nanaranga be
tamoata matadi-o.
17 “Ngau toira be Ierusalem upereki be barasi kokoko-tina tago ene usukoaki.
Be bong makene umule nge ungguma negu lumaluma alu udokidokidi be umule.
Lumaluma ngaedi nge ono tamoata kana nedi tagotago dumadi dipura. Be makene
umule nge tabataba alu mtabangaki kana ka umule.
18 Be nge kana ngaedi ka uememaki be Nanaranga pera nena-lo ditea. Bolo rokaka
muzi uememaki be ditea. Tamoata dum biabia tago teke sakegu-o isoaki, be ebulo be
eung tago teke umarangaki.
19 Ata Iuda alu Esia kaba-lonalona nge makene disoaki. Di ka dapura be arom
datui be giriki oguo danangalako kana. Nge maka ma giriki tekedi oguo danangalako
kanana-re!
20 Ki tago-ra tamoata ngaedi dapile rakana giriki uemaki bong Iuda ‘Kansolo’ nedi
arodi utuitui be!
21 Giriki negu takadi tago ukauataki! Pile-la teke ka bokai upile, ‘Ngau kaituka
makare aroming utui be giriki negu kaliliti nge ngau lama uni matemate masa
damarang.’ ”
22 Peliks nge Zala rangaka nge iamangtakia-uia. Bokaibe ‘koto’ ngaedi iono be bokai
iradi, “Bong koai-bagi pangana nedi Lisias ipura masa ‘koto’ ngaedi miadoraki be ba
mrangaki.”
23 Kodeka Peliks itaguraki be koai-bagi biabia nedi Pol inarinaringi nge bokai irai,
“Pol uaura-lo gonangai, ata rerenga muku ngatagatagadi, be ruanga kamalikitakidi be
rakana ireretaki nge iboadu daeleluakini.”
24 Amaridi alu dilako be muridi nge Peliks roa Durusila diaru dipuraru. Durusila nge
Iuda aine kata. Kodeka Peliks inepidi be Pol dibagai be Iesus Kristus-lo lama unianga
nge irarangaki be ilongolongo.
25 Ambe ilako be muzi adoadodi, baituka tamoata nedia-la ilodi dasingarangaradi, be
Nanaranga tamoata moarunga giriki nedi ngaliliti kana irarangaki nge Peliks taburi
ira-tina. Be bokai ipile, “Iboadu goalale. Alauri bong iauia teke ipurana masa kaba
mkeliakiko.”
26 Kana takaia Peliks ilo ianiani nge ilo ipileni Pol masa ‘mone’ alu baraoa ngani be
ono ngarubetaki be ngapusika. Bokaibe bong kokoko-tina ikelikeliaki be dipilepile-
buduru.
27 Barasi rua dimanubu nge ‘kiapi’ takaia ara Posius Pestus ipura be Peliks kaba
idoki. Ata ono Iuda ngailo-uiadi kana nge Peliks ipile be Pol bokaina-la uaura-lo isoaki.

25

Pol Pestus Aro Itui

1 Pestus kaba ngaradia-lo ipura be amaridi toli muridi nge Sisaria anua-lo be itui be
ilako Ierusalem-lo.
2 Ierusalem-lo nge tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi be Iuda tamoata
nedi bibia dipura Pestus aro be Pol giriki ono dinangalako.
3 Be bokainatuka dipi be diakoroi, “Goduma-kama bokana be Pol makare Ierusalem-
lo gonepamai.” Nge zala-o be daumoatei kana ka bokai dipile.
4 Be Pestus bokai ipile, “Pol Sisaria-lo ka uaura-lo isoaki, be ngau negu-la masa
saringatuka makara mlako.
5 Tamoata neming alu galale-budu be ene be tamoata ngae giriki ono danangalako.
Nge maka ma giriki ne tekedi dieno-re!”

6 Pestus makara sakedi-o isoaki amaridi lima-toli ki kulemoa bokana be kababe
Sisaria anua-lo ilako. Be izama nge bagi ne ono ‘koto’ adorakao isoaki be pile inanga
be Pol daeluaki be aro ngatui kana.
7 Be bong Pol ipura nge tamoata Ierusalem-lo be dimai nge diboalingi be giriki
kaiboangdi ono diunglako. Giriki ono diunglako, ata tago diboadu labu teke date be
ono Pestus darai Pol moimoi giriki iemaki.
8 Ata Pol nena-la ioiaki be bokai ipile, “Ngau giriki tago teke Iuda Mata nedi, ki
Nanaranga pera ne, ki Rom ‘Sisa’ nedi uemakani. Tago-la.”
9 Ata Pestus irere Iuda ilodi ngaka-uiadi. Bokaibe Pol bokai itegi, “Kurere ki tago
Ierusalem talako be ene be giriki ngaedi omo diunglako nge miadoraki?”
10 Be Pol ikatu be bokai ipile, “Nge maka-tuka utuitui kana nge ‘Sisa’ ‘koto’ ne ono
giriki adorakanga-lo ka utuitui. Nge makare ka giriki negu lilitadi dapura kana. Ngau
giriki tago teke Iuda uemakadi, kaiko nem-la be kukaua-doi!
11 Ak, moimoi be giriki tekedi upuraki be iboadu odio mate nge ngau tagona-tina
uboadu miratudi. Tago-la. Ata kaba bokai uita giriki kaituka Iuda oguo diunung-lako
kalingodi tagotago nge tago teke iboadu ngadoka be Iuda luma-dio nganangaia. Ngau
urere ‘Sisa’ nena-la be giriki negu ngaedi ngaliliti.”
12 Pol bokai ipile nge Pestus anua singara ne zaiza diepilei, kodeka bokai ipile, “Iauia,
ambe ‘Sisa’ giriki nem ngaliliti kana kurere. ‘Sisa’-lo golako!”

Pestus Agripa Ilo-kaua Iani

13 Amaridi alu dilako be muridi nge Iuda anuatanepoa kandi Agripa marau Bernis
diaru dipuraru Sisaria-lo be Pestus lili daniaru kana.
14 Makara amaridi alu disoakiru be Pestus itaguraki be Pol giriki ne ngaedi nge
Agripa irangakini. Bokai ipile, “Tamoata teke makare uaura-lo isoaki. Peliks ka uaura-
lo inangai be iperekana.
15 Be bong eta Ierusalem-lo usoaki nge tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi
be Iuda tamoata bibia dipura be giriki ono dinangalako be umoatea kana.
16 “Ata ngau bokai uradi, ‘Keka Rom mata nema bokai ieno: tago iboadu tamoata teke
girikiba-lo ganangai. Tamoata giriki ono inangalako diaru daetalariru be ono nena-la
ngaoiaki noko giriki ono ganangalako.’
17 Bokaibe bong makare kipura-budu nge tago uanana, izama-la be ‘koto’ ngaedi
umarangaki be upile be tamoata ngae dieluaki.
18 Be bong tamoata giriki ono dinangalako ditui be giriki ono diunglako nge giriki
ilogu ipile ono daunglako kana nge tago teke ono diunalako.
19 Mata-ba nedi be tamoata teke ambe imate ara Iesus nge diegunataki. Pol ipile
tamoata ara Iesus nge moauriuri isoaki.
20 Bokaibe ngau masa ba mpile. Ilogu lelenaka ira. Masa baituka be kana bokainaina
labudi mkauataki. Bokaibe Pol utegi iboadu Ierusalem ngalako be giriki ngaedi
adorakadi dapura.
21 Ata Pol isege. Ngai irere ‘Sisa’ aro be giriki ne lilitadi dapura. Bokaibe udokimatei
be upile danarinaringia-uia nibe ‘Sisa’-lo mnepialako.”
22 Kodeka Agripa Pestus bokai irai, “Ngau urere negu-la be tamoata ngae mlongori.”
Be Pestus ikatu be bokai ipile, “Iauia, zama-la noko golongori.”

Pol Agripa Aro Itui

23 Izama nge Agripa be Bernis dingazimtina-uiaru be azera be moaguru-be-dupunga
be dipuraru. Koai-bagi panganadi bibia be tamoata bibia zaiza be pera ono ‘koto’nga-
lo disili. Kodeka Pestus ipile be Pol dieluaki.

24 Makara be Pestus bokai ipile, “Anuatanepoa Agripa, be tamoata bibia makare
kasoaki, tamoata ngae kamate! Iuda moarunga eta Ierusalem-lo be makare Sisaria-lo
nge dipile-kaina be bokai dimere be dipile tamoata ngae nge moaki moauriuri isoaki.
25 Ata ngau giriki tago teke uteani iboadu ono ngamate. Tago-la. Ata nge ambe nena-
la be ipile ‘Sisa’ aro be giriki ne ngaedi adorakadi kana. Bokaibe upile be Rom lakuaka
ngapura kana.
26 Ata ngau masa rakana pile ‘Sisa’ mgereni! Maka ma giriki labudi tago! Nge bokai
ka kam moarunga aroming utuiraki, kaiko Anuatanepoa Agripa ka arom utuiraki!
Bokai masa giriki ngaedi labudi leleadia-uia dapura be ono ngau pile tekedi mita be
mgere.
27 Maka ma ngau ilogu bokai ipile nge tago iuia tamoata uaura-lo isoaki nge tanepia-
ba. Giriki ne mangata tatugang be tanepi nge iuia. Tago nge tago iuia.”

26

1 Kodeka Agripa itaguraki be Pol bokai irai, “Ngau usumoalaniko iboadu gopile be
ono nem-la goiakiko.”

Bokaibe Pol luma ane isikeng be nena-la bokai ioiaki,

2 “Anuatanepoa Agripa! Iuda giriki ngaedi oguo diunglako bokana ngau ilogu
unangai nge iuia-tina kaituka ngau negu-la be arom utui be moiaka kana.
3 Nge moimoi, maka ma kaiko Iuda mata nedi be egore nedi kuamangtaki-uia. Nge
bokai ka ngau uakoroiko, malielie-ba gosoaki be golongora.

4 “Soakingagu bakarairai nge natu-tina be Iuda moarunga dikauataki. Soakingagu
anua-tina negu-lo be alauri Ierusalem-lo usoaki nge dikauataki-doi.
5 Di ambe unana sasalaga-tina dikauataka, be iboadu nedia-la be darangaka ngau
tamoata bakarairai kata. Nge maka ma direre-re! Di dikaua ngau Parasi kata. Be kita
Iuda marada nge Parasi ka mata kaiboangdi be tagadi ratadi ka ditagatagadi.
6 Be nge labu negu ono kaituka giriki negu adorakadi dipurapura nge bokai:
Nanaranga moimoi be kana tamada be tubuda irangakadi ka ilogu moarunga ono
unangalako be urapurapu.
7 Nanaranga kana moimoi be irangaki ngae ka bagi neda kulemoa-be-rua dadoki
kana be dirapurapu. Bokai ka ariata be oabubu-lo nge Nanaranga dirakerakeakia-
la. O anuatanepoa biabia, nge kana tarapurapungi ngae lili-nao ka Iuda giriki oguo
diunglako.
8 Nge giriki kata uemaki ngau lama uni Nanaranga masa matedi ngamarangakidi
ki? Ki masa ilo-ming bokai lelenakadi dira ki, ‘Nanaranga tago iboadu matemate
ngamarangakidi?’

9 “Moimoi, toira nge ilogu bokainatuka unanganangai, ‘Zala moarunga-lo mpura-
pura be ono Nasaret tamoata ara Iesus nge ara mierekeikei.’
10 Be Ierusalem-lo nge bokainatuka-la ka umuzimuzi. Tamoata Nanaranga dita-
batabai dimuamuadi aradi-o be Nanaranga tamoata be aine ne kokoko-tina uaura-
lo unangadi. Be bong rabatakadi dipurapura be umoateadi dapura kana nge ngau
usumoalatakidi.
11 Bong kokoko pera ono serereinga moarunga-lo ulakolako be sururu uianiandi
be ono lama uninga nedi dasegeaki kana. Namagu iraratakidia-tina! Bokaibe anua
akerengadia-lo nge ulakolako be moatubu bibia-tina uianiandi.

12 “Be nge alale negu ngaedi tekenao ka tamoata Nanaranga ditabatabai dimua-
muadi aradi-o be dinepia be Damaskus ulako.
13 Biabiadi, be nge zala-lo ualalale ka malama kaiboangina-tina amari malamaka
iuasadi nge malamaka ruangagu zaiza iboaling-kama. Nge amarisoasoa-tina bokana.

14 Makara nge keka moarunga nge kateka-o kitapuloria. Be malonga teke Ibru pile-lo
bokai iraia, ‘Sol, Sol, bakara ka moatubu bibia kuianana? Bokai kumuzimuzi nge nem
ka sururu kuianiangko.’
15 “Be ngau ukatu be bokai utegi, ‘Tanepoa, kaiko naita kata?’
“Be Tanepoa ikatu be bokai iraia, ‘Ngau Iesus. Be nge ngau ka moatubu bibia
kuianana.
16 Ata gotuirake be aem babadi-o gotui. Makare upurakamko nge mnangaiko be
malipilipi negu gopura kana. Be masa mata-ita bokana be kana kaituka kuita nge
tamoata takadi gorangakidi. Be kana mitikingko kana nge gorangakidi be.
17 Ngau masa ungguma nem Israel, be Ungguma Takadi lumadia-lo ka muketiko. Be
mnepiko be Ungguma Takadia-lo golako
18 be masa goalale be matadi gouasari be oabubu dapereki be malama-lo dalako,
be Satang kaiboang ne dasegeaki be Nanaranga kaiboang nena-lo dalako. Bokai
masa ngau-lo be lama dauni be Nanaranga muzigoala nedi ngarokakiledi, be masa
Nanaranga ungguma ne nena-la be idokidi be inangadi nge maradi kabadi dadoki.’
19 “Bokaibe, Anuatanepoa Agripa rai-kaba bokana lang anua-lo udoki ngaedi nge
tago umurinadi.
20 Matamata Damaskus tamoata be aine pile ngaedi ueluakidi, kodeka Ierusalem
tamoata be aine ueluakidi be alauri nge ege-ege Zudea kaba-lo ueluaki, be alauri nge
pile ngaedi Ungguma Takadi ueluakidi. Ngau mangata bokai uradi, ‘Muzigoala neming
kamarokaki be Nanaranga kamatalari, be muzinga-ming nge mangata kamananga
kam ambe ilo-ming kabuiri.’
21 Ngau pile bokainaina ka mangata ururangaki. Be nge labu ngaenao ka Iuda
ditaguraki be Nanaranga pera nena-lo ka didokimatea be daumoatea kana.
22 Ata Nanaranga ka idumaiau-tina nibe imai-ba amari ngaena-lo. Nge bokai ka
kaituka makare utui be pile ngaedi tamoata aradi tagotago be tamoata aradi otioti
matadi-o be mangata ururangaki. Ngau tago pile takadia-ba kaoa ka ururangaki. Tago-
la. Ngau pile maka toira ‘propet’ be Moses mangata dirangaki ka ururangaki.
23 Moses Mata ne be ‘Propet’ bokai dipile, ‘Kristus masa sururu bibia-tina ngadoki
be ngamate, be alauri masa ngai ka matamatanatuka mate-lo be ngamarang. Be
nge ngai ka Nanaranga malama ne ungguma ne Israel be Ungguma Takadi mangata
ngarangakadi kana.’ ”
24 Makara nge Pestus itaguraki be Pol pilenga lukangadi-o itoto be bokai ipile, “Pol,
kaiko ambe kungao! Sule bibia-lo kulako ka kauangam diemakiko be kungao!”
25 Be Pol ikatu be bokai ipile, “Biabiadi Pestus, ngau tago ungao! Nge pile kalingodi
ka upilepile, be pile upilepile ngaedi nge tago ngaongao pile kaoa.
26 Anuatanepoa Agripa nge kana moarunga ururangaki nge ikauataki-doi. Nge bokai
ka adoado-la ururaiko be tago taburigu ira be upilepile. Ngau ukaua kana moarunga
ngaedi nge nem matam-lo kuita be nem kungim-lo kulongo. Bakara, kana ngaedi nge
tago komanga-lo ka emakadi dipura.
27 Anuatanepoa Agripa, kaiko ‘propet’ pilengadi lama kungdi ki tago? Ngau ukaua
lama kungdi!”
28 Makara nge Agripa bokai ipile, “Ilom ipile kaituka-tina-la uanana mukudi ngaedi
ilodia-lo kaiko kuboadu ilogu gobuiri be Kristen mpura ki?”
29 Be Pol ikatu be bokai ipile, “Uanana tutukura ki sasalaga nge ngau tago ilogu
ibuku. Ata rabo negu Nanaranga-lo nge urere kaiko be tamoata kaituka kalongolongo-
ra nge ngau bokana kamapura. Ata tago urere ngau bokana uaura-ming dapura.”
30 Pol bokai ipile nge Agripa itui. Itui nge Pestus, Bernis be moarunga makara disoaki
nge ditui,

31 be pera ilo ono disoaki nge dipereki. Dialalale nge nedia-la maradi bokai
dipile, “Tamoata ngae nge giriki tago teke iemaki be iboadu ono ngamate ki uaura-
lo ngasoaki.”
32 Kodeka Agripa itaguraki be Pestus bokai irai, “Iboadu-tina tamoata ngae rubetaka
ngapura, ata nge ambe irere ‘Sisa’ aro ngatui be ‘koto’ ne ngalongo kana.”

27

Pol Ireba Be Rom ilako

1 Makara be pile dipali be gareba be Itali kaba-lo galako kana nge Pol didoki be
tamoata uaura-lo disoaki alu zaiza be Rom koai-bagi tamoata biabia teke luma-nao
dinangadi. Koai-bagi ngae nge ‘Sisa’-la ka ne. Koai-bagi tamoata biabia ngae ara Zulius.
2 Makara be kati rebareba teke anua ara Adramitium-lo ka ipura-o kibuli. Kati
ngae nge raua moarunga Esia kaba-lo dieno-lo ngalako kana. Kodeka moali ono kati
dokimatenga nge kirube be kireba be kialale. Be Aristakus nge kireba-budu. Ngai nge
Tesalonika, ege Masedonia kaba-lo tamoata kata.
3 Izama nge Saidon anua-lo kitoka. Makara nge Zulius muzi iauia Pol iemakani be
ilikitaki be ilako ruangana-lo be rakana irere nge diani.
4 Kodeka Saidon kipereki be kireba. Oasa nge ikai-tina bokana motu ara Saiprus
lolakana-lo kireba.
5 Kodeka makasi biabia teke kitotoki be Maira anua ege Lisia kaba-lo kitoka. Makasi
biabia kitotoki nge anua ara-diaru Silisia be Pampilia-lo ka ieno.
6 Makara nge Rom koai-bagi biabiadi nedi kati teke Itali ngalako kana nge ite be
isalangaki-kama. Kati ngaeni nge Aleksandria nedi.
7 Be makara be kireba nge reba dira-tina be aboaboa be kirebareba nibe amaridi
kokoko dimanubu noko suma tekena-lo anua ara Nidas saringa kitoka. Nidas-lo be
kaba gareba kana nge oasa ikai-tina. Bokaibe Krit motu babarikana-lo kireba be kilako
anua ara Salmone kibagapaliti.
8 Makara motu babarikana-lo kirebareba nge reba dirakama be nibe kaba aradi
Raua Iauia-lo kitoka. Kaba ngaedi nge anua ara Lasea saringa ka dieno.
9 Oasa tago diuia be reba disalaga-kama. Bokaibe makara kipura nge ambe aoara-
bong disaringa, be Iuda bong nedi biabia ono kangkang ziraunga nge ambe ilako.
Nge ambe anua-goala bong be tago iboadu garebareba-la. Bokaibe Pol itaguraki be
mangmang bokai iungdi,
10 “Ruanga, ngau ilogu ipile tareba be talale masa giriki bibia taita kana, be baraoa
kati tarokaki. Tago masa kati-la ka tarokaki kana. Kurari be kita neda-la nge taleua
kana.”
11 Ata Rom koai-bagi biabia nedi nge tago Pol pilenga itagadi. Itaguraki kati
singarangara be kati-marau pilengadi itagadi.
12 Raua ono kidai nge aoara bong-lo tago iauia ieneno. Bokaibe keka moarunga
kirebareba marama nge tamoata kokoko-tina direre gareba be galale. Maka ma iloma
bokai kinanga gapi be anua ara Piniks gadoki. Piniks anua-lo nge raua iauia ieno be
iboadu aoara bong-lo makara gasoaki. Motu Krit-o nge makarana-la ka raua iauia ieno.
Raua ngae nge motu buruna-o ka ieno be enaua-lo be enata-lo kaba italari, be aoara
bong-lo nge motu ngara lolakana-lo ka ieno.

Anua-goala Makasi-lo Ipura

13 Makara nge uau muku dipura. Uau ngaedi dipura nge kati-onaona ditaguraki be
nedi pile dipali nge ditagadi. ‘Angga’ kati dokimatenga direpeki be Krit motu lolaka
kisauang be kireba be kialale.
14 Ata oaikiki-tina oasa kaiboangi motu ege auanga-nao ka imarang be motu atabala
imai be idoki-kama. Oasa ngae nge aoara-lo ka imarang be ara bokai auara-kai.

15 Makara nge kati anua-goala ngaena-lo ilako, be kati tago iboadu oasa ngatalari
bokana kibuiri be oasa kitagai. Maka ma oasa ikaiboang-tina!
16 Oasa kibagai nibe kilako motu mukumuku teke ara Koda lolaka-nalo kilako,
kodeka kati mukumuku ono tokanga kireperepeki nge kati biabia-o kisalangaki. Ata
makasi nge kati mukumukuna-lo ikauri, be salangaka nge ira-tina.
17 Kisalangakia-doi nge oarige bibia didoki be kati ono kirebareba dipipisi be ono kati
didoki-kai. Tamoata kati-onaona nge taburidi dira masa kati Siria kaba-lo be tuku-lo
ngalako. Bokaibe reba dibalaki be ‘angga’ makasi-lo dirokakalako be ono kati nena-la
iadoraki be oasa dibagabagai.
18 Makara nge kodeka anua igoala-tina, be izama nge kati-o malipilipi ditaguraki be
kurari makasi-lo dirokaki-lako.
19 Be izama nge kati kana ne moarunga kati-o nge nedi luma-di ane be makasi-lo
dirokaki-lako.
20 Amaridi kokoko-tina dilako nge amari tago sesu kite, be oabubu-lo nge goai tago
teke kite. Maka ma ura be zim dilaba be anua nge kodeka igoala-tina! Makara nge
keka ambe iloma bokai kinanga, “Tagona-tina iboadu uketa-ma dapura!”
21 Ambe uanana sasalaga-tina tamoata kati-o disoaki kangkang tagotago disoaki
bokana Pol ituirake be bokai ipile, “Ruanga, ngau pilengagu tago talongo be Krit motu
kapereki. Pilengagu kamalongo bokana nge ambe tago iboadu kaituka kurari be kana
moarunga kati-o tarokaki, be tago iboadu ambe goala ngaedi tadoki.
22 Ata ngau bokai uakoro-kaming: kamakaiboang! Tago tekem masa goleua. Kati-la
ka masa ngaleua.
23 Bakara, rodo nge Nanaranga negu maka umalipilipini nge ‘enzel’ ne teke ipura be
sakeguo itui
24 be bokai ipile, ‘Pol, taburim moaki ira. Kaiko masa ‘Sisa’ aro gotui. Bokai gokaua
Nanaranga nge ilo uarika. Bokaibe ilo irakinga ane be tamoata makare karebareba-
budu nge lumam-o isalangakidi be tago teke masa ngaleua.’
25 Bokaibe nge ngau ka ura-kaming, ‘Kamakaiboang! Bakara, ngau Nanaranga lama
unani kana moarunga masa iraiau-la bokana dapura.
26 Moimoi kana masa bokai dapura, ata masa motu tekenao ngaroroakikita.’ ”

Kati Itataposaki

27 Oabubu kulemoa-be-oatianao nge isi makasi ara Adriatik-lo oasa ibaga-kama
be kilako-la be ieno. Ilako be ambe oabubu lukangana-tinao nge kati-o malipilipi
kilalangadi bokai dinanga ambe kabu kisaringadi.
28 Bokaibe oarige salagabuli teke didoki be moatubu teke burunao ditukui be makasi-
lo diurumalako be kaba bokai dita makasi ambe taonga ‘120 fit’ bokana. Kaba mukuna-
la unana disalaga be ngaua didoki nge ambe ‘90 fit’ bokana.
29 Taburidi bokai dira kati ambe patu-o gatataposaki kana nge ‘angga’ oati kati kabi-
nao be makasi-lo dirokaki-lako be bokai dirabo, “Iei, anua ngazama marakai.”
30 Makara nge kati-o malipilipi ditaguraki be dairatu kana. Kati muku ono tokanga
nge dirubetaki be makasi-lo diurumalako be suri ‘angga’ kati aro makasi-lo dananga
bokana dimuzimuzi.
31 Kodeka Pol itaguraki be Rom koai-bagi biabia nedi tamoata ne zaiza be bokai iradi,
“Tamoata ngaedi kati-o disoaki masa uketada dapura. Tago nge tago-ma!”
32 Bokaibe koai-bagi tamoata ngaedi ditaguraki be kati muku ono tokanga nge oarige
ditaratoto be makasi-lo isapasi-lako.
33 Anua ambe ngazama-sereki kana nge Pol itaguraki be moarunga kati-o bokai
iakorodi, “Ambe amaridi kulemoa-be-oati moarunga aburo tungtung kasoaki, be
kangkang tago sesu kakang.

34 Bokaibe kaituka-tina nge ngau bokai uakoro-kaming, ‘Kangkang muku kamakani.’
Kamamoanako be masa ono neming uia kamasoaki. Tagona-tina iboadu donga-ming
teke pangana-mingo nge ngaleua.”
35 Pol bokai ipile kodeka ‘bereti’ teke idoki be moarunga arodi ka Nanaranga iperui
be ikingkotoi be ambe ikangkani.
36 Makara nge moarunga kaiboang didoki be dimoanako.
37 Keka tamoata moarunga makara kati-o kisoaki nge ‘276’ moarunga.
38 Moarunga dimoanako be didoli nge kangkang enongadi moarunga makasi-lo
dirokaki-lako be ono kati diaka-marakai.
39 Anua izama be tamoata kati-o dimalipilipi kaba dililiti nge tago dikilala. Ata raua-
ka muku teke lulu ono ieno dite be bokai dipile, “Iboadu nge ramoramo kati makara
tarokaki.”
40 Makara be ‘angga’ oarigedi kitaratoto be ‘angga’ ditaoio. ‘Angga’ taratotokadi
dipura nge bong-doi teke singara oarigedi rubetakadi dipura. Kodeka reba kati aroaro
nge dirape be ono kati ipanana be kabu itagai.
41 Ata ilako be alangao isalangaki. Be sumuru dilako be alangao ditui be dikaiboang
uia, ak kabi nge mangalu kanabibia dizamposaposaki nibe mukumuku ipura.
42 Makara nge Rom koai-bagi tamoata ditaguraki be diepilei be tamoata diuauridi be
dibagabagadi nge daumoatedi kana. Tago direre dangara be datoka be dairatu.
43 Ata koai-bagi bibia nedi tago irere Pol ngamate. Bokaibe pilengadi itoto be tago
diumoatedi. Ata tamoata ngara diamang nge iradi be dinokulako-mua be dingara be
ditoka.
44 Be takadi nge iradi be baba buru-o ki kati mapala didoki be odio ditoka. Be nge
bokainatuka be adoado-la be kitoka.

28

Molta Motu-nao

1 Kitoka nge kaba bokai kita nge Molta motu-nao ka kitoka.
2 Anua-marau ilodi ditagakamai-tina be adoraka iauia-tina diemaka-kama. Ura
nge ipurapura be madidi ilaba-tina bokana anua-marau ditaguraki be eoa ditau be
kiboatoboato.
3 Makara nge Pol ilako be rega ibudinaki be eoa-lo inanganangalako. Inanganan-
galako nge moata zazai teke eoa ragogokadi be rega-lo ipusika nge luma-nao ikarati
be luma iuaurani.
4 Be bong tamoata motu ngarana-onaona moata Pol luma-nao itobitobi be dite nge
bokai dipile, “Tamoata nge masa tamoata-kangkang kata! Moimoi makasi-lo nge iratu,
ata giriki ne moatubukadi tago iboadu ngairatudi!”
5 Kodeka Pol itaguraki be luma irurukaki be moata ngae eoa-lo isapasilako, ata tago
sesu ba iuai.
6 Tamoata be aine makara nge ilodi dipile Pol masa luma ngakauri ki ngasapasiria
be ngamate, ata uanana sasalaga-tina dirapu nge kana tago teke ipurani. Makara nge
ilodi takadiaba dinanga be dipile Pol nge nanaranga kata.
7 Makara kitoka kana saringa nge tamoata biabia motu ngarana-onaona kateka ne
bibia alu dieno. Tamoata ngae ara Pabilius. Makara be Pabilius ibaga-kama be pera
kanana-lo ilakuaki-kama. Be amaridi toli ilodia-lo nge pera kanana-lo iadorakikamai-
tina uia be moanako bibia iemaki-kama.
8 Pabilius tama nge more kusi-ragogo be tine-galalai didoki be bokai zirapu-lo ieno.
Makara be Pol ilako be ite. Kodeka iraboni be luma ono inangaria be iaka-uiaki.
9 Be bong kana ngae bokai ipura nge moremore moarunga motu ngaenao nge
dieluakidi be aka-uiakadi dipura.

10 Bokaibe kana kokoko-tina ane diduma-kama. Be bong gareba kana nge kana
moarunga reba nemai-lo kireretaki nge kati nema diauni.

Molta Motu-nao Be Rom Kilako

11 Makara kisoaki be kalea toli dimanubu nge kati rebareba teke makara aoara
ikomai be ieno ngaenao kibuli be kialale. Kati ngae nge Aleksandria nedi, be ara
“nanaranga uada-ruarua.”
12 Kireba be kilako Sirakius anua-lo kitoka be makara amaridi toli kisoaki.
13 Makara be kireba be kialale be anua ara Regium-lo kitoka. Izama nge gamaia oasa
ipura be iduma-kama be amaridi rua-la ilodia-lo be anua ara Peteoli kidoki.
14 Anua ngarana-lo nge tamoata Kristus lama diunani alu makara kipurakadi be dira-
kama be amaridi lima-rua sakedio kisoaki. Kodeka makara be ae-mailo kialale be Rom
kilako.
15 Taritokada Rom anua-lo nge dilongo ambe kipurapura. Bokaibe dizaladoki-kama
be dipura kaba aradi Apius Malala ne be Pera ono Enonga Toli-lo dipuraka-kama.
Tamoata ngaedi kitedi nge Pol itaguraki be Nanaranga iperui be kaiboang idoki-tina.
16 Bong Rom anua-lo kipura nge Pol sumoalani ipura be iboadu rubena-ba nga-
sukoaki. Be tamoata narinari nge tekena-la ka Pol inarinaringi.

Rom Anua-lo

17 Amaridi toli muridi nge Pol itaguraki be Iuda bibia nedi moarunga Rom anua-
lo ikeliakidi. Dipura be dikabuni kodeka Pol itui be bokai iradi, “Taritokagu, moimoi
ngau tago sesu tamoata be aine neda be mata neda tubuda diang-kita uerekeidi, ata
diuaurau-ba Ierusalem-lo be ungguma Rom luma-dio dinangaia.
18 Dililita be ngau giriki negu tago be darubetaka kana. Maka ma ngau giriki tago
teke uemaki be iboadu ono mate.
19 Ata Iuda pile oguo diungla-lako be ieno bokana zala tekena-la ienona be bokai
upile, ‘Ak, nge iuia. ‘Sisa’ aro mtui be giriki negu ngaliliti.’ Nge tago ungguma negu
Iuda ka pile odio unglako. Tago!
20 Nge labu ngaenao ka ukeliaki-kaming be mte-kaming be taepilei-budu kana. Ngau
kaituka uaura-lo usoaki nge tamoata maka Israel moarunga ilodi ono dinangalako be
dirapurapu lili-nao ka uaura-lo usoaki.”
21 Be di dikatu be bokai dipile, “Keka ‘pasi’ tago teke Zudea-lo kidoki kaiko
irangakiko. Tago. Be taritokada ene be dimai nge tago sesu rukum goalakingadi
dirangaki ki pile goalakadi teke ane dirangakiko. Tago-la.
22 Ata keka kirere kaiko ilom bakara kunanganangai nge gorakama be galongo.
Maka ma keka kikaua ege-ege nge Kristen sapara ngae nge diduaduai.”
23 Bokaibe pile dipali be ramani teke dinangai be kaba Pol zaiza daepurari kana. Be
ramani ngaenao nge kokoko-tina Pol isukoaki kanana-lo dipura. Be oabube isulesuledi
nibe ilako rairaituka-tina. Anua ono Nanaranga ngatanepoa kana nge isikengtakadi be
mangata irangaki, be Iesus rangaka nge Moses Mata nena-lo be ‘Propet’ gerengadia-lo
pile idoki be ono ilodi iung.
24 Moimoi alu ilodi iung, ata alu tago iboadu lama dauni.
25 Bokaibe Pol ambe pile ne alalaurituka iememaki nge nedia-la maradi pile
diebulongakidi, be ditui be nem-be-alale dipuraki, bakara Pol nge ambe bokai ipilepile,
“Oli Spirit pile moimoi be kalingodi ‘propet’ ara Aisaia aoa-nalo bokai iemaki,
26 ‘Tamoata ngaedia-lo golako be bokai gopile, “Masa pile kamalongolongo, ata
ilo-ming masa tago dazama. Masa kana kamaitaita, ata labudi masa tago
kamakauataki.”
27 Maka ma ungguma ngaedi panganadi ambe ubadia-ba ka dieno. Kungidi ambe
diono, be matadi ambe dikalauri. Tago bokana nge ambe kungidi pile dalongo,

be matadi kaba daita, be panganadi ambe dazama, be dabuiridi be ngau datalara be ngau miaka-uiakidi,' Nanaranga bokai ipile." (Ais 6:9-10)

28 Be Pol pile ne ngamambuaki kana nge bokai ipile, "Bokai kamakaua! Baituka be Nanaranga tamoata moarunga ngauketidi be ngamuleakidi kana nge ambe Ungguma Takadi aniadi ipura. Be dalongo-la be kana!" [

29 Pol pilenga muridi nge Iuda ngaedi ditaguraki be nedia-la maradi diegoregore be dialale.]

30 Alauri nge Pol makara barasi rua pera teke izazazai be ono isukoaki. Be tamoata be aine dipurapura nge imolamolatakidi be pera kanana-lo ibagabagadialako.

31 Be anua ono Nanaranga ngatanepoa kana nge mangata irangarangaki, be Tanepoa Iesus Kristus nge isulesuletaki. Tago sesu taburi-ra-lo be mangata ipilepile be isulesule. Tago-la. Rerengana-lanalo ka bokai imuzimuzi. Be kana tago teke zalaka sesu iono.

ROM

1 Ngau Pol, Iesus Kristus malipilipi kana ka ugere. Nanaranga ka ikilaia be ‘apostel’
upura, be izageaka be Nanaranga Pile Uia ne mangata mrangaki kana.
2 Pile Uia ngae kanabe toira be Nanaranga moimoi be ipile masa tamoata be aine
ne Pile Uia ngae mangata ngarangakadi. Be itaguraki be ‘propet’ ne aoa-dialo be
irangakadi, be ‘Buku’ ne Ratadia-lo geretadi dipura.
3 Pile Uia ngae nge Nanaranga ne Natu rangaka. Makare kateka-o tamoata bokana
ipura nge anuatanepoa ara biabia Debiti labunao ipura.
4 Be mate-lo be imarang nge ono kaua uia ipura ngai moimoi be Nanaranga Natu, be
Nanaranga kaiboang ne ono dieno. Maka ma bong makare kateka ngaenao isoaki nge
ilona-lo giriki tago-tina. Natu ngae nge Tanepoa neda Iesus Kristus.
5 Ngaia-lo ka Nanaranga ilo iuiataki-kama be malipi bibia ngaedi iang-kama be Pile
Uia mangata kirangarangaki. Be nge labu ngaenao ka inepi-kama be tamoata be aine
moarunga ungguma moarunga-lo gakiladi be Kristus lama daunani be Nanaranga
pilenga datagatagadi kana.
6 Bokaibe kam Rom anua-lo kasoaki nge tamoata be aine ngaedi zaiza be Nanaranga
ikila-kaming be Iesus Kristus tamoata be aine ne kapura.
7 Be nge kam Kristus tamoata be aine ne Rom anua-lo kasoaki ka ugere-kaming.
Nanaranga irereretaki-kaming-tina, be ipile kam ambe tamoata be aine ne kapura.
Tamada Nanaranga be Tanepoa neda Iesus Kristus iboadu marou ne tadokidoki-ba
be ilo-uia ne ngang-kaming.

Pol Rom Tamoata Be Aine Kanabe Iperu

8 Matamata bokai mra-kaming kana: Iesus Kristus ara-nao be kam kanabe Na-
naranga negu uperui. Bakara, ege-ege kateka-o ambe lama unianga-ming rangaka
ipurapura kam Iesus Kristus moimoi be lama kaunania-uia.
9 Nanaranga ikaua ngau moimoi ka upilepile. Nanaranga ngae ka ilogu ere-
moarunga ane be urakerakeaki be umalipilipini. Malipi ne ilogu ere-moarunga ane
be uememaki nge Pile Uia ne Natu rangaka nge mangata tamoata be aine moarunga-
lo urangarangaki be ono ngaia-lo ulakulakuakidi. Be nge ngai ka mata-ita negu bokana
ngau izamaizama ilogu ianang-kaming
10 rabo negu moarunga-lo. Izamaizama uraborabo nge kam kanabe bokai urab-
orabo: Nanaranga rerengana-lo kodeka masa ngasumoala be zala teke ngapurana be
mpura be mte-kaming.
11 Ilogu mtekaming-tina kana irere be Oli Spirit marou ne alu miang-kaming be ono
Kristus tagaiana-lo kamakaiboang.
12 Bokai masa taedumai be ngau lama uniangagu ngakakai-kaming be kam lama
unianga-ming ngau daka-kaia.
13 Taritokagu, ata kana takaia nge bokainatuka ilo-ming dakauakaua: Bong kokoko-
tina urerere makara mpura be mduma-kaming be ono lama unianga-ming Kristus-lo
nge miaka-kaidi kana, Ungguma-la Takadia-lo umuzimuzi bokana, ata kababe kana
alu dipurapura be zalakagu dionono be tago upurapura.
14 Labu ono mara-ming malipi kana nge bokai: Malipi negu bibia ngaedi nge oti
bokana be ono ungguma Grik be ungguma tago Grik, be tamoata kauakauadi be
tamoata tago kauakauadi mdumadi kana.
15 Nge bokai ka ilogu imarang-tina be kam Rom anua-lo kasoaki nge Pile Uia mangata
mrangaka-kaming kana.

16 Ngau Pile Uia ngae mangata rangaka tago umaia. Maka ma Nanaranga kaiboang
ne ono tamoata be aine moarunga lama diuni be uketadi dapura kana nge Pile Uia
ngaena-lo ka dieno. Matamata ungguma Iuda rangakadi ipura, be alauri nge Ungguma
Takadi rangakadi ipura.
17 Maka ma Pile Uia ngaena-lo ka kaua ipura masa baituka be tamoata be aine
moarunga Nanaranga mata-nao dado. Bakara, matamata be imai nge lama uninga-
lanao ka iboadu Nanaranga mata-nao goado. Bokaibe kaituka nge Nanaranga
bokainatuka-la ka imuzimuzi. Toira be Nanaranga-la 'Buku' ne ipile bokana, "Tamoata
naita lama unianga-nao be Nanaranga mata-nao iado masa moauriuri ngasoaki."*

Nanaranga Nama Ratinga

18 Kodeka mra-kaming kana bakara ka Nanaranga mata-nao ado ngapura be ono
kamakaua. Nanaranga nama ratinga nge ambe lang anua-lo be mangata inangai, be
tamoata maka Nanaranga tago dimuamuaki be mata ne tago ditagatagadi be tamoata
muzingadi goalakadi nge ambe odio ibala. Tamoata muzingadi goalakadi ngaedi ka
mata goalakadi ane be pile moimoibe kalingo ono Nanaranga kauataka nge zalaka
dionono.
19 Bokaibe nge iuia-tina Nanaranga ambe nama ratinga odio ngabalaki kana. Maka
ma Nanaranga ambe nena-la be mangata itikingdi ngai Nanaranga bakarairai kata. Be
baituka be kauataka ngapura kana nge nena-la be mangata arodi inangaiaria.
20 Bakara, bong Nanaranga kateka be kana moarunga iemaki be imai nge muzinga
irakingadi tago itaita nge mangata-tina teadi dipurapura, be kana moarunga iemaki-
lo nge iboadu kaua ngapura Nanaranga moimoi be isoaki. Be nge ono kaua ipura
ngai kaiboang ne nem-kueno dieneno, be ngai moimoi be Nanaranga kalingona-tina.
Bokaibe tago teke iboadu bokai ngapile, "Ngau Nanaranga tago ukauataki!"
21 Moimoi tamoata dikauataki ngai Nanaranga, ata tago muaka nena-tina dianiani
ki diperuperui. Tago-la. Ilodi sikitadi moarunga nge ambe dingao-ramo, be panganadi
ubadia-ba dipura be oabubu-ba didokitobatobai.
22 Nedia-la dirangakidi di kauakauadi, ata ambe dingao!
23 Bokaibe Nanaranga tago matemate nge tago dirakerakeaki. Tago be tago-soasoa!
Kai-mapala teadi tamoata maka dimatemate bokana, mang bokana, ngado bokana, be
oakei be moata bokana nge didokidoki be dirakerakeaki.
24 Bokaibe Nanaranga ilikitakidia-ba be muzi goalakadi ono rerengadi dimamam-
buaki nge ditagatagadi. Bokai dimuzimuzi be ono muzi goalakadi maia odio dieno
nge nedia-la odio diememaki.
25 Be tago Nanaranga muzinga kalingodi nge lama diuniuniani. Tago. Boli pile lama
diunungdi. Be kana maka tamoata-ramo diemaki nge dirakerakeaki be dimalipilipidi.
Tago Nanaranga maka kana moarunga ngaedi iemaki nge dirakerakeaki. Tago-la!
Maka ma ngai ka rakeaka nem-kueno ieneno nge ania ipurapura! Moimoi.
26 Tamoata be aine bokai dimuzimuzi bokana Nanaranga ilikitakidia-ba be reren-
gadi ono maia dieno nge dimamambuaki. Bokaibe aine nedi ambe tago Nanaranga
rerengana-lo bokana moane nedi zaiza dieneno-budu. Tago. Aine ambe nedia-la
diapiapi.
27 Bokainatuka-la, moane ambe aine zaiza eno-budu mata dirokaki be ambe
direrere-tina moane-ruangadi zaiza dapiapi. Bokaibe moane ambe mata goalakadi
moane-ruangadi zaiza diememaki-budu. Mata goalakadi ngaedi diememaki bokana
Nanaranga masa ngatagadiadi be sururu nedi ngandi.
28 Be kana takaia nge bokai: ambe Nanaranga kauataka disege. Moimoi Nanaranga
nena-la be mangata matadi-o inangai ngai bakarairai kata be ono dikaua, ata kauataka

* **1:17:** Aba 2:4

disege. Bokaibe ilikitakidi be panganadi goalakingadi nge ditagatagadi. Be kana maka tago iboadu daememaki kana nge ka diememaki.
29 Ilodia-lo nge muzi goalakadi be mata goalakadia-tina dikauri. Direrere kana moarunga nge nedia-doi, be direrere tamoata takadi sururu daniandi. Nedia-la dienama-rarataki be diemangazingazi, tamoata takadi diumoatemoatedi, nedia-la maradi dieunung, tamoata takadi dibobolesidi be muzi goalakadi nge dimoangmoang be diememaki. Nedia-la diesumoagurugurutaki,
30 tamoata takadi pile goalakadi oti diboliboliakidi, Nanaranga disegesegeaki, tamoata takadi diememakidi be namadi dirara, nedia-la diraketukatukadi, be nedia-la aradi dirakerakeaki. Mata goalakadi kokoko-tina ilodi dianiandi be dipupuraki. Tamadi be tinadi pilengadi tago dilongolongo,
31 dingao-ramo be kana uia tago dikauakauataki, pile nedi moimoibe diememaki nge tago diememaki be dikalingolingo, be dara nedi tago ilodi dibukubukutakidi, be tamoata takadi tago ilodi ditagatagadi.
32 Moimoi di dikaua tamoata muzi goalakadi bokainaina diememaki nge bubuna nedi mate. Ata di ditagutaguraki be kana ngaedi diememaki-la. Tago dia-la ka diememaki. Tamoata takadi muzi bokainaina diememaki nge muridi dituitui be.

2

Nanaranga Giriki Lilitinga Nge Diado-tina

1 Nge bokai ka bokai mra-kaming kana: Kam maka tamoata be aine takadi muzingadi goalakadi kana kararangakidi nge neming zalaka-ming ono kamaoiaki-kaming kana nge tago teke ieno. Bakara, bong tamoata takadi karangakidi di muzingadi goalakadi be Nanaranga iboadu sururu ngandi nge ambe neming-la ka kasumoalataki-kaming Nanaranga iboadu kam sururu bibia ngang-kaming. Maka ma kam neming-la be muzi goalakadi bokainaina kaememaki!
2 Nge kodeka takaua pile upile ngaedi ono Nanaranga tamoata muzingadi goalakadi sururu ianiandi nge moimoi be kalingodi. Maka ma Nanaranga tamoata muzingadi itagatagadi noko sururu ianiandi. Tago ramoramo-ba ka sururu ianiandi.
3 Bokaibe kam tamoata-ramo kaoa ka tamoata takadi moatubu odio kananganangalako, ata muzi goalakadi ngaedi kaememaki-la, ilo-ming dipile Nanaranga masa tago moatubu omingo nganangalako ki?
4 Ki ngena masa Nanaranga iuiauiatina-kaming, be tago oaikiki-la be nama iraratakikaming be tago oaikiki-la be muzinga-ming goalakingadi ikatukatule-kaming ka kababe ngaia-soa kasorisorianani be kazagezageaki ki? Ambe masa ilo-ming dikokoko ua? Kam kakaua-tina ngai iuiauiatina-kaming be irarapung-kaming be ilo-ming kamabuiri be kamatalari kana.
5 Ata nge ambe pangana-ming dipatungaki be ilo-ming dikaiboang be buiradi kasege. Bokaibe ambe neming-la be Nanaranga nama ratinga omingo kakakabunalako, be suri Nanaranga nama ratinga tago omingo ngalako bokana kamuzimuzi. Moimoi ka ura-kaming! Nanaranga nama ratinga omingo ngalako-la be kana! Be bong ngaranao masa Nanaranga giriki adorakinga adoadodia-tina nge mangata dapura be kamaita.
6 Be bong ngaranao ka Nanaranga ngataguraki be tamoata be aine muzingadia-la ngatagadi be zazanga nedi ngandi kana.
7 Ata tamoata alu panganadi dizezeleki-tina be muzi uia diememaki be ono Nanaranga aradi atabala ngananga kana, muaka bibia dadoki kana be dipipi, be tago matemate-lo dalako kana be dipipi. Bokaibe Nanaranga masa ngataguraki be nem-kusoaki soaki ipurapura nge ngandi.
8 Ata tamoata nedia-la ilodi dianiandi, pile moimoi be kalingodi disegesegeaki, be mata goalakadia-la tagadi direrere masa Nanaranga nama ratinga be ebulonga dadoki.

9 Tamoata be aine moarunga mata goalakadi ditagatagadi masa moatubu be sururu
bibia-tina dadoki. Ungguma Iuda masa moatubu be sururu bibia ngaedi dadoki-mua,
be alauri masa Ungguma Takadi dadoki.
10 Ata tamoata mata uia ditagatagadi masa Nanaranga ngataguraki be aradi atabala-
tina ngananga, be muaka be ilo-uia ngandi. Matamata masa ungguma Iuda ngandi,
alauri masa Ungguma Takadi ngandi.
11 Maka ma Nanaranga nge tamoata moarunga suridi tekedia-doi bokana
ibabasakidi.
12 Bokainatuka mtonanga be ono kamakaua: Moimoi Ungguma Takadi Moses Mata
ne tago dienodi, ata bong muzigoala diemaki nge ara-leuadi dapura-la be kana.
Tagona-la be baraunakadi dapura kana! Ata tamoata maka Moses Mata ne ilodia-lo
disoaki be muzigoala diemaki masa Moses Mata ne ka dataguraki be moatubu odio
danangalako, be dara-leuadi kana.
13 Maka ma bokai kamakaua: tamoata tago teke iboadu Moses Mata ne
ngalongolongo-ba ngena Nanaranga mata-nao ngado. Tago-la. Tamoata Moses Mata
ne ilongolongo be itagatagadi ka iboadu Nanaranga mata-nao ngado.
14 Moimoi Ungguma Takadi Moses Mata ne tago dienodi, ata bong nangatadi-o Moses
Mata ne dipile bokana dimuzi nge ambe nedia-la ka mangata dinangadi di mata uia
dikauataki. Bokaibe nge ono takaua di nge mata goalakadi be mata uia dikauataki,
kana-ra Moses Mata ne tago dienodi.
15 Tamoata bokainaina-lo nge muzingadiaba-lo iboadu gokaua Moses Mata ne dia-lo
dieno. Be nedi ilodi sikitadi nge mata-ita nedi bokana muridi dituidi be diraradi nge
mata uia ki mata goalakadi. Be nedia-la ilodia-lo nge nedia-la bokai diraradi, “Kana
ngae uemaki nge tago iuia,” ki “Kana ngae uemaki nge iuia.”
16 Kana ngaedi masa mangata dapura bong Nanaranga tamoata moarunga labudi
zumzumkaki Kristus ara-nao be mangata nganangа kana be, ngau-la Pile Uia uran-
garangaki ipile bokana.

Iuda Be Moses Mata ne

17 Nge bokai ka kam teke-teke bokai mtegi-kaming kana. Kaiko masa baituka? Kaiko
nem-la bokai kurangakiko kaiko Iuda kata; Moses Mata nenao kuduasare be tamoata
takadi matadio kurangarangakiko kaiko-la ka Nanaranga tamoata ne;
18 Nanaranga rerenga kukauataki, be kana uia goememaki kana nge kukauataki,
bakara Moses Mata ne bokai diraiko;
19 nem-la kukauatakiko kaiko mata-leua singara nedi, be kukaua tamoata malama
tagongana-lo disoaki nge kaiko malama nedi;
20 tamoata ngaongaodi zala-lo kulakulakuakidi, be natu-muku kusikengkengdi,
bakara nem-la kukaua Moses Mata ne kutagadi masa Nanaranga gokauatakia-tina be
iboadu Nanaranga rangaka moimoi be kalingodi nge tamoata takadi goradi!
21 Nge moimoina-ma! Ata mtegiko kana! Kaiko tamoata takadi kusulesuledi, ak nem-
la kusuleniko ki tago? Mangata bokai kusingarangara, “Moaki kuianako,” ak kaiko
kuianakonako ki tago?
22 Bokai mangmang kunung, “Roti moaki kugamani be aine ki moane takaia
kamru kaeno-buduru,” ak kaiko roti kugagamang ki tago? Moarupu rakeakadi nge
kusegesege-tina, ak moarupu keda nedia-lo kuianakonako ki tago?
23 Nem-la ka kurangakiko Moses Mata ne kaiko-lo dieno, ak Moses Mata ne
kukotokoto be ono Nanaranga kuaka-maiai ki tago?
24 Nanaranga-la ‘Buku’ nena-lo dieno bokana, “Kaiko-ba muzingam ngaedia-lo be
Ungguma Takadi ambe Nanaranga ara ono disamanaga.”*

* **2:24:** Ais 52:5; Ise 36:22

25 Kodeka kana enumua urangarangaki kaba mrangaki kana. Moses Mata ne katagatagadia-uia masa kamakaua-tina uia kusi korototo mata nge kalingo otioti. Ata Moses Mata ne ege teke kagamani nge ambe neming-la ka kaemaki-kaming kam ambe tago kusi-ming korototototo kaoa.
26 Bokai kamakaua: tamoata kusi tago korototototo kata Moses Mata ne itagatagadi nge ambe kauataka ipura ngai moimoi tamoata kusi korototototo kata. Kana-ra kusi tago korototoka ipura, ata Moses Mata ne itagatagadia-tina uia!
27 Bokaibe tamoata maka kusi tago korototototo masa ngataguraki be tamoata kusi korototototo giriki ono nganangalako. Maka ma moimoi tamoata kusi korototototo nge Moses Mata ne dienoni ka kusi korototoka ipura, ata Moses Mata ne tago itagatagadia-uia.
28 Nge bokai ka tamoata maka kusina-ba korototoka ipura nge tago Iuda-tina kata. Bokainatuka-la, kusi-korototo mata nge tago kilala eluku-onaona kata, ki kusi-onaona-ba kata.
29 Tago-tina. Bokaibe tamoata naita ne ilona-lo be ikautaki ngai Iuda kata, nge ngai moimoi be Iuda-tina tamoata. Be bokainatuka-la, kusi-korototo mata kalingo nge tamoata maka ilona-lo be Nanaranga Oli Spirit ne kusi ikorototokani, tago Moses Mata ne maka tamoata ka digere nge itagadi ka kusi korototoka ipura. Bokaibe tamoata bokainaina rakeaka nedi nge Nanaranga-lo ka dipura. Tago tamoata-lo ka dipura.

3

Nanaranga Kana Irarangaki Nge Moimoi Be Iememaki

1 Bokai nge kaiko Iuda kata nge baituka be Ungguma Takadi kuasadi? Ki kusim korototoka ipura ngena masa zazanga gegere bakarairai godoki?
2 Moimoina-tina, kaiko Iuda kata nge kana moarunga Nanaranga-lo godoki-la be kana! Maka ma kana kanabiabia nge bokai: Nanaranga pile ne moarunga nge Iuda ka iandi be tamoata be aine moarunga dandi kana.
3 Ak, nge masa baituka? Maka ma Iuda alu Nanaranga pilenga tago ditagatagadi! Nge bokai masa Nanaranga ngataguraki be ngasegeakidi ki tago?
4 Tago be tago-soasoa! Nanaranga kana moarunga irarangaki nge iememaki be dikalingolingo. Tamoata ka bolingadi ratadi, ngai tago iboliboli. Debiti-la Nanaranga irangaki Nanaranga ‘Buku’ nena-lo bokana,

> “Bong moarunga kupilepile nge pilengam moarunga moimoi be kalingodi. Be bong pile omo nangadialako dipurapura nge kuasauasa-la kaiko muzingam adoadodi.” (Sam 51:4)

5 Ata bokai kamakaua: bong muzi goalakadi taememaki nge Nanaranga muzigoala neda ngaedi irorokakile-kita. Bokai imuzimuzi be ono Nanaranga muzinga adongadi mangata inanga be taita ngai muzinga uia. Ak, bong nama ratinga odao ngabala masa tapile nge tago muzi iauia ka iemaki ki? (Pile ngaedi nge kita tamoata ono taegoregore bokana ka upilepile.)
6 Tago be tago-soasoa! Maka ma Nanaranga giriki lilitinga tago diado nge masa baituka be kateka ngae giriki ne ngaliliti?
7 Ki Iuda teke gotaguraki be bokai goegore, “Ngau bolingagu ka ditaguraki be Nanaranga mata ne adoadodi iemaki be kababe diuia-tina, be ono Nanaranga ara atabala nangaia nge iaka-labati, ak nge bakara ka ngau ambe muzigoala ememaki-la bokana be ara-leuaiagu ipurapura?”
8 Bokai nge bakara ka tago bokai tapile, “Mata goalakadi taememaki-la masa mata uia dapura?” Be moimoina-tina tamoata be aine alu ambe pile-tina ngaedi ka didoki be oguo dinangalako be dipile ngau pile bokainaina upilepile. Ata nge diboli-ba! Bokaibe Nanaranga masa pilengadia-la ngatagadiadi be sururu bibia ngandi kana.

Tamoata Tago Teke Nanaranga Mata-nao Iado

9 Bokai nge masa baituka tapile? Kita Iuda masa uia, be Ungguma Takadi tauasadi?
Tago be tago-soasoa! Ambe tapile-doi: Kita moarunga Iuda be Ungguma Takadi nge
surida tekedia-doi, muzigoala-doi eruma ka tasoaki.
10 Nanaranga-la ‘Buku’ nena-lo dieno bokana,
“Tamoata tagona-tina teke iado. Tago be tago-tina!
11 Tamoata tagona-tina teke ilo izamani, ki tagona-tina teke Nanaranga ilelelei.
12 Tamoata moarunga ambe Nanaranga dimurinai. Moarunga ambe digoala. Tago teke
kana uia iememaki. Tago be tago-soasoa! (Sam 14:1-3; 53:1-3)
13 Aoa-di nge poda sasanganga dieneno be tamoata ditonotonomdi bokana. Meme-
dialo nge boli goalakadia-tina dipusikasika. (Sam 5:9) Be uasi-dialo nge pile ono
tamoata matenga, moata-la zerengadi bokana dipusikasika. (Sam 140:3)
14 Aoa-dialo nge ngesuaki goalakadia-tina dipusikasika, be direrere kana goalakadia-
tina tamoata takadi dapurapuradi. (Sam 10:7)
15 Oaikikilana-tina ditagutaguraki be tamoata takadi diumoatemoatedi.
16 Ege-ege dilakolako nge tamoata takadi kana nedi digagamang be soakingadi
digoalagoalangaki.
17 Soaki-uia mata tago dikauataki. (Sam 59:7-8)
18 Be Nanaranga matakura nge dibebe-tina.” (Sam 36:1)
19 Kodeka ono takaua pile moarunga Moses Mata nena-lo dieno nge tamoata be aine
moarunga Moses Mata ne eruma disoaki nedi. Bokai masa bong tamoata be aine
moarunga Nanaranga giriki nedi ngaliliti kana nge zala nedi tago teke ieno be ono
masa nedia-la muridi datui.
20 Bokaibe nge kodeka kakaua tamoata tago teke iboadu Moses Mata ne ngatagata-
gadi be Nanaranga mata-nao ngado. Tago-tina. Maka ma Moses Mata nena-lo ka
tamoata moarunga muzigoala dikilalangi be dikauataki.

Lama Uninga-lo Ka Nanaranga Mata-nao Tado

21 Ata kaituka ambe Nanaranga baituka be tamoata iememakidi be mata-nao
diadoado nge mangata inangai. Be kana ngae nge tago mata uia-lo ka dieno. Tago-
la. Moimoi Moses Mata ne be ‘Propet’ gerengadi nge Nanaranga mata-nao ado muzi
mangata dinangai be tate.
22 Ata Nanaranga bokainatuka be tamoata moarunga iememakidi be mata-nao
diadoado: Tamoata naita Iesus Kristus lama iunani nge Nanaranga mata-nao iado.
Maka ma bong Nanaranga ipile tamoata ngae mata-nao iado nge tago tamoata
izarakidi be ipile ngai Iuda kata ki ngai Ungguma Takaia kata. Tago. Moarunga suridi
tekedia-doi.
23 Bakara, tamoata moarunga nge muzigoala diemaki be tago iboadu Nanaranga
kaiboang be malama ne daita.
24 Ata Nanaranga ambe Kristus Iesus ara-nao, be marou ne tadokidoki-ba ane be
tamoata be aine moarunga iememakidi mata-nao diado. Maka ma Kristus Iesus ka
tamoata be aine moarunga muzigoala uaura nena-lo disoaki be irubetakidi.
25 Nanaranga bokai imuzi: itaguraki be Kristus tabataba bokana itabangaki, be
Kristus daraka ane ka tamoata moarunga izazadi be imuleakidi. Bokaibe tamoata
naita Kristus lama iunani ka iboadu Kristus daraka oti be muzigoala ne rokakadia-le
dapura. Nanaranga bokai imuzi nge ono mata ne adongadi teadi dapura kana ka bokai
imuzi. Toira nge Nanaranga tamoata be aine malielie-ba ka ibabasakidi, be muzigoala
diememaki nge ilo tago ibukubukutaki-tina.
26 Ata kaituka bong ngaedia-lo nge tamoata be aine muzigoala nedi itaita-tina uia.
Nge ono mata ne adoadodi tamoata be aine moarunga ngaitikingdi kana ka bokai

imuzimuzi. Bokai imuzi be Nanaranga nena-la itiking-kita ngai adoadona-tina, be tamoata naita Iesus lama iunani masa tamoata adoado kana ngarangaki.

27 Bokai nge masa rakana tarangaki be ono neda-la taraketuka-kita? Tago-tina! Labu nangatanao ka masa neda-la taraketuka-kita? Moses Mata ne tatagatagadi ka masa neda-la taraketuka-kita ki? Tago-tina! Ata nge ambe Kristus lama taunani bokana iboadu neda-la taraketuka-kita!

28 Maka ma kita ambe tapile-doi: Tamoata naita Nanaranga mata-nao ngado kana nge Kristus lama ngaunani. Tago Moses Mata ne ngatagatagadi ka Nanaranga mata-nao ngado.

29 Ki masa bokai tategi: Nanaranga ngae nge Iuda-la ka Nanaranga nedi ki? Ngai tago Ungguma Takadi Nanaranga nedi kata ki? E! Ngai Ungguma Takadi Nanaranga nedi be!

30 Maka ma Nanaranga nge tekena-la. Bokaibe ngai ka Iuda tamoata kusi korotototo be Ungguma Takadi tamoata kusi tago korotototo nge lama uninga tekena-doi ane ka ngaemaki-diaru be mata-nao dadoru kana.

31 Ak, bokai nge kita ambe Kristus lama taunani masa tapile Moses Mata ne nge kana-ba ki? Tago-la! Iesus lama taunani nge kodeka Moses Mata ne tatagadia-tina uia be taemaki be dikalingo!

4

Abaram Ono Tonanga Ipura

1 Kana ngae tarangarangaki ane be masa tubuda toiraira Abaram baituka tarangaki?

2 Abaram ne malipinga-nao ka iado nge labu ne ieno be ono iboadu-tina nena-la ngaraketukai. Ata nge tago iboadu Nanaranga mata-nao nena-la ngaraketukai.

3 Maka ma Nanaranga ‘Buku’ ne bokai ipile,

“Abaram Nanaranga lama iunani. Bokaibe lama unianga ngaedio ka Nanaranga itaguraki be oti ne irokaki-le be idoki be ipile mata-nao iado.” (Zen 15:6)

4 Kita takaua, tamoata imalipilipi nge zazanga ne idokidoki. Ata zazanga ne ngaedi nge tago lumaluma kaoa be idokidoki-ba. Tago-la. Zazanga ne ngaedi nge malipinga katungadi, be ne.

5 Ata ege takaianao nge bokai: tamoata teke tago malipinga-nao iduasare, ata itaguraki be Nanaranga maka tamoata muzingadi goalakadi iadoadoraki lama iunani nge ambe Nanaranga oti ne irokaki-le be ipile tamoata ngae mata-nao iado.

6 Tamoata bokainaina, malipinga-nao tago iduasare, ata lama iuni nge suri-uia ne Debiti bokai irangaki,

7 “Tamoata maka Nanaranga giriki nedi irokaki-ledi, be muzigoala nedi ikubati nge suridi dauia!
8 Tamoata maka muzigoala ne Nanaranga tago damoa-nao inanga nge suri dauia!” (Sam 32:1-2)

9 Bokai nge suri-uia ngaedi Debiti irangaki nge tamoata kusidi korotototo-la nedi ki? Tago. Tamoata kusidi tago korotototo nedi be. Abaram kababe iloda dani. Ambe tapile-doi Nanaranga ‘Buku’ ne bokai irangaki, “Abaram nge Nanaranga lama iunani. Bokaibe lama unianga ngaedio ka Nanaranga itaguraki be oti ne irokaki-le be idoki be ipile mata-nao iado.”

10 Ilo-ming bokai kamalelenaki: Abaram baituka isoaki ka Nanaranga ipile ngai tamoata adoado? Kusi ambe korototoka ipura-doi, ki matamata isi kusi tago korototoka ipura be? Isi kusi tago korototoka ipura be!

11 Maka ma kusi-korototo kilala ne nge alauri ka ipura. Kilala ngae ka kilala kusi-onaona bokai iaka-kai: Abaram nge isi kusi tago korototoka ipura be lama iuni. Bokaibe Nanaranga itaguraki be oti ne irokaki-le be ipile ngai mata-nao iado.

Nge bokai ka Abaram nge tamoata moarunga Nanaranga lama diunani nge tamadi. Moimoi tamoata ngaedi nge kusidi tago korotototo, ata lama diuni bokana Nanaranga ambe idokidi be irangakidi di mata-nao diado.
12 Be Abaram nge tamoata kusidi korotototo tamadi be. Nge tago kusidi korototokadi dipura ka Abaram natu dipura. Tago. Soakingadi nge Abaram-la isi tago kusi korototoka ipura be lama iuni be isukoaki bokana disukoaki ka natu dipura.

Nanaranga Baituka Tamoata Iememakidi Be Mata-nao Diadoado

13 Bokaibe Abaram tubu ne zaiza nge tago Moses Mata ne ditagatagadi ka Nanaranga itaguraki be moimoi be iradi masa kateka ere-moarunga ngandi be danemi. Tago. Ngena lama uniangadia-lo be Nanaranga mata-nao diado ka kateka ere-moarunga iandi be dinemi.
14 Moses Mata ne tatagatagadi ka kana moarunga Nanaranga nganiang-kita be tanem-nemdi bokana nge ambe lama uninga nge kalingo tagotago, be pile moimoibe Nanaranga Abaram irai nge kana-ba.
15 Maka ma Moses Mata ne ka Nanaranga nama ratinga ipurapuraki. Ata mata odio babari dieno tago daeno bokana nge ambe tago iboadu giriki emakadi dapurapura.
16 Bokaibe tamoata naita kana ngaedi Nanaranga moimoibe irangaki ngadoki kana nge Kristus lama ngaunani noko kana ngaedi ngadoki. Kana ngaedi Nanaranga moimoibe irangaki-mua nge lumaluma tago zazaza kaoa, be Abaram tubu ne alalauri moarunga masa moimoi dadoki. Abaram tubu ne ngaedi nge tago tamoata-la Moses Mata ne ditagatagadia-la. Tago. Tamoata moarunga Abaram-la bokana lama diuni masa kana ngaedi Nanaranga moimoibe irangaki nge dadoki be. Maka ma Abaram ka tamoata be aine moarunga Nanaranga mata-nao diado nge tamadi.
17 Nanaranga-la ‘Buku’ ne ipile bokana, “Ngau ambe uemakiko be kaiko ambe ungguma kokoko-tina tamadi.” * Pile moimoibe rangakadia-ba mua dipura ngaedi nge kalingodi otioti. Maka ma pile ngaedi nge Nanaranga-lo ka dipura.
18 Abaram tago isi ikaua Nanaranga masa baituka be kana moimoibe irangaki nge ngaemaki be dakalingo, ata lama iunia-ba mua. Kana tago teke ite be ono iduasare be irapurapu, ata lama-ba iuni. Bokaibe “ungguma kokoko-tina tamadi ipura.” Raiana-la ipura bokana, “Tubu nem masa kokotangadi bokainaina.” *
19 Barasi ne nge ambe saringatuka ‘100,’ be ne tamoata nge ambe imate bokana. Be roa Sera nge ambe iaine-bia be tago iboadu natu ngadoki. Moimoi Abaram kana ngaedi ilo iandi, ata lama unianga tago ibalaki. Tago. Lama iunia-la be ieno.
20 Tago sesu oasa-bagaia bokana imuzi be lama unianga ngaedi nge muku irokaki. Be Nanaranga pilenga moimoibe iraiaba-mua nge tago ilo iruataki. Lama unianga ngaedi nge diemaki be ikaiboang-tina be ono itaguraki be Nanaranga ara atabala-tina inangai.
21 Ngai ikaua-tina Nanaranga masa kana moimoibe irangakiaba-mua nge ngaemaki be dakalingo.
22 Nge bokai ka lama unianga-nao ka “Nanaranga itaguraki be oti ne irokaki-le be ipile mata-nao iado” kana rangaka ipura.
23 Pile ngaedi “Nanaranga mata-nao iado” nge tago ngaia-la kana ka geretadi dipura. Tago.
24 Pile ngaedi nge kita kana ka geretadi dipura be. Maka ma nge ono Nanaranga ngataguraki be oti neda ngarokakileda be ngapile mata-nao tado kana ka geretadi dipura. Bakara, kita lama tauni Nanaranga ngae ka Tanepoa neda Iesus mate-lo be imarangaki.

---

* **4:17:** Zen 17:4 * **4:18:** Zen 15:5

25 Muzigoala neda lilidi-o ka Kristus Iesus neneia ipura be imate, be ono Nanaranga mata-nao tado kana ka mate-lo be marangaka ipura.

5

Ilo-uia Be Suri-uia

1 Kita ambe lama uniangada-lo ka Nanaranga mata-nao tado. Bokaibe Tanepoa Iesus Kristus ara-nao be ambe Nanaranga zaiza ilo-uia ieno-kita.
2 Iesus Kristus-lo ka kita taboadu Nanaranga marou ne tadokidoki-ba ilodia-lo tasili, be kaituka nge marou ngaedi ilodia-lo ka tasoaki. Bokaibe surida dauia, maka ma kita ambe Nanaranga kaiboang ne malamakadi otioti tadoki kana be tarapurapu!
3 Tago kana-la ngae ka surida diuiataki. Sururu kaituka tadokidoki nge tasuri-uiataki be. Sururu kaituka tadokidoki nge ono diememaki-kita be moatubu tabazibazi be ono takaikai be talakolako-la.
4 Moatubu tabazibazi be ono takaikai be talakolako-la nge ono diememaki-kita be Nanaranga irarangaki-kita kita ambe tamalai. Be malaingada ngaedi ka diememaki-kita be ono iloda moarunga Nanaranga-lo tanangalako be tarapurapu.
5 Bokaibe iloda Nanaranga-lo tanangalako be tarapurapu ngaedi nge tago iboadu daemaki-kita be iloda dagoala. Tago-tina. Bakara, Nanaranga ambe Oli Spirit ne ane be reretaka mata ne iloda-lo isuburakalako. Be nge Nanaranga Oli Spirit ne ngae ka kita iang-kita.
6 Kaba bokai kamaita be kamakaua: Kita isi kaiboang neda tago be Kristus ipura be tamoata muzingadi goalakadi kanabe imate. Kana ngaedi nge bong-tina nedi Nanaranga inanga-o be dipura.
7 Bokai kamakaua: Bong teke-tina-teke ka tamoata adoado teke masa tamoata takaia kanabe ngamate. Ata tago takaua, tamoata teke baraoa tamoata iauia teke kanabe ngamate!
8 Ata ono Nanaranga mangata itiking-kita ngai irereretaki-kita-tina nge bokai imuzi: kita isi muzingada goalakadia-lo tasoaki be Kristus kita kanabe daraka isuburaki be imate.
9 Kristus ambe daraka oti be iemaki-kita be tado. Bokaibe alauri masa moangina-la be ngauketi-kita be Nanaranga nama ratinga tago iboadu odao ngalako.
10 Kita nge Nanaranga erekei ne, ata Natu matenga-nao be iemaki-kita be Nanaranga zaiza taeruangami. Bokaibe kita ambe Nanaranga ruanga bokana alauri masa Kristus moangina-la be ngauketi-kita kana! Nge Kristus mate-lo be imarang be moauriuri isoaki ka moauriuri soakinga ngaedi dauketi-kita kana!
11 Ata nge tago kana-la ngae. Kita Tanepoa neda Iesus Kristus ara-nao be Nanaranga surida dauiataki. Maka ma Iesus Kristus ka iemaki-kita be Nanaranga zaiza uia takani.

Adam Be Kristus

12 Bokaibe bokai kamakaua: Tamoata tekena-lo ka muzigoala kateka ngaenao ipura, be muzigoala ne ngae ka mate ipuraki. Be nge bokainatuka be ono muzigoala tamoata be aine moarunga-lo ilako, bakara tamoata be aine moarunga muzigoala diemaki.
13 Moses Mata ne isi tago aniada dipura be muzigoala kateka-o ieno. Ata mata babari odio dieno kana nge muzigoala tago uarea ipura be tamoata muzigoala ememaki-o lakuaka ipura.
14 Ata Adam bong nena-lo be imai Moses bong nena-lo nge mate ieno-la be tamoata moarunga ibalakidi. Adam imate, bakara Nanaranga pilenga tago itagadi be muzigoala iemaki. Tago Adam-la ka imate. Tamoata maka tago Adam bokana muzigoala diemaki nge dimate be.
Adam nge Tamoata alauri ngapura kana nge anunuka.

15 Ata tamoata ruoti ngae-diaru nge tago suri-diaru tekedi. Tago-la. Bokai mpile
be kamakaua: Adam muzigoala ne be Nanaranga lumaluma ne inegenege-ba nge tago
suridi tekedi. Maka ma tamoata kokoko-tina Adam muzigoala ne lilidi-o be dimate. Ata
Nanaranga marou ne tadokidoki-ba nge kaba dilaba-tina. Maka ma tamoata tekena-la
Iesus Kristus ara-nao be Nanaranga lumaluma ne inegenege-ba nge ere-moarunga be
tamoata kokoko-tina odio isuburakalako.
16 Nge bokai ka Adam muzigoala ne be Nanaranga lumaluma ne inegenegea-ba nge
tago suri-diaru tekedi. Adam muzigoala ne moatubukadi ka tamoata be aine kokoko-
tina dibazidi be ono Nanaranga bokai ipile, “Daleua!” Ata Nanaranga lumaluma ne
inegenege-ba nge kaba diado-tina. Maka ma alauri nge tamoata be aine muzigoala
diemaki-la be ieno bokana Nanaranga bokai ipile, “Giriki nedi tago!”
17 Bokaibe, moimoi tamoata teke muzigoala nena-lo ka mate itaguraki be tamoata
moarunga ibalakidi be itanepoadi. Ata tamoata teke ka malipi kana-tina-bibia iemaki
nge malipinga kaba dilaba-tina! Tamoata ngae nge Iesus Kristus! Kristus malipinga
bibia ngaedia-lo ka Nanaranga itaguraki be tamoata be aine moarunga marou ne
tadokidoki-ba nge bibia-tina iandi. Be tamoata maka Nanaranga lumaluma ne
inegenege-ba ono tamoata Nanaranga mata-nao diado didoki masa alauri Kristus zaiza
datanepoa be moauriuri-la dasukoaki.
18 Bokaibe pile negu ono mtekenanadi kana nge bokai: Muzigoala teke ka tamoata
moarunga iara-leuadi, be bokainatuka-la, muzi iauia teke ka tamoata moarunga
iemakidi be Nanaranga mata-nao diado be ono moauriuri disukoaki.
19 Bakara, tamoata teke ka pile tago ilongo be ono tamoata kokoko-tina muzigoala
ememaki dipura, be bokainatuka-la, tamoata teke ka pile ilongo be ono kokoko-tina
Nanaranga mata-nao diado.
20 Bokai kamakaua: Moses Mata ne nangadi dipura be ono muzigoala ilaba-la be
ieno. Ata bong muzigoala ilaba-la be ieno kana nge Nanaranga marou ne tadokidoki-
ba kodeka ilabalaba-tina.
21 Bokaibe, toira muzigoala tamoata moarunga itanepoadi be dimatemate. Ata
kaituka ambe Nanaranga marou ne tadokidoki-ba nge tamoata moarunga itanepoadi
be iememakidi be iboadu Nanaranga mata-nao dado. Nanaranga marou ne
tadokidoki-ba ngaedi ka Iesus Kristus ara-nao be dibagabaga-kita be nem-kusoaki
soaki ipurapura-lo talakolako.

6

Kristus Zaiza Tamate-budu

1 Bokai nge masa baituka tapile? Muzigoala taememaki-la be ono Nanaranga marou
ne tadokidoki-ba nge dalaba-la be daeno ki?
2 Tago be tago-soasoa! Kita muzigoala taemaki be ambe tamate. Tamate be ono
muzingada goalakadi toirairadi nge tarokaki. Bokaibe, nge masa baituka be kaba
muzigoala-lanalo tasukoaki?
3 Kakaua ki tago? Kita moarunga Kristus Iesus-lo rukuiadalako dipura nge
matengana-lo rukuiadalako dipura be!
4 Rukuiada ngaedia-lo be ambe kumrakada dipura be ono matenga ngaedia-lo
tasoaki. Bokai tamuzi be Tamada-la kaiboang ne malamakadi otioti ane be Kristus
mate-lo be imarangaki bokana kita masa tamoauri be soaki oauoau Nanaranga-lo
tadoki.

Kristus Zaiza Moauriuri Tasoaki

5 Bakara, kita ambe Kristus zaiza zirida tananga-budu be ngaia-la imate bokana
tamate-budu. Bokainatuka-la, masa ngai zaiza zirida tananga-budu be marangaka
ipura bokana Nanaranga ngamarangaki-kita.

6 Kita ambe bokai takaua: Tamoatada muamuadi ambe Kristus zaiza be kai ne
kapalapala uauau-o rokatagakadi dipura. Bokaibe tamoatada kaiboang nedi ono
muzigoala diememaki nge ambe gamanadi dipura. Bokai masa tago iboadu muzigoala
uaura nena-lo tasoaki be rerenga tatagatagadi.
7 Maka ma bong tamoata imate nge ambe muzigoala kaiboang ne eruma isoaki ka
rubetaka ipura.

8 Moimoi kita Kristus zaiza tamate-budu nge bokai takaua lama tauni masa ngai
zaiza moauriuri tasoaki-budu.
9 Bakara, kita takaua, bong Kristus mate-lo be marangaka ipura nge tago iboadu kaba
ngamate. Maka ma Kristus ambe tago mate kaiboang ne erumadi ka isoaki.
10 Mate ono imate ngae nge ono muzigoala ibalaki be iara-leuai, be ono mate bubuna
imambuaki. Be ambe moauriuri isoaki. Moauriuri soakinga ngaedi nge Nanaranga
kana ka moauriuri isoaki.
11 Bokaibe, ngau urere kam ilo-ming bokainatuka-la dalakolako: Kam ambe
muzigoala kaduateteki be ambe kamate be ono muzinga-ming goalakadi toirairadi
nge karokaki. Ata nge ambe ziri-ming Kristus Iesus zaiza kananga-budu be Nanaranga
katalari be moauriuri kasoaki.
12 Nge bokai nge muzigoala moaki ikai be tamoata-ming maka dimatemate nge
ibalaki be eruma kasoaki. Muzigoala ikai masa tamoata-ming ono rerengadi kama-
mambuaki nge masa kamatagatagadia-la.
13 Be kania-ming moakina-tina teke kadoki be muzigoala kani be ono muzi goalakadi
iememaki. Moaki-tina. Tamoata-ming ere-moarungadi be Nanaranga kamani,
tamoata-la dimate be Nanaranga kaba iemakadi be dimoauri bokana. Be kania-ming
moarunga nge Nanaranga kamani be ono mata adoadodi emakadi dapurapura.
14 Muzigoala moakina-tina eruma kasoaki be itanepoa-kaming. Moaki be moaki-
tina! Bakara, nge ambe tago mata moarunga erumadi ka kasoaki. Tago! Nge ambe
Nanaranga marou ne tadokidoki-ba erumadi ka kasoaki.

Nanaranga Mata-nao Ado Dududu Kana

15 Bokai nge masa bakara? Kita ambe tago mata moarunga erumadi ka tasoaki,
kita ambe Nanaranga marou ne tadokidoki-ba eruma ka tasoaki. Bokai masa iboadu
muzigoala taememaki-la ki? Tagona-tina iboadu!
16 Moimoina-tina kam bokai kakaua: Bong tamoata takaia tamoata-ming kani be
eruma kasoaki nge ambe dududu kana bokana ka kamasoaki be ngai ngatanepoa-
kaming kana. Bokaibe muzigoala dududu kana bokana kasukoaki masa mate bubuna
kamate. Nanaranga pilenga katagatagadi masa mata-nao kamado.
17 Moimoi toira kam muzigoala dududu kana, ata ambe sule moimoibe kalingo
luma-mingo salangaka ipura nge ilo-ming ere-moarungadia-lo be katagatagai. Bokaibe
Nanaranga taperui!
18 Bakara, kam muzigoala eruma kasoaki ka Kristus irubetaki-kaming be ambe
Nanaranga mata-nao ado nge dududu kana kapura.

19 Nge ambe kita tamoata-ramo pilengada utagadi ka bokai upilepile. Maka ma
tamoata-ming mata goalakadi ditagatagadi be kaiboang nedi tago! Toira nge nemingа-
la be kadoki-kaming be muzi tago uia be mata goalakadi erumadi kananga-kaming,
be ono mata goalakadi kaememaki. Toira-la kamuzi bokana, kaituka nge kamadoki-
kaming be ere-moarunga-ming be mata adoadodi erumadi kamasukoaki be dududu
kandi kamapura, be Nanaranga mata ne ratadi kamatagatagadi.
20 Bong muzigoala dududu kana bokana kasoaki nge mata adoadodi tago katagata-
gadi. Bokaibe mata adoadodi nge tago diuauri-kaming.

21 Toira kana ngaedi kaememaki, ata kaituka ambe kamakaki. Bong kana ngaedi
kaememaki nge ulikadi bakarairai kaita? Bokai kamakaua: Mata goalakadi dikalin-
golingo nge mate dipurapuraki!
22 Ata ambe muzigoala eruma kasoaki ka rubetaka-ming dipura be kaituka nge
Nanaranga dududu kana kapura. Be ulika nge kam ambe Nanaranga mata ne ratadi
kaita. Nanaranga mata ne ratadi dikalingolingo be nem-kusoaki soaki ipurapura nge
dipurapuraki.
23 Maka ma muzigoala zazanga ne nge mate, ata Nanaranga lumaluma ne nge nem-
kusoaki soaki ipurapura. Be nem-kusoaki soaki ipurapura nge Tanepoa neda Kristus
Iesus-lo ka dokia ipurapura.

7

Roti Ono Tonanga Ipura

1 Taritokagu moarunga, kam kakaua ki tago bong tamoata ne iauia makare kateka-
o isoaki nge mata moarunga erumadi ka isoaki? (Nge kam tamoata mata moarunga
kauakauataki bokana ka urara-kaming.)
2 Bokainatuka mtonanga kana: Aine rotiroti bong ne iauia makare kateka-o isoaki
nge mata uia roa moaneka-nao iuaura-lako. Ata bong moane imate nge aine ambe
tago roti mata uaura nena-lo isoaki.
3 Bokaibe bong roa moaneka isi ne iauia isoaki be aine ngae ilako be moane takaia
diaru disukoakiru nge aine ngae roti gagamang kana kilaia ngapurapura. Ata roa
ngamate nge tago ambe roti mata uaura nena-lo ka isoaki. Be kaba iroti nge tago
iboadu roti gagamang kana kilaia ngapurapura.
4 Taritokagu, bokaibe kam nge bokainatuka-la ka kasoaki: Kam nge Kristus-lo uaura-
ming-lako dipura. Bokaibe Kristus mate nena-lo kamatelako. Be nge mate neming
ngae ka irubetaki-kaming be tago ambe Moses Mata ne erumadi ka kasoaki. Be nge
ambe tamoata takaia ka inem-kaming. Tamoata ma maka mate-lo be marangaka ipura
ka inem-kaming! Nge bokai masa Nanaranga malipi nena-lo takalingo.
5 Bong isi muzingada goalakingadia-lo tasoaki nge muzi goalakadi ditaguraki be
Moses Mata ne didoki be ono iloda dimarangrangaki be ono kusida rerengadi
tamamambuaki. Bokai tamuzimuzi nge mate ka tamalipilipini.
6 Ata kaituka ambe rubetakada dipura be tago ambe Moses Mata ne erumadi tasoaki.
Bakara, kita ambe kana toira iuauri-kita ngaena-lo tamatelako. Be nge ambe tago
mata toirairadi geretadi dipura nge zalakadi tatagatagai. Kita ambe Oli Spirit mata
ne oauoau ka zalaka tatagatagai.

Muzigoala Be Mata Bibia Moarunga

7 Bokai nge, masa baituka tapile? Masa bokai tapile Moses Mata ne nge muzigoala
odio dieno ki? Tago-tina! Bokai nge ngau ambe muzigoala tago iboadu mkauataki!
Nge Moses Mata ne iemaka be muzigoala ukauataki. Moses Mata ne ka bokai ipile,
“Tamoata takaia kana ne kute nge moaki dokia kana be kumoatang.” * Bokaibe Moses
Mata ne tago bokai ngapile, nge ambe tago bokai mkaua tamoata takaia kana ne moaki
ute be ureretaki.
8 Ata muzigoala ambe Nanaranga mata ne ngaena-lo zala ite be ono itaguraki be
tamoata takaia kana ne reretakadi mata kokoko-tina ilogu-lo imarangaki. Mata babari
odio dieno moarunga tago dieno kana nge muzigoala kaiboang ne tago be imate
bokana.
9 Bong mata moarunga isi tago dieno nge ngau moauriuri usukoaki. Ata bong
Nanaranga mata ne ngae ipura nge muzigoala imarangaki

* **7:7:** Eks 20:17

10 be ngau umate. Be nge kodeka ono ukaua Nanaranga mata-tina ngae ka
ngadumaia be moauriuri msoaki kana, ata itabulitada be mate ieluakana.
11 Nge bokainatuka be muzigoala zala ne ite be itaguraki be Nanaranga mata ne
ngae ono iduasare be ibolesa. Muzigoala Nanaranga mata ne itagadi ka itaguraki be
iumoatea.
12 Bokaibe kita takaua Moses Mata ne nge ratadi, be Nanaranga mata ne nge ratadi,
adoadodi be uiaba.
13 Bokai nge kodeka masa bakara kana? Masa muzi-uia ka iemaka be umate
ki? Tago-tina! Muzigoala ka iemaka be umate, be nge muzi-uia ane ka iumoatea.
Muzigoala bokai imuzi be ono labu sikita bakarairai kata nge ono nena-la mangata
inagupasiki. Be nge kodeka takaua Nanaranga mata nena-lo ka kaua ipura muzigoala
moimoi be kana goalakana-tina.
14 Kita takaua Moses Mata ne nge Nanaranga kaiboang ne ono dieno. Ata
ngau tamoata-ramo be tamoata-gu rerenga utagatagadi. Bokaibe dokiagu ipura be
muzigoala ania ipura be dududu kana bokana izazaia.
15 Ngau tago ukaua rakana ka uememaki. Be kana mememaki kana nge ka tago
uememaki. Ata kana usegesegeaki-tina nge ka uememaki.
16 Bong kana maka emakadi tago urerere uememaki nge ono negu-la ka mangata
unangaia ngau usumoala Moses Mata ne nge diado.
17 Bokaibe nge ambe tago ngau ka kana ngaedi uememaki. Tago. Nge muzigoala
ngau ilogu-lo dieneno ka kana ngaedi diememaki.
18 Ngau ukaua, kana iauia tago teke ilogu-lo ieno. Nge muzingagu goalakingadi ka
urangaki. Moimoi ngau urerere-tina muzi uia mememaki kana, ata tago uboadu.
19 Muzi uia urere mememaki kana nge ka tago uememaki. Be utagutaguraki be muzi
goalakadi tago urerere mememaki kana nge uememaki.
20 Bokaibe kana ngau tago urere mememaki kana uememaki nge tago ngau ka
uememaki. Tago. Nge ambe muzigoala ngau ilogu-lo dieneno ka kana ngaedi
diememaki.
21 Bokaibe ambe negu-la ilogu-lo mata bokainaina ukauataki: Bong muzi uia ka
memaki kana nge tago memaki. Kaba mtaguraki raki muzi goalakadi memaki.
22 Ilogu sikitana-lo nge Nanaranga mata ne usuri-uiauiataki.
23 Ata tamoata-guo nge mata takadia-ba dimalipilipi be uitaita. Mata bokainaina
ka ditagutaguraki be mata uia urerere mememaki kana nge diduaduadi. Bokai
dimuzimuzi be ngau ambe muzigoala mata ne eruma usoaki be tago iboadu rerengagu
mtagatagadi. Maka ma nge muzigoala mata ne ka ilogu-lo dimalipilipi.
24 Bokaibe suri uia tago sesu ngau-lo ieno! Ugoalaramo-tina! Negu tamoata-gu ka
ambe negu-la mate-lo ilakulakuaka. Masa naita mate-lo be ngauketa be ngamuleaka?
25 Nanaranga ka Tanepoa neda Iesus Kristus ara-nao be ngauketa be ngamuleaka
kana. Bokaibe Nanaranga uperui!

Nge bokai ka negu-la ilogu bokai unangai: Iloguba-lo ka upilepile ngau Nanaranga
mata ne umalipilipidi, ata tamoata-gu muzinga nge muzigoala mata ne umalipilipidi.

8

Soakingada Oli Spirit-lo

1 Bokaibe tamoata Kristus Iesus-lo ziri itano nge ambe giriki ne tago, be tago iboadu
sururu ania ngapura.
2 Bakara ka ngau tago giriki oguo lakuakadi dipura? Labu negu nge bokai: Kristus
Iesus ara-nao be Oli Spirit mata ne ono moauringa nge ditaguraki be muzigoala be
mate mata nediarua-lo usoaki be dirubetaka.

3 Bokai mpile be ono kamakaua: Moses Mata ne nge tago iboadu muzigoala
neda ngaurougudi, bakara kita tamoata muzigoala taememaki-la be ambe takoalai.
Muzigoala taemaki-la be ieno bokana Nanaranga itaguraki be ne Natu inepi be
makare kateka-o tamoata-ramo muzigoala ememaki bokana ipura, be ono muzigoala
iduaposale. Nanaranga bokai imuzi be muzigoala tamoata ilodia-lo dieno nge ibalaki
be iara-leuadi.
4 Bokai imuzi be masa mata adongadi Moses Mata ne dirangaki nge ere-moarungadi
be kita maka Oli Spirit rerengana-lo tasukoaki, tago tamoatada rerengadia-lo tasukoaki
nge mata adongadi ngaedi ere-moarunga be tatagadi be takalingongaki.
5 Tamoata maka tamoata-di rerengadi ditagatagadi nge ilodi moarunga direrere
nge tamoatadia-la rerengadi datagatagadi. Ata tamoata maka Oli Spirit rerenga
ditagatagadi nge ilodi moarunga direrere Oli Spirit-la rerenga datagatagadi.
6 Tamoata naita ilo ere-moarunga be ne tamoata rerenga itagatagadi masa ngamate.
Ata tamoata naita ilo ere-moarunga be Oli Spirit rerenga itagatagadi masa moauriuri
ngasukoaki, be ilo-uialo ngasukoaki.
7 Tamoata naita ne tamoata rerenga itagatagadi nge ambe Nanaranga erekei ne
ipura. Bakara ka bokai upile nge bokai: tamoata bokainaina tago iboadu nena-la
ngabalaki be nena-la ngadoki be Nanaranga mata ne erumadi ngalakuaki! Be moimoi
masa ngapi be Nanaranga mata ne ngatagadi kana, ata tago iboadu.
8 Tamoata maka tamoata-di rerengadi ditagatagadi nge tago iboadu Nanaranga
daemaki be ilo ngauia.
9 Ata kam tago tamoata-ming rerengadi ka katagatagadi. Tago-la. Kam Oli Spirit
rerengana-lo ka kasukoaki. Be moimoi be Nanaranga Oli Spirit ne kam-lo isukoaki
nge Oli Spirit-la rerengana-lo kamasukoaki. Bokainatuka-la, tamoata naita Kristus Oli
Spirit ne tago ilona-lo isoaki nge tago Kristus tamoata ne kata.
10 Ata kam ambe Kristus iloming-lo isoaki. Moimoi muzigoala iloming-lo isoaki be
kamamate kana, ata Oli Spirit kaiboang nena-lo be moauriuri kasoaki, bakara, kam
ambe Nanaranga mata-nao kado.
11 Bokainatuka dieno: Nanaranga ka Oli Spirit ne ane be Iesus mate-lo be
imarangaki. Bokaibe Nanaranga masa Oli Spirit ne kam-lo moauriuri isukoaki nge
ara-nao be tamoata-ming dimatemate nge ngaemakidi be moauriuri dasoaki.
12 Taritokagu negu, kita oti neda bibia tekedi dieno. Bokaibe moaki tamoatada
rerengadia-lo tasukoaki.
13 Tamoata-ming rerengadia-lo kasukoaki masa kamamate. Bokaibe oti neda
ngae nge bokai ieno: Oli Spirit kamalikitaki be ngaduma-kaming be tamoata-ming
rerengadi goalakadi kamara-leuadi be ono moauriuri kamasukoaki.
14 Bakara, tamoata naita Nanaranga Oli Spirit ne ibagabagai nge Nanaranga natu.
15 Maka ma Nanaranga Oli Spirit ne kadoki nge tago ono ngauauri-kaming be
taburi-ra mata dududu kana bokana kamasukoaki kana. Tago-la. Nge Oli Spirit ka
iemaki-kaming be Nanaranga natu kapura. Be Oli Spirit-la ngae kaiboang nena-lo ka
Nanaranga bokai takilakilai, “Mamo! Mamo!”
16 Be nge Nanaranga Oli Spirit ne ka kita iloda-lo be irara-kita kita Nanaranga natu.
Be neda mariabakada nge dipile moimoi!
17 Kita moimoi Nanaranga natu. Bokaibe alauri masa Tamada kana ne moarunga
tadoki be tanemdi. Nge bokainatuka: Nanaranga kana ne uia moarunga masa
tanemdi. Tago kana-la ngaedi. Nanaranga ara biabia Kristus iani nge masa tanemia-
budu be. Bokaibe kaituka mata uia taememaki be Kristus-la moatubu ita bokana
moatubu taitaita masa alauri ara atabalabala-tina nge tanegea-budu.

Malama Be Kaiboang Alalauri

18 Ngau ilogu bokai unangai sururu kaituka tadokidoki nge kana-ba. Maka ma ara
atabalabala-tina be kana uia malamakadi otioti alauri kita ulikadi tadoki kana nge
dilaba-tina!
19 Bakara, kana moarunga Nanaranga iemaki be dieno nge lilidi didokitate be
ilodi ditungtungra be bong ono Nanaranga natu mangata nganangadi kana nge
dirapurapungi.
20 Isi dirapurapu, bakara kana moarunga Nanaranga iemaki be dieno nge
digoalagoala. Tago nedia-ba ka digoalagoala. Tago. Nanaranga ka isumoalamoala
be digoalagoala. Nge bokai ka kana moarunga ilodi ditungtungra be bokainatuka be
dirapurapu:
21 Nanaranga bokai pilenga iaka-kaidi alauri masa kana moarunga iemaki nge
databuli be tago damatemate ki damoapurupuru. Be masa ngarubetakidi be natu
disoaki kanana-lo ngalakuaki. Natu disoaki kana nge ara atabalabala-tina be kana
moarunga uia malamakadi otioti dieno kana.
22 Toira be imai be kaituka bong ngaedia-lo nge kana moarunga Nanaranga iemaki
nge aine nganeki kana be nganaboakiboaki bokana dinaboakiboaki. Maka ma kana
moarunga nge mate be moapuru erumadi ka disoaki. Bokaibe direre-tina rubetakadi
dapura.
23 Ata tago kana moarunga Nanaranga iemaki-la ka dinaboakiboaki. Kita maka
lumaluma muamuatuka Oli Spirit ieno-kita nge neda-la iloda-lo tanaboakiboaki be
aburoda ditungtungra be tarapurapu bong nangatanao masa Nanaranga ngakoroti-
kita be natu tapura. Kana ngae masa bong tamoatada ngabagabuiri be oauoau dapura
be ngang-kita.
24 Bakara, rapu neda ngaena-lo ka uketada ipura. Ata bokai kamakaua: kana
kurapurapungi ambe kutea-doi nge ambe kalingo tagotago. Tamoata teke kana
irapurapungi ambe itea-doi nge bakara ka aburo ngatungtungra be ngarapurapu?
25 Ata kana isi tago tate nge masa tate kana be tarapurapu, be masa iloda malielie-ba
daeno be tarapurapu.
26 Kana-la ngae bokana, bong kaiboang neda tago nge Oli Spirit idumaduma-kita.
Bokainatuka idumadumakita: Kita tago takaua masa baituka tarabo, ata Oli Spirit
kabada idokidoki be Nanaranga itangtangni. Tanga ngaedi nge tagona-tina iboadu
pile-balo rangakadi dapura. Maka ma tang ne dikai-tina.
27 Bokaibe Nanaranga maka tamoata ilodi sikitadia-tina ikauataki nge Oli Spirit
rakana ilo ianiani nge ikauatakia-doi. Bakara, bong Oli Spirit tamoata be aine ne ara-
dio be Nanaranga itangtangni nge Nanaranga-la ka rerenga itagatagadi be itangtang.
28 Kita takaua, tamoata rangguma Nanaranga direreretaki nge kana moarunga-lo
muzi uia iememakidi. Tamoata bokainaina nge Nanaranga nena-la be ikiladi be ono
ne labu ne ngamambuaki kana.
29 Tamoata ngaedi Nanaranga matamata be ikauatakidi nge matamata be izageakidi
be Natu Iesus bokana dapura kana. Bokai masa taritokatoka kokoko-tina maradi nge
Natu ngae labalabatuka.
30 Bokaibe tamoata maka Nanaranga izageakidiaba-mua nge ikiladiatuka mua. Be
ikiladiatuka mua bokana irangakidi di tamoata adoadodi. Be tamoata maka irangakidi
adoadodi nge masa alauri ara atabalabala-tina ngandi.

Nanaranga Reretaka Ne Kristus-lo

31 Bokai nge kana moarunga urarangaki ngaedi masa bakara tarangaki? Ak,
Nanaranga kita murida ituitui nge masa naita ngadua-kita be ngabalaki-kita?
32 Maka ma nena-tina Natu ka tago ilo ibukutaki be imuleaki! Tago-la. Kita kanabe
idoki be izuzunaki! Nge bokai kamakaua: Ne Natu ka idoki be bang moamoamoa

bokana izuzunaki nge ngai iboadu-tina Natu ngae zaiza be kana moarunga luma zokuzokuba-tina ngang-kita!

33 Be kana takaia nge bokai: Masa naita ngataguraki be Nanaranga tamoata be aine ne idokidi be inangadi nge giriki odio nganangalako? Maka ma Nanaranga ambe nena-la be ipile di girikidi tago!

34 Kaba kana takaia nge bokai: Masa naita iboadu moatubu odao nganangalako be sururu tadoki? Maka ma Kristus Iesus ambe kita kanabe imate be ono giriki neda moarunga izazadi! Moimoi imate, ata kana kanabiabia nge mate-lo be marangaka ipura. Be Nanaranga oana-nao isoaki, be kita arada-o be Nanaranga itangtangni!

35 Bokai nge, naita iboadu Kristus reretaka nena-lo tasoaki be ngaduaramoaki-kita? Giriki bibia, ki moatubu bibia, ki sururu bibia, ki tole bibia, ki bong kusi neda tago, ki bong giriki-lo talako kana, ki daumoate-kita kana nge diboadu Kristus reretaka nena-lo tasoaki be daduaramoaki-kita ki tago? Tagona-tina iboadu!

36 Nanaranga-la ‘Buku’ nena-lo dieno bokana,

“Kaiko kanabe oabube ngalako rairai nge mate kitalatalaria-la. ‘Sipisipi’ ambe umoatea ngapura bokana basakama dipurapura.” (Sam 44:22)

Moimoi iboadu masa moatubu tadoki pile-la ngaedi dieno bokana. Ata tago iboadu.

37 Bakara, Kristus ara-nao nge kana moarunga-lo tauasauasa-la kana! Maka ma Kristus irereretakikita-tina.

38 Ngau ukaua-tina kana tagona-tina teke iboadu ngaduaramoaki-kita be Kristus reretaka ne tapereki. Tago be tago-soasoa! Mate ki moauriuri soaki; ‘enzel’ ki mariaba goalakadi; bong kaitukatuka ki bong alalauri;

39 etatabala-lo lako ki eruma-tinalo bala; ki kana moarunga Nanaranga iemaki maradi nge tago teke iboadu. Tago teke iboadu ngaduaramoaki-kita be Nanaranga reretaka ne Tanepoa neda Kristus Iesus-lo dieno nge tapereki.

9

Nanaranga Tamoata Be Aine Ne Inangadi Zaiza

1 Kana urarangaki nge kalingodi. Tago uboliboli! Ngau Kristus tamoata ne be tago uboliboli. Oli Spirit ka ilogu sikitana-tina isingarangarai. Bokaibe kilalangagu unanga ngau tago uboliboli.

2 Bokaibe ilogu inodo-tina be aburogu isururu-la be ieno, bakara dara-tina negu Israel ambe Kristus dimurinai!

3 Ilogu-lo nge urere-tina be taritokagu lilidi-o be Nanaranga ngesuaki ne ngau mdoki be ono Kristus mpereki, be di ngesuaki ngaedi tago dadoki. Maka ma di ka ungguma-tina negu Israel.

4 Di ka Nanaranga idokidi be natu kana irangakidi. Be Nanaranga nge di ka kaiboang be malama ne ane be maradi isukoaki. Di zaiza ka taoa ne diemakia-budu. Di ka Moses Mata ne iandi. Dia-lo ka mata moimoibe kalingodi ono Nanaranga rakeaka ipurapura nge ieno. Nanaranga pilenga moimoibe iemaki nge di ka didoki.

5 Di ka Abaram, Aisak be Zekop tubudi. Be di labudi-o ka Kristus makare kateka-o tamoata bokana ipura. Kristus ka ere-moarunga be Nanaranga, be ngai ka kana moarunga atabaladi isoaki. Bokaibe rakeaka nem-kueno ieneno ane rakeaka ngapura! Moimoi.

6 Ata nge tago bokai upile Nanaranga pile moimoibe Abaram iemakini nge kalingodi tagotago. Tago. Pile negu bokai: Bong Israel urangakidi nge tago tamoata moarunga Zekop labunao dipura ka urangakidi. Nge tamoata be aine maka Nanaranga irangakidi di Israel-tina ka urangakidi.

7 Bokainatuka-la, bong Abaram tubu urangakidi nge tago tamoata be aine Abaram labunao dipura ka urangakidi. Nge tamoata be aine maka Nanaranga irangakidi di

Abaram tubuna-tina ka urangakidi. Toira be Nanaranga Abaram bokai irai, “Aisak
tubu ne alalauri masa kaiko Abaram tubum kana rangakadi dapura.”*
8 Bokainatuka mpile be kamakaua: Tago Abaram moana-lo dipura ka Abaram
tubu kana rangakadi dipura. Tamoata maka Nanaranga ambe toira be rerengana-lo
irangakidia-mua di masa Abaram tubu dapura ka Abaram tubuna-tina.
9 Bakara, pile moimoibe Nanaranga iemakiba-mua nge bokainatuka be labudi
inanga, “Bong-tina unangao masa kaba mule be Sera natu moane teke nganekiaki.”*
10 Be tago kana-la ngae ka emaka ipura. Tago. Rebeka natu moane rua nge tama-
diaru teke. Tama-diaru nge tubuda Aisak.
11 Ata natu ngae-diaru isi tagona-la nekiakadi dipura ki kana goalaka ki kana iauia
tago teke isi diemakiaru be Rebeka raia ipura labalaba masa sikisiki ngamalipilipini.
Nanaranga bokai imuzi nge ne labu ono nangata ireretaki nge bokaina-la ngaeno kana
ka bokai imuzi.
12 Tago malipingadiarua-lo ka takaia idoki be inangai. Tago. Nge ne rerengana-lo ka
alauri-pura idoki be inangai. Be ambe alauri-pura idoki be inangai bokana Nanaranga
itaguraki be Rebeka bokai irai, “Labalaba masa sikisiki ngamalipilipini.”*
13 Kana ngaedi nge Nanaranga-la ‘Buku’ ne ipile bokana ka dipura, “Ngau Zekop
ureretaki, ata Iso usegeaki.”*
14 Bokai nge masa bakara tapile? Masa tapile Nanaranga muzinga ngaedi tago diado
ki? Tagona-tina iboadu bokai tapile!
15 Maka ma Nanaranga Moses bokai irai, “Tamoata nangata ilogu ngatagai kana
urere nge ilogu ngatagai kana. Tamoata nangata ilogu ngauiataki kana urere nge ilogu
ngauiataki kana.”*
16 Bokaibe Nanaranga tamoata nangata ilo ngatagai kana nge tago tamoata ngae
kana ireretaki ki malipingana-lo ka ilo ngatagai kana. Tago! Nanaranga-la ilo-taga ne
itagadi ka tamoata bokainaina ilo ngatagai kana.
17 Maka ma Nanaranga ‘Buku’ nena-lo bokai dieno: Nanaranga Moses inepi be Izip
‘Pero’ nedi bokai irai, “Labuna-tina ngaenao ka unangaiko be tamoata biabia kupura.
Bokai masa kaiboang negu kaiko-lo be mangata memaki be aragu ege-ege kateka-o
mangata rangaka ngapura.”*
18 Bokaibe Nanaranga rerengana-lo naita ilo ngatagai kana nge ilo ngatagai, be naita
ngaemaki be ilo ngapatungaki kana nge ngaemaki be ilo ngapatungaki.
19 Nge bokai nge, masa tekem bokai goraia, “Bokai nge bakara ka Nanaranga isi giriki
odao itaita-la-lako? Naita iboadu Nanaranga rerenga muku ngaduadi?”
20 Tago teke iboadu! Maka ma kaiko naita kata ka kuboadu Nanaranga pilenga
gokatu? Kaiko tamoata-ramoba kata! Boadi tagona-tina iboadu boadi ememaki bokai
ngategi, “Bakara ka bokainatuka kuemaka?”
21 Boadi ememaki nge rerengana-lo ka kateka-poasa idokidoki be boadi iememaki.
Be rerengana-lo iboadu boadi rua kateka-poasa-doi tekena-lo ngaemaki. Boadi takaia
nge bong bibia-o ono boadi ipurapura, be takaia nge izamaizama ono boadi ipurapura
nge ngaemaki.
22 Be Nanaranga nge bokainatuka-la ka imuzi, rakana rerengana-lo ngaemaki kana
nge iboadu ngaemaki. Maka ma ngai irere nama ratinga mangata ngapasiki be
kaiboang ne kauatakadi dapura. Nge bokai ka malielie-ba isoaki be tamoata maka
nama ratinga ngandi kana nge irarapungdi. Tamoata ngaedi nge ambe gamanadi
dapura kana be kalukanakadi dipura be disoaki.
23 Ak, kana takaia nge bokai! Nanaranga irere kaiboang be malama ne kana-tina-
bibia nge mangata ngananga be tamoata maka ilo itagadi nge odio ngasuburaka-lako

* **9:7:** Zen 21:12 * **9:9:** Zen 18:10, 14 * **9:12:** Zen 25:23 * **9:13:** Mal 1:2-3 * **9:15:** Eks 33:19 * **9:17:** Eks 9:16

kana. Tamoata ngaedi nge matamata be ikalukanakidi be malama be kaiboang ne bibia ngaedi ngandi kana.
24 Naita ka ikilai be ikalukanaki nge kita ma! Be kilau ne nge tago Iuda-la ka ikiladi. Tago. Ungguma Takadi ikiladi be.
25 'Propet' Osea 'Buku' igere kanana-lo nge Nanaranga bokai ipile,
"Tamoata be aine maka toira be tago negu kana urangakidi masa 'tamoata be aine negu' kana mrangakidi. Be ungguma toira tago urerereretakidi masa 'ungguma negu urerereretakidi' kana mrangakidi." (Osea 2:23)
26 Be pile takadi Osea bokai igere,
"Kaba odio uradi, 'Kam tago tamoata be aine negu,' ka masa kaba-la ngaradia-lo be bokai mradi, 'Kam Nanaranga moauriuri isukoaki natu.' " (Osea 1:10)
27 Be Aisaia nge Israel kanabe bokainatuka ipi-tina be itang,
"Israel tamoata be aine kokotangadi nge lulu makasi zagenao ieno bokana, ata tago kokoko masa uketadi dapura.
28 Bakara, bong Nanaranga kateka ngae giriki ne ngakatuni kana masa ngamarakataki-tina." (Ais 10:22, 23)
29 'Propet' Aisaia-la toira ipile bokana,
"Tanepoa Kaiboangina-tina tago tubuma alalauri alu ngaperekidia-kama bokana, nge ambe Sodom be Gomora nanau galako. Tago teke moauriuri ngasoaki." (Ais 1:9)

Israel Lama Tago Diuni

30 Bokai nge masa baituka tapile? Iboadu bokai tapile: Moimoi Ungguma Takadi tago dipipi be Nanaranga mata-nao dado kana, ata zala dite be ono Nanaranga mata-nao diado. Zala ngae nge lama uninga-lo ka ipurapura.
31 Ata Nanaranga ungguma-tina ne Israel nge Moses Mata ne ditagatagadi be Nanaranga mata-nao ado dilelelei, ata tago didoki.
32 Bakara ka tago didoki? Maka ma tago lama uniangao diduasare be dilelelei. Tago. Malipingadi odio diduasaresare be Nanaranga mata-nao ado dilelelei. Bokainatuka odio mto. Zala dilelelei ngena 'Patu ono tamonga-o' aedi ditoto be ditapulo.
33 Nanaranga 'Buku' nena-lo nge 'Patu ono tapulonga' ngae bokai rangaka ipura,
"Kamate! Zaion kaba-lo patu teke unangai. Patu nge masa tamoata kokoko-tina ngaemakidi be dapopokaki-ramo kana. Patu biabia ngae masa ngaemakidi be datapulo. Ata tamoata naita lama iunani masa tago iboadu ilo ngamaia." (Ais 8:14; 28:16)

10

1 Taritokagu, ilogu moarungana-lo be ikautaki nge urere-tina ungguma-tina negu Israel uketadi dapura! Be izamaizama nge di kanabe Nanaranga uraboraboi!
2 Ata kana tago bokai dilako. Ngau uboadu muridi mtui be mpile di moimoina-tina Nanaranga kanabe diuanauana be dimalipilipi. Ata malipingadi ngaedi nge tago kaua kalingodi ane be diememaki.
3 Be baituka be Nanaranga tamoata iememakidi be mata-nao diadoado nge tago dikaua. Di ditaguraki be nedia-la mata nedi ono adonga dinagunaguraki-lako. Bokai dimuzi be ambe Nanaranga mata ne ono mata-nao ado ipurapura nge dimurinadi.
4 Ata Kristus ambe ipura be Moses Mata ne imambuaki be dimanubu. Bokai imuzi be ono tamoata moarunga maka Kristus lama diunani nge iboadu Nanaranga mata-nao dado.
5 Bakara, tamoata naita Moses Mata ne gotagadi be Nanaranga mata-nao goado kana nge Moses bokainatuka igere, "Tamoata naita Moses Mata ne ngatagatagadi

be moauriuri soaki ngate kana nge kana moarunga Moses Mata ne irangaki nge ngatagatagadi.”*
6 Ata, Nanaranga mata-nao ado maka lama uninga-lo ipurapura nge bokai ieno,
“Tago iboadu lang-lo gokautaki be Kristus golelei be gobagai be ngadumaiko.”*
7 Ki tago iboadu bokai gopile, “Tago iboadu elauruma matemate kaba nedia-lo golako
be Kristus golelei be gobagarake be ngadumaiko.”* Tago-la.
8 Maka ma pile ngaedi nge bokainatuka dieno, “Nanaranga mata-nao ado maka
lama uninga-lo ipurapura keka mangata kirangarangaki nge saringaming-tina ka ieno.
Saringaming-tina, ilo-ming be uasi-ming burudia-lo ka ieno.”
9 Bakara, uasim ane be mangata bokai kupile, “Iesus ka Tanepoa,” be ilom-lo be lama
kuni Nanaranga ka mate-lo be imarangaki nge uketam ngapura-la be kana.
10 Bakara, iloda-lo be lama tauni ka Nanaranga mata-nao tado. Be aoa-da ane be
lama unianga neda mangata tarangaki ka Nanaranga iuketi-kita.
11 Nanaranga ‘Buku’ ne bokai ipile, “Tamoata naita Nanaranga lama iunani masa
tago iboadu ngamaia.”*
12 Bokai ipile nge kita moarunga ka irangaki-kita. Bakara, tago iboadu tapile Iuda nge
ungguma takadia-ba, be Ungguma Takadi nge ungguma takadia-ba. Tago. Maka ma
Nanaranga nge tekena-la be moarunga matadio nge ngaia-la ka Tanepoa, be tamoata
moarunga ara-nao be dikilakilai nge marou kaniadi kokoko-tina ane be imarouroudi.
13 Nanaranga-la ‘Buku’ ne ipile bokana, “Tamoata naita Tanepoa ara-nao iduasare
be ikilau masa uketa ngapura.”*
14 Lama tago diunani, nge masa bakara be ara-nao be dakilai? Be rangaka tago
sesu dilongo, nge masa baituka be lama dauni? Tamoata tago teke Nanaranga pilenga
mangata irangaki, nge masa baituka be rangaka dalongo?
15 Tago teke nepia ipura be pile mangata ngarangaki kana, nge masa baituka be
Nanaranga pilenga mangata rangaka ngapura? Nanaranga-la ‘Buku’ nena-lo dieno
bokana, “Bong tamoata Pile Uia dieleluaki dipura nge reretakadi dilabalaba-tina!”*
16 Ata Iuda tago moarunga-tina Pile Uia direretaki be didoki. Maka ma ‘Propet’ Aisaia
nena-la be bokai igere, “Tanepoa, naita pilenga mangata kirangaki nge lama iundi?”*
17 Bokaibe tamoata naita Nanaranga pilenga ngaedi ilongo masa Kristus lama ngau-
nani. Be Kristus rangaka ngapurapura ka masa Nanaranga pilenga nge kauatakadi
dapura.
18 Ata ngau bokai utegi: Moimoi Israel Nanaranga pilenga tago dilongo ki? Pilenga
ambe dilongo-doi! Maka ma Nanaranga ‘Buku’ nena-lo bokai dieno,
“Malongadi ege-ege kateka-o dilako, be pilengadi kaba moarunga-lo dilako!” (Sam
19:4)
19 Kaba utegi: Israel pile ngaedi labudi dikauataki ki tago? Dikauataki! Maka ma
Moses nena-la be matamatanatuka tegi negu ngae ikatungi. Moses bokai ipile,
“Ngau masa tamoata be aine alu tago ungguma teke kata nge mdokidi be ono
kamauanamdi be kamarere-tina kabadi kamadoki. Ngau masa ungguma
pilengagu tago dikauataki teke mdoki be ono nama-ming dara.” (Diut 32:21)
20 Be ono Moses pilenga ngabatadi kana nge Aisaia kaba kaikai-la bokai ipile,
“Tamoata tago dilelelea nge ditea. Tamoata tago ditegitegiaka nge negu-la mangata
unangaia be ditea.” (Ais 65:1)
21 Ata Israel tamoata be aine nge bokai iradi,

* **10:5:** Leb 18:5 * **10:6:** Diut 30:12 * **10:7:** Diut 30:13 * **10:11:** Ais 28:16 * **10:13:** Zoel 2:32 * **10:15:** Ais 52:7 * **10:16:** Ais 53:1

“Oabube luma-gu mzuzunaki nibe ngalako rairai-ba. Tamoata be aine kaoa pile tago
longolongo be eungadi be ebulongadi ratadi kaoa ka luma-gu unananarakadi.”
(Ais 65:2)

11

Nanaranga Israel Ilo Itagadi

1 Bokai ka ngau bokai mtegi kana: Nanaranga ambe tamoata be aine ne Israel
imurinadi ki? Tago! Ngau kamatea! Ngau negu-la nge Israel kata. Ngau Abaram tubu
kata, be bagi negu nge Benzamin.
2 Bokaibe Nanaranga tago tamoata be aine ne imurinadi. Maka ma di ka
matamatana-tina be ikauatakidi di ngai ne be tago isi ilo takaia inangai. Bokai mto
be kamakaua: Ilaiza rangaka Nanaranga ‘Buku’ nena-lo dieno nge kam kakauataki.
Ilaiza Israel inama-ratakidi be Nanaranga-lo bokai itotoi,
3 “Tanepoa, ambe ‘propet’ nem diumoatedi be bagi ono tabataba aninga nem
digamang. Ngau-la rubegu ka usoaki, be ambe daumoatea kana be diuaiuai.”*
4 Be Nanaranga baituka ikatuni? Nanaranga bokai ikatuni, “Ngau ambe ‘7,000’
tamoata negu bokana uzageakidi be udokimatedi be disoakina. Tamoata ngaedi nge
nanaranga bolinga-ratadi Bal tago sesu diboadukuni.”*
5 Be nge bong ngaedia-lo nge bokainatuka-la ka kana dieno. Iuda tago kokoko ka
Nanaranga marou ne tadokidoki-ba oti be idokidi be disoaki.
6 Iuda tamoata be aine idokidi be disoaki nge tago malipingadi itagadi ka idokidi.
Tago. Nge marou ne tadokidoki-ba itagadi be idokidi. Maka ma tamoata malipingadi
ngatagatagadi be ngadokidokidi bokana, nge ambe marou ne tadokidoki-ba nge kana-
ba.
7 Bokai nge masa bakara? Moimoi Israel dipipi-tina be Nanaranga mata-nao ado
muzi dilelelei be tago dite. Ata tamoata maka Nanaranga nena-la be inangadi ka kana
ngae dite. Moarunga takadi nge Nanaranga ilodi iono be tago dikaua.
8 Nanaranga-la ‘Buku’ nena-lo dieno bokana,
“Nanaranga iemakidi be ilodi nge dienosoa bokana be kana tago dikauataki. (Ais
29:10) Matadi iemaki be tago iboadu kaba daitaita, be kungidi iono be tago sesu
dilongolongo nibe kaituka-ba.” (Diut 29:4)
9 Debiti bokai ipile,
“Israel kana uia kuiandi ngena ilodi dipile soaki iauia kaiko zaiza mara-ming ieno.
Ata ngau urere kana ngaedi daemakidi be iboadu dabolesidi be ono datapulo,
be iboadu gokatudi be sururu dadoki!
10 Ngau urere iboadu matadi onotadi dapura be kaba tago daitaita. Ngau urere iboadu
bong moarunga-lo nge moatubu dabazibazidia-la.” (Sam 69:22-23)

Ungguma Takadi Uketadi Dipura

11 Kaba bokai utegi: Bong Israel muzigoala diemaki be ditapulo ngena tago diboadu
kaba damarang ki? Iboadu-tina damarang! Ngena muzigoala diemaki bokana
Nanaranga ambe Ungguma Takadi iuketidi be imuleakidi. Nanaranga bokai imuzi be
ono Israel kaba daita be Ungguma Takadi dauanamdi.
12 Ata bokai kamakaua: Iuda muzigoala diemaki bokana Nanaranga itaguraki be
tamoata be aine moarunga kateka-o lama diuni nge kana uia kokoko-tina iandi. Iuda
Nanaranga dipereki bokana Nanaranga itaguraki be kana kokoko-tina uia Ungguma
Takadi iandi. Bokaibe Iuda moarunga kaba Nanaranga-lo damule masa kana uia ere-
moarunga be ngandi!

Kai Sapara Takaia Batalako Ipura

* **11:3:** 1 King 19:10, 14 * **11:4:** 1 King 19:18

13 Nge ambe Ungguma Takadi ka mra-kaming kana. Ngau ‘apostel’ malipi negu nge
Ungguma Takadia-lo nepiagulako ipura. Bokaibe malipi negu ngaedi mraketukangaki
14 masa baraoa ungguma-tina negu Israel alu ilodi marangaki be Ungguma Takadi
dauanamdi be ono muketidi be damule. Nge maka ma Kristus-lo lama dauni noko
muketidi be muleakidi.
15 Bakara, bong Israel Nanaranga imurinadi nge tamoata be aine moarunga kateka-
o ditaguraki be Nanaranga diruangami. Ata kaba dimule be Nanaranga idokidi nge
masa baituka? Nge masa ma suri-uia dalaba-tina! Maka ma nge suri mate-lo be dimule
be moauriuri disoaki bokana!
16 Bokainatuka mtonanga be takaua: Tekem ‘bereti’ kanam kumoamoa be ku-
taguraki be matamatanatuka dinoka Nanaranga kuiani nge moarunga Nanaranga-
doi goani. Kai kata kutanomi be ilaba be Nanaranga kuiani nge sapara moarunga
Nanaranga-doi goani.
17 Kaba tonanga takaia memaki kana: Kai ara ‘olib’ tanoma ipura nge sapara
taratotokadi dipura. Kodeka ‘olib’ teke numnum idula nge sapara dokiadi dipura be
ono ‘olib’ tanotano nge sapara batadi dipura. Kam Ungguma Takadi nge ‘olib’ numnum
idula bokana. Dokia-ming dipura be ‘olib’ tanotano sapara-nao bataming-lako dipura
be ‘olib’ tanotano zirina-lo kangkang uia kadokidoki.
18 Bokaibe tamoata maka kai tanotano sapara bokana taratotokadi dipura nge moaki
kababalakidia-tina. Bokai kamuzi nge ilo-ming bokai kamananga: Masa baituka
be nem-la goraketukaiko? Maka ma kaiko sapara-ramo kata! Kaiko tago kai ziri
kudokitagatagaki! Tago! Kai ziri ka kaiko didokitagatagakiko.
19 Ata kaiko masa bokai gopile, “Moimoi, ata kai saparadi ambe taratotokadi dipura
be ono ngau zala dipurana be kai-lo bataiagu-lako ipura.”
20 Nge moimoi! Di Iuda lama tago diuni ka taratotokadi dipura! Kaiko Ungguma
Takadi lama kuni ka kabamlana-lo kusoaki. Ata moaki kana ngae ilom ianiani be nem-
la kuraketukaiko. Moaki-tina. Taburim ngara!
21 Maka ma kai saparana-tina ka Nanaranga tago ilo itagadi be ilikitakidi be kai-la
soa-nao dieno. Tago-la. Bokaibe lama tago kuni nge tago ngabaraunakiko kana!
22 Nge ono kodeka Nanaranga ilo iauianga be ilo goalakinga kauatakadi dipura.
Tamoata ditapulopulo nge ilo digoalagoalangakia-tina, ata kaiko kuiani nge ilo
ngauiatakiko-tina. Ilo kuiauiatakia-la masa ngai ilo ngauiauiatakiko-la. Ilo tago
kuiauiataki masa taratotokam ngapura be gotapulo.
23 Ata sapara maka taratotokadi dipura ditaguraki be lama tago uningadi dimurinadi
masa kabadia-lo batadialako dapura. Maka ma Nanaranga iboadu-tina kabadia-lo
ngabatadialako.
24 Moimoi toira nge kam ‘olib’ numnum idula sapara kaoa, ata taratoto-kaming
dipura be ‘olib’ tamoata tanotano sapara totokadi dipura-lo bataming-lako dipura.
Moimoi bong Nanaranga bokai imuzi nge muzi diraia-tina. Ata ‘olib’ saparana-tina
taratotokadi dipura kaba kabadia-lo batadialako dapura kana nge masa muzi tago
dara!

Israel Masa Uketadi Dapura

25 Taritokagu negu, ngau urere Israel rangakadia-tina zumzumkaki nge kamakau-
ataki. Bokai masa tago neming-la kamabolesi-kaming be kamapile kekai-la ka
Nanaranga ilo iuiataki-kama. Kana ngae nge bokai: Israel panganadi ipatungaki nge
panganadi patungadi tago daeno-salaga kana. Panganadi patungadi ngaedi nge daeno
nibe kam Ungguma Takadi Nanaranga ilo-taga nena-lo kamasilisili nibe uarea-ming
kamarokaboadui.
26 Bokainatuka be masa Israel moarunga uketadi dapura kana, Nanaranga-la ‘Buku’
nena-lo dieno bokana,

“Tamoata ngauketi-kaming kana masa Zaion kaba-lo be ngapura. Be masa ngataguraki
be Nanaranga murinaia mata Zekop tubu nena-lo dieno nge ngarokaki.
27 Bong muzigoala nedi urokakiledi masa pile moimoibe uradi nge memaki be
dakalingo.” (Ais 59:20-21; 27:9; Zer 31:33-34)
28 Israel ditaguraki be Pile Uia disegeaki. Bokaibe Pile Uia datagai kana masa
bokai tapile Nanaranga kam Ungguma Takadi kanabe Israel ierekeidi. Ata rangguma
ka Nanaranga itaguraki be ungguma ne bokana idokidi nge masa tapile Israel
ka Nanaranga irerereretakidi. Maka ma tubudi Abaram, Aisak be Zekop kanabe
irerereretakidi.
29 Bakara, Nanaranga ilo tago ibuibuiria-ramo. Tamoata naita ireretaki be ikilai ki
imaroui nge tago iboadu kaba ilo ngabuiri be kana ne ngaedi ngamuleaki. Tago-la.
30 Kam Ungguma Takadi nge toira Nanaranga pilenga kamurinadi, ata kaituka Israel
Nanaranga pilenga dimurinadi. Israel Nanaranga pilenga dimurinadi bokana kam
Ungguma Takadi Nanaranga ilo-taga ne kadoki.
31 Bokainatuka-la, nge ono Nanaranga ilo-taga ne dadoki kana ka Israel kaituka
Nanaranga pilenga dimurinadi. Labu ono ilo-taga ne dadoki kana nge maka ma kam
Ungguma Takadi ambe Nanaranga ilo-taga ne kadoki.
32 Bakara, Nanaranga ambe tamoata moarunga iemakidi be pangana-patu mata
uaura nena-lo inangadialako. Nge ono ilo-taga ne moarunga ngandi kana ka bokai
imuzi.

Nanaranga Rakeaka Ngapura!

33 Nanaranga muzi ne uia nge dilaba-tina! Kauanga malaidi be kauanga bibia nge
dilaba-tina! Tago teke iboadu ilo ngakauataki! Tago teke iboadu muzinga labudi
ngakauataki.
34 Nanaranga-la ‘Buku’ nena-lo dieno bokana,
“Naita Tanepoa ilo lelenaka ne ikauataki? Naita muku Tanepoa isingarai? (Ais 40:13)
35 Naita teke itaguraki be kana teke Nanaranga iani, be Nanaranga itaguraki be
ikatungi?” (Zop 41:11)
36 Tagona-tina teke bokai imuzi! Maka ma Nanaranga ka kana moarunga iemaki, be
ngaia-lo ka kana moarunga dipura. Be kana moarunga nge nena-doi.
Bokaibe ara atabala-tina nangaia ngapura be nem-kueno bokai ngaeneno! Moimoi.

12

Soakingada Nanaranga Malipi Nena-lo

1 Taritokagu negu, Nanaranga ilo-taga ne nge dilaba-tina. Nge bokai ka bokai
miakoro-kaming kana: Neming-la kamadoki-kaming be tabataba moauriuri bokana
Nanaranga kamani, be ngaia-la malipi ne kamaememaki uia be ono ilo ngauiauia.
Maka ma rakeaka mata kalingodia-tina ono Nanaranga rakeaka ipurapura nge
bokainatuka-la ka dieno. Rakeaka mata bokainaina ka Nanaranga kamatabataban-
gakini.
2 Muzi moarunga kaememaki be teadi dipurapura nge moakina-tina kateka ngae
mata ne katagatagadi be kaememaki. Moaki-tina. Nanaranga kamalikitaki be
pangana-ming ngabuiri be ilo-ming sikitadi databuli be uia-tina dapura. Bokai masa
mata bakarairai Nanaranga irerereretaki nge kamakauataki. Maka ma kam neming-la
be ambe reretaka bokainaina katagadi be kamangtaki. Nanaranga rerenga nge mata
uia, mata ono ilo aka-uiaia ipurapura be mata adoadodi.
3 Nanaranga ireretakau-tina be imarouia. Bokai ka ngau bokai mra-kaming kana:
Kam neming-la kakauataki-kaming kam tamoata be aine bakarairai kaoa, ata moaki
neming-la kapile kam atabalabala-tina kaoa be karaketuka-kaming. Moaki-tina. Bong

neda-la tasulesule-kita nge lama uninga labu Nanaranga iang-kita nge tatagatagai be neda-la tasulesule-kita.
4 Maka ma kita moarunga nge tamoatada teke, ata kaniada kokoko. Be kaniada ngaedi nge tago malipi tekena-doi ka diememaki. Tago. Malipi nem-nem be diememaki.
5 Kana-la ngae bokana, kita nge tamoata kokoko kaoa ka Kristus zaiza be tamoatada teke taemaki. Be kita neda-la nge tamoata teke-teke kaoa ka taetekenana-kita be tamoatada tekena-la tapuraki.
6 Bokaibe kita teke-teke nge lumaluma nem-nem be aniada dipura be ono Nanaranga malipi ne taememaki kana. Nanaranga marou ne tadokidoki-ba iang-kita nge itagadia-uia be lumaluma ne kita teke-teke iang-kita. Tamoata naita lumaluma ono Nanaranga pilenga mangata gorangaki kana ka iangko nge lama uniangam gotagadi be Nanaranga pilenga mangata gorarangaki.
7 Tekem lumaluma ono lama unia-budu ruangam godumadi kana iangko nge ono godumadi. Tekem ono tamoata takadi gosuledi kana iangko nge ono tamoata takadi gosuledi.
8 Tekem ono tamoata takadi mangmang goundi kana nge ono tamoata takadi mangmang goundi. Tekem ono tamoata takadi kana direretaki godumadi kana nge kana kokoko-la be goandi. Tekem ono tamoata takadi gotanepoadi kana nge moakina-tina ilom iakaka, panganam gozelezeleki be mata uia-lo be ruangam gotanepoadi. Be tekem lumaluma ono tamoata takadi ilom ngatagatagadi kana ienoniko nge suri-uia ane be tamoata takadi ilom ngatagatagadi.

Reretaka Mata

9 Tamoata takadi iloming-lo be kamarerereretakidi. Moaki uasimingba-lo ka karererere-takidi. Mata goalakadi nge kamasegeaki-tina. Be kana uia nge kamadokimatedia-tina.
10 Suri-uia ane be taritokatoka bokana kamaererereretaki. Tamoata takadi kamamua-muakidi be di nge atabala-ming disukoaki bokana kamababasakidi.
11 Moaki kaemaki-kaming be ono malipi kabebe. Ilo-ming ere-moarungadia-lo be Tanepoa kamamalipilipini.
12 Suri-uia ane be Tanepoa alauri rakana ngaemaka-kaming kana nge kamarapura-pungi. Moatubu kaita nge kamabazidi, moaki oaikiki-la be kamurinadi. Be karaborabo nge moaki ilo-ming bokai kananganganga Nanaranga masa tago ngalongori-kaming. Kamakangaongaoia-la.
13 Tarito-kaming kaoa Nanaranga tamoata ne kana aluna-lo ditukura nge kana neming di zaiza kamanege-budu. Tarito-kaming takadi dipura nge pera kanaming-lo kamabagadialako be kamadorakidi.

14 Tamoata kaoa sururu dianang-kaming nge Nanaranga kamasinaui be nga-maroudi. Kamasinaui be ngamaroudi, moaki ingesuakidi.
15 Tamoata kaoa suridi diuiuia nge di zaiza be suriming dauia. Tamoata kaoa ditangtang nge di zaiza be kamatang-budu.
16 Tamoata takadi zaiza suriming tekedi bokana kamasukoaki. Moaki neming-la “ngau mama natu” kana karangaki-kaming. Moaki-tina. Kamabalaki-kaming be tamoata takadi malipi erumaruma kam tago kaboadu kamaemaki diememaki nge kamaemaki-budu. Moaki neming-la karangaki-kaming kam amangi-ming.
17 Tamoata teke mata goalaka iemaka-kaming nge moaki mata goalakadi ane be kakatungani. Mata uia tamoata moarunga matadi-o kamaememaki.
18 Moaki nama-ra-lo be tamoata takadi zaiza ebulo kamarangrangaki. Kamapipi-tina be tamoata takadi zaiza ilo-uia-lo kamasukoaki-budu.

19 Ruangagu negu, moakina-tina lasa kadokidoki. Nanaranga nama ratinga ka-
malikitakini be lasa ngadokidoki. Maka ma Nanaranga ‘Buku’ nena-lo bokai dieno,
“Tanepoa bokai ipile, ‘Ngau masa lasa mdoki, ngau masa oti mkatu.’ ”*
20 Ata kam bokainatuka Nanaranga ‘Buku’ ne ipile bokana kamamuzimuzi, “Erekei
nem kata tole imate nge goakolangi. Madole imate nge dang goani be ngasing. Bokai
kuememaki masa manggeta purupuruidi pangana-nao gokabungria.”*
21 Muzi goalakadi moaki diuasa-kaming be dibalaki-kaming. Moaki-tina. Muzi uia
kamadoki be ono muzi goalakadi kamauasadi be kamabalaki.

13

Tamoata Bibia Erumadi Kamasukoaki

1 Kita moarunga nge tamoata bibia* erumadi tasukoaki. Bakara, tamoata bibia
moarunga nge Nanaranga isumoaladi ka erumadi tasukoaki. Bokaibe tamoata bibia
kaituka disoaki nge Nanaranga ka inagurakidi.
2 Tamoata naita tamoata bibia dimuamua ierekeikeidi nge Nanaranga kana inangai
ka ierekeikei. Bokai ka tamoata naita bokai imuzimuzi nge nena-la ka iara-leualeuai.
3 Tamoata muzi uia diememaki nge tago iboadu tamoata bibia damamatakuridi.
Tamoata muzi goalakadi diememaki ka masa damamatakuridi. Karere ki tago tamoata
bibia kama-matatakuridi? Tago karere nge muzi uia kamaememaki be ono di ara-ming
darakerakeaki.
4 Maka ma di nge Nanaranga malipilipi kana, be kam dadumaduma-kaming kana ka
Nanaranga dimalipilipini. Ata muzi goalakadi ka kaememaki nge kama-matatakuridi,
bakara kaiboang ono sururu dang-kaming kana nge dia-lo dieno. Di Nanaranga
malipilipi kana, be di ka Nanaranga nama ratinga didokidoki be tamoata muzi
goalakadi diememaki dianiandi.
5 Labu ngaenao ka tamoata bibia erumadi kamasukoaki. Moaki sururu dang-kaming
kana ka kamatakuridi ngena erumadi kasukoaki. Moaki. Erumadi kamasukoaki,
maka ma nge kana iauia ka kaememaki.
6 Nge bokai ka ‘tagisi’ ipurapura. Maka ma tamoata bibia nge Nanaranga ka
dimalipilipini be bong moarunga nge malipi ngaedi ka diememaki.
7 Bokaibe rakana kata dikeliaki nge kamandia-ba: ‘tagisi’ dikeliaki nge kamandia-ba,
‘bisinisi’ neming-lo ‘tagisi’ dikeliaki nge kamandia-ba, muaka direre nge kamandia-ba,
be aradi atabala kamananga kana direre nge aradi atabala kamananga.

Tamoata Moarunga Ba Kamababasakidi

8 Oti moakina-tina teke kam-lo ieno. Oti ngaena-la ka mara-ming bokaina-la ngae-
neno: Kamaerereretaki. Tamoata naita tamoata ruanga irereretaki nge Nanaranga
mata ne Moses Mata nena-lo dieno ka itagatagadia-uia.
9 Kita takaua Nanaranga mata ne bokai dipile, “Roti moaki kugamani.” “Moaki
kuianako.” “Tamoata takaia kana ne kute nge moaki dokia kana be kumoatang.”*
Mata ngaedi be kaba mata takadi nge mata-doi teke ngaena-lo tekenanadi dipura,
“Tamoata ruangam gorereretaki nem-la kurereretakiko bokana.”*
10 Tamoata naita tamoata ruanga irereretaki nge tago iboadu giriki teke ngaemakani.
Bokaibe tamoata takadi reretakadi mata katagatagaia-uia nge Moses Mata ne ka
kaemaki be dikalingo.

---

* **12:19:** Diut 32:35 * **12:20:** Pro 25:22. Muzingam uiangadi ngaedi nge masa moatubu bokana ngadoki be ono daemaki be ilo ngabuiri. * **13:1:** Tamoata bibia anua-lo, gauamang-lo be ‘sios’lo. * **13:9:** Eks 20:13-15, 17; Diut 5:17-19, 21 * **13:9:** Leb 19:18

11 Tamoata takadi reretakadi mata nge kamaememaki, bakara bong ngaedi kaituka
dipurapura nge ilo-ming daniandi be bokai kamamuzi: Eno kamarokaki be kamama-
rang! Maka ma bong ono uketada dapura kana ambe isaringa-tina! Matamata be iloda
dipile masa muku uananaka dasalaga kana, ata ambe isaringa-tina.
12 Oabubu ambe saringatuka ngamanubu kana, be ariata isaringa. Bokaibe oabubu
kana ne tarokaki, be kana ono ariata eunga nge tadokitate be tananga.
13 Muzinga-ming kamadoraki be adoado kamamuzimuzi, tamoata ariata
malamakana-lo disukoaki bokana. Moaki kaepurapurari be kamuzi-ramoramo,
be dang kakai kasingsing be kaboangboang. Pogiza-ramo mata be muzi ono maianga
moaki katagatagadi. Moaki kaebulobulo be kaenama-rarataki ki kaemangazingazi.
Moaki-tina.
14 Bokainatuka kamamuzimuzi: Kam ambe Tanepoa Iesus Kristus zaiza teke-ming.
Bokaibe Kristus kamadoki be kusi-sili bokana kamanangai. Be muzi bokainaina:
ilomingba-lo be muzi ono kusi-ming rerengadi katagatagadi be ono suri-ming diuiauia
nge kusi-sili toirairadi bokana kamarokaki-tina.

14

Tamoata Takadi Moaki Kalilitidi

1 Tamoata naita Kristus-lo lama unianga tago dikai nge kamadoki be kam bokana
mara-ming ngasukoaki. Ata kana aluna-lo ilo bakara inanganangai nge moaki
kasumbei.
2 Bokainatuka mto: Tamoata teke lama unianga isumoalani be iboadu kana
moarunga ngakangkang. Ata tamoata takaia lama unianga tago dikai uia bokana
ngado tago ikangkang be dagurai-la ikangkang.
3 Bokai nge tamoata kangkang moarunga ikangkang nge moakina-tina itaguraki
be tamoata kangkang moarunga tago ikangkang iduaposale. Be tamoata dagurai-la
ikangkang nge tamoata kangkang moarunga ikangkang moaki bokai irai, “Ngara tago
muzi iauia ka kuememaki.” Moakina-tina bokai ipile. Maka ma Nanaranga ambe
tamoata ngae ne bokana idoki!
4 Bokai mtegi: Kaiko naita kata ka tamoata takaia malipilipi kana malipinga
gorangaki dikaiboang ki tago? Biabiadia-la kana ka masa ngapile ngai malipinga
kaiboangdi ki tago. Be malipilipi ngae nge ngakai-la be kana, bakara, Tanepoa ka
ngadumai be ngakaiboang kana.

5 Kaba tonanga takaia memaki: Tamoata teke masa ngapile bong biabia ngae
ka ara biabia be takadi iuasadi. Ata tamoata takaia masa ngapile bong bibia
moarunga nge suridi tekedia-doi. Ngau urere kam teke-teke nge neming-la be
ilo-ming kamatekenanadi bong biabia nangatana-la ka kamatagatagai ki moarunga
kamatagatagadi.
6 Bokainatuka-la, tamoata naita kata ilo itekenanai bong ngaenao Nanaranga
ngarakerakeaki kana nge Tanepoa ara ka ngarakeaki kana ka bong ngae inangai. Be
kangkang nge bokaina-la, tamoata naita kangkang moarunga ikangkang nge Tanepoa
ara-nao be ikangkang. Maka ma bong kangkang ngaedi ngakang kana nge Tanepoa
ngaperui noko ngakang! Tamoata naita kangkang alu tago ikangkang nge Tanepoa
ara-nao be tago ikangkang. Maka ma Tanepoa iperui kangkang bokainaina tago
ikangkang!
7 Bakara, tago teke iboadu bokai ngapile, “Makare kateka-o nge ngau negu-la kana
ka moauriuri usukoaki.” Be bokainatuka-la, tago teke iboadu ne matenga baituka
ngabasaki.

8 Bokaibe moauriuri makare kateka-o tasoaki nge Tanepoa kana ka tasoaki.
Bokainatuka-la, bong tamate nge Tanepoa kana ka tamate. Bakara, moauriuri tasoaki
ki tamate nge Tanepoa-doi tamoata be aine ne kaoa.
9 Labu ngaenao ka Kristus imate be kaba imoauri. Bokai masa ngai moauriuri
sukoaki be matedi Tanepoa nedi.
10 Bokai nge kaiko naita kata, bakara ka taritokam muzinga kuliliti be kupile
soakinga digoala? Be kaiko, bakara ka taritokam kubibiraki? Maka ma kita moarunga
nge Nanaranga ngado kana kaoa! Aro tatui be giriki neda ngaliliti kana!
11 Maka ma Nanaranga 'Buku' nena-lo bokai dieno,

"Tanepoa ipile, 'Moimoina-tina ka upile kana ngae masa memaki be ngapura:
Moarunga-biabia masa arogu tukudi-o darokazokuria. Be moarunga masa
mangata dapile ngau ka Nanaranga.' " (Ais 45:23)

12 Bokai ka tamoata be aine moarunga masa kana moarunga diemaki nge Nanaranga
darangakini.

Taritokam Moaki Kuemaki Be Itamong

13 Bokai nge giriki neming moakina-tina neming-la maraming kaliliti be kabibiraki.
Moaki-tina. Ilo-ming bokai kamananganganga: Taritokagu moaki teke zalaka uono be
ono ngatapulo, ki uemaki be Nanaranga rerenga tagadi ngasege.
14 Ngau Tanepoa Iesus-lo usukoaki be bokainatuka ukaua: Kana tago teke iboadu
nena-ba ngabolo. Kana moarunga nge goagoaza-ba. Ata tamoata teke kana teke
bolobolo kana irangaki nge ngaiala-lo ka ipile kana ngae bolobolo.
15 Kana teke kaiko kukangkang, ata taritokam tago ikangkang. Ata taritokam
moanakongam tago ireretaki be kuaka-sururui nge ambe tago reretaka mata-lo
ka kumuzimuzi. Bakara, Kristus taritokam ngae kana ka imate. Bokaibe moaki
moanakongam-ba ane be taritokam kugamani!
16 Bokaibe kana teke ilo-ming dipile kam-lo iuia be iboadu kamaememaki nge
moakina-tina kaemakia-ramo be ono tamoata takadi bokai darangaki, "Ngara muzi
goalaka!"
17 Maka ma Nanaranga anua ne ono itanepoa labu nge tago moanako be dang sing
kata. Tago-la! Nanaranga anua ne ono itanepoa labu nge mata adoadodi, ilo-uia be
suri-uia. Mata adoadodi, ilo-uia be suri-uia nge Oli Spirit-lo ka dipurapura.
18 Bokaibe tamoata naita muzi ngaedi itagatagadi be Kristus imalipilipini masa
Nanaranga ngataguraki be ngasuri-uiataki, be tamoata moarunga masa tamoata iauia
kana darangaki.

19 Bokai nge tapipi-tina be ilo-uia mata marada ngaeneno, be neda-la marada taka-
kaikai-kita be ono Nanaranga mata ne tagadi takauataki uia.
20 Moaki kangkang-ba kanabe Nanaranga malipi ne gamanadi dipura. Kangkang
moarunga iboadu kaniadi dapurapura. Ata kangkang kata kukani be ono tamoata
takaia kuemaki be itapulo be giriki iemaki nge ambe kaiko giriki kuemaki.
21 Ngado kukangkang, ki dang kakai kusingsing, ki kana takadi kaoa kuememaki be
ono taritokam itatamong be giriki iememaki nge moakina-tina kaba kuemaki. Kana
ngaedi kaba tago kuemaki nge muzi adoado ka kuemaki.
22 Rakana kata ilom ipile be lama kunia uia nge Nanaranga-la kamru mara-mingru
gonangai be ngaeno! Tamoata naita ilo ipile-tina kana iememaki ne mata-nao iuia be
tago ono ne ilo sikita ikotoi nge suri dauiani!
23 Ata kangkang ikangkani ilo irua-taki nge ambe nena-la ka giriki ono inangalako.
Bakara, muzinga ngaedi nge tago lama unianga itagadi be imuzi. Bokaibe kana
moarunga tago lama uninga-lo ka dipura nge muzigoala.

15

1 Kita lama uniangada dikai nge tamoata isi lama uniangadi tago dikai tadumadumadi be moatubu nedi tabazibazi-budu. Be moaki neda-la iloda taememaki be diuiuia.
2 Kita teke-teke nge tamoata-ruanga ilodi taka-uiauiadi. Be kana taememakidi nge ono duma aniadi dapurapura. Bokai masa lama uniangadi dalaba be Nanaranga mata ne takauataki uia.
3 Bakara, Kristus nge tago ne kana ka ilo iaka-uiauiai. Tago-tina. Maka ma Nanaranga ‘Buku’ nena-lo bokai rangaka ipura, “Tamoata diebuloniko nge ebulongadi oguo dibala.”*
4 Pile moarunga toira be Nanaranga ‘Buku’ nena-lo geretadi dipura nge dasule-kita kana ka geretadi dipura. Tago ramoramo-ba ka geretadi dipura. Pile ngaedi ka dira-kita malielie-ba be moatubu tadokidoki, be didumaduma-kita be Nanaranga mata ne tagadia-lo takaikai. Bokai masa sakuli-o be kana moarunga tadoki kana be Nanaranga irangaki-kita nge tararapung be tasoaki.
5 Nanaranga ka iememaki-kita be malielie-ba be moatubu tabazibazidi be ono iaka-kaikai-kita. Bokaibe ngai iboadu ngaduma-kaming be ilo-ming tekedia-doi be ono Kristus Iesus kamatagatagai.
6 Bokai masa ilo-ming tekedi, be aoa-ming tekedi ane be Tanepoa neda Iesus Kristus Nanaranga ne be Tama kamarakerakeaki.
7 Bokaibe kam moarunga nge tarito-kaming kamarererereta kidi be kamadokidokidi, Kristus-la idoki-kaming be ono Nanaranga ara rakeaka ipura bokana.
8 Bokainatuka mpile be kamakaua: Nanaranga Kristus inepi be ungguma Iuda malipilipi kandi ipura, be nge ono kaua-tina uia ipura pile toira Nanaranga iemaki nge moimoi. Bokai imuzi be Nanaranga pile moimoibe kalingodi Iuda tubudi Abaram, Aisak be Zekop iemakadi nge iemaki be dikalingo.
9 Labu takaia bokai ono imuzi nge bokai: Ungguma Takadi iboadu Nanaranga ara atabala-tina danangai, bakara di Nanaranga ilo-taga ne didoki be. Nanaranga-la ‘Buku’ nena-lo dieno bokana,

“Labu ngaenao ka masa Ungguma Takadi maradi mrakeakiko. Ngau masa aram-o be rang ono aram rakeaka ipurapura mdokiniko.” (2 Sam 22:50; Sam 18:49)

10 Be Nanaranga ‘Buku’ ne kaba bokai ipile,

“Kam Ungguma Takadi, Nanaranga ungguma ne idokidi be inangadi zaiza suriming dauia!” (Diut 32:43)

11 Kaba pilenga takadi bokai dieno,

“Kam Ungguma Takadi moarunga, Tanepoa kamarakeaki! Tamoata be aine moarunga, kamarakeaki!” (Sam 117:1)

12 Aisaia kaba pile ngaedi bokai ibatadi,

“Zesi tubu alalauri teke masa ngapura. Ngai masa naguraka ngapura be Ungguma Takadi ngatanepoadi. Be masa ilodi moarunga ono danangalako be darapu-rapu.” (Ais 11:10)

13 Nanaranga maka rapu ngae labu iboadu lama uninga neming ngadoki be ono suri-uia be ilo-uia ngang-kaming be iloming-lo dakauri. Bokai masa Oli Spirit kaiboang ne ane be kamasakuli be kana maka Nanaranga ngang-kita kana nge kamararapung.
14 Taritokagu negu, ngau negu-la kilalangagu unanga-tina muzi uia kam-lo dikauri-tina. Bokaibe kaua kam-lo dikauri be iboadu neming-la mara-ming tamoata takadi kamasulesuledi.
15 Ata pile alu makare ugere-kaming nge pile kaiboangdi ane be ugere-kaming. Nge ono milo-kauakaming kana ka bokai ugere. Labu ono bokainatuka ugere nge Nanaranga ilo iuiataka be malipi bibia ngaedi iana,

---

* **15:3:** Sam 69:9

16 be Kristus Iesus malipilipi kana upura be Ungguma Takadi malipidi kana. Ngau
tamoata Nanaranga ditabatabai bokana umalipilipi be Pile Uia Nanaranga-lo be ipura
nge mangata urarangaki. Bokai masa Ungguma Takadi nge Nanaranga tabataba
ne bokana dapura be ngareretakidi be ngadokidi. Oli Spirit ka Ungguma Takadi
ngadokidi be Nanaranga ngatabangakidiani kana.
17 Ngau Kristus Iesus ara-nao be malipi Nanaranga uememakini nge usuri-uiataki.
18 Ngau mkai-tina be kana tekena-la ka mrangaki kana. Kana ngae nge bokai: Kristus
inepia be umalipini be ono Ungguma Takadi udumadi be Nanaranga dilongori be
pilenga ditagatagadi. Malipi ngaedi nge pile uradi be kilala kaiboangdi Kristus iana
ane be uememaki.
19 Be kilala kaiboangdi be kilala Nanaranga-la iboadu ngaemaki ane, be Oli Spirit
kaiboang ne ane be malipi uememaki. Ierusalem anua-lo be utui be ulako Ilirikum
kaba-lo nge Pile Uia ono Kristus rangaka ipura nge ere-moarunga be mangata
urangaki.
20 Rerengagu biabia-tina nge bokai: Urere-tina mialale be ege Kristus isi tago
dilongorakia-lo Pile Uia mangata mrangaki. Ngau tago urere mialale be tamoata takaia
ariri ambe itanomia-lo pera mkeli.
21 Ngau urere Nanaranga-la ‘Buku’ ne ipile bokana muzi, “Tamoata rangguma
rangaka tago dilongo masa kaba daita. Be tamoata rangguma tago dilongo masa
dakaua.”*

Pol Ilo Ilelenaki Be Rom Ngalako Kana

22 Labu ngaenao ka bong kokoko-tina mpura-kaming kana urere, ata kana alu zala
dionono be tago upurapura.
23 Ata kaituka ambe kaba egedi ngaedia-lo malipi negu dimanubu. Barasi kokoko-
tina urere-tina mpura-kaming kana
24 be nge kodeka Spen mlakolako masa makara mpura. Be masa makara muku
sakeming-o msoaki be ono muku surigu dauia. Be Spen mlako kana masa kamadu-
maia.
25 Ata kaituka-tina nge Nanaranga tamoata ne Ierusalem-lo malipi nedi tekedi
memaki kana be makara mlako kana.
26 Malipi negu nge bokai: Masedonia be Gris tamoata be aine nge ilodi diuia-tina be
tabataba dinanga be ono Nanaranga tamoata be aine ne kana nedi tagotago Ierusalem
anua-lo dinangadi.
27 Di nedia-la be disumoala ka didumadi. Ata nge iuia didumadi, bakara Iuda
duma nedia-lo ka Kristus ruku dilongo. Bokaibe dikatungadi bokana nge kateka kana
Nanaranga iandi ane duma diandi.
28 Bokaibe malipi ngaedi mambuaki be ‘mone’ moarunga diana Ierusalem-lo miandi
masa Spen mlakolako be makara mpura.
29 Bong makara upura nge ngau ukaua, masa Kristus marou ne ere-moarungadi
zaiza be makara mpura.
30 Taritokagu, Tanepoa neda Iesus Kristus ara-nao be Oli Spirit reretaka nena-lo
ngau urere-tina bokainatuka kamamuzi: Eung negu ngaena-lo nge kamadaitina-na
be Nanaranga kamasinaunaui be ngadumadumaia.
31 Kamaraborabo be tamoata lama tago diuni Zudea kaba-lo masa tago dasaringaia,
be Nanaranga tamoata be aine ne masa malipi negu ‘mone’ ubudinaki be miandi kana
nge Ierusalem anua-lo darereteki be dadoki.
32 Bokai masa surigu dauia-tina, be Nanaranga irere masa mpura be mte-kaming be
surigu dauia be ono kaniagu daboana.
33 Nanaranga maka ilo-uia labu nge iboadu sakeming-o ngasukoaki. Moimoi.

* **15:21:** Ais 52:15

16

Pol Suri-uia Ne Tamoata Teke-teke Inangadi

1 Marauda iauia ara Pibi ambe luma-mingo mnangai kana. Ngai ‘sios’ Senkria anua-
lo imalipilipini.
2 Ngai tamoata kokoko-tina duma biabia iandi, ngau zaiza be. Bokaibe Tanepoa ara-
nao be kamadoki, Nanaranga tamoata ne dimuzimuzi bokana. Be duma bakarairai
irere nge kamadumaia-ba.
3 Suri-uia negu Prisila be Akuila unanga-diaru. Diaru nge Kristus Iesus malipi nena-
lo kimalipilipi-buduto.
4 Diaru ngau kanabe damateru kana direreru. Bokaibe tago ngau-la ka uperu-diaru.
Ungguma Takadi ‘sios’ nedi moarunga diperu-diaru be.
5 ‘Sios’ maka pera kandiarua-lo diepurapurari nge suri-uia negu unangadi. Ru-
angagu iauia-tina Epenetas suri-uia negu unangani. Esia kaba-lo nge ngai ka
matamatanatuka Kristus lama iunani.
6 Suri-uia negu Maria unangani. Ngai kam kanabe malipi bibia-tina iemaki.
7 Suri-uia negu Andronikus be Zunias unanga-diaru. Diaru nge Iuda-ruangagu be
uaura pera-lo kisoaki-buduto. ‘Apostel’ malipi-lo nge ara-diaru otioti be moarunga-
tina dikauataki-diaru. Diaru ka Kristus didokia-muaru, ngau alauri ka udoki.
8 Suri-uia negu Ampiliatus unangani. Tanepoa ara-nao be ngai nge ruangagu iauia-
tina.
9 Suri-uia negu Ebenas be Stakis unanga-diaru. Ebenas nge malipilipi-budu
ruangada Kristus malipi nena-lo, be Stakis nge ruangagu iauia.
10 Suri-uia negu Apeles unangani. Ngai Kristus malipi nena-lo sururu idoki be
ikaiboang-la be isoaki. Aristobulus dara ne be moarunga pera kanana-lo disukoaki
nge suri-uia negu kamandi.
11 Suri-uia negu Erodien unangani. Ngai Iuda-ruangagu kata. Narsisus dara ne be
moarunga pera kanana-lo Tanepoa ara-nao disukoaki suri-uia negu unangadi.
12 Suri-uia negu Tripina be Triposa unangadi. Aine ngae-diaru nge Tanepoa malipi
ne bibia-tina diemakiru. Ruangagu iauia Persis suri-uia negu unangani. Ngai aine teke
Tanepoa malipi ne bibia-tina iemaki.
13 Suri-uia negu Rupus unangani. Ngai nangaia ipura be Kristus malipi ne bibia-tina
iemaki. Tina nge ngau tinagu be.
14 Asinkritus, Pelegon, Emes, Patrobas, Ermes be taritokada disukoaki-budu nge suri-
uia negu unangadi.
15 Suri-uia negu Pilologus, Zulia, Nereas marau diaru, Olimpas be Nanaranga
tamoata be aine ne disukoaki-budu nge unangadi.
16 Neming-la suri-uia kamaeani be taritokatoka-tina bokana kamaeadoraki. Kristus
‘sios’ ne moarunga suri-uia nedi dinanga-kaming.
17 Taritokagu negu, ngau bokai uakoro-kaming: tamoata maka kuara mara-ming
dinanganangalako be ono didua-raramoaki-kaming, be zala dionono be ono sule
aniaming ipura tago katagatagai nge kamatetedia-tina uia. Moakina-tina kasaringadi.
18 Tamoata kana bokainaina diememaki nge tago Tanepoa neda Kristus ka dimalip-
ilipini. Tago-la. Nedia-la dabulikidi ilodi dianiandi ka bokai dimuzimuzi. Pilengadi
momona ane be diniu-korikori be ono tamoata girikidi tagotago dibobolesidi.
19 Moarunga ambe dilongo kam Kristus pilenga kalongo be katagadi. Bokaibe kam
kanabe surigu diuia-tina. Ngau urere kana uia nge kamakauataki, be giriki moaki teke
omingo ilako.
20 Nanaranga maka ilo-uia labu masa saringatuka ae-ming babadi erumadi ka
Satang ngaduaposaki.
Tanepoa Iesus marou ne tadokidoki-ba iboadu kam-lo daeno.

21 Malipilipi-budu-ruangagu Timoti suri-uia ne inanga-kaming. Be Iuda-ruangagu
Lusius, Zeson be Sosipater suri-uia nedi dinanga-kaming be.
22 Ngau Tertius, Pol pilenga ngaedi ugeregere nge suri-uia negu Tanepoa ara-nao be
unanga-kaming.
23 Gaius suri-uia ne inanga-kaming be. Tamoata ngae nge pera kanana-lo ibagabaga-
iaulako be iadoadorakau-tina. Tago ngau-la. Tamoata be aine ‘sios’ ngaena-lo disoaki
nge iadoadorakidi be. Erastus be taritokada Kuatus suri-uia nediaru dinanga-kaming
be. Erastus nge Rom anua ‘mone’ ne moarunga idokidoki be iadoadoraki.
[
24 Tanepoa neda Iesus Kristus marou ne tadokidoki-ba iboadu kam-lo daeno.
Moimoi.]
25 Nge kodeka Nanaranga ara atabala-tina tanangai! Pile Uia ngau mangata
urangarangaki ane be iemaki-kaming be iloming-lo kakaiboang, be iboadu ono Kristus
kamatagai. Pile Uia ngae nge Iesus Kristus rangaka. Toira be imai Nanaranga pile ne
tago mangata inanga. Zumzumkaki dieno, ata ambe mangata inanga be longo ipura.
26 Ata kaituka ambe ‘propet’ gerengadia-lo be kana moimoi be kalingodi nge ambe
mangata dipura. Nanaranga nem-kusoaki isukoaki ka ipile be ungguma moarunga
dikauataki. Bokai masa ungguma moarunga lama dauni be Nanaranga pilenga
datagatagadi.
27 Iesus Kristus ara-nao be Nanaranga tekena-la be ngaia-la ka kauakaua nge
bokaina-la ara atabala-tina nangaia ngapurapura! Moimoi.

1 KORIN

1 Ngau Pol, Nanaranga rerenga-nao be ikilaia be Kristus Iesus ‘apostel’ ne upura ka
taritokada Sostinis keru be ugere.
2 Kam Nanaranga ‘sios’ ne Korin anua-lo ka kigere-kaming. Kam Kristus Iesus ara-
nao be kila-ming dipura be ambe Nanaranga tamoata ne kusi-ming ratadi bokana
kasoaki. Be kam tamoata be aine ege-ege kasoaki Tanepoa neda Iesus Kristus ara
katugatugani be kakilakilai zaiza ka kigere-kaming. Kristus nge di be kita Tanepoa
neda.
3 Tamada Nanaranga be Tanepoa Iesus Kristus iboadu marou ne tadokidoki-ba be
ilo-uia ngang-kaming.

Pol Nanaranga Iperui

4 Kam ambe Kristus Iesus ara-nao be Nanaranga marou ne tadokidoki-ba nge iang-
kaming. Bokaibe izamaizama nge kam kanabe Nanaranga uperuperui.
5 Maka ma Kristus-lo ka kana moarunga-lo kaboadu-tina. Be pile uia kapilepile be
kaua moarunga kadokidoki.
6 Kristus rangaka moarunga kirangaki be kalongo nge ambe kam iloming-lo dikai-
boang.
7 Bokaibe bong Tanepoa neda Iesus Kristus mangata ngapura kana be sakuli-o be
karapurapungi nge Nanaranga marou ne moarunga nge kadokidoki-doi. Tago teke
kadoki-pakai.
8 Be masa ngaduma-kaming be kamakaikai-la nibe ngalako manubunganaba-nao.
Bokai masa Tanepoa neda Iesus Kristus Bong ne biabia-o nge adoado-la kamasoaki be
giriki tago teke omingo tealako ngapura.
9 Maka ma Nanaranga maka ikila-kaming be Natu Tanepoa neda Iesus Kristus-lo
kasoaki nge pilenga moarunga iememaki be dikalingolingo!

‘Sios’ Imasare-ramo

10 Taritokagu, Tanepoa neda Iesus Kristus ara-nao be bokai uakoro-kaming: pile
neming moarunga-lo nge kam moarunga kamasumoalamoala-doi. Bokai masa
tago iboadu kamamasare-ramo be nem-nem kamasukoaki. Tekeming-tina bokana
kamasukoaki be ilo-ming tekedia-doi be labu neming nge tekena-la.
11 Tarito, tamoata alu Koloe dara nena-lo nge mangata-tina diraia mara-ming nge
edua pile alu dieno.
12 Bokainatuka mpile be kamakaua: Kam pile nem-nem be kaememaki. Tekem bokai
kupile, “Ngau Pol tamoata ne.” Takaiam bokai kupile, “Ngau Apolos tamoata ne.” Be
kaba takaia bokai kupile, “Ngau Pita tamoata ne.” Be kaba takaia bokai kupile, “Ngau
Kristus tamoata ne.”
13 Nge baituka? Kristus ambe muku-muku kazirengi be uko-uko be kanangai ki? Pol
ka kam kanabe kai kapalapala uauau-o imate ki? Bong Iesus ara-nao be rukua-ming
dipura nge Pol tagataga ne kamapura kana ka rukua-ming dipura ki? Tago be tago-
soasoa!
14 Nanaranga uperui ngau kam tago teke Iesus ara-nao be urukui! Krispus-la be
Gaius ka uruku-diaru.
15 Bokaibe tago teke iboadu ngapile Iesus ara-nao be rukua-ming dipura be tagataga
negu kamapura kana!
16 Moimoi tamoata takadi Iesus ara-nao be urukudi nge Stepanas-la dara ne zaiza.
Ata alauri kaba be tamoata takadi urukudi nge tago ukaua.

17 Kristus tago inepia be ara-nao be mruku-kaming kana. Tago. Pile Uia ka mangata
mrangaki kana ka inepia. Be tago pile tamoata kauangadi malaidi odio dieno ane be
mangata mrangaki kana. Tago. Bokai umuzi masa Kristus matenga kai kapalapala
uauau-o nge memaki be kaiboang nedi tago. Be matenga ngaedi nge ambe kalingodi
tagotago bokana.

Kristus Ka Nanaranga Kaiboang Ne Be Kauanga

18 Bokaibe bokai kamakaua: tamoata maka ara-leuadi dapura kana kungidia-lo
nge Kristus matenga kai kapalapala uauau-o nge ngaongao pile kaoa. Ata kita maka
uketada dapura kana nge takaua nge Nanaranga kaiboang ne.
19 Maka ma Nanaranga ‘Buku’ ne bokai ipile,

“Ngau masa tamoata kauangadi malaidi nge kauangadi malaingadi mgamang. Be
tamoata amangdi nge kauangadi mzageaki.” (Ais 29:14)

20 Bokai nge tamoata kauangadi malaidi masa inanga dalako? Be tamoata amangdi
masa inanga dalako? Be tamoata pile lakuakadi be muleakadi diamang masa inanga
dalako? Nanaranga ambe bokai itiking-kita: Kateka ngae kauanga malaidi nge
ngaongao pile kaoa.
21 Maka ma Nanaranga ambe kauanga malaidi ane be itaguraki be tamoata
nedia-la kauangadi malaidi ane be iaka-boangdi be tagona-tina iboadu Nanaranga
dakauataki. Ata Nanaranga ambe ilo itekenanai be “pile ngaongaodi” keka mangata
kirangarangaki ane be tamoata maka lama diuni nge iuketidi.
22 Ungguma Iuda kilala kaiboangdi direretaki be ono dakaua kilala kaiboangdi
ngaedi nge Nanaranga-lo ka dipura ki tago. Be ungguma Grik nge kaua malaidi
dilelelei.
23 Ata keka Kristus kai kapalapala uauau-o imate ka kirangarangaki. Bong ungguma
Iuda pile ngaedi dalongo nge dapile nge pile ngaedi nge zala dionono. Be bong
ungguma Grik dalongo nge dapile pile ngaedi nge boangboangdi.
24 Ata kita maka Nanaranga ikila-kita Iuda be Grik nge takaua pile ngaedi ka Kristus.
Be Kristus ka Nanaranga kaiboang ne be kaua ne malaidi.
25 Maka ma kana maka suri Nanaranga ngaonga bokana nge ka tamoata kauangadi
malaidi nge iuasadia-tina. Be kana maka suri Nanaranga poasanga bokana nge
tamoata kaingadi iuasadia-tina.

26 Tarito, kam tamoata bakarairai kaoa be Nanaranga ikila-kaming nge neming-la
ilo-ming dang-kaming. Kateka mata tatagadi nge kam teke-tina-teke ka kauakaua-
ming, be teke-tina-teke ka ara-ming otioti be teke-tina-teke ka anua neming-lo tama-
ming natudi.
27 Ata Nanaranga itaguraki be kana ngaongaodi kana kateka-o rangakadi dipura
nge idoki be ono tamoata kauakauadi iaka-maiadi. Be kana maka kateka-o kaingadi
tagotago ka idoki be ono tamoata kaiboang nedi otioti iaka-maiadi.
28 Kana maka kateka tamoata dipilepile aradi tagotago be disegesegeaki be di-
rarangaki tagotagodi ka Nanaranga ne bokana inangadi. Nge ono kana maka kateka
tamoata dirangaki aradi bibia-tina nge ngagamang kana ka bokai imuzi.
29 Bokai masa tago teke iboadu Nanaranga mata-nao nena-la ngaraketukai.
30 Ata Nanaranga ambe Kristus Iesus zaiza itekenana-kaming, be itaguraki be Kristus
nge ambe kaua neda bibia bokana inangai. Maka ma Kristus-lo ka Nanaranga mata-
nao tado, be ngaia-lo ka Nanaranga tamoata be aine ne kusida ratadi tapura, be ngaia-
lo ka Nanaranga izaza-kita be irubetaki-kita.
31 Bokaibe Nanaranga-la ‘Buku’ ne ipile bokana tamuzimuzi, “Tamoata naita
ngaraketukai kana nge Tanepoa kana iemaki ka ngaraketukangaki.”

2

1 Tarito, bong matamata makara upura be Nanaranga labu sikita moimoi be kalingo
mangata mrangaki kana nge tago pile salagabulidi ane ki kaua bibia ane be usule-
kaming. Tago!
2 Bong makara sakeming-o usoaki nge ilogu utekenanai be kana moarunga ilogu
dileuataki be Iesus Kristus-la be kai kapalapala uauau-o rokatagaka ipura nge ilogu
ianiandi.
3 Makara upura nge upoasagena-ramo be taburigu ira be reresabu tagona-tina uia.
4 Be sulengagu be pilengagu nge kaua tago teke ono ieno, be bong upilepile nge tago
sesu tamoata teke ilo unia-tina. Ata kam ambe kaba kaita-doi ngau Oli Spirit kaiboang
ne ka uitiking-kaming.
5 Bokai masa lama unianga-ming nge tago iboadu tamoata kauangadi malaidi-o
ngakai be ngaeno. Tago-la. Lama unianga-ming masa Nanaranga kaiboang nenao
ngakai be ngaeno.

Nanaranga Kauanga

6 Bokai kamakaua: Moimoi ngau tamoata ambe lama uniangadia-lo dimalai ka kaua
malaidi urangakadi. Ata kaua malaidi bokainaina nge tago kateka kaituka ieno ngae
nge kaua ne. Ki tamoata kaiboang nedi otioti kaituka kateka ngae dipapananuaki kaua
nedi. Tago-la. Maka ma kaiboang bokainaina nge ambe kaiboang nedi dileualeua!
7 Kaua malai ngau urangarangaki nge Nanaranga kauanga malaidi labu
zumzumkaki. Kaua malai ngae nge zumkaka ipura be tamoata tago dikauataki.
Nge ono kita ara bibia tadoki kana ka kateka isi tago emaka ipura be Nanaranga
inangai be ieno.
8 Tamoata bibia aradi otioti kateka ngaenao nge tago teke kaua malai ngae ikauataki.
Dakauataki bokana nge ambe Tanepoa kaiboang ne malamaka otioti nge tago kai
kapalapala uauau-o darokatagaki.
9 Ata Nanaranga-la ‘Buku’ ne ipile bokana,

“Kana maka tamoata tago teke ite ki ilongoraki ki ilo ipileni masa emaka ngapura, nge
kana-tina ma ngae ka Nanaranga itaguraki be tamoata be aine direreretaki nge
imoataungakadi.” (Ais 64:4)

10 Ata Nanaranga ambe Oli Spirit ne ane be labu ne sikita zumzumkaki nge kita
itiking-kita. Oli Spirit ka kana moarunga labudi ilelelei. Tago kana-la moarunga
labudi. Nanaranga-tina ma ka bokai ibasabasaki be. Nanaranga rakana ngaemaki
kana be labu sikita ngazumkaki nge Oli Spirit ngalako be ngaleleia-le.
11 Bokainatuka mtonanga: Tamoata teke ilo masa bakara be kauataka ngapura?
Tamoata takaia tago iboadu! Nena-la mariabaka ilona-lo isoaki ka ikaua. Be nge
bokainatuka-la, Nanaranga Oli Spirit-la ne ka Nanaranga ikauataki.
12 Kita nge tago kateka ngae mariaba ne ka tadoki. Tago. Kita nge Nanaranga
Oli Spirit ne inepi ka tadoki. Bokai masa kana moarunga Nanaranga iang-kita nge
takauataki-doi.
13 Bokaibe pile kita tapilepile nge tago tamoata kauangadi malaidi disule-kita ka
tapilepile. Tago. Nge pile Oli Spirit isule-kita ka tapilepile. Be bong tamoata Oli Spirit
ienodi tasulesuledi nge tago pile-ramo ka tararadi. Tago. Nge pile Oli Spirit kaiboang
ne odio dieno ka tararangaki.
14 Ata tamoata Oli Spirit tago ienoni nge tago iboadu lumaluma uia Nanaranga Oli
Spirit ne inegenege nge ngadoki. Maka ma lumaluma bokainaina ngaita nge bokai
ngapile, “Kui, kana nge ngaongaodi kaoa!” Ata tamoata Oli Spirit ienonia-la ka iboadu
kana bokainaina baituka be dadumai nge ngakauataki.

15 Tamoata naita Oli Spirit ienonia-la ka iboadu kana moarunga irakingadi be goalakingadi ngakauataki. Ata tamoata takadi tago diboadu tamoata ngae irakinga be goalakinga dakauataki.
16 Nanaranga-la ‘Buku’ ne ipile bokana,
“Naita teke Tanepoa ilo ikauataki? Naita teke iboadu Tanepoa ngasikengni?” (Ais 40:13)
Ata Kristus ilo-lelenaka ne nge kita-lo ieno.

3

Nanaranga Malipilipi Kana

1 Tarito, nge tago Oli Spirit ieno-kaming bokana ura-kaming. Tago. Nge kateka tamoata bokana ka ura-kaming, suri natu ruru kangkang bokana.
2 Ruru ka uiang-kaming be kakang. Tago kangkang kakai, bakara kam tago isi kaboadu kangkang kakai kamakang. Be kaituka-tina isi kangkang kakai tago iboadu kamadoki.
3 Kam isi kateka ngae mata ne katagatagadi. Maka ma isi neming-la kaenama-rarataki be isi neming-la kaepile-kaikai nge ono mangata kananga-kaming kam isi kateka mata ne katagatagadi! Be nge isi tamoata-ramo bokana ka kasukoaki.
4 Maka ma tekem bokai kupile, “Ngau Pol keru,” ki takaiam bokai kupile, “Ngau Apolos keru,” nge neming-la ka mangata kananga-kaming kam kateka tamoata be kateka mata ne katagatagadi.
5 Ilo-ming bokai dakaua! Apolos nge rakana kata? Be ngau Pol nge rakana kata? Keru tago rakana kaoa be kagunagunataki-kamairu be ono kuara mara-ming ieno! Keru nge Nanaranga malipilipi kana kaoa! Kerua-lo ka kam lama kauni. Maka ma kita teke-teke nge Tanepoa malipi nem-nem be iang-kita be taememaki.
6 Keru nemairu bokai: Ngau kangkang utano. Apolos dang iandi, ata nge Nanaranga ka iemaki be dilaba.
7 Bokaibe tamoata itano be tamoata dang iandi nge kana-ba. Kana kanabiabia nge Nanaranga, bakara ngai ka kangkang iemaki be dilaba.
8 Tamoata itano be tamoata dang iandi nge malipi nediaru tekena-la kata. Maka ma nge Nanaranga malipi ne ka diemakiru! Bokaibe Nanaranga masa ngataguraki be malipinga-diaru ngatagadi be zazanga nediaru suridi tekedia-doi ngandiaru.
9 Bokai kamakaua: Keru nge Nanaranga malipi nena-lo kimalipilipi-buduru, be kam nge Nanaranga uma ne bokana.
Kana takaia nge bokai: Kam nge Nanaranga pera ikelikeli bokana.
10 Nanaranga marou ne tadokidoki-ba ane be ngau suri pera keli amangigu bokana be ariri gimoadi udoki. Be tamoata takadi ditaguraki be ariri-o pera dikelikeli. Ata bong pera ngae kelia ipurapura nge tamoata teke-teke kaba daitaita uia noko pera ngae dakelikeli.
11 Bakara, Nanaranga ambe ariri moane tekena-la ka itanomi, be tago iboadu kaba ariri moane takaia tanoma ngapura. Ariri moane ngae nge Iesus Kristus.
12 Tamoata alu masa ‘gol,’ ‘siliua,’ ki patu bokainaina zazadi atabalabala-tina ane be ariri moane ngaenao pera dakeli. Alu masa kai be deua ki niu-dau oti pera dakeli.
13 Be alauri Kristus Bong ne ngapura masa tamoata teke-teke malipingadi mangata ngapusikangaki. Bong ngaranao masa eoa dapura be teke-teke malipingadi nge mangata dananga. Be eoa ngaedi ka masa teke-teke malipingadi ngatoidi be ono kaua ngapura malipi diemaki uia ki tago.
14 Bokaibe tamoata naita pera ne ariri-moane Nanaranga itanomi-o ikeli be eoa tago igamani masa zazanga ngadoki.

15 Ata tamoata naita pera ne ikara nge malipi ne ambe dileua-ramo bokana. Kana
ne moarunga-ra daleua, ata ngai masa uketa ngapura, suri eoa pururuingadia-lo be
ngairatu bokana.
16 Kakaua ki tago? Kam neming-la nge Nanaranga pera ne be Oli Spirit ne iloming-lo
isukoaki!
17 Bokaibe tamoata naita Nanaranga pera ne igamani masa Nanaranga ngataguraki
be tamoata ngae ngagamani. Bakara, Nanaranga pera ne nge rata, be kam nge pera
ngae.
18 Moaki neming-la kakangaongao-kaming! Tamoata teke mara-ming kateka mata
itagadi be ilo ipileni ngai kauakaua kata nge "ngaongao" ngapura. Bokai masa
ngatabuli be tamoata kauakauana-tina ngapura.
19 Maka ma kaua maka kateka ngae kaua malaidi kana irangaki nge Nanaranga
mata-nao ngaongao muzi kaoa. Nanaranga-la 'Buku' ne ipile bokana, "Tamoata kauan-
gadi malaidi nge nedia-la kauangadia-lo be Nanaranga sausau-lo ilakulakuakidi."
20 Be pile takadi Nanaranga 'Buku' nena-lo dieno nge bokai, "Tanepoa ikaua tamoata
kauakauadi ilodia-lo pile dilelelenaki nge kalingodi tagotago."
21 Bokaibe tago teke iboadu kana tamoata iboadu daemaki nge ngaraketukangaki.
Maka ma kana moarunga ambe Nanaranga iangkaming-doi, be ambe neming!
22 Pol, Apolos, ki Pita nge neming-doi. Be kateka ngae, ki moauriuri soaki, ki mate,
ki kaituka be alauri soaki nge neming-doi. Kana urangaki ngaedi nge neming-doi.
23 Be kam nge Kristus ne, be Kristus nge Nanaranga ne.

4

Kristus 'Apostel' Ne

1 Bokaibe ilo-ming bokainatuka kamananganganga-kama, "Di nge Kristus malipilipi
kana. Nanaranga kana ne labudi sikitadi zumzumkaki nge di ka aniadi dipura be
daememaki kana."
2 Ata kana kanabiabia tamoata maka malipi aniadi dipura be daememaki kana nge
bokai: Biabiadi ne malipi ne ngaememaki-tina uia.
3 Ngau tagona-tina ilogu ibuku kam ki kateka tamoata teke giriki negu ngaliliti. Maka
ma ngau negu-la giriki negu tago ulililti!
4 Ngau kilalangagu unanga ilogu moarunga nge adoado-tina ka ieno. Ata nge tago
upile ngau girikigu tagotago. Tago! Tanepoa-la rube ka giriki negu ililiti be ipile diado
ki tago.
5 Bokaibe tamoata moaki teke giriki ne kaliliti nibe ngalako bong-tina ne ngapura.
Bong ono giriki lilitanga nge ngarapu-ba nibe Tanepoa-ba ngapura. Bong ngaranao
masa Tanepoa ngataguraki be kana moarunga labudi zumzumkaki oabubukadia-lo
dieno nge mangata malama-lo ngananga, be tamoata labudi nedi ilodiatina-lo dieno
nge nganagupasi. Be bong ngaranao ka Nanaranga masa ngataguraki be tamoata
moarunga muzingadi ngatagadi be rakeaka ngandi.
6 Tarito, nge kam kana ka kana ngaedi keru Apolos omairuo ulakuaki be ono
omairuo tonanga kamadoki. Bokai masa pile ngaedi labudi kamakauataki, "Mata
moarunga adoado-la kamatagatagadi." Be tago iboadu tamoata takaia atabala
kamanangai be takaia kamabibiraki.
7 Bokai kamakaua: Naita ka iemaki-kaming be tamoata takadi atabaladi kasoaki?
Rakana teke kam-lo ieno nge tago Nanaranga-lo ka kadoki? Be moimoi kana teke
Nanaranga-lo kadoki, nge bakara ka neming-la karaketuka-kaming, suri kana tago teke
Nanaranga-lo kadoki bokana?
8 Ambe kana moarunga kareretaki nge kadoki-doi! Be ambe kolo-kolona-lo be
kaboadu-tina! Ambe kauasa-kama be anuatanepoa bokana kapura! Iei! Urere-tina

moimoi be anuatanepoa kamapura! Bokai kamamuzi bokana nge ambe keka kam bokana be anuatanepoa bokana tasukoaki-budu.
9 Ata kana tago bokai dieno. Suri nge keka ‘apostel’ ngena Nanaranga itaguraki be idoki-kama be dum salagalaga-lo alaurituka inanga-kama be ono umoatea-ma dapura bokana. Lili-be-matao ituiraki-kama be ‘enzel’ be tamoata moarunga arodi kitui be dadedede-kama bokana.
10 Keka nge Kristus kanabe surima ngaongao bokana, ata kam ambe Kristus-lo be kaua kadoki! Keka kaiboang nema tago, ata kam kakaiboang! Keka dibibibiraki-kama, ata kam dimuamuaki-kaming!
11 Kaituka-tina amari siriki ne ngaena-lo nge tole be madole kimatemate. Kusi okoko nge masaredi ka dinangananga. Ramoramo-ba ka dipapaliti-kama, be kimalabongbong-ba.
12 Kimamalomalo-tina be ono nemai-la kidumaduma-kama. Bong dingesungesuaki-kama nge Nanaranga kisinaunaui be imarouroudi. Bong sururu dianiang-kama nge kikaikai be sururu ngaedi kidokidoki.
13 Bong arama digoalagoalangaki nge pile ono ilo uianga ane kikatukatudi. Keka nge kateka ngae robuka-ramo ne kaoa! Be imai be kaituka-tina bong ngaena-lo nge surima kateka ngae moapuruka bokana.
14 Kana ngaedi bokai ugere-kaming nge tago ono miaka-maiakaming kana ka bokai ugere! Tago! Nge suri natugu-tina bokana ka mangmang ung-kaming.
15 Moimoi Kristus-lo kasoaki nge ‘10,000’ tamoata diaurogurogu-kaming, ata tama-ming tago kokoko disoaki. Ngau-la ka tama-ming. Kristus ara-nao ka Pile Uia ueluaka-kaming be tama-ming upura.
16 Bokai ka ngau bokai uakoro-kaming: muzingagu kamaitaita be kamatagatagadi.
17 Nge bokai ka Timoti unepi be makara ngapura-kaming kana. Ngai nge natugu-tina be urerereretakia-tina, be Tanepoa malipi ne nge iadoadoraki-tina uia. Ngai ngapura-kaming masa soakingagu Kristus Iesus-lo nge ngailo-kauataki be kamakaua. Soakingagu Kristus-lo ngaedi nge ege-ege ‘sios’ moarunga-lo usulesuletaki be datagata-gadi kana.
18 Kam alu ilo-ming dipile ngau tago makara mpura kana be ambe pangana-ming dipatungaki.
19 Ata Tanepoa irere nge masa saringatuka makara mpura. Be bong makara upura nge tamoata panganadi patu bokana ngaedi nge tago pilengadia-la ka mkauataki kana. Kaiboang nedi nangatadi nge mkauataki kana be.
20 Maka ma anua ono Nanaranga ngatanepoa kana nge tago pile-la ka dieno. Tago. Kaiboang bibia ka makara dieno.
21 Rakana karere? Kalaua ono mpaliti-kaming kana nge teke mdokidoki be mpura, ki reretaka mata be ilogu malielie-ba nge mdokidoki be mpura?

5

Mata Goalakana-tina Teke Korin-lo Emaka Ipura

1 Ambe pile bokai ulongo muzi goalakana-tina teke mara-ming ipura. Muzi bokainaina nge igoala-tina. Be tamoata Nanaranga pilenga tago ditagatagadi nge tago diememaki. Bokainatuka ulongo: Tamoata teke ambe tama roa alauri iuati nge ibagai.
2 Muzi bokai mara-ming dieno nge masa baituka be neming-la kamaraketuka-kaming? Tagonatina-la ka iado! Bokai nge ilo-ming dagoala-ramo be tamoata kana bokainaina iemaki nge kamataoni be moaki mara-ming isukoaki!
3 Ngau moimoi tamoatagu tago makara isoaki, ata mariabakagu nge makara sakeming-o isoaki. Bokaibe nge suri makara sakeming-o usoaki bokana be ambe tamoata giriki ngaedi iemaki nge giriki ne ululiti be ambe moatubu ono unangalako.

4 Bong Tanepoa neda Iesus Kristus ara-nao be kaepurari nge ngau mariabaka-gu
mara-ming isoaki, be Tanepoa Iesus kaiboang ne nge marada dieno.
5 Bokaibe tamoata ngae kamadoki be Satang kamani be kusi be kania moarunga
muzigoala odio dieno ngaedi nge gamanadi dapura. Bokai masa alauri Tanepoa Bong
ne biabia-o nge mariabaka uketa ngapura.
6 Bokaibe mata goalaka bokai mara-ming ieno nge tagona-tina iuia neming-la
kamaraketuka-kaming! Pile tekedi bokai dieno nge kakauataki, " 'Is' mukumuku
godoki be 'palaua' zaiza gobairi-budu nge 'palaua' ngadodoraki."
7 Bokaibe 'is' goalaka muzigoala mata ono ieno ngae nge kamapasiki be kamarokaki.
Bokai masa kam 'bereti' oauoau uarikadi 'is'-di tagotago kamapura be giriki tago teke
omingo ngaeno, ngau ukauataki-kaming bokana. Bakara, Kristus ambe Nanaranga
tabangakani ipura. Kristus ka 'Pasoba' moanako neda be ngai ka tabangaka ipura.
8 Bokaibe 'Pasoba' moanako neda ngae nge 'bereti' 'is' tagotago ane tarakeaki.
'Bereti' bokainaina-lo nge giriki tago teke ieno, be pile moimoi be kalingo ka ieno.
Moaki 'bereti' 'is' toiraira ieno ane be 'Pasoba' moanako neda ngae taemaki. 'Bereti'
toiraira bokainaina-lo nge muzi goalakadi moangi be emakadi dipurapura be mata
goalakadi moarunga dieno.
9 Norane be ugere-kaming nge bokai ura-kaming, "Tamoata pogiza mata goalakadi
ditagatagadi nge moakina-tina kasaringadi."
10 Nge tago tamoata maka Nanaranga mata ne tago ditagatagadi ka urangakidi moaki
kasaringadi. Moimoi tamoata bokainaina nge pogiza mata goalakadi diememaki,
dianakonako, kana kokoko nemiadi direrere be moarupu be aem-kai dirakerakeaki.
Bokaibe tamoata bokainaina kamasibongakidi kana nge kateka ngae mata ne
moarunga kamarokaki-tina be daleua.
11 Ata ngau tamoata urarangakidi moaki kasaringaringadi nge tamoata bokainaina:
Masa taritoka-ming kana dakilakila-kaming, ata mata goalakadi ngaedi diememaki:
pogiza mata goalakadi, kana kokoko nemiadi direrere, moarupu be aem-kai dirak-
erakeaki, tamoata takadi aradi digoalagoalangaki, dang kakai disingsing be diboang-
boang, be dianakonako. Tamoata bokainaina zaiza nge moakina-tina kasoakiria be
kamoanako-budu.
12 Maka ma bokai kamakaua: Ngau tagona-tina uboadu tamoata tago 'sios'-lo disoaki
nge giriki nedi mliliti. Ata kam kaboadu tamoata 'sios'-lo disoaki giriki nedi kamaliliti.
13 Nanaranga ka tamoata tago 'sios'-lo disoaki nge giriki nedi ngaliliti kana,
Nanaranga-la 'Buku' ne ipile bokana, "Tamoata mata goalakadi iememaki nge ka-
mataoni be moaki mara-ming isukoaki."

6

Tarito-kaming 'Koto'takadi

1 Tamoata teke mara-ming taritoka teke diaru giriki nediaru teke ieno nge tagona-
tina iboadu Nanaranga tamoata ne nganokulidi be ngalako be tamoata Nanaranga tago
ditagatagai giriki ne dadoraki! Tago iboadu bokai ngamuzi!
2 Tago kakaua ki? Nanaranga tamoata ne ka tamoata moarunga kateka ngaenao
giriki nedi daliliti kana! Bokaibe, nge kam maka kateka ngae giriki ne kamaliliti kana
ka tago kaboadu giriki mukumukudi kamadoraki ki?
3 Kam tago kakaua kita ka 'enzel' giriki nedi taliliti be tadoraki kana? Kita 'enzel'
giriki nedi taliliti kana nge kita taboadu-tina giriki izamaizama kateka-o dipurapura
nge tadoraki!
4 Ak, giriki mukumukudi bokai dapura masa tamoata 'sios'-lo aradi tagotago-lo
lakuakadi dapura be dadoraki ki? Tago iboadu!

5 Nge bokai upile nge kama-maia! Tamoata tago teke mara-ming kaua dienoni be
iboadu giriki tarito-kaming rua maradi dieno nge ngadoraki ki? Teke baraoa isoaki!
6 Maka ma tarito-kaming teke ngataguraki be takaia ‘koto’-lo nganaguraki ngena
giriki ngaedi kamadoki be tamoata Nanaranga lama tago diunani-lo kamalakuaki be
dadoraki! Nge rakana muzi kata?
7 Bokaibe neming-la mara-ming kae‘kotokoto’taki nge neming ka mangata kananga-
kaming kam ambe katamong. Bokai nge tamoata kata giriki teke iemakaniko nge
moaki ‘koto’-lo kulakuaki. Giriki ne gobalaki-ba. Ibolesiko nge moaki ‘koto’-lo
kulakuaki. Giriki ne gobalaki-ba.
8 Katagutaguraki be neming-la mara-ming kaebolebolesi be giriki kaememaki! Nge
taritokaming-tina ma ka bokai kababasakidi!
9 Kam moimoi kakaua tamoata muzingadi goalakadi tago iboadu Nanaranga anua
nena-lo dalako. Moakina-tina neming-la kakaboang-kaming. Tamoata pogiza mata
goalakadi diememaki, moarupu dirakerakeaki, roti mata digamagamani be aine ki
moane takadi zaiza dieneno-budu, moane nedia-la diapiapi be aine nedia-la diapiapi,
10 dianakonako, kana kokoko nemiadi direrere, dang kakai disingsing be di-
boangboang, tamoata takadi aradi digoalagoalangaki, be tamoata takadi kana nedi
didokidokiledi nge tagona-tina iboadu Nanaranga anua ono ngatanepoa kanana-lo
dalako.
11 Kam alu nge bokainaina-ming kaoa. Ata ambe asaka-ming dipura be kagoaza be
tago muzigoala eruma ka kasoaki. Be dokia-ming dipura be Nanaranga tabangakadi-
ani dipura be ambe ngaia-lo kasoaki. Be Tanepoa Iesus Kristus ara-nao be Nanaranga
neda Oli Spirit nena-lo be ambe Nanaranga mata-nao kado.

Pogiza Mata Goalakadi

12 Tamoata teke masa bokai ngapile, “Ngau uboadu kana moarunga rerengagu-lo
mememaki.” Nge moimoi, ata kana moarunga tago iboadu dadumaiko. Ngau uboadu
bokai mpile, “Ngau uboadu kana moarunga rerengagu-lo mememaki.” Nge moimoi,
ata ngau tago iboadu kana teke mlikitakini be dududu kana mpura.
13 Be tamoata teke masa bokai ngapile, “Kangkang nge dabulikida kandi, be
dabulikida nge kangkang kandi.” Nge moimoi, ata Nanaranga masa ruoti-doi be
ngagamang-diaru.
Tamoata teke-teke tamoatada nge tago ono pogiza mata goalakadi taememaki kana.
Tago-tina. Tamoatada nge ono Tanepoa tamalipilipini kana. Be Tanepoa masa
tamoatada ngamalipilipidi.
14 Nanaranga kaiboang ne ane be Tanepoa mate-lo be imarangaki, be kita masa
kaiboang ne ane be ngamarangaki-kita.
15 Tago kakaua tamoata-ming nge Kristus kania kaoa? Bokaibe, nge masa baituka
be Kristus kania teke godoki be aine pogizagiza teke kania zaiza gonanga-budu?
Tagonatina-la ka iboadu!
16 Bokai kakaua ki tago? Tamoata teke ne tamoata idoki be aine pogizagiza teke diaru
itekenana-diaru nge ambe teke dipuraru. Tago rua. Nanaranga ‘Buku’ ne mangata-la
ka bokai ipile, “Diaru masa tamoata teke ngapura.”
17 Ata tamoata naita Tanepoa diaru dietekenanairu masa mariabaka Tanepoa diaru
daetekenanairu.
18 Bokaibe pogiza mata goalakadi kamasegeaki-tina. Muzigoala takadi tamoata
diememaki nge eluku tamoatadi-o ka dieno. Ata tamoata pogiza mata goalakadi
iemaki nge ne tamoata ka igoalangaki.
19 Kakaua ki tago kam tamoata-ming nge Oli Spirit pera ono rakeaka ne? Ngai ka
iloming-lo isukoaki, be Nanaranga ka Oli Spirit iang-kaming. Kam nge tago neming-la
ka kanem-kaming. Nanaranga ka inem-kaming.

20 Be tago ramoramo-ba ka inem-kaming. Tago. Zazanga bibia-tina ane izaza-kaming be inem-kaming. Bokaibe tamoata-ming ane be Nanaranga ara kamarakerakeaki!

7

Roti Mata

1 Kodeka pile kagerena nge mkatu-kaming kana. Roti mata kategiaki nge bokai mkatu kana: Tamoata tago iroti nge iuia-tina.

2 Nge moimoi, ata pogiza mata goalakadi dilaba-tina. Bokaibe moane moarunga nge roa-ming otioti-doi, be aine moarunga nge roa-ming otioti-doi.

3 Moane nge roti mata kamatagatagadi be roa-ming ainekadi kusi-ming kamaniandi be ono rerengadi damamambuaki. Be aine nge bokaina-la roa-ming moanekadi kusi-ming kamaniandi be ono rerengadi damamambuaki. Moane be aine moaki kusi-ming kadokimatematedi be tago roa-ming kaniandi.

4 Bokai kamakaua: aine rotiroti kusi-ming nge tago neming-la rube-ming kusi-ming. Tago. Kusi-ming nge roa-ming moanekadi kandi. Bokainatuka-la, moane kusi-ming nge tago neming-la rube-ming kusi-ming. Tago. Moane kusi-ming nge roa-ming ainekadi kandi.

5 Bokaibe kamaeno-buduru kana nge takaia moaki isege ki kasege-doiru. Moaki. Bong kasumoala-doiru be ono muku kamaraboru kana nge iboadu kamasegeru. Ata alauri nge kaba kamaeneno-buduru. Bokai masa Satang tago iboadu ngatoi-kamingru, bakara kam ramoramo-ba ka kusi-ming rerengadi katagatagadi.

6 Pile ngaedi bokai upile nge tago uakangao-kaming be kamaroti kana. Tago. Ngena ono ka mangmang ung-kaming.

7 Ngau urere kam moarunga nge ngau bokana tago rotiroti kamasoaki. Ata kita teke-teke nge Nanaranga lumaluma nem-nem be iang-kita. Teke lumaluma bokainaina iani, takaia lumaluma takaia iani.

8 Kodeka kosikosi be narenare mradi kana. Bokaina-ba tago rotiroti kasoaki nge iuia, ngau-la tago rotiroti usoaki bokana.

9 Ata kusi-ming rerengadi tago kaboadu kamadokimatedi kana nge iuia-tina ka-malako be kamaroti. Kamasoaki-ba be kamakapoarapoara takana! Karoti nge iuia.

10 Kam rotiroti nge ngau bokai ura-kaming. Ki tago ngau ka ura-kaming, Tanepoa ka ira-kaming. Aine rotiroti moaki roa ipereki.

11 Roa ipereki nge kosikosi-ba ngasoaki. Tago nge kaba ngamule roana-lo be pile dadorakiru be dasoaki-uiaru. Be moane moakina-tina teke roa isegeaki.

12 Be kam taka-ming moarunga nge bokai mra-kaming kana. (Nge ngau pile negu. Tago Tanepoa ne.) Taritokada kata roa aineka Kristus lama tago iunani be isumoala taritokada-la ngae diaru dasukoakiru kana nge moane moaki aine isegeaki.

13 Be bokainatuka-la, marauda kata roa moaneka Kristus lama tago iunani be isumoala marauda-la ngae diaru dasukoakiru kana nge aine moaki moane isegeaki.

14 Labu ne nge bokai: Moane Kristus lama tago iunani, ata roa aineka diaru ditaga-buduru bokana moane ambe Nanaranga idokamai be ambe Nanaranga-lo ka isoaki. Bokainatuka-la, aine Kristus lama tago iunani, ata roa moaneka diaru ditaga-buduru bokana Nanaranga ambe idokamai be ambe Nanaranga-lo ka isoaki. Tago bokana nge ambe natu-ming Nanaranga mata-nao tago dagoaza. Ata nge ambe kana bokai dieno bokana natu-ming ambe Nanaranga mata-nao digoaza.

15 Ata moane ki aine kata Kristus lama tago iunani be roa ngapereki kana nge iboadu ngapereki. Kana bokai dipura nge moane ki aine Kristus lama iunani nge tago iboadu aine ki moane ipereki nge ngadokimatei. Nanaranga irere ilo uia-lo tasukoaki kana ka ikila-kita.

16 Bokai kamakaua: Kaiko aine kata moane bokainaina kuati be kurere sakem-lanao
ngasoaki kana nge baituka be kukaua roam masa gouketi? Ki kaiko moane kata aine
bokainaina kuati nge baituka be kukaua roam masa gouketi?

Nanaranga-la Rerengana-lo Kamasukoaki

17 Kita moarunga nge Nanaranga-la ikila-kita be tasukoaki bokana tasukoaki. Be
soaki bakarairai kaoana-lo tasukoaki kana be Tanepoa iang-kita nge soaki-la ngarana-
lo tasukoaki. Mata ngae ka ‘sios’ moarunga-lo usulesuledi.
18 Tamoata kusi korotototo kata ka kilaia ipura nge moaki itaguraki be kusi-korototo
mata kilala ne kusi-nao ieno nge igamani. Be bokainatuka-la, tamoata kusi tago
korotototo kata ka kilaia ipura nge moaki itaguraki be kusi korototoka ipura.
19 Maka ma kusim korototoka ipura ki kusim tago korototoka ipura nge kana-ba!
Kana kanabiabia nge Nanaranga mata ne tagadi dapurapura.
20 Baituka kusukoaki be Nanaranga ikilaiko nge soaki-la bokainaina-lo gosukoaki.
21 Kaiko dududu kata ka Nanaranga ikilaiko ki? Nge kana ngae moakina-tina ilom
ibukutaki! Ata kaba bokai kuita zala nem ka ipura be ono iboadu gorubetakiko be
rerengam-lo gosukoaki kana nge iuia-tina. Gopi-soasoa!
22 Maka ma dududu kata ka Tanepoa ikilai nge ambe Tanepoa irubetaki be
rerengana-lo ialalale. Be tamoata bokainaina nge Tanepoa ne. Be bokainatuka-la,
tamoata naita rerengana-lo ialalale be Tanepoa ikilai nge ambe Kristus dududu kana
ipura.
23 Bokai kamakaua: Kam zazanga bibia-tina ane ka zaza-ming dipura. Bokaibe
moaki kaba kamule be tamoata dududu kandi kapura.
24 Taritokagu, kam teke-teke nge Nanaranga-la zaiza kamasukoaki. Baituka ka-
sukoaki be ikila-kaming nge bokaina-la kamasukoaki.

Kosikosi Be Narenare

25 Kodeka tegi neming takaia mkatungi kana. Aine barasi be moane amuna masa
baituka? Tanepoa mata ne tago teke kam kanabe irangakana. Ata nge Tanepoa ilo-
taga ne ane be pile mpile kana nge iboadu odio taduasare.
26 Kaituka-tina nge moatubu bibia-tina dieno. Bokaibe ngau ilogu ipile bokaina-ba
kasoaki nge iuia.
27 Naita tekem roam otioti? Moaki zala kulelei be ono roam kusegeaki. Naita tekem
kosikosi kusoaki? Moaki zala kulelei be kuroti.
28 Ata kaiko ambe kuroti nge tago muzigoala kata ka kuemaki. Be aine kosikosi kata
iroti nge tago muzigoala kata ka iemaki. Ata tamoata naita iroti masa giriki kokoko-
tina soakingana-lo ngaitaita. Bokai ka pile upile ngaedi nge ono giriki ngaedi tago
kamaita kana ka uraka-ming.
29 Taritokagu, pile ambe upile labudi nge bokai: Bong tago sasalaga-tina ka dieno.
Kaituka be ngalako nge bokai kamamuzimuzi: Kam moarunga nge Tanepoa rerenga
aro-ming kamananga be kamatagatagadi, neming rerenga-ming dalauri. Moane
rotiroti nge moaki rotiroti bokana disukoaki,
30 tamoata ilodi dinodonodo nge moaki ilodi nodonodo bokana disukoaki, suridi
diuiauia nge moaki suridi diuiauia bokana disukoaki, kana dizaza nge moaki nedi
bokana dizaza,
31 be tamoata maka kateka-kana malipi nedi diememaki nge moaki izama-tina-
izama kateka-kana malipi nedi diememaki. Maka ma kateka kaituka-tina tea ipura-
pura bokana nge ambe ileualeua.
32 Ngau urere ilo-buku moaki teke iloming-lo ieno. Bokainatuka mtonanga: Tamoata
kosikosi nge Tanepoa-la malipi ne ka ilo ibuku-bukutaki, bakara ngai Tanepoa ngailo-
uiai kana ka ipipi.

33 Ata tamoata rotiroti nge kateka-la ngae malipi ne ka ilo ibukubukutaki, bakara
ngai roa ngailo-uiai kana ka ipipi.
34 Bokaibe rerenga nge dimasare-ramo. Aine kosikosi ki aine barasi nge Tanepoa-
la malipi ne ka ilo ibukubukutaki. Ngai rere ne biabia-tina nge ere-tamoata be ere-
mariabaka be Tanepoa-la malipi ne ngaememaki. Ata aine rotiroti nge kateka kana-la
ka ilo ibukubukutaki, bakara ngai roa ngailo-uiai kana ka ipipi.
35 Pile ngaedi upilepile nge ono mduma-kaming kana ka upilepile. Tago babari
kaoa bokana ka unanga-kaming. Ngau urere mata adoadodi kamatagatagadi be
kamaememaki. Be ere-moarungaming be Tanepoa malipi ne kamaememaki. Kana
teke ngarepeki-kaming be ilo-ming ngarape-ramo takana!
36 Tamoata teke natu aineka barasi teke kosikosi-ba isoaki be ilo bokai inangai,
“Nge tago iuia natu-gu isoaki-ba be ambe iaine-bia. Kana teke memaki.” Be rakana
ngaemaki kana nge rerengana-la. Be itaguraki be natu aineka iaka-rotingaki nge tago
muzigoala ka iemaki.
37 Ata tamoata ilo ere-moarunga be itekenanai, be tago akangaoia ipura be rerenga
moarunga-lo be natu ngadokimatei be tago ngaroti kana nge kana iauia ka iemaki.
38 Pile ngaedi bokai miaka-tukuradi: Tamoata naita natu aine-ka iaka-rotingaki nge
iuia, ata tamoata natu tago iaka-rotingaki nge kaba iuia-tina!
39 Nge aine rotiroti ka mra-kaming kana: Bong roam moane moauriuri isoaki nge
moane-la ngae ka roam. Alauri roam moane ngae imate nge iboadu rerengam-lo kaba
goroti. Ata tamoata gouati kana nge Tanepoa lama iunania-la ka iboadu gouati.
40 Ata aine bokainaina kosikosi-ba isoaki nge iuia. Bokai masa suri dauiauia-ba. Nge
ngau ka ilogu bokai ipile. Be ngau ilogu bokai unangai Nanaranga Oli Spirit ne ngau-lo
isoaki ka pile ngaedi iana.

8

Kangkang Moarupu Tabangakadiadi Dipura

1 Kodeka kangkang ambe moarupu tabangakadiadi dipura mrangaki kana. Kita
takaua kita moarunga nge kaua dieno-kita. Nge moimoi, ata kaua bokainaina nge
tamoata diememakidi be ono nedia-la diraketukatukadi. Ata reretaka mata ka kana
moarunga iaka-lalabati.
2 Tamoata naita ilo ipileni ngai kana teke ikauataki nge isi kana maka ngakauataki
kana nge tago ikauataki.
3 Ata tamoata naita Nanaranga irerereteki nge Nanaranga tamoata ngae ikauataki.
4 Bokaibe kangkang ambe moarupu tabangakadiadi dipura rangakadi nge ngau
bokai mpile kana: Kita takaua moarupu nge kana kalingo tagotago kata anunuka. Nge
maleng-ramo kaoa. Be kita takaua Nanaranga tekena-la ka isoaki.
5 Kana-ramo kokoko “nanaranga” kana rangakadi dipurapura lang-lo be kateka-o
disoaki. Moimoi “nanaranga” be “tanepoa” bokainaina kokoko-tina disoaki.
6 Ata kita takaua Nanaranga kalingo nge tekena-la. Ngai ka Tamada, be ngai ka
kana moarunga iemaki. Be ngaia-la kana ka kita tasoaki. Be Tanepoa nge tekena-
la, Iesus Kristus. Ngai ara-nao ka kana moarunga emakadi dipura, be ngai ara-nao ka
kita tasoaki.
7 Ata tago tamoata moarunga ka pile ngaedi dikauataki. Tamoata alu nge moarupu-
la tagadi ka diamang ngena kaituka-tina kangkang ambe moarupu ditabangakidi
dakang kana nge ilodi bokai dananga, “Nge moarupu kangkang kandi.” Ilodi sikitadi
nge isi tago dizama uia. Bokaibe ilodi bokai dinangananga, “Kangkang ngaedi diaka-
bolo-kama.”
8 Ata kita takaua kangkang tago iboadu daduma-kita be Nanaranga zaiza soakingada
dadoraki. Bokaibe kangkang bokainaina tago takang masa rakana teke Nanaranga-lo

ieno tago iboadu tadoki? Tago-la. Be kangkang bokainaina takang masa rakana teke Nanaranga-lo tadoki? Nge tago.

9 Ata kaba kamaitaita uia! Rerenga-ming bokainaina kamatagatagadi be tamoata isi lama uniangadi tago dikai-uia kamaemakidi be muzigoala daemaki takana!

10 Kam kakaua kangkang ambe moarupu tabangakadiadi dipura kakangkang ki tago kakangkang nge kana-ba. Ata tamoata isi kana ngaedia-lo ilo tago izama uia moarupu keda nedia-lo kamamoanakonako be ngate-kaming takana! Bokai ite-kaming nge kodeka kaiboang ngadoki be ono kangkang moarupu tabangakadiadi dipurapura nge ngakangkang kana.

11 Bokaibe taritoka-ming ngae ilo isi tago izama uia nge kaua neming ngaedi ka dara-leuai kana! Maka ma ngaia-tina kana ka Kristus imate, (ata kauanga-ming ngaedi ane ka ngai kapakai.)

12 Bokai kamuzi nge ambe taritoka-ming ka muzigoala kaemakani. Bokai nge ambe lama unianga isi tago dikai uia nge kaduaposa be kodeka kaingadi dileua. Be nge tago ngaia-la ka muzigoala kaemakani. Nge Kristus ka muzigoala kaemakani be.

13 Bokaibe ngau urere ilo-ming bokai kamalelenaki: kangkang bokainaina ka ukang be taritoka-gu uemaki be muzigoala zalakana-lo ilako nge moakina-tina ngado ukangkang. Bokai masa taritokagu tago memaki be muzigoala zalakana-lo ngalako.

9

'Apostel' Iboadu Rakana Dadoki

1 Kodeka 'apostel'ngagu mrangaki kana. Ilo-ming dipile ngau tago uboadu ilogu sikita rerenga mtagai be rakana teke rerengagu-lo memaki ki? Ngau uboadu! Ilo-ming dipile ngau tago 'apostel' kata ki? Ngau 'apostel' kata! Maka ma negu matagu-lo Tanepoa neda Iesus ute! Be kana takaia ono negu mrangaka ngau moimoi 'apostel' kata nge neming-la kaituka soakinga-ming Kristus-lo kamaita! Ngau ka mara-ming Tanepoa malipi ne uemaki, be malipi negu dikalingo nge kam kaituka Kristus lama kaunani!

2 Tamoata takadi masa dapile ngau tago 'apostel' kata, ata kam kakaua ngau moimoi be 'apostel' kata! Maka ma kam mara-ming ka malipi negu 'apostel' bokana uememaki be Kristus lama kaunani! Bokaibe ono moarunga dakaua ngau moimoi be 'apostel' nge kam-la ka date-kaming!

3 Bokaibe bong tamoata alu malipingagu 'apostel' bokana disurusurukaki nge negu-la bokai uoioiaka:

4 Ngau umalipi-kaming bokana, iboadu-tina kam-lo kangkang be dang kanagu malipingagu bubunadi bokana mdoki!

5 Ngau uboadu-tina roagu teke Kristus lama iunani nge mbagabagai, be kam kangkang be dang kamaniani! 'Apostel' takadi, Tanepoa tarina-tina, be Pita nge roadi dibagabagadi.

6 Ki masa kerua-la Barnabas ka kangkang be dang kanamairu kanabe kimalipilipiru ua?

7 Bokainatuka mtonanga be kamakaua: Tamoata koai-lo eunung nangata iboadu nena-la ngazazazai? Tamoata nangata uma kana ngadoki, ata kangkang ipuraki nge tago iboadu teke ngakani? Tamoata nangata mang ilikiliki, ata tago iboadu mang kana teke ngakani?

8 Nge tago kana izamaizama emakadi dipurapura-la ane ka tonanga uemaki! Tago. Moses Mata nena-lo nge kana ngaedi dieno be.

9 Moses Mata nena-lo bokai dieno, " 'Bulumakau' 'uit' iduaposaposa be patudi ipasipasi nge aoa moaki kuauri." Bokai nge ilo-ming ba dipile? Nge 'bulumakau' ka ilo iandi ka bokai ipile ki? Tago-la!

10 Nge kita ka ilo iang-kita ka bokai ipile ki? E! Moimoina-tina kita kana ka pile ngaedi
geretadi dipura. Bokaibe muzi teke bokai ieno: Tamoata uma-lo igimoa be tamoata
kangkang iuaroe nge ilo-diaru bokai dinangaru, “Malipinga-mairu bubunadi bokana
masa kangkang alu kanamairu gadokiru.” Nge bokai ka uma ngaena-lo dimalipiru.
11 Bokai kamakaua: Keka ambe Oli Spirit kangkang kana mara-ming kilikiri. Bokai
nge kateka kana oti be malipingama bubunadi bokana kikeliaki nge masa dilaba-tina
be tago kaboadu kamang-kama ki?
12 Tamoata takadi nge kasumoala be duma kandi, ak keka bakarairai kaoa ka tago
duma kang-kama? Keka malipi bibia mara-ming kiemaki be malipingama bubunadi
bokana iboadu-tina be duma bibia-tina kamang-kama!

Ata keka tago kitaguraki be kana keka kiboadu kam-lo gadoki nge kikeliaki. Tago-
tina. Bokaibe moimoi moatubu kokoko-tina kita, ata kikai be kimalipilipi-la. Tago
kirere kana bokainaina teke Kristus Pile Uia ne zalaka ngaono.
13 Moimoi kam kakaua tamoata Nanaranga pera nena-lo dimalipilipi nge kangkang
kandi Nanaranga pera nena-lo ka didokidoki. Be tamoata bagi ono tabataba aningao
tabataba diememaki nge tabataba alu ka didokidoki be dikangkang.
14 Be bokainatuka-la, Tanepoa ambe pile kaiboangdi bokainatuka inanga, “Tamoata
Pile Uia mangata dirangarangaki nge malipingadi bubunadi bokana kana moarunga
ono soakinga nedi nge Pile Uia-lo dadokidoki.”

15 Ata kana ngaedi ngau uboadu-tina kam-lo mdoki kana nge tago teke udoki. Be
bokai ugere nge tago kana kam-lo tago udoki ka ukelikeliaki! Tago-tina. Ngau tago
urere tamoata teke malipingagu ngazazadi. Bokaibe umate nge iuia! Maka ma tago
urere tamoata teke pilengagu ngaedi “ngau malipingagu bubunadi tago ukelikeliaki”
nge ngadoki be ngara-leuadi!
16 Ngau tago uboadu Pile Uia mangata urangarangaki ngena negu-la mraketukaia.
Malipi ngae nge tagona-tina iboadu emaka msege. Maka ma Pile Uia tago mangata
urangarangaki nge umakadoma-tina! Mleua-la be kana!
17 Rerengagu-lo be malipi ngaedi uememaki nge iboadu zazanga negu mkeliaki. Ata
nge tago rerengagu-lo ka umalipilipi. Nanaranga ka malipi bibia ngaedi iana.
18 Bokai nge zazanga nangatadi masa mdoki? Zazanga negu nge bokai: Pile
Uia mangata urangarangaki nge tago iboadu tamoata urangarangakadia-lo zazanga
mdokidoki. Bokai masa kana ngau uboadu-tina dia-lo mdoki kana nge tago iboadu
mkeliaki.
19 Ngau moimoi rerengagu-lo usukoaki. Tago tamoata teke dududu kana. Ata ngau
negu-la be unangaia be moarunga dududu kandi upura. Bokai masa tamoata kokoko-
la be muasadi be Kristus-lo damai.
20 Bong Iuda maradi usukoaki nge Iuda-la soakingadi bokana usukoaki. Nge ono
Iuda kokoko mrepekidi be Kristus-lo damai kana ka bokai umuzimuzi. Ngau moimoi
Moses Mata ne tago erumadi usoaki. Ata bong tamoata Moses Mata ne ditagatagadi
maradi usukoaki nge dia-la soakingadi bokana usukoaki. Nge ono mrepekidi be
Kristus-lo damai kana ka bokai umuzimuzi.
21 Bokainatuka-la, bong Ungguma Takadi zaiza usukoaki nge dia-la soakingadi
bokana ka usukoaki. Nge ono Ungguma Takadi mrepekidi be Kristus-lo damai kana
ka bokai umuzimuzi. Ata bong Ungguma Takadi maradi usukoaki nge Nanaranga
mata ne tago uduaposaposa be muzigoala uememaki. Maka ma ngau Kristus mata
ne erumadi ka usoaki.
22 Tamoata lama uniangadi isi tago dikai uia maradi usukoaki nge dia-la bokana ka
usukoaki. Nge ono mrepekidi be Kristus-lo damai kana ka bokai umuzimuzi. Muzi
moarunga-lo nge tamoata sakedi-o usukoaki nge muzingadi utagatagadi. Be ono alu
Kristus ngauketidi kana nge zala moarunga bakarairai nge utagatagadia-doi.

23 Pile Uia kana ka kana moarunga ngaedi uememaki. Bokai masa tamoata Pile Uia
lama diunani be lili-nao be marou dadoki kana nge ngau masa di zaiza be marou
ngaedi alu mdoki.
24 Kam kakaua tamoata dapanana kana nge kokoko dipapanana, ata tekena-la ka
kana dauasai kana be dipapanana nge ngadoki kana. Bokaibe kam panana kaikai
kamaemaki be masa kana kamauasai kana nge kamadoki.
25 Tamoata moarunga dapanana kana nge ditoto-tina uia. Ditoto-tina uia be kauta
moare oti emaka ipura nge dadoki kana. Kana ngae tago iboadu ngaeno-salaga. Ata
kita nge kana nem-kueno ieneno tadoki kana ka panana ngaena-lo tasili.
26 Nge bokai ka ngau tago tamoata ramoramo-ba ipapanana bokana upapanana.
Ngau adoado-la upapanana be daga ono manubu kana nge utagatagai. Ngau tago
tamoata eunung ramoramo-ba luma irorokaki bokana lumagu urorokaki.
27 Tago-tina. Ngau negu tamoatagu sururu uianiani be ambe uemaki be dududu
kanagu bokana rerengagu itagatagadi. Bokaibe bubuna negu ono tamoata be aine
takadi Pile Uia ngae mangata urangakadi bokana nge tago urere mdokipakai! Mpi be
mdokia-soasoa!

10

Moarupu Rangakadi

1 Taritokagu, ngau urere tubuda toira Moses ditagai nge ilo-ming dandi. Di
moarunga nge oaru-doi eruma disoaki be ibagabagadi, be di moarunga nge makasi
biabia Daradara nge ditotoki.
2 Oaru be makasi ngaedia-lo disili be ono rukuadi dipura bokana be Moses ditagai.
3 Di moarunga nge Nanaranga kangkang ne dikani,
4 be di moarunga nge Nanaranga dang ne dising. Dang dising ngae nge Nanaranga
patu nena-lo ka ipusika be ege-ege ibagabagadi be dialalale. Patu ngae nge Kristus.
5 Ata tamoata be aine ngaedi muzingadi nge Nanaranga tago ilo iuiataki. Nge bokai
ka dimate-ramo be tamoatadi matedi nge ege-ege lulu kaba ngaradia-lo dieno.
6 Kana ngaedi nge kita ono tonanga tadoki kana ka bokai dipura. Bokai masa tago
iboadu di muzingadi tatagadi be kana muzi goalakadi odio dieno nge taememaki.
7 Moarupu moaki karakerakeaki, di alu dimuzi bokana. Nanaranga ‘Buku’ ne bokai
ipile, “Tamoata be aine disoakiria be dimoanako be dang dising be dituirake be
dioagu.”
8 Kita moaki pogiza-ramo mata taememaki, di alu dimuzi bokana. Bokai dimuzi be
amari teke ilona-lo nge ‘23 tausen’ moarunga dimate.
9 Nanaranga moaki tatoi, di alu dimuzi bokana. Bokai dimuzi be moata dipura be
tamoata be aine Nanaranga ditoi nge diumoatedi.
10 Be moaki katotoi, di alu dimuzi bokana. Bokai dimuzi be Mate ‘Enzel’ itaguraki be
iara-leuadi.
11 Kana ngaedi bokai dipuradi be ono kita tonanga tadoki be tago masa di nanau
talako be taleua. Be nge bokai ka kana ngaedi geretadi dipura. Be kana takaia nge
bokai: ono adoado tasukoaki kana ka mangmang diung-kita. Maka ma kita nge bong
ono manubunga saringa ka tasoaki.
12 Bokaibe tamoata naita ilo ipileni ngai ikai-uia be ituitui nge kaba ngaitaita uia!
Toitoi teke ngatoi be ngatapulo takana!
13 Toitoi moarunga kadokidoki nge izamaizama tamoata moarunga dipurapuradi
bokana ka kadokidoki. Ata Nanaranga pile moimoibe ipile nge iememaki be dikalin-
golingo. Bokaibe ngai tago iboadu ngalikitaki-kaming be toitoi kaiboang neming ane
tago kaboadu kamauasadi nge teke ngatoi-kaming. Ata bong toitoi bokainaina teke

ipura-kaming masa kaiboang ngam-kaming be ono toitoi ngae kamasibongaki, be zala ngang-kaming be toitoi ngae kamairatui.

Moarupu Kangkang Kandi Be Tanepoa Moanako Ne

14 Bokaibe, ruangagu negu, moarupu nanaranga neming bokana rakeakadi nge kamairatudia-tina.
15 Kam tamoata ilo-ming otioti bokana ka ura-kaming. Neming-la be pilengagu kamaliliti.
16 Sema ono Tanepoa moanako ne biabia taememaki nge ilo-ming dani. Bong sema ngae tadoki be ono ‘uain’ tasing kana nge iloda bokai tananga: Kristus muzigoala neda kanabe daraka isuburaki. Be Nanaranga taperui be kodeka ono tasing. Bokai tamuzi be ono tarangaki-kita kita tekeda be Kristus daraka isuburaki nge tanegea-budu. Muri nge ‘bereti’ taking-kotokotoi be ono tarangaki-kita kita tekeda be Kristus tamoata ka moarunga zaiza be takani.
17 Bokai kamakaua: moimoi ‘bereti’ tekena-la ka kita kokoko tanegei, kita nge tamoatada teke. Bakara, kita moarunga nge ‘bereti’ teke ka tanegei.
18 Israel ilo-ming dandi. Tamoata Nanaranga tabataba ne dikangkang nge bagi ono tabataba emakadi dipurapura-lo dituitui be didumaduma. Nge ono takaua di nge Nanaranga zaiza tekedi bokana.
19 Bokai nge baituka upilepile? Kangkang moarupu tabangakadiadi dipura nge takadia-ba ki? Ki upile moarupu nge moimoi be kalingodi?
20 Tago-tina! Ngau pilengagu nge bokai: Tamoata maka moarupu tabataba dielelu-akidi nge tago Nanaranga ka dianiani. Tago-la. Nge mariaba goalakadi ka tabataba dianiandi. Bokaibe ngau tago urere mariaba goalakadi mata nedia-lo kamasili.
21 Tagona-tina iboadu Tanepoa sema kanana-lo ‘uian’ kamasing be kaba kamalako be mariaba goalakadi sema kandia-lo ‘uain’ kamasing! Be tagona-tina iboadu Tanepoa kangkang ne kamakani be kaba kamalako be mariaba goalakadi kangkang nedi kamakang. Tagona-tina iboadu bokai tamuzimuzi!
22 Bokai tamuzimuzi nge ono Tanepoa uananga ka tarurumeng. Kamaraia? Masa kita kaiboang neda ngai kaiboang ne diuasadi ki? Tago-la!
23 Pile tekedi bokai dieno, “Kita taboadu rakana teke taemaki.” Nge moimoi, ata kana moarunga tago uia-doi. Alu goalakadi. “Kita taboadu rakana teke taemaki,” ata kana moarunga tago iboadu dadumakita-doi. Alu tago uia.
24 Bokaibe tamoata lama diuni nge teke-teke moaki ilodi bokai dinangananga, “Kana uia ono negu-la mdumaia nge mememaki.” Ngau urere ilodi bokai dananganganga, “Kana uia ono tamoata takadi mdumadi kana nge mememaki.”
25 Pile negu ono kangkang moarupu tabangakadiadi dipura rangakadi nge bokainatuka mambuaki kana: Bokainatuka kamamuzimuzi: Ngado teke kate be kamazazai kana nge kamazazai. Moaki kategi moarupu tabangakadiadi ipura ki tago. Kamategitegi be pile takadiaba-lo dakatu-kaming be ono ilo-ming sikitadi dasururu takana!
26 Maka ma Nanaranga ‘Buku’ ne bokai ipile, “Kateka ngae be kana moarunga ono dieno nge Tanepoa ne.”
27 Bokaibe tamoata Nanaranga pilenga tago itagatagadi kata ialulu-kaming be moanako nena-lo kalako nge rakana aro-ming dinangai nge kamakania-ba. Ilo-ming sikitadi bokai kamananga takana, “Nge tago iuia kangkang bokainaina gakang!”
28 Ata tamoata teke itaguraki be bokai ira-kaming, “Kangkang ngaedi moarupu tabangakadiadi dipura,” nge moaki kakang. Tamoata ira-kaming kanabe be moaki kakang. Maka ma ngai ilo sikita bokai inangai, “Nge tago iuia kangkang bokainaina gakang.”
29 Bokaibe, nge ngai ilo sikita kana ka bokai upile. Tago kam kana ka bokai upile.

Ata kam teke-teke masa neming-la bokai kamapile, “Nge bakara ka tamoata takaia
ilo sikita ngau rerengagu ngarangaki tago diuia?
30 Maka ma ngau Nanaranga uperui ka umoanako. Nge bakara ka tamoata takaia
kana ambe uperutaki lilidi-o be ngaebuloia?”
31 Bokaibe rakana kakani, ki kasing, ki kaemaki nge ono Nanaranga ara atabala
nangaia ngapura kana ka kaemaki.
32 Be moaki tamoata teke kaemaki be itamong. Iuda kata, ki Ungguma Takaia kata,
ki Nanaranga ‘sios’ ne kata! Moaki be moaki-tina!
33 Ngau-la umuzimuzi bokana kamamuzimuzi. Ngau upipi-tina be zala moarunga
utagatagadi be ono tamoata moarunga ilodi uiaka-uiauiadi. Ngau tago negu-la ilogu
ianana be kana ono negu-la mdumadumaia kana nge uememaki. Tago. Ngau kana ono
tamoata takadi mdumadumadi kana nge ka uememaki. Bokai masa uketadi dapura.

11

1 Kristus-la ono tonanga udokidoki bokana oguo tonanga kamadokidoki.

Nanaranga Rakeaka Mata

2 Ngau urakeakikaming-tina, bakara kana moarunga-lo nge ilo-ming dianana, be
sule moarunga nge uiangkaming-la bokana katagatagadi.
3 Ata ngau urere ilo-ming bokai dakaua: Tamoata teke-teke pangana kandi nge
Kristus. Aine pangana kana nge moane. Be Kristus pangana kana nge Nanaranga.
4 Bokaibe moane nangata pangana kukubati be lili-be-matao irabo ki Nanaranga pile
ne mangata ipile nge ne pangana kana Kristus ka iruku-goalai.
5 Be aine nangata pangana tago kukubati be lili-be-matao irabo ki Nanaranga pile
ne mangata ipile nge ne pangana kana ka iruku-goalai. Aine bokainaina nge ambe
geleboaruia ipura bokana.
6 Aine pangana tago ikubatia-ra donga korota ngapura. Ata geleboaru be donga-koro
nge kilala ono maianga kaoa nge pangana ngakubati!
7 Kodeka labu takaia bakara ka aine pangana ngakubati nge mrangaki kana: Moane
tago iboadu pangana ngakubati, bakara nge Nanaranga zoka be kaiboang be malama
ne ka moane-lo dipitikaoakaoa. Ata aine nge pangana ngakubati, bakara nge moane
kaiboang be malama ne ka aine-lo dipitikaoakaoa.
8 Labu ne nge bokai: Moane nge tago aine kania teke oti ka emaka ipura. Tago. Aine
ka moane kania oti emaka ipura.
9 Bokainatuka-la, tago aine kana ka moane emaka ipura. Tago. Moane kana ka aine
emaka ipura.
10 Labu ngaenao ka aine pangana ngakubati be ono kilala ne bokana ngai moane
eruma ka isoaki. Be nge tago kana-la ngae, ‘enzel’ masa kaba bokai daita aine ngae
nge moane eruma ka isoaki.
11 Ata Tanepoa tamoata be aine ne maradi nge bokainatuka ilo-ming kauakaua: Aine
tago iboadu nena-la rube ngasukoaki. Be bokainatuka-la, moane tago iboadu nena-la
rube ngasukoaki.
12 Maka ma aine nge moane kania kata ane ka emaka ipura, be moane nge aine ka
inekiaki. Ata kana moarunga nge Nanaranga-lo ka dipura.
13 Bokaibe neming-la be kana ngae kamaliliti. Ilo-ming bakara dipile? Nge iuia ki
tago Nanaranga rakeaka ngapurapura be aine teke pangana tago kukubati ngatui be
ngarabo?
14 Kita-la tamoata izamaizama muzingada nge kamaita be ono kamakaua. Moane
donga biabia nge tea tago dauia.
15 Ata aine donga biabia nge nena-la ngaraketukai. Donga biabia nge kukubata ne
bokana.

16 Ata tamoata naita kana ngae ngaegoretaki kana nge ngau bokai mpile kana: Keka
Nanaranga ‘sios’ ne zaiza nge mata ono Nanaranga rakeaka ipurapura takaia tago
ieno-kama.

Tanepoa Moanako Ne Biabia

17 Singara pile kodeka mrangaki-kaming kana nge ambe tago ono mrakeaki-kaming
kana. Bakara, bong Nanaranga ‘sios’ ne bokana be kaepurapurari nge tago muzi uia
kapupuraki.
18 Pile matamatanatuka ulongo nge bokai: ‘sios’ teke bokana be kaepurapurari
nge pile kaebulobulongaki be neming-la kaduararamoaki-kaming. Be bong ngau pile
ngaedi ulongo nge upile pile ngaedi masa muku kalingodi!
19 Nge iuia neming-la bokai kaenegenegei be ono mangata kaba taita naita-guma ka
Nanaranga rerenga ditagatagadi.
20 Bong kaepurapurari nge tago Tanepoa Moanako ne biabia ka kakangkani. Tago-la.
21 Bong kamasoakiria be kamamoanako kana nge kangkang kanam be kania ka
kapurapuraki. Tago kaerapurapungi! Bokaibe alu toletole dasoaki, be alu ‘uain’
biabia-la dasing be daboang.
22 Nge bakara ka bokai? Suri pera kana-ming ono kamamoanako be dang kamasing
kana nge tago bokana kamuzimuzi! Ki suri Nanaranga ‘sios’ ne kamasegeaki be
kamaruku-goalai be ono tamoata kangkang kandi tagotago kamaka-maiadi bokana!
Ilo-ming dipile ngau masa bakara mra-kaming? Masa ara-ming mrakeaki ki? Tago be
tago-soasoa! Tagona-la ka ara-ming mrakeaki kana!
23 Bakara, ngau Tanepoa-lo pile udoki ka kam uiang-kaming. Pile ngaedi nge bokai:
Oabubu ono erekei luma-dio nangaia ipura-o nge Tanepoa Iesus ‘bereti’ idoki
24 be Nanaranga iperui be ikingkotoi be bokai ipile, “Nge ngau tamoatagu, be kam
kanaming. Be ono ilo-ming danana kana nge moanako ngae kamaememaki.”
25 ‘Bereti’ dikania-doi nge sema bokainatuka-la idoki be bokai ipile, “Sema ngae taoa
oauoau Nanaranga kam zaiza iemaki, be darakagu ane be uauri be udokimatei. Bong
kasingsing nge ilo-ming danana.”
26 Bokaibe bong nangatanao ‘bereti’ ngae kakangkani be sema ngae ono ‘uain’
kasingsing nge Tanepoa matenga ka mangata karangarangaki nibe ngalako nena-la
be kaba ngamule.
27 Bokaibe tamoata naita mata goalakadi itagadi be ramoramo-ba be Tanepoa ‘bereti’
ne ikani be sema kana ane ‘uain’ ising nge Tanepoa ne tamoata be daraka ka muzigoala
iemakidi.
28 Bokai ka tamoata naita ‘bereti’ ngae ngakani be sema ngae ane ‘uain’ ngasing kana
nge nena-la ilo moarunga ngaliliti noko.
29 Maka ma tamoata naita Tanepoa moanako ne ngae tago ikilalangi be imoanako
be ‘uain’ ising nge ne ka moatubu ono ilakuaki.
30 Nge bokai ka kam kokoko-tina ambe kamore be kakoalai-ramo, be alu ambe
kamate.
31 Bokaibe matamata be neda-la taliliti-kita mua noko Tanepoa moanako ne tae-
memaki nge ambe Nanaranga tago ngaliliti-kita be moatubu odao nganangalako.
32 Ata nge iuia Tanepoa ambe ililiti-kita be moatubu iang-kita. Tago bokana, nge
ambe kateka ngae zaiza be taleua.
33 Bokaibe, taritokagu, bong kaepurari be Tanepoa moanako ne kamakani kana nge
kamaerapungi noko.
34 Be tamoata naita tole imate nge pera kanana-lo be ngamoanako noko ngapura.
Bokai masa bong kaepurari nge giriki tago teke kamaemaki Tanepoa moanako nena-
lo. Be bokai masa Nanaranga giriki neming tago ngaliliti.
Kana takadi masa makara mpura noko miadoraki.

12

Oli Spirit Lumaluma Ne

1 Taritokagu negu, kodeka Oli Spirit lumaluma ne ka mrangaki kana. Ngau urere
bokai kamakaua pile ngaedi nge kalingodi otioti.
2 Kam kakaua bong tamoata Nanaranga tago lama diunani bokana kasukoaki nge
moarupu matedi ka dibagabaga-kaming. Be nge kana ngaedi ka zala tagongana-lo
dilakuaki-kaming.
3 Be nge labu ngaenao ka ngau urere bokai kamakaua: Tamoata maka Nanaranga
Oli Spirit ne ibagabagai nge tago iboadu bokai ngapile, “Iesus ngesuaka ipura.”
Bokainatuka-la, tamoata tago teke iboadu nena-ba bokai ngapile, “Iesus ka Tanepoa.”
Oli Spirit tamoata ngae ibagabagai ka iboadu bokai ngapile.
4 Oli Spirit lumaluma ne nge nem-nem be dieno, ata Oli Spirit tekena-la ka lumaluma
bokainaina inegenege.
5 Malipi nge kokoko be nem-nem be taememaki, ata Tanepoa tekena-la ka malipini
ipurapura.
6 Be baituka malipi ngapura kana nge kokoko be nem-nem be dieno, ata Nanaranga
tekena-la ka kaua ianiang-kita be tamalipilipi.
7 Bokai kamakaua. Tamoata teke-teke-lo nge Oli Spirit nena-la be mangata inan-
ganangai. Nge ono tamoata moarunga dumadi dapura kana ka tamoata teke-teke-lo
nena-la mangata inanganangai.
8 Tamoata tekena-lo nge kaua malaidi iani, be takaiana-lo nge kaua bibia iani. Ata
Oli Spirit tekena-doi ka lumaluma ngaedi iandiaru.
9 Be Oli Spirit tekena-doi ka tamoata teke lama unianga iani, be Oli Spirit-la ngae ka
tamoata takaia kaiboang ono moremore aka-uiakadi iani.
10 Tamoata teke-teke nge lumaluma bokai ianiandi: teke kaiboang ono Nanaranga
kilala ne iememaki, takaia ono Nanaranga pile ne mangata inangananga, takaia
kaiboang ono pile ngakauakauataki mariaba goalakadia-lo ka dipurapura ki Oli Spirit-
lo ka dipurapura, takaia ono iboadu pile takadia-lo ngapilepile, be takaia ono pile
takadi labudi nganagupasipasi.
11 Ata nge Oli Spirit tekena-la be ngaia-la ka kana moarunga ngaedi iememaki.
Rerengana-lo be tamoata teke-teke nge lumaluma bokainaina ianiandi.

Tamoatada Teke, Ata Kaniada Kokoko

12 Kita tamoatada nge kana tekena-la kata, ata kania kokoko. Moimoi kania kokoko,
ata diekapotaki be tamoata tekena-la dipuraki. Be Kristus nge bokainatuka-la.
13 Kita moarunga nge Oli Spirit tekena-doi ane ka tamoata tekena-lo rukuiadalako
dipura. Kita Iuda, Ungguma Takadi, dududu be tago dududu nge Oli Spirit teke ka
aniada ipura be dang bokana tasing.
14 Ilo-ming dakaua. Tamoatada nge kaniadi tago teke-teke. Tago. Kaniadi kokoko.
15 Bokaibe tamoata teke ae ngataguraki be bokai ngapile, “Ngau tago luma be masa
tamoata kania teke.” Bokaina-ra ngapile, ata tago iboadu ae malipi nedi iememaki nge
ngairatudi.
16 Be tamoata kungi ngataguraki be bokai ngapile, “Ngau tago mata be masa tamoata
kania teke bokana msoaki.” Bokaina-ra ngapile, ata tago iboadu kungi malipi ne
iememaki nge ngairatudi.
17 Tamoatada ere-moarungadi matada-doi masa rakaniada-lo talongolongo? Be
tamoatada ere-moarungadi be kungida-doi masa rakaniada-lo kana boaudi daunung-
kita?
18 Ata nge tago bokai. Maka ma Nanaranga ka ne rerengana-lo be kaniada teke-teke
nge kabadia-lo inanga!

19 Ak, kaniada-la teke ka kaniada moarunga malipi nedi idokidoki nge ambe
tamoatada tagotago. Maka ma kaniada nge ambe teke-la-teke!
20 Ata nge ambe kaniada nem-nem be dieno. Bokaibe kaniada-ra kokoko, tamoatada
tekena-la.
21 Matada tago iboadu luma-da bokai daradi, “Keka iboadu nemai-la malipi
moarunga gaemaki. Duma neming tago kirere.” Be pangana-da tago iboadu ae-da
bokai daradi, “Keka iboadu nemai-la malipi moarunga gaemaki. Duma neming tago
kirere.”
22 Tago iboadu bokai dapile. Maka ma kaniada alu nge mareuadi. Moimoi kania-
da ngaedi mareuadi, ata kaniada ngaedi tago daeno nge tago iboadu tamoatada ere-
moarungadi nge malipi nedi daemaki.
23 Be kaniada kana-ba kana tarangaki-ma ka muaka gegere ane be tadoraki kana.
Be kaniada tago tangazimzimdia-uia nge ka tangazimzimdia-uia kana.
24 Ata kaniada tangazimzimdia-uia nge moaki tangazimzimdia-tina uia. Maka ma
Nanaranga ka nena-la be kaniada moarunga kabadia-lo inanga be ono kaniada muaka
tago odio dieno nge tamuamuaki kana.
25 Bokai masa kania-da moarunga tago diboadu daenegei be nem-nem dalako. Tago.
Kaniada teke-teke masa kaniada takadi dailo-bukubukutakidi be dadoadorakidi.
26 Bokaibe kaniada teke sururu idoki nge kaniada moarunga sururu dadoki-doi. Be
kaniada teke rakeaka ipura nge kaniada moarunga rakeaka ngae dasuri-uiataki.
27 Bokaibe, kam moarunga nge Kristus tamoata, be kam teke-teke nge Kristus kania
teke-teke.
28 Bokainatuka-la, ‘sios’-lo nge kita teke-teke kabada-lo inanga-kita be tasoaki.
Mumuatuka nge ‘apostel,’ muridi nge ‘propet,’ be di muridi nge tamoata Pile Uia
disulesuletaki. Kodeka di muridi nge bokainatuka dietagai be dilako: tamoata kilala
kaiboangdi diememaki, tamoata kaiboang dienodi be moremore diaka-uiauiakidi,
tamoata rangguma tamoata takadi didumadumadi, tamoata maka tamoata takadi
disingarangaradi, be tamoata maka pile takadia-lo iboadu dapile.
29 Tamoata bokainaina nge teke-teke nem-nem be malipi nedi aniadi dipura.
Bokaibe tago moarunga-doi be ‘apostel’, ki ‘propet’ ki Pile Uia disulesuletaki. Be tago
moarunga be kaiboang ono kilala emaka dienodi,
30 ki kaiboang ono moremore aka-uiakadi, ki kaiboang ono pile takadia-lo pile, ki
kaiboang ono pile labudi nagupasikadi dienodi. Tago.
31 Ata lumaluma bokainaina nge aradi tago dilaba-tina. Ngau urere lumaluma aradi
bibia-tina kanabe kamamoatangtang.

Reretaka Mata

Nge kodeka zala iuia-tina ono lumaluma aradi bibia ngaedi kamadoki kana nge
mitiking-kaming.

13

1 Ngau uboadu tamoata be ‘enzel’ pile nedi mpilepile, ata reretaka mata tago ienona
nge pilengagu nge suri koamiru* ngakabakaba bokana, ki dabi ngapakipakira bokana.
2 Ngau uboadu pile mumuakadi mpilepile, be uboadu kana moarunga labudi
miamang be kaua moarunga mkauataki, be uboadu lama uniangagu dakai-tina be
buku bibia msadisadiaki, ata reretaka mata tago ienona nge ngau kanaba-tina.
3 Ngau uboadu kana negu moarunga tamoata kana nedi tagotago miandi, be di
kanabe negu-la mdoka be eoa-lo mbulaia, ata reretaka mata tago ieneona nge tagona-
tina iboadu kana ngaedi muku dadumaia.

* **13:1:** koangkoang

4 Reretaka mata ienoniko nge tago iboadu oaikiki-la be namam ngarara, ilom uarika,
tago iboadu gomangazingazi, panganam tago iboadu ngapatupatungaki, tago iboadu
nem-la goraketukatukaiko,
5 tamoata takadi tago iboadu ramoramo gobabasakidi, kapisa mata tago ngaenoniko,
tago iboadu ilom ngarara, be tago iboadu tamoata takadi giriki diemakiniko nge ilom-
lo godokimatedi ki tago sesu muku ilom ngandi.
6 Reretaka mata ienoniko nge mata goalakadi tago iboadu gosuri-uiauiataki. Tago-
tina. Mata uia moimoi be kalingodi ka gosuri-uiauiataki kana.
7 Reretaka mata ienoniko nge tago iboadu tamoata takadi mata goalakadi
diemakiniko nge gorangaki, lama gouni tamoata takadi muzi uia-la daememakiniko,
ilom rerenga nge Nanaranga tamoata takadi ngadumadi be Kristus-lo dasukoaki, be
tamoata takadi gorerereretakidia-la, soaki uia-lo ki soaki tago uia-lo nge gorerereretakidia-
la.
8 Reretaka mata nge nem-kueno ieneno. Ata kana takadi masa damanubu. Kana
bokainaina: ‘Propet’ bokana be Nanaranga pilenga mangata rangakadi, kaiboang ono
iboadu pile takadia-lo pile ngapurapura, be kaua moarunga.
9 Maka ma kita lumaluma neda ono kaua tadokidoki be ono ‘propet’ bokana
Nanaranga pilenga mangata tararangaki nge kapapadia-ba kaoa.
10 Ata alauri masa kana adoado kalingo otioti ngapura. Be bong ngaranao masa kana
kapapadi daleua.
11 Ngau isi natu-muku nge natu-muku bokana upilepile, natu-muku bokana ilogu
ulelelenaki, be natu-muku bokana ilogu unanganangai. Ata kaituka ambe utamoata,
be natu-muku muzingadi urokaki.
12 Kaituka bong ngaedia-lo nge Nanaranga kana ne moarunga suri anunukadia-ba
bokana ka taitaita. Ata alauri masa Nanaranga tatalari be lili taita. Be kana kaituka
kapapadia-ba bokana takauataki masa moarungana-doi be takauataki, Nanaranga-la
ere-moarungada be ikauataki-kita bokana.
13 Ata kaituka-tina nge kana toli-la ngaedi ilogu ianiandi: Kristus lama unani
ipurapura, Nanaranga-lo kana uia dokiadi kana be tarapurapu, be reretaka mata.
Mata ngaediato maradi nge reretaka mata-la ka ilabatuka.

14

Oli Spirit Lumaluma Ne Kaba Alu

1 Reretaka mata zala ne kamatagatagaia-la, be ilo-ming moarunga nge Oli Spirit
lumaluma ne daniandi be kamadoki kana be kamapipi. Ata Oli Spirit lumaluma ne
ilo-ming daniania-tina kana nge Nanaranga-lo pilenga dokiadi be mangata rangakadi.
2 Maka ma tamoata naita kaiboang ono iboadu pile takadia-lo ngapilepile dienoni
nge tago tamoata zaiza ka dipilepile. Tago. Nge Nanaranga diaru ka dipilepileru. Nge
moimoi, bakara tamoata tago teke iboadu ngakaua rakana kata ka irangarangaki. Nge
pile kalingodi labudi zumzumkaki ka Oli Spirit kaiboang nena-lo be ipilepile.
3 Ata tamoata naita Nanaranga-lo pile idokidoki be mangata irarangaki nge tamoata
ka idumadumadi be ono iaka-kaikaidi, ono iaka-sakulikulidi, be ono ilo iaka-uiauiadi.
4 Tamoata naita pile takadia-lo ipilepile nge nena-la ka idumai, ata tamoata naita
Nanaranga-lo pile idoki be mangata irarangaki nge ‘sios’ ka idumai.
5 Nge iuia kam moarunga nge pile takadia-lo kamapilepile. Ata rere negu bibia-
tina nge Nanaranga-lo pile kamadokidoki be mangata kamararangaki. Tamoata naita
Nanaranga-lo pile idokidoki be mangata irarangaki nge tamoata naita pile takadia-lo
ipilepile iuasai. Ata tamoata teke isoaki be iboadu pile ngabuiri be moarunga dakaua
nge iuia. Bokai masa ‘sios’ ngadumai.

6 Bokaibe, taritokagu, makara mpura be pile takadia-lo upilepile, nge masa baituka be mduma-kaming? Tago sesu-la be ka mduma-kaming kana! Nanaranga pile ne kaoa mangata unanga, ki kaua kaoa, ki pile mumuakadi kaoa, ki sule kaoa masa iboadu odio mduma-kaming. Ak, pile takadia-lo upilepile nge tagona-la ka mduma-kaming kana!
7 Kana aburodi tagotago odio mtonanga be takaua. Gopu teke eura ngapura ki oagu teke palita ngapura masa baituka be moasi labudi takaua? Malonga ma ngatagadia-uia masa takaua!
8 Ki koai kana be tamoata teke giramo nganangai, ata koai ara tago itugania-uia, nge masa baituka be takaua taeung kana?
9 Nge kam nge bokainatuka-la, pile takadia-lo kapilepile masa baituka be kana karangarangaki nge tamoata takadi dakauataki? Tagona-la be dakaua kana! Pilenga-ming masa darake be daleua-ba!
10 Kateka ngaenao nge pile kokoko-tina nem-nem be dieno, ata tago teke labu tagotago.
11 Bokaibe tamoata teke pile takadia-lo iraraia be tago ukaua nge ngau akerengagu kata. Maka ma tago ukaua rakana kata ka irangarangaki. Be tamoata iraraia nge akerenga kana mrangaki.
12 Be kam nge bokainatuka-la ka kasoaki. Kam karerere Oli Spirit lumaluma ne kamadoki kana nge lumaluma ono ‘sios’ dumaia be ngalaba kana nge dokiadi kana be kamapipi.
13 Labu ngaenao ka bokai mra-kaming kana: tamoata naita pile takadia-lo ipilepile nge ngaraborabo be masa lumaluma ono pile labudi pasikadi ania ngapura.
14 Bakara, pile takadia-lo uraborabo nge moimoi mariabakagu ka iraborabo, ata ilogu moarunga nge kalingo tagotago.
15 Bokai nge masa rakana memaki? Mariabakagu-lo ka uraborabo nge ilogu moarunga ane be mraborabo kana, be ono tamoata takadi dakaua. Mariabakagu-lo ka umoasimoasi nge ilogu moarunga ane be moasimoasi kana, be ono tamoata takadi mdumadi kana.
16 Maka ma mariabaka-minglo be pile takadia-lo Nanaranga karakerakeaki be kaperuperui, nge masa baituka be tamoata takadi mara-ming disoaki daduma-kaming be Nanaranga kamarakeaki? Pile kapilepile tago dikaua masa baituka be peru neming-lo daduma-kaming?
17 Moimoi rabo neming ono perunga ngae nge iauia-tina, ata tamoata takaia tagonatina-la ka kudumai.
18 Ngau Nanaranga uperui, bakara ngau uasa-kaming be pile takadia-lo pile kokoko uiamang.
19 Ata bong ‘sios’-lo be Nanaranga rakeaka ipurapura be pile kilidi lima-la ane be tamoata be aine uraradi iboadu dalongo be dakaua nge iuia. Ak, utaguraki be pile kilidi ‘tausen’ teke upile, ata tamoata be aine uraradi tago dikaua nge tagona-tina iuia! Maka ma tago dikaua rakana kata ka urangarangaki!
20 Taritokagu, ilo-ming moaki natu-muku bokana. Moimoi, muzi goalakadi emakadia-lo nge ilo-ming natu-muku bokana. Ata kana uia moarunga-lo nge ilo-ming damalai-tina.
21 Nanaranga ‘Buku’ nena-lo bokai dieno,

“Tanepoa bokai ipile, ‘Tamoata pile takadi dipilepile be tamoata pile akerengadia-lo dipilepile ane be masa tamoata ngaedi mradi. Pile-ra mradi, ata tago masa dalongo.’ ” (Ais 28:11-12)

22 Bokaibe, Oli Spirit lumaluma ne ono pile takadia-lo pile ipurapura nge ono tamoata lama tago isi diuni Nanaranga kaiboang ne daita kana ka pile takadia-lo pile ipurapura. Tago tamoata lama diuni kana ka pile takadia-lo pile ipurapura. Ata lumaluma ono Nanaranga-lo pile dokiadi be mangata rangakadi nge tamoata lama

diuni kana ka Nanaranga pilenga mangata rangakadi dipurapura. Tago tamoata isi lama tago diuni kana ka bokai muzi ipurapura.
23 Be bong kam moarunga ‘sios’ bokana kamaepurai be moarunga pile takadia-lo kamapilepile, be tamoata alu pile kapilepile tago dikaua ki tamoata lama isi tago diuni dapura masa dapile kam kangao!
24 Ata bong kaepurari be tamoata lama tago isi iuni ki tamoata Nanaranga pilenga tago isi ikauataki teke Nanaranga pilenga kapilepile be ilongori-kaming masa ilo bokai ngalelenaki, “Moimoi ngau muzigoala ememaki.” Pilenga-ming ilongo ma ka masa giriki ne daliliti,
25 be lubu ne zumzumkaki moarunga masa mangata-lo nangadi dapura. Bokai masa ngaboadukuria be Nanaranga ngarakeaki be mangata bokai ngapile, “Moimoina-tina Nanaranga makare mara-ming isoaki.”

Nanaranga Adoado-la Rakeaka Ngapurapura

26 Taritokagu, masa bakara tapile? Bong kaepurari be Nanaranga kamarakeaki kana nge teke masa moasi ono Nanaranga rakeaka ngaenoni, takaia masa sule-pile daenoni, takaia masa kana maka Nanaranga mangata inangani nge daenoni, takaia masa pile takadia-lo ngapile, be takaia masa Nanaranga pilenga labudi nganagupasi. Kana ngaedi moarunga nge emakadi dapura be ono ‘sios’ dumaia ngapura.
27 Be tamoata alu pile takadia-lo dapile kana nge moaki kokoko dipile. Rua ki toli nge iboadu. Be moaki bong-doi teke ditui be dipile. Teke ngapile ngamanubu be kodeka takaia ngatui be ngapile. Be tamoata takaia masa ngatui be pile ngabuiri be moarunga dalongo.
28 Ata tamoata pile ngabuiri kana tago teke mara-ming isoaki nge tamoata pile takadia-lo ipilepile nge moarunga mata-mingo ngamoadubulae be nena-la ilona-lo be Nanaranga diaru daepileiru.
29 Kana takaia nge bokai: Tamoata rua ki toli Nanaranga-lo pile didoki nge iboadu datui be mangata darangaki. Be kam moarunga nge kamasoaki be pilengadi kamaliliti.
30 Ata bong kaepurari be kasoaki be teke mara-ming pile tekedi kaitukatina-la ka Nanaranga mangata inangani nge tamoata itui be ipilepile nge ngamoadubulae.
31 Maka ma kam moarunga nge kaboadu pile Nanaranga-lo kadoki nge mangata kamarangaki, ata teke-teke kamatuitui be kamapilepile. Bokai masa moarunga sikeng uia dalongo be kaiboang dadoki.
32 Tamoata Oli Spirit lumaluma ne ono Nanaranga pilenga mangata rangakadi dipurapura dienodi nge tago ramoramo ka dituitui be dipilepile. Bong nangatadi ono datui be pile damarangaki ki dadokitoto nge diamang.
33 Maka ma Nanaranga tago ramoramo-ba ka imuzimuzi. Tago-la. Ngai ilo-uialo ka isukoaki.
Bong Nanaranga ‘sios’ ne kaepurapurari
34 nge aine damoadubulaelae-ba. Moaki sesu dipilepile. Be Iuda-la Mata nedi ipile bokana moaki sesu kana tekena-lo dimua.
35 Kana teke dakauataki kana nge pera-lo be roadi moanekadi dategidi. Bakara, aine teke itaguraki be ‘sios’-lo lili-be-matao ipile nge maia kana-tina biabia.
36 Pilengagu ngaedi kaengaki ki tago? Bokai nge bakara ilo-ming dipile? Ilo-ming dipile kam-lo ka Nanaranga pilenga labu inangai ki? Ki kam-lanalo ka pilenga dipura, be tamoata takadia-lo tago dipura?
37 Bokaibe, tamoata naita ilo ipileni ngai Nanaranga pile ne mangata irarangaki ki Oli Spirit lumaluma ne idoki nge iboadu ngapile pile ngau ugeregere-kaming nge Tanepoa sikeng ne.
38 Ata tamoata bokainaina pile tago idoki nge kamamurinai be moaki sesu kalongo-longori.

39 Bokaibe, taritokagu, Nanaranga pile ne mangata rangakadi kana be ka-
mamoatangtang. Ata tamoata pile takadia-lo dipilepile nge moaki kababababaridi.
40 Kana moarunga nge adoado-la be nedi kabadia-lo be kamaememaki.

15

Kristus Mate-lo Maranga

1 Taritokagu, nge kodeka Pile Uia milo-kauataki kana. Pile Uia ngae ka mangata
urangaka-kaming, be nge Pile Uia ngae ka kadoki be ono kaduasare be lama unianga-
ming dikai.
2 Karere Nanaranga muzigoala-lo ngauketiketi-kaming kana nge Pile Uia ngae ka
kamadokimatei kana. Ata urangakakaming-la bokana kamadokimatei. Moaki pile
takadia-ba katagadi. Pile Uia ngae tago kadokimatei nge lama unianga-ming kalingo
tagotago. Ambe kamamalo-ba.
3 Maka ma pile ngau Tanepoa-lo udoki-ma ka kam ura-kaming. Pile ura-kaming
maradi kana kana-tina biabia nge Kristus kita muzigoala neda lilidi-o ka imate,
Nanaranga-la ‘Buku’ ne dipile bokana.
4 Imate, be kumraka ipura be amaridi toli muridi be kaba mate-lo be marangaka
ipura, Nanaranga-la ‘Buku’ ne dipile bokana.
5 Mate-lo be imarang nge Pita ipurakani, be alauri nge tagataga ne kulemoa-be-rua
ipurakadi.
6 Alauri nge kababe tagataga ne ‘500’ moarunga bong-doi teke ipurakadi. Tagataga
ne ngaedi nge kokoko-tina isi nedi uia disoaki, ata alu ambe dimate.
7 Kodeka alauri nge Zems ipurakani, be kaba alauri nge ‘apostel’ ne moarunga
ipurakadi.
8 Alaurituka nge ngau ipurakana. Ata tago ‘apostel’ takadi bokana ipurakana. Maka
ma tago ukatiuana-uiani, oaikiki-la be ipurakana be ‘apostel’ upura, suri natu-muku
kalea ne tago isi irokaboaduaki be nekiaka ipura bokana.
9 ‘Apostel’ moarunga maradi nge ngau aragu ialaurituka. Ki moakina-tina ‘apostel’
kana rangakagu ipura! Maka ma ngau ka Nanaranga ‘sios’ ne sururu uaniani!
10 Ata Nanaranga marou ne tadokidoki-ba ane be idumaia be kaituka ngau surigu
bokainaina. Be marou ne tadokidoki-ba iana ngaedi nge tago dileuaba. Dikalingo-la
be! Moimoi malipi bibia-tina uemaki be ‘apostel’ moarunga uasadi. Ata nge tago ngau
kaiboang negu-lo be uemaki. Tago-tina. Nge Nanaranga marou ne tadokidoki-ba ka
ngau iana be odio umalipi.
11 Bokaibe, nge kanaba naita ka Pile Uia mangata irangaki, ngau ki di nge kana-ba.
Kana kanabiabia nge Pile Uia ngae ka mangata rangaka ipura, be ono kam Kristus
lama kaunani.

Matemate Mate-lo Be Marangadi

12 Bokai kamakaua: Keka pile mangata kipilepile be kalongo nge Kristus mate-lo be
maranga. Nge baituka ka kam alu kapile matemate tago iboadu damarang?
13 Matemate tago dimarangrang moimoi kana kapile nge Kristus tago mate-lo be
imarang!
14 Ak, Kristus tago moimoi be mate-lo be imarang nge keka pile mangata kirarangaki
nge tago iboadu tamoata teke dadumai. Nge kana-ba kata! Be kam lama unianga-ming
nge kalingo tagotago.
15 Ata kaba kana kanabiabia ono matemate tago dimarangrang tarangaki kana nge
bokai: Nemai-la mangata kinanga-kama keka Nanaranga kiboliboliaki. Maka ma keka
ka Nanaranga bokai kirangaki Kristus mate-lo be imarangaki! Matemate moimoi be
tago dimarangrang nge Nanaranga Kristus tago mate-lo be imarangaki.

16 Moimoi matemate tago dimarangrang nge iboadu bokai tapile, “Kristus imate be
tago marangaka ipura.”
17 Bokaibe Kristus moimoi be tago marangaka ipura nge lama uniangaming-lo nge
kamamalo-ba. Lama unianga-ming kalingo tagotago! Be isi muzigoala neming-lo ka
kasoaki!
18 Ak, Kristus tago mate-lo marangaka ipura nge tamoata lama diunani be ambe
dimate nge ambe dileua.
19 Bokaibe soakingada kateka-onaona-la kana ka iloda moarunga Kristus-lo tanan-
galako be tarapurapu nge bokai kamakaua: tamoata moarunga kateka-o maradi nge
kita ambe taduasisiki.
20 Ata pile moimoi be kalingodi nge bokai: Kristus moimoina-tina mate-lo be
marangaka ipura. Kristus mate-lo be marangaka ipura be ono takaua uia matemate
masa marangakadi dapura.
21 Bakara, mate nge tamoata teke ka ipuraki. Be bokainatuka-la, mate-lo be marang
nge tamoata teke ka ipuraki.
22 Bokainatuka mtonanga be kamakaua: Adam Nanaranga pilenga tago ilongo
bokana moarunga labunao dipura masa damatemate. Be bokainatuka-la, Kristus
Nanaranga pilenga ilongo be itagadi bokana tamoata moarunga Kristus-lo dipura
masa marangakadi dapura.
23 Ata bong mate-lo be marangakadi dapura kana masa nem-nem be bong nem-nem-
lo be marangakadi dapura. Matamatanatuka Kristus marangaka ipura. Alauri Kristus
mulenga-nao masa tamoata be aine ne marangakadi dapura.
24 Kodeka, alauri masa lang be kateka manubungadi dapura. Bong ngaranao
masa Kristus ngataguraki be tamoata bibia ditanepoa, tamoata biabia dimuamua, be
tamoata kaiboang dienodi nge kaiboang nedi ngadokiledi be ngaia-la ka ngatanepoa.
25 Maka ma Kristus masa ngatanepoa be kana moarunga ngapapananuaki nibe Na-
naranga ngataguraki be erekei ne moarunga ngauasadi be ae babadia-lo nganangadi.
26 Erekei ne alalaurituka ngauasai kana nge mate.
27 Maka ma Nanaranga ‘Buku’ ne bokai ipile, “Nanaranga ambe kana moarunga
idoki be ae babadia-lo inangaria.” Pile ngaedi “kana moarunga” nge ono takaua
Nanaranga ara tago uarea-lako ipura. Maka ma Nanaranga ka “kana moarunga”
Kristus ae babadia-lo nganangaria kana!
28 Ata bong Nanaranga kana moarunga Kristus ae babadia-lo inangaria masa Kristus
ngataguraki be nena-la ngadoki be Nanaranga eruma nganangai. Bakara, Kristus nge
Nanaranga Natu. Be Nanaranga masa kana moarunga ngatanepoadi.
29 Ak, matemate tago kaba dimarangrang kana tapile nge bakara ka tamoata matedi
aradi-o be tamoata nedi uia rukuadi dipurapura? Alauri kaba tago damarang kana
nge bakara ka rukuadi dipura?
30 Ak, keka ‘apostel’ be Kristus malipilipi kana kamate-kama! Kapile matemate
tago kaba dimarangrang nge bakara ka izamaizama keka nemai-la mate-lo kizezeleki-
kamailako be mate kitalatalaria-la? Maka ma Nanaranga pilenga mangata kirarangaki
nge tamoata takadi dierekeikei-kama be umoatekamai-la ka kaba ieneno.
31 Taritokagu, izamaizama giriki uitaita nge mate saringa ka usukoaki! Nge moimoi
ka upile! Ata kam ambe Tanepoa neda Iesus Kristus ara-nao kasoaki. Be kana-la ngae
ka iememaka be ono negu-la uraketukatukaia.
32 Makare Epises anua-lo nge “gapaing kabukabu” zaiza kienuanuaki-budu. Nge
kateka-ba ngae soaki ne lili-nao ka “gapaing kabukabu” ngaedi zaiza kieunung
nge rakana iauia mdoki kana ka kieunung-budu? Ak, tapile matemate tago kaba
dimarangrang nge pile-ma ngaedi mtagadi, “Tamoanakonako be dang tasingsing be
surida dauiauia be tasoaki. Maka ma zama tamate kana!”

33 Moakina-tina bolesa-ming dipura! Maka ma pile tekedi bokai dieno, “Tamoata
muzingadi goalakadi masa tamoata muzingadi uia dagoalangakidi.” Bokaibe tamoata
bokainaina dabolesi-kaming takana!
34 Kamamarang-rake, be mata neming uia kamatagadi! Mata neming goalakingadi
kamarokaki! Bakara, kam alu isi tago kakaua Nanaranga ilo baituka ilakolako! Nge
ono miaka-maia-kaming kana ka bokai upile.

Tamoatada Mate-lo Be Damarang

35 Ata tamoata teke masa bokai ngategi, “Baituka be matedi marangakadi dipura-
pura? Masa teadi bakarairai?”
36 Ngaongao-ming! Bong kai-patu teke kateka-lo katanomi nge ngamoapuru noko
ngarauposaki be ngadula.
37 Nge kai-patu ramo-ba kata ka katanomi. Masa mong patu kata ki, ki kai takaia
kata patuna-ua? Ata alauri ngalaba nge tea tago kai-patu katanomi bokana. Tago. Tea
takadia-ba.
38 Be bong ngalaba nge Nanaranga ka rerengana-lo be kusi bakarairai ngani kana
nge ngani. Be Nanaranga ka kai-patu iememaki be kai bakarairai dapura kana nge
dipurapura.
39 Kaba tonanga takaia memaki: Nanaranga kana moarunga kusidi nem-nem be
inanga. Tamoata kusidi nedi be inangadi. Ngado kusidi nem-nem be inangadi. Mang
kusidi nem-nem be inangadi. Be ika kusidi nem-nem be inangadi.
40 Ak, kana makatabala lang-lo dieno nge kusidi nedi be dieno, be kana makare
kateka-o dieno nge kusidi nedi be dieno. Kana lang-lonalona kusidi malamangadi nge
nem-nem be dieno, be kana kateka-o kusidi malamangadi nge nem-nem be dieno.
41 Amari kusi malamanga nge ne be ieno. Kalea kusi malamanga nge ne be ieno.
Be goai kusidi malamangadi nge nedi be dieno. Ata goai teke-teke nge kulang nedi
nem-nem be dieno.
42 Bokaibe mate-lo be marang nge bokainatuka-la ieno. Tamoata imate be kumraka
ipura nge kusi masa ngamoapuru. Ata bong mate-lo be imarang masa kusi nem-kueno
ngaeneno.
43 Bong kumraka ipura nge tea moangarurudi be koalaidi, ata bong marangaka
ngapura masa tea kulanglang-tina be kaiboang bibia ngadoki.
44 Bong kumraka ipura nge tapou be mizaka otioti, ata bong marangaka ngapura
masa Nanaranga kaiboang ne ono daeno be tapou be mizaka tagotago.

Moimoi tamoata nge kusida teadi rua. Kateka-onaona nge kateka onaona, be lang
anua-lonalona nge lang anua-lonalona.
45 Maka ma Nanaranga ‘Buku’ ne bokai ipile, “Tamoata matamatanatuka emaka
ipura Adam nge emaka ipura be moauriuri isoaki!” Ata Adam alalaurituka Kristus
nge Nanaranga kaiboang ne ono moauringa tamoata be aine ianiandi.
46 Ata kusida ono lang anua-lo tasoaki kana nge Nanaranga tago iang-kita mua. Tago.
Kusida ono kateka-o tasukoaki kana nge ka iang-kita mua. Alauri ka kusida ono lang
anua-lo tasukoaki kana nge ngang-kita kana.
47 Bokai kamakaua: Nanaranga tamoata rua be iemakidi. Muamua gapugapu
kateka-onaona ane ka iemaki be imate. Alalauri nge matemate maradi ka imarangaki
be ambe kusi lang anua-lonalona idoki.
48 Bokaibe kateka-tamoata moarunga nge suridi tamoata kateka oti emaka ipura
bokana. Bokainatuka-la, tamoata moarunga maka tamoata lang anua-lonalona ditagai
masa ngaia-la kusi lang anua-lonalona idoki bokana dadoki.
49 Bokaibe, kaituka nge surida kateka-tamoata emaka ipura bokana, ata alauri masa
surida tamoata lang anua-lo be ipura bokana.

50 Taritokagu, pile urangaki ngaedi nge labudi bokai: Kana tapou be mizaka be
dara oti emakadi dipura nge tago iboadu anua ono Nanaranga ngatanepoa kana nge
ngadoki be nganemi. Tago-la. Bokainatuka-la, kana iboadu ngamoapuru be ngaleua
nge tago iboadu kana nem-kueno ieneno nge ngadoki be nganemi.
51 Kamalongo! Pile labudi zumzumkaki tekedi mra-kaming kana. Kita moarunga
masa tago tamate. Ata masa oaikiki-tina tatabuli be kusida takadia-ba tadoki.
52 Kana ngae puranga nge ngamaraka-tina kana, be marakanga nge suri matam-la
gokingpisaki bokana. Tauru alalaurituka ngakaba masa kana ngae ngapura. Bong
tauru ngakaba masa matedi damarang be nem-kusoaki dasukoaki. Be kita moarunga
isi moauriuri tasoaki masa tatabuli be kusida takadia-ba tadoki.
53 Masa bokainatuka tatabuli kana. Kusida galagalaidi masa databuli be tago iboadu
dagalagalalai. Be kusida matematedi masa databuli be tago damatemate.
54 Bokaibe bong kusida galagalalidi databuli be uia-la daeneno, be bong kusida
dimatemate databuli be tago damatemate masa pile ngaedi Nanaranga ‘Buku’ nena-lo
dieno nge dakalingo,
“Nanaranga ambe mate iuasai.” (Ais 25:8)
55 Be pile takadi bokai dieno,
“Mate, kaiboang nem ono uasanga inanga dieno? Mate, kaiboang nem ono sururu
aninga inanga dieno?” (Osea 13:14)
56 Mate kaiboang ne ono sururu aninga nge muzigoala-lo ka idoki. Be muzigoala
kaiboang ne nge Moses Mata nena-lo ka idoki.
57 Ata kita Nanaranga taperui! Ngai ka Tanepoa neda Iesus Kristus ara-nao be
kaiboang ono uasanga ianiang-kita.
58 Bokaibe, taritokagu, kamakaiboang-tina. Kana moaki teke imoakusungaki-
kaming! Izamaizama nge kamapipi be Tanepoa-la malipi ne kamaememaki, bakara
kam kakaua kana moarunga Tanepoa malipi nena-lo be kaememaki nge kalingodi
otioti. Tago iboadu kamamamalo-ba.

16

Nanaranga Tamoata Be Aine Ne Duma Nedi

1 Kodeka ‘mone’ ono Nanaranga tamoata be aine ne Zudea kaba-lo kamandi kana
nge mrangaki kana. ‘Sios’ Galesia kaba-lo uradi bokana kamamuzi.
2 Bokai uradi: ‘Sande’ moarunga nge kam teke-teke ‘mone’ neming alu kamazageza-
geaki be daeneno. Bong nangata ‘mone’ kaita nge kokotangadi kamatagadi be alu
kamazageaki be daeno. Bokai kamakakabung be daeneno, be ramani upuraka-kaming
masa aira kaba ‘mone’ kamakakabung. Ambe-ma kakabung-doi be dieno!
3 Be tamoata alu kamanangadi be masa ‘mone’ kakabung be dieno nge Ierusalem
dalakuaki. Bokaibe bong upura masa ‘pasi’ teke mgereti be ono tamoata ngaedi milo-
kauatakidi be lumaluma neming ngaedi zaiza dadokidoki be dalale.
4 Be makara usoaki be ilogu ipilena ngau labu negu iauia teke ienona be Ierusalem
mlako kana nge masa tamoata ngaedi dadainakina be galale-budu.

Pol Sinau Ne

5 Ngau masa Masedonia kaba-lo mlako noko makara mpura, maka ma zala Masedo-
nia kaba-lo ilako nge mtagai kana.
6 Masa uanana muku sasalaga baraoa makara sakeming-o msoaki. Ilogu ipile masa
aoara bong teke masa ere-moarunga be makara sakeming-o msoaki be mambuaki.
Bokai masa kaba inanga mlako kana nge kamadumaia be ono mialale. Tago isi ukaua
masa makara be inanga mlako!

7 Ngau tago urere naua-ba bokana mkoale-kaming be mialale. Ngau urere uanana
muku sasalaga sakeming-o msoaki. Nge maka ma Tanepoa isumoalana ka masa
uanana muku sasalaga sakeming-o msoaki. Tago be tago!
8 Ata kaituka-tina masa makarena-la Epises anua-lo msoaki nibe bong biabia ono Oli
Spirit ibala ara Pentekos ngapura.
9 Bakara, Nanaranga ambe zala iauia-tina iemakana be ono Epises anua-lo pilenga
mangata mrangaki kana. Moimoi erekei kokoko-tina disoaki be zalakagu dionono, ata
malipi ngaedi memaki-la be kana!
10 Timoti makara ipuraka-kaming nge kamadokia-tina uia be bong mara-ming isoaki
nge kusi moaki sesu imoatubu. Maka ma ngai nge Tanepoa malipi ne isi iaka-lalabati-
la, ngau-la bokana.
11 Bokaibe moakina-tina teke dokia isege. Bong ngapereki-kaming kana nge ilo uia-
lo be kamanepi be ngalale. Bokai masa kaba ngau-lo ngamule uia. Taritokada takadi
zaiza ngamule kana be urapurapungi.
12 Kodeka taritoka-da Apolos mtegiaki kana. Upipi-tina be urarai be taritokada
takadi zaiza makara dapura be date-kaming kana. Ata ilo ipileni kaituka-tina nge bong
tago uia ono ngapura be ngate-kaming kana ngae. Alauri ilo ipileni ambe bong uia
dipurani masa ngapura be ngate-kaming.
13 Eke! Ilo-ming kauakaua be kamasukoaki! Lama unianga-ming oti kamakaiboang
be kamasukoaki. Moakina-tina taburi-ming dirara. Kamakai-tina!
14 Reretaka mata-lo be malipi neming moarunga kamaememaki.
15 Kam ambe tamoata ara Stepanas dara ne zaiza rukudi kalongo. Gris kaba-lo nge di
ka matamatanatuka ilodi dibuiri be Kristus lama diunani. Be soakingadi moarunga-lo
nge Nanaranga tamoata be aine ne malipi nedi diememaki. Bokaibe, taritokagu, ngau
bokai uakoro-kaming:
16 Tamoata bokainaina ngai bokana erumadi kamasukoaki, be tamoata takadi
bokainaina ngai zaiza dimalipilipi-budu nge kamalolongoridi be.
17 Stepanas, Portunatus be Akaikus makare dipurato nge surigu diuia-tina, maka ma
kam tago sakeguo kasoaki. Bokaibe bong dipurato nge kam ka kapurakana bokana.
18 Be diemaka be ilogu iuia-tina, kam-la ilo-ming diaka-uiadi bokana. Tamoata
bokainaina nge teadi dapurapura.

Suri-uia Alalaurituka

19 ‘Sios’ moarunga Esia kaba-lo nge suri-uia nedi dinanga-kaming. Akuila be Prisila
‘sios’ pera kandiarua-lo diepurapurari zaiza nge Tanepoa ara-nao be suri-uia nedi
dinanga-kaming.
20 Taritokada moarunga makare suri-uia nedi dinanga-kaming be. Taritokatoka
bokana kamaearoki be neming-la kamaemolataki.
21 Nge negu luma-gu ane be bokai ugere: Ngau Pol, suri-uia negu unanga-kaming.
22 Tamoata naita Tanepoa tago irereretaki nge ngesuaki ono daeno! Tanepoa nema,
gopura!
23 Tanepoa Iesus marou ne tadokidoki-ba iboadu kam-lo daeno.
24 Kristus Iesus ara-nao be reretaka negu iboadu kam-lo daeno. Moimoi!

2 KORIN

1 Ngau Pol, Nanaranga rerenganao be Kristus Iesus ‘apostel’ ne upura ka taritokada
Timoti keru be ugere.

Be nge kam Nanaranga ‘sios’ ne Korin anua-lo kasoaki be Nanaranga tamoata be
aine ne ege-ege Gris kaba-lo kasoaki ka kigere-kaming.

2 Tamada Nanaranga be Tanepoa Iesus Kristus iboadu marou ne tadokidoki-ba be
ilo-uia ne ngang-kaming.

Pol Nanaranga Iperui

3 Nanaranga ma Tanepoa neda Iesus Kristus Tama nge taperui! Nanaranga ngae ka
ilo-taga moarunga Tamadi, be Nanaranga ngae ka ilo aka-uia moarunga labudi.

4 Ngai ka moatubu neda moarunga-lo iloda iaka-uiauiadi. Bokaibe ilo aka-uia
Nanaranga iang-kita ane be tamoata takadi moatubu bakarairai didokidoki nge ono
ilodi taka-uiauiadi.

5 Bakara, Kristus sururu kokoko-tina idoki be kita ambe sururu ngai idoki nge
tadokidoki bokana Kristus ilo aka-uia ne tadokidoki be tamoata takadi taniandi.

6 Bokai kamakaua: Keka sururu kidokidoki nge ono kam ilo-ming aka-uiadi
dapurapura be ono Nanaranga ngauketi-kaming be ngamuleaki-kaming kana ka
sururu ngaedi kidokidoki. Bokainatuka-la, keka ilo aka-uia kidoki masa kam ilo aka-
uia kamadoki be. Bokai masa sururu kidokidoki ata kikai be kisoaki-la nge kam
kamadoki be kamakai be kamasoaki-la.

7 Keka kikaua sururu kidokidoki bokana kam kadokidoki, bokainatuka-la ilo aka-uia
kidokidoki masa kam kamadokidoki be. Bokaibe iloma moarunga kam-lo kinangalako
nge dikaiboang-tina. Kikaua tago iboadu kamatapulo.

8 Tarito, keka tago kirere moatubu kanabibia Esia kaba-lo kidoki nge tago kamakau-
ataki takana. Moatubu omaio dinangalako nge dilaba-tina be dimoatubu-tina be nema
kaiboang nemai-lo nge tagona-tina kiboadu gabazidi. Bokaibe keka nemai-la nge ambe
kipile ramoisa gamatelako.

9 Moimoina-tina iloma moarunga-lo nge bokai kipile, “Ambe ma disumoalataki-kita
be tamate kanana-re!” Ata kana ngaedi bokai dipura be ono kikaua tago iboadu
kaiboang nemai-lo gasukoaki. Tago. Nanaranga maka matemate imarangrangakidi
ka kaiboang nena-lo gasukoaki kana.

10 Moimoina-tina moatubu bibia-tina ono matenga-lo ka Nanaranga iuketi-kama,
be kikaua masa ngauketikamai-la be kana! Be keka ambe iloma moarunga ono
kinangalako be kikaua masa alauri kaba ngauketi-kama,

11 kam-la rabo neming-lo kaduma-kama bokana. Bokai masa keka kanabe tamoata
kokoko rabo nedi nge Nanaranga ngakatudi, be ono marou ne gadoki. Be tamoata
kokoko-tina masa keka kanabe malongadi daenekaki be Nanaranga daperui.

Pol Ilo Takaiana-ba Inangai

12 Kana ono nemai-la kiraketukatuka-kama nge bokai: Iloma sikitadia-lo be kikaua
soakinga-ma kateka ngaenao nge adoado-la ka dieno. Moimoi soaking-ma tamoata
takadi maradi nge kiadoadoraki, ata kam mara-ming nge kaba kiadoadoraki-tina.
Be soakinga-ma ngaedi nge mangata-la ka kiememaki be muzi adoadodi Nanaranga
iangkamai-la ane be kitagatagadi. Bokaibe soakinga-ma ngaedi nge tago kateka
kauanga malaidi ane be kitagatagadi. Tago. Nge Nanaranga marou ne tadokidoki-ba
kaiboang nena-lo be kitagatagadi.

13 Bokaibe kana kigeregere-kaming nge tago ramoramo-ba ka kigeregere-kaming.
Tago. Kana kam kaboadu kamaleze be iboadu kamakauataki ka kigeregere-kaming.
Bokaibe ngau ilogu bokai unangai:
14 Kana kaituka-tina egedia-ba kakauataki masa ere-moarungadi be kamakauataki.
Bokai masa Tanepoa Iesus Bong ne biabiao nge kam keka kanabe kamaraketuka-
kaming, be keka masa kam kanabe garaketuka-kama.
15 Kana ngaedi nge lama ung-tinadi. Bokaibe ilogu ulelenaki be masa kam-lo mpura
mua. Bokai masa marou bibia-la * be kamadoki.
16 Ngau ambe ilogu ulelenaki be bong Masedonia kaba-lo ulakolako masa makara
mpura be mte-kaming. Be kaba Masedonia-lo be umulemule masa makara mpura be
mte-kaming, be kamadumaia be masa kana moarunga-lo mboadu be Zudea kaba-lo
mlako.
17 Bakara ilo-ming dipile? Bong kana ngaedi bokai ulelenaki nge suri makasi-sing
dang-sing bokana ulelenaki ki? Ki ilo-ming dipile ngau bokai ilogu ulelenaki nge
kateka tamoata bokana be mboli-ba be bong-doi teke “E! E!” be “Tago! Tago!” kana
mpile? Tagona-tina iboadu bokai muzi.
18 Nanaranga moimoina-tina pilenga moarunga itagatagadia-tina uia be pilenga
ngaedi nge iememaki be dikalingolingo. Be ngaia-la bokana, ngau “E” kana upile nge
“E!,” be “Tago,” kana upile nge “Tago!”
19 Bakara, Iesus Kristus, Nanaranga Natu maka ngau, Sailas be Timoti mara-ming
mangata kirangaki nge tago “E” be “Tago” kata. Tago-tina. Ngai nge Nanaranga “E”-la
ne kata!
20 Moimoi Nanaranga pile moimoibe kalingodi kokoko-tina iememaki. Be bong
Nanaranga pile moimoibe kalingodi iememaki nge Kristus “E”-la kana ka ipilepile be
itagatagadi. Be nge labu ngaenao ka bong “Moimoi” † kana tapilepile nge Iesus Kristus
ara-nao be Nanaranga ara atabala-tina tananganangai.
21 Bokai kamakaua: Nanaranga ka keka be kam iememaki-kita be soakingada
Kristus-lo nge dikaiboang-tina. Be nge Nanaranga ka ibureng-kita be ne bokana
tasoaki.
22 Ngai ambe Oli Spirit ne kita-lo inepiaria, be nge ono mangata itiking-kita kita ambe
ngai tamoata be aine ne. Oli Spirit ne iloda-lo inangai be ono takaua uia kita masa
alauri kana uia moimoi be ngang-kita kana nge tadoki-la be kana.
23 Nanaranga ka ilogu moarunga ikauataki. Bokaibe ara utugani be bokai mraka-
ming kana: Labu negu ono makara Korin anua-lo kaba tago upura nge tago urere
moatubu kamadoki.
24 Nge tago baituka lama kamauni kana ka bokai upile. Tago. Kam lama
uniangaming-lona-ra kakaiboang-tina! Ngena malipi nema kam zaiza taememaki-
budu be ono kam suri-uia kamadokidoki kana ka bokai upile.

2

1 Bokai ka ngau ilogu bokai unangai: Ngau tago urere kaba makara mpura be
iloming miaka-sururudi.
2 Iloming miaka-sururudi masa naita ilogu ngaka-uiai? Maka ma kam ka ilogu
kamaka-uiai kana nge ka ambe ilo-sururu uiang-kaming!
3 Nge bokai ka norane be ugere-kaming. Be bong makara mpura masa kam-tina ma
maka kamailo-uiaia kana nge ka tago masa ilo-ming miaka-sururudi. Ngau bokaina-
tina kilalangagu unanga: Bong ngau surigu diuiauia nge kam suri-ming diuiauia.
4 Bong norane be ugeregere nge kam kanabe ilogu ibuku-tina be ilogu nge isururu-
tina. Maka ma ngau tago urere ilo-ming dasururu. Rere negu bibia-tina nge ngau

* **1:15:** bong rua † **1:20:** Amen

urere bokai kamakaua ngau moimoi be urerereretakikaming-tina. Nge bokai ka mata-dang zaiza be ugere.

Muzigoala Rokakadi

5 Kodeka bokai mra-kaming kana. Tamoata teke itaguraki be tamoata takaia ilo-sururui nge tago ngau ka ilo-sururuia. Tago. Nge kam ka ilo-sururu-kaming. Ki baraoa tago kam moarunga ka ilo-sururu-kaming ua! Baraoa aluna-ba! Maka ma ngau tago urere moatubu bibia-tina tamoata bokainaina miani.
6 Bokaibe bong kam kokoko-tina kasumoagurutaki nge ambe kakatungani be sururu kani bokana. Be sururu bokainaina kani nge iboadutina-ni.
7 Ata giriki ngae iemaki bokana nge giriki ne ngae kamarokaka-le be ilo kamaka-uiai. Moatubu ngaedi dabalaki be ilo ngasururu-tina takana!
8 Nge bokai ka ngau bokai uakoro-kaming: Kamailo-kauai kam moimoi be karererere-taki.
9 Labu ono norane be ugere-kaming nge bokai: Ono mkaua toitoi bokainaina nge kam kaboadu kamauasadi ki tago, be ono mkaua kam moimoibe sikeng negu katagatagadi ki tago.
10 Bokaibe tamoata naita giriki iemaki be giriki ne karokaki-le nge masa ngau giriki ne mrokaki-le be. Be giriki ngau urokaki nge Kristus mata-nao be kam kanabe urokaki. Maka ma giriki teke ieno be mrokaki kanana-re! Tago be tago!
11 Bokaibe taritokada muzigoala ne tago tarokaki-le masa Satang ngataguraki be ngarepeki-kita be Nanaranga reretaka ne tapereki. Maka ma Satang rakana ngaemaki kana nge kita muzinga takauataki-doi.

Pol Troas Anua-lo Be Ilo Ibuku

12 Bong Troas anua-lo upura be Kristus Pile Uia ne mangata mrangaki kana nge kaba bokai uita Tanepoa ambe zalakagu ono malipi memaki kana nge iuasari be dieno.
13 Ata ilogu ibuku-tina, bakara taritokada Taitus tago sesu ute. Ngau unepi be ngate-kaming kana, ata tago imule. Bokai ka Troas urabuakidi be Masedonia-soasoa ulako.

Kristus Ara-nao Be Tauasa

14 Ata Nanaranga taperui! Bakara, ngai ka Kristus malienga-nao be iuasa, be kita nge suri ngauauri-kita be ngaromuang-kita be ngabagabaga-kita bokana. Be nge kita-lo ka Nanaranga boau monamona nge ege-ege kaba itatamali be ilakolako be ono ege-ege tamoata be aine takadi Kristus dikauakauataki.
15 Kita nge au-kusi boau monamona Kristus idoki be Nanaranga itabangakani bokana. Be au-kusi boau monamona nge ege-ege tamoata ambe uketadi dipurapura be tamoata ambe dileualeua nge itatamalidi.
16 Tamoata ambe dileualeua nge boau moapuru bokana be itatamalidi be ngau-moatedi kana, be tamoata ambe uketadi dipurapura nge boau ono moauriuri dasoaki bokana be itatamalidi. Bokai nge, naita iboadu moatubu ngae ngabazidi? Kita taboadu, Nanaranga kaiboang nena-lo be!
17 Kita nge tago tamoata takadi bokana be Nanaranga pilenga taeleluaki be ono ‘mone’ tadokidoki. Tago. Kita nge Kristus ara-nao be Nanaranga inepi-kita. Bokaibe iloda adoadodia-la be Nanaranga pilenga tararangaki, Kristus malipilipi kana bokana.

3

Taoa Oauoau Malipilipi Kana

1 Pile ambe upile-doi nge baituka ilo-ming kananga? Nge ambe nemai-la ka kiraketukatuka-kama ki? Ki tamoata alu bokana be ‘pasi’ teke tamoata takadi dagereti be gaeluaka-kaming be ono dara-kaming keka moimoi be rakerakemai-la be kaoa?

Ki kam kamagereti be tamoata takadia-lo galakuaki be ono kamarangaki-kama keka rakerakemai-la be kaoa? Tago iboadu bokai gamuzi.
2 Maka ma keka ‘pasi’ nema nge kakaming. ‘Pasi’ nema ngae nge aburo-maio kigereti be tamoata be aine moarunga dikauataki be dilezeleze.
3 Kam neming-la be mangata kananga-kaming kam moimoi be ‘pasi’ Kristus igereti be keka iang-kama be kinegei. ‘Pasi’ ngae nge tago zim oti ka gereta ipura, ki patu-babao ka gereta ipura. Tago. Nge Nanaranga moauriuri-la isukoaki Oli Spirit ne oti ka gereta ipura, be tamoata aburodi-o gereta ipura.
4 Keka bokai kipile, bakara keka nemai-la lama kiuna-kama Nanaranga malipi ne moarunga nge Kristus-lo be kiememaki.
5 Keka kana tago teke ieno-kama be gapile keka kiboadu-tina malipi ngaedi gaemaki. Tago. Nanaranga ka iduma-kama be keka kiboadu malipi ngaedi gaemaki.
6 Be nge ngai ka iduma-kama be taoa oauoau ngai iemaki nge kimalipilipini. Taoa oauoau ngae nge tago mata bibia ‘Buku’-lo geretadi dipurapura bokana. Tago. Nge Oli Spirit-la ka nena-la be imalipilipi. Maka ma mata bibia ‘Buku’-lo geretedi dipura nge mate muzi dieleluaki, ata Oli Spirit nge moauriuri-la soaki ieleluaki.
7 Bokai kamakaua: Moses Mata ne nge patu-baba mapaladi-o ka geretadi dipura. Be bong Mata ngaedi Moses ania ipurapura nge moimoi malama kaiboangdi zaiza be ania ipura. Malama ngaedi Moses lili-nao dieno nge dikaiboang-tina, be Israel tamoata be aine nge tago diboadu Moses lili dadededi. Ata alauri nge muku-be-leua nibe dileua. Be nge Moses Mata ne ngae ka mate muzi ieluaki.
8 Bokaibe moimoi Moses Mata ne malamaka dikaiboang-tina, ata Oli Spirit malama ne ono malipinga nge kaba dikaiboang-tina be Moses Mata ne malamakadi diuasadi.
9 Moimoi malipi maka tamoata iara-leualeuadi nge malamaka dikaiboang-tina. Ata malipi ono tamoata emakadi dipurapura be Nanaranga mata-nao diadoado nge kaba malamaka dikaiboang-tina be malipi ono tamoata ara-leuanga nge malamaka iuasai.
10 Bokaibe kaiboang malamaka otioti kaituka ieno nge malama toiraira iuasai. Moimoi malama toiraira nge malamaka dikai-tina, ata malama kaitukatuka nge malamaka kaba dikai-tina be toiraira diuasai.
11 Moimoi malama ambe ileua ngae nge malama bibiatina-lo be ipura, ata malama nem-kueno ieneno kaba imalama-tina be malama ambe ileua nge iuasai.
12 Bokaibe kita nge kana ngaenao iloda moarunga tanangalako be takaiboang be tarapurapu, be iboadu tago taburi-ralo be Kristus malipi ne taememaki.
13 Kita nge tago Moses bokana. Ngai kusi mapala idoki be ono lili ikubati, be ono malama lili-nao dieno be ambe dileua-leua nge Israel tamoata be aine tago sesu dita.
14 Bong ngaranao moimoina-tina Israel tamoata be aine nge ilodi tagona-tina dizama. Be imai nibe kaituka isi kusi mapala ono Moses lili ikubati nge ono ilodi dikukubati-la. Moimoi ‘Buku’ ono taoa toiraira emaka ipura nge dilezeleze, ata kusi mapala ngae isi ilodi ikukubati-la. Ata tamoata ilo ibuiri be Kristus itagai masa kusi mapala ngae rokaka-le ngapura.
15 Be imai kaituka bong Moses Mata ne dilezeleze nge kusi mapala isi ilodi ikukubati-la.
16 Ata Nanaranga ‘Buku’ ne bokai ipile, “Bong Moses ibuiri be Tanepoa italari nge kusi mapala ngae rokaka ipura.” Bokaibe tamoata ibuiri be Tanepoa italari masa kusi mapala ngae rokaka-le ngapura.
17 Bokai kamakaua: “Tanepoa” makare rangaka ipura nge Oli Spirit. Bokaibe Tanepoa Oli Spirit ne inanga isoaki kana masa tamoata rerengadia-lo dasukoaki be dalalale.
18 Kita moarunga nge lilida tago kukubati ane ka Tanepoa kaiboang be malama ne odao ipitikaoakaoa. Be malama-la ngae ka iememaki-kita be tatabulibuli be ngaia-la

bokana tapurapura be kaba malama bibia-la be tadokidoki. Malama ngae nge Tanepoa Oli Spirit ne ka ianiang-kita.

4

Kita Nge Kana Zazadi Atabalabala-tina Agora-lonalona

1 Nge bokai ka Nanaranga ilo-taga nena-lo be malipi ngaedi iang-kama. Bokaibe keka
tago iloma dibuku. Tago-la!
2 Muzi goalakadi komanga-lo emakadi dipurapura be muzi goalakadi maia odio
dieno nge kirokaki-tina. Boli mata tago kimuzimuzi. Be Nanaranga pilenga tago ki-
boliboliaki. Tago-tina. Keka mangata ka pile kalingodi kirangarangaki be ono tamoata
moarunga muzingama daita be dapile keka tamoata uia, be ilodia-lo darangaki-kama
keka malipi adoadodi Nanaranga mata-nao kiememaki.
3 Bokai ka Pile Uia keka mangata kirangarangaki zumkaka ipura nge tago tamoata-
ramo matadia-lo ka zumkaka ipura. Tago. Nge tamoata ambe ara-leuadi dapura kana
nge ka matadi-o zumkaka ipura.
4 Tamoata bokainaina nge kateka ngae nanaranga ne muzinga goalakadi ka ilodi
iaka-oabubudi be lama tago diuni. Ilodi iaka-oabubudi be malama odio imalamalama
nge tago diteate. Malama ngae nge Pile Uia-lo ka rangaka ieno. Be Pile Uia ngae
nge Kristus kaiboang ne malamaka otioti ka irangarangaki. Kristus ka tea be kania
moarunga Nanaranga-la ka bokana.

5 Bokai kamakaua. Keka tago nema ka mangata kirangarangaki-kama be ono
kam kamarakeaki-kama kana. Tago. Keka bokainatuka mangata Iesus Kristus
kirangarangaki, “Ngai ka Tanepoa.” Be keka Iesus kanabe kam malipilipi kana-ming.
6 Bakara, Nanaranga-ma maka ipile, “Malama teke oabubu kababa-lo ngamala-
malama,” nge ka malama iloda-lo iemaki be imalamalama. Be malama ngae ka imala-
malama be Nanaranga kaiboang ne malamakadi otioti nge takauataki. Nanaranga
kaiboang ne malamakadi otioti nge Kristus lili-nao dieno be dimalamalama.

7 Ata keka maka Oli Spirit kana ne zazadi atabalabala-tina dieno-kama nge kana
galagalalai ilona-lo ka dieno. Kana galagalalai ngae nge nema tamoata-ma. Bokaibe
nge ono nema mangata kinanga-kama kaiboang atabalabala-tina nge Nanaranga-la ka
ne rube. Tago keka nema.
8 Moimoi izamaizama moatubu kidokidoki, ata kaiboang nema tago dimanubu.
Bong alu iloma diruarua, ata iloma tago sesu digoala.
9 Moimoi keka erekei nema kokoko-tina disoaki, ata bong moarunga-lo nge ru-
angama otioti. Be moimoi dipapaliti-kama, ata tago digamang-kama be kileua.
10 Bokai mtonanga be kamakaua: Iesus sururu bibia-tina idoki be imate. Be ngaia-
la bokana, keka izamaizama sururu kidokidoki be mate-la kaba ka ieno. Ata keka
tago sesu sururu ngaedi kimurinadi. Tago-la. Sururu ngaedi kidokidoki be ono
tamoata takadi date-kama be dakaua Iesus iboadu-tina ngaduma-kama be moauriuri-
la gasoaki.
11 Soakingama moarunga-lo nge Iesus kanabe mate kitalatalaria-la. Ata nge ono
Kristus Iesus kaiboang ne tamoata-ma iboadu damate-o daeno be teadi dapurapura
kana ka mate kitalatalaria-la.
12 Pile Uia mangata kirangarangaki bokana ka mate zalakana-lo dinanga-kama be
saringatuka gamate kana. Ata malipi nema ngaena-lo nge ono kam kidoki-kaming be
moauriuri-la soaki zalakana-lo kinanga-kaming.

13 Nanaranga ‘Buku’ ne bokai ipile, “Ngau upile-rake, bakara ngau lama uni.”
Bokaibe pile-la ngaedi kitagadi be lama uniangama oti be kipilepile-rake.

14 Bakara, Nanaranga ka Tanepoa Iesus mate-lo be imarangaki. Bokaibe keka kikaua
Nanaranga masa Iesus zaiza be ngamarangaki-kama be kam zaiza be ngabaga-kita be
Nanaranga aro tasoaki.
15 Kana moarunga ngaedi nge kam kana ka emakadi dipurapura. Bokai masa
Nanaranga marou ne tadokidoki-ba ambe tamoata kokokotina-lo ilakolako nge ta-
moata ngaedi ngaemakidi be rabo ono perunga Nanaranga databatabangakini, be ono
Nanaranga ara atabala-tina nangaia ngapurapura.
16 Labu ngaenao ka iloma tago sesu dibukubuku. Moimoi kusima kateka ngaena-
onaona nge ambe digalagalalai, ata iloma moarunga nge izamaizama bong moarunga
kaiboang didokidoki-la.
17 Be giriki mukudi kaituka-tina kitaita nge masa alauri databuli be ulikadi
bokainatuka gadoki: kaiboang malamakadi otioti bibia-tina gadoki, be moauriuri-la
nem-kusoaki gasukoaki. Be kaiboang gadoki kana masa moatubu moarunga dauasadi.
18 Maka ma keka iloma moarunga nge kana tago itaita lang anua-lo dieno-lo ka
kinanganangalako. Tago kana itaita makare kateka-o dieno-lo ka iloma moarunga
kinanganangalako. Kana itaita nge enongadi tago sasalaga kaoa. Ata kana tago itaita
nge nem-kueno dieneno.

5

Soakingada Lang Anua-lo

1 Kita ambe bokai takaua: Bazarua (bazarua ngaedi nge neda tamoatada) kaituka
kateka-o odio tasukoaki gamanadi dipura masa Nanaranga ngataguraki be pera kanda
lang anua-lo nganaguraki. Pera kanda lang anua-lo nagurakadi dipura nge Nanaranga
ka nena-la be inaguraki, be nem-kueno daeneno kana.
2 Ata kaituka-tina nge iloda takotokoto be tasoaki. Bakara, iloda direre-tina pera
kanda lang anua-lonalona nge kusi nangananga bokana ngakubati-kita be ono tasoaki.
3 Kusi bokana ikubati-kita masa kilalangada tananga kita tago nemoala ka tasoaki.
4 Bong bazarua kateka-onaona-lo tasoaki nge iloda takotokoto be tamoatubutubu.
Nge tago kusida kateka-onaona ka tarokaki kana tarerere. Tago. Kita tarere-tina
kusida lang anua-lonalona nge odao tanangaria. Bokai masa kusida iboadu ngamate
nge ngaleua be moauriuri-la tasukoaki.
5 Nanaranga ka nena-la be kana-tina ngae kanabe iemaki-kita, be itaguraki be Oli
Spirit ne iang-kita. Oli Spirit nge iang-kita mua be ono moimoi be takaua alauri masa
kana takadi ngang-kita.
6 Bokai ka iloda-lo sakuli dilaba-tina tamoatada lang anua-lonalona tadoki kana. Be
kilala bokai tananga bong kateka pera kanda-lo kasukoaki nge tago Tanepoa saringa
ka tasoaki. Kasauba-tina ka tasoaki.
7 Bakara, moimoi kita tago Tanepoa tateate, ata kita lama tauni bokana ambe takaua
ngai zaiza tasoaki-budu.
8 Enumua-la upile bokana, kita nge iloda tago dibukubuku. Rere neda bibia nge
tamoatada kateka-onaona nge tapereki be pera kanda-lo tasoaki Tanepoa zaiza.
9 Bokaibe bong tamoatada kateka-onaona-lo tasoaki ki tapereki nge bong moarunga
Tanepoa taememaki be ilo ngauiauia-la.
10 Maka ma kita moarunga masa Kristus aro tatui be giriki neda ngaliliti kana.
Kristus masa kita teke-teke muzingada bong tamoatada kateka-onaona-lo tasoaki be
taemaki nge ngatagadi be bakara ngabasaki-kita. Muzingam uia ki goalakadi, Kristus
masa muzingam-la ka ngatagadi be ba ngabasakiko.

Kristus-lo Be Nanaranga Ruangama

11 Nge bokai ka bokai mraka-ming kana: Tanepoa baituka be matakura ngapurapura
be ngaia-la eruma soaki ngapurapura nge kita takaua-doi. Nge bokai ka tapipi be ta-
moata takadi ilodi tamarangrangaki be lama daunani kana. Nanaranga moimoi be ere-
moarungada be ikauatakikita-doi, be ngau ilogu irere-tina kam ngau kamakauatakau-
uia.
12 Pile bokai upile nge tago kaba keka ka urangaki-kama keka tamoata uia. Tago. Nge
ono labu nema iauia kiang-kaming be ono kam kamataguraki be keka kamaraketuka-
kama kana ka bokai upile. Bokai masa zalaka-ming dapura be ono tamoata maka
tamoata takadi muzingadi elukuluku ditaita be aradi atabala dinanganangadi nge
pilengadi kamakatudi. Di tago tamoata ilodi ditaita noko tamoata takadi atabala
dinanganangadi. Tago.
13 Bokaibe pile ngaedi ono nemai-la kiraketuka-kama pile ngaongaodi kana
karangaki nge Nanaranga kana ka bokai kimuzi. Ak, pile kauakauadi kana karangaki
nge kam kana ka bokai kimuzi!
14 Maka ma kana moarunga-lo nge Kristus reretaka ne kita-lo ieno ka ibagabaga-kita.
Be kita ambe takaua tamoata teke ka tamoata moarunga kanabe imate. Bokaibe kita
tamoata moarunga nge mate ngaena-lo tamate-budu.
15 Kristus ka tamoata moarunga kanabe imate. Bokai masa tamoata moauriuri
disoaki nge tago nedi kana ka moauriuri dasoaki. Tago-tina. Masa Kristus maka lilidi-o
be imate be marangaka ipura kanabe moauriuri dasoaki.
16 Bokaibe kaituka be ngalako nge moaki kateka mata ne tatagatagadi be tamoata
takadi muzingadi tararangaki digoala ki diuia. Moaki-tina. Moimoi toira nge
kateka mata tatagatagadi be Kristus muzinga tararangaki. Ata nge ambe tago bokai
tamuzimuzi.
17 Bokaibe tamoata naita Kristus-lo isoaki nge tamoata ngae ambe tamoata oauoau
kodeka-ka emaka ipura bokana. Ne tamoata toiraira ambe ileua, be ambe tamoata
oauoau ka ipura!
18 Kana moarunga ngaedi nge Nanaranga ka bokai ibasaki. Kristus malipinga-nao
ka iemaki-kita be ruanga tapura. Toira nge erekei ne bokana, ata ambe ibagabuiri-
kita be ruanga tapura. Bokaibe malipi iang-kita nge ono tamoata takadi taemakidi be
Nanaranga daruangami kana ka iang-kita.
19 Bokaibe pile neda ono malipi iang-kita ngaedi taemaki kana nge bokai: Nanaranga
tago tamoata muzigoala nedi ilona-lo inangananga be dieneno. Tago. Maka ma ngai
itaguraki be Kristus ane be tamoata moarunga iemakidi be ruanga dipura. Be pile ono
tamoata moarunga iruangamdi nge kita iang-kita.
20 Bokaibe keka nge Kristus ara-nao ka kipilepile. Be kaituka-tina nge suri
Nanaranga nena-la be keka aoa-mailo be iakorokoro-kaming bokana. Bokaibe Kristus
ara-nao be bokai kiakorokaming-tina: Kamatabuli be Nanaranga ruanga kamapura!
21 Maka ma bokai kamakaua: Kristus nena-la nge muzigoala ne tago. Ata kita kana
ka Nanaranga itaguraki be Kristus iemaki be muzigoala neda moarunga ngai zaiza
tabazi-budu. Bokai masa Kristus zaiza be Nanaranga mata ne adoadodi tadoki-budu.

6

1 Keka nge Nanaranga malipilipi-budu-ruanga. Bokaibe bokai kiakoro-kaming: Kam
ambe Nanaranga marou ne tadokidoki-ba kadoki. Bokaibe moaki kabizagamia-ba.
Kamaemaki be ngakalingo.
2 Maka ma Nanaranga bokai ipile:

“Bong ono ilogu irakinga miang-kaming kananao nge ka ulongori-kaming. Be amari
ngaena-lo ono mduma-kaming kananao nge ka uketi-kaming be umuleaki-
kaming.” (Ais 49:8)

Ngau ka urakaming! Kaituka bong ngaedia-lo ka Nanaranga ilo irakinga ngang-kita kana. Be kaituka amari ngaena-lo ka Nanaranga ngauketi-kita be ngamuleaki-kita kana.

Pol Moatubu Italari

3 Keka tago kirere tamoata teke malipi nema giriki odio ngaita-lako. Nge bokai ka tamoata tago teke zalaka kionono be ono ngatamong. Tago-la!
4 Kana moarunga-lo nge nemai-la mangata kinangananga-kama keka Nanaranga malipilipi kana. Bokainatuka be mangata kinangananga-kama: Giriki bibia kidoki-doki, moatubu bibia kibazibazidi, sururu kidokidoki nge kikaikai be kisukoaki-la.
5 Dipapaliti-kama, uaura-lo dinangananga-kama, erekei nema nge diekapokapotaki be diaoaoa-kama. Malipi bibia-tina kiememaki be kimamalomalo-tina. Bong alu tago sesu kieneno uia. Bong alu kangkang iauia tago kidokidoki.
6 Ilomai-lo giriki nema tagongadi, kauangama, tago oaikiki-la be kiebulobulo, be iloma uiangadi ane be nemai-la mangata kinangananga-kama keka Nanaranga malipilipi kana. Be Oli Spirit ane, reretaka mata iauia-tina ane,
7 pile moimoi be kalingodi ane, Nanaranga kaiboang ne ane be nemai-la mangata kinangananga-kama keka Nanaranga malipilipi kana. Mata adoadodi nge ono eunga nema bokana. Ono kieunung be ono kioioiaki-kama.
8 Muaka be bibiraka, arama atabala-tina nangadi be pile omaio ung-lako nge suri-uia ane be kidokidoki. Boli pile omaio diunung-lako be dipilepile keka boliboli, ata keka pile kalingodia-la ka kirarangaki.
9 Kikilala-tina, ata tago kikilala bokana dibabasaki-kama. Matemate-tina, ata kate-kama isi moauriuri kisoaki. Sururu bibia-tina kidokidoki, ata tago diumoate-kama.
10 Nemai-la nge ilo-nodo bibia-tina kidokidoki, ata suri uia-lalo ka kisukoaki. Moimoi nemai-la nge kana nema tagotago, ata tamoata kokoko-tina kiemakidi be kana nedi dikoko-tina. Be surima nge kana nema tagotago bokana, ata kana nema kokoko-tina.
11 Ruangama Korin anua-lo kasoaki, nge mangata adoadotina-la ka kira-kaming. Pile tago kizumkakile-kaming. Iloma moarunga nge kiuasari be aro-ming kinangaria.
12 Iloma tago sesu kiono-kaming. Tago-tina. Kam ka ilo-ming kaonono-kama.
13 Kodeka natugu bokana mra-kaming kana: Kekai-la kibabasaki-kaming bokana kamababasaki-kama. Nge bokai ka bokai ura-kaming: Ilo-ming kamauasari!

Tamoata Nanaranga Lama Tago Diunani Matakuakadi

14 Moakina-tina tamoata Nanaranga lama tago diunani zaiza kalalale be kamalipilipi-budu. Moaki be moaki-tina! Nge masa baituka be mata adoadodi be mata goalakadi damalipilipi-buduru? Masa baituka be malama be malama tagonga dasoaki-buduru?
15 Masa baituka be Kristus be Satang pile teke dasumoalatakiaru? Rakana teke tamoata Kristus lama iunani be tamoata lama tago iuni ieno-bududiaru?
16 Masa baituka be Nanaranga pera ne be moarupu keda nedi pile daedokingakiru? Tago be tago-soasoa! Maka ma kita nge Nanaranga moauriuri-la isukoaki pera ne. Nanaranga-la ne ipile bokana:

“Ngau masa tamoata negu-lo anua mdoki be maradi msukoaki. Ngau masa Nanaranga
nedi be di ngau tamoata negu.” (Leb 26:11-12)

17 Tanepoa bokai ipile:

“Bokaibe maradi ka kamapusika be neming-la be laua-o kamalako. Kana bolobolo
matagu-o tago goagoaza nge kamasegeaki-tina. Bokai masa ngau mreretaki-
kaming be mdoki-kaming. (Ais 52:11)

18 Ngau masa tama-ming, be kam masa natugu moanekadi be ainekadi, Tanepoa
Kaiboangina-tina ka bokai ipile.” (2 Sam 7:14; 7:8)

7

1 Ruangagu uia-tina, pile moimoibe rangakadi dipura ngaedi nge kita ka aniada
dipura. Bokaibe neda-la takagoaza-kita be kana moarunga tamoatada be mariabaka-
da diaka-bolobolodi nge tarokaki-tina. Be matakura ane be Nanaranga tamataku-
takuri be kusida ratadia-la daeneno.

Pol Suri-uia Ne

2 Iloming-lo nge kaba mukudi kamananga-kama. Keka tamoata tago teke giriki teke
kipurakani, ki mata goalakadi kiemakini be ono kiruku-goalai, ki luka-rakeba kipura
be kana ne teke kikaoi. Tago-la.
3 Bokai upile nge tago ono pile omingo mung-lako kana ka bokai upile. Tago. Arumua
be upile-la bokana, kam nge aburomaitina-lo kasoaki be tasukoaki-budu. Be nge bokai
nge iboadu-tina moauriuri tasukoaki-budu ki tamate-budu!
4 Ngau ilo-ming ukauataki-tina, be iboadu lili-ming be mata-mingo bakara mra-
kaming nge mra-kaming-la be kana. Bokaibe urakerakeakikaming-tina. Moimoi
moatubu tadokidoki-budu, ata ngau moimoina-tina sakuli negu kam-lo dilaba-tina.
Moimoina-tina surigu diuia-tina, be suri-uia negu ngaedi nge dilaba be dilaba-tina!
5 Bong Masedonia kaba-lo kipura nge tago sesu kimanaua. Giriki nge ege-ege be
dipura-kama. Tamoata alu zaiza nge pile-lo kieduadua-budu, be ilo-mailo nge kam
kanabe taburima dira, bakara kimatakuaki-kaming Nanaranga kamamurinai takana!
6 Ata Nanaranga itaguraki be iduma-kama. Maka ma ngai ka tamoata moatubu-lo
disukoaki iaka-kaikaidi! Bokaibe bong Taitus makara kam-lo be makare ipura nge
kodeka iakakai-kama uia.
7 Tago makare purangana-la ka diakakai-kama. Makare ipura nge baituka be kam
kaka-kaingaki nge irangaki. Be ira-kama kam moimoina-tina kamatea kana karere, be
ilo-ming nge ditagaiau-tina, be ilo-ming dibukutakau-tina. Bokai ulongo nge kodeka
surigu diuia-tina.
8 Norane be ugere-kaming masa pilengagu kaita be ilo-ming dibuku-tina ua! Bokai
ubasaki-kaming nge ngau ilogu tago ibuku. Moimoi matamata nge ilogu muku bokai
ibuku, “Bakara ka ugeredi be ilo-buku uiandi?” Ata ukaua ilo-buku ngaedi masa tago
iloming-lo daeno-salaga.
9 Ata kaituka-tina nge surigu diuiatakikaming-tina. Nge tago ilo-buku kadoki ka
surigu diuia. Tago. Ngena ilo-ming kabuiri be muzigoala neming karokaki ka surigu
diuiataki-kaming. Nge Nanaranga ka ilo-buku neming ngaedi itaga-soadi be ono kana
uia dipura. Bokaibe nge tago keka ka kiaka-sururu-kaming. Tago.
10 Ngena Nanaranga ka ilo-buku neda itaga-soasoadi be ono ilo-buku neda ngaedi
nge diememaki-kita be iloda tabubuiri be muzigoala neda tarorokaki. Be bong iloda
tabuiri masa Nanaranga ngauketi-kita be ngamuleaki-kita. Kana bokainaina-lo nge
tago iboadu iloda takoto be bokai tapile, “Iei! Bakara ka iloma kibuiri be Nanaranga
iuketi-kama?” Tago-la! Ata ilo-buku kateka-onaona nge mate ipurapuraki.
11 Kaba kamaita! Nanaranga ilo-buku ngaedi itaga-soadi be ono ilo-ming imarangaki
be muzi uia bokai kaememaki: kamoangmoangi be mata goalakadi karorokaki, be
pangana-ming kazezeleki be giriki kam-lo dieneno nge kaduatatate. Mata goalakadi
mara-ming dieneno nge kanama-rarataki. Norane be nge mata goalakadi mara-ming
kaitaita, ata kana tago teke kaememaki. Ata nge kodeka ilo-ming dipitipitilaki be
kadodogoragora be mata goalakadi nge kadoadoraki. Nge bokai ka ilo-ming ere-
moarungadi be kamatea kana karere. Bokaibe ilo-ming nge dibukubukutaka be
kanodonodo-ma. Be karerere-tina tamoata giriki diememaki nge sururu dadokidoki,
moaki baraunakadi dipurapura. Bokai kamuzimuzi nge ono neming-la moimoi be
mangata kananga-kaming moatubu ngaedia-lo nge kam giriki neming tago-tina.

12 Moimoi ugere-kaming, ata nge tago tamoata giriki ipuraki ki tamoata giriki emaka-
diani dipura ka lili-nao be ugere. Tago. Nge ono Nanaranga mata-nao be mangata
mra-kaming kam moimoi be pilengama be muzingama moarunga katagatagadi kana
mra-kaming kana ka ugere.
13 Nge bokai ka keka kisakuli-tina be kaiboang kidoki.
Tago kana-la ngaedia-lo ka kisakuli. Taitus ipura be kite suri diuia-tina nge kodeka
sakuli nema dilaba-tina, bakara kam moarunga nge Taitus kadumaia-tina be ilo iuia-
tina.
14 Matamata be lili-be-matanao urakeaki-kaming. Bokaibe bong ipura be irangaki-
kaming nge ilogu iuiatakikaming-tina. Keka pile moimoi be kalingodia-la ka kirara-
kaming. Be bokainatuka-la, Taitus lili-be-matanao kirakeaki-kaming nge pilengama
ambe kaemaki be moimoi be dikalingo.
15 Bokaibe Taitus ireretakikaming-tina, be reretaka ne kam-lo nge isi dilabalaba-
la. Be ilo bokainatuka ianiang-kaming: pilenga kalongolongo-tina, be taburi-ra be
reresabu ane be kadoki be kadoraki.
16 Bokaibe ngau kodeka surigu diuia-tina be lama omingo uni ngau uboadu oming-o
mduasare.

8

Kristen Duma Nedi

1 Taritokagu, kodeka keka kirere Nanaranga marou ne tadokidoki-ba ‘sios’
moarunga Masedonia kaba-lo iandi nge garangaki be kamakauataki.
2 Moatubu bibia-tina ane be toitoi bibia-tina didoki. Ata suri-uia nedi dilaba be
dilaba-tina. Moimoi di kana nedi tago kokoko, ata kokoko-la be diang-kama. Tago
dikapangadi.
3 Moimoina-tina ka ura-kaming kana nedi nge kokoko-tina diang-kama, be kaba
kokoko-la be atabala dinangaria. Kana nedi tago kokoko, ata kana dienodi nge kokoko-
la be diang-kama. Be nedi rere nedia-lo be
4 diakoro-kama, “Nanaranga tamoata be aine ne Zudea kaba-lo dumadi dapura kana
nge keka kirere-tina luma muku gananga.”
5 Bokai dimuzi nge kodeka duma bibia-tina ka diemaki. Keka iloma dipile tago
iboadu bokai damuzi. Matamata nedia-la didokidi be Tanepoa luma-nao dinangadi.
Kodeka alauri nge Nanaranga rerengana-lo be nedia-la didokidi be keka luma-maio
dinangadi.
6 Taitus ka matamata be malipi bokainaina mara-ming imarangaki. Bokaibe kiele-
saguli be malipi ngaedi ono reretaka mata neming aka-labatadi nge ngamambuaki
kana.
7 Kam kana uia-lo kaboadu-tina. Kam moimoi be lama kaunia-tina, pile kamang,
kaua neming bibia, duma kana kasakulikuli-tina, be moimoi be karerereretaki-kama.
Bokaibe keka kirere semana-ming kamazezeleki be tamoata takadi kamadumadu-
madi.
8 Pile ngaedi nge tago mata bibia bokana kamatagataga-matedi kana ka ugere. Tago.
Nge ono tamoata takadi disakulikuli-tina be didumaduma ka mangata mrangakidi be
kamakaua kana ka bokai ugere. Bokai masa mkaua kam di bokana moimoi be reretaka
mata neming kalingodi ki tago.
9 Kam moimoi be Tanepoa neda Iesus Kristus marou ne tadokidoki-ba kakauataki.
Ngai moimoi kana ne kokoko-tina lang anua-lo dieno. Ata kam kanabe nena-la ibalaki
be tamoata kana ne tagotago ipura. Bokai masa ngai kana ne tagongadia-lo be kam
kana neming lang anua-lo dakoko-tina.
10 Kana ngae rangakana-lo nge ngau ilogu bokai ipile: Muzi iauia nge kana maka
barasi noraneaneo kaemaki nge kamaemaki be kamamambuaki. Barasi noraneaneo

nge kam ka matamatanatuka tamoata takadi kana kandi. Tago kana-la ka kandi. Kam ka ilo-ming bokai kananga tamoata takadi kamadumadi kana karere, be kataguraki be sakauli ane be kana kandia-soasoa! Tago karapu!
11 Aria! Malipi ngae kamaemaki be kamamambuakia-soasoa! Kana ngae nge neming-la karangaki be kamaemaki kana kapile bokana be kana dieno-kaming ane be sakuli-o be kamamambuaki.
12 Bokaibe, kam moimoi be kasakuli-tina be kana dieno-kaming nge tamoata takadi kamandi kana. Bokai masa lumaluma neming ngaedi nge Nanaranga ngadoki. Be Nanaranga masa rakana dieno-kaming be kamanege kana nge ngatagadi be lumaluma neming ngaedi nge ngadoki. Tago rakana tago dieno-kaming ngatagadi be lumaluma neming ngaedi ngadoki kana. Tago!

13 Bokai kira-kaming nge tago tamoata be aine takadi gaka-boadi be kam moatubu kamadoki kana ka bokai kipile! Tago. Ngena ono kam be di kolo-kolonalo be kamaboadu-doi kana ka bokai kipile.
14 Kaituka-tina nge kam kana neming dikoko. Bokai ka kira-kaming be kamadumadi kana. Alauri masa kam kana kokoko-lo kamatukura, be di masa daduma-kaming. Bokai masa kana boadu-lo nge iriringa-ming tekedia-doi.
15 Nanaranga-la ‘Buku’ ne ipile bokana:

“Tamoata kana kokoko-tina ibudinaki nge toli-lanaba ka dienoni. Be tamoata kana toli-lanaba ibudinaki nge tago ileua-tina. Mukudi dienoni.” (Eks 16:18)

Taitus Korin-lo Nepalako Ipura

16 Nanaranga ka sakuli Taitus ilona-lo inanga be kekai-la bokana ngadumakaming-tina kana irere. Bokaibe Nanaranga kiperuia-tina!
17 Rerenga bokai utegiaki, “Kurere nge goalale be Korin gotedi.” Ata ngai moangina-la be ngate-kaming kana irere. Be bokai urai nge isakuli-tina, be nge ne rerenganao ka itui be ialale.
18 Be taritokada teke diaru be masa ganepi-diaru be makara dapuraru. Taritokada ngae nge Pile Uia malipi ne iememaki-tina uia. Bokaibe ‘sios’ moarunga-lo nge muaka bibia ono dieno.
19 Be malipi takadi ngaememaki kana nge bokai: ‘Sios’ moarunga dinangai be ngaduma-kama be lumaluma dinanga nge gaeleluaki-budu kana. Lumaluma ngaedi ‘sios’ dinangananga nge ono Tanepoa ara atabala-tina nangaia ngapurapura kana ka dinangananga, be ono kaua ngapura keka gaduma-tina kana kirere.

20 Keka tago kirere tamoata takadi dagulungataki-kama be dapile-ra lumaluma ilo uia-lo be diang-kama ngaedi nge tago adoado kibasaki.
21 Labu nema nge keka kirere muzi adoado gaemaki. Tago Tanepoa-la mata-nao ka muzi adoado gaemaki kana. Tamoata matadi-o be.

22 Nge bokai ka taritokada ngae kinepi be makara dapura-budu kana. Ambe bong-tina kokoko kitoi be kaba bokai kita ngai duma kana isakulikuli-tina. Be kaituka-tina nge ngai ambe kam kanabe isakuli-tina. Nge bokai ka nena-la be ngaduma kana be isakuli-tina.
23 Be Taitus nge kakauataki ngai nge malipilipi-budu ruangagu. Ngai keru ka mara-ming malipi kiememakiru. Be taritokada rua makara dapura-budu kana nge ‘sios’ ara-dio be dapura-budu kana. Bokai masa Kristus ara atabala-tina nangaia ngapura!
24 Bokaibe keka kirere tamoata ngaedi kamadokidi be kamadorakidi be ono kaba daita kam moimoi be reretaka mata ieno-kaming, be ono dakaua keka tago ara-ming kirakerakeaki-ba. Keka labu nema ieno ka kirakerakeaki-kaming! Bokai masa ‘sios’ moarunga kaba daita keka tago ara-ming kirakerakeaki-ba!

9

Tamoata Takadi Duma Aniadi

1 Duma ono Nanaranga tamoata be aine ne Zudea kaba-lo dumadi dapura kana nge
kakauataki-doi. Bokaibe nge tago iuia kaba mrangaki-kaming.
2 Ngau ukaua kam kamaduma kana karere-tina, be ambe Masedonia tamoata be
aine-lo nge atabala-tina unanga-kaming. Bokai uraradi, “Taritokada Gris kaba-lo nge
barasi noraneaneo be daduma kana direre be disoaki.” Be sakuli neming ngaedi
dilongoraki be ilodi dimarang be ambe ditaguraki be didumaduma.
3 Ata kaituka-tina nge taritokada toli ambe urangakidi nge mnepidi be makara
dapura kana. Ngau tago urere pilengagu ono ara-ming urakeaki nge dalako-ba takana!
Ngau urere pilengagu ono ara-ming urakeaki nge kamaemaki be dakalingo be daita.
Ata ambe upile-doi-la bokana, bong makara dipurato nge kam duma neming ambe
dakaluka be daeno be dapurato.
4 Tago dikaluka be dieno be Masedonia tamoata alu zaiza be makara kipura be kaba
bokai daita kana tago teke kakalukanaki be ieno masa maia bibia-tina gadoki. Kam
maianga-ming ra tarangaki! Kekai-ma ka gamaia-tina kana! Maka ma lama omingo
kiunia-tina!
5 Nge bokai ka ilogu ulelenaki be taritokada toli ngaedi uakangaodi be arogu damua
be makara dapura mua kana, be lumaluma moimoi be kapile kamananga kana nge
dakalukanaki be daeno. Bokai masa lumaluma neming ngaedi dakaluka be daeno be
ngau mpura. Dakaluka be daeno masa bokai dakaua nge tago akangaoia-ming dipura
ka lumaluma ngaedi kananga. Tago. Nge neming rerengaming-lo ka kananga.
6 Pile ngaedi ilo-ming kauakaua: Tamoata kangkang toli-ba itano masa kangkang
kana tago biabia ngapuraki. Tamoata kangkang kokoko itano masa kangkang biabia
ngapuraki.
7 Tamoata teke-teke nge ilodia-lo be dapile be kana ira-lo daduma kana nge daduma.
Moaki ilodi dikotokoto be duma dinanga, ki bokai ilodi dinanga, “Malipi-ma negu-
re! Mduma. Tago iboadu msege.” Bakara, tamoata suri-uialo be didumaduma nge
Nanaranga irerereretakidi.
8 Be Nanaranga iboadu-tina kana kokoko-tina ngang-kaming be kaba kokoko-la be
atabala nganangaria. Bokai masa bong moarunga-lo nge kamaboaduboadu-tina, be
masa muzi uia emakadia-lo nge izamaizama kamaboadu-boadu-la.
9 Nanaranga-la ‘Buku’ ne ipile bokana:
“Lumaluma ne nge kokoko-la suri tamoata kangkang ilikiliki bokana be tamoata kana
nedi tagotago ianiandi. Kana tago ikapangapangadi. Muzinga adoadodi nge
nem-kueno dieneno.” (Sam 112:9)
10 Nanaranga ka kangkang ianiang-kita be tatanotano, be ngai ka kangkang ianiang-
kita be takangkang. Be nge ngai ka kangkang rerengaming-lo kokoko-la be ngang-
kaming be kamatano be dalaba kana. Kam muzinga-ming diuia be tamoata takadi kad-
umadi, alauri masa muzinga-ming irakingadia-lo be kangkang bibia-la be kamauaroe.
Bokai masa kangkang kokoko-la ane be ono tamoata kangkang-lo ditukura nge duma
biabia kamandi.
11 Be bong moarunga-lo masa kana kokoko-la be Nanaranga nganiang-kaming be
kana moarunga-lo nge kamaboadu-tina. Be bong moarunga-lo nge suri uia-lo be kana
kokoko-la be tamoata takadi kamaniandi. Bokai masa tamoata kokoko-tina lumaluma
neming kananganganga be keka kianiandi nge Nanaranga daperuperui.
12 Duma ngaedi kaememaki nge tago Nanaranga-la tamoata ne kana direretaki be
duma direre ka duma kaniandi! Tago. Nge ono suri-uia ane be tamoata kokoko-tina
Nanaranga daperuperui kana ka duma kaniandi!
13 Bokai kadumaduma masa neming-la mangata kamananga-kaming kam moimoi
be kadumaduma. Be tamoata kokoko-tina masa Nanaranga ara atabala-tina danangai,

bakara kam Kristus Pile Uia ne kamalipilipitina-uiani. Be kana takaia ono Nanaranga
ara atabala-tina danangai kana nge bokai: Kam suri uia-lo be kana ono dumanga
kokoko-la be kananganganga, be ono tamoata be aine takadi zaiza kana neming
kanegenege-budu.
14 Be bokai masa ilodi darerereretakikaming-tina be kam kanabe daraborabo, bakara
Nanaranga marou ne tadokidoki-ba nge takadiaba-tina kaoa ka iang-kaming.
15 Bokaibe, Nanaranga taperui! Bakara, ngai lumaluma zazadi atabalabala-tina ka
ianiang-kita.

10

Pol Malipi Ne Muridi Itui

1 Ngau, Pol ka negu-la be akoro negu miang-kaming kana. Ngau moimoi liliming-be-
matamingo nge negu-la ubalabalaka be taburi-ra ane be utatalari-kaming, ata bong
kasauba usukoaki nge taburigu tago irara be utatalari-kaming. Bokaibe Kristus ilo
malienga be ilo uianga ane be bokai uakoro-kaming:
2 Bong makara upura nge moaki kaemaka be upilekai-kaming. Ngau ukaua tamoata
alu bokai dipilepile keka kateka mata ne kitagatagadi be malipi kiememaki. Bokaibe
tamoata bokainaina masa mpile-kaidi.
3 Moimoi keka kateka ngaenao kisukoaki, ata tago kateka mata ne kitagatagadi be
Kristus eung ne kiememaki.
4 Kana ono eunga nema nge tago kateka kana kaoa ka odio kieunung. Tago. Keka
Nanaranga kana ne ono eunga kaiboangdi oti ka kieunung. Be Nanaranga kana ne
ono eunga ngaedi nge diboadu-tina kaiboang moarunga dagamang.
5 Be nge kana ono eunga ngaedi ane ka keka egore kalingodi tagotago nge kigaga-
mang. Kana nedia-la diraketukatukadi be ditagutaguraki be Nanaranga kauataka
zalaka dionono nge kigagamang. Be ilo lelenaka moarunga nge kiuauauri be
kiememakidi be Kristus pilenga ditagatagadi.
6 Bokaibe keka nge kam-ba ka kirarapung-kaming. Nanaranga pilenga moarunga
kamalongo be kamatagatagadi masa keka gataguraki be tamoata Nanaranga pilenga
tago dilongolongo be ditagatagadi nge sururu gandi.
7 Kam kana moarunga nge nokudiaba-nao ka kaitaita. Tamoata naita ilo ipileni ngai
Kristus tamoata ne kata nge ngau bokai urai: keka bokai, ngaia-la bokana Kristus
tamoata ne kaoa.
8 Nge moimoi keka bokainatuka kiraketukatuka-kama: Keka ka Tanepoa kaiboang
ono malipi pananuaka iang-kama. Ata kaiboang ngaedi nge ono gakakai-kaming kana,
tago ono sururu gang-kaming kana.
9 ‘Pasi’ negu ugeregere-kaming nge tago ono memaki-kaming be taburi-ming dara
kana. Tago.
10 Maka ma kam alu masa bokai kamapile, “Pol igeregere-kita nge pilenga dikaikai-
tina, ata bong nena-la marada isukoaki nge mareuana-ba bokana, be pilenga nge tago
dikaiboang!”
11 Tamoata bokainaina nge bokai ngakaua: Rakana gere-lo be unanga-kaming ki
rakana makara sakeming-o be urangaki-kaming nge suridi tekedia-doi kaoa. Tago
takaia ne be, be takaia ne be.
12 Keka tago tamoata maka nedia-la dipile di atabalabala-tina kaoa nge maradi
kinanganganga-kamailako. Tago! Ki di zaiza muzingama kieriringaki-budu. Tago.
Tamoata bokainaina nge nedia-la mata nedi diememaki be ono nedia-la muzingadi
dierirriringaki. Be nedia-la muzingadi ditaita be ruangadi muzingadi zaiza dilililiti.
Bokai dimuzimuzi nge ngaongao muzi ka dimuzimuzi!

13 Ata keka tago kiboadu pile ono nemai-la kirangarangaki-kama nge garakeaki be
dalale-tina. Tago. Pile ono nemai-la kirangarangaki-kama nge rakengadi dagatadi
otioti. Dagatadi nge dilako be Nanaranga-la rerengana-lo dimanubu. Be daga inangai
nge kam-lo idauraki-lako be.
14 Bokaibe kam daga nemai-lo kasoaki bokana, kipura be Kristus Pile Uia ne
kieluaka-kaming. Be bong kipuraka-kaming nge daga nema ngae nge tago kinokuli.
15 Bokaibe Nanaranga-la daga inangakamai-lo be malipi nema kiemaki. Tago
kilako be daga kigereangaki be malipi nema kiemaki. Bokaibe tamoata takadi daga
nema dipereki be malipi diemaki nge tago iboadu odio gaduasare be ono nemai-la
garaketuka-kama. Tago-la! Keka iloma bibia-tina bokai kinanga: lama unianga-ming
dalaba-la be daeno. Bokai masa daga nema ono malipi kiemaki nge ngalaba-la be
ngaeno.
16 Be alauri masa keka gaboadu be daga kam-lo ieno nge gagereangaki be galale be
kaba takadia-lo Kristus Pile Uia ne mangata garangaki. Bokai kimuzi masa tamoata
takadi malipingadi tago odio gaduasare be ono nemai-la garaketuka-kama. Masa
nemai-la malipingama odio gaduasare be malipinga-ma garangaki.
17 Ata Nanaranga-la ‘Buku’ ne ipile bokana:
“Tamoata naita nena-la ngaraketukai kana nge kana maka Tanepoa iemaki nge ka
ngaraketukaki kana.”
18 Bokaibe, bokai kamakaua: Tamoata nena-la iraketukai nge ara tagotago. Ata
Tanepoa ka itaguraki be tamoata ngae iraketukai nge tamoata ngae ara otioti.

11

Pol Be ‘Apostel’ Bolingadi Ratadi

1 Ngau urere kamalikitaka be pile ngaongadi muku mpile. Moaki kaebulona. Ata
ngau ukaua kam ambe ngaongagu mukudi ngaedi nge kadoki.
2 Ngau kam kanabe uana-uana, Nanaranga-la kam kanabe iuana-uana bokana. Kam
nge aine barasi isi moane zaiza tago sesu dieno-budu be ambe moane tekena-la ka
rauamani ipura bokana. Moane ngae nge Kristus.
3 Ata umatakoaki-kaming tina! Alu masa Eba-la moata ibolesi bokana bolesa-ming
dapura takana! Masa muzinga-ming kalingodi, be muzinga-ming giriki tago teke
ono ieno ane be Kristus-la rerenga katagatagadi nge kamarokaki be zala takaiana-lo
kamalako kana!
4 Labu negu ono umatakoaki-kaming nge bokai: Tamoata alu dapura be Iesus
takaiana-ba, tago Iesus keka kirangaki, ki Oli Spirit takaiana-ba, tago Oli Spirit keka
kirangaki, ki Pile Uia takana-ba, tago Pile Uia keka kirangaki darangaka-kaming nge
masa oaikiki-la be pilengadi kamatagadi-la be kana.
5 Ata ngau ilogu bokai unangai: tamoata maka ‘apostel’ aradi otioti kana karangakidi
nge tagona-tina ngau diuasaia. Iriringa-ma tekedi!
6 Moimoi ngau masa pile tago uamang uia, ata kaua-lo nge uboadu-tina. Maka ma
bong moarunga-lo be kaba bakarairai moarunga-lo nge kana ngae mangata-tina ka
kiememaki be kateate.
7 Bong Nanaranga Pile Uia ne mangata urangaka-kaming nge zazanga tago ukeliaki.
Bang moamoamoa bokana luma-mingo usalangaki. Be negu-la ubalaka be kam ara-
ming atabala unanga. Bokai umuzi nge giriki kata ka uemaki ki?
8 Bokai kamakaua: bong mara-ming umalipilipi nge ‘sios’ takadi ka dizazazaia.
Bokai umuzimuzi nge uianakonakodi bokana be ono kam udumaduma-kaming.
9 Be bong sake-mingo usoaki nge tago sesu ‘mone’ kana uakangao-kaming. Tago-tina.
Taritokada Masedonia-lonalona ka kana moarunga ureretaki nge dieluakina. Bokaibe
toira-la bokana be alauri masa bokai: Tago iboadu moatubu negu miang-kaming!

10 Kristus-la pilenga moimoibe ngau-lo dieno ane be ngau moimoina-tina bokai
mpile kana: tamoata tagona-tina teke iboadu inangaio kaba neming Gris-lo pile negu
ngaedi ono negu-la uraketukaia nge aoa-di ngaono. Tago be tago-tina!
11 Nge bakara ka bokai upile? Tago urerereteki-kaming ki? Tago-la! Nanaranga
ikaua ngau moimoi be urerereteki kaming-tina!
12 Kana kaituka-tina zazanga tago ukelikeliaki be uememaki nge mememaki-la kana.
Tago iboadu mrokaki. Bokai masa ‘apostel’ “takadi” zalakadi mono be tago iboadu
nedia-la daraketukadi be dapile keka zaiza be malipi tekedi ka kiememaki.
13 Tamoata ngaradi nge tago ‘apostel’-tina kaoa. Bolingadi ratadi kaoa. Diboliboli be
dipilepile di malipi kalingodi ka diememaki be nedia-la dipupurisidi be teadi Kristus
‘apostel’ ne bokana dimuzimuzi.
14 E! Bakarai-la! Satang bokai ipuripurisi be tea ‘enzel’ malama-lonalona bokana!
15 Bokaibe nge tago oauoau ka dipuraki be teadi mata adoadodi malipilipi kana
bokana dipura. Tago-la! Bokaibe alauri manubunga-nao masa malipingadia-la ka
tagadi dapura be zazanga dadoki kana!

Pol Sururu Idokidoki Nge Iraketukangaki

16 Kaba pile ambe upile-ma nge ka mpile kana. Tamoata moaki teke ipile ngau
ngaongaogu-tina! Ata ilo-ming dipile ngau ngaongaogu nge moaki kasegeakau-tina.
Ngaongaogu bokana, ata kamadoka. Bokai masa kana mukuna-tina teke ngaeno-na
be ono mraketukaia.
17 Ata bokainatuka uraketukatukaia nge tago Tanepoa rerengana-lo ka upilepile.
Nge suri ngaongao-ba bokana ka upilepile!
18 Ata tamoata kokoko-tina kateka-tamoata muzingadi ditagatagadi be ono nedia-la
diraketukatukadi. Bokaibe di mtagadi be muku negu-la mraketukaia kana.
19 Kam moimoi be kauakaua-tina. Ata ngaongaodia-ma ka pilengadia-ba kalongo-
longo be tago oaikiki-la be kasegesegeakidi!
20 Be tamoata maka ramoramo-ba dibabasaki-kaming, ki poasangaming-lo dituitu-
ilako, ki diboboleSi-kaming be sausau nedia-lo kalakolako, ki dibabalaki-kaming, ki
lili-ming dirautototo nge tago kakusikusidi be kataotaodi. Tago-la. Kalikilikitakidia-ba
be rerengadi dimamambuaki.
21 Ata nge maiangaguba-lo ka bokai mpile kana: keka taburima ratadi be kana
bokainaina tago kiememaki. Maka ma keka tago di bokana be ramoramo kibabasaki-
kaming!

Ata tamoata naita kana teke ngaraketukangaki kana nge ngau uboadu-tina kana teke
mraketukangaki. Ata nge kaba ngaongao-ba bokana ka upilepile!
22 Tamoata neming ngaradi nge nedia-la diraketukatukadi be nedia-la dirarangakidi
di ungguma Ibru kaoa! E, ngau bokai, Ibru kata! Di Israel kaoa ki? Ngau bokai, Israel
kata! Di Abaram tubu kaoa ki? E, ngau bokai, Abaram tubu kata!
23 Di Kristus malipilipi kana kaoa ki? (Nge ambe tamoata ngaongao bokana ka
upilepile!) Ngau moimoina-tina Kristus malipilipi kana be malipi-lo nge di uasadia-
tina be ngau kaba malipilipi iauia-tina! Ngau malipi kaikai-tina uemaki; bong
kokoko-tina uaura-lo dinangaia, bong kokoko-tina dirautotoka, be bong kokoko-tina
saringatuka mate kana.
24 Iuda kalaua nedi kulemoadi-toli-be-lima-oati ane be bong lima dirautotoka.
25 Ungguma Rom bong toli dirautotoka. Bong teke patu ane dipatuia. Bong toli kati
odio urebareba nge dileua be ungara. Be bong teke kati ileua nge oabubu teke be amari
teke makasi-lo ungarangara noka utoka.
26 Bong ege-ege ualalale nge giriki bibia-tina ngaedia-lo ulakolako: nori be urua
bibia-lo ulakolako, anako dianakonakoia, ungguma negu Iuda be Ungguma Takadi nge

sururu dianana, giriki alu anua bibia-lo uitaita be alu singaba-lo uitaita, alu makasi lukanganao uitaita, be giriki alu nge tamoata suri ruangagu bokana ka dianana.
27 Malipi bibia-tina uememaki be umamalomalo-tina. Bong kokoko tago sesu ueneno uia. Tole be madole umatemate. Bong kokoko nge kangkang kanagu tago, kaba ono daunga tago, be kusi mnangananga kana nge tago.
28 Moatubu takadi kokoko-tina dipurana, ata tago mrangaki, maka ma moatubu negu bibia-tina nge ‘sios’ moarunga ilogu ibukubukutakidi.
29 Bong tamoata teke ‘sios’-lo kania dikoalai nge ngau kaniagu dakoalai. Be bong tamoata teke muzigoala-lo lakuaka ipura nge ngau ilogu ngasururu-tina.
30 Bokaibe rakana teke mraketukangaki kana nge, kana ma maka mangata dinanganangaia ngau koalaigu nge ka mraketukangaki kana.
31 Tanepoa Iesus Tama Nanaranga ikaua ngau tagona-tina uboliboli! Bokaibe ara nem-kueno atabala-la ngaeneno!
32 Bong Damaskus anua-lo usoaki nge anuatanepoa biabia ara Aretas nge tamoata ne alu inangadi be dinaringa be dauaura kana.
33 Ata raba kanabibia tekena-lo be kalalang boazinga teke anua ari matolidia-lo dieno-lo be diuruma be uiratu.

12

Pol Rai Kaba Bokanana-lo Ilako

1 Ngau negu-la mraketukatukaiau-la kana, be mpilepile-la kana ngau ‘apostel’-tina kata! Moimoi mpilepile, ata tago iboadu kana teke mpuraki. Kodeka rai-kaba be kana zumzumkaki Tanepoa mangata inangana nge mrangaki kana.
2 Kristus tamoata ne teke ukauataki nge-ka mrangaki kana. Toira nge bagaia ipura be lang anua atabalabalatuka-lo lakuaka ipura. Kana ngae bokai ipura nge ambe barasi kulemoa-be-oati dimanubu. (Ata kana ngae moimoi be ipurani ki rai kaba-ba bokana kaoa ka ita nge ngau tago ukaua. Nanaranga-la ka ikaua.)
3 Ngau ukaua tamoata ngae moimoi be ‘Paradais’-lo bagalako ipura. (Kana ngae moimoibe ipurani ki rai kaba-ba bokana kaoa ita nge ngau tago ukaua. Nanaranga-la ka ikaua.)
4 Bong ‘Paradais’-lo ilako nge pile zumzumkaki tago iboadu kita tamoata pile neda-lo rangakadi dapura, be kana kita tamoata tago iboadu aoada-lo tarangaki nge ilongo.
5 Bokaibe tamoata ngae ka mraketukai kana. Ngau tago uboadu negu-la mraketukaia be mrangaka. Ata kana ono negu-la mraketukaia kana nge negu mareuangagu ka mrangaki kana.
6 Be ilogu ipile be negu-la mraketukaia kana nge tago iboadu ngaongaogu kana mrangaka. Bakara, pile mpile kana nge moimoi be kalingodi. Ata kaituka-tina nge ngau tago iboadu negu-la mraketukaia, bakara ngau tago urere tamoata teke ngapile ngau atabalabala-la kata. Atabala nganangaia kana nge rakana uememaki be itea ki rakana urangarangaki be ilongo-la ka ngarangaki. Moaki pile takadia-ba inangalako be ono atabala inangaia.
7 Ngau kana kokoko-tina uarika-uarika uita. Ata ono negu-la mraketukaia be mialale-tina kana nge zalakagu bokainatuka onotadi dipura: Kana sururuna-tina teke kusiguo ipura. Kana ngae nge Satang pile eleluaki ne bokana ipura be irautotoka be ono zalakagu iono be tago iboadu negu-la mraketukaia.
8 Bong toli kana ngae kanabe Tanepoa uakoroi be ngarokakalea kana.
9 Ata bokainatuka ikatuna, “Marou negu kadokidoki-ba nge iboadutina-niko, bakara bong kaiboang nem tago nge kodeka ngau kaiboang negu dalaba-tina kana.” Bokaibe, kodeka nge bong kaiboang negu tago nge suri-uia ane be mraketukaia. Bokai masa Kristus kaiboang ne daoiaka.

10 Bokaibe kaiboang negu tago, ki dimoangarurutaka, ki moatubu udoki, ki sururu udoki ki muzi diraraia nge Kristus ara-nao be ilogu tago ibukubuku. Bakara, bong kaiboang negu tago nge kaiboang udokidoki.

Pol Korin Kanabe Ilo Ibuku

11 Pile ambe upile ngaedi nge uemaka be suri ambe ngaongao-ba bokana. Ata nge tago rerengagu-lo ka bokai umuzi. Tago-tina. Kam ka kaemaka be suri ngaongao-gu bokana upura. Kam ka ara-gu atabala kamanangai kana. Surigu-ra aragu tagotago bokana, ata ‘apostel’ neming dipura be pile takadi dira-kaming nge tago erumadi ka usoaki.
12 Bong mara-ming usoaki nge kilala kaiboangdi, kilala bibia uememaki be kaitaita, be kilala Nanaranga-la iboadu ngaemaki nge oguo dipurapura be kaitaita. Nge ono negu-la mangata unangaia ngau moimoi be ‘apostel’ kata. Be moimoi kana ngaedi nge ono moatubu udokidoki, ata tago urokaki.
13 Muzi moarunga uememaki-kaming nge ‘sios’-la takadi ubabasakidi bokana ka ubabasaki-kaming. Moimoi kana-la tekena-lo nge duma kana tago uakangao-kaming! Kana ngae bokai uemaki nge ngau bokai uakoro-kaming: muzi negu ngae nge kamarokakalea!
14 Nge ambe bong tolia ka mpura be mte-kaming kana be ambe ukaluka be usoaki. Be bong makara upura nge masa moatubu tago miang-kaming, bakara ngau tago kana neming ka ureretaki. Tago. Ngau kam ka ureretaki-kaming. Bokai kamakaua: Kamoang ka natu kanabe kana dikoazakoazalaki. Tago natu ka kamoang kanabe kana dikoazakoazalaki.
15 Ngau uboadu-tina kam kanabe kana negu moarunga be negu tamoata-gu nge suri-uia ane be miang-kaming be ono mduma-kaming. Ngau bokai urereretakikaming-tina ngena masa kam mukuna-ba kamarerereretaka ki?
16 Moimoi masa kamapile bong sakeming-o usoaki nge tago sesu ngau kanabe moatubu kadoki. Ata tamoata teke masa bokai ngapile, “Ibobolesi-kita be kana neda boli mata ane be idokidoki-leda.”
17 Nge baituka be bokai umuzi? Tamoata pile eleluaki negu oti be poasangaming-lo itui-lako be kana neming rerengagu-lo udoki ki?
18 Moimoi Taitus uakoroi be kam-lo ngapura kana be taritokada takaia diaru be unepi-diaru. Bokai masa kamapile-ra Taitus poasangaming-lo itui-lako ki? Tago-soasoa! Keru Taitus ilo-mairu tekedi be kana kiememakiru, be zala tekena-la ka kitagatagaiaru.
19 Masa ilo-ming dipile norane be imai nge mata-mingo nemai-la kioioiaki-kama ki? Tago-tina! Ruangama uia, keka nge Kristus-la rerenga bokana ka Nanaranga mata-nao kipilepile. Be kana moarunga kiememaki nge ono gaduma-kaming kana ka kiememaki.
20 Ngau bokainatuka taburigu irana: Bong makara mpura masa tago rerengagu-lo bokana kamasoaki be mte-kaming. Be kam masa tago rerengaming-lo bokana msoaki be kamatea. Taburigu irana bong makara mpura masa are-saba muzi, mangazi, nama-ra be emerei muzi, kuara mara-ming nanga muzi, tamoata takadi aradi goalangakadi muzi, negu raketuka mata, be anua gamanadi mata nge mita.
21 Taburigu irana makara mpura masa Nanaranga negu ngataguraki be liliming-be-matamingo ngaka-maiaia takana. Be ngau masa tamoata maka norane be muzigoala diemaki be tago ilodi dibuiri nge ilogu ngatagadi. Tamoata ngaedi nge pogiza mata be muzi ono ilodi dimarangrang be muzi goalakadi diememaki nge diemaki.

13

Pol Gang Alalaurituka Iung

1 Nge ambe bong tolia negu ka mpura be mte-kaming kana. Bokaibe Nanaranga-la
‘Buku’ ne ipile bokana tamuzi kana, “Tamoata rua ki toli tamoata teke giriki iememaki
be dite nge giriki ngaedi iboadu taliliti.”
2 Ramani bong ruaia makara upura be sakeming-o usoaki nge tamoata muzigoala
diemaki nge upile-kaidi. Ata nge ambe kasauba be kaba be mra-kaming kana. Kaba
makara mpura kana nge tamoata muzigoala norane diemaki be aludi kaituka-tina
muzigoala diemaki nge sururu miandi kana. Tamoata tago teke iboadu sururu miang-
kaming kana nge ngairatudi.
3 Kam kamakaua-tina kana karere Kristus pilenga ka moimoi aoa-gulo dipusikasika
ki tago. Ono moimoi be kamakaua kana nge bokai: Bong Kristus sururu ngang-kaming
kana nge tago sesu kania dipoasa. Tago-la. Ngai moimoina-tina kaiboang ne mangata
mara-ming iememaki be kaitaita.
4 Moimoi bong kai kapalapala uauau-o umoatea ipurapura nge kaiboang ne
izumkaki. Ata Nanaranga kaiboang nena-lo be moauriuri isoaki. Bokaibe keka ngai
ara-nao be kisoaki nge moimoi kaiboang nema tago. Ata soakingama kam zaiza nge
diuia-tina. Nge bokai masa Nanaranga kaiboang nena-lo be moauriuri gasoaki.
5 Neming-la soakinga-ming be ilo-ming kamaliliti uia be kamatoi-kaming kam
moimoi be lama unianga kaiboang nena-lo kasoaki ki tago. Kam moimoi be kakaua
Kristus Iesus iloming-lo isoaki! Bokaibe lama unianga-ming karokaki nge ambe
moimoi kamamalo-ba!
6 Ngau ukaua-tina kam tago iboadu bokai kamarangaki-kama keka ambe kimamalo-
ba.
7 Bokaibe Nanaranga bokai kisinaui: kam giriki moaki teke kaemaki. Nge tago ono
nemai-la kirangaki-kama keka ambe kikai be kiuasa ka bokai kipile. Tago. Ngena ono
kana irakingadi kamakauataki kana ka bokai kipile. Baraoa malipi nema tago kiemaki
uia be ambe kileua bokana! Bokai ka kana irakingadi kamakauataki kana kirere.
8 Maka ma keka tago kiboadu kana teke gaemaki be ono pile moimoi be kalingo nge
gaerekei. Tago-tina. Kana moarunga kiememaki nge pile moimoibe kalingo kana ka
kiememaki.
9 Bokaibe bong tago kikaikai be malipingama kirarangaki nge iloma diuiauia-tina,
ata kam lama unianga-ming dikaiboang. Bokaibe rabo nema nge kirere kam kamado
be kamado-tina.
10 Nge bokai ka bong isi laua-o usoaki be pile ngaedi ugere. Bokai masa bong makara
upura nge tago iboadu kaiboang Tanepoa iana ane be pile-kai oti miaua-kaming.
Kaiboang Tanepoa iana nge tago ono kana gamana. Tago. Kaiboang ngaedi nge ono
miaka-kai-kaming be kamakaiboang kana ka iana.

Pol Korin Irabuakidi

11 Pile ono mambuaki kana nge urabuaki-kaming. Kamapi be kamado-tina. Akoro
negu kamalongolongo-uia. Ilo-ming tekedia-doi, be ilo uia-lo kamasukoaki. Reretaka
mata be ilo-uia mata Nanaranga nedi iboadu sakeming-o ngasukoaki.
12 Taritoka-toka muzi-lo be kamaearoki.
13 Nanaranga tamoata be aine ne moarunga makare aroki nedi dinanga-kaming.
14 Tanepoa Iesus Kristus marou ne tadokidoki-ba, Nanaranga reretaka ne, be Oli
Spirit soaki ne ono suri-uianga nge kam-lo daeno.

GALESIA

1 Ngau Pol ka ugere. Ngau tago tamoata-ramo kaoana-lo ki tamoata-ramo kata
kaiboang nena-lo ka Iesus ‘apostel’ ne upura. Iesus Kristus be Tama Nanaranga maka
Iesus Kristus mate-lo be imarangaki kaiboang nena-lo ka ‘apostel’ upura.
2 Be nge taritokada moarunga makare kisoaki zaiza ka kam ‘sios’ moarunga Galesia
kaba-lo ka igere-kaming.
3 Tama-da Nanaranga be Tanepoa Iesus Kristus iboadu marou ne bibia tadokidoki-ba
be ilo-uia ne ngang-kaming.
4 Kristus ka nena-la be isumoalataki be kita muzigoala neda lilidi-o be imate. Bokai
imuzi be ono muzi goalakadi kaituka kateka ngaenao dieno nge erumadi tasoaki ka
irubetaki-kita. Be nge tago ne rerengana-lo ka bokai imuzi. Tago. Nge Nanaranga neda
be Tamada rerengana-lo ka bokai imuzi.
5 Bokaibe Nanaranga neda Tama nge ara bokaina-la nem-kueno atabala-la ngae-
neno! Moimoi.

Pile Uia Tekena-la

6 Ngau upitilaki-tina kam ambe oaikiki-la be Nanaranga maka Kristus marou ne
tadokidoki-ba ane be ikila-kaming nge kamurinarinai be pile uia takaia katalatalari.
7 Moimoi pile uia takaia tago. Ata nge ono ka uilo-kaua-kaming. Tamoata alu ka
diakaboang-kaming be ambe dipipi be Kristus Pile Uia ne dabuiria-ramo kana.
8 Ata bokai kamakaua: keka ki Nanaranga ‘enzel’ ne teke lang anua-lo ngapura be
pile uia keka kisuletaki ngaeno be takana-ba isuletaki nge iboadu eoa tago matemate-lo
ngalako!
9 Norane be kirakaming-doi, ata kaba mra-kaming kana: Keka ambe Pile Uia
mangata kirangaka-kaming be kareretaki be kadoki. Bokaibe tamoata naita pile uia
keka kisuletaki ieno be takana-ba isuletaki nge iboadu eoa tago matemate-lo ngalako!
10 Bokai upile nge ilo-ming ba kananga? Kaituka-tina nge tamoata-ramo ki
Nanaranga ka milo-uiai kana ka bokai upile? Ki tamoata ka memakidi be dasuri-
uiataka kana ka bokai upile? Moimoi tamoata ka memakidi be dasuri-uiataka kana
nge ambe norane be Parasi malipi tago mrokaki be Kristus malipilipi kana mpura!

Pol Ba Be Iesus Malipilipi Kana Ipura

11 Taritokagu moarunga, ngau urere bokai kamakaua: Pile Uia ngau usulesuletaki
nge tago tamoata ka ilodia-lo be ipusika be dipuraki.
12 Ki tago tamoata-ramo ka diana ki tamoata-ramo ka disulena. Tago-tina. Iesus
Kristus ka nena-la be mangata itiki-na.
13 Kam ambe muzingagu toirairadi kalongoraki-doi. Bong Iuda mata nedi utagataga-
matedi nge Nanaranga ‘sios’ ne ilogu tago sesu itagai be sururu bibia-tina uianiani be
upipi be miara-leuai kana.
14 Bong ngaradia-lo nge Iuda mata nedi tagadia-lo nge Iuda ruanga-gu ngau zugu
negu nge moarunga uasadia-tina. Ngau tagona-tina urere mata takadi dapura be
tamagu be tubugu mata nedi kabadi dadoki. Bokaibe tamagu be tubugu mata nedi
kanabe uanauana be muridia-tina utuitui!
15 Ata ngau isi tinagu ilona-lo ueno be Nanaranga marou ne tadokidoki-ba ane be
inangaia be malipini kana. Bokaibe bong Nanaranga ilo ilelenaki be
16 ne Natu mangata itikina be mialale be rangaka Pile Uia nena-lo dieno Ungguma
Takadia-lo mangata mrangaki kana nge tago tamoata-ramo-lo ulako be disingaraia.

17 Tago ualale Ierusalem-lo be tamoata ‘apostel’ malipi didoki mua nge utedi. Tago-
tina. Ngau oaikiki-tina Arebia kaba-lo ulako be alauri nge kaba Damaskus anua-lo
umule.
18 Barasi toli dimanubu kodeka Ierusalem ulako be Pita mte kana. Ata amaridi
kulemoa-lima-la sakenao usoaki.
19 ‘Apostel’ takadi nge tago teke ute. Zems-la Tanepoa tari ka ute.
20 Nanaranga mata-nao be ura-kaming kana ugeregere ngaedi nge tago uboliboli.
Moimoi ka ugeregere.
21 Alauri nge Siria be Silisia kaba-lo ulako.
22 Bong ngaradia-lo nge Kristus ‘sios’ ne moarunga Zudea kaba-lo liligu tago
dikauataki, maka ma tago sesu maradi umalipi.
23 Tamoata takadi ka bokai diradi be dilongoraka, “Tamoata-ma maka matamata
sururu bibia ianiang-kita nge ka ambe lama unianga tongira ipipi be ngagamani kana
nge isulesuletaki!”
24 Bokaibe tamoata be aine Zudea kaba-lo nge ngau kanabe Nanaranga dirakeaki.

2

Pol Be Kristus Malipilipi Ne Takadi

1 Barasi kulemoa-oati muridi nge kaba Ierusalem ulako Barnabas keru. Be Taitus
ubagai be kialalale-budu.
2 Nanaranga ka kana mangata itikina be kana ngaedi ka utagadi be ualale. Ulako
be Pile Uia ngau Ungguma Takadi mangata urangarangakadi nge tamoata nedi bibia
bokana arodi unangaria. Ata zugumaba-lo be uradi, bakara Iuda alu dipile tamoata
kusi tago korotototo nge tago iboadu Nanaranga mata-nao ngado. Ngau tago urere
malipi negu ambe uemaki ki alauri memaki kana nge daleuaramo-ba.
3 Moimoi alalale-budu ruangagu Taitus nge Grik kata, ata tago diakangaoi be kusi
dikorotototoki, Iuda bokana.
4 Moatubu ngae ipura, bakara tamoata alu diboli be dipile di nge Kristen taritokada
kaoa be marada disili be dokiadi dipura. Di direre Taitus kusi korotototoka ngapura,
be Moses Mata ne nge kaba tagadi dapurapura. Nge bokai ka marada disili be ono
soakingada Kristus Iesus-lo nge daita uia kana. Soakingada Kristus-lo nge rerengada-
lo tasukoaki be babari tago teke ono ieno.
5 Ata keka tago sesu Iuda ngaedi kilikitakidi be pile moimoi be kalingo nge dibuiria-
ramo. Bokaibe Pile Uia ngae nge kidokimateia-uia-kaming be giriki tago teke idoki.
6 Ata tamoata nedi, nedia-la dipile di ka bibia nedi nge pile tago teke diemaki
be ono sulengagu dibatadi. Tago-la. Tamoata bakarairai kaoa nge ngau tago ilogu
ibukutakidi. Maka ma Nanaranga tago tamoata kusidi itaita be ipilepile aradi otioti ki
aradi tagotago! Tago.
7 Ata ambe kaba bokai dita ngau ka Nanaranga malipi iana be ungguma kusidi tago
korotototo-lo Pile Uia mangata urangarangaki, Pita-la malipi ania ipura be ungguma
kusidi korotototo-lo Pile Uia mangata irangarangaki bokana.
8 Nge Nanaranga kaiboang nena-lo ka ngau Ungguma Takadi ‘apostel’ nedi upura,
be kaiboang-la ngaedia-lo ka Pita ungguma Iuda ‘apostel’ nedi ipura.
9 Bokai ka Zems, Pita be Zon kilala dinangato Nanaranga ka malipi bibia ngaedi iana.
Diato ka teadiato malipi ngae ariri-moane ne bokana. Bokaibe Barnabas keru diaroki-
kamairu. Aroki ngae nge kilala ono sumoala teke uaura ipura bokana. Makara be
sumoala teke bokai kiemaki: Barnabas keru masa ungguma kusidi tago korotototo
maradi gamalipilipiru be di masa kusidi korotototo maradi damalipilipi. Bokaibe
‘apostel’-la takadi bokana didoka be dipile ngau ‘apostel’ kata.

10 Be malipi teke atabala dinangaria-kama nge bokai dira-kama, “Ilo-ming moaki
dikoko. Tamoata kana nedi tagotago kamadumadumadi.” Kana-tina ma ngae ka
norane be upipi be mememaki kana, ata tago!

Pol Itaguraki Be Pita Iebuloi

11 Pita Antiok anua-lo ipura nge lili-be-matanao uebuloni. Ngai moimoi giriki iemaki.
12 Tamoata kaoa tago isi Zems-lo be dipura nge Pita ungguma kusidi tago korotototo
zaiza dimoanakonako. Alauri tamoata ngaedi dipura nge kaba imulenaki be nena-ba
rube isoaki be tago iboadu ungguma kusidi tago korotototo zaiza damoanako-budu.
Bakara, tamoata maka kusi-korototo mata ditagatagadi imatakuridi ka bokai imuzi.
13 Be Iuda takadi lama diuni nge Pita muzinga ngaedi ditagadi be tago iboadu
ungguma kusidi tago korotototo zaiza damoanako-budu. Be Barnabas nge dia-ba
idainakidi be bokai imuzi.
14 Kaba bokai uita Pile Uia kalingo tago adoado ditagatagai be disukoaki nge arodi
ka Pita bokai urai, “Kaiko Iuda kata, ata ambe tago Iuda mata nedi kutagatagadi.
Nge bakara ka kaba Iuda mata kutagatagadi be ungguma kusidi tago korotototo
kuakangaodi be mata ngaedi ditagatagadi? Nge kupakaia-tina!”

Iuda Be Ungguma Takadi Ba Be Lama Unianga Iuketidi

15 “Kita moimoibe tinada dinekiaki-kita be Iuda kaoa be Moses Mata ne tatagatagadi.
Kita tago ungguma kusidi tago korotototo kaoa be Moses Mata ne tago tatagatagadi!
16 Ata kita takaua tamoata naita Nanaranga matanao adoado ngasoaki kana nge
Iesus Kristus lama ngaunani, tago Moses Mata ne ngatagatagadi ka Nanaranga mata-
nao adoado ngasoaki. Bokaibe kita tago Moses Mata ne tatagatagadi ka Nanaranga
mata-nao adoado tasoaki. Tago. Kita Kristus Iesus lama taunani ka Nanaranga mata-
nao adoado tasoaki. Tago teke iboadu Moses-ba Mata ne ngatagatagadi be Nanaranga
mata-nao adoado ngasoaki. Tago-la.
17 Tapipi be Kristus ara-nao be Nanaranga mata-nao adoado tasoaki kana, ata kaba
bokai taita kita muzigoala ememaki kaoa, nge iboadu tapile Kristus muzigoala muridi
ituitui ki? Tagona-tina iboadu bokai tapile!
18 Bokainatuka mto: Moses Mata ne utagatagadi be ambe umurinadi. Ata kaba
suri kaiboang nedi otioti bokana be udokimai be utagatagadi nge negu-la ka mangata
unangaia ngau Moses Mata ne ugamang be giriki bibiatina-lo ka ulako! Ilogu ipile
Moses Mata ne mtagatagadi masa Nanaranga mata-nao miado.
19 Ata ngau ambe ukaua tago iboadu Moses Mata ne mtagadi be Nanaranga mata-nao
miado. Tago be tago-soasoa! Bokaibe nge ambe umate bokana! Bokai masa Nanaranga
kanabe moauriuri msoaki!
20 Bokaibe ngau ambe Kristus keru be kai kapalapala uauau-o rokatagakagu ipura.
Be nge ambe tago ngau ka moauriuri usoaki. Tago-tina. Nge Kristus ka ngau-lo
moauriuri isoaki. Kaituka tamoatagu-lo moauriuri usoaki nge tago negu-ba ka usoaki.
Lama unianga-gu ane ka Nanaranga Natu-nalo moauriuri usoaki. Ngai ka ireretaka
be lili-guo be imate.
21 Tamoata alu dipile Kristus matenga nge kana-ba. Ata ngau tago iboadu bokai
mpile. Maka ma Moses Mata ne tatagatagadi be ono Nanaranga iboadu ngauketi-kita
nge Kristus ambe tago ngamate. Matengana-ma masa kalingodi tagotago!”

3

Moses Mata Ne Ki Lama Unia Tagaia Ngapura

1 Kam Galesia! Ngaongao-ming! Naita kata ka iaka-boang-kaming be kangao?
Maka ma mataming-tina-lo ka kitui be Iesus Kristus kai kapalapala uauau-o imate nge
mangata kirangaki be kalongo! Ak, nge ambe baituka-ba kaoai be kangao!

2 Kana-la teke ka kam-lo mkauataki kana urere. Kamaraia! Baituka be Oli Spirit kadoki? Moses Mata ne katagatagadi ki Pile Uia kira-kaming be kalongo be lama kauni ka Nanaranga Oli Spirit ne kadoki?
3 Kangao-tina ki ba kauai? Maka ma Oli Spirit ane ka labu kanangai be katui uia be Nanaranga mata-nao kado! Ata nge bakara ka Oli Spirit kamurinai be neming tapouming kaiboang nedia-lo be kamarokaki kana?
4 Ambe kasururuba-tina be kana kalingo tago katea-re! Moimoina-tina kana ngae nge kalingo otioti!
5 Labu nangatana-o ka Nanaranga Oli Spirit ne iang-kaming be kilala kaiboangdi mara-ming kaememaki? Moses Mata ne katagatagadi ki Pile Uia kiang-kaming kalongo be lama kauni ka Nanaranga Oli Spirit ne iang-kaming be kilala kaiboangdi mara-ming kaememaki?
6 Abaram ilo-ming dani. Nanaranga ‘Buku’ ne bokai dirangaki, “Ngai Nanaranga pilenga lama iungdi. Bokaibe Nanaranga itaguraki be oti ne irokakile be ipile mata-nao iado.”
7 Nge bokai nge bokai kamakaua: Tamoata Nanaranga lama diunani ka Abaram tubuna-tina.
8 Toira be Nanaranga ‘Buku’ ne aro-lo kaba ditalako be bokai ipile: Ungguma Takadi masa lama dauni be Nanaranga mata-nao dado. Bokaibe Nanaranga ‘Buku’ ne ka toira be ditaguraki be Pile Uia mangata dirangaki be Abaram bokainatuka ilongo, “Kaiko-lo ka ungguma moarunga masa marou negu dadoki.”
9 Bokaibe Abaram lama iuni ka Nanaranga marou ne idoki. Be tamoata moarunga lama diuni masa Abaram-la bokana Nanaranga marou ne dadoki.

10 Tamoata naita iduasare be Moses Mata ne itagatagadi nge ngesuaki eruma ka isoaki. Maka ma Nanaranga ‘Buku’ ne bokai ipile, “Tamoata naita pile moarunga Nanaranga ‘Buku’ nena-lo tago itagatagadia-la nge Nanaranga ngesuaki ne erumadi ka isoaki.”
11 Kodeka mangata-tina dipura be takaua. Tamoata tago teke Moses Mata ne itagatagadi be Nanaranga mata-nao iado. Tago-tina. Maka ma Nanaranga ‘Buku’ nena-lo bokai dieno, “Tamoata naita Kristus lama iunani be Nanaranga mata-nao iado masa lama unianga ngaedi ka ngatagadi be moauriuri ngasoaki.”
12 Ata Moses Mate ne be lama unianga nge tago labu-diaru tekedi. Tago. Tamoata Moses Mata ne ngatagadi kana nge ne kaiboang nena-lo be ngamamalo-tina be ngatagadi. Maka ma Nanaranga ‘Buku’ ne bokai ipile, “Tamoata naita Moses Mata ne moarunga itagatagadia-uia masa moauriuri ngasoaki!” Ata tago teke iboadu bokai ngamuzi! Tago be tago-soasoa!
13 Kita Moses Mata ne ngesuaki ne erumadi ka tasoaki. Maka ma Nanaranga ‘Buku’ nena-lo bokai dieno, “Tamoata naita kai-o tobilaka ipura nge Nanaranga ngesuaki ne ono dieno.” Nge bokai ka kita lilida-o be Kristus nena-la be ngesuaki ngaedi idoki, be ono izaza-kita be imuleaki-kita.
14 Kristus bokai imuzi be ono Nanaranga marou ne Abaram iani nge Kristus Iesus ara-nao be Ungguma Takadi ulika didoki. Bokaibe lama tauni masa Nanaranga Oli Spirit moimoi be irangaki nge tadoki.

Moses Mata ne Be Nanaranga Pile Moimoibe Iemaki

15 Taritokagu negu, kana izamaizama taememaki teke ono mtonanga kana. Tamoata rua pile tekedi disumoalatakiru be pile diuauru nge tago teke iboadu pile nediaru diuauru ngaedi nge ngagamang ki pile takadi kaba nganaguraki-lako. Tago-la. Be kana urarangaki nge bokainatuka-la ka dieno.

16 Be nge bokai nge bokai kamakaua: Nanaranga pile ne moarunga moimoibe iemaki
nge Abaram tubu teke alauri ngapura kana nge ka iemakini. Nanaranga ‘Buku’ ne tago
ipile Abaram tubu kokoko. Tago. ‘Buku’ ipile tekena-la. Be tamoata ngae nge Kristus.
17 Pile ngaedi labudi nge bokai: Nanaranga ka toira be Abaram moimoibe irai tago
iboadu ne pilenga ngagamang be tago dakalingo. Moimoi alauri ‘430’ barasi dimanubu
noko Moses Mata ne nge Moses Iuda iandi. Ata Moses Mata ne alauri ka dipura nge
tago iboadu pile moimoibe emakadi dipura mua nge ngagamang be Nanaranga pilenga
moimoibe iemaki ngaedi nge daleua. Tago-la.
18 Maka ma Moses Mata ne ka tatagatagadi be kana moarunga Nanaranga irangaki
tanemdi kana nge ambe pile moimoibe Nanaranga Abaram iemakini, “Tubum teke
masa tamoata moarunga ngadumadi,” nge ambe tago diboadu ulikadi tadoki. Ata
Nanaranga ambe marou ne tadokidoki-ba oti be pile ne moimoibe Abaram iani nge
itagadi be kana irangaka-kita nge iang-kita.

Moses Mata ne Labudi

19 Bokai nge labu nangatanao ka Moses Mata ne nangadi dipura? Nge ono mata
goalakadi kauatakadi dapura kana ka Moses Mata ne nangadi dipura. Be Moses Mata
ne nge dieno nibe Abaram tubu Nanaranga moimoibe irangaki nge ipura. Moses Mata
ne nge ‘enzel’ dinegei be tamoata lukaluka teke idoki be Iuda iandi.
20 Moses Mata ne nge tamoata lukaluka ka inegei be bokai ka tago diuia. Pile moimoi
be Abaram iani nge moimoi be kalingo, bakara Nanaranga ka nena-la be Abaram iani.
21 Bokai nge Moses Mata ne nge Nanaranga pile ne moimoibe iemaki dierekeidi ki?
Tago-la! Mata tekena-la kata ka tamoata moarunga aniadi ipura be ono moauriuri-la
dasukoaki kana nge ambe mata ngae tamoata moarunga ngadorakidi be Nanaranga
mata-nao dado.
22 Ata nge tago bokai. Tamoata be aine moarunga kateka-o muzigoala eruma disoaki
nge ono Nanaranga pilenga moimoibe iemaki dakalingo kana ka muzigoala eruma
disoaki. Nanaranga pile moimoibe iemaki nge bokai: Tamoata Kristus lama diunani
be dikaua ngai naita kata masa Kristus ne ara-nao be Nanaranga marou ngandi.
23 Kristus tago isi ipura nge Moses Mata ne diuauri-kita. Bokaibe bong Uketiketi Iesus
Kristus lama taunani nge ambe irubetaki-kita.
24 Moses Mata ne moimoi Nanaranga muzinga disikengtaki-kita, ata ono moauriuri
soaki tago diang-kita. Bokaibe bong Kristus ipura nge lama tauni ngai ka Kristus, be
nge lama taunani ka Nanaranga mata-nao tado.
25 Ata nge ambe Kristus ipura be iuketi-kita be imuleaki-kita. Bokaibe Moses Mata
ne nge tago diboadu daduma-kita. Moses Mata ne ditikingkita-ba Kristus masa baituka
ngaduma-kita be moauriuri tasukoaki.

Kita Nanaranga Natu

26 Kam ambe Kristus Iesus lama kaunani be Nanaranga natu kapura.
27 Bokaibe kam moarunga maka Kristus-lo rukuaming-lako dipura nge ambe Kristus
bokana kapura be muzinga moarunga kadoki.
28 Bokaibe kam moarunga nge suri-ming tekedi. Tago ambe Iuda be Ungguma Takadi
kaoa, ki dududu be tamoata rerengadia-lo dimalipilipi kaoa, ki aine be moane kaoa
kana kamararangaki-kaming kana. Tago. Kam moarunga ambe Kristus Iesus ara-nao
be teke-ming.
29 Bokaibe kam Kristus tamoata ne kaoa nge ambe Abaram tubu kaoa, be Nanaranga
kana moimoibe irangaki masa kamadoki.

4

1 Pile upilepile ngaedi nge labudi bokai: Tamoata teke natu isoaki, be natu ngae ka
tamoata ngae kana ne moarunga ngadoki be nganemdi kana. Moimoi natu ngae ka
kana-marau, ata isi mukumuku nge suri dududu-ba bokana ngasukoaki.
2 Bong ngaradia-lo nge tamoata takadi kana ne dadoki be dapapananuakini be natu
ngae daurogurogui nibe bong-tina ne ono tama inanga dapura, be kodeka nena-la be
masa kana ne moarunga ngapapananuaki.
3 Kita nge bokainatuka-la ka tasoaki. Kristus isi tago ipura nge Iuda mata nedi be
muzi nedi dieno be dinanaring-kita be erumadi tasukoaki. Maka ma iloda dipile Iuda
mata nedi masa daduma-kita.
4 Ata bong bong-tina kalingo ipura nge Nanaranga itaguraki be ne Natu inepi be
ipura. Natu ngae nge kateka aine kata inekiaki, be Iuda mata nedi be muzi nedi
erumadi isoaki,
5 be ono tamoata be aine Moses Mata ne erumadi disoaki nge izazadi be irubetakidi.
Nanaranga Natu bokai imuzi be ono Nanaranga ikoroti-kita be natu tapura. Be natu
tapura bokana alauri masa kana ne moarunga moimoi be irangaki-kita nge ngang-kita
be tanemdi.
6 Ono takaua kita moimoi be Nanaranga natu nge Nanaranga bokai imuzi: Itaguraki
be Natu Oli Spirit ne inepi be iloda-lo isoaki. Be nge Oli Spirit ka iloda-lo be Nanaranga
bokai ikilakilai, “Mamo, ngau Tama-gu.”
7 Oli Spirit bokai ibasaki-kita be kam ambe tago dududu kaoa. Kam ambe Nanaranga
natu, be alauri masa Nanaranga kana ne ngang-kaming be kamanemdi.

Pol Galesia Ilo Ibukutakidi

8 Tongira Nanaranga isi tago kakauataki nge kana-ramo ilo-ming dipile nanaranga
nge diuauri-kaming be katagatagadi be dududu kandi bokana kasukoaki. Kana ngaedi
nge tago Nanaranga.
9 Ata kaituka ambe Nanaranga kakauataki, ki ngai ka ikauataki-kaming! Bokai nge
bakara ka kana ngaedi kaiboang nedi tagotago be teadi moangarurudia-lo kamamule-
lako kana? Karere kaba matamata uaura nedia-lo kasoaki bokana kamasukoaki kana
ki?
10 Ambe tongira kamuzimuzi bokana be bong neming bibia, kalea be barasi neming
bibia nge karakerakeaki be kapilepile bong ngaedi nge bibia!
11 Ngau ilogu ibukutakikaming-tina! Malipi bibia uemaki-kaming nge ambe kana-
ramoba bokana ubizagam be dileua. Kilalangagu unanga ambe umamaloba-tina!
12 Taritokagu negu, ngau bokana kamapusika be Moses be Moses Mata ne kamamuri-
nadi. Tongira nge Moses Mata ne utagatagadi be kaiboang nedi erumadi usoaki, ata
kaituka ambe urokaki be Kristus eruma usoaki. Uakoro-kaming pilengagu kamalongo!
Norane be sakeming-o usoaki nge giriki tago teke kaemaka-na!
13 Ilo-ming kauakaua ki tago? Matamata makara upura be Pile Uia ueluaki nge
umore-tina. Ata nge iuia makara be umore be ono sakeming-o usoaki be Pile Uia
mangata urangaki be kalongo.
14 Moimoi more negu iemaki-kaming be moatubu kadoki, ata tago kasegeaka ki
kamurinaia. Suri Nanaranga ‘enzel’ ne kata ki Kristus Iesus nena-la be ipura bokana
be kadoka be kadoraka.
15 Be suri-ming nge diuiatakau-tina! Ata ambe suri-uia neming ngae ba
kabasaki? Bong makara usoaki nge kana moarunga-lo kadumadumaiau-la! Tago sesu
kadokipakaia! Be maka mra-kaming be mata-ming kamapasina bokana nge ambe
kamapasi-la be!
16 Makara usoaki nge pile kalingodia-la ka urara-kaming. Be nge bokai umuzi ngena
ambe erekei neming upura ki?

17 Ata giriki kalingodia-tina nge tamoata maka diakorokoro-kaming be kamata-
gatagadi kanana-lo dieno. Moimoi di ilodi dibukubukutakikaming-tina, ata ilodia-
lo nge kana goalakadi ka dieno. Di direre-tina daduaramoakikita-tina be dia-la
kamatagatagadi.
18 Nge iuia tamoata takadi ilodi dibukubukutaki-kaming, ata muzi uia-lo be ilodi
dabukubukutaki-kaming. Makara usoaki ki tago usoaki nge ilodi dabukubukutaki-
kaming-doi!
19 Natugu negu, kam kanabe ilogu isusururu-tina! Suri aine nganeki kana be
isusururu bokana ngau isi kam kanabe usususururu-la. Bokai msusururu nibe neming-
la be kamaitikina kam soakinga-ming ambe Kristus bokana dipurapura.
20 Urere-tina kaituka-tina nge sakeming-o msoaki! Sakeming-o msoaki be baraoa
memegu mbuiri! Nge uiauaua-kaming, ata baraoa meme-gu mbuiri be kaba miakoro-
kaming ua! Ata nge tago sakeming-o usoaki, masa ba mbasaki-kaming?

Ega Be Sera Odio Tonanga Ipura

21 Aria, kamaraia! Tamoata direre Moses Mata ne erumadi dasoaki kana nge mtegidi
kana. Moimoi be Moses Mata ne kakauataki ki?
22 Moses Mata nena-lo bokainatuka digere be dieno: Abaram natu rua. Taka aine
dududu ara Ega ka inekiaki. Be takaia nge roana-tina rerengana-lo ialalale ara Sera
ka inekiaki.
23 Dududu natu inekiaki nge natu-muku izamaizama nekiakadi dipurapura bokana
nekiaka ipura. Ata natu roana-tina inekiaki nge Nanaranga matamata be moimoibe
Abaram irangakani noko alauri ka nekiaka ipura.
24 Kana ngaedi nge iboadu bokainatuka teadi dapura be kauatakadi dapura: Aine
rua nge taoa rua emakadi dipura nge anunukadi. Taoa takaia nge Sainai buku-nao be
emaka ipura. Makara ka taoa ngae Iuda zaiza emaka ipura be Mata ne aniadi dipura.
Bokaibe natu dipura nge dududu kaoa, bakara Moses Mata ne eruma disoaki. Bokaibe
taoa ngae nge Ega bokana.
25 Ega nge Sainai buku Arebia kaba-lo anunuka. Be Ega ngae nge Ierusalem anua
kaituka makare kateka ieno nge anunuka be. Ierusalem kaituka ieno nge natu zaiza
be dududu bokana ka disukoaki.
26 Ata Ierusalem etatabala lang anua-lo ieno nge takana-ba. Iboadu rerengamba-lo
gosukoaki be goalalale. Ierusalem etatabala ieno ka kita tinada, be tago Moses Mata
ne erumadi tasoaki.
27 Maka ma Nanaranga ‘Buku’ nena-lo nge bokai dieno:

> “Aine kupim nge surim dauia. Gomere be surim dauia be gomoaguru. Kaiko neki-lo
> tago sesu sururu kudoki. Maka ma aine naita roa ipereki masa natu dakoko-tina,
> be aine roa otioti nge ngauasai.” (Ais 54:1)

28 Taritokagu negu, kam nge Nanaranga natu. Maka ma kam nge pile moimoibe
Nanaranga iemaki tagadi dipura ka Nanaranga natu kapura, Abaram-la natu Aisak
ibasaki bokana.
29 Bong ngaradia-lo nge natu maka izamaizama nekiakadi dipurapura bokana
nekiaka ipura nge itaguraki be natu Nanaranga Oli Spirit nena-lo nekiaka ipura nge
sururu bibia ianiani. Bokaibe kaituka-tina nge ambe kana bokainatuka ka dieno,
tamoata Moses Mata ne ditagatagadi nge sururu dianiang-kita.
30 Ata Nanaranga ‘Buku’ ne ba dipile? Bokainatuka dipile, “Dududu aine ngara natu
diaru be gorokaki-diaru. Bakara, dududu aine natu tago iboadu aine rerengana-lo
isukoaki natu diaru tama-diaru kana ne moarunga danegeru.”
31 Taritokagu negu, kita nge tago dududu kaoa be Moses Mata ne erumadi tasoaki.
Kita nge Nanaranga natu, bakara kita Kristus tatagatagai.

5

Kristus Ka Irubetaki-kita

1 Kita ambe neda rerengada-lo ka tasukoaki, tago Moses Mata ne eruma ka
tasukoaki. Kristus ka irubetaki-kita be rerengada-lo tasukoaki. Bokaibe bokaina-la
kamakaiboang be kamasoaki. Moaki kaba neming-la uaura-lo kananga-kaming be
dududu bokana be Moses Mata ne erumadi kasukoaki.
2 Kamalongo! Ngau Pol ka bokai ura-kaming! Kusi-ming korototokadi dipura Moses
Mata ne ipile bokana nge Kristus tago sesu masa ngaduma-kaming.
3 Kaba mangata mra-kaming kana: Tamoata naita isumoala be kusi korototoka ipura
nge Moses Mata ne moarunga ngatagatagadia-doi. Moaki teke idokipakai.
4 Kam tamoata alu isi Moses Mata ne katagatagadi be ono neminga-la be Nanaranga
mata-nao kamado kana nge ambe neming-la ka kakerengaki-kaming be tago ambe
Kristus-lo kasoaki. Bokaibe kam ambe tago Nanaranga ilo-taga ne ilodia-lo kasoaki.
5 Ata kekama iloma bokainatuka kinanga be kisoaki: sakuli nema nge Nanaranga
mata-nao gado kana, bakara keka Kristus lama kiunani. Bokaibe lama kiuni be Na-
naranga Oli Spirit ne kaiboang ne ilo-mailo dimalipilipi be kana ngae kirapurapungi.
6 Bokaibe bokai kamakaua: Kristus Iesus-lo kusoaki nge kusim korotototo ki tago
korotototo nge kana-ba. Kana kanabiabia nge bokai: lama uniangam nge reretaka
mata-lo be damalipilipi.
7 Kana moarunga-lo nge kauiauia-tina! Naita kata ka itaratotoki-kaming be pile
moimoi be kalingo Pile Uia nge karokaki? Baituka-tina be iniu-kori-kaming be
karokaki?
8 Niu-kori bokainaina nge tago Nanaranga maka ikila-kaming-lo ka dipura.
9 Maka ma pile tekedi bokai dieno, “Kangkang alu kunanga be muku teke imoapuru
nge moapuru ege-ege dalako kana.” Bokaibe Pile Uia ege muku teke kapakai nge ere-
moarunga be kamapakai kana.
10 Ata ngau omingo lama uni kam tago masa ilo-ming takadia-ba kamananga.
Soakingada Tanepoa-lo ka diaka-kaia be ukaua tago iboadu ilo-ming takadia-ba
kamananga. Tamoata-ma maka iakaboangboang-kaming nge ka masa giriki ngaedi
ngadoki. Naita kata, ata Nanaranga masa sururu ngani.
11 Taritokagu negu, ngau bokai mrangaka kana. Dipile ngau isi kusi-korototo mata
usulesuletaki. Kusi-korototo mata isi usulesuletaki nge bakara ka Iuda isi giriki
diananau-la? Ak, pile ngaedi moimoi kana kapile nge Kristus kai kapalapala uauau-o
matenga mangata urarangaki nge ambe giriki tago mitaita!
12 Nge bokai ka ngau bokai urere: tamoata diakaboangboang-kaming be kusi-
korototo mata katagatagadi nge nedia-la kusi-korototo mata dalakuakia-soasoa be nedi
labedi dasare!
13 Taritokagu, kam ambe kila-ming dipura be ambe tago muzigoala uaura nena-lo ka
kasoaki. Tago. Ambe rubetaka-ming dipura be rerengaming-lo kasukoaki. Ata kana
ngae moaki iemaki-kaming be kusi-ming rerengadi katagatagadi. Reretaka mata-lo be
neming maraming tamoata-ruangaming kama-malipilipibadi.
14 Maka ma Moses Mata ne moarunga nge mata tekena-la ka disauki, “Tamoata-
ruangam gorereretaki nem-la kurereretakiko bokana.”
15 Ak, boro kabukabu bokana kamuzimuzi be neming-la kaebulobuloi be kaeunung
nge kamakonakona uia! Neming-la kamamambuaki-kaming takana!

Oli Spirit Be Tamoata-ramo Mata Nedi

16 Nge bokai ka bokai mra-kaming kana: Nanaranga Oli Spirit ne iloming-lo ngasoaki
be ngabagabaga-kaming. Bokai masa tamoata-ming rerengadi tago kamatagatagadi.
17 Bakara, Oli Spirit erekei ne nge tamoata-ming rerengadi tagaiadi, be tamoata-
ming rerengadi tagaiadi erekei nedi nge Oli Spirit. Kana ngae-diaru nge erekei kaoa.

Bokai masa kana ngae-diaru dababari-kaming be kana tago teke rerengamingba-lo kamaememaki.
18 Oli Spirit ka ibagabaga-kaming nge tago iboadu Moses Mata ne erumadi kama-sukoaki.
19 Bokaibe muzigoala ono tamoata kusida rerengadi tatagatagadi nge mangata ka dieno. Kusida rerengadi tagadi nge bokainatuka mangata nedia-la dinanganangadi: pogiza-ramo mata, bolo mata, be mangata pogiza-ramo,
20 moarupu rakeakadi, be naboa be zere. Tamoata nedia-la dierekeikei be dieunung, dieuana-uanangi be diemangazingazi, namadi dirara-ba be nedia-la diraketukatukadi, be nedia-la kuara maradi dinangananga be nem-nem be disukoaki, dua-ramoaki muzi,
21 tamoata takadi dinama-raratakidi be kana nedi didokidokiledi, dang kakai disingsing be diboangboang, moanako bibia diememaki be ono nedi kusidi disuri-uiauiadi, be kana takadi bokainaina diememaki. Toira-la ura-kaming bokana ka kaba milo-kauakaming kana: Tamoata muzi bokainaina diememaki nge tago iboadu Nanaranga natu dapura be anua ono ngatanepoa kanana-lo dalako.
22 Ata Oli Spirit nge muzi ngaedi iememaki: reretaka mata, suri-uia muzi, ilo-uia, tamoata taka giriki iemakiniko nge tago oaikiki-la be gokatuni, tamoata takadi goadoadorakidi, gouiauia-ba, malipi goememaki uia,
23 nem-la gobalabalakiko, be moaki oaikiki-la be kuebulobulo. Kana ngaedia-lo nge babari tago teke odio ieno.
24 Tamoata naita Kristus Iesus-lo isukoaki nge ambe ne tamoata rerenga tagadi nge muzinga ono ilo imarangrangaki, be muzi ono rerenga imamambuaki zaiza be iumoatedi. Bokaibe muzigoala ambe tago diuauri.
25 Kita ambe Oli Spirit kaiboang nena-lo ka tasukoaki. Bokaibe Oli Spirit-la singara nena-lo talalale.
26 Moaki neda-la taraketukatuka-kita ki taebulobuloi ki taemangazingazi.

6

Moatubu Neming-lo Kamaedududmai

1 Taritokagu negu, tamoata teke muzigoala sausau nena-lo ilako be itamong nge kam tamoata uia Kristus-lo kakaiboang nge kamadoraki be ngado. Ata malielie-ba be kamadoraki. Be kam neming-la nge kamasibosibo uia. Kam-soa toitoi teke ngadoki-kaming be kamatamong takana!
2 Kamaedudumai be moatubu neming kamabazibazi-budu. Bokai kamuzimuzi nge Kristus mata ne ka katagatagadi be kaememaki be dikalingolingo.
3 Tamoata teke ilo ipileni ngai ara otioti kata, ata tago nena-la ibalaki be taritoka teke idumai nge nena-la ka ibolesi.
4 Soakinga-ming Kristus-lo nge moaki tamoata takaia soakinga zaiza kaliliti. Moaki. Kam teke-teke ka neming soakinga-ming kamalililiti. Soakingam diuia nge iboadu Tanepoa gosuri-uiataki.
5 Bakara, mata uia nge bokai dieno: kita teke-teke nge soakingada tadoadodraki be muzi uia-la tatagatagadi.
6 Tamoata naita Kristus pile ne disuleni nge tamoata isuleni diaru kana irakingadi nganege-diaru.
7 Moaki neming-la kabobolesi-kaming. Nanaranga tago iboadu ono manai ngapura. Muzigoala kutagatagai masa muzigoala zazanga ne godoki.
8 Bokainatuka mto: Tamoata uma ono tamoatadi rerengadi ditagatagadia-lo kangkang ditano masa tamoatadi rerengadi tagadia-lo be kangkang ono ara-be-leuanga nge dateteki. Oli Spirit uma-lo kangkang ditano masa Oli Spirit-lo be kangkang ono nem-kusoaki soaki ipurapura nge dateteki.

9 Bokaibe muzi uia taememaki-la. Moaki iloda diakaka. Muzi uia taememaki-la be
iloda tago diakaka masa alauri bong iauia-tinao be Nanaranga muzingada uiangadi
ngatagadi be zazanga ngang-kita.
10 Bokaibe bong moarunga-lo zala dipurapura-kita be ono tamoata moarunga
tadumadumadi kana nge tadumadumadi. Ata tamoata maka Kristus lama diunani
nge tadumadumadia-tina uia. Maka ma di ka taritokada-tina.

Sikeng Alalaurituka

11 Nge negu lumagu ane ka ugere. Bokaibe iboadu kamaita uia gere bibia-lo ka ugere!
12 Tamoata maka aoa-di dipalapala be kilala eluku-onaona dirarangaki-kaming nge
ono diakangaongao-kaming be kusi korototo mata erumadi kalakolako. Labu ono
bokai dimuzimuzi nge tago direre Kristus kai ne kapalapala uauau lili-nao be sururu
dadoki.
13 Tamoata maka kusi korototo mata diememaki nge tago Moses Mata ne
ditagatagadia-uia. Di direre kusi-ming kamakorototo be masa ono nedia-la darake-
tukadi be dapile-ra kam ambe di kalongoridi be katagadi be kusi-ming kakorototo.
14 Ngau-la ka tago iboadu kana teke mraketukai. Tanepoa-la Iesus Kristus malipi ne
kai kapalapala uauau-o iemaki nge ka mpipi be mraketukatukangaki kana. Kai ngae
ka iemaka be kateka-o kana moarunga uita nge ambe dimate bokana. Nge bokai ka
kateka kana ditea nge ambe umate bokana.
15 Tamoata kusi korototoka ipura ki tago korototoka ipura nge kana-ba. Kana
kanabiabia nge kaba gonunu bokana be soakingam toirairadi gorokaki be soaki
oauoau gote.
16 Tamoata naita mata ngae kutagatagai nge Israel Nanaranga nedi iboadu ilo-uia be
marou ne ono ilo-taganga ngangko.
17 Pile ono mambuaki kana nge bokai: Moaki teke kaba giriki kuiana. Malipi
ngaedia-lo ka dipalipalita be kusigu-o kilala dieno. Kilala ngaedi nge ono kaua ngapura
ngau Iesus dududu kana.
18 Taritokagu negu, Tanepoa Iesus Kristus marou ne tadokidoki-ba iboadu kam-lo
daeno. Moimoi.

EPISES

1 Ngau Pol ka ugere. Nanaranga rerenganao ka Kristus Iesus ‘apostel’ ne upura.
Be nge kam Nanaranga tamoata be aine ne Epises anua-lo kasoaki ka ugere-kaming.
Kam Kristus Iesus ilo-ming eremoarungadi ane be katagatagai.
2 Tamada Nanaranga be Tanepoa Iesus Kristus iboadu marou ne tadokidoki-ba be
ilo-uia ne ngang-kaming.

Marou Kristus Ara-nao Be Dokiadi Dipurapura

3 Nanaranga, Tanepoa neda Iesus Kristus Tama tarakeaki! Ngai ka Kristus-lo be
marou moarunga Oli Spirit inegenege ane be marou moarunga lang anua-lo dieno
ane be imarou-kita.
4 Maka ma kateka isi tago iemaki be Kristus ara-nao be inanga-kita kita ngai tamoata
be aine ne, be kusida ratadi, be adoadoa-da be girikida tagotago. Nanaranga ireretaki-
kita bokana
5 toira be Iesus Kristus ara-nao be inanga-kita kita masa ngakoroti-kita be natu
tapura. Kana ngaedi nge rerengana-tina be suri-uia nena-lo be iemaki.
6 Marou ne tadokidoki-ba kaiboang be malamakadi otioti iang-kita bokana, ara
tarakeaki! Marou bokainaina nge Natu irerereretakia-tina ara-nao be bang moamoamoa
bokana iang-kita. Tago tazazadi.
7 Kristus imate be daraka ane be izaza-kita be imuleki-kita, be ono muzigoala neda
irokakile-kita. Nanaranga marou ne tadokidoki-ba moimoi be dilaba-tina
8 be kana-labibia be iang-kita. Marou ne ngaedi nge tago ianang-kita-ba! Kaua ne
malaidi be kaua ono zamanga ne zaiza be iang-kita.
9 Be suri-uia ne uarikadi itagadi be labu ne sikita zumzumkaki nge mangata itiking-
kita. Kana ngae nge Kristus ara-nao be toira-tina be ilo itekenanai be labu ne inangai.
10 Be bong-tina ne dapura masa labu ne ngae nge ngaemaki be ngakalingo.
Nanaranga ilo itekenanai be bokai ngamuzi kana: Kana moarunga lang-lo be kateka-o
dieno nge ngatekenanadi Kristus zaiza be ngaia-doi eruma daeno kana.
11 Kana moarunga nge Nanaranga rerengana-lo ilo ilelelenaki be rakana ngaemaki
kana nge ngaemaki. Ngai labu ne ieno ka bokai imuzimuzi. Tago ramoramo-ba ka
iememaki. Bokaibe labu ne itagatagai be matamata be ilo itekenanai kita masa Kristus
zaiza be tamoata be aine ne tapura.
12 Bokaibe Nanaranga kaiboang ne malamakadi otioti nge tarakeaki! Maka ma kita
ka matamatanatuka be iloda Kristus-o tanangalako be tarapurapu!
13 Be kam nge bokainatuka-la. Bong pile moimoibe kalingo kalongo nge Kristus lama
kaunani. Pile moimoibe kalingo ngae nge Pile Uia, be Pile Uia ngae ka iduma-kaming
be ono Nanaranga iuketi-kaming. Be bong Kristus lama kaunani nge Nanaranga
itaguraki be kilala omingo inangai be inem-kaming. Kilala ngae nge Oli Spirit. Oli
Spirit ka matamata be Nanaranga moimoi be irangaki ngang-kita kana.
14 Oli Spirit iang-kita be ono bokainatuka takaua-uia: kana maka tamoata be aine
ne moimoibe irangakidi nge tadoki-la be kana. Be tamoata be aine ne inemdi nge
ngazazadi be ngarubetakidi be tago iboadu kana teke uaura nena-lo dasukoaki. Nge
bokai ka Nanaranga kaiboang ne malamakadi otioti nge tarakeaki!

Pol Rabo Ne

15 Labu ngaenao ka bong matamata be bokai ulongo kam Tanepoa Iesus lama
kaunani be Nanaranga tamoata be aine ne karerereretakidi nge
16 kam kanabe izamaizama Nanaranga uperuperui. Tago sesu kam kanabe Na-
naranga raboia udokitotoki. Rabo negu moarunga-lo nge ilogu ianangkaming-la.

17 Izamaizama nge Tanepoa neda Iesus Kristus Nanaranga ne be Tama kaiboang ne
malamaka otioti nge usunaunaui be Oli Spirit ne ngang-kaming kana. Oli Spirit ka
ngataguraki be Nanaranga mangata ngananga-kaming be kaua malaidi kamadoki be
ono Nanaranga kamakauatakia-uia.
18 Be sinau negu takadi Nanaranga-lo nge bokai: Ilo-ming dazama be malama
ne kamaita. Bokai masa kana maka irangaki be ono ikila-kaming be kararapung
nge kamakauataki. Moimoina-tina marou ne malamakadi otioti tamoata be aine ne
moimoi be irangakidi nge dilaba-tina be kolokolo ilodia-lo dieno.
19 Be kaiboang ne bibia kita maka lama taunani iloda-lo dimalipilipi nge moimoi be
dilaba-tina. Kaiboang ngaedi kita-lo dieno nge kaiboang ne kanabibia
20 ono Kristus mate-lo be imarangaki be idoki be lang anua-lo ege oana-nao * inangai.
21 Be Kristus makara isoaki be tamoata bibia lang anua-lo, kaiboang moarunga,
tamoata kaiboang nedi otioti be tanepoa moarunga nge itanepoadi. Kaiboang
moarunga ono ara dokinga kateka kaituka ieno ngaena-lo be kateka alalauri-lo nge
ngai atabaladi isoaki.
22 Nanaranga ka kana moarunga idoki be Kristus ae babadia-lo inangaria. Be
itaguraki be Kristus idoki be ‘sios’ iani, be kana moarunga ‘sios’-lo nge Kristus pangana
kandi.
23 Be ‘sios’ nge Kristus kania moarunga bokana. Be Kristus nge kana moarunga-lo
isoaki-doi. Bokaibe Kristus nge ‘sios’ ne eremoarunga-nalo isoaki-doi.

2

Kristus-lo Ka Moauriuri Soaki Ipurapura

1 Toira nge Nanaranga pilenga tago katagatagadi be muzigoala neming-lo kasukoaki
be nge ka-mate bokana.
2 Bong ngaradia-lo nge kateka ngae mata ne goalakadi katagatagadi. Be mariaba
makatabala lang-lo disukoaki nge biabiadi nedi muzinga katagatagadi. Tamoata be
aine maka Nanaranga pilenga tago dilongolongo nge mariaba ngae eruma disoaki be
ibagabagadi.
3 Moimoi rama teke nge kita moarunga nge mariaba ngae eruma tasoaki be kusida
rerengadi tatagatagadi. Be rakana tamoatada direretaki ki iloda diani nge taemakia-
ba. Tago iloda talelenaki noko! Bokai tamuzimuzi be tamoata-la takadi bokana,
Nanaranga nama ratinga ka eruma tasoaki.
4 Ata Nanaranga ilo-taga ne kababe ilaba-tina, be reretaka ne kita-lo nge ilako-la be
ieno.
5 Moimoi kita pilenga tago tatagatagadi be matanao nge ambe tamate bokana, ata
ambe Kristus zaiza be idokiteteki-kita be moauriuri tasoaki. Bokaibe nge Nanaranga
marou ne tadokidoki-ba ane ka kam iuketi-kaming be imuleaki-kaming.
6 Muzigoala neda-lo be tamate ka Nanaranga itaguraki be Kristus Iesus zaiza be
imarangaki-kita be lang anua-lo isoakingaki-kita.
7 Bokai imuzi be ono itiking-kita marou ne tadokidoki-ba nge dilaba be dilaba-tina,
be moimoi be irereretaki-kita. Nge Kristus Iesus malipinga-nao ka muzi iauia ngae
iemaka-kita. Be alauri masa bokaina-la ngamuzimuzi.
8 Maka ma nge Nanaranga marou ne tadokidoki-ba ane ka lama kauni be iuketi-
kaming. Tago malipi teke kaemaki. Tago-tina. Nge Nanaranga lumaluma ne kata ka
iang-kaming-ba.
9 Nge tago malipinga-ming ulikadi kaoa! Bokaibe tago teke iboadu ono ngaduasare
be nena-la ngaraketukai.

---

* **1:20:** Kaba aradi bibiatuka.

10 Maka ma kita nge Nanaranga ka iemaki-kita. Kristus Iesus aranao ka iemaki-kita
be malipi uia ka taememaki kana. Be malipi uia ngaedi nge Nanaranga matamata be
imoataungaki-kita be dieno ka taememaki kana.

Kita Tekeda

11 Ilo-ming kauakaua. Toira nge kam Ungguma Takadi kaoa, be ungguma Iuda
nge “kusiming tago korotototo” kana dirarangaki-kaming. Be nedia-la nge “kusidi
korotototo” kana dirarangakidi. (Kilala ngae nge kateka-tamoata kana kusidio
diememaki kata.)
12 Bokaibe ilo-ming kauakaua, bong ngaradia-lo nge lauaba-tinao ka kasoaki. Tago
sesu-tina Kristus kasaringai. Kam nge akerenga-mingtina. Kam tago Nanaranga
tamoata be aine ne, nena-la be inangadi be disoaki aradi Israel bokana. Tago-tina.
Taua maka Nanaranga tamoata be aine ne zaiza iemakadi ilona-lo nge kam ara-ming
tago dieno. Taua ngae labu nge pile moimoi be Nanaranga iemakio ka dieno. Be labu
neming ono kateka ngaenao kamasoaki be kamarapurapu kana nge tago-tina. Bokaibe
Nanaranga nge tagona-tina sake-mingo isoaki.
13 Ata kaituka-tina Kristus Iesus ara-nao nge bokainatuka kasoaki: Kam toira
kasauba kasoaki nge Kristus daraka ane be izaza-kaming be ambe kasaringamai.
14 Maka ma Kristus ka nena-la be anua-uia idoka-kita. Anua-uia ngae bokainatuka
idoka-kita: Iuda be kita Ungguma Takadi itekenana-kita be tekeda tapura. Be ne
tamoata ane be boauboau bibia marada dieno be disereki-kita nge igamang. Boauboau
bibia ngaedi ka diememaki-kita be neda-la taeduadua.
15 Ne tamoata ane be Iuda Mata nedi bibia igamang be dileua. Iuda Mata nedi bibia
ngaedi nge ere-sikitadi be biatangadi be igamang be dileua-doi. Bokai imuzi be ono ne
ara-nao be tamoata rua idoki-diaru be tamoata teke oauoau ipuraki.
16 Be kita ungguma rua nge ambe tamoatada teke. Kristus ka kai kapalapala uauau
ne ane be Nanaranga-lo itekenana-kita. Kai kapalapalao imate be ono ungguma ruoti
ngae-diaru nge edua nediaru iumatedi.
17 Kristus ipura be Pile Uia ne mangata irangaki be ono kam Ungguma Takadi lauaba-
nao kasoaki be kam ungguma Iuda Nanaranga saringa kasoaki nge anua-uia idoka-
kaming.
18 Maka ma Kristus-lo ka kita moarunga Ungguma Takadi be ungguma Iuda nge
taboadu Oli Spirit tekena-la kaiboang nena-lo be Tama mata-nao talako.
19 Bokaibe kam Ungguma Takadi nge ambe tago akerenga-ming ki muguma takadi
kaoa. Tago-tina. Kam ambe Nanaranga tamoata be aine ne zaiza be ungguma teke-
ming, be Nanaranga dara ne bokana kasoaki.
20 Kam nge pera Nanaranga ikeli bokana. Pera ngae ariri ne nge ‘apostel’ be ‘propet’
ka ditano. Be ariri-moane maka pera idokimatei nge Kristus Iesus.
21 Ngai ka pera ngae kania moarunga idokimatedi be dirake nibe Tanepoa pera ne
rata ipura.
22 Be Kristus-lo ka tamoata be aine takadi zaiza be pera teke bokana kelia-ming
dipura, be Nanaranga nge Oli Spirit ne oti be iloming-lo isukoaki.

3

Pol Ungguma Takadi Imalipidi

1 Labu ngaenao ka ngau Pol, kam Ungguma Takadi lili-mingo be Kristus ara-nao be
uaura-lo usoaki.
2 Moimoi kam ambe bokai kalongo Nanaranga marou ne tadokidoki-ba oti be kam
kanabe Nanaranga malipi ngaedi iana.
3 Nanaranga ka kana ngaemaki kana nge labudi sikitadi zumzumkaki mangata
inanga be ngau itikina. (Kana ngaedi nge muku ambe ugere-kaming.

4 Be kana ugere ngaedi kaleze masa Kristus labu sikita zumzumkaki ngau ukauataki
bokana nge kam kamakauataki.)
5 Toira nge Kristus labu sikita tago tamoata rangakadiadi ipura. Ata kaituka
bong ngaedia-lo nge Nanaranga itaguraki be Oli Spirit ne ane be Kristus labu sikita
zumzumkaki ngae nge ‘apostel’ ne ratadi be ‘propet’ ne ratadi aoa-dialo be mangata
irangakadi.
6 Kristus labu sikita ne nge bokai: Pile Uia ane be Ungguma Takadi iboadu ungguma
Iuda zaiza be Nanaranga kana ne moarunga natu bokana be danem-diabudu. Bokaibe
ungguma ruoti ngaedi nge tamoata-doi teke. Be kana moarunga Nanaranga moimoi
be tamoata be aine ne irangakidi masa Kristus Iesus ara-nao be danem-diabudu.
7 Nanaranga ka nena-la be inangaia be pile uia ne mangata mrangarangaki kana.
Marou ne tadokidoki-ba ane be lumaluma ne iana be ono kaiboang udoki be malipilipi
kana upura. Be nge kaiboang ne ka dimalipilipi be ngau ono malipi ne ngaedi
uememaki.
8 Ngau moimoi Nanaranga tamoata be aine ne maradi nge alalauri-tina. Ata
Nanaranga itaguraki be malipi ne bibia ngaedi iana: Pile Uia ne Ungguma Takadi
miandi kana. Pile Uia ngae nge Kristus kana ne uia zazadi atabalabala-tina be tago
iboadu uareadi dapura ka rangakadi.
9 Kana takaia Pile Uia ngae irangaki be memaki kana nge bokai: Nanaranga labu ne
sikita tago kauakauataki baituka ngaemaki be ngakalingo kana nge mangata mnangai
be tamoata be aine moarunga date. Nanaranga ka kana moarunga iemaki. Bokaibe
labu ne sikita ngae nge toira be imai tago sesu mangata inangai.
10 Ata kaituka ambe ‘sios’ ne ane be kauanga malaidi be ilo lelenaka ne mangata
inanga. Bokai masa ‘enzel’ kaiboangdi be kaiboang bibia lang anua-lo dieno nge
Nanaranga ilo baituka inanganangai nge dakauataki.
11 Nanaranga tago ramoramo-ba ka bokai imuzi. Labu ne nem-kueno ieneno nge
itagai ka bokai imuzi. Labu ne nem-kueno ieneno ngae nge Tanepoa neda Iesus
Kristus-lo ka iemaki be ikalingo.
12 Bokaibe Kristus ara-nao tasoaki bokana be lama taunani bokana kita taboadu
takai be ramoramo Nanaranga mata-nao talako.
13 Nge bokai ka ngau bokai uakoro-kaming: Ngau uaura-lo usoaki ngena moaki
sakuli neming dibala. Moaki-tina. Nge ono kam duma kamadoki kana ka uaura-lo
usoaki.

Pol Epises Kanabe Irabo

14 Nge labu ngaenao ka kam kanabe Tamada aro tukuguo urokazokuria be uperu-
perui.
15 Ngai ka tamoata be aine moarunga lang anua-lo be kateka-o tamadi, be ngaia-lo
ka aradi didoki.
16 Be Nanaranga bokainatuka usinaui: Kana ne uarikadi zazadi atabalabala-tina
malamakadi otioti ilodia-lo nge Oli Spirit ara-nao be kaiboang kamadoki be ilo-ming
sikitadi dakaiboang uia.
17 Be lama unianga-ming kaiboang nedia-lo be Kristus ngataguraki be iloming-lo
anua ngadoki. Rabo negu takaia nge bokai: Reretaka mata-o kamaduasare be labu-
ming be ziri-ming kamananga.
18 Bokai masa Nanaranga tamoata be aine ne zaiza be kaiboang kamadoki be Kristus
reretaka mata ne palanga, salagatika, rakenga be taonga kamakauataki.
19 Be reretaka mata maka kaua moarunga iuasadi nge kamakauataki. Bokai masa
kana moarunga Nanaranga-lo dikauri be dieno nge kam-lo eremoarungadi be ilomin-
lo dakauri.
20 Bokaibe rakeaka bibia tani! Ngai kana moarunga bibia-la be ianang-kita. Kita
tago taboadu tauare ki tago taboadu iloda dakauataki. Dilaba-tina ma! Be kana ngaedi

nge tago ramoramo-ba ka iang-kita. Kaiboang ne ilo-dalo dimalipilipi itagatagadi be ianang-kita.
21 Bokaibe bong moarunga-lo nge izamaizama ‘sios’-lo be Kristus Iesus ara-nao be Nanaranga rakeaka bibia-tina ania ngapurapura! Rakeaka zugu moarunga-lo ania ngapurapura be nem-kueno ngaeneno! Moimoi.

4

Kita Tekeda Kristus-lo

1 Ngau Pol, Tanepoa malipi ne uememaki ka uaura-lo usoaki. Bokai ka ngau bokainatuka uakoro-kaming: Nanaranga ikila-kaming bokana kilau ne ngae nge ulika kamapuraki be rerengana-lo kamasukoaki. Be kilau ne ngae nge Nanaranga-lo soakinga-ming zaiza iriringadi tekedi.
2 Bokainatuka kamasukoaki: neming-la kamababalaki-kaming, tamoata takadi malielie-ba kamababasakidi, be moaki oaikiki-la be nama-ming diraratakidi. Reretaka mata-lo be kamaedudumai.
3 Kamapipi be teke-ming bokana kamasukoaki, Oli Spirit-la inanga-kaming bokana. Be ilo-uia ne ane be teke-ming bokana kamauaukapotaki-kaming.
4 Kita nge tamoata teke be Oli Spirit nge tekena-la, be kana-la tekena-lo ka kilaming-lako dipura be ilo-ming ono kanangalako be kamarapurapu.
5 Tanepoa nge tekena-la, lama unianga-da nge tekena-la, Kristus-lo rukuiada-lako ipura nge tekena-la
6 be Nanaranga nge tekena-la. Be ngaia-la ka tamoata moarunga Tamadi. Be ngai ka moarunga atabaladi isoaki, be ngai ka moarunga ilodia-lo imalipilipi, be ngai ka moarunga ilodia-lo isoaki.
7 Kita teke-teke nge Nanaranga marou ne tadokidoki-ba tadoki. Ata tago ramoramo-ba ka tadoki. Tago. Kristus-la lumaluma ne iang-kita itagadi be marou ngaedi nge iang-kita.
8 Nanaranga-la ‘Buku’ ne ipile bokana,

“Bong iuasa be etetebalatuka ikautakilako nge tamoata kokoko-tina iuauridi be ibagadi. Be makara be itaguraki be lumaluma ne tamoata iandi.” (Sam 68:18)

9 Bokai nge pile “etetebalatuka ikautakilako” nge labudi bakara? Labudi nge bokai: Matamata itaoio. Elaua-tina-ruma kateka ilona-lo ilako.
10 Nge tamoata maka itaoio nge ngaialana-ma ka ikautaki. Be kautakinga ngaedi nge tago lukangadiabanao dimanubu. Tago. Ikautaki nibe lang iuasai be ilako-tina, be kana moarunga makatabala lang-lo dieno nge ngai ilodia-lo isoaki-doi, be ilodia-lo ikauri.
11 Be nge ngai ka “lumaluma ne tamoata iandi.” Alu ‘apostel’ bokana inangadi, aludi ‘propet’ bokana inangadi, aludi Pile Uia mangata darangarangaki kana, aludi ‘sios’-lo damuamua kana, be aludi ‘tisa’ bokana dasoaki.
12 Bokai imuzi be ono Nanaranga tamoata ne moarunga imoataungakidi be Kristus malipi ne daememaki kana. Malipi ngaedi nge Kristus ‘sios’ ne dakeli be ngalaba.
13 Be malipi ngaedi masa dalako nibe kita moarunga nge lama taunia-uia be tekeda-tina tapura. Be masa Nanaranga Natu takauataki be tamalai-uia. Bokai masa tado-matei be muzingada moarunga-lo nge Kristus zaiza surida tekedi.
14 Bokai tamuzi masa kita tago natu-muku bokana tasoaki. Natu-muku bokana tasoaki masa tamoata bolingadi ratadi boli mata goalakadi ane be dabobolesi-kita. Be kita masa suri nugunugu darorokaki-kita bokana ki oasa dabagabaga-kita bokana be tatagatagadi.
15 Kita tago iboadu bokai tamuzimuzi. Tago. Kita nge bokai ka tamuzimuzi kana: Reretaka mata-lo be pile moimoi be kalingodi nge tararangaki. Bokai masa kana

moarunga taememaki nge Kristus ara-nao be taememaki be dalaba-tina. Kristus ka pangana neda.
16 Be Kristus eruma masa kania moarunga tamoata-nao nge masa nedia-la be daedoki-matei. Be kania moarunga nge daebatai be teke-nala bokana dakaiboang. Bokaibe bong Kristus kania teke-teke ngaedi malipi nedi aniadi dipura daememaki masa Kristus tamoata nge ngalaba be ngalako-la. Labanga ngaedi nge reretaka mata-o be ngalaba be ngalako-la kana.

Soaki Oauoau Kristus-lo

17 Tanepoa ara-nao be bokai mpile kana be ukai-tina be bokai ura-kaming: Moaki tamoata Nanaranga pilenga tago ditagatagadi disukoaki bokana kasukoaki. Maka ma tamoata Nanaranga pilenga tago ditagatagadi nge kana kalingodi tagotago ilodi dianiandi.
18 Be ilodi moarunga nge dioabubu-tina, be ilodi tagona-tina muku dizama. Bokaibe tago iboadu Nanaranga soaki nena-lo dalako, maka ma nedia-la panganadi ipatungaki be ilodi nge diakakaidi be tago iboadu Nanaranga pilenga ilodia-lo dananga!
19 Maia muzi ambe dirokaki-tina be maia dibebe. Be mata goalakadi moarunga nge ambe dikanabadi. Ilodia-lo nge mata goalakadiala daememaki kana direrere.
20 Ata kam tago bokainatuka be Kristus kakauataki! Tago.
21 Kam moimoi be kalongoraki. Be pile moimoi be kalingo Iesus-lonalona tagadi dipura be sule-kaming ipura.
22 Bokainatuka sule-kaming ipura: Muzinga-ming toirairadi katagatagadi ka bokai raia-ming ipura, “Tamoata-ming toirairadi kamarokaki.” Tamoata-ming toirairadi ngaedi nge muzi goalakadi ono rerenga-ming kamamambuaki ka diara-leualeuadi.
23 Be ilo-ming be ilo-lelenaki neming nge eremoarungadi be databuli be oauoau dapura.
24 Tamoata-ming oauoau nge kolosi bokana omingo kamananga. Tamoata-ming oauoau ngaedi nge teadi Nanaranga-la bokana ka emakadi dipura. Be tamoata-ming ngaedi ka masa nedia-la be mangata dananga-kaming kam moimoi be Nanaranga mata-nao adoado kasukoaki, be kam nge kusiming ratadi.
25 Boli mata kamarokaki-tina. Kam moarunga nge tarito-kaming pile kalingodia-la ane be kamararadi. Bakara, kita nge Kristus-doi tamoata be aine ne.
26 Nama-ming dira nge nama-ming ratingadi ngaedi moaki kalikitaki be muzigoala-lo dilakuaki-kaming. Nama-ming ratingadi oaikiki-la be kamarokaki. Moaki oabube dieno nibe ilako rairai.
27 Satang moakina-tina kalikitaki be isaringa-kaming.
28 Kaiko tamoata naita anakola-nao kusukoaki nge anako gorokaki, be gomalipi. Kana iauia ono tamoata dumanga teke goemaki be ono tamoata kana nedi tagotago godumadi.
29 Bong kapilepile nge moaki pile ono tamoata takadi goalangakadi kararangaki. Pile ono dumanga-la ka kamararangaki. Pile ono dumanga masa tamoata takadi dadumadi be dakaiboang be dalako-la be ngaeno, be rakana direretaki nge daemaki. Bokai masa tamoata naita ilongoriko nge pile ono dumanga bokainaina dadumaia-tina.
30 Nanaranga Oli Spirit ne nge moaki kaemaki be ilo inodo. Maka ma Oli Spirit ka kilala omingo inanga kam Nanaranga tamoata be aine ne. Be bong Nanaranga ngazaza-kaming be ngarubetaki-kaming kananao masa Oli Spirit kilala ne ngae ngaduma-kaming.
31 Bokaibe tamoata takadi ilodi aka-sururuiadi mata, nama-ra be ilo-ra mata, eung-ramo be tamoata takadi aradi goalangakadi mata nge kamarokaki-tina. Be tamoata takadi segeakadi mata moarunga nge kamasegeaki-tina.

32 Mata uia ngaedi kamatagatagadi: Tamoata takadi ilodi kamauari-uaridi be
ilo-ming dauia-uiatakidi. Be giriki kaoa diemaki nge giriki nedi kamarokakiledi,
Nanaranga-la Kristus ara-nao be giriki neming irorokakile-kaming bokana.

5

Malama-lo Soaki

1 Kam moimoibe Nanaranga natu irerereretaki-kamingtina. Bokaibe kamapipi be
Nanaranga-la bokana kamasukoaki.
2 Be soaki neming moarunga-lo nge reretaka mata ngaeneno, Kristus-la irerereretaki-
kita be kita kanabe imate bokana. Matenga ngaedi nge tabataba boaudi momona be
tabataba maka Nanaranga irerereretaki bokana.
3 Kam nge Nanaranga tamoata be aine ne kusi-ming ratadi. Bokaibe pogiza-ramo
mata, mata giriki odio dieno be kana kokoko nemadi mata nge moakina-tina muku
teke mara-ming ieno.
4 Pile goalakadi ono pogiza-ramo moaki kapilepile, pile goalakadi ono maianga, be
pile kalingodi tagotago nge moakina-tina kapilepile. Pile goalakadi bokainaina nge
moakina-tina teke mara-ming ieno. Nanaranga-la ka kamaperuperui.
5 Maka ma pile ngaedi nge moimoi be kalingodi: Tamoata naita pogiza-ramo mata
iememaki, maia muzi iememaki, be kana kokoko nemadi irerere nge tagona-tina
iboadu anua ono Kristus be Nanaranga datanepoa kanana-lo kana teke ngadoki be
nganemi. (Kana kokoko rereretakadi nge moarupu rakekadi mata kata.)
6 Pile kalingodi tagotago ane be tamoata teke ngabolesi-kaming takana! Kana-tina
ngaedia-lo ka tamoata maka pile tago dilongolongo nge Nanaranga nama ratinga odio
ibalabala.
7 Bokaibe tamoata bokainaina nge moakina-tina kasaringadi.
8 Maka ma kam neming-la nge toira oabubu-lo ka kasukoaki, ata kaituka ambe
Tanepoa ungguma ne kapura, be ambe malama-lo kasoaki. Bokaibe tamoata malama-
lo disukoaki bokana kamasukoaki.
9 Maka ma malama-lo kasukoaki masa mata bokainaina daeno-kaming: muzi uia,
muzi adoadodi be muzi kalingodi otioti.
10 Kamapipi be muzi maka Tanepoa di-ilo-uiauiai nge kamaememaki.
11 Muzi goalakadi kalingodi tagotago maka oabubu mata nena-lo emakadi dipura-
pura nge kamasegeaki-tina. Ata kamapipi be mata goalakadi bokainaina nge malama-
lo kamalakulakuaki.
12 Kana maka komanga-lo be emakadi dipurapura nge mrangaki kana. Ata
rangakadia-ma umaia-tina!
13 Ata kana moarunga malama-lo lakuakadi dipurapura nge labudi zumzumkaki nge
mangata-tina teadi dipurapura.
14 Maka ma kana teke mangata-lo tea ipura masa ngatabuli be malama ngapura.
Nge bokai ka pile tekedi bokai dieno, “Kaiko enoenom, gomarang-rake. Mate-lo be
gomarang. Be Kristus omo ngapitikaoa.”
15 Bokaibe soakinga-ming moarunga nge kamaitaita-tina uia. Moaki tamoata
ngaongaodi bokana kasukoaki. Tamoata kauakaua bokana kamasukoaki.
16 Kaituka bong ngaedi nge goalakadia-tina. Bokaibe rakana iauia teke ipura-kaming
nge kamaemakia-soasoa. Moaki kateatea-ba be ilako.
17 Moaki tamoata ngaongaodi bokana kasukoaki. Kamapipi be Tanepoa rerenga
kamakauataki.
18 Moaki dang kakai kasingsing be kaboangboang. Dang kakai kasingsing masa
neming-la kamagamang-kaming. Kamapipi be Oli Spirit iloming-lo ngakauri.

19 Be taritoka-ming kamararadi be moasi ono Nanaranga rakeaka ipurapura, moasi ono rabonga be moasi ratadi Oli Spirit itiking-kaming nge kamamoasimoasi. Ilominglo be rakeaka muzi ane be Tanepoa kamamoasimoasini.
20 Bong moarunga-lo nge kana moarunga kadokidoki kana be Tanepoa neda Iesus Kristus ara-nao be Tama Nanaranga kamaperuperui.

Rotiroti Mangmang Nedi

21 Kam Kristus kamatakutakuri bokana neming-la tamoata be aine takadi erumadi kamananganana-kaming.
22 Kam aine rotiroti, roaming erumadi kamasukoaki, Tanepoa-la ermuma kasukoaki bokana.
23 Maka ma moane ka aine pangana kana, Kristus-la ‘sios’ pangana kana bokana. ‘Sios’ nge Kristus kania moarunga, be nge Kristus ka ‘sios’ Uketiketi ne.
24 Bokaibe aine rotiroti nge eremoarunga be roa moaneka eruma ngasukoaki, ‘sios’-la eremoarunga be Kristus eruma isukoaki bokana.
25 Moane rotiroti nge bokainatuka kamamuzimuzi: Roa-ming kamarereretakidi, Kristus-la ‘sios’ ne irereretaki, be ‘sios’ ne kanabe nena-la imate bokana.
26 Kristus bokai imuzi be ono ‘sios’ ne idoki be Nanaranga itabangakani. Tago ramoramo-ba be Nanaranga itabangakani. Tago. Ne pile ne ane be dang oti iakagoazai be Nanaranga itabangakani.
27 Bokai masa ‘sios’ kulanglang, ilo goaza-moke be adoadona-ba giriki tagotago be ngadoki be nena-la ngani. ‘Sios’ bokainaina nge Nanaranga-la kusi rata bokana be giriki ne tagotago.
28 Bokainatuka-la, kam moane rotiroti nge roa-ming kamarereretakidi nemingla karereretaki-kaming bokana. Tamoata naita roa irereretaki nge nena-la ka irereretaki.
29 Bokai kamakaua: Tamoata tago teke nena-la ibibibiraki. Tago-tina. Izamaizama nge nena-la iakolakolangi be iadoadoraki, Kristus-la ‘sios’ ne ibasabasaki bokana.
30 Maka ma kita nge Kristus tamoata.
31 Nanaranga-la ‘Buku’ ne ipile bokana, “Labu ngaenao ka moane tama be tina ngaperekidi be roa diaru teke dapuraru. Diarua-ra rua, ata ambe teke.”
32 Nge moimoi pile tekedi labudi zuzumkaki nge makare pile ngaedia-lo dieno, ata ngau Kristus be ‘sios’ ka ururangaki-diaru.
33 Be pile ngaedi nge kam omingo dilako be. Moane moarunga nge roadi darereretakidi, nedia-la direreretakidi bokana. Be aine moarunga nge roadi damuamuakidi.

6

Kipi Be Kamoang Be Natu

1 Kam natu, malipi ne-ming nge Tanepoa ara-nao be tama-ming be tina-ming pilengadi kamalongolongo. Maka ma nge muzi iauia ka kaememaki.
2 Nanaranga ‘Buku’ nena-lo pile bokai dieno, “Tama-ming be tina-ming kamamuamuakidi.” Nanaranga mata ne moarunga-lo nge mata-la ngae ka matamatanatuka rangaka ipura masa alauri kalingo otioti. Be ono kaua uia ngapura kana nge mata ngae bokainatuka bataia ipura,
3 “Bokai masa kana moarunga kaememaki nge dauiauia-kaming, be masa uanana sasalaga-tina kateka ngaenao kamasoaki.”
4 Be kam kamoang be kipi nge natu-ming moaki sesu baituka-ba kabasakidi be namadi dira. Moaki-tina. Tanepoa mata nena-lo kamasikengkengdi be kamasingarangaradi.

Dududu Be Bibiadi Kandi

5 Kam dududu nge bibiadi neming kateka-onoaona taburi-ra be reresabu-lo be
pilengadi kamalongolongo. Izamaizama nge muzi uia-la kamaememakidi, suri Kristus
ka kamalipilipini bokana.
6 Moaki bong ditete-kaming-la ka muzi uia kaememaki be ono dapilepile kam
malipilipi uia. Moaki-tina. Bong moarunga nge Kristus dududu kana bokana be ilo-
ming eremoarungadia-lo be Nanaranga rerenga kamatagatagadi.
7 Sakuli-lo be malipi neming kamaememaki. Ilo-ming bokai kamananganganga, “Nge
tago kateka tamoata ka kimalipilipini. Tago. Nge Tanepoa ka kimalipilipini.”
8 Bakara, kam kakaua-doi: Tanepoa masa ngataguraki be tamoata moarunga malipi
uia nangatadi diemaki nge zazanga uia ngandi. Dududu kata ki tamoata rerengana-lo
isukoaki kata nge masa zazanga nedi ngandia-doi kana.
9 Be kam dududu bibia kandi nge dududu neming nge muzi uia-lo kamababasakidi.
Moaki kakataburi-raradi. Ilo-ming kauakaua: dududu kana-ming zaiza Biabiadi
kanaming-tina nge lang anua-lo isoaki. Be ngai mata ne nge bokai: tamoata moarunga
nge suridi tekedi bokana ibabasakidi.

Nanaranga Kana Ono Eunga Ne

10 Pile negu ono mambuaki kana nge bokai: Tanepoa ono kamakaiboang be
kaiboang ne kaiboangdi ane be neming-la kamakaingaki-kaming.
11 Kana ne-ming ono eunga moarunga Nanaranga iang-kaming nge omingo ka-
mananga. Bokai masa kamakai be Satang ngabolesi-kaming kana nge iboadu ngai
zaiza kamaeriringaki.
12 Maka ma nge tago kateka tamoata zaiza ka taeunung! Tago-tina. Nge mariaba
goalakadi kaiboangdi lang-lo disukoaki zaiza ka taeunung. Kaiboang ma ngaedia-re:
tamoata goalakadi dimuamua, tamoata goalakadi kaiboang nedi otioti be kaiboang
goalakadi kaituka kateka oabubu-kania ngaenao dieno-re!
13 Bokaibe Nanaranga kana ono eunga ne kamadoki be omingo kamananga!
Be alauri bong goalaka ipura masa kamaboadu erekei neming eung ieluaki nge
kamatalari be kamaeung-budu. Be alauri eung-ra ngamanubu, ata kam masa kamakai
be kamaduasare.
14 Bokaibe kamakatiuana be kaikai kamatui. Pile moimoibe kalingo kamadoki be
angapi bokana soamingo kamauauri be ono kamaduasare be kamatui. Nanaranga
mata-nao ado mata nge kamadoki be bara bokana barabara-mingo kamanangai.
15 Be kamakaluka uia be Pile Uia ono anua-uia dokinga nge ae-sukuma bokana
kamanangai be ono kamaduasare.
16 Bong moarunga-lo nge lama uniangaming numbala neming bokana kamabaz-
ibazi. Bokai masa bong Satang io ne purupururuidi oti ipana-kaming masa numbala
ngae ngaumoatedi.
17 Bong ono Nanaranga tamoata moarunga ngauketidi kana nge boai ono eunga
bokana pangana-mingo kamanangai. Be Nanaranga pile ne nge asi ono eunga bokana
kamadokidoki. Asi ono eunga ngae nge Oli Spirit ka iang-kaming.
18 Kana moarunga ngaedi nge rabo ane be Nanaranga duma ne kamakelikeliaki.
Bong moarunga-lo nge Oli Spirit-lo be rabo be sinau moarunga oti be kamaraborabo.
Kana ngaedi ilo-ming daniandi be mata-ming poapoara-la be moaki ilo-ming diaka. Be
Nanaranga tamoata be aine ne kanabe izamaizama kamaraborabo.
19 Ngau kamaraborabo-na be. Bokai masa bong aoa-gu mkakati be mpile kana
masa pile aniagu ngapura be mkaiboang be ramoramo Pile Uia labu zumzumkaki
mnagupasiki.
20 Maka ma ngau nge Pile Uia ngae aoa bokana, be ege-ege ara-nao be upilepile. Nge
bokai ka lili-nao be uaura-lo usoaki. Bokaibe kamaraborabo-na be mkaiboang be masa
ramoramo mangata Pile Uia ngae mrangarangaki.

Suri-Uia Alalaurituka

21 Tikikus masa ngapura be rangakagu moarunga ngarangaki be kamalongo. Ngai
taritokada iauia, be Tanepoa malipi nena-lo nge ngai malipilipi iauia-tina. Bokaibe
ngapuraka-kaming masa soakingagu be rakana uememaki nge ngarangaki-kaming.
22 Nge bokai ka unepi be makara ngapura kana. Makara ngapura masa makare
soakingama ngarangaki-kaming. Bokai masa ilo-ming ngaka-kaidi.
23 Tama Nanaranga be Tanepoa Iesus Kristus iboadu ilo-uia ne be reretaka ne lama
uninga zazaiza nge taritokada moarunga ngandi.
24 Be tamoata moarunga maka reretaka mata tago manubunubu oti be Tanepoa neda
Iesus Kristus direreretaki nge Nanaranga iboadu marou ne tadokidoki-ba ngandi.

PILIPAI

1 Pol be Timoti, Kristus Iesus malipilipi kana ruoti ka kigereru.
Be nge kam Nanaranga tamoata be aine ne moarunga Kristus Iesus ara-nao Pilipai anua-lo kasoaki ka kigere-kaming. Be kam tamoata ‘sios’-lo kamuamua be kam tamoata ‘sios’-lo kadumaduma ka kigere-kaming be.
2 Tamada Nanaranga be Tanepoa Iesus Kristus iboadu marou ne tadokidoki-ba be ilo-uia ngang-kaming.

Pol Pilipai Kanabe Iraborabo

3 Izamaizama ilogu ianiang-kaming nge Nanaranga negu uperuperui.
4 Be bong moarunga kam kanabe Nanaranga uraboraboi nge suri-uia-lo be urab-orabo,
5 maka ma bong matamatana-tina upura be Pile Uia ueluaki nge kadumaiau-tina uia nibe kaituka-ba.
6 Ngau ukaua-tina Nanaranga maka malipi uia ono lama uninga iloming-lo imarangaki masa ngadumadumakaming-la nibe ngalako Kristus-ba Bong ne ono mulengao be ngamambuaki.
7 Ilogu ianiangkaming-la! Nge iuia-tina ngau bokainatuka ilogu ianiang-kaming. Bakara, kam nge ngau zaiza be malipi maka ngau-la Nanaranga iana nge taememaki-budu. Malipi ngaedi nge isi uememaki-la bong kaituka-tina uaura-lo usoaki be bong isi eluku usoaki be rerengagu-lo be Pile Uia uaka-kaikai be ono ngakaiboang-tina uia kana.
8 Nanaranga ikaua moimoi ka upilepile. Ilo-gu ianiangkaming-tina be mtekaming-tina kana urere! Rerengagu ngaedi nge Kristus ilona-lo be dikaukautaki!
9 Izamaizama bokai uraborabo: Reretaka mata kam-lo ieno nge ngalaba be ngalako-la be ngaeno. Reretaka mata ne-ming ilaba-la be ieno masa pile kalingodi Kristus iang-kaming nge kamakauataki. Be rakana giriki teke ipura masa kamakaua be zala iauia kamatagai.
10 Bokai masa kamakaua be mata nangatadi ka uia nge kamadokimatedi, be Kristus Iesus Bong ne ono mulengao masa ilo-ming goagoaza-la daeno be giriki-ming tagotago-ba kamasoaki.
11 Be masa kolo-kolo iauia-tina Kristus-la iboadu ngapuraki nge soakingaming-lo dakoko-tina. Bokai masa Nanaranga rakeaka ngapura be ara atabala-tina nangaia ngapura.

Kristus-lo Soaki

12 Taritokagu negu, ngau urere bokai kamakaua: Kana kaituka-tina dipurana nge ono Pile Uia didumai be ilako-la be ieno!
13 Labu ngaenao be tamoata ‘Sisa’ pera kana dinarinaringi be tamoata be aine moarunga makare disoaki nge dikaua ngau Kristus Pile Uia ne mangata urangarangaki ka uaura-lo usoaki.
14 Taritokagu moarunga Tanepoa ara-nao makare disoaki ilodi diana ngau uaura-lo usoaki nge ambe kaiboang didoki. Bokaibe taburidi tago dirara be Nanaranga pilenga ramoramo kaikai-la be mangata dirarangaki.
15 Moimoi alu tago ilo uia-lo be Kristus dirangarangaki. Dinama-rarataka be dipilepile di sulengadi nge ngau sulengagu diuasadi, ata alu moimoi be sakuli mata-lo be dirangarangaki.
16 Tamoata sakuli mata-lo be Kristus dirangarangaki nge dikaua Nanaranga ka malipi ngaedi ngau iana be Pile Uia muri mtuitui kana. Bokaibe reretaka mata-lo be Nanaranga pilenga mangata dirarangaki.

17 Ata tamoata dinama-rarataka be diduaduaia be Kristus dirangarangaki nge nedi
aradi kana ka Kristus dirangarangaki. Ilodi dipile uaura-lo usoaki ngena masa giriki
kaba be dabatadiana.
18 Ata nge kana-ba! Surigu diuia-doi! Ilodi adoado ki tago adoado Kristus mangata
dirangarangaki nge iuia-doi. Kana kanabiabia nge Kristus ka mangata dirangarangaki.
Bokaibe ngau surigu dauiauia-la kana.
19 Maka ma ngau ukaua rabo neming-lo be Iesus Kristus Oli Spirit nena-lo masa kana
databuli be ngau duma mdoki be bong ‘koto’-lo utui masa muasa be mpusika.
20 Bokaibe sakuli idoka be urapurapu. Rere negu be sakuli negu bibia nge
bokainatuka: Malipi negu-lo nge moaki utamong. Utamong masa maia mdoki takana!
Ata kaituka-tina nge ngau urere izamaizama kaiboang uia ono Kristus mangata
urangarangaki be udokidoki bokana nge mdoki. Be diumoatea ki moauriuri usoaki
masa ere-moarungagu be Kristus ara atabala-tina mnangai.
21 Ngau negu ilogu bokai ipile: Tago diumoatea nge Kristus kaiboang be rerengana-lo
ka usoaki. Diumoatea nge iuia-tina! Maka ma masa duma kaba bibia-la be mdoki.
22 Tago umate be negu iauia-la usoaki nge masa malipi uia kalingodi otioti memaki.
Ata masa rakana mreretaki be mrangaki? Tago ukaua!
23 Kana rua ngae-diaru nge mara-diaru usoaki. Urere kaba ngaedi mpereki be mlako
be Kristus keru gasoakiru. Bokai masa ngauia-tina.
24 Ata nge iuia kam kanabe negu iauia-la msoaki! Moaki umate!
25 Ngau lama unia-tina be ukaua masa tago mate, be makara mpura be muku tasoaki-
budu. Bokai masa mduma-kaming be kamakai be kamalako-la be ngaeno, be ono lama
uniangaming-lo suri-ming dauia-tina.
26 Bokaibe bong kaba makara mpura be sakeming-o msoaki masa kodeka labu
neming teke ngapura be ono Kristus Iesus suri-ming dauiataki. Bakara, ngau
kamatetea masa kana iemakina nge kamararangaki.
27 Ata kana kanabiabia nge bokai: Kristus-la Pile Uia ne ipile bokana kamasukoaki
be kamalalale. Bokai masa makara upura ki tago upura be sake-mingo usoaki nge
masa bokai mlongo kam kaiboang tekedia-lo ka katui, be ilo-ming katekenanadi be
kaedudumai. Be rere neming tekena-la nge tamoata be aine takadi kamadumadumadi
be Pile Uia lama daununani.
28 Erekei neming moaki kamatakuridi. Kamakaikai-la! Kakaiboang masa erekei
neming kilala dananga di daleua-la be kana. Nanaranga ka ngaduma-kaming be
kamauasa kana.
29 Maka ma Nanaranga ka sumoala iang-kaming be Kristus kamamalipini kana. Nge
tago lama-la ka kauni ka kamalipilipini. Tago. Alauri masa Kristus ara-nao be sururu
bibia kamadoki.
30 Bokaibe kaituka-tina nge kam kaboadu ngau zaiza be Pile Uia mangata
tarangarangaki. Bong Pile Uia mangata tarangarangaki nge suri eung biabia kata
tatalari bokana. Eung ngaena-lo nge toira be ueunung be katea, be ambe kalongo isi
eung-la ngaena-lo ueunung.

2

Kristus Nena-la Ibalabalaki Be Toaka Ngapura

1 Nge bokai ka mtegi-kaming kana. Soakinga-ming Kristus-lo nge diduma-kaming be
kakaiboang ki tago? Be reretaka ne sesu ilo-ming diaka-uiadi ki tago? Kam Oli Spirit
keka kidoki be ilomai-lo isoaki bokana kadoki ki tago? Tamoata be aine takadi ilo-ming
ditagatagadi be ilo uia-lo be kadumadumadi ki tago?
2 Kaituka-tina nge surigu diuiauiatakikaming-tina, ata ono suri-uia negu ngaedi
kamakalabati-tina kana nge bokai kamamuzimuzi: ilo-ming tekedia-doi, reretaka

mata tekena-la kamatagatagai, ilo-ming be mariabaka-ming tekedia-doi, be kana-la teke kamamoangi be kamatagatagai.
3 Moaki neming-la iloming dianang-kaming be ono neming-la karaketukatuka-kaming. Ki moaki neming-la karaketuka-kaming be ono tamoata be aine takadi dapile kam tamoata uia. Moaki-la. Neming-la kamababalaki-kaming be tamoata be aine takadi kamararangakidi di kam diuasa-kaming.
4 Kam teke-teke nge moaki ilo-buku-la neming kaitaiata be kadoadoraki. Moaki! Tamoata takadi ilo-buku nedi kamaitaita be kamadoadoraki be.
5 Be ilo-ming moarunga nge Kristus-la ilo bokana. Ngai bokai imuzi:
6 Moimoi suri be kania be ilo moarunga nge ngai Nanaranga. Ata tago pangana izeleki be nena-la irakeaki be Nanaranga diaru iriringa-diaru tekedi.
7 Tago-tina! Itaguraki be ne rerengana-lo be nena-la ara iaka-leuaki, be malipilipi-ramoba bokana ipura. Be tea nge kita-la tamoata bokana.
8 Tamoata-ramo ipura bokana nena-la ibalaki be Nanaranga rerenga itagatagadi nibe imate-ba. E, imate! Be mate ne ngae nge tago mate-ramoba bokana be imate! Tago! Matenga ngaedi nge ilakuaki-soasoa be kai kapalapala uauau-o imate! *
9 Be nge bokai ka Nanaranga itaguraki be idoki be kaba atabalabalatina-lo inangai, be ara atabalabalatuka ara moarunga iuasadi nge inangani.
10 Bokaibe Iesus ara-nao masa tamoata be aine be kana moarunga lang anua-lo, kateka-o be kateka eruma masa tukudio darokazokuria
11 be moarunga masa mangata bokai dapile, “Iesus Kristus ka Tanepoa.” Bokai masa Tama Nanaranga ara atabala-tina nangaia ngapura.

Kateka Ngaeno Kamamalamalama

12 Ruangagu urereretakikaming-tina, bong sakeming-o usukoaki nge pilengagu kalongolongo. Ata nge kodeka tago makara sakeming-o usoaki. Kasauba ka usoaki. Be kasauba usoaki bokana nge kodeka pilengagu kamalongolongo-tina! Taburi-ra be reresabu-lo be pangana-ming kamazeleki be bong ono Nanaranga ngauketi-kaming kana nge ere-moarunga be kamadoki.
13 Nanaranga ka iloming-lo izamaizama imalipilipi. Bokaibe ngai ka ngaemaki-kaming be kamasumoala be ono rerenga kamatagatagadi kana.
14 Kana moarunga kaememaki nge moaki kagulugulungae ki kaegoregore be kaememaki.
15 Bokai masa adoado-ba kamasoaki be iloming-lo giriki tago, be masa Nanaranga natu bokana kateka ngaenao kamasoaki. Kaituka-tina bong ngaedia-lo nge kateka ngaenao mata goalakadi dieno be tamoata muzingadi goalakadia-tina nge disoaki. Bokaibe goai lang malama dianiani bokana kam di malama kamaniandi.
16 Be bong malama kaniandi nge pile ono moauriuri-la soaki ipurapura nge kamanianidi. Bokai kamuzimuzi masa Kristus Bong ne biabiao ngau labu negu teke ngapurana be ono mraketukaia be mangata mnangaia malipi negu uemaki be panana negu nge tago ubizagam-ba. Dikalingona.
17 Maka ma bong kam lama kauni nge suri tabataba bokana be neming-la kadoki-kaming be Nanaranga kani. Be nge darakagu ka dokiadi dipura be tabataba neming ngaedi odio disuburakiria bokana. Bokaibe surigu diuia-tina. Be suri uia negu ngae nge kam zaiza tanege-budu.
18 Be kam masa bokainatuka-la suri-ming dauia, be suri-uia neming nge ngau zaiza tanegea-budu.

Timoti Be Epaprodaitus

* **2:8:** Tamoata kai-o imate nge maia bibia-tina ono dieno.

19 Ngau ukaua Tanepoa Iesus isumoalana masa saringatuka Timoti mnepi be makara
ngapura. Bokai masa bong ngau-lo ngamule nge soakinga-ming ngarangakina be ono
surigu dauia.
20 Tamoata tago teke Timoti bokana ngau keru kisoakiru. Ngai moimoina-tina
soakinga-ming ilo ibukubukutaki-tina.
21 Tamoata takadi nge nedia-la ilodi dibukubukutakidi, tago Iesus Kristus malipi ne
dilo-bukubukutaki.
22 Kam neming-la be kakaua Timoti nge tamoata iauia, be neming mata-ming ane
be malipinga kaita-doi. Nge ngai ka idumaia be Pile Uia malipi ne kiemakiru, natu-la
tama ngadumadumai bokana.
23 Bokaibe, masa mnepi be makara ngapuraka-kaming. Ata isi tago ukaua. Makare
masa bakara dabasakau-ua? Mkaua masa oaikiki-tina mnepi be makara ngapura.
24 Ata ngau lama unia-tina Tanepoa masa ngasumoalana be negu-la be makara
mpura be mte-kaming.
25 Ata ngau ambe ilogu ulelenaki be taritokada Epaprodaitus mnepi be makara
ngapuraka-kaming kana. Ngai keru ka Kristus mangata kirangarangakiaru be kipipiru
be kimalipilipiru. Ngai ka pile eleluaki neming. Norane be ngai ka kanepi be ipura be
kam araming-o be idumadumaia.
26 Makare soaki diraia-tina. Ngatekaming-tina kana irere. Imore kana kalongo nge
ilo ibuku-tina.
27 Moimoi imore be saringatuka ngamate kana. Ata Nanaranga ilo itagai. Tago ngaia-
la ka ilo itagai. Ngau ilo itagaia be. Nanaranga tago irere ilo-buku kokoko mdoki be
kaba mdokidoki-la!
28 Bokaibe urere-tina be mnepi be ngapuraka-kaming be kamate be suri-ming dauia.
Bokai masa ilo-buku negu alu daleua.
29 Tanepoa ara-nao be suri-ming dauia be kamadoki be kamadoraki. Tamoata
bokainaina nge kamamuamuakidi,
30 bakara, Kristus malipi ne kanabe more idoki be saringatuka ngamate kana. Ata
ngai tago ilo ibukuni ngamate kana. Bokaibe ono duma kam tago kaboadu kamana
nge ngai iana.

3

Nanaranga Mata-nao Adoado Soaki

1 Pile negu ono mambuaki kana nge bokai: Taritokagu moarunga, Tanepoa suri-
ming dauiataki! Pile ngaedi norane be ugere-kaming nge kaba mgere-kaming kana.
Ata bokai muzi kana nge ilogu tago ibuku. Nge ono daoiaki-kaming kana ka mgere
kana.
2 Eke! Tamoata muzingadi goalakadi keu kabukabu bokana nge kamatetedia-tina
uia! Mata goalakadi emakadi direrere-tina. Be dipilepile Nanaranga ngauketiko kana
nge kusim korototoka ngapura.
3 Ata bokai kamakaua: Kita ka kusi-korototo mata kalingo ieno-kita. Tago di. Bakara,
kita ka Nanaranga Oli Spirit ne ara-nao be Nanaranga iloda-lo be tarakerakeaki, be
Kristus Iesus-lo tasukoaki nge surida diuiauia-tina. Bokaibe Kristus-lo soaki nge kusi-
korototo mata kusida-o dieneno nge kabadi didoki, be kusi-korototo mata nge ambe
kaiboang ne tago.
4 Ngau mrere bokana nge ambe mata ngaedi mtagatagadi. Ata nge tago bokai!
Tamoata naita ilo ipileni ngai iboadu kilala kusi-onaona ngatagatagadi kana nge ngau
uboadu-tina mkatuni. Ngau mata moarunga ngaedi nge utagadia-doi be uasa-tina, ata
ambe Kristus lama unani be urokaki-doi.

5 Tinagu inekiaka be amaridi lima-toli dimanubu be kusigu korototoka ipura. Ngau
Israel kata. Bagi negu Benzamin. Ngau moimoi be Ibru-la kata. Iuda mata nedi bibia
tagadia-lo nge ngau Parasi kata.
6 Parasi mata nedi tagadia-lo nge Kristus ‘sios’ ne sururu uianiani, be nge malipi-
tina ma negu ka uememaki! Ak, Moses Mata ne tagadia-lo be Nanaranga mata-nao
ado ngapura kana nge ngau giriki negu tago!
7 Ata kana moarunga ngau ilogu ipile ambe ulikadi udoki nge ukaua ambe urokaki-
doi, bakara Kristus-lanalo ka iboadu moauriuri-la soaki mdoki.
8 Tago kana-la ngaedi ka dileua. Tago. Ngau ilogu ipile kana negu moarunga ambe
kana-la teke ara biabia-tina kanabe urokaki-doi. Kana ngae nge bokai: Tanepoa negu
Kristus Iesus ambe ukauataki. Ngai kanabe kana moarunga nge urokaki-doi. Kana
ngaedi nge robuka-ramo kana upile be urokaki. Bokai masa Kristus muasai be mdoki
be mnemi
9 be ngaia-la mdokimatei be tekemairu bokana gasukoakiru. Tago Moses Mata
ne utagadi be negu-la urangaka ngau tamoata adoado. Tago-la. Adongagu ngaedi
nge ambe Kristus lama unani ka udoki be ilogu-lo dieno. Ono adonga ngaedi nge
Nanaranga-lo ka dipurapura, be labudi nge Kristus lama gounani.
10 Ngau urere-tina be Kristus mkauataki be kaiboang ne ono imate be imarang nge
kilalangadi mnanga. Be sururu idoki nge mdoki, be matengana-lo imuzi bokana muzi.
11 Be ilogu moarunga nge ngau negu-la masa mate-lo be marangakagu ngapura be
moauriuri msoaki.

Kana Kalingo Uasaia Ngapura Kana

12 Ngau tago uboadu negu-la mpile-ra ngau ambe uasa, ki mpile-ra Kristus Iesus mata
ne ambe udoki be uado-tina ngai bokana. Tago-tina. Ngau upipi be kana iauia ngae
muasai kana nge Kristus Iesus-la iuasaia be inema be idokimatea bokana.
13 Taritokagu, ngau ilogu ipile kana ngae isi tago uasai. Kana tekena-la moimoi uasai
nge bokai: kana murigu-lo dilako nge ilogu dileuataki be kana arogu ieno-la ka ilogu
ianiani be upipi be mdoki kana.
14 Bokaibe kaikai-la be adoado-la upapanana be kana ngae muasai kana. Kana iauia
ngae nge Nanaranga kilau ne Kristus Iesus ara-nao, be etatabala lang anua-lo ieno.
15 Bokaibe kita maka lama uniangada ambe dimalai nge bokainatuka-la ngau ilogu
ilakolako bokana ilo-ming dalakolako. Be kalako be kana aluna-lo ilo-ming takadia-ba
kananga masa Nanaranga ilo-ming ngaka-zamadi.
16 Ata nge kana-ba. Kita ambe Kristus lama taunani. Bokaibe lama uniangada ngaedi
nge bokaina-la daeneno.
17 Taritokagu, tamoata takadi zaiza be tonanga ogu-o kamadoki be kamatoatoaka.
Keka ambe baituka kamasukoaki kana nge kiemaki-doi be kaita. Bokaibe tamoata
maka ditoatoaki-kama nge kamatetedi.
18 Bong kokoko ambe urakaming-doi. Kodeka mata-dang zaiza be kaba be mra-
kaming kana. Tamoata kokoko-tina soakingadia-lo nge Kristus Iesus kai ne kapalapala
uauau dierekeikeia-tina.
19 Tamoata bokainaina nge ara-be-leuanga dadoki kana. Dabulikidi rerengadi nge
nanaranga nedi. Maiangadi nge ono nedia-la diraketukatukadi. Be kateka kana-la ka
ilodi dianiandi.
20 Ata kita anua neda-tina nge lang anua-lo ka ieno. Be sakuli-o be iloda moarunga
Uketiketi neda-o tanangalako be tarapurapu. Uketiketi neda nge Tanepoa Iesus
Kristus.
21 Ngai ka kaiboang ne ono kana moarunga iboadu eruma ngananga ane be kusida
goalakingadi ngaedi nge ngabagabuiri be ne kusi malamaka otioti bokana tapura.

4

Pile Ono Ilo-kauanga

1 Taritokagu moarunga, ngau urereretakikaming-tina! Urere-tina makara mpura be
mte-kaming. Surigu diuiauiatakikaming-tina. Be atabala-la ka unangananga-kaming!
Bokaibe ruangagu uia-tina, ngau urere pilengagu ambe ugere-kaming nge ilo-ming
daniandi be Tanepoa-o kamakaiboang.
2 Kamru Iuodia be Sintike. Kamalongotina-uiaru. Ngau bokai uakoro-kamingru:
Tanepoa-lo be ilo-mingru kamatekenana-diaru.
3 Be kaiko malipilipi-budu-ruangagu Sisikus,* ngau bokai uakoroiko: Aine ngae-
diaru goduma-diaru. Aine ngae-diaru ka bong matamata makara upura nge Pile Uia
kanabe didumadumaiauru. Tago diarua-la ka didumaru. Klemens be malipilipi-budu-
ruangagu moarunga makara nge diduma be. Di ka aradi ‘buku’ ono moauringa-lo
dieno.
4 Izamaizama Tanepoa suri-ming dauiauiataki! Kaba mpile: Suri-ming dauiauiataki!
5 Tanepoa ambe isaringa! Bokaibe tamoata be aine moarunga malielie-ba kam-
ababasakidi.
6 Kana moaki teke ilo-ming dibukubukutaki. Ata bong karaborabo nge kana
kareretaki Nanaranga kamasinaui. Peru mata-lo be kamaraborabo be kamasinaunaui.
Be kana kareretaki nge suri uia-lo be Nanaranga kamarangakini.
7 Be Nanaranga ilo-uia ne maka tamoata kaua nedi moarunga iuasadi nge ilo-ming
be ilo lelenaki neming dabagabagadi be Kristus Iesus-lo kamasukoaki.
8 Taritokagu moarunga, pile ono manubunga tekedi memaki-kaming kana. Kana
uia-la be kana ono Nanaranga rakeaka ipurapura-la ka iloming-lo be damoa-mingo
daeneno. Kana ngaedi ka urangaki: mata moimoi be kalingodi, mata adoadodi, mata
ono makaranga, mata maka bolo tago teke ono ieno, mata kulanglang, be mata ono
muaka.
9 Kana moarunga usule-kaming be kana moarunga ngau-lo kadoki nge izamaizama
kamaememaki. Pilengagu ki muzingagu nge kamaememaki-doi. Be Nanaranga maka
ilo-uia ianiang-kita nge iboadu sakeming-o ngasoaki.

Pol Inaba Iperutaki

10 Uanana ambe sasalaga-tina dilako be kaba ilo-ming diana. Bokaibe Tanepoa-lo
be surigu diuia-tina. Moimoi, norane be ilo-ming dianana, ata zala-kaming tago ono
‘mone’ neming ngau kamananga-na kana ngae.
11 Tago kana teke ureretaki ka bokai upile. Tago. Maka ma ngau ambe negu-la
utongaka be kana dienona ki tago nge uiamang-doi.
12 Bong kana negu tago ki bong kana negu kokoko nge ambe uiamang-doi. Kana
bokainaina ambe labudi sikitadi ukauataki. Bokaibe bong nangataio ki inangaio
usoaki be tole umate ki udoli nge iadoado-doina. Tago sesu ba uaiuai. Kana kokoko
dokimateadi, ki kana negu tago be ureretaki nge ambe uiamang-doi.
13 Kristus kaiboang iana ane be uboadu-tina soaki bakarairai mtalari.
14 Ata kam muzi iauia kaemakana be kadumaia be moatubu negu ngaedi tabazi-
budu.
15 Kam Pilipai tamoata be aine kakaua-doi. Matamatana-tina Pile Uia ueleluaki be
Masedonia kaba upereki nge ‘sios’ tago teke idumaia. Kam-la ka kadumaia be kana
neming kana be negu kadoki.
16 Be bong Tesalonika anua-lo usoaki nge kadumaiau-la be ieno. Duma urere nge
kananganananga-lana!

---

* **4:3:** Sisikus Grik pile-lo nge bokai: malipi-lo moatubu bibia tabazibazi-budu.

17 Tago inaba ka urere be ukelikeliaki. Tago. Ngau urere muzinga-ming uia
dakaiboang be masa alauri ara-ming dalaba.
18 Kana moarunga kainabangaki-na nge ambe udoki be kaba kokokotina-la be udoki.
Ambe uboadu-tina. Inaba neming Epaprodaitus kani be idokidoki-na nge ambe udoki.
Inaba ngaedi nge tabataba boaudi rongorongo bokana. Tabataba bokainaina nge
Nanaranga irerereteki-tina be idokidoki.
19 Be ngau Nanaranga negu iboadu kana uia kokoko-tina dienoni nge ngang-kaming,
bakara ngai kana moarunga iboadu-tina.
20 Nanaranga neda Tamada nge ara atabala-la tananganangai be bokaina-la atabala
nem-kueno ngaeneno. Moimoi.

Suri Uia Alalaurituka

21 Bokaibe kam Nanaranga tamoata be aine ne moarunga makara Kristus Iesus-lo
kasoaki nge suri-uia negu uiang-kaming. Taritoka-da makare sakeguo disoaki nge suri-
uia nedi dinanga-kaming be.
22 Nanaranga tamoata ne moarunga makare disoaki suri-uia nedi dinanga-kaming,
tamoata ‘Sisa’ pera kanana-lo dimalipilipi nge suri-uia nedi bibia-tina dinanga-kaming.
23 Tanepoa Iesus Kristus marou ne tadokidoki-ba iboadu kam moarunga-lo daeno.

KOLOSI

1 Ngau Pol, Nanaranga rerenga-nao ka Kristus Iesus ‘apostel’ ne upura ka taritokada
Timoti keru kigereru.
2 Be nge kam Nanaranga tamoata be aine ne be taritokama Kristus lama kauniunia-
lani Kolosi anua-lo ka kigere-kaming.
Nanaranga Tamada be Tanepoa Iesus Kristus marou ne tadokidoki-ba be ilo-uia ne
iboadu kam-lo daeno.

Pol Rabo Ne Be Peru Ne

3 Bong kam kanabe kiraborabo nge izamaizama Nanaranga, Tanepoa Iesus Kristus
Tama nge kiperuperui.
4 Bakara, keka ambe lama unianga-ming Kristus Iesus-lo be reretaka neming
Nanaranga tamoata be aine ne takadia-lo dieno nge kilongoraki-doi.
5 Lama unianga be reretaka mata bokainaina ngaedi-o ka kasakuli be karapurapu.
Sakuli ono rapunga bokainaina nge lang anua-lo koazalaka ipura be ieno-kaming.
Kana ngaedi nge ambe pile moimoi be kalingona-lo ieno be kalongo. Pile moimoi be
kalingo nge Pile Uia,
6 be ambe kam-lo ipura-doi. Ege-ege kateka-o nge Pile Uia ngae ikalingolingo be il-
abalaba be ilakolako-la, toira-la kam-lo matamatanatuka ipura-kaming be Nanaranga
marou ne kalongoraki bokana. Nanaranga marou ne ngaedi nge kam kakauataki-tina
uia.
7 Pile Uia ngae nge Epapras-lo ka kalongo. Ngai nge malipilipi-budu ruangama iauia.
Be aramaio be adoado-tina Kristus malipi ne iememaki.
8 Be nge ngai ka reretaka neming Oli Spirit-lo nge irangaka-kama.
9 Nge labu ngaenao ka bong matamata kilongoraki-kaming nge kam kanabe
kiraborabo-la. Keka Nanaranga kisinaunaui be rerenga baituka kamatagatagadi kana
nge kamakauataki-tina uia. Kaua malaidi ngaedi nge Oli Spirit-lo ka kamadoki be
kamazama uia kana.
10 Keka bokainatuka kiraborabo, maka ma keka kirere kana Tanepoa irere kamae-
memaki nge kamaememaki be rerenga moarunga kamamabuaki. Bokai masa malipi
uia moarunga-lo nge kamakalingolingo-la, be ono Nanaranga kamakauatakia-uia be
kamalako-la be ngaeno.
11 Be iboadu kaiboang ne malamakadi otioti ane be ngaemaki-kaming be kamakai-
boang. Bokai masa moatubu moarunga kamadokidoki, ata tago masa oaikiki-la be
moatubu ngaedi baziadi kamasege.
12 Be suri uia-lo be sakuli-lo be Tama kamaperuperui. Maka ma ngai ka iemaki-
kaming be kam kaboadu-tina kana maka Nanaranga ambe tamoata be aine ne
imoataungkidi be dieno nge kamadoki be kamanemdi. Kana ngaedi nge anua ono
ngatanepoa kanana-lo dieno. Anua ne ngae nge malama ne otioti.
13 Maka ma kita nge oabubu kaiboang ne eruma tasoaki ka iuketi-kita be Natu
irereretakia-tina anua ne ono ngatanepoa kanana-lo ilakuaki-kita.
14 Natu ngae ka izaza-kita be imuleaki-kita be Nanaranga muzigoala neda irokaki be
ono oti neda ikatu.

Kristus Nge Atabalabala-tina

15 Kristus nge Nanaranga tago itaita anunuka. Kana moarunga Nanaranga iemaki
maradi nge ngai ka labalabatuka. Ngai isoaki-mua noko kana moarunga emakadi
dipura.

16 Be nge ngai ka Nanaranga idoki be ono kana moarunga iemaki. Kana moarunga
lang-lo be kateka-o, itaita be tago itaita, mariaba kaba-lo tanepoa bibia be anuatanepoa
nedi zaiza, tamoata aradi otioti, be tamoata muamua moarunga nge ngaia-doi ka
iemaki. Kristus kana ka Nanaranga kana moarunga iemaki. Be nge ngai kana ngaedi
odio ngamalipi kana ka emakadi dipura.
17 Kristus isoaki-mua noko alauri ka kana moarunga emakadi dipura. Be nge ngai
kaiboang ne ka kana moarunga Nanaranga iemaki nge didoki-matematedi.
18 Kristus ka ‘sios’ pangana, be ‘sios’ nge Kristus tamoata. ‘Sios’ kaiboang ne
ono soakinga nge Kristus-lo ka dipurapura. Be ngai ka Natu labalabatuka be
matamatanatuka mate kaiboang ne ibalaki. Bokai imuzi be ono kana moarunga-lo
nge ngai rubena-la imuatuka be kana moarunga atabaladi isoaki.
19 Maka ma nge Nanaranga ne rere nena-lo be kania moarunga nge Natu ngaena-lo
daeno.
20 Bokaibe Natu ngae malipinga-nao be Nanaranga ilo itekenanai be kana moarunga
lang-lo be kateka-o nge kaba nena-lo imuleaki. Natu kai kapalapala uauau-o imate be
ono tamoata be aine ilodi dibuiri be Nanaranga idokidi. Be tamoata moarunga zaiza
anua-uia iemaki be ilo-uia ne iandi.

21 Toira nge muzi goalakadi ilo-ming dianiandi be kaememaki. Bong ngaradia-lo nge
Nanaranga erekei ne bokana kasukoaki be tagona-tina saringa kasoaki.
22 Ata kaituka ambe Natu tamoata bokana imate be ono iruangam-kaming. Natu
bokai imuzi be ono kusi-ming ratadia-la dieno, ilo-ming gogoaza-la dieno, be adoado-
ba giriki-ming tagotago be Nanaranga-lo ngalakuaki-kaming kana.
23 Ata tago masa ngalakuaki-kaming-ba. Lama unianga-ming daeno-la. Lama
unianga-ming nge labudi dakaiboang be ziridi dataoio uia. Moakina-tina kamoakusu-
ramo. Kamakai uia be Pile Uia kadoki be rakana irangaki be karapurapungi nge
kamadoki. Pile Uia ngae ka ngau Pol malipilipi ne upura. Be Pile Uia ma ngae ka
ege-ege kateka-o mangata rangaka ipurapura.

Pol Kolosi ‘Sios’ Malipi Iemakani

24 Ngau surigu diuia kaituka-tina kam kanabe sururu bibia udokidoki. Sururu bibia
bokai udokidoki be ono Kristus sururu bibia idoki be egedi mukudi dieno nge ne
tamoata kanabe umambuakilako. Ne tamoata nge ‘sios’ ne.
25 Be ngau nge Nanaranga ka inangaia be ‘sios’ ngae malipilipi kana upura.
Nanaranga malipi ngaedi iana nge kam duma-ming ngapura kana ka iana. Malipi
ngaedi nge Kristus pilenga moarunga mangata mrangaki kana.
26 Kristus pilenga nge labudi sikitadi zumzumkaki, ata bong ngaedia-lo nge ambe
mangata nangadi dipura be Nanaranga tamoata be aine ne dilongo.
27 Nanaranga ilo bokainatuka inangai: Labu ne sikita zazaia atabalabala-tina be
malamaka otioti nge mangata nganangai be tamoata be aine ne date. Labu sikita ne
ngae nge tamoata be aine moarunga nedi. Be labu sikita ngae nge bokai: Kristus
iloming-lo isoaki nge ngaiala-lo ka ilo-ming kamanangalako be kamarapurapu, be
alauri masa malama ne kaiboangdia-lo kamalako.

28 Nge bokai ka Kristus mangata tamoata be aine moarunga-lo kirangarangaki. Kaua
malaidi ane be kisingarangaradi be kisikengkengdi. Bokai masa Kristus ara-nao be
adoado-ba ilodia-lo girikidi tagotago be Nanaranga-lo galakuakidi.
29 Nge bokai ka upipi be umalipilipi nibe imai-ba kaituka-tina. Kristus kaiboang ne
bibia-tina ngau-lo dieno ane be umalipilipi.

2

1 Ngau urere bokai kamakaua: Ngau kam kanabe malipi-lo panganagu uzelezelekia-
tina. Tago kam-la. Tamoata be aine Laodisia kaba-lo disoaki, be tamoata be aine isi
tago ngau liligu dita nge di kanabe upipi be!
2 Labu negu nge bokai: ilodia-lo be dakaiboang be reretaka mata-lo be tekedi bokana
dasukoaki. Bokai masa kaua ere-moarunga be dadoki be ono Nanaranga labu sikita
zumzumkaki nge dakauataki. Nanaranga labu sikita zumzumkaki nge Kristus.
3 Maka ma kaua malaidi be kaua bibia moarunga nge Kristus-lo ka dieno.
4 Nge bokai ura-kaming nge ono tago teke iboadu pile momona ane be ilo-ming
ngaung be ngare-balaki-kaming kana ka bokai ura-kaming.
5 Moimoi ngau makara tago sakeming-o usoaki, ata mariabaka-gu makara kam-lo
isoaki. Be surigu diuia kam adoado kasukoaki be lama unianga-ming Kristus-lo nge
dikai-tina.

Kristus-lo Moauriuri Soaki

6 Bokaibe, kam Kristus ambe Tanepoa neming bokana kadoki. Ngaialana-lo
kamasukoaki.
7 Ziri-ming ngaia-lo kamataongaki be kamalaba be kamakautaki. Lama unianga
sule-kaming ipura nge ono kamakaiboang, be peru mata nge iloming-lo ngakauri be
ngarokasuburaki.
8 Kaba kamaitaita uia! Tamoata teke sule bibia kalingodi tagotago be kana moarunga
labudi tagotago ane ngabolesi-kaming be uaura nena-lo ngalakuaki-kaming takana!
Kana bokainaina labudi nge tago Kristus-lo ka dipura. Nge tamoata nanari nedi be
kateka muzi ne kaoa.
9 Kristus-lo ka Nanaranga ere-moarunga be isoaki.
10 Bokaibe Kristus ambe ere-moarunga be kam-lo isoaki. Maka ma Kristus ka
kaiboang moarunga be kaiboang ono tanepoanga moarunga dienoni.
11 Ngaia-lo ka kusi-ming korototokadi dipura. Kusi-ming korototokadi dipura be ono
tamoata-ming muzigoala odio dieno nge karokaki. Kusi korototo mata ngae nge tago
tamoata lumadia-lo ka diememaki. Tago. Kusi korototo mata ngae nge Kristus ka
iememaki.
12 Bokaibe bokai kamakaua: Bong Kristus-lo rukuaming-lako dipura nge ngai
zaiza be kumraka-ming dipura. Be Nanaranga maka Kristus mate-lo be imarangaki
kaiboang ne lama kaungdi bokana Kristus zaiza be mate-lo be imarangaki-kaming.
13 Toira isi muzigoala neming-lo kasoaki be mata neming goalakadi ono kusi-ming
rerengadi katagatagadi nge kamate bokana. Ata kaituka ambe Nanaranga iemaki-
kaming be Kristus zaiza moauriuri kasoaki. Maka ma Nanaranga ka muzigoala neda
moarunga irokakile-kita.
14 Nanaranga bokainatuka be muzigoala neda irokakile-kita: Mata moarunga
geretadi dipura be ono erumadi tasoaki be tatagatagadi nge oti neda bokana be
igamang be dileua. Mata ngaedi nge erekei neda bokana be pile odao diununglako
be diduadua-kita. Baituka be igamang be dileua nge idoki be Kristus kai kapalapala
uauau nenao irokatagaki-lako be iara-leuadia-tina.
15 Kai kapalapala uauau ngaenao ka Kristus nena-la irubetaki be Satang kaiboang
ne be mariaba kaiboang nedi otioti igamangdi, be tamoata koai-lo ngauasa be erekei
ne ngauauridi be lili-be-matao ngarepekidi be maladi dipura bokana irepekidi.
16 Nge bokai ka moaki teke kalikitaki be ira-kaming kangkang nangatadi tago iboadu
kamakangkang ki dang nangatadi tago iboadu kamasingsing. Ki ira-kaming bong bibia
ngaedi barasi teke-teke ilodia-lo nge kamarakerakeaki, ki ira-kaming kalea isereki
nge kamarakaeaki, ki ira-kaming bong ono manauanga ‘Sabat’ nge amari ngaenao
kamarakerakeaki. Moaki-tina.

17 Kana ngaedi nge kana alauri damai kana nge anunukadi bokana. Kana kalingonatina nge Kristus-lo ka tea ipurapura.
18 Tamoata teke bokainatuka ngabolesi-kaming takana: masa nena-la ngabalaki be rai kaba itanga odio ngaduasare be ngapile ‘enzel’ rakeakadi dapurapura. Tamoata bokainaina masa rai-kaba itanga nge kili-kili be ngarangakia-doi be kamabaga-uiadi. Be masa muzinga kateka-onaona nge odio ngaduasare be nena-la ngaraketukai.
19 Tamoata bokainaina nge ambe pangana neda Kristus imurinai. Maka ma Kristus ka tamoata moarunga pangana nedi, be ngai ka tamoata moarunga idumadumadi be idoki-kaikaidi be dilabalaba, Nanaranga-la rerengana-lo dilabalaba bokana.

Kristus Zaiza Mate Be Moauriuri Soaki

20 Kam ambe Kristus zaiza be kamate be tago ambe lang be kateka ngaedi kaiboang nedi erumadi ka kasoaki. Tago. Bokaibe, nge bakara ka isi suri kateka ngae kaiboang ne eruma kasukoaki bokana kasukoaki? Nge bakara ka mata bokainaina isi katagatagadi:
21 “Kana ngae moaki ono kudauraki,” “Kana ngae moaki kukani,” “Kana ngae moaki omo igadudu?”
22 Maka ma bong mata ngaedi malipi nedi dimanubu nge ambe kana-ramoba kaoa. Bakara, mata ngaedi nge tamoata ka diemaki be disulesuletaki.
23 Moimoi mata bokainaina nge suridi kaua malaidi odio dieno bokana. Be masa daemaki-kita be rakeaka muzi tatagatagadi, dabolesi-kita be ono neda-la tababalaki-kita, be daemaki-kita be neda kusida nge sururu bibia taniandi. Ata tago iboadu daduma-kita be tamoatada rerengadi tatagatagadi nge dabalaki. Tago-la

3

Soaki Toiraira Be Soaki Oauoau

1 Kam ambe Kristus zaiza be mate-lo be kamarang be moauriuri kasoaki. Bokaibe ilo-ming ere-moarungadi be kana etatabala lang anua-lo dieno-lo kamanangalako. Makara nge Kristus ambe Nanaranga oana-nao ka isoaki.
2 Ilo-ming moarunga nge kana eta dieno-lo kamanangalako. Moaki kateka kana-o ilo-ming kanangalako.
3 Maka ma kam ambe kamate be moauriuri soakinga-ming ambe Kristus aranao be Nanaranga-lo zumkakadi dipura be dieno.
4 Moauriuri soakinga-ming moimoi be kalingo nge Kristus-lo ka ieno. Bokaibe bong Kristus kaiboang be malama nena-lo be ngapura masa kam zaiza be kamapura-budu.
5 Bokaibe, kateka muzi ono rerenga-ming kamamambuaki nge kamara-leuadi be daleua. Kateka muzi ono rerenga-ming kamamambuaki ngaedia-ma: pogiza-ramo muzi, muzi goalakadi ono maianga, ilo-ming dimarangrang be pogiza muzi kaememaki, ilo-ming dimarangrang be muzi goalakadi kaememaki, be kateka kana kokoko nemiadi karerere. Kateka kana kokoko nemiadi nge moarupu rakeakadi muzi kata.
6 Muzi goalakadi ngaedi lilidio ka Nanaranga nama ratinga ngapura be tamoata maka pilenga tago dilongolongo nge odio ngabalaki kana.
7 Toira nge kam muzi bokainaina-lo kasukoaki, be muzi ngaedi nge kaememaki.
8 Ata kaituka ambe muzi goalakadi ngaedi nge kamarokaki-tina. Muzi goalakadi bokainaina: ebulo, nama-ra, tamoata takadi mereadi, be pile-goala pile.
9 Moaki neming-la kaebolebolesi, bakara kam ambe muzinga-ming toirairadi ere-tamoata-ming zaiza be karokaki.
10 Be ambe tamoata-ming oauoau kusi oauoau bokana kananga. Bokaibe kam ambe tamoata oauoau kaoa, be ememaki neming Nanaranga ambe izamaizama ne anunuka

bokana iememaki-kaming be oauoau kapurapura-la. Bokai masa Nanaranga rerenga kamakauataki-doi.
11 Bokaibe kita tamoata be aine ambe oauoau tapura nge surida tekedi. Tago ambe Ungguma Takadi ki Iuda, kusi korotototo ki kusi tago korotototo, sulesule ki tago sulesule, dududu ki tago dududu. Tago. Ambe Kristus-la ka kita-lo isoaki. E! Kristus ka kita moarunga-lo isoaki.
12 Kam Nanaranga ne. Ngai ka idoki-kaming be ne bokana inanga-kaming. Bokaibe mata ngaedi nge ‘kolosi’ bokana kamasili: tamoata takadi ilo-ming datagatagadi, kamadoadorakidi, neming-la kamababalaki-kaming, moaki oaikiki-la be nama-ming dirara, be moaki oaikiki-la be giriki kakatukatu.
13 Tamoata teke taritoka-ming tekenao moatubu inangalako nge kam moarunga kamabazidi be taritoka-ming nge giriki ne kamarokaka-le. Taritoka-ming giriki nedi kamarorokakiledi, Tanepoa-la giriki neming irorokakile-kaming bokana.
14 Mata ngaedi atabaladi nge reretaka mata kamabatalako. Maka ma reretaka mata ka mata moarunga iuaukapotaki be tekedi dipura.
15 Be Kristus ilo-uia ne nge kamalikitaki be iloming-lo be ngabagabaga-kaming. Maka ma kam nge tamoata teke-ming, be ilo-uia tekena-lo ka kilaming-lako ipura. Be bong moarunga nge Nanaranga kamaperuperui.
16 Kristus pilenga nge kania irakingadi moarunga zaiza be iloming-lo daeneno. Be taritoka-ming nge kaua malaidi ane be kamasulesuledi be mangmang kamaunungdi. Moasi ono Nanaranga raboia, moasi ono Nanaranga rakeaka, be Nanaranga moasi ne ratadi nge izamaizama kamamoasimoasi. Nanaranga kamamoasimoasini, peru mata-lo be.
17 Kana moarunga kaememaki nge Tanepoa Iesus ara-nao be kamaememaki. Be ngai ara-nao be Tamada Nanaranga kamaperuperui.

Pol Kamoang, Kipi Be Natu Mangmang Iungdi

18 Kam aine rotiroti nge roa-ming moane erumadi kamasukoaki, Tanepoa-la rerenga bokana.
19 Kam moane nge roa-ming aine kamarereretakidi. Be moaki kakaikai-badi.
20 Kam natu nge bong moarunga tama-ming be tina-ming pilengadi kamalongolongo, bakara muzi bokainaina nge Tanepoa ilo iuiauiataki.
21 Kam kamoang be kipi moaki natu-ming kaememakidi be ilodi disusururu. Nge masa natu-ming sakuli nedi kamakoto.
22 Kam dududu nge bibiadi kana-ming kateka-onaona nge kana moarunga-lo pilengadi kamalongolongo-la. Moaki ono-ba dapile kam dududu uia kana darangaki-kaming kana ngena pilengadi kalongolongo. Moaki. Ilo-ming uia ane be kamamalip-ilipi, bakara nge Tanepoa kamatakutakuri ka kamalipilipi.
23 Rakana malipi kaoa ka kaememaki nge ilo-ming moarunga dalako-doi, suri Tanepoa ka kamalipilipi-ni bokana, tago tamoata-la ka kamalipilipidi bokana.
24 Ilo-ming kauakaua Tanepoa masa zazanga neming ngang-kaming. Masa zazanga maka tamoata be aine ne idokimatediadi nge ngang-kaming. Bakara, Kristus ka Biabiadi kanaming kalingo, be ngai ka kamalipilipini.
25 Be tamoata naita giriki iemaki masa giriki ne tagadiani dapura be katungadiani dapura. Maka ma Nanaranga nge tamoata moarunga suridi tekedia-doi bokana ibabasakidi.

4

1 Kam tamoata bibia dududu kana-ming otioti nge muzi adoado be uia-la ane be dududu kana-ming kamababasakidi. Ilo-ming kauakaua: kam Biabiadi neming lang anua-lo isoaki.

Pol Mangmang Iung

2 Izamaizama Nanaranga kamaraboraboia-la. Be bong karaborabo nge kaba
kamaitaita uia, be Nanaranga kamaperuperui be kamaraborabo.
3 Keka kanabe kamaraborabo, be Nanaranga masa zala ngaitara-kama be ono bong
iauia teke ngapura be ono pilenga mangata garangaki. Bokai masa Kristus labu
zumzumkaki nge mangata garangaki. Nge Kristus kana ka ngau uaura-lo usoaki.
4 Ngau kanabe kamarabo be ono masa mkaiboang be Kristus mangata mrangaki.
Bokai muzi be ono tamoata be aine moarunga pile ngae dakauataki.
5 Bong tamoata be aine tago Kristus lama diunani zaiza kasoaki nge ilo-ming
kamalelelenaki uia be muzi uia kamatagatagadi. Be zala uia dipura be Kristus pilenga
mangata kamarangaki kana nge kamarangaki-soasoa. Moaki karapu.
6 Bong Kristus pilenga mangata kararangaki nge pilenga-ming moarunga nge adoad-
odi be longoradi damonamona-la. Be baituka tegi kamakatu kana nge kamamang-tina
uia.

Suri-Uia Alalaurituka

7 Taritokada Tikikus masa rangakagu moarunga ngara-kaming. Ngai taritokada
iauia, malipilipi iauia, be Tanepoa malipi nena-lo nge malipilipi-budu ruangagu iauia.
8 Nge bokai ka makara kam-lo unepiamai. Be ono ngaemaki-kaming be ilo-ming
dauia, be ono makare soakingama ngarangaki be kamalongo.
9 Onesimus unepi be dapura-buduru kana. Ngai taritokada iauia be malipi ne
iememaki-tina uia. Be ngai nge kam kata. Diaru masa rakana makare ipurapura nge
darangaki-kaming.
10 Aristakus, makare uaura pera-lo disoaki-buduru suri-uia ne inanga-kaming.
Barnabas taritoka Markus suri-uia ne inanga-kaming. (Kam ambe pile kadoki-doi bong
makara ngapura-kaming nge kamadoki be kamadoraki.)
11 Zosua, ara takaia Zastus suri-uia ne inanga-kaming. Iuda moarunga ilodi dibuiri
be Kristus lama diunani maradi nge tamoata-la toli ngaediato ka ngau zaiza be bong
ono Nanaranga ngatanepoa kana nge kimalipilipi-ni. Be moimoi diato duma bibia-tina
dianauto.
12 Epapras suri-uia ne inanga-kaming be. Ngai kam kata, be Kristus malipilipi kana.
Ngai izamaizama kam kanabe ikaikai be iraborabo-la. Ngai bokainatuka Nanaranga
isinaunaui: rabo nena-lo be kaiboang kamadoki, lama uniangaming-lo kamamalai, be
moimoi be kamakaua uia be Nanaranga rerenga kamakauataki.
13 Ngau uboadu muri mtui be bokai mpile: ngai moimoi be kam be ‘sios’ Leodisia-lo
be Ierapolis-lo kanabe ipipi-tina be imalipilipi-kaming.
14 Ruangada iauia karai tatate Lukas be Demas suri-uia nediaru dinanga-kaming.
15 ‘Sios’ Leodisia-lo suri-uia negu kamandi. Be aine ara Nimpa be tamoata be aine
‘sios’ bokana pera kanana-lo diepurapurari nge suri-uia negu kamandi.
16 ‘Pasi’ ngae kaleze be kalongo nge Leodisia ‘sios’-lo kamalakuaki be daleze. Be
‘pasi’ Leodisia ‘sios’-lo nge kamabagai be kamaleze be kam moarunga kamalongo.
17 Be Arkipus bokai kamarai, “Tanepoa malipi iangko nge goemaki be gomambuaki.”
18 Nge ambe negu luma-gu ane be bokai ugere, “Ngau Pol suri-uia negu unanga-
kaming.” Uaura-lo usoaki nge ilo-ming danana.
Nanaranga marou ne tadokidoki-ba iboadu kam-lo daeno.

1 TESALONIKA

1 Pol, Sailas be Timoti ka kigereto. Kam tamoata be aine Tesalonika ‘sios’-lo kasoaki
ka kigere-kaming. Kam nge Tama Nanaranga be Tanepoa Iesus Kristus-lo ka kasoaki.
Nanaranga marou ne tadokidoki-ba be ilo-uia ne iboadu kam-lo daeno.

Tesalonika Lama Uniangadi

2 Izamaizama nge kam kanabe Nanaranga kiperuperui, be rabo nemai-lo nge
kirangarangaki-kaming.
3 Nanaranga neda be Tama-da aro be bokainatuka iloma dianiang-kaming: lama
unianga-ming nge malipi uia ipupuraki, malipi neming nge reretaka mata-lo be kapipi
be kaememaki, be kakaiboangboang be sururu kadokidoki be sakuli-o be ilo-ming
ditungtungra be Tanepoa neda Iesus Kristus karapurapungi be kasukoaki.
4 Kam taritoka-ma Nanaranga irerereretaki-kaming, keka kikaua Nanaranga ka
inanga-kaming be ne bokana kasoaki.
5 Bakara, bong Pile Uia kieluaki nge tago pile-ramoba ane be kieluaki. Tago. Pile Uia
kaiboang ne oti, Oli Spirit ne ane, be iloma sikitadia-lo be kikaua kana ngae moimoi be
kalingo ane be kieluaki. Baituka mara-ming kisukoaki nge kam kakaua-doi. Nge kam
kana ka mara-ming kisoaki.
6 Bokaibe kataguraki be katoatoaki-kama. Keka katoatoaki-kama nge Tanepoa ka
katoatoaki be. Moimoi sururu bibia kadokidoki, ata Oli Spirit suri-uia ne ane be pile
kieluaki nge kadoki.
7 Bokaibe tamoata be aine lama diuni Masedonia kaba-lo be Gris kaba-lo nge kam-o
tonanga didoki.
8 Tanepoa pilenga kam-lo be dipusika nge tago Masedonia be Gris kaba-lanalo
ka dilako. Tago. Lama unianga-ming Nanaranga-lo nge ambe ege-ege kateka-o
dikauataki. Bokaibe tago iboadu masa baituka sesu garangaki.
9 Maka ma nedia-la be baituka kadoki-kama be kadoraki-kama nge dirangaki. Be
baituka be moarupu kamurinadi be Nanaranga moimoi be kalingo moauriuri-la
isukoaki kamamalipini kana be katalari nge dirangaki.
10 Be Nanaranga Natu lang anua-lo be balanga nge kararapung kana dipile. Nge Natu
Iesus ngae ka mate-lo be imarangaki. Iesus ka Nanaranga nama ratinga ngapura kana
nge eruma tasoaki be iuketi-kita.

2

Pol Malipinga Tesalonika-lo

1 Taritokagu, kam neming-la be kakaua makara kipura be kite-kaming nge alale
nema nge tago kibizagamia-ba. Kalingo otioti.
2 Kam kakaua matamata Pilipai anua-lo kisoaki nge sururu bibia kidoki be ebulo
goalakadi ane diebulo-kama. Moimoi tamoata kokoko didua-kama, ata Nanaranga
nema duma nena-lo ka kikaiboang be Pile Uia ne kirangaka-kaming.
3 Maka ma akoro nema kiang-kaming nge labudi tago mata pakapaka kaoai-lo ka
dipusika, ki mata tago goagoaza-lo ka dipura, ki kibolesi-kaming. Tago-tina.
4 Pilenga-ma moarunga nge Nanaranga-la rerengana-lo ka kipilepile, bakara ngai
ka Pile Uia ngae omaio isalangaki be inanga-kama be kimalipilipitaki. Keka tago
tamoata-ramo ka gasuri-uiadi kana ka bokai kimuzimuzi. Tago-tina. Nge Nanaranga
ka gaemaki be suri dauiani kana! Maka ma ngai ka iloda sikitadi ilililiti!

5 Kam kakaua bong makara kipura nge tago sesu kiniu-kori-kaming, ki kiboli-ba
be suri malipilipi uia bokana be kana neming kirapele-kaming. Tago be tago-tina.
Nanaranga-la ka mata-ita nema, bokaibe tago iboadu gaboli.
6 Keka tago kirere tamoata-ramo arama darakeaki. Ki kam ki tamoata nangata teke
bokai arama ngarakeaki. Tago-la. Moimoi keka Kristus ‘apostel’ ne be iboadu-tina
muaka muku kamang-kama.
7 Ata nge tago bokai. Keka nge malielieba-tina kibabasaki-kaming, suri kipi-la
malielie-ba be natu ngaurogurogudi bokana.
8 Keka moimoi be kirerereretakikaming-tina. Bokaibe surima diuiataki-kaming be
tago Nanaranga Pile Uia-la ne ka kiang-kaming. Tago. Soakingama moarunga nge
kam kiang-kaming be. Maka ma kam ambe aburoma ege takadi bokana kapura.
9 Tarito, moimoina-tina kam kakaua malipi bibia-tina mara-ming kiemaki be
kimamalo-tina! Bong makara kisoaki be oabubu-lo be ariata Nanaranga Pile Uia ne
kirangarangaki nge nemai-la be malipi kiememaki be ono kangkang be soakingama
kitaita. Nemai-la soakingama kitaita be ono tago teke moatubu kiani.
10 Kam neming-la nge mata-ita nema bokana, be Nanaranga nge bokai, mata-ita
nema. Bong kam maka lama kauni mara-ming kisoaki nge giriki tago teke ilomai-lo
ieno, adoado-la kisukoaki, be malo-ma lalaka-la be giriki tago teke kiemaki.
11 Kam kakaua baituka kibabasaki-kaming, suri kamoang-la kata natu
ngababasakidi bokana kibabasaki-kaming.
12 Kidokikaikai-kaming, kilo-uiauia-kaming, be kielele-kaming be Nanaranga-la
rerenga bokana kasukoaki. Nanaranga ka anua ono ngatanepoa kana-lo be malama
be kaiboang nena-lo ikila-kaminglako.
13 Labu ngaenao ka izamaizama Nanaranga kiperuperui, bakara bong Nanaranga
pilenga kekai-lo kalongo be kadoki nge tago tamoata-ramo pile nedi bokana kadoki.
Tago. Bong kadoki nge moimoi be Nanaranga-tina pile ne nedia-la bokana be kadoki.
Be pile ngaedi nge kam tamoata be aine maka lama kauni nge iloming-lo dimalipilipi.
14 Tarito, kam nge Nanaranga ‘sios’ ne Kristus Iesus ara-nao Zudea kaba-lo ieno
bokana moatubu kadoki. Ungguma ruangaming-tina ma ka sururu bibia dianiang-
kaming, dia-la Iuda ruangadi sururu dianiandi bokana.
15 Ungguma Iuda ka ‘propet’ diumoatedi be alauri nge Tanepoa Iesus diumoatei. Be
keka ditao-kama be kiratu. Bokaibe Nanaranga ilo tagona-tina iuiatakidi! Tamoata
moarunga nge dierekeidia-tina uia!
16 Be dipi be zalaka-ma diono be tago iboadu Ungguma Takadi gasuledi be ono
uketadi dapura. Bokainatuka dimuzi be ono muzigoala nedi dikabung be ambe
sosopakadi dirake. Bokaibe Nanaranga nama ratinga ambe ere-moarunga be odio
ilako!

Pol Tesalonika Ngatedia-tina Kana Irere

17 Ata tarito, moimoi bong kipereki-kaming nge uanana tago sasalaga bokana dilako,
ata iloma dianiangkaming-tina! Bokaibe zala kilelelei be gatekaming-tina kana kirere!
(Tamoatamailona-ra kipereki-kaming, ata ilomai-lo tago kipereki-kaming. Iloma
dianiang-kaming-la.)
18 Kirere-tina kaba gamule be gate-kaming, ata Satang zalaka-ma iono-la be ieno.
Ngau Pol nge moimoina-tina bong-tina kokoko upipi be makara mai be mte-kaming
kana, ata tago-ma!
19 Maka ma kam ka suri-uia nema. Tago naita-guma! Kam kana ka iloma moarunga
Kristus-o kinangalako be kirapurapu. Be bong alauri Tanepoa Iesus ngamule masa
kam-o ka gaduasare be nemai-la garaketuka-kama kana!
20 Moimoina-tina kam-lanalo ka ono nema arama garakeaki be surima dauia kana!

3

1 Makara gapura kana be kipi kipi be tago kiboadu ngena iloma kitekenanadi be
Atens anua-lanalo kisoaki.
2 Be Timoti kinepi be makara imai be lama uniangaming-lo ngaduma-kaming be ono
lama unianga-ming dakaiboang. Timoti nge tarito-kama be keka zaiza be Nanaranga
kimalipilipini be Kristus Pile Uia ne ege-ege mangata kirangarangaki.
3 Bokai masa toitoi ngaedia-lo tago teke iboadu soakinga dagoala. Kam kakaua
sururu ngaedi nge kita moangida be Nanaranga inanga be tabazidi kana.
4 Moimoina-tina bong sakeming-o kisoaki nge izamazama kirara-kaming sururu
bibia-tina masa gadoki. Be kam kakaua sururu kirangaki ngaedi nge moimoi be
dipura.
5 Nge labu ngaenao ka zala leleadi dira nge oaikiki-tina Timoti unepi be makara
ipura be lama unianga-ming ngakauataki kana. Umatakuakikaming-tina! Taburigu
irana Satang toitoi ngang-kaming be malipi nema nge daleua-ramoba takana.

Timoti Pile Idoki Be Imule

6 Ata Timoti ambe kam-lo be kodeka ka makare kekai-lo ipura be pile uia-tina
ane be lama unianga-ming be reretaka mata neming irangaki-kama. Bokai ira-kama
izamaizama nge suri uia-lo be ilo-ming dianiang-kama. Be kamatekamai-tina kana
karere, kekai-la gate-kaming kana be kiuaiuai bokana.
7 Tarito, bokaibe moimoi sururu be moatubu kidokidoki, ata bong lama uniangaming kilongoraki nge ono nemai-la kiaka-kaikama.
8 Kam ambe Tanepoa-lo soakinga-ming dikaiboang. Bokaibe keka masa kodeka
soaki-tina kalingo gasukoaki.
9 Bokai kilongo nge surima diuia-tina! Masa baituka be kam kanabe peru bibia ira
bokana Nanaranga gani? Maka ma kam kanabe Nanaranga neda suri-uia bibia-tina
iang-kama!
10 Gatekaming-tina kana kirere. Bokaibe oabubu moarunga-lo be ariata moarunga-
lo nge kaikai kiraborabo. Be makara kipura masa lama unianga-ming egedi tekedia-lo
katukura nge gaduma-kaming.
11 Rere nema bibia nge bokai: Nanaranga neda Tama nena-la, be Tanepoa neda Iesus
iboadu zala ngaitari be makara gamai be gate-kaming.
12 Be kirere Tanepoa iboadu reretaka mata neming ngaka-labati be iloming-lo
ngarokasuburaki, be ono neming-la kamaerereretaki be tamoata takadi kamarererere-
takidi.
13 Kirere Nanaranga iboadu kaiboang ilo-lonalona ngang-kaming. Bokai masa bong
Tanepoa neda Iesus tamoata be aine ne ratadi zaiza dapura nge kam Nanaranga neda
Tama aro nge giriki-ming tagotago kamasukoaki be kusi-ming ratadia-la daeneno.

4

Nanaranga Rerengana-lo Soaki

1 Tarito, pile nema alalaurituka nge bokai: baituka Nanaranga mata-nao kama-
sukoaki be ono suri dauiauia kana nge kisikeng-doi-kaming be kakaua. Be kaituka-tina
nge bokainatuka-la ka kasukoaki! Bokaibe Tanepoa Iesus ara-nao be kiakoro-kaming
be kisinau-kaming kaba bokaina-la kamamuzimuzi. Be muzinga-ming nge dalaba-la
be daeno.
2 Maka ma Tanepoa Iesus kaiboang nena-lo be sikeng-pile bakarairai kiang-kaming
nge kam kakaua-doi.
3 Nanaranga rerenga nge bokainatuka: ngaia-la bokana kusi-ming ratadi kama-
sukoaki, be pogiza-ramo mata kamasegeaki-tina.

4 Kam moane teke-teke nge roti mata-la kamatagatagadi be Nanaranga mata ne be
muaka mata ane be roa-ming zaiza kamaeneno-budu. Moaki ramoramo-ba kusi-ming
rerengadi katagatagadi.
5 Moaki tamoata Nanaranga mata ne tago ditagatagadi bokana be tamoata-ming
rerengadi pogiza mata-lo kamamambuaki. Moaki be moaki-tina. Tamoata Nanaranga
mata ne tago ditagatagadi nge Nanaranga tago dikauataki.
6 Be Nanaranga rerenga tekedi nge bokai: moaki teke taritoka mata goalakadi
iemakini, ki poasangana-lo ituilako. Eke! Norane be mangmang kiung-kaming be
kirakaming-doi. Tanepoa masa ngataguraki be tamoata naita muzigoala bokainaina
iemaki nge sururu ngani.
7 Maka ma tago mata goalakadi tatagatagadi kana ka Nanaranga ikila-kita. Tago-la.
Ngaia-la kusi rata isukoaki bokana tasukoaki kana ka ikila-kita.
8 Bokaibe tamoata naita mangmang ngaedi isegeaki nge tago tamoata-ramo ka
isegeaki. Tago. Nge Nanaranga ka isegeaki. Maka ma Nanaranga ngae ka Oli Spirit
ne iang-kaming.
9 Kana takaia nge bokai: Masa bakara ka kaba taritoka-ming reretakadi mata
gagere be kamalongo! Maka ma Nanaranga ambe isuledoi-kaming taritoka-ming
kamarerereretakidi! Bokaibe tago iboadu reretaka mata ngae kaba garangaki.
10 Be mata ngae nge moimoi katagatagai. Maka ma taritokada moarunga Masedonia
kaba-lo nge karerereretakidi. Ata tarito, keka kirere kaba mata ngae kamaememaki be
ngalaba-la be ngaeno.
11 Kana kanabiabia damoa-mingo kamananganangai kana nge bokai: Kamapipi
be malielie-ba kamasukoaki. Moaki tamoata takadi giriki nedia-lo neming-la be
kaelelekaming-lako. Kamatetedia-ba. Be moaki kasukoaki-ba be tamoata takadi
kararapungdi be malipingadi ulikadi kadokidoki. Neming-la be luma-ming ka-
mananga be kamamalipi, norane be kira-kaming bokana.
12 Bokai kamuzimuzi masa tamoata Kristus lama tago diunani nge kamaemakidi
be damuamuaki-kaming. Be rakana teke kareretaki nge moaki tamoata takadi
kararapungdi be dianiang-kaming. Neming-la pi neming-lo be kamadokidoki.

Tanepoa Puranga

13 Tarito, kodeka taritoka-da ambe dimate nge garangakidi kana. Keka kirere mate
labu nge kamakauataki. Be bong tamoata imate nge masa tago iboadu ilo-ming
datagai, tamoata maka daleua kana* dimuzimuzi bokana.
14 Kita lama tauni Iesus imate be kaba imarang. Bokaibe kita lama bokai tauni
tamoata Kristus lama diunani be dimate masa Iesus mulenganao be ngai zaiza be
Nanaranga ngabagadi.
15 Tanepoa sulenga keka gara-kaming kana nge bokai: Kita maka moauriuri-la
tasoaki be Tanepoa Bong ne ipura nge tagona-tina iboadu tamoata ambe dimate nge
arodi tamua. Tago-la.
16 Masa malonga teke kaikai pilepile ngapura. Kodeka ‘enzel’ muamuatuka malonga
ngapura, be Nanaranga tauru ne ngakaba. Kodeka Tanepoa masa nena-la be lang
anua-lo be ngabala, be tamoata maka Kristus ara-nao be dimate nge damarang mua.
17 Kana ngae muri masa kita isi neda uia kateka-o tasoaki nge di zaiza taetekenanai
be etatabala oaru-lo dadokitetekikita-lako be lang-ba soanao Tanepoa tapurakani.
Bokai masa Tanepoa zaiza nem-kusoaki tasukoaki.
18 Bokaibe pile ngaedi ane be taritoka-ming kamaka-kaikaidi.

---

* **4:13:** Tamoata bokainaina nge kana tago teke arodia-lo ditealako be ono dirapurapu. Maka ma lama tago diuni matemate masa damarang.

5

Kamakaluka Be Kamasoaki

1 Taritokagu negu, bong nangatadi-o ki ramani nangatanao kana ngaedi dapura kana
nge tago iboadu mgere be ono milo-kauataki.
2 Maka ma kam ambe kakaua Tanepoa Bong ne ono puranga nge suri anako oabubu-
lo ngapura bokana.
3 Tamoata be aine masa bokai dapilepile, “Kana moarunga dimoadubulae-tina be
giriki tago.” Bokai dapilepile be dasukoaki noko ara-be-leuanga masa tago pilepile-ba
ngapuradi! Ara-be-leuanga ngae nge suri aine nganeki kana be ngasusururu bokana
kaoa. Bokaibe tago teke iboadu ngairatudi.
4 Ata kam taritokama nge tago oabubungana-lo ka kasoaki! Bokaibe bong Tanepoa
Bong ne ngapura masa tago anako bokana ngaka-pitilaki-kaming.
5 Kam nge malama natu be ariata natu kaoa. Bokaibe kita nge tago oabubu ki
malama tagonga natu kaoa.
6 Kita moaki tamoata be aine takadi bokana be taenosoa. Kungi-ming kamababababaki
be ilo-ming adoado daeneno.
7 Maka ma tamoata enenodi nge oabubu-lo ka dieneno. Be tamoata dang kakai
disingsing be diboangboang nge oabubu-lo ka dang kakai disingsing be diboangboang.
8 Ata kita nge ariata-lonalona kaoa be iloda adoado-la ka tasukoaki. Bokaibe
lama uniangada be reretaka mata neda nge numbala bokana tananganana. Be
Nanaranga ngauketi-kita kana be tarapurapu nge buai ono eunga bokana panganada-
o tananganana.
9 Maka ma kita tago Nanaranga nama ratinga sururuka tadoki kana ka Nanaranga
ne bokana inanga-kita. Tago-tina. Kita nge Tanepoa neda Iesus Kristus ara-nao be
Nanaranga ngauketi-kita be ngamuleaki-kita kana nge tadoki kana ka ne bokana
inanga-kita.
10 Bokai kamakaua: Kristus Iesus ka kita kanabe imate. Bokaibe bong imule nge
neda uia tasoaki ki tamate nge masa ngai zaiza tasoaki-budu.
11 Labu ngaenao ka neming-la be ruanga-ming kamaka-kaikaidi be kamadumadu-
madi, kaitukatina-la kamuzimuzi bokana.

Sikeng Alalaurituka

12 Tarito, keka bokai kiakoro-kaming: Tamoata makara mara-ming dimalipilipi nge
muaka uia kamaniandi. Tamoata ngaradi ka Tanepoa inangadi be dasingarangara-
kaming be dasikengkeng-kaming kana.
13 Di malipi uia-tina ka diememaki. Bokaibe malipi ngaedi diememaki bokana nge
muaka bibia-tina be reretaka bibia-tina kamaniandi. Ilo-uia mata-lo be tarito-kaming
zaiza kamasukoaki-budu.
14 Tarito, keka kirere muzi ngaedi kamaememaki: Tamoata sukoakidia-ba bokai
kamararadi, “Eke! Moaki kasukoaki-ba. Kamamalipilipi.” Tamoata maiamaiadi nge
kamadoki-kaikaidi. Tamoata mareuakadi nge kamadumadumadi. Be moaki oaikiki-la
be tamoata takadi nama-ming diraratakidi.
15 Keka kirere kaba bokai kamaitaita uia: Tamoata teke tamoata takaia giriki
ipurakini nge moaki giriki oti ikatungani. Moaki-tina. Be bong moarunga nge nemng-
la kamaeuariuari, be tamoata moarunga nge bokaina-doi kamababasakidi.
16 Izamaizama suri-ming dauiauia-la.
17 Izamaizama kamaraborabo-la.
18 Soaki bakarairai kaoana-lo kasoaki nge Nanaranga kamaperuperuia-la. Maka ma
nge Nanaranga rerenganatina-lo, bakara kam nge Kristus Iesus tamoata ne.
19 Oli Spirit eoa ne kam-lo ikarakara nge moaki kaumoatei.
20 Pile mumuakadi moaki kasegesegeaki.

21 Kana moarunga kaememaki nge kamatoitoidi noko. Be irakingadi kamadoki-
matedi.
22 Be kana goalakadi moarunga nge kamasibongaki-tina.

Marou Alalaurituka
23 Nanaranga maka ilo-uia ianiang-kita nge iboadu kana moarunga-lo ngaemaki-
kaming be kusi-ming ratadi kamapura be ngaia-la bokana kamasukoaki. Be bong
Tanepoa neda Iesus Kristus puranganao nge iboadu-tina tamoata-ming, mariabaka-
ming, ilo-ming sikitadia-tina, be kania-ming moarunga nge ere-moarungadi be malo-
ming lalaka-la giriki-ming tagotago kamasoaki.
24 Ngai ka ikila-kaming be masa kana moarunga ngaemaki-kaming be dakalingo,
bakara ngai pilenga tago igagamang-ba. Iememaki be dikalingolingo-la.
25 Tarito, keka kanabe kamaraborabo.
26 Taritokada moarunga makara nge taritokatoka mata-lo be aroki rata ane
kamarokidia-kama.
27 Ngau urere-tina Tanepoa ara-nao be gerengagu ngaedi taritoka-da moarunga
kamalezedi.
28 Tanepoa neda Iesus Kristus marou ne tadokidoki-ba nge iboadu kam-lo daeno.

2 TESALONIKA

1 Pol, Sailas be Timoti ka kigereto. Be nge kam tamoata be aine Tesalonika ‘sios’-lo
kasoaki ka kigere-kaming. Kam nge Tamada Nanaranga be Tanepoa Iesus Kristus-lo
ka kasoaki.
2 Tama Nanaranga be Tanepoa Iesus Kristus iboadu marou ne tadokidoki-ba be ilo-
uia ne ngang-kaming.

Sururu Dokiadi

3 Tarito, nge iuia-tina bong moarunga-lo nge kam kanabe Nanaranga gaperuperui.
Bakara, lama unianga-ming nge ambe dilaba be isi dilabalaba-la. Be tarito-kaming
reretakadi mata nge ambe mara-ming ikaiboang be ilako-la be ieno.
4 Nge bokai ka Nanaranga ‘sios’ ne takadia-lo nge kirakerakeakikaming-tina. Be
bokai kipilepile, “Moimoi ‘sios’ Tesalonika-lo nge sururu be moatubu idokidoki, ata
ikaiboang be sururu be moatubu ngaedi idokidoki, be lama unianga nge ilako-la be
ieno.”
5 Kana ngaedi dipurapura-kaming nge ono kamakaua Nanaranga giriki lilitanga be
adorakanga nge diado-tina. Be labu ngaenao ka kam kaboadu-tina uarea-ming dapura
be anua ono Nanaranga ngatanepoa kanana-lo kamalako. Nge bokai ka kaituka-tina
sururu kadokidoki.
6 Nanaranga giriki lilitanga nge diado-tina. Bokaibe tamoata naita sururu ianiang-
kaming masa Nanaranga ngakatuni be sururu ngani.
7 Be sururu kadokidoki bokana masa duma ono moatubu rokakanga ngang-kaming.
Be keka masa bokai ngabasaki-kama be. Kana ngaedi masa dapura bong Tanepoa lang
anua-lo be ‘enzel’ ne kaiboangdi zaiza be eoa kanabibia purupururuidia-lo be mangata
dapusika.
8 Be Tanepoa masa ngataguraki be tamoata maka Nanaranga tago dikauataki, be
tamoata maka Tanepoa neda Iesus Pile Uia ne tago ditagatagai nge sururu bibia
ngandi.
9 Be sururu kana-tina bibia ono ara-leuanga nge dadoki. Sururu ono ara-leuanga
bokainaina nge nem-kueno dieneno. Tamoata sururu dianiang-kaming masa taonadi
dapura be tago iboadu Tanepoa mata-nao dasukoaki, be kaiboang ne malamakadi
otioti ono tanepoanga nge tago iboadu daita.
10 Tanepoa masa Bong nenao be ngapura be tamoata be aine ne kusidi ratadi nge
dataguraki be rakeaka mata malamakadi otioti ane be darakeaki. Be tamoata be aine
lama diunani masa dataguraki be muaka bibia dani. Kam masa tamoata be aine
bokainaina maradi kamasoaki, bakara pile kieluaki-kaming nge lama kaungdi.
11 Nge bokai ka izamaizama kam kanabe kiraborabo. Bokai masa Nanaranga neda
ikila-kaming nge kilau ne tago ngabizagam-ba. Maka ma kam masa kilau ne ngae
kamaemaki be ngakalingo. Be rabo nema nge bokai: Nanaranga kaiboang nena-lo be
ngaduma-kaming be mata uia-la kamarereretaki be kamatagatagadi, be lama uniang-
a-ming kamatagatagadi be malipi uia-la kamaememaki.
12 Bokai masa Tanepoa neda Iesus ara nge kam-lo atabala-tina nangaia ngapura.
Be bokainatuka-la, ngai masa ara-ming atabala-tina ngananga. Nanaranga neda
be Tanepoa Iesus Kristus marou ne tadokidoki-ba kaiboang nedia-lo ka rakeaka
bokainaina taememaki kana.

2

Tamoata Mata Ne Goalakadi

1 Tarito, Tanepoa neda Iesus Kristus puranga be baituka ngatekenana-kita kana nge
kam kakauataki-doi. Nge bokai ka bokainatuka gakoro-kaming kana:
2 Ilo-ming moaki oaikiki-la be dibuku-ramo ki ilo-ming dipitilaki be kapile Tanepoa
Bong ne ambe ipura. Pile mumuakadi kaoana-lo be puranga kalongo, ki sule-pile
kaoana-lo, ki keka ka kigere-kaming be puranga kalongo nge moakina-tina ilo-ming
dibuku be ilo-ming dipitilaki.
3 Tamoata teke muzi bakarairai ngatagadi be ngabolesi-kaming takana! Tanepoa
Bong ne tago iboadu ngapura nibe ngalako kana bibia rua dapura noko. Matamata
koai ono Nanaranga duaia ngapura nge ngapura, kodeka muri nge tamoata muzinga
goalakadi nge mangata ngapusika. Tamoata muzinga goalakadi nge toira be nangaia
ipura eoa tago matemate-lo ngalako kana.
4 Tamoata goalaka ngae masa ngataguraki be kana moarunga maka tamoata be aine
kateka-o nanaranga nedi bokana dirakerakeaki, be moarupu be aem-kai tamoata be
aine kateka-o diraborabodi nge ngaerekeidi. Be masa ngataguraki be nena-la atabala-
tina nganangai be ngalako Nanaranga pera nena-lo ngasoakiria be nena-la ngarangaki
ngai ka Nanaranga.
5 Ilo-ming kauakaua ki tago? Bong makara sakeming-o usoaki nge kana ngaedi
urarangaki-la.
6 Kaituka-tina isi kana teke ka Tamoata Goalaka ngae zalaka ionono. Be kam nge
kakaua rakana kata. Ata bong-tina ne dapura masa mangata ngapura.
7 Bakara, kaituka-tina nge mata goalaka labu sikita zumzumkaki nge ambe imalip-
ilipi. Ata kana ngae masa tago ngapura nibe ngalako kana kata ka zalaka ionono nge
rokaka ngapura be zala nganangai.
8 Be kodeka Tamoata Goalaka nge masa mangata ngapura. Mangata ipura masa
Tanepoa Iesus ngataguraki be auka ane be ngarokaki, be puranga malamakadi otioti
ane be ngara-leuai.
9 Tamoata Goalaka ngae masa Satang kaiboang nena-lo be ngapura be kilala
kaiboangdi tago kalingodi, kilala tailadia-ba be kilala kita tamoata-ramo tago iboadu
taemaki nge ngaememaki.
10 Be mata goalakadi ono bolesa ngadoki be tamoata be aine ara-leuadi dapura
kanana-o ngaememaki. Tamoata be aine bokainaina nge ara-leuadi dapura kana,
bakara di pile moimoi be kalingo nge tago direretaki. Dareretaki bokana nge ambe
uketadi dapura.
11 Labu ngaenao ka Nanaranga itaguraki be mata ono bolesa kaiboangi inepi be
maradi imalipilipi. Bokai masa kana kalingodi tagotago nge lama daungdi.
12 Bokai ka tamoata moarunga maka pile moimoi be kalingo lama tago diunani, be
muzigoala didoki be ono nedia-la suri-uia dianiandi nge masa ara-leuadi dapura.

Tesalonika Dakaiboang

13 Tarito, kam Tanepoa irereretaki-kaming. Bokaibe bong moarunga-lo nge kam
kanabe Nanaranga kiperuperui. Bakara, matamatana-tina be imai nge kam ka
Nanaranga ngauketi-kaming kana be nena-la be inanga-kaming. Oli Spirit kaiboang
nena-lo be pile moimoi be kalingo lama kaunani ka uketa-ming dipura be Nanaranga
tamoata be aine ne kapura, be kusi-ming ratadi.
14 Pile Uia maka keka kisuletaka-kaming aranao ka Nanaranga itaguraki be iuketi-
kaming, be ono Tanepoa neda Iesus Kristus kaiboang ne malamakadi otioti nge
kamanegea-budu kana.
15 Tarito, bokaibe kamakaiboang-tina uia be pile moimoi be kalingo keka kisule-
kaming nge kamadokimatei. Nema aoa-mailo ka kira-kaming, ki ‘pasi’-lo kigere-
kaming nge kamadokimatedi.

16-17 Tanepoa neda Iesus Kristus nena-la be Tamada Nanaranga iboadu ilo-ming ngaka-kaidi be kaiboang ngang-kaming, be pile uia-la kamapilepile be muzi uia-la kamaememaki. Tamada Nanaranga ka irereretaki-kita be marou ne tadokidoki-ba ane be kaiboang ono ilo kainga nem-kueno ieneno nge iang-kita, be ono iloda moarunga nem-kusoaki soaki ipurapura-lo tanangalako be tarapurapu.

3

Rabo Kana Sinau Ipura

1 Tarito, pile nema ono gamambuaki kana nge bokai: Keka kanabe kamaraborabo be masa Tanepoa pile ne oaikiki-tina ege-ege ngalakolako be rakeaka bibia ngadokidoki, kam-la mara-ming imuzi bokana.
2 Keka kanabe kamaraborabo be masa Nanaranga ngaduma-kama be tamoata muzingadi goalakadi be tamoata ilodi goalakadi nge tago iboadu dabalaki-kama. Maka ma tago moarunga-tina ka Tanepoa pile ne lama diungdi.
3 Ata Tanepoa pilenga tago dilakolako-ba. Rakana ngaemaki kana be ipile nge ngaemakia-la be kana. Bokaibe ngadumakaming-la be kana. Bokai masa ngakaingaki-kaming be ngaoiaki-kaming be Satang tago iboadu ba ngabasaki-kaming.
4 Tanepoa ka iemaki-kama be lama omingo kiuni malipi kaituka-tina kaememaki nge kaememaki-la kana, be alauri masa kamaememaki-la, kirakaming-la bokana.
5 Rere nema bokai: Tanepoa iboadu ilo-ming ngabaga be Nanaranga reretaka nena-lo ngalakuaki-kaming. Be Kristus iboadu kaiboang ne ono sururu dokinga ngang-kaming.

Tesalonika Damalipilipi

6 Tarito, Tanepoa Iesus Kristus aranao be pile kakai bokai mra-kaming kana: Taritokada tago malipilipidi sukoakidia-ba nge kamasibongakidia-tina. Moaki sesu kasaringadi. Di sule-pile kiandi nge tago ditagatagadi.
7 Kam neming-la be kakaua baituka be omaio tonanga kaita. Makara mara-ming kisukoaki nge tago sesu kisukoaki-ba. Kimalipilipi-la.
8 Be kangkang kanama nge kizazadi be dikangkang. Tago didokidoki-ba. Maka ma ariata be oabubu-lo nge kimalipilipi-la. Tago kirere moatubu gang-kaming be ono kangkang ki ‘mone’ neming omaio kamagamang.
9 Ata bokai kamakaua. Keka kiboadu-tina gara-kaming be zazanga kamang-kama, ata tago bokai kimuzi. Zazanga tago kikeliaki nge ono kamate-kama be tonanga omaio kamadoki kana ka bokai kimuzi.
10 Maka ma ramani makara kisoaki nge mata teke bokai kiang-kaming, “Tamoata naita malipi isege nge tago iboadu ngamoanako.”
11 Labu nema ono pile ngaedi kipile nge bokai: Tamoata alu mara-ming disoaki nge disukoakiba-tina. Tago sesu dimalipilipi. Disukoaki-ba be tamoata takadi kana nedia-lo panganadi dizezelekilako be ono giriki diraperape.
12 Tanepoa Iesus Kristus ara-nao be tamoata ngaedi bokai kipile-kaidi be gailo-kauadi kana: Dasukoaki uia be damalipilipi be nedia-la be kangkang kandi dapupu-raki.
13 Ata, kam tarito-kama nge mata uia kamaememaki-la. Moaki ilo-ming diakaka.
14 Tamoata teke makara mara-ming isoaki pile makare kigere ngaedi tago itagatagadi nge kamasibongakia-tina. Moaki sesu kagea be kate. Bokai masa ngamaia.
15 Ata moaki erekei neming bokana kabasaki. Tarito-kaming bokana kamasikengni.

Pol Tesalonika Irabuakidi

16 Kodeka bokai gapile: Tanepoa ka ilo-uia moarunga labudi. Bokaibe ngai iboadu
bong moarunga-lo be zala moarunga-lo be ilo-uia nganiang-kaming. Tanepoa kam-lo
ngasoaki!
17 Gere ngaedi kamaita be kilala negu gerengagu moarunga-o unangananga nge
kamakilala. Nge negu-tina luma-gu ane be bokai ugere: Ngau Pol ka ilo-uia negu
unanga-kaming. Ngau bokainatuka-la ka ugeregere.
18 Tanepoa neda Iesus Kristus marou ne tadokidoki-ba iboadu kam moarunga-lo
ngaeno.

1 Timoti

1 Ngau Pol, Kristus Iesus ‘apostel’ ne ka ugere. Uketiketi neda Nanaranga ipile
ka Kristus Iesus ‘apostel’ ne bokana inangaia be inepia. Kristus Iesus ngae ka
kana moimoi be irangaki-kita tadoki kana be iloda moarunga ono tanangalako be
tarapurapu.
2 Be nge kaiko Timoti ka ugereniko. Kristus lama taunaniaru bokana kaiko nge
natugu-tina.
Tamada Nanaranga be Tanepoa neda Kristus Iesus iboadu marou ne tadokidoki-ba,
ilo-taga ne be ilo-uia ne ngangko.

Tamoata Bolingadi Ratadi Ilo-kauatakadi Dipura

3 Norane be Masedonia kaba-lo ulakolako nge Epises anua-lo gosoaki kana uraiko.
Bokaibe makarana-la gosoaki. Maka ma tamoata alu makara disoaki nge sule takadia-
ba tamoata be aine disulesuledi. Bokaibe gopile-kaidi be sulengadi ngaedi nge
darokaki.
4 Be goradi be nanari labudi tagotago be tubudi be tamadi nanaritakadi salagabulidi
nge darokaki-tina. Maka ma nanari bokainaina nge kalingodi tagotago, be nge
bokainatuka dimuzimuzi be ono kana kalingodi tagotago diegoregoretaki. Nanari
bokainaina nge tago Nanaranga malipi ne labuna-tina didumadumai. Tago-la. Maka
ma Nanaranga malipi ne nge lama unianga oti ka emaka ipurapura.
5 Ata mata ngae labu nge reretaka mata. Reretaka mata nge bokainatuka be
ipurapura: iloda-lo giriki moaki teke ieno, iloda sikitadi nge dauia-tina, be lama
uniangada nge moimoi be kalingo tapurapuraki.
6 Tamoata alu ambe kana ngaedi dimurinadi be ambe zala dipakai be pile kalingodi
tagotago dipilepile.
7 Di direre Iuda ‘tisa’ nedi bokana dapura be Moses Mata ne dasulesuletaki, ata tago
dikaua Moses Mata ne nge rakana kata ka irangarangaki. Ata panganadi dizeleki-la
be ieno.
8 Kita takaua Moses Mata ne nge kana uia. Ata nedi zalakadialana-lo be tagadi
dapurapura.
9 Be kita takaua Moses Mata ne nge tago kita Nanaranga izaza-kita be imuleaki-
kita neda. Tago. Nge tamoata bokainaina ka emakadiadi dipura: Tamoata mata uia
digagamang be tamoata mata goalakadi diememaki, tamoata Nanaranga pilenga tago
ditagatagadi be tamoata muzigoala diememaki, tamoata Nanaranga tago dimuamuaki
be tamoata soaki uia disegesege, tamoata tamadi be tinadi diumoatemoatedi, tamoata
rangguma tamoata takadi diumoatemoatedi,
10 tamoata ramoramo-ba dipogizagiza, moane nedia-la diapiapi be aine nedia-la
diapiapi, tamoata maka tamoata takadi dianakuakuakidi, tamoata bolingadi ratadi,
tamoata rangguma tamoata takadi diboliboliakidi be pile goalakadi odio diununglako,
be tamoata sule kalingodi dieno be takadia-ba disulesuletaki. (Tago mata-la goalakadi
ngaedi ka diememaki. Mata goalakadi takadi diememaki be. Mata goalakadi
bokainaina nge sule uia tago teke odio ieno.)
11 Sule uia nge Pile Uia malama be kaiboang ne otioti-lo ka dieno. Be Pile Uia ngae nge
Nanaranga ne. Be nge Nanaranga ngae ka ilo itagaia be isumoala-na be ngau tamoata
goalakagu nge Pile Uia ne ngae mangata urangarangaki.

Pol Nanaranga Iperui

12 Ngau Tanepoa neda Kristus Iesus uperuia-tina. Ngai ka iaka-kaingaka be malipi
ngaedi uememaki. Ngai ka ililita be irangaka ngau uboadu malipi ne ngaedi memaki
be inangaia be umalipilipini.
13 Moimoi toira ngau Kristus tamoata be aine ne udadamoalidi be sururu bibia-tina
uaniandi be ramoramo-ba ubabasakidi be unundi. Ata Nanaranga ilo itagaia, bakara
bong ngaradia-lo nge panganagu ipatungaki be isi Kristus lama tago unani be tago
ukaua rakana ka uememaki.
14 Bokaibe Tanepoa neda itaguraki be marou ne tadokidoki-ba nge bibia-la be ilogu-
lo isuburakilako be ukauri-tina be daga ipereki. Marou tadokidoki-ba ngaedi zaiza be
lama unianga be reretaka mata udoki. Lama unianga be reretaka mata nge Kristus
Iesus-lo tasoaki ka tadokidoki.
15 Pile ngaedi mpile kana nge moimoi be kalingodi be iboadu-tina kita moarunga
tadoki be iloda-lo tananga: Kristus Iesus kateka-o ipura nge muzigoala ememaki
ngauketidi kana ka ipura. Be muzigoala ememaki maradi nge ngau muzigoala
emakangagu kaba digoala-tina.
16 Ata labuna-tina ngaenao ka Nanaranga ilo itagaia. Bokai masa ngau muzigoala
emakingagu goalakadi nge Kristus Iesus ilo irakinga adoadona-tina ane be oguo
tonanga nganangatuka-mua be teadi dapura. Kristus ilo irakinga ngae nge tago
oaikiki-la be idokadokale-kita. Tago. Irapurapu noko idokadokale-kita. Be tamoata
moarunga alauri lama dauni kana nge masa oguo tonanga dadoki be moauriuri nem-
kusoaki dasukoaki.
17 Nanaranga ka Anuatanepoa biabia, be toira be isoaki be isi isukoaki-la, tago
imatemate, tago tea ipurapura, be ngaia-la rube ka Nanaranga! Bokaibe muaka bibia
be ara atabalabala-tina nge ania ngapura be bokaina-la ania ngapurapura! Moimoi.

Timoti Malipi Ne

18 Timoti, kaiko natugu-tina. Sikeng-pile uiangko ngaedi nge tago uiangko-ba. Toira
be pile ngaedi ono ranga-kam ipura nge emakadi dipura. Alauri ka dikalingo. Bokai
masa pile mumuakadi ngaedi daka-kaiko be eung ngaena-lo goeung-tina uia.
19 Be eung ngaena-lo nge lama uniangam godokimateia-uia be ilom sikita iauia-la
ngaeneno. Tamoata alu ambe ilodi sikitadi irakingadi dirokaki be lama uniangadi
digamang, suri kati alanga-o nganagupoatoki bokana.
20 Tamoata muzi bokainaina diemaki maradi nge Aimeneas be Aleksanda. Diaru nge
ambe Satang luma-nao usalangaki-diaru. Bokai masa kaua dadokiru Nanaranga tago
iboadu ono manai ngapura.

2

Nanaranga Rakeaka

1 Kana matamatanatuka goemaki kana urere nge bokai: Tamoata be aine moarunga
goradi be sinau nedi, rabo nedi, akoro nedi, be peru nedi nge Nanaranga daniani.
2 Be goradi be anuatanepoa be tamoata bibia aradi otioti kanabe Nanaranga
daraboraboi. Bokai masa anua-uia dadokidoki be malielie-ba tasukoaki be mata
moarunga Nanaranga irereretaki nge tatagatagadi.
3 Bokai tamuzimuzi nge iuia-tina! Bokai tamuzimuzi masa Uketiketi neda Na-
naranga nge ilo ngauiauia-tina.
4 Ngai irere tamoata be aine moarunga uketadi dapura be pile moimoi be kalingo
nge labu ere-moarunga be dakauataki.
5 Maka ma Nanaranga nge tekena-la kata, be tamoata tekena-la ka Nanaranga be
tamoata moarunga maradi itui be itekenanadi. Tamoata ngae nge Kristus Iesus.

6 Be ngai ka imate be ono tamoata be aine moarunga izazadi be imuleakidi.
Nanaranga rerenga nge tamoata be aine moarunga uketadi dapura. Bokaibe bong
nena-la be inangai ipura nge Kristus inepi be ne kaiboang nena-lo be imate.
7 Nge labu ngaenao ka nepiagu ipura ‘apostel’ be are-are be ‘tisa’ bokana be Ungguma
Takadi lama unianga be pile moimoi be kalingo nge mangata mrangakidi kana. Nge
tago uboliboli! Moimoi ka upilepile!
8 Bokai ka ngau urere ege-ege nge moane moarunga daraborabo. Moane bokainaina
nge ilodi moarunga Nanaranga-lo daeneno. Be bong diraborabo nge ilodia-lo moaki
nama-ra be ebulo dieno be diraborabo. Be bong luma-di didokitate be darabo kana
nge lumadi goagoaza-la Nanaranga mata-nao daeno be darabo.

Aine Ngazing Nedi

9 Kana takaia ureretaki nge bong aine rabo-lo dalako kana nge adoadoba dangazing.
Kusi nedi dinangananga nge kaniadi moarunga dakukubati. Kaniadi moaki teke
ramoramo-ba mangata ieno. Dongadi moaki dipupurisi-ramo be ono moane matadi
diraperape ki ngazing donga-lonalona ‘gol’ oti ememaki dinangananga. Basibasi be za
zazadi atabalabala-tina moaki dinangananga. Be moaki kusi zazadi atabalabala-tina
ane dingazingzing.
10 Muzi uia-ba diememaki be ono tamoata be aine takadi didumadumadi nge iuia.
Muzi uia bokainaina nge tamoata be aine Nanaranga ditagatagai muzi nedi.
11 Aine moarunga nge malielie-ba be sule dalongolongo be nedia-la dababalakidi be
pile-ba datagatagadi.
12 Ngau aine tago usumoaladi be tamoata be aine dasulesuledi ki moane atabaladi
dalako. Moaki-tina. Damoadubulaelae-ba be dasukoaki. Bakara ka bokai upile nge
13 bokai mto be kaua ngapura: Adam ka emaka ipura mua. Alauri ka Eba.
14 Be tago Adam ka bolesa ipura. Tago. Aine ka bolesa ipura be ngai ka muzigoala
ememaki ipura.
15 Bokai ka bong aine danekineki masa sururu bibia dadokidoki, ata tago masa da-
matemate. Kristus lama diuniunia-lani, reretaka mata ditagatagadia-la, be Nanaranga
rerenga ditagatagadia-la masa tago iboadu neki-lo be damatemate!

3

Tamoata ‘Sios’-lo Damuamua Kana

1 Pile ngaedi nge moimoi be kalingodi: Tamoata naita ‘sios’-lo ngamuamua kana nge
malipi uia-la emakadi ngarerere.
2 Tamoata ‘sios’-lo ngamuamua kana nge giriki tagotago. Roa tekena-la. Ilo iauia-
la ngaeneno. Moaki oaikiki-la be nama irarani. Muaka ono daeneno. Muzinga
moarunga nge adoadodi. Tamoata akerengadi pera kanana-lo ngabagabagadialako.
Iboadu tamoata be aine takadi ngasulesuledi.
3 Moaki dang kakai isingsing be iboangboang. Tamoata takadi moaki ramoramo-
ba ibabasakidi. Moaki-tina. Malielie-ba ngababasakidi be ngauariuaridia-ba. Moaki
oaikiki-la be ebulo be eung imarangrangaki. ‘Mone’ moaki irerere-tina.
4 Ne roa be natu nge ngaurogurogudia-uia, be natu nge muaka oti be dalongolongori.
5 Bokai kamakaua: Tamoata roa be natu tago iaurogurogudia-uia masa baituka be
Nanaranga ‘sios’ ne ngaurogui?
6 Tamoata ‘sios’-lo ngamuamua kana nge moaki kaitukatina-ba lama iuni ngena
malipi ngaedi ngadoki. Moaki. Bokai imuzi masa nena-la ngaraketukai be Nanaranga-
la Satang iara-leuaia bokana ara-leuaia ngapura.

7 Tamoata ‘sios’-lo ngamuamua kana nge moaki ‘sios’-lanalo ka muaka ipurapura. Tamoata tago ‘sios’-lo disoaki nge damuamuaki be. Bokai masa tago iboadu aka-maiaia ngapura be ara balaka ngapura.

Tamoata ‘Sios’-lo Dadumaduma Kana

8 Be bokainatuka-la, tamoata ‘sios’-lo dadumaduma kana nge muzingadi uia, be malipi nedi daememaki-tina uia. Dang kakai moaki bibia-tina disingsing. Moaki tamoata takadi kana nedi didoki-raperapeledi.
9 Lama unianga kalingo mangata nangaia ipura nge ilodi sikitadi uia ane be dadokimateia-tina uia.
10 ‘Sios’-lo damalipi kana nge malipi-lo toiadi dapura noko. Malipingadi dikaiboang nge iboadu ‘sios’-lo damalipi.
11 Bokainatuka-la, roadi nge bokaina-doi damuzimuzi: Muzingadi uia-ba, be moaki ramoramo-ba disumoaguruguru. Moaki oaikiki-la be namadi dirara, be kana moarunga diememaki nge daememaki-tina uia.
12 Tamoata ‘sios’-lo ngadumaduma kana nge roa tekena-la, be iboadu natu be dara ne moarunga ngaurogurogudia-uia.
13 Bokaibe tamoata maka malipi diemaki uia masa tamoata be aine moarunga maradi nge rukudi uia-ba. Bokai masa taburidi tago dara be lama uniangadi Kristus Iesus-lo nge ramoramo-la mangata darangaki.

Pile Zumzumkaki

14 Ambe saringatuka mpura be mteko kana. Ata pile ngaedi ambe ugeregereniko. Bokai masa
15 tago upura-marakai nge ono gokaua Nanaranga tamoata be aine ne nedia-la maradi nge baituka dasukoaki. Nanaranga moauriuri sukoaki tamoata be aine ne nge ‘sios.’ Be di ka pile moimoi be kalingo nge ariri be buti ne.
16 Kristen muzi neda ngae nge labu sikita tamoata tago iboadu dakauataki. Maka ma tamoata moarunga ilo-lelenaka nedi iuasadia-tina, be tago teke iboadu labu ngakauataki, bakara kana ngae labuna-tina nge Kristus. Ngai moimoi Nanaranga, ata tamoata ipura. Oli Spirit ka mate-lo be imarangaki be mangata inangai ngai moimoi be Nanaranga Natu. Be ‘enzel’ dite. Be nge ngai ka ungguma moarunga-lo mangata rangaka ipurapura. Be ege-ege kateka-o nge lama diunani. Be ngaia-la ka lang anua-lo dokateteka-lako ipura.

4

Tamoata Bolingadi Ratadi

1 Oli Spirit mangata ipile bong alalauri-lo masa tamoata alu lama uniangadi darokaki. Be mariaba bolingadi ratadi masa ilodi darape be dabolesidi be datagatagadi, be sulengadi nge dandi be datagatagadi.
2 Sule bokainaina nge tamoata bolingadi ratadia-tina ka boli mata-lo be disulesuletaki. Tamoata bolingadi ratadi bokainaina nge ilodi sikitadi ambe dimate, suri eoa ragogodiatina-lo moamoaradi dipura bokana.
3 Nedi sulengadi nge bokai: tamoata be aine roti-lo dibababaridi, be kangkang alu nge kaniadi dibababari. Ata kangkang bokainaina nge Nanaranga ka iemaki be kaniadi dapurapura kana. Bokaibe tamoata lama diuni be ambe pile moimoi be kalingo dikauataki nge bong kangkang bokainaina dikangkang nge suridi diuiauia.
4 Bakara, kana moarunga Nanaranga iemaki nge uia-ba. Be bong dakang kana nge suri uia-lo be dakang. Bokaibe kana moakina-tina teke segeaka ipura. Ata bong kaniadi dapura kana nge rabo ono perunga Nanaranga ania ngapura noko kaniadi dapura.
5 Maka ma Nanaranga ka kangkang ngaedi iemaki be ipile iboadu dakang.

Kristus Iesus Malipilipi Ne Iauia

6 Sule ngaedi taritokam moarunga kuiandi nge kaiko masa Kristus Iesus sulesule ne
iauia. Bokai kumuzimuzi masa nem-la mangata gonangaiko kaiko nge tamoata ‘sios’-
lo imuamua iauia.
7 Nanari-ramo tago Nanaranga rerengana-lo, be nanari toirairadi ngaongaodi moaki
kutagatagadi. Moaki-tina. Nem-la gototongakiko be Nanaranga soakinga bokana
gosukoaki.
8 Maka ma tamoatada tongakadi nge suri tamoata panana biabia-lo ngapanana kana
be ngatotongaki bokana. Bokaibe enongadi tago disalaga, ata Nanaranga tagaia nge
kana moarunga-lo kalingodi otioti-doi. Be iboadu moauriuri soaki kaitukatuka-lo be
moauriuri soaki alalauri-lo ngadumaiko-doi.
9 Pile ngaedi nge kalingodia-tina be iboadu-tina dokiadi be lama uniadi dapura.
10 Nge bokai ka tapipi be malipi kakai-la be taememaki, bakara iloda moarunga ambe
Nanaranga moauriuri-la sukoaki-lo tanangalako. Nanaranga ka tamoata moarunga
Uketiketi neda, ata tamoata Kristus lama diuniani nge ka kaba uketadia-uia dipura.
11 Kana ngaedi ka tamoata be aine takadi gorarangakidi be gosulesuledi.
12 Kaiko tamoata amuna ngena moaki kulikitakidi be dikanabaiko. Moaki-tina. Ta-
moata be aine lama diuni nge tonanga omo dadokidoki. Tonanga ngaedi nge pilengam-
lo, muzingam-lo, reretaka mata nem-lo, lama uniangam-lo be ilom goazangana-lo
daitaita be datagatagadi.
13 Kaituka-tina makara kusoaki be purangagu kurarapung nge gopipi-tina be Na-
naranga pilenga ‘Buku’ nena-lo mangata golezeleze, tamoata be aine lama uniangadia-
lo goaka-kaikaidi be gosulesuledi.
14 Be Oli Spirit lumaluma ne kaiko-lo dieno nge izamaizama odio gomalipilipi.
Lumaluma ngaedi nge ‘propet’ ka diraiko be bong tamoata bibia ‘sios’-lo luma-di omo
dinangaria nge diangko.
15 Malipi nem ngaedi nge panganam gozelezelekia-tina be goememaki. Bong
moarunga nge malipi ngaedi goememaki-la. Bokai masa tamoata be aine moarunga
kaba daita kaiko ambe kauangam-lo kumalai.
16 Nem-la goteateko uia! Be sulengam golelelenaki uia! Kana ngaedi goememaki-
la. Kuememaki-la masa nem-la gouketiko be tamoata be aine dilongolongoriko nge
gouketidi be.

5

Kamoangbibia Be Narenare Adorakadi

1 Kamoangbibia moaki pile kakai ane kuebulobulodi. Moaki-tina. Tamang bokana
pile ono singaranga goraradi. Be tamoata amuna nge taritokam bokana gobabasakidi.
2 Aine bibia nge tinam bokana gobabasakidi. Be aine barasi nge muzi girikidi
tagotago oti be maraum bokana gobabasakidi.
3 Aine narenare tamoata tago teke iadoadorakidi nge adorakadi dapurapura.
4 Ata aine narenare kata natu be tubu otioti nge natu be tubu bokai dakaua:
Malipi nedi muamuatuka nge Nanaranga mata ne datagatagadi be ono dara nedi
dadumadumadi. Bokai masa tamadi be tinadi be tubudi oti nedi dakatu, bakara, kana
bokainaina ka Nanaranga diememaki be suri diuiauia.
5 Narenare kata rubenaba-tina isukoaki nge lama unianga moarunga Nanaranga-lo
inangalako be ngadumai kana be irapurapungi. Be izamaizama ariata be oabubu-lo
nge iraborabo be ono Nanaranga ngadumai kana be isinaunaui.
6 Ata narenare kata ne kusi rerenga itagatagadi be ono suri diuiuia nge ambe imate
bokana, bakara ‘sios’ malipi ne tago iememaki. Bokaibe kana-ra ne iauia isoaki, ata
nge ambe imate bokana.

7 Singara pile ngaedi goradi. Bokai masa tago teke iboadu giriki teke dia-lo ngatea-
lako.
8 Tamoata naita dara ne tago iadoadorakidi nge ambe lama unianga ka imurinadi.
Maka ma roa be natuna-tina be tama be tinana-tina ka tago iadoadorakidi! Be
nge kodeka masa muzinga dagoala-tina be tamoata lama tago iuni nge muzinga
goalakingadi ngauasadi!
9 Narenare teke isoaki nge moaki kudoki be narenare takadi zaiza kuaredia-budu.
Moaki. Barasi ne tamoatadi-toli iuasadi be roa tekena-la nibe imate nge iboadu
narenare takadi zaiza gouaredia-budu.
10 Kana takaia nge moarunga dikaua narenare ngae nge muzinga uia-ba. Muzinga
uia bokainaina: Natu moarunga nge adoado-la iaurogudi be dilaba, tamoata akeren-
gadi pera kanana-lo ibagabagadialako be iadoadorakidi, bong Nanaranga tamoata be
aine ne moarunga pera kanana-lo dilakolako nge aedi iasasaki, tamoata moatubu nedi
dieno nge idumadumadi, be ipipi-tina be muzi uia moarunga iememaki. Narenare
bokainaina nge iboadu narenare takadi zaiza gouaredia-budu.
11 Ata aine isi barasi disoaki be dinare nge moaki narenare takadi zaiza kuaredia-
budu. Moaki. Maka ma narenare bokainaina tamoatadi rerengadi datagadi be daroti
kana nge daroti-la be kana, be Kristus damurinai.
12 Bokaibe nedia-la ka giriki odio dinangalako, bakara, pile nedi moimoi be Kristus
matamata be diemakini tago iboadu kaba daroti nge ambe digamang.
13 Tago kana-la ngae ka diememaki. Disukoaki-ba be pera pera-lo disukoaki be
dialalale. Ata kana goalakana-tina diememaki nge disumoaguruguru be tamoata
takadi kana nedia-lo panganadi dizezelekilako, be kana tago iboadu dararangaki kana
nge ka dirarangaki.
14 Ngau urere aine isi barasi be dinare nge daroti be natu dadoki be roadi be
natudi daurogurogudi. Bokai masa erekei neda dataguraki be arada dagoalangaki nge
zalakadi tago.
15 Maka ma Satang ambe aine bokainaina irepekidi be pile nedi moimoi be Kristus
diemakini tago kaba daroti kana nge digamang be kababe diroti.
16 Ata aine lama ambe iuni kata dara nena-lo narenare teke isoaki nge ngadoadoraki.
Bokai masa ‘sios’ moatubu tago ngadoki. Be ‘sios’ masa aine narenare-tina rubedia-ba
disukoaki nge ngatetedi be ngadoadorakidi.

Tamoata Bibia Rangakadi

17 Tamoata bibia neming malipi nedi diememaki uia nge zazanga nedi bibia-la
be dadokidoki. Dia-ma maka Nanaranga pilenga mangata dirarangaki be Pile Uia
disulesuletaki nge ka zazanga bibia-la be dadokidoki! Maka ma malipi bibia ka
diememaki!
18 Nanaranga ‘Buku’ ne bokai ipile, “ ‘Bulumakau’ ‘uit’ robudi iduaposaposa be
kalingodi ipasipasi nge moaki aoa uaura ipura.” Pile takadi bokai, “Malipilipi zazanga
ne ania ngapura.”
19 Tamoata biabia kata ka giriki ono dinangalako nge giriki ne moaki kulongo. Mata-
ita rua ki kokoko dipuraki be giriki ono dinangalako nge iboadu golongo.
20 Tamoata muzigoala diememaki nge lili-be-matao goebulobulodi. Bokai masa
tamoata be aine takadi tonanga bokana dadoki be taburidi dara.

Pol Timoti Isikengni

21 Nanaranga mata-nao, Kristus Iesus mata-nao, be ‘enzel’ nangadi dipura matadi-o
be ngau bokai uraiko: Sikeng ngaedi nge gotagatagadia-uia. Ruangam kata ka giriki
iemaki nge tamoata-la takadi giriki diememaki be kuebulobulodi bokana goebuloi.
Moaki ruangam ngena kubaraunaki. Moarunga suridi tekedi bokana gobabasakidi.

22 Moaki oaikiki-la be tamoata Tanepoa ngamalipini kana nge lumam ono kunangaria be Tanepoa kuiani be imalipini. Moaki noko. Oaikiki-la be kunangai masa alauri giriki ngaemaki be giriki ne ngaedi kaiko omo dalako.

Be kaiko nem-la nge goteteko uia. Kaiko-soa muzigoala-lo golako takana!

23 Moaki dang-la kusingsing. ‘Uain’ alu gosingsing be ono tinem goadoadoraki, bakara more om-lanao ieneno.

Muzigoala Mangatangata Be Komangamanga

24 Ilom kauakaua! Tamoata alu muzigoala-lo ka disukoaki be moarunga dikauataki. Tago dia-la, tamoata ‘sios’-lo dimuamua alu be. Be muzigoala nedi ngaedi masa arodi damua be dalako kaba ono Nanaranga giriki ngadoraki kanana-lo. Ata tamoata alu moimoi kaituka-tina nge muzigoala nedi dikoma-tina be dieno, ata alauri masa mangata dapusika.

25 Bokainatuka-la, bong alu tamoata ‘sios’-lo dimuamua nge muzi uia diememaki be tamoata moarunga tago dikauakauataki. Ata bong alu nge muzingadi uia nge alauribatina ka kauatakadi dipurapura.

6

Dududu Sikeng Nedi

1 Dududu Kristus lama diunani nge bibiadi nedi damalipilipi-uiadi, be muaka bibiatina daniandi. Bokai masa tago teke iboadu Nanaranga ara be sulengama nge rukugoala ngandi.

2 Dududu kaoa bibiadi nedi ambe Kristus lama diunani nge bokai goradi: moaki bibiadi nedi disegesegeakidi, bakara bibiadi nedi nge taritokadi. Kodeka nge damalipitina-uiadi. Maka ma nge lama unianga-ruangadi ka malipingadi ulikadi dadoki kana, be nge di ka aburodia-tina.

Timoti, kana ngaedi ka gosulesuledi be goaka-kaikaidi be daememaki kana.

Mata Uia Ono ‘Mone’ Be Kana Kokoko Dokiadi

3 Tamoata naita sule takadia-ba isulesuletaki, be Tanepoa neda Iesus Kristus sikeng ne uia be Nanaranga sulenga tago ireretaki

4 nge boli mata ilona-lo dikauri be kana tago teke ikauataki. Rere ne goalakadi nge suri more kaiboangi bokana ilona-lo ieno be ono pile iebulobulongaki be iegoregoretaki. Pile ebulongaki be egore ngaedi nge kana goalakadi ngaedi dipupuraki: ilo-ra, are-saba, ebulo goala, be ilo-lo be tamoata takaia kekeitaka.

5 Ak, kana takadi dipupuraki nge tamoata panganadi tago diado nge izamazama nedia-la diemeremerei be dieare-sabasabari. Tamoata bokainaina nge ambe diboang be pile kalingodi tago dikauataki be ilodi dipile Nanaranga kutagai masa ‘mone’ nem dakoko.

6 Nanaranga lama kunani be soakingam diado be rakana kata ienoniko kusuriuiataki masa kana nem dakoko be dakoko-tina!

7 Bokai kamakaua: bong kateka ngaenao nekiakada dipura nge kana tago teke tadokidoki be tapura! Bokaibe tago iboadu kana teke tadokidoki be kateka ngae tapereki!

8 Bokaibe kangkang be kusi nangananga-la dieno-kita nge diboadu-doi. Surida-ba ka dauiataki!

9 Ata tamoata ‘mone’ kokoko direrere masa oaikiki-la be muzi goalakadi ono ‘mone’ dokinga datagadi be ono ‘mone’ kokoko dadoki. Muzi goalakadi ono ‘mone’ dokinga bokainaina ka ono nedia-la sururu dianiandi be goala ilodia-lo dikauriuri be nedia-la ara-be-leuanga-lo dilakulakuakidi.

10 Maka ma ‘mone’ reretaka ka muzi goalakadi moarunga labudi. Tamoata alu ambe
‘mone’-ba reretakanao be lama unianga nedi dipereki, be ambe nedia-la ka moatubu
kokoko diandi.

Pol Timoti Isikengni

11 Ata kaiko nge Nanaranga tamoata ne. Bokaibe kana goalakadi ambe urangaki-
doi nge goiratudia-tina! Gopipi be mata adoadodi gotagatagadi, ilom Nanaranga-
lanalo ngalakolako, Kristus lama gouniunia-lani, reretaka mata gotagatagadia-la, toitoi
baziadi mata goememaki, be tamoata takadi nge malielie-ba gobabasakidi.
12 Gokaikai-tina be Kristus lama gounani be lili-nao be goeunung-tina uia.
Moauriuri-la nem-kusoaki soaki ipurapura nge godokimateia-tina uia. Maka ma nge
moauriuri-la soaki ngae ka godoki kana be Nanaranga ikilaiko, be tamoata kokoko
matadi-o be lama uniangam mangata adoado kurangakadi.
13 Nanaranga-ma, maka ono moauringa kana moarunga iandi, be Kristus Iesus,
maka Ponsius Pailot aro be lama unianga mangata adoado irangaki nge matanao be
bokai uraiko:
14 Kristus Pile Uia ne iangko nge gotagatagai be moaki sesu ba kubasaki be zika ono
ieno nibe ngalako Bong biabia ono Tanepoa neda Iesus Kristus mangata ngapura.
15 Kristus puranga ngaedi masa bong-tina nedi-o be Nanaranga ngataguraki be
mangata ngapuraki. Nanaranga ka marou moarunga labudi, be ngai rube ka Tanepoa,
be ngai ka anuatanepoa moarunga Anuatanepoa kandi, be ngai ka tanepoa moarunga
Tanepoa nedi.
16 Ngaia-la rube ka tago matemate. Malama kaiboangdiatina-lo isukoaki. Malama
bokainaina nge tago teke iboadu ngatalari. Nanaranga ngae ka tamoata tago teke ite.
Be tago teke iboadu ngate. Muaka bibia be kaiboang nem-kueno dieneno nge nena-doi.
Moimoi!

Tamoata Kana Ne Kokoko Sikeng Ne

17 Tamoata kana nedi kokoko kateka ngaenao nge goradi be moaki nedia-la dirake-
tukatukadi. Moakina-tina kateka kana maka digoalagoala nge ilodi odio dinangalako.
Kateka kana nge ilo-ruatakadi otioti be iboadu daleua. Goradi be ilodi moarunga
nge Nanaranga-lo danangalako be ngadumadi kana be darapurapu. Ngai ka kana
moarunga ono surida diuiauia nge ramoramo-la kokoko-la be ianiang-kita.
18 Goradi be muzi uia-la daememaki, be malipi uia nge dakakabung nibe dakokodi.
Be kana nedi nge ramoramo kokoko-la be tamoata takadi daniandi, moaki dikapanga-
pangadi. Be bong tamoata takadi zaiza kana nedi daenegei-budu kana nge ilodi uia-la
be danege.
19 Bokai dimuzimuzi masa kana uia kokoko lang anua-lo dakoazalakilako be daeno.
Lang anua-lo kana dikoazalakilako nge labudi be ziridi tago matatate ka dinanga
bokana, be alauri masa kana ngaedi moimoina-tina odio daduasare. Be bokai masa
moauriuri soaki nge dauasai be dadoki. Moauriuri soaki ngae ka soaki kalingo.

Timoti Malipi Ne Ngaememaki-tina Uia

20 Timoti, kana aniam dipura be goadododraki kana nge goitaita-tina uia! Pile kalin-
godi tagotago tago Nanaranga mata ne ditagatagadi be boli-pile tamoata dirangaki
“kaua zumzumkaki” nge gosegeaki-tina.
21 Tamoata alu dipile di “kaua” ngae dienodi be ambe zala ono lama unianga
ditarapakai be dileua.
Nanaranga marou ne tadokidoki-ba iboadu kaiko-lo daeno.

2 TIMOTI

1 Ngau Pol, ka ugere. Nanaranga rerenganao ka Kristus Iesus ‘apostel’ ne upura be
nepiagu ipura be mialale be moauriuri soaki toira be moimoi be rangaka ipura nge
mangata mrangaki kana. Moauriuri soaki ngae nge Kristus Iesus-lo tasoaki ka kita-lo
ieno.
2 Be nge kaiko negu natugu Timoti ka ugereniko.

Tama Nanaranga be Tanepoa neda Kristus Iesus iboadu marou ne tadokidoki-ba,
ilo-taga ne be ilo-uia ne ngangko.

Pol Timoti Isikengni Be Ono Iaka-kai

3 Izamazama rabo negu-lo ariata be oabubu-lo nge ilogu ianiangko be Nanaranga
uperuperui. Ilogu sikita nge adoado-la be Nanaranga ngae umalipilipini toira-la
tamagu be tubugu dimalipilipini bokana.
4 Bong taeperekiru nge mata-dangim ilogu ianiandi be urere-tina mpura be mteko.
Bokai masa ilogu-lo suri-uia dakauri.
5 Lama uniangam adoado Kristus-lo nge ilogu ianiania-tina. Lama unianga
bokainaina nge tubum aineka Lois be tinam Iunis-lo dieno. Be ngau ukaua-tina lama
unianga ngae nge kaiko-lo ieno.
6 Labu ngaenao ka ngau bokainatuka milo-kauaiko kana: Bong luma-gu omo
unangaria be umarouiko nge Nanaranga ka ne lumaluma ne iangko be ono Kristus
malipi ne goemaki kana. Bokaibe ngau urere Nanaranga lumaluma ne ngae nge ilom-
lo kaba gokarataki be ngapurupururui-la.
7 Maka ma Oli Spirit Nanaranga iang-kita nge tago ono ngaemaki-kita be taburida
darara kana. Tago. Nanaranga Oli Spirit ne ngae nge ono takaiboang, ono reretaka
mata neda dalaba, be ono neda muzinga adoado taememaki kana ka iang-kita.
8 Kaituka-tina nge Tanepoa neda mangata rangaka nge moakina-tina kumaiamaia.
Ki lili-nao be ngau uaura pera-lo usoaki ngena kumaia. Ata ngau urere Nanaranga
kaiboang nena-lo be keka zaiza be Pile Uia sururu be moatubu ne tadokidoki-budu.
9 Nanaranga ka iuketi-kita be kilau ne rata ane be ikila-kita be tamoata be aine ne
tapura. Tago malipi teke taemakani be ono ibubung-kita bokana ka ikila-kita. Tago-la.
Nge ne rerengana-lo be ono ne labu ne ngaonoti kana ka marou ne tadokidoki-ba ane
be ikila-kita. Marou ne tadokidoki-ba nge Nanaranga isi tago kateka iemaki be Kristus
Iesus ara-nao be iang-kita.
10 Ata kaituka bong ngaedia-lo Uketiketi neda Kristus Iesus kateka-o ipura nge
Nanaranga marou ne tadokidoki-ba ngaedi mangata dipusika. Kristus Iesus ka Pile Uia
kaiboang nena-lo be mate kaiboang ne igamang be moauriuri-la nem-kusoaki soaki
ipurapura nge mangata kita-lo inangai.
11 Pile Uia ngae kana ka ngau ‘apostel’ nangaiagu ipura be mialale be mangata
mrangaki kana.
12 Nge labu ngaenao ka sururu be moatubu kaituka-tina udokidoki nge udokidoki-
la. Ata ngau tagona-tina umaia. Maka ma ngau ukaua naita ka lama unani, be ukaua
kana maka irangaki be uememakini masa ngananaring-tina uia nibe Bong-ba biabia
ngapura.
13 Lama unianga be reretaka mata Kristus Iesus-lo dieno ane be pile uarikadi ngau
uraiko nge zala iauia-lo golakulakuaki-la.
14 Be pile moimoi be kalingo Oli Spirit maka iloda-lo isukoaki iangko be goadoadoraki
kana nge goadoadorakia-uia.

15 Kaiko kukaua moarunga Esia kaba-lo nge ambe disegeaka. Ngau uaura-lo usoaki
ngena ilodi bokai dipile, “Rom masa dapile kita Pol ruanga, be uaura-lo dananga-kita
takana!” Be Pigelus be Ermogenes nge disegeaka be.
16 Ata Tanepoa iboadu Onesiporus dara ne zaiza ilo-taga ne ngandi, bakara ngai
izamaizama ilogu iadoadorakia-tina. Ngau uaura-lo usoaki nge ngai tago imaia.
17 Bokaibe bong Rom anua-lo ipura nge oaikiki-tina ilelea nibe itea.
18 Bokaibe Tanepoa iboadu-tina Bong biabiao ilo-taga ne ngani. Be malipi bakarairai
bong Epises anua-lo usoaki be iemakina nge kaiko kukaua-doi.

2

Kristus Iesus Malipi Ne Emakadia-uia Dapurapura

1 Natugu, ngau urere kaiko Nanaranga marou ne tadokidoki-ba Kristus kaiboang
nena-lo be neda nge odio gokaiboang.
2 Be sule ngau usulesuletaki mata-ita kokoko matadi-o be kulongo nge godoki be
tamoata uia iboadu malipi kita taememaki daemaki-uia nge luma-dio gosalangaki.
Tamoata uia bokainaina ka masa alauri daboadu tamoata be aine takadi dasuledi.
3 Be ngau urere kaiko Kristus Iesus eunung ne iauia bokana be sururu keka
didokidoki bokana nge godokidoki. Bakara, Nanaranga masa zazanga uia ngangko.
4 Bokai mtonanga be gokaua: Tamoata koai-bagi tekena-lo isoaki nge tagona-tina
iboadu malipi-ramo takadi ngaememaki. Maka ma malipi ne ngaedi nge ono tamoata
idoki be koai-bagio inangai ka ngaemaki be suri dauia kana.
5 Bokainatuka-la, tamoata teke tago iboadu panana-lo ngauasa-ba be lumaluma ono
uasanga teke ngadokia-ba. Tago-la. Panana mata nedi ngatagadi masa ngauasa. Tago
be tago.
6 Be bokaina-la, tamoata uma-lo malipi imamalo ka kangkang matamata uaroeadi
dipura nge ania ngapura-mua kana.
7 Pile upilepile ngaedi nge ilom-lo golelenaki, bakara Tanepoa masa ngadumaiko be
gokauataki-doi.
8 Izamaizama malipi nem-lo nge Iesus Kristus ilom nganiani. Ngai ka mate-lo be
marangaka ipura. Ngai Debiti tubu, Pile Uia-la ngau usulesuletaki ipile bokana.
9 Pile Uia usulesuletaki ngae lili-nao ka anakonako bokana oarige kaiboangdi ane
diuaura be sururu udokidoki. Ata Nanaranga pile ne nge tago oarige kaiboangdi oti
uauradi dipurapura. Tago-la.
10 Nge bokai ka Nanaranga tamoata be aine ne alauri ngauketidi kana lilidi-o be
ukaikaingaka be sururu ngaedi udokidoki. Bokai masa Nanaranga malama nena-lo
nem kusoaki dasukoaki.
11 Pile toira be digere ngaedi nge moimoi be kalingodi,
“Ngai zaiza tamate-budu masa ngai zaiza moauriuri tasoaki.
12 Takaiboang be sururu tadokidoki-la masa ngai zaiza be anuatanepoa bokana
tasukoaki. Murida tanangai masa ngai muri ngananga-kita be taleua.
13 Moimoi kita pilenga tago tatagatagadi, ata ngai tago muri inangananga-kita. Maka
ma ngai tago iboadu nena-la ngabolesi.”

Kristus Malipilipi Ne Iauia

14 Kana ngaedi nge izamaizama tamoata be aine nem goilo-kauakauatakidi. Gopile-
kaidi be moaki Nanaranga mata-nao be pile-ramo diebulobulongaki. Pile bokainaina
nge kalingodi tagotago, be nge ono-ba ka tamoata maka pile ngaedi dilongolongo nge
gamanadi dipura.
15 Gopipi-tina be gomalipilipi be ono Nanaranga iboadu bokai ngarangakiko, “Kaiko
kumalipi uia.” Gomalipilipi uia, tamoata-la malipi ne tago imamakaki bokana.

Be malipi ngaedi nge tamoata-la Nanaranga pilenga moimoi be kalingodi adoado isulesuletaki bokana goememaki.
16 Pile kalingodi tagotago tago Nanaranga rerengana-lo nge gosibosibongaki-tina.
Pile bokainaina ka tamoata direrepekidi be mata goalakadi diememaki be Nanaranga diperepereki.
17 Pile bokainaina nge poake kanabiabia tamoata kusi-nao ngaeno be kusi
ngakangkani bokana. Tamoata rua ara-diaru Aimeneas be Piletus nge bokainaina-
diaru.
18 Diaru ambe pile moimoi be kalingo nge diperekiaru be lauaba-nao ka disoakiru.
Bokainatuka disulesuleru, “Kita mate-lo be marang neda ambe ipura-doi.” Bokai
disulesuleru be ambe tamoata alu lama uniangadi digoalangaki.
19 Ata Nanaranga ambe ariri-moane be ariri-daidai inaguraki. Be ariri ngaedi
nge pile ngaedi ane diuau, “Tanepoa ikaua naita-guma ka ngai ne.” Be takadi
bokai, “Tamoata naita nena-la mangata irangaki ngai Tanepoa tamoata ne nge mata
goalakadi muri ngananga.”
20 Bokainatuka mto: Pera kanabiabia tekena-lo nge tabira be tabira-baba kokoko
dieno. Aludi ‘siliua’ be ‘gol’ oti ka diemaki, be alu kai be kateka-poasa oti diemaki.
Tabira ngaedi nge alu ono bong bibia-lo moanakonga, be alu nge ono izamaizama
moanakonga.
21 Bokaibe tamoata naita muzi goalakadi imurinadi nge nena-la iaka-goazai be
dokia ipura be tabira ono bong bibia-lo moanakonga bokana ipura. Maka ma ngai
ambe dokia be burenga ipura, be kalukanaka ipura be ono Biabiadi ne malipi ne uia
ngaemakini kana.
22 Bokaibe kaiko Timoti Biabiadi nem malipi ne goememaki kana nge bokai
gomuzimuzi: Amuna mata nedi ono rerengadi dimamambuaki nge gosibosibongaki-
tina. Be gokaikai-tina be mata adoadodi gotagatagadi, lama gounia-tina, be reretaka
mata be ilo-uia mata kaiko-lo daeno. Tamoata ilodia-lo girikidi tagotago zaiza be
Tanepoa ngaduma-kaming kana be kamakilakilai.
23 Ata kaiko egore ngaongaodi be egore kaua tago teke ono ieno nge gosegeaki-tina.*
Bakara, kaiko kukaua egore bokainaina nge ebulo be eung dieleluaki.
24 Maka ma bokai gokaua: Tanepoa malipilipi kana nge moakina-tina iebulobulo
be ieunung. Moaki be moaki-tina. Tanepoa malipilipi kana nge tamoata moarunga
ngailo-uiauiatakidi, tamoata takadi ngasulesuledi-uia, be moaki oaikiki-la be isege-
segeakidi.
25 Be tamoata maka dierekeikei nge malielie-ba be giriki nedi ngadoadoraki. Baraoa
tamoata maka dierekeikei nge Nanaranga ngasumoaladi be ilodi dabuiri be pile
moimoi be kalingo dakauataki,
26 be kaba bokai daita Satang sausau nena-lo ka disoaki, be dairatu. Satang ka idokidi
be sausau nena-lo inangadialako be rerenga ditagatagadi.

3

Bong Alalaurituka Masa Mata Goalakadi Dapura

1 Ata bokainatuka gokaua: Bong alalaurituka dapura masa tamoata kokoko-tina
Kristus sulenga datagadi kana masa tagadi daradia-tina.
2 Bokaibe, masa nedia-la ilodi daniandi, ‘mone’ be kateka kana kanabe be
damoatangtang, nedia-la daraketukatukadi, tamoata takadi tago ilodi dabukubuku-
takidi, ramoramo-ba daebulobulo, tinadi be tamadi dasegesegeakidi, tamoata takadi
tago daperuperudi, mata goalakadi tago Nanaranga mata nena-lo nge daememaki,

* **2:23:** Egore bokainaina nge gosegeaki-tina: Nanaranga tamoata ne dimate iboadu lama gounadi, be mata ono muzigoala emakadi dipurapura nge iboadu goememaki-la.

3 tamoata takadi tago darerereretakidi, tamoata takadi ilodi tago datagatagadi,
tamoata takadi aradi dagoalagoalangaki, ramoramo-ba rerengadia-lo damuzimuzi-
ramo, boro kabukabu bokana be tamoata takadi dakarasuasuarakidi be matakuradi
dapurapura, kana uia masa dasegesegeaki,
4 tamoata takadi muridi be mata goalakadi daememakidi, ilodi tago dalelelenaki
noko kana daememaki, negu-rakeagu mata ilodia-lo dakauri, Nanaranga ka darerere-
retaki kana ngeka tago, dataguraki raki muzi ono nedi suridi dauiauia nge darerereretaki,
5 be kusidia-banao nge Kristus datagatagai, ata kaiboang ne bibia nge dasegesegeaki.
Tamoata bokainaina nge moakina-tina kusaringadi!
6 Tamoata bokainaina alu nge aboaboatuka-ba be dilakolako tamoata takadi pera
kandia-lo be aine ilodi tago dilelelenaki-uia nge ilodi diunung be ono oaikiki-la be aine
ngaedi ilodi dibagabubuiri be pilengadi ditagatagadi. Aine bokainaina oaikiki-la be
pilengadi ditagatagadi, bakara aine bokainaina nge muzigoala nedi kokoko ilodia-lo
dieno be dimoatubutubudi, be rerengadi goalakadi kokoko ditagatagadi.
7 Aine bokainaina nge moimoi kaua didokidoki-la, ata pile moimoi be kalingo tago
dikauataki.
8 Zanes-la be Zambres* Moses dierekeiaru bokana, tamoata ngaedi masa pile moimoi
be kalingo daerekei. Tamoata bokainaina nge panganadi ambe digoala be lama
uniangadi ambe digamang-ramoba.
9 Ata tago iboadu dalako-la be ngaeno, bakara moarunga-tina masa datedi di nge
dingao-tina, Zanes be Zambres dimuziru bokana.

Pol Sikeng Ne Alalaurituka

10 Ata kaiko ambe sulengagu, baituka umuzimuzi, be labu negu bakara ka moauriuri
kateka ngaenao usoaki nge kutagadi. Kaiko lama uniangagu kukauataki. Ukaikai-tina
be malipi uememaki be tago oaikiki-la be usegesege nge kutea. Be reretaka mata negu,
be ukaikai be moatubu udokidoki nge kuita.
11 Be tamoata takadi dipalita be sururu bibia diana nge kuita. Kaiko kukaua rakana
ipurana Antiok anua-lo, Aikoniam anua-lo be Listra anua-lo! Sururu bibia goalakadia-
tina makara anua ngaradia-lo udoki! Moimoi sururu bibia ngaedi udoki, ata Tanepoa
iuketa be tago umate.
12 Moimoina-tina tamoata moarunga Kristus Iesus kaiboang nena-lo be Nanaranga
rerengana-lo dasukoaki kana masa sururu bibia bokai dadokidoki.
13 Ata tamoata mata nedi goalakadi be tamoata boliboli masa kodeka goala odio
dalaba-la be ngaeno. Be masa tamoata takadi dabobolesidi, be nedia-la masa
daebobolesi.
14 Ata kaiko moaki bokai kumuzimuzi. Kana kalingodi sikengtakadianiko dipura be
lama kung-tinadi nge goememaki-la. Maka ma naita ka isikengniko nge kaiko kukaua-
doi,
15 be kukaua-doi naita ka isi mukumukum be isikengniko be ono pile ratadi Na-
naranga ‘Buku’ nena-lo dieno nge kukauataki. Pile ratadi ngaedi ka bokai disuleniko,
“Tamoata naita Kristus Iesus lama iunani masa Nanaranga ngauketi be ngamuleaki.”
16 Bokaibe, bokai gokaua: Gere moarunga Nanaranga ‘Buku’ nena-lo dieno nge
Nanaranga nena-la be tamoata maka ‘Buku’ ngaena-lo digere nge ilodi imarangaki
be digere. Bokaibe kaiboang odio dieno be iboadu-tina daduma be ono pile moimoi
be kalingo suletaka ngapura, rangaka teke tago iuia nge ono adoraka ngapura, giriki
tekedi dieno nge ono adorakadi dapura, be ono sikeng dokiadi dapura be soaki uia tea
ngapura.
17 Bokai masa tamoata naita Nanaranga imalipilipini nge kaua uia ngadoki be nga-
mang uia, be kana moarunga-lo tongaka ngapura be muzi uia moarunga ngaememaki.

* **3:8:** Eks 7:22; 9:11

4

Timoti Ngakai-tina Be Pile Kalingo Ngarangaki

1 Kristus Iesus masa anuatanepoa bokana ngapura be ngatanepoa-kita kana, be
moauriuri disoaki be matedi giriki nedi ngaliliti. Bokai ka Nanaranga be Kristus Iesus
mata-nao be bokai uakoroiko:
2 pile aniam ipura be kudoki nge tamoata takadi gosulesuledi. Bong moarunga
dipurapuraniko, bong uia ki tago uia nge gopipi-tina be pile aniam ipura nge
gosulesuletaki-la. Ilom adoado be bong kusulesuledi nge gosikengkeng, mangmang
gounung, be ilodi gomarangrangaki. Moaki oaikiki-la be ilom iakaka.
3 Maka ma bong tekedi masa dapura, be bong ngaradia-lo masa oaikiki-tina tamoata
moarunga sule uia muridi dananga. Masa kungidi dakapoara-ramo be tamoata
takadi sulengadi takadia-ba dadokidi be sule ono rerengadi damamambuaki kana nge
dasulesuledi be dalongolongo.
4 Be pile moimoi be kalingo nge longora dasege be tubudi nanari nedi dalolongori
be datagatagadi.
5 Ata ngau urere kaiko bokai gomuzimuzi: adoado-la goalalale be gosukoaki,
gokaikai be sururu godokidoki, malipi ono Pile Uia mangata rangaka nge goememaki,
be malipi nem Nanaranga malipilipi kana bokana nge moarunga-doi be goememaki.
6 Ngau bokai uraraiko nge ono gokaua ambe kabagu godoki kana. Bong ono kateka
ngae mpereki kana ambe ipura be makare ieno. Bokaibe ambe tabataba bokana
dokiagu ngapura be Nanaranga tabangakani ngapura kana.
7 Ngau ambe eung ngaena-lo ueung-tina uia. Be panana ngaena-lo nge upapanana-
la nibe umambuakia-ba. Zala-lo tago sesu umanaua ki zalaba-lo be usege. Tago-tina.
Ngau lama uniangagu udokimateia-tina.
8 Bokaibe nge ambe uasa bokana, be lumaluma negu uasai nge mdoki kana be
kalukanaka ipura be ieno. Lumaluma negu ngae nge Nanaranga mata-nao adoado
soaki ipurapura, be masa kauta bokana mnangai. Lumaluma ngae nge masa bong
biabiao be tamoata giriki adoadoraki adoado, Tanepoa nge ngana. Tago ngau-la
ka lumaluma bokainaina ngana kana. Tamoata be aine maka reretaka mata-lo be
puranga dirarapung masa ngandi be.

Pol Pile Ne Sisiki Timoti Irai

9 Gokai-tina be oaikiki-tina makare ngau-lo gopura.
10 Bakara, Demas ambe iratuia be Tesalonika anua-lo ilako. Ngai kateka kaitukatuka
mata ireretaki. Bokai ka iratuia. Keresens ambe Galesia kaba-lo ilako. Be Taitus
Dalmesia kaba-lo unepalako.
11 Lukas-la ka makare sakeguo isoaki. Markus gobagai be kamapura-buduru. Ngai
iboadu-tina malipi ngaedia-lo ngadumaia.
12 Tikikus ambe Epises anua-lo unepalako.
13 Makare kupurapura nge kusi-sili negu biabia Troas anua-lo upereki nge godokana.
Makara Kapus pera kanana-lo upereki. Be ‘buku’ moarunga makara dieno nge godoki
be. ‘Buku’ ngado kusidi oti emakadi dipura nge moaki ilom dileuataki.
14 Tamoata maka kaleti ‘aen’ nedi oti kana moarunga iememaki ara Aleksanda nge
iaka-sururuiautina. Ata kana ngae iemakana bokana Tanepoa masa ngatagadiani be
bakara ngabasaki.
15 Gomatakuria-tina. Ngai pilengada ierekeidia-tina.
16 Bong matamata giriki adoadoraki arodi utui be negu-la moiaka kana nge tago
teke murigu itui. Tago-la. Moarunga diratuiau-doi. Ngau urere-tina Nanaranga moaki
giriki nedi ngaedi nge odio inangalako.
17 Ata bokai muzi ipura be ono zalakagu ipura be ‘koto’ aro be Kristus rangaka nge
Ungguma Takadi urangakadi. Be Tanepoa idumaia be ‘koto’ bibia ngaedi saringatuka

dara-leuaia kanana-lo ka ipasika, suri oakei kanabiabia aoa-nalo be upusika bokana. Bokai ka uketiagu ipura be tago umate.

18 Be ngau ukaua-tina Tanepoa negu masa ngauketia be kana goalakadi tamoata makare daemakina kana nge miratudi. E! Be masa adoadogu malogu lakalakana-la be ngabagaia be anua ne ono ngatanepoa kanana-lo lang anua-lo ngalakuaka. Makara ka tamoata moarunga ngatanepoadi kana. Be nge bokai ka ara atabalabala-tina nem-kueno ieneno nge ania ngapura. Moimoi.

Suri-uia Alalaurituka

19 Suri-uia negu Prisila, Akuila be Onesiporus dara ne zaiza unangadi.

20 Erastus nge Korin anua-lanalo isoaki. Be Tropimus nge imore-tina ka Miletus anua-lo upereki.

21 Auara ambe saringatuka ngapura kana. Bokaibe gopi-tina be anua-goala isi tagona-la dimai be makare gopura.

Iubulus, Pudens, Lainus, Klodia be taritokada Kristus ara-nao makare disoaki nge suri-uia nedi dinanganiko.

22 Tanepoa iboadu mariabakam-lo ngasoaki. Be Nanaranga marou ne tadokidoki-ba nge kaiko-lo daeno.

TAITUS

1 Ngau Pol, Nanaranga malipilipi kana be Iesus Kristus ‘apostel’ ne ka ugere. Ngau
ka Nanaranga inangaia be inepia be mialale be tamoata be aine ne idokidi be disoaki
nge lama uniangadi miaka-kaidi kana. Be mdumadi be pile moimoi be kalingo nge
dakauataki be rerenga datagatagadi.
2 Lama ungianga ngae be kaua ngae labudi ono duasarenga nge nem-kusoaki
sukoaki ipurapura rapunga. Be nem-kusoaki ngae nge Nanaranga maka tago iboliboli
nge lang be kateka isi tago iemaki be moimoibe irangaki.
3 Be bong-tina nedi dipura nge Nanaranga itaguraki be ne pilenga mangata inanga.
Be ono pilenga ngaedi mangata nangadi dapura kana nge malipi ngaedi ngau iana.
Malipi ngaedi nge Uketiketi neda Nanaranga ipile ka uememaki.
4 Be nge kaiko Taitus ka ugereniko. Kaiko nge lama tekena-doi ka tauniaru, be ambe
natugu-tina bokana.
Tamada Nanaranga be Uketiketi neda Kristus Iesus marou ne tadokidoki-ba be ilo-
uia ne iboadu ngangko.

Taitus Malipi Ne Krit-lo

5 Labu ono Krit motu-nao uperekiko nge bokai: Malipi alu tago adorakadia-uia
dipura nge gomambuaki, be anua moarunga-lo nge tamoata ‘sios’-lo damuamua kana
gonangadi, uraiko-la bokana.
6 Bokai uraiko: Tamoata ‘sios’-lo ngamuamua kana nge adoadona-ba giriki tagotago,
iroti nge roa tekena-la, be natu moarunga nge Kristus lama daunani. Natu ngaedi nge
pangana-patu muzi-lo be kung-tago muzi-lo nge moaki sesu rukudi dipura.
7 Tamoata ‘sios’-lo imuamua nge Nanaranga malipi nena-lo ka imuamua. Bokaibe
adoadona-ba, giriki tagotago. Moaki nena-la irangarangaki, moaki oaikiki-la be nama
irarani, moaki dang kakai isingsing be iboangboang, moaki ieunung, be moaki tamoata
takadi kana nedi itototo-ledi. Moakina-tina bokai imuzimuzi.
8 Tamoata ‘sios’-lo ngamuamua kana nge tamoata takadi dokiadi ngamang, be muzi
uia ngarerereretaki. Tamoata bokainaina nge giriki ilona-lo ngababalaki, muzinga
adoadodi, kusi rata, be mata uia ngatagatagadi.
9 Be pile moimoi be kalingo iboadu ono lama unia ngapura sulelani ipura bokana nge
ngadokimateia-tina uia. Bokai masa tamoata takadi Kristus lama diunani nge ngaka-
kaidi be sule uia nge datagatagadia-uia. Be tamoata naita pile moimoi be kalingo
ngae iduai masa tamoata bokainaina iboadu-tina pilenga ngakatu be ngarai ngai pile
ipakadi.
10 Maka ma tamoata kokoko-tina nge are-di kaiboangdi. Tamoata maka Iuda mata
nedi ono kusi korototoka ditagatagadia-ma ka kana ngae labuna-tina. Pile dipilepile
nge kalingodi tagotago, be bokai dimuzimuzi be tamoata kokoko-tina ambe dibolesidi.
11 Tamoata bokainaina nge aoa-di onotadi dapura. Bakara, sule maka tago iboadu
dasulesuletaki ane be tamoata kokoko roadi be natudi zaiza soakingadi digoalangaki.
Nge ono-ba zazanga dadokidoki kana ka bokai dimuzimuzi.
12 Tamoata-tina ma nedi Nanaranga pilenga mangata irarangaki kata ka bokai
ipile, “Ungguma Krit nge bolingadi ratadi. Muzingadi nge ngado kabukabu bokana.
Sukoakidia-ba kandi tagotago, ata moanakongadi nge tailadi.”
13 Moimoi pile ngaedi nge kalingodi. Bokaibe pile kakai ane goebulodi. Bokai masa
lama uniangadi nge uia-la daeno.
14 Goebulodi be Iuda nanari nedi kalingodi tagotago be tamoata maka pile kalingodi
disegeaki nge muzi ngaedi darokaki-tina.

15 Bokai gokaua: Tamoata maka ilodia-lo girikidi tagotago nge matadi-o kana
moarunga nge girikidi tagotago bokana ditaita. Ata tamoata maka ilodia-lo giriki
dikauri be lama tago diuni nge matadi-o kana moarunga girikidi otioti bokana
ditaita. Maka ma tamoata bokainaina nge panganadia-lo be ilodi sikitadia-lo nge goala
moarunga dikauri.
16 Nedia-la dipile Nanaranga dikauataki, ata muzingadia-lo nge iboadu kaua nga-
pura Nanaranga muridia-tina dinangai. Tamoata bokainaina nge tamoata takadi
segeakadi muzi dimarangrangaki be panganadi ipatupatungaki. Bokaibe tagona-tina
iboadu kana iauia teke daemaki.

2

Sule Uia

1 Ata kaiko bokainatuka gomuzimuzi: Sule uia ono soakinga gotagatagadi be
tamoata be aine gosulesuledi.
2 Kamoang goradi be ilodi uia-la daeneno, muaka odio daeneno, giriki ilodia-lo
dababalaki, be lama uniangadi be reretaka mata nedi nge adoado-la daeneno, be
moatubu dadokidoki, ata dakaikai be dasukoaki-la.
3 Bokainatuka-la, aine-bibia goraradi be soakingadi moarunga nge adoadodi be
muaka odio daeneno. Moaki ege-ege dilakolako be tamoata be aine takadi boli-pile
ane disumoagurugurutakidi, dang kakai moaki bibia-tina disingsing be diboangboang.
Moaki-tina. Kana-la uia ka dasulesuletaki.
4 Bokai masa aine-barasi sikeng uia dandi be ono roadi be natudi darerereretakidi.
5 Aine-bibia nge aine-barasi bokainatuka dasulesuledi: giriki ilodia-lo dababalaki be
giriki moaki teke ilodia-lo ieno, ilodi uarikadi, malipi nedi pera kandia-lo daememaki-
uia, be roadi pilengadi dalongolongo. Bokai masa tago teke iboadu ngapile Nanaranga
pilenga nge goalakadi.
6 Bokainatuka-la, tamoata amuna goaka-kaidi be giriki ilodia-lo dababalaki.
7 Kana moarunga-lo nge nem-la be mata uia-lo gomuamua be dateateko. Kusule-
suledi nge gosulesuledi uia, be gopilepile sule ngaedi nge kumoimoinangaki,
8 be pile nge adoadodia-la goememaki be ono erekei neda tago diboadu
dagulungaetaki-kita. Bokai masa erekei nem damaia. Maka ma labu nedi ono
dagulungaetaki-kita kana nge tago!
9 Dududu goradi be kana moarunga-lo nge bibia nedi erumadi dasukoaki be bibia
nedi dasuri-uiauiadi. Bibiadi nedi moaki pilengadi dikatukatu.
10 Moaki dianakonakodi. Moaki-tina. Nedia-la be bibiadi nedi daitikingdi bibia
nedi iboadu lama odio daung be iboadu malipi bibia luma-dio dasalangaki. Bokai
masa kana moarunga-lo nge Uketiketi neda Nanaranga sulenga moarunga daemaki
be kulang odio daeno.
11 Bokai kamakaua: Nanaranga marou ne tadokidoki-ba ono uketinga nge ambe
mangata tamoata be aine moarunga-lo inangai.
12 Marou tadokidoki-ba ngaedi ka dira-kita be kaituka kateka ngaenao tasoaki
nge mata goalakadi Nanaranga tago irerereretaki be kateka-mata ono rerengada
tamamambuaki nge tarokaki, be mata uia bokainaina tatagatagadi: giriki iloda-lo
tababalaki, muzi adoadodia-la tatagatagadi, be Nanaranga-la ka tatagatagai.
13 Muzi uia ngaedi taememaki be ono Bong biabia marou ne otioti nge iloda ono
tanangalako be tarapurapungi. Bong biabia ngaenao ka Nanaranga neda be Uketiketi
neda ara biabia Iesus Kristus nge malama be kaiboang ne ane be mangata ngapura
kana.
14 Maka ma Kristus kita kanabe imate be ono izaza-kita be imuleaki-kita. Mata
goalakadia-lo tasoaki be izaza-kita be imuleaki-kita be iaka-goaza-kita be ne rube
tamoata ne bokana tasukoaki. Be kita nge sakuli-o be muzi uia-la ka taememaki kana.

15 Bokaibe pile ambe ugere ngaedi goraradi. Kaiboang aniam ipura oti be goaka-
kaikaidi be gosikengkengdi. Moakina-tina teke atabalam ilako be ibalakiko.

3

Muzi Uia Emakadi

1 Tamoata be aine goilo-kauakauadi be tamoata bibia be tamoata aradi otioti erumdi
dasukoaki. Be pilengadi dalongolongo, be bong moarunga nge sakuli-lo be mata uia
moarunga daememaki.
2 Goradi be tamoata takadi moaki aradi digoalagoalangaki. Ilo-uia-la ngaenenodi be
ruanga muzi datagatagadi. Tamoata moarunga matadi-o nge nedia-la dababalakidi.
3 Bakara, kita neda-la nge toira ngaongao bokana tasukoaki, pile tago talongolongo,
be tago zala-lo talakolako. Mata goalakadi ono kusida rerengadi tamamambuaki be
ono kusida suridi diuiauia nge dududu kandi bokana tasukoaki be rerengadi tatagata-
gadi. Bong moarunga nge tamoata takadi tagoalagoalangakidi be tamangazingazidi.
Be tamoata takadi disegesegeaki-kita be kita tasegesegeakidi.
4 Ata bong Uketiketi neda Nanaranga ilo iauianga be reretaka ne mangata dipura
5 nge iuketi-kita. Tago kana iauia kata kita neda-la be taemaki ka iuketi-kita. Tago be
tago-soasoa. Ne ilo-taga ne ane be Oli Spirit kaiboang nena-lo ka iuketi-kita. Bokaibe
Oli Spirit kulubobi ka iruku-kita be kaba nekiakada dipura bokana, be moauriuri-la
soaki oauoau nge tadoki.
6 Uketiketi neda Iesus Kristus malipinga-nao ka Nanaranga itaguraki be Oli Spirit
ngae idoki be biabia-la be odao isuburakaria, tago muku ikapangai.
7 Bokai masa marou ne tadokidoki-ba ane be ngaemaki-kita be Nanaranga mata-nao
tado, be moauriuri-la nem-kusoaki soaki ipurapura nge tadoki be tanemi. Moauriuri-
la soaki ipurapura ngae ka tanemi kana be iloda ono tanangalako be tarapurapu.
8 Pile ngaedi nge moimoi be kalingodi.
Ngau urere kana ngaedi nge gorarangaki-la. Bokai masa tamoata maka Nanaranga
lama diunani nge bong nedi moarunga-lo panganadi dazezeleki be malipi-la uia
daememaki. Kana ngaedi nge diuia-tina be iboadu moarunga dadumadi.
9 Ata pile kalingodi tagotago ono egore ipurapura, tubu be tama labudi nanaritakadi
salagabulidi, egore be ebulo ono Moses Mata ne egoretaka ipurpura nge gosibongaki-
tina. Kana ngaedi nge kalingodi tagotago be tago iboadu dadumaiko.
10 Tamoata naita tamoata nem iraramoakidi nge bong rua goilo-kauai moaki bokai
imuzimuzi. Tago ilongoriko nge gomurinaia-tina.
11 Kaiko kukaua tamoata bokainaina nge goala be muzigoala ilona-lo dikauri.
Bokaibe nge nena-la ka sururu bibia iani.

Sikeng Alalaurituka

12 Ngau ambe ilogu ulelenaki be tumura bong-lo nge Nikopolis anua-lo msoaki kana.
Bokaibe bong Artemis ki Tikikus unepi be makara ipurakamko nge gokai-tina be
gopura Nikopolis-lo gotea.
13 Tamoata giriki adorakadi amangi ara Zenas be tamoata takaia Apolos makara
dipuraru nge kana moarunga-lo goduma-diaru. Be dalaleru kana nge kana moarunga
direretakiru nge goan-diaru.
14 Tamoata be aine neda bokai gotongakidi be goemakidi be dakaua: bong moarunga
nge malipi uia daememaki. Bokai masa kangkang be kana moarunga ono dasukoaki
kana nge damalipilipitaki be ono soakingadi kalingodi otioti. Moaki disukoaki-ba be
kana tago teke dipurapuraki.
15 Moarunga makare kisoaki-budu suri-uia nedi dinanganiko. Ruangada makara
lama taunia-budu nge suri-uia nema goandi.
Nanaranga marou ne tadokidoki-ba iboadu kam moarunga-lo daeno.

PILIMON

Pol Pasi Pilimon Igeretani

1 Ngau Pol, Kristus Iesus lili-nao be uaura-lo usoaki ka ugere taritokada Timoti keru.
Be nge ruangama uarika be malipilipi-budu-ruangama Pilimon,
2 marauda Apia, eunung-budu ruangada Arikipus, be tamoata be aine ‘sios’ bokana
pera kanam-lo kaepurpurari-budu ka kigere-kaming.
3 Tamada Nanaranga be Tanepoa Iesus Kristus marou ne tadokidoki-ba be ilo-uia ne
kam-lo daeno.

Pol Rabo Be Peru Ne

4 Taritokagu Pilimon, bong moarunga uraborabo nge ilogu ianiangko be Nanaranga
negu uperuperui.
5 Maka ma ngau ambe ulongorakiko kaiko Nanaranga tamoata be aine ne kurererе-
takidi be Tanepoa Iesus lama kunaunania-tina.
6 Rabo negu nge bokai: Lama uniangam Kristus-lo nge taritokada takadi goran-
garangakadi. Bokai masa kana uia moarunga Kristus-lo dieno-kita nge gokauataki-tina
uia.
7 Aburogu taritokagu, reretaka mata nem nge diemaka be surigu diuia-tina be ono
kaiboang udoki, bakara Nanaranga tamoata be aine ne kuemakidi be ilodi diaboa!

Pilimon Nge Onesimus Taritoka Bokana Ngadoki

8 Kaiko Kristus ara-nao be taritokagu. Bokaibe ngau uboadu lilim-be-matamo ba
mraiko. Bokai ka ngau urere muzi adoado goemaki.
9 Ata ngau urererетakiko-tina. Be nge reretaka negu ngaedi mtagadi be miakoroiko
kana. Ngau-ma Pol, ambe ukamoangbia be Iesus Kristus kanabe uaura-lo usoaki-re!
10 Natugu Onesimus* kana ka miakoroiko kana. Uaura-lo usoaki be Kristus ara-nao
be unatumi.
11 Moimoi norane be nge muzi tago uia iememakiniko. Bokaibe muzinga tago uia
ngaedi nge tago sesu didumaiko. Ata kodeka nge malipi uia ngaememaki be ono
ngadumaduma-kitaru kana.
12 Bokaibe ambe kaiko-lo mnepiamai kana, ata aburogu ibagaia-tina!
13 Ngau urere-tina muku makare sakegu-o mdokimatei. Bokai masa bong makare
Pile Uia lili-nao be uaura-lo usoaki nge kaiko kabam ngadoki be ngadumadumaia.
14 Ata, ngau tago urere ngau-ba rerengagu-lo mdokimatei. Kaiko gosumoalana noko
makare sakeguo ngasoaki. Tago urere miakangaoiko. Kaiko-la rerengam ka mtagadi
kana.
15 Onesimus uanana tago sasalaga iperekiko nge baraoa ngamuleniko be sakem-
lanao ngasukoaki kana ka iperekiko ua!
16 Ata kaituka ngai ambe tago dududu bokana be kaiko-lo ngapura kana. Ngai ambe
dududu atabaladi ilako: ngai ambe Kristus ara-nao be taritokada! Tamoata ngae
nge aburogu-tina! Ata kaiko kodeka aburom-tina bokana godoki, dududu bokana be
taritokam Tanepoa-lo bokana be godoki!
17 Bokaibe ilom ipile ngau malipilipi-budu ruangam Kristus ara-nao, nge iboadu
Onesimus godoki be gomolataki, suri ngau ka godoka be gomolataka bokana!
18 Muzi tekedi igoalangakiniko ki oti ne tekedi dienoniko nge moatubu ne ngaedi
ngau araguo be gogere be daeno, be masa ngau negu-la be mkatu.

---

* **1:10:** Ara Onesimus nge labu bokai, “Malipi uia emakadi.”

19 Pile ngaedi nge ngau Pol negu luma-gu ane ka ugere. Ngau Pol, oti nem moarunga masa mkatuniko. (Ngau tago iboadu milo-kauaiko kaiko oti nem bakarairai kaoa ngau-lo dieno. Maka ma dilaba-tina! Oti nem nge nem-la be tamoatam kudoki be lumagu-o kusalangaki. Be udokiko be Kristus-lo ulakuakiko.)
20 Kaiko moimoina-tina taritokagu nge Tanepoa ara-nao be kana ngae urereteki goemaki: Taritokagu Kristus ara-nao bokana be ilogu goaka-sakuli!
21 Ngau moimoina-tina lama omo uni be ukaua kana ngaedi nge masa goemaki kana. Bokai ka pile ngaedi ugereniko. Be ngau ukaua, tago masa kana-la urangakiniko nge goemaki. Tago. Masa kaba kana kokoko goemaki.
22 Pile negu mukudi tekedi isi dieno. Pera kanam ilo teke gomoataungakana be ngaeno. Ngau lama unia-tina Nanaranga masa rabo neming ngalongo, be masa ngau ngadoka be kam-lo ngamuleaka.

Pile Alalaurituka Ono Manubunga

23 Epapras, Kristus lili-nao be makare uaura-lo kisoakiru nge suri-uia ne inanga-kaming.
24 Malipilipi ruangagu Markus, Aristakus be Demas be Lukas suri-uia nedi dinanga-kaming be.
25 Tanepoa Iesus Kristus marou ne tadokidoki-ba iboadu kam ngang-kaming.

IBRU

1 Toira nge Nanaranga bong kokoko zala kokoko itagatagadi be tubuda toirairadi iraradi. Be pilenga nge ‘propet’ aoa-dialo dipusikasika.
2 Ata kaituka bong alalaurituka ngaedia-lo nge ambe pilenga ne Natu aoa-nalo dipusika be ira-kita. Natu ngaena-lo ka kateka be kana moarunga makatabala lang-lo dieno nge iemaki. Be Natu ngae ka kana moarunga ngadoki be nganemdi kana.
3 Nanaranga malamaka kaiboangdi nge Natu ngaena-lo ka dipitikaoakaoa be dipusikasika. Nanaranga tea be kania moarunga nge Natu ngaena-lo dieno. Kana moarunga Nanaranga iemaki be ipile baituka dalakolako be ngalako manubunga-nao kana nge Natu ngae pilenga kaiboangdi ane be ipapananuaki. Tamoata be aine moarunga muzigoala nedia-lo iaka-goazadi, kodeka ilako lang anua-lo be Nanaranga Ara Biabia-tina oana-nao isoaki.

Natu Nge ‘Enzel’ Iuasadi

4 Makara Nanaranga oana-nao isoaki nge Nanaranga itaguraki be idokiteteki be ‘enzel’ moarunga atabaladi inangai. Be bokainatuka-la, ara iani nge ‘enzel’ aradi iuasadi.
5 Maka ma Nanaranga tago sesu ‘enzel’ ne teke bokai irai,
“Kaiko nge ngau Natugu. Kaituka ambe Tamam upura.” (Sam 2:7)
Be pile takadi bokainaina nge Nanaranga tago sesu ‘enzel’ ne teke irai, “Ngau masa ngai Tama, be ngai masa ngau Natu-gu.” (2 Sam 7:14)
6 Bong Nanaranga ambe Natu ipuratuka-mua kateka-o nganepiaria kana nge bokai ipile,
“Nanaranga ‘enzel’ ne moarunga nge Natu ngae ara darakerakeaki.” (Diut 32:43)
7 Be ‘enzel’ rangakadia-lo nge Nanaranga bokai ipile,
“ ‘Enzel’ ne nge oasa bokana iemakidi, be malipilipi kana nge eoa pururuingadi bokana iemakidi.” (Sam 104:4)
8 Ata ne Natu ngarangaki kana nge bokai ipile,
“Nanaranga, tanepoangam nge nem-kueno daeneno! Be bong kutanepoa nge mata adoadodia-la ane be tamoata be aine nem gopapananuakidi.
9 Kaiko mata adoadodi kurere be mata goalakadi kusegeaki. Nge bokai ka Nanaranga, kaiko ma Nanaranga nem-re nge bureng ono suri uianga-tina ane iburengiko be ruangam moarunga atabaladi inangaikoria.” (Sam 45:6-7)
10 Be pile takadi ono Natu irangaki nge bokai,
“Kaiko Tanepoa, matamatana-tina nge kaiko ka kateka ngae labu kunangai, be lumam ane ka lang be kana moarunga makatabala dieno nge kuemaki.
11 Kana kuemaki ngaedi masa daleua, ata kaiko masa bokaina-la gosukoaki. Kana ngaedi masa kusi nangananga bokana damuamua be rokakadi dapura.
12 Masa reba bokana golulu be gonanga be daeno. Be kusi nangananga bokana damuamua be rokakadi dapura be oauoau nangadi dapura. Ata kaiko masa suri tekena-la gosukoaki, be tago iboadu gokamoangbia.” (Sam 102:25-27)
13 Pile takadi Nanaranga tago sesu ‘enzel’ ne teke irai nge bokai,
“Makare kaba aradi bibiatuka oana-guo gosoaki, nibe erekei nem mduaposakidi be ae salangaka nem bokana be aem babadi erumadi mnangadi.” (Sam 110:1)
14 Moimoina-tina Nanaranga tago sesu ‘enzel’ ne teke Natu irai bokana irai. Bokaibe ‘enzel’ nge rakana kaoa? ‘Enzel’ nge mariaba kaoa, be di ka Nanaranga dimalipilipini, be inepinepidi be tamoata be aine maka ngauketidi be lang anua-lo ngalakuakidi kana nge didumadumadi.

2

Sikeng Pile

1 Nge bokai nge Nanaranga pilenga moarunga ambe talongo nge tadokimatedia-tina
uia! Pilenga tago tadokimatedi masa muku-be-muku lama uniangada tamurinadi be
Nanaranga pilenga tapereki.
2 Bokaibe Nanaranga pilenga toira ‘enzel’ tubuda diandi nge ono kaua ipura pile
ngaradi nge moimoi be kalingodi. Be tamoata naita pile ngaedi igamang ki tago itagadi
masa muzingana-la tagadi dapura be sururu ania ngapura.
3 Bokai kamakaua: Nanaranga ngauketi-kita be ngamuleaki-kita kana nge kana
kanabiabia! Bokaibe tago sesu tagea be kana kanabiabia ngae iloda diani nge masa
baituka be Nanaranga tairatui? Maka ma Tanepoa ka nena-la be Nanaranga ngauketi-
kita be ngamuleaki-kita kana nge mangata ipi be irangaki. Be tamoata maka dilongori
nge moimoi be ditiking-kama kana ngae nge moimoi be kalingo.
4 Be Nanaranga nge nena-la be kana ngae muri itui be kilala bibia, kilala takadia-ba,
be kilala kaiboangdi ngaia-la iboadu ngaemaki nge iemaki. Be itaguraki be Oli Spirit
lumaluma ne nge rerenganalana-lo ka tamoata teke-teke iandi.

Iesus Taritoka Bokana Emaka Ipura

5 Nanaranga ambe kateka ngaemaki kana nge tago ‘enzel’ inangadi be kateka
ngaemaki kana nge dapapananuaki kana! Kateka ma maka tarangarangakia-re!
6 Ata Nanaranga ‘Buku’ ne egedi tekedia-lo nge tamoata teke mata-ita bokana bokai
ipile,
“Nanaranga, tamoata nge rakana-tina kata ka kaiko ilom iani be muaka bibia kuiani?
Nge tamoata-ramo kata! Bakara ka ilom iani?
7 Moimoi mukuna-la ‘enzel’ erumadi kunangai, ata ara bibia be muaka bibia nge ono
kunangaria,
8 be kuemaki be kana moarunga itanepoadi be ipapananuaki.” (Sam 8:4-6)
Nanaranga tamoata iemaki be “kana moarunga ngatanepoadi” kana, be nge ono
takaua kana moarunga nge tamoata eruma ka dieno. Ata kaituka-tina nge tamoata isi
tago tate kana moarunga itanepoadi. Tago-la.
9 Kaituka-tina nge tamoata teke tate kana nge ka kana moarunga itanepoadi.
Tamoata ngae nge Iesus! Moimoi balaka ipura be ‘enzel’ erumadi isoaki, ata uanana
tago sasalaga bokai isoaki. Balaka ipura, ata Nanaranga marou ne tadokidoki-ba ane
be tamoata be aine moarunga lilidi-o be imate. Be kaituka nge ara bibia be muaka
bibia oti ngazinga ipura be tea ipura. Maka ma ngai ka mate kaiboang ne iduadi.
10 Nanaranga ka kana moarunga iemaki, be nge ono malipi ne ngaemaki be
dakalingo kana ka kana moarunga iemaki. Be nge iado-tina Iesus inepi be sururu
idoki be ono zala imoataungaki be imua be ono natu kokoko masa kaiboang be malama
nena-lo ngalakuakidi. Maka ma Iesus ka imua be ditagai be ono Nanaranga iuketidi
be imuleakidi.
11 Iesus ka tamoata moarunga iemakidi be muzigoala nedi dirokaki be ngai bokana
ilodia-lo giriki tago. Bokaibe ngai be tamoata moarunga iaka-goazadi nge Tamadi teke.
Nge bokai ka tago imaia be taritoka kana ikiladi.
12 Maka ma ne bokai ipile,
“Nanaranga, ngau masa taritokagu-lo aram mrangaki. Be lili-kokoko disoaki kana
masa rang ane be aram mrakeaki.” (Sam 22:22)
13 Be kaba pile takadi bokai ipile,
“Ngau masa Nanaranga-lo lama uniangagu mnangalako taritokagu zaiza.” (Ais 8:17)
Be kaba takadi bokai ipile, “Gotea! Makare Nanaranga natu iana zaiza usoaki!” (Ais
8:18)

14 Moimoi natu ngaedi nge kusidi be darakadi otioti, ata Nanaranga Natu isilidi be
tamoata ipura, dia-la bokana. Be imate be ono Satang kaiboang ne igamang. Satang
ka mate kaiboang ne idoki-matematei.
15 Satang kaiboang ne igamang be tamoata moarunga maka mate dududu kana
bokana izamizama disukoaki nge irubetakidi be tago mate eruma disoaki. Tamoata
bokainaina nge mate dimatakutakuri, bakara, di dikaua di nge muzigoala diememaki.
16 Bokaibe nge ono takaua uia nge tago ‘enzel’ ka idumadi. Tago-la. Nge Abaram
tubu ne ka idumadi.
17 Nge bokai ka muzi moarunga-lo nge Iesus kita-la taritoka bokana ipura be ono
tamoata be Nanaranga marada isoaki be taritoka moarunga ilo ngatagatagadi be
malipi ne moarunga nge ngaememaki-tina uia kana. Bokai imuzi be ono tamoata
moarunga muzigoala nedi erumadi disoaki be iuketidi.
18 Be bokaibe kaituka nge ngai iboadu-tina tamoata maka toiadi dipurapura be ono
sururu didokidoki nge ngadumadi, bakara ngai nena-la ambe toia ipura be sururu
idoki.

3

Iesus Moses Iuasai

1 Taritokagu kusi-ming ratadi, kam ambe Nanaranga kilau ne lang anua-lonalona
ane be ikila-kaming. Bokaibe ngau urere Iesus-la ka ilo-ming daniani! Iesus ka
‘apostel’ be ngai ka tamoata Nanaranga tabataba dianiani biabiatuka nedi, be nge ngai
ka mangata Kristus be Tanepoa neda kana tarangarangaki.
2 Ngai ka Nanaranga inepi be Nanaranga malipi ne nge iemaki-tina uia nibe
imambuaki, Moses-la malipi ne iemaki-tina uia Nanaranga ungguma nena-lo bokana.
3 Ata Iesus ambe kauataka ipura ngai muaka bibia-tina ono dieno be Moses iuasai,
pera kelikeli-la muaka bibia ono dieno be pera ikeli iuasai bokana.
4 Moimoi pera moarunga nge tamoata teke-teke ka dikelikeli, ata Nanaranga ka kana
moarunga inagunaguraki.
5 Bokainatuka mpile: Nanaranga ungguma ne maradi nge Moses malipilipi bokana
be malipi ne iemaki-tina uia nibe imambuaki, be kana alauri dapura kana nge mangata
irangaki-tina uia.
6 Ata Kristus nge Nanaranga natu, be malipi ne iemaki-tina uia be Nanaranga
ungguma ne atabaladi isoaki be ipapananuakidi. Nge kita ka ngai ungguma ne. Ata
tago iboadu ungguma ne bokana tapura-ba. Tago-la. Kristus-o takaiboang be iloda
moarunga Nanaranga-o tanangalako be kana alauri ngang-kita kana nge tararapung
masa iboadu-tina ungguma ne tapura. Tago be tago.

Nanaranga Ungguma Ne Manaua Nedi

7 Bokaibe Oli Spirit-la ipile bokana kamamuzi. Oli Spirit bokai ipile,
“Kaituka bong ngaedia-lo Nanaranga malonga kalongo
8 nge moaki pangana-ming dipatungaki toira-la lulu kaba-lo be pangana-ming dipatun-
gaki be kare-sabara be kaduaia bokana. Bong ngaradia-lo nge toitoi bibiatina-lo
kanangaia.
9 Moimoi lulu kaba-lo barasi kulemoadi oati moarunga toitoi kana be katoia, be kana
moarunga uemaki nge kaita-tina.
10 Nge bokai ka bong ngaradia-lo nge namagu irataki-kaming be bokai upile, ‘Ilodi
moarunga nge zala negu dipakapakadi be zala takadi ditagatagadi. Be mata
negu tago dikauataki.’
11 Bokaibe namagu ratingana-lo nge pile tago tototo ane be moimoi be bokai upile,
‘Tago iboadu mbagadi be manaua negu-lo dalako.’ ” (Sam 95:7-11)

12 Bokaibe, taritokagu negu, kaba kamaitaita uia! Tekem mara-ming ilo
ngakauborua-ramo be muzigoala darepeki be lama unianga ngarokaki be Nanaranga
moauriuri-la isukoaki ngamurinai takana! Moaki-tina.
13 Uanana muku sasalaga isi dieno be izamaizama kamaedumadumai be
kamakaiboang-tina. Bokai masa tago tekem muzigoala ngabolesiko be panganam
ngapatungaki.
14 Labu ono pile ngae uiang-kaming be ono miaka-kai-kaming kana nge bokai:
Kita ka matamatanatuka be Kristus lama taunani, be lama uniangada ngae nge
tadokimateia-tina uia. Bokaibe lama tauniunia-la masa Kristus tamoata be aine ne
tapura. Be alauri masa Nanaranga ngataguraki be kana moarunga moimoibe ngang-
kita kana be ipile nge ngang-kita.
15 Enumua-la upile bokana, Nanaranga ‘Buku’ nena-lo bokainatuka dieno,
“Kaituka bong ngaedia-lo Nanaranga malonga kalongo nge moaki pangana-ming
dipatungaki, toira-la lulu kaba-lo pangana-ming dipatungaki be kare-sabara be
kaduaia bokana.” (Sam 95:7-8)
16 Bokainatuka kamakaua: Bong tubuda Izip kaba dipereki nge Moses ka imuadi be
dialale. Be Nanaranga ne malonga ane be iradi, ata alauri nge diare-sabari be diduai.
17 Bokai ka lulu kaba-balo dimate be tapoudi makara digalalai. Labu ono makara be
dimate nge Nanaranga pilenga tago ditagadi. Nge ambe-ma muzigoala diemakia-re!
18 Nanaranga pilenga tago ditagadi bokana itaguraki be moimoi be ipile manaua ne
tago date.
19 Nge kodeka moimoi be kaba taita lama tago diuni bokana Nanaranga manaua ne
tago dite.

4

1 Kodeka bokai kamakaua: Nanaranga manaua ne ono ilo uianga tea ngapura kana
be pilenga isi dieno. Bokaibe kaba kamaitaita uia! Kamapipi be manaua ngae kamate.
Zalaba-lo be kamatamong takana!
2 Maka ma kita nge dia-la bokana, ambe Pile Uia talongori. Ata di bong pile ngaedi
dilongo nge tago lama unianga ane be didoki. Tago. Bokaibe pile ngaedi nge kana-ba
bokana. Tago iboadu ngadumadi.
3 Bokaibe kita maka lama tauni ka manaua ne tate kana, nena-la ipile bokana.
Nanaranga bokai ipile,
“Namagu ratinga ane be aragu utugani be pile moimoibe bokai uemaki, ‘Manaua negu
tago iboadu date.’ ” (Sam 95:11)
Pile ngaedia-ra ipile, ata Nanaranga lang be kateka be kana moarunga isi tago iemaki
be ilo ambe itekenanai manaua ne masa ngang-kita.
4 Maka ma ‘Buku’ ne egedi tekedia-lo nge bokai dieno, “Amari lima-ruaianao malipinga
moarunga ita be bokai ipile, ‘Malipi negu ilogu iuiataki-tina.’ ”
5 Be kaba enumua-la makatabala pilenga teke utoaki bokana, “Tagona-tina iboadu
manaua negu date.”
6 Bokaibe uanana isi muku sasalaga dieno ono iboadu-tina Nanaranga manaua ne
tamoata alu date. Ata tamoata maka matamata be Pile Uia rangakadiadi ipura nge
tago iboadu date, bakara Nanaranga pilenga tago ditagadi.
7 Bokaibe Nanaranga itaguraki be bong takaiana-ba teke inangai be “Kaituka” kana
irangaki. Be moimoi barasi kokoko-tina dilako noko alauri Debiti bokai ipile,
“Kaituka Nanaranga malonga kalongo nge moaki pangana-ming dipatungaki.” (Sam
95:7-8)
Pile ngaedi nge Nanaranga ‘Buku’ nena-lo ka dokiadi dipura be enumua makatabala
ugere.

8 Bokainatuka mto: Bong Zosua tubuda ibagadi nge Nanaranga manaua ne tago
didoki. Dadoki bokana nge Nanaranga tago iboadu alauri bong takaia ngarangakadi.
9 Ata nge tago bokai bokana kaituka nge bong ono manauanga isi takaia Nanaranga
tamoata ne ienodi.
10 Labu ono bong ono manauanga ‘Sabat’ ono utonanga nge bokai: Tamoata naita
Nanaranga manaua nena-lo ilako nge ne malipi ne ka imambuaki be manaua idoki,
Nanaranga-la malipi ne moarunga imambuaki be imanaua bokana.
11 Bokaibe kita moarunga nge dudu elele tasili be masa Nanaranga manaua nena-
lo talako. Bokai masa tago teke neda Nanaranga pilenga ngamurinadi be ngatamong,
tubuda-la lulu kaba-lo dimuzi bokana.
12 Nanaranga pilenga nge moauriuri-la ka dieneno be malamakadi otioti. Be pilenga
nge moita mata-ruarua mata sadimoke bokana. Pilenga nge moita sadimoke bokana
be iboadu tamoata ilo nganagu-tobai be ilo sikita be mariabaka diedoki kana ngalako
be ngaroka-tobadi. Be iboadu tamoata nganagu-tobai be tapou be tapou batadi
diedoki kana ngalako be ngatara-toto. Nanaranga pilenga ngaedi ka tamoata ilodia-lo
dilakolako be ono tamoata ilodi dilelenaki be rakana daemaki kana nge ilodi dilililiti.
13 Bokai kamakaua: Kana moarunga Nanaranga iemaki nge tago iboadu dakomai.
Kana moarunga nge kakatadi dipura be sasanganga ka mata-nao dieno be ikauataki-
doi. Be nge ngai ka kana moarunga taemaki ki iloda diandi be taemaki nge tarangakini
kana.

Iesus Ka Kita Aradao Be Nanaranga Aro Ituitui

14 Bokai ka bokai mra-kaming kana: Lama unianga maka neda-la be mangata
tarangarangaki nge tadokimateia-tina uia. Bakara, tamoata biabia teke ambe kita
moarunga aradao be itui be rabo neda idokidoki be Nanaranga ianiani. Tamoata kita
moarunga aradao be itui ngae nge Iesus, Nanaranga Natu. Ngai ka lang anua-lo ilako
be Nanaranga arona-tina isoaki.
15 Maka ma kita isi tago takaiboang-uia be Nanaranga rerenga tago tatagatagadia-
uia. Bokaibe tamoata biabia kita moarunga arada-o be itui nge ikaua be ilo
itagatagakita-tina. Tamoata biabia ngae nge kita-la bokana toitoi idoki be ono
muzigoala ngaemaki kana. Ata ngai muzigoala tago teke iemaki, be bokaibe giriki
ne tago-tina.
16 Bokaibe kita moarunga nge takaiboang, be Nanaranga bagi ne ono tanepoanga
taona tatao. Makara ka marou ne tadokidoki-ba dieno. Bokai masa Nanaranga ilo-taga
ne ngang-kita, be bong duma kana tarere masa marou ne ono dumanga ngang-kita.

5

1 Tamoata biabia maka moarunga ara-dio be itui nge tamoata-ramo maradi ka Na-
naranga idoki be inangai be moarunga ara-dio be Nanaranga malipi ne ngaememaki
kana. Be tamoata moarunga lumaluma nedi be ngado nedi idokidoki be Nanaranga
itabatabangakini be ono Nanaranga muzigoala nedi irorokakiledi.
2 Ngai nena-la nge tago ikaiboang-tina, be iboadu Nanaranga muri nganangai be
pilenga tago ngatagatagadi. Bokaibe tamoata be aine ambe panganadi ipatungaki be
Nanaranga zala ne dipakai be zala tagongana-lo dilako nge malielie-ba ibabasakidi.
Tago ramoramo-ba ka ibabasakidi.
3 Nge bokai ka bong tabataba ono muzigoala rokaka Nanaranga ianiani nge ne
muzigoala ne lilidi-o be tamoata moarunga muzigoala nedi lilidio be Nanaranga
tabataba ianiani.
4 Tamoata tago teke iboadu nena-la ara ngarakeaki be moarunga ara-dio ngatui.
Tago iboadu. Nanaranga ngakilai be nganangai ka iboadu moarunga ara-dio ngatui,
Aron-la ibasaki bokana.

5 Bokainatuka-la, Kristus tago nena-la ara irakeaki be moarunga ara-dio itui. Tago-
tina. Nge Nanaranga ka Kristus ara irakeaki be bokai irai,
“Kaiko ngau Natu-gu. Kaituka ambe Tamam upura be aragu gobazi kana.” (Sam 2:7)
6 Be kaba ‘Buku’ ne egedi tekedia-lo nge bokai ipile,
“Kaiko nge tamoata moarunga ara-dio kutui be bokaina-la gosukoaki kana,
Melkisadek-la bokana.” (Sam 110:4)
7 Kana takaia nge bokai: Bong Iesus kateka-o isoaki nge naboaki be mata-dang bibia
ane be rabo ne be tang ne Nanaranga itabangakini. Maka ma Nanaranga-la ka iboadu
ngauketi be tago iboadu ngamate. Bokaibe Nanaranga tang ne ilongo, bakara nena-la
ibalaki be Nanaranga-la ka rerenga moarunga itagadi.
8 Moimoi Iesus nge Nanaranga Natu, ata sururu bibia-tina idoki be ono ikaua
Nanaranga pilenga moarunga gotagatagadi kana nge sururu bibia-tina godoki noko.
9 Be alauri nge Nanaranga itgauraki be Iesus iemaki be ne mata-nao iado-tina. Bokai
ibasaki be ono labu inangai tamoata naita Nanaranga rerenga itagatagadi masa alauri
Nanaranga ngauketi be Iesus itanepoa kanana-lo datanepoa-buduru.
10 Be Nanaranga itaguraki be Iesus mangata bokai irangaki, “Kaiko Melkisadek-la
bokana moarunga ara-dio be kutui.”

Tatamong Takana

11 Pile kokoko-tina dieno ono kana ngae garangaki be kamakaua uia kana, ata
baituka gananga be ono kamakaua uia, maka ma pile labudi tago oaikiki-la be
kakauakauataki.
12 Kam ambe toira-tina be Kristus lama kaunani, be iboadu-tina bong ngaedia-lo
nge ambe Kristus sulenga tamoata be aine takadi kamasulesuledi. Ata kaituka-tina
nge suri kodeka-ka toto bokana be karere tamoata takaia kaba Nanaranga pilenga
moimoi be kalingodi nge labu nganaga-kaming be kamalonglongori bokana! Nge
bokainatuka nge suri natu-muku ruru kangkang bokana. Kam isi ruru-la kaniadi kana
karerere! Tago isi kangkang kakai kaniadi kana karere!
13 Tamoata naita natu-muku bokana be isi ruru-la ikangkang nge isi Nanaranga mata
ne adoadodi tago ikauataki.
14 Ata kangkang kakai nge tamoata malaidi kandi! Tamoata bokainaina nge ambe
izamaizama kangkang kakai dikangkang be ambe nedia-la ditongakidi be mata uia be
mata goalakadi nge izarakadi diamang.

6

1 Bokaibe lama uniangada isi kodeka-ka odio tatoto nge tarokaki-tina, be lama
uniangada taka-malaidi be dakaiboang. Moaki kaba lama uniangada ono isi tatoto-
lo talakolako be tamulemule, suri tamoata pera ngakeli kana be ariri ngatano be
ngatate be kaba ngatano bokana. Moaki-tina. Mata ono Nanaranga murinaia be
kaba iloda tabuiri be lama tauni nge tarokaki-tina. Mata bokainaina nge mate zala-
lo dilakulakuaki-kita. Bokaibe Nanaranga-la ka lama taunani.
2 Be kana takadi lama taungdi kana nge bokai: Kristus ara-nao be ruku ipurapura;
tamoata Kristus malipi ne daemaki kana be luma odio nangaria; Nanaranga masa
matemate ngamarangakidi be nem-kusoaki moauriuri dasukoaki; be tamoata be aine
maka Kristus pilenga tago ditagatagadi masa Nanaranga giriki nedi ngaliliti be sururu
nem-kueno dieneno-lo ngalakuakidi.
3 Kana ngaedi ka matamata be odio tasule. Bokaibe talako-la be ngaeno! Bokai masa
Nanaranga rerengana-lo soaki nge tamangtaki.
4 Bokainatuka kamakaua: Tamoata ambe Kristus lama iunani be kaba lama unianga
muri inangai nge tagona-tina iboadu kaba ilo ngabuiri be lama ngauni. Tagona-tina
iboadu. Tamoata bokainaina nge ambe Kristus malama ne bong-la teke-teke dokiadi

dipurapura, Nanaranga lumaluma ne lang anua-lonalona, be Oli Spirit kaiboang ne nge ita-doi.
5 Tamoata bokainaina nge dikaua-tina uia Nanaranga pilenga nge uia-tina, be Nanaranga kaiboang ne ono alauri kana moarunga ba ngabasaki kana nge dita-doi.
6 Bokaibe tamoata bokainaina lama unianga imurinai be kaba ngamule kana nge tagona-tina iboadu! Ambe-ma itamong-re! Tago iboadu muleaka ngapura be kaba ilo ngabuiri be Nanaranga muzigoala ne ngarokakile. Tago-la. Maka ma bokai imuzi nge Nanaranga Natu ka kaba kai kapalapala uauau-o irokatagatagaki be lili-be-matao maia ono inanganangalako.
7 Tamoata bokainaina odio bokainatuka mtonanga: Uma tekena-lo nge ura bong teke-teke ibalabala be itititiri, be uma ngae itagutaguraki be ura itonotonomi. Be alauri nge uma ngae ka itabulitada be tamoata uma iemaki nge kangkang ipurakini. Be nge bokainatuka be tamoata maka uma ngae iemaki nge Nanaranga marou ne didoki.
8 Ata uma maka lulua be moamoaesa-ba ipuraki nge kalingo tagotago. Uma bokainaina nge giriki-lo ka ieno be iboadu-tina ngesuaka ngapura. Uma bokainaina masa alauri bulaia ngapura.

9 Ruangagu uia, moimoi kana ngaedi bokai kirangaki, ata keka kikaua-tina uia masa kana uia-tina kamadoki. Kana uia ngaedi zaiza be masa Nanaranga ngauketi-kaming be ngamuleaki-kaming.
10 Nanaranga muzinga moarunga nge diado-tina. Bokaibe malipi ne baituka kaememaki nge tagona-tina ngailo-leuataki kana. Be ambe neming-la mangata kananga-kaming kam moimoi be Nanaranga karerereretaki, be tamoata be aine ne nge kadumadia-tina uia be isi kadumadumadia-la.
11 Bokaibe keka kirere bong moarunga makare kateka-o kasukoaki nge kamapipi-tina be kana ngaedi kamaememaki-la. Bokai masa kamasakuli-tina be kana moimoibe Nanaranga irangaki-kaming be kararapung nge moimoi be kamadoki.
12 Keka kirere Kristus tagaia moaki kasege. Kamatagatagaia-la! Keka kirere tamoata maka lama diuni be aburodi ditungtungra be dirapu nibe kana moimoibe Nanaranga irangakidi didoki nge kamatoatoakidi.

Nanaranga Pilenga Moimoibe Ipile

13 Bong Nanaranga itaguraki be pile moimoibe Abaram irai nge ne ara itugani be pile tago tototo nge iemaki. Maka ma tago teke atabala isoaki be masa ono pile tago tototo nge ngaemaki! Nge bokai ka ne ara-nao be pile tago tototo ngaedi iemaki,
14 “Moimoina-tina masa tubu kokoko tina miangko.”
15 Be bokaibe Abaram aburo itungtungra be irapurapu nibe kana maka Nanaranga moimoibe irangakani nge iani.

16 Bokainatuka kamakaua: Kita tamoata-ramo pile tago tototo tekedi taemaki kana masa tamoata teke biabia ara tatugani be taemaki. Bokai masa tamoata maka pile tago tototo ngaedi dilongoraki nge tago iboadu daegoretaki, be dakaua pile ngaedi nge kalingodi.
17 Bokainatuka-la, Nanaranga irere tamoata maka kana moimoibe irangaki dadoki kana nge dakaua-tina uia ngai tago iboadu kana irangaki be ngaemaki kana nge ngagunaia-ba. Tago. Nge bokai ka pile moimoibe iemaki nge pile tago tototo ane be iaka-kaidi.
18 Nanaranga tago iboadu kana ruoti ngaedi moimoibe pile be pile tago tototo ngamurinadi be ilo ngabuiri be ngaboli. Tago-tina. Bokai masa kita maka muzigoala tairatui be kana Nanaranga moimoi be ngang-kita kana be tararapung nge masa tasakuli-tina.

19 Rapu neda ngae nge moali neda Nanaranga-lo ilako bokana. Be moali ngae nge
ikai-tina be tago iboadu ngamoakusu-ramo. Moimoi kita nge iloda-ba ka lang anua-
lo dilako be disili Nanaranga isukoaki kanana-lo be kana Nanaranga irangaki-kita be
ngang-kita kana nge tararapung.
20 Ata Iesus nge ambe nena-la be makara ilako. Ngai ara-dao be aroda imua
be makara ilako. Bokaibe ngai ambe kita moarunga ara-dao be itui be bokaina-la
ngasukoaki kana, Melkisadek-la bokana.

7

Tamoata Tabataba Iememaki Ara Melkisadek

1 Melkisadek nge Salem anuatanepoa kandi. Ngai ka Iuda moarunga ara-dio be itui
be Nanaranga Atabalabalatuka tabataba ianiani. Bong teke tubuda biabia Abaram
anuatanepoa oati koai-lo iuasadi be imulemule nge Melkisadek zala-lo ipurakani.
Be Melkisadek itaguraki be Nanaranga ara-nao be Abaram imaroui. (Nanaranga-la
tamoata ne biabia kata ka iboadu tamoata takaia ngamaroui.)
2 Be Abaram itaguraki be kana moarunga anuatanepoa oati ngaedi idoki-ledi nge
kulemoa-kulemoa-lo inege be egedi teke-teke Melkisadek iani. Melkisadek ara nge
labudi rua. Ara muamua labu nge bokai, “Anuatanepoa adoado.” Melkisadek nge
Salem anuatanepoa kandi bokana ara takaia labu nge bokai, “Anuatanepoa maka
anua-uia idokidoki.”
3 Nanaranga ‘Buku’ nena-lo nge Melkisadek tama be tina rangakadi, bagi be tubu ne
rangakadi, be aira be nekiaka ipura nge tago sesu digere. Ngai nge Nanaranga Natu
bokana, malipi ne maka moarunga ara-dio be itui be Nanaranga tabataba ianiani nge
bokaina-la ngaememaki kana. Tago sesu ngadokitoto.
4 Nge kodeka ono kaba bokai kaita Melkisadek nge moimoi be tamoata ara biabia-
tina kata. Maka ma tubuda ara biabia Abaram ka itaguraki be kana moarunga koai-lo
be idoki nge kulemoa-kulemoa-lo inege be egedi teke-teke Melkisadek iani!
5 Bokai kamakaua: Moses Mata ne dipile Libai dara ne maka Nanaranga ditabatabai
ka diboadu Israel-ruangadialo kulemoa-lemoa dadoki. Moimoi di Abaram-doi labunao
ka dipura, ata Libai natu be tubu nge kulemoa-lemoa egedi tekedi Israel didokidok-
iledi.
6 Melkisadek nge tago Libai labunao ipura, ata Abaram-lo kulemoa-lemoa egedi
tekedi idoki. Be Melkisadek itaguraki be tamoata maka pile moimoibe ania ipura
Abaram nge imaroui.
7 Be nge kodeka ono takaua-tina uia tamoata maka tamoata takaia imaroui ka ara
biabia.
8 Kana takaia biabia ono Melkisadek garangaki kana nge bokai: Tamoata Nanaranga
ditabatabai Libai labunao dipura ka kana moarunga kulemoa-lemoa nge egedi tekedi
aniadi dipurapura. Ata di nge dimatemate be natudi dirakerake be kabadi didokidoki.
Ata Melkisadek tarangaki kana nge Nanaranga ‘Buku’ ne tago sesu ipile ngai imate.
Maka ma moauriuri-la isoaki.
9 Pile takadi ono Melkisadek kauatakana-tina uia ngapura kana nge bokai: Libai
dara ne ka kulemoa-lemoa egedi tekedi aniadi dipurapura. Ata Libai-ma ka itaguraki
be Abaram tamoatana-lo isili be Melkisadek kulemoa-lemoa iani.
10 Maka ma bong Melkisadek Abaram ipurakani nge Libai isi tago nekiaka ipura. Ata
bokainatuka tapile Libai isi bezeri Abaram tamoatana-lo isoaki be kana ngaedi imuzi.

Iesus Nge Melkisadek Bokana

11 Libai tubu zaiza ka tamoata moarunga ara-dio dituitui be Nanaranga ditabatabai.
Bokai ka malipi nedi ngaedi kana ka Nanaranga mata ne bibia Moses iani nge Israel
aniadi dipura. Bokaibe mata ngaedi tatagatagadi be Nanaranga tarakerakeakia-uia

nge bakara ka kaba tamoata takaia Melkisadek bokana, tago Aron bokana ngapura be moarunga ara-dio be Nanaranga ngatabatabai?
12 Maka ma bokai kamakaua: tamoata biabia bokainaina rokaka ngapura be takaia kaba ngadoki kana nge Nanaranga mata ne bibia nge rokakadi dapura be oauoau nangadi dapura kana!
13 Tamoata maka tarangarangaki nge tago Libai bagi nena-lo ka ipura, ngai bagi takaianao ka ipura. Be bagi ne ngaena-lo nge tago teke bagi ono tabataba aninga-lo itui be Nanaranga itabai. Tago-la.
14 Kita moimoi takaua Tanepoa neda nge Zuda labunao ka ipura, tago Libai. Bokaibe bong Moses Zuda irarangakidi nge tago sesu ipile tamoata bibia maka moarunga ara-dio be ditui be Nanaranga ditabatabai masa Zuda labunao ka dapura. Tago-la.
15 Bokaibe kana maka ambe tarangaki-doi ono takauataki-tina uia kana nge bokai kamakaua: tamoata Nanaranga ditabatabai takaia Melkisadek bokana ambe ipura.
16 Tamoata ngae nge tago tama be tubu mata nedi itagadi be Nanaranga itabatabai. Tago-tina. Ngai kaiboang nem-kueno dieneno kaiboang nedia-lo ka malipi ngaedi idoki.
17 Maka ma Nanaranga ‘Buku’ ne bokainatuka tamoata ngae mangata irangaki, “Kaiko masa bokaina-la moarunga ara-dio be gotui be tabataba goanana, Melkisadek-la bokana.”
18 Nge labu ngaenao ka mata toirairadi ono Nanaranga tabaia ipurapura nge rokakadi dipura, bakara kaiboang nedi tago be kalingodi tagotago.
19 Labu ono bokai kipile nge bokai: Tamoata tago teke iboadu mata ngaedi ngatagatagadi be Nanaranga-lo ngalako. Tago-tina. Nge bokai ka mata oauoau mata toirairadi diuasadi nge Nanaranga iang-kita. Be mata oauoau ngaedi tatagatagadi be Nanaranga tarakerakeaki masa ngadoki-kita be ne kana ngarangaki-kita. Bokai masa kita taboadu tapile nge ambe Nanaranga-lo ka talako.
20 Kana kanabiabia ono takaua uia kana nge bokai: Bong Iesus malipi ngaedi ania ipura nge pile tago tototo ane be ania ipura. Libai tubu zaiza nge ramoramo-ba ka malipi ono Nanaranga ditabatabai nge didoki, tago pile tago tototo ane be didoki. Tago-la.
21 Bakara, bong Iesus malipi ngaedi idoki be moarunga ara-dio itui nge pile tago tototo ane be Nanaranga bokai ipile,
“Tanepoa ambe pile tago tototo ane be tago iboadu kaba ilo ngabuiri. Tanepoa bokai ipile, ‘Kaiko masa bokaina-la moarunga ara-dio be gotui be bokaina-la malipi ngaena-lo gosukoaki.’ ” (Sam 110:4)
22 Nanaranga itaguraki be Iesus bokainatuka pile tago tototo ane be malipi ngaedi iani be ono takaua taoa ne toiraira nge tago iauia kata, be taoa ne oauoau nge iauia. Nge bokai ka taoa ne oauoau ngae itagai be Iesus inangai be ono takaua uia alauri masa kana uia moimoibe irangaki nge ngang-kita.
23 Bokainatuka kamakaua: Taoa toirairana-lo nge tamoata bibia maka moarunga ara-dio ditui be Nanaranga tabataba dianiani nge dimatemate be takadi dirakerake be kabadi didokidoki.
24 Ata Iesus nge nem-kusoaki-la isukoaki malipi ngaena-lo. Bokaibe tago teke iboadu kaba ngadoki. Masa bokaina-la moarunga aradao be ngatui be tang neda be sinau neda Nanaranga ngatabatabangakini.
25 Bokaibe ngai iboadu-tina tamoata maka ngai ara-nao be Nanaranga-lo dilako nge ngadumadi be Nanaranga mata-nao dado be ne bokana ngadokidi. Maka ma ngai nem-kusoaki isukoaki be tamoata bokainaina ara-dio be Nanaranga iraboraboi.
26 Bokaibe Iesus ka tamoata maka moarunga aradao be itui iauia-tina. Be ngai moimoi rerengada imamambuaki, be rerengada itagatagadi. Nanaranga mata-nao nge ngai adoadona-la isukoaki, be ilona-lo giriki tago teke ieno, muzi goalakadi nge ilo

tago ianiandi, be muzigoala ememaki tago direpeki be muzigoala teke iemaki. Tago-la. Bokaibe Nanaranga idokiteteki be etatabalatuka lang anua-lo inangai.

27 Ngai tago tamoata maka moarunga be ara-dio be ditui takadi bokana be masa bong moarunga Nanaranga tabataba nganiani, matamata ne muzigoala ne lilidio be alauri nge tamoata moarunga muzigoala nedi lilidio be. Tago-la. Ngai nena-la idoki be tabataba bokana be tamoata moarunga ara-dio be nena-la Nanaranga itabangakani.

28 Bokainatuka kamakaua: Moses Mata ne ka tamoata maka moarunga ara-dio be ditui be Nanaranga ditabatabai inangadi be malipi ngaedi didokidoki, ata tamoata ngaedi nge kaiboang nedi tago. Ata tamoata maka Nanaranga nena-la be pile tago tototo ane be inangai nge nem-kusoaki isukoaki. Moimoi Moses Mata ne nangadia-mua dipura be alauri ka Nanaranga itaguraki be ne Natu inangai be malipi ngaedi iememaki. Ata Nanaranga ambe ne Natu iemaki be iado be iado-tina, be tago iboadu kaba alauri goala teke ono ngalako. Be malipi ania ipura masa bokaina-la ngaememaki.

8

Iesus Nge Kita Moarunga Aradao Be Itui

1 Kana kana-tina-biabia makare kirangarangaki nge bokai: Kita moimoi be tamoata neda teke moarunga aradao be itui be Nanaranga itabatabai nge isoaki. Ngai ka kaba muaka bibiatuka odio dieno etatabalatuka Nanaranga ege oana-nao idoki be Nanaranga diaru itanepoa.

2 Be nge ngai ka kaba ono Nanaranga tabaia ipurapura kanana-lo imalipilipi etatabala Nanaranga pera nena-lo. Nanaranga pera ne ngae nge Tanepoa nena-la be iemaki, tago tamoata diemaki.

3 Tamoata bibia moarunga maka moarunga ara-dio be ditui nge nangadi dipura be tabataba be lumaluma Nanaranga daniani kana. Bokaibe tamoata maka kita aradao be itui neda ngae nge tabataba bokainaina teke ngaemaki. Tago iboadu tabataba tago teke ngaemaki.

4 Ata makare kateka-o ngasoaki bokana nge ambe tago Nanaranga tabataba nganiani. Maka ma makare kateka-o nge tamoata Nanaranga tabataba dianiani nge Iuda Mata nedi ditagatagadi be Nanaranga tabataba dianiani.

5 Malipi makare kateka-o diememaki nge malipi kalingodi etatabala lang anua-lo dieno nge maleng be anunukadi kaoa. Nge bokai ka bong Nanaranga Moses irai be bazarua ono Nanaranga isukoaki makare kateka-o ngaemaki kana nge bokai isingarai, “Baituka goemaki kana nge Sainai buku-nao uraiko-la bokana goemaki. Ngaua moarunga nge gotagadia-tina uia.”

6 Ata bokainatuka kamakaua: Malipi maka Iesus ania ipura nge Libai dara ne malipi nedi iuasadi. Bokainatuka-la, taoa alalauri maka Iesus tamoata moarunga be Nanaranga maradi iemaki nge taoa toiraira iuasai. Maka ma taoa alalauri nge kalingo otioti. Kana moarunga Nanaranga moimoibe ngang-kita kana be ipile nge taoa alalauri ngaena-lo ka dieno.

7 Bakara, taoa toiraira giriki ne tago bokana nge ambe tago iboadu alauri kaba taoa takaia Nanaranga ngaemaki.

8 Ata Nanaranga ambe giriki ungguma Israel-lo italako be bokai ipile,

“Tanepoa bokainatuka mangata ipile, ‘Bong negu ambe dapura kana. Bong negu
ngaedia-lo masa Israel zaiza taoa negu oauoau memaki. Masa Zuda bagi ne
zaiza taoa negu oauoau ngae memaki.’

9 Tanepoa bokai ipile, ‘Taoa ngae nge masa tago taoa toiraira tubudi zaiza uemaki
bokana memaki bong Izip kaba-lo be luma-dio udauraki be uaromuandi be

ubagadi bokana. Maka ma taoa negu toiraira nge tago ditagatagaia-uia, be ngau
utaguraki be murigu unangadi.'
10 Tanepoa bokai ipile, 'Taoa ngae nge ungguma negu Israel bokainatuka memakadi
kana: Masa mata negu damoadi-o mnanga, be ilodia-lo mgere. Ngau masa
Nanaranga nedi be di masa ngau ungguma negu.'
11 Kodeka masa tamoata tago teke anua-budu-ruanga ki taritoka bokai ngarai,
'Tanepoa gokauataki.' Bakara, tamoata aradi tagotago-lo be ngalako aradi otioti-
lo masa dakauataka.
12 Be ngau masa muzingadi goalakingadi mrokaki be muzigoala nedi masa tago ilogu
ngandi." (Zer 31:31-34)
13 Taoa ne ngae nge ambe oauoau kana irangaki. Bokaibe taoa ne toiraira ambe
igunai. Be kana gunadi dipurapura nge uanana tago sasalaga dieneno be dileualeua.

9

Nanaranga Rakeaka

1 Bokainatuka kamakaua: Taoa toiraira nge mata ne ono Nanaranga rakeaka
ipurapura nge dieno, be kaba ne ratadi ono makare kateka-o rakeaka ipurapura nge
otioti.
2 Bokaibe bazarua ono rugu-raba ne ieneno nge teke kelia ipura be ilo egedi rua-lo
sereka ipura. Bazarua ege elukuluku-lo nge baratui saparapara, bagi ono Nanaranga
tabaia ipurapura, be 'bereti' ambe Nanaranga tabangakadiani dipura nge makara
dieneno. Ege ngae nge ratana-lo kana tugana ipura.
3 Bazarua ngae ilo ruoti nge kusi kanabiabia matoli ane ka totokadi dipura. Be kusi
matoli aro nge bagi ono au-kusi moamoara ieno, be muri nge Nanaranga soakinga
kana dirangaki be nge ilo ngara ka Kaba Ratadia-tina kana ditugang.
4 Ilo ngaena-lo nge au-kusi boaudi rongorongo boaudi dilakolako be ono Nanaranga
diraboraboi. Be makara nge Rugu-raba ono Nanaranga taoa ne toiraira tubuda zaiza
iemaki nge ieno. Raba ngae nge 'gol' ane emaka ipura. Raba ngae ilona-lo nge sema
teke 'gol' oti emaka ipura be kangkang ara 'mana' toira tubuda lulu kaba-lo dikani
nge alu makara ieno. Be Aron sika ne maka nena-la be sapara inanga, be patu-baba
mapaladi Nanaranga Mata ne kulemoa ono tubuda zaiza taoa ne iemaki nge makara
raba ilona-lo ka dieneno.
5 Rugu-raba kubata nge bokainatuka emaka ipura: Nanaranga mariaba ne rua bazi-
diaru nananaraki 'gol' oti ememaki nge atabala nangadi dipura, be ono kaba ono
Nanaranga muzigoala irorokaki nge dialoriaru. Ata kana ngaedi nge kakauataki-doi
be tago iboadu tarangaki-tina.
6 Matamatana-tina bazarua be kana ngaedi bokainatuka emakadi dipura kodeka
tamoata Nanaranga ditabatabai nge bong teke-teke ilo elukuluku-lo disilisili be malipi
nedi diememaki.
7 Ata tamoata maka moarunga aradi-o be Nanaranga itabatabaia-la ka iboadu ilo
takaiana-lo ngasili. Bong-la teke-teke barasi teke-teke ilodia-lo ka makara isilisili.
Ata tago isilisili-ba. Ngado darakadi ngadokidoki masa makara ngasili. Ngado
darakadi ngaedi ka tabataba bokana Nanaranga itabatabangakini. Dara ngaedi nge
ono muzigoala tago moangi be emakadi dipurapura nge ono rokakadi dipurapura.
8 Nge bokainatuka be ono bokai takaua Oli Spirit bokainatuka ka isikengkeng-
kita: bong bazarua ngae isi ituitui-la nge tago iboadu Kaba Ratadia-tina Nanaranga
soakingana-lo talako. Maka ma isi onono-la ka ieno!
9 Nge-nge pile ono tonanga bokana. Toira bong ngaradia-lo nge moimoi tamoata be
aine lumaluma nedi be tabataba nedi Nanaranga-lo dieleluaki, ata tamoata be aine
ilodi sikitadi ea nge tago diadoado-tina.

10 Nge suri kangkang-ba be dang-ba daeleluaki be ono kusidi diasasaki be bolo
mata nedi dirorokaki bokana. Tago ea ilodia-lo be kana ngaedi dieleluaki. Bokaibe
Nanaranga ilikitakidi be bokaina-ba dirakerakeaki nibe ilako bong ono rakeaka mata
oauoau nge ipuraki.

Kristus Daraka

11 Kodeka Kristus garangaki be ono kamakaua uia. Ngai nena-la be moarunga
aradao itui be Nanaranga itabatabai. Be nge ngai ka Nanaranga tamoata be aine ne
iemakidi be kana uia moarunga Nanaranga moimoibe irangakidi nge dadoki kana.
Ata bong moarunga aradao be Nanaranga ngatabai kana nge kaba ono Nanaranga
rakeaka be tabaia ipurapura aradi bibiatina-lo ilako. Kaba ngaedi nge tago tamoata
ka diemaki. Ki bokai mpile kaba ngaedi nge tago kateka be kana moarunga zaiza be
Nanaranga iemaki. Tago.
12 Bokaibe bong Kristus kaba ono Nanaranga isoaki kana ngaedia-lo ilako nge tago
ngado aradi ‘meme’ be ‘bulumakau’ natu-mangadi darakadi idokidoki be isili. Tago.
Ne daraka idokidoki be ilako, be ono muzigoala neda moarunga izazadi be Nanaranga
idoki-kita be nem-kusoaki tasukoaki kana. Be kana ngae nge bong-la teke ka iemaki,
tago barasi moarunga-lo be Nanaranga soakingana-lo isilisili!
13 Taoa toiraira mata ne ono muzigoala rokaka ono mto be kamakaua. Ngado ‘meme’
be ‘bulumakau’ natu moanekadi darakadi be ‘bulumakau’ natu ainekadi zepukadi nge
dadoki be ono tamoata maka dibolobolo nge mamiradi dapura be ono bolo nedi nge
rokakadi dapura. Bokai dimuzimuzi nge ono-ba ka eluku kusidi-o bolo dirorokaki,
tago ilodia-lo be.
14 Ata kaba kamaita! Kristus daraka nge kaiboang nedi dilaba-tina! Maka ma Oli
Spirit kaiboang nena-lo ka umoatea ipura, be ne daraka Nanaranga itabangaki be ono
muzigoala neda izazadi be kita tago iboadu iloda-lo tapile, “Nanaranga-malo msinaui
kana nge giriki negu oti bokana ngaia-lo dieno!” Be bong Iesus nena-la tabataba
bokana itabangaki nge giriki tago teke kusi-nao ieno. Bokai imuzi be kita moarunga
masa izamaizama Nanaranga moauriuri-la isukoaki nge tarakerakeaki.
15 Kristus ambe ne daraka ane be izaza-kita. Nge bokai nge kamakaua Nanaranga
ka Kristus inepi be taoa ne oauoau tamoata moarunga zaiza iemaki, bakara taoa
emakadia-lo nge tamoata lukaluka sukoaki teke-teke nangadi dipurapura. Bokai masa
tamoata be aine maka Nanaranga ambe ikeliakidi nge kana Nanaranga moimoibe
irangaki be danemdi kana nge dadoki be danemdi, be nem-kusoaki dasukoaki. Nge
tago tamoata be aine taoa oauoau-la eruma disoaki ka masa kana ngaedi dadoki
be danemdi. Tago. Tamoata maka taoa toiraira eruma disoaki be Nanaranga
ikeliakidi nge kana ngaedi masa dadoki be danemdi be. Moimoi taoa toiraira eruma
disoaki be muzigoala diemaki, ata Kristus ambe imate be ono izazadi be Nanaranga-
lo imuleakidi, bakara Kristus-la daraka ka iboadu tamoata moarunga dadumadi be
Nanaranga-lo dado.
16 Kana izamaizama tamada be tubuda diememaki teke ono mto: Tamoata teke kana
ne moarunga tamoata takaia ngadoki be nganemdi kana nge kana-marau ngamate
noko.
17 Kana-marau imate ka tamoata takaia iboadu kana ne ngadoki be nganemdi. Kana-
marau ne iuia nge tamoata takaia tago iboadu kana ne ngadoki be nganemdi.
18 Nge bokai ka taoa toiraira nge bokainatuka-la ka basaka ipura. Ngado tago teke
umoatea ipura be daraka tabangakadi dipura nge taoa ngae nge kalingo tagotago.
19 Moses toira bokainatuka imuzi: Matamata itaguraki be Nanaranga mata ne
moarunga taoa ne toirairana-lo dieno nge Israel tamoata be aine irangakidi. Kodeka
ngado iumoatedi be darakadi idoki be tabira tekena-lo dang zaiza ibairi. Ibairi-doi,

kodeka kai-sapara be ‘sipisipi’ puleke taroadi dipura nge idoki-kapo be dara be dang-lo inangalako be ono tamoata be aine imamiridi.
20 Be bong imamamiridi nge bokai iraradi, “Dara ngaedi ane ka taoa negu ngae kam-lo uemaki be ikalingo. Taoa ngae ka Nanaranga ipile be kamadokimatei be kamatagatagai kana.”
21 Be bazarua Nanaranga tabangakani ipura be kana moarunga bazarua ngae ilona-lo dieno ono Nanaranga tabaia ipurapura nge bokaina-doi ibasaki.
22 Ki bokai tapile-ra kana kanabiabia taoa toirairana-lo ieno nge bokai: Kana moarunga ngado darakadi ane aka-goazadi dipura nge bolo tago teke ono ieno. Ata ngado darakadi ngaedi nge muzigoala tago ere-moarunga be irokaki. Tago-la. Kana tekena-la ka muzigoala ere-moarunga be irokakaki. Kana ngae nge bokai: Kristus-la daraka isuburaki bokana dara suburakadi dapura masa Nanaranga iboadu muzigoala moarunga ngarokaki be daleua-uia.

Kristus Tabataba Ne Muzigoala Neda Irokaki

23 Be bokainatuka-la, kaba ono Nanaranga rakeaka be tabaia ipurapura-lo nge ngado darakadi ane be bolo muzi rokakadi dipurapura. Moimoi kaba ngaedi kateka-o dieno nge kaba kalingodi lang anua-lo dieno nge anunukadi kaoa. Ata kaba kalingodi lang anua-lo dieno nge Kristus daraka maka ngado darakadi diuasadi ane be Nanaranga tabaia ipura.
24 Bokainatuka kamakaua: Kristus ambe kita moarunga aradao be Nanaranga aro ituitui be isinaunau. Ngai tago kaba ono Nanaranga rakeaka be tabaia ipurapura tamoata diemakia-lo ka isili be ne daraka itabangaki. Tago. Nge lang anua-lo ka isili be ne daraka Nanaranga itabangakini.
25 Be bong lang anua-lo isili nge tago ilakolako be imulemule be Nanaranga itabatabai, tamoata kateka-o Nanaranga ditabatabai bokana. Be bong tamoata kateka-o disilisili nge tago nedi darakadi ka didokidoki be disilisili. Tago. Ata Kristus nge bong-la teke ka isili be ne daraka ane be Nanaranga itabai, be ono muzigoala moarunga irokaki-doi.
26 Bong kokoko ngasilisili bokana nge ambe bong kateka ngae emaka ipura-lo be imai kaituka nge bong kokoko-tina sururu ngadoki. Ata nge tago bokai imuzi. Maka ma kaituka bong alalaurituka ngaedia-lo nge bong-la teke ka Iesus nena-la idoki be Nanaranga itabangakani be ono muzigoala moarunga izazadi, be Nanaranga itaguraki be muzigoala moarunga irokaki.
27 Be bokainatuka-la, tamoata moarunga nge bong-la teke-teke ka damatemate kana, be alauri nge Nanaranga aro datui be giriki nedi ngaliliti kana.
28 Nge bokai ka Kristus nge bong-la teke tabangaka ipura, be ono tamoata kokoko-tina muzigoala nedi rokakadi dipura. Be alauri masa bong ruaia kaba ngapura. Nge tago nena-la ngatabangaki be ono muzigoala rokakadi dapura kana ka ngapura kana. Tago. Nge tamoata maka dimate be dirapurapungi nge ngauketidi kana ka kaba ngamule kana.

10

Kristus Tabataba Ne Tekena-la Be Surikaka

1 Iuda Mata nedi ono Nanaranga rakeaka be tabaia ipurapura toira emakadi dipurapura nge kana kalingodi uia alauri dapura kana nge anunukadi kaoa. Nge bokai ka mata ngaedi tago iboadu tamoata maka saringa dilakolako be Nanaranga tabataba dieleluakini nge dadumadi be muzigoala nedi daleua be ono Nanaranga ngadoki be adoadodi kana ngarangakidi. Tago-la. Moimoi izamaizama barasi moarunga-lo tabataba ngaedi emakadi dipurapura, ata tago iboadu dadumadi be muzigoala nedi rokakadi dapura be dado. Tago-la.

2 Tabataba dieleluaki dadumadi be muzigoala nedi darokaki be Nanaranga-lo giriki
nedi tago bokana nge iboadu-tina tabataba eluakadi mata nge ambe rokaka ngapura.
Bakara, tamoata dipurapura be Nanaranga dirakerakeaki be tabataba nedi dieleluaki
nge bong-la teke ka tabataba nedi daeluaki be bong-la tekenao be muzigoala nedi
rokakadi dapura be Nanaranga-lo dasoaki uia. Tago iboadu kaba tabataba-la be
daeleluaki.
3 Ata nge tago bokai. Barasi moarunga-lo nge tabataba ono muzigoala rokaka
nge dieleluaki-la. Maka ma Nanaranga pilenga tago ditagadi bokana muzigoala nedi
girikitakadi isi ilodia-lana-lo dieno! Bokaibe Nanaranga tago ilikitakidi be muzigoala
nedi nge ilodi dileuataki.
4 Bakara, ngado darakadi tagona-tina iboadu muzigoala darokaki.
5 Bokaibe bong Kristus kateka ngaenao ipurapura nge Nanaranga bokai irai,
“Ngado be kangkang tabataba bokana aniam nge tago kurere, ata tamoata teke nge ne
tamoata kumoataungakana be ieno.
6 Tabataba moamoapoatopoato be tabataba ono muzigoala rokaka nge tago ilom
iuiataki.
7 Kodeka bokai uraiko, “O, Nanaranga, kaba goita! Makare usoaki! ‘Buku’ nem-lo
bokai dieno, ‘Ngau ambe rerengam mtagadi be negu-la mtabangakaniko kana
ka upura.’ ” (Sam 40:6-8)
8 Moimoi Iuda mata nedi dipile tabataba emakadi dapurapura, ata Kristus itagu-
raki be matamata bokai ipile, “Ngado be kangkang tabataba bokana, tabataba
moamoapoatopoato be tabataba ono muzigoala rokaka nge tago kurere.”
9 Kaba alauri bokai ipile, “Ngau makare. Ambe upura be rerengam mtagadi be negu-
la mtabangakaniko kana.” Bokai ipile nge mata toirairadi ono Nanaranga rakeaka be
tabaia ipurapura nge irokaki be mata oauoau inaguraki.
10 Bokaibe bong Kristus itaguraki be Nanaranga rerenga itagadi, be ne tamoata idoki
be Nanaranga itabangakani nge ono iemaki-kita be Nanaranga mata-nao iloda-lo giriki
tago. Be tabataba ngae nge tekena-la, be tago iboadu kaba tabataba-la be emaka
ngapurapura.
11 Tamoata Nanaranga ditabatabai nge izamizama dituitui be malipi nedi
diememaki. Be bong moarunga nge tabataba suridi tekedia-la ka ditabatabangaki. Be
tabataba ngaedi nge tago diboadu muzigoala darokaki be daleua.
12 Ata bong tamoata Nanaranga itabatabai urangarangaki ngae itui nge bong-la teke
ka tabataba teke iemaki. Tabataba ngae iemaki be ilako be Nanaranga oana-nao isoaki.
13 Be makara ngasoaki nibe erekei ne moarunga nge ae babadia-lo nangadiani
dapura.
14 Bokaibe tabataba tekena-la ane be ambe tamoata maka muzigoala nedi rokakadi
dipura nge emakadi dipura be Nanaranga mata-nao diuia be diado-tina.
15 Pile ngaedi upile nge Oli Spirit nena-la be moimoi be ira-kita pile ngaedi nge
kalingodi. Matamata pile ngaedi bokai irangaki,
16 “Tanepoa bokai ipile, ‘Bong alauri damai kanana-lo masa taoa negu oauoau ngae ka
ungguma negu zaiza memaki kana. Masa memakidi be mata negu datagatagadi
be rerengagu-lo dasukoaki. Be masa memakidi be baituka rerengagu-lo
dasukoaki kana nge dakauataki.’ ” (Zer 31:33)
17 Be alauri nge bokai ipile,
“Muzigoala nedi masa tago kaba ilogu ngandi. Be pilengagu tago dilongo be ditagadi
nge giriki nedi ngaedi ilogu daleuataki kana.” (Zer 31:34)
18 Bokaibe bong muzigoala nedi ngaedi Nanaranga ilo ileuataki nge tago iboadu kaba
tabataba ono muzigoala rokaka nge teke emaka ngapura.

Nanaranga Saringa Talako

19 Taritokagu, bokainatuka kamakaua: Iesus ambe ne daraka ane be Nanaranga
itabai be ono muzigoala moarunga irokaki. Bokaibe kam kaboadu sakuli ane be Kaba
Ratadia-tina Nanaranga isukoaki kanana-lo kamalako. Be kana tago teke iboadu zala-
kaming ngaono.
20 Bong Iesus imate nge kusi biabia matoli kita be Nanaranga soakingana-lo marada
ieneno nge imasare be zala ipura. Matamata kusi matoli ngae isi ieno nge tago
iboadu kamalako, ata ambe imasare. Bokaibe Nanaranga itiking-kita zala oauoau
kalingo otioti nge Iesus ne tamoata ane be ipuraki be iboadu Nanaranga soakingana-lo
kamalako.
21 Kana moarunga ambe ugere be kaita nge labudi bokai: Tamoata biabia teke kam
moarunga ara-mingo itui be Nanaranga itabatabai neming nge tekena-la be ara biabia-
tina.
22 Bokaibe sakuli ane be saringa kamalako! Ilo-ming moarunga ane be Nanaranga
ilo kamaka-uiauia be lama kamauni Nanaranga ambe idoki-kaming be ne bokana
kasoaki. Bokai masa tago iboadu ilo-ming sikitadia-lo bokai kamapile, “Nanaranga-
malo galako kana nge giriki nema dieno.” Kam ambe kakaua nge suri dang-karaiba
oti rukua-ming dipura be kagoaza bokana.
23 Be kana takaia nge bokai: Nanaranga kana uia moimoibe irangaki kamadoki
kana be karapurapu. Bokaibe kamakai-tina be kamasoaki be kana uia ngaedi
kamararapung. Moaki sesu kamalie, bakara Nanaranga maka kana ngaedi irangaki
nge tago iboliboli. Ipile be rakana ngaemaki kana nge ngaemakia-la be kana.
24 Ilo-ming bokainatuka dakauakaua: neming-la kamadokikaikai-kaming be rere-
taka mata-lo be neming-la kamaedudumai.
25 Ngau bokai ulongo bong kaepurapurari nge alu tago dipurapura. Ngau urere
kamapurapura-doi be lili-ming kamaeleluaki-doi. Neming-la lama uniangaming-lo
kamaedudumai. Ata bong ngaedia-lo nge kodeka kamapipi-tina be kamaedudumai-
tina uia, bakara bong ono Nanaranga tamoata moarunga giriki nedi ngaliliti kana nge
ambe isaringaringa.

26 Kam ambe Iesus Kristus rangaka kalongo-doi. Bokaibe kataguraki be moangi
be muzigoala kaememaki-la nge tabataba takaia tago ieno be masa ono muzigoala
neming rokakadi dapura. Tago-tina.
27 Kana tekena-la ka ieno. Masa taburi-lo be Nanaranga giriki neming ngaliliti kana
be kamarapurapu. Be Nanaranga erekei ne masa alauri eoa kanabibia kana moarunga
ibubulai be dileualeua-lo be ara-leuadi dapura.
28 Taoa toirairana-lo nge muzi bokai ieno: Tamoata maka Nanaranga pilenga
tago itagadi be tamoata rua ki toli takadi dirangaki moimoi be giriki ipuraki nge
umoateana-la be ngapura kana! Tago sesu ilo tagaia ngapura kana!
29 Bokaibe taoa oauoau ngae eruma nge sururu bibia-tina ka dokiadi dapura kana.
Tamoata naita itaguraki be Nanaranga Natu iduaposale, ki daraka ono muzigoala
ne irorokaki be Nanaranga-lo iuia kana-ramo bokana ibasaki, ki Oli Spirit maka
Nanaranga duma ne bibia ipupurakini iebuloi nge sururu bibia-tina ngadoki kana.
30 Kam kakaua-doi Nanaranga bokai ipile, “Ngau negu-la be masa tamoata giriki
ipurakina nge giriki ne mkatuni be sururu bibia miani kana.” Be pile takadi nge bokai
ipile, “Tanepoa masa nena-la be ungguma ne giriki nedi ngaliliti.”
31 Bokaibe kamakaua-tina uia, tamoata naita Nanaranga kaiboangi moauriuri-la
isukoaki nama irataki be sururu ngani kana nge sururu ngaedi dagoala-tina kana.

32 Norane be matamatana-tina Nanaranga malama ne omingo ibala nge ilo-ming
dani. Bong ngaradia-lo nge sururu bibia-tina kadokidoki, ata kakaiboang-tina be lama
kauniunia-la.

33 Bong alu nge lili-be-matao dipapaliti-kaming be ebulo goalakadi ane diebulobulo-kaming. Be bong takadio nge tamoata lama kaunia-budu moatubu didokidoki nge moatubu nedi kadokidoki-budu.
34 Ruanga-ming uaura-lo disoaki nge ilo-ming ditagatagadi be kadumadumadi. Be bong tamoata takadi kana neming didokidokile-kaming nge tago ilo-ming dibukubuku. Suri-ming diuiauia-ba, bakara kam neming-la be kakaua kana neming uia nem-kueno dieneno nge dieno-kaming, be alauri masa kamadoki.
35 Bokaibe kaiboang neming Nanaranga-lo kanangalako nge moaki karokaki. Alauri masa zazanga bibia-tina ono kamadoki.
36 Kamakai-tina be lama unianga-ming nge kamadoki-matedi. Bokai masa alauri Nanaranga rerenga kamamambuaki masa kana moimoibe irangaki-kaming nge kamadoki be kamanemdi.
37 Bakara, Iesus puranga ambe disaringa, be puranga nge bokainatuka geretakadi dipura,
"Saringatuka ngapura kana. Uanana tago sasalaga dieno be ngapura kana. Be moimoibe oaikiki-tina ngapura kana. Bong ipura masa bokainatuka muzi ngapura:
38 Tamoata negu Nanaranga mata-nao diado masa lama uniangadi ane be moauriuri dasoaki. Ata tamoata ditaguraki be nuri bokana disoro nge tagona-tina ilogu daka-uiai kana." (Aba 2:3-4)
39 Bokaibe kita nge tago tamoata disorosoro ruangadi kaoa. Tago. Kita nge tamoata maka lama diuni be ambe uketadi dipura nge ruangadi kaoa!

11

Lama Unianga

1 Lama unianga nge rakana? Lama unianga nge bokai: kana Nanaranga moimoibe irangaki tadoki kana be tarapurapu nge ambe moimoi be tadoki bokana. Tago-nara taita, ata kita takaua kana ngaedi ambe moimoi be tadoki. Be lama unianga labu takaia nge bokai: bong Nanaranga ipile kana teke ngapura kana nge ngapura-la be kana. Moimoi kana ngae isi tago tea ipura, ata kita iloda-lo takaua kana ngae ngaemakia-la be kana.
2 Tubuda toirairadi nge lama uniangadi itagadi ka Nanaranga ilo iuiatakidi, be kana uia iemakidi be iandi.
3 Lama uniangada ane ka takaua Nanaranga ipile be lang be kateka be kana moarunga nedia-ba dipura. Tago kana teke ieno ka idoki be ono imuzi. Tago. Ipile-ba be kana moarunga dipura. Kana tago itaita ane ka kana kaituka taitaita nge iemaki.
4 Tubuda toirairadi alu lama uniangadi mrangaki be kamakaua. Abel lama iuni ka tabataba iauia Nanaranga iani, be tabataba ne ngae nge toka Kein tabataba ne iuasadi. Lama unianga itagadi ka Nanaranga ipile Abel tabataba ne diuia, be tamoata adoado kana irangaki. Bokaibe moimoi imate, ata lama uniangana-lo ka kaituka isi ipilepile, "Nanaranga lama kamaunani."
5 Inok lama unianga itagadi ka Nanaranga ibagai be mate bubuna tago ikauataki. Tamoata tago teke Inok ite inanga ilako, bakara Nanaranga ibagai be ikautaki. Nanaranga 'Buku' ne bokai ipile tago isi bagaia ipura be Nanaranga ireretaki be bokai irangaki, "Ilogu iuiatakia-tina."
6 Tago teke iboadu Nanaranga ilo ngaka-uiai. Tago-la. Lama unianga-la ane ka iboadu Nanaranga ilo aka-uiaia ngapura, bakara tamoata naita Nanaranga-lo ngalako kana nge lama bokainatuka ngauni: Nanaranga moimoi isoaki. Be tamoata naita ipipi be ilelei masa zazanga uia ane be lelenga ne ngaedi ngakatuni.
7 Bokainatuka-la, Noa lama unianga itagadi be bong Nanaranga ilo-kauaiaba-mua nge itaguraki be muaka bibia-tina ane be kati kanabiabia teke iemaki. Moimoi

kana ngaedi tago isi dipura, ata kati kanabiabia iemaki be ono roa be natu zaiza uketadi dipura. Bong Noa kati ngae iemaki nge lama unianga ka mangata inanga be ono tamoata be aine moarunga kateka-o itikingdi di muzi goalakadi diememaki be Nanaranga pilenga tago ditagatagadi. Bokaibe Nanaranga mata-nao nge Noa tamoata adoado. Maka ma lama unianga-lanalo ka iboadu Nanaranga mata-nao goado.

8 Be Abaram nge bokainatuka-la, bong Nanaranga ikilai be inepi be ngalako kaba alauri ngani be nganemdi kanana-lo nge itui-ba be ialale. Tago ikaua inanga ka ilakolako, ata lama unianga itagadi be itui be kaba ne ipereki be ialale.
9 Abaram lama unianga itagadi ka itui be ialale be kaba maka Nanaranga moimoibe ne bokana irangakinia-lo idaudau be akerenga bokana isukoaki. Be bazarua ngado kusidi oti ememaki-lo isukoaki be ilepolepo. Be natu Aisak be tubu Zekop nge bokainadoi dimuzi. Diato ka Nanaranga moimoibe iradiato masa kateka ngae akerengadi bokana ono disoakito nge ngandi be danemi.
10 Labu ono Abaram makara bazarua-balo isukoaki nge ilo bokai ilelenaki, “Alauri masa anua biabia tekena-lo pera bibia-lo msukoaki. Anua ngae masa Nanaranga nenala be ngangauai be ngakeli.”

11 Moimoi Abaram ambe ikamoang-bia, ata lama unianga ka itagadi be kamoangbiangana-lo kaiboang ne dipura be ono natu moane ipura. Roa Sera nge ikupi be ambe iaine-bia be natu ngae Abaram inekiakani. Abaram nge lama iuni Nanaranga moimoi be pilenga itagatagadi be kana irarangaki nge iememaki be dikalingolingo.
12 Bokaibe moimoi Abaram-ra matena-tina ma, ata tamoata teke ngaena-lo ka tubu ne alauri kokoko-tina dipura. Tubu ne kokotangadi nge goai makataba-la lang-lo dieno bokana, be lulu-la makasi zagenao dieno bokana, tago iboadu uareadi dapura.

13 Tamoata toli ngaediato: Abaram, Aisak be Zekop nge lama diuniunia-lanato nibe dimateto. Moimoi kana moimoibe Nanaranga irangakidiato nge tago ditato, ata dikauato kana Nanaranga moimoibe irangakidiato masa alauri dadokito. Be bong ilodiato bokai dinangato nge ilodiato diuia-tina. Be bokai ka mangata bokai dipileto makare kateka-o nge tago anua-tina nediato, nge didaudau-bato.
14 Tamoata pile bokainaina diememaki nge anua-tina nedi isi ieno be dilelelei. Be alauri anua ngae dite masa anua nedia-tina kana darangaki.
15 Moimoi dipile nge didaudau-ba, ata kaba dipereki nge tago sesu ilodi diandi. Tagotina. Darere bokana nge iboadu-tina kababe kaba dipereki ngaedia-lo damulelako. Ata nge tago.
16 Bakara, ilodi nge kaba uiatina-la ka dianiandi. Kaba ngaedi nge lang anua-lo ka dieno. Bokaibe bong tamoata ngaedi ditaguraki be dipile Nanaranga nge di Nanaranga nedi nge Nanaranga tago pilengadi imakaki. Maka ma Nanaranga ambe anua nedi teke biabia iemaki be ieno.

17 Be nge lama unianga itagadi ka Abaram itaguraki be natu Aisak tabataba bokana Nanaranga ngani kana, bong Nanaranga itaguraki be Abaram itoi nge. Moimoi Abaram ka Nanaranga pile moimoibe irai, ata nge ambe natu tekenalana-tina ono natu be tubu dapura kana nge ngatabangaki kana.
18 Moimoi Nanaranga bokai ipile, “Aisak-lo ka tubu nem moimoibe urangakiniko nge dapura kana.” Ata Abaram ambe natu ngae ngadoki be ngatabangaki kana.
19 Bakara, Abaram ilo bokai ilelenaki, “Nanaranga iboadu Aisak ngamate be ngamarangaki.” Be moimoi Aisak nge matematetina-ma, ata kaba marangaka ipura.

20 Bokainatuka-la, Aisak nge lama unianga ka itagadi be natu ruoti Zekop be Iso rakana alauri ngapura-diaru kana ane be imarou-diaru.

21 Be Zekop nge lama unianga ka itagadi be bong ngamate kana nge Iosep natu ruoti imarou-diaru. Moimoi ambe ikamoang-bia be kaiboang ne tago, Zekop ituirake sika nenao iduasare be Nanaranga irakeaki.
22 Bokainatuka-la, Iosep lama unianga itagadi be bong ambe ngamate kana nge Israel iradi tamoata be aine moarunga masa Izip kaba dapereki. Be alauri Izip kaba dipepereki nge tapou baituka dabasaki kana nge isikengdi.
23 Moses tama be tina nge lama unianga-diaru ka itagadi be natu-muku Moses nge kalea toli dizumkakiaru be Izip anuatanepoa kandi tago ite. Bakara, diaru kaba bokai ditaru Moses nge tago natu-ramo kata, be Izip anuatanepoa kandi tago dimatakuriaru.
24 Bokainatuka-la, bong Moses ilaba nge lama unianga itagadi be tago irere bokai darangaki: Moses nge Izip Pero kandi natu aineka nge natu.
25 Moses irere Nanaranga ungguma ne zaiza be sururu bibia dadokidoki-budu. Tago irere suri-uia Nanaranga tago rerengana-lo uananakadi tago sasalaga nge ngaememaki.
26 Moses ilo bokai inangai: Kristus ara-nao be mata goalakadi maia odio dieno ngadoki nge iuia-tina. Maka ma mata maia odio dieno ngaedi nge kana moarunga zazadi atabalabala-tina Izip kaba-lo dieno nge iuasadi. Be ilo moarunga nge zazanga uia-tina alauri ngadoki kana-nao dieno.
27 Be bong teke Moses itaguraki be Izip tamoata teke iumoatei be iratu nge tago Izip anuatanepoa kandi nama ratinga ka iratudi. Tago. Nge lama unianga itagadi ka itui be Izip kaba ipereki. Lama unianga nge idokimatedia-tina uia, bakara ngai ambe Nanaranga tago itaita nge ite bokana.
28 Be nge lama unianga ka itagadi be ‘Pasoba’ moanako iemaki be Israel iradi be ‘sipisipi’ natudi moanekadi darakadi didoki be babaduadua kandi-o dinanga. Bokaibe bong Nanaranga ‘enzel’ ne natu moane dipuratuka-mua be ngado natudi moanekadi dipuratuka-mua ngaumoatedi kana be ipura nge Israel natudi be ngado nedi nge tago sesu odio idauraki.
29 Be alauri Israel tamoata be aine Izip kaba dipereki nge lama uniangadi itagadi ka makasi Daradara nge imasare be kaba-bara bokana ditotoki be ege takaia-nao dilako. Ata bong Izip ditagadi be Israel ditotoki bokana datotoki kana nge makasi imule-doi be iara-leuadi.
30 Be bokainatuka-la, bong Israel tamoata be aine dilako Zeriko anua-lo dipura nge kaba bokai dita anua ari ne nge dikaiboang-tina be tago iboadu dasili. Bokaibe lama uniangadi itagadi ka amaridi lima-rua anua diboaliboalingi nibe ari bibia ngaedi nge dimakoto be digalalai.
31 Be aine pogizagiza ara Reab nge lama unianga ka itagadi be tago Zeriko tamoata be aine moarunga zaiza dimate-budu. Maka ma Israel oazike-pali nedi rua dinepidi be anua daliliti kana nge idoki-diaru be iadoraki-diaru be izumakaki-diaru.
32 Iboadu tubuda takadi toirairadi takadi lama uniangadi mrangaki, ata tago uboadu. Masa mrarangakidia-la nibe uanana dasalaga-tina. Tubuda-ma Gidion, Barak, Samson, Zepatang, Debiti, Samuel be ‘propet’ neda moarunga-re!
33 Tamoata bokainaina nge lama uniangadi ka itagadi be Nanaranga idumadi be kana kokoko-tina tago diboadu nedia-la daemaki nge diemaki. Alu ditaguraki be anuatanepoa takadi ungguma nedi zaiza koai-lo diuasadi, alu ungguma-ruangadi diradi be mata-la uia ka ditagatagadi, alu Nanaranga diraboraboi be kana moimoibe irarangakidi nge didokidoki, alu lama uniangadi ane be gapaing bibia aradi ‘laion’ nge aoa-di dionono,
34 be aludi eoa kanabibia ragogodi ono moamoaradi dapura kanana-lo ka dipusika, aludi asi ono eunga oti totokadi dapura kana be diratu. Bong alu nge aludi nedi kaiboang nedi tago be Nanaranga kaiboang ianiandi, be aludi Nanaranga kaiboang ianiandi be koai-lo dikaikai be erekei nedi akerengadi koai-lo ditaotaodi.

35 Be ‘propet’ alu nge lama uniangadi itagadi ka aine aludi dara nedi ambe dimate
nge kaba dimule be moauriuri disoaki.
Be ‘propet’ alu nge moimoi dikauaba-mua masa sururu bibia-tina dadoki kana, ata
tago direre rubetakadi dapura, bakara di mate-lo be marang iauia date kana direre
bokana umoateadi dipura.
36 Be ‘propet’ alu nge tamoata takadi ditaguraki be didamoalidi be dirautotokidi, alu
‘seng’ ane diuauridi be uaura-peralo dinangadi.
37 Aludi lama uniangadi itagadi ka patu oti diuniundi nibe dimate, alu ‘so’ ane
be lusungadi-o ditotokidi, alu taonadi dipura be ngado-ba kusidi dinangananga be
dilepolepo, alu kana nedi tagotago bokana disukoaki. Aludi sururu bibia aniadi dipura,
be alu tamoata takadi ditaguraki be mata goalakadi oti dibasakidi.
38 Tubuda ngaedi lama uniangadi dikai-tina. Bokaibe tamoata muzigoala ememaki
maradi makare kateka-o disoaki nge soaki diradia-tina! Maka ma soakingadi nge
Nanaranga-lanalo ka dieno! Bokaibe ngado-kusiba dinangananga be buku kaba-lo,
buna-balo be boazinga-balo disukoaki be dilepolepo.
39 Tubuda moarunga ambe urangakidi nge lama uniangadi-o ka Nanaranga itagu-
raki be aradi atabala-tina inanga. Ata tago teke kana moimoibe Nanaranga irangaki
tadoki kana nge idoki. Tago-la.
40 Maka ma kana moarunga Nanaranga matamata be irangaki tadoki kana nge taoa
oauoau eruma be masa dokiadi dapura. Taoa toiraira eruma nge tago iboadu kana
ngaedi dokiadi dapura. Bokaibe tubuda urangakidi ngaedi nge kita zaiza be masa taoa
oauoau eruma be tauia be tado-tina be Nanaranga ne bokana ngadoki-kita.

12

Tamada Nanaranga Baituka Sikeng Ianiang-kita

1 Kita mata-ita neda nge kokoko-tina disoaki be dimalamala-kita, tubuda-ma
toirairadi urangakidi ngaedia-re! Be nge panana biabia katana-lo ka tasoaki. Bokaibe
panana biabia ngaena-lo nge kamapipi-tina be kamapapanana. Kana ono zala dionono
nge kamarokaki-doi. Muri-lo be zagezage-lo kamageagealako be ono pananang-ming
muku kamaka-bebedi takana! Lama uniangaming-la kamadokimatedi be kamapi-tina
be aroming-lanalo kaba kamaitaitalako be kana kamadoki kana nge kamatagai.
2 Mata-ming nge Iesus-o kamanangalako be kamapanana be kamatagai. Ngai ka
lama unianga labu, be imua be tatagatagai, be nge ngai ka lama uniangada iadoraki
be ono Nanaranga itaguraki be ne bokana idoki-kita. Iesus ikaua alauri masa suri-
uia ngadoki. Bokaibe lama iuniuni-la nibe kai kapalapala uauau-o imate. Bokai
kamakaua: Kai kapalapala uauau-o mate nge maia biabia kata. Ata Iesus bokai imate
nge ilo tago ibuku. Bokaibe kaituka nge ilako be kaba aradi bibiatuka idoki Nanaranga
oana-nao.
3 Iesus ilo-ming dani. Bong makare kateka-o isoaki nge tamoata muzingadi goalakadi
digoalangakia-tina. Bokaibe kam ngai kamate be ono kaiboang kamadoki, be lama
unianga-ming sakuli ne nge moaki karokaki.
4 Kam tago teke isi lama unianga lilidi-o be imate. Moimoi muzigoala zaiza ka
kaeduadua, ata tago tekem isi lama uniangam lilidi-o be umoateam ipura.
5 Pile ono kainga tekedi ono milo-kauakaming kana nge bokai dieno,
“Natugu, bong Tanepoa sururu ono sikenga iangko nge ono isikengniko bokana. Be
bong giriki kuemaki be giriki nem itikingko nge sakuli nem moaki dibala.
6 Bakara, Tanepoa tamoata irerereretakidi nge sururu ono sikenga ianiandi. Be tamoata
maka ne natu kana irangakidi nge kalaua ianiandi.” (Pro 3:11-12)
7 Bokaibe kamakaiboang be sururu kamadokidoki. Sururu bokainaina nge sikeng
kaoa. Maka ma, nge ono kamakaua Nanaranga nge ne natu bokana ibabasaki-kaming

ka sururu ono sikenga ianiang-kaming. Bokai kamakaua: natu nangata tago sesu tamana-lo sururu ono sikenga idoki?

8 Kita moarunga nge sikeng-o ka tasoaki. Bokaibe Nanaranga tago sesu sururu ono sikenga iang-kaming nge kam tago natuna-tina kaoa. Kam nge numnum-dula kaoa!

9 Ak, tamada kateka-onaona ilo-ming dandi: Zala-lo dalakuaki-kaming kana nge sururu ono sikeng dokinga dang-kaming be ono kamamuakidi. Be nge bokainatuka-la, neming-la kamabalaki-kaming be Tama-ming lang anua-lonalona eruma kamananga-kaming be muaka bibia-tina kamaniani. Bokai masa moauriuri-la kamasukoaki.

10 Tama-ming kateka-onaona nge uanana tago sasalaga ka sururu ono sikenga dianiang-kaming. Tama-ming ngaedi ilodi dipile sururu ono sikenga nedi daduma-kaming kana ka sururu bokainaina dianiang-kaming. Ata Nanaranga sururu ono sikenga ianiang-kaming nge kam kana ka ianiang-kaming. Ngai irere ngaia-la bokana adoado-ming giriki-ming tagotago kamasukoaki, be ne bokana kamasukoaki.

11 Moimoi bong sururu ono sikenga Nanaranga-lo kadokidoki nge matamata masa kamapile tago diuia. Ata alauri masa tamoata maka ito uia nge sikeng bokainaina kalingo iauia ono Nanaranga mata-nao adonga nge ilo-uia-lo be ngadoki.

Mangmang Uniadi Be Sikeng

12 Bokaibe kapapanana be luma-ming be ae-ming ambe dimate nge kamakaingaki-tina be kamapi be kamapapanana-la.

13 Zala ono kapapanana nge kamaka-babai be masa ono ae-ming dapanana. Bokai masa tamoata lama kaunia-budu ambe ae-di dimate nge tago iboadu datamong. Masa kamadumadi be kaniadi dakai be dapapanana-la.

14 Kamapi-tina be neming-la kamaedudumai be kam moarunga nge Nanaranga ilo-uia ne kamadoki, be ngaia-tina bokana kamasukoaki. Maka ma tamoata tago Nanaranga-tina bokana isukoaki nge tago iboadu masa alauri Tanepoa ngate.

15 Kam teke-teke nge neming-la kaba kaitaita uia! Tekem Nanaranga marou ne tadokidoki-ba godokipakadi takana! Kaba kamaitaita uia! Tamoata teke muzi goalakadi tekem ngaitikingko be lama uniangam gorokaki takana, suri kai-patu goalaka teke kai-patu kokoko maradi ngaeno be ngaka-moapurudi bokana.

16 Kamasibosibo-tina. Teke neming mara-ming pogiza-ramo mata ngatagadi takana, ki ngataguraki be Nanaranga muri nganangai takana, Iso imuzi bokana. Iso nge tama natu be ngai ka labalaba, ata tole-ba irokaki be moanako muku teke ane be tari isumoalani be labalaba bokana ipura.

17 Kam Iso nanaritaka kakaua-doi. Alauri be kaba labalaba bokana be marou ne ngamuleaki kana nge ambe tago iboadu! Maka ma tama Aisak ambe isegeni. Moimoi Iso ikai-tina be mata-dang ane be marou ne ngaedi ngamuleaki kana, ata tama tago iboadu marou ngaedi tari Zekop-lo ngadoki be kaba Iso ngani.

18 Kodeka kaba taoa toiraira be taoa oauoau mdoki be kam omingo mtonangalako be kamakaua. Kam nge taoa oauoau ka eruma kasoaki. Bokaibe tago tubuda bokana be kalako buku kanabiabia iboadu ono kamadauraki-lo ka kalako be Nanaranga kalongori. Buku ngae nge eoa bokana ikarakara. Be tago oabububu-ba be malama tagongana-lo ka kalako. Ki tago ura be zim bibia-lo ka kalako.

19 Ki tauru malonga kanabiabia, ki malonga kanabiabia ipilepile be kalongo. Tago-la. Bong tubuda malonga ngae dilongori nge taburidi dira-tina be diakoro malonga ngae moaki sesu kaba dilongori.

20 Maka ma malonga ngae nge pile kaiboangdia-tina bokai inanga, “Ngado kata ka buku ngaenao igadudu nge patu oti unia ngapura be ngamate.” Nge ono takaua tamoata moakina-tina teke buku ngae isaringai.

21 Bong ngaradia-lo nge kaba ngaradi matakura odio dieno be moarunga nge
taburidi dira-tina. Bokai ka Moses bokai ipile, “Taburigu ira-tina be reresabu tagona-
tina uia.”
22 Ata kam ambe buku biabia ara Zaion-lo ka kalako. Kam nge Ierusalem lang anua-
lo ieno-lo ka kalako. Ierusalem ngara nge Nanaranga moauriuri-la isukoaki anua
biabia ne. Be nge makara ka ‘tausen-tausen enzel’ kapurakadi.
23 Makara ka Nanaranga tamoata be aine ne moarunga diekapotaki be disoaki. Di ka
natu-moane lalabatuka, be aradi lang anua-lo geretadi dipura. Kam ambe Nanaranga
maka tamoata be aine moarunga giriki nedi ililiti-lo ka kapura. Be makara ka tamoata
be aine maka Nanaranga ambe iemakidi be diado be diado-tina nge disoaki.
24 Makara ka Iesus kapurakani. Iesus ka taoa oauoau iemaki be ngaia-la ka kita
moatubu neda idokidoki, be tamoata be Nanaranga marada isoaki, be Nanaranga
malipi ne kita-lo iememaki. Be makara ka Kristus daraka dikilaulau be ono Nanaranga
ilo ngataga-kaming be ngaduma-kaming kana. Kristus daraka ngaedi nge tago Abel
daraka bokana. Maka ma Abel daraka nge lasa dokiadi kana ka dikilaulau.
25 Eke! Kaba kamaitaita-tina uia. Kamapipi-tina be kaituka taoa oauoau eruma
kasoaki nge Kristus pilenga kamadoki-tina uia. Muri-ming kamananga takana!
Bokainatuka mpile be kamakaua: Tubuda toirairadi nge Nanaranga kateka-o be
iraradi, ata pilenga tago ditagatagadi. Bokai ka sururu ianiandi. Ata kaituka nge
lang anua-lo be irara-kita. Bokaibe pilenga tago katagatagadi nge sururu bibia-tina
ka ngang-kaming kana. Tagona-tina iboadu ngabaraunaki-kaming!
26 Toira tubuda bong nedia-lo nge malongana-ba ane ka ipilepile be kateka imoarik-
erike. Ata kaituka nge moimoi be bokai ipile, “Kodeka kaba kateka memaki be
ngamoarike kana. Ata tago kateka-la ka ngamoarike kana. Nge kodeka nge lang
makatabala ieno nge ngamoarike kana.”
27 Pile “kaba” kana ipile nge labu bokai: Kana moarunga maka Nanaranga iemaki
rikeadi dipura be digalalai nge rokakadi dapura kana. Bokai masa kana maka rikeadi
dipura be tago digalalai nge daeno-la.
28 Kita nge kaba ono Nanaranga ngatanepoa kana tago moarikerike-lo ka talako
kana. Bokaibe marou ne tadokidoki-ba iang-kita nge tadokimatedi be tasuitaki. Be
sakuli ane be taburi-ra be muaka bibia-lo be Nanaranga tarakerakeaki.
29 Kam kakaua-doi, Nanaranga neda nge sosodabu ikarakara be ipapanana bokana.
Rakana aro ieno nge ngabulai be ngaleua-la be kana!

13

Mangmang Alalaurituka

1 Neming-la taritokatoka bokana kamaerereretaki.
2 Be tamoata akerengadi kamadokidokidi be kamadoadorakidi. Tamoata alu ambe
‘enzel’ ka didokidi be diadorakidi, ata tago dikaua nge ‘enzel’ ka diadorakidi.
3 Ruanga-ming uaura-lo disoaki nge moaki ilo-ming dileuatakidi. Moatubu nedi
kamabazibazidi, suri neming-la be uaura-lo kasoaki bokana. Be ruanga-ming maka
tamoata takadi moatubu dianiandi nge moatubu nedi kamabazibazi-budu, suri
neming-la be moatubu ngaedia-lo kasoaki bokana.
4 Mara-ming nge roti mata nge muaka bibia-tina ono daeneno. Rotiroti moakina-
tina aine ki moane takaia diaru dieno-buduru. Moaki be moaki-tina. Roana-la diaru
ka daeneno-buduru, bakara Nanaranga masa ngataguraki be rotiroti nangata aine ki
moane takaia diaru dieno-buduru ki tamoata naita pogiza-ramo mata iememaki nge
giriki ne ngaliliti be sururu bibia-tina ngani kana.

5 Kana takaia kamasibosibongaki kana nge bokai: moaki ‘mone’ kokoko dokiadi
kana be kamoatangtang. Bokaibe rakana ienoniko nge bokai gopile, “Kana ngae
iboadu-na. Bakara ka kaba kokoko-la be mrere?” Maka ma Nanaranga bokai ipile,
“Tagona-tina mperekiko. Tagona-tina iboadu mperekiko be tauba-nao bokana
gosoaki.” (Diut 31:6)
6 Bokai ka ngau urere kaiboang ane be bokai kamapile,
“Tanepoa nge dumaduma negu. Tago iboadu taburigu ngara. Tamoata tago teke
iboadu ba ngabasaka.” (Sam 118:6)
7 Tamoata bibia matamata dipura be Nanaranga pilenga dieluaki be dimuamua-
kaming nge ilo-ming dandi. Baituka disukoaki nibe dimate-ba nge soakingadi moaki
ilo-ming dileuataki. Be lama uniangadi Kristus-lo nge kamatoatoaki.
8 Maka ma Iesus tago itabulibuli. Suri tekena-la ka isukoaki. Toira tubuda bong
nedia-lo be isoaki, be bong ngaedia-lo isi isukoaki be alauri masa suri tekena-la
ngasukoaki.
9 Sule takadia-ba nge moaki iloming-lo kananganganga be dibagabaga-kaming be ono
zala iauia kalingo katara-pakapakai. Nge iuia Nanaranga marou ne tadokidoki-ba
ka ilo-ming ere-moarungadi be daka-kaidi, moaki kangkang ono tabanga ka ilo-ming
diaka-kaidi. Maka ma kangkang bokainaina nge kalingodi tagotago.
10 Bokaibe kita bagi neda ono tabataba emakadi dipurapura nge takaiana-ba. Maka
ma tamoata bagi ngaena-lo dimalipilipi nge tago iboadu kana teke bagi ngaenao ieno
nge dakang.
11 Tamoata biabia maka moarunga ara-dio be Nanaranga itabatabai nge ngado
darakadi idokidoki be ilakolako bazarua ege ono Nanaranga isukoaki kanana-lo be
dara itabatabangaki be ono muzigoala rokakadi dipurapura. Ata ngado kusidi be
tapoudi nge eluku anua zage-o be buladi dipurapura.
12 Be bokainatuka-la, Iesus nge eluku anua zage-o ka sururu idoki be ono daraka ane
be ungguma ne iemakidi be Nanaranga-lo diado, be ngai bokana dipura.
13 Aria, kamatui be eluku anua zage-o talako be Iesus aka-maiaia ipura be maia
ngaedi ibazidi bokana tabazidi.
14 Bakara, kam anua neming nem-kueno ieneno tago teke makare kateka ngaenao
ieno. Tago. Kam nge anua nem-kueno ieneno alauri ngapura kana nge ka kalelelei.
15 Bokaibe bong moarunga nge Iesus ara-nao be rakeaka bibia tabataba bokana
Nanaranga taniani. Tabataba bokainaina nge aoa uia-lo ka dipusikasika be ono
Nanaranga ara mangata nangaia ipurapura.
16 Izamaizama ruanga-ming muzi uia kamaememakidi, be kana neming ane be
kamaedudumai, bakara tabataba bokainaina ka Nanaranga dilo-uiauiai.
17 Tamoata neming bibia pilengadi kamalongolongo be erumadi kamasukoaki. Di
ka bong moarunga diadoadoraki-kaming be aurukadia-lo kasukoaki be ono Kristus
pilenga katagatagadi. Maka ma, alauri nge di ka baituka basaka-ming dipura nge
Kristus darai kana. Kamalolongoridi masa malipi nedi ngaedi nge suri-uia-lo be
daememaki. Tago kalolongoridi masa ilodi dakoto. Ilodi dikoto nge ilo-koto ngaedi
tago iboadu daduma-kaming.
18 Keka kirere keka kanabe Nanaranga kamaraboraboia-la. Keka kikaua-tina iloma
sikitadi moarunga nge diuia-tina. Maka ma keka kirere-tina Nanaranga-la rerengana-
lo gasukoaki.
19 Ngau uakoro-kaming ngau kanabe Nanaranga kamaraboraboi be masa oaikiki-la
be kaba kam-lo mumule.
20 Nanaranga ka ilo-uia labu. Be ngai ka dara ono taoa nem-kueno ieneno emaka
ipura ane be Tanepoa neda Iesus mate-lo be imarangaki. Iesus ka ‘sipisipi’ akolakola
biabia be ngai ka ‘sipisipi’ imuamuadi.

21 Bokaibe Nanaranga ngae masa kana moarunga ono rerenga kamatagatagadi kana
nge ngang-kaming. Be kana irerere taememakini kana nge Iesus ara-nao be ilodalo ngamalipitaki. Be Iesus Kristus masa rakeaka nem-kueno dieneno nge bokaina-la
taniani. Moimoi.

Rabuaka Pile

22 Taritokagu, ngau bokainatuka miakoro-kaming kana: Pilengagu ono uakakaikaming nge iloming-lo kamananga, bakara pile makare ugere ngaedi nge tago
disalaga-tina.

23 Taritokada Timoti ambe uaura-lo be rubetaka ipura. Makare ipura-marakai masa
mtagai be makara gapuraru be mte-kaming.

24 Suri-uia negu tamoata neming bibia be Nanaranga tamoata be aine ne makara
disoaki nge kamandi.

Taritokada moarunga Itali kaba-lo nge suri-uia nedi dinanga-kaming.

25 Nanaranga iboadu marou ne tadokidoki-ba ngang-kaming.

ZEMS

1 Ngau Zems, Nanaranga malipilipi kana be Tanepoa Iesus Kristus malipilipi kana
ka ugere.
Be nge kam Iuda bagi kulemoa-be-rua Nanaranga tamoata be aine ne ege-ege kateka-
o Ungguma Takadi maradi kasoaki ka ugere-kaming. Suri-uia negu uang-kaming.

Toitoi Dokiadi

2 Taritokagu negu, toitoi bakarairai kaoa ka kadokidoki nge suri-ming dauiauia-ba.
3 Maka ma, kam kakaua bong Iesus Kristus lama kaunani be toitoi kadokidoki nge
ambe kaiboang kadoki-doi be iboadu toitoi bokainaina kamauasadi be kamabalaki.
4 Kakaiboang be izamaizama kakaikai-la be toitoi kauasa-uasadi be kababalaki
be tago sesu dibalaki-kaming masa kamamalai uia be adoado-tina kamasoaki, be
Nanaranga muzinga nge kam-lo ere-moarungadi be daeno, be kana moarunga-lo nge
kamaboadu-tina.

Kaua Uia Dokiadi

5 Tago kakaua baituka Nanaranga rerengana-lo kamasukoaki kana nge Nanaranga
kamasinaui. Maka ma Nanaranga kana tago ikapangapangadi bong sinauia ipurapura
ngae. Bakara, ngai tago iboadu tamoata giriki ne ngaita be ngapile, “Uo, ngai giriki
pupuraki,” ngena kana tago teke ngani. Ngania-la be kana!
6 Ata bong kasinaunau nge moaki ilo-ming diruarua be kasinaunau. Lama
kamaunia-uia be kamasinau. Tamoata ilo iruarua be isinaunau nge makasi-sing dang-
sing kata.
7 Tamoata bokainaina nge moaki ilo ipileni Tanepoa masa kana teke ngani.
8 Tago-la. Tamoata bokainaina nge ilo ruarua kata. Bokaibe ilo tago itekenanai.
Rerenga dikoko-ramo.

Tamoata Kana Ne Kokoko Be Tamoata Kana Ne Tagotago

9 Tamoata Kristus lama iunani kana ne tagotago nge suri dauiani, bakara Nanaranga
ikaua tamoata ngae nge ngai natuna-tina.
10 Ata tamoata kana ne kokoko bokai ikaua Tanepoa mata-nao kana ne kokotangadi
kana-ba nge suri dauia. Maka ma, tamoata kana ne kokoko masa moare bokana
ngamarango be ngaleua.
11 Amari ngarake masa ngaragogo-tina be moare ngamoamoapoatoki be ngama-
rango, be robu masa dasapasi be kulanga ne masa daleua-doi. Tamoata kana ne
kokoko masa malipi ne ngaememaki-la be moare bokana ngamarango be ngaleua.

Toitoi Labudi

12 Tamoata naita ikaiboang be toitoi moarunga-lo moatubu ibazibazidi nge suri
dauia. Nge bakara ka bokai upile? Maka ma toitoi moarunga iuasadi masa Nanaranga
ngataguraki be lumaluma biabia-tina ngani. Lumaluma ngae nge bokai: Nanaranga
ambe moimoibe ipile tamoata naita Nanaranga irerereretaki masa ono moauringa nem-
kueno ieneno nge ngani.
13 Ata bong tamoata teke toitoi bokainaina tekedi dipurani be muzigoala iemaki nge
moaki bokai ipile, “Nanaranga ka itoia be muzigoala ngae uemaki.” Moaki-tina. Maka
ma, muzigoala tago iboadu Nanaranga ngatoi. Be Nanaranga tago iboadu tamoata teke
ngatoi be muzigoala ngaemaki. Tago-la.
14 Tamoata teke-teke ka ilodi rerengadi direrepekidi be sausau-lo dilakulakuakidi
kusidi rerengadi dimamabuaki.

15 Be alauri kusidi rerengadi tagadi mata ngalaba be muzigoala nganekiaki. Be
muzigoala ngalaba be mate nganekiaki.
16 Taritokagu uia, bolesa-ming dapura takana!
17 Lumaluma uia be kana adoadodi nge lang anua-lo ka dipurapura. Malama
moarunga Tamadi ka lumaluma be kana uia ngaedi inegenege. Ngai tago anunukada
amari ngaemaki be dasalaga be kaba ngaemaki be datukura bokana, isalagalaga be
itukurakura. Tago-la. Nanaranga tago iboadu ngarepeki-kita be muzigoala taemaki.
18 Maka ma ne rerengana-lo ka pile moimoi be kalingo ane be ipuraki-kita be natu
tapura. Bokaibe kana moarunga iemaki maradi nge kita ka natu labalabatuka.

Pile Uia Talongori Be Tatagai

19 Aburogu taritokagu, ilo-ming kauakaua! Pile moarunga nge oaikiki-la be
kamalongolongo uia, ata moaki oaikiki-la be kakatukatu, be moaki oaikiki-la be nama-
ming dirara.
20 Maka ma tamoata nama ratinga nge tago Nanaranga rerenga-lo, be tago iboadu
soaki adoado ngadoki.
21 Bokaibe mata neming goalakadi be muzinga-ming moangarurudi nge
kamarokaki-tina. Be Nanaranga-la rerenga kamatagatagadi be pile iloming-lo inanga
nge kamadokimatedia-tina uia. Maka ma pilenga iloming-lo inanga ka diboadu
dauketi-kaming be damuleaki-kaming.
22 Nanaranga pilenga moaki kalongolongo-ba. Kamadoki be kamatagatagadi!
Kalongolongo-ba, be tago katagatagadi nge neming ka kabobolesi-kaming.
23 Tamoata naita pile ngaedi ilongolongo-ba be tago itagatagadi nge suri ne anunuka
dang-lo ngateate bokana.
24 Ne lili ngaita be ngalale ngena oaikiki-la be tea bakarairai nge ngailo-leuataki.
25 Ata tamoata naita Kristus Pile Uia ne lama iunani, be tago irokaki be itagatagaia-la,
be pile ilongo itagatagadia-la masa kana moarunga-lo Nanaranga ngamaroui.
26 Naita mara-ming ilo ipileni ngai Kristen kata, ata meme tago isingarangarai be
ramoramo ipilepile nge nena-la ka ibolebolesi. Bokaibe Kristen ne ngae nge kana-ba.
27 Kristen mata Tamada Nanaranga ipile moimoi be adoadodi be girikidi tagotago
nge bokai: Natu gadagadadi be aine narenare nge dumadi dapurapura be moatubu
nedi tabazibazi-budu. Be takaia bokai: Kateka ngae mata ne moaki iloda-lo dilako be
digoalangaki-kita. Adoado-la tasukoaki.

2

Tamoata Moarunga Suridi Tekedi Bokana Kamababasakidi

1 Taritokagu negu, kam Tanepoa neda Iesus Kristus lama kaunani. Ngai ka
Tanepoa be kaiboang be malama ne otioti. Bokaibe tamoata takadi moaki kusidia-
ba atabalangadi kaitaita be muzi bakarairai kababasakidi. Tamoata moarunga suridi
tekedia-doi bokana kamababasakidi.
2 Bokainatuka mtonanga be kamakaua: Tamoata rua kaba odio karaborabo kanana-
lo dipuraru. Takaia ngazing ne uia inanga be kabona-lo nge bokiboki ne ‘gol’ oti
ememaki inanganangai be ipura. Takaia nge kusi ne masaredi inangananga be ipura.
3 Kodeka tamoata ngazing uia inangananga nge kamuaki be bokai karai, “Kaba
ono soakinga uia ngaedi godoki,” ata tamoata takaia kana ne tagotago bokai karai,
“Makene gotuitui,” ki “Maka kateka-o aegu-lo gosoakiria.”
4 Bokai kamuzi nge ambe muzi goalaka ka kaemaki be tamoata kanegedi. Muzi
bokainaina katagadi be tamoata kanegedi nge muzi goalakadi ilo-ming diandi ka bokai
kamuzi.
5 Taritokagu negu, kamalongo uia! Tamoata maka kateka-o tamoata be aine takadi
matadio kana nedi tagotago, ata lama diuni nge ambe Nanaranga mata-nao kana nedi

kokoko-tina. Nanaranga ka nena-la be inangadi be di ambe lama uniangadia-lo ka kana nedi kokoko-tina. Nanaranga toira be moimoi be bokai ipile, “Tamoata naita irerereteka masa anua negu ono mtanepoa kana ngadoki be nganemi.”

6 Ata kam ambe tamoata kana nedi tagotago karadi be ae-ming babadia-lo disoakiria. Bokaibe ambe kabalakidi be kagoalangakidi. Rangguma ka moatubu dianiang-kaming be dibagabaga-kaming be giriki adoadoraki arodi dituituiraki-kaming? Tamoata kana nedi kokoko ka bokai dibabasaki-kaming!

7 Di ka Iesus ara dibibiraki be dipile ngai tago Kristus.

8 Nanaranga mata ne teke bokainatuka ‘Buku’ nena-lo ieno, “Tamoata takadi gorerereretakidi nem-la kurerereretakiko bokana.” Nanaranga mata ne ngae anua nena-lonalona katagatagai nge muzi iauia ka kaememaki.

9 Tamoata moarunga nge suridi tekedia-doi bokana kamababasakidi. Bokaibe tamoata kusidia-ba kaitaita be kadoadorakidi nge ambe muzigoala ka kaemaki. Bokaibe Moses Mata ne ambe moatubu omingo dinangalako be dipile kam mata uia gagamang.

10 Tamoata naita Moses Mata ne kili teke igamani nge ere-moarungadi be igamang-doi!

11 Maka ma kita takaua Nanaranga-ma maka bokai ipile, “Roti moaki kugamani be aine ki moane takaia kamru kaeno-buduru,” nge ka bokai ipile, “Tamoata takaia moaki kumoatei!” Bokaibe roti tago kugamani, ata tamoata takaia kumoatei nge kaiko ambe mata uia gagamang.

12 Bokainatuka kamapilepile be kamasukoaki: Muzigoala uaura nena-lo tasoaki be Pile Uia irubetaki-kita. Bokaibe Pile Uia ono rubetaka ka ngaliliti-kita be giriki neda ngadoraki kana.

13 Tamoata naita tamoata takadi tago sesu ilo itagadi masa bong Nanaranga aro ngatui kananao nge Nanaranga tago sesu tamoata bokainaina ilo ngatagai kana. Ata kam tamoata takadi ilo-ming ditagatagadi masa bong Nanaranga aro kamatui be giriki neming ngaliliti kana nge masa ilo ngataga-kaming.

Lama Unianga-ming Dado

14 Taritokagu negu, tamoata teke ipile ngai Kristus lama iunani, ata muzinga tago diuia nge lama unianga ngaedi nge kana-ba. Lama unianga bokainaina iboadu ono ne ngauketi be ngamuleaki ki tago? Tago be tago-soasoa!

15 Bokainatuka mtonanga be kamakaua: Taritoka-ming teke ki marau-ming teke mara-ming kusi okoko ne tago kokoko be kangkang kana tago,

16 be teke mara-ming itaguraki be bokai irai, “Ilo-uia ngaenoniko be goalale. Goalale be kusi nem gonanga be ono madidi gorokaki. Be gomoanako be godoli.” Pile ngaedi irai, ata kana ono ngadumai be ne iauia ngasoaki kana nge tago iani. Bokai nge pile ngaedi masa baituka be dadumai?

17 Lama unianga-ming nge bokainatuka-la ka dieno. Lama kauni, ata muzi uia tago kaememaki nge lama unianga-ming ngaedi nge ambe dimate bokana.

18 Ata tekem masa bokai gopile, “Kaiko lama kuni, ata ngau muzi uia uememaki.” Bokai kupile nge ngau bokai utegiko: Aria, lama uniangam tago muzi uia ane be kuememaki goitikina! Be ngau masa muzi uia uememaki ane be lama uniangagu mitikiniko.

19 Kam lama kauni Nanaranga tekena-la isoaki ki tago? Lama bokainatuka kauni nge iuia-tina! Satang ungguma ne zaiza bokai dikaua Nanaranga tekena-la. Be bong bokai dilongolongo nge reresabu tagona-tina diuiauia.

20 Ngaongao-ming! Lama unianga-ming nge tago bokai! Maka ma Satang nge Nanaranga erekei ne! Karere nge mitiking-kaming lama kauni, ata muzi uia tago kaememaki nge kana-ba?

21 Toira tubuda Abaram itaguraki be natu Aisak idoki be bagi ono tabangao be itabangaki. Bokai imuzi nge rangaka ipura ne muzinga itagadi ka Nanaranga mata-nao iado.
22 Kaba kaita ki tago? Nge lama unianga be muzi uia emakingai nge dimalipi-budu. Tago lama-la iuni ki muzi-la uia ka iemaki. Tago! Muzi uia iemaki ka Nanaranga mata-nao lama unianga diado.
23 Bokaibe Nanaranga ‘Buku’ ne pilenga ngaedi iemaki be dikalingo, “Abaram Nanaranga lama iunani. Bokai ka lama unianga ngaedio be Nanaranga idoki be irangaki ngai mata-nao iado.” Be nge bokai ka Nanaranga ruanga ipura.
24 Kodeka kaba kaita? Nanaranga mata-nao goado kana nge muzi uia goememaki be. Tago lama-la gouni ka masa Nanaranga mata-nao goado.

25 Kaba tonanga takaia memaki: Aine pogizagiza ara Reab nge bokainatuka-la. Muzinganaba-lo ka Nanaranga mata-nao iado. Ngai itaguraki be Israel oazike-pali nedi idokidialako pera kanana-lo be idumadi be zala takaia ditagai be diratu. Moimoi ngai muzinga tago uia, ata muzinga ngaedia-lo ka Nanaranga mata-nao iado.
26 Bokaibe tamoatam mariabaka tagotago nge ambe imate. Bokainatuka-la, lama kuni, ata muzi uia tago kuememaki nge ambe kumate.

3

Memeda Singaradi

1 Taritokagu negu, mara-ming nge moaki kokoko-tina ditaguraki be tamoata be aine takadi disulesuledi. Kita takaua alauri masa Nanaranga ngataguraki be tamoata maka tamoata be aine takadi disulesuledi nge ngalilitidia-tina uia kana. Tamoata-ramo masa muku ngabaraunakidi kana, ata tamoata rangguma tamoata be aine takadi disulesuledi nge tagona-tina muku ngabaraunakidi kana. Ngalilitidia-tina uia kana.
2 Kita moarunga muzi kokoko tarokapakapakadi. Ata tamoata naita pile adoadodia-la ipilepile be pile ne tago teke irokapakapakai nge iado-tina be nena-la iboadu ne tamoata ngasingarangarai.
3 Bokai mtonanga be kamakaua: Kai-buru mukudi ka ‘osi’ aoadia-lo tananganan-galako be ono taememakidi be dilolongori-kita be rerengada-lo inanga talakuakidi kana nge dalako.
4 Kati rebareba ilo-ming dandi. Dilabaguda-tina, be oasa kaiboangdi ka kati ngaedi dipapananuaki, ata singara nedi nge mukumukudi. Be singara mukumukudi ngaedi ka disingarangara be tamoata singarangara nge rerengadia-lo kati dilakulakuaki.
5 Memeda nge bokainaina. Kana-ra mukumuku, ata iboadu kana kanatina-bibia ngarangaki be ono nena-la ngaraketukai.

Ilo-ming kamalelenaki! Eoa karanga nge mukuna-tina teke, ata iboadu singaba biabia ngabulai be ngaleua!
6 Memeda nge eoa bokana. Muzi goalakadi kokoko-tina memeda-lo dieno. Ta-moatada ere-moarungadi maradia-tina ka ieno be muzi goalakadi ege-ege tamoatada-lo ilakulakuaki. Memeda ka eoa ragogodi iloda-lo dimarangrangaki be ono soakingada be alalengada diaka-goalagoaladi. Eoa bokainaina nge kaba eoa tago matemate-lo ka dipurapura.
7 Tamoata diboadu ngado kabukabu, moata be oakei be ika makasi-lo dadoki be dakotodi be daka-moarudi. Be isi didokidokidi be diaka-moarumoarudia-la.
8 Ata tago teke iboadu memeda ngakotodi be ngaka-moarudi. Tago teke iboadu. Maka ma memeda-lo nge muzi goalakadi dikauri be tago teke iboadu ngaka-moarudi. Memeda diboadu zere bokana tamoata takadi daumoatedi.

9 Memeda ane ka Tanepoa neda be Tamada taperuperui. Be memeda-la ngaedi ane
ka tamoata takadi tangesungesuakidi. Tamoata ruangada-ma maka Nanaranga ne
zoka-nalo iemakidi ka tangesungesuakidi!
10 Aoa-da tekedia-lo ka Nanaranga tarakerakeaki be aoa-da tekedia-lo ka tamoata
takadi tangesungesuakidi. Taritokagu negu, moakina-tina bokai kamuzimuzi!
11 Dang-kesua tekena-lo tago iboadu dang monamona be dang kapisa dapusikasika.
Tago-tina.
12 Taritokagu negu, bang tago iboadu kangari ngapuraki, be kangari tago iboadu
bang ngapuraki. Bokaina-la, dang-tu tago iboadu dang-auta ngapuraki.

Kaua Uia Labudi

13 Tamoata teke mara-ming baituka Nanaranga rerengana-lo kamasukoaki kana
labudi ikauataki isoaki ki tago? Isoaki nge ono ne mangata nganangai kana nge
soakinga uia-la ngasukoaki. Muzinga irakingadi bokainatuka ngababasaki: Kaua uia-
lo be nena-la ngabalabalaki.
14 Ata iloming-lo mangazi mata, kapisa mata be neminga-la ilo-ming dianiang-
kaming mata dikauri nge moaki neming kauanga-ming karakeaki. Moaki-tina. Be
moaki kaboli be kapile kam kauakaua.
15 Kaua malaidi bokainaina nge tago lang anua-lo ka dibala. Nge kateka kaua ne
kaoa. Bokaibe kaua ngaedi nge Satang-lo ka dipura be Nanaranga dierekei.
16 Maka ma mangazi mata be mata ono neming-la ilo-ming dianiang-kaming dieneno
kana masa ebulo be eung daeneno-la. Be muzi goalakadi moarunga masa makara
daeneno.
17 Ata kaua malaidi Nanaranga-lo dipurapura nge bokainainadi: Matamatana-tina
nge giriki tago teke odio dieno. Be alauri nge ilo-uia mata, moarugada mata be
ruanga mata odio dieno. Kaua bokainaina nge ilo-taga mata odio dieno be muzi uia
dipupuraki. Tago oaikiki-la be tamoata takadi dirarangakidi di tamoata goalakadi, be
kaua ngaedi nge memedi tago sasapara!
18 Tamoata anua-uia didokidoki nge ilo-uialo ka anua-uia dokiadi kangkang bokana
ditano. Be alauri kangkang kalingodi dipurapura nge muzi uia ka ditatate.

4

Tamoata Kateka Mata Ireretaki Nge Nanaranga Erekei Ne

1 Rakana-tina kata ka eung be emerei muzi mara-ming ipupuraki? Ngena neming
ilo-ming ka diememaki-kaming be ilo-ming dimarangrang be ono tamoata-ming
rerengadi katagatagadi.
2 Kana kareretaki, ata tago kaboadu kamadoki ngena tamoata takadi kaumoate-
moatedi be kana nedi kadokidoki-ledi. Be kana alu karere-tina be kamadoki kana,
ata tago kaboadu ngena kaebulobulo be kaeunung. Kana karerereretaki, ata Nanaranga
tago kasinaunaui. Bokai ka kana karerereretaki nge tago kadokidoki.
3 Nanaranga-ra kasinaunaui, ata ilo-ming tago mata adoadodi ditagatagadi be
kasinaunau. Maka ma kana kasinaunautaki nge ono tamoata-ming rerengadi kamata-
gatagadi kana ka Nanaranga kasinaunaui.
4 Kam muzinga-ming nge aine roa ono ngamanainai bokana! Kakaua ki tago kateka
ngae karuangami nge ambe Nanaranga kaerekei? Bokaibe, tamoata naita kateka ngae
mata ne irerereretaki nge Nanaranga erekei ne.
5 Moaki ilo-ming dipile pile ngaedi Nanaranga ‘Buku’ nena-lo dieno nge tago kalin-
godi, “Oli Spirit iloda-lo isoaki nge Nanaranga irere-tina ngaia-la iloda-lo ngasukoaki.
Mariaba takaia moaki iloda-lo isukoaki.”
6 Ata marou tadokidoki-ba Nanaranga ianiang-kita nge kaba kaiboang nedi dilaba-
tina, be iboadu tamoatada rerengadi ngabalaki. Bokai ka pile takadi Nanaranga ‘Buku’

nena-lo bokai dieno, “Tamoata nedia-la dirakerakedi nge Nanaranga ierekeikeidi. Ata tamoata nedia-la dibabalakidi nge Nanaranga marou ne tadokidoki-ba didokidoki.”
7 Bokaibe neming-la kamabalaki-kaming be Nanaranga-la rerenga kamatagatagadi. Satang kamaduateteki masa ngairatu be ngapereki-kaming.
8 Nanaranga saringa kamasadilako masa ngai saringa-ming ngamai. Kam muzigoala ememaki, luma-ming kamasaki! Kam ilo-ming dirua-rua, iloming-lo muzi goalakadi moarunga kamarokaki be ilo-ming kamaka-goazadi!
9 Muzigoala neming lilidio be kamanodo, kamatang be ilo-ming datakoro-tina. Tamoata kaituka-tina kaiaoiao nge muzigoala neming lilidio be iao neming kamarokaki be kamatang. Be kam suri-ming diuiuia nge muzigoala neming lilidio be suri-uia neming kamarokaki be kamanodo.
10 Tanepoa mata-nao neming-la kamabalaki-kaming, be ngai masa ngataguraki be atabala-tina ngananga-kaming.

Taritokam Giriki Ne Moaki Kuliliti

11 Taritokagu negu, neming-la maraming tarito-kaming takadi bokai kamarangakidi takana, “Tamoata ngaradi muzingadi tago diuia.” Tamoata naita taritoka isumoagurutaki ki giriki ne ililiti nge Nanaranga pilenga ka isumoagurutaki be ililiti be ipile digoala. Nanaranga pilenga kaliliti be kapile digoala nge kam ambe tago Nanaranga pilenga katagatagadi. Tago-tina. Ambe tamoata giriki adoadoraki kapura be Nanaranga pilenga kaliliti be kapile-ra digoala.
12 Nanaranga-la rube ka mata moarunga ipuraki, be ngaia-la rube ka tamoata giriki nedi ilililiti. Ngaia-la rube ka iboadu tamoata ngauketidi be ngamuleakidi, be ngaia-la rube ka iboadu tamoata ngara-leuadi. Bokaibe kaiko naita kata ka kuboadu tamoata ruangam giriki ne goliliti?

Moaki Nem-la Kuraketukaiko

13 Kodeka kamalongora kam maka bokai kapilepile, “Kaituka ki zama anua biabia ngaena-lo talako be barasi teke bokana ‘bisinisi’ taemaki be ‘mone’ kokoko-tina taemaki.”
14 Bakara ka bokai kapile? Tago kakaua zama masa rakana ngapura! Bokaibe soakinga-ming zamazama nge tago kakauataki! Kam nge kasukasu bokana. Ngapura be mukuna-ba ngaeno be ngaleua-ba.
15 Bokaibe kana zamazama kamarangaki kana nge bokainatuka kamapile, “Tanepoa irere nge neda uia tasoaki be kana ngaedi ki kana ngaradi taemaki.”
16 Ata kaituka-tina nge bokainatuka ka kasoaki: neming-la karaketukatuka-kaming be aoa-ming dipalapala be kapilepile kam tamoata uia. Negu rakeagu mata nge muzi goalakadi.
17 Bokaibe, bokai kamakaua: tamoata naita muzi uia ikauataki, ata tago itagatagadi nge muzigoala ka iemaki.

5

Tamoata Kana Nedi Kokoko Sikeng Nedi

1 Kodeka, kam tamoata kana neming kokoko, kamalongora! Moatubu bibia dapurakaming kana nge kamatangiri be kamanaboakitaki!
2 Kana neming moarunga ambe digoala be dimoapuru, be kusi neming ambe boaboaziri dikoro be dikang.
3 ‘Gol’ be ‘siliua’ neming ambe digalalai. Galalai ngaedi ka masa giriki omingo danangalako be masa eoa bokana damoamoapoatoki-kaming be kamaleua. Kam kana kokoko-tina bong alalaurituka ngaedia-lo kakabung.

4 Kaba kamaita! Kam tamoata uma neming-lo dimalipi zazanga nedi tago kandi.
Bokaibe zazanga nedi nge naboakingadi kamalongo! Naboaki nedi ngaedi nge kam
ka omingo dilako! Tamoata uma kanaming-lo kangkang diuaroe naboakingadi ambe
Nanaranga Tanepoa Kaiboangina-tina kungina-lo dilako.
5 Bong kateka ngaenao kasoaki nge kana irakingadi kadoki be ono suri-ming
diuiauia-tina. Be neming-la kaemaki-kaming be kadabudabu-tina be ono kakaluka be
bong ono Nanaranga giriki omingo nganangalako kana nge karapurapungi.
6 Kam ambe tamoata girikidi tagotago giriki odio kanangalako be kaumoatedi. Ata
di tago sesu luma-ming dikatu.

Kamaraborabo Be Kamarapurapu

7 Bokai ka, taritokagu negu, ngau bokai mra-kaming kana! Kamakaingaki-kaming
be kamarapurapu nibe Tanepoa-ba kaba ngamule, tamoata-la uma kana otioti
ngakaingaki be uma kana kangkang ngapuraki kana be ngarapurapu bokana, kamakai
be kamarapurapu. Uma-marau nena-la ikaingaki be irapurapu nge ura bong ka
irarapung be isoaki.
8 Kam bokainatuka-la kamakai be kamarapurapu. Kamasakuli be kamasoaki!
Tanepoa puranga ambe disaringa-tina!
9 Taritokagu negu, moaki neming-la mara-ming ruanga-ming katototoitakidi. Moaki
sesu ba kabasakidi. Tamoata giriki adoadoraki ambe isaringa! Ngai masa nena-la be
giriki bokainaina ngaliliti be ngadoraki.
10 Taritokagu negu, ‘propet’ ilo-ming dandi! Di Tanepoa ara-nao be dipilepile.
Tonanga odio kamadoki. Sururu bibia-tina didoki, ata dikai be disoaki-la be Tanepoa
pilenga mangata dirangaki.
11 Kam kakaua-doi! Tamoata dikai be moatubu didokidoki-la nge suri-uia kana
tarangakidi. Tamoata ara Zob nge ono tonanga kamadoki. Ngai nena-la ikaingaki
be sururu bibia idokidoki, ata kita takaua alaurituka nge Tanepoa itaguraki be kana
moarunga irere nge iani. Ilo-taga mata be tamoata takadi adorakadi mata nge
Tanepoa-lo dikauri-tina.
12 Ata, taritokagu negu, kana biabia-tina ilo-ming daniani kana nge bokai: Moaki
lang anua karangaki ki kateka karangaki be pile tago tototo kaemaki. Moaki-tina.
“E” kana kapile nge “E”-la kana kamapile. “Tago” kana kapile nge “Tago”-la kana
kamapile. Bokai masa Nanaranga tago ngaliliti-kaming be ngagoalangaki-kaming.

Tamoata Adoado Rabo Ne Nge Kaiboangdi

13 Tamoata teke mara-ming giriki tekedi dienoni ki tago? Dienoni nge Nanaranga
ngaraboi. Tamoata teke suri diuia ki tago? Suri diuiani nge rang ono Nanaranga
rakeaka ipurapura ngamoasi.
14 Taritoka-ming teke mara-ming imore ki tago? Imore nge tamoata bibia ‘sios’-lo
dimuamua ngakiladi be Tanepoa ara-nao be daraboni be bureng ane daburengi.
15 Rabo bokainaina lama kauni be karabo masa moremore ngauia. Tanepoa masa
moremore ngadoraki be ngamarang. Be muzigoala ne dieno nge ngarokaki-le.
16 Bokaibe, neming-la mara-ming moatubu neming mangata kamararangaki be
neming-la mara-ming kamaraborabo-kaming. Bokai masa Nanaranga ngaka-uiaki-
kaming. Tamoata adoado rabo ne nge malamakadi dikaiboang-tina be diboadu
tamoata takadi dadumadi.
17 Ilaiza nge tamoata-ramo kata, kita bokana. Ata kaikai-tina bokai irabo, “Ura moaki
ipura.” Bokaibe barasi toli be kapapa ilodia-lo nge ura tago sesu kateka-o ipura.
18 Kaba irabo nge ura lang-lo ibala be kateka kangkang ipuraki.
19 Taritokagu negu, taritoka-ming teke Nanaranga pilenga kalingodi muri inanga be
takaia itaguraki be kaba imuleaki nge

20 ilo-ming bokai kauakaua-la daeno: Tamoata naita tamoata muzigoala ememaki idumai be mata ne goalakadi irokaki nge tamoata ngae mariabaka mate-lo ka imuleaki * bokana. Bokai masa Nanaranga ngataguraki be tamoata ngae muzigoala ne kokoko-tina nge ngarokaki-le.

* **5:20:** Nanaranga ipereki be tago mulemule, ata muleaka ipura.

1 PITA

1 Ngau Pita, Iesus Kristus ‘apostel’ ne ka ugere. Be nge kam Nanaranga tamoata be
aine ne, nena-la be ne bokana inanga-kaming, be ege-ege kalako be akerenga-ming
bokana Pontus, Galesia, Kapadosia, Esia be Bitinia kaba-lo kasoaki ka ugere-kaming.
2 Tamada Nanaranga ka matamata isi kateka tago iemaki be nena-la be inanga-
kaming be inem-kaming be Iesus Kristus kamatagatagai kana. Be Oli Spirit ka kusi-
ming iaka-ratadi be Iesus Kristus daraka ane be iasaki-kaming be kagoaza.
Nanaranga marou ne tadokidoki-ba be ilo-uia ne iboadu kam-lo dakauri-tina.

Rapu Moauriuri Ieneno

3 Tanepoa neda Iesus Kristus Nanaranga ne be Tama ara tarakeaki! Maka ma Na-
naranga ilo itagakita-tina. Ilo-taga ne ngaedio ka Iesus Kristus mate-lo be imarangaki,
be ono moauriuri-la soaki oauoau nge iang-kita. Bokaibe kita nge tasakuli be iloda
moarunga ono tanangalako be tarapurapungi.
4 Be kita ambe aburoda ditungtungra be Nanaranga marou ne kaniadi kokoko nge
tadoki kana be tarapurapu. Marou kaniadi kokoko nge lang anua-lo inanga-kita be
dieno, be tago iboadu dagoala ki damoapuru ki daleua.
5 Lama kauni bokana ka Nanaranga kaiboang ne aurukadia-lo kasukoaki, be
daoioiaki-kaming nibe bong ono ngauketi-kaming be ngamuleaki-kaming kana nge
dapura. Be kana ngaedi masa bong manubunga-nao be mangata ngananga.
6 Bokaibe kana ngaedi nge suri-ming dauiataki. Moimoi kaituka-tina masa uanana
tago sasalaga ilo-ming danodo, bakara toitoi kokoko-tina moatubu nedi kadokidoki.
7 Moatubu kadokidoki nge ono toia-ming dipurapura lama unianga-ming nge
kalingodi ki tago. Lama unianga-ming ngae nge ‘gol’ zazanga ne iuasadi. ‘Gol’ maka
iboadu gamana ngapura nge eoa-lo bolu bokana moamoara ipurapura be izaraka
ipurapura be ono kaua ngapura nge ‘gol’-tina ki tago. Bokaibe lama unianga-ming nge
‘gol’-la bokana toia ngapura kana. Bokai masa iboadu kamakai be toitoi kamadokidoki.
Be bong biabia ono Iesus Kristus mangata ngapura kananao masa ara-ming rakeakadi
dapura, be ara atabalabala-tina kamadoki, be muaka bibia ania-ming dapura.
8 Moimoi Kristus tago kate, ata karereretaki. Be tagona-ra kate, ata lama kaunani.
Bokaibe suri-uia neming dilaba-tina. Suri-uia ngaedi nge dilaba-tina, be tago iboadu
aoa-dalo tarangaki.
9 Maka ma kam ambe lama unianga labu ne ka kadokidoki! Lama unianga labu ne
nge Nanaranga ngauketi-kaming be ngamuleaki-kaming kana.
10 Toira be ‘propet’ dipile Nanaranga masa lumaluma ne ngang-kaming. Lumaluma
ne nge bokai: Nanaranga masa Natu nganepi be ngamate be ono ngauketi-kaming.
Bokaibe ‘propet’ toirairadi nge pile ngaedi labudi dilelei-tina uia be dakauatina-uia
11 bong ngatanao masa kana ngaedi dapura, be baituka be dapura. Be toira be Iesus
Oli Spirit ne ilodia-lo isoaki ka bong ono Kristus alauri sururu bibia ngadoki be ara
bibia ngadoki kana nge isikengkengtaki.
12 Be nge Nanaranga ka ‘propet’ toirairadi mangata bokai iradi malipi diememaki
nge tago di kana ka diememaki. Tago! Nge kam tamoata be aine kaituka kasoaki kana
ka malipi ngaedi diememaki. Maka ma kam ambe tamoata Pile Uia dieluaki nge aoa-
dialo kana ngaedi dirarangaki be kalongo. Oli Spirit lang anua-lo be nepiaria ipura
nge kaiboang nena-lo ka Pile Uia ngae ege-ege rangaka ipurapura. Kana-tina ngaedi
ka Nanaranga ‘enzel’ ne dalongo be labudi dakauataki kana direre, ata tago.

Tamoata Lama Diuni Baituka Dasukoaki

13 Bokaibe ilo-ming kama-moataungaki be bokainatuka muku kamamuzi: ilo-ming
kauakaua be kaba kamaitaita uia. Be ilo-ming ere-moarungadi nge marou kamadoki
kanana-lo kamanangalako be kamarapurapu. Marou ngaedi masa bong Iesus Kristus
mangata ngapura kananao be kamadoki.
14 Natu-muku pile longolongo bokana Nanaranga pilenga kamalongolongo be
kamatagatagadi. Moaki kaba muzinga-ming toirairadia-lo kalako. Moimoi toira
nge neming-la karakerakeaki-kaming be muzigoala kaememaki, bakara Nanaranga
pilenga tago isi kalongo.
15 Ata nge ambe Nanaranga kusi rata ka ikila-kaming. Bokaibe ngaia-la bokana
muzinga-ming moarunga adoado be kusi-ming ratadi kamasukoaki.
16 Nanaranga 'Buku' nena-lo bokai dieno, "Ngau kusigu rata. Bokaibe kam kusi-ming
ratadi kamasukoaki."

Baituka Be Nanaranga Izaza-kita

17 Ilo-ming kauakaua: Nanaranga maka Tama-ming kana kakilakilai nge tamoata
teke-teke muzingadi itagatagadi be ilililitidi, be suridi tekedi bokana ibabasakidi be
giriki nedi ilililiti. Bokaibe makare kateka-o akerenga-ming bokana kasukoaki nge
izamaizama kama-matakutakuri be kama-muamuaki.
18 Kam kakaua baituka be zaza-ming dipura be muleaka-ming dipura. Toira nge
tubu-ming mata nedi kalingodi tagotago diang-kaming be katagatagadi, ata Nanaranga
ambe izaza-kaming be imuleaki-kaming. Tago kana digoalagoala 'gol' ki 'siliua' oti ka
izaza-kaming be imuleaki-kaming. Tago-tina.
19 Nge Iesus daraka zazadi atabalabala-tina oti ka izaza-kaming be imuleaki-kaming.
Iesus daraka nge tabataba 'sipisipi' natu goazagoaza-tina bokana, be goala tago teke
ono ieno.
20 Kateka isi tago emaka ipura be Nanaranga nena-la be Kristus inangai be ono
ngauketi-kaming kana. Bokaibe bong alalaurituka ngaedia-lo nge kam kanabe Kristus
mangata nangaia ipura.
21 Maka ma kam nge Kristus ara-nao ka Nanaranga lama kaunani. Be nge Nanaranga
ka mate-lo be Kristus imarangaki be ara atabalabala-tina iani. Be bokai ka ilo-ming
moarunga Nanaranga-lo kanangalako be karapurapu be ono Nanaranga marou ne
moarunga ngang-kita kana.

Taritokada Tarerereretakidi

22 Kam pile moimoi be kalingo katagatagai be ambe ilo-ming kaka-goazadi be giriki
tago teke iloming-lo ieno. Be ruanga-ming lama kaunia-budu nge iloming-lo be
karerereretakidi. Bokaibe neming-la iloming-lo be kamaererereretaki.
23 Kam ambe kangkang kodeka uma-lo ngadula bokana katabuli be ambe kaba
oauoau kadula bokana. Tago kangkang-patu dimoapurupuru-lo ka kadula. Tago. Kam
ambe kangkang-patu nem-kueno ieneno-lo ka kadula. Kangkang-patu nem-kueno
ieneno nge Nanaranga pilenga. Nanaranga pilenga ngaedia-lo nge ono moauringa ieno
be nem-kueno ieneno.
24 Maka ma Nanaranga 'Buku' nena-lo bokai dieno,
"Tamoata moarunga nge siresire bokana. Siresire kulang nedi nge moare nedia-lo ka
dieno. Siresire-ma maka imarangorango, be moare dikoalailai be disapasipasi-
re!
25 Ata Tanepoa pilenga nge nem-kueno dieneno." (Ais 40:6-8)
Nanaranga pilenga ngaedi nge Pile Uia ngae, be ambe mangata rangaka ipura be
kalongo-doi.

2

Tanepoa Nge Ariri Moauriuri Sukoaki

1 Bokaibe muzi neming goalakingadi nge kamarokaki-doi. Moaki kaboliboli, mememing moaki disaparapara, moaki kamangazingazi, be moaki pile goalakadi kapilepile.
2 Natu-muku kodeka-ka nekiakadi dipura be ruru direrere bokana, ruru goagoaza giriki tago teke odio dieno Nanaranga Oli Spirit ne inegenegei nge sinuma kamarererere. Ruru bokainaina karerere masa kamalaba be lama uinianga-ming dakaiboang.
3 Maka ma kam ambe Tanepoa ilo irakinga kakani be kakauataki.
4 Tanepoa-lo kamamai! Ngai ka Ariri-moane moauriuri sukoaki. Ngai ka tamoata dipile ariri ngae malipi ne tagotago be disegeaki. Ata Nanaranga nena-la be ariri ngae inaguraki be ipile iuia-tina.
5 Kam nge ariri moauriuri sukoaki bokana. Bokaibe kamasumoala be dokia-ming dapura be ono Oli Spirit pera kana kelia ngapura. Be kam masa kusi-ming ratadi be pera ngaena-lo Nanaranga tabataba kamaniani. Tabataba ngaedi nge Oli Spirit odio isoaki be Nanaranga irerereteki. Iesus ara-nao be tabataba ngaedi Nanaranga kamaniani.
6 Maka ma Nanaranga ‘Buku’ nena-lo bokai dieno,
“Ariri iauia-tina negu-la be unaguraki. Ariri ngae ka pera idoki-kai, be ambe Zaion
anua-lo unangai. Be tamoata naita lama iunani nge tago iboadu ngamaia.” (Ais
28:16)
7 Tamoata naita lama kuni nge ilom kauakaua ariri ngae nge zazaia atabala-tina. Ata tamoata tago lama kuni nge bokai gokaua:
“Ariri maka pera kelikeli disegeaki ka pera kaiboang ne.” (Sam 118:22)
8 Kaba Nanaranga ‘Buku’ nena-lo pile takadi bokai dieno,
“Ariri ngaenao ka tamoata aedi ditototo. Ariri biabia ngae ka tamoata iememakidi be
ditapulopulo.” (Ais 8:14)
Maka ma Nanaranga pilenga bokai dieno: Iesus-lo ka uketada dapura kana. Ata tamoata bokainaina tago lama diuni. Bokai ka ditapulopulo. Bakara, Nanaranga ka nena-la be toira be ipile masa bokai datapulopulo!

Kita Nanaranga Tamoata Be Aine Ne

9 Ata kam nge tamoata be aine maka Nanaranga nena-la be inanga-kaming, be Anuatanepoa biabia ara-nao be Nanaranga tabataba kaniani. Kam nge ungguma kusiming ratadi, be Nanaranga tamoata be aine ne kaoa. Inanga-kaming be muzinga uarikadi mangata kamarangaki kana. Ngai ka malama tagongana-lo kasukoaki be ipasiki-kaming be malama ne iauia-lo ilakuaki-kaming.
10 Toira nge tamoata-ramoba bokana kasukoaki, ata kaituka ambe kam Nanaranga tamoata be aine ne kapura. Toira nge Nanaranga ilo-taga ne tago kakauataki, ata kaituka ambe ilo-taga ne kadoki.

Nanaranga Malipilipi Kana Bokana Tasukoaki

11 Ruangagu negu, kam nge akerenga-ming be malabong bokana kateka ngaenao kasoaki. Bokaibe miakoro-kaming kana! Tamoata-ming rerengadi muzi goalakadi odio dieno nge moaki katagatagadi. Tamoata-ming rerengadi goalakadi ngaedi ka mariabaka-ming dierekeikeidi be izamaizama dieunung-budu.
12 Tamoata Nanaranga pilenga tago ditagatagadi maradi nge muzinga-ming dadotina, be bong dirangaki-kaming kam muzi goalakadi kaememaki nge masa muzi uia kaememaki nge daita. Bokai masa Bong ono Nanaranga ngapura kananao masa Nanaranga ara darakeaki.
13 Tanepoa kanabe tamoata aradi otioti kateka-o erumadi kamasukoaki be pilengadi kamatagatagadi. Anuatanepoa bibia pilengadi kamatagatagadi. Di ka kaiboang ono tanepoanga dienodi.

14 Be tamoata bibia maka anuatanepoa dinangadi nge pilengadi kamatagatagadi.
Anuatanepoa dinangadi be ono tamoata muzi goalakadi diememaki sururu dandi
kana, be tamoata muzi uia diememaki aradi darakeaki kana.
15 Bokainatuka kamamuzimuzi kana Nanaranga irere: Muzi uia kamaememaki
masa tamoata ngaongaodi pilengadi pakapaka nge date-kaming be aoa-di kamaono
be damoadubulae, bakara, tago iboadu giriki teke omingo datealako.
16 Moimoi kam ambe Moses Mata ne muri-ming kananga, be ambe Kristus malipilipi
kana. Bokaibe muzigoala moaki kaememaki be soaki neming ngaedi nge moaki odio
kaduasare be ono muzi neming goalakadi kazumkaki.
17 Tamoata moarunga kamuamuakidi, be tamoata lama kaunia-budu kamarererere-
takidi. Nanaranga kama-matakutakuri, be anuatanepoa kamamuamuaki.

Kristus Tatagai Be Sururu Tadoki

18 Kam tamoata takadi malipilipi kandi nge kamalongo! Bibiadi neming nge
erumadi kamasukoaki be muaka bibia kamaniandi. Moaki tamoata diuiauia-la be
diadoadorakikaming-la ka kamuamuakidi. Moaki. Tamoata namadi ratadi kamamua-
muakidi be.
19 Nanaranga rerengana-lo kasukoaki be malonga-ba kaleleuai be kakaikai be
sururu kadokidoki masa Nanaranga marou ne bibia-tina kamadoki.
20 Giriki kaemaki be dipaliti-kaming, be sururu kadoki nge tagona-tina iboadu
zazanga uia kamadoki! Ata muzi uia kaemaki ka sururu-ba kadoki be sururu ngaedi
tago kairatudi nge masa Nanaranga marou ne ngang-kaming!
21 Sururu bokainaina kamadokidoki kana ka Nanaranga ikila-kaming. Kristus-
lo tonanga kamaita. Kam kana ka sururu bibia idoki. Bokai masa kam maleka
kamatagadi.
22 “Kristus muzigoala tago teke iemaki, be boli pile tago teke aoa-nalo ipusika.” (Ais
53:9)
23 Pile goala oti diebuloni, ata pile tago ikatu. Sururu bibia idoki, ata tago iebulo be
ngaeung kana. Tago-tina. Nena-la idoki be Nanaranga luma-nao inangai. Maka ma
Nanaranga giriki adorakinga nge diado-tina.
24 Kristus nena-la be muzigoala neda ibazidi be kai kapalapala uauau-lo ilakuaki.
Bokai masa muzigoala mata tarokaki be moauriuri tasoaki be mata adoadodi tata-
gatagadi. Kristus dipaliti be diuni be poake kusi-nao dipura. Bokaibe poake ngaedi ka
diemaki-kita be kaba tauia.
25 Kam nge ‘sipisipi’ leuadi bokana. Ata ambe ‘sipisipi’ akolakola iauia mariabaka-
ming iakolakoladia-lo kamule.

3

Rotiroti Sikeng Nedi

1 Be bokainatuka-la, aine rotiroti nge roa-ming kamalolongoridi be erumadi kama-
sukoaki. Bokai masa alu mara-ming isi Nanaranga pilenga tago lama diungdi nge
date-kaming muzi uia kaememaki be ilodi dabuiri be dataga-kaming. Muzingaming-
ba irakingadia-lo masa kamauasadia-mai be Nanaranga pilenga lama daundi.
2 Maka ma masa kaba bokai daita kam muzinga-ming giriki tago teke odio ieno, be
muaka mata omingo dieno.
3 Kulanga neming nge moaki kusiming-ba kangazingzingdi be ono mangata kapupu-
raki. Kulanga-ma bokainaina-re: donga-ming kaleleuaki, ki kusi-ming kangazingz-
ingdi be ono takadi matadi karaperape, ki kusi uarikadi ane kangazingzing. Moaki-
tina.
4 Kulanga neming nge ilo-ming sikitadia-lo be darakerake. Kulanga ngaedi nge ilo-
ming uia-la daeneno be malielie-ba kana kamaememaki. Kulanga bokainaina nge

enongadi salagabulidi. Be nge kulang bokainaina ka Nanaranga mata-nao kalingodi bibia-tina.
5 Aine toirairadi nge bokainatuka-la ka dimuzimuzi. Nedia-la didokidokidi be ilodi
moarunga Nanaranga-o dinanganangalako be aine kulanglang dipurapura. Di roadi
erumadi disukoaki be pilengadia-ba dilongolongo.
6 Sera nge bokainatuka-la ka imuzimuzi. Roa Abaram pilenga moarunga ilongolongo
be biabiadi ne kana ikilakilai. Bokaibe aine rotiroti muzi uia kaememaki be kana tago
teke kamatakutakuri nge kam Sera natu.
7 Kam moane rotiroti nge bokai kamakaua roa-ming ainekadi nge mareuadi, tago
dikai. Bokaibe muaka ane kamababasakidi. Bokai kamakaua: di masa kam-la
bokana Nanaranga lumaluma ne ono moauriuri soakinga nge kamadokia-budu. Bokai
kamuzimuzi masa kana tago teke rabo neming zalakadi ngaono.

Iloda Tekedi Be Tasukoaki

8 Pile negu ono mambuaki kana nge bokai mpile kana: Kam moarunga neming-la
mara-ming ilo uia-lo be kamasukoaki uia. Taritoka-ming kamarerereretakidi be ilo-ming
datagatagadi, be neming-la kamababalaki-kaming.
9 Tamoata takadi mata goalakadi diemaki-kaming nge moaki mata goalakadi ane be
kakatudi. Dingesuaki-kaming nge moaki kangesuakidi. Moaki-tina. Lasa kamadoki
kana nge Nanaranga kamasinaui be marou ne ngandi. Maka ma bong Nanaranga
ikila-kaming nge marou ne kamadoki be kamanemdi kana ka ikila-kaming.
10 Bakara, Nanaranga ‘Buku’ ne bokai dipile,
“Tamoata naita soakinga dauia be bong uia ngaita kana nge moaki pile-goala ipilepile
be moaki boli-pile ipilepile.
11 Mata goalakadi muri ngananga be muzi uia ngaememaki. Ilo ere-moarunga zaiza
be soaki-uia ngalelei.
12 Bakara, Tanepoa mata nge tamoata adoadodia-lanao ka inangananga-lako, be kungi
nge rabo nedia-lo ibabaraki-lako. Ata tamoata mata goalakadi diememaki nge
ierekeikeidi.” (Sam 34:12-16)

Mata Uia Taememaki Bokana Ka Sururu Tadokidoki

13 Kapipi be mata uia kaememaki nge tago teke iboadu sururu ngang-kaming.
14 Mata uia kaememaki be sururu bibia kadoki nge suri-ming dauia. Tamoata moaki
teke kamatakuri, ki ilo-ming dibukutaki.
15 Ata iloming-lo nge Kristus, Tanepoa neming nge kamamuamuaki. Be tamoata
takadi ditaguraki be kana iauia karapurapungi be kasoaki ditegiaki nge bong
moarunga kamakatiuana-uana uia be tegi nedi kamakatukatu.
16 Ata malielie-ba be muaka mata kamatagadi be pilengadi kamakatu. Ilo-ming
adoado-tina daeneno, be bong ara-ming digoalangaki masa nama-ming tago dara.
Bokai masa tamoata diebulo-kaming kaba bokai daita kam Kristus tagataga ne kaoa
be muzi uia kaememaki masa pilengadi damakaki.
17 Mata uia ka kaememaki be sururu kadoki nge iuia. Nge Nanaranga rerenganа-
lo ka kamuzimuzi. Ata mata goalakadi kaememaki be sururu kadoki nge tagona-tina
iuia.
18 Kristus ilo-ming dani. Ngai bong-la teke imate be ono muzigoala moarunga
irokaki-doi. Ngai tamoata iauia-tina, be kam muzigoala ememaki kana ka imate be ono
Nanaranga-lo ilakuaki-kaming. Tamoata bokana isoaki be umoatea ipura be imate, ata
Oli Spirit kaiboang nena-lo be moauriuri isoaki.
19 Be bong gimoa-lo ieno nge Oli Spirit kaiboang nena-lo be ialale be tamoata
mariabakadi uaura-lo disoaki nge Pile Uia mangata irangakadi.
20 Tamoata mariabakadi ngaedi nge tamoata maka Nanaranga pilenga tago ditagadi.
Kana ngaedi nge Noa bong nena-lo be dipura. Bong Noa kati biabia iememaki nge

tamoata ngaedi Nanaranga pilenga muridi dinanga, ata Nanaranga irapungdi be isoaki, tago oaikiki-la be ba ibasakidi. Tago-la. Ata tamoata tago kokoko ka uketadi dipura be dang bibia tago iara-leuadi. Tamoata uketadi dipura nge lima-toli-la.
21 Be nge ono kita tonanga tadoki! Bokai kamakaua: dang maka tamoata ngaedi iuketidi nge kilala neming ono rukua-ming dipura be uketa-ming dipura bokana. Tago ono zikanga-ming rokakadi kana ka rukua-ming dipura. Tago. Nge ono kamatamali-kaming be ilo-ming kamaka-goazadi be iboadu Nanaranga kamakilai kana ka rukua-ming dipura. Iesus Kristus mate-lo be imarang ka kam uketa-ming be mulea-kaming dipura.
22 Be Iesus Kristus ambe lang anua-lo imulelako be kaba aradi bibiatuka Nanaranga luma oana-nao isoaki. Be ‘enzel’ moarunga be kaiboang bibia be kaiboang ono tanepoanga moarunga lang anua-lonalona nge eruma dieno be ngai atabaladi isoaki.

4

1 Bokaibe Kristus ambe tamoata bokana isoaki be sururu idoki bokana ngaia-la bokana ilo-ming dalakolako. Ngaia-la ilo bokana kam teke-teke bokai ilo-ming kamananga, “Muzi uia uememaki bokana ka sururu kusiguo udokidoki nge ono negu-la mangata unangaia ngau ambe muzigoala usegeaki.”
2 Bokaibe bong makare kateka-o kasukoaki nge moaki tamoata-ming rerengadi goalakingadi nge katagatagadi. Moaki-tina. Nanaranga-la rerenga kamatagatagadi.
3 Muzi toira kaememaki nge moaki kaba kaememaki. Moimoi toira nge tamoata Nanaranga pilenga tago ditagatagadi bokana kasoaki be uanana sasalaga-tina muzi goalakadi ngaedi kaememaki: Pogiza-ramo mata, muzi goalakadi ono rerenga-ming katagatagadi, dang kakai kasingsing be kaboangboang, mere be boang-ramo, moanako bibia-lo kasukoaki be dang kakai kasingsing, be nanaranga bolingadi ratadi tago kamarakerakeaki kana nge ka karakerakeaki. Ata kaituka ambe muzi goalakadi ngaedi kasegeaki. Ata tamoata Nanaranga pilenga tago ditagatagadi nge direrere-tina muzi goalakadi ngaedi daememaki.
4 Bokai ka bong kaba bokai dita tago kasilidi be muzi goalakadi goala odio dieno tago kaememaki-budu nge dipitilaki-tina. Nge bokai ka ebulo goalakadi omingo dinanganangalako.
5 Ata kana moarunga diemaki masa Nanaranga darangakini. Nanaranga ambe ikaluka be isoaki be tamoata matedi be moauriuri giriki nedi ngaliliti kana.
6 Be nge bokai ka Pile Uia ambe tamoata lama diuni be dimate-lo mangata rangaka ipura.* Bokai masa nedi tamoatadia-lo masa tamoata-la takadi bokana giriki nedi lilitadi dapura, ata mariabakadia-lo masa moauriuri dasoaki, Nanaranga-la moauriuri isukoaki bokana.

Nanaranga Lumaluma Ne Negeadi

7 Kana moarunga manubungadi ambe disaringa. Bokaibe ilo-ming kamasingarangaradia-uia be kaba kamaitaita uia, be masa ilo-ming kauakaua be kamaraborabo.
8 Kana moarunga atabaladi nge neming-la kamaererereretaki. Reretaka mata nge muzigoala kokoko-tina irokaki be mata moarunga iuasadi.
9 Reretaka mata-lo be taritoka-ming kamadoadorakidi. Moaki kagulugulungae be kadoadorakidi.

* **4:6:** Grik Pile-lo nge bokainatuka dieno: Nge labu ngaenao ka Pile Uia ambe tamoata be aine ambe dimate nge mangata rangakadiadi ipura.

10 Maka ma bokai kamakaua: Kam teke-teke nge Nanaranga lumaluma ne nem-
nem be kadoki. Bokaibe lumaluma ngaedi nge kamadoraki-tina uia, be ono ta-
moata moarunga kamadumadi kana ka Nanaranga iang-kaming. Bokai masa kam
Nanaranga malipilipi kana uia be ilo-taga mata tamoata takadi kamaniandi.
11 Tamoata naita Nanaranga pilenga mangata irarangaki nge Nanaranga pilenga
mangata ngararangaki. Tamoata naita imalipilipi nge kaiboang Nanaranga iani ane be
ngamalipilipi. Bokai masa kana moarunga-lo Iesus Kristus ara-nao be Nanaranga ara
rakeaka ngapurapura. Kaiboang be malama be kaiboang ono tanepoanga nge nena-
doi, be nem-kueno daeneno. Moimoi.

Kristus Zaiza Be Sururu Tadoki

12 Ruangagu negu, sururu bibia kadokidoki nge moaki kapitilaki, suri kana takaiana-
ba kata ka ipurapura-kaming bokana.
13 Suri-ming dauia, nge Kristus sururu ne ka ngai zaiza be kadokidoki-budu.
Bokai masa bong kaiboang be malama ne mangata dapura masa suri-uia bibia-tina
kamadoki.
14 Bong Kristus tagataga ne bokana kasoaki be didadamoali-kaming nge suri-ming
dauia. Nge Nanaranga Oli Spirit ne kaiboang be malama ne otioti kam-lo isoaki ka
bokai kamuzimuzi.
15 Moaki tamoata maka tamoata takadi iumoatemoatedi bokana, ki anako bokana, ki
mata goalakadi ememaki bokana, ki tamoata takadi giriki nedia-lo nena-la izelezeleka-
lako bokana kamuzimuzi. Moaki-tina. Tamoata bokai imuzimuzi masa sururu
ngadoki. Bokaibe kam nge moakina-tina teke sururu bokai idoki.
16 Ata kaiko Kristen kata be sururu kudoki nge moaki kumaia. Nanaranga goperui
Kristus ara kaiko omo ieno.
17 Bong ono Nanaranga tamoata moarunga giriki nedi ngaliliti kana ambe dipura.
Nanaranga tamoata be aine ne ka giriki nedi ngalilitituka-mua kana. Nanaranga
giriki lilititanga nge kita-lo ngamarangaki mua be bokai-bokai be ngalako nibe ngalako
tamoata maka Pile Uia ne tago lama diunani-o ngarokasapa kana. Bokaibe tamoata
Nanaranga Pile Uia ne tago lama diunani nge giriki bibiatina-lo dalako kana.
18 Maka ma Nanaranga ‘Buku’ nena-lo bokai dieno, “Tamoata uia uketadi be
muleakadi nge muzi dira-tina. Bokai nge tamoata maka Nanaranga pilenga tago
ditagatagadi be muzigoala diememaki masa baituka dapura?” Dimakadoma-tina!
Maka ma ara-leuadi dapura kana!
19 Bokaibe tamoata maka Nanaranga rerenga ditagatagadi be sururu didokidoki nge
ilodi moarunga Nanaranga iemakidi kanana-lo danangalako. Maka ma Nanaranga
maka iemakidi nge pilenga tago dilakolako-ba. Iememaki be dikalingolingo.

5

Tamoata Bibia ‘Sios’-lo Pile Nedi

1 Kodeka, tamoata bibia ‘sios’-lo miakorodi kana. Ngau negu-la nge ‘sios’-lo biabiadi
kata. Negu matagu-lo be Kristus sururu idoki nge uita. Alauri Nanaranga kaiboang be
malama ne mangata dipura masa kam zaiza kaiboang be malama ngaedi tadoki-budu.
Ngau uakoro-kaming bokainatuka kamamuzimuzi:
2 ‘Sipisipi’ Nanaranga iang-kaming nge kamakolakoladi be kamaurogurogudi. Moaki
ilo-ming kakotokoto be kaurogurogudi. Moaki-tina. Nanaranga-la rerengana-lo, ilo-
ming dasumoalamoala be ‘sipisipi’ ngaedi kamaurogurogudi. Moaki zazanga kana
ka malipi ngaedi kaememaki. Moaki. Ilo-ming rerengadiatina-lo be malipi ngaedi
kamaememaki.
3 Moaki bibiadi bokana kasukoaki be Nanaranga tamoata be aine ne eruma-ming
disukoaki. Moaki-tina. Nanaranga ‘sipisipi’ ne tonanga omingo dadokidoki be zala
uia-lo kamalakulakuakidi.

4 Bokai masa bong ‘sipisipi’ Akolakola Biabiadi nedi ngapura masa zazanga neming
ngae kamadoki: nem-kusoaki kamasukoaki, be Nanaranga malama nena-lo kama-
sukoaki.

Amuna Pile Nedi

5 Be bokainatuka-la, kam amuna nge kamoang pilengadi moarunga kamalongolongo
be kamatagatagadia-tina uia. Be kam moarunga nge neming-la kamababalaki-kaming
be taritoka-ming erumadi kamasukoaki. Maka ma Nanaranga ‘Buku’ ne bokai ipile,
“Tamoata panganadi patu bokana nge Nanaranga ierekeikeidi, ata tamoata nedia-la
dibabalakidi nge Nanaranga irerereretakidi.” (Pro 3:34)
6 Bokaibe neming rerenga-ming kamabalaki be Nanaranga luma kaiboangdi eru-
madi kamasukoaki. Bokai masa ne bong ne dapura kanana-lo be ngadokiteteki-
kaming.
7 Ngai ka itete-kaming be iadoadoraki-kaming. Bokaibe ilo-buku neming moarunga
nge luma-nao kamananga.
8 Ilo-ming kauakaua, be kaba kamaitaita uia! Erekei neming Satang nge ngam
bokana masi boaudi be ege-ege kaba itototo. Tamoata ngakangdi kana ka ilelеledi.
9 Lama uniangaming-o kamakaiboang be Satang kamaduateteki. Kam kakaua tarito-
kaming moarunga ege-ege kateka-o nge sururu bokainaina didokidoki be.
10 Ata uanana tago sasalaga masa sururu ngaedi kamadokidoki, be alauri masa
Nanaranga kaba ngadokikai-kaming be kaiboang kamadoki be kamakai-tina be kaikai-
la kamatuitui. Nanaranga ka marou tadokidoki-ba labudi be ngai ka ikila-kaming be
Kristus zaiza be kaiboang be malama ne nem-kueno dieneno nge kamadoki kana.
11 Kaiboang ono tanepoanga nge nena-doi be nem-kueno dieneno! Moimoi.

Pile Alalaurituka

12 Pile tukurangadi ngaedi ugere-kaming nge Sailas idumaia be ugere. Ngai nge
taritokagu iauia-tina. Pile ngaedi nge kalingodi, be Nanaranga marou ne tadokidoki-
ba nge odio dieno. Ngau ambe ukauataki be mangata ura-kaming. Kamadoki be odio
kamakaiboang.
13 ‘Sios’ Babilon anua-lo ieno nge ilo-uia ne inanga-kaming. ‘Sios’ ngae ka kam zaiza
be Nanaranga inanga-kaming be malipi ne kamaemakini kana. Be natugu Markus
ilo-uia ne inanga-kaming be.
14 Reretaka mata-lo be tarito-kaming zaiza kamaearoki.
Kam Kristus tamoata be aine ne moarunga nge ilo-uia ngaeno-kaming.

2 PITA

1 Ngau Saimon Pita, Iesus Kristus malipilipi kana be ‘apostel’ ne ka ugere.
Be nge kam tamoata be aine lama unianga nema bokana kadoki ka kigere-kaming.
Lama unianga ngae nge aburoda-tina, be Nanaranga neda be Uketiketi neda Iesus
Kristus muzinga adongadia-lo ka dokia ipurapura.
2 Nanaranga be Tanepoa neda Iesus ambe kakauatakia-tina uia. Bokaibe marou ne
tadokidoki-ba be ilo-uia ne nge iboadu ere-moarungadi be kam-lo daeno.

Nanaranga Ka Nena-la Be Ikila-kita Be Inanga-kita

3 Nanaranga kaiboang ne ratadi ka kana moarunga diang-kita be ono moauriuri
tasukoaki be Nanaranga-la pilenga tatagatagadi. Be ono bokai ngamuzi kana nge nena-
la be kaua uia iang-kita be ono takauataki, be nena-la be ikila-kita be kaiboang ne
malamakadi otioti be muzinga irakingadi tadoki kana.
4 Bokainatuka imuzi be lumaluma bibia zazadi atabalabala-tina moimoi be irangaki-
kita nge iang-kita. Moimoi muzigoala ono iloda dimarangrang nge kateka ngae-
nao dieno be digoalagoalangaki-kita. Ata lumaluma uia Nanaranga iang-kita ka
didumaduma-kaming be mata goalakadi maka kateka-o dieno nge kaililiaki be
kairaturatudi. Bokai masa Nanaranga ne tamoata ratinga kamadoki.
5 Be nge labuna-tina ngaenao ka kamapipi-tina be muzinga-ming irakingadi ka-
madoki be lama uniangaming-lo kamabataialako. Be kauanga-ming bibia kamadoki
be muzingaming irakingadia-lo kamabataialako.
6 Be ilo-ming singaraiadi nge kamadoki be kauanga-ming bibia-lo kamabataialako.
Be sururu ono malainga neming nge kamadoki be ilo-ming singaraiadia-lo kama-
bataialako. Kodeka Nanaranga bokana soakinga-ming nge kamadoki be sururu ono
malainga neming-lo kamabataialako.
7 Be taritoka-ming reretakadi mata nge kamadoki be Nanaranga bokana
soakingaming-lo kamabataialako. Be reretaka mata nge kamadoki be taritoka-ming
reretakadi mata-lo kamabataialako.
8 Nge muzi malaidi bokainaina ka daeneno-kaming kana. Be bibia-la be dieno-
kaming masa daduma-kaming be Tanepoa Iesus Kristus kauatakana-lo nge kauanga-
ming malamakadi otioti, be kauatakana-lo masa kamakalingolingo-la.
9 Ata tamoata naita muzi malaidi ngaedi tago dienoni nge mata tago diuia be ambe
mata-leua bokana ka isoaki. Bokaibe ambe ilo dileuani Nanaranga ambe muzigoala
ne toirairadi irokakile be ambe igoaza.
10 Taritokagu negu, Nanaranga ambe ikila-kaming, be ambe ne bokana inanga-
kaming. Bokaibe kamakai-tina be kilau ne ngae kamadoki-matei. Kilau ne ngae
kadokimatei masa tago iboadu kamatamong.
11 Bokai masa alauri Tanepoa be Uketiketi neda Iesus Kristus suri-uia ane be giramo-
lo ngararakilako be ngabagakaming-lako anua ono ngatanepoa kanana-lo. Anua ono
ngatanepoa kana nge nem-kueno ieneno.
12 Moimoi kam ambe kana ngaedi kakauataki, be pile moimoi be kalingo kadoki be
iloming-lo ikaiboang be ieno. Ata ngau masa izamaizama milo-kauakauakaming-la.
13 Ngau ilogu ipile bokai umuzimuzi nge iuia: Bong negu iauia kateka ngaenao
usoaki nge mrarakaming-la be ilo-ming marangrangaki-la be ono kana ngaedi ilo-ming
daniandia-la.
14 Ngau ukaua saringatuka masa tamoata-gu ngae mpereki. Tanepoa neda Iesus
Kristus ka nena-la be iraia.
15 Bokai ka panganagu uzelezeleki be zala teke mtea-kaming be alauri umate masa
ono kana ngaedi urangaki nge ilo-ming daniandia-la.

Kaiboang Be Malama Kristus-lo Teadi Dipura

16 Bong Tanepoa neda Iesus Kristus kaiboang ne be kaba puranga mangata
kirangaki-kaming be kakauataki nge tago nanari-ramo leuakadia-uia dipura kaoa ane
be kira-kaming. Tago-la. Nemai-tina matamai-lo be kaiboang be malama ne ono
tanepoanga kita ka kirangaki-kaming.
17 Keka nemai-tina sakenao kisoaki be Tama Nanaranga itaguraki be kaiboang
malamakadi otioti iani be ara atabala-tina inangai. Nanaranga kaiboang be malama
ne bibia-lo isoaki be bokainatuka Iesus irangaka-ria be kilongo, “Nge Natugu
urerereta kia-tina. Surigu diuiatakia-tina.”
18 Keka nemai-tina malonga kilongo. Bong ngae nge buku biabia ratanao kisoak-
ibudu be kilongo.
19 Nge labu ngaenao ka keka moimoi be kikaua pile maka ‘propet’ toira be dirangaki
nge moimoi be kalingodi. Pilengadi kadoki-matedi nge iuia-tina, be masa daduma-
kaming. Pilengadi nge baratui kaba oabubudia-lo ngakarakara nibe ngalako anua
ngazama be goaizama iloming-lo ngakautaki bokana.
20 Kana moarunga atabaladi nge ilo-ming bokainatuka dakauakaua: Tamoata tago
teke iboadu nena-ba pile mumuakadi Nanaranga ‘Buku’ nena-lo dieno nge labudi
ngarokapasi.
21 Maka ma pile mumuakadi nge tago teke tamoata rerengadia-lo ka dipile. Tago-la.
Nge Oli Spirit ilodia-lo isoaki ka pile kalingodi Nanaranga-lo dipurapura nge iraradi
be di mangata dirarangaki.

2

‘Tisa’ Bolingadi Ratadi

1 Bokai kamakaua: ‘Propet’ bolingadi ratadi toira Israel tamoata be aine maradi
dipura. Be bokainatuka-la, ‘tisa’ bolingadi ratadi masa kokoko maraming dapura. Be
masa komanga-lo be sule maka Kristus sulenga dierekeidi nge kokoko dasiliaki be
darangaki nge moimoi be Nanaranga pilenga. Ata kana kana-tina biabia dagoalangaki
kana nge bokai: Bong sule bokainaina dasulesuletaki masa Tanepoa nedia-tina maka
izazadi be imuleakidi nge muridia-tina dinangai. Bokai damuzimuzi masa oaikiki-tina
nedia-la dara-leuadi.
2 Moimoi ‘tisa’ bolingadi ratadi masa nedia-la dara-leuadi. Ata tamoata Kristus lama
diunani kokoko-tina mara-ming masa dataguraki be ‘tisa’ bolingadi ratadi pilengadi
datagadi be mata goalakadi maia odio dieno nge datagatagadi. Bokai damuzimuzi
masa tamoata takadi datedi be bokai dapile, “Tamoata ngaradi kamatedi! Nge moimoi
be Zala kalingo mata ne adoadodi ka ditagatagadi ki? Bokai dimuzimuzi nge Zala
kalingo mata ne tago diuia!”
3 ‘Tisa’ bolingadi ratadi ngaedi nge kana kokoko nemiadi direrere be
dikapisapisataki-tina. Muzingadi ngaedia-lo masa boli nanari dara-kaming. Boli
nanari darakaming-doi kodeka dakangao-kaming be dinanari-kaming bokana ‘mone’
be kana takadi oti kamazazadi. Toira-tina be Nanaranga giriki nedi ngaliliti kana be
irapurapu be isoaki. Bokaibe tamoata ngaedi nge daleua-la be kana! Be kana maka
ngara-leuadi kana nge mata poapoara be isoaki. Tago ieno-soa!
4 Kana alu mrangaki be ono kamakaua Nanaranga ambe ilo itekenanai be ‘tisa’
bolingadi ratadi ngara-leuadi kana nge bokai: ‘Enzel’ toira muzigoala diemaki nge
Nanaranga tago ilo itagatagadi. Tago-la. Idokidi be boazinga oabubuka matolidia-
lo irokakidialako. Be oarige kaiboangdi ane iuauridi be makara disukoaki, be
Bong ono tamoata moarunga Nanaranga aro datui be giriki nedi ngaliliti kana nge
dirapurapungi.

5 Kana takaia nge bokai: Nanaranga tamoata toirairadi kateka ngaenao disoaki nge
tago ilo itagadi be ibaraunakidi. Tago-la. Itaguraki be dang be urua bibia iemaki be
tamoata be aine moarunga kateka-o pilenga tago ditagatagadi nge ono iara-leuadi.
Noa-la be tamoata be aine lima-rua takadi ka iuketidi be tago dileua. Be nge Noa ngae
ka Nanaranga mata-nao ado mata nge mangata irangaki.
6 Be kaba kana takaia nge bokai: Alauri nge Nanaranga itaguraki be Sodom be
Gomora igoalangakidi be eoa ane iara-leuadi be zepu-ba dieno. Bokai imuzi be ono
tamoata be aine takadi tonanga bokai iandi: tamoata naita Nanaranga pilenga tago
itagatagadi masa bokainatuka ngara-leuai.
7 Ata Lot iuketi be tago ileua. Ngai tamoata adoado. Bokaibe bong Lot tamoata
maka mata goalakadi ditagatagadi be maiangadi odio dimanainai muzingadi ita nge
ilo igoala-tina.
8 Maka ma ngai tamoata adoado ka di maradi isukoaki, be izamaizama muzingadi
goalakingadi ne matana-lo itaita be ne kungina-lo ilongolongo nge ilo isusururu-tina.
9 Bokaibe toitoi bokainaina kaoa ka tamoata Nanaranga pilenga ditagatagadia-lo
dipura nge Tanepoa ikaua masa bakara be ngauketidi be tago daleua. Be Tanepoa
ikaua masa baituka be tamoata tago adoadodi sururu ngandi, kaituka be ngalako bong
biabia ono giriki lilitangao.
10 Sururu bokainaina nge tamoata-ma maka pogiza mata ono rerengadi dimamam-
buaki be dipilepile Nanaranga kaiboang ne nge kana-ba be muridi dinangananga nge
moimoina-la be dadoki kana. Di nedi rerengadia-lo ka disukoaki. Tago direrere naita
lang anua-lo ki kateka-o isukoaki nge eruma dasukoaki. Tamoata bokainaina nge
sururu bibia-tina dadoki-la be kana.
'Tisa' bolingadi ratadi nge semanadi dipatungaki be rerengadia-ba ka ditagatagadi.
Nanaranga dumaduma ne kaiboangdi lang anua-lo disukoaki nge tago dimuamuakidi.
Dataguraki raki rukudi dagoalangaki.
11 Bokai kamakaua, 'enzel'-tina ma ka tago bokai dimuzimuzi! Moimoi 'enzel'
kaiboangdia-tina, be kaiboang nedi nge 'tisa' bolingadi ratadi ngaedi diuasadi, ata
'enzel' tago sesu dilako be Tanepoa mata-nao be tamoata ngaedi ditunuridi be aradi
digoalangaki. Tago-la.
12 'Tisa' bolingadi ratadi muzingadi nge ngado kabukabu bokana. Rakana ilodi diani
be daemaki kana nge tago datori. Daemakia-soasoa! Ilodi tago dilelelenaki noko.
Tago-la. Be kana tago dikauataki nge ka pile-goala ane diebulobulodi. Bokaibe ngado
kabukabu-la bokana, tinadi dinekinekiakidi be dilabalaba nge uauradi dipurapura,
kodeka umoateadi dipurapura. Bokaibe tamoata ngaedi masa ngado-la kabukabu
bokana ara-leuadi dapura.
13 Be tamoata takadi sururu diandi bokana, sururu bokainaina masa dabagabuiridi
be di odio dalako, be di masa sururu dadoki be. Rerengadia-tina nge bokai: Suri-uia
nedi bibia ono kusidi rerengadi dimamambuaki nge ariata amari-soasoa daememaki
be ono tamoata takadi datetedi. Muzingadi digoala-tina be tagona-tina dimamakaki.
Bokaibe mara-ming disukoaki be moanako ono ilo tekenananga neming-lo kasukoaki-
budu nge suridi zika muku teke kusi oaoaoa-nao ngaeno bokana. Be muzingadi
goalakingadi nge suridi diuiauiataki-tina.
14 Aine moarunga ditetedi nge daeneno-budu-tina kana be dimoatangtang.
Muzigoala emakadia-lo nge kilalangadi tago dinangananga. Direrere muzigoala
daememaki-la, be tago direre muzi nedi goalakadi nge darokaki. Tago-la. Tamoata
lama uniangadia-lo tago dikai-uia nge direrepekidi be sausau-lo dilakulakuakidi be
ono muzigoala diememaki. Kana kokoko kaoiadi nge diamang-tina. Bokaibe, ambe
Nanaranga ngesuaki ne eruma ka disoaki.
15 Zala adoado ambe dipakai be ambe dileua. Ambe Beo natu ara Balam zalaka

ditagai. Balam irerere-tina mata goalakadi ngatagatagadi be ono ‘mone’ ngadokidoki.
16 Bokai ka muzigoala iememaki be ebuloia ipura. Maka ma ‘dongki’-tina ma ne ka
itaguraki be tamoata bokana aoa isapaki be irai be ‘propet’ ngae muzi ne ngaongaodi
ngaedi nge irokaki.
17 ‘Tisa’ bolingadi ratadi ngaedi nge dang-kesua baradegadi bokana. Teadi nge ura-
zim oasa rokakadi bokana. Bokaibe Nanaranga ambe kaba maka oabubu matolina-
tina ieno kana nge ikalukanakadi be ieno.
18 Maka ma nedia-la aradi dirakerakeaki be pile kalingodi tagotago nge
dimonamonadia-tina. Be tamoata be aine kodeka-ka mata goalakadi dirokaki be
Nanaranga pilenga ditagatagadi nge direrepekidi be sausau nedia-lo dilakulakuakidi.
Pogiza mata ono kusidi rerengadi dimamambuaki nge samadi ono konanga bokana
dirorokaki be ono tamoata takadi direrepekidi be sausau nedia-lo dilakulakuakidi.
19 ‘Tisa’ bolingadi ratadi ngaedi nge tamoata takadi bokai diraradi, “Iboadu
rerengaming-lo kamasukoaki!” Ata di nedia-la nge mata goalakadi ono ara-leuanga
nge dududu kana dipura, be tago iboadu dasegeaki. Pile tekedi bokai dieno: Kana
kata ka itaguraki be tamoata teke irepeki be rerenga itagatagadi nge tamoata ngae
masa kana-la ngae rerenga ngatagatagadi.
20 Tamoata naita Tanepoa neda be Uketiketi neda Iesus Kristus ara-nao be mata
goalakadi kateka-onaona irokaki, ata kateka mata kaba diuasa be tamoata ngae
dibalaki masa tamoata ngae kodeka ngagoala-tina. Matamata muzigoala iememaki
nge mukuna-ba igoala. Ata kaba alauri muzigoala nena-lo ngamule nge kodeka
ngagoalaramo-tina kana.
21 Nge bokai nge bai-tina ma ka zala adoado itagai be kaba igunai? Bokai kana nge
toira-lana ma isoaki bokana ngasoaki! Zala adoado moaki ikauataki. Tago ikauataki
nge iuia, ata nge ambe Nanaranga pilenga ratadi ilongo. Bokaibe tamoata ngae kaba
itaguraki be Nanaranga muri igunalako nge tagona-tina iuia.
22 Bokainatuka imuzi nge pile ono tonanga ngaedi nge moimoi be kalingodi, “Keu
kaba kulenangana-lo imulelako.” Be takadi bokai, “Boro rukuia ipura, ata kaba kateka-
poasa-lo ilako be iasa.”

3

Tanepoa Masa Saringatuka Ngapura

1 Ruangagu negu, nge bong ruaia ka ugere-kaming. ‘Pasi’ negu ruoti ngaediarua-
lo nge bokainatuka ilo-ming marangaki kana urere: Nanaranga pilenga adoado-tina
ilo-ming daniandi be kamatagatagadia-tina uia.
2 Ngau urere pile maka toira Nanaranga ‘propet’ ne dirangaki nge ilo-ming daniandi.
Be sule-pile Tanepoa be Uketiketi neda ipile be ‘apostel’ neming dieluaki nge ilo-ming
kauakaua-la. Moaki ilo-ming dileuataki.
3 Pile ngaedi nge bokainatuka kamakaua: Bong alalaurituka ngaedia-lo masa
tamoata bolingadi ratadi maraming dapura, be mata nedi goalakadi ono kusidi reren-
gadi dimamambuaki nge datagatagadi, be masa boli-pile ane be omingo dasamana-
ganaga.
4 Be masa are-saba pile ane be bokai dapile, “Ek, Tanepoa moimoibe ipile masa
ngapura kana ki? Ak, bokai nge inanga isoaki? Tagona-tina iboadu ngapura! Keka
kikaua tama-ma dimate nge isi kateka ilona-lo dieno. Be toira Nanaranga kateka
iemaki be imai kaituka nge kana oauoau tago teke ipura. Suridi tekedia-la ka dieneno!”
5 Ata tamoata bolingadi ratadi kana kanabiabia moimoi be ilodi dileuataki nge bokai:
Matamatana-tina Nanaranga ipile be lang be kateka dipura. Nanaranga ipile be kateka
nge dang-lo ka ipura be dang ane ka emaka ipura.
6 Bokaibe alauri nge dang-la ngae ane ka kateka toiraira nge igamanani.

7 Ata pile-doi tekedia-lo ka Nanaranga ipile be lang be kateka kaituka dieno nge
dokimateadi dipura be eoa oti gamanadi dapura kana. Dokimateadi dipura be bong
ono giriki lilitanga rapunga ipurapura. Bong ngaena-lo masa tamoata Nanaranga
pilenga tago ditagatagadi nge giriki nedi lilitadi dapura be ara-leuadi dapura kana.
8 Ruangagu uia, kana teke biabia ngae nge moaki ilo-ming dileuataki. Tanepoa
matana-lo ‘1,000’ barasi salagatikadi nge amari teke salagatika bokana, be amari teke
salagatika nge ‘1,000’ barasi salagatikadi bokana.
9 Tanepoa moimoibe ipile masa kaba ngamule, ata mulenga tago dimaraka, tamoata
alu ilodi dipile bokana. Moimoi suri kana bokainatuka dilakolako bokana, ata tago.
Ngai labu ne iauia-tina bokai ieno: ngai tago irere tamoata teke ara-leuaia ngapura.
Ngai irere tamoata muzigoala diememaki moarunga nge ilodi dabuiri be muzigoala
nedi darokaki. Bokai ka mulenga uananakadi disalaga.

Lang Be Kateka Masa Damanubu

10 Ata Tanepoa Bong ne biabia masa anako bokana ngapura. Bong ngaranao masa
lang makatabala ieno nge lamalama bokana ngagarurui be ngaleua-ba, be kana
moarunga makatabala lang-lo dieno masa eoa oti gamanadi dapura. Be kateka be
kana moarunga kateka-o nge dapururui be daleua kana.
11 Kana ngaedi moimoi bokainatuka daleua kana, ata kam masa baituka? Bokai
nge kaituka be ngalako nge soakinga-ming kamadoraki be dauia-tina be Nanaranga-la
rerengana-lo kamasukoaki.
12 Be Bong ne biabia kamarapurapungi be kamapi-tina be kamadumai be oaikiki-
tina ngapura. Bong biabia ngaenao ka lang bulaia ngapura be goai lang-lo dieno
moamoaradi dapura be dadang-gege kana.
13 Ata kita Nanaranga moimoi be bokainatuka ira-kita be tarapurapungi: Lang
oauoau be kateka oauoau masa dapura. Makara ka tamoata adoadodi anua didoki
be disoaki.

Kaba Taitaita Uia Be Tanepoa Tarapurapungi

14 Bokaibe, ruangagu negu, ramani Bong biabia ngae karapurapungi nge kamakai-
tina be giriki moaki teke omingo ieno, be adoado-ba kamasoaki be Nanaranga mata-
nao kamado-tina. Giriki neming alu Nanaranga-lo dieno nge kamadoraki be ilo uia-lo
be ngai zaiza kamasukoaki-budu.
15 Ilo-ming kauakaua! Tanepoa moimoi be ilikilikitaki-kaming be irarapung-kaming
be ono ngaia-lo kamamule be ngauketi-kaming kana. Be bokaina-la, Nanaranga ka
taritokada-tina iauia Pol kaua malaidi iani be pile bokainaina igere-kaming.
16 Bong moarunga igeregere-kaming nge kana-tina ma ngae ka irangarangaki. Kana
alu igere nge labudi tago kauatakadi dipurapura. Tamoata kauangadi tagotago be ta-
moata kaingadi tagotago nge pile ngaedi didokidoki be labudi pasikadi dipakapakadi,
Nanaranga ‘Buku’ ne takadi dibabasaki bokana. Bokaibe nedia-la masa dara-leuadi.
17 Ata, kam ngau ruangagu nge ambe kana ngae kakauatakia-doi. Bokaibe kaba ka-
maitaita uia be neming-la kamasibosibo uia! Tamoata mata uia digagamang bolingadi
darepeki-kaming be kaiboang neming odio Kristus-lo kasoaki nge kamapereki takana!
18 Kamakai-tina be Tanepoa neda be Uketiketi neda Iesus Kristus marou ne
tadokidoki-ba nge odio kamalaba be iloming-lo dakauri, be ono kamakauatakia-tina
uia. Bokaibe Kristus ara tarakeaki be atabala-tina tanangai kaituka be ngalako, be
bokaina-la tarakerakeaki! Moimoi.

1 ZON

Pile Ono Moauriuri-la Soaki Ipurapura

1 Pile ngaedi gagere-kaming kana nge Pile matamatana-tina be isoaki rangaka. Pile
ngae ka Kristus Iesus. Ngai ka nema kungimai-lo kilongori be matamai-lo kite be
lumama ane be ono kidauraki. Pile ngae ka ono moauriuri-la soaki ipurapura.
2 Be bong moauriuri soaki ngae mangata ipuraka-kama nge kite be mangata
kirangaki, be kam ambe moauriuri-la nem-kusoaki isukoaki ngae mangata kirangaka-
kaming. Ngai ka Tama diaru disukoakiru be mangata ipuraka-kama.
3 Kana kita be kilongoraki ka mangata kirangaki-kaming. Bokai masa kam kamasili-
kama be taetekenanai be Tama be Natu Iesus Kristus zaiza iloda tekedi be tasukoaki-
budu.
4 Keka pile ngaedi kigere-kaming be ono suri-uia neda iloda-lo ngakauri.

Malama-lo Alale

5 Pile ngaedi ka Kristus Iesus-lo kilongo be mangata kira-kaming: Nanaranga nge
malama, be oabubu tago sesu ono ieno.
6 Kita tapile ngaia-lo tasili be tekeda bokana tasukoaki, ata oabububa-lo takakatutu
nge taboliboli-ba be tago pile kalingodia-lo ka tasukoaki.
7 Ata kita malama-lo talalale ngaia-la malama-lo isukoaki bokana masa kita neda-
la iloda tekedi be tasukoaki-budu. Bokai masa Natu Iesus Kristus daraka ane be
muzigoala neda-lo tasoaki be ngasaki-kita be tagoaza.
8 Muzigoala tago teke iloda-lo ieno kana tapile nge neda ka tabolesi-kita be pile
kalingodi tago teke iloda-lo ieno.
9 Ata muzigoala neda Nanaranga tarokapasini masa pilenga moimoi be ira-kita nge
ngatagadi be muzi adoado bokai ngaemaki: Muzigoala neda ngarokaki be giriki neda
moarunga-lo ngasaki-kita be tagoaza.
10 Ata kita bokai tapile muzigoala tago teke taemaki nge ambe Nanaranga boliboli
tanangani, bakara ngai ipile kita moarunga nge muzigoala taemaki. Bokaibe pilenga
tago teke ilodia-lo ieno.

2

Kristus Ka Dumaduma Neda

1 Natugu negu, bokai ugere-kaming nge ono muzigoala moaki kamaememaki kana
ka ugere. Ata tamoata teke muzigoala iemaki nge muri tuitui neda Iesus Kristus isoaki,
be masa lilida-o be murida ngatui be Tama ngakoroi. Iesus Kristus ka Adoadona-tina.
2 Maka ma Kristus-lo ka muzigoala neda Nanaranga irorokaki. Tago kita-la
muzigoala neda. Tamoata be aine moarunga muzigoala nedi be.
3 Bokaibe Nanaranga pilenga talongolongo be tatagatagadi masa neda-la lama taung-
kita kita ngai takauatakia-uia.
4 Tamoata naita ipile, “Ngau Nanaranga ukauataki,” ata Nanaranga pilenga tago
itagatgadi nge bolinga ratadi be pile moimoi be kalingo tago ilona-lo ieno.
5 Ata tamoata naita Nanaranga pilenga ilongolongo be itagatagadi nge Nanaranga
reretaka ne ngaia-lo ere-moarunga be ieno. Bokainatuka be masa takaua kita
Nanaranga-lo tasoaki:
6 Tamoata naita ipile ngai Nanaranga-lo isoaki nge Iesus Kristus-la isukoaki bokana
ngasukoaki.

Mata Oauoau

7 Ruangagu negu, nge tago mata oauoau kata ka ugereta-kaming. Tago. Mata ngae
nge toiraira be kam ambe matamatana-tina be kadoki. Mata toiraira nge pile maka
kam ambe kalongo-re!
8 Ata mata ngau mgereta-kaming kana nge oauoau: Taritoka-ming kamarererе-
takidi. Mata ngae nge moimoi be kalingo. Mata ngae nge Kristus-lo tea ipura, be ambe
kam-lo tea ipura. Oabubu ambe ileualeua be malama kalingo ambe imalamalama.
9 Tamoata naita ipile ngai malama-lo isoaki, ata taritoka isegesegeaki nge isi malama
tagongana-lo ka isoaki.
10 Tamoata naita taritoka irerereretaki nge malama-lo ka isoaki. Bokaibe tago iboadu
ngapopokaki.
11 Ata tamoata naita taritoka isegesegeaki nge malama tagongana-lo ka isoaki be
oabubu-balo ikakatutu. Oabubu ambe tamoata ngae iemaki be mata dileua. Bokaibe
tago ikaua inanga ilakolako.
12 Natugu negu, ngau ugere-kaming, bakara, Kristus ara-nao be Nanaranga ambe
muzigoala neming irokakile-kaming.
13 Kam kamoang, ngau ugere-kaming, bakara, kam Nanaranga kakauataki ngai
matamatana-tina be isoaki be isi isukoaki-la.
Kam amuna, ngau ugere-kaming, bakara, kam ambe Satang kabalaki be kauasai.
14 Kam natu, ngau ugere-kaming, bakara, kam Tama kakauataki.
Kam kamoang, ngau ugere-kaming, bakara, kam kakauataki ngai matamatana-tina
be isoaki be isi isukoaki-la.
Kam amuna, ngau ugere-kaming, bakara, kam kaiboangi-ming be Nanaranga
pilenga iloming-lo dieno be Satang ambe kabalaki.

Kateka Ngae Moaki Kareretaki

15 Kateka ngae moaki kareretaki be muzi makare kateka-o dieno nge moaki teke
kareretaki. Tamoata naita kateka ngae ireretaki nge Tama reretaka ne tago ilona-lo
ieno.
16 Mata ngaedi ka kateka-o dieno: muzigoala tamoata direrereretaki-tina, kana
tamoata ditaita be direrereretaki, be kana moarunga kateka-o tamoata dinemnemdi be
ono nedia-la diraketukatukadi. Mata ngaedi nge tago teke Tama-lo ka ipura. Tago-la.
Nge kateka-o ka dipurapura.
17 Kateka ngae mata ne be kana moarunga kateka ngaenao tamoata direrereretaki-
tina nge ambe dileualeua. Ata tamoata naita Nanaranga rerengana-lo kana iememaki
masa nem-kusoaki ngasukoaki.

Kristus Erekei Ne

18 Natugu negu, bong ono manubunga ambe isaringa! Kam ambe kalongo Kristus
erekei ne masa ngapura. Be kaituka-tina ambe Kristus erekei ne kokoko-tina dipura.
Be nge ono takaua bong ono manubunga ambe isaringa.
19 Kristus erekei ne ngaedi nge kita-lo ka dipusika be dipereki-kita. Di nge tago kita-
tina kaoa. Kita-tina kaoa nge ambe kita-la zaiza dasoaki. Nge tago. Dipereki-kita. Nge
bokainatuka be ono takaua di nge tago teke kita-tina kaoa.
20 Tamoata maka dipereki-kita nge ilodi dipile di kita diuasa-kita be Kristus
diamangtakia-uia. Ata tago. Maka ma kam ambe Oli Spirit omingo suburakaria ipura,
be kam moarunga ambe pile moimoi be kalingo kakauataki.
21 Ak, kakauataki nge bakara ka ugere-kaming? Ki pile kalingo tago kakauataki ka
ugere-kaming ki? Tago. Nge kakautaki ka ugere-kaming! Kam kakaua pile kalingona-
lo nge boli pile tago teke ieno.
22 Bokai nge naita ka bolinga ratadi? Tamoata naita ipile Iesus tago Kristus ka
bolinga ratadi. Tamoata bokainaina ka Kristus erekei ne, be ngai ka Tama be Natu
isegesegeakidi.

23 Tamoata naita Natu isegesegeaki nge Tama ka isegesegeaki. Be tamoata naita Natu
idoki nge Tama ka idoki.
24 Pile matamatana-tina be kadoki nge iloming-lo kamadokimatedia-tina uia.
Pile matamatana-tina be kadoki iloming-lo kadokimatedi masa Natu be Tama-lo
kamasukoaki-la.
25 Be nge kana ngae ka Kristus moimoibe irangaka-kita: moauriuri-la nem-kusoaki
tasukoaki kana.
26 Tamoata alu ambe dibobolesi-kaming be zala kapakapakai. Nge bokai ka ugere-
kaming be kana ngaedi urangaki.
27 Ata kam ambe Kristus Oli Spirit ne omingo isuburakaria. Oli Spirit iloming-lo
isukoaki masa kaua kamadokidoki-la. Oli Spirit sulenga nge moimoi be kalingodi. Tago
ubadia-ba kaoa. Oli Spirit sulenga katagatagadi masa Kristus kam-lo ngasukoaki.
28 E! Moimoina-tina! Natugu negu, Kristus-lo kamasukoaki! Bokai masa bong
mangata ngapura kana masa tago taburida dara. Be mulenganao nge tago iboadu
tamaia be takoma.
29 Kam kakaua Kristus nge adoadona-tina. Bokaibe kam kakaua tamoata naita muzi
adoado iememaki nge Nanaranga natu.

3

Nanaranga Natu Bokana Kamasukoaki

1 Ilo-ming kamalelenaki! Tama-da Nanaranga irereretakikita-tina. Ngai
irereretakikita-tina ka Nanaranga natu kana rangakada dipura. E! Moimoina-tina
kita Nanaranga natu! Labu ono tamoata be aine kateka-o tago dikauataki-kita kita
Nanaranga natu nge bokai: Tamoata be aine kateka-o kilala tago diung Kristus Iesus
ka Nanaranga.
2 Ruangagu uia, kita ambe Nanaranga natu, ata rakana alauri ngapura-kita kana
nge tago isi takaua. Ata kita takaua bong Kristus mangata ngapura masa ne bokana
be ngapura. Be masa ngabagabuiri-kita be Nanaranga bokana tapura.
3 Tamoata naita bokainatuka ilo moarunga inangalako be irapurapu nge ambe nena-
la itamali be muzigoala tago teke ilona-lo ieno, Kristus-la muzigoala tago teke ilona-lo
ieno bokana.
4 Tamoata naita muzigoala iememaki nge Nanaranga mata ne igagamang. Maka ma
Nanaranga mata ne gamanadi ka muzigoala.
5 Kristus muzigoala tago teke ilona-lo ieno. Bokaibe kam kakaua Kristus ipura be
ono tamoata be aine muzigoala nedi irokakiledi.
6 Tamoata naita Kristus-lo isoaki nge tago iboadu muzigoala ngaememaki-la. Ata
tamoata naita muzigoala iememaki-la nge Kristus tago iamangtaki, be tamoata ngae
nge tago Kristus tamoata ne.
7 Natugu negu, kaba kamaitaita uia! Tamoata teke ngabolesi-kaming takana!
Tamoata naita muzi adoado iememaki nge tamoata adoado, Kristus-la adoado bokana.
8 Tamoata naita muzigoala iememaki-la nge Satang tamoata ne kata. Maka ma
Satang ka matamatana-tina be muzigoala iemaki. Labu ono Nanaranga Natu kateka-o
ipura nge Satang malipi ne ngagamang kana ka ipura.
9 Tamoata naita Nanaranga inatumi nge tago iboadu muzigoala ngaememaki-la,
bakara Nanaranga ualeka ka tamoata ngaena-lo inanga. Bokaibe Nanaranga ualeka
tamoata ngaena-lo dieno bokana, tago iboadu muzigoala ngaememaki-la. Maka ma
tamoata ngae ambe Nanaranga natu ipura!
10 Nge bokainatuka be masa takaua naita ka Nanaranga natu be naita ka Satang
natu: Tamoata naita muzi tago adoadodi iememaki nge tago Nanaranga natu. Be
bokainatuka-la, tamoata tago taritoka irereretaki nge tago Nanaranga natu.

Neming-la Kamaerereretaki

11 Pile matamatana-tina be kalongo nge bokai: Taritokada tarereretakidi.
12 Kita moaki Adam natu Kein muzinga tadoki. Ngai nge Satang tamoata ne kata be
tarina-tina iumoatei. Bakara ka Kein tari iumoatei? Maka ma ne muzinga digoala be
tari muzinga diado!
13 Taritokagu negu, tamoata be aine kateka ngaenao disegeaki-kaming nge moaki
kapitilaki be ilo-ming lelenakadi dira. Bakara, di muzingadi nge goalakadi Satang
bokana, be kam muzinga-ming adoadodi Nanaranga-la bokana.
14 Maka ma kita taritokada tarereretakidi. Bokaibe kita ambe takaua nge mate-lo be
tamule be moauriuri-la soaki-lo ka talako. Tamoata taritoka tago irereretakidi nge isi
mate ilona-lo ka isoaki.
15 Tamoata taritoka tago irereretakidi nge tamoata-kangkang kata. Be kam kakaua
tamoata bokainaina nge moauriuri-la nem-kusoaki soaki ipurapura nge tago ienoni.
16 Kita bokainatuka be reretaka mata labu takauataki: Kristus kita kanabe imate.
Bokaibe kita nge taritokada kanabe tamate!
17 Tamoata teke kateka kana ne kokoko be taritoka ite kana moarunga-lo itukura,
ata aburo ipatungaki be tago ilo itagai be kana teke iani, nge masa baituka ngapile
Nanaranga reretaka ne ilona-lo dieno?
18 Natugu negu! Taritokada moaki oasi-dabalo be aoa-dabalo tarereretakidi. Moaki-
tina! Muzi be pile kalingodia-lo be taritokada tarereretakidi.
19 Bokai masa muzingada ngaedia-lo be neda kilalangada tananga kita nge Na-
naranga ege nenao ka tasoaki. Bokaibe bong Tanepoa aro tatui kananao masa iloda
sikitadi adoado-la daeno.
20 Ata iloda sikitadi tago adoado dieno be kilalangada tananga kita giriki taemaki
nge Tanepoa ilo ngatagakita-la be kana! Maka ma kana moarunga taememaki nge
ngai ikauakauataki!

Nanaranga Aro Takaiboang

21 Ruangagu negu, Nanaranga lili-be-matanao aburoda tago dipaka-kita nge kita
moimoi be kaiboang dieno-kita iboadu Nanaranga aro tatui.
22 Kita Nanaranga pilenga talongolongo be tatagatagadi be rerengana-lo kana
taememaki. Bokaibe rakana tarere be tasinaui nge ngang-kita kana.
23 Nanaranga mata ne bokai inangai: Natu Iesus Kristus ara-nao be lama tauni, be
taritokada tarereretakidi, Iesus-la ira-kita bokana.
24 Tamoata naita Nanaranga pilenga itagatagadi nge Nanaranga ngaia-lo isoaki be
ngai Nanaranga-lo isoaki. Baituka be takaua Nanaranga kita-lo isoaki nge bokai: Oli
Spirit iangkita-lo ka takaua ngai kita-lo isoaki, bakara Oli Spirit ka bokai ira-kita.

4

Mariaba Kamatoitoidi Noko

1 Ruangagu negu, mariaba goalakadi ka ‘propet’ bolingadi ratadi sule diandi be ambe
kokoko-tina ege-ege kateka-o dilako. Bokaibe pilengadi moarunga nge moaki lama-ba
kaungdi. Moaki-tina. Kamatoitoidi noko, Nanaranga-lo ka dipura ki tago.
2 Bokainatuka kamamuzimuzi be kamakauakaua mariaba ngaedi nge Nanaranga-lo
ka dipura ki tago: Mariaba nangata ipile Kristus Iesus ka tamoata ipura nge Nanaranga
Oli Spirit ne.
3 Tamoata naita ipile Iesus tago tamoata ipura nge Nanaranga Oli Spirit ne tago
ngaia-lo isoaki. Mariaba maka dipile Kristus tago tamoata ipura nge Kristus erekei
nena-lo ka dipura. Kam ambe kalongo-doi Kristus erekei ne masa ngapura, be ambe
makare kateka ngaenao isoaki.

4 Natugu negu, kam Nanaranga tamoata ne. Bokaibe mariaba kateka-onaona
kauasadi be kabalakidi. Maka ma Nanaranga Oli Spirit ne kam-lo isoaki nge ikaiboang-
tina, be Satang makare kateka-o isoaki nge iuasai.
5 Tamoata ngaedi nge kateka tamoata kaoa be kateka kana dirarangaki, be kateka
tamoata nge tamoata ngaedi pilengadi dilongolongo.
6 Ata kita Nanaranga tamoata ne. Bokaibe tamoata naita ilolongori-kita nge
Nanaranga ikauataki. Ata tamoata naita tago ilolongori-kita nge tago Nanaranga-lo
ka ipura. Nge bokainatuka be ono Oli Spirit moimoi be kalingo be mariaba bolingadi
ratadi muzingadi takauakauataki.

Nanaranga Reretaka Ne

7 Ruangagu negu, neda-la taerereretaki. Reretaka mata nge Nanaranga-lo ka ipura.
Tamoata naita reretaka mata ienoni nge Nanaranga natu, be Nanaranga ikauataki.
8 Tamoata naita reretaka mata tago ienoni nge Nanaranga tago ikauataki. Maka ma
Nanaranga ka reretaka mata labu.
9 Nanaranga bokainatuka be reretaka ne kita-lo itiking-kita: Natu tekena-la kateka-o
inepiaria. Bokai masa ngaia-lo be kita moauriuri-la tasoaki.
10 Reretaka mata labu nge bokai: Tago kita ka Nanaranga tarereretaki. Tago. Na-
naranga ka kita irereretaki-kita be Natu inepiaria makare kateka-o be ono muzigoala
neda ikatu.
11 Ruangagu negu, Nanaranga irereretaki-kita bokana kita taritokada tarereretakidi.
12 Tamoata tago teke Nanaranga ite. Bokaibe kita neda-la taerereretaki masa
kilalangada tananga Nanaranga kita-lo isukoaki, be reretaka mata masa adoado ere-
moarunga be kita-lo ngaeno.
13 Nanaranga ambe Oli Spirit iang-kita. Bokaibe kita takaua ngai kita-lo isoaki be
kita ngaia-lo tasoaki.
14 Be kita ambe kana taita nge mangata tamoata be aine takadi taradi. Bokainatuka
taradi: Tama ka Natu inepi be tamoata be aine kateka-o Uketiketi nedi ipura.
15 Tamoata naita mangata ipile Iesus ka Nanaranga Natu nge Nanaranga ngaia-lo
isoaki be ngai Nanaranga-lo isoaki.
16 Be kita takaua Nanaranga reretaka ne kita-lo dieno, be kilalanga tananga.
Nanaranga ka reretaka mata labu. Tamoata naita reretaka mata-lo isukoaki nge ngai
Nanaranga-lo isoaki be Nanaranga ngaia-lo isoaki.
17 Nge bokainatuka be reretaka mata nge kita-lo ikalingo. Maka ma bong kateka-
o tasoaki nge Kristus-la bokana ka tasukoaki. Bokai masa bong Nanaranga aro tui
ngapura kananao masa moimoi be kaiboang tadoki.
18 Be tago iboadu taburida dara Nanaranga masa sururu ngang-kita, bakara
Nanaranga ambe muzigoala neda irokakileda! Bokaibe Nanaranga karerereretakia-tina
nge kam kakaua tago iboadu sururu ngang-kaming. Maka ma taburi-ra zazanga ne
nge sururu dokiadi.
19 Reretaka mata kita-lo ieno, bakara Nanaranga ireretaki-kita mua. Alauri ka
reretaka mata kita-lo ieno.
20 Tamoata teke bokai ipile, “Nanaranga urerereretaki,” ata taritoka isegeaki nge
iboliba-tina. Nge masa baituka be Nanaranga tago iteate nge ngarerereretaki, be taritoka
iteate nge tago ngarerereretaki!
21 Nge bokai ka Kristus mata ngae iang-kita: Tamoata naita Nanaranga irereretaki
nge taritoka ngarerereretaki be.

5

Kateka Ngae Uasaia Ipura

1 Tamoata naita lama iuni Iesus ka Kristus nge Nanaranga natu. Kita takaua tamoata
naita kamoang irerereteki nge natu irerereteki be.
2 Nge bokainatuka be masa takaua kita Nanaranga natu tarerereteki di: Nanaranga
tarerereteki be mata ne moarunga tatagatagadi.
3 Nanaranga reretaka nge labu bokai: Nanaranga mata ne moarunga tatagatagadi.
Bokai kamakaua, Nanaranga mata ne nge tago dimoatubu,
4 bakara tamoata moarunga Nanaranga-lo be nekiakadi dipura nge Nanaranga
kaiboang iandi be kateka ngae diuasai be dibalaki. Lama tauni ka tauasa be kateka
ngae mata ne tabalaki.
5 Naita iboadu ngauasa be kateka ngae mata ne ngabalaki? Tamoata naita lama iuni
Iesus ka Nanaranga Natu ka iboadu ngauasa be kateka ngae mata ne ngabalaki.

Iesus Kristus Mata-ita Ne

6 Iesus Kristus ka dang* be dara† zaiza be ipura. Tago dang-lanalo be ipura. Tago.
Dang be dara zaiza be ipura. Be nge Oli Spirit ka pile ngaedi bokai mangata inanga,
bakara Oli Spirit ka pile kalingodi labudi.
7 Maka ma kana toli ka pile mangata dinangananga:
8 Oli Spirit, dang be dara. Be kana toli ngaedi nge ilodi tekedia-doi be pile tekedia-doi
ka dipilepile.
9 Moimoi kita nge pile maka kateka tamoata mangata dipilepile nge tadokidoki, ata
bokai kamakaua, Nanaranga pile mangata ipilepile nge diuasa-tina be atabala-tina
dieno. Be Nanaranga ambe pile ngaedi ane be Natu mangata irangaki.
10 Tamoata naita Nanaranga Natu lama iunani nge ambe pile mangata Nanaranga
irangaki ngaedi nge idoki be ilona-lo dieno. Tamoata naita Nanaranga lama tago
iunani nge ipile Nanaranga bolinga ratadi, bakara ngai pile mangata Nanaranga ono
Natu irangaki nge lama tago iundi.
11 Pile Nanaranga mangata irangaki nge labudi bokai: Nanaranga ambe ono
moauriuri-la nem-kusoaki soaki nge iang-kita. Moauriuri-la nem-kusoaki soaki ngae
nge Natu-nalo ka ieno.
12 Bokaibe tamoata naita Nanaranga Natu lama iunani be idokimatei nge moauriuri-
la nem-kusoaki soaki ipurapura ienoni. Be bokainatuka-la, tamoata naita Nanaranga
Natu tago lama iunani be idokimatei nge moauriuri-la nem-kusoaki soaki ipurapura
nge tago ienoni.

Moauriuri-la Nem-kusoaki Soaki Ipurapura

13 Pile ngaedi ugere-kaming nge daduma-kaming be ono kamakauatina-uia moauri-
uri nem-kusoaki soaki ipurapura nge kam-lo ieno. Bakara, kam nge Nanaranga Natu
lama kaunani.
14 Kita takaua rakana teke Nanaranga rerengana-lo tasinaui masa moimoi be
ngalongo be ngang-kita. Bokaibe kita kaiboang dieno-kita taboadu Nanaranga lili-be-
matanao tatui.
15 Bong moarunga tasinaunaui nge ilongolongo-doi. Kita takaua nge moimoi, be
takaua rakana tasinautaki nge ngangkita-la be kana.
16 Tamoata naita taritoka teke ite muzigoala teke tago ono iboadu ngamate iemaki
nge Nanaranga ngasinaui. Bokai masa Nanaranga ono moauringa ngani. Nge tamoata
maka muzigoala nedi tago iboadu mate-lo dalakuaki kana ka urangaki. Ata muzigoala
teke ieno ono tamoata mate-lo ilakulakuakidi. Be nge tago upile muzigoala ngae emaka
ipura nge Nanaranga kamasinaui. Tago.
17 Giriki moarunga nge muzigoala, ata muzigoala teke ieno tago iboadu ono mate
ngapura.

---

* **5:6:** Dang nge rukuia ipura kilala ne. † **5:6:** Dara nge matenga kilala ne.

18 Kita takaua Nanaranga natu moarunga tago iboadu muzigoala daememaki-
la. Maka ma Nanaranga Natu ka aurukana-lo disukoaki be Satang tago iboadu ba
ngabasakidi.
19 Kita takaua kita nge Nanaranga tamoata ne. Ata tamoata be aine moarunga
kateka-o nge Satang eruma ka disoaki.
20 Be kita takaua Nanaranga Natu ipura be kaua iang-kita, be ono Nanaranga moimoi
be kalingo takauataki. Be soakingada moarunga nge Nanaranga moimoi be kalingo
ngaena-lo dieno, be Natu Iesus Kristus-lo dieno be. Ngai ka Nanaranga moimoi be
kalingo, be ngai ka moauriuri-la nem-kusoaki soaki ipurapura.
21 Bokaibe, natugu negu, ‘propet’ bolingadi ratadi kamasibongakidia-tina. Moakina-
tina kasaringadi!

2 ZON

1 Ngau ‘sios’-lo muamua neming ka ugere.
Kaiko ‘sios’ Nanaranga inangaiko ka natum zaiza ugere-kaming. Ngau urerereretakiko-tina. Tago ngau-la ka urerereretakiko. Tamoata moarunga pile kalingo dikauataki nge direreretakiko be.
2 Bakara, pile kalingo kita-lo isoaki, be masa bokaina-la nem-kusoaki iloda-lo ngasukoaki.
3 Tamada Nanaranga be Iesus Kristus, Tamada Natu iboadu marou ne tadokidoki-ba, ilo-taga ne be ilo-uia ne ngang-kita. Be marou ngaedi nge iboadu reretaka mata be mata kalingodia-lo be kita-lo daeno.

Mata Kalingodi Be Reretaka Mata

4 Surigu diuia-tina bokai ulongo natum alu pile kalingodi nge ditagatagadi, Tamada-la ipile bokana.
5 Nge kodeka, ‘sios’ negu, tago mata oauoau kata ka mgeretaniko kana. Mata ngae nge matamatana-tina be tadoki. Ngau bokai uakoro-kaming: Kita moarunga neda-la marada taererereretaki.
6 Reretaka mata nge bokai: Nanaranga pilenga tatagatagadi. Nanaranga pilenga ngaedi ka matamata be bokai kalongo: Reretaka mata-lo kamasukoaki.

Kristus Erekei Ne

7 ‘Propet’ bolingadi ratadi ambe kokoko-tina ege-ege kateka-o dilako. Di pilengadi nge Iesus tago tamoata ipura be kateka-o ibala. Tamoata bokainaina ka bolingadi ratadi be Kristus erekei ne.
8 Eke! Kaba kamaitaita uia! Zazanga neming ambe kamamalo be kadoki nge kamagunai takana! Zazanga neming ngae nge nem-kusoaki soaki ipurapura! Kamapi be zazanga neming ere-moarunga be kamadoki.
9 Kam tamoata teke-teke nge Kristus-la sulenga kamatagatagadi-la. Tamoata naita nena-ba rerengana-lo Kristus sulenga ibatadi be ilako-la nge Nanaranga tago ilona-lo isoaki. Ata tamoata naita Kristus sulenga itagatagadia-la nge Tama be Natu-lo ka isoaki.
10 Tamoata naita sule ngae tago ienoni be takadia-ba dienoni ipuraka-kaming nge moaki pera kanaming-lo kalakuaki ki kamolataki.
11 Bakara, tamoata naita tamoata bokainaina idoki be iadoraki nge idumai be malipi ne goalakadi diemaki-buduru.

Pile Ono Manubunga

12 Kana kokoko dienona be mgere kana, ata tago masa gere-lo mnanga. Masa mpuraka-kaming be teke-teke taetalari be taepilei-budu. Bokai masa surida dauia-tina.
13 Taritokam uarika ‘sios’ ngae nge natu suri-uia nedi dinanganiko.

3 ZON

1 Ngau ‘sios’-lo muamua nem ka ugere.
Be nge ruangagu iauia Gaius ka ugereniko. Kaiko moimoi be urerereretakiko-tina.
2 Ruangagu iauia, ngau Nanaranga uraboi masa more nem tago be nem iauia-la
gosoaki, be kana moarunga kuememaki nge dauiauia-doi. Be mariabakam-lo nge
iauia-la gosukoaki.
3 Taritokada alu dipura be diraia kaiko isi pile kalingo kutagatagaia-la. Bokai diraia
kaiko moimoi be pile kalingo mata ne kutagatagadi be kusukoaki. Bokai ulongo nge
surigu diuia-tina.
4 Kana takadia-lo nge surigu tago diuiauia-tina! Ngau bokai ulongolongo natugu pile
kalingona-lo disukoaki nge kodeka surigu diuiauia-tina!

Gaius Ara Rakeaka Ipura

5 Ruangagu iauia, nge iuia-tina taritokada kuduma-dumadia-la! Kana-ra akerengadi,
ata kudumadumadia-la.
6 Reretaka mata nem ngaedi nge makare ‘sios’ ngaena-lo dirangaki. Nge ambe kaba
tamoata akerengadi tekedi makara ‘pasi’ ngae zaiza unepidi be dimai. Alale nedi
ngaena-lo nge godumadi. Duma goandi kana nge Nanaranga-la rerengana-lo bokana
godumadi be gonepidi be ono alale nedia ngaena-lo dalale.
7 Kristus malipi nena-lo ka ditui be dialalale. Nge bokai ka tamoata Nanaranga
pilenga tago ditagatagadi nge tago didumadi.
8 Ata kita Kristus tamoata ne nge muzi uia ka tamoata bokainaina taememakidi kana.
Bokai masa pile kalingo malipi ne taememaki-budu.

Diotrepes Be Demetrius

9 Ngau ambe ‘pasi’ teke ‘sios’ makara ugeretani, ata Diotrepes tago ireretaki-kama be
bokai irangaki-kama, ‘Rakana pupuraki kaoa!’ Maka ma ngai irere muamua neming
bokana ngasukoaki.
10 Mpuraka-kaming masa kana moarunga iemaki be baituka pile goalakadi ane
irangaki-kita nge mrangaki-kaming. Tago pile goala-la ka odao inanga. Ambe tago
taritokada Kristus malipi ne diememaki nge idumadumadi. Tago. Be tamoata takadi
nge ibababaridi be taritokada tago didumadumadi, be ‘sios’-lo itaodi be ‘sios’ dipereki.
11 Ruangagu iauia, muzi goalakadi moaki kutoatoaki! Moaki-tina. Muzi uia-la
goememaki. Maka ma tamoata naita muzi uia iememaki nge Nanaranga tamoata ne
kata. Tamoata naita muzi goalakadi iememaki nge Nanaranga tago sesu isaringai.
Kasauba-tina ka isoaki!
12 Moarunga-tina Demetrius atabala-tina dinangai. Be nge tago dia-la ka dirangaki.
Maka ma ngai nena-la be pile kalingo itagatagai, be nge ono nena-la be ne lama
unianga ka mangata inanga. Be keka bokaina-doi atabala-tina kinangai. Be moimoi
kaiko kukaua pilengama nge moimoi be kalingodi. Tago kiboliboli.

Pile Ono Manubunga

13 Pile negu kokoko-tina dieno be mraiko kana, ata tago gere-lo unanga.
14-15 Saringatuka masa mteko be taetalariru be taepileiru. Ilo-uia kaiko-lo ngaeno.
Ruangam makare ilo-uia nedi dinanganiko. Ruangada aradi kikauataki makara nge
teke-teke aradia-lo be ilo-uia negu goandi.

ZUT

1 Ngau Zut, Zems tari, be Iesus Kristus malipilipi kana ka ugere.
Be nge kam tamoata be aine moarunga Nanaranga ambe ne bokana ikila-kaming ka ugere-kaming. Kam ka Tamada Nanaranga irereretaki-kaming, be Iesus Kristus aurukana-lo kasukoaki.
2 Nanaranga ilo-taga ne, ilo-uia ne be reretaka mata ne iboadu kam-lo dakauri.

'Tisa' Bolingadi Ratadi Pile Uia Dierekeini.

3 Ruangagu negu, rere negu bibia nge kana maka tanegea-budu kana nge mgereta-kaming. Kana ngae nge bakara be Nanaranga iuketi-kita be imuleaki-kita. Ata kaba kana takaia ilogu ibagaia-tina bokana ilogu takaia unangai. Bokaibe kaituka-tina nge kana mrangaki kana nge bokai: miaka-kaikaming be lama unianga neda muri kamatui be kamakai be kamalako-la be ngaeno. Lama unianga ngae nge bong-la teke ka Nanaranga tamoata be aine ne iandi be bokaina-la ngaeneno kana.
4 Maka ma tamoata be aine alu Nanaranga pilenga tago ditagatagadi ambe komangaba-lo be disili-kaming. Tamoata ngaedi nge Nanaranga marou ne tadokidoki-ba dipuripurisaki be ono nedi zalakadi ditaitari be diboliboli be mata nedi goalakadi diememaki. Be Biabiadi neda tekena-la Tanepoa Iesus Kristus nge muridi dinangai. Toira be Nanaranga 'Buku' ne ambe tamoata bokainaina sururu nedi ono ara-leuanga dadoki kana nge irangaki-doi.
5 Kam ambe bokai kakaua: toira Tanepoa itaguraki be Israel tamoata be aine Izip kaba-lo disoaki be iuketidi be ibagadi, ata alauri nge tamoata be aine lama tago diuni nge iara-leuadi be lumsukumadi didula. Ata nge ono milo-kauakaming kana ka ugere.
6 Bokai mpile be kamakaua: 'Enzel' alu kabadia-tina Nanaranga iandi ata dipereki nge ilo-ming dandi. Di kaiboang ono malipi nedia-tina bibia daememaki kana be Nanaranga iandi nge dipereki, be ambe oarige nem-kueno dieneno ane uauradi dipura be kaba oabubukadi matolidia-lo disukoaki. Makara dasukoaki be Bong biabia dirapurapungi be ono Nanaranga giriki nedi ngaliliti be sururu nedi ngandi kana.
7 Sodom be Gomora be anua saringadi dieno nge ilo-ming dandi. Tamoata be aine anua ngaradia-lo nge 'enzel'-la ngaedi bokana dimuzi be pogiza-ramo mata be mata maia odio dieno tamoata tago iboadu taemaki nge diememaki. Di nge ono tamoata be aine moarunga tonanga dadoki kana ka eoa nem-kueno dieneno ane sururu aniadi dipura.
8 Bokainatuka-la, tamoata maka diboli be mara-ming disili nge bokainatuka-la ka dimuzimuzi. Raio kaba itangadi ambe diemakidi be muzigoala nedi nge ono nedi tamoatadi diaka-goalagoalangaki. Be Nanaranga disegesegeaki be 'enzel' uia lang anua-lo nge diboliboliakidi.
9 'Enzel' muamuatuka ara Maikel nge tago sesu bokai imuzi tamoata ngaedi dimuzi bokana. Bong 'enzel' goalaka Satang diaru Moses tamoata mate diebulongakiaru nge Maikel tago pile-goala ane Satang iebuloi. Tago-tina. Bokaina-la ka ipile, "Tanepoa iboadu ngaebuloiko."
10 Ata tamoata ngaedi nge kana tago dikauataki ka pile-goala ane diebulobulodi. Kana alu dikauataki nge ilodi tago dilelelenaki noko diememaki, suri ngado kabukabu ilodi tago dilelelenaki noko kana diememaki bokana. Be nge bokai ka muzingadi goalakingadi ngaedi ka masa dataguraki be saranga aoa-dialo darokakilako be ono dara-leuadi.
11 Dimakadoma-tina! Ambe Kein maleka didoki. 'Mone'-ba reretakadio ambe Balam bolinga didoki be dibatadi. Be ambe toira-la Kora Nanaranga pilenga iare-sabari bokana dimuzi. Be Kora-la bokana, ambe ara-leuadi dipura.

12 Bong moarunga kapurapura be kasukoaki-budu be moanako ono ilo-tekenana
kaememaki nge tamoata ngaedi dipurapura be kamoanakonako-budu, be dikoto-
gougou nge tago dimaiamaia. Nedia-la kusidi ilodi dianiandi. Bong mara-ming
disukoaki be dimoanakonako nge teadi zika kusi oaoaoa-nao dieno bokana. Teadi nge
zim oasa ikakabung bokana, ata zim ngaedi nge ura tago dipupuraki be oasa ieueuri-
tototo bokana. Muzingadi nge kai nai nedia-lo be kai teke patu tago ngananga bokana,
be tamoata dataguraki be ere-ziri dateteki bokana. Bokaibe teadi ambe kai ere-ziri be
teteka ipura be imarango-doi bokana.
13 Muzingadi nge aoara mangalu nugukadi dipurapura bokana. Be muzingadi maia
odio dieno nge buso bokana mangata dieneno. Teadi tekedi nge goai kabadi tagotago
be kabadi dilelei bokana. Bokaibe Nanaranga ambe kaba kandi teke oabubu tobilaka
imoataungakadi be ieno. Be alauri masa makara ngarokakidialako be makara nem-
kusoaki dasukoaki kana.
14 Inok nge Adam labunao ipura. (Adam bezeri Kenan be Kenan bezeri Inok.)* Inok
ka toira-tina pile mumuakadi oti be tamoata ngaedi bokai irangakidi: “Kamalongo!
Tanepoa masa ‘enzel’ ne ratadi kokoko-tina ‘tausen-tausen’ zaiza be ngapura
15 be tamoata moarunga muzingadi ngaliliti. Ata tamoata Nanaranga pilenga tago
ditagatagadi muzi goalakadi diememaki be pile goalakadi ane be Nanaranga pile ono
dinangalako bokana Nanaranga masa muzingadi ngatagadi be sururu ngandi.”
16 Tamoata be aine ngaedi nge izamazama ditototoi be tamoata takadia-lo moatubu
dinanganangalako, rerengadi goalakadia-la ditagatagadi be muzigoala diememaki,
diaoa-palapala be nedia-la diraketukatukadi, be tamoata takadi diniu-korikoridi be
poasangadia-lo dilakolako, be ono rerengadia-lo kana diememaki.

Zut Mangmang Iung

17 Ruangagu negu, kana maka Tanepoa neda Iesus Kristus ‘apostel’ ne toira be
dirangaki-kaming nge ilo-ming daniandi!
18 Kristus ‘apostel’ ne bokai dira-kaming, “Bong alalaurituka dapura kana masa
tamoata alu dapura be dadamoali-kaming be dailo-ruakaming. Tamoata ngaedi
nge Nanaranga pilenga tago ditagatagadi. Tago-la! Nedi muzingadi goalakingadi
ditagatagadi.”
19 Tamoata ngaedi ka kuara mara-ming dinanganangalako, be nedi tamoatadi
rerengadi ditagatagadi. Tamoata bokainaina nge Oli Spirit tago ilodia-lo isoaki.
20 Ata kam ruangagu negu nge kama-kaikai be lama unianga-ming rata nge
kamadokimatei be kamaka-labati. Oli Spirit kaiboang ne ane be kamaraborabo.
21 Izamaizama Nanaranga reretaka nena-lo kamasukoaki, be Tanepoa neda Iesus
Kristus ilo-taga ne kamarapurapungi, be ono moauriuri-la nem-kusoaki soaki
ipurapura-lo ngalakuaki-kaming.
22 Tamoata be aine aludi ilodi diruarua nge ilo-ming datagatagadi.
23 Maka ma aludi ambe Eoa tago matemate lalaukadia-lo ka disoaki nge oaikiki-
tina kama-uketidi be kama-urekidi. Eoa-lo dalako takana! Be aludi nge neming-la
kama-matamatakuaki-kaming noko ilo-ming datagatagadi. Kam-soa muzigoala nedia-
lo kamalako takana! Malodi tubutubudi kaoa! Kamasaringadi takana! Kusi-tina ma
nedi dinanganganga nge ka moakina-tina kasaringadi!

Rabo Alalaurituka

24 Nanaranga tarakeaki! Bakara, ngai ka aurukana-lo kamasukoaki be tago iboadu
kamatapulo. Ngai masa suri-uia ane, be giriki-ming tagotago be ngadoki-kaming be
kaba ne kaiboang be malama nedi otioti-lo ngalakuaki-kaming.
25 Nanaranga nge tekena-la be rubena-la, be ngai ka Uketiketi neda. Iesus Kristus
malipingana-lo ka iuketi-kita be imuleaki-kita. Bokaibe tarakeaki! Maka ma ngai ka

* **1:14:** Luk 3:37

anuatanepoa biabia, be pilenga malamakadi otioti, be kaiboang ono tanepoanga nge nena-doi. Toira be isoaki, be isi isukoaki, be alauri masa nem-kusoaki ngasukoaki! Moimoi!

REBELESEN

Pile Dimua

1 Kana geretadi dapura kana ngaedi nge Iesus Kristus mangata inanga be teadi
dipura ka geretadi dapura kana. Nanaranga ka kana ngaedi Iesus iani, be Iesus
itaguraki be kana saringatuka dapura kana nge malipilipi kana itikingdi. Ono kana
ngaedi mangata ngananga kana nge ‘enzel’ ne teke inepalako malipilipi kana Zon-lo
be pile ngaedi mangata matana-lo inanga.
2 Be Zon ambe kana ita ngaedi nge ere-moarunga be mangata irangaki. Pile
moarunga ngaedi nge Nanaranga pilenga, be Iesus Kristus ka pile ngaedi idoki be
mangata inanga.
3 Tamoata naita pile mumuakadi ngaedi tamoata be aine takadi ilezedi nge suri
dauia. Be tamoata naita pile geretadi dipura ngaedi ilongo be ilona-lo inanga nge suri
dauia. Maka ma bong ono kana ngaedi dapura kana ambe disaringa!

Zon ‘Sios’ Lima-be-rua Pile Inangadi

4 Ngau Zon ka ugere. Be nge kam tamoata be aine ‘sios’ lima-be-rua Esia kaba-lo
ka ugere-kaming. Nanaranga isi isoaki, toira be isukoaki, be alauri ngapura kana nge
marou ne tadokidoki-ba be ilo-uia ne iboadu ngang-kaming. Be Nanaranga Mariaba ne
lima-be-rua Nanaranga bagi ne ono tanepoanga aro dituitui nge marou nedi be ilo-uia
nedi iboadu dang-kaming be.
5 Be Iesus Kristus marou ne tadokidoki-ba iboadu ngang-kaming. Iesus Kristus ka
Nanaranga pilenga adoado-la be mangata irarangaki. Ngai ka natu labalabatuka be
matamatanatuka mate-lo be imarang. Be anuatanepoa moarunga kateka-o nge ngai
eruma disoaki be ngai itanepoadi.

Ngai irerereretakikita-tina, be matengana-lo ka daraka ane be muzigoala neda
erumadi tasoaki be irubetaki-kita.
6 Be anua ono ngatanepoa kanana-lo tamoata Nanaranga ditabatabai bokana
inanga-kita, be Nanaranga ne be ne Tama tamalipilipini kana. Bokaibe malama
be kaiboang, be kaiboang ono tanepoanga nge Iesus Kristus-doi ne, be bokaina-la
daeneno! Moimoi.
7 “Kamate! Oaru-o isoaki be ibalabala! Tamoata be aine moarunga masa date.
Tamoata maka io ane dinagutobai masa date be. Ngai kanabe tamoata be aine
moarunga kateka-o masa datang be danodo. Kana ngaedi nge bokainatuka-la dapura!
Moimoi.”
8 Nanaranga Tanepoa bokai ipile, “Ngau ka Muamuatuka be ngau ka Alalaurituka.
Ngau isi usoaki, toira be usukoaki, be alauri masa mpura. Ngau Nanaranga
Kaiboangigu-tina!”

Zon Kristus Ite

9 Ngau tarito-kaming Zon ka ugere. Ngau kam Iesus Kristus tamoata be aine ne zaiza
tatui-budu be moatubu be sururu tabazibazi-budu. Moimoi Iesus Kristus ikila-kita be
moatubu tadokidoki-budu, ata tago oaikiki-la be tasegesege. Bokaibe alauri masa anua
ono Nanaranga ngatanepoa kanana-lo tasoaki-budu. Bokaibe, bokai kamakaua: Ngau
Nanaranga pilenga be Iesus pilenga ono ne mangata inagupasiki lilidi-o ka motu ara
Patmos-o uaura-lo dinangaia.
10 Tanepoa Bong nenao nge Oli Spirit ilogu-lo isili be malonga teke kanabiabia
murigu ipilepile be ulongori. Malonga ngae kabanga nge tauru bokana.

11 Malonga ngae bokai ipile, “Kana kuita nge ‘buku’-lo gogere be ‘sios’ lima-be-rua
ngaedi gonabangakidi: Epises, Smerna, Pergamum, Taiataira, Sardis, Piladelpia be
Leodisia.”
12 Makara nge ubuira be malonga iraraia nge mte kana. Ubuira nge baratui lima-be-
rua ‘gol’ oti ememaki bokai dituitui be uita.
13 Baratui ngaedi maradi nge tamoata teke ituitui be ute. Tea nge “tamoata natu”
bokana. Kusi-sili teke salagabuli duduna-lo be ibala ae babadia-lo nge inanganangai.
Barabara-nao nge kusi teke mapala angapi bokana ‘gol’ oti ememaki inanganangai.
14 Pangana be donga nge dioaoasepuka-tina, be oaoangadi nge oaru oaoangadi
bokana. Mata nge eoa kanabibia bokana dipurupururui.
15 Ae babadi nge sosodabu ngakarakara bokana dikarakara. Malonga nge zagura
ngarokasapa be ngapapanana bokana.
16 Luma oanana-o nge goai lima-be-rua idokidoki, be aoa-nalo nge asi ono eunga
mata ruarua ipusika. Asi ngae nge mata sagode. Lili nge dimalama-tina. Malamangadi
nge gopile-ra amari ka amari-soasoa ieno be imalamalama!
17 Bong tamoata ngae ute nge ae babadia-lo utapuloria be umate be ueno. Kodeka
luma oana ogu-o inangaria be bokai ipile, “Taburim moaki ira! Ngau ka Muamuatuka
be ngau ka Alalaurituka!
18 Kamate! Ngau ka Moauriuri-la sukoaki! Umate, ata ambe moauriuri usoaki, be
bokaina-la moauriuri msukoaki kana. Ngau ka mate muzi be mate-anua babaduadua
ono uasara ne udokidoki.
19 “Ngau urere kana kuita nge gogere. Kana-ma kaituka dipura be kuita-re! Be kana
alauri dapura kana be kuita nge gogere-doi.
20 Goai lima-be-rua aoagu-lo kuita be baratui lima-be-rua ‘gol’ oti ememaki nge
labudi sikitadi bokai: Goai lima-be-rua nge ‘enzel’ lima-be-rua ‘sios’ lima-be-rua nedi,
be baratui lima-be-rua nge ‘sios’ lima-be-rua kilala nedi.”

2

‘Sios’ Epises Anua-lo Pile Ne

1 “Pile ngaedi nge ‘enzel’ Epises ‘sios’-lo isoaki gogereni. Pile ne bokai: ‘Ngau-ma
maka goai lima-rua luma-gu oanagu-lo udokidoki be baratui lima-rua ‘gol’ oti ememaki
maradi ualalale ka pile ngaedi unanganiko.’
2 “Malipi kuemaki nge ukauataki. Ngau ukaua kaiko malipi bibia-tina kuemaki
be kukai-tina be moatubu kubazibazidi be kusukoaki. Ngau ukaua kaiko tamoata
goalakadi kusegesegeakidi. Be tamoata dipile di ‘apostel’ kaoa nge kutoidi be ambe
kukaua di nge tago ‘apostel’-tina kaoa. Tamoata ngaradi nge bolingadi ratadi kaoa.
3 Kaiko aragu kudokimateia-uia. Be moimoi sururu bibia kudoki, ata tago oaikiki-la
be kusege. Kukai be kusoaki-la.
4 “Ata ngau pile bokai omo unglako: Kaiko ambe tago matamata kurereretaka
bokana kurereretaka.
5 Ambe kutamong-tina! Ilom bokai ngakaua: etatabala-tina ka kutamong be kubala!
Muzi uia toira kuememaki nge ilom ngandi. Ilom gobuiri be muzigoala nem gosegeaki
be muzi uia toira kuememaki nge kaba goememaki. Ilom tago kubuiri be muzigoala
nem tago kusegeaki nge masa mpuraniko be baratui nem kabana-lo ituitui nge
mdokaleko.
6 Ata kana iauia teke kaiko-lo ieno. Kaiko ungguma aradi Nikolai muzingadi
kusegeaki-tina, ngau-la usegeaki bokana.
7 “Tamoata kungi otioti nge pile ngaedi Oli Spirit ‘sios’ iandi nge ngalongo! Tamoata
ikai be isoaki-la be iuasa masa msumoalani be kai ono moauringa Nanaranga uma ne
biabia-lo ituitui nge kalingo ngakani.”

'Sios' Smerna Anua-lo Pile Ne

8 "Pile ngaedi nge 'enzel' Smerna 'sios'-lo isoaki gogereni. Pile ne bokai: 'Ngau
Muamuatuka be Alalaurituka ka pile ngaedi unanganiko. Ngau ka umate be kaba
moauriuri usoaki.'
9 "Moatubu nem ukauataki. Ngau ukaua kaiko kana nem tagotago, ata nge kana-ba.
Kaiko kana nem kokoko-tina lang anua-lo dieno! Ngau ukaua tamoata alu dipile di
Iuda kaoa be pile goalakadi omo dinanganangalako. Tamoata ngaradi nge tago Iuda
kaoa. Diboliboli-ba. Di nge Satang ungguma ne kaoa!
10 Moatubu be sururu bibia saringatuka godoki kana nge moaki kumatakuri. Ngau
ka uraiko Satang masa bokainatuka be ngatoiko: Tamoata nem alu masa uaura-
lo nganangadi be uanana tago sasalaga amaridi kulemoa bokana uaura-lo sururu
dadokidoki be dasoaki. Ata kaiko gokaiboang-tina be lama gounana. Oguo kuduasare
be lama kuniunia-la, be kulako be kumate nge iuia! Bokai masa ono moauringa ara
biabiatuka nge miangko.
11 "Tamoata kungi otioti nge pile ngaedi Oli Spirit 'sios' iandi nge ngalongo! Tamoata
ikai be isoaki-la masa tago iboadu mate ruaia sururu ne ngadoki.

'Sios' Pergamum Anua-lo Pile Ne

12 "Pile ngaedi nge 'enzel' Pergamum 'sios'-lo isoaki nge gogereni. Pile ne bokai:
'Ngau asi ono eunga mata ruarua sagode ienona ka pile ngaedi unanganiko.'
13 "Ngau ukaua kaiko inanga kusukoaki. Kusukoaki kana nge Satang makara
itanepoa be isukoaki. Ata kaiko aragu kudokimateia-tina uia. Be lama uniangam
ngau-lo nge tago murim kunanga. Be bong tamoata ara Antipas isoaki nge tago murim
kunangaia. Antipas nge malipilipi negu iauia-tina, be malipi negu iememaki-tina uia.
Be makara anua nem biabia-lo umoatea ipura. Makara ka Satang isukoaki.
14 "Ata ngau pile alu omo munglako kana. Pile ngaedi nge bokai: Tamoata alu
makara disoaki nge Balam sulenga ditagatagadi. Balam ka Belak isuleni, be Belak
itaguraki be Israel tamoata be aine irepekidi be muzi goalakadi ngaedi diemaki:
kangkang ambe moarupu ditabangakidi nge dikang, be pogiza-ramo mata diemaki.
15 Be tamoata be aine nem alu nge ungguma aradi Nikolai sulengadi goalakadi isi
ditagatagadia-la.
16 Ilom gobuiri be muzigoala nem gosegeaki! Ilom tago kubuiri masa mpura be
tamoata be aine ngaradi asi ono eunga aoagu-lo ipusikasika ane mundi.
17 "Tamoata kungi otioti nge pile ngaedi Oli Spirit 'sios' iandi nge ngalongo! Tamoata
ikai be isoaki-la masa kangkang ara 'mana' zumzumkaki nge miani be ngakang. Be
patu oaoaoa teke masa miani. Patu ngaenao masa ara oauoau mgereti, be tamoata tago
teke iboadu ara ngae ngate. Tamoata-la patu oaoaoa ngae idoki ka masa ara oauoau
ngae ngate.

'Sios' Taiataira Anua-lo Pile Ne

18 "Pile ngaedi nge 'enzel' Taiataira 'sios'-lo isukoaki nge gogereni. Pile ne bokai:
'Ngau Nanaranga Natu ka pile ngaedi unanganiko. Ngau ka matagu eoa bokana
dipurupururui be ae-gu babadi nge sosodabu ngakarakara bokana dikarakara.'
19 "Kana kuememaki nge ukauataki. Ngau ukaua kaiko kurerereretaka, lama
kunanau-tina, malipi negu kupipi be kuememaki be kukai be moatubu moarunga
kudokidoki be kusukoaki. Kaituka-tina nge semam kuzeleki be malipi kuemaki be
dilako-la be dieno. Matamata nge tago bokai semam kuzeleki be malipi negu bokai
kuemaki.
20 Ata ngau pile tekedi bokai omo munglako kana: Aine ara Zezebel kusumoalani
be tamoata be aine negu isulesuledi. Aine ngae ka iboli-ba be ipile ngai Nanaranga
'propet' ne kata. Sulenga ngaedi ane be tamoata be aine negu irerepekidi be muzigoala

ngaedi diememaki: Iaka-ngaongaodi be pogiza-ramo mata diememaki, be kangkang ambe moarupu ditabangakidi nge didokidoki be dikangkang.
21 Ngau ambe ulikitaki be uanana muku sasalaga uiani be ono ilo ngabuiri be muzigoala ne ngarokaki kana. Ata tago irere ilo ngabuiri be muzigoala ne ngaedi ngarokaki.
22 Bokaibe ngau masa zirapu tekedia-lo mrokakalako be tamoata maka pogiza mata diememaki-budu zaiza be sururu bibia-tina miandi. Sururu bibia ngaedi ambe saringatuka miandi kana. Ata ilodi dibuiri be muzi goalakadi aine ngae zaiza diemaki dirokaki masa sururu tago miandi.
23 Be natu moarunga masa mumoatedi. Bokai masa ‘sios’ moarunga dakaua ngau ka tamoata be aine moarunga ilodi be ilo-lelenaka nedi ukauataki. Ngau masa tamoata teke-teke muzingadia-lo be mlilitidi be mtagadiadi be sururu miandi.
24 “Ata kam Taiataira tamoata be aine takaming nge sule goalakadi ngaedi tago kadoki be katagadi. Be Zezebel sulenga tekedi bokai dirangaki, ‘Kana labudi sikitadi zumzumkaki Satang ambe mangata inagupasi,’ nge tago kalongo be katongaki. Bokai ka bokai mra-kaming kana: Masa moatubu tago teke omingo mnangalako.
25 Ata sule uia kaituka dieno-kaming nge kamadokimatedia-tina uia. Kamadoki-matematedi nibe ngau-ba kaba mumule.
26 Tamoata ikai be isoaki-la be mata negu itagatagadia-la be ilako manubunga-nao masa kaiboang negu miani be ungguma kokoko ngatanepoadi.
27 Be bong itanepoadi nge tagona-tina masa ilo ngatagatagadi kana. Masa ngatat-aposakidi be agora bokana mukumuku dagalagalalai. Ngau-la kaiboang Tamagu-lo udoki bokana, tamoata bokainaina masa kaiboang negu miani.
28 Be goai-zama masa miani be ono tamoata ngae mitikini ngai ikai be iuasa.”
29 “Tamoata kungi otioti nge pile ngaedi Oli Spirit ‘sios’ iandi ngalongo!”

3

‘Sios’ Sardis Anua-lo Pile Ne

1 “Pile ngaedi nge ‘enzel’ Sardis ‘sios’-lo isoaki gogereni. Pile ne bokai: ‘Ngau Nanaranga Mariaba ne lima-be-rua be goai lima-be-rua dienona.’
“Ngau ukaua kaiko rakana kuememaki! Team nge moauriuri bokana, ata kaiko ambe kumate!
2 Bokai ka ngau bokai uraiko, ‘Gomarang-rake,’ be kana isi dienoniko nge goaka-kaidi. Damanubu be daleua takana! Ngau ambe kaba bokai uita kana kuemaki nge tago isi Nanaranga mata-nao diado.
3 Pile disuleniko be kulongo nge ilom ngandi. Gotagatagadi be ilom gobuiri be muzigoala nem gorokaki. Tago kulongora be kumarang masa anako bokana mpuraniko be sururu miangko. Be bong nangatanao mpura kana masa tago gokaua.
4 Ata tamoata alu makara nge malo nedi tago dituburi. Tamoata ngaedi masa kusi oaoaoa dananga be ngau zaiza galalale-budu, bakara di diboadu-tina bokai damuzi.
5 Tamoata naita ikai be iuasa masa bokainatuka di bokana kusi oaoaoa ane mngazingi, be ara ‘Buku’ ono moauringa-lo ieno nge tago iboadu mgamani. Be Tamagu ‘enzel’ ne zaiza matadi-o masa mangata mrangaki ngai nge ngau tamoata negu.
6 “Tamoata kungi otioti nge pile ngaedi Oli Spirit ‘sios’ iandi nge ngalongo!”

‘Sios’ Piladelpia Anua-lo Pile Ne

7 “Pile ngaedi nge ‘enzel’ Piladelpia ‘sios’-lo isoaki nge gogereni. Pile ne bokai: ‘Ngau kusigu Ratana-tina be pile moimoi be kalingodi labudi ka pile ngaedi unanganiko. Ngau ka Anuatanepoa biabia Debiti babaduadua ne ono uasara ne ienona. Be bong babaduadua uasari nge tago teke iboadu ngaonoti, be bong uonoti nge tago teke iboadu ngauasari.’

8 “Kana kuememaki nge ngau ukauataki. Ngau ukaua kaiko kaiboang nem tago
dilaba-tina! Ata sulengagu kutagatagadi be kukai-tina nge kutagatagadia-la. Gote,
ngau ambe babaduadua teke arom uasari, be tago teke iboadu ngaonoti.
9 Golongo! Satang tamoata be aine ne alu makara disoaki be dipile di nge Iuda kaoa.
Moimoi di Iuda kaoa, ata bolingadi ratadi. Ata ngau masa memakidi be dapura be
arom be daboadukuniko. Bokai masa dakaua ngau Kristus kalingo nge kaiko-la ka
urereretakiko.
10 Kaiko pilengagu kulongolongo be kutagatagadi, be moatubu be sururu dipuraniko
nge kukai be kusoaki-la bokana alauri sururu bibia dapura kana masa lumagu-o
gosoaki be tago sesu masa bakara gouai. Sururu ngaedi ane ka ono tamoata be aine
moarunga kateka-o toiadi dapura kana.
11 “Ngau ambe saringatuka mpura kana. Kana dienoniko nge godokimatedia-tina
uia. Bokai masa kana kupipi be ngau-lo godoki kana nge tago teke iboadu ngadokileko.
12 Tamoata naita ikai be iuasa masa ariri-moane bokana Nanaranga negu pera nena-
lo mnaguraki, be tago iboadu kaba ngaradi ngapereki. Ngau masa Nanaranga negu ara
be anua negu aradi tamoata ngaenao mgere. Anua negu nge Ierusalem. Ierusalem
ngae nge anua oauoau. Ierusalem ngae masa Nanaranga negu-lo ka ngapura be
etatabala lang anua-lo be ngabala. Be aragu oauoau masa tamoata ngaenao mgereti.”
13 “Tamoata kungi otioti nge pile ngaedi Oli Spirit ‘sios’ iandi nge ngalongo.”

‘Sios’ Leodisia Anua-lo Pile Ne

14 “Pile ngaedi nge ‘enzel’ Leodisia ‘sios’-lo isoaki nge gogereni. Pile ne bokai: ‘Ngau
Moimoi ka pile ngaedi unanganiko. Ngau adoado pile moimoi be kalingodi mangata
ururangaki. Be ngau ka kana moarunga Nanaranga iemaki nge labudi.’
15 “Muzi moarunga kuememaki nge ngau ukauataki-doi. Kaiko nge tago kuragogo ki
kutumura. Lukaluka-ba ka kusoaki. Ngau bokai urere: ilom tekena-la; goraragogo-la
ki gotumuramura-la. Moaki kuragogogo be kutumuramura. Bokai masa mkaua be ba
mbasakiko.
16 Ata lukaluka-ba ka kusoaki bokana masa aoagu-lo ka mongorakiko kana!
17 Kaiko bokai kupile, ‘Ngau kana negu kokoko-tina be uboadu-tina, be kana
moarunga urere nge dienona.’ Ata kaiko tago kukaua, kumoangaruru be soakingam
nge dimoangaruru-tina! Kaiko kana nem tagotago! Ilom ipile Nanaranga mata ne kusi
bokana kuoko be kusoaki. Ata tago-la! Kaiko matam leuadi.
18 Ngau urere bokainatuka gomuzi: ‘Gol’ negu eoa-lo moamoara ipura be zika tago
teke ono ieno nge gozazai. Bokai masa kana nem kokoko-tina. Kusi oaoaoadi gozaza
be maiangam gozumkaki, bakara kaiko nemoala-ba ka kusoaki. Be bureng gozaza be
matam-lo gonanga be matam dauia be kaba goitaita.
19 “Bokai gokaua: Tamoata urereretakidi nge uebulobulodi be ono zala-lo ulaku-
lakuakidi. Bokai ka ngau uraiko ilom gobuiri be muzigoala nem gorokaki!
20 Golongo! Ngau babaduadua-lo utuitui be babaduadua upalipaliti. Tamoata naita
malongagu ilongo be babaduadua iuasari masa pera kanana-lo msili be ngai keru
gamoanakoru, be ngai masa ngau keru gamoanakoru.
21 Tamoata ikai be iuasa masa msumoalani be sakegu-o bagi ono tanepoanga negu-
o gasoaki-buduru be tamoata moarunga gatanepoa-diaru, ngau-la ukai be uasa be
Tamagu sakena-o bagi ono tanepoanga nenao kisoakiru bokana.”
22 “Tamoata kungi otioti nge pile ngaedi Oli Spirit ‘sios’ iandi nge ngalongo!”

4

Lang Anua-lo Nanaranga Rakeaka Ipura

1 Pile ngaedi muridi nge utadarake. Utadarake nge babaduadua teke kakaka lang
anua-lo ieno be ute. Kodeka malonga matamata tauru bokana ulongori nge bokai ipile,
“Makare gorake be alauri kana ngaedi muridi rakana ngapura kana nge mitikingko.”
2 Makara nge oaikiki-tina Oli Spirit ilogu-lo isili. Be makara lang anua-lo nge bagi
ono tanepoanga teke ute. Bagi ngaenao nge tamoata teke isoaki be ute.
3 Tea nge suri oabunabiabia amari lalauka dapusikasika be rairaituka amari ngatao
be lalauka datuitui bokana. Bulele teke nge bagi ngae iboalingi. Bulele ngae malamaka
nge amari mata ngasoapudi bokana.
4 Be bagi ono tanepoanga kulemoadi-rua-be-oati takadi nge bagi ono tanepoanga
ngae diboalingi. Be bagi ngaedi-o nge tamoata bibia kulemoadi-rua-be-oati disoaki.
Tamoata bibia ngaedi nge kusi oaoaoa dinanga be pangana-dio nge kauta ‘gol’ oti
ememaki dinangananga.
5 Bagi ono tanepoanga lukauka ituitui-lo nge lamalama pitikaoanga, pakinga, be
garuruinga dipusikasika. Bagi aro nge baratui lima-be-rua dikarakara. Baratui lima-
be-rua ngaedi nge Nanaranga Mariaba ne.
6 Bagi ngae arona-tina nge kana teke tea makasi-lo malino ngabala be moakusu tago
bokana nge ieno. Kana ngae nge igoazabulae-tina.

Lukaluka nge ngado moauriuri oati bagi ngae diboalingi be disoaki. Teke ege auaua,
teke ege atata, teke ege ilaulau be teke ege autauta. Arodi be nokudio nge matadi
kokoko-tina dieno.
7 Ngado muamuatuka nge tea ‘laion’ bokana. Ruaia nge tea ‘bulumakau’ moane
bokana. Tolia nge lili tamoata bokana. Be oatia nge tea taragau bazi ngananaraki be
ngaroro bokana.
8 Ngado moauriuri oati ngaedi nge teke-teke bazidi lima-be-teke odio dieno. Kaniadi
moarunga-o nge matadi dieno. Be bazidi erumadi nge matadi dieno be. Ariata be
oabubu-lo nge moasi tago sesu didokitotoki. Bokainatuka dimoasimoasi, “Ratam,
ratam, ratam! Kaiko Nanaranga Tanepoa Kaiboangim-tina! Matamata be kusoaki, be
isi kusukoaki be alauri masa gopura!”
9 Ngado moauriuri oati ngaedi nge moasi ono Nanaranga atabala-tina nangaia ipu-
rapura, ono rakeaka ipurapura be ono peruia ipurapura ka dimoasimoasi. Nanaranga
ngae ka bagi ono tanepoangao isukoaki, be nem-kusoaki isukoaki.
10 Bong ngado moauriuri oati ngaedi damoasito nge tamoata bibia kulemoadi-rua-
be-oati Nanaranga bagi ne ono tanepoanga aro disukoaki nge bagi aro datapuloria be
Nanaranga maka bagi ono tanepoangao isoaki be nem-kusoaki isukoaki nge darakeaki.
Kodeka kauta nedi bagi ono tanepoanga aro darokakiria be bokai dapile,
11 “Tanepoa nema be Nanaranga nema! Kaiko ka kana moarunga kuemaki, be
rerengam-lo be kana moarunga kupuraki be ono moauringa kuiandi. Bokai
kumuzi bokana ara atabalabala-tina, muaka bibia, be kaiboang ono tanepoanga
nge iboadu-tina kaiko-lo daeno.”

5

‘Buku’ Onono Be ‘Sipisipi’ Natu

1 Makara nge Nanaranga bagi ono tanepoangao isoaki nge luma oanana-lo ‘Buku’
tekedi idokidoki be ute. ‘Buku’ ngaedi ilodia-lo be nokudi-o nge gere dieno-doi, be
zagedi ono uasaradi dipurapura nge natoradi dipura be katiri odio nangadi dipura.
Atabala be dibala nge nato be kilala lima-be-rua oti didokimatedi.
2 Kodeka Nanaranga ‘enzel’ ne kaiboangi teke ute. ‘Enzel’ ngae ipi-tina be bokai ipile,
“Naitai-tina iboadu nato be kilala ‘Buku’ ngaenao dieno ngagamang?”

3 Ata tamoata tago teke lang anua-lo, ki kateka-o ki matedi kateka eruma nge tea
ipura be iboadu nato be kilala ‘Buku’ ngaenao dieno nge ngagamang be ‘Buku’ ngaedi
ngauasari ki ngakaka be ilodi ngaita.
4 Kaba bokai uita tamoata tago teke iboadu ‘Buku’ ngaedi ngauasari ki ngakaka be
ilodi ngaita nge tang kanabiabia uemaki.
5 Kodeka tamoata bibia kulemoadi-rua-be-oati makara disukoaki nge teke bokai
iraia, “Moaki kutang! Kaba goita! ‘Laion’ maka Zuda bagi labunao ipura ambe ikai
be iuasa. Debiti tubu moarunga maradi nge ngai ara biabiatuka. Bokaibe ngai iboadu
nato be kilala lima-be-rua ngaedi ngagamang be ‘Buku’ ngauasari.”
6 Makara nge ‘Sipisipi’ Natu bagi ono tanepoanga lukangana-tinao ituitui be ute. Be
ngado moauriuri oati be tamoata bibia kulemoadi-rua-be-oati nge bagi diboalingi be
disoaki. ‘Sipisipi’ Natu ngae tea nge imate bokana, ata moauriuri. Pangana-nao nge
tongi lima-be-rua dieno, be mata nge lima-be-rua moarunga. Mata lima-be-rua ngaedi
ka Nanaranga Mariaba ne. Be Nanaranga Mariaba ne ngaedi ka ege-ege kateka-o
nepiadiaria dipura.
7 Kodeka ‘Sipisipi’ Natu ilako be Nanaranga bagi ono tanepoangao isukoaki-lo be
luma oanana-lo ka ‘Buku’ ngaedi idoki.
8 ‘Sipisipi’ Natu ilako be ‘Buku’ ngaedi idoki nge ngado moauriuri oati be tamoata
bibia kulemoadi-rua-be-oati nge aro ditapuloria. Tamoata bibia teke-teke lumadia-
lo nge kaleti oagu nedi aradi ‘arp’ be tabira ‘gol’ oti ememaki didokidoki. Tabira
ngaedi ilodia-lo nge au-kusi boaudi rongorongo dieno. Au-kusi ngaedi nge Nanaranga
tamoata be aine ne rabo nedi.
9 Kodeka moasi oauoau teke bokainatuka dimoasi,
“Kaiko kuboadu-tina ‘Buku’ ngaedi godoki be nato be katiri gogamang. Bakara, kaiko
ka umoateam ipura, be matengam ngaedia-lo ka tamoata be aine ege-ege bagi
moarunga-lo, pile moarunga-lo, ungguma moarunga-lo be unu oaoa be unu zim
moarunga-lo darakam ane be Nanaranga kuzazadiani.
10 Be ambe kuemakidi be Nanaranga nema databatabai kana, be ngai masa
ngatanepoadi. Be tamoata be aine kuzazadi masa kateka ngae anuatanepoa
kana dapura.”

‘Sipisipi’ Natu Rakeaka Ipura

11 Kaba utadarake nge Nanaranga ‘enzel’ ne kokoko-tina malongadi ulongo. Dikoko-
tina be uareadi nge ‘tausen’ be ‘milion’ bokana. ‘Enzel’ ngaedi nge bagi ono
tanepoanga, be ngado moauriuri oati be tamoata bibia kulemoadi-rua-be-oati diboal-
ingdi
12 be dipi-tina be bokainatuka dimoasi,
“ ‘Sipisipi’ Natu umoatea ipura nge iboadu-tina kaiboang ono tanepoanga ngadoki,
kana ne dakoko-tina, kaua malaidi ngadoki be ngakaiboang-tina. Muaka bibia,
kaiboang be malama, be rakeaka nge nena-doi, be nem-kueno daenenoni!”
13 Kodeka kana moarunga aburodi otioti lang anua-lo, kateka-o, matedi kateka
eruma be kana moarunga makasi-lo nge bokainatuka dimoasi be ulongoridi,
“Nanaranga bagi ono tanepoangao sukoaki, be ‘Sipisipi’ Natu! Rakeaka bibia, muaka
bibia, kaiboang bibia, be kaiboang ono tanepoanga bibia nge aniadi dapura, be
nem-kueno daeneno-diaru!”
14 Makara nge ngado moauriuri oati bokai dipile, “Moimoi!” Kodeka tamoata bibia
kulemoadi-rua-be-oati nge diboadukuria be Nanaranga ara dirakeaki.

6

Nato Be Kilala Lima-be-teke Gamanadi Dipura

1 Kaba uitaita nge ‘Sipisipi’ Natu ute itaguraki be nato be kilala lima-be-rua ‘Buku’ zagedio dieno nge mumuatuka igamani. Igamani nge ngado moauriuri oati nge muamuatuka bokai ipile be ulongo, “Gomai.” Malonga nge lamalama pakinga bokana.
2 Kaba uita nge ‘osi’ oaoaoa teke ute. Tamoata ‘osi’ ngaenao isoaki nge pana ne idokidoki, be kauta anuatanepoa nedi nge teke ania ipura. Tea nge tamoata koai-lo iuasa-uasa bokana, be ambe ‘osi’-o ngalale be ngaeung be ngauasa kana.
3 Kodeka ‘Sipisipi’ Natu itaguraki be nato be kilala ruaia igamani. Igamani nge ngado moauriuri oati nge ruaia bokai ipile be ulongo, “Gomai.”
4 Bokai ipile nge ‘osi’ teke daradara ipusika. Tamoata ‘osi’ ngaenao isoaki nge kaiboang ania ipura be ngai iboadu kateka-o koai ngaeluaki be ono tamoata kateka-o nge nedia-la daeramoatei. Makara be asi ono eunga kanabiabia teke ania ipura.
5 Kana ngaedi muridi nge ‘Sipisipi’ Natu itaguraki be nato be kilala tolia igamani. Igamani nge ngado moauriuri oati nge tolia bokai ipile be ulongo, “Gomai.” Ugea nge ‘osi’ zimzimi* teke ute. Tamoata ‘osi’ ngaenao isoaki nge lumana-lo kana ono kana moatubungadi kauatakadi dipurapura† teke idokidoki.
6 Makara nge malonga-ba bokana ngado moauriuri oati maradi ka ipusika be ulongori. Malonga ngae bokai ipile, “Kangkang aradi ‘uit’ be ‘bali’ gogamang. Bokai masa ‘uit’ be ‘bali’ nge tago ere-moarunga be daeno. Enongadi masa moatubungadi bokainatuka: amari teke malipi ngapura be zazanga ne bokana. Ata ‘olib’ be ‘uain’ kalingodi nge moaki kugamang.”
7 Kodeka ‘Sipisipi’ Natu itaguraki be nato be kilala oatia igamani. Igamani nge ngado moauriuri oati nge oatia bokai ipile be ulongo, “Gomai.”
8 Ugea nge ‘osi’ teke ute. Tea nge kisiangodi. Tamoata ‘osi’ ngaenao isoaki be ipura nge ara Mate. Eoa tago matemate nge murinatuka ditagatagai. Kateka nge ege oati-lo negea ipura, be ege teke nge Mate be Eoa tago matemate ania-diaru ipura be datanepoaniaru kana. Kodeka sumoala didokiru be koai-lo, tole-lo be more-lo nge ngado kabukabu ane be tamoata be aine moarunga ege ditanepoaru kanana-lo nge daumoatedi kana.
9 Kodeka ‘Sipisipi’ Natu itaguraki be nato be kilala limaia igamani. Igamani nge tamoata Nanaranga pilenga mangata dirarangaki be umoateadi dipura nge mariabakadi bagi ono Nanaranga ditabatabai eruma disoaki be utedi. Tamoata ngaedi nge Nanaranga pilenga dirangaki-tina uia be dikai-tina be dirarangaki-la.
10 Tamoata ngaedi mariabakadi nge dipi-tina be bokai dipile, “Tanepoa Kaiboangim-tina. Kaiko ka ratam be moimoi be kalingom! Masa aira-tina be tamoata kateka-onaona arom datui be giriki nedi goliliti be diumoate-kama bokana lasama godoki? Toira-tina be rapu iloma diaka!”
11 Kodeka teke-teke nge kusi-sili sasalaga oaoaoa ‡ aniadi dipura be bokai radi dipura, Kamamanaua muku be kamarapurapu. Kamarapurapu nibe malipilipi-budu-ruangaming be taritoka-ming daumoatedi, kam-la diumoate-kaming bokana. Daumoatemoatedi nibe kokotangadi Nanaranga toira be inanga nge ngarokaboadui, kodeka masa lasa-ming dokiadi dapura.”
12 Kodeka ‘Sipisipi’ Natu ute nato be kilala lima-tekea igamani. Igamani nge rike kanabiabia ipura, be amari izimboro be kalea idaradara.
13 Be goai nge lang-lo ka kateka-o digalalairia, suri napa muazulidi oasa kanabiabia ngaeuritoto be dagalalai bokana.
14 Lang makatabala nge suri reba dalulumi bokana luluma ipura be ileua. Be motudi moarunga be bukudi moarunga nge dimoakusu-ramo be kabadi dipereki.

---

* **6:5:** ‘Osi’ ngaeni nge tole ieluaki † **6:5:** Kaleti pile-lo nge ‘sigeli’ kana dipile ‡ **6:11:** Tamoata kusi ngaedi dinanga nge ono kaua ngapura di ambe ilodia-lo giriki tago be ambe diuasa ka disoaki.

15 Makara nge anuatanepoa moarunga, tamoata moarunga aradi otioti, tamoata
bibia moarunga eung-lo dimuamua, tamoata kana nedi kokoko, tamoata kaiboang
nedi otioti, be tamoata be aine moarunga, dududu be tago dududu nge dilako be buna-
lo be patu bukudi-o dieno erumadi dikoma.
16 Kodeka dipi be dikilau be bukudi be patu bibia bokai diradi, “Atabalama kamabala
be kamazumkaki-kama. Nanaranga maka bagi ono tanepoangao isukoaki ngate-kama
takana! Be ‘Sipisipi’ Natu nama ratinga moaki idoki-kama!
17 Maka ma bong nediaru biabia ono nama-diaru ratinga ngapura kana ambe ipura.
Bokai masa naita iboadu ngatui be kana goalaka ngae ngazongari?”

7

‘144,000’ Israel Nanaranga Kilala Ne Didoki

1 Alauri nge Nanaranga ‘enzel’ ne oati kateka ege oati-lo dituitui be utedi. ‘Enzel’
ngaedi nge oasa kateka ege oati-lo ipurapura nge didokimatedi. Bokaibe oasa tago
sesu kateka-o ki makasi-lo ipura be kai tago ieuritoto.
2 Makara nge ‘enzel’ teke ege amari rakeanao be ipurapura be ute. Nanaranga katiri
ne ono kilala ne uninga nge idokidoki. Kodeka ipi-tina be ‘enzel’ oati maka Nanaranga
kaiboang iandi be kateka dagamani kana nge bokai iradi,
3 “Kateka be makasi be kai moaki kagamang noko! Nanaranga neda malipilipi kana
kilala damoadi-o tananga noko kamagamang!”
4 Kodeka tamoata be aine ira kilala damoadi-o dinanga nge dirangakina. Kokotan-
gadi nge ‘144,000’ moarunga. Israel bagi nedi kulemoa-be-rua-lo ka dokiadi dipura be
kilala damoadi-o nangaia ipura.
5 Zuda bagi nena-lo nge ‘12,000’ tamoata be aine kilala damoadi-o nangaia ipura.
Ruben bagi nena-lo nge ‘12,000’ tamoata be aine kilala damoadi-o nangaia ipura. Gat
bagi nena-lo nge ‘12,000’ tamoata be aine kilala damoadi-o nangaia ipura.
6 Ase bagi nena-lo nge ‘12,000’ tamoata be aine kilala damoadi-o nangaia ipura.
Naptali bagi nena-lo nge ‘12,000’ tamoata be aine kilala damoadi-o nangaia ipura.
Manase bagi nena-lo nge ‘12,000’ tamoata be aine kilala damoadi-o nangaia ipura.
7 Simion bagi nena-lo nge ‘12,000’ tamoata be aine kilala damoadi-o nangaia ipura.
Libai bagi nena-lo nge ‘12,000’ tamoata be aine kilala damoadi-o nangaia ipura. Aisaka
bagi nena-lo nge ‘12,000’ tamoata be aine kilala damoadi-o nangaia ipura.
8 Zebulun bagi nena-lo nge ‘12,000’ tamoata be aine kilala damoadi-o nangaia ipura.
Iosep bagi nena-lo nge ‘12,000’ tamoata be aine kilala damoadi-o nangaia ipura. Be
Benzamin bagi nena-lo nge ‘12,000’ tamoata be aine kilala damoadi-o nangaia ipura.

Tamoata Be Aine Kokoko-tina Nanaranga Dirakeaki

9 Alauri be utada-rake nge tamoata be aine kokoko-tina utedi! Tamoata tago
teke iboadu ngauaredi! Ege-ege bagi moarunga-lo, ungguma moarunga-lo, be pile
moarunga-lo, be unu zim moarunga-lo be unu oaoa moarunga-lo nge dipura-doi.
Nanaranga bagi ne ono tanepoanga be ‘Sipisipi’ Natu aro ditui be lumadia-lo nge
poatore dau didokidoki. Moarunga-biabia nge kusi oaoaoadi dinanga-nanga.
10 Kodeka dipi-tina be bokai dipile, “Nanaranga neda bagi ono tanepoangao isukoaki
be ‘Sipisipi’ Natu ka diuketi-kita be dimuleaki-kita!”
11 Nanaranga ‘enzel’ ne moarunga nge bagi ono tanepoanga be tamoata bibia
kulemoadi-rua-be-oati be ngado moauriuri oati diboalingdi be dituitui. Kodeka
ditaguraki be lilidi bagi ono tanepoanga aro dinangaria be Nanaranga dirakeaki.
12 Be bokai dipile, “Moimoi! Nanaranga ara tarakeaki be atabala-tina tanangai! Kaua
malaidi, peru bibia, muaka bibia, kaiboang ono tanepoanga, be kaiboang bibia nge
Nanaranga neda ne, be nem-kueno daeneno! Moimoi!”

Tamoata Be Aine Kusi Oaoaoa Nangananga

13 Kodeka tamoata bibia kulemoadi-rua-be-oati nge teke bokai itegia, “Tamoata be
aine ngaedi kusi-sili oaoaoa dinangananga nge rangguma kaoa? Be inanga ka dipura?”
14 Be ngau ukatu be bokai upile, “Biabiadi, ngau tago ukaua! Kaiko kukaua!”

Be tamoata ngae bokai iraia, “Tamoata be aine ngaedi nge kana goalakana-tina* nge
dizongari be dikai be diuasa. Kusi-sili nedi ambe ‘Sipisipi’ Natu daraka ane diasaki be
dioaoa-sepuka!
15 Nge bokai ka ariata be oabubu-lo nge Nanaranga bagi ne ono tanepoanga aro
dituitui be pera kanana-lo dimalipilipini. Nanaranga maka bagi ono tanepoangao
isukoaki masa ngatetedi be ngaurogurogudi.
16 Tagona-tina iboadu kaba tole damate ki madole damate. Amari ki ragogo
kaiboangdi tago tekedi diboadu kaba ngamoamoapoatokidi.
17 Bakara, ‘Sipisipi’ Natu maka bagi ono tanepoanga lukangana-tinao isukoaki masa
ngamuamuadi be datagatagai. Be ngai masa ngabagadi be dang-kesua ipapanana-
lo ngalakuakidi be dang ono moauringa ngandi. Be Nanaranga masa mata-dang
moarunga matadia-lo ngautu.”

8

Nato Be Kilala Lima-ruaia

1 Bong ‘Sipisipi’ Natu nato be kilala lima-ruaia igamani nge lang anua-lo gum-gum
ibala. Be uanana muku sasalaga* bokana nge moakusu be pile tago.
2 Makara nge ‘enzel’ lima-be-rua Nanaranga aro dituitui nge utedi. Be kaba uitaita
nge ‘enzel’ ngaedi tauru aniadi dipura.
3 Kodeka ‘enzel’ kaba teke ipura be bagi ono Nanaranga tabaia ipurapura aro itui.
Lumana-lo nge tabira ‘gol’ oti ememaki idokidoki. Tabira ngaena-lo nge au-kusi boaudi
rongorongo karatakadi dipura nge dieno. ‘Enzel’ ngae nge au-kusi biabia-tina ania
ipura be Nanaranga tamoata be aine ne rabo nedi zaiza inanga-budu. Kodeka idoki be
bagi ono Nanaranga tabaia ipurapura-o be itabangaki. Bagi ono tabataba aninga ngae
nge ‘gol’ oti ememaki, be Nanaranga bagi ne ono tanepoanga aro ka itutui.
4 Bokaibe au-kusi boaudi rongorongo be Nanaranga tamoata be aine ne rabo nedi
nge ‘enzel’ Nanaranga aro ituitui lumana-lo ka kasu bokana be dikautaki.
5 Kodeka ‘enzel’ ngae eoa idoki be au-kusi pakina-lo iaulako, kodeka kateka-o
irokakaria. Eoa ngaedi nge bagi ono Nanaranga tabaia ipurapurao ka idoki. Bokaibe
bong eoa kateka-o irokakiria nge lamalama ipitikaoa, ipakira be igarurui, kodeka rike
ipura.

Nanaranga ‘Enzel’ Ne Tauru Dieuri

6 Alauri nge ‘enzel’ lima-be-rua tauru dienodi nge dikatiuana be daeuri kana.
7 Kodeka ‘enzel’ muamuatuka tauru ne ieuri. Ieuri nge ura patu bokana be eoa dara
zaiza bairadi dipura nge kateka-o rokakadiaria dipura. Kateka nge ege toli-lo negea
ipura. Bokaibe kateka ege teke, kai egedi tekedi be siresire moarunga nge gamanadi
dipura be dileua.
8 Kodeka ‘enzel’ ruaia tauru ne ieuri. Ieuri nge kana teke tea bukudi salagabuli
ngakarakara bokana nge makasi-lo rokakalako ipura. Makasi nge ege toli-lo negea
ipura. Bokaibe ege teke nge ibagabuiri be dara ipura.
9 Ngado be kana moarunga makasi-lo nge ukodi toli-lo nangadi dipura, be uko teke
nge dimate-doi. Be kati moarunga negeadi dipura be ukodi toli-lo dinanga nge uko
teke gamana ipura be ileua.

---

* **7:14:** Mat 24:15 * **8:1:** Inggilisi Pile-lo nge ‘hour’ teke kapapa bokana.

10 Kodeka ‘enzel’ tolia tauru ne ieuri. Ieuri nge goai kanabiabia teke baratui bokana
ikarakara nge lang-lo ka isapasiria be zagura be dang egedi toli-lo negeadi dipura be
dieno nge egedi tekedi-o ibala.
11 Bokaibe dang ukodi tekedi nge dikapisa-doi, bakara goai ngae ara “Kapisana-tina.”
Bokai ka tamoata be aine dising nge dimate-doi, maka ma dang ngaedi nge dikapisa-
tina!
12 Kodeka ‘enzel’ oatia tauru ne ieuri. Ieuri nge amari be kalea ege-diaru toliadi
gamanadi dipura, be goai moarunga ukodi toli-lo nangadi dipura nge uko teke gamana
ipura be ileua. Bokaibe malamakadi egedi toliadi nge dileua be malamakadi tago dikai-
tina. Be ariata malamaka nge ege tolia ileua, be oabubu nge ege tolia ileua be.
13 Makara be utada-rake nge taragau teke etatabala lang-lo iroro be ute. Kodeka
taragau ngae ipi-tina be bokai ipile, “Kaleua-ma! Kaleua-ma! Tamoata be aine kateka-
o kasoaki nge kaleua-ma! Bong ‘enzel’ toli isi disoaki tauru nedi daeuri nge kamaleua-
doi kana!

9

‘Enzel’ Limaia Tauru Ne Ieuri

1 Kodeka ‘enzel’ limaia tauru ne ieuri. Ieuri nge goai teke ambe lang-lo be kateka-o
isapasiria nge ute. Makara be boazinga kanabiabia kabi tagotago nge aoa ono uasara
ne goai ngae ania ipura.
2 Kodeka goai ngae itaguraki be boazinga kanabiabia kabi tagotago nge iuasari.
Iuasari nge kasu matoliboanga ipusikarake. Kasu ngae nge eoa kanabibia kasukadi
bokana. Kasu ngae irake nge amari be lang ikubati be dioabubu.
3 Makara nge oazikezike kokoko-tina kasu ngaena-lo ka dipusika be kateka-o dibala.
Kodeka oazikezike ngaedi nge kaiboang moraba nedi bokana nge aniadi dipura.
4 Be bokainatuka radi dipura, “Siresire, be kai, be singaba-ramo moaki kagamang.
Tamoata-la Nanaranga kilala ne tago damoadi-o ieno ka sururu kamandi.
5 Moaki kaumoatedi. Sururu-ba kamaniandi nibe kalea lima damanubu.” Sururu
maka tamoata be aine ngaedi aniadi dapura kana nge sururungadi suri moraba
ngakaratiko be gosururu bokana.
6 Kalea lima ngaedi ilodia-lo masa tamoata be aine mate dalelei kana, ata mate masa
tago date. Masa damate kana darere, ata tago iboadu damate.
7 Oazikezike ngaedi nge teadi ‘osi’ dakatiuana be eung-lo dalako kana bokana.
Damoadi-o nge anuatanepoa kauta nedi ‘gol’ oti ememaki dinangananga. Be lilidi nge
tamoata lili bokana.
8 Dongadi nge aine dongadi bokana. Be iledi nge ‘laion’ iledi bokana.
9 Barabara-dio nge numbala ‘aen’ oti ememaki dinangananga. Bong bazidi dapapari
nge malongadi dilaba-tina, suri mangalu kanabibia kokoko dagarugarurui bokana.
10 Oazikezike ngaedi nge ekudi otioti, be ekudia-lo ka kaiboang dieno be ono tamoata
be aine sururu daniandi nibe kalea lima damanubu kana. Bong ekudi oti dakaratiko
nge sururungadi moraba dakaratiko be gosururu bokana.
11 Anuatanepoa kandi teke isoaki, be ngai ka imuamuadi. Ngai nge ‘enzel’ kata be
boazinga kanabiabia kabi tagotago inarinaringi. Ara Ibru pile-lo nge Abadon, be Grik
pile-lo nge Apolion. (Kita tapile “Gamagama.”)
12 Makara nge moatubu be sururu bibia tekedi dimanubu, ata ngae muri nge rua isi
dieno be damai kana.

‘Enzel’ Lima-tekea Tauru Ne Ieuri

13 Kodeka ‘enzel’ lima-tekea tauru ne ieuri. Ieuri nge bagi ono tabanga ‘gol’ oti
ememaki Nanaranga aro ituitui-lo ka malonga teke ipilepile be ulongori.
14 Malonga ngae itaguraki be ‘enzel’ lima-tekea bokai irai, “ ‘Enzel’ oati uauradi
dipura be zagura biabia Iupretis-lo nangadi dipura nge gorubetakidi.”

15 Kodeka ‘enzel’ oati ngaedi nge rubetakadi dipura. ‘Enzel’ oati ngaedi nge
kalukanakadi dipura be siriki ngae amari ngaena-lo, kalea ngae ilona-lo, be barasi
ngae ilona-lo ka dirapurapungi, be ono tamoata be aine moarunga kabuna toli-lo
negeadi dipura be disoaki nge kabuna teke daumoatedi kana.
16 Be koai tamoata ‘osi’-o disoaki be daeung kana nge kokotangadi dirangakina.
Kokotangadi nge ‘200 milion’ moarunga.
17 Raio bokana nge ‘osi’ be tamoata ‘osi’-o disoaki bokainatuka utedi: Numbala nedi
nge dara-tuidi, botiboti, be ango-tangadi eoa karangadi bokana. ‘Osi’ nedi panganadi
nge ‘laion’ pangana bokana, be aoa-dialo nge eoa, kasu be patu ragogodi sosodabu
ikarakara bokana nge dipusikasika.
18 Makara be eoa, kasu be patu ragogodi sosodabu ikarakara bokana nge ditaguraki
be tamoata be aine moarunga kabuna toli-lo negeadi dipura be disoaki nge kabuna
teke digamani be diara-leuai. Kana goalakadi toli ngaedi nge ‘osi’ aoadia-lo ka
dipusika.
19 ‘Osi’ kaiboang nedi nge aoa-dialo be eku-dialo ka dieno. Ekudi nge moata bokana,
be panganadi otioti. Ekudi ngaedi ane ka ono tamoata dirautotokidi be sururu
dianiandi.
20 Tamoata be aine takadi kana goalakadi toli ngaedi tago diumoatedi nge ilodi tago
dibuiri be kana nedi luma-di ane diemaki nge isi dirakerakeaki-la. Tamoata be aine
ngaedi nge isi mariaba goalakadi, be moarupu ‘gol,’ ‘siliua,’ ‘bronz,’ be kai be patu oti
diemaki dirakerakeaki-la. Kana ngaedi nge tago iboadu kaba daita, pile dalongo ki
nedia-la dalale.
21 Be ditagutaguraki be tamoata be aine takadi diumoatemoatedia-la, dinaboanaboa
be dizerezeredia-la, be pogiza-ramo mata be anako muzi nge diememaki-la. Ilodi
tagona-tina dibuiri be muzigoala nedi ngaedi nge dirokaki. Tago-la!

10

‘Enzel’ Be ‘Buku’ Sisiki

1 Kana ngaedi dimanubu nge kababe kaba takadi uita. ‘Enzel’ kaiboangi teke nge
lang anua-lo be ibalabala be ute. Oaru teke nge kusi ne bokana inanganangai, be bulele
teke nge pangana iboalingi. Lili nge amari-tina bokana dimalamalama, be ae nge ariri
kanabibia eoa-lo dipurupururui bokana.
2 Lumana-lo nge ‘buku’ mukumukudi uasasari dieno. Kodeka ae oana makasi-lo
ituirakalako be ngasi kateka-o ituiraki.
3 Kodeka malonga kanabiabiana-lo be imere. Malonga nge gapaing kabukabu aradi
‘laion’ kabangadi bokana. Imere nge lamalama lima-be-rua digarurui be merenga
dikatuni.
4 Makara nge lamalama pilengadi mgere kana. Ata malonga teke lang anua-lo bokai
ipile, “Pile maka lamalama lima-be-rua dipile nge moaki kugere. Bokai zumzumkaki
daeno!”
5 Kodeka ‘enzel’ makasi-lo be kateka-o ituitui nge ute luma oana lang anua-lo
idokitetekalako,
6 be Nanaranga nem-kusoaki isukoaki, lang be kateka be makasi, be kana moarunga
lang-lo be kateka-o be makasi-lo dieno iemaki ara-nao be pile tago tototo tekedi bokai
iemaki, “Rapu moaki disalaga!
7 Ata alauri bong ono ‘enzel’ lima-ruaia tauru ne ngaeuri saringatuka dapura kana
masa Nanaranga ngataguraki be kana ne labudi tago kauakauataki nge mangata
ngananga, malipilipi kana ‘propet’ iradi bokana.”
8 Makara nge malonga lang anua-lo be iraraia nge kaba ipile be ulongo. Bokai ipile,
“Golako be ‘enzel’ makasi-lo be kateka-o ituitui lumana-lo ‘buku’ uasasari dieno nge
godoki!”

9 Bokai iraia bokana ulako ‘enzel’ ngaena-lo be urai be ‘buku’ mukumukudi idoki-doki nge ngana kana. Ngana kana nge bokai iraia, “Godoki be gokang. Aoam-lo masa kutum patudi damakadi bokana damonaiko, ata tinem-lo dalako masa damanging.”
10 Kodeka ‘buku’ mukumukudi ngaedi nge udoki be ukang, be aoagu-lo nge monangadi kutum patudi damakadi bokana. Ata utono be tinegu-lo dilako nge dimanging.
11 Makara nge bokai iraia, “Kaba Nanaranga pilenga ege-ege ungguma moarunga-lo, unu zim be unu oaoa moarunga-lo, pile moarunga-lo be anuatanepoa moarunga-lo gorangaki.”

11

Tamoata Rua Pile Mangata Dirangakiru

1 Alauri nge kai mukumuku salagalaga teke diana. Tea nge ono ngauanga bokana. Be bokai diraia, “Golako be Nanaranga pera ne be bagi ono Nanaranga tabaia ipurapura gongauadi. Be tamoata be aine makara Nanaranga dirakerakeaki gouaredi.
2 Ata kaba Nanaranga pera ne aro dieno nge moaki kungauadi. Golikitaki be daeno-ba. Kaba ngaradi nge tamoata be aine Nanaranga pilenga tago ditagatagadi nedi. Masa dataguraki be Anua biabia Rata nge daduaposaposaki nibe kalea kulemoadi-oati-be-rua damanubu.
3 Be ngau masa tamoata negu pilengagu mangata dirarangaki nge rua kaiboang miandi, be diaru masa ngado kusidi ono nodonga dananganangaru be pilengagu mumuakadi mangata dararangakiru nibe ‘1,260’ amaridi damanubu.”
4 Tamoata ngae-diaru nge kai aradi ‘olib’ rua be baratui rua kaoa, be kateka Tanepoa ne nge aro dituituiru.
5 Tamoata naita bakara ngabasaki-diaru kana masa eoa aoa-diarualo dapusika be ono tamoata ngae daumoatei. Tamoata bakara dabasaki-diaru kana nge masa bokainatuka be damate.
6 Diaru kaiboang dieno-diaru be bong Nanaranga pilenga mangata dararangakiru nge iboadu lang daonotiaru be ura tago ngapurapura. Be diaru diboaduru dang moarunga dabuiriru be dara dapura, be bong nangatadio direreru nge more be kana goalakadi kateka-o dapurakiru.
7 Bong Nanaranga pilenga mangata darangaki-doiru masa gapaing maka boazinga kanabiabia kabi tagotago-lo ipusikasika nge ngapusika be daeungto. Be gapaing ngae masa ngauasa-diaru be ngaumoate-diaru,
8 be tamoata-diaru matedi masa zala bibia anua biabia ilona-lo dieno-lo ngarokaki be daeno. Anua ngaena-lo ka Tanepoa nediaru umoatea ipura. Anua ngae ara ono tonanga ipurpura nge Sodom be Izip.
9 Tamoata ege-ege ungguma moarunga-lo, bagi moarunga-lo, pile moarunga-lo be unu oaoa be unu zim moarunga-lo masa dapura be tamoata-diaru matedi nge dalililiti. Be masa bokai daenoru nibe amaridi toli be kapapa damanubu. Be kumraka-diaru masa dasege.
10 Tamoata ngae-diaru damateru masa tamoata be aine moarunga kateka-o suridi dauia-tina. Masa dataguraki be suri-uia muzi daemaki be lumaluma daenegei, bakara tamoata ruoti ngaedi nge sururu bibia-tina tamoata be aine moarunga kateka-o diandi.
11 Ata amaridi toli be kapapadi muridi masa oasa ono moauringa Nanaranga-lo dapura be ilodiarua-lo dasili be datuirakeru. Tamoata be aine moarunga date-diaru masa taburidi dara-tina!
12 Kodeka malonga teke lang anua-lo ka bokai irara-diaru be dilongoru, “Makare kamarakeru!” Makara be lang anua-lo dikautakiru, be erekei nediaru nge kaba ditaita be oaru-lo disiliru be dikautakiru.

13 Bong dikaukautakiru nge rike kanabiabia teke ipura be anua ngae ege kulemoaia
igamani, be ‘7,000’ tamoata be aine dimate. Tamoata be aine tago dimate nge taburidi
dira be Nanaranga lang anua-lonalona kaiboang ne dirakeaki.
14 Nge ambe sururu bibia ruaia ka imanubu. Tolia ambe saringatuka ngapura kana!

Tauru Lima-ruaia Eura Ipura

15 Kodeka ‘enzel’ lima-ruaia tauru ne ieuri. Ieuri nge malonga kokoko-tina lang anua-
lo dipi-tina be bokai dipile,
“Tanepoa nema ambe Kristus ne diaru be kateka ngaenao itanepoa. Be ngai masa
ngatanepoa be nem-kusoaki ngasukoaki!”
16 Kodeka tamoata bibia kulemoadi-rua-be-oati bagi ono tanepoanga-o disukoaki
Nanaranga aro nge lilidi tutudu dilakuaki be Nanaranga dirakeaki.
17 Tamoata bibia ngaedi nge bokai dipile,
“Tanepoa Nanaranga Kaiboangim-tina! Kaiko matamata be kusoaki be isi kusukoaki!
Kiperuiko-tina kaiko ambe kaiboang nem kudoki be ambe ono kutanepoa!
18 Bong ono namam ratinga ngapura kana ambe ipura. Bokai ka tamoata pilengam
tago ditagatagadi nge ambe namadi dira-tina. Bong ono matedi giriki nedi
goliliti kana ambe dipura. Bong ono malipilipi kanam zazanga nedi goandi kana
nge ambe disaringa. Malipilipi-ma kanam ngaedia-re: ‘propet’ nem, tamoata
be aine nem, tamoata be aine maka dimatakutakuriko be dimuamuakiko, be
tamoata nem aradi otioti be tamoata aradi tagotago. Bong ono tamoata maka
kateka digamani ara-leuadi dapura kana nge ambe dipura!”
19 Kodeka Nanaranga pera ne lang anua-lo nge kakata ipura be Nanaranga Rugu-
raba ne ono Taoa ne tubuda iemakadi nge tea ipura. Makara nge lamalama ipitikaoa,
ipakira be igarurui. Be rike be ura patu bokana nge dipura.

12

Aine Teke Be Oakei Kanabiabia

1 Kodeka kana teke tea takadiaba-tina labu tago kauakauataki nge lang-lo
bokainatuka ipura: Aine teke amari kusi ne bokana inanganangai nge ipusika. Kalea
nge ae erumadi ieno be goai kulemoa-be-rua nge kauta nenao dieno.
2 Aine ngae nge saringatuka nganeki kana, be sururu bibia-tina idokidoki.
3 Makara nge kaba teadi takadiaba-tina labudi tago kauakauataki nge kaba takadi
lang-lo bokainatuka dipura: Gapaing kabukabu kanabiabia teke daradara ipusika.
Tea nge oakei bokana, be pangana nge lima-be-rua moarunga be tongi nge kulemoa
moarunga. Pangana teke-tekeo nge kauta dieno.
4 Kodeka eku ane be goai ukodi toli-lo negeadi dipura nge uko teke lang-lo ka
idokitotoki be kateka-o irokakaria. Kodeka ilako be aine ambe saringatuka nganeki
kana nge aro inari be ituitui. Aine ngae natu nganekiaki masa ngadoki be ngakani.
5 Makara nge aine ngae natu moane teke ineniaki. Natu moane ngaeni ka ungguma
moarunga ngatanepoadi kana. Be bong ngatanepoadi masa tagona-tina sesu ilo
ngatagatagadi kana. Ata natu moane ngaeni nge dokatotoka ipura be Nanaranga be
bagi ne ono tanepoanga-lo lakuaka ipura.
6 Be aine ngae iratu be masaua kaba tekedia-lo ilako. Makara kaba ngaradia-
lo nge Nanaranga ambe kaba tekedi iadorakini be odio ngasukoaki nibe amaridi
‘1,260’ moarunga damanubu. Bong makara ngasukoaki masa kangkang be dang ania
ngapurapura.
7 Kodeka koai teke lang anua-lo imarang. Maikel ‘enzel’ ne zaiza ka oakei kanabiabia
‘enzel’ ne zaiza koai dieluakadi, be oakei kanabiabia ‘enzel’ ne zaiza nge koai
dimuleaki.

8 Ata oakei kanabiabia nge uasaia ipura, be tago iboadu ‘enzel’ ne zaiza lang anua-lo
dasukoaki.
9 Kodeka oakei kanabiabia nge taona be rokaka ipura. Oakei ngae nge toirairana-tina
be ara nge mariaba goalaka. Ara takaia nge Satang. Ngai ka tamoata be aine moarunga
kateka-o ibobolesidi. Bokaibe kateka-o rokakalako ipura ‘enzel’ ne moarunga zaiza.
10 Makara nge malonga kanabiabia teke lang anua-lo ulongori bokai ipile, “Na-
naranga ambe tamoata be aine ne iuketidi be imuleakidi! Nanaranga ambe kaiboang
ne ono itanepoa itiking-kita! Kristus ne ambe kaiboang ne ono tamoata be aine
moarunga ngapapananuakidi kana nge itiking-kita! Satang maka Nanaranga neda
aro ituitui be taritokada giriki odio inanganangalako ambe rokaka ipura be lang anua
ipereki. Ariata be oabubu-lo nge Nanaranga aro ituitui be taritokada giriki odio
inanganangalako.
11 Ata taritokada dikai be diuasai. ‘Sipisipi’ Natu daraka ane be mangata dipilepile
di Nanaranga tamoata ne ane ka taritokada diuasa. Nedia-la tago ilodi dibukutakidi.
Dikaikai nibe Nanaranga-ba kanabe dimate.
12 Bokaibe suri-ming dauia! Kam lang anua ere-moarunga be moarunga lang anua-lo
kasukoaki nge suriming dauia! Bakara, Nanaranga ambe Satang irokaki! Ata kateka
be makasi nge dimakadoma-tina! Satang ambe kam-lo ibala, be ngai nama ira-tina.
Maka ma ngai ikaua bong ne ono Nanaranga giriki ne ngaliliti be ngara-leuai kana
nge tago sasalaga dieno!”
13 Bong oakei kanabiabia kaba bokai ita kateka-o rokakaria ipura nge itaguraki be
aine maka natu moane inekiaki nge itaoni.
14 Ata aine ngaeni nge mang-bazi labatikadi taragau bazidi bokana ania ipura be
iboadu ono ngaro be kaba nena-lo ngalako. Kaba ne ngaedi nge masaua kaba-lo ka
adorakadiani dipura be dieno. Makara masa kangkang be dang ania ngapurapura
be oiaka ngapurapura nibe barasi toli be kapapadi damanubu. Be oakei tago iboadu
makara ngalako be ba ngabasaki.
15 Bokaibe oakei kaba bokai ita aine ngae iratu nge dang kanabiabia aoa-nalo
ikulenaraki be zagura ipura be ono aine ngae ngabagai kana.
16 Ata kateka itaguraki be aine ngae idumai. Kateka aoa isapaki be zagura oakei
kanabiabia aoa-nalo ipusika nge itonomi.
17 Makara nge oakei ngae aine ngae nama iratakia-tina. Bokaibe ialale be aine ngae
natu be tubu koai ieluakadi. Aine ngae natu be tubu nge tamoata be aine Nanaranga
pilenga ditagatagadi be mangata dipilepile di nge Iesus tamoata be aine ne.
18 Kodeka oakei kanabiabia nge kabu-lo itui.

13

Gapaing Kabukabu Makasi-lo Imarang

1 Makara nge gapaing kabukabu kanabiabia teke makasi-lo ipusikasika be ute.
Gapaing ngae nge tongi kulemoa, be pangana nge lima-be-rua. Tongi teke-tekeo nge
anuatanepoa kauta nedi dieno. Be pangana teke-teke ngaedi-o nge ara goalakadi ono
Nanaranga ebuloia ipura nge dieno.
2 Gapaing kabukabu ngae nge tea ‘pusi’ kanabibia aradi ‘leopad’ bokana, be ae nge
ngado kabukabu ‘bea’ bokana. Aoa nge ‘laion’ aoa-di bokana. Makara nge oakei
kanabiabia itaguraki be ne kaiboang ne, bagi ne ono tanepoanga, be kaiboang ne ono
tanepoanga nge gapaing kabukabu ngae iani.
3 Gapaing kabukabu ngae pangana teke nge zamserekana-tina ipura, ata poake ambe
ileua be kaua kanabiabia ono ieno. Tamoata be aine moarunga kateka-o gapaing
kabukabu ngae dite nge dipitilaki-tina be ditagai.

4 Makara nge tamoata be aine moarunga kateka-o nge oakei kanabiabia dirakeaki,
bakara nge ngai kaiboang ne ka gapaing kabukabu iani. Be gapaing kabukabu ngae
nge dirakeaki be. Be bokai dipile, “Naita teke gapaing kabukabu bokana? Naita iboadu
be daeungru?”
5 Kodeka gapaing kabukabu nge sumoalani ipura be iboadu nena-la ngarakei be
pile goalakadi ane Nanaranga ngaebuloi. Be likitaka ipura be kaiboang ngaedi nge
rerengana-lo ba ibabasaki nibe kalea kulemoadi-oati-be-rua dimanubu.
6 Makara nge gapaing kabukabu itaguraki be pile goalakadi ane be ono Nanaranga
ingengeri, be itaguraki be kaba odio isukoaki be moarunga lang anua-lo disukoaki nge
ingesuakidi.
7 Makara nge sumoala ania ipura be Nanaranga tamoata be aine ne koai ieluakadi
be iuasadi. Be sumoala ania ipura be bagi moarunga, ungguma moarunga, pile
moarunga, be unu oaoa be unu zim moarunga nge itanepoadi.
8 Bokaibe tamoata be aine moarunga kateka-o disoaki masa gapaing kabukabu
ngae darakeaki. Tamoata be aine maka kateka isi tago emaka ipura be ‘buku’ ono
moauringa-lo aradi tago geretadi dipura ka gapaing kabukabu ngae darakeaki kana.
‘Buku’ ono moauringa ngaedi nge ‘Sipisipi’ Natu umoatea ipura nge ne.
9 “Tamoata kungi otioti nge ngalongo!
10 Tamoata moangia ipura be uaura-lo ngalako kana masa uaura-lo ngalako.
Tamoata moangia ipura be asi ono eunga ane umoatea ngapura kana masa asi ono
eunga ane be ngamate. Nge ono Nanaranga tamoata be aine ne lama daunia-uia be
dakai be dasoaki kana ka pile ngaedi raiadia-mua ipura.”

Gapaing Kabukabu Kateka-o Imarang

11 Makara nge gapaing kabukabu takaia kateka-lo ipusikasika be ute. Tongi rua nge
‘sipisipi’ natu tongidi bokana, be pilenga nge oakei kanabibia dipilepile bokana.
12 Gapaing alalauri nge gapaing matamata ipura kaiboang ne moarunga idoki, be
gapaing matamata ipura mata-nao be malipi ne iememaki. Gapaing alalauri nge
itaguraki be kateka be tamoata be aine moarunga ono disukoaki nge iakangaodi be
gapaing ipura-mua nge dirakerakeaki. Gapaing ipura-mua nge poake kanabiabia ono
ieno be ambe ileua.
13 Gapaing alalauri nge kilala kaiboangdia-tina be takadiaba-tina nge iememaki. Be
itaguraki be moarunga lilidi-be-matadio be eoa iemaki be lang-lo be kateka-o dibala.
14 Gapaing ipura-mua aranao ka kilala kaiboangdi iememaki ngaedi ane be tamoata
be aine moarunga kateka-o nge ono ibolesidi be irepekidi. Kodeka gapaing alalauri
itaguraki be tamoata be aine iradi be aem-kai teke gapaing ipura-mua ditoaki be
diemaki. Gapaing ipura-mua ka asi ono eunga ane zamsereka ipura, ata kaba imoauri.
15 Makara nge gapaing alalauri sumoala ania ipura be oasa ono moauringa nge aem-
kai emaka ipura iani. Be aem-kai ngae iboadu ngapilepile, be iboadu tamoata be aine
maka aem-kai ngae tago dirakerakeaki nge ngaumoatedi.
16 Kodeka gapaing alalauri nge itaguraki be tamoata be aine moarunga iakangaodi
be kilala teke luma-di oanadi-o inangai. Tago lumadi oana-dio inangai nge damoa-
dio inangai. Tamoata aradi tagotago be aradi otioti, kana nedi kokoko be kana nedi
tagotago, dududu be tago dududu nge iakangaodi be kilala ngae inangadi.
17 Tamoata naita kilala ngae tago ono ieno nge tago iboadu tamoata takadi kana ne
dazazaza ki ngai tamoata takadi kana nedi ngazazaza. Gapaing kilala ne ngae nge ne
ara. Be ara ngae nge siriki ne ono uarenga* ane gereta ka ipurapura.

* **13:17:** Kaleti uare nedia-lo nge ‘Namba’ kana dipile.

18 Nge ono iloda talelenaki be takaua kana ka pile ngaedi bokai dieno. Tamoata naita
kaua malaidi dienoni masa gapaing ngae ara siriki ono uarenga ne labu ngakauataki.
Siriki ono uarenga ngae nge tamoata kata ara. Be kilala ngae nge '666.'

14

'Sipisipi' Natu Tamoata Ne Zaiza

1 Makara be utada-rake nge 'Sipisipi' Natu Zaion buku-nao ituitui be ute, '144,000'
tamoata be aine zaiza. Tamoata be aine ngaedi nge 'Sipisipi' Natu ara be Tama ara
damoadi-o dieno.
2 Kodeka malonga teke lang-lo ulongori. Malonga ngae duduinga nge zagura
ngarokasapa be ngapapanana be ngadududui bokana, be pakinga nge lamalama
ngapakipakira bokana. Malonga ngae nge iuia-tina be kabanga nge tamoata gopu
ngaeueuri be ngakabakaba bokana.
3 '144,000' tamoata be aine ngaedi nge bagi ono Nanaranga isukoaki-o, ngado moau-
riuri oati, be tamoata bibia kulemoadi-rua-be-oati arodi dituitui. Di ka Nanaranga
izazadi be imuleakidi, be rang oauoau teke dimoasimoasi. Tamoata tago teke rang
ngae ikauataki. Dia-la ka dikauataki be iboadu damoasi.
4 Tamoata ngaedi nge tago sesu aine zaiza dieno-budu be ono nedia-la diaka-
sangalidi. Di nge aine barasi moane zaiza tago sesu dieno-budu bokana. Be 'Sipisipi'
Natu alalenga moarunga-lo nge ditagatagaia-doi. Tamoata be aine moarunga maradi
nge di ka Nanaranga izazadi be imuleakidi. Be di ka kangkang matamatanatuka
uaroeadi dipurapura bokana dokiadi dipura be Nanaranga be 'Sipisipi' Natu taban-
gakadiadi dipura.
5 Tago sesu-tina boli pile tekedi dipile. Tago-tina. Adoadodia-ba be girikidi tago teke
odio tealako ipura!

'Enzel' Toli

6 Makara nge 'enzel' teke etatabala-tina iroro be ute. 'Enzel' ngae nge Pile Uia
idokidoki, be tamoata be aine moarunga kateka-o ngarangakadi kana. Unu oaoa be
unu zim moarunga-lo, bagi moarunga-lo, pile moarunga-lo be ungguma moarunga-lo
be Pile Uia ngae ngarangaki kana.
7 Kodeka ipi-tina be bokai ipile, "Nanaranga kamarakeaki be ara atabala-tina
kamanangai! Bakara, bong ono tamoata be aine moarunga kateka-o aro datui be
giriki nedi ngaliliti kana ambe dipura! Nanaranga maka lang, kateka, makasi be dang
moarunga iemaki nge kamarakeaki!"
8 Kodeka 'enzel' ruaia muamua muri itagai be bokai ipile, "Ambe itamong! Anua
biabia Babilon ambe itamong! Anua ngae ka ungguma moarunga iakangaodi be 'uain'
kaiboangi iandi be dising! 'Uian' ngae nge ono pogiza-ramo mata ne iememaki!"
9 Kodeka 'enzel' tolia nge rua dimuaru itaga-diaru be bokai ipile, "Tamoata naita
gapaing kabukabu be aem-kai ono toaka ipura irakerakeaki, be kilala ne damoa-nao
ki luma-nao ieno,
10 masa nena-la be 'uain' maka Nanaranga nama ratinga nge ngasing! Bokai
masa Nanaranga nama ratinga nge ere-moarunga be tamoata bokainaina gapaing
irakerakeaki-o dalako. Be tamoata ngae masa 'enzel' ratadi be 'Sipisipi' Natu arodi
be sosodabu ragogodia-lo sururu bibia-tina ngadoki.
11 Eoa maka sururu ngani kana nge kasukadi tagona-tina iboadu daleua, bokaina-la
darakerake kana. Tamoata nangatadi gapaing kabukabu ki anunuka dirakerakeaki, ki
tamoata nangatadi gapaing kabukabu ara kilala ne odio ieno masa sururu dadokidoki-
la. Ariata ki oabubu-lo nge manaua nedi tagotago."

12 Nge ono Nanaranga tamoata be aine ne dakai be dasoaki-la kana ka pile ngaedi
emakadi dipura. Tamoata be aine ngaedi nge Nanaranga pilenga ditagatagadia-tina
uia be lama uniangadi Iesus-lo nge didokimatedia-tina uia.
13 Kodeka malonga teke lang anua-lo ulongori bokai ipile, “Bokai gogere: Kaituka be
ilako tamoata naita Tanepoa malipi ne iememaki be imate nge suri dauia!”
Be Oli Spirit ikatu be bokai ipile, “E, moimoi! Suri dauia! Malipi kaiboangdi iemeki
bokana manaua bibia ngadoki! Be tago masa kalingona-ba be ngamanaua. Tago-la.
Imalipi be kana ipuraki masa ngabaga be manaua-lo ngalako.”

Kateka-o Kangkang Uaroeadi Kana

14 Makara be ugea nge oaru oaoaoadi uita. Oaru ngaedio nge kana teke tea tamoata
bokana isoaki. Pangana-nao nge kauta ‘gol’ oti ememaki inanganangai be lumana-lo
nge asi bokaudi teke mata sagode idokidoki.
15 Kodeka ‘enzel’ teke Nanaranga pera nena-lo ka ipusika be ‘enzel’ oaru-o isoaki
nge ipi-tina be bokai irai, “Bong ono uaroenga ambe dipura. Kateka ambe imaure be
uaroea ngapura kana! Bokaibe asi nem bokau ane be kangkang gototo!”
16 Kodeka ‘enzel’ oaru-o isoaki nge asi ne bokau iasikaki be kateka imaure be ieno
nge kangkang bokana itotoki.
17 Makara nge ‘enzel’ kaba takaia Nanaranga pera ne lang anua-lo ieno-lo ka ipusika
be ute. ‘Enzel’ ngae nge bokai, asi bokau mata sagode teke idokidoki.
18 Makara nge ‘enzel’ kaba takaia bagi ono Nanaranga tabaia ipurapura kanana-
lo ka ipusika. ‘Enzel’ ngae ka eoa ono au-kusi moamoaradi dipurapura nge itautau
be iadoadoraki. Kodeka itaguraki be ‘enzel’ asi bokau idokidoki bokai irai, “ ‘Uain’
kalingodi ambe dinoka. Asi nem bokau godoki be ‘uain’ kalingodi uma moarunga
kateka-o dieno-lo gototo.”
19 Bokaibe ‘enzel’ ngae itaguraki be kateka-o asi ne bokau iasikaki be ‘uain’ kalingodi
moarunga kaimadi-o ka itaratoto. Be idoki be ‘uain’ kalingodi dipisapisa kanana-lo
irokakilako. ‘Uain’-pisaka ngae nge Nanaranga nama ratinga.
20 Bokaibe ‘uain’ kalingodi nge eluku anua biabia-lo dipisa. Makara nge ‘uain’-pisaka
ngaena-lo dara dipusika. Dara ngaedi dipapanana nibe salagatikadi nge ‘300 kilomita,’
be taongadi nge ngaua teke bokana.

15

More Be Kana Goalakadi Alalaurituka

1 Makara nge kilala teke kaba lang-lo utealako. Kilala ngae tea nge takadiaba be
uarikadia-tina. Kilala ngae bokainatuka ute: ‘Enzel’ lima-be-rua utedi more be kana
goalakadi lima-be-rua didokidoki. Kana goalakadi ngaedi ka alaurituka dapura kana.
Maka ma kana goalakadi ngaedi ane ka Nanaranga nama ratinga ono ngamambuaki
kana.
2 Kodeka kana enumua ute makasi malino ngabala be ngabababa-tina be moakusu
tago bokana nge ute. Kana ngae nge eoa zaiza bairadi dipura. Makara nge tamoata
maka dikai be gapaing kabukabu be anunuka toaka ipura diuasai nge utedi kana ngae
malino bokana zagenao dituitui. Tago gapaing kabukabu-la ka diuasai. Gapaing maka
ara siriki ne ‘666’ ono ieno nge diuasai be. Tamoata dikai be diuasa nge kaleti oagu
nedi aradi ‘gita’ Nanaranga iandi be didokidoki.
3 Kodeka rang teke Nanaranga malipilipi kana Moses be ‘Sipisipi’ Natu didoka-diaru.
Bokainatuka didoki,
“Tanepoa Nanaranga Kaiboangim-tina! Malipingam moarunga nge diuia-tina, be tago
teke iboadu ngarangaki! (Sam 111:2) Kaiko ungguma moarunga anuatanepoa
kandi. (Aim 3:13) Muzingam moarunga nge diado be moimoi be kalingodi! (Sam
145:17)

4 Kaiko-la rubem ka Nanaranga, Tanepoa! Bokaibe naita tago iboadu ngamatakuriko?
(Zer 10:7) Naita masa aram tago ngarakeaki? Ungguma moarunga masa
arom datui be darakeakiko. (Sam 86:9, 10) Bakara muzingam adoadodi ambe
moarungabiabia dita-doi." (Diut 32:4)
5 Alauri utada nge Nanaranga pera ne lang anua-lo itakaka be ute. Be pera ngado
kusi oti ememaki Nanaranga isukoaki kana nge Nanaranga pera ne ilona-lo ieno be
ute.
6 Be Nanaranga 'enzel' ne lima-be-rua more be kana goalakadi didokidoki nge
Nanaranga pera nena-lo be dipusikasika be utedi. 'Enzel' ngaedi nge kusi goagoaza-
tina oaoaoadi dinangananga, be barabara-dio nge angapi 'gol' oti ememaki dinanga.
7 Kodeka ngado moauriuri oati nge teke itaguraki be tabira boaboaku 'gol' oti
ememaki lima-be-rua nge 'enzel' lima-be-rua ngaedi iandi. Tabira ngaedi ilodia-lo nge
Nanaranga maka nem-kusoaki isukoaki nge nama ratinga dikauri be dieno.
8 Be Nanaranga pera nena-lo nge kasu ikauri be ikautaki. Kasu ngaeni nge
Nanaranga malama ne be kaiboang ne ono tanepoanga. Bokaibe tago teke iboadu
ngasili nibe more be kana goalakadi lima-be-rua 'enzel' lima-be-rua ngaedi dieluaki
nge damanubu.

16

Nanaranga Nama Ratinga Tabira Lima-rua-lo Dieno

1 Kodeka malonga teke Nanaranga pera nena-lo ka 'enzel' lima-be-rua iraradi be
ulongori. Malonga ngae nge ipi-tina be bokai ipile, "Kamalako be Nanaranga nama
ratinga tabira lima-be-rua ilodia-lo dieno nge kateka-o kamasuburaki."
2 Kodeka 'enzel' muamuatuka ilako be tabira ne kateka-o isuburakaria. Isuburakaria
nge tamoata be aine gapaing kabukabu kilala ne odio ieno be tamoata gapaing
kabukabu dirakerakeaki nge poake goalakadi sururungadi ratadi odio dipura.
3 Kodeka 'enzel' ruaia ilako be tabira ne makasi-lo isuburakalako. Isuburakalako
nge makasi itabuli be tamoata mate daraka bokana ipura. Be ika be kana moarunga
makasi-lo nge dimate.
4 Kodeka 'enzel' tolia tabira ne zagura be dang moarunga-lo isuburakalako. Isubu-
rakalako nge dang be zagura moarunga ditabuli be dara dipura.
5 Makara nge 'enzel' zagura be dang moarunga inanaringdi nge ulongori bokai
ipile, "Nanaranga, kaiko Ratam-tina! Kana ngaedi kateka-o kubasaki nge diado-tina,
maka ma bokainatuka-la ka goemaki kana kupile! Kaiko matamata be kusoaki be isi
kusukoaki!
6 Bakara, di ka tamoata be aine nem be 'propet' nem diumoatedi be darakadi
disuburaki. Bokaibe dara kuiandi be dasing kana. Nedi muzingadi itagadi ka bokai
kubasakidi!"
7 Makara nge bagi ono Nanaranga tabaia ipurapura-lo ka malonga teke ulongori pile
bokai ikatu, "Tanepoa Nanaranga Kaiboangim-tina! Giriki adorakingam nge moimoi
be kalingodi be diado-tina!"
8 Kodeka 'enzel' oatia tabira ne amari-o isuburakaria. Isuburakaria nge amari
ragogonga dikaiboang-tina be tamoata be aine imoamoapoatokidi.
9 Amari imoamoa-poatokidia-tina bokana ditaguraki be Nanaranga ara dingesuaki,
bakara ngai ka more be kana goalakadi ngaedi labudi. Ata tago ilodi dibuiri be
muzigoala nedi dirokaki be Nanaranga kaiboang ne dirakeaki.
10 Makara be 'enzel' limaia itaguraki be tabira ne gapaing kabukabu bagi ne ono
tanepoangao isuburakaria. Isuburakaria nge tamoata be aine ne moarunga oabubu
isukumdi. Kodeka tamoata be aine moarunga sururu bibia-tina didoki be memedi
dikaratoto,

11 be ditaguraki be sururu be poake didoki nge lilidi-o be Nanaranga lang anua-onalona dingesuaki. Ata tago ilodi dibuiri be muzigoala nedi dirokaki. Tago-la. Muzigoala nedi nge diememaki-la.
12 Kodeka ‘enzel’ lima-tekea tabira ne zagura biabia ara Iupretis-lo isuburakalako. Isuburakalako nge zagura biabia ngae ibaradega be ono zala inangai be anuatanepoa ege amari rakeana-onaona iboadu datotoki.
13 Makara nge mariaba goalakadi toli teadi kidikidi bokana utedi oakei kanabiabia, gapaing kabukabu be ‘propet’ bolinga ratadi aoa-dialo dipusika.
14 Mariaba goalakadi toli ngaedi nge Satang mariaba ne mariabakadi kaoa. Bokaibe kilala kaiboangdi diememaki. Mariaba goalakadi toli ngaedi nge ege-ege kateka-o di-lako be anuatanepoa moarunga ditekenanadi be Bong Biabia Nanaranga Kaiboangina-tina nenao koai biabia daemaki kana.
15 “Kamalongo! Anako bokana be mpura kana! Miaka-pitilakikaming kana. Tamoata naita mata poapoara be kusi ne imoataungaki be upura nge suri dauia! Bokai masa tago iboadu lili-be-matao nemoala-ba ngalalale, be tago iboadu ngamaia.”
16 Be mariaba goalakadi toli ngaedi nge ditaguraki be anuatanepoa moarunga kateka-o nge kaba aradi Ibru pile-lo “Armagedon”-lo ditekenanadi.
17 Kodeka Nanaranga ‘enzel’ ne lima-ruaia tabira ne makatabala lang-lo isuburaki. Isuburaki nge malonga teke kanabiabia bagi ono tanepoanga Nanaranga pera ne ilona-lo ieno-lo ka bokai ipile, “Ambe imanubu!”
18 Makara nge lamalama ipiti-kaoa, ipakira be garurui, be rike kanabiabia ipura. Matamata tamoata emakadi ipura be imai nge rike bokainaina tago teke kateka-o ipura. Rike ngae nge ilaba-tina!
19 Be anua ara biabia Babilon nge imasare be ege toli ipura, be anua bibia moarunga kateka-o nge gamanadia-doi dipura. Makara nge Nanaranga anua ara biabia Babilon nge ilo iani bokana ‘uain’ kaiboangi sema kanana-lo ieno nge iani be ising. ‘Uain’ kaiboangi ngae nge Nanaranga nama ratinga.
20 Makara be motudi moarunga nge dileua, be bukudi kanabibia moarunga nge dileua-ramoaba.
21 Ura patu kanabibia bokana moatubudi* nge lang-lo ka tamoata moarunga-o dibala. More be kana goalakadi lima-be-rua ngaedi maradi nge ura patu kanabibia bokana ibala nge igoala-tina. Bokaibe tamoata be aine moarunga ditaguraki be Nanaranga dingesuaki.

17

Aine Pogizanga Ratadi

1 Kodeka Nanaranga ‘enzel’ ne lima-be-rua tabira lima-be-rua didokidoki nge teke imai be bokai iraia, “Gomai be aine pogizanga ratadi ara biabia-tina baituka be sururu ngadoki kana nge mitikiniko. Aine ngae nge anua biabia kata, be zagura kokoko zagedi-o isukoaki.
2 Anuatanepoa moarunga kateka-o nge aine ngae zaiza dipogiza-budu. Be tamoata be aine moarunga kateka-o nge aine ngae pogizanga dang kaikai bokana dising be diboang.”*
3 Makara nge Oli Spirit ilogu-lo isili be ‘enzel’ teke ipura be masaua kaba-lo ilakuaka. Makara nge aine teke gapaing kabukabu daradara tekenao isoaki be ute. Ara goalakadi ono Nanaranga ebuloia ipura nge gapaing daradara kania moarunga-o dieno be uita. Gapaing ngae pangana nge lima-be-rua moarunga, be tongi nge kulemoa moarunga.

* **16:21:** Kaleti pile-lo nge ‘50 kilogrem.’ * **17:2:** Nge Nanaranga dimurinai be moarupu lama diungdi be ditagatagadi.

4 Be aine ngae nge kusi botiboti be dadara inangananga, be kania moarunga-o nge
ngazim ne ‘gol’ oti ememaki, patu zazadi atabalabala-tina oti ememaki be inga oti
ememaki nge inangananga. Lumana-lo nge sema teke ‘gol’ oti ememaki idokidoki.
Pile goalakadia-tina be muzinga ono ipogizagiza nge sema ngaena-lo dikauri be dieno.
5 Damoa-nao nge pile labudi takadiaba-tina bokai geretadi dipura be dieno,

“BABILON
ARAM BIABIA-TINA!
KAIKO KA AINE POGIZAGIZADI TINADI
BE MUZI GOALAKADIATINA KATEKA-O LABUDI!”

6 Ngau kaba bokai uita aine ngaeni ka Nanaranga tamoata ne be tamoata Iesus
pilenga mangata dirarangaki nge darakadi dang kakai bokana ising be ono iboang.

Aine ngae bokai ute nge kusigu ipitilaki-tina.

7 Kodeka ‘enzel’ bokai iraia, “Nge bakara ka kute be kupitilaki? Ngau masa aine ngae,
be gapaing kabukabu pangana lima-be-rua be tongi kulemoa aine ngae ono isoaki be
ibagabagai nge labudi sikitadi mrangakiniko.
8 Gapaing kabukabu ambe kute nge toira ne iauia isoaki, ata kaituka ambe tago
isoaki. Saringatuka masa boazinga kanabiabia kabi tagotago-lo be ngapusika be
ngalale be ara-leuaia ngapura. Be bong tamoata kateka-o disoaki gapaing kabukabu
ngae date masa dapitilaki-tina. Tamoata ngaedi nge kateka isi tago emaka ipura be
aradi tago ‘buku’ ono moauringa-lo nangadi dipura. Gapaing kabukabu ngae ka toira
ne iauia isoaki, be ileua be kaba ipura.
9 “Tamoata kaua malaidi pangana-nalo dieno masa kana ngaedi labudi ngakauataki.
Gapaing kabukabu pangana lima-be-rua nge bukudi lima-be-rua aine odio isoaki.
Labu takaia nge anuatanepoa lima-be-rua.
10 Lima ambe dileua. Teke isi anuatanepoa bokana be isoaki, be teke isi tago ipura.
Alauri ipura masa tago anuatanepoa bokana ngasoaki-salaga. Masa oaikiki-la be
ngatamong.
11 Be gapaing kabukabu toira ne iauia isoaki be kaba ileua nge masa ngapura be
anuatanepoa lima-be-tolia bokana ngasoaki. Ngai nge anuatanepoa lima-be-rua takadi
ruangadi kata, be ngalale be ara-leuaia ngapura kana.
12 “Gapaing kabukabu tongi kulemoa kuita nge anuatanepoa kulemoa. Di isi tago
dimarang be anuatanepoa bokana disoaki, ata masa kaiboang aniadi dapura be
anuatanepoa bokana gapaing kabukabu zaiza dasoaki. Ata masa amari siriki ne
tekena-la ilona-lo anuatanepoa bokana dasoaki.
13 Anuatanepoa ngaedi nge labu nedi tekena-la. Kaiboang be tanepoangadi masa
gapaing kabukabu dani.
14 Masa dataguraki be ‘Sipisipi’ Natu koai daeluakani, ata ‘Sipisipi’ Natu masa
tamoata ne zaiza be daungdi be dauasadi, bakara ‘Sipisipi’ Natu ka tanepoa moarunga
Tanepoa nedi be anuatanepoa moarunga Anuatanepoa nedi. ‘Sipisipi’ Natu tamoata
ne nge nena-la be ikiladi be inangadi, be pilenga moarunga nge ditagatagadia-tina
uia.”
15 Makara nge ‘enzel’ kaba bokai iraia, “Dang maka aine pogizanga ratadi ono
isoaki be kuita nge ungguma be tamoata be aine moarunga-lo, unu oaoa be unu zim
moarunga-lo, be pile moarunga-lo ka dipura.
16 Be gapaing kabukabu kute be tongi kulemoa kuita masa aine pogizanga ratadi
ngae dasegeaki, be kana ne moarunga masa dadokile be nemoala-ba dalikitaki be
ngasoaki. Be masa dataguraki be mizaka dakang be eoa oti gagamani be ngaleua.
17 Anuatanepoa kulemoa ngaedi masa bokai damuzi, bakara Nanaranga ka ilodia-lo
isili be rerengana-lo kana ngae diemaki be ono labu ne ngamambuaki kana. Bokaibe
nedia-la maradi disumoala be nedi tanepoangadi nge didoki be gapaing kabukabu

ngae diani. Be gapaing kabukabu pilenga datagatagadi nibe Nanaranga pilenga moarunga nge dakalingo.
18 Aine maka kute nge anua biabia ara otioti kata, be ngai ka anuatanepoa moarunga kateka-o tanepoa nedi.”

18

Babilon Ara-leuaia Ipura

1 Kana ngaedi muridi nge ‘enzel’ takaia kaiboang ne kanabibia lang anua-lo be ibalabala be ute. Malamaka ne nge dilaba-tina, be kateka iaka-malamai be imalama-tina.
2 Kodeka malonga kanabiabia-lo be bokai imere, “Ambe itamong! Anua ara biabia Babilon ambe itamong! Mariaba goalakadi be mariaba muzingadi goalakadi ambe anua makara didoki be kaba dikangkang. Be mang goalakadi be mang teadi moangarurudi nge makara anua didoki.
3 Ungguma moarunga kateka-o ambe aine ngae ‘uian’ kana ono boanga iandi be dising. ‘Uain’ ngae nge pogiza mata ne. Anuatanepoa moarunga kateka-o ambe pogiza mata ngai zaiza diemaki. Be tamoata ‘bisinisi’ diememaki ambe pogiza mata ne ngaedia-lo be ‘mone’ nedi dikoko-tina.”
4 Makara nge malonga teke lang anua-lo bokai ipile be ulongo, “Tamoata be aine negu, aine ngara kamapereki be kamapusika! Muzigoala ne kamabazi-budu takana! Sururu be moatubu ne kamabazi-budu takana!
5 Muzigoala ne nge subukadi dipura be dilako lang anua-lo daga. Be Nanaranga ambe muzinga goalakingadi ilo iandi.
6 Aine ngae baituka ibasaki-kaming bokana nge bokaina-la kamatagadiani be kamakatuni. Kana moarunga iemaki-kaming nge bong rua kamakatuni. Dang kaikai sema-lo ibairi be kasing, ata kam dang kaikai kamabuiri kainga bong rua ngai iemaki ngauasai be sema kana kamaiauni.
7 Nena-la ara irakeaki be kana moarunga irakingadi nge ngai idoki. Bokaibe sururu bibia-tina be moatubu bibia-tina kamani. Ilona-lo nge nena-la bokai irangarangaki, ‘Ngau moaede biabia bokana maka usoaki! Ngau tago narenare kata be masa mnodo be mtang.’
8 Bokaibe kolo-kolo masa amarina-la tekena-lo dapurani. More goalakadi, nodo be tang be tole kanabibia masa dapurani. Be masa eoa-lo bulaia ngapura. Maka ma Nanaranga Tanepoa kaiboangina-tina ka giriki ne ngaliliti kana.
9 “Bong anuatanepoa moarunga kateka-o anua ngae zaiza pogiza mata dimuzi be rerengadi odio dimambuaki anua ngae ikarakara be kasumaka dita nge dinodomi be ditangiri.
10 Di nge kasauba ditui be kaba daitaita. Tago direre aine ngae sururu be moatubu ne dadoki-budu. Be bokai dipile, ‘Imakadoma-tina! Ambe-ma ileua-re! Anua ara biabia-tina be kaiboangi Babilon! Amari siriki ne tekena-la ilona-lo be ara-leuaiam ipura!’
11 “Be tamoata kateka-o ‘bisinisi’ diememaki masa kasauba datui be anua ngae danodomi be datangiri. Maka ma tamoata tago teke ambe kana nedi izazaza.
12 Kana tago zazadi dipurapura nge ‘gol,’ ‘siliua,’ patu zazadi atabalabala-tina be inga be kusi zazadi atabalabala-tina oaoaoa be dadara, kusi moakiringring be botiboti, kai boaudi otioti, kolo-kolo ‘elepang’ zongodi ane emakadi dipura, kana kai oti emakadi dipura zazadi atabalabala-tina, kana ‘bras,’ ‘aen’ be ‘mabel’ oti emakadi dipura,
13 ngesi ono kangkang boau puranga be ngesi ono kangkang monanga, bureng be bureng ono boau puranga be ono au-kusi emaka, ‘uain’ be ‘olib’ damakadi, kangkang aradi ‘palaua’ uarikadi be ‘uit’, ‘bulumakau’ be ‘sipisipi,’ ‘osi’ be bagi nedi diraperape,

tamoata dududu be tamoata koai-lo be uauradi dipura. Kana moarunga ngaedi nge ambe tago zazadi dapurapura kana.
14 “Be tamoata ‘bisinisi’ ememaki bokai dipile, ‘Kana irakingadi kureretaki be kudoki ambe dileua. Kana nem moarunga be aram labatinga ambe dileua be tago iboadu kaba alauri goita!’
15 Be tamoata ‘bisinisi’ anua ngaena-lo diemaki be ‘mone’ kokoko-tina didoki masa sururu bibia-tina anua ngae idoki daita be taburidi dara-tina. Be masa kasauba datui be datang be danodo-tina,
16 be bokai dapile, ‘Imakadoma-tina! Anua biabia ara otioti nge imakadoma-tina! Toira nge kusi manipidi zazadi atabalabala-tina, dadara be botiboti inangananga. Be ‘gol,’ patu zazadi atabalabala-tina be inga ane nena-la ingazingazingi!
17 Ata amari siriki tekena-la ilona-lo be ‘mone’ ne be ngazim ne ngaedi nge ara-leuadi dipura.’
“Tamoata kati disingarangaradi, tamoata kati dizaza be ono direbareba, tamoata kati-o dimalipilipi be tamoata makasi-lo kana didokidoki be ono ‘bisinisi’ diememaki nge kasauba ditui be kaba ditaita.
18 Anua ngae ikarakara be kasuka dita nge dipi-tina be bokai dipile, ‘Toira be imai anua biabia teke bokainaina ieno ki tago?’
19 Makara nge zim dibureng be ditang be dinodo be bokai dipile, ‘Imakadoma-tina! Anua biabia ara biabia ngae nge imakadoma-tina! Ngai kana ne kokoko-tina. Bokai ka kati-marau makasi-lo direbareba nge ngaia-lo ‘mone’ kokoko-tina diemaki be kana nedi dikoko-tina. Ata amari siriki tekena-la ilona-lo be kana ne moarunga ara-leuadi dipura!’
20 “Lang anua, surim dauia! Anua ngae ambe ara-leuaia ipura! Kam Nanaranga tamoata ne be ‘apostel’ be kam ‘propet’ nge suriming dauia! Kana iemaki-kaming ka Nanaranga ita be giriki ne ililiti be igamani!”
21 Kodeka ‘enzel’ kaiboangi teke patu kana-tina-biabia idoki be makasi-lo irokakalako be bokai ipile, “Anua biabia Babilon masa bokainatuka dokia ngapura be kaikai-la rokaka ngapura be tago iboadu kaba tea ngapura.
22 Bokaibe oagu, be tamoata moasimoasi malongadi, be gopu be tauru malongadi masa tago iboadu kaba kaiko-lo longoradi dapura! Be tamoata maka malipi bibia moarunga diememaki nge tago iboadu kababe kaiko-lo teadi dapura! Patu ono kangkang tutukadi dipurapura masa tago iboadu kaba malongadi kaiko-lo longoradi dapura!
23 Baratui masa tago iboadu kaiko-lo kaba dakarakara! Tamoata be aine tago diboadu darotiroti be malongadi longoradi dapurapura!
Kaiko tamoata nem ‘bisinisi’ diememaki nge kateka-o aradi bibia-tina. Naboa be zere nem tago kalingodi ane be tamoata be aine moarunga kateka-o kubolesidi be zala dipakai!
24 “ ‘Propet’ be Nanaranga tamoata ne moarunga darakadi nge anua ngae Babilon-lo teadi dipura. Bokai ka sururu bibia-tina idoki. Moimoina-tina, tamoata moarunga kateka-o umoateadi dipura nge darakadi anua ngaena-lo teadi dipura.”

19

Nanaranga Rakeaka Ipura

1 Kana ngaedi muridi nge suri tamoata kokoko-tina malongadi dienekaki bokana lang anua-lo ulongo. Bokainatuka dimere be dipile, “Nanaranga tarakeaki! Tamoata moarunga uketadi be muleakadi, malama be kaiboang, be kaiboang bibia ono tanepoanga nge nena-doi!

2 Ngai giriki adorakinga nge moimoi be kalingodi be diado-tina! Aine pogizanga
ratadi nge pogiza mata nena-lo be tamoata be aine kateka-o igoalangakidia-ramo.
Bokai ka Nanaranga giriki ne ililiti be ambe giriki ono inangalako. Aine ngae ka
Nanaranga malipilipi ne iumoatedi. Bokai ka Nanaranga ambe sururu bibia iani."
3 Kodeka kaba bokai dimere be dipile, "Nanaranga tarakeaki! Eoa bibia maka anua
ara biabia dikani nge kasukadi masa darakerake-la, tago iboadu daleua!"
4 Makara nge tamoata bibia kulemoadi-rua-be-oati be ngado moauriuri oati nge
ditapuloria be Nanaranga bagi ono tanepoangao isukoaki nge dirakeaki be bokai
dipile, "Moimoi! Nanaranga tarakeaki!"
5 Kodeka malonga teke Nanaranga bagi ne ono tanepoanga-lo ka ipusika be bokai
ipile, "Tamoata moarunga Nanaranga kamalipilipini, tamoata be aine moarunga maka
Nanaranga kamatakutakuri, ara-ming otioti be ara-ming tagotago nge Nanaranga neda
kamarakeaki!"

'Sipisipi' Natu Moanako Ono Rotinga Ne

6 Makara nge suri tamoata kokoko-tina bokana malongadi ulongo. Malongadi
labatikadi nge zagura ngarokasapa be ngapapanana bokana, be pakingadi nge
lamalama ngapakipakira bokana. Be bokainatuka dipilepile be ulongoridi, "Na-
naranga tarakeaki! Tanepoa, Nanaranga Kaiboangina-tina ka Anuatanepoa neda!
7 Kodeka iloda dauia be suri-uia mata taemaki, be Nanaranga ara atabala-tina
tanangai! Bong ono 'Sipisipi' Natu ngaroti kana ambe dipura be aine ngauati kana
ambe nena-la be ikaluka be isoaki.
8 Kusi ngananga kana nge ambe ania ipura. Kusi ngaedi nge oaoaoadi be digoaza-
tina be dimalama-tina!" Kusi oaoaoadi ngaedi nge Nanaranga tamoata ne muzingadi
irakingadi.
9 Kodeka 'enzel' bokai iraia, "Kana ngaedi gogere: Tamoata rangguma 'Sipisipi' Natu
roti moanako nena-lo aluluiadi dipura nge suridi dauia!" Makara nge 'enzel' kaba
bokai ipile, "Pile ngaedi nge Nanaranga moimoi be pilenga kalingodi."
10 Bokai ipile nge ae-nalo utapuloria be mrakeaki kana, ata bokai iraia, "Moaki bokai
kumuzi! Ngau nge taritokam zaiza malipilipi-budu-ruangaming kata. Be nge kita ka
pile kalingodi Iesus mangata inanga nge tadokimatedi be tatagatagadi. Nanaranga ka
gorakeaki! Maka ma pile maka Iesus mangata irangaki be pile Oli Spirit 'propet' iandi
nge suridi tekedi."

Tamoata 'Osi' Oaoaoa Ipapananuaki

11 Kodeka lang anua itakaka be 'osi' oaoaoa teke ute. Tamoata 'osi' ngaenao isoaki
nge ara bokai, "Tamoata malipi ne moarunga iemaki-tina uia!" be "Tamoata pilenga
kalingodi." Mata adoadodia-la ane be giriki iadoadoraki be mata adoadodia-la ane be
koai ne iememaki.
12 Mata nge eoa kanabibia pururuingadi bokana, be pangana-nao nge anuatanepoa
kauta nedi kokoko inangananga. Ara teke nge aro gereta ipura, ata tago teke iboadu
ara ngae ngakauataki. Ngaia-la rube ka ikauataki.
13 Kusi-sili salagalaga inanganangai nge dara-lo nabalako ipura be idaradara.
Tamoata ngae ara bokai, "Nanaranga Pilenga."
14 Be koai-bagi moarunga lang anua-lonalona nge muri ditagai. Moarunga nge 'osi'
oaoaoadi-o disoaki be kusi goagoaza-tina oaoaoadi dinangananga.
15 Asi ono eunga teke nge tamoata imuamuadi aoa-nalo ipusika. Asi ono eunga ngae
ane ka ono ungguma moarunga ngaumoatedi kana. Be bong ungguma moarunga
ngatanepoadi nge tagona-tina ilo ngatagatagadi kana. Be masa kaba ono 'uian' pisaka-
lo be 'uian' kalingodi ngaduaposa be damakadi dapusika. 'Uain' damaka ngaeni nge
Nanaranga nama ratinga. Nanaranga nama ratinga ngaeni nge ilaba-tina.
16 Kusi-sili nenao be noga-nao nge ara ngae gereta ipura,

“Anuatanepoa moarunga ANUATANEPOA nedi
be Tanepoa moarunga TANEPOA nedi.”

17 Makara nge ‘enzel’ teke amari-o ituitui be ute. Kodeka ipi-tina be imere be
mang lang-lo diroro bokai iradi, “Kamamai be Nanaranga moanako ne biabia-lo
kamakabuni!
18 Kamapura be anuatanepoa, be tamoata bibia koai-lo dimuamua, be koai tamoata
mizakadi kamakang. Kamapura be ‘osi’ be tamoata ‘osi’ dipapananuaki be tamoata
moarunga, dududu be tago dududu, aradi otioti be aradi tagotago nge mizakadi
kamakang!”
19 Kodeka gapaing kabukabu be anuatanepoa moarunga kateka-o koai-bagi nedi
zaiza diekapotaki be tamoata ‘osi’ ipapananuaki koai-bagi ne zaiza daundi kana be
utedi.
20 Ata tamoata ‘osi’ ipapananuaki nge itaguraki be gapaing kabukabu be ‘propet’
bolinga ratadi idoki-diaru be uaura-lo ianga-diaru. Tamoata bolinga ratadi ngae ka
gapaing kabukabu aro be kilala kaiboangdi iememaki. Kilala kaiboangdi ngaedi
iememaki be ono tamoata be aine kokoko-tina ibolesidi. Tamoata be aine ngaedi nge
gapaing kabukabu kilala ne odio ieno, be gapaing anunuka dirakerakeaki. Kodeka
gapaing kabukabu be tamoata bolinga ratadi nge dokiadi dipura be nedi uia-la be eoa
teadi dang boakuboaku kanabiabia bokanana-lo rokakadialakoru dipura. Eoa ngaedi
karangadi nge sosodabu ngakarakara be kasuka ngapusikasika bokana.
21 Be koai-bagi tamoata ne moarunga nge asi ono eunga ane be umoateadi dipura.
Asi ono eunga ngae nge tamoata ‘osi’ oaoaoa ipapananuaki aoa-nalo ka ipusika.
Kodeka mang moarunga dipura be koai tamoata ngaedi mizakadi dikang be didoli-
tina.

20

Satang Uaura-lo Isoaki Nibe ‘1,000’ Barasi Dimanubu

1 Kodeka ‘enzel’ teke lang anua-lo be ibalabala be ute. Lumana-lo nge boazinga
kanabiabia kabi tagotago babaduadua ne uasara be kaleti oarige ‘seng’ kanabibia
idokidoki.
2 Kodeka itaguraki be oakei kanabiabia kabukabu idokimatei be ‘seng’ ane iuauri be
bokai ngasoaki nibe barasi ‘1,000’ damanubu. Oakei kanabiabia nge toirairana-tina be
ngai ka Mariaba goalaka, be ara takaia Satang.
3 Kodeka ‘enzel’ itaguraki be Satang idoki be boazinga kanabiabia kabi tagotago-
lo irokakalako, be boazinga ngae ionoti-matei be babari teke ono inangai. Bokaibe
Satang tago iboadu ungguma moarunga ngabobolesidi nibe ‘1,000’ barasi moarunga
damanubu. Alauri masa rubetaka ngapura be mukuna-ba eluku ngasoaki.
4 Kodeka makara nge bagi ono tanepoanga uita. Tamoata bagi ngaedio disoaki
nge kaiboang aniadi dipura be iboadu giriki daliliti be dadoraki. Be tamoata maka
pile kalingodi Iesus mangata irangaki didoki be mangata dirangaki be tamoata maka
Nanaranga pilenga lilidi-o be umoateadi dipura nge mariabakadi utedi be. Tamoata
ngaedi nge gapaing kabukabu be anunuka tago sesu dirakeaki. Be gapaing kabukabu
kilala ne tago damoadi-o ki luma-dio nangaia ipura. Bokaibe kaba dimarang be Kristus
zaiza be ditanepoa nibe ‘1,000’ barasi dimanubu.
5 (Ata tamoata be aine takadi dimate nge tago dimarang be moauriuri disoaki nibe
‘1,000’ barasi dimanubu.) Ngae ka mate-lo be marang muamua.
6 Tamoata rangguma marang muamua ngaena-lo be dimarang nge suridi dauia. Di
masa marou bibia-tina dadoki. Mate ruaia ngapura kana nge tago iboadu ngabalakidi.
Di masa Nanaranga be Kristus tabataba daniani, be masa datanepoa-budu nibe ‘1,000’
barasi damanubu.

Satang Ara-leuaia Ipura

7 '1,000' barasi damanubu muridi masa Satang uaura nena-lo be rubetaka ngapura.
8 Be masa ngalale be ungguma moarunga ege-ege kateka-o disoaki nge ngabolesidi.
Ungguma ngaedi nge Gog be Magog. Be alauri masa ngataguraki be ngatekenanadi
be dakatiuana be koai biabia daemaki. Tamoata ngaedi kokotangadi nge lulu makasi
zagenao dieno bokana.
9 Be masa ege-ege kateka-o ka dapura be Nanaranga tamoata ne disoaki kana be
anua Nanaranga irereretaki nge daboalingi. Ata eoa masa lang-lo dabala be dara-
leuadi.
10 Be bong ngaradia-lo masa Satang maka tamoata ngaedi ibolesidi nge dokia nga-
pura be eoa dang kanabiabia boakuboaku bokana be sosodabu ikarakara bokanana-
lo rokakalako ngapura. Gapaing kabukabu be 'propet' bolinga ratadi masa makara
rokakadialakoru dapura be. Be makara masa sururu kana-tina-bibia dadokidoki
ariata be oabubu moarunga-lo, be nem-kusoaki makara dasukoaki.

Giriki Lilita Alalaurituka

11 Kana ngaedi muridi nge Nanaranga ute bagi ono tanepoanga oaoaoa kanabiabia-
nao isoaki. Makara nge lang be kateka Nanaranga aro ka dileuaba, be kaba tago teadi
dipura.
12 Be tamoata matedi aradi bibia be aradi sisiki nge Nanaranga bagi ne ono
tanepoanga aro dituitui be utedi. Makara nge 'buku' kokoko uasaradi dipura be bokai
dieno. Alauri nge kaba 'buku' takadi uasaradi dipura be uita. 'Buku' ngaedia-lo nge
tamoata Kristus lama diunani be moauriuri disoaki nge aradi dieno. Be tamoata
matedi nge kana diemaki tagadi dipura be giriki nedi lilitadi dipura. Kana moarunga
diemaki nge 'buku' ngaedia-lo geretadi dipura.
13 Kodeka makasi itaguraki be matedi moarunga makasi-lo disoaki nge ipasikidia-
rake. Makara nge tamoata matedi be matedi takadi eoa tago matemate-lo disoaki nge
moarunga dipusika-doi. Kodeka Nanaranga itaguraki be giriki nedi ililiti. Muzingadi
itagadi be giriki nedi ililiti.
14 Makara be Mate be Mate kaba nge eoa dang kanabiabia boakuboaku bokanana-lo
rokakadialako dipura. (Eoa dang kanabiabia boakuboaku bokana nge mate ruaia.)
15 Tamoata naita ara tago 'buku' ono moauringa-lo gereta ipura masa eoa ngaena-lo
rokakalako ngapura.

21

Lang Oauoau Be Kateka Oauoau

1 Kodeka lang oauoau be kateka oauoau uita. Lang arumuamua, kateka arumuamua
be makasi arumuamua nge dileua.
2 Be Anua biabia Rata oauoau lang anua-lo be ibalabala be ute. Anua ngae nge
Ierusalem oauoau, be Nanaranga-lo ka ipura. Ngazinga ipura, suri aine ngaroti kana
be ngazinga ipura bokana, be ikaluka be roa ngate kana be isoaki.
3 Makara nge malonga kanabiabia teke Nanaranga bagi ne ono tanepoanga-lo
bokai ipile be ulongori, "Nanaranga ambe tamoata zaiza anua ne iemaki! Ngai
masa dasukoaki-budu, be di masa tamoata be aine ne. Nanaranga masa nena-la be
dasukoaki-budu, be ngai masa Nanaranga nedi.
4 Be nena-la be masa mata-dangdi ngautu. Be tago masa damatemate, tago
danodonodo, tago datangtang, tago masa sururu dadokidoki. Maka ma kana toirairadi
ambe dileua."
5 Kodeka Nanaranga bagi ono tanepoangao isukoaki bokai ipile, "Kodeka kana
moarunga memaki be oauoau dapura!" Be kaba bokai ipile, "Pile ngaedi gogere. Maka
ma pile ngaedi nge moimoi be kalingodi be iboadu odio lama unia ngapura."

6 Be kaba bokai iraia, “Kana moarunga ambe emakadi be mambuakadi dipura!
Ngau ka Muamuatuka be Alalaurituka, be ngau ka matamata be usoaki, be ngau ka
manubunga. Tamoata naita madole imate masa msumoalani be dang ono moauringa
miani be ngasing. Dang ono moauringa ngae masa luma zokuzoku-ba miani, tago
iboadu ngazazai.
7 Tamoata naita ikai be iuasa masa kana ngae ngau-lo ngadoki: Ngau masa
Nanaranga ne, be ngai masa natugu.
8 Ata tamoata maka taburi irara be imulemulenaki, tamoata maka lama unianga
imurinai, tamoata maka muzinga goalakadia-tina, tamoata maka tamoata takadi
iumoatedi, tamoata maka ipogizagiza-ramo, inaboaboa be izerezere, tamoata maka
nanaranga bolingadi ratadi irakerakeaki, be tamoata bolinga ratadi masa kabana-
lo nangaia ngapura. Kaba nge dang kanabiabia boakuboaku eoa bokana ikarakara.
Karanga nge sosodabu ikarakara bokana. Kana ngaeni ka mate ruaia.”

Ierusalem Oauoau

9 Kodeka ‘enzel’ lima-be-rua tabira lima-be-rua didokidoki nge teke imai. Tabira
ngaedi ilodia-lo nge more be kana goalakadi alaurituka dapura kana nge dieno. Be
‘enzel’ ngae itaguraki be bokai iraia, “Gomai be aine kodeka-ka ngaroti kana nge
mitikiniko. Aine kodeka-ka ngaroti kana nge ‘Sipisipi’ Natu roa.”
10 Makara nge Oli Spirit ilogu-lo isili be Nanaranga ‘enzel’ ne teke idoka be buku
salagabuli tekenao ilakuaka. Be Anua Rata Ierusalem nge lang anua-lo be ibalabala be
itikina. Anua ngae nge Nanaranga-lo ka ipura,
11 be Nanaranga malama be kaiboang ne nge anua ngaenao dieno be imalama-
tina. Malamanga nge suri oabunabiabia amari lalauka dapusikasika bokana, be
pitikaoanga nge amari makasi kusi-nao ngapitikaoakaoa bokana.
12 Ari rakebulidi matolidi tekedi nge anua ngae diboalingi, be babaduadua ne nge
kulemoa-be-rua moarunga. Nanaranga ‘enzel’ ne nge teke-teke babaduadua ngaedi
dinaring be bokai dituitui. Babaduadua kulemoa-be-rua ngaedio nge Israel bagi nedi
kulemoa-be-rua aradi dieno.
13 Ari bibia anua diboaling nge egedi oati. Bokaibe egedi teke-tekeo nge babaduadua
toli-toli dieno. Babaduadua toli aua dieno, toli ilau dieno, toli auta dieno be toli ata
dieno.
14 Patu kanabibia kulemoa-be-rua nge nangadi dipura be ari bibia anua diboalingi
nge ono emakadi dipura. Patu kanabibia ngaedio nge ‘Sipisipi’ Natu ‘apostel’ ne
kulemoa-be-rua aradi geretadi dipura.

15 ‘Enzel’ maka iraia nge kai ono ngauanga ‘gol’ oti ememaki idokidoki. Kai ngae ane
ka anua ngae be babaduadua ne be ari ne bibia ngauadi dapura kana.
16 Anua ngae ngauaia nge iado-tina. Ege oati nge ngaua tekena-doi. Salagatika be
palanga nge ngaua-doi teke. Kodeka ‘enzel’ ngae itaguraki be kai ne ane be anua biabia
ngae ingauai. Salagatika nge kaleti pile-lo ‘2,200 kilomita’. Palanga be rakenga nge
salagatingana-la bokana.
17 Ari matolingadi ingauadi nge ngauadi kaleti pile-lo ‘65 mita’ moarunga. Ngaua
‘enzel’ odio ingaua nge kita tamoata ngaua neda-lo ka ingaua.
18 Ari bibia anua diboalingi nge patu zazadi atabalabala-tina aradi ‘zespa’ oti ka
emakadi dipura, be anua ngae nge ‘gol’ oti ka emaka ipura. Pitikaoanga nge ‘galasi’
bokana.
19 Patu kanabibia ono ari labudi emakadi dipura nge patu zazadi atabalabala-tina oti
ka dingazingdi. Patu muamuatuka ono labudi nangadi dipura nge patu aradi ‘zespa’
oti dingazingi. Patu ruaia nge patu aradi ‘sapaia’ oti dingazingi. Patu tolia nge patu
aradi ‘agit’ oti dingazingi. Patu oatia nge patu aradi ‘emeral’ oti dingazingi.

20 Patu limaia nge patu aradi ‘oniks’ oti dingazingi. Patu lima-tekea nge patu aradi
‘kanelian’ oti dingazingi. Patu lima-ruaia nge patu aradi ‘kuatz’ oti dingazingi. Patu
lima-tolia nge patu aradi ‘beril’ oti dingazingi. Patu lima-oatia nge patu aradi ‘topaz’ oti
dingazingi. Patu kulemoaia nge patu aradi ‘kalkedoni’ oti dingazingi. Patu kulemoa-
tekeia nge patu aradi ‘tekois’ oti dingazingi, be patu kulemoa-ruaia nge patu aradi
‘ametist’ oti dingazingi.
21 Babaduadua kulemoa-be-rua nge inga oti ka emakadi dipura. Inga kanabibia teke-
teke oti ka babaduadua teke-teke emakadi dipura. Zala moarunga anua ngaena-lo
dieno nge ‘gol’ oti ka emakadi dipura be pitikaoangadi nge ‘galasi’ bokana.
22 Nanaranga pera ne tago teke anua ngaena-lo ute, bakara, Nanaranga Tanepoa
Kaiboangina-tina be ‘Sipisipi’ Natu ka nedia-lanaru be Nanaranga pera ne.
23 Amari be kalea tago iboadu anua ngae malama daniaru, bakara, Nanaranga
kaiboang be malama ne ka anua ngae malama dianiani, be ‘Sipisipi’ Natu ka anua
ngae baratui ne.
24 Ungguma moarunga kateka-o masa malama nena-lo dalalale, be anuatanepoa
moarunga kateka-o masa ‘mone’ be kana nedi anua ngaena-lo dalakuaki.
25 Anua ngaena-lo masa oabubu tago sesu ngapurapura. Bokaibe babaduadua ne
masa tago onotadi dapura. Tago iboadu ramani teke onota ngapura, uasasari-la
daeneno.
26 Ungguma moarunga aradi biatangadi be ‘mone’ be kana nedi moarunga masa
anua ngaena-lo dalakulakuaki.
27 Ata kana tago goagoaza muzigoala odio dieno masa tago teke iboadu anua ngaena-
lo ngasili. Be tamoata muzi maia odio dieno diememaki be boli mata diememaki nge
tago diboadu anua ngaena-lo dasili. Tamoata-la aradi ‘buku’ ono moauringa-lo dieno
ka diboadu anua ngaena-lo dasili. ‘Buku’ ono moauringa ngaeni nge ‘Sipisipi’ Natu ne.

22

Dang Ono Moauringa Be Kai Ono Moauringa

1 Makara be ‘enzel’ ngae zagura teke itikina. Zagura ngaena-lo nge dang ono
moauringa* ieno. Dang ngae pitikaoanga nge amari makasi ngauniuni be buleleka
kakarai be botiboti datuitui bokana. Goazanga nge ‘galasi’ bokana. Zagura ngae nge
Nanaranga bagi ne ono tanepoanga-lo be ‘Sipisipi’ Natu-lo ka ipurapura,
2 be ilakolako be zala biabia anua biabia lukanganao ieno nge isauasauani. Zagura
zage ruoti-lo nge kai kalingo kania ipurapura be ono moauriuri soaki ipurapura nge
itutui. Barasi teke-teke ilodi-lo nge bong kulemoa-be-rua inainai. Kalea teke-teke-lo
nge bong teke-teke inainai. Be dau nge ono ungguma moarunga more nedi adorakadi
dipurapura.
3 Kana moarunga Nanaranga ngesuaki ne odio dieno nge tago iboadu anua ngaena-
lo daeno.
Nanaranga be ‘Sipisipi’ Natu bagi ono tanepoanga nediaru masa anua ngaena-lo
ngaeno, be Nanaranga malipilipi kana masa damalipilipini.
4 Be Nanaranga lili masa daita, be ara masa malipilipi kana damoadi-o ngaeno.
5 Anua ngaena-lo masa oabubu tago ngapurapura, be tago masa baratui malamakadi
ki amari malamakana-lo soaki ngapurapura. Tago. Masa Tanepoa Nanaranga nena-la
be anua ngaeni malama nganiandi. Be di masa anuatanepoa natu bokana dasukoaki,
be nem-kusoaki dasukoaki.

Iesus Masa Saringatuka Ngapura

* **22:1:** Zon 4:10

6 Kodeka ‘enzel’ bokai iraia, “Pile ngaedi nge kalingodi be iboadu lama uniadi
dapura. Tanepoa Nanaranga maka Oli Spirit ne ‘propet’ ianiandi ambe ‘enzel’ ne inepi
be kana saringatuka dapura kana nge malipilipi kana itikingdi.”
7 Kodeka Iesus bokai ipile, “Kamalongo! Ambe saringatuka mpura kana! Tamoata
naita pile mumuakadi ngaedi ‘buku’ ngaedia-lo dieno itagatagadi nge suri dauiani!”
8 Ngau Zon ka kana ngaedi ulongo be uita. Be bong kana ngaedi uita be ulongo-
doi nge utaguraki be ‘enzel’ maka kana ngaedi itikina ae-nalo utapuloria be mrakeaki
kana.
9 Ata ‘enzel’ ngae bokai iraia, “Moaki bokai kumuzi! Ngau nge taritokam zaiza
malipilipi-budu-ruanga-ming. Taritokam nge ‘propet’ be tamoata pile ‘buku’ ngaedia-
lo dieno ditagatagadi. Nanaranga ka gorakeaki!”
10 Be kaba be bokai iraia, “Pile mumuakadi ‘buku’ ngaedia-lo dieno nge moakina-tina
teke kuzumkaki. Maka ma bong ono kana ngaedi dapura kana nge ambe isaringa-tina,
be marauaka ono tamoata ilodi dabuiri kana nge tago.
11 Bokaibe tamoata naita muzi goalakadi iememaki nge golikitakini be muzi
goalakadi ngaememaki-la. Tamoata naita mata tago uia iememaki nge golikitakini be
mata tago uia ngaememaki-la. Be tamoata muzi uia iememaki nge golikitakini be muzi
uia ngaememaki-la. Tamoata naita Nanaranga mata ne iememaki nge golikitakini be
Nanaranga mata ne ngaememaki-la.”
12 Kodeka Iesus bokai ipile, “Kamalongo! Ngau ambe saringatuka mpura kana! Ngau
masa tamoata be aine moarunga zazanga nedi mdokidoki. Tamoata teke-teke masa
muzingadi mtagadi be zazanga nedi miandi.
13 Ngau ka Muamuatuka be ngau ka Alalaurituka. Ngau ka matamatana-tina be
usoaki be ngau ka manubunga.
14 “Tamoata rangguma malo nedi diaka-lakadi nge suridi dauia! Di masa sumoala
aniadi dapura be kai ono moauringa dakani be anua biabia babaduaduana-lo dasili!
15 Ata tamoata maka keu muzingadi dimuzimuzi, naboa-naboa be zere-zere, pogiza-
gizadi, tamoata maka tamoata takadi diumoatemoatedi, tamoata maka nanaranga
takadi dirakerakeaki, be tamoata maka boli mata direreretaki be diememaki masa
eluku dasoaki. Tago iboadu anua biabia ngaena-lo dasili.
16 Ngau, Iesus ka ‘enzel’ negu unepi be kana ngaedi ‘sios’ moarunga-lo mangata
ngarangaki kana. Ngau Debiti labunao upura be dara ne kata. Ngau Goai-zama be
malamakagu kaiboangdi.”
17 Kodeka Oli Spirit be ‘Sipisipi’ Natu kodeka-ka ngaroti kana nge bokai dipileru,
“Gomai!” Be tamoata naita pile ngaedi ilongo nge bokai ngapile, “Gomai!” Tamoata
naita madole imate nge ngamai. Tamoata naita irere nge dang ono moauringa tago
zazaza lumaluma bokana ania ngapura.

Pile Ono Manubunga

18 Ngau Zon ka kam tamoata be aine moarunga pile mumuakadi ‘buku’ ngaedia-
lo dieno kalongo nge bokainatuka milo-kaua-kaming kana: Tamoata naita pile ne
takadia-ba ‘buku’ ngaedia-lo ibatadialako masa sururu ne Nanaranga ngabatadiani.
Sururu ngaedi nge more be kana goalakadi makare ‘buku’ ngaedia-lo dieno-ma!
19 Be tamoata naita pile mumuakadi ‘buku’ ngaedia-lo dieno kilidi tekedi irokaki nge
masa Nanaranga zazanga ne egedi tekedi ngarokakile. Zazanga ngaedi nge kai ono
moauringa tago ngakani be tago iboadu anua biabia-lo ngasoaki. Kai ngae be anua
ngae nge ‘buku’ ngaedia-lo rangakadi dipura.
20 Tamoata maka pile ngaedi mangata irangaki nge bokai ipile, “E, saringatuka
mpura kana!”
Moimoi! Gopura. Tanepoa Iesus, gopura!

21 Tanepoa Iesus marou ne tadokidoki-ba iboadu Nanaranga tamoata be aine nena-
lo daeno! Moimoi!

Read the New Testament daily

January

date	Scripture
1	Matiu 1:1–2:12
2	Matiu 2:13–3:6
3	Matiu 3:7–4:11
4	Matiu 4:12-25
5	Matiu 5:1-26
6	Matiu 5:27-48
7	Matiu 6:1-24
8	Matiu 6:25–7:14
9	Matiu 7:15-29
10	Matiu 8:1-17
11	Matiu 8:18-34
12	Matiu 9:1-17
13	Matiu 9:18-38
14	Matiu 10:1-23
15	Matiu 10:24–11:6
16	Matiu 11:7-30
17	Matiu 12:1-21
18	Matiu 12:22-45
19	Matiu 12:46–13:23
20	Matiu 13:24-46
21	Matiu 13:47–14:12
22	Matiu 14:13-36
23	Matiu 15:1-28
24	Matiu 15:29–16:12
25	Matiu 16:13–17:9
26	Matiu 17:10-27
27	Matiu 18:1-22
28	Matiu 18:23–19:12
29	Matiu 19:13-30
30	Matiu 20:1-28
31	Matiu 20:29–21:22

February

date	Scripture
1	Matiu 21:23-46
2	Matiu 22:1-33
3	Matiu 22:34–23:12
4	Matiu 23:13-39
5	Matiu 24:1-28
6	Matiu 24:29-51
7	Matiu 25:1-30
8	Matiu 25:31–26:13
9	Matiu 26:14-46
10	Matiu 26:47-68
11	Matiu 26:69–27:14
12	Matiu 27:15-31
13	Matiu 27:32-66
14	Matiu 28:1-20
15	Markus 1:1-28
16	Markus 1:29–2:12
17	Markus 2:13–3:6
18	Markus 3:7-30
19	Markus 3:31–4:25
20	Markus 4:26–5:20
21	Markus 5:21-43
22	Markus 6:1-29
23	Markus 6:30-56
24	Markus 7:1-23
25	Markus 7:24–8:10
26	Markus 8:11–9:1
27	Markus 9:2-29
28	Markus 9:30–10:12

date	Scripture
1	Markus 10:13-31
2	Markus 10:32-52
3	Markus 11:1-26
4	Markus 11:27–12:17
5	Markus 12:18-37
6	Markus 12:38–13:13
7	Markus 13:14-37
8	Markus 14:1-21
9	Markus 14:22-52
10	Markus 14:53-72
11	Markus 15:1-47
12	Markus 16:1-20
13	Lukas 1:1-25
14	Lukas 1:26-56
15	Lukas 1:57-80
16	Lukas 2:1-35
17	Lukas 2:36-52
18	Lukas 3:1-22
19	Lukas 3:23-38
20	Lukas 4:1-30
21	Lukas 4:31–5:11
22	Lukas 5:12-28
23	Lukas 5:29–6:11
24	Lukas 6:12-38
25	Lukas 6:39–7:10
26	Lukas 7:11-35
27	Lukas 7:36–8:3
28	Lukas 8:4-21
29	Lukas 8:22-39
30	Lukas 8:40–9:6
31	Lukas 9:7-27

date	Scripture
1	Lukas 9:28-50
2	Lukas 9:51–10:12
3	Lukas 10:13-37
4	Lukas 10:38–11:13
5	Lukas 11:14-36
6	Lukas 11:37–12:7
7	Lukas 12:8-34
8	Lukas 12:35-59
9	Lukas 13:1-21
10	Lukas 13:22–14:6
11	Lukas 14:7-35
12	Lukas 15:1-32
13	Lukas 16:1-18
14	Lukas 16:19–17:10
15	Lukas 17:11-37
16	Lukas 18:1-17
17	Lukas 18:18-43
18	Lukas 19:1-27
19	Lukas 19:28-48
20	Lukas 20:1-26
21	Lukas 20:27-47
22	Lukas 21:1-28
23	Lukas 21:29–22:13
24	Lukas 22:14-34
25	Lukas 22:35-53
26	Lukas 22:54–23:12
27	Lukas 23:13-43
28	Lukas 23:44–24:12
29	Lukas 24:13-53
30	Zon 1:1-28

date	Scripture
1	Zon 1:29-51
2	Zon 2:1-25
3	Zon 3:1-21
4	Zon 3:22–4:3
5	Zon 4:4-42
6	Zon 4:43-54
7	Zon 5:1-23
8	Zon 5:24-47
9	Zon 6:1-21
10	Zon 6:22-40
11	Zon 6:41-71
12	Zon 7:1-29
13	Zon 7:30-52
14	Zon 7:53–8:20
15	Zon 8:21-30
16	Zon 8:31-59
17	Zon 9:1-41
18	Zon 10:1-21
19	Zon 10:22-42
20	Zon 11:1-53
21	Zon 11:54–12:19
22	Zon 12:20-50
23	Zon 13:1-30
24	Zon 13:31–14:14
25	Zon 14:15-31
26	Zon 15:1-27
27	Zon 16:1-33
28	Zon 17:1-26
29	Zon 18:1-24
30	Zon 18:25–19:22
31	Zon 19:23-42

date	Scripture
1	Zon 20:1-31
2	Zon 21:1-25
3	Apostel 1:1-26
4	Apostel 2:1-47
5	Apostel 3:1-26
6	Apostel 4:1-37
7	Apostel 5:1-42
8	Apostel 6:1-15
9	Apostel 7:1-29
10	Apostel 7:30-50
11	Apostel 7:51–8:13
12	Apostel 8:14-40
13	Apostel 9:1-25
14	Apostel 9:26-43
15	Apostel 10:1-33
16	Apostel 10:34-48
17	Apostel 11:1-30
18	Apostel 12:1-23
19	Apostel 12:24–13:12
20	Apostel 13:13-41
21	Apostel 13:42–14:7
22	Apostel 14:8-28
23	Apostel 15:1-35
24	Apostel 15:36–16:15
25	Apostel 16:16-40
26	Apostel 17:1-34
27	Apostel 18:1-21
28	Apostel 18:22–19:12
29	Apostel 19:13-41
30	Apostel 20:1-38

date	Scripture
1	Apostel 21:1-16
2	Apostel 21:17-36
3	Apostel 21:37–22:16
4	Apostel 22:17–23:10
5	Apostel 23:11-35
6	Apostel 24:1-27
7	Apostel 25:1-27
8	Apostel 26:1-32
9	Apostel 27:1-20
10	Apostel 27:21-44
11	Apostel 28:1-31
12	Rom 1:1-17
13	Rom 1:18-32
14	Rom 2:1-24
15	Rom 2:25–3:8
16	Rom 3:9-31
17	Rom 4:1-12
18	Rom 4:13–5:5
19	Rom 5:6-21
20	Rom 6:1-23
21	Rom 7:1-14
22	Rom 7:15–8:6
23	Rom 8:7-21
24	Rom 8:22-39
25	Rom 9:1-21
26	Rom 9:22–10:13
27	Rom 10:14–11:12
28	Rom 11:13-36
29	Rom 12:1-21
30	Rom 13:1-14
31	Rom 14:1-23

date	Scripture
1	Rom 15:1-21
2	Rom 15:22–16:7
3	Rom 16:8-27
4	1 Korin 1:1-17
5	1 Korin 1:18–2:5
6	1 Korin 2:6–3:4
7	1 Korin 3:5-23
8	1 Korin 4:1-21
9	1 Korin 5:1-13
10	1 Korin 6:1-20
11	1 Korin 7:1-24
12	1 Korin 7:25-40
13	1 Korin 8:1-13
14	1 Korin 9:1-18
15	1 Korin 9:19–10:13
16	1 Korin 10:14–11:1
17	1 Korin 11:2-16
18	1 Korin 11:17-34
19	1 Korin 12:1-26
20	1 Korin 12:27–13:13
21	1 Korin 14:1-17
22	1 Korin 14:18-40
23	1 Korin 15:1-28
24	1 Korin 15:29-58
25	1 Korin 16:1-24
26	2 Korin 1:1-11
27	2 Korin 1:12–2:11
28	2 Korin 2:12-17
29	2 Korin 3:1-18
30	2 Korin 4:1-12
31	2 Korin 4:13–5:10

date	Scripture
1	2 Korin 5:11-21
2	2 Korin 6:1-13
3	2 Korin 6:14–7:7
4	2 Korin 7:8-16
5	2 Korin 8:1-15
6	2 Korin 8:16-24
7	2 Korin 9:1-15
8	2 Korin 10:1-18
9	2 Korin 11:1-15
10	2 Korin 11:16-33
11	2 Korin 12:1-10
12	2 Korin 12:11-21
13	2 Korin 13:1-14
14	Galesia 1:1-24
15	Galesia 2:1-16
16	Galesia 2:17–3:9
17	Galesia 3:10-22
18	Galesia 3:23–4:20
19	Galesia 4:21–5:12
20	Galesia 5:13-26
21	Galesia 6:1-18
22	Epises 1:1-23
23	Epises 2:1-22
24	Epises 3:1-21
25	Epises 4:1-16
26	Epises 4:17–5:2
27	Epises 5:3-33
28	Epises 6:1-24
29	Pilipai 1:1-26
30	Pilipai 1:27–2:18

date	Scripture
1	Pilipai 2:19–3:6
2	Pilipai 3:7–4:1
3	Pilipai 4:2-23
4	Kolosi 1:1-20
5	Kolosi 1:21–2:7
6	Kolosi 2:8-23
7	Kolosi 3:1-17
8	Kolosi 3:18–4:18
9	1 Tesalonika 1:1–2:9
10	1 Tesalonika 2:10–3:13
11	1 Tesalonika 4:1–5:3
12	1 Tesalonika 5:4-28
13	2 Tesalonika 1:1-12
14	2 Tesalonika 2:1-17
15	2 Tesalonika 3:1-18
16	1 Timoti 1:1-20
17	1 Timoti 2:1-15
18	1 Timoti 3:1-16
19	1 Timoti 4:1-16
20	1 Timoti 5:1-25
21	1 Timoti 6:1-21
22	2 Timoti 1:1-18
23	2 Timoti 2:1-21
24	2 Timoti 2:22–3:17
25	2 Timoti 4:1-22
26	Taitus 1:1-16
27	Taitus 2:1-14
28	Taitus 2:15–3:15
29	Pilimon 1:1-25
30	Ibru 1:1-14
31	Ibru 2:1-18

date	Scripture
1	Ibru 3:1-19
2	Ibru 4:1-13
3	Ibru 4:14–5:14
4	Ibru 6:1-20
5	Ibru 7:1-19
6	Ibru 7:20-28
7	Ibru 8:1-13
8	Ibru 9:1-10
9	Ibru 9:11-28
10	Ibru 10:1-18
11	Ibru 10:19-39
12	Ibru 11:1-16
13	Ibru 11:17-31
14	Ibru 11:32–12:13
15	Ibru 12:14-29
16	Ibru 13:1-25
17	Zems 1:1-18
18	Zems 1:19–2:17
19	Zems 2:18–3:18
20	Zems 4:1-17
21	Zems 5:1-20
22	1 Pita 1:1-12
23	1 Pita 1:13–2:10
24	1 Pita 2:11–3:7
25	1 Pita 3:8–4:6
26	1 Pita 4:7–5:14
27	2 Pita 1:1-21
28	2 Pita 2:1-22
29	2 Pita 3:1-18
30	1 Zon 1:1-10

date	Scripture
1	1 Zon 2:1-17
2	1 Zon 2:18–3:2
3	1 Zon 3:3-24
4	1 Zon 4:1-21
5	1 Zon 5:1-21
6	2 Zon 1:1-13
7	3 Zon 1:1-14
8	Zut 1:1-25
9	Rebelesen 1:1-20
10	Rebelesen 2:1-17
11	Rebelesen 2:18–3:6
12	Rebelesen 3:7-22
13	Rebelesen 4:1-11
14	Rebelesen 5:1-14
15	Rebelesen 6:1-17
16	Rebelesen 7:1-17
17	Rebelesen 8:1-13
18	Rebelesen 9:1-21
19	Rebelesen 10:1-11
20	Rebelesen 11:1-19
21	Rebelesen 12:1-18
22	Rebelesen 13:1-18
23	Rebelesen 14:1-20
24	Rebelesen 15:1-8
25	Rebelesen 16:1-21
26	Rebelesen 17:1-18
27	Rebelesen 18:1-24
28	Rebelesen 19:1-21
29	Rebelesen 20:1-15
30	Rebelesen 21:1-27
31	Rebelesen 22:1-21